શ્રી સદ્‌ગુરૂ પરમાત્મને નમઃ

સિધ્ધ સદ્‌ગુરુ શ્રી રણછોડદાસજી મહારાજ

શ્રી ગુરુદેવકી સન્નિધિમેં

ચતુર્થ ભાગ

ઈ.સ. ૧૯૫૭ થી ૧૯૬૧

કુ. કુમુદિની પરમાનંદ પજવાણી

શ્રી સદ્‌ગુરુ પરમાત્મને નમઃ

શ્રી ગુરુદેવકી સન્નિધિમેં

(ઈસ. ૧૯૫૦ – ૧૯૭૦)

(ચતુર્થ ભાગ)

(ઈસ. ૧૯૫૭ – ૧૯૬૧)

કુ. કુમુદિની પરમાનન્દ પજવાણી

સદ્‌ગુરુ સદન ટ્રસ્ટ

આશ્રમ, કુવાડવા રોડ, રાજકોટ – ૩૬૦ ૦૦૩

પ્રકાશક :
શ્રી સદ્‌ગુરુ સદન ટ્રસ્ટ
રાજકોટ.

આવૃતિ ૧ લી – ૨૦૦૩
શ્રી ગુરુપૂર્ણિમા, ૨૦૫૯

મૂલ્ય : રૂા. ૭૨ = ૦૦

મુદ્રક :
હરિઓમ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ
(પ્રીન્ટીંગ એન્ડ પેકેજીંગ)
શેડ નં. કે–૧/૨૪૧/૧૦–૧,
રોડ 'પી', આજી જીઆઈડીસી
ઈન્ડ. એસ્ટેટ–૨, રાજકોટ
ફોન : ૨૩૮૭૦૬૮, ૨૩૮૯૩૧૫
ફેક્સ : ૨૮૧–૨૩૮૯૫૪૪

: પ્રાપ્તિસ્થાન :

૧. શ્રી સદ્‌ગુરુ સદન ટ્રસ્ટ
આશ્રમ, કુવાડવા રોડ,
રાજકોટ – ૩૬૦ ૦૦૩.
ફોન : (૦૨૮૧) ૨૪૫૭૦૦૦
૨૪૫૭૦૦૯

૨. શ્રી સદ્‌ગુરુ સેવા સંઘ ટ્રસ્ટ
મફતલાલ હાઉસ,
બેક–બે રેકલેમેશન,
મુંબઈ – ૪૦૦૦૨૦

૩. શ્રી રામધામ ટ્રસ્ટ
પુષ્કર (અજમેર–રાજસ્થાન)
ફોન : (૦૧૪૫) ૨૭૭૦૩૯

૪. શ્રી રામદાસભાઈ ગોકાણી
સાયબર સીટી, ૯૫–એ,
શાંતિનિકેતન, મરીનડ્રાઈવ
મુંબઈ – ૪૦૦૦૦૨
ફોન : (૦૨૧) ૨૨૮૩૮૯૬૮
૨૨૮૧૪૪૮૮

૫. શ્રી સદ્‌ગુરુ સેવા સંઘ ટ્રસ્ટ
જાનકી કુંડ,
ચિત્રકુટ–૨૧૦૨૦૪.
ફોન : (૦૭૬૭૦) ૨૬૫૩૩૦
૨૬૫૩૨૦

શ્રી રામચંદ્રાય નમ : ।

શ્રી પતિતપાવન ચરણકમલેભ્યો નમ:।

શ્રી સદ્ગુરુ પરમાત્માને નમ:।

ભૂમિકા

શ્રી પરમેશ્વરકી કૃપાસે ઔર પ.પૂ. શ્રી ગુરુદેવશ્રીકી અસીમ કૃપાસે હી શ્રી ગુરુદેવકી સન્નિધિમેં કા યહ ચતુર્થ ભાગ પ્રકાશિત હો રહા હૈ. ઉનસે કઈ ભાવિક મુમુક્ષોંકી આતુરતાકી પૂર્તિ હોગી ઐસી ઉમ્મિદ હૈ.

ભગવદ્કૃપાસે તૃતિય ભાગકા પ્રકાશન મેરે ગુરુબન્ધુ આણંદનિવાસી ડૉ. લક્ષ્મણભાઈ ગોકુલભાઈ કથીરિયા કે ભાવપૂર્ણ સહયોગસે સંપન્ન હુઆ થા. વૈસે હી ચતુર્થ ભાગ કી, પાંડુ લિપિ ઉસને લિખકર દી ઈસસે સંપન્ન હુઆ હૈ. ઉસકે લિયે મૈં ઉનકો ધન્યવાદ કે સાથ આશીર્વાદ હૈ.

શ્રી ગુરુદેવકી સન્નિધિમેં પ્રથમ, દ્વિતિય એવમ્ તૃતિય ભાગકે સંસ્કરણોંકી તરહ યહ ચતુર્થ ભાગકે પ્રકાશનકી જિમ્મેવારી ગુજરાતી લિપિમેં શ્રી સદ્ગુરુ સદન ટ્રસ્ટ-રાજકોટને સમ્હાલી હૈ. ઈસલિયે મૈં સંસ્થા કે ઔર ઉનકે સભી ટ્રસ્ટી ભાઈઓંકા હાર્દિક આભાર માનતી હૂઁ.

ઈસ પુસ્તકકે પ્રકાશન કાર્યમેં પઠન-પાઠન- પ્રુફ રીડિંગ મેં શુરુઆતસે કાર્ય સમાપ્તિ પર્યંત પૂર્ણ શ્રધ્ધા ઔર પ્રેમસે સહયોગ દેનેવાલે મેરે ગુરુબન્ધુ રાજકોટકે શ્રી પુરુષોત્તમભાઈ ડોડિયા ઔર આણંદકે શ્રી ડૉ. લક્ષ્મણભાઈ કથીરિયા, રાજકોટકી મેરી ગુરુબહન મંજુબેન કોટેચા ઔર શ્રી સતીષભાઈ ખંધેડિયા રાજકોટવાલે કો મૈં ધન્યાવદકે સાથ આભાર માનતી હૂઁ.

પુસ્તકકા પ્રકાશન ઓફસેટ પ્રિન્ટીંગ કે માધ્યમસે હુઆ હૈ. ઈસ પુસ્તકકા કોમ્પ્યુટર ટાઈપ સેટીંગ હમારે ગુરુબન્ધુ શ્રી હેમેન્દ્રભાઈ ત્રિવેદી- રાજકોટવાલેને કિયા હૈ ઔર પુસ્તક પ્રિન્ટીંગ કે ભગીરથ કાર્ય હરિ ૐ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ ઓફસેટ ડીવીઝન રાજકોટકે શ્રી હિંમતભાઈ ભાયાણી ઔર ઉનકે પુત્રોં શ્રી પ્રેયસભાઈ ભાયાણી તથા રીન્કુભાઈ ભાયાણી જામનગરવાલોને પ્રિન્ટીંગ ચાર્જીસ લિયે બિના પૂજય શ્રી ગુરુદેવકે ઈસ લોકહિતાર્થ કાર્યમેં અપના સહયોગ દિયા અત: મૈં ઉન સબકા હાર્દિક આભાર માનતી હૂઁ. ફોટો વ હસ્તાક્ષરોંકા સ્કેનીંગ કાર્ય મેસર્સ વિ આર્ટવાલે શ્રી છોટુભાઈ વાઘેલાને કિયા હૈ. ઉનકા મૈં આભાર માનતી હૂઁ.

પ્રથમ, દ્વિતિય ઔર તૃતિય ભાગકી પ્રસ્તાવના ઈસમેં સમ્મિલિત કી હૈ.

- કુ. કુમુદિની પરમાનંદ પજવાણી

શ્રી રામચંદ્રાય નમ :।

શ્રી પતિતપાવન શ્રીચરણકમલેભ્યો નમ:।

શ્રી સદ્‌ગુરુ પરમાત્માને નમ:।

નમ્ર નિવેદન

શ્રી સિધ્ધ સદ્‌ગુરુ શ્રી રણછોડદાસજી મહારાજ શ્રી ગુરુદેવકી સન્નિધિમેં પુસ્તકકા યહ ચતુર્થ ભાગકા પ્રકાશન પરમાત્માકી અસીમ કૃપાસે હમારી ગુરુબહન કુ. કુમુદિની પજવાણી કે માધ્યમસે પ્રેમી પાઠકવૃંદ સજજનોંકી ઉત્કંઠા કી પૂર્તિ હેતુ કરુણાનિધાન સાક્ષાત્ રામરુપાય શ્રી ગુરુદેવને હી કી હૈ-

પૂજય શ્રી ગુરુદેવકે વચનામૃત કિસી જાતિ વિશેષ યા કોઈ એક દેશકે લિયે હી ઉપાદેય નહીં હૈ યહ વચનામૃતોંસે ઉપલબ્ધ ઉપદેશ સાર્વભોમ હૈ.

સાધારણ સે સાધારણ મનુષ્યને ભી પૂજય શ્રી સદ્‌ગુરુદેવશ્રી કે વચનોંસે પ્રેરણા વ માર્ગદર્શન પાકર અપને જીવનકી ધન્યતા પ્રાપ્ત કી હૈ, જીવન સાર્થક કિયા હૈ. વૈસે હી કંઈ સિધ્ધ સંતો ભી પૂજયશ્રીકી વિશેષ કૃપાસે લાભાન્વિત હુએ હૈ ઔર માનવ સમાજકો અપને આચરણસે આદર્શ જીવનકી ઔર પ્રેરિત કરતે રહે હૈં ઔર સમાજકે કલ્યાણમેં સતત રત રહે હુએ હૈ.

પ. પૂજય શ્રી ગુરુદેવને અપને વાણી વર્તન- વચનોંકે મુતાબિક સદૈવ માનવતાકા સહી દિગ્દર્શન કરાયા હૈ ઔર કઈઓંકો સત્યપથ પર અગ્રસર કિયા હૈ, ઔર ઉનકો જીવનકે લક્ષ્યકી પ્રાપ્તિ સહજમેં સુલભ કરા દી હૈ.

પૂજયશ્રી કા ધ્યેય માનવમાત્રકો હી નહીં પરંતુ જીવમાત્રકો દુ:ખસે છુટકારા દિલાકર સચ્ચે સુખકી અનુભૂતિ કરાના વ સહી સચ્ચે ધર્મકા પાલન કરાના થા ઉન્હોંને અપના પૂરા જીવન દરિદ્ર નારાયણકો ઈશ્વરકા હી સ્વરુપ સમઝકર ઉનકી સેવા સુશ્રુષામેં લગા દિયા ઔર વે કહતે હૈ-

ચલતા દેવલ પૂજિયે, નહીં ઓરોંસે કામ ।
જીતને હી હૈ આત્મા, ઉતને હી શ્રી રામ ॥

ઘટ ઘટમેં, અર્થાત્ જડ-ચેતનમેં વ્યાપ્ત ચૈતન્ય તત્ત્વ હી એક માત્ર પરમ તત્ત્વ હૈ. ઉનકી ઉપાસના ઔર જ્ઞાનકે લિયે સાધના કો કઈ પ્રકાર વે અચ્છી તરહ સરલ ભાષામેં સમઝાતે રહે ઔર અપને પાસ આનેવાલે વ્યક્તિકે સ્તરકે મુતાબિક ઉનકો માર્ગદર્શન બરાબર દેતે રહે હૈં. માર્ગદર્શનહી નહીં, લેકિન જિસ જિસકો અપનાયા હૈ- ઉનકા હર પ્રકારસે હિત હી સોચા હૈ જીવોંકે પ્રતિ ઉનકી કરુણાકી કોઈ થાહ નહીં પા સક્તા. વે સચ્ચે સ્વરુપમેં સાક્ષાત્ પરમાત્મા હૈ.

હમારી ગુરુ બહન કુ. કુમુદિનીબહન પજવાણી અત્યંત ભાગ્શાલી હૈ. જિનકે ઉપર શ્રી ગુરુદેવકી કૃપા રહી હૈ- ઔર ઉસ કૃપાવલંબન કો શીઘ્ર અપને તક સિમિત ન રખકર ઉન્હોંને હમ સબકો ભી લાભાન્વિત કરનેકે હેતુ યહ પરમ હિતકારી પૂજયશ્રીકે વચનોંકા સંગ્રહ હમ સબકે લિયે ખુલ્લા કર દિયા હૈ. ઉસકે પ્રકાશન હેતુ શ્રી સદ્ગુરુ સદન ટ્રસ્ટ રાજકોટકો નિમિત્ત બનાયા હૈ. ઉસકે લિયે હમ સદનકે ટ્રસ્ટી ભાઈ ઔર કુ. કુમુદબહનકે ઋણી હૈં ઔર હમ હૃદયપૂર્વક બહનજીકા આભાર માનતે હૈં.

સિયરામ પ્રેમ પિયૂષ પૂરણ હોત જન્મ ન ભરતકો...
કલિકાલ તુલસીસે શઠહિં હઠિ રામ સન્મુખ કરત કો ॥

ઐસે હી પ.પૂ. શ્રી સદ્ગુરુદેવ ભગવાન કી અસીમ કૃપા સે કુમુદબહનજીને પ.પૂ. ગુરુદેવશ્રીકા વાઙ્મય સ્વરુપ હમ સબકે સામને પ્રગટ કિયા હૈ ઔર કઈ મુમુક્ષજનોંકો ભગવદ્ સન્મુખ કર દિયા હૈ. યદિ ઐસા ન હોતા તો હમ સબ ઈસ અમૂલ્ય લાભસે વંચિત હી રહ જાતે. અત: શ્રી મુખકે યે વચનોંકો હમ સબ બાર-બાર જરુર પઢે.

"ભાવ સહિત ખોજૈ જો પ્રાણી । પાવ ભક્તિમણિ સબ સુખ ખાની ॥

શ્રી ગુરુપૂર્ણિમા, ૨૦૫૯
શ્રી સદ્ગુરુ સદન ટ્રસ્ટ
આશ્રમ, કુવાડવા રોડ,
રાજકોટ – ૩૬૦ ૦૦૩

શ્રી સદ્ગુરુ સદન ટ્રસ્ટ
રાજકોટ – ૩૬૦ ૦૦૩

ભૂમિકા

॥ શ્રી રામચંદ્રાય નમ: ॥

॥ શ્રી સદ્ગુરુ પરમાત્મને નમ: ॥

સાકેતાધીશ્વર: શ્રીમજજાનકીવલ્લભો વિભુ: ।
અવ્યાચ્છાશ્વતં રામો ભક્તામીષ્ટપ્રદો હરિ: ॥ ૧
પ્રપન્નાનાં ગતિ હ્યેકાં જનસન્તારણોત્સુકામ્ ।
વાત્સલ્યરસપૂર્ણાંગીં રમાકાન્તાં સદા ભજે ॥ ૨
મારુતિ વીરવજાંગં ભક્તરક્ષાયદીક્ષિતમ્ ।
હનુમન્ત સદા વન્દે રામમન્ત્રપ્રવર્તકમ્ ॥ ૩
સીતાનાથસમારમ્ભાં રામાનન્દાર્યમધ્યમામ્ ।
બોધાયનાખ્યગુર્વન્તાં વન્દે ગુરુપરમ્પરામ્ ॥ ૪
પરં બ્રહ્મ પરં પૂજયં કીર્તનીયં તથા પરમ્ ।
પરં પ્રાપ્યં ચ વન્દેઽહં શ્રીમદ્રામં જગદ્ગુરુમ્ ॥ ૫
વંદૌ ગુરુપદકંજ, કૃપાસિંધુ નર-રુપ-હરિ,
મહામોહ તમપુંજ, જાસુ વચન રવિ-કર-નીકર.

આપ "શ્રી ગુરુદેવકી સન્નિધિમેં" હૈં.

"શ્રી ગુરુદેવકી સન્નિધિમેં" (પ્રથમ ભાગ) પ્રેમી પાઠકવૃંદ પરમ લાભ કરતા હુઆ આનંદવિભોર હો ગયા હૈ ઔર ઉન્હીં પ્રેમી સજજનોંકી ઉત્કંઠાને હી, હમ સબકો પુન: "શ્રી ગુરુદેવકી સન્નિધિમેં" (દ્વિતીય ભાગ) પહુઁચા દિયા હૈ.

પ્રથમ ભાગ કે પ્રકાશિત હોનેકે પશ્ચાત્ તુરંત હી ઔર આજ પર્યંત, અસંખ્ય પ્રેમી વ જિજ્ઞાસુ ભાઈબહનોંને દ્વિતીય ભાગકે લિયે ઉત્કંઠા વ્યક્ત કી હૈ કરુણાનિધાન શ્રી ભગવાનને ઈન્હીંકી જિજ્ઞાસાકી પૂર્તિ ઈસ પ્રકાશનસે કી હૈં. ઈસલિયે ઈસકા યશ સહીમેં ઈન્હીં પ્રેમી ભાઈ-બહનોંકો હી હૈ.

સન્ ૭૬ મેં "શ્રીગુરુદેવકી સન્નિધિમેં" પ્રથમ ભાગ, પ્રકાશિત હુઆ તભી યહ ભી,

અર્થાત્ સન્ ૫૦ સે ૫૪ તકકી નોંધકી પૂરી પાંડુલિપિ બિલકુલ તૈયાર હી થી. પરંતુ સન્ ૭૬ કી શ્રી ગુરુપૂર્ણિમાકે મંગલ અવસર પર પુસ્તક પ્રકાશિત કિયા જાવેં, ઐસી પ્રેમપૂર્ણ માઁગ હોનેકે કારણ, પ્રેસમેં જિતના તૈયાર હો ગયા થા ઉતના હી, પ્રથમ ભાગ કે રુપમેં પ્રકાશિત કર દિયા ગયા થા. શ્રી ગુરુપૂર્ણિમાકે પશ્ચાત્ દ્વિતીય ભાગ ભી શીઘ્ર હી પ્રકાશિત કરનેકી ઈચ્છા ઔર કોશિષ હોને પર ભી, ઈસકે પ્રકાશિત હોને મેં ઈતના વિલંબ હુઆ હૈ. લગતા હૈ કિ શ્રી ગુરુદેવકી ઐસી હી ઈચ્છા હો !

શ્રી ગુરુદેવકે બચનોંમે ઐસી કૌન દિવ્ય શક્તિ હૈ, જો પરિચિતકો તો બરાબર, અપિતુ અપરિચિત પ્રેમી પાઠકગણકો ભી, સ્પષ્ટ માર્ગદર્શન, અપૂર્વ આહ્લાદ વ વાત્સલ્ય તથા અનુપમ શાંતિ આનંદ પહુઁચા રહી હૈ ?

જો જિતની હદ તક, સત્ સ્વરુપ હો રહે હૈં, ઉતની હી હદ તક, ઉનકે સત્તત્વકે, વ્યક્ત ઔર અવ્યક્ત શક્તિપૂર્ણ આંદોલનોંકા પ્રભાવ-પ્રસાર હોતા રહતા હૈ. સાક્ષાત સત્ સ્વરુપ શ્રી ગુરુદેવકે અમૃતમય બચન કઈયોંકે જીવનકો સરોબોર કર રહે હૈં. શ્રી ગુરુદેવ, ઈસ અવ્યક્ત રીતિસે, અસંખ્ય જીવાત્મા (રઘુ)ઓંકે, સાક્ષાત્ શ્રીરઘુનાથજી હૈં.

આત્મોન્નતિ, આત્મસાક્ષાત્કાર, ઈશ્વરદર્શન વા લૌકિક સ્તર પર સુખ શાંતિકે લિયે અતિ આતુર આત્માઓંકો અનેકાનેક શાસ્ત્રોં કે અભ્યાસ ઔર અવિરત પુરુષાર્થકે ઉપરાંત ભી, જો પ્રાપ્ત નહીં હુઆ હો, ઐસા ઐસા બહુત કુછ, શ્રી ગુરુદેવકે સરલ બચનોંમે સે પ્રાપ્ત હો ગયા હૈ. સરલ, સચોટ ઔર અર્થગાંભીર્યપૂર્ણ વાણીને શ્રીગુરુદેવકે સત્-સ્વરુપકો અભિવ્યક્ત કર દિયા હૈ.

શ્રી ગુરુદેવકી ઈશ્વરીય વિભૂતિકે દર્શન કઈયોંકો હો ગયે હૈ. પહલે કભી દર્શન યા શ્રવણ તક પ્રાપ્ત નહીં કિયા હો એૈસે શ્રધ્ધાલુ-પ્રેમીજનોંકા સમૂહ દિનોં દિન વિશાલ હો રહા હૈ. ઈનસે મિલનેકા મૌકા પાને પર ઉનકી અનુભૂતિપૂર્ણ દૃઢ અનન્યનિષ્ઠાકો જાન પાતી હૂં તબ હૃદય બરબસ બોલ ઉઠતા હૈ, "હે દયાલુ શ્રી ગુરુદેવ ! આપકી અનંત અનંત સામર્થ્યકી, અનંત અનંત અભિવ્યક્તિ, કહાઁ, કહાઁ તક, કિસ કિસ પ્રકારસે સ્ફુટ હો રહી હૈ ! આપ કહાઁ કહાઁ, કિતનોંકે પાસ તથા કિતને વિભિન્ન ઔર અનોખે રુપ-તૌરસે પધાર રહે હૈં !"

સિધ્ધ સંત દેશ, કાલ ઔર વસ્તુસે સદા સર્વદા પરે હી હોતે હૈં. સિધ્ધ સંતકી મંગલપૂર્ણ સન્નિધિમેં અસંખ્ય પ્રાણી પદાર્થ કે સદ્ભાગ્ય જગ જાતે હૈં. અસંખ્ય જીવાત્માઓંકે સુપ્ત વા દબે હુએ સુકૃત, ઐસી દિવ્ય વિભૂતિકી ઔર આકૃષ્ટ હોકર એકદમ ઉપર આ જાતે હૈં.

સિધ્ધ સંત દયાલુતાવશ ઔર કારુણ્યસે પ્રેરિત, જનસમૂહમેં વિચરતે હૈં. દયા, વત્સલતા ઔર કરુણાસે પરિપૂર્ણ ઐસી અનુપમ પ્રેમ-રશ્મિયોંસે, પ્રત્યેક સ્તરકે અસંખ્ય આત્માઓંકી ચેતનાકો જાગૃત કર દેતેં હૈં. સિધ્ધ સંતકે જીવન, વ્યવહાર ઔર કૃપા-કટાક્ષ-પૂર્ણ આચરણકો જાનને સમઝનેસે શુભાશુભ કા ખ્યાલ હમારેમેં જાગ્રત હો જાતા હૈ ઔર ઉનકે વચનોંકે અનુસરણસે હમારા જીવનવ્યવહાર શુધ્ધ હોતા જાતા હૈ.

વ્યવહારશુધ્ધિસે હી ચિત્તશુધ્ધિ હોતી હૈ. ચિત્તશુધ્ધિકે બિના હજારોં નહીં બલ્કિ લાખોં જન્મોંકે બીતને પર ભી, યથાર્થ સાધન-ભજન ઔર સુખ-શાંતિકા અનુભવ, કદાપિ નહીં હો સકતા હૈ. યહ બાત શ્રી ગુરુદેવને કઈ બાર, વિવિધ પ્રકારસે સમઝાઈ હૈ. **ચિત્તશુધ્ધિસે હી કર્મ, બુધ્ધિ વ અહમ્‌કી શુધ્ધિ હોને પર હી, જીવ માત્રકો પરમ લાભ પ્રાપ્ત હો જાતા હૈ.**

વ્યવહાર શુધ્ધિ કિસ પ્રકારસે સાધ્ય કી જા સકતી હૈ ? સત્ય ક્યા હૈ ? અસત્ય ક્યા હૈ ? નીતિ વ અનીતિ માને ક્યા ? ધર્મ ક્યા હૈ ઔર અધર્મ ક્યા હૈ ? કર્તવ્યનિષ્ઠાસે આત્મિક ઉન્નતિ કિસ પ્રકાર, અનાયાસ હોતી હૈ ? વાણી સંયમકા સ્વરુપ ક્યા હૈ ? ઉસકા ફલ કિતના અમોઘ વ અમૂલ્ય હૈ ? મનુષ્ય જીવનકા યથાર્થ સ્વરુપ, સૌંદર્ય ઔર આહ્‌લાદ ક્યા હૈ ? ઈત્યાદિકે બારેમેં અત્યંત સૂક્ષ્મ પરંતુ છોટી ઔર સરલ બાતેં શ્રી ગુરુદેવને કહી હૈં.

શ્રી ગુરુદેવને (પૃષ્ઠ : ૩૩) કહા હૈ : મૈં યહી કહને કે લિયે હી સતત ઘૂમતા રહતા હૂઁ. કારણ કી મૈં સદૈવ ચાહતા હૂઁ કિ પ્રત્યેક મનુષ્ય અપને ભીતરકે ખજાનેકે બારેમેં જાને, જાનકર ઉસકે દર્શનકે લિયે ઔર ઉસકો પાને કે લિયે સચેત હોવે ! ફિર પુરુષાર્થી હોવે, ઉસે દેખે ઔર સ્વયમ્ અનુભવ કરે કિ કિતના અપરિમિત ખજાના ઉસકે પાસ હૈ.

પવિત્ર આર્યાવર્ત કે આધ્યાત્મિક અનૂઠે ખજાનેકી વિપુલતાકા અંદાજ, જ્ઞાન, દર્શન તથા અનુભવ શ્રી ગુરુદેવકે પ્રત્યેક વચન, ક્રિયા, કર્મ-આદિ વ્યવહારકે માધ્યમસે સ્ફૂટ હો જાતા હૈ. જિજ્ઞાસુકો માર્ગદર્શન, અટકે હુએ કો પ્રેરણા વ અવલંબન, નિરુત્સાહકો બલ, ઉત્સાહ તથા વ્યથિત પીડિતકો શાંતિ ઔર સહાયતા દેનેવાલેં, સિધ્ધસંતકે ચિન્મય તત્વોંકા, યહ અક્ષરદેહ હૈ.

શ્રી ગુરુદેવને (પૃષ્ઠ : ૧૭) કહા હૈં : ભજન ક્યા હૈ ? કિસ પ્રકાર કિયા જાતા હૈ ? ઈત્યાદિ તુમને સુના હૈ ઔર લિખ ભી લીયા હૈ. ઉસે બારબાર પઢના ઔર સમઝના. પઢતે પઢતે તુમ્હારી ચેતના જિતની વિકસિત હોતી જાયેગી, ઉતની સમઝ બઢતી જાયેગી ઔર હર વક્ત પઢને પર, તુમ્હેં નૂતન સમજ વ બોધ મિલેંગે, ઈસલિયે બારબાર પઢના, સોચના ઔર સમઝના.

સરલ વરણ ભાખા સરલ, સરલ અર્થમય માન,
તુલસી સરલ સંત જન, જાઈ કરિય પહચાન.

શ્રી ગુરુદેવકે વચન-સુધા સાગરમેં ગોતા લગાનેવાલે જિજ્ઞાસુઓંકો, આચરણમેં ઉતારને યોગ્ય ઈતની અધિક આધ્યાત્મિક દિવ્ય સમૃધ્ધિ પ્રાપ્ત હોતી રહેગી કિ ઔર કહીંસે ખોજનેકી આવશ્યકતા મહસૂસ ન હોગી. જિસકો ભી કોઈ વિચાર યા વ્યવહાર કે બારેમેં દ્વિધા હો, કોઈ પ્રશ્ન યા સમસ્યા કે સમાધાનકી ચાહ હો, આત્મ - ઉત્સર્ગ ઔર સાધનાકે માર્ગ પર કહીં ઉલઝ ગયે હો. ઐસા યા બાધા જૈસા કુછ માલુમ પડ રહા હો અથવા જીવનમેં સુખ, શાંતિ તથા પ્રસન્નતાકી અનુભૂતિકે લિયે અન્તસ્થ વ્યાકુલ હો, ઐસે સભી કો મૈં સવિનય અનુરોધ કરતી હુઁ કી શ્રી વચનોં કા પઠનપાઠન વ અનુસરણ કરેં.

કારણ કિ ઈસમેં, વર્તમાન સમય કે સિધ્ધ સંત કી દિવ્ય ઝલકકી અદ્વિતીય ઝાંકિયાઁ હૈં, અતએવ મુજે પૂર્ણ વિશ્વાસ હૈ કિ "શ્રી ગુરુદેવ કી સન્નિધિમેં" પહુઁચે હુએ પ્રત્યેક પ્રેમી પાઠક કે અંત:કરણમેં શ્રી ગુરુદેવકી અતુલનીય ઈશ્વરીય વિભૂતિકી કુછ ન કુછ ઝલક અવશ્ય હી ઉઠેગી.

સુજ્ઞ પ્રેમી પાઠક અદ્‌ભૂત આહ્‌લાદકી અનુભૂતિ જરૂર કરેગા. ઉસે કુછ ન કુછ અવશ્ય પ્રાપ્ત હોગા હી. આત્મજાગૃતિ ઔર આત્મોન્નતિ કે સાધનાંગ વ સાધનાક્રમ, ઈસમેં સે અવશ્ય પ્રાપ્ત હો જાયેગેં. શ્રી ગુરુદેવકે ઈન્હીં ચિન્મય તત્વોં કો લેકર હી યહ પુસ્તક, વર્તમાન ઔર ભવિષ્યકે જિજ્ઞાસુઓંકે લિયે ભી, દીર્ઘકાલ પર્યંત પથપ્રેરક ઔર સર્વહિતકારી બની રહેગી ઐસી વિમલ શ્રધ્ધા હૈ.

શ્રી વચનોંકો સુનતે વક્ત જો, જિતને ઔર જિસ પ્રકાર ભી, યથા-શક્તિ-મતિ, લિખ પાયી હુઁ, વે હી ઈસમેં હૈ.

શ્રી ગુરુદેવકે સંપૂર્ણ ઉપદેશ, પ્રસંગ તથા વચન ઈત્યાદિ, કિસ કિસ કે સાથ ક્યા ક્યા બાત, પ્રસંગ, ઉપદેશ, આદિ જો ભી હુએ હૈં, ઉનકો મૈં જાનતી નહીં હૂઁ. ઐસા બહુત કુછ હોને પર ભી કેવલ મૈં જાનતી નહીં હૂઁ ઈસલિયે, ઉનકા કુછ ભી ઉલ્લેખ નહીં કર પાતી હૂઁ. ઈસ બાત કા જો અસંતોષ રહતા હૈ ઉસે વ્યક્ત કિયે બિના મેરે સે રહા નહીં જાતા હૈ.

શ્રી ગુરુદેવકી અનંત ઐસી ઈશ્વરીય વિભૂતિ કી સંપૂર્ણ અભિવ્યક્તિ કા હોના તો નિતાંત અસંભવ હી હૈ.

સન ૭૬ મેં "શ્રી ગુરુદેવ કી સન્નિધિમેં" પ્રથમ ભાગ, પ્રકાશિત હો રહા થા, ઉન દિનોમેં શ્રી ગુરુદેવકે પ્રેમી ભક્ત જયંતીભાઈ લાલજીભાઈ જોબનપુત્રાને શ્રી ગુરુદેવકે જટાયુક્ત સ્વરુપ કા ફોટો દેકર મુઝસે કહા થા, "સન ૭૦ મેં શ્રી ગુરુદેવને ઈહલીલા સંવરણ કર લી પશ્ચાત્, શ્રી આનંદાશ્રમ બીલખા કે પૂજનીય પૂજારીજી દલપતરામભાઈને કિસી અખબારમેં ઈસે દેખકર ફોટો કા કટીંગ મુઝે દિયા થા."

ગત વર્ષ જયંતીભાઈકા નિધન હો ગયા હૈ. પૂજનીય દલપતરામભાઈસે મૈંને જાનના ચાહા કિ કિસ અખબારમેં, કિસને ઔર કબ, યહ ફોટો પ્રકાશીત કિયા હૈ ? પરંતુ જવાબ યહી મિલા હૈ કિ મુઝે ઈતના સ્મરણ નહીં રહા હૈ. જબ દેખા ઉસી વક્ત કટીંગ કરકે જયંતીભાઈકો દે દિયા થા.

અખબારકે કાગજ પર પ્રકાશિત ફોટો કી નેગેટીવ ઈતની સાફ નહીં નીકલતી હૈ, ફિર ભી, દિનાંક ૨૮-૩-૫૩ કો શ્રી ગુરુદેવને કહા હૈ, "બહુત કાલ પહલે મૈં જટા રખતા થા." ઉસ પ્રસંગ કે અનુરુપ જટાવાલા ફોટો ઈસ પુસ્તક કે મધ્યમેં દિયા હૈ.

કવિત, દોહેં, ચૌપાઈ, શ્રુતિ, શ્લોક આદિ શ્રી ગુરુદેવ સે સુને હૈ, ઉસી પાઠ સહીત દિયે ગયે હૈં. "બના" ઔર "બનાદાસ" નામ કે દોહેં, આદિ, શ્રી ગુરુદેવ પ્રણિત હૈં. શ્રી ગુરુદેવકે શ્રી હસ્તાક્ષર કઈ જગહ પર દિયે હૈં.

પુસ્તક કે પુન: પઠન પાઠન ઔર પ્રકાશન કાર્યમેં, રાજકોટ કે મેરે ગુરુભાઈ કનુભાઈ કોટેચા, પુરુષોતમભાઈ ડોડીયા ઔર મેરી ગુરુબહન કુ. ગીતાદેવી (શ્રી ગીતા જ્ઞાન મંદિર)ને શુરુસે લગાકર કાર્ય સમાપ્તિ પર્યંત, પૂર્ણ શ્રધ્ધા ઔર પ્રેમસે સહયોગ દિયા હૈ ઈસ કે લિયે મૈં હાર્દિક આભાર માનતી હૂઁ.

પુસ્તક પ્રકાશન કે કાર્ય વશાત્, રાજકોટ મેં શ્રી ગીતાજ્ઞાન મંદિર કી સંતકુટીરમેં નિવાસ દરમ્યાન, શ્રી ગીતાજ્ઞાન મંદિરકે ટ્રસ્ટીમંડલને તથા કઈ ગુરુભાઈ બહનોંને મુજે સર્વ પ્રકારકા સહયોગ સદ્‌ભાવપૂર્વક પ્રદાન કિયા હૈ. ઈસકે લિયે મૈં હાર્દિક આભાર વ્યક્ત કરતી હૂઁ.

સંત કુટિરમેં, કાશી કે સંપૂર્ણાનંદ સંસ્કૃત વિશ્વવિદ્યાલય કે આચાર્ય, પ્રકાંડ પંડિત, પ્રજ્ઞાચક્ષુ, પ્રખર રામાયણી, પૂજનીય શ્રી ગિરીધર મિશ્રજી કે દર્શન-મિલન કા સુંદર સંયોગ-લાભ પ્રાપ્ત હુઆ. આચાર્યશ્રી સંસ્કૃત વ હિન્દી ભાષાકે શીઘ્ર કવિ ભી હૈ. આપને શ્રી ગુરુદેવકી સ્તુતિ કે સપ્તક વ પંચક, પ્રથમ મિલન પર, તત્ક્ષણ સુનાયે હૈં, વે ઈસમેં દિયે ગયે હૈં. ઈસકે લિયે મેં આપકા હાર્દિક આભાર માનતી હૂઁ.

પુસ્તક મેં કઈ તરહ કી ક્ષમનીય મુદ્રિત ત્રુટિયાઁ રહ જાના સહજ હી હૈ. અનુસંધાનસે પઢને પર શુધ્ધપાઠ સ્પષ્ટ હો જાયેગા. પૃષ્ઠ ૧૭૨,૧૯૯ ઔર ૪૦૧ પર અશુધ્ધ પાઠકો શુધ્ધ લિખનેકી સેવા કઈ ભાઈ બહનોંને પ્રેમપૂર્વક દી હૈ. ઈસલિયે મેં આપ સબ કા હાર્દિક આભાર માનતી હૂઁ. પૃષ્ઠ ૪૧૪ કે અનુસંધાનમેં પૃષ્ઠ ૭૧૫ અવશ્ય દેખીયે.

હિન્દી ભાષી અસંખ્ય ગુરુભાઈ બહનોંકી પ્રેમપૂર્ણ માઁગકી પૂર્તિ કે હેતુ "શ્રી ગુરુદેવકી સન્નિધિમેં" દ્વિતીય ભાગકા હિન્દી લિપિબધ્ધ સંસ્કરણ, યથા સંભવ શીઘ્ર હી પ્રકાશિત કિયા જાયેગા ઐસી આશા ઔર ઈચ્છા હૈ. "શ્રી ગુરુદેવકી સન્નિધિમેં" પ્રથમ ભાગ કા ગુજરાતી લિપિબધ્ધ દ્વિતિય સંસ્કરણ ભી શીઘ્ર હી પ્રકાશિત કિયા જાયેગા ઐસી ઈચ્છા હૈ.

ફોટોં વ હસ્તાક્ષરો કે બ્લોક કા કાર્ય મેસર્સ પ્રવિણ પ્રોસેસને તથા મુખપૃષ્ઠ વ ફોટો પ્રિન્ટીંગ કા કાર્ય મેસર્સ અજંતા પ્રિન્ટર્સને સદ્‌ભાવ સહિત કર દિયા હૈ. ઈસકે લિયે મૈં ઉનકા હાર્દિક આભાર પ્રદર્શિત કરતી હૂઁ. રાજકોટ કે જિલ્લા સહકારી પ્રેસ કે પદાધિકારી તથા કર્મચારીયોંને પુસ્તક પ્રકાશનકે કાર્ય કો સુચારુરુપસે સંપન્ન કર દિયા હૈ. ઈસલિયે મૈં ઉનકા આભાર માનતી હૂઁ.

બાત, વિચાર યા સિધ્ધાંત કી અસ્પષ્ટતા યા ઔર ભી જો દોષ હો, વે સભી મેરે હૈં. ઈસકે લિયે શ્રી ગુરુદેવસે તથા સભી પ્રેમી પાઠકગણ સે મૈં ક્ષમાદાન યાચતી હૂઁ. ઈસમેં જો ભી પ્રેરક, માર્ગદર્શક, હિતકર વ પ્રિયકર હૈં, ઉનકા સંપૂર્ણ યશ શ્રી ગુરુદેવકો હી હૈ કિ જિનકી વચનામૃત ધારાએં ઈસ પાત્રમેં ભરી હૈં.

શુભ કર્મ કે અર્પણ કરને કી રીતિ સમજાતે હુએ શ્રી ગુરુદેવકે શ્રી વચનોં કી (પૃષ્ઠ : ૬૭૧) સ્મૃતિ ભૂલ નહીં પાતી હૂઁ. "હે દીનદયાલુ ! હે સર્વેશ્વર ! આપ હી કી કૃપાસે ઔર

આપ હી કી પ્રેરણા વ શક્તિ સે યહ શુભ કાર્ય હો પાયા હૈ. ઈસકા સંપૂર્ણ યશ સમ્યક્ પ્રકારસે આપ હી કો હૈ. મેરે માલિક ! આપહી કો યહ સમર્પિત હૈ !

અક્ષય તૃતીયા સં. ૨૦૩૫ — કુમુદિની પ. પજવાણી

૨૯ - ૪ - ૭૯

ડહાણુ, (જિ. થાણા, મહારાષ્ટ્ર)

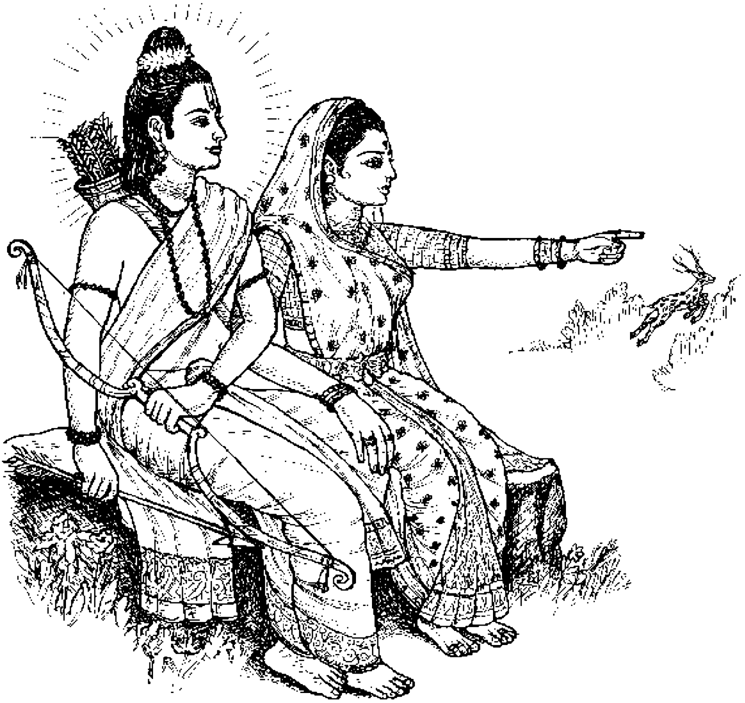

શ્રી ગુરુદેવકી "સન્નિધિમેં" પ્રથમ ભાગમેં લિખિત :-

ભૂમિકા

॥ શ્રી રામચંદ્રાય નમઃ ॥

॥ શ્રી પતિતપાવન ચરણકમલેભ્યો નમઃ ॥

નમસ્કાર શ્રી ગુરુદેવકો સત્-ચિત્-આનંદ-રાશિ,
બાંહ પકરિ બાહિર કિન્હી, બૂડત ભવ-જલ-રાશિ. (૧)

રક્તાંભોજ દલાભિરામનયનં પીતામ્બરાલંકૃતં,
શ્યામાંગં દ્વિભૂજં પ્રસન્નવદનં શ્રી સીતયા શોભિતમ્,
કારુણ્યામૃતસાગરં પ્રિયગણૈર્ભ્રાત્રાદિભિર્ભાવિતં,
વંદે વિષ્ણુશિવાદિ સેવ્યમનિશં શ્રીરામચંદ્ર પ્રભૂમ્. (૨)

શ્રી સીતાનાથ સમારમ્ભાં રામાનંદાર્ય મધ્યમામ્,
અસ્માદાચાર્ય પર્યન્તાં વન્દે ગુરુપરમ્પરામ્. (૩)

નમો ઽસ્તુ ગુરવે તસ્મૈ ઈષ્ટદેવ સ્વરૂપિણે,
યસ્ય વાક્યામૃતં હન્તિ વિષં સંસારસંજ્ઞિતમ્ (૪)

માનવધર્મ કે મહાન પ્રણેતા, યોગી સમ્રાટ, સિધ્ધ સદ્ગુરુ સંતશિરોમણિ શ્રી શ્રી શ્રી ૧૦૦૮ શ્રી રણછોડદાસજી મહારાજજીકોં શ્રી સદ્ગુરુ રુપમેં પાકર મૈં અપનેકો બડભાગી માનતી હૂઁ.

અગસ્ત ૧૯૫૦ મેં મૈંને શ્રી ગુરુદેવકી અભય શરણ પ્રાપ્ત કી તબસે શ્વાસ શ્વાસ પર ઉનકા ગહરા પ્રભાવ રહા હૈ. ચાહે દૂર હોઉં યા પાસ, શ્રી ગુરુદેવને મુઝે પલ પલ સંભાલી હૈં ઔર સંભાલ રહે હૈં. વિમલ દુલાર પ્યારકા પ્રેમ-પ્યાલા પ્રેમપૂર્વક પિલાયા હૈ, જિસસે કિ આજ જીવનમેં કોઈ રિક્તતા મહસૂસ નહીં હો રહી હૈ.

યહ બાત અકેલે મેરે તક હી સીમિત નહીં હૈ. ઔર શ્રી ગુરુદેવકી યહી તો પરમ વિશિષ્ટતા રહી હૈ. શ્રી ગુરુદેવને જાતિ, વર્ણ, ધર્મ વ ઉમ્રકે ભેદભાવ બિના, હિંદુ, મુસલમાન, જૈન, પારસી, ઈસાઈ, બ્રાહ્મણ, હરિજન, શુદ્ર, તથા જ્ઞાની-મૂર્ખ, ધની-ગરીબ, સ્ત્રી-પુરુષ, બાલક-વૃધ્ધ યા વિરક્ત-ગૃહસ્થી, જિસ કિસીને ભી ચાહા, સભીકો નિરતિશય દુલારકે સાથ, નિજ જનકે રુપમેં, નિઃશંક અપનાયા હૈ.

શ્રી ગુરુદેવકા પ્રેમપૂર્ણ નિશ્ચલ સ્વર, "**તુમ મેરે હો, મૈં તુમ્હારે સાથ સદૈવ હૂઁ, ફિર ભય કિસ બાતકા ?**" આજ ભી, હજારોં ભક્તોંકા જીવન આધાર હૈ. **ઈતની કરુણા, ઈતની મૃદુતા ઔર ઈતની વ્યાપક પ્રેમ ભાવના ! ! ! ઐસા નિરવધી પ્રેમ-પ્રાગટ્ય તો, કભી કિસી એક મંગલ મુહૂર્ત પર હી, ઈસ સંસારમેં, એક માત્ર માનવ-સમાજકી કલ્યાણકી ભરપૂર ભાવુકતાસે સ્વયમ્ અપના અવતરણ કરતા હૈ.**

શ્રી ગુરુદેવકી કરુણાપૂર્ણ સ્નેહદૃષ્ટિ પાકર, બિલકુલ અપરિચિત ભી શ્રી ચરણોંમેં શ્રધ્ધા નિવેદિત કર દેતે રહે હૈં. ભગવાન **શ્રી રામચંદ્રજી મહારાજકે આદર્શ, "સતત કરહિં પ્રણત પર પ્રીતિ" ઔર, "તુરત વિભીષણ પાછે મેલા" કો, આપને સતત ચરિતાર્થ કિયા હૈં.**

"સબસે ઉંચી પ્રેમ સગાઈ" યહ ઉક્તિ, હમારે જીવનકે અલ્પકાલમેં આપને અપની ઓરસે તો સાંગોપાંગ નિભાઈ ઔર પ્રમાણિત કી હૈ. હમારે દોષ વ અપરાધોંકા પાર નહીં ઔર શ્રી ગુરુદેવકી પ્રેમ-કરુણા વ દયાકા પાર નહીં હૈ. **હમ આખિર તક સમઝતે રહેં હિ હમ તો શ્રી ગુરુદેવકી આજ્ઞાનુસાર હી રત રહેં હૈ. અબ ભી હમારી સમઝમેં યહ નહીં આ રહા હૈ કિ યહ કિતની ભારી આત્મવંચના હૈ.** શ્રી ગુરુદેવને હમારે હિતકે લિયે કિતના સહન કિયા હૈ ! કિતના કિતના પરિશ્રમ ઉઠાયા હૈ ! હમ કભી યહ ન ભૂલે કિ શ્રી ગુરુદેવકે હમ કિતને ઋણી હૈં !

શ્રી ગુરુદેવને સહજ બાતચીત કે રુપમેં જટિલ પ્રશ્નોંકા શાસ્ત્ર સંમત સરલ સમાધાન કિયા હી હૈં પરંતુ, પ્રેય ઔર શ્રેયકે સુભગ સમન્વયકા જો અત્યંત સુગમ પંથ, ઠોસ સ્વરૂપમેં હમ અસંખ્યોંકે સામને રખા હૈ, વહ ઈસ સંકીર્ણ કાલમેં સર્વથા બેજોડ હૈ.

શ્રી ગુરુદેવને કહા, "**વહ માનવ હી કયા હૈ, જો દૂસરોંકે સુખકા સાધન ન બને ? જો સુખ ચાહતે હો તો, દૂસરોંકો સુખ દો.**"

અપને ઈન મંતવ્યોં કો ચરિતાર્થ કરતે હુએ, શ્રી ગુરુદેવને સન્ ૫૦ સે ૬૯ કે અન્તર્ગત, મધ્યપ્રદેશ વ ઉસકે આસપાસકે પ્રદેશકી હદ જહાઁ મિલતી હૈ ઐસે, તથા આદિવાસી ક્ષેત્રોં કે સ્થલોંમેં, ૧૮ નેત્રદાન યજ્ઞ કે સંપૂર્ણત: નિ:શુલ્ક કેમ્પકે આયોજન, શ્રી તારા નેત્રદાન યજ્ઞનકે નામસે કિયે હૈં, જિનકે દ્વારા હજારોં આદિવાસી વ અભાવગ્રસ્ત લોગોંને નેત્રજયોતિ પુન: પ્રાપ્ત કી હૈં.

અકાલપીડિત ઉડિસા વ બિહારમેં, સન્ ૬૬ વ ૬૭ મેં, શ્રી ગુરુદેવને છ છ આઠ આઠ માસ તક, અન્નદાનકે રાહત કાર્યો કે આયોજન, અત્યંત હી વિશાલ પૈમાને પર કિયે હૈં. આપકે ખોલે હુએ રસોડોંમેં રોજાના પંદ્રહ હજારસે પચાસ હજારકી સંખ્યામેં અકાલ પીડિત દરિદ્રનારાયણને સમ્માનપૂર્વક તથા પ્રસન્નતાપૂર્વક ભોજનસે તૃપ્તિ પ્રાપ્ત કી હૈ. યહ વાસ્તવિક હકીકત હૈ.

ગુજરાતમેં બાઢ રાહતકાર્ય, મહારાષ્ટ્રમેં કોયના ભૂકંપ રાહત કાર્ય, ગૌસેવા વ ગૌપાલન કેન્દ્રકા આયોજન, રાજસ્થાનમેં અકાલ રાહત કાર્ય, કચ્છ, ગુજરાત, રાજસ્થાન વ મધ્ય પ્રદેશમેં રોજાના હજારોં અભાવગ્રસ્તોંમેં સુખડી વિતરણ કાર્ય; સાલ ભરમેં હજારોંકો કમ્બલ, ગરમ બંડી, ધોતી, સાડી, કમીજ, આદિ કે રૂપમેં વસ્ત્ર વિતરણ કાર્ય, ઈત્યાદિ, માનવ સેવા કે કાર્યોંકે ઉત્કૃષ્ટ આયોજન કિયે હૈં.

શ્રી ગુરુદેવને માનવ સેવાકી પુનિત ગંગાકા પ્રવાહ અસ્ખલિત રખનેકે ઉદ્દેશ્યસે

સર્વ પ્રથમ તો (૧) શ્રી સદ્ગુરુ સદન આશ્રમ ટ્રસ્ટ-રાજકોટ (૨) શ્રી સદ્ગુરુ રામાયણ પાઠશાલા ટ્રસ્ટ-રાજકોટ. (૩) શ્રી રામજી મંદિર ટ્રસ્ટ, ગોંડલ. ઈન ટ્રસ્ટોંકા તથા તદનંતર (૪) સન્ ૬૭ મેં, શ્રી માનવ-રાહત-મંડલ ટ્રસ્ટ બંબઈ ઔર (૫) સન્ ૬૮ મેં, શ્રી રામધામ ટ્રસ્ટ, પુષ્કર વ (૬) શ્રી સદ્ગુરુ સેવા સંઘ ટ્રસ્ટ, બંબઈકા નિર્માણ કિયા.

શ્રી સદ્ગુરુ સેવા સંઘ ટ્રસ્ટ કે પ્રમુખપદ પર અપને સનિષ્ઠ, કર્મયોગી વ પ્રેમી ભક્ત અરવિંદભાઈ નવીનચંદ્રભાઈ મફતલાલ કો નિયુક્ત કરકે, ચિત્રકુટ-જાનકીકુંડકે અન્નક્ષેત્ર, સંતસેવા, શ્રી રઘુવીર મંદિર પાઠશાલા, અસ્પતાલ, વ હસ્તમ, પપરેંદાકે સ્થાન, ઈત્યાદિકે સંપૂર્ણ કારોબાર તથા શ્રી તારા નેત્રદાન યજ્ઞકી સંપૂર્ણ કાર્યવાહી વ જિમ્મેદારી, શ્રી સદ્ગુરુ સેવા સંઘકો સુપુર્દ કરી.

તદનુસાર સન્ ૭૦ કે પશ્ચાત્ છ નેત્રદાન યજ્ઞ કેમ્પકે આયોજન શ્રી સદ્ગુરુ સેવા સંઘ ટ્રસ્ટ કે દ્વારા સુચારુરૂપસે, ઈતને વિશાલ પૈમાને પર હુએ હૈં કિ પ્રત્યેક કેમ્પમેં પાઁચ હજારસે ગ્યારહ હજારકી સંખ્યામેં સફલ અપ્રેશન કિયે ગયે હૈં. નેત્રયજ્ઞ શિબિરકી સંપૂર્ણ યાદી પુસ્તકકે અંતમેં દી ગઈ હૈ.

આજ કે દંભાચારકી પ્રાધાન્યતાવાલે સમયમેં, ઐસી માનવતાસે હમેં કૌન અનુપ્રાણિત કર સકતે હૈં, સિવા- ઐસે શ્રી ગુરુદેવકે કિ જિનકે ખૂનકા અંતિમ બૂંદ તક પરહિતમેં હી ખપા હૈં ! શ્રી ગુરુદેવને સ્પષ્ટ કહા હૈં, "મેરા સિધ્ધાંત હૈ કિ, પ્રાણ રહતે દૂસરોંકા હિત કરના.

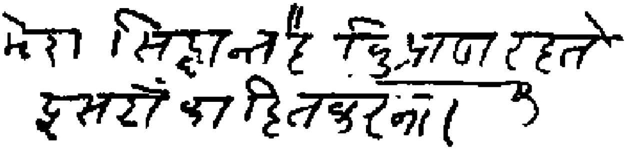

શ્રી ગુરુદેવકે એક એક વચન સત્યતાપૂર્ણ હૈં જો સુનને પર હૃદયગત ઠોસ ભાવના બન જાતે હૈં. આત્મ કલ્યાણ કે લિયે કિન સાધનોંકી આવશ્યકતા હૈ ? કિસ પ્રકારકા પુરુષાર્થ અનિવાર્ય હૈ ? ઈસ સનાતન પ્રશ્નકે સમાધાનાર્થ શ્રીગુરુદેવને અપના જીવન તથા અપના સાધન-માર્ગ હમારે સામને રખા હૈ.

શ્રી સદ્ગુરુ વે હી હૈં, જો હમારી ભાવનાઓંકો સુસંસ્કૃત કરકે, હમારી વિચારધારાકો શ્રેયકે પ્રતિ પ્રવાહિત કર, હમારી જીવનધારામેં હી આમૂલ પરિવર્તન લાકર, હમેં યથાર્થમેં માનવ-જીવન જીના સિખાતે હૈં; જો જીવન, હમેં ક્રમશઃ, દિવ્ય જીવનકા અધિકારી બનાતા હૈ. મનુષ્ય શરીર ભલે હી હમેં મિલા હો, પરંતુ નિતાંત સત્ય યહી હૈ કિ બિના શ્રી સદ્ગુરુકે, માનવ જીવન જીના હમેં નહીં આતા હૈં.

ગુરુ કુમ્હાર શિષ્ય કુંભ હૈ, ઘડી ઘડી કાઢૈં ખોટ,
ભીતર હાથ સહાર દૈ, બાહર બાહર ચોટ.

એક કુમ્હાર મિટ્ટીમેં સે કિતની સુંદર ઉપયોગી ચીજોંકા નવ નિર્માણ કર દેતા હૈ !

વૈજ્ઞાનિક સાધન સુવિધાએં પ્રાપ્ત હોને પર ભી, કુમ્હારકે બનાયે હુએ ઘડે કા આજ ભી ઘર ઘરમેં સ્થાન હૈ. પ્રાય: સભી ચીજેં મશીનેં દ્વારા બનને લગ ગઈ હૈં; પરંતુ, કુમ્હારકી કુશલતા તો અપની અનૂઠી હી હૈ.

શ્રી ગુરુદેવકી માનવ બનાને કી કુશલતા ભી અપની અનૂઠી હી હૈ. ઈસ કુશલતાકી સ્થૂલ સૂક્ષ્મ-મિશ્રિત પ્રક્રિયાકો પૂર્ણ રીતિસે તો કૌન જાન સકતા હૈ ? ફિર ભી, આપ હી કે બચન, વ્યવહાર વ પત્રોં કે માધ્યમસે, આપકી પ્રક્રિયાકા કુછ ઈશારા, પુસ્તકમેં દિખાયી દેગા એૈસી અભિલાષા હૈ.

શ્રી ગુરુદેવકે સંપર્કમેં આયે હુએ સબ જાનતે હી હૈ કિ અપને બારેમેં આપને બહુત કમ બોલચાલ કી હૈ.

શ્રી ગુરુદેવને કઈ બાર કહા હૈં, "સાધુ કે અસલી તત્વકો તો કોઈ સમઝ નહીં સકતા હૈ. ક્યોંકિ વહ સ્થૂલ યા બાહરી યા ઉપરકા નહીં હોતા હૈ.

આજ મૈં અસલિયતમેં ક્યા હૂઁ, મૈંને ક્યા અનુભૂતિ કી હૈ, કિસ પ્રકારસે ભગવદાનુસંધાનમેં હૂઁ, ભગવદ જ્યોતિ કિતની ઔર કિસ પ્રકાર કી દેદીપ્યમાન હૈ, યે સબ, કિન શબ્દોં દ્વારા બતા સકતા હૂઁ ?

. ; I, I **[વ્યક્તિત્વકા** સહી મૂલ્યાંકન, વહ કહાઁ જન્મા, કબ જન્મા, કહાઁ મરા, કબ મરા, ઈત્યાદિ સ્થૂલ ઘટના પરસે નહીં હો સકતા હૈ. ઈનકા જાનના ઈસલિયે કોઈ અનિવાર્ય ચીજ નહીં.

જો જાનના અનિવાર્ય હૈ વહ તો હૈ **વ્યક્તિત્વ.** સાધુકી સાધુતા. જિસ વ્યક્તિત્વસે દૂસરોં કો કુછ ભી લાભ હોતા હૈ, દૂસરોં કા કુછ ભી હિત હોતા હૈ, વહ વ્યક્તિત્વ અવશ્ય હી વંદનીય હૈ, પૂજનીય હૈ."

ભારતમેં પ્રાચીન કાલસે હી મહાપુરુષોંને કભી ભી વ્યક્તિ રૂપસે અપના મહત્વ ન તો જાના હૈં, ન તો માના હૈં. શ્રી ગુરુદેવ ભી ઈસકે અપવાદ નહીં હૈં. ઈસલિયે આપકે કાલ-નિર્ધારણ તથા જીવનવૃત્તકે સંબંધમેં પૂરા તથા વ્યવસ્થિત ઢંગસે જાનને કો નહીં મિલા હૈ.

મેરી પરિમિત ગ્રહણ શક્તિ વ શ્રવણ શક્તિને, જૈસા ભી, જો કુછ ભી સમય સમય પર, નોટ કિયા હૈ, વહ ઈસ પુસ્તકમેં હૈ. અપાર તો શ્રી ગુરુદેવકી મહિમા ! અલૌકિક તો આપકી ક્ષમતા ! ! ઔર, ઈતની વિરાટ તો આપકી શક્તિ-સંપન્નતા હૈં ! ! !

શ્રી શ્રી ગોસ્વામીજી તુલસીદાસજી મહારાજને કહા હૈં, વૈસી હી હાલતમેં મૈં સ્વયમ્ કો પા રહી હૂઁ.

કરન ચહઉં રઘુપતિ ગુણગાહા, લઘુમતિ મોરિ ચરિત અવગાહા;
સમુઝત અમિત રામ પ્રભુતાઈ, કરત કથા મન અતિ કદરાઈ.

ઈસલિયે, ઈસ પુસ્તકમેં શ્રી ગુરુદેવસે સુને હુએ, પરમ હિતકારી વ પરમ પાવનકારી

બચનોંકા સંગ્રહ હે. આપકી યોગસાધના શૈલી, શ્રીગુરુપરંપરા, તથા જીવનઘટાઓંકી બાતેં હે, જો શ્રીગુરુદેવસે સુની હૈં. જબ ભી સુનતી, તબ લિખ લેતી રહી ઔર મૌકા પાને પર શ્રી ગુરુદેવકો યહ સબ પઢનેકી પ્રાર્થના કરતી થી. જિસકો આપને હંમેશા સ્વીકાર કિયા હે.

જબ, જહૉં, જો, સુના, દેખા યા અનુભવમેં આયા હે, ઉસકા નોટ તારીખ વ સ્થલકે નામ સહિત કિયા હે. ઈસલિયે યહ પુસ્તક ડાયરી કે સ્વરૂપ કી હે.

શ્રી ગુરુદેવકે હમ હજારોં પ્રપન્ન-શિષ્ય હે. ઈતને પર ભી, હર એક કે ભાવ વ ક્રિયાકે સાથ, શ્રી ગુરુદેવને કિતની કરુણા, ચિંતા, જિમ્મેદારી, પ્રેમધારા આત્મીયતા, વિનોદ, હાસ્ય, કૃપાકટાક્ષ, તથા અપનત્વ આદિકે માધ્યમસે, અપને સર્વવ્યાપ્ત વ સજગ ગુરુત્વકે રૂપમેં, સ્વયમ્‌કો સતત ઓતપ્રોત રખા હે, ઈસકા ચિત્ર મેરી ઈસ અનુભવ-ગાથામેં સે ઝલક આવેં, ઈસી ભાવનિષ્ઠા સે હી, શ્રી સદ્‌ગુરુ-સાન્નિધિકી બીસ સાલમેં,, સુની દેખી, વ અનુભૂતિકી બાતેં, સામને રખ રહી હૂઁ.

શ્રી ગુરુદેવમેં હી ''સર્વમિદં પ્રોતં સૂત્રે મણિ ઈવ.' શ્રી ગુરુદેવકી હી, સૂત્રરુપી પ્રભુતાકી હી યહ અભિવ્યક્તિ હે. એક એક ઘટના વ એક એક વચનકે પઢને પર મેરે અસંખ્ય ગુરુ-ભાઈ બહેનોંકો, અપની અપની અનુભૂતિકી, ઐસી હી ઘટનાઓંકી વ સુનેં હુએ ઐસી હી વચનોંકી સ્મૃતિ અવશ્ય હી ઉઠેગી.

શ્રી ગુરુદેવને સ્પષ્ટ કહા હૈ કિ ચમત્કાર કભી હોતા હી નહીં હે. ઈસલિયે ન તો મુઝે ચમત્કારમેં શ્રધ્ધા હે ન તો મૈં ચમત્કારકો માનતી હૂઁ. યહ ઈસલિયે કહના પડ રહા હૈ કિ ઈસ પુસ્તકમેં કુછ ઐસી ઘટનાએં પઢનેમેં આયેગી કિ ઐસી ઘટના ઔર કોઈ મુઝસે કરતા તો મૈં ભી વિશ્વાસ નહીં કરતી.

પરંતુ, જો ઘટનાએં મેરે સામને હી ઘટિત હુઈ હૈં; યા સ્વયમ્ મેરે ઊપર બીતી હે ઔર મેરી ઠોસ અનુભૂતિજો આઈ હૈં, ઉનકા અવિશ્વાસ મૈં કૈસે કર સકતી હૂઁ? ઈતને પર ભી, ચમત્કાર હે, ઐસા મૈં નહીં માનતી હૂઁ.

મૈં સમઝતી હૂઁ કિ શ્રી ગુરુદેવને અત્યંત કૃપાલુતાસે, અપની સર્વસમર્થ શરણાગત-વત્સલતાકા, ઈસ પ્રકાર, થોડા સા સાક્ષાત્કાર કરાયા હે. કલિમલગ્રસ્ત વ તર્કપૂર્ણ બુધ્ધિયોં કે સામને, પરમ તત્વ ઈશ્વરકે, પરમ ઐશ્વર્યકો, અપને માધ્યમસે, અભિવ્યક્ત કરકે, શ્રી ગુરુદેવને અવશ્ય હી જીવોં કો કલ્યાણપૂર્ણ દિવ્યપથકા સ્પષ્ટ દર્શન કરા દિયા હે.

પ્રભુ પ્રતાપ મહિમા ખગરાઈ, નિજ મતિ સરિસ નાથ મૈં ગાઈ.
કહેઉ ન કછુ કરિ યુક્તિ વિશેખી, યહ સબ મૈં નિજ નયનન્હ દેખી.

શ્રી ગુરુદેવકે યે સંગ્રહિત-વચન, સંતહૃદયસે બરસતે સૌરભમપૂર્ણ ચિન્મય પુષ્પ હૈં, જિનસે જ્ઞાન, ભકિત વ કર્મકા, અદ્વિતીય ઔર અનુપમ આહ્‌લાદ ઉઠેગા હી; જો હમારી સમઝદારી વ આચરણશીલતાકી ગતિમેં સંવેગરુપ સંમ્મિલિત હોગા હી, ઐસી પરિપૂર્ણ શ્રધ્ધા હે. કવિત, દોહેં, વ શ્લોક, શ્રુતિ, આદિ, શ્રી ગુરુદેવસે સુને હૈં. ઉસી પાઠ સહિત દિયે ગયે હૈં.

પુસ્તકમેં કઈ તરહકી ત્રુટિયાં રહ જાના સહજ હી બાત હૈ, વિચાર યા સિધ્ધાંત કી અસ્પષ્ટતા યા ઔર ભી જો દોષ હો, વે સભી મેરે હૈં. ઈનકે લિયે, શ્રી ગુરુદેવસે, ઔર સર્વ પ્રેમી પાઠક ગણસે, મૈં, હાર્દિક ક્ષમા-દાન યાચતી હૂઁ.

ઈસમેં જો ભી પ્રેરક, માર્ગદર્શક, હિતકર વ પ્રિયકર હૈં, ઉસકા સારા યશ શ્રી ગુરુદેવકો હી હૈ, કિ જિનકી વચનામૃત ધારાએં ઈસ પાત્રમેં ભરી હૈં.

ઔર, એક મુખ્ય બાત કહની હી ચાહિયે, ઈસ પુસ્તક પ્રકાશનકા સારા શ્રેય, રાજકોટકે મેરે ગુરુભાઈ, કનુભાઈ કોટેચાકે હિસ્સે મેં હૈ. શ્રી ગુરુદેવકે ઈન સંગ્રહિત વચનોંકો પુસ્તકરૂપમેં પ્રકાશિત કરના હી હૈ ઐસા દૃઢ નિશ્ચય યુક્ત ઔર અત્યંત પ્રેમપૂર્ણ આગ્રહ, કનુભાઈકા સતત રહા હૈ ઔર, ઉસીકા હી પરિણામ યહ પુસ્તક હૈ. કનુભાઈકા ઈતના, ઈસ પ્રકારકા ઔર લગાતાર આગ્રહ નહીં હોતા તો, સર્વથા નિસ્સંદેહ હૈ કિ યે સંગ્રહિત વચન કદાપિ પ્રકાશિત નહીં હોતેં. પુસ્તકકો પઢને, સોચને વ સમઝનેમેં, કનુભાઈને તથા મેરી-ગુરુ-બહન કુ. ગીતાદેવીજીને (ગીતા મંદિર, રાજકોટ) જિસ સદ્ભાવપૂર્ણ હૃદયસે મુઝે પૂરા પૂરા સહયોગ દિયા હૈ, ઈસકે લિયે મૈં હાર્દિક આભાર માનતી હૂઁ.

બિલકુલ ઐન મોકે પર, રાજકોટ કે મેરે ગુરુભાઈ પુરુષોતમભાઈ ગાંધી (રાષ્ટ્રીયશાલા, રાજકોટ)ને સ્પષ્ટ સુઝાવ વ તત્પરતાયુક્ત સહયોગ દેકર, ઠીક શ્રી ગુરુપુર્ણિમા કે મંગલ અવસર પર હી, પુસ્તક, પ્રકાશનકો સંભવિત બના દિયા હૈ, ઈસકે લિયે મૈં આપકા હાર્દિક આભાર માનતી હૂઁ.

પુસ્તક પ્રકાશનકે કાર્યવશાત્ રાજકોટમેં શ્રી ગુરુદેવકે આશ્રમ શ્રી સદ્ગુરુ સદનમેં મેરે નિવાસ દરમિયાન, આશ્રમ કે ટ્રસ્ટી મંડલને તથા સેવાભાવી કાર્યકર્તા ભાઈ-બહનોંને તથા અન્યપ્રેમી ગુરુભાઈ-બહનોંને, મુઝે સર્વ પ્રકારકા સહયોગ પ્રદાન કિયા હૈ. ઈસકે લિયે મૈં હાર્દિક આભાર માનતી હૂઁ.

રાજકોટ જિલ્લા સહકારી પ્રેસ, જ્ઞાન પ્રિન્ટર્સ તથા ફૂલછાબ પ્રેસકે, કાર્યાલયકે કાર્યકર ભાઈઓં કે પ્રતિ હાર્દિક આભાર વ્યક્ત કિએ બિના મૈં રહ નહીં સકતી કિ, જિન્હોંને હર પ્રકારકા સંપૂર્ણ સહયોગ પ્રસન્નતાપૂર્વક દેકર, બહુત હી અલ્પ સમયમેં પુસ્તક-પ્રકાશનકે કાર્ય કો પૂર્ણ કિયા હૈ.

શ્રી સદ્ગુરુ સદન ટ્રસ્ટ,
આશ્રમ – કુવાડવા રોડ,
રાજકોટ – ૩૬૦ ૦૦૩

પ્રવિણ સી. વસાણી
મેનેજીંગ ટ્રસ્ટી.

શ્રી ગુરુદેવકી "સન્નિધિમેં" તૃતિય ભાગમેં લિખિત :-

શ્રી રામચંદ્રાય નમ : ।

શ્રી સદ્‌ગુરુ પરમાત્માને નમ: ।

ભૂમિકા

શ્રી પરમેશ્વરકી કૃપાસે ઔર શ્રી ગુરુદેવકી દયાલુતાસે હી "શ્રી ગુરુદેવકી સન્નિધિમેં" કા યહ તીસરા ભાગ પ્રકાશિત હો રહા હૈ. ઉસસે કંઈ ભાવિક મુમુક્ષુઓંકી બડી આતુરતાકી પૂર્તિ હોગી ઐસી ઉમ્મીદ હૈ.

મેરી શારીરિક અસ્વસ્થતાકે કારણ મૈં દેઢ સાલસે મેરી છોટી બહન ચેતનબહન વ ઉનકે પતિ વિજુભાઈ ચંદેકે સાથ (બેંગલોરમેં) નિવાસ કર રહી હૂઁ. મેરી અસ્વસ્થતાકે કારણ મૈં લિખ નહીં સકતી. પરન્તુ ભગવાનને ગુરુભાઈ ડો. લક્ષ્મણભાઈ ગોકુલભાઈ કથીરિયા (આણંદ) કો પ્રેરણા દી ઔર લક્ષ્મનભાઈને બેંગલોરમેં દો મહિના હમારે સાથમેં નિવાસ કિયા. ચેતનબહન વ વિજુભાઈને સબ સુવિધા કર દી. તભી યહ કાર્ય સંપન્ન હુઆ હૈ. ઈસકે લિયે ચેતનબહન વ વિજુભાઈ કી મૈં આભારી હૂઁ.

લક્ષ્મનભાઈને સબ ઠીક કરકે પાંડુલિપિ લિખી હૈ તો હી પુસ્તક પ્રકાશિત હો રહા હૈ. લક્ષ્મનભાઈને શ્રી ગુરુદેવસે શ્રીમંત્ર દીક્ષા ચિત્રકૂટમેં પ્રાપ્ત કી હૈ ઔર અત્યંત ભાવપૂર્ણ હૃદયસે પુસ્તક તૈયાર કરનેમેં પૂર્ણ સહયોગ દિયા હૈ. ઈસકે લિયે મૈં ઉનકો ધન્યવાદ દેતી હૂઁ.

"શ્રી ગુરુદેવકી સન્નિધિમેં" પ્રથમ વ દ્વિતિય ભાગ કે ગુજરાતી લિપિકે સંસ્કરણ કી તરહ યહ તૃતિય ભાગ કે પ્રકાશનકી સંપૂર્ણ જિમ્મેદારી શ્રી સદ્‌ગુરુ સદન ટ્રસ્ટ રાજકોટને હી સમ્હાલી હૈં. ઈસકે લિયે મૈં શ્રી સદગુરુ સદન ટ્રસ્ટ રાજકોટ કે પ્રમુખ શ્રી અમૃતલાલ મોહનલાલભાઈ વસાણી તથા મેનેજિંગ ટ્રસ્ટી શ્રી પ્રવિણભાઈ વસાણી ઔર દૂસરે ટ્રસ્ટીભાઈઓંકા હાર્દિક ધન્યવાદ દેકર આભાર માનતી હૂઁ ઔર યહ તૃતિય સંસ્કરણ જો પ્રકાશિત હુઆ હૈ ઉસકા પ્રૂફ રીડિંગ મેરે ગુરુબન્ધુ જયપુર નિવાસિ શ્રી ધીરુભાઈ હરિયાણી ઔર રાજકોટ કી મેરી ગુરુબહન શ્રી મંજુબેન કોટેચાને પ્રસન્નતાપૂર્વક કિયા હૈ ઉનકા ભી મૈં હાર્દિક આભાર માનતી હૂઁ.

પુસ્તકકા પ્રકાશન ઓફસેટ પ્રિન્ટીંગ કે માધ્યમસે હુઆ હૈ અત: ઈસ પુસ્તકકા કોમ્પ્યુટર ટાઈપ સેટીંગ હમારે ગુરુબન્ધુ શ્રી હેમેન્દ્રભાઈ ત્રિવેદી રાજકોટ વાલેને કીયા હૈ, અત: ઉનકા મૈં હાર્દિક આભાર માનતી હૂઁ. પુસ્તક પ્રિન્ટિંગ કે ભગીરથ કાર્ય હરિ ૐ ઈન્ડ. ઓફસેટ ડિવિઝન રાજકોટ કે શ્રી હિંમતભાઈ ભાયાણી ઔર ઉનકે સુપુત્ર શ્રી પ્રેયસભાઈ ભાયાણી તથા શ્રી રીન્કુભાઈ ભાયાણી જામનગરવાલોંને પ્રિન્ટીંગ ચાર્જિસ લિયે બિના પૂજ્ય શ્રી ગુરુદેવકે ઈસ લોકહિતાર્થ કાર્યમેં અપના સહયોગ પ્રદાન કીયા અત: મૈં ઉન સબકા હાર્દિક અભિનંદન કરતી હૂઁ.

શ્રી ગુરુદેવને એકબાર માવિન્કેર મેં લિખા થા કિ તુમ લિખો. શ્રી ગુરુદેવકે હસ્તાક્ષર

ઈસ પ્રકાર હૈ.

માવિન્કેરે, ૮/૭/૯૦ પ.પૂ.શ્રી ગુરુદેવકે હસ્તાક્ષર

तुम बुद्धि का उपयोग करो कुमुद
साहित्य एक संतान है जो
चिरकाल तक ~~सब~~ समाज को स्मरण दिलाती है

"તુમ બુધ્ધિકા ઉપયોગ કરો કુમુદ, સાહિત્ય એક સન્તાન હૈ જો ચિરકાલ તક સમાજકો સ્મરણ દિલાતી હૈ."

સાહિત્યકી કૃતિ લિખનેકી ન ક્ષમતા હૈ, ન કોઈ ઈચ્છા ભી હૈ. ઈસલિયે ઈસ ગ્રંથમેં ન અલંકાર હૈ, ન અતિશયોક્તિ હૈ. જો હૈ સો સત્ય હી સત્ય ઔર ઠોસ સત્ય હી હૈ.

પ્રથમ ઔર દૂસરે ભાગ કી પ્રસ્તાવના ઈસમેં સમ્મિલિત કી હૈ.

–કુમુદિની પરમાનંદ પજવાણી

KUMUDINI PAJAWANI
C/o. C.V. CHANDE
11/10TH Main Road
Raj Mahal Vilas Exten.,
BANGALORE - 560080

શ્રી રામચન્દ્રાય નમઃ। **શ્રી સદ્‌ગુરુ પરમાત્મને નમઃ।**

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	વિષય	પૃષ્ઠ સંખ્યા
૧.	મૂર્તિ પૂજા	૧
૨.	પ્રસાદ ક્યોં ?	૪
૩.	ગીતાજીમેં શરણાગતિ કી હી પ્રધાનતા હૈ	૪
૪.	ઈનકો યાદ રખો.	૧૧
૫.	અયોધ્યાજીકા કનક ભવન	૧૩
૬.	દેવીશ્રી હેમલતાજી શ્રી વિગ્રહમેં લીન હો ગયી થી	૧૮
૭.	ગૌનેકી લીલા	૧૯
૮.	શરણાગતિકા તિલક ગૌરવ	૧૯
૯.	મધુકરશાહ ઔર નામદેવજીકી સમાન ઘટના	૨૦
૧૦.	મજા હૈ કેવલ ભક્તિ વૈરાગ્યમેં હી	૨૦
૧૧.	રગ રગ બોલે રામજી રોમ રોમ રકાર	૨૨
૧૨.	માનસજીમેં મંગલાચરણ વંદના	૨૩
૧૩.	યોગી	૨૬
૧૪.	સ્વતઃકા વર્તાવ વ વ્યવહારકો દેખો વ જાનો	૨૭
૧૫.	સત્ય વિવાહ બંધન	૨૯
૧૬.	આત્મ ચિંતન કરતા સહજ કામ નહીં હૈ.	૨૯
૧૭.	ભારતીય સંસ્કૃતિ કી જડ આધ્યાત્મિકતા હૈ.	૩૦
૧૮.	રાગાદિકસે સંતાપ વ દુઃખ ક્યોં હોતા હૈ ?	૩૦
૧૯.	માનવતાપૂર્ણ માનવકે લિયે ઈશ્વર પરમ પ્રેમાસ્પદ હોતે હૈ.	૩૧
૨૦.	લોકસંગ્રહ	૩૧
૨૧.	ધર્મ ઔર સંપ્રદાય	૩૩
૨૨.	વેશ પરિવર્તન ન કરના.	૩૪
૨૩.	અનલહક	૩૫
૨૪.	મશીનકા પીસા અશુધ્ધ લગતા થા (આહાર-વિહાર)	૩૮
૨૫.	કુછ ઈલાજ	૪૦

२६.	भक्ति ही योग है ज्ञान है.	४०
२७.	प्रगल्भ मन बनाओ.	४१
२८.	श्री गुरुपूर्णिमा बिनागंज	४२
२९.	पूजामें भावना	४२
३०.	आत्मदर्शन होनेमें प्रतिबंध	४३
३१.	आचरण निष्ठा	४३
३१.	स्वर्ग और नर्कके द्वारकी कूंजियाँ	४४
३२.	सुखी होना चाहते हो तो	४७
३३.	मेरे पास का वातावरण	४९
३४.	बिना घी तेलका सूखा स्वाद	४९
३५.	सूका मेवा का पुष्टिप्रद संयोजन	५०
३६.	अपने तो जयादा जयादा संपत्तिवान बनना है.	५५
३७.	श्री सदगुरु विनय	५८
३८.	संत माहात्म्य - गुरुसेवा	६०
३९.	सही एकान्त; शांति	६२
४०.	थोडा परिचय श्री पुष्करराजका	६५
४१.	सत्संग माहात्म्य	६८
४२.	मनालीमें संत श्री पतितपावन भगवानका स्थान	७२
४३.	मैत्री संबंध	७३
४४.	वहीं के वहीं पर है	७४
४५.	कैसी छलना है यह	७५
४६.	संतोंका स्वभाव	७५
४७.	निश्चय तो स्वत: को ही करना पडता है	७८
४८.	पुष्करमें श्री गुरुदेव पुष्करणी के किनारे बिराजते थे	७९
४९.	शिव तत्व	८४
५०.	सांसारिक कामनाओंसे मुक्त होकर ईश्वरत्व देखा जाता है	८६
५१.	शासकोमें फिझुल खर्ची बढ गई है	८६
५२.	दारु, मांसाहार, जुआ (जुगार) आदि दूषण	८७
५३.	मेरुदंडमें स्थित पंचभूतोंके चक्र	८८
५४.	कार्तिक शुक्ल चतुर्थी	८९
५५.	मंदसौर नेत्रयज्ञ	९०
५६.	वाणीका व्यवहार	९२

૫૭.	રામનામકી વિશેષતા	૯૫
૫૮.	કુછ વ્રત	૯૮
૫૯.	તેન ત્યકતેન ભુંજીથા	૯૯
૬૦.	ભક્તિ, જ્ઞાન ઔર યોગ	૧૦૧
૬૧.	તભી હમ રામજીકે કિંકર હો સકતે હૈં.	૧૦૪
૬૨.	આજ મૈં વૃકોદર બના થા	૧૦૬
૬૩.	યજ્ઞમય જીવન સબકા હોના ચાહિયે	૧૦૭
૬૪.	પહલા દોષ હમારા સાધુઓંકા હૈ, નીતિભ્રષ્ટતા મેં	૧૦૮
૬૫.	કર્મ ફલ ઔર પુનર્જન્મ	૧૦૯
૬૬.	આનંદ-મુક્તિ કી ચાવી અપને હાથમેં હૈ	૧૧૪
૬૭.	આપ ભી ભગવાન કે પર પ્રેમ કરકે દેખો	૧૧૫
૬૮.	નિશ્ચન ઔર સાયનમેં ફર્ક રહતા હૈ	૧૧૮
૬૯.	આનેવાલે વર્ષોમેં વિશ્વભરમેં બોંબકા ભય સબકો ફફડાયેગા ૧૧૮	
૭૦.	વ્યાસજી	૧૧૯
૭૧.	મૃતકકો પ્રણામ	૧૨૪
૭૨.	આઁખોંકે લિયે- આંખના ટીપાં - ૧૨૫	૧૨૪
૭૩.	ઉપનિષદકે જનક બહુધા ક્ષત્રિયલોગ હૈં	૧૨૫
૭૪.	સારા વિશ્વ ભગવાનકા મંદિર હૈ	૧૨૭
૭૫.	મનન ઔર નિદિધ્યાસન સે હી આત્મસાક્ષાત્કાર હોતા હૈ	૧૨૭
૭૬.	પ્રેત્યભાવ	૧૨૮
૭૭.	જગત મિથ્યા યા સત્ય !	૧૨૯
૭૮.	આર્થિક અસમાનતા	૧૩૧
૭૯.	માનવમેં પશુ રહે હૈં	૧૩૨
૮૦.	અનન્તપુર,	૧૩૩
	કફ, ખાંસી ઔર મેંડોં (સાંધે) કે દર્દમેં અશ્વગંધા	૧૩૪
	શ્રી ગુરુપૂર્ણિમા - ચિત્રકૂટમેં	૧૩૫
૮૧.	વ્રત	૧૩૬
૮૨.	કલિકાલમેં શ્રીરામનામ વ દાન	૧૩૭
	ઉજ્જૈન - ૧૭-૮-૫૮ પ.પૂશ્રી કેનામવાલા કાર્ડ(આ	૧૩૮
૮૩.	ગુરુદેવને આજ્ઞા દિ	૧૩૯
૮૪.	નિર્વાહ કરના હી હૈ તો સ્વભાવમેં પરિવર્તન કર દો	૧૪૧
૮૫.	જીવનકા આદર્શ હૈ બરસના	૧૪૩

૮૬.	જલ સંગ્રહ	૧૪૪
૮૭.	રોજબરોજ કી ડાયરી દેખના ચાહિયે	૧૪૭
૮૮.	જિતના આઘાત કરોગે ઉતના પ્રત્યાઘાત હોગા હી	૧૪૭
૮૯.	સ્નેહ ભક્તિ	૧૪૮
૯૦.	ભગવાનકે જન્મોત્સવ	૧૪૯
૯૧.	શ્રીરામાયણજી સત્ય હૈ	૧૫૨
૯૨.	પરમ તત્ત્વ	૧૫૪
૯૩.	અવતાર મીમાંસા	૧૫૭
૯૪.	અવતાર	૧૫૮
૯૫.	પ્રેમમેં નેમ નહીં રહ સકતા હૈ	૧૬૨
૯૬.	યહ સંસાર સ્વપ્ન સાઠ સતર સાલકા	૧૬૩
૯૭.	પ્રસન્નતાકા દાન એક ભારી દાન હૈ.	૧૬૪
૯૮.	કપડે ધોને કે લિયે	૧૬૫
૯૯.	સમત્વ અનમોલ સંપત્તિ	૧૬૫
૧૦૦.	ઈષ્ટદેવકી ગુરુદેવકી તેજ સ્મૃતિ	૧૬૮
૧૦૧.	સ્વાધ્યાય ક્યો કરના ?	૧૬૯
૧૦૨.	આત્મહત્યા	૧૬૯
૧૦૩.	કાર્તિક શુકલ ચતુર્થી	૧૭૦
૧૦૪.	પરિક્રમા પ્રદક્ષિણા	૧૭૧
૧૦૫.	બચપનકા એક પ્રસંગ	૧૭૧
૧૦૬.	સેવા કા અર્થ	૧૭૩
૧૦૭.	વિવેક વિચાર કો જાગ્રત રખના	૧૭૩
૧૦૮.	ભક્ત ઔર ભગવાન	૧૭૪
૧૦૯.	પ્રેમ તો અમર હોતા હૈ	૧૭૫
૧૧૦.	અનુરાગ કો શુધ્ધ કરના પડેગા	૧૭૫
૧૧૧.	ભોજન કરનેકા સંપુટ	૧૭૬
૧૧૨.	વિશ્વશાંતિકા સરલ ઉપાય	૧૭૬
૧૧૩.	લક્ષ્મી, શોભા, યશ કબ તક ?	૧૭૭
૧૧૪.	ચિંતા ક્યોં ? કિસ હેતુસે ?	૧૭૭
૧૧૫.	સુખ-શાંતિ મન કે સાથ સંબંધ રખતી હૈ	૧૭૮
૧૧૬.	કુદરત સહાયક હૈ મનુષ્યકો હમેશા	૧૮૦
૧૧૭.	અગ્નિપૂજા	૧૮૦

૧૧૮.	કર્માનુસાર ગતિ	૧૮૨
૧૧૯.	તુલસી-વિષ્ણુ પ્રિયા	૧૮૩
૧૨૦.	મુંબઈ રામમહલ	૧૮૪
૧૨૧.	બાલ શિક્ષા	૧૮૫
૧૨૨.	આજ્ઞાપાલન	૧૮૮
૧૨૩.	તુમ્હારા એક દુષ્કર્મ અનેક દુષ્કર્મ કરા રહા હૈ	૧૮૯
૧૨૪.	વંશ પરંપરાકે નાતે ઉપદેશક યા ગુરુદેવ માનના મુઝે જચતા નહીં હૈ	૧૯૧
૧૨૫.	સ્ત્રીયોંકિ આદર સત્કાર દ્વારા મનુષ્ય અભ્યુદય પ્રાપ્ત કરતા હૈ	૧૯૨
૧૨૬.	રામ-રાજયકી વિશિષ્ટતા	૧૯૩
૧૨૭.	ભગવાન તો ભાવકે ભૂખે હૈં	૧૯૫
૧૨૮.	પ્રભુ સ્વરુપ	૧૯૭
૧૨૯.	વિચારવાન ખુદ અપનેકો દેખતા હૈ	૧૯૮
૧૩૦.	કંદ, મૂલ, સામા, દૂધ આદિમેં પંચ તત્ત્વ જયાદા હૈ	૨૦૧
૧૩૧.	બુધ્ધિ જિતની વિશુધ્ધ ઉતને હી ઉંચ ભાવ હોંગે	૨૦૧
૧૩૨.	જબ ઈનકો દેખતા હૂઁ, તબ હૃદયમેં ખલબલી હો ઉઠતી હૈ	૨૦૧
૧૩૩.	અંજલિગત શુભ સુમન જિમિ	૨૦૨
૧૩૪.	સુજાલપુર નેત્રયજ્ઞ	૨૦૩
૧૩૫.	વિશ્વહિત કે લિયે વૈદિક પ્રાર્થના	૨૦૪
૧૩૬.	જીવન સંઘર્ષમય હી હૈ	૨૦૪
૧૩૭.	મૌન-એકાંત કે હેતુ	૨૦૫
૧૩૮.	સ્થૂલ મનકી અનિત્ય દૃષ્ટિ	૨૦૬
૧૩૯.	અભ્યાસ	૨૦૭
૧૪૦.	વ્રતપાલન	૨૦૮
૧૪૧.	આત્માષારે વ દષ્ટવ્ય જીવમાત્ર સુખ ચાહતા હૈ	૨૦૮
૧૪૨.	ગૃહસ્થાશ્રમ	૨૦૮
૧૪૩.	ડો. બી. લીટન કે સાથ વાર્તાલાપ	૨૧૦
૧૪૪.	સદ્ગુરુ કી કરુણાકા કોઈ થાહ નહીં હૈ	૨૧૧
૧૪૫.	ચાર પ્રકારકે પુત્ર	૨૧૬
૧૪૬.	તિતિક્ષા	૨૧૭
૧૪૭.	દીર્ઘસૂત્રતા	૨૧૮

૧૪૮.	પ્રેમકા બલ હી સુખદાતા હૈ	૨૧૯
૧૪૯.	નામસ્મરણ જીવધર્મ હૈ, કર્મકી સમાપ્તિ હૈ	૨૧૯
૧૫૦.	યથા સમય કરો તો સુખ	૨૨૦
૧૫૧.	વ્યસનમેં ચારોં તરફ કી હાનિ હોતી હૈ	૨૨૦
૧૫૨.	સોમરસકા પાન યાની ક્યા ?	૨૨૩
૧૫૩.	નામમેં હી બાદશાહી	૨૨૪
૧૫૪.	લોભ મોહ આદિ પ્રબલ હોતે હૈ	૨૨૪
૧૫૫.	ઈર્ષ્યાસે હમારી દૈવી સંપત્તિ ખો બૈઠતે હૈ	૨૨૬
૧૫૬.	નવદંપતિકો આશીર્વાદ	૨૨૭
૧૫૭.	અભિનંદન પત્ર	૨૨૮
૧૫૮.	મંગલમય પ્રભુ	૨૩૦
૧૫૯.	વિવર્તવાદ	૨૩૦
૧૬૦.	સુખી રહનેકા ઉપાય	૨૩૦
૧૬૧.	અહંકાર ઔર દેહાત્મ ભાવ સાધનમેં બાધક હૈ	૨૩૧
૧૬૨.	શ્રી ગુરુદેવકી આચાર પ્રિયતા (ભોજનમેં)	૨૩૩
૧૬૩.	શ્રી રામેશ્વર યાત્રા	૨૩૫
૧૬૪.	જપ યાની ક્યા ?	૨૩૬
૧૬૫.	કિસકો કહે ઔર ક્યા કહેં !	૨૩૯
૧૬૬.	તીર્થયાત્રાકા પ્રભાવ ઔર નિયમ	૨૪૦
૧૬૭.	કુછ યૂનાની હકીમી	૨૪૧
૧૬૮.	તીર્થ નિવાસ કે નિયમ	૨૪૨
૧૬૯.	પથરીકા ઈલાજ	૨૪૨
૧૭૦.	અપસ્માર-ફીટ	૨૪૨
૧૭૧.	શ્રીરામ જન્મ મહોત્સવ	૨૪૨
૧૭૨.	પરહિત	૨૪૫
૧૭૩.	પત્નીવ્રત	૨૪૬
૧૭૪.	ઉપાસના ભક્તિ-સાધના યાની ?	૨૪૭
૧૭૫.	દૃષ્ટિ ઔર સૃષ્ટિ	૨૪૭
૧૭૬.	રામાયણ કિસ પ્રકાર લીખી ?	૨૪૮
૧૭૭.	રામનામકો મતિમંદ જીવ ભજતા નહીં હૈ	૨૪૯
૧૭૮.	આધ્યાત્મિક જીવન	૨૫૦
૧૭૯.	અનીતિકા પરિણામ	૨૫૦

૧૮૦.	પ્રાર્થના	૨૫૨
૧૮૧.	તુમ સ્વયં ચમત્કારમેં ચમક ઉઠોગે	૨૫૩
૧૮૨.	સ્વાસ્થ્ય-તબ વહ ઈસપવિત્રભૂમિમેં નિરર્થક જન્મ -૨૫મી	૨૫૪
૧૮૩.	કુટુંબ, સમાજ જીવન અશાંત ક્યોં ?	૨૫૫
૧૮૪.	તમસો મા જ્યોતિર્ગમય	૨૫૬
૧૮૫.	જ્ઞાની ભક્ત	૨૫૭
૧૮૬.	હો ગયે સદા પુનિત (સંત પુનિત મ.)	૨૬૦
૧૮૭.	મૃત્યુ પ્રસન્ન મનસે વિદા લેના ચાહિયે	૨૬૧
૧૮૮.	કિતના નકલી જીવન આજકા માનવ ગઢ રહા હૈ	૨૬૨
૧૮૯.	શિવ પૂજનમેં....-આરતી (ક્રમાદિ)	૨૬૪
૧૯૦.	હંડી ફૂટી તબ અનીતિ છૂટી	૨૬૬
૧૯૧.	યુગલ નામ	૨૬૯
	પ.પૂ. શ્રીને ધૂનકી રચના કી	૨૭૩
૧૯૨.	કર્મ તો ઈશ્વર કા સ્વરુપ હૈ	૨૭૭
૧૯૩.	કામના કા નાશ	૨૭૯
૧૯૪.	ભગવાનકે હાથમેં શંખ વ ચક્ર હૈ	૨૮૦
૧૯૫.	તુમહી તુમ્હારે ખુદ જ્યોતિષી બનો	૨૮૧
૧૯૬.	યોગી કે સામર્થ્યકી થાહ પાના અસંભવ હૈ	૨૮૨
૧૯૭.	પ્રકૃતિ-આકૃતિ	૨૮૩
૧૯૮.	કશ્યપ ગોત્ર ક્યોં ?	૨૮૩
૧૯૯.	વિચાર શક્તિ પ્રબલ હૈ	૨૮૫
૨૦૦.	તુમ ભી સાધુ હો	૨૮૬
૨૦૧.	જ્ઞાન ઔર ભક્તિ	૨૮૭
૨૦૨.	નૌમ "મૈં જપયજ્ઞ હૂઁ'-ભગવાન	૨૯૧
૨૦૩.	બિનુ હરિ ભજન ન ભવ તરિયે	૨૯૩
૨૦૪.	ભ્રમ કિસકો ?	૨૯૩
૨૦૫.	જીવ તત્ત્વ	૨૯૫
૨૦૬.	શબરીજીકા અનુરાગ	૨૯૭
૨૦૭.	બમ્બઈ કા ઈતિહાસ	૨૯૮
૨૦૮.	લાભ સે લોભ ઉત્પન્ન હોતા હૈ	૨૯૯
૨૦૯.	ધન્યો ગૃહસ્થાશ્રમ	૩૦૦
૨૧૦.	વિપત્તિમેં શોક ક્યોં ?	૩૦૨

૨૧૧.	જીવન યાની સંઘર્ષ	૩૦૩
૨૧૨.	મંગલાચરણ	૩૦૭
૨૧૩.	ઈશ્વર હૈ યા નહીં	૩૦૭
૨૧૪.	કુછ ઈલાજ	૩૦૯
૨૧૫.	સાક્ષાત્ શ્રીમુખસે અભયપદકા પાદુર્ભાવ	૩૧૨
૨૧૬.	શ્રી આચાર્યવરજીકી ઉદારતા	૩૧૪
૨૧૭.	સમાજ ઋણ	૩૧૪
૨૧૮.	હમારે સેવા કાર્યોસે કઈયોંકો, પ્રેરણા મિલતી હૈ	૩૧૫
૨૧૯.	પદાર્થકે વિપાકકે અનુરુપ વૃત્તિ (આહાર)	૩૧૬
૨૨૦.	ચાંડાલ-ક્રોધ, કરનેસે સાધક બીસકદમ પીછે મૂડ જાતા હૈ	૩૨૧
૨૨૧.	પ્રેમભાવસે આપલોગોંકા હૂઁ	૩૨૪
૨૨૨.	સેવામેં સ્થૂલ વ સૂક્ષ્મ અપરાધ	૩૨૪
૨૨૩.	પ્રભુ જાનત સબ બિનહીં જનાયે	૩૨૫
૨૨૪.	જલ્દી મેરે પાસ આ જાવ	૩૨૬
૨૨૫.	આપસે કુછ ભી અજ્ઞાત નહીં રહતા	૩૨૭
૨૨૬.	ફિર તો બારબાર આતે હૈ છોડતે નહીં	૩૨૯
૨૨૭.	ઝૂઠે સેવક	૩૩૦
૨૨૮.	શ્રી ગુરુદેવકી આંખેં ભી પ્રેમાશ્રુસે છલછલા ઉઠી	૩૩૦
૨૨૯.	એક અવિસ્મરણીય યાત્રા પ્રવાસ પશુપતિનાથ	૩૩૩
૨૩૦.	મેરે અપને કો હી તો મૈં પ્રેમ કરતા હૂઁ	૩૪૧
૨૩૧.	સેવા કે નામ પર દેશદ્રોહ	૩૪૩
૨૩૨.	સાધુ કો દેશ હિત વ દેશસેવા પ્રાણપ્રિય હૈ	૩૪૫
૨૩૩.	મુક્ત જીવ	૩૪૬
૨૩૪.	સત્ પુરુષકી સત્ = બ્રહ્મમેં સ્થિતિ	૩૫૦
૨૩૫.	બિના ભગવદ્ કૃપા કોઈ છૂટકારા નહીં પાતા હૈ	૩૫૩
૨૩૬.	ડરકા પ્રભાવ	૩૫૩
૨૩૭.	યોગીકી સામર્થ્ય અથાહ હૈ	૩૫૪
૨૩૮.	શ્રીરામાયણજી	૩૫૫
૨૩૯.	સંત યાની સદાચારી-દૈવી સંપત્તિકા સામર્થ્ય	૩૫૭
૨૪૦.	યહ ગપાડા નહીં હૈ	૩૫૯
૨૪૧.	સાધના-સાધકકે લિયે બીસ ગુણ	૩૬૧
૨૪૨.	ધ્યાન આત્માકા સ્વભાવગુણ હૈ	૩૬૨

૨૪૩.	સબસે બડી હાની-સમય ચ્યુતિ	૩૬૩
૨૪૪.	શ્રીરામાયણજી	૩૬૩
૨૪૫.	મેરી આંખોંસે દેખો	૩૭૧
૨૪૬.	સાધુતા દંડ નહીં દે સકતી	૩૭૭
૨૪૭.	સત્યમેં દિવ્ય સૌંદર્ય હોતા હૈ	૩૭૮
૨૪૮.	મૈં દાવેકે સાથ કહતા હૂઁ	૩૭૯
૨૪૯.	દીવાલી	૩૮૨
૨૫૦.	નામ જાપકી પ્રક્રિયા બુધ્ધિગમ્ય હૈ	૩૮૩
૨૫૧.	કૈલાસ માનસરોવર	૩૮૭
૨૫૨.	અપના સુધારો	૩૮૯
૨૫૩.	માતા-પિતા-ગુરુકો નમસ્કાર કરના ચાહિયે	૩૮૯
૨૫૪.	સુદામાજીકી તરહ મેરી હાલત	૩૯૦
૨૫૫.	તો મૈં જરુર આ જાઉંગા	૩૯૦
૨૫૬.	આત્મિક સંપત્તિ	૩૯૧
૨૫૭.	શક્તિ પૂજા	૩૯૨
૨૫૮.	તો વહાઁસે લોટ જાના ચાહિયે	૩૯૨
૨૫૯.	ભિક્ષુ પાદ પ્રસારણ	૩૯૩
૨૬૦.	પ્રેમ - ઉદારતા સાધ્ય હૈ	૩૯૩
૨૬૧.	હે દયામય કૃપા કરો કિ....	૩૯૪
૨૬૨.	વેર ભક્તિ કે આદર્શ ભક્ત રાવણ હૈ	૩૯૫
૨૬૩.	ગાયસે આર્થિક લાભ	૩૯૯
૨૬૪.	મેરી સાધના શૈલી	૪૦૦
૨૬૫.	સ્વધર્મ સુંદર	૪૦૦
૨૬૬.	રામ આજ્ઞાકા ચિન્હ હૈ	૪૦૨
૨૬૭.	એક સતી	૪૦૩
૨૬૮.	પ્રારબ્ધ ભોગ દેતા હૈ	૪૦૬
૨૬૯.	ગલતાજી	૪૦૭
૨૭૦.	અહં વિલોપન હી સાધક જીવનકી પ્રમુખ રીઢ હૈ	૪૦૭
૨૭૧.	નામ જપ	૪૦૮
૨૭૨.	જપ નામમેં શક્તિ ક્યોં ?	૪૦૯
૨૭૩.	જયાદા ક્યા લિખૂં ?	૪૧૧
૨૭૪.	વિચાર સાગર કે બારેમેં વિચાર	૪૧૨

૨૭૫.	ઉપાસના "ભાવના" -	૪૧૨
૨૭૬.	પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ કે ઉદાહરણ	૪૧૩
૨૭૭.	ધર્મ યાની માનવતા	૪૧૪
૨૭૮.	ભગવાનકે સમાન આચરણ કિસ પ્રકાર કરના !	૪૧૫
૨૭૯.	વાયુ કે દર્દ કે લિયે	૪૨૧
૨૮૦.	ગઠિયા - વાત કે ઉપચાર	૪૨૧
૨૮૧.	ક્રોધ રાક્ષસ હૈ	૪૨૨
૨૮૨.	જીવનદાની	૪૨૨
૨૮૩.	ચમત્કારી મહાપુરુષ	૪૨૩
૨૮૪.	ચંદુબહનકી બિદા	૪૨૫
૨૮૫.	સ્વાર્થકા અભાવ તબ વહ પ્રેમ	૪૨૭
૨૮૬.	અભી ઔર ભી કસોટી લેતા હી રહૂંગા	૪૨૮
૨૮૭.	ચિત્રકૂટમેં ફોટોકે ઉપર લિખે હુએ ઉપદેશ વચન	૪૩૧
૨૮૮.	શ્રી વિગ્રહકી પ્રાણ પ્રતિષ્ઠા	૪૩૨
૨૮૯.	તો શરણાગત ક્યોં હુએ ?	૪૩૨
૨૯૦.	રામપટ્ટા	૪૩૩
૨૯૧.	શ્રી હનુમાન જયંતિ	૪૩૪
૨૯૨.	તપ, દ્વેષ, ઈર્ષ્યા, ક્રોધસે ભજન ક્ષીણ હોતા હૈ	૪૩૪
૨૯૩.	ઉડિયાબાબા	૪૩૮
૨૯૪.	હોનહારકી જટિલતા	૪૪૧
૨૯૫.	હરદ્વાર, બદ્રિનાથ, ગંગોત્રી, યમનોત્રી યાત્રા	૪૪૨
૨૯૬.	તપ - પવિત્રતા ચાર પ્રકારકી	૪૪૪
૨૯૭.	રામ નામ કે જપે જાય જીવ કી જરન	૪૪૭
૨૯૮.	તેંત્રીસ કરોડ દેવતા	૪૪૭
૨૯૯.	હૃદયકી શુધ્ધિ હી આદિ અનાદિ માર્ગ હૈ	૪૪૮
૩૦૦.	દેવ સ્વભાવ	૪૪૮
૩૦૧.	ઔષધિ (૧) શ્વાસ માટે (૨) રત્નાવલી ચૂર્ણ	૪૪૯
૩૦૨.	ભાષા જ્ઞાન	૪૪૯
૩૦૩.	સુંદરજી	૪૫૧
૩૦૪.	પ્રીતિ સચમેં હી સાધ્ય કર રહે હૈં ક્યા ?	૪૫૨
૩૦૫.	સાધક કા પહલા પુરુષાર્થ ક્ષમા	૪૫૪
૩૦૬.	૧૦-૧૫ સાલ એકાંતમાં જાનેકી બાત	૪૫૫

૩૦૭.	પરમાર્થ માર્ગ પર અનુકરણસે કોઈ ચલ નહીં પાતા	૪૫૭
૩૦૮.	સંકુચિતતા, સ્વાર્થવૃત્તિ મનકો થકા દેતી હૈ	૪૫૯
૩૦૯.	મૈં ભી પુરાનેકાલકા હી હૂઁ ન ?	૪૬૧
૩૧૦.	મૈં રોના દેખ નહીં સકતા.	૪૬૨
૩૧૧.	શાંતિ પ્રાપ્તિકા સરલ સાધન	૪૬૩
૩૧૨.	પ્રાર્થના	૪૬૫
૩૧૩.	ગુરુદેવ કૈસે હૈં ?	૪૬૬
૩૧૪.	સારે માનસ રોગકી જડ મોહ હૈ.	૪૬૮
૩૧૫.	ભગવાનકો કૌન પ્રાપ્ત કર સકેગા ?	૪૬૯
૩૧૬.	દંભ કભી મત કરો	૪૭૦
૩૧૭.	મૈં સ્વચ્છંદતાકા વિરોધી હૂઁ.	૪૭૩
૩૧૮.	જીવંત જીવન હી સુખપ્રદ હોતા હૈ	૪૭૪
૩૧૯.	મંદિરમેં જાઓ તબ વિવેક રખો કિ......	૪૭૫
૩૨૦.	આત્મા પૅચકોષોસે ભિન્ન હૈ-કૈસે ?	૪૭૬
૩૨૧.	મનુષ્ય અપના મનુષ્યત્વકા ગર્વ ખો રહા હૈ	૪૭૮
૩૨૨.	જો વ્યાપક હૈ ઉસીમેં સુખ હૈ	૪૮૦
૩૨૩.	સમર્પણવાદ-ત્યાગવાદ	૪૮૨
૩૨૪.	અધિક મહત્વ મનકી શુધ્ધિકા હૈ	૪૮૪
૩૨૫.	આત્મિક પ્રવૃત્તિ વ ઉન્નતિ સનાતન હૈ	૪૮૭
૩૨૬.	બ્રહ્મનિષ્ઠ ગુરુ હી ભગવાનકા રુપ હૈ	૪૮૮
૩૨૭.	સાધન ભજનકા અર્થ	૪૯૧
૩૨૮.	નિઃસ્વાર્થભાવસે પરવરીશ કરના	૪૯૧
૩૨૯.	ભક્તિકી શ્રેષ્ઠતા	૪૯૨
૩૩૦.	કિસીકે મિથ્યા બડબડસે અપને ક્યોં વ્યથિત હોના	૪૯૮
૩૩૧.	અધ્રેરે ઘડે	૫૦૦
૩૩૨.	પરવ	૫૦૧

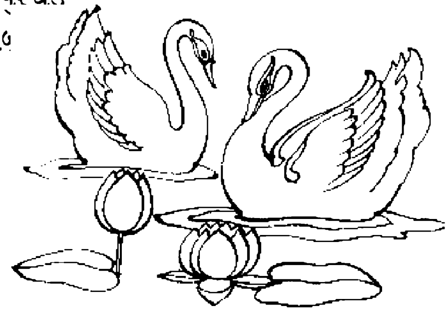

પુષ્કર, ૧૪-૫-૫૭ સે ૩૧-૫-૫૭

દોપહરકા ૩-૩૦ કા સમય હૈ. આરામ કે પશ્ચાત્ શ્રી ગુરુદેવ સ્નાન કરકે સબકે સાથ બિરાજે હૈં. પ્રસન્ન મુખમુદ્રાસે સબકીઔર બારી બારી સે દેખ રહે હૈં.

શ્રી ગુરુદેવ ૧૪-૫-૫૭ સે ૩૧-૫-૫૭ તક પુષ્કરમેં બિરાજેં. ઈસ સમય કે શ્રી ગુરુદેવકે વચનામૃત :-

મૂર્તિપૂજા

એક ભાઈને મૂર્તિપૂજા કી બાત ચલાતે ઈસકે બારેમેં કુછ જાનના ચાહા. ઈસ વિષયકે અનુસંધાનમેં શ્રી ગુરુદેવને કહા :-

મૂર્તિપૂજા સાકાર ઉપાસના હૈ. યહ ભી નવધા ભક્તિ કા એક પ્રમુખ પ્રકાર હી હૈ. ઈસકે સહાયક હૈ નામ કીર્તન, કથાશ્રવણ, વંદન, પૂજન, નૈવેદ્યય ઔર ભાવતલ્લીનતા.

મૂર્તિપૂજા કા સર્વોત્તમ લાભ યહી હૈ કિ વહ મન કો ફૌરન અપની ઔર કેન્દ્રિત, આકર્ષિત કર લેતા હે. સ્વરુપ વિગ્રહકે દર્શન કરતે હી તન્મયતા કા હોના સુલભ હૈ, કારણ કિ રુપમેં આકર્ષણ કરનેકા સહજ સ્વાભાવિક બલ હૈ હી, ઈસીલિયે તન્મયતા ઔર પ્રેમાસક્તિકો બઢાને કે લિયે સ્વરુપ વિગ્રહ દર્શન, પૂજન સર્વોત્તમ ઉપાય હૈ, સફલ ઉપાય હૈ.

મૂર્તિમેં સાક્ષાત્ ભગવાનકા દર્શન કરનેકી આદત-અભ્યાસ કરના ચાહિયે. ઉપાસના કે આચાર્ય, ઋષિમુનિઓં દ્વારા પ્રભુકી સર્વાંગ શોભાકા ધ્યાન કરનેકી વિધિ નિર્ધારિત કી ગઈ હૈ. ધ્યાનસે મન નિર્મલ-નિર્વિકાર હોકર તન્મય હો જાતા હૈ. એકાગ્રતા રુપમેં જૈસી હોતી હૈ વૈસી અષ્ટાંગ યોગમેં નહીં હોતી. નખસે શિખ પર્યંત ભિન્ન-ભિન્ન અંગોકા વર્ણન કવિયોંને કરકે વહ આનંદ લૂંટા હૈ.

જબ રુપ પ્રિય લગતા હૈ તબ રુપવાનસે પ્રીતિ હોતી હૈ. જબ નામ પ્રિય લગતા હૈ તબ નામીસે પ્રીતિ હો હી જાતી હૈ. પ્રીતિસે બઢકર તન્મયતા કિસી અન્ય સાધનસે નહીં હોતી. ઈસીલિયે યહ પ્રેમ ભી મહાન યોગ હૈ. વહ પ્રેમી જો રુપ પર આસક્ત હો ગયા ઉસકી પ્રીતિમેં દ્રઢતા બઢતે બઢતે મહાભાવકી ઉત્પત્તિ હોતી હૈ. વહ તો અનૂઠી રહસ્ય સુખકી સ્થિતિ હૈ. ઈસ દશામેં સાધક સ્વભાવ સહિત અપના સર્વસ્વ પ્રભુકે ચરણોંમેં અર્પણ કર દેતા હૈ. ઈસ દશામેં પ્રબલ લગન હોને પર પ્રભુકી દિવ્ય લીલાએં ધ્યાનમેં દિખાઈ દેતી હૈ. ઉસકી ગતિ જગતસે વિલક્ષણ હો જાતી હૈ.

વહ તો મધુમક્ખીકે સદશ રુપરસ પાન કરને કે લિયે લલચાતા હૈ. ઉસ મધુર મુખચન્દ્રકી મધુરતા પર નેત્ર ચકોર બન જાતે હૈ. પ્રભુકી રુપમાધુરી પર આસક્તિ દાસ, સખા, વાત્સલ્ય, સખી-ઈન ચારોં ભાવવાલે ભક્તોંકો હોતી હૈ. સખી ભાવવાલે ઈસ રસકા અનુભવ કઈ પ્રકારસે કરતે હૈં.

યહ પ્રેમિયોંકે ભગવાન હૈ. રસમય હૈ. ઉનકા સર્વાંગ રસમય હૈ. ઉસ અનુપમ રુપમાધુરીકા પાન કરતે કરતે પ્રેમીજન કભી તૃપ્ત નહીં હોતે. વહ રુપ અલૌકિક હૈ. ઉસમેં

વહી વિશેષતા હૈ કિ વહ પ્રતિક્ષણ નયા નયા હી લગતા હૈ. ઉસ દિવ્ય શોભાકા આનંદ તો વહી ભક્ત અનુભવ કરતે હૈં જો વહાઁ કુછ સમય બૈઠકર કેવલ ઉસ છબીકો હી એકાગ્ર મનસે દેખેં.

જિન પ્રેમિયોં કે હૃદયમેં પ્રેમકી કસક હૈ વે હી ઈસ રસકો સમઝ સકતે હૈ. નહીં તો વૈસે તો પ્રભુ રાક્ષસોંકો ભી દિખાઈ દિયે થે. ઉસ રાક્ષસોંકો પ્રભુકે દર્શનસે સુખ નહીં હુઆ. વે તો હૃદય મલિન હોનેકે કારણ, પાપોંસે ગ્રસિત હોનેકે કારણ, ઉસ રુપકો દેખકર ભી આનંદ નહીં પા સકે. ઉલટે વે ક્રોધ કરકે શત્રુતા કરતે હુએ પ્રભુસે લડતે રહેં. ઈસલિયે પ્રભુકી છબી પ્રેમ હી કે દ્વારા સુખદ હોતી હૈ. **મૂતિમેં જહાઁ પ્રેમ હૈ વહીં પ્રભુકો પ્રાપ્ત કિયા જા સકતા હૈ. ઈસકા પ્રમાણ કઈ ભક્તોને પરાપૂર્વસે આજ પર્યંત દે દિયા હૈ.**

ભક્તિકી સિધ્ધિ સ્વરુપવિગ્રહસે તન્મયતા હોને પર શીઘ્ર હો જાતી હૈ. ભક્તિમતી મીરાબાઈકો દિયા ગયા ઝહર અમૃત બન ગયા થા. ભક્તરાજ નરસિંહ મહેતાકી હુંડી દ્વારકાધીશને શેઠકે સ્વરુપમેં પ્રકટ હો કર અપને હાથોંસે સ્વીકાર કર લી થી.

યહ ઉપાસના પધ્ધતિ મહાન વિજ્ઞાનકે આશ્રયસે પ્રકટ હુઈ હૈ. ઈસકે દ્વારા મુક્તિ સહજ હી મેં પ્રાપ્ત હો જાતી હૈ. જો ઈસ રુપસે મનકો આસક્ત કરેં વહી ઈસ જગતકી આસક્તિકો મિટા સકતે હૈ.

મૂર્તિપૂજાકો લેકર હી મંદિરોંકા આવિર્ભાવ હુઆ હૈ. સો ભી હજાર-દો હજાર સાલસે નહીં, બલ્કી હજારો સાલસે હુઆ હૈ, ઔર વિશ્વભરમેં મંદિરોકા અસ્તિત્વ થા ઔર હૈ. બાહ્ય રુપમેં પરિવર્તન હો જાતા હૈ, કહીં કહીં પર કિયા જાતા હૈ. પરન્તુ મૂલગત ભાવના જો ઉપાસના કી હૈ વહ તો કઈ હજારો સાલસે ચલી આ રહી હૈ.

ઔર આજ પર્યંત ક્યોં ટિક રહી હૈ ? કારણકી ઈતના લાભ ઈસસે કઈ પ્રકારકે કઈ જીવોંકો પ્રાપ્ત હુઆ હૈ, ઔર હો રહા હૈ. જનસમૂહકે કઈ જીવોંકી ઈસસે શુભ પ્રવૃત્તિમેં જાગ્રતિ ઔર ગતિ હોતી હૈ. કઈ દુખિયોંકો ઈસસે શાંતિ વ આરામ મિલા હૈ. ભક્ત રાજયોગી નામદેવજી ઓર મધુકરશાહકી ભક્તિ ઉપાસનાસે હી પંઢરપુરકે વ ઓડછાકે પ્રાચીન મંદિરકા દ્વાર આજ ભી ઘુમા હુઆ દિખાઈ દેતા હૈ.

મંદિરોકા નાશ કરનેકા કાર્ય યવનોંને ક્યોં કિયા ? કારણ કિ વે જાન ચુકે થે કિ હિંદુઓકી શક્તિ, સાહસકા સ્રોત મંદિર હૈ. મંદિરોંકે ભગવાન ઉન્હેં સદાચાર, નીતિ, સત્ય, બલ, સાહસ આદિકા પૂરા અવલંબન બનકર રહે હૈં. યવનોંને હજારોં-લાખોં મંદિર તોડ ડાલેં. ફિર ભી મંદિરોકા સર્વથા નાશ નહીં હો પાયા. ભગવાનકી ઈચ્છા હી બલવતી હૈ ન !

કહીં-કહીં જગહ પર તો મંદિરોકે ભગવાનને ઐસા પ્રકટ પ્રભાવ દિખા દિયા થા કિ યવનોં ઔર વિધર્મીઓંને હિંદુઓકે ભગવાનકા ખુલ્લેઆમ સ્વીકાર કિયા હૈં.

વૃંદાવનમેં શ્રી ગોવિંદજી મંદિરકો યવન સેના તોડને લગી તો શ્રી હનુમત્લાલજીને પ્રકટ હોકર ભયંકર ઉગ્ર કિલકાર મારી. સુનતે હી સૈનિક લોગ બેહોશ હોકર નીચે ગિર ગયે. બહુત સૈનિક મર ગયે, કઈ જાન બચાકર ભાગ નિકલે ઓર ચિલાતે રહે થે કિ હિંદુઓકે ભગવાન પ્રગટ હો ગયે હૈં. આજ ભી ગોવિંદજીકે મંદિરકે સામને હી શ્રી હનુમત્લાલજીકા મંદિર હૈ.

મંદિરોમેં શ્રીવિગ્રહકે સ્વરુપમેં ભગવાન ભક્તોંકે મન:ચક્ષુકે સામને-ભાવરુપસે બિલકુલ પ્રત્યક્ષ હી રહતે હૈં. ઉસી તરહ સમાધિ મંદિરોમેં સિધ્ધ સંત મહાત્માકા ચિન્મય સ્વરુપ સૂક્ષ્મતમ રુપસે પ્રેરણા-સહાયતા વ અવલંબન દેતા રહતા હૈ. ઉનકે શ્રીવિગ્રહ ભી ઉસી તરહ મનકી તન્મયતા વ શુધ્ધિમેં બડે હી સહાયક હોતે હૈં.

મંદિર વ મૂર્તિપૂજા આર્યસંસ્કૃતિકી ગૌરવપૂર્ણ વ ચિરંતન દેન હૈ વિશ્વભરકો. હમારે ભગવાનને ઔર સિધ્ધ સંતોને સમય સમય પર ઈનકે દ્વારા અપના પ્રભાવ પ્રત્યક્ષ કિયા હી હૈ, ઔર મૈં માનતા હૂઁ કિ વે સમય સમય પર અપના પરિચય ચૌકસ દેતે હી હૈં.

મંદિરોમેં ભ્રષ્ટાચાર હોતા હૈ યહ આપકી બાત સહી હૈ. પરન્તુ મૈં યહ નહીં માનતા હૂઁકિ સભી મંદિરોમેં ભ્રષ્ટાચાર ચલ રહા હૈ. કિસી રાજકીય પક્ષકે દો-ચાર નેતા ભ્રષ્ટાચારી હોતે હૈં તો યહ નહીં કહા જા સકતા હૈ કિ વહ પૂરા પક્ષ ભ્રષ્ટાચારી હૈ. અગર હમ ઐસા કહતે હૈ તો ઈસસે હમારી બાલિશતા પ્રગટ હો જાતી હૈ.

આજ ભી મંદિરોંકો લેકર અધિકતર તો સદાચાર, શ્રધ્ધા, પ્રેમભાવના, નીતિ વ પરમાર્થ ભાવનાકા ઉદય હો રહા હૈ. ભ્રષ્ટાચાર, દુરાચાર ઈસકે સામને અલ્પ માત્રામેં હૈં. સંસ્કૃતિકી રક્ષા વ ઉન્નતિમેં મંદિર વ મૂર્તિપૂજા અત્યંત અનિવાર્ય હૈ, ઐસા મૈં માનતા હૂઁ.

દેશકાલ વિષમ હો ગયા હૈ ઔર દિન-પ્રતિદિન વિષમ હોનેવાલા હૈ. ઐસે દેશકાલમેં મૂર્તિપૂજા, મંદિર, આરતી, યજ્ઞ, સ્વાધ્યાય પાઠ, અખંડ માનસજી પાઠ, શ્રી ગીતા પાઠ ઈત્યાદિકા પ્રસાર પ્રચાર પ્રચલન હોના જરુર ફાયદેકી બાત હૈ. ઈસમેં નુકશાન, હાનિ તો કુછ નહીં હૈ, બલ્કિ લાભ હી અધિક પ્રાપ્ત હોગા, યહ તો નિ:સંદેહ હૈ. ઈનસે પવિત્ર ભાવના, શુધ્ધ વિચારોંકા ઉદય હોતા હી હૈ.

મંદિર, મૂર્તિ, શ્રીવિગ્રહસ્વરુપ ઓર ભગવતલીલા ચરિત્રકો હીન દ્રષ્ટિ વ હીન ભાવનાસે દેખના, સમઝના ઔર સોચના ભારી મૂર્ખતા તો હૈ હી, અપિતુ નીચે ગિરનેકી ચુનૌતિકે લક્ષણ હૈં, દુર્બુધ્ધિ હૈ.

"વિપરીતકાલે બુધ્ધિ વિનાશ:" અપને પૈરોંમેં અપને હાથોંસે કુલ્હાડા મારનેકી પ્રક્રિયાકા સ્પષ્ટ ઈંગિત હૈ. સંધ્યા કે સમય પર દીપક જલાકર ભગવદનામ સ્મરણ વ ધ્યાન- સ્વાધ્યાય કરના ચાહિયે. આજકલ પ્રાય: લોગ સંધ્યાકાલમેં દિનભરકી પ્રવૃત્તિયોંસે થક કર આરામ કરનેમેં યા બાહર ઘૂમને-ફિરનેમેં સંલગ્ન રહતે હૈં. સંધ્યાકાલકા સંધિકાલ ઐસા હૈ કિ ઉસ સમય ભગવદ-સ્મરણ-શુભકર્મ ઈત્યાદિ કિયે જાવેં તો જીવાત્માકા ચૌકસ ઉત્કર્ષ હોતા હૈ.

મંદિરોમેં સંધિકાલકા સર્વોત્કૃષ્ટ ઉપયોગ હોવેં ઈસીલિયે મંગલા આરતી- પ્રાત:આરતી, સંધ્યા આરતી-શયન આરતી આદિકા આયોજન કિયા ગયા હૈ. ઈસકા પ્રચલન ઋષિમુનિયોંને ચલાયા હૈ.

જગન્નાથજી મંદિરમેં રસોઈઘર બહુત બડા હૈ. ઉસમેં ૬૦૦-૭૦૦ ચૂલ્હે હૈં. સો સે અધિક સુઆર (રસોઈયાં) રસોઈ બનાનેમેં વ્યસત હૈ. મિટ્ટીકે કઈ પ્રકારકે છોટે-બડે બર્તનોમેં

સામગ્રિયાં બનાઈ જા રહી હે. ચાવલકે બર્તન અધિક સંખ્યામેં હૈં.

રસોઈઘરસે સામગ્રીકો મંદિરમે ભગવાનકે સામને રત્નવેદી તક પહુંચાનેકે લિયે રસોઈઘરમેં મંદિરકે ગર્ભગૃહ તક એક ખાસ રાસ્તા હે, જો સુરંગકી તરહ ઘુમાવદાર હે. રત્નવેદી પર પર્વતાકારમેં અસંખ્ય કુડુવે (મિટ્ટિકે બર્તન) રખે હૈં. ભગવાન કે હાથ ધુલાયે જાતે હૈં. ફિરસે ચંદન ભી લગાયા જાતા હૈ. ભગવાનકે સામને તીનોંકિ તીન સુવર્ણથાલ રખે જાતે હૈં. ભોગ લગાનેકે લિયે દ્વાર-પડદા બંદ કિયા જાતા હે. કુછ દેર બાદ મહાપ્રસાદ બાહર આનંદબાજારમેં મિલતા હૈ. ગરમ-ગરમ.

સામગ્રીમેં લડ્ડૂ, ફીની, સક્કરપારા, મઠરી, વલ્લભભોગ, મોહન લડ્ડૂ, ખાજા ઓર કઈ પ્રકારકી સામગ્રી મિલતી હૈ. જયેષ્ઠ પૂર્ણિમાસે અષાડી અમાવસ્યા તક જગન્નાથજી ભગવાનકો બુખાર રહતા હૈ. ઈસકે લિયે વૈદ્યજીકે પરામર્શ અનુસાર દશમૂલ કાઢા, લૌંગ, દાલચીની, શુંઠિ આદિ ઔર ભી ઔષધિવાલી સામગ્રીકા ભોગ લગાયા જાતા હૈ.

પ્રસાદ ક્યોં ?

પ્રસાદ માને ક્યા ? ભગવાનકે સામને સામગ્રી અર્પિત કી જાતી હૈ. ઉસે હમ કહતે હૈં કિ ભગવાનકો નૈવેદ્ય નિવેદિત કર દિયા હૈ. ઈસ નિવેદનકા સ્વીકાર કરકેં ભગવાનકા પ્રસાદ = કૃપાસ્રુણરુપસે ભક્તોંકો પ્રાપ્ત હોતા હૈ.

જગન્નાથજી મહાપ્રભુકે પ્રસાદ કે લિયે તો સભી દેવી-દેવતા ગણ સતત લાલાયિત રહતે હૈં. ઈસલિયે મહાપ્રભુકા પ્રસાદકા દૂસરે દેવ-દેવિયોંકે સ્થાનમેં અગર ચાહો તો ભોગ લગા સકતે હો. જગન્નાથજીકા મહાપ્રસાદ તો એક મહાન કૃપા હી હૈ.

પંડિત ગંગાધર મિશ્રજી અવધમેં રામસનેહી ઘાટ પર રહતે થે. ઉનકો જગન્નાથપુરી જાનેકી ઈચ્છા હુઈ. પરન્તુ કૈસે જાવે ? બહુત હી નિર્ધન થે. કિસીસે માંગતે નહીં થે. ભગવાનસે પ્રાર્થના કી. તીન દિન નિરાહાર-નિર્જલાવ્રત હો ગયા.

તીસરે દિન પંડિત ઉમાપતિ ત્રિપાઠીકો ભગવાનને સ્વપ્નમેં કહા કિ ગંગાધર હમારે યહાઁ તીન દિનસે ભૂખા પ્યાસા પડા હૈ. ઉસીકો આપ ૬૦ રુપયે કલ દે દેના. કલ સબેરે આપકે પાસ આયેગા. ભગવાનને ગંગાધરસે કહા સ્વપ્નમેં- હમનેં ગુરુજીસે કહ દિયા હે, વે તુમ્હેં રુપયે દેંગે. ઉનકે પાસ જાકર ૬૦ રુપયે લે લેના.

મંદિરોંમેં લોગ બહુધા ઉત્તમ વિચાર વ ભાવનાકે સાથ જાતે હૈં. વહાઁ ભગવાનકે ગુણગાન-સંકિર્તન કરતે હૈં. ઈસલિયે મંદિરમેં શુધ્ધ વાતાવરણ હોતા હૈ. દુ:ખી, ઉદ્વિગ્ન ચિત્તવાલોંકો મંદિરમેં ઈસલિયે શાંતિ હોતી હૈ.

ગીતાજીમેં શરણાગતિકી હી પ્રધાનતા હૈ

એક ભાઈ :- આપ તો ગીતાજીમેં નિષ્ણાત હૈ. કુછ કહને કી કૃપા કરેં.

શ્રી ગુરુદેવ :- દેખો ! ગીતાજીમેં શરણાગતિકી હી પ્રધાનતા હૈ. કર્તવ્ય ઉપદેશકા પૂરા ક્રમ સોચોગે તો પત્તા પડેગા કિ શરણાગતિકા સ્વરુપ ક્યા હે ? ઔર અર્જુનકી શરણાગતિ કિતની

પૂર્ણ વ્યક્ત હોતી હૈ !

કાર્પણ્યદોષોપહતસ્વભાવઃ પૃચ્છામિ ત્વાં ધર્મસમ્મૂઢચેતાઃ ।
યચ્છ્રેયઃ સ્યાન્નિશ્ચિતં બ્રૂહિ તન્મે, શિષ્યસ્તેઽહં શાધિ માં ત્વાં પ્રપન્નમ્ ॥ (૨-૭)

"કાયરતારુપ દોષસે નષ્ટ હુએ સ્વભાવવાલા ઔર ધર્મકા નિર્ણય કરનેમેં મોહિત ચિત્ત હુઆ મૈં આપસે પૂછતા હૂં, જો નિશ્ચિત કી હુઈ હિતકર બાત હો વહ મુઝે બતલાઈયે. મૈં આપકા શિષ્ય હૂં. આપકી શરણમેં આયે હુયે મુઝ દાસકો ઉપદેશ દીજિયે." ગીતાશાસ્ત્રકા યહાઁસે પ્રારંભ હોતા હૈ, ઉપક્રમ હૈં. ઓર ઉપસંહાર હોતા હૈ-

નષ્ટો મોહઃ સ્મૃતિર્લબ્ધા ત્વત્પ્રસાદાન્મયાઽચ્યુત ।
સ્થિતોઽસ્મિ ગતસન્દેહઃ કરિષ્યે વચનં તવ ॥ (૧૮-૭૩)

"હે અચ્યુત ! મેરા અજ્ઞાનજન્ય મોહ જોકિ સમસ્ત સંસારરુપ અનર્થકા કારણ થા- દુસ્તર થા, નષ્ટ હો ગયા હૈ. આપકી કૃપાસે આત્મવિષયક ઐસી સ્મૃતિ ભી પ્રાપ્ત કર લી હૈ. અબ મૈં સંશયરહિત હુઆ આપકી આજ્ઞાકા પાલન કરુંગા." ભગવાનને અપના ઐશ્વર્યરુપ સમઝાતે હુએ કહા કિ-

અજોઽપિ સન્નવ્યયાત્મા ભૂતાનામીશ્વરોઽપિ સન્ ।
પ્રકૃતિં સ્વામધિષ્ઠાય સમ્ભવામ્યાત્મમાયયા ॥ (૪-૬)

"યદ્યપિ મૈં અજન્મા, અવ્યયાત્મા ઔર બ્રહ્માસે લેકર સ્તમ્બપર્યન્ત સમ્પૂર્ણ ભૂતોંકા નિયમન કરનેવાલા ઈશ્વર ભી હૂઁ, તો ભી અપની ત્રિગુણાત્મિકા માયાકો- પ્રકૃતિકો અપને વશમેં રખકર કેવલ અપની લીલાસે હી શરીરવાલાસા = જન્મ લિયા હુઆ સા હો જાતા હૂઁ." ઔર મૈં નિશ્ચિત અવતાર લેતા હૂઁ, ઐસા બેધડક સ્પષ્ટ શબ્દોમેં પ્રતિપાદિત કરતે હુએ કહા-

યદા યદા હિ ધર્મસ્ય, ગ્લાનિર્ભવતિ ભારત ।
અભ્યુત્થાનમધર્મસ્ય, તદાઽઽત્માનં સૃજામ્યહમ્ ॥ ૪-૭ ॥
પરિત્રાણાય સાધૂનાં વિનાશાય ચ દુષ્કૃતામ્ ।
ધર્મ સંસ્થાપનાર્થાય, સમ્ભવામિ યુગે યુગે ॥ ૪-૮ ॥

"હે ભારત ! વર્ણાશ્રમ આદિ તથા પરમ કલ્યાણકા સાધન જો ધર્મ હૈ ઉસકી જબ-જબ હાનિ હોતી હૈ ઔર અધર્મકી ઉન્નતિ હોતી હૈ, તબ તબ હી મૈં માયાસે અપને સ્વરુપકો પ્રકટ કરતા હૂઁ. સાધુ પુરુષોંકા ઉધ્ધાર કરનેકે લિયે, પાપકર્મ કરનેવાલોકા વિનાશ કરનેકે લિયે, ઔર ધર્મકી અચ્છી પ્રકાર સ્થાપના કરનેકે લિયે મૈં યુગ યુગમેં = પ્રત્યેક યુગમેં પ્રગટ હુઆકરતા હૂઁ." ફિર આગે અનેક પ્રકારકે યજ્ઞકે સ્વરુપ સમઝાકર કહતે હૈં :-

શ્રેયાન્દ્રવ્યમયાદ્યજ્ઞાજજ્ઞાનયજ્ઞઃ પરન્તપ ।
સર્વં કર્માખિલં પાર્થ જ્ઞાને પરિસમાપ્યતે ॥ ૪-૩૩ ॥

"સર્વ યજ્ઞોમેં સે જ્ઞાનયજ્ઞ અતિ ઉત્તમ હૈ. સર્વ કર્મોંકી નિઃશેષ સમાપ્તિ જ્ઞાનમેં હો જાતી

હૈં. અબ યહ જ્ઞાનકા ઉપાય ક્યા ? તો ફિર વહાં શરણાગતિ કા હી સ્વરુપ સમઝાયા હૈ-"

તદ્વિધ્ધિ પ્રણિપાતેન પરિપ્રશ્નેન સેવયા ।

ઉપદેક્ષ્યન્તિ તે જ્ઞાનં જ્ઞાનિનસ્તત્ત્વદર્શિન: ॥ ૪-૩૪ ॥

ઈસમેં પ્રપતિકા પૂરા ક્રમ બતલાયા ગયા હૈ. અભિપ્રાય યહી હૈ કિ દણ્ડવત્ પ્રણામ આદિસે ઔર નિષ્કપટ ભાવસે સેવા ઔર વિનય આદિ સે પ્રસન્ન હુએ તત્ત્વદર્શિ તેરે પ્રશ્નોંકા ઉત્તર દેતે હુએ જ્ઞાનકા ઉપદેશ કરેંગે. પ્રપન્નકો ફિર "સિયારામમય સબ જગ જાની કરહુ પ્રણામ જોરી જુગ પાની" કે જ્ઞાન કા અનુભવ હોતા હૈ વહી બાત કહતે હૈં-

યજજ્ઞાત્વા ન પુનર્મોહમેવં યાસ્યસિ પાણ્ડવ ।

યેન ભુતાન્યશેષેણ દ્રક્ષ્યસ્યાત્મન્યથો મયિ ॥ ૪-૩૫ ॥

આગે કહતે હૈ-

જ્ઞેય: સ નિત્યસન્યાસી, યો ન દ્વેષ્ટિ ન કાઙ્ક્ષતિ ।

નિર્દ્વન્દ્વો હિ મહાબાહો સુખં બન્ધાત્પ્રમુચ્યતે ॥ ૫-૩ ॥

''ઉસકો (કર્મયોગીકો) સદા સંન્યાસી હી સમઝના ચાહિયે કિ જો ન તો દ્વેષ કરતા હૈ ઔર ન કિસી વસ્તુકી આકાંક્ષા કરતા હૈ. ઐસે દ્વન્દ્વોસે રહિત હુઆ પુરુષ સુખપૂર્વક અનાયાસ હી બન્ધનસે મુક્ત હો જાતા હૈ.'' ફિર સાવધાન કરતે હૈં કિ-

સાખ્યયોગૌ પૃથગ્બાલા: પ્રવદન્તિ ન પણ્ડિતા: ।

એકમપ્યાસ્થિત: સમ્યગુભયોર્વિન્દતે ફલમ્ ॥ ૫-૪ ॥

યત્સડખ્યૈ: પ્રાપ્યતે સ્થાનં તદ્યોગૈરપિ ગમ્યતે ॥ ૫-૫ ॥

"બાલકબુધ્ધિવાલે હી સાંખ્ય ઔર યોગ- ઈન દોનોંકો અલગ-અલગ વિરુધ્ધ ફલદાયક બતલાતે હૈ, પંડિત નહીં. જ્ઞાની = પંડિતજન તો દોનોંકા અવિરુધ્ધ ઔર એક હી ફલ માનતે હૈં. ક્યોંકિ ઈન દોનોમેંસે એક કા ભી ભલી ભાંતિ અનુષ્ઠાન કરલેનેવાલા પુરુષ દોનોંકા ફલ પા લેતા હૈ. અર્થાત્ સાંખ્યયોગ (જ્ઞાનનિષ્ઠા) દ્વારા સંન્યાસી જો મોક્ષ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત કરતા હૈ વહી કર્મયોગ દ્વારા ભી પ્રાપ્ત કિયા જાતા હૈ." ઔર ફિર માનવ-જીવનકા હાર્દ બતલાયા.

યોગયુક્તો વિશુધ્ધાત્મા વિજિતાત્મા જિતેન્દ્રિય: ।

સર્વભૂતાત્મભૂતાત્મા કુર્વન્નપિ ન લિપ્યતે ॥ (૫-૭)

ઈક્ષતે યોગયુક્તાત્મા સર્વત્ર સમદર્શન: ॥ (૬-૨૯)

"યોગસે યુક્ત વિશુધ્ધ અન્ત:કરણવાલા, વિજિતાત્મા (શરીર વિજયી), જિતેન્દ્રિય ઔર સબ ભૂતોંમેં અપને આત્માકો દેખનેવાલા હો ઐસા યથાર્થ જ્ઞાની હો જાતા હૈ. ઐસા પુરુષ લોકસંગ્રહ કે લિયે કર્મ કરતા હુઆ ભી ઉનસે લિપ્ત નહીં હોતા- કર્મોસે નહીં બંધતા. **શુધ્ધ ચિત્ત, બુધ્ધિ ઔર ઉદાસ (તટસ્થ) હૃદયસે સમસ્ત જીવન વ્યવહાર શુધ્ધ હૈ તો ઈન્દ્રિયોંકો જીતના નિશ્ચિત હોતા હૈ**, ઔર ઐસા પુરુષ જડ-ચેતન સર્વ વિશ્વકો અપના હી રુપ જાનતા હૈ.

એૈસા તત્વદર્શી કર્તાપનકે અભિમાનસે રહિત હોનેસે સમસ્ત કર્મ કરતા હુઆ ભી કોઈ બન્ધનમેં નહીં બંધતા." કર્તાપનકે અભિમાનસે છૂટનેકા સીધા સરલ ઉપાય ભી હૈ. વહી શરણાગતિ.

યત્કરોષિ યદ્શ્નાસિ યજ્જુહોષિ દદાસિ યત્ ।
યત્તપસ્યસિ કૌન્તેય તત્કુરુષ્વ મદર્પણમ્ ॥ (૯-૨૭)

"હે કુન્તીપુત્ર ! તૂ જો કુછ ભી સ્વત:પ્રાપ્ત કર્મ કરતા હૈ, જો ખાતા, જો કુછ હવન કરતા હૈ, જો કુછ દાન દેતા હૈ ઔર જો કુછ તપકા આચરણ કરતા હૈ, વહ સબ મેરે કો સમર્પણ કર."

યો માં પશ્યતિ સર્વત્ર સર્વં ચ મયિ પશ્યતિ ।
તસ્યાહં ન પ્રણશ્યામિ સ ચ મે ન પ્રણશ્યતિ ॥ (૬-૩૦)
સર્વભૂતસ્થિતં યો માં ભજત્યેકત્વમાસ્થિત: ।
સર્વથા વર્તમાનોઽપિ સ યોગી મયિ વર્તતે ॥ (૬-૩૧)

"જો સર્વત્ર મુઝે દેખતા હૈ ઔર સબકો મેરે મેં દેખતા હૈ ઐસે ભક્તકે લિયે યોગીકે લિયે મૈં સદા પ્રત્યક્ષ હી હૂઁ, ઈસ પ્રકાર પ્રાણીમાત્રમેં મુઝે એક હી જાના હૈ ઐસા યોગી મેરેમેં હી ચિત્તવાલા રહતા હૈ."

મત્ત: પરતરં નાન્યત્કિંચિદસ્તિ ધનંજય ।
મયિ સર્વમિદં પ્રોતં સૂત્રે મણિગણા ઈવ ॥ (૭-૭)

"સ્થાવર-જંગમ વિશ્વકા મૈં હી અધિષ્ઠાન વ પ્રકાશક હૂઁ, - મેરે સે ભિન્ન ઔર કોઈ તત્વ હૈ હી નહીં. ઈસલિયે યહ સમ્પૂર્ણ જગત ઔર સમસ્ત પ્રાણી મુઝ પરમેશ્વરમેં, વસ્ત્રમેં તન્તુઓંકી ભાંતિ તથા સૂત્રમેં મણિયોંકી ભાંતિ અનુગત-ગૂઁથા હુઆ હૈ."

દૈવી હ્યેષા ગુણમયી મમ માયા દુરત્યયા ।
મામેવ યે પ્રપદ્યન્તે માયામેતાં તરન્તિ તે ॥ (૭-૧૪)

"સત્વ, રજ,તમ ત્રિગુણાત્મક માયાકે મોહમેં સર્વ જગત ફઁસા હુઆ હૈ. ઈસીલિયે જો મેરે શરણ આતા હૈ વે હી ઈસ માયાસે પર હો પાતા હૈ. ક્યોંકિ-

જરા મરણમોક્ષાય મામાશ્રિત્ય યતન્તિ યે ।
તે બ્રહ્મ તદ્વિદુ: કૃત્સ્નમધ્યાત્મં કર્મ ચાખિલમ્ ॥ (૭-૨૯)

"જો લોગ મેરે શરણ હો કર જન્મ મરણ કે ફેરેસે મુક્ત હોનેકા પુરુષાર્થ કરતે હૈં વે પરબ્રહ્મ પરમાત્માકો, શરીરસ્થ આત્માકો ઔર સંપૂર્ણ કર્મકો જાનતે હૈં." કર્મ માત્રસે સંસ્કાર બનતા હૈ, તો કર્મકો જાનના હી જ્ઞાન હૈ, કર્મકો જાનના હી મુક્તિ હૈ, ઔર જો કર્મકો જાનતા હૈ વહ વાસ્તવમેં ભગવાનકે પ્રપન્ન હોકર હી જીવન યાપન કરતા હૈ- ઈસીલિયે જીવનમુક્ત હોતા હૈ.

તસ્માત્સર્વેષુ કાલેષુ મામનુસ્મર યુધ્ય ચ ।

મય્યર્પિતમનોબુધ્ધિર્મામેવૈષ્યસ્યસંશયમ્ ॥ (૮-૭)

"ઈસલિયે તૂ હર સમય મેરા સ્મરણ કર ઔર શાસ્ત્ર જ્ઞાનુસાર સ્વધર્મરુપ યુધ્ધ ભી કર. મુઝમેં અર્પિત કિયે હુએ મન-બુધ્ધિવાલા હોકર મુઝકો-મેરે વાસ્તવિક સ્વરુપકો હી પ્રાપ્ત હો જાયગા, ઈસમેં કોઈ સંશય નહીં હૈ."

અનન્યચેતાઃ સતતં યો માં સ્મરતિ નિત્યશઃ ।
તસ્યાહં સુલભઃ પાર્થ નિત્યુક્તસ્ય યોગિનઃ ॥(૮-૧૪)

"જિસકા ચિત્ત **અન્ય કિસી ભી વિષયકા ચિન્તન નહીં કરતા- ઐસા ભક્ત સર્વદા નિરન્તર મેરા સ્મરણ કિયા કરતા હૈ ઐસે નિત્ય સ્માધિસ્થ યોગીકે લિયે, હે પાર્થ મૈં સુલભ હૂઁ**- ઉસકો મૈં અનાયાસ પ્રાપ્ત હો જાતા હૂઁ."

પુરુષઃ સ પરઃ પાર્થ ભક્ત્યા લભ્યસ્ત્વનન્યયા ।
યસ્યાન્તઃ સ્થાનિ ભૂતાનિ યેન સર્વમિદં તતમ્ ॥ (૮-૨૨)

"વહ શ્રેષ્ઠ, સર્વોપરિ પરબ્રહ્મ પરમાત્મા અનન્ય ભક્તિકે દ્વારા હી પ્રાપ્ત હોતા હૈ." શ્રુતિ ભી કહતી હૈ :-

યસ્યદેવે પરા ભક્તિર્યથા દેવે તથા ગુરૌ ।
તસ્યૈતે કથિતા હ્યર્થાઃ પ્રકાશંતે મહાત્મનઃ ॥

"પરમેશ્વરમેં જીસકી અનન્ય ભક્તિ હૈ ઔર જૈસી પરમેશ્વરમેં અનન્ય ભક્તિ હૈ વૈસી હી ભક્તિ અપને શ્રી ગુરુદેવકે ઉપર અનન્ય ભક્તિ હૈ ઐસે ભક્તિવાન, નિષ્ઠાવાન પ્રેમી વ્યક્તિ કો હી સાક્ષત્કાર હોતા હૈ."

અવજાનન્તિ માં મૂઢા માનુષીં તનુમાશ્રિતમ્ ।
પરં ભાવમજાનન્તો મમ ભૂતમહેશ્વરમ્ ॥ ૯-૧૧ ॥

"મુજ સબ પ્રાણિયોંકે મહાન ઈશ્વરકે પરમ પરમાત્મતત્વકો ન જાનને કે કારણ મુઝ મનુષ્યદેહધારી પરમાત્માકી અવજ્ઞા-અનાદર કરનેવાલા મૂઢ હૈ. ઐસે લોગ રાક્ષસી-આસુરી પ્રકૃતિકે વશ રહતે હૈં." જબ કી દૈવી પ્રકૃતિકે આશ્રયમેં રહકર મેરેમેં અનન્ય નિષ્ઠાવાલે ભક્ત, મહાન આત્માએં તો મુઝે એક હી કો અધિષ્ઠાતા જાનકર મુઝે હી ભજતે હૈં.-

મહાત્માનસ્તુ માં પાર્થ દૈવીં પ્રકૃતિમાશ્રિતાઃ ।
ભજન્ત્યનન્ય મનસો જ્ઞાત્વા ભૂતાદિમવ્યયમ્ ॥ (૯-૧૩)
અનન્યાશ્ચિન્તયન્તો માં યે જનાઃ પર્યુપાસતે ।
તેષાં નિત્યાભિયુક્તાનાં યોગક્ષેમં વહામ્યહમ્ ॥ (૯-૨૨)

"જો ભક્ત તન મન વચનસે સદા-સર્વદા પ્રેમપૂર્વક મેરા હી ચિંતન સ્મરણ કરતા હૈ, ઉસકે યોગક્ષેમકા મૈં વહન કરતા હૂં. અપ્રાપ્તકી પ્રાપ્તિ યહ યોગ હૈ, ઔર પ્રાપ્ત કી રક્ષા યહ ક્ષેમ

હે. ભક્તકો અપ્રાપ્ત યોગભૂમિકાકી ઔર અનિવાર્ય અન્ન-વસ્ત્રાદિકી પ્રાપ્તિ તથા યે પ્રાપ્તિકી યોગક્ષેમતા અનાયાસ હો જાતી હૈ."

સમોહં સર્વભૂતેષુ ન મે દ્વેષ્યોસ્તિ ન પ્રિય: ।
યે ભજન્તિ તુ માં ભક્ત્યા મયિ તે તેષુ ચાપ્યહમ્ ॥ (૯-૨૯)

"મૈં સભી પ્રાણીયોંકેં પ્રતિ સમાન હૂઁ, મેરા ન તો (કોઈ) દ્વેષ્ય હૈ ઔર ન કોઈ પ્રિય હૈ. ફિર ભી જો ભક્ત મેરા પ્રેમપૂર્વક ભજન કરતે હૈં વે મુઝમેં સ્વભાવસે હી સ્થિત હૈ, ઔર મૈં સ્વભાવસે હી ઉનમેં સ્થિત હૂઁ- દૂસરેમેં નહીં."

યે યથા માં પ્રપદ્યન્તે, તાંસ્થૈવ ભજામ્યહમ્ ॥ (૪-૧૧)

જો ભક્ત જીસ પ્રકારસે, જીસ પ્રયોજનસે, ઈચ્છાસે મુજે ભજતે હૈ ઉનકો મૈં ઉસી પ્રકાર ભજતા હૂઁ- અર્થાત્ ઉનકે પ્રયોજન (ભાવના) કે અનુસાર હી ફલ દેકર મૈં ઉન પર અનુગ્રહ કરતા હૂઁ. ઔર આગે ભગવાન અપની ભક્તિકી મહિમા બતલાતે હૈ :-

અપિ ચેત્સુદુરાચારો ભજતે મામનન્યભાક્ ।
સાધુરેવ સ મન્તવ્ય: સમ્યગ્વ્યવસિતો હિ સ: ॥ (૯-૩૦)

"યદિ કોઈ અતિશય દૂરાચારી મનુષ્ય ભી અનન્ય પ્રેમસે મુઝ પરમેશ્વરકા ભજન કરતા હૈ તો ઉસે સાધુ હી માનના ચાહિયે = યથાર્થ આચરણ કરનેવાલા હી સમઝના ચાહિયે."

મન્મના ભવ મદ્ભક્તો મદ્યાજી માં નમસ્કુરુ ।
મામેવૈષ્યસિ યુક્ત્વૈવમાત્માનં મત્પરાયણ: ॥ (૯-૩૪)

"તુ મુઝમેં હી મનવાલા હો. મેરા હી ભક્ત હો. મેરા હી પૂજન કરનેવાલા હો ઔર મુઝે હી નમસ્કાર કિયા કર. ઈસ પ્રકાર ચિત્તકો મુઝમેં લગાકર મેરે પરાયણ-શરણ હુઆ તૂ મુઝ પરમેશ્વરકો હી પ્રાપ્ત હોગા." એક યહી શ્લોકકા પુનરાર્વતન કરતે ભગવાનને આગે ભી અઠારહવેં અધ્યાયમેં કહા હૈ :-

મન્મના ભવ મદ્ભક્તો મદ્યાજિ માં નમસ્કુરુ ।
મામેવૈષ્યસિ સત્યં તે પ્રતિજાને પ્રિયોસિ મે ॥ (૧૮-૬૫)

ભગવાન અપની અપાર વિભૂતિયોં કે દર્શન કરાતે હુએ ભી સ્પષ્ટ કહતે હૈં કિ યહ સર્વવ્યાપક વ અત્યંત હી ઐશ્વર્યવાન વિભૂતિયોંવાલે મેરે વિશ્વરુપકે દર્શન ઈસ મનુષ્યલોકમેં અનન્ય નિષ્ઠા વ પ્રેમપૂર્વક અનન્ય શરણાગતકો હી સુલભ હોતા હૈ. વેદોંકે અધ્યયનકે દ્વારા, અમાપ દાનકર્મકે દ્વારા ઔર પ્રખર કર્મકાંડ વ ક્રિયાઓંકે દ્વારા, ઔર ઉગ્ર-મહાન કઠિન તપસ્યાકે દ્વારા ભી મેરા યહ દર્શન પ્રાપ્ત નહીં હોતા હૈ. કેવલ ભક્તિ, પ્રપતિકે દ્વારાહી, અત્યંત પ્રેમકે દ્વારા પ્રાપ્ત હોતા હૈ યથા-

ન વેદયજ્ઞાધ્યયનૈર્ન દાનૈન ચ ક્રિયાભિર્ન તપોભિરુગ્રૈ: । (૧૧-૪૮)

નાહં વેદૈર્ન તપસા ન દાનેન ન ચેજ્યયા ।
શક્ય એવંવિધો દ્રષ્ટું દૃષ્ટવાનસિ માં યથા ॥ (૧૧-૫૩)
ભક્ત્યા ત્વનન્યયા શક્ય અહમેવંવિધોઽર્જુન ।
જ્ઞાતું દ્રષ્ટું ચ તત્વેન પ્રવેષ્ટું ચ પરન્તપ ॥ (૧૧-૫૪)

"ઈસ પ્રકાર કા મૈં અનન્ય ભક્તિ કે દ્વારા હી જાનને યોગ્ય હૂઁ તથા અનન્ય ભક્તિસે હી સાક્ષાત્ હોનેકે યોગ્ય હૂઁ ઔર અભેદરુપસે પ્રાપ્ત હોતા હૂઁ, કેવલ ભક્તિસે હી."

યે તુ સર્વાણિ કર્માણિ મયિ સંન્ન્યસ્ય મત્પરાઃ ।
અનન્યેનૈવ યોગેન માં ધ્યાયન્ત ઉપાસતે ॥ (૧૨-૬)
તેષામહં સમુધ્ધર્તા મૃત્યુસંસારસાગરાત્ ।
ભવામિ નચિરાતાર્થ મય્યાવેશિતચેતસામ્ ॥ (૧૨-૭)
મય્યેવ મન આધત્સ્વ મયિ બુધ્ધિ નિવેશય ।
નિવસિષ્યસિ મય્યેવ અત ઉર્ધ્વ ન સંશયઃ ॥ (૧૨-૮)
શ્રધ્ધાના મત્પરમા ભક્તાસ્તેતીવ મે પ્રિયાઃ ॥ (૧૨-૨૦)
મયિ ચાનન્યયોગેન ભક્તિરવ્યભિચારિણી ।
વિવક્તદેશસેવિત્વમરતિર્જન સંસદિ ॥ (૧૩-૧૦)
મદ્ભક્ત એતદ્વિજ્ઞાય મદ્ભાવાયોપપદ્યતે ॥ (૧૩-૧૮)

"જો મેરા ભક્ત હૈ વહ યથાર્થ જ્ઞાનકો (ક્ષેત્રક્ષેત્રજ્ઞકો) સમઝકર મેંરે ભાવકો અર્થાત્ મેંરે પરમાત્મભાવકો પ્રાપ્ત કરનેમેં સમર્થ હોતા હૈ- અર્થાત્ મોક્ષ પ્રાપ્ત કર લેતા હૈ."

સમં સર્વેષુ ભૂતેષુ, તિષ્ઠન્તં પરમેશ્વરમ્ ।
વિનશ્યત્સ્વવિનશ્યંન્તં યઃ પશ્યતિ સ પશ્યતિ ॥ (૧૩-૨૭)

"વિનાશશીલ પરિવર્તનશીલ સર્વ ભૂતોંમેં સમાનરુપસે રહે હુએ અવિનાશી પરમેશ્વરકો જો દેખતા હૈ વહી વાસ્તવમેં યથાર્થ દેખતા હૈ."

નાન્યં ગુણેભ્યઃ કર્તારં યદા દ્રષ્ટાનુપશ્યતિ ।
ગુણેભ્યશ્ચ પરં વેત્તિ મદ્ભાવં સોધિગચ્છતિ ॥ (૧૪-૧૯)

"ઔર યથાર્થ દેખનેવાલા દષ્ટા (મનુષ્ય) અંતઃકરણ, ઈન્દ્રીયાઁ, શરીર, વિષય આદિ રુપમેં પરિણિત સર્વ કર્મોકિ કર્તા સત્વાદિ તીન ગુણોંકો હી દેખતા હૈ ઔર ઈન તીનો ગુણોંસે અલિપ્ત વ પરે આત્માકો અલિપ્ત વ પરે અનુભૂત કરતા હૈ, તબ વહ મેંરે નિર્ગુણભાવકો પ્રાપ્ત કરતા હૈ. તબ ગુણાતીત અવસ્થા, જીવન્મુક્ત અવસ્થામેં સ્થિતિ હોતી હૈ." તીન ગુણોં કે પરે હોનેકા ઉપાય બતાતે હુએ કહતે હૈં કિ :-

માં ચ યોવ્યભિચારેણ ભક્તિયોગેન સેવતે ।

સ ગુણાન્સમતીત્યૈતાન્બ્રહ્મ ભૂયાય કલ્પતે ॥ (૧૪-૨૬)

''જો મુઝે અનન્ય ભક્તિયોગસે ભજતા હૈ વહ ઈન તીનોં ગુણોંસે ઉપર ઊંચા ઉઠકર-પરે હોકર- મુઝે પ્રાપ્ત કરનેકો = મોક્ષ પ્રાપ્ત કરનેકો યોગ્ય વ સમર્થ હોતા હૈ.''

યદ્ગત્વા ન નિવર્તન્તે તદ્ધામ પરમં મમ ॥ (૧૫-૬)
સમ: સર્વેષુ ભૂતેષુ મદ્ભક્તિં લભતે પરામ્ ॥ (૧૮-૫૪)
ભક્ત્યા મામભિજાનાતિ યાવાન્યશ્ચાસ્મિ તત્વત: ।
તતો માં તત્ત્વતો જ્ઞાત્વા વિશતે તદનન્તરમ્ ॥ (૧૮-૫૫)
સર્વકર્માણ્યપિ સદા, કુર્વાણો મદ્વ્યપાશ્રય: ।
મત્પ્રસાદાદવાપ્નોતિ શાશ્વતં પદમવ્યયમ્ ॥ (૧૮-૫૬)

ઈસલિયે-

ચેતસા સર્વકર્માણિ મયિ સન્ન્યસ્ય મત્પર: ।
બુધ્ધિયોગમુપાશ્રિત્ય મચ્ચિત: સતતં ભવ ॥ (૧૮-૫૭)
મચ્ચિત: સર્વદુર્ગાણિ મત્પ્રસાદાત્તરિષ્યસિ ।
અથ ચેત્વમહંકારાન્ન શ્રોષ્યસિ વિનક્ષ્યસિ ॥ (૧૮-૫૮)

ઉપદેશકો ફિર સ્પષ્ટ વ પુષ્ટ કરતે કહા હૈ કિ સર્વ વચનોંસે ભી અત્યંત ગુહ્ય મેરે પરમ બચનકો ફિરસે સુનો, જો મૈં તુમ્હારે હિતકે લિયે કહતા હૂઁ; ક્યોંકિ તુમ મુઝે અત્યંત પ્રિય હો. શરણાગતકા નાતા ભગવાન કિતના માનતે હૈ દેખો !!! ઔર પરમ હિતકે પરમ ગુહ્ય વચન કહતે હૈ-

મન્મના ભવ મદ્ભક્તો, મદ્યાજી માં નમસ્કુરુ ।
મામેવૈષ્યસિ સત્યં તે પ્રતિજાને પ્રિયોસિ મે ॥ (૧૮-૬૫)
સર્વધર્માન્પરિત્યજય મામેકં શરણં વ્રજ ।
અહં ત્વા સર્વપાપેભ્યો મોક્ષયિષ્યામિ મા શુચ: ॥ (૧૮-૬૬)

પહલે જિસકે લિયે તૃતિય પુરુષમેં કહા થા-

તમેવ શરણં ગચ્છ સર્વભાવેન ભારત ।
તત્પ્રસાદાત્પરાં શાન્તિં સ્થાનં પ્રાપ્સ્યસિ શાશ્વતમ્ ॥ (૧૮-૬૨)

અબ ઈસ ૧૮-૬૨ વે શ્લોકમેં વહી બાત પ્રથમ પુરુષમેં કહકર વહી પરબ્રહ્મ સચ્ચિદાનંદ-મૈં શ્રીકૃષ્ણકેરુપમેં અવતાર લિયા હુઆ હૂઁ એસા સ્પષ્ટ કર દિયા હૈ.

ઈનકો યાદ રખો

(૧) હાથ પૈર, સિર યા આઁખે, ભૌંહે આદિમેં સે કોઈ ભી શારીરિક અવયવ બાર બાર હિલાતે રહના ઔર બાતેં કરતે સમય એક ચૌક્સ શબ્દ બાર બાર બોલના ઈત્યાદિ આદતે બહુત

બુરી હૈં. ઈનસે ખૂબ જાગ્રતિપૂર્વક બચે. (૨) અપના દેશ, સમાજકે અનુકૂલ અપની વેષભૂષા કપડેં આદિ રખેં. અપના જીવન સાદા રખેં, ખર્ચીલા ન બનાવે. ભડકીલે ઔર શૌકીનીકે કપડે ન પહને. અપને રહન સહન, પોશાક-પહનાવે આદિમેં કમસે કમ ખર્ચ કરેં. (૩) મેરે પાસ આતે સમય સભામેં બૈઠે હુએ કો તુમારે પૈરકા સ્પર્શ ન હો જાય ઈસકા ખૂબ ધ્યાન રખેં. અગર ભૂલસે કિસીકો લગ જાય તો ઉસસે ક્ષમા માંગે. (૪) સત્સંગમેં આયે હો ઔર બાતેં કરતે હો - યહ તો ઉદ્દણ્ડતા હૈ ! સભામેં બૈઠકર બાતચીત કભી ન કરેં. (૫) શ્રી ગીતાજી, શ્રી માનસજી આદિ ગ્રંથોંકો ઊંચે આસન પર રખેં, તાકિ ભૂલસે ભી પૈર ન લગ જાયેં. કભી ભૂલસે ઐસા હો જાય તો ઉન્હે નમસ્કાર કરેં ઔર ક્ષમા પ્રાર્થના કરેં. (૬) કર્તવ્ય પાલનમેં સદા ઉત્સાહ, પ્રસન્નતા ઔર તત્પરતા રખેં. ધર્મપાલન ઔર ન્યાય નીતિયુક્ત કાર્ય કરનેમેં હોનેવાલે કષ્ટ ઔર પ્રતિકૂલતાકો પ્રસન્નતાપૂર્વક સહન કરેં. (૭) ભગવાન શ્રીરામકો અપના ઈષ્ટદેવ માનના. હર સમય, હર કાર્યમેં ઉન્હીં કા આશ્રય રખકર રહના ઔર કભી ભી ચિંતા યા વિષાદ નહીં કરના. ભગવાન શ્રીરામકો અપના આદર્શ માનેં. (૮) જિસને ભગવાનકી દયાકા એક છીંટા ભી પા લિયા હૈ, વહ ચૌક્સ હી યહ સમઝ જાયેગા કિ સાંસારિક સભી પદાર્થ અનિત્ય હૈ, ક્ષણભંગુર હૈ ઔર મેરે વશમેં નહીં અપિતુ ભગવાનકે વશ હૈં. (૯) અપને આપ આકસ્મિક આકર પ્રાપ્ત હુએ સંકટ યા વિપત્તિ યા વિપરીત પરિસ્થિતિકો ભગવાનકા કૃપાપૂર્વક દિયા હુઆ પુરસ્કાર સમઝે. ભગવાન હમેં અપની નિકટ લે જા રહે હૈં ઐસા સમઝેં. હમારે મનકે વિપરીત હોને પર ભી ભગવાનકે કિયે હુએ વિધાનમેં નિષ્ઠાપૂર્વક કલ્યાણ માને. ઘબરાના નહી, અપિતુ ભગવાનકે નિકટ જાના. ઐસે સંયોગમેં હી હમે યહ પતા ચલતા હૈ કિ કિતના અધિક વિશ્વાસ, પ્રભુપ્રેમ યા એકનિષ્ઠા હમારેમેં હૈં. (૧૦) તુમ્હારે પાસ ધન, પુત્ર, ઈત્યાદિ હૈં તો ક્યા હો ગયા ? ઉન પર કદાપિ અભિમાન હો યા ગર્વ ન કરો, ગર્વ કરના હી હો, તો ઉસ પરમાત્મા પર કરો. જિસને તુમ્હેં કુછ દિયા હૈ ઔર દેતા હૈ ઈન નશ્વર વસ્તુઓમેં સુખ ભાવના વિશ્વાસ ન રખો. ઐસા તુમ પરમાત્માકો અપ્રસન્ન કરતે હો. જો કુછ ભી તુમ્હેં પ્રાપ્ત હૈ વહ સભી પરમાત્માકા દિયા હુઆ હૈ. અપની ઈચ્છાઓંકો મિટાઓ, વાસનાઓમેં ઉલઝના બંદ કરો. તભી પ્રભુપ્રેમ પ્રભુકે પ્રેમકા સુખાસ્વાદ મિલેગા ઔર અલૌકિક ચિન્તનકા દિવ્ય અનુભવ ભી તભી હોગા. (૧૧) હમારી શરણાગતિ, હમારા પ્રણિધાન, પ્રતિક્ષણ-પ્રતિદિન બઢતે હી રહેં તભી હમ સાધક હૈં. અન્યથા તો સબ પોલં-પોલ હૈ હોં !! (૧૨) હમેં હમકો ઈતની હદ તક ઈષ્ટમય બના લેના ચાહિયે કિ ફિર દૂસરે મનુષ્યોંકી સહાનુભૂતિકી ભી કોઈ અપેક્ષા હી ન રહેં. સભી સંત મહાત્માઓંને કષ્ટોંકો સહે હૈ ઔર ઉનસે લાભ પાયા હૈ ઔર ઉન પર વિજય પ્રાપ્ત કી હૈ. (૧૩) ક્રોધ જીતના હૈ તો શાંતિકે ગુણકો ધારણ કરો. અહંકાર કો જીતનેકે લિયે મૃદુતા, નમ્રતા, વિનયકા ધારણ કરના અનિવાર્ય હૈ. લોભ કે દોષકો નિર્મૂલ કરનેકે લિયે ઉદારતા, સંતોષ ઔર સ્વાર્થત્યાગ અનિવાર્ય હૈ. (૧૪) છલ-કપટ, દંભ, જૂઠકો મિટાનેકે લિયે દો બાતેં અનિવાર્ય હૈ. (ક) ઈષ્ટદેવ યા ગુરુદેવ યા ઈશ્વરી શક્તિકો સર્વદા સર્વ વ્યાપક દૃઢ નિષ્ઠાપૂર્વક સમઝના ઔર (ખ) ઈસી નિષ્ઠા કે અવલંબન પર સત્ય ઔર સરલતા કો અપનેમેં આધાન કરના ચાહિયે. (૧૫) હમ કિતને નીચે ઉતર ગયે હૈ કિ ઉસકા માપ ભી કઠિનતાસે લગ

પાયેગા. ક્યા હમ અહ્‌મ કે હી ગુલામ બને રહેંગે ? યદિ હાઁ, તો નિશ્ચય કરો કિ હમ,કામ, ક્રોધ પર વિજય નહીં પા સકેંગે, ઔર ઈનકે રહતે કદાપિ શાંતિ પ્રાપ્ત નહીં હોગી; ઔર બિના શાંતિકે વ્યવહારી સુખ ભી નહીં હો સકતા, તબ શ્રીરામાનુભવકી બાત હી ક્યા ?

દેખો ! બનો મત. બનનેવાલા માર ખાતા હૈ. થોડા ભી વિચારોકિ જિસ અહમ્ કો લેકર હમ અપના અધ:પતન કર રહે હૈં, વહ ક્યા હૈ ? હમમેં કુછ હો તો અહમ ભી ઠીક હમ તો મૃત્યુકા એક છોટાસા ગ્રાસ ભી તો નહીં.

જિન્હ ભૂપન જગ જીત-બાંધ જમ અપની બઁહ બસાયો ।
તે હૌં કાલ કલેઉ કીન્હે, તૂ ગિનતી કબ આયો ? ॥

અયોધ્યાજીકા કનક ભવન

ઘરસે નિકલકર જબ મૈં અયોધ્યા ધામમેં શ્રીકનક ભવનમેં પહૂઁચા થા તબ મુઝે અલૌકિક શાંતિ-અનુપમ આહ્લાદ કી અનુભૂતિ હુઈ જો યદ્યાપિ પર્યંત બની હુઈ હૈ. ભગવાન રામજીને અયોધ્યાધામકા રુપસે રક્ષણ કિયા હૈ. અર્થાત્ યહ પુરી કમી નષ્ટ નહીં હોગી. સાત પુરિયોંમેં પ્રથમ અયોધ્યાપુરીકા ઉલ્લેખ હૈ. મહર્ષિ વાલ્મીકીજીને લિખા હૈ કિ મનુષ્યોંકે ઈન્દ્ર શ્રી મનુજીને શ્રી અયોધ્યાપુરી સ્વયં નિર્માણ કી થી.

વૈવસ્વત મનુજી સુર્યપુત્ર થે. ભગવાનને હી મનુજીકો રાજધાની બનાનેકે લિયે અયોધ્યાજીકી ભૂમિ દેકર કહા થા કિ યહ ભૂમિ અવિનાશી, અવધ, અનાદિ હૈ. ઈસી અવધભૂમિ પર રાજધાની બનાઓ. તભી મનુજીને ઉસી ભૂમિ પર રાજધાની બનાઈ ઔર ઉસીકા નામ અયોધ્યાપુરી હુઆ. તબસે સતયુગ, ત્રેતા, દ્વાપર ઔર કલિયુગ- ચારોં યુગોમેં અયોધ્યાપુરીકી મહિમા અખંડિત, અક્ષુણ્ણ રુપસે ચલી આ રહી હૈ.

અયોધ્યાકા રાજા ચક્રવર્તી રાજા હોતા થા. અયોધ્યાકા રાજધાની પદ મિટાયા ગયા તભીસે ચક્રવર્તી રાજા કા હોના ભી મિટ ગયા. દેશ પર કઈ વિભિન્ન શાસક હોતે રહે હૈં. ઔર દેશ છિન્ન ભિન્ન હોતા રહા હૈ. અંબરીષ, રઘુ, દિલીપ, ભગીરથ ઈત્યાદિ ચક્રવર્તી રાજાઓંકી નામાવલી કભી ભૂલી નહીં જા પાયેગી. ઈનકે નામ વ ચરિત્ર સર્વદા સ્મરણીય પૂજનીય રહેગેં. ઈનકે નામ, ચરિત્ર વ કીર્તિ સદા રહેગી ઔર મર્યાદા પુરુષોત્તમ ભગવાન શ્રીરામજીને તો અયોધ્યાપૂરી કી ભુમિ પર અવતાર ધારણ કરકે લીલા ચરિત્ર કરકે, વિશ્વભરમેં સદા સર્વદા કે લિયે ચિરસ્મરણીય બનાઈ હૈ. મહા પવિત્ર બના દી હૈ.

અવધપુરી સમ નહીં પુરી, સરયૂ સમ સરિ નાહિ ।
કનક ભવન સમ ભવન નહિં, સકલ ભુવનકે મ હિં ॥

વેદોને અયોધ્યાજીકો વિશ્વકા મસ્તક કહા હૈ. ઈસી ભૂમિ પર ચૌદહ બ્રહ્માંડ અધિનાયક, અખિલ ભુવનોંકે એક માત્ર સ્વામી પરાત્પર પૂર્ણ બ્રહ્મને મર્યાદા પુરુષોત્તમ શ્રી રામજીકા વિગ્રહાવતાર લેકર અપૂર્વ લીલા ચરિત્ર કિયે હૈ.

શ્રી કનક ભવન ભગવાનકા નિજી મહલ હૈ. ઈસીમેં સાક્ષાત ભગવાનને લીલાચરિત્ર કિયે હૈં. અપને પ્રિય પરિવાર, સખા, સનેહિયોંકે સાથ ઈસીમેં બિરાજમાન રહેં હૈ. શ્રી યુગલ સરકારકા નિજી મહલ હૈ. ઈસીમેં શ્રી સીતાજી તથા મિથિલાસે આઈ સખિયોંકે સહિત પ્રભુ રહતે થે.

ભગવાનકા જન્મ શ્રી કૌશલ્યાજી અમ્માકે મહલમેં હુઆ થા. ઉસ જગહ પર જો મંદિર બના થા ઉસે તોડકર બાબરને મસ્જિદ બનવાઈ હે. ઈસ મંદિરકે ત્રેતાસે લેકર આજ તક કિતને હી જીર્ણોધ્ધાર હોતે આયે હૈં.

કનક ભવનકા નિર્માણ ત્રેતામેં હુઆ થા. ભગવાનને જબ ધનુષભંગ કિયા ઉસી રાત્રિકો કૈકયીજીકો અવધમેં, સ્વપ્નમેં સાકેત ધામકે દિવ્ય કનક ભવનકા દર્શન હુઆ થા. ઉસી પરસે ઉન્હોંને નકશા બનાકર મહારાજ દશરથજીસે કહા કિ મૈંને ઐસા સુંદર ભવનકા દર્શન આજ રાત્રિકો કિયા હે ઔર મૈં ચાહતી હૂઁ કિ ઉસી નકશા કે અનુરુપ વૈસે ભવનકા નિર્માણ કરાયા જાયે.

ઈસ પરસે મહારાજાને ઈન્દ્ર રાજાસે વિશ્વકર્માકો ભેજનેકો કહા. વિશ્વકર્માને કૈકયી અમ્માને બતાયા વૈસા હી ભવનકા નિર્માણ કર દિયા. ઉસી દિન મિથિલાસે દૂત લગ્ન પત્રિકાકે સાથ અવધ દરબારમેં પહુઁચે. શ્રીરામજીકા ત્રિભુવન વિજય ઔર શ્રી જાનકીજીકો ધનુષ તોડકર પ્રાપ્ત કિયે કે સમાચારને સભીકો અત્યંત આનંદિત કર દિયા. કૈકયીજીને કહા કિ વિશ્વકર્મા દ્વારા નિર્મિત યહ કનક ભવન મૈં અપની ઓર સે અપની પ્રિય બહુ સીતાકો મુઁહ દિખાઈમેં ભેટ કરુંગી.

મિથિલાકે દૂતોંને જનકપુર પહુઁચકર સબકો યહ સમાચાર સુનાકર આશ્ચર્ય વ આનંદ પહુઁચાયા કિ અવધમેં તો શ્રી જાનકીજીકે લિયે કનક ભવન બન ગયા હૈ. જાનકીજીકે પધારને પર બધાઈ કે સાથ કૈકયી અમ્માને જાનકીજીકો કનક ભવનકી ભેંટ દે દી.

ભગવાનને મનુષ્ય લીલા સમાપ્ત કી તબ અપને સાથ હી પૂરી અયોધ્યા, અવધકે સમસ્ત પશુ-પક્ષી, મનુષ્યાદિ ભગવાનકે સાથ હી સદેહ સાકેતધામમેં પધારે. તબ અયોધ્યાજી બિલકુલ ખાલી હો ગઈ થી. ઉસે ફિર શ્રીરામપુત્ર શ્રી કુશજીને બસાઈ. ઔર તબસે ઉનકે વંશકે હજારોં રાજા દ્વાપર તક હોતે રહે.

ભગવાન શ્રી કૃષ્ણને જરાસંધકા વધ કિયા પશ્ચાત્ યાત્રાકો નિકલે, તબ સર્વ પ્રથમ અયોધ્યાજીમેં પધારે થે. તબ કનકભવન ઢહ ગયા થા, ઔર એક ઊંચે ટીલેકે રુપમેં રહ ગયા થા. ઉસી ટીલે પર ભગવાન શ્રીકૃષ્ણને વિશ્રામ કિયા થા.

ઉસી વક્ત વહીં પર ભક્તિમતી દેવીજી શ્રી સીતારામજીકે સાક્ષાત્ દર્શનકે લિયે એકાગ્રતાસે તપ-ધ્યાન કર રહી થી. ભગવાન શ્રીકૃષ્ણને શ્રી યુગલ સરકારકે સુંદર શ્રીવિગ્રહ ઉસ દેવીજીકો દિયા થા. ઈસ બાતકા એક પ્રાચીન શિલાલેખ કનક ભવન મંદિરમેં હૈ. વે હી શ્રીવિગ્રહ આજ કનક ભવનમેં બિરાજમાન = પ્રતિષ્ઠિત હે, ઉન્હીં દેવીજીને કનક ભવનકા જીર્ણોધ્ધાર કિયા.

ચન્દ્રાગ્નિવેદપક્ષૌ: પરિમિતિશરદિ, શ્રીમતૌ ધર્મમૂર્તઃ ।

પૌષેકૃષ્ણા દ્વિતિયા મહિસુત દિવસે જીર્ણમુધ્દ્ધત્ય ભૂય: ॥
શ્રીમદ્ગન્ધર્વસેનાત્મજનૃપતિલકૌ વિક્રમાદિત્યનામા ।
શ્રી સીતારામ મૂર્તિ: કનક ભવનાગ્રા: સ્થાપયામાસ નૂનમ્ ॥

(અર્થાત્ : (૧) ચન્દ્ર (૨) અગ્નિ (૩) વેદ (૪) યક્ષ (૨) ૨૪૩૧

શ્રી ધર્મરાજ યુધિષ્ઠિરકે સંવત ૨૪૩૧ કે પોષ કૃષ્ણા દ્વિતિયા, મંગલવારકો કનક ભવનકા પુન: જીર્ણોધ્ધાર કરાયા. શ્રીમાન ગંધર્વસેનકે પુત્ર નૃપતિલક શ્રીવિક્રમાદિત્યજીને શ્રીસીતારામમૂર્તિ જો કનકભવનકી થી ઉસીમેં ફિર પ્રતિષ્ઠા કરકે સ્થાપિત કી. અપ્રતિમ મહોત્સવ મનાયા ગયા. ભારત ભરકે આયે હુએ સંતોને તભીસે વિક્રમ કે નામકા નૂતન સંવત-વિક્રમ સંવતકા પ્રારંભ કિયા. કનક ભવનને ઈસ પ્રકાર વિક્રમકો મહાન યશ પ્રદાન કિયા હૈ.

પંડિત ઉમાપતિજી ત્રિપાઠીકે શિષ્ય પંડિત સિધ્ધેશ્વરજી કે મનમેં કનક ભવનકે જીર્ણોધ્ધારકી તીવ્ર ઈચ્છા-ભાવ જાગૃત હુએ ઔર ઈસ હેતુ ઉન્હોંને શ્રીરામ મંત્રરાજકા વિધિવત્ અનુષ્ઠાન સંવત ૧૯૩૪ ફાલ્ગુન શુકલા ચતુર્થીકો પ્રારંભ કિયા. તીન વર્ષકા અનુષ્ઠાન થા. જિસ દિન અનુષ્ઠાન પૂર્ણ હુઆ ઉસી દિન ઓડછા નરેશ પ્રતાપસિંહ બહાદુર જુદેવ કી મહારાની વૃષભાનુ કુવરીજીકો સ્વપ્ન દેકર કનક ભવનકે દર્શનકી ઈચ્છા ઉત્પન્ન કર દી. રાની જાત્રામે થી ઉસી સમય સ્વપ્નસે પ્રેરિત હોકર વહ વહીંસે સીધે અયોધ્યા પહુઁચી. સંવત ૧૯૪૪, કાર્તિક કૃષ્ણ દશમી ગુરુવાર કે દિનકી યહ બાત હૈ. ઉસી સમય જગદેવદાસજી (સિયાઅલીજી મહારાજ) કનક ભવનકે પૂજારી થે.

રાનીકા ચિત્ત દર્શન કરકે શાંત હો ગયા. જો ઉદ્વેગ થા વહ દર્શન કરતે હી દૂર હો ગયા. ભગવાનકે પ્રેમરસસે ઉસકા હૃદય પરિપ્લાવિત હો ગયા. ઉન્હોંને ઉસી ક્ષણ અપના તન, મન, સબ માનસિક રુપસે પ્રભુકો અર્પણ કર દિયા. કનક ભવનકે જીર્ણોધ્ધાર કરાનેકા ભી નિશ્ચય કિયા. પુજારીજીસે મંત્ર ભી ગ્રહણ કિયા. ઉસ સમય મહંત લક્ષ્મણદાસજી થે. અપને સેવકો કે દ્વારા કુછ સંત સેવા કરકે બિના અપને પરિચય દિયે હી રાની ઓડછા ચલી આઈ. ઔર કનક ભવનકા કુછ જિર્ણોધ્ધાર કરનેકી ઈચ્છા પ્રકટ કર દી થી. સેવકને ટીકમગઢકા પતા લિખ દિયા થા, મહંતજીકો.

મહંતજીને ભી સોચા- જીર્ણોધ્ધાર તો કરાના હી હૈ. ટીકમગઢ ચલકર દેખૂઁ કિ શેઠાણીજી કી ક્યા ઈચ્છા હૈ. વહાઁ પહુઁચતે હી મહંતજીકો જ્ઞાન હુઆ કિ સાધારણ યાત્રી કે રુપમેં ઓડછાકી મહારાની હી આયી થી. બાત પક્કી હો ગઈ. મહંતજી અયોધ્યા ચલે આયે. કુછ દિન બાદ મહારાની, રાજા તથા બડે-બડે કર્મચારિયોંકે સાથ અયોધ્યા આઈ.

મહંતને કનકભવનકી સમસ્ત ભૂમિ મહારાનીજીકે નામ પર લિખ દી ઔર કનક ભવનકો વિશાલ મહલકે રુપમેં દેખનેકી ઈચ્છા પ્રકટ કી. સન ૧૯૦૮ ઔર વર્તમાન કનક ભવનકા નિર્માણ કરાકે કનક ભવનકે ભગવાનકી સેવાકે લિયે ૧૨ ગ્રામ (ગાઁવ) જિલ્લા જોધપુરસે ખરીદ કર લગાયેં.

કનક ભવનકે પ્રબન્ધકે લિયે "વૃષભાનુ ધર્મસેતુ પ્રાઈવેટ ટ્રસ્ટ" સ્થાપિત કિયા, જિસકે પ્રેસિડેન્ટ રાનીકે પતિ-સવાઈ મહેન્દ્ર પ્રતાપસિંહજુ દેવ હુએ. ઉન્હોંને હી જનકપુરમેં શ્રી જાનકી મંદિર નિર્માણ કરાયા હૈ. ઉનકે પશ્ચાત રાજબહાદુર ભગવતસિંહજીકે પુત્ર વીરસિંહદેવજી રાજા ટ્રસ્ટકે દ્વિતીય પ્રેસિડેન્ટ હુએ જો કિ સન્ ૧૯૩૦ સે ૧૯૫૬ તક રહે. ૧૯૫૬ મેં ઉનકે પુત્ર દેવેન્દ્રસિંહજુ ગદી પર બૈઠે ઔર ટ્રસ્ટકે તીસરે પ્રેસિડેન્ટ અભી હૈ. (સંવત્-૨૦૨૪ મેં થે) ઈનકી સૌતેલી માતાજી કમલાદેવી વર્તમાન રાજમાતા ગોંડલ નરેશકી પુત્રી હૈ. દેવેન્દ્રસિંહજી કી માતાજી વઢવાણ નરેશકી પુત્રી-નંદકુંવરીજૂ દેવી હૈ.

જયપુર નરેશ, અવધ આયે થે. ઉન્હોંને "રામકોટ" કી ભૂમિ લખનઉ કે નવાબસે ખરીદકર સંતસેવાકી ભાવનાસે સાધુ મહાત્માઓંકો કુટીર બનાકર ભજન કરનેકે લિયે પ્રદાન કી. "રામકોટ" મુહલ્લા કનકભવનકે ચારો ઓર બહુત દૂર તક કહા જાતા હૈ.

શ્રી રામાનંદીય સંત-ત્રિલોકદાસજી મહારાજને ઉસ ભૂમિકો અપને અધિકારમેં લેકર કુટી બનાયી. મુસલમાનોંકે ઉપદ્રવકે બાવજુદ વે વહાઁ રહતે થે. ઉનકે પશ્ચાત્ ઉનકી ગદ્દી પર મહંત પ્યારેરામજી હુએ. ઉન્હોંને ઔર સંતોકો અવધમેં બસનેકે લિયે જયાદા ઉત્સાહિત કિયા ઔર અધિક સંતલોગ વહાઁ બસ ગયે થે.

મહાત્મા શીલમણિકી કુટીકો આજ લાલ સાહબકા મંદિર કહા જાતા હૈ. મહાત્મા યુગલરસિકજીકી કુટી હી આજ શ્રૃંગારભવન કહલાતી હૈ.

મહંત પ્યારેરામજીકે સમયમેં મહાત્મા શ્રી રઘુનાથદાસજી બડી છાવણીવાલેકો કનકભવનમેં અપાર શ્રધ્ધા થી. વે નિત્ય પ્રતિ કનકભવનકે શ્રી યુગલ સરકારકા ચરણામૃત મંગાકર પાન કરતે થે. બિના ચરણામૃત પાન કિયે વે જલ તક ગ્રહણ નહીં કરતે થે. સ્વામી યુગલાનન્યશરણજી ભી કનક ભવનકે અત્યંત પ્રેમી થે. ઉનકી ઉપાસના હી મહલકી થી. ઔર શ્રી બાબા બનાદાસજી ભી, જિન્હોંને આજન્મ કુટીકે બાહર નિકલના પસંદ નહીં કિયા થા, વે ભી સબકો કનક ભવનકા ઉપદેશ દિયા કરતે થે. વે કહતે થે કિ જો લોગ ઉનકો મૂર્તિ સમજતે હૈં વે અપરાધી હૈ. સરકારકો મૂર્તિ મત સમજના.

શ્રી અગ્રદાસજી મહારાજકે સંસ્કૃત પદોમેં તથા નાભાજીકી હિન્દી ચૌપાઈયાઁ - કવિતોંમેં કનક ભવનકા વર્ણન હૈ.

પહલે ભાવ સમાધિમેં સિધ્ધ સંતજન આરતીકે સમય યહાઁ સામને સ્થિર ખડે ભી નહીં રહ પાતે થે. ભગવાનકે સમ્મુખ અપની સલામી, અપના પ્રેમભાવ વ્યકત કરને લગ જાતે થે. કોઈ કોઈ પ્રસિધ્ધ સંત તો અપને પૈરોં નુપૂર બાંધકર નૃત્ય કરતે રહતે થે.

આરતી કે સમય ભગવાન સાક્ષાત્ સમ્મુખ બિરાજતે હી હૈ. ઈસીલિયે આરતીમેં ખડે હોનેકી પ્રથા પરા પૂર્વસે ચલી આ રહી હૈ. સાયંકાલ સોનેકા નિષિધ કહા હૈ.

અવધકે પ્રાચિન સંત શ્રી બિંદી સમ્પ્રદાયાચાર્ય શ્રીરામપ્રસાદજી મહારાજ 'દીનબંધુ' તો નિત્યપ્રતિ કનક ભવનમેં આતે ઔર ગદગદ હોકર પ્રેમસે તાનપુરા લેકર, નુપુર બાંધકર નૃત્યગાન

કિયા કરતે થે.

શ્રી માનસકે તિલકકાર- સ્વામી શ્રી રામચરણદાસ મહારાજ "કરુણાસિંધુજી" ભી બરાબર આતે થે ઔર શરદોત્સવ પર તો વિશેષ રુપસે વહ નૃત્ય કરતે થે.

મહામહોપાધ્યાય શ્રીમાન પંડિત ઉમાપતિજી ત્રિપાઠી કોવિદ ભી અપને વિદ્યાર્થીઓંકો લેકર વેદધ્વનિ કરતે હુએ કનકભવનમેં આતે ઔર કનક ભવન વિહારીકો આશીર્વાદ દેતે થે. વે વાત્સલ્ય ઉપાસક થે.

ભક્ત પલટુદાસજી તો રાત્રિમેં એકાંતમેં આતે ઔર યહાઁ ધ્યાન કરતે તથા પ્રભુકો ગીત ગા-ગા કર રિઝાયા કરતે થે. ઉનકો કનક ભવનમેં હી ભગવદ દર્શન હુઆ થા.

રીંવા નરેશ રાજા રઘુરાજસિંહકો મહાત્મા શ્રીયુગલાનન્ય શરણજી મહારાજ પર બહુત શ્રધ્ધા ભાવ થા. એકબાર આપ અવધમેં કનક ભવનકે દર્શનકો આયે. તબ વસંતોત્સવ હો રહા થા. ઉસી સમય આપને સંસ્કૃત પદ રચા :-

વિલસત રઘુવર આલિ વસન્તે ।
શીતલ મંદ સુગંધ સમીરિત, સરયૂ તટે દિનન્તે ।।
અમલ કપોલે, કુંડલ લોલે, વિલસતે આભા પૂરે ।
મનસિજ કેતુ બિંબ ઈવ મનસિજ મુકુલ તલે ન વિદૂરે ।।
પવન વસાદતિ સૂક્ષ્મ સલિલ કણ પૂરિત તનુ રતિકામં ।
જ્ઞાન વસંતગમ સરયૂરિવ જલ: પ્રસિંચતિ રામં ।।
પરમ વિશાલં રસાલ કુસુમકૃત કુંજે મધુકર ગુંજે ।
સુખપતિ "રાજે" રઘુરાજ સખિ સમૂહ સુખ પુંજે ।।

શ્રી જનકરાજ કિશોરી શરણ- રસિક અલીકા જન્મ કાઠિયાવાડમેં સુદામાપુરી (પોરબંદર) મેં સન્. ૧૮૧૮મેં નાગર બ્રાહ્મણ કુલમેં હુઆ થા. ઉન્હોંને બચપનસે હી ગૃહત્યાગ કિયા થા ઔર અયોધ્યાજી આ ગયે થે. કનક ભવનમેં દર્શન કરતે હી સમાધિસ્થ હો ગયે થે.

તભી મહાત્મા રાજરાઘવદાસજી આયે ઔર બાલકકો અપને આશ્રમ પર લે ચલે. વે દાસ્ય ભાવકે ઉપાસક થે. ઉન્હોંને બાલકકો વહી બતાયા. પીછે રસીક અલીજીને કહા "મુઝે ધ્યાનમેં સખીભાવ હી પ્રિય લગતા હૈ, ઈસલિયે આપ સખી ભાવનાકા સંબંધ બતાઈયે. તબ શ્રીરાજરાઘવજીને ઈન્હેં કરુણાસિંધુજીકે પાસ ભેજા. ઉન્હોંને ઈનકો સખી ભાવકા સંબંધ પ્રદાન કિયા."

રસિક અલીજી ભાવસમાધિમેં રહતે થે. અનુભવી સંતોમેં એક હો ગયે. ટિકારીકે રાજા ઈનકે શિષ્ય હો ગયે. રાજાકો રસિકઅલીજીને આજ્ઞા દી કિ કનક ભવનમેં અષ્ટકુંજ નિમાર્ણ કરાઈયે. રાજા સાહબને ૧૦ હજાર રુપયે ઈસ કાર્યકે લિયે ઈનકો દિયે. પરન્તુ ઈસ કાર્યકે અનુભવહીન સંત ઈસ કાર્યકો પૂરા નહીં કર પાયે.

મહાત્મા મુરારિદાસજી વાત્સલ્ય રસકે ઉપાસક, વિદ્વાન ઔર પ્રેમી મહાત્મા થે. વે અપનેકો ભગવાનકે પિતા માનતે થે. ભગવાનકો અપને પુત્ર હી માનતે થે. જબ વે મંદિરમેં કનક ભવનમેં પધારેં ઉસી વક્ત ભગવાનકા મુકુટ ગિર પડા. વહાઁ બેઠે હુએ સંતોને ઔર ભક્તોંને યહ દેખતે હી કહ દિયા કિ પ્રભુને આપકા પિતાકે સમાન આદર કરકે પ્રણામ કિયા હે.

બિન્દુ આચાર્ય શ્રી સ્વામી રામપ્રસાદજી મહારાજ "દીનબંધુ" સંવત ૧૭૦૦ મેં હુએ હે. સંવત ૧૭૮૭ મેં સાક્ષાત શ્રી કિશોરીજીને પ્રકટ હોકર આપકે મસ્તક પર તિલક લગાયા થા. ઈન્હીંકા ચરિત્ર "શ્રી મહારાજ ચરિત્ર" પ્રકટ હુઆ હે.

મિથિલાકે મહાત્મા શ્રી સૂરકિશોરજીકે શિષ્ય શ્રી પ્રયાગદાસજી મહારાજ ભગવાનકો અપને બહનોઈ માનતે થે - મિથિલાકે થે ન ઈસલિયે. અયોધ્યાસે દાસભાવવાલે (સંત) ઈનકો મામા કહતે થે. 'રસિક પ્રકાશ' ભક્તમાલમેં લિખા હૈ કિ વે એક બાર શ્રી અયોધ્યા કનક ભુવન અપની બહન શ્રી જાનકીજી કે પાસ "ચેઉરા મિઠાઈ" લે ગયે થે, તબ શ્રી યુગલસરકારને ઉનકો સાક્ષાત દર્શન દિયા થા. વે ગાતે થે-

અવધધામકે કનકભવનમેં બહિની મોરી રાજૈ ।
પ્રયાગદાસકા અસ બહનોઈ, શિર પર મુકુટ બિરાજૈ ॥
નીમકે નીચે ખાટ બિછી હૈ, ખાટ કે નીચે કરવા ॥
પ્રયાગદાસ અલમસ્ત ગાવૈ, રામલલાકા હૈ સરવા ॥

(કરવા = મિટ્ટિકા ટોંટીદાર પાત્ર, સરવા = રાજા)

ગોસ્વામીજી કાશીસે એકબાર કનક ભવન આયે. શયનકા સમય હો ચુકા થા. નિત્યકે ગાયક શ્રી મુક્તામણિદાસજીને અપના બનાયા શયનકા પદ ગાયા. ઉસે સુનતે હી ગોસ્વામીજી પ્રસન્ન હો ગયે. ઔર બોલે મેરેસે ચાહો સો માઁગ લો. મુક્તામણિજીને પ્રભુકી સેવા ભક્તિ માઁગી. ગોસ્વામીજીને પશ્ચાત્ સંવત ૧૬૩૧મેં અયોધ્યાજીમેં હી રહકર શ્રીમાનસજી લિખી થી.

દેવી શ્રી હેમલતાજી શ્રી વિગ્રહમેં લીન હો ગઈ થી

કરીબ સંવત ૧૯૨૪ કી બાત હે. તબ કનક ભવનકા જીર્ણોધ્ધાર નહીં હુઆ થા. ગુજરાતકે એક રાજાકી કન્યા હેમલતા અવધમેં આઈ થી. વહ પૂર્વજન્મકી ભગવાનકી સખી થી. ભગવાન ઉસકે બાલ્યકાલમેં ઉસકે બગીચેમેં ખેલને જાયા કરતે થે. ઉસને એક દિન પૂછ લિયા કિ તુમ કૌન હો ? તબસે ભગવાન ખેલને નહીં આયે.

ફિર રાજકુંવરી રોતી થી. તબ સ્વપ્નમેં ભગવાનને કહા- મૈં તો અવધકે કનકભવનસે આતા થા. અબ તુમ ચાહો તો અવધ આ જાઓ. રાજકુમારી પ્રેમદિવાની થી હી. અયોધ્યાજી પહુઁચકર ભગવાનકો ચીઠ્ઠી ભેજી. પૂજારીજીને ચીઠ્ઠી ભગવાનકે સન્મુખ ધર દી. દૂસરે દિન એક દૂસરી ચિઠ્ઠી મિલી. ભગવાનને જવાબ લિખા થા કિ- તિથિ માગસર સુદી પંચમી, સાંઝી (સાંજ) બેલા તોહી બુલાઉં. બ્રાહ્મણ પઠાઉં. ઠીક ઉસી તિથિકે દિન કનક ભવનમેં મહાત્મા લોગ શ્રીરામવિવાહકે ગીત ગા રહે થે. હેમલતાજીકો બ્રાહ્મણ બુલાને ગયા. તો વહ અપને ભાવકે

અનુસાર અપને દુલ્હે શ્રીરામજીકે પાસ પૂરા શ્રૃંગાર કરકે બ્રાહ્મણકે સાથ કનકભવનમેં આઈ. ભગવાનકા દુલ્હા સ્વરુપ દેખતે હી તન્મય હો ગઈ ઔર સબકે દેખતે હી વહ ભગવાનકે શ્રી વિગ્રહમેં લીન હો ગઈ.

ફિર ભગવાનકી ઓરસે જો પત્ર લિખા ગયા થા વહ તો દેવીજીકે સાથ ગયા- પરન્તુ ઉસકી નકલ કર લી ગઈ થી. વહ પત્ર ''શરનકુંજ'' મેં શીશીમેં મઢાકર રખા ગયા હૈ. ઉસકા આજ ભી દર્શન કરાયા જાતા હૈ.

ગૌનેકી લીલા

કનક ભવનકે મેનેજર માધવપ્રસાદજી થે તબકી સત્ય ઘટના હૈ. ઉસી દિનોમેં શ્રીરામજી ઔર દૂસરે પ્રેમી મહાત્માઓંને કનક ભવનકે ભીતર ગૌનેકી લીલાકા આયોજન કિયા.

ભગવાનને અપને પૂજારી પંડિત શ્રીકૃષ્ણજીકો સ્વપ્નમેં કહા કિ હમારે યહાઁ વિયોગકી લીલા ન કી જાય. પૂજારીને સ્વપ્નકી બાત કહી. પરન્તુ મહાત્માઓંને તથા લીલા કરનેવાલોંને નહીં માના.

જગમોહનમેં લીલા પ્રારંભ હુઈ. ગૌનેકી લીલા નઈ રખી ગઈ થી. વિયોગકી હી લીલા થી. વિયોગ લિલામેં ભરતજીકો ઈતના વિયોગ ઉમડા કિ અશ્રુધારા રુકી હી નહીં. ઉસી વિરહ દશામેં ભરતજી કે સ્વરુપ જો બને થે (ઉસ વ્યક્તિકે) દૂસરે દિન શરીર છૂટ ગયા. ઉસી દિનસે કનક ભવનમેં જગમોહનમેં લીલા કરાના બંદ કરા દિયા ગયા. આંગનમેં લીલા હોતી હૈ. પરન્તુ વિયોગકી લીલા તો તભી સે બંદ હી કી ગઈ હૈ.

શરણાગતિ-તિલકકા ગૌરવ

ભક્તરાજ મધુકરશાહજી ભક્ત વીર ઔર ધર્મનિષ્ઠ થે. અકબર બાદશાહને કઈ કિલ્લે વિજય કર લિયે થે. તબ ફિર અકબર સે સંધિ કર લી થી.

આગરેમેં દરબારમેં સભી મહારાજાઓંકો બુલાયે થે. તબ મધુકરશાહ કો ભી વહાઁ બુલાયે ગયે થે. વૈષ્ણવ થે. ઔર ભી વૈષ્ણવ, શૈવ આદિ થે, ઔર સભીને અપના અપના તિલક લગાયા હુઆ થા.

અકબરને કહા કલ કોઈ તિલક લગાકર ન આવે. તિલક હમે અચ્છા નહીં લગતા. અગર કોઈ લગાકે આયેગા તો ઉસકે મસ્તકકો ગર્મ લોહેસે દાગ દિયા જાયગા. દૂસરે દિન કોઈ તિલક લગાકર નહીં આયા. પર મધુકર શાહને તો રોજસે ભી બડા મોટા તિલક લગાયા થા.

અકબરને દેખા-સભીને તો આજ્ઞા-હુકમકા પાલન કિયા હૈ. સિર્ફ મધુકરશાહને હુકમકા અનાદર કિયા હૈ. ઉન્હોંને ક્રોધ સહિત, કડકકર કહા : આપ મુઝે જાનતે નહીં હૈ ક્યા કિ મૈં બાદશાહ હૂઁ ? મેરે હુકમકા પાલન સબને કિયા હૈ, તુમને પાલન નહીં કિયા. ઈસલિયે તુમ બાગી હો. તુમ મેરા અપમાન કર રહે હો, દંડ દિયા જાયગા.

મધુકરશાહને નિર્ભીકતા ઔર વીરતાપૂર્વક ભક્તિ સૌજન્યકે સાથ કહા : મૈં જાનતા હૂઁ આપ બાદશાહ હૈ. આપકા હૂકમ ભી મૈંને કલ સુના થા, લેકિન આપકી બાદશાહીસે બઢકર મૈં

અપને ઈષ્ટદેવ પરમાત્માકી બાદશાહી માનતા હૂઁ.

ઉસ પરમાત્માકા ચરણચિહ્નરુપ યહ તિલક મસ્તક પર ધારણ કરનેકે લિયે મુઝે ગુરુકી આજ્ઞા હૈ. ગુરુકી આજ્ઞા આપકી આજ્ઞાકે પૂર્વ પ્રાપ્ત હૈ. ઉસી આજ્ઞાસે બઢકર મૈં આપકી આજ્ઞાકો નહીં માન સકતા. ગુરુ કો અર્પિત કિયા હુઆ હૈ મસ્તક. મૈં પ્રાણોસે બઢકર ધર્મકો માનતા હૂઁ. યહ વીરવાણી સુનકર સભી ક્ષત્રિય- મહારાજાઓંકે ખૂન ખૌલને લગા. સબકે મુંહસે ધન્યવાદ; વાહ વાહ નિકલ ગયા. અકબર ભી વીર રક્ષક તો થા હી. ઉન્હોને ભી ધન્ય-ધન્ય મધુકરશાહ, સહી ક્ષત્રીય હૈ આપ- કહ દિયા.

મધુકરશાહ ઔર નામદેવજી કી સમાન ઘટના

મધુકરશાહ ઓડછામેં પ્રાચિન મંદિર જો આજ ભી વ્યાસ મુહલ્લેમેં હૈ વહાઁ કિર્તન કરને જાતે થે. ભક્તજનોંકે બીચમેં પૈરોમેં નુપૂર બાંધકર નૃત્ય કરતે થે. કીર્તન-નૃત્ય કરતે હુએ બેસુધ હો જાતે થે.

એક દિન કાર્યવશાત સમય પર કીર્તનમેં નહીં આ પાયે ઔર ભગવાનકી શયન આરતી હો ગઈ. રાત્રિકો કાર્યસે મુક્ત હોતે હી આપ નિયમપૂર્ણ કરનેકે લિયે મંદિરકે પીછે કીર્તન કરને લગે. થોડેસે ભક્તલોગ ભી થે. ઉસ સમય કીર્તન વ નૃત્ય ઐસા જમા કિ કઈ લોગ વ ભક્ત ઈકઠ્ઠા હો ગયે ઔર સભી ભાવદશામેં નિમગ્ન હો ગયે થે. ઉસી વક્ત ભગવાન પ્રગટ હો ગયે થે ઔર રાજાકે સાથ નૃત્ય કરને લગે. તબ દેવતાઓંને પુષ્પવૃષ્ટિ કી, ઉસમેં સુવર્ણ પુષ્પ ભી થે.

ઉસી સમય મંદિરકા દ્વાર ઘુમ ગયા. જિસ તરફ દ્વાર થા ઉધર મંદિરકી પિછવાઈ હો ગઈ ઔર જિધર પીછે રાજા કીર્તન કર રહે થે ઉધર તો મંદિરકા દ્વાર હો ગયા.

ઐસી હી ઘટના નામદેવજીકે સાથ ભગવાનને પંઢરપુરમેં ઐસી હી લીલા કી હૈ. વહાઁ આજ ભી મંદિરકા દ્વાર પીછે કી ઔર વિદ્યમાન હૈ.

મજા હૈ કેવલ ભક્તિ, વૈરાગ્યમેં હી

હરિભાઈ :- મુઝે તો ન માલૂમ ક્યા હો ગયા હૈ? સાધનમેં શુષ્કતા જૈસા માલૂમ પડતા હૈ.

શ્રી ગુરુદેવ :- હરિભાઈ ! આપકો સંકલ્પ-વિકલ્પ તો ઉઠતે નહીં હૈ. મન કો એકાગ્રતા બઢી હૈ. **ધ્યાનકે અભ્યાસમેં યહ અવસ્થા સબકો આતી હૈ,** યહ કબ તક રહે ઈસકા આધાર અપને સૂક્ષ્મ સંસ્કારોં કે પર હોતા હૈ. **સાધનમેં એકાગ્રતા આને પર શુષ્કતા આતી હી હૈ.** અપનેકો તો શુષ્કતા માલુમ પડતી હૈ, ઔર સોચતે હૈ કિ નાસ્તિકતા ઉત્પન્ન હો ગઈ હૈ પરન્તુ વસ્તુત: વહ એકાગ્રતાકી સ્તબ્ધતા હૈ, જહાઁ પર મન સ્તબ્ધ હો જાતા હૈ, કુછ કાલકે પશ્ચાત હી યહ નિરુધ્ધ અવસ્થામેં આ જાયેગા. તબ મન સહજ શાંત હો જાયગા. સહજ ભાવમેં હી રહેગા. અશુભ વિચાર, વાણી વ વ્યવહાર કા ત્યાગ ઔર શુભમેં સ્થિતિ સહજ બની રહેગી.

ઈસ પ્રકાર સત્‌કા રસ વ આનંદ બના રહેગા. મન સ્વત: હી ઈસ પ્રકાર સરસતામેં નિમગ્ન રહેગા. ધ્યેયકી રસાનુભૂતિ વ કુછ કુછ તૃપ્તિ ઈસ અવસ્થામેં બની રહતી હૈ. જગતકા

લોપ યહાઁ રહતા હૈ. ક્યોંકિ મન હોતા હૈ તો હી જગત હોતા હૈ. મનકા લોપ તો જગતકા લોપ.

સમત્વ સહજ સાધ્ય હો જાતા હૈ. રાગ-દ્વેષ, સુખ-દુ:ખ, માન-બડાઈ, અહમ આદિકા અભાવ સહજ રહતા હૈ. "સમત્વં યોગ ઉચ્યતે" (ગીતાજી-૨-૪૮) જિસકા કભી કિસી અવસ્થામેં પરમાત્માસે વિયોગ હી નહીં વહ "યોગી".

ભક્તમેં સ્વભાવસે હી સ્વાભાવિક સમતા રહતી હૈ. રાગ-દ્વેષ, સુખ-દુ:ખ, હર્ષ-શોક હોતે હી નહીં. નિરન્તર સંતુષ્ટ હૈ. અહંકારસે રહિત ઔર મમતાસે રહિત. "સતતં સંતુષ્ટ:" અધ:પતનકા મુખ્ય કારણ મિથ્યાભિમાન હૈ. ઔર ફિર ત્યાગકા અભિમાન તો કતઈ નહીં હોના ચાહિયે. કારણ, જિસકા ત્યાગ કિયા વહ તો સ્વરુપમેં પ્રથમસે હૈ હી નહીં. તબ ફિર ત્યાગ ભી કિસકા ? મનસે વિષયોંકી અત્યંત અરુચિ હોના, રસવૃત્તિકા બિલકુલ અભાવ હી ત્યાગ હૈ. ભોગોંકી ઉપરતિસે વૈરાગ્ય ટિકતા હૈ, ઔર વૈરાગ્ય સ્થિર હોવેં વહીં પર ત્યાગ ટિક સકતા હૈ. ઈસીલિયે તો નિષ્કામ કર્મ કરના ત્યાગ હૈ, ઐસા ગીતાજીમેં હૈ. ઈસીલિયે મૈં કહતા રહતા હૂઁ કિ જહાઁ તક શક્તિ રહે - સત્કર્મસે વિમુખ નહીં હોના. ભગવત્ ધ્યાન, સ્મરણ આદિ સત્કર્મ હૈ. જહાઁ સ્પૃહા હુઈ વહાઁ બંધન હૈ.

જબ તક વૈરાગ્યવૃત્તિ સ્થિર વ પુષ્ટ નહીં હો તબ તક જડ-ચેતનકા ભેદ સમઝનેકી શક્તિ ભી સમ્યક હોતી નહીં. ઈસ કારણ આનંદ, સ્થિરતા ટિકતે નહીં હૈં. જબ આત્મ તત્વ સમઝમેં આ જાવેં તબ મોહ રહ હી નહીં સક્તા. જો યહ જ્ઞાત હો જાય કિ જગતમેં જો કુછ ભી હૈ - સબ વસ્તુત: નાશવંત-અસત્ય હૈ. તો મન મસ્ત હો જાતા હૈ.

એક બાત કહૂઁ સંતજી આપકો ! ગૃહસ્થાશ્રમમેં મજા નહીં, ઠીક હૈ. અસલી બાત તો યહ હૈં- મજા હે કેવલ ભક્તિ વ વૈરાગ્ય મેં હી. ભગવત્ પ્રાપ્તિમેં અત્યંત ધૈર્યકી આવશ્યક્તા હૈ.

સદા પ્રસન્ન રહ ભજન કર, તો જીવન કટ જાયગા ।
હોતે ફજર યે બેખબર, કૌન કહાઁ રમ જાયગા ।।

મરનેકે પહલે મરો, ફિર તો કભી ન મરોગે. સાધુ ઔર ગૃહસ્થોમેં ઈતના હી અંતર હૈ. સાધુકો ત્યાગને પર સંકોચ નહીં હોતા. ઔર હરિભાઈ, યહ તો આપ જાનતે હૈ ન ? કંચન કસે ઔર મનુષ્ય બસે. સમય આને પર મનુષ્યકી પરખ હોતી હૈ. ઔર યહ ભી બાત હૈ કિ સ્પૃહા યા લાલસા તો ઐસે કો હોતી નહીં કિ પરખ હોવેં ! જૈસા ભી સમય ભગવાન દેતા હૈ હર એકમેં આનંદપૂર્ણ રહના ઔર ભગવત્ સ્મરણ અહર્નિશ રખના. ઈસ પ્રકાર કરનેસે આનંદ સહજ હોકર નિશ્ચિંત હોઓગે. આત્મબલ પુષ્ટ હોગા. શાંત સ્વભાવ ઔર શાંત આચરણ-વ્યવહાર ઈષ્ટકૃપાકી દેન હૈ. દેખો તો પતા પડે !!

રગ રગ બોલે રામજી, રોમ રોમ ર કાર....

શરણાગતિસે અનુભવ નિશ્ચિત્ હોતા હૈ. ભગવાન શરણાગત પ્રતિપાલક હૈ, હૈ, ઔર હૈ હી. ''પ્રભુ જો કુછ કરતે હૈં અપને કલ્યાણકે અર્થ હી કરતે હૈ''- ઐસી માન્યતાવાલોમેં અપની ગીનતી હોની ચાહીયે. શરણાગત સબકો લાત માર દેતા હૈ. યહ હૈ ભાગવત પરમ ધર્મ. અર્થાત્ ''આનુકુલસ્ય સંકલ્પ:'' બસ ! ફિર અપની વાસના યા ઈચ્છાકા અસ્તિત્વ હી કહીઁ હો પાયેગા ? સબ છોડ કરકે તો શરણાગતિ પ્રાપ્ત કરતા હૈ - વહી તો હૈ પ્રપન્ન, ભગવાનમેં સ્થિર હો જાતા હૈ ઔર કેવલ ઉન્હીંકી શરણાગતિ પર નિર્ભર હોતા હૈ.

પ્રપન્ન ભક્ત ભગવાનકી કૃપા સંપાદન કરકે ઉનકો અપને બના લેતા હૈ ઔર ફિર ઉન્હીંકી કૃપાસે સાધનસંપન્ન હોકર આગે બઢતા હૈ. ભગવત્ શરણાગતિકા પીંજરા બરાબર મજબૂત હૈ, યહ પક્કી બાત હૈ.

રગ રગ બોલે રામજી રોમ રોમ રકાર ।
સહજ હી ધુનિ હોત હૈ સો હી સુમિરન સાર ॥
મનુષ્ય જન્મકી મૌજ યહ મિલેં ન બારંબાર ।
બાત કરત મન પ્રેમસે નામ સુનત બિદુરાય ।
''બનાદાસ'' યહ તો તુરત મોહ શીશ ધરાય ॥

મનકો તો ખૂબ સૂક્ષ્મતાસે દેખો, તબ પતા પડે.

સત્સંગતિ નિજ કલ્પતરુ, સકલ કામના દેત ।
અમૃતરુપી બચન કહ, તિહૂઁ પાપ હર લેત ॥
શ્વાસ શ્વાસ ભૂલે નહીં, હરિકા નામ અરુ પ્રેમ ।
યહી પરમ જય માનિયે, દેત કુશલ અરુ ક્ષેમ ॥
મન રઘુપતિ ધ્યાનકર પરયન્તિ જપ નામ ।
કેવલ માલાસે નહીં બનશે તેરો કામ ॥
પ્રથમ સાધના માલા હૈ દૂજો મધ્ય જાપ ।
તીજો પેખત નામકે, પરા હો આપોઆપ ॥

તબ ફિર આનંદ હી આનંદ રહતા હૈ. કબીરજીને ઈસીકો કહા હૈ :-

કામ ક્રોધકી ગાગર ફોડી, મમતાકા નીર બહાયો ।
તજ પરપંચ વેદ કિરિયા, ચરન કઁવલ ચિત્ત લાયો ॥
તો આનંદકો ઘર પાયો, અબ હમ આનંદ કો ઘર પાયો ।
જબસે દયા ભઈ સત્ગુરુ કી, અભય નિશાન બજાયો ॥

અર્થાનુસંધાનકે સાથ વ પૂર્ણ અનુરાગકે સાથ નામજપકી સાધના કરતે કરતે એકાગ્રતા જરૂર આતી હૈ. ફિર રસકી અનુભૂતિમેં ચિત્તકા લય હોતા હૈ. તબ મંત્ર વ અર્થાનુસંધાન સબ અપને આપ છૂટ જાયેંગે. મન ઈતના સૂક્ષ્મ હો જાતા હૈ ઔર ધ્યેયાકાર રહતા હૈ. હંમેશા

એક્સી દશા હો જાયેગી. "તદ્ જપસ્તદર્થભાવનમ્." ફિર યહાઁ દિવ્યતા સ્પૃષ્ટ હોતી હૈં.

મંત્રજાપ પ્રારંભમેં હૈં, પરન્તુ વહ આખરી વસ્તુ નહીં. ઈસીકો બતાયા હૈ કિ પ્રથમ સાધના માલ હૈ, દુજો મધ્ય જાપ, તીજો પેખત નામકે, પરા હો આપોઆપ.

પશ્યન્તિ જાપમેં ધ્યેયાકારમેં લય હો જાતા હૈં, નિમગ્ન હોતા હૈ. ઈસીકો દેખના પેખના કહા હૈ.

માનસજીમેં મંગલાચરણ-વંદના

''બિન્દુ'' કહે સિન્ધુ હૈ ભક્તિકા ''માનસ'' ।
''કોકિલ'' ને કૂકા ''માનસ'' પ્રેમકા રસાલ હૈ ॥
''માનસ-મનિષિ'' કહે રામકથા હૈ વેદમેં ।
''પ્રેમદાસ'' ''ચંચરીક'' ઔર 'બના' કહે ।
''માનસ'' હરત ભવજાલ હૈ ॥

માનસમેં કુછ ભગવદ્કૃપા હી હૈ. પ્રયોજન હૈ- સ્વાન્તઃસુખાય.... કુછ સંતોંકા ભી પ્રમાણ હૈ. સુખ મિલા. ક્યોંકિ અંતમેં ભી કહતે હૈં- "પાયો પરમ વિશ્રામ." સુખ કૈસે હુઆ ? સંતકા સ્વભાવ હૈ પરદુઃખ દુઃખી. સંસારકે સમસ્ત જીવોંકે દુઃખકી નિવૃત્તિ કૈસે હો સકે ? **માનસજીકા પાઠ સમજપૂર્વક કરનેસે જીવોંકે દુઃખકા નાશ અવશ્ય હોગા.**

તુલસીદાસજીને શંકરજીકો પૂછા- દુઃખકા નાશ કૈસે હો સકે ? ઔર માનસજીકી રચના કી આજ્ઞા મિલી. ઈસીલિયે સબકો સુખ હોવેં તબ હી અપને દુઃખકા નાશ હો સકે. ઔર માનસજીકા પ્રાદુર્ભાવભાવ કરનેકા પ્રયોજન બના. નામ-રુપ-લીલા-ધામ યુક્ત માનસજીકો પ્રાપ્ત કરકે ગોસ્વામીજીકો ભી અત્યંત વિશ્રામ હુઆ. ભગવાનકા ચરિત્ર "કહત કઠિન સુનત સમઝત કઠિન, સાધન કઠિન" હૈ. ઈસલિયે માનસકો જાનનેકે લિયે તો અન્તર્દ્રષ્ટિ ચાહિયે. અન્તઃકરણકી આવશ્યકતા હૈ.

માનસ ગુપ્ત ભી હૈ ઔર પ્રગટ ભી હૈ. ગુપ્ત મુશ્કિલ સે મિલતા હૈ. ''મર્મી સજ્જન સુમતિ....હોવેં તબ હી ગુપ્ત માનસ હમારી સમજમેં આવેં.'' ગોસ્વામીજી પ્રાર્થતે હૈ કિ મતિ બહુત મંજુલ હોવેં કિ જિસસે માનસજી કહ સકેં.

મંગલાચરણ સંસ્કૃતમેં હુઆ. ફિર દૂસરી ભાષામેં બધ્ધ કરકે હિન્દીમેં કહને લગે. ક્યોંકિ માનસજી ભાષાબધ્ધ કરનેકા થા. મંગલાચરણમેં ગણપતિજીકી વંદના કરતે સમય ભી પહિલે વંદના અપને ઈષ્ટકી કરતે હૈ કિ જિસકે સ્મરણસે-પ્રભાવસે જિન્હેં સિધ્ધિ પ્રાપ્ત હુઈ હૈ વહી વિનાયકજીકો વંદના કરતા હૂઁ. ગણપતિજીકા પૃથ્વી પ્રદક્ષિણાકા દ્રષ્ટાંત શ્રીરામનામકી પ્રદક્ષિણા બતાતા હૈં. ક્યોંકિ "રમન્તે યત્ર યોગિનાં."...ઈત્યાદિ... ભગવાન રામમેં વિશ્વ હૈ હી. "નામ પ્રભાવ જાન ગણરાઉ." નામ કે પ્રભાવસે ગણરાજ સિધ્ધિકો પ્રાપ્ત હો ગયે. સબકો સ્મરણસે સિધ્ધિ પ્રાપ્ત હુઈ. સ્મરણ ઔર જાપમેં અન્તર હૈ. નારદજીકો ભી સ્મરણસે હી સિધ્ધિ મિલી. લક્ષ્મીજીકે

શાપસે નામસ્મરણ સે હી મુક્ત હુએ. શિવજીકો ભી સ્મરણસે સિધ્દિ પ્રાપ્ત હુઈ. પાર્વતીજીને સીતાકા વેષ ધારણ કિયા ત્યજનેમેં ભી દુ:ખ ઔર ન ત્યજનેમેં ભી. સ્મરણસે હી ફીર "યહી તનકર મોહિ સતી ભેટ નાહીં" કા સુજાવ પ્રાપ્ત હો ગયા. સતીને સમજ લિયાકી શિવજીને મેરા ત્યાગ કિયા હૈ. પિતાકે યજ્ઞ મંડપમેં "સુમિરત રામ દેહ ત્યાગી." ઈસ તરહ શિવજીને ભી સુમિરનસે સિધ્દિ પ્રાપ્ત કી.

જો ગણરાજને નામકી વાહ વાહ કરકે (પ્રશંસા કરકે) પ્રથમ પૂજય હુએ, વોહી ગણરાજ હમારે ઉપર અનુગ્રહ કરેં. બુધ્દિ કે રાશિ હી ક્યોં વિશેષણ દિયા ? ક્યોંકિ ગ્રંથ લિખનેમેં બુધ્દિ કી આવશ્યક્તા રહતી હૈ. શુભગુણ સદન ક્યોં ? ક્યોંકિ હમારી કવિતા દોષયુક્ત ન હોવેં. ઈસલિયે કુછ ગુણ દે દિજીયે !!

ગોસ્વામીજી પંચદેવતાકો ઉપાસનાકો "મહત્વ દેતે" થે. ગણનાયક શ્રીરામજી હી હૈ. " કરિવર બદન" ઉપકાર કરતે કભી સ્મૃતિ મુખપે નહિં લાતે વહી શ્રીરઘુનાથજી હૈ.

"જો સુમિરત સિધ્દિ હોય" વંદના અનુષ્ટુપ છંદમેં હુઈ. પીછે સોરઠેમેં કી. અનુષ્ટુપ છંદમેં આઠ અક્ષર માનો ચારોં પાદ એકસે હૈ. માનસમેં નામરુપ લીલાધામ એકસે હૈ. સોરઠેમેં વૃધ્દિક્રમ હૈ. માત્રા ૧૧ હૈ, પીછે ૧૩ હૈ. અપના ગ્રંથ ઉત્તરોત્તર ઉત્તમ બને ઈસલિયે સોરઠામેં દ્વિતિય વંદના કી. દોહાકા ક્રમ ઉલટાનેસે સોરઠા હોતા હૈ. સોરઠામેં વંદના કરનેમેં યુક્તિ હૈ. જો રટા ઉસને હી પાયા = માનસકા પાઠ કિયા હૈ ઉસને હી પાયા હૈ. પાઠ કરનેસે અવશ્ય પાયા જાતા હૈ. દોહાકા અર્થ હોતા હૈ- દોહન કરના.

દૂસરી વંદનામેં તીન ભાવ હૈ. સૂર્યકી વંદના, શ્રી વિષ્ણુકી વંદના યા તો ભગવાન રામ કી વંદના હો સકતી હૈ. તો નિશ્ચય કિસ તરહ કરના કિ કૌન દેવકી વંદના હૈ ? ગણપતિકે બાદમેં વિષ્ણુકી વંદના કોઈ ગ્રંથમેં દેખા નહીં ગયા. બ્રહ્માજી ઔર શિવજીકે સાથ હી હો સકતી હૈ. સૂર્યકી ઉપાસનાસે- કૃપાસે મનુષ્ય જ્ઞાનવાન હોવેં- આદિ કથા હૈ. ભગવાનકે નામરુપ, લીલાધામ પ્રાદુર્ભાવ કરનેમેં સૂર્ય હી કી વંદના કી જાતી હૈ.

"સૂર્યમંડલ મધ્યસ્થ રામં સીતા સમન્વિતમ્" જ્ઞાનમૂક હૈ, વહ ભી સૂર્યકી કૃપાસે અકસ્માતસે કહે ઐસા લગતા હૈ. યહાઁ સૂર્ય ભગવાનકી હી વંદના કી ગઈ હૈ. શ્રીરામજીકા "રુપ" સૂર્યમેં હી હૈ. નામ શ્રી ગણપતિજી હૈ. સૂર્ય કલિમલદહન હૈ. દૈહિક, દૈવિક, ભૌતિક-આધિભૌતિક ત્રિતાપ સૂર્યકી ઉપાસનાસે નષ્ટ હો જાતા હૈ. દ્વાદશ સૂર્યોમેં વિષ્ણુ ભી એક સૂર્ય હૈ. અધ્યાત્મકે લિયે ભગવાન રામજીકી હી પ્રેરણાસે સૂર્ય ત્રિતાપકા નાશ કરતા હૈ. ઈસલિયે સૂર્યકી વંદના હી બરાબર હૈ.

વિષ્ણુકી વંદના હૈ ઐસા કહનેસે દોષ હો જાતા હૈ, "નીલ સરોરુહ શ્યામ.." આદિસે વિષ્ણુકી હી વંદના કી જાતી હૈ. નીલ સરોરુહ સ્વરુપ સત્વગુણ પ્રધાન હૈ. ઔર સત્વકા ગુણ નીલતત્વ હૈ. નિલતત્વ વિશેષ ભાવસે કહનેકે લિયે સરોરુહ કહા. ક્યોંકિ કોમલ હૈ. શ્યામસે આકાશકા વિરોધ કિયા- આકાશ એકરસ રહતા નહીં હૈ. ભગવાનકે શ્યામમેં વિકૃતિ નહીં. શ્યામ હી વારિજ નેત્ર હૈં. તરુણ ભી હૈ ઔર અરુણ ભી હૈ. પુતલિયા શ્યામ હૈ ઔર ઉનકે

અંદર તરુણ હૈ. 'વારિજ' કહા- ભક્તોંકા દુ:ખ દેખતે હી ઈન કમલોમેં ચટસે હી જલ ભર આતા હૈ. ઈસલિયે વારિજ કહા યાનિ વારિસે ઉત્પન્ન હુઆ હૈ તો વારિ આનેમેં દેરી નહીં હોગી. તરુણ કમલ હૈ- નહીં કિ વૃધ્ધ. વહ સબકો બરાબર ભાવયુક્ત દેખતે હૈં. ભક્તોંકે નિમિત્ત ઉનકે નેત્ર બડે બડે હૈ- પ્રમાદ નહીં હૈ.

સદા ક્ષીરસાગરમેં શયન કરતે હૈં, અબ થોડા સમય હમારે હૃદયમેં ભી ધામ કરેં, ક્યોંકિ ' 'લીલારુપ" વિષ્ણુ હૈ. આપકી લીલા આપ હી જાનતે હૈ. ઈસલિયે આપ હમારે હૃદયમેં વાસ કરેં ઔર હૃદયકો પુષ્ટ કરેં કિ સબ જીવોંકે લિયે ગ્રંથમેં કુછ લિખા જાયે. શ્રી વિષ્ણુજીકા સ્વરુપ લીલામેં ગિના ગયા હૈ. શ્રી ગણપતિજીકા નામમેં, ઔર શ્રી સૂર્ય ભગવનાકા રુપમેં.

સોરઠા પાઁચ હૈં. પાઁચ દેવોકે નિર્દેશક હૈ. ચૌથે દોહેમેં ભગવાન શિવજીકી વંદના કરતે હૈ. "કુન્દ-ઈન્દુ" યુગલ ઉપમા હૈ. કોમલતા, સ્વચ્છતા, ઉજ્જવલતા- એસા હી શંકરજીકા શરીર હૈ. ઈન્દુસે પ્રકાશ માને અમરત્વ ઔર સબસે પહલી બાત હૈ કિ આહ્લાદ પ્રાપ્ત હોતા હૈ. ઈસ તરહ અપને હૃદયકો સ્વચ્છ બનાને કે લિયે ચન્દ્રમાકી ઉપમા શિવજીકે શરીરકો દી. ચન્દ્રમાકી અમરત્વ શીતલતાકે કારણ હી હલાહલ (વિષ) શાંત રહા.

એક અંગમેં ઉમા સદૈવ રહતી હૈ. ઉમારમણ કહા. ક્યોંકિ ગ્રંથ જ્ઞાનાર્થે ભી બનાના થા. બ્રહ્મ વિદ્યાકા આદેશ પરમ્પરાસે ઉમાસે શુરુ હુઆ હૈ. ઈસલિયે ઉમાજીકા વિશેષણ દેકર દોનોંકી વંદના હો જાતી હૈ. અધિકારી ઉમાજી હૈ. પ્રશ્ન પરંપરા ઉમાજી કરેગી. ''રચિ નિજ માનસ રાખા'' સમય જાની ઉમા કહા. પૂર્વા આચાર્ય ઉમાજી હી હૈ. અન્ય પુરુષ દેવ હૈ, વહ સેવા ચાહતે હૈં. વહ (શિવજી) ચાહતે હૈ દો પતૈયા બેલકે (બિલકે) ઔર થોડા સા ચાવલ હી ઉન્હેં પ્રસન્ન કર દેતે હૈં. એસે કરુણા અયન હૈ.

દીનતાયુક્ત અભિમાન જિસકા ગલિત હો ગયા હો સો હી કામકો ભસ્મ કરનેવાલે શિવજી વિશેષણોંસે ક્યા ચાહતે હૈ ? ચાહતે હૈં કિ મેરી ઉજ્જવલ-વિમલ મતિ રહેં. ''સંગાત્ સંજાયતે કામ:'' ઈસ તરહસે કરતે હુએ- ચાહ....મર્દનમયન વિશેષણ દેતે કહતે હૈં કિ યદિ આપ કૃપા કરેંગે તો કામાદિ નિકટ નહીં આવેંગે. તો હમારી બુધ્ધિ નિર્મલ-સ્વચ્છ રહેગી. ઈસ વાસ્તે હે પ્રભુ ! આપ હમારી ઉપર કૃપા કરે.

"બંદૈ ગુરુપદકંજ કૃપાસિંધુ નરરુપ હરિ."... પૂર્વમેં ભવાનીશંકરૈ કહકે શ્રધ્ધા (ઉમાજી) ઔર વિશ્વાસ સ્વરુપ શિવજીકી વંદના કી હૈ. સમુદ્ર મંથનકે સમય નિકલા હુઆ વિષ "રામ" નામકે વિશ્વાસસે શંકરજી પી ગયે. ફિર ઉમારમણ કહકે વંદના કી. ઈસી તરહ ગુરુદેવકી વંદના દો બાર કી હૈ. પહલે શ્રી ગુરુદેવકે સ્વરુપકી વંદના હુઈ. ફિર વિચારા કી હમ ભી કૈસે જિન મહાન પુરુષકે સ્વરુપકી વંદના કરનેકે લિયે દેવતાદિક અસમર્થ હૈં.... ક્યોંકિ રામ ઔર રામદાસ દોનો સમાન હોતે હુએ ભી "રામ તે અધિક રામકર દાસા." તબ શ્રી ગુરુદેવકે સ્વરુપકી વંદના કરનેકે લિયે હમ યોગ્ય નહીં હૈ. ભગવાન સ્વયમ્ સંતોકી વંદના કરને કે લિયે સમર્થ નહીં હૈ તો હમ તો કિસ તરહ યોગ્ય હોવેં ? ઈસલિયે સ્વરુપકો છોડકે ચરણોંકી વંદના કરતે હૈ. શ્રી ગુરુજી કે વ શ્રીરામજીકે સ્વરુપ એક હી હૈ. રામજીકે સ્વરુપકો બતલાને કે લીયે ગુરુજી સમર્થ હૈ-

પર રામજી ગુરુજીકા સ્વરુપ બતલાને સમર્થ નહીં. ક્યોંકિ વહ રામજીમેં હી મગ્ન રહતે હૈ, તો ભગવાન અપના કિસ તરહ બતલા સકે ?

'હરિ' શબ્દસે યહ બોધ હુઆ કિ ભગવાન પાપોકા નાશ કરનેમેં સમર્થ હૈ. દૂસરા ભાવ- "તુમ્હરિ કૃપા તુમહી રઘુનંદન જાનત ભક્ત ભક્ત ઉર ચંદન" "સાગર રઘુવર બાહુબલ, શંકર શિવચાપ"...બૂડે સકલ સમાજ.... પ્રથમ ચઢે જે મોહવશ' શ્રી ગુરુદેવ મહા મોહરુપ રાવણકા નાશ કરતે હૈં. રાવણકા વધ કરના સરલ થા. ક્યોંકિ મોહ મૌજુદ થા. ગુરુજીતો મહામોહકા નાશ કરનેમેં સમર્થ હૈ. કૃપાસિંધુ હૈ. કૈસે ? પ્રપન્નકો દેનેમેં ઉનકો કુછ વિચાર નહીં આતા. તો તત્કાલ આરત અધિકારીકો દે દેતે હૈ. 'નરરુપ હરિ'...નરકી આકૃતિમેં તો હૈ, પરન્તુ હે સાક્ષાત હરિ- એક ભાવ. દૂસરા ભાવ-ગોસ્વામીજીકે ગુરુકા નામ ભી નરહરિદાસજી હૈ. ઉન્હીંકા સ્મરણ કરકે નરહરિ ભાવ આતા હૈ.

યહ આજ તો વંદના હુઈ. કલ આગે દેખે.... ક્યા હોતા હૈ.... (અપૂર્ણ)

યોગી

સંત વ સજ્જનોંકે પાસ બહુત લોગ કેવલ કુતુહલવૃત્તિસે પરીક્ષા લેનેકો જાતે હૈં, પરન્તુ ઉનકી ખુદકી પરીક્ષા હો જાતી હૈ. યહ બાત ઉન લોગોંકો માલૂમ ભી નહીં પડતી હૈ. લોગ જાકર દેખતે હૈં કિ સંત ચ્હા-કોફી પીતે હૈ યા બીડી-સીગરેટ પીતે હૈ યા કિસી પરિચિત્ત સે આત્મીયતાપૂર્વક હાસ્ય વિનોદ કરતે હૈં ? નયે આયે હુએ ઐસેકો એકાધ બાતકો ખાસ ગ્રહણ કર લેતે હૈં. ફિર ઈસી ખાસ બાતકો લેકર ઉસ સજજન સંતકી નિંદા યા ઉપહાસ જૈસા કરતા હૈ. દુબારા આતા નહીં હૈ ઔર નિકટ જાતા નહીં હૈ. દૂરસે હી અપના પ્રતિભાવ ઔરોંકો કહતા રહતા હૈ.

પરંતુ ધ્યાનમેં રખના ચાહિયે કી મનુષ્ય માત્રમેં પ્રકૃતિકે અનુસાર કુછ ન કુછ ગુણ દોષ હોતે હી હૈ. હમે સંત યા સજજનોંકે પાસ જાનેકા મુખ્ય કારણ યહી હૈં કિ ઉનકે કોઈ ગુણ હમારેમેં પ્રેરણાદાયક હો જાવેં. હમેં ઐસે સદ્ગુણોકા અપનેમેં આવિર્ભાવ કરનેકા ઉત્સાહ પ્રાપ્ત હો જાવેં, કુછ સમજ જાગ્રત હો જાવેં. યદિ કુછ દોષ દેખનેમેં આ જાય તો ઉસકી ઔર દુર્લક્ષ કર દેના ઔર કભી ઉસ દોષકા સ્મરણ યા કથન નહીં કરના. ગુણ નહીં મિલા તો ન સહી, પરંતુ દોષકો ક્યોં ઉઠાકર આના ? દોષકા સ્મરણ, કથન યા ચિંતવન ક્યોં કરના ?

સ્વતઃકા વર્તાવ વ વ્યવહાર કો દેખો વ જાનો

૧૬-૫-૫૭, શ્રી ગુરુદેવને એક ભાઈકો પત્ર લિખવાયા. પ્રિય ભાઈ, તુમ અપનેકો દુ:ખી મહસૂસ કર રહે હો ઔર દૂ:ખી હોં, યહ સહી બાત હૈ. દેખો ! કુછ બાતે સમજ લોગે તો તુમ્હારા અધિકાંશ દુ:ખકા નિરાકરણ તુમ સ્વત: હી કર પાઓગે. તુમ્હેં જો દુ:ખ હૈ ઉસકે કારણ મેં પ્રાય: યહ બાત હૈ કિ તુમ ખાસ વસ્તુ, સ્થિતિ વ્યક્તિ વ અવસ્થા, સ્થિતિ આદિસે અતિશય અનુકૂલતા યાને સુખકી આશા અપેક્ષા રખ રહે હોં. ફિર અપેક્ષાકે પક્ષમેં ન તો નીતિ હૈ, ન તો ધર્મ હૈ, ન તો લૌકિક કાનૂન ભી હૈ. તબ ફિર ઐસી અનુચિત અપેક્ષા ફલીભૂત કૈસે હો સકતી હૈ

? ઈસ પર વિચાર કરના હી ચાહિયે. સુખ ચાહનેવાલોંકો ચાહિયે કિ દૂસરોંકો વ અપને પરિવારકો પૂરા પૂરા સુખ પહુઁચાવે. તભી જો આનંદ-સંતોષ પ્રાપ્ત હોગા વહી તુમ્હે સુખાનુભૂતિ કરા દેગા.

દૂસરી બાત યહ હૈ કિ તુમ્હેં દૂસરોંકે બર્તાવમેં દોષ હી દીખતે હૈં ઔર ઉન પર ખીજ (ગુસ્સા) આતા હૈ. ઈસમેં ભી કારણ યહી હૈ કિ તુમ ઉનસે દૂસરે પ્રકારકા બર્તાવ ચાહતે હો. તુમ્હારા યહી કામના દોષ દર્શન વ રોષ કરા રહી હૈ. ઈસે ત્યાગ દો. તો તુમ્હારે મનકા સંતાપ, ઉગ્રતા, ક્ષોભ આદિ દૂર હો જાયેગા.

તીસરી બાત યહી કી તુમ અપને સ્વત:કા બર્તાવ વ વ્યવહારકો દેખો વ જાનો. અપના કર્તવ્ય ક્યા હે ? ઈસ પર ભી કભી સોચા સમઝા હૈ ક્યા ? પરિવારકે બડે પુત્ર હો. બાલ વિધવા માતા ને વ બહનને કિતના કિતના સહન કરકે તુમ્હેં પાલા પોષા હૈ, વ્યવહાર-કારોબારકા નિર્વાહ સુચારુ રુપસે કિયા હૈ. ઔર અત્યુત્તમ પ્રકારસે સારે પરિવારકો સુખ પહુઁચાયા હૈ.

ફિર ભી અગર ઐસા સમઝ લિયા જાવેં કિ યહ સારી બાતેં ગલત હૈ, ઝૂઠ હૈ- તો ઠીક હૈ. ઝૂઠ હી સહી. ફિર ભી તુમ્હેં તો તુમ્હારે કર્તવ્યકા સોચના ચાહિયે ! તુમ્હેં તો ગલત માર્ગ નહીં અપનાના ચાહિયે ન ? સામનેવાલે જૈસે ભી હૈ, હૈ તો તુમ્હારે ! જગતમેં ઈનકે અતિરિક્ત ઔરોસે તો તુમ કર્તવ્યસે બંધે હુએ નહીં હો ન ? તબ ફિર કર્તવ્યકા પાલન કો એક માત્ર દૃષ્ટિ ભાવના વ ચેષ્ટા રખો. ઔર સારી બાતે કુતર્ક વ રાગાદિકકી દેન હૈ. ઈસકા ત્યાગ જિતના શીઘ્ર કર દોગે ઉતને હી શીઘ્ર તુમ સુખી હોઓગે, સહીમેં સુખી હોઓગે.

તુમ અપનેકો પરિવારકા ટ્રસ્ટી-સેવક સમઝો. માલીક યા હકૂમત કરનેવાલા નહીં. અપની દિનચર્યાકો બદલ દો. ધંધા રોજગાર પર નિયમિત હાજરી રખો. વ્યાપાર- કારોબારોકે અતિરિક્ત ઔર કહીં ભી અભી પાંચ સાલકે લિયે કહીં મત જાઓ. પહલે વ્યાપાર કા રુપ પહલે કે જૈસા જમા લો. દિનચર્યા જો શિથિલ હો ગઈ હૈ ઉસે બદલ દો. તબ તક વ્યાપારમેં ધ્યાન નહીં દે પાઓગે. કારોબારકો દેખા નહીં હૈ ઈસીકા યહ નતીજા આયા હૈ, ઔર ભગવાનને તુમ્હેં ઈતને પરસે ચેતાવની દે દી હૈં યહ ભગવાનકી મહતી કૃપા માનો. સાવધાન હો જાઓ. દેખો ભાઈ, મૈં બિલકુલ નિસ્વાર્થ, તટસ્થ ભાવસે કહતા હૂઁ. કુછ કટુ જૈસા તુમ્હેં લગેગા લેકિન ઐસા હે નહીં. તુમ સ્વત: શાંતિસે સોચોગે તો ઈસમેંસે બહુત અવલંબન વ સ્પષ્ટ માર્ગદર્શન પ્રાપ્ત કર લોગે.

રણછોડદાસકા આશીષ.

કહાઁ શ્રીરામજીકી દિનચર્યા ઔર કહાઁ આજકલકે ગૃહસ્થીઓંકી દિનચર્યા. અબ તો-

સાત બજે આઁખ ખોલકે દેખતે ઉગ્યો હૈ ભાન ।
ચાહ પિયન હિત પિતૃ પીછે જાગત પુત્ર સુજાન ।।
પશ્ચાત મિત્ર સંગ ઉડે સિગાર ।
સંપત માતા-પિતાકી કરત બિગાર ।।
બડી દેર તક પઢતે પેપર પૈર પસાર ।
સીનેમાકે ગીત સુનતે સેવ સાફ કર ।।

ધર્મકી આડમેં ક્યા છાયા હૈ અંધીયારા ।
ભગવનકો તો ભોગ લગાતે, ખટ્ટા-મીઠા ખારા ॥
ઈશ્વર તો તકતે હી રહ ગયે, માલ ઊડે પરબારા ॥ ધર્મકી આડમેં...
હમેં ખિલાઓ પિતૃ તરેંગે ગાયા રાગ કેદારા ।
ફૅંસી ભોલી દુનિયા કૈસી જાલમેં, ખૂબ બજા એકતારા ॥ ધર્મકી આડમેં...
બ્રહ્મ નિરુપણ બ્રહ્મનિષ્ઠ કરે, જૂઠા સબ સંસારા ।
મોજ ઊડાતે ફક્કડ સ્વામી, ભાડમેં બ્રહ્મ બેચારા ॥ ધર્મકી આડમેં...
"બનાદાસ" યહ બાજી ઠગોંકી, રહના સદા હુશિયારા ।
ધર્મ અધોગતિ ભઈ જગતમેં, પાહિ રામ ઉદાર ॥ ધર્મકી આડમેં...

"બનાદાસ" શરણ તક આયો, પાહિ રામ ઉદાર ।
કથા ગઈ અબ આયે ભજન, પડને લગા મગજ પર વજન ॥
કહાઁ દેઉ કહાઁ દિલાઉ, સબ કુછ હૈ તેરા ।
શીર કાટકે પાઉં ધરુ, તો ભી તેરા કા તેરા ॥

તસ્યૈવાદં મમેવાસો ત્વમેવાહં ઈતિ
ત્રિધા ભગવત્ શરણત્વં ॥

ક્રોધીકો, અભિમાનીકો, દુરાચારીકો, વ્યસનીકો પ્રારંભમેં વ્યક્તિગત ઉપદેશ દેના નહીં ચાહિયે. પરન્તુ સભામેં, સમષ્ટિમેં યા ૮-૧૦ વ્યક્તિઓંકે બીચમેં ઐસેકો ઉપદેશ વચન સર્વસાધારણકે તૌર પર કહના ચાહિયે.

સુખ સુખ કરતા બાવરા, ભૂલા અપના આપ ।
ધન્ય અન્યકો માનકર, ભોગ રહા અભિશાપ ॥

સૃષ્ટિ સર્જનકા હેતુ ક્યા હો સકતા હૈ ? સૃષ્ટિકર્તાકો પીછાને ! સંસારમેં રહકર સર્જનહારકી આરાધના કરની ચાહિયે. કિસ પ્રકાર જાના જાય, ક્રિયા જાય ? ઈસકે લિયે સત્પુરુષકી આરાધના સંત સમાગમ હૈ.

મોહ વાસના ઔર લાલસાઓંમેં ઘિર જાના યહ કાલે ઘનઘોર બાદલકે સમાન હૈ. સંસારકા અસલી સૌંદર્ય તબ નહીં ઝલકતા હૈ. ઉન કાલે બાદલોંસે અલગ હોને પર હી સંસારકા અસલી સૌંદર્ય ઝલકતા હૈ, જૈસે બાદલોમેં છિપે હુએ રમ્ય ઈન્દ્રધનુષકી છટા ઝલક આતી હૈ. ઉસકે સાતો રંગોકો ઝલકાનેવાલા ભી પ્રકાશ કોઈ હૈ તબ તો વહ ઝલક ઉઠા હૈ ન ? બાદલોંકો હટાનેવાલા કૌન ? વહ હૈ પુરુષાર્થ. પરમ પ્રકાશ હૈ ભગવાન.

સત્ય વિવાહ બન્ધન

આજકલકે પુરુષ એકાંગી સતીત્વકા આગ્રહ, દબાવ વ પ્રચાર કરતે હૈં. બિના તેલ જુટાયે

બત્તીસે કહતે હૈં કિ જલો. યહ અવશ્ય હૈ કિ સતીધર્મ સુખ-દુઃખસે પરે વ અતીત હૈ. અમુક નામકે નિશ્ચિત પુરુષ વ્યક્તિમેં દોષ હો સકતે હૈં. પરન્તુ સતીધર્મકી ઉન્નત ભાવનાનુસાર પતિ ભાવ-પદાર્થ નિર્વિકાર ઔર નિરંજન હૈ. ઔર ઈસલિયે સતીધર્મકા પહલા ઔર એક હી મંત્ર હૈ, પતિ પરમેશ્વર.

સર્વ દેશમેં, સર્વ કાલમેં સત્ય યહ હૈ કિ જબ દોનોં ઓર સત્ય-શુધ્ધ વ્યવહાર હો તભી વિવાહ બન્ધન સત્ય હો સકતા હૈ. માનવ જીવન વહી હો સકતા હૈ જિસકો બુધ્ધિ વ ભાવના દોનોં માન્યતા કરેં, ઔર જો વ્યવહાર વ પરમાર્થ દોનો માર્ગ કે શુધ્ધ આચરણોમેં કિંચિત્ માત્રામેં ભી ફિક્કા વ કચ્ચા ન પડ જાયે.

અધ્યાત્મ સાધનાકા મતલબ હૈ- અપને હૃદયકા શોધન. અપનેકો જાનના ઔર શુધ્ધ હો જાના. અર્થાત મેલાપન મિટાકર સ્વચ્છ- શુધ્ધ હો જાવેં તબ આત્મજયોતિ ઝિલમિલા રહતી હૈ સતત. ઈસકે લિયે હમેં પાઁચ કલેશોંકા વ પાઁચ કોશોકા આવરણ હટાના હૈ. જાગ્રત હોઓ, ઉઠ જાઓ, પરામર્શ, ઉત્કર્ષ, નિષ્કર્ષ ઔર સમદર્શ. (શ્રી ગુરુદેવકો સહી કરનેકે લીયે ફોટે દિયે) શ્રી ગુરુદેવને લિખા :- (૧) મનકી શાંતિ હી જગતકા લોપ હૈ. (૨) નિશ્ચિત માનોં કિ જબ તક અપને સ્વરુપકે સહજ ગુણ સ્વભાવ પ્રાપ્ત નહીં કરોગે તબ તક સુખ, આનંદ કદાપિ નહીં. (૩) મન શાંતિયુક્ત હો તો અનંત સુખી હી હૈ. (૪) રાગ-દ્વેષ જિતના કમ ઉતના હી જયાદા સ્વ સ્વરુપકે ગુણ સ્વભાવકા આચરણ.

આત્મચિંતન કરના સહજ કામ નહીં હૈં

આત્મજ્ઞાની કભી કર્મકો છોડતા નહીં હૈ. પરંતુ કર્મ સ્વયમ્ ઉનકો છોડ દેતે હૈં. જો જ્ઞાનવાન હૈ ઉનકી પ્રત્યેક ક્રિયા જ્ઞાનપૂર્ણ હી હોતી હૈ.

સર્વ પ્રાણી પદાર્થકે પ્રતિ સદા પ્રેમભાવ હી રખનેકા અભ્યાસ જિતના બઢતા જાયેગા ઔર જિતના સમ્યક હોતા જાયગા, આત્મબલ ઉતના હી વિકસિત હોતા જાયગા. ઔર આત્મિક પ્રભા ઉતની હી અધિક ઝલકેગી. તબ આત્માકી શક્તિયોંકા અર્થાત્ અલૌકિક શક્તિયોંકા કુછ ન કુછ આવિર્ભાવ નિશ્ચિત હોગા હી.

આત્મ ચિંતન કરના સહજ કામ નહીં હૈ. ઈસકે લિયે મનકો વિષયોંસે, વૃત્તિયોંસે અલગ કર એકાગ્ર કરના હોગા, તભી સફલતા હોગી. ઈસકા ક્રમ હૈ :-

પહિલે આત્માકો સ્થૂલ શરીરસે અલગ કરના. ફિર સૂક્ષ્મ શરીરસે ફિર કારણ શરિરસે. ફિર પૃથક્તાકે સમસ્ત સંકલ્પ વિકલ્પકો તોડતે હુએ અપને સ્વ સ્વરુપકે ગુણ સ્વભાવમેં સ્થિર હો જાતા હૈ.

ભારતીય સંસ્કૃતિકી જડ આધ્યાત્મિકતા હૈ

જો મોહ મમત્વ વ રાગ-દ્વેષકો લેકર અતિશય સ્વાર્થી વ આસક્ત હૈ ઉસે સમઝાયા ગયા હૈ કિ જિસકા તૂં મેરા-મેરા કહ કર ઈતની અનીતિ, ભ્રષ્ટાચાર કરકે ભી જોડ રહા હૈ, સમ્હાલ રહા

હે- યે સબ આખિરમેં તેરા હે ક્યા ? સોચો ઔર સમઝો.

સ્થૂલ પદાર્થોકી અતિશય આસક્તિ, કામના વ લાલસા અજ્ઞાન હે. જબ તુમ ચલે જાઓગે તબ યે સબ યહાઁ પર ધરા રહ જાયગા. તુમ્હારે જીવનકાલમેં ભી શાયદ યે સબ ચલા જાયે તો ભી અસંભવ નહીં. **જો નશ્વર સ્થૂલ હે ઉસકે લિયે લાલસા-કામના યહ હે માયા. "મા" માને નહીં, "યા" માને જો હે નહીં, પરંતુ ફિર ભી અપના પ્રબલ પ્રભાવ રખતી હે. વહ હે માયા.**

ભારતીય સંસ્કૃતિકી જડ આધ્યાત્મિકતા હે. આત્મિક મૂલ્ય કો લેકર ભારતીય સંસ્કૃતિને શુભ-અશુભ, સત્યાસત્ય વ ધર્મ-અધર્મકા નિશ્ચય કિયા હૈ. સો ભી અનુભૂતિ કરકે કિયા હે. આજ જો લિખા જાતા હે સો પઢકર કોઈ વિશ્વાસ નહીં કરતા હૈ કિ યહ લિખનેવાલેકો સહીમેં ઉસકા અનુભવ હે યા નહીં ? જો કહનેવાલે હૈ ઉસકા સુનકર ભી લોગ બરાબર કહતે હે કી ભાઈ, વહ તો કહનેવાલા હે, ઉસકો ક્યા ? કહના ભર હે ન ? કરતા હોતા તો કરકે હી બતલા દેતા ન ?

ભારતીય સંસ્કૃતિને મનુષ્યોમેં, પ્રાણિયોમેં રહે હુએ દિવ્ય તત્ત્વકે ઉત્થાન કા પુરુષાર્થ સમઝાયા હે- વ્યક્ત કિયા હે. આત્મિક ઉત્થાન સે હી મુક્તાવસ્થાકી અનુભૂતિ હોતી હે. પ્રાણીમાત્રમેં ઉસી એક હી પરમ તત્ત્વકા તત્ત્વાંશ રહા હે. ફિર ભી અહમ મમત્વકો લેકર મેરા-તેરા કરનેસે મનુષ્ય વ મનુષ્ય સમાજ સંતપ્ત હોતા હે.

રાગાદિકસે સંતાપ વ દુઃખ ક્યોં હોતા હે ?

સુખ હે માનસિક શાંતિમેં. માનસિક શાંતિ ચિત્તશુદ્ધિ સે રહતી હે. ચિત્તકી નિર્મલતા સાધ્ય કરો. જિતની નિર્મલતા ઉતની શાંતિ. ઉતને સુખી. ચિત્તશુદ્ધિ હો ગઈ હે ઐસા માનના યા કહના યહ એક બાત હે, પરંતુ આચરણમેં, વ્યવહારોમેં ચિત્તશુદ્ધિ કી અભિવ્યક્તિ હોવેં તભી યથાર્થ ચિત્તશુદ્ધિકા પરિચય ઔર પ્રભાવ હોતા હે. બોલને યા માનને સે કુછ નહીં. જિસ પ્રકાર કિ દોમેં દો મિલાને સે ચાર હી હોતા હે, યહ ધ્રુવ હે. ઉસી પ્રકાર યહ ભી ધ્રુવ હે કિ રાગ-દ્વેષ, ક્રોધ, મત્સર, ઈર્ષા આદિકો લેકર હી મનુષ્ય સંતપ્ત, દુઃખી હોતા હે.

રાગાદિકસે સંતાપ વ દુઃખ ક્યોં હોતા હે ? કારણ કિ આત્માકા મૂલ સ્વભાવ સત્યમ્ શિવમ્ સુંદરમ્ હે. ઔર જીવ મોહવશાત રાગાદિકકા આશ્રય કરતા હે, તબ ઉન વિકૃતિઓંકો લેકર સંતાપ, દુઃખ હોતા હે.

રાગાદિકસે સ્વતઃ દુઃખી હોતા હુઆ આસપાસ કે વાતાવરણ તથા મનુષ્યોંકો ભી સંતપ્ત કર દેતા હે. ઉસી તરહ ચિત્તશુદ્ધિ હોને પર મનુષ્ય સ્વતઃ શાંતિપૂર્ણ રહતા હે ઔર આસપાસ અનાયાસ હી શાંતિદાતા હો જાતા હે. પરમાણુઓંકા પ્રભાવ વાતાવરણમેં રહતા હી હે. ઈસલિયે મનુષ્ય માત્રકા ફર્જ હે કિ વહ દુષ્કર્મ, દુર્ભાવના, ઔર દુષ્ટતાસે બહુત બચકર રહે ઔર સદૈવ સત્કર્મ, સદ્ભાવના તથા કરુણા, કોમલતા ધારણ કરતા હુઆ જીવનયાપન કરેં. તન, મન ઔર વચનસે સત્કર્મ ઔર સદ્ભાવકો ધારણ કરના

ચાહિયે.

માનવતાપૂર્ણ માનવકે લિયે ઈશ્વર પરમપ્રેમાસ્પદ હોતે હૈં

જો દૂસરોંકે પ્રતિ કઠોરતા, ક્રુરતા, નિરાદર, તિરસ્કાર, અન્યાય ઔર પીડા આદિ પહુઁચાનેમેં હી અપના જીવન બિતાતા હૈ, વહ આત્મ તત્વસે કિતના કિતના દૂર હો ગયા હૈ ? યહ બાત વહ કૈસે સમઝ પાયેગા ?

જો ઉસને કિયા હૈ વૈસા હી જબ વહ ખુદ ભોગેગા કિસી જન્મમેં, તબ ચૌટ ખાકર, કુછ વિચાર કરેગા કિ મૈંને ઔરોંકો કિતના દુઃખ દિયા હૈ જો આજ મુઝે ઉસીકા ફલ ભોગના પડ રહા હૈ. ઈસી જીવનમેં ભી બહુત લોગ શિકાયત કરતે હૈં કિ સુખી નહીં હૈં. પરંતુ આત્મનિરીક્ષણપૂર્વક સોચતે નહીં હૈ કિ મૈં સુખી ક્યોં નહીં હૂઁ ? અપનો જીવન વ્યહારમેં ઉચિત પરિવર્તન લાનેકા ઉનકો સુઝતા નહીં હૈ. સુખ ચાહનેવાલોંકો સોચના ચાહિયે કિ મૈં ઐસા હી કર્મ-કાર્ય કરું જો મુઝે ઔર મેરે સામનેવાલે - જો ભી હો - ઉસે ભી સુખ હોવેં. ધર્મરાજાને એક કુત્તેકો ભી અપને સમાન ભૂમિકા પર પહુઁચા દિયા થા.

માનવ જબ આત્મિક ઉન્નતિ પ્રાપ્ત કરતા હૈ તબ વહ ઐસી ભૂમિકા પર રહતા હૈ કિ વહાઁ પર વહ કેવલ અપના હી નહીં, અપિતુ ઔરોંકા સુખ વ શુભ કે ભાવમેં હી રહતા હૈ. અપને હી સુખકા વિચાર પશુત્વ હૈ. ઔરોંકે સુખકા વિચાર માનવતા હૈ. ઉસકા અંતઃકરણ સદૈવ દૂસરોંકે હિતકી ચાહના રખતા હૈં. ઈસકો મૈં માનવતા કહતા હૂઁ.

તુમ્હેં ઠંડી લગતી હૈ તો ક્યા તુમ્હારે નૌકરોંકો નહીં લગતી હૈ ? હિમાલયમેં ઈતની ઠંડી-યાત્રા કર રહે હોં પર નૌકરોકે સાથ માનવતા નહીં, યહ ક્યા કોઈ યાત્રા હૈ ? યહ તો અન્યાય હૈ. અધર્મ હૈ. માનવતાપૂર્ણ માનવકે લિયે ઇશ્વર ભયકી મૂર્તિ નહીં, અપિતુ પરમ પ્રેમાસ્પદ હોતે હૈં.

લોકસંગ્રહ

ગીતાજીમેં લોકસંગ્રહ સમઝાયા હૈ. સ્વધર્મ પાલનસે હી લોકસંગ્રહ, લોકકલ્યાણ હોતા હૈ. સ્વાર્થકો હી સાધ્ય કરના યહ આજકે મનુષ્યકી ભૌતિક-સ્થૂલતા લાલસા હૈ. યહ લાલસા ભૌતિકવાદકી દેન હૈ.

નીતિ વ સદાચાર છોડકર અર્થ ઔર કામ કી પ્રાપ્તિ કી જાતી હૈ. પરંતુ ધર્મ ઔર મોક્ષમેં આસ્થા રખકર નીતિ વ સદાચાર કા પાલન કિયા જાવેં તબ અર્થ ઔર કામકી પ્રાપ્તિ નિશ્ચિત હોતી હી હૈ. સદાચાર યુક્ત જીવન સાધ્ય કરના મનુષ્ય માત્રકા ધ્યેય હૈ ઉસ ધ્યેયકો ભૂલકર આજ મનુષ્ય કઈ પ્રકારકી વિડંબનાએં પૈદા કર રહા હૈ, ઔર લોક કલ્યાણકે બદલે અકલ્યાણ કરનેમેં જુટ ગયા હૈ.

સમાજજીવનકા ભી ખ્યાલ રખના. નીતિ-સદાચારપૂર્વક રહોગે તભી ભ્રષ્ટાચાર, સંકીર્ણતા, સ્વાર્થપૂર્તિ દૂર હોગી. ચાર વર્ણકી બાત ગીતાજીમેં શાશ્વત હૈ. કહાઁ ચાર વર્ણ નહીં હોતો હૈ ? ક્યા રશિયામેં વર્ગભેદ આજ ભી નહીં હૈ ?

વર્ણ માને પ્રત્યેક આત્માકી ઉચ્ચ યા નીચે સ્તરકી ભૂમિકા. પ્રત્યેક મનુષ્યકી યહ ભૂમિકા અલગ-અલગ હોતી હી હૈ. યહ ભૂમિકા ઉચ્ચ કરના યહ હૈ દિવ્ય જીવન સાધ્ય કરના, યહ હૈ સાધના. વર્ણ કી ભૂમિકા ગુણ, જ્ઞાન, કર્મ, સ્વભાવકો લેકર દેખી વ સમઝી જાતી હૈ. અર્થાત્ આત્મિક ભૂમિકાકા પૃથ્થકરણ કિયા ગયા હૈ.

શ્રમિક હોતે હૈં, વ્યાપારી હોતે હૈં, આત્મ ઉન્નતિકે તત્વદર્શી વ પુરુષાર્થી હોતે હૈ, ઔર દેશકી રાજનીતિમેં હિસ્સા લેનેવાલે ઉત્સાહી કાર્યકર્તા લોગ ભી હોતે હી હૈં. યહ વર્ણભેદ તો મનુષ્યકે સ્વભાવમેં પ્રકૃતિદત્ત હોતા હી હૈ.

સબ કોઈ વ્યાપાર નહીં કર સકેગા, ન રાજ કર સકેગા, ન કિસાની કર સકેગા. માનવ જીવનમેં વિભિન્ન પ્રકારકી આવશ્યકતા રહતી હૈ ઔર ઉન આવશ્યકતાઓંકી પૂર્તિ કરનેકી ક્ષમતા વિભિન્ન મનુષ્યોમેં બંટી હુઈ રહતી હૈ. ઈસલિયે, સભી મનુષ્યકે એક હી પ્રકારસે અર્થાત્ સમાન રુપ રંગ, આકૃતિ, પ્રકૃતિ, મન, બુધ્ધિ, ગુણ ઔર કર્મ કદાપિ નહી હો સક્તે હૈં.

યહ વિભિન્નતા આત્મિક ભૂમિકાકો લેકર હોતી હૈ. બુધ્ધિ કર્માનુસારિણી હોતી હૈ. બુધ્ધિ વિકાસ આત્મિક ઉન્નતિ પર નિર્ભર હોતા હૈ. સબ સમાન હૈ, પરંતુ સમાજ જીવનમેં સબકા સ્વધર્મ અલગ અલગ હૈ. સબકા સ્વધર્મ હૈ કિ સમાજ જીવનકો ઉર્ધ્વતા કી ઔર લે જાવેં. મનુષ્ય સમાજ પારસ્પરિક લેનદેન પર નિર્ભર રહતા હૈ. ઈસલિયે સમાજકે હિતકી રક્ષા કરના પ્રત્યેક મનુષ્યકા ધર્મ હૈ.

મનુષ્યકા સ્વધર્મ હૈ કિ વહ દૂસરે મનુષ્યકે હિતકા ખ્યાલ રખકર કર્મ કરેં. વ્યાપારી ભી દૂસરેકે હિતકા ખ્યાલ રખેં. કિસાન ભી, રાજકીય નેતા ભી રખેં ઔર સેવા કરનેવાલે શ્રમિક ભી યહ ખ્યાલ રખે. સમાજમેં ઐસી જાગૃતિ રામરાજયમેં થી. ઈસલિયે રામરાજયમેં સભી પ્રકારકે સભી લોગ સુખી-સંપન્ન થે. આજ યહ જાગૃતિકી અનિવાર્યતા હૈ.

એક મનુષ્યકા નિજી જીવન હૈ, ઉસકે પરિવારકા જીવન હૈ, વૈસા હી સમાજકા ભી ઔર જગતકા ભી જીવન હૈ- ઈસ બાતકો આજ આદમી ભૂલ ગયા હૈ. આજ મનુષ્ય સ્વાર્થી હો ગયા હૈ, સ્વકેન્દ્રિત હો ગયા હૈ. અપને લિયે સબકુછ સુખ, આનંદ ચાહતા હૈ- ઔરોંકા ચાહે કુછ ભી હો જાયેં.

યદા ભૂતપૃથગ્ભાવમેકસ્થમનુપશ્યતિ । (૧૩-૩૦)

યહ સ્મરણમેં રખના ચાહિયે કિ મનુષ્ય અકેલા નહીં હૈ ઔર અકેલા કદાપિ રહ નહીં સકેગા. ઉસે સમાજ ચાહિયે હી. તબ મનુષ્યકા જીવન સમાજજીવનકે અનુકૂલ હી હોના ચાહિયે. જબ ઐસા હો જાયેગા તબ લોક કલ્યાણ હોતા હી હૈ, ક્યોંકિ એક મનુષ્યકે સત્કર્મ ઔર દુષ્કર્મ અકેલે ઉસી એક મનુષ્યકો સુખી યા દુખી નહીં કરતા હૈ, અપિતુ ઉસકે પરિવારકે, નિકટ જનોંકો તથા સંબંધિયોંકો ભી સુખી યા દુઃખી કરતા હૈ. યહ ધ્રુવ હૈ કિ પ્રત્યેક મનુષ્ય સમાજકા હી એક અંગ હૈ, પ્રત્યેક મનુષ્યકા જીવન સમાજકે જીવનકો ભી ઉન્નત યા અવનત બનાતા રહતા હૈ.

સમાનતા કે જો આગ્રહ આજ જિસ દ્રષ્ટિકોણસે રખા જાતા હૈ ઉસે ઠીકસે સમઝના ચાહિયે. પ્રાણીમાત્ર સમાન હૈ હી, એક હી સ્રોતકે અંશ હૈ, યહ લક્ષ્મયમેં રખકર જીવન યાપન કરનેમેં હી કલ્યાણ હૈ.

અર્થ, કામ, ઔર મોક્ષ (યે) તીનોં પુરુષાર્થ સત્ય વ નીતિકે સાથ સાધ્ય કિયા જાવેં યહી કલ્યાણ હૈ. ભૌતિક સુખ સાધન સામગ્રી નીતિ વ ધર્મસે ભી ઉપલબ્ધ હોતી હી હૈ. ઈસમેં રંચમાત્ર ભી શંકા ન હો તભી કલ્યાણપથ પર મનુષ્ય અડિગ રહ પાતા હૈ.

યથાર્થ કલ્યાણ યહી હૈ જો સમ્યક પ્રકારસે શ્રેય હૈ. ઈસલિયે કલ્યાણકા નિર્ણય ધર્મ, નીતિ વ સત્યકે માપદંડસે હી હો સકતા હૈ. નીતિમય યા યોં કહે કિ ધર્માચાર હી મનુષ્યકો ઉર્ધ્વ સ્થિતિ પર પહુઁચાતા હૈ, ઔર એક સમય આ હી જાતા હૈ જબ મનુષ્ય પૂર્ણ તત્ત્વકે દિવ્યાનુભવકે અનુસંધાનમેં નિમગ્ન રહને લગતા હૈ.

ઈસકા સબૂત યહ હૈ કિ ઐસે અસંખ્ય મનુષ્ય હૈ જો કિતની હી સ્થૂલ સુવિધાઓકે અભાવોંસે ગ્રસિત કષ્ટમય જીવન જીનેવાલે હોને પર ભી સુખ, સંતોષ વ શાંતિપૂર્ણ જીવન બીતાતે હૈ. કારણ કિ યે લોગ સહજ-સ્વભાવસે હી અનીતિ, અન્યાય, છલ કપટ વ દુષ્કૃત્યસે એકદમ દૂર રહે હૈં. ભૂખે રહેંગે, પરંતુ છલ-કપટ, લૂંટ, ચોરી યા હત્યા જૈસા કુકર્મ કદાપિ નહીં કરેંગે. ઉનકો કુકર્મ અર્થાત્ પાપકર્મકી ભીતિ રહતી હૈ- અર્થાત્ બહુ સંખ્યક મનુષ્ય પાપભીરુ હોતે હૈં, સો ઉસકે સત્કર્મ હી હોતે હૈ, અનાયાસ.

દિનાંક ૨૯-૫-૫૭ કો શ્રી ગુરુદેવને ચંદન બહનજોબનપુત્રાકો દીક્ષા ઔર શ્રી ગુરુમંત્ર પ્રદાન કિયા. સુશીલાભાભીકા છોટા પુત્ર અશોક જો ૧-૧ાા સાલકા હોગા, ઉસકો શ્રી ગુરુદેવને આજ અપને વરદ હસ્તોંસે ભોજન કરાયા. અશોક ચલતા ફિરતા સબ તરહસે પૂર્ણ સ્વસ્થ હોને પર ભી કુછ પાતા નહીં થા. આજ પાયા. સુશીલાભાભી, માઁ, મોટામામા, મામી ચંદન બહન, પદમા બહન, સબકો હર્ષ હુઆ, તબસે અશોકને ભોજન પાના શુરુ કિયા.

ધર્મ ઔર સંપ્રદાય

સંપ્રદાયકો અપને અપને પૂજા પધ્ધતિ વ કર્મકાણ્ડ હૈ. કારણ કિ બહુત લોગોંકો સમાવિષ્ટ કરનેકા હૈ. ઔર, લોગોં કે અનેકવિધ સ્તર હોતે હૈં. બુધ્ધિકે, અંતઃકરણકે, આર્થિક ભી ઔર સામાજિક ભી.

ફિર ભી ઈન સારી બાહ્ય ક્રિયાઓમેં ભી સૂક્ષ્મ બાત નિશ્ચિત કહી ગઈ હૈ- જૈસે કિ સત્ય બોલો, સદાચારી રહો આદિ. સમાજકે નીતિ નિયમકો પુષ્ટ કરનેવાલી બાતે સભી સંપ્રદાય કરતે હૈં. ફિર ઈનમેંસે વ્યક્તિ અપને દિન પ્રતિદિનકે વ્યવહારિક જીવનમેં જિતના જિતના આધાન કરતા હૈ- અર્થાત્ આચરણ કરતા હૈ, ઉતના હી વહ ઉપર ઉઠતા જાતા હૈ. સભી સંપ્રદાયમેં ઐસે ઉપર ઉઠે હુએ તેજસ્વી આત્માઓંકા પ્રાદુભાવ હુઆ હૈં, હો રહા હૈં. તો તાત્પર્ય યહી હુઆ ન કિ ધર્મ માને દૈવી સંપત્તિ કી પ્રાપ્તી કરના-માનવધર્મ અપનાના. દયા, અનુકંપા, બઢાના. તર્ક બઢ

ાનેસે કોઈ ફાયદા નહીં. ચર્ચાકે વિતંડાવાદમેં ફૅસે રહોગે. પ્રેમ બઢાઓ, શ્રધ્ધા બઢાઓ, સત્ય બઢ ાઓ, ઉદારતા વ અનુકંપા બઢાઓ. યહ સબ કરનેમેં લગ જાઓ.

દૈવી સંપત્તિવાન બનકર દૈવી હો જાઓ, ફિર સુખ-શાંતિ સબ તુમ્હેં છોડ હી નહીં પાયેંગે. ઉચ્ચગતિકો લે જાય વહ ધર્મ. હર એક ધર્મકે વિભિન્ન પહલુ હોતે હી હૈં. દેખના તો યહી ચાહિયે કિ સભી ધર્મ ઉચ્ચગતિકી ઓર પ્રેરિત કર રહે હૈં. સભી સંપ્રદાય યહી કાર્ય કર રહે હૈં.

વેશ પરિવર્તન ન કરના

દેશ-કાલકા અસર ઐસા હૈ ઈસલિયે કિસી ભી કિશોર યા કિશોરી- યુવક યા યુવતિકો પ્રૌઢ વ વૃધ્ધ વયકે ભાઈ યા બહનકો સાધુ, સંન્યાસી, મુનિ, યતિ, સ્વામી યા બાબાકા વેશ ધારણ નહી કરના ચાહિયે.

પ્રારંભમેં માલૂમ નહીં પડતા હૈ, સમઝદારી ભી ઉતની નહીં હોતી હૈ. ઔર વેશકા આગ્રહ હોતા હૈ. દેશકાલકા પ્રભાવ હૈ. ઝટપટ ત્યાગ-વૈરાગ્ય હો આતા હૈ. અરે બાબા ! યહ કઠિન કલિકાલમેં ઈતને જયાદહ ત્યાગી, વૈરાગીકી ફૌજે ઔર ઈતને મઠ, આશ્રમ, પીર આદિકી ઉપાસના- યોગ સાધના તો દેખો ! કિતની ફલીફૂલી હૈ ?... યહ ખાલી વેશ પરિવર્તન હૈ. ઉપરકા ચૌલા બદલ દેને સે સાધુત્વ નહીં આ જાતા હૈ.

સાધુવેશમેં રાવણને ભી જગજજનનીકો ધોખા દિયા ઔર ફિર હરણ કિયા. ધોખાબાજીમેં આજ કિતને ભાઈ-બહન ફૅસે હૈં. સબ ભીતર હી ભીતર સમઝકર સિસકકર મૌન રખકર જી રહે હૈ. ઠગાઈકા ધંધા હૈ. ઈસમેં સમ્મિલિત નહીં હોના ચાહિયે. ઔર સચમેં હી મનકી પાત્રતા હોગી તો ઉપરકા વેશ તો કયા- હર એક ઉપરકી ક્રિયા-કર્મ તુમ્હારા અનુસંધાન હટા નહીં પાયેગા, ચૌક્સ !!

પ્રશ્ન :- સત્સંગસે માનસિક શાંતિ, સુખ નહીં મિલતા હૈ, ક્યોં ?

શ્રી ગુરુદેવ :- (૧) સંતોષ રખને પર શાંતિ રહતી હૈ. (૨) જો પ્રાપ્ત નહીં હૈ ઉસકી તૃષ્ણા છોડ દેનેસે શાંતિ મિલતી હૈ. (૩) કોઈ તુમ્હારે લિયે અપ્રિય બોલતા હૈ તો ઉસકી તરફ ઉદાસીનભાવ રખોગે તો શાંતિ રહેગી. (૪) જિતની માત્રામેં રાગ-દ્વેષ, વેર આદિ કમ કરોગે ઉતની માત્રામેં શાંતિ બઢેગી. (૫) માન-અપમાનમેં ઉદાસીન વૃતિ રખો તો શાંતિ હી શાંતિ હૈ.

અનલહક

મહાન સુફી સંતકા નામ હક સાહબ થા. ભારતકી આધ્યાત્મિકતા ભારતકે ચારોં ઓર પડોશમેં ફૈલી થી. તબ ઈરાન દેશ આર્યાન્ત કહલાતા થા. આર્યોકી આબાદી થી, વૈદિક સંસ્કૃતિ થી. 'હક' કા અર્થ હોતા હૈ "અધિકાર", ઔર ઉસકે ઉપરકા દૂસરા અર્થ હૈ સત્ય અર્થાત પરમાત્મા. હક સાહબ તો પૂરે પહૂઁચે હુએ ઓલિયા મસ્તરામ સંત થે. ઉસકે પાસ મનસૂર ઔર ઉસકી બહન અનલ પહૂઁચે. તો દોનોં પર હક સાહબકી કૃપાસે, ઉનકો દૈવી પ્રકાશ પ્રાપ્ત હો ગયા.

મનસૂર મસ્ત કવિ થા હી-

અગર હૈ શૌક મિલનેકા, તો હરદમ લૌ લગાતા જા ।
જલકર ખુદ નિમાઈકો, ભસમ તન પર લગાતા જા ॥
કહેં મનસૂર મસ્તાના, 'હક' મૈંને દિલમેં પહેચાના ।

અનલ ઔર મનસૂરકી દૈવી મસ્તીસે લોગ નારાજ હુએ. કાજીસે દંડ દિલવાયા. મનસૂરકો જમીનમેં ગાડકર હત્યા કી, તલવારોંસે. તો ભી 'અનલહક...અનલહક કા નાદ' અવિરત સુનનેમેં આતા રહા. તો જમીનસે નિકલવાકે જલાયા ગયા ઔર રાખ નદીમેં બહા દી તો ભી 'અનલહક' કા નારા સુનનેમેં આતા થા. 'તૂ હી', 'તૂ હી' (યહ તો) પ્રભુ પ્રેમી પાગલોંકા નારા હૈ 'અનલહક'. હક સાહબકી કૃપાસે દોનોંકો મસ્તી પહુઁચ ગઈ. હક સાહબકી લૌં લગ ગઈ. તો અનલ તો કહને લગ ગઈ કિ "સંત હક હૈ ઔર મૈં અનલહક હૂઁ." તાત્પર્ય- અબ કોઈ અન્તર નહીં રહા હૈ. ઔરત-પુરુષકા ભી નહીં. ઔર મુક્તાત્મા વ બંધે હુએ આત્માકો ભી નહીં. કારણ કિ જો અગોચર, અચિંત્ય હૈ, વહ તો ઈન્દ્રિયાતીત હૈ.

વૈસે નાથ-ખાખી સંતોકા નારા હૈ. .."અલખ નિરંજન" અલખ અર્થાત અચિંત્ય અગોચર, ઈન્દ્રિયાતિત, પરમતત્વ,-નિર્ગુણ નિરાકાર. અલખ નિરંજનકા દૂસરા અર્થ હૈ- મેરેમેં ભી વહી નિરાકાર સાકારકે અંશકો દેખો. આવરણ હટાઓગે તો હી દેખ પાઓગે.

પરમતત્ત્વ નિર્ગુણ-નિરાકાર તો હૈ હી. ફિર ભી વહ સાકાર હૈ હી, મનુષ્યરુપમેં, પશુપક્ષી, ચર અચર રુપમેં મનુષ્ય યદિ ચાહે તો ચિંતન મનનસે, ગ્રંથોંકે અધ્યયનસે, યા સંત સમાગમસે ઉસી નિરાકારકો સાકાર રુપમેં દેખ, સમઝ ઔર પહચાન સકતા હૈ. સેવા, દયા, દાન, ઉપકાર કરકે અપનેમેં રહે હુએ ઉસી સાકાર નિરાકારકો નિરાવરણ અર્થાત્ પરમશુધ્ધિકે દ્વારા અનુભૂત કર સકતા હૈ. યહ મૈં દાવેકે સાથ કહતા હૂઁ. માઁ વ હરિભાઈકો શ્રી ગુરુદેવને લિખ કર દિયા- ૐ શ્રી શ્રી રામચંદ્રાય નમઃ।

તારીખ ૩૦/૫/૫૭, તીન માસ રવિવારસે પ્રારંભ હોતા હૈ. ૨/૬/૫૭, પત્ર બરાબર એક માસમેં એક દૂંગા. છઠને દિવસ યદા કદા સ્વપ્ન હોગા. બારાહ માસ મેં એક દિવસ જરુર આઉંગા. જબ શરીર નિર્બલ રોગી હોગા તત્કાલ આઉંગા અથવા બુલાઉંગા જો કોઈ સાથમેં રહેગા તો આપકો, જો પાસ મેં ન હો તો બુલા લુંગા. આ બાત ચૌક્કસ હૈ કિ કોઈ સમય ખૂબ તુમારે પાસ રહૂઁગા.

मां [illegible]

ॐ श्री

श्रीराम चंद्राय नमः [illegible]

[illegible]

(१) प्रिय [illegible] मास [illegible] में [illegible] है
२/६/५७

(२) [illegible] मास में [illegible] हूंगा।

(३) [illegible] विश्राम [illegible] होगा

(४) बारह मास में [illegible] दिन [illegible] आऊंगा।

(५) आप शरीर निरोग [illegible] आऊंगा
[illegible]

(६) जो [illegible] मास में [illegible] बुलालूंगा।

(७) आनंद [illegible] है कि [illegible] विश्राम [illegible] पास रहूंगा।

૩૧-૫-૫૭ કો "મેં એકાંતમેં જાતા હું." ઐસા કહકર આજ શ્રી ગુરુદેવ પુષ્કરસે બિદા હુએ. મોટરમેં કોટા પહુંચકર ચિઠ્ઠીમેં લિખા- માઁ મૈં કોટા પહુંચ ગયા. તબીયત ઠી હૈ. ઠાકોર મેલસે રાજકોટ જાવેંગે. પ્રયાગજી મેરે સાથ હૈ.

ગંજબાસોદાસ, ૪-૬-૫૭ કા પત્ર- પ્રિય કુમુદિની સાદર આશીર્વાદ. મેરી તબીયત ઠીક હૈ. પત્ર પીછે લીખ રહા હૂં. તૂં ચિન્તા નહીં કરના મૈં તુજે જલ્દી બુલા લૂંગા.

રણછોડદાસકા આશીસ.

તા. ૮-૬-૫૭, અનંતપુરસે પત્ર લિખા- માઁ, હરિભાઈ સાદર આશીર્વાદ. મેરી તબિયત સાધારણ હૈ. અબ તીન માસ બરાબર વિશ્રામ કરુંગા. ચાટન બરાબર લેતા રહૂઁગા. મેરી ચિંતા કરના નહીં. મેરે નિર્વાહકે યોગ્ય સબ સુવિધા હૈ. તુમ ચિંતા ન કરના.

રણછોડદાસકા આશીર્વાદ

બિનાગંજસે ૧૯-૬-૫૭ કા લિખા પત્ર મુઝે ડહાણુ મિલા. શ્રી રામચંદ્રાય નમઃ। પ્રિય કુમુદ, સાદર આશીર્વાદ. તુમારા પત્ર તીન બાર પઢા. તુમારા પત્ર ઉત્તર દેને યોગ્ય નહીં હૈ. તૂંને સબ સત્ય લિખા. સત્યકા ઉત્તર કુછ હોતા નહીં. પ્રિય કમુ, કયા ઔર કિતના લિખૂઁ ! તેરે

સ્નેહ ઉદારતા ઔર સહનશીલતા સદા સ્મરણ રહતે હૈં ઔર સબ જીવનમેં સ્મરણ તો વહ રહેગી તુમારી સહનશીલતા.

મૈં યહાઁ પર હૂઁ. યહ બમ્બઈ આગરા રોડ પર ઉજ્જૈનસે લગભગ ૧૦૫ મીલકી દૂરી પર હૈ. બસે બરાબર ચલતી હૈ. તૂઁ યહાઁ કબ આતી હૈં ?

બીનાગંજ, ૨૧-૬-૫૭ "માં" કો પત્ર- માઁ મેરી તબીયત અચ્છી હૈ. ચિન્તા ન કરના. બીનાગંજમેં રહનેકા વિચાર હૈ. યહ સ્થાન બમ્બઈ-આગ્રા રોડ પર હૈં. મૈં સદા પ્રસન્ન હૂઁ. રણછોડદાસકા આશીર્વાદ

શ્રી રામંદ્રાય નમ: । પત્ર બીનાગંજસે તા.૨૨-૬-૫૭ પ્રિય કુમુદ ! ક્યા લિખું ? જીવન જાને કબ તક હૈ ! શરીર અસ્વસ્થ રહતા હૈ. ભજન હોતા નહીં. ઔર વિડમ્બના કા ઠિકાના નહીં. શાંતિ મનકી સદૈવ સૂચના દેતી હૈ કિ જાનેવાલી હૂઁ. ક્યા હૈ, કુછ નહીં. ભજનમેં મન લગાના. ધ્યાન પરિપક્વ કરના. ઉદારતાયુક્ત જીવન બનાના. મેરા પતા- બીનાગંજ બગીચેમેં જિ.ગુના. (મ.પ્ર.)

૨૭-૬-૫૭, આજ સુબહમેં મૈં મેરે ચચેરે ભાઈ જયંતિભાઈ કે સાથ બિનાગંજ પહુઁચી. શ્રી ગુરુદેવકા શરીર સ્વાસ્થય અત્યંત હી રોગગ્રસ્ત. પ્રતિક્ષા હી કર રહે થે. ઔર હમને જાકર પ્રણામ કિયા તો- "કમુ-મેરી કમૂ તૂં આ ગઈ ન !" બસ ઈતના બોલતે હી બેહોશ હો ગયે, કમજોરી વ બુખારકે કારણ. કોલન વોટર, સૌંઠ ચૂર્ણકા માલિશ વ થૈલી ઔર રુઈકે સેંકસે આધે ઘંટેમેં હોશ આયા. તુલસીપત્ર, કાલીમિર્ચ, અદરખ વ ગરમ મસાલાવાલા ઉકાલા બહુત પ્રાર્થના કરને પર લિયા. ફિર આરામપૂર્વક સો ગયે. ઔર શામ ઢલનેકે પહિલે હી ઉઠે. કમંડલૂ ઉઠાકર જંગલમેં પધારે. પૂર્ણ સ્વસ્થતાપૂર્વક, પ્રસન્ન વદન, લૌટતે હી કમંડલુમેંસે કાલે જામૂન થાલીમેં નિકાલે ઔર ખૂબ પ્રેમપૂર્વક આગ્રહસે હમેં ખિલાયે; આપશ્રીને ભી પાયે. નિત્યપ્રતિ કમંડલુમેં જામુન યા આમ યા બેલે, ગુલાબ કે ફૂલ લે આનેકા નિયમ હી રહા, જબ તક મૈં વહાઁ રહી.

આજ પત્ર લિખા- શ્રી રામચંદ્રાય નમ: । બીનાગંજ, ૨૭-૬-૫૭. સંતજી માઁ સંતજી મૈં બહુત આનંદમેં હૂઁ. શરીર પ્રકૃતિ ઉત્તમ હોતી જાતી હૈ. ચિન્તા ન કરના. યહાઁ પર ગુરુપૂર્ણિમા પર થોડે અસહાય લોગોંકો અનાજ દેનેકા નિશ્ચય કિયા હૈ. વ્યય ૪૦૦ હોગા. ઉજ્જૈન સે ભેજના. કુમુદ યહાઁ આ ગઈ હૈ. દિનુ આનેવાલા હૈ. રણછોડદાસકા આશીર્વાદ

તા. ૨૭ કો આતે હી મૈંને ક્યા દેખા થા ? કમરેકા કીંવાડ તૂટા-ફૂટા થા. શ્રી ગુરુદેવ કમજોર વ રુગ્ણાવસ્થામેં એક કમ્બલ પર લેટે હૈં. આસપાસમેં દોનોં ઓર, ઔર શ્રીચરણોંમેં ચાર-પાંચ કુત્તે ભી લેટે હુએ હૈં- અપની અપની જગહમેં ખડ્ડે ખોદકર.

તા. ૩૦-૬-૫૭ કો મૈંને બહુત આગ્રહપૂર્વક કમરેમેં સિમેન્ટ લગવાયા. શ્રી ગુરુદેવ નારાજ તો બહુત હુએ. તો, દો દિન તક તો રિપેરીંગ કરાનેકી બાત કરનેકી હિમ્મત ભી મુઝે

નહીં હુઈ. દો દિન પશ્ચાત્ સામનેસે હી આપશ્રીને કહા કિ હનુમન્તસિંગકો બુલાકર દુરસ્તીકા કામ કરાનેકો કહ દો. કમરેમેં ગોબર લિપવા લેના. યહાઁ ચાર-પાંચ માસ ઠહરનેકા હૈ- તાકિ બચ્ચી બહનકા નિયમ પૂરા હો જાયેં, ઔર વહ સબ ફલાહાર લેના શુરુ કરેં.

આજ્ઞા મિલતે હી તૂટા-ફૂટા કીંવાડ ઔર વિશાલ છત એવમ્ કમરેકી અગાશી (છત) કી દુરસ્તી હો ગઈ. રમેશભાઈ, કનૈયાજી, ફુલચંદજી, ઔર મામાકો બુલાનેકો પત્ર લિખવાયે.

આમકે સાથ દૂધ; કેલા કે સાથ દહીં ખાને સે બજન બઢતા હૈ

આપશ્રી ચીકુ ઔર આમ પાતે થે. એક દિન કહા :- સિર્ફ આમ હી લૂઁ તો ? મૈં :- જી હાઁ ! આપકો જિસ પ્રકાર અનુકૂલ હો.

શ્રી ગુરુદેવ :- યહ હાફૂસ (આમકી એક જાતી) અનુકૂલ નહીં. યહાઁ કી દેહાતી છોટી છોટી આમ અનુકૂલ હૈ. રસ નહીં નિકાલના. આમકો ૧૫-૨૦ મિનિટ પહલે ઠંડે જલમેં રખના. થોડી મિશ્રીવાલા ગોદૂધ મામૂલી ગરમ દેના.

શ્રી ગુરુદેવ ભોજનમેં સૂખી રોટીકે સાથ આમ ચૂસતે ઔર ફૌરન એક ઘૂંટ દૂધકા પીતે, દાલ-સબ્જી નહીં કે બરાબર. ૭ રોટી બરાબર પાતે. પશ્ચાત્ એક હાથમેં આમ, દૂસરેમેં દૂધકા ગિલાસ. બારી-બારી સે દોનોમેંસે ઘૂંટ લેતે. ૨૦ દિનકે બાદ હમ ગુના ગયે. શ્રી ગુરુદેવને સ્વયમને બજન કરાનેકા કહા, ઔર બજન ૧૨૧ રતલ હુઆ.

શ્રી ગુરુદેવ :- ૧૦૫ થા. દેખા દૂધ ઔર આમકે પ્રયોગકા પરિણામ !!

કલમી આમોમેં ગૂદા જયાદાહ હોનેસે ગરિષ્ટ હોતે હૈં. દેરસે પચતે હૈ. ઈસી વજહસે જયાદહ ગુણકારી આમ વહી હૈ જો બિના કલમ કિયે હુએ છોટે-છોટે હોતે હૈ. યે છોટે બીજૂ આમોમેં રસ અધિક હોતા હૈ જો હાજમા બઢાતા હૈ. ઔર શરીરકો-ખૂનકો પુષ્ટ કરતે હૈં. આમકે સાથ દૂધ ખાનેસે આમ નિર્દોષ રહતે હૈં ગુણમેં કેલા કે સાથ દહીં ખાનેસે બજન બઢતા હૈ.

હમારે યહાઁ તો ઋતુઓંકે અનુકૂલ ખાનપાન કે વિધિ-નિષેધ પ્રચલિત હૈ. સરલ કવિતમેં સાધારણ જન ભી યહ જાનતા હૈ. ઔર બોલતા હૈ. યહાઁ મધ્ય પ્રદેશકા યહ વિધિ-નિષેધ હૈં.

ચૈતે ગુડ, વૈશાખે તેલ । જેઠે પન્થ, અષાડે બેલ ॥
સાવન સાગ ન ભાદોં મહી । અસૌજ કરેલા, ન કાર્તિક દહી ॥
માગસિર જીરા, પૂષે ધના । માઘે મિસરી ન ફાગુને ચના ॥

મશીનકા પિસા અશુધ્ધ લગતા થા...(આહાર-વિહાર)

શ્રી ગુરુદેવ :- આહારકા કિતના પ્રભાવ પડતા હૈ મુઝે વરતેજમેં અનુભવ હુઆ થા. કહતા હૂઁ. ભક્તોં કે ભાવ કૈસે કૈસે હોતે હૈં. ઔર ક્યા ક્યા નૈવૈદ્ય લાતે હૈં ! ફિર તો ભાવ હૈ ! ઉનમેંસે ખાના ભી ચાહિયે. મૈંને ભી ભાવસે ખાખરા ખાયેં. સુખડી ભી લી. પરંતુ જી મચલને લગ ગયા. ગેહૂંકે આટેકા સ્વાદ હી નહીં થા. તો મૈંને કયા ખા લિયા હોગા ? મેંદા કા સ્વાદ કિંચિત

માલૂમ પડા થા. પરંતુ ઔર ભી દૂસરા બહુત સારા મિલાયા ગયા ઐસા નિશ્ચિત્ માલૂમ પડા.

દૂસરે દિન ફિર પૂજન-આરતી નૈવેદ્યકા કાર્યક્રમ પૂરા હોને પર ખાખરા વ સુખડીકે આટાકે બારેમેં પૂછા. બહનને કહા :- "બાપૂ ! અબ તો આટા તૈયાર મિલતા હૈ. ઉસમેં પરિશ્રમ કમ લગતા હૈ ઔર બહુત અચ્છે બનતે હૈં. હમારે ઘરમેં સબ તરહકે તૈયાર આટા રખતી હૂં. ઈડલી, ઢોસા, ડાકોરકે વડા, ગુલામજામૂન, ખમણ ઢોકલા આદિ આદિ કિતને પ્રકારકે આટેકા નામ મૈંને સુના."

મૈંને પૂછા- કીમત જયાદહ ચુકાની પડતી હોગી ન ?

બહનને કહા :- "ના બાપુ. ચક્કીવાલા જયાદહ પિસાઈ લેતા હૈ. આટા ભી રખ લેતા હૈ, અનાજ હમકો સાફ કરના પડતા હૈ. ચક્કી પર જાના આના પડતા હૈ. તો તૈયાર માલકી કીંમત ઈતની હી હો જાતી હૈ. ઔર આરામસે મિલ જાતા હૈ- જબ ચાહિયે તબ મિલ જાતા હૈ."

ભક્તોંકે ભાવવશ કહાઁ કી સ્થિતિ હો ગઈ ? મશીનકા પિસા નહીં ચલતા થા- અશુદ્ધ લગતા થા. હાથકી ચક્કીસે આટા કિયા જાતા થા, ઉસકા ઉપયોગ કરતા થા. ચિત્રકૂટમેં મંદાકિની ગંગાકે જલસ્રોતકે દ્વારા ચક્કી ચલાઈ જાતી થી ઔર ઉસીકા આટા ઉપયોગમેં લીયા જાતા થા. ખેર ! ઠીક હૈ. પરંતુ સોચનેકી બાત યહ હૈ કિ જબ ચાહે તબ કઈ પ્રકારકે આટા બજારમેં તૈયાર મિલ જાતા હૈ, તો યહ વ્યાપાર ભી બડે પૈમાને પર હોતા હૈ. ધંધા-વ્યાપારમેં પહલા પ્રાધાન્ય મુનાફાકા હોતા હૈ. મુનાફા બઢ્ઢાનેકા તરીકા હૈ- મિલાવટ કરના.

હમારે શાકાહારમેં અનાજકી પ્રાધાન્યતા હૈ. શુદ્ધ, ઉત્તમ અનાજસે પર્યાપ્ત પોષણ તત્ત્વ મિલતા હૈ. લેકિન પરિશ્રમ કરના નહીં હૈ તો મિલાવટવાલા તથા સડાગલા અનાજવાલે આટા રાજી રાજી હોકર ઉપયોગમેં લે રહે હૈ. સો તો ઠીક, પરંતુ પોષણતત્વ મીલતા નહીં હૈ. મિલાવટમેં ન માલુમ ક્યા ક્યા મિલાયા જાતા હોગા ! સફાઈ કરનેકા પરિશ્રમ હમ નહીં કરના ચાહતે હૈં. થોકબંધ આટા બનાનેવાલેકે મઝદૂર લોગ ભી કૈસી સફાઈ કરતે હોંગે !!

મહત્ત્વકા પ્રશ્ન તો યહ કિ હમેં આહારમેં પોષણ પ્રાપ્ત હોના ચાહિયે સો તો મિલેગા નહીં. ઉત્તમ અનાજ, દાલ, ઘી, તેલ, મસાલે ઔર ઉત્તમ સબ્જી આદિકા ઉપયોગ આહારમેં કરના ચાહિયે. કારણ કિ જો આહાર લેતે હૈં ઉસસે હી રસ-ધાતુ બનતે હૈં. જો શરીરકો, મન, બુધ્ધિ, હૃદયકો સ્વસ્થ રખતે હૈં. વિચારકો, મન-બુધ્ધિકો વિકૃત નહીં કરે યહ દેખના જરૂરી હૈ.

જૈસા અન્ન-જલ ખાયે-તૈસા હી મન હોય ।
જૈસા પાની પીજિયે- તૈસી બાની હોય ॥

દીપક અંધકારકો ખાકર કાજલ જૈસે કો જન્મ દેતા હૈ. પ્રાણી નિત્ય જૈસા આહાર કરતા હૈ વૈસી હી ઉસકી સંતતિ હોતી હૈ. દૂસરી બાત યહી કિ સ્વભાવ હોતા હૈ વૈસા કર્મ હોતા હૈ. આહાર-વિહાર હોતા હૈ. સત્વ, રજ, તમકા પ્રભાવ મન પર પડતા હૈ. શુદ્ધ, પવિત્ર સાત્ત્વિક

આહાર કરને પર સત્વગુણકી વૃધ્ધિ સ્વભાવમેં હોતી હૈ. તમોગુણકા હ્રાસ હોતા હૈ. તબ અશુભ વાસનાઓંકા ભી ક્રમશ હ્રાસ હોતા હૈ. ઔર વિચાર વ ભાવનાએં પવિત્ર વ સાત્વિક રહતે હૈં. તબ ક્રમશઃ મન સૂક્ષ્મ હોતા હૈ. બુધ્ધિ, ચિત્ત વ અહંકારકો વિકસિત કરનેમેં સૂક્ષ્મ મન સહાયક હો જાતા હૈ. રાગ-દ્વેષ ઔર મૈં-મૈં-તૂઁ-તૂઁ ઔર વાદવિવાદ વિરોધ-ઝઘડા આદિકી નિરર્થક્તા બુધ્ધિ સમઝને લગતી હૈ. નિમ્ન સ્તરકે વિચાર-ભાવ કર્મ આદિસે ચિત્ત ઉપરામ અર્થાત ઉદાસ હોને લગતા હૈ. મિથ્યાભિમાનકો છોડકર ચિત્તશુધ્ધિસે અહંશુધ્ધિકી ઔર સહજ મૂડ જાતા હૈ. આહાર-વિહાર ખૂબ સોચ સમઝકર, શુભ-અશુભ પરિણામકા ખ્યાલ રખકર સંયમિત રખના ચાહિયે.

કુછ ઈલાજ

(૧) ગંઠ હોતા થા- ઈસકે લિયે ઈલાઝ બતાયા- દો-તીન સાલકી આયુકી ગાયકા તાજા મૂત્ર સુબહ-શામ તીન-તીન તોલા પી જાના.

(૨) મૃગી વાઈ- (ફીટ) કે લિયે ઈલાજ- ગૌમૂત્ર સુબહમેં પાંચ તૌલા પીઓ.

(૩) બૂખાર કે લિયે- ગોબરકા રસ છાન લેના, ગૌમૂત્ર, ગૌદૂધ, ગૌ દહીં ઔર ગૌ ઘી- સમાન માત્રામેં મિલાકર લેના મંદ આઁચ પર ઘી કો પકાના. યહ પંચગવ્ય ઘી- સુબહ શામ દો-દો તોલા લો.

(૪) કમલા- પાંડુરોગ કે લિયે ભી યહી ઉપાય બતાયા.

(૫) બાલકકે અનેક રોગોં પર- પિપ્પલી (લિંડી પીપર), અતિવિષ, મોથ (નાગરમોથ) કાકડા શિંગી- ઈનકે સમાન ભાગ લેકર કપડા છાન ચૂર્ણ- એક યા ડેઢ મૂઁગદાણાકે બરાબર ચૂર્ણ મધુકે સાથમેં, દિનમેં તીન બાર દેના. જરુરતકે અનુસાર પાની ભી મિલાયા જા સકતા હૈ.

જવર, અતિસાર, શ્વાસ, કાસ, ઉધરસ, વમન આદિ તકલીફોંકો દૂર કરતા હૈ. ૧૦-૧૫ દિનકે બાલકસે લગકર ૧૦-૧૨ સાલ તકકે બાલકકો દિયા જા સકતા હૈ. આયુ પ્રમાણકે અનુસાર ખુરાક દેના. પ્રારંભમેં હંમેશા કિસી ભી ઔષધિકા ખુરાક (ડોઝ) કમ માત્રામેં હી દેના. પીછે ક્રમશઃ જરુરતકે અનુસાર બઢાકર દેના.

ભક્તિ હી યોગ હૈ, જ્ઞાન હૈ

બિનાગંજ, ૩૦-૬-૫૭. શ્રી ગુરુદેવને લિખા :- પૂર્વસંસ્કારાનુકૂલ શ્રીરામમેં કલ્પનાકો અવકાશ મિલતા હૈ, પરંતુ મંત્રમેં મહાન શક્તિ હૈ. વાચકસે વાચ્યકા ઘનિષ્ઠ સંબંધ હૈ. વાચક મંત્ર હી વાચ્ય તક પહુઁચાનેમેં સમર્થ હૈ- યહ ધ્રુવ સત્ય હૈ.

અનુરાગકે વિષયમેં-લક્ષ્યમેં અનન્ય ચિત્ત રહના હી ભક્તિ હૈ. યોગશાસ્ત્ર ઈસે સમાધિ કહતા હૈ. ભક્તિ સ્વયં યોગ હી હૈ. ભક્તિ હી જ્ઞાન હૈ. ક્યોંકિ ઔર સમસ્ત વિષયોંકા ત્યાગ સહજ રુપસે હોકર કેવલ અપને અનુરાગકે વિષયકા હી બોધ-સ્મરણ-સ્ફૂરણ રહે વહી તો હોતા હૈ જ્ઞાન ! ઈસ પ્રકાર ભક્તિ, જ્ઞાન, યોગ- તીનોમેં અનન્યચિત્ત,

અનન્ય અનુરાગ, એક હી લક્ષ્યમેં વૃત્તિનિરોધ હો જાતા હૈ. તીનોં સમાન હૈ.

જાગ્રતબુધ્ધિસે હી મનુષ્યકો અપના દોષ વ અપની ભૂલેં સમઝમેં આતે હૈ. જાગ્રતબુધ્ધિસે હી ઈસકા સ્વીકાર કર સકતા હૈ, ઔર ઈનકો નિર્મૂલ કર સકતા હૈ. આત્મનીરીક્ષણકી સચ્ચાઈ વ ક્ષમતાસે હી ઐસી હિંમત ઔર અપના વિકાસ સાધ્ય હોતે હૈં.

યા યોં કહો કિ જાગ્રતબુધ્ધિ જબ આચરણશીલ હોવે તભી જ્ઞાન, જાગ્રતબુધ્ધિ(હી) જ્ઞાન, ઉપાસના યા કિસીભી સાધના માર્ગમેં સિધ્ધિ પ્રાપ્ત કરા દેતી હૈ. જો કોઈ અપના અજ્ઞાન ઔર દોષ વ નિર્બલતાએં સ્વીકાર કરનેકા આત્મબલ વ હિંમત પ્રાપ્ત કર લેતા હૈ, ઉસે હી સિધ્ધિ પ્રાપ્ત હોતી હૈ. તાત્પર્ય કિ દંભસે કુછ પ્રાપ્ત નહીં હોતા. વિકાસ હોતા હી નહીં હૈ. જહાઁ કે તહાં, બલ્કિ ઔર નીચે જા રહે હો.

બિનાગંજ, ૧૦-૭-૫૭, દો દિન પશ્ચાત્ શ્રી ગુરુપૂર્ણિમાકા પૂજન ઉત્સવ હૈ. ઉસમેં સમ્મિલિત હોનેકો રાજકોટસે ૧૦૦-૧૫૦ ભાઈ-બહન આજ સામકો આ રહે હૈં. ઉજ્જૈન, ગૂના, બ્યાવરા, શુજાલપુર, ઈટારસી, કલકતા આદિ સ્થલોંસે ભી બહુત ભક્ત આ ગયે હૈં. બમ્બઈ, કલકત્તાસે અભી ઔર બહુત આનેવાલે હૈં.

શ્રી ગુરુદેવકે આદેશાનુસાર ઉન્હોંને કહે હુએ માપમેં ચાવલ, સાગ મૈંને ઔર કનૈયાજીને તૈયાર કિયે. દોપહરમેં - ચાર બજે શ્રી ગુરુદેવ બગીચેમેં સભામેં બિરાજે. આસપાસકે દેહાતોંસે દર્શનાર્થીઓંકી ભારી ભીડ જમા હુઈ થી. મૈં ઉપર કમરેમેં સાગ બના રહી થી. તબ કનૈયાજીકે સાથમેં નાપાતુલા આટા, શક્કર, ઘી, પાની ભેજકર શ્રી ગુરુદેવને કહલવાયા કિ હલુઆ તૈયાર કર લેના.

મૈંને આટા સેંક લિયા, જલ ગરમ કર લિયા. અબ આગે ક્યા કરના ? આટામેં પહલે જલ છોડૂઁ યા શક્કર ? ઈસકી ઘબરાહટ હો ગઈ. આજ તક કઈ જગહ કઈ ભંડારેમેં હલુઆ હોતા દેખા થા, પરંતુ કભી બનાયા નહીં થા. ઘબરાહટકે મારે દેખી હુઈ કોઈ વિધિ યાદ ભી નહીં આ રહી થી. રાત્રિ ઢલનેવાલી થી, ઔર કિસી ભી વક્ત રાજકોટકા સમૂહ આ પહૂઁચેગા. ઔર સબસે જયાદા ઈસ બાતકી ચિન્તા હો રહી થી કિ રાત્રિકે અંધેરેકે પહલે હી સબ કુછ તૈયાર કર લિયા જાવેં તો અચ્છા, કારણ કિ બિજલી થી નહીં.

કનૈયાજીકો બુલાકર પૂછા કિ આટામેં અબ ક્યા છોડૂં ? જલ - યા શક્કર ? ઉન્હોંને કહા - બહનજી ! ઈતના જયાદા આટા કા હલુઆ કહીં બિગડ જાયેગા તો ? મહારાજજીકે આને પર હી કરના. ઈતનેમેં શ્રી ગુરુદેવકી આવાજ સીઢિ ચઢતે હુએ આઈ કિ

કુમુદ કનૈયા, લેઉ બલઈયાઁ । હલુએકી ખાલી કડઈયા ॥

કમરેમેં પધારતે હી શ્રી ગુરુદેવને કડાહી સમ્હાલ લી. આટામેં જલ છોડા-પીછે શક્કર. બઢિયા હલુઆ બના. રાત્રિકો સબ ભક્તોંકો જિમાયા.

પ્રગલ્લભ મન બનાઓ

શ્રી ગુરુદેવ :- **મન પર દમન નીતિ અપનાઓગે તો પરિણામ વિપરીત નિકલેગા.**

મનકો સમઝાતે સમઝાતે સદાચારશીલકા અનુગમન કરો. તદનુસાર આગ્રહપૂર્વક આચરણ કરો. તુમ દેખોગે કિ ઐસા કરનેસે તુમારા મન શુધ્ધ, સ્થિર, પ્રગલ્લભ હો રહા હે. પ્રગલ્લભ મનમેં પ્રેમકા આવિર્ભાવ હોતા હે. તેરા-મેરા કા છિછોરાપન મિટ જાયેગા.

પ્રાણીમાત્રકે પ્રતિ સહજ સંવેદન, હમદર્દી હી માનવ જીવનકા સ્વભાવ હે. માનવ જીવનકી યહી દિવ્યતા હે, ઔર ધર્મ ભી યહી હે. અન્યથા આહાર-વિહાર ઈત્યાદિ તો પશુમાત્રમેં ભી હૈં હી. મનકો શાંત કરનેકા અર્થ યહ કદાપિ નહીં હો સકતા કિ મનકો જડ બના લેના. મનકી શક્તિકા સહી-સહી વ વ્યવસ્થિત ઉપયોગ કરનેકી જાગ્રતી યહ અભ્યાસ હે, સાધન હૈં; ઔર મનકી શક્તિ પર અપના કાબુ- યહ પરિપક્વ અભ્યાસ હે. ઔર ઈસીમેં મનકી શાંત દશા હે.

અપને વિચાર કરતે હૈં ઉસમેં મનકી શક્તિકા વ્યય હોતા હી હે. અપને બોલતે હૈં ઉસમેં ભી મનકી શક્તિકા વ્યય હે. ભાવના વ ઉર્મિયાઁમેં ભી મનકી શક્તિ વ્યય હોતી હે. ઈસલિયે હમારા પ્રત્યેક વિચાર, પ્રત્યેક શબ્દ, હમારી પ્રત્યેક ભાવના વ ઉર્મિકો શુધ્ધ, દિવ્ય કરને પર શુધ્ધ-દિવ્ય મનકી કઈ દિવ્ય શક્તિયાઁ હમારેમેં આવિર્ભાવ હોતી હૈં. આવરણ હટ જાનેસે પ્રકાશિત હોતી હે. ઈસલિયે શાંત મન જડ નહીં હોતા હે, પરંતુ અત્યન્ત ક્રિયાશીલ ચિન્મય હોતા હે. ઉસકો તો સ્થૂલ દેશ, કાલ વસ્તુ ભી બાધક નહીં હો સકતે હૈં.

શ્રી ગુરુપૂર્ણિમા- બિનાગંજ- ૧૨-૭-૫૭

ગુરુભક્તોંકા બડા સમુદાય શાંત, શ્રધ્ધાયુક્ત બૈઠા થા. પૂજનવિધિ હો રહી થી. એક ઉંદરી શ્રી ગુરુદેવકે સાથ શ્રી ગુરુદેવકે કમરેમેં રહતી થી. વહી ઉંદરી ચૂઁ-ચૂઁ કરતી શ્રી ગુરુદેવકે સમીપમેં ઘૂમને ફીરને લગી. ભક્ત ઉસકો ભગાતે થે- ફિર ભી વહીં કી વહીં આતી થી. શ્રી ગુરુદેવને કહા :- "મેરી માઁ, યહ આપ ક્યા કર રહી હે ? સબકો વિક્ષેપ પહૂઁચાના અચ્છા નહીં." આઓ યહાં મેરે આસનકે નીચે શાંતિસે બૈઠ જાઓ, ઔર દેખો તો સહી ક્યા ક્યા હો રહા હે ? ઉંદરી બરાબર દો ધંટે વહી પર ચૂપકી સી બૈઠી રહીં.

પૂજનકી બેલા તાંબેકે બર્તનોંકો દેખકર શ્રી ગુરુદેવને કહા:- ઈન બર્તનોંકી સફાઈ અચ્છી વ સુગમતાસે કરના ચાહો તબ એક શેર (આજકા એક લિટર) પાનીમેં દો ચમચ વોશિંગ સોડા ડાલકર પાનીકો ઉબાલકર ઉસ પાનીસે તાંબાકે બર્તનોંકો સાફ કરેં - મિટ્ટિમેં મિલાકર. ચાંદીકે બર્તનોંકો સાફ કરકે ઉપર ચૂનાકા લેપ કરના. ફિર સૂખ જાય તબ કપડેસે સાફ કરના. ચાંદી અધિક ચમકેગી.

પૂજામેં ભાવના

શ્રી વિગ્રહકો સ્નાન કરાતે સમય હૃદયમેં પ્રેમામૃતકી ધાર ભી ઉસમેં સમ્મિલિત હો જાતી હે. પુષ્પ ચઢાતે સમય મન પુષ્પ જૈસા પ્રસન્ન હો જાતા હે. "સુમન" સે મનોતીતકો

પુષ્પ ચઢાયા જાતા હૈ. તબ કિતના આનંદ હોતા હૈ ? લાલ, પીલા, નીલા, શ્વેત રંગકે પુષ્પ ચઢ ાતે વક્ત ચિત્તકી રાજસ, તામસ ઔર સાત્વિક વિકાર વ વૃત્તિયાઁ ભી અર્પિત કરતા હુઆ નિવૃતિ સ્પર્શ કે આનંદકી અનુભૂતિ હો જાતી હૈ.

ગણેશજી = માને સર્વ ક્રિયાધીશકો ત્રીદલી દુર્વા (દૂબ) ચઢાતે વક્ત ગુણત્રયકી ગ્રઁથીયાઁ ઉન્હેં અર્પિત કર દિયા જૈસા લગતા હૈ ઔર મૈં હર્ષસે વિભોર હો જાતા હૂઁ. મંગલકે મંગલ શિવશંકરકી સન્નિધિમેં મૈં ઓર અશિવ વાસનાઓંસે મુક્ત હો જાતા હૂઁ.

આત્મદર્શન હોનેમેં પ્રતિબંધ

આત્મદર્શનમેં અનાદિ અવિદ્યારુપ પ્રતિબંધ જો હૈ ઉસીકે લિયે યમરાજાને નચિકેતાકો કઠોપનિષદમેં સમઝાતે હુએ કહા હૈ- "એષ સર્વેષુ ભૂતેષુ ગુઢાત્મા ન પ્રકાશતે" (કઠ.૧-૩-૧૨). તબ કિસ પ્રકાર પ્રતિબંધકો જાના જા સકેગા ? ઉત્તર દેતે હુએ યમરાજને કહા કિ "દૃશ્યતે ત્વગ્રયા બુધ્ધયા" અર્થાત્ અતિ સૂક્ષ્મ બુધ્ધિસે હી સમઝા જા સકતા હૈ. અબ સૂક્ષ્મ બુધ્ધિ ક્યોં કર પ્રાપ્ત કી જા સકે ? અથવા યોં કહો કિ સૂક્ષ્મ બુધ્ધિ ક્યોં નહીં હોતી હૈ ? અર્થાત્ સૂક્ષ્મ બુધ્ધિકે પ્રતિબંધ કૌન હૈ ? ક્યોંકિ યહ જાને બિના ઈનકો દૂર કર સકના સર્વથા અશક્ય હી હૈ. ઈસીલિયે ઉસકો અર્થાત્ પ્રતિબંધકો પ્રથમ જાનના ઔર સમઝના ચાહિયે. મનચાંચલ્ય ઔર બુધ્ધિકી અશુધ્ધિ હોનેમેં ઈન્દ્રિયાઁ હી કારણ હૈ. એક ઈન્દ્રિયકે અમર્યાદિત હો જાનેસે ભી મહાન અનર્થ હોતા હૈ, તો હમારે પાસ તો પાઁચ ઈન્દ્રિયા હૈં.

મૃગ માતંગ પતંગ ભ્રમ પંચમ મીન હુલાસ ।
પાઁચો વિષયકે ભોગસે ભયો પાંચકા નાસ ॥

મૃગ શ્રોત્રેન્દ્રિયકે વશ હોકર નાદકે ઉપભોગમેં હી મૃત્યુ પ્રાપ્ત કર લેતા હૈ. હાથી સ્પર્શેન્દ્રિયકી લાલસાકે પરાધીનતા પ્રાપ્ત કરકે મૃત્યુ પર્યંત પરાધીન જીવન ભોગતા હૈ. ચક્ષુન્દ્રિયકે વશ હોકર દીપકકે તેજરુપકે મોહમેં દીપકમેં પડતા હૈ. મછલી સ્વાદેન્દ્રિય કે વશ હોકર મૃત્યુ પ્રાપ્ત કરતી હૈ, ઔર ભ્રમર ઘ્રાણેન્દ્રિયકે વશ હોકર કમલસે દૂર નહીં જાતા-ત્યાગ નહીં કરતા- શામ ઢલને પર ભી. પરિણામમેં કમલકે અંદર હી કેદ હોકર બિના હવાકો પ્રાણ છૂટ જાતા હૈ. ઈસલિયે સોચનેકી બાત યહી હૈ કિ પાઁચો ઈન્દ્રિયકો સ્વચ્છંદતાપૂર્વક અપને અપને વિષયમેં હી અમર્યાદિત રુપમેં બરતને દેના- યહી પ્રતિબંધ હૈ.

કબીરા પુકારી યૂઁ કહે, શોધો આપ શરીર ।
પાઁચે ઈન્દ્ર બસ કરો, તો ઝલકેં શ્રી રઘુબીર ॥

ઈસલિયે ઈન્દ્રિયોકા પ્રત્યાહાર કરના સિખો. સાધ્ય કરો. પ્રત્યાહાર ક્યા હૈ ? ચિત્તવૃત્તિ નિરોધકો હી યોગ કહા હૈ ક્યોં ? ચિત્તકી સ્થિરતા મન શુધ્ધિસે હોતી હૈ.

આચરણ નિષ્ઠા

શ્રી ગુરુદેવ :- તૂંને તર્કશાસ્ત્ર પઢા હૈ ? મૈં :- જી હા. ઈન્ટરમેં પઢી હૂઁ. શ્રી ગુરુદેવ :- તો મેરા એક કામ કર. તર્કબધ્ધ ચર્ચા કર. ''મુક્ત જીવ બાર-બાર કિસ લિયે ?'' ઈસ પર પ્રશ્ન

પૂછા. મૈં :- તર્ક-કુતર્ક વિતંડાવાદ હૈ. ઐસા આપ કહતે હૈં. ઈસલિયે મૈં ઈતિહાસકા પૂછતી હૂઁ. ઈન્ટરમેં તર્કશાસ્ત્ર પઢી થી પરંતુ અબ બિલકુલ યાદ નહીં હૈ. શ્રી ગુરુદેવ :- અચ્છા, તો યહ બતાઓ- બી.એ. મેં ઈતિહાસ પઢી થી સો યાદ હૈ ક્યા ? મૈં :- જી નહીં. વહ ભી તો યાદ નહી હૈ. શ્રી ગુરુદેવ :- હલુવા બનાનેકી રીત સીખી વહ યાદ હૈ ? મૈં :- જી હા, બરાબર યાદ હૈ. શ્રી ગુરુદેવ :- ઔર દાલ બનાના કબ સીખી ? કિસ પ્રકાર સીખી ? યહ યાદ હૈ ? મૈં :- યહ યાદ નહીં હૈ, ક્યોંકિ બહુત સાલ પહલે સીખી થી તો અબ ઈતના યાદ નહીં હૈ. શ્રી ગુરુદેવ :- યાદ નહીં હૈ ફીર ભી તુમ દાલ બનાતી તો હો. મૈં :- અભ્યાસ જમ ગયા હૈ તો બના સકતી હુઁ. શ્રી ગુરુદેવ :- **શિક્ષાકે દ્વારા હી જ્ઞાનતંતુઓકા અભ્યાસ હો જાતા હૈ. વિકાસ હો જાતા હૈ.** જ્ઞાન ગ્રહણ કરનેકા તથા જ્ઞાન પ્રસ્ફુરિત કરનેકા સામર્થ્ય જો હોતા હૈ, વહ પુષ્ટ હો જાતા હૈ. યહ અભ્યાસ ભી જમ જાતા હૈ. ઈતિહાસ, તર્કશાસ્ત્ર, ભૂગોળ, વિજ્ઞાન, ગણિત ઈત્યાદિ શાસ્ત્રોંકી શિક્ષા ઈસ પ્રકાર જમ જાતી હૈ. ઈસીકો વિકસિત બુધ્ધિ કહતે હૈ. ફિર અનુભવ બુધ્ધિ ભી હોતી હૈ. ગુણબુધ્ધિ ભી હોતી હૈ. - સાત્વિક, રાજસી, તામસી સદ્ઉપયોગ હોવેં વહી બુધ્ધિ સાત્વિક, વિતંડાવાદ બઢાવેં, રાગ-દ્વેષ, ઈર્ષા, ક્રોધ બઢાવે વહી તામસી; જડકી પ્રિયતા, ભોગ લાલસા, ઉસીકી પ્રવૃત્તિ વહ રાજસી.

મનુષ્યમેં બુધ્ધિતત્વ હૈ- વહ જ્ઞાન હૈ. વહ શુભ-અશુભ, સત્ય-અસત્ય વ અચ્છા-બૂરા બરાબર જાનતા હોતા હૈ. પતંગ-આદિકો જ્ઞાન નહીં હૈ. ઈસલિયે અપની પ્રેયકી વૃત્તિકે અનુસાર, શ્રેયકો ન જાનતે હુએ બરાબર ખાક હોતા હૈ. જબ કિ મનુષ્યમેં ઈસ પ્રકારકા અજ્ઞાન નહીં હૈ. વહ શ્રેય ઔર પ્રેય, સત્યાસત્ય, શુભાશુભ આદિ બરાબર જાન સકતા હૈ, જાનતા હૈ. ઔરોંકો ઉપદેશ ભી દેતા હૈ, પરન્તુ વહ સ્વયમ તો અપને જ્ઞાનકા ફાયદા નહીં ઉઠાતા. આચરણમેં નહીં લાતા. કેવલ અપની બાનીમેં હી અપના જ્ઞાન રખતા હૈ.

મનુષ્યકી યહ સબસે ભારી વિડંબના વ કરુણા યહી હૈં કિ વહ આચરણશૂન્ય હૈ. યહ સબસે ભારી અનિષ્ટકર્તા દોષ હૈ. જીવનમેં પ્રગતિ તભી હોતી હૈ જબ અપને પ્રાપ્ત જ્ઞાનકો ક્રિયામેં ઉતારતે હૈ. સમયકો નિરર્થક ન જાને દો. ગયા હુઆ સમય વાપિસ મિલ નહીં સકતા. વહ પાની મુલતાન ગયા.

અપને આદર્શ વિચારોંકો, ઉચ્ચ ભાવનાઓંકો વ સદ્ગુરુકે આદર્શોંકો તત્પરતાપૂર્વક તત્કાલ આચરણમેં લાના ચાહિયે. ચાહે કિતને હી ઉન્નત વિચાર વ ભાવના ક્યોં ન હો, જબ તક ઉનકો ક્રિયા સંપન્ન નહીં કિયે જાતે હૈ તબ તક વે સબ શેખચલ્લીકે હવામહલકે સમાન હી હૈ- હવાઈ કિલ્લે હી હૈં.

સ્વર્ગ ઔર નર્કકે દ્વારકી કુંજિયા

હમારે મહર્ષિયોં વ મનીષિયોંને સ્વર્ગ ઔર નર્કકે દ્વાર ખોલનેકી કુંજિયા સ્પષ્ટ શબ્દોંમેં બતલાઈ હૈ. ક્રોધ કરના, કટુ વા ઝૂઠ બોલના, દરિદ્ર - સ્વજનોંસે વૈર, સંબંધિયોસે

ઝઘડે, નીચોંકા સંગ, દુર્જનકી મૈત્રી, કુપાત્રકી સેવા કરના, રાગ, દ્વેષ, ઈર્ષા, ક્રોધ, સ્વાર્થરત, નિંદા કરનેવાલેકે નિકટ સંપર્કમેં રહના, મુર્ખ વ કુપાત્ર સંતતિ હોના, સદા વ્યાધિગ્રસ્ત રહના, નિકટ સ્વજનોંકા કપટી હોના યે સબ નરકવાસકે લક્ષણ હે.

વેર-વિરોધ ઔર રાગ-દ્વેષ કરનેવાલે દુર્જનોંસે પ્રીતી હોના, ઈર્ષાલુ, દંભી વ મૂર્ખકી સલાહ લેના, કર્તવ્યસે ઉચિત બાતસે વા સુયોગ્ય વ્યક્તિસે વા પરિકરકે સ્વજનસે વૈર-વિરોધ કરના યે સબ વિધાતા કે વામ હોનેકા અર્થાત્ અપની ભાગ્યહીનતા કે લક્ષણ હે.

દંભ, ક્રોધ, ઈર્ષા, દ્વેષ, ઘૃણા, હિંસાવૃતિ મનુષ્યકે જીવનમેં સબ મૃત્યુકી ઓર જલ્દી લે જાનેવાલે ઔર કમ યા જયાદાહ માત્રામેં મૃત્યુ જૈસી કુછ વિકૃતિસી અનુભૂતિ કરા દેનેવાલે મૃત્યુ કે મિત્ર હે. અર્થાત્ જીંદે મનુષ્યકો મૃત્યુકા સ્વાદ દેનેવાલા હે. ઈનકી જિતની અધિક માત્રા મનુષ્યકે જીવનમેં હોતી હૈ, ઉતની માત્રામેં વહ મનુષ્ય મરા હુઆ હે. ઈસી તરહ સ્વર્ગ, કે બારેમેં ભી કહા ગયા હે કિ સજજનોંકા, સત્કર્મોકા ઔર સદભાવનાઓકા સુખ, આનંદ ઔર વૈભવ સ્વર્ગમેં રહનેકે સમાન હે.

માનવતા, કુલીનતા, ઈશ્વરભક્તિ અર્થાત્ શુભમેં અનન્ય નિષ્ઠા, આરોગ્ય, દીર્ઘ જીવન, સન્મિત્ર, સુપુત્ર, સુયોગ્ય જીવનસાથી, નીતિ, ન્યાય વ કર્તવ્યકી તત્પરતા એવમ્ નિપૂણતા, સૌજન્ય, સરલતા વ શુચિતા, વિચક્ષણતા, વિચારશીલતા વ વિનમ્રતા, સુયશ, જિતેન્દ્રિયત્વ, દાન દેનેકી ઉદારતા વ સત્પ્રવૃત્તિ, યે સબ સ્વર્ગકે અલૌકિક સુખોકા ઐશ્વર્ય ઔર આનંદ હે. ક્વચિત્ વિરલે મનુષ્યોંકો યે પ્રાપ્ત હોતે હૈં.

સંગ હંમેશા ઉચ્ચ સ્તરકા રખના ચાહિયે. સત્યકા સંગ રખના ચાહિયે. દેખાદેખી, નિંદા-કૂથલીમેં બહના નહીં ચાહિયે. સુનકર અપની બુદ્ધિકા ઉપયોગ કરના ચાહિયે કિ ઐસી-ઐસી બાતે કહનેવાલેકા સંગ કૈસે ઉચ્ચસ્તરકા હો સકતા હૈ ? બુદ્ધિ હોને પર ભી સમઝદારી નહીં રખતે હો તો સમઝમેં આ જાતા હૈ કિ તુમ ભી ઉસી સ્તરકે હો. ઈસલિયે ઈતને મિલે ઝૂલે રહતે હો. ચતુરતા કા મતલબ હૈ સમઝદારી કો જાગૃત રખના.

કુસંગસે મનુષ્યકા અધ:પતન હોતા હૈ અર્થાત્ મનુષ્યકા માનવજીવન નહીં રહતા હૈ. લોભી, વિલાસી, કપટી, ભોગવિલાસી, અભિમાની, નિંદામે રત, છલી-પાખંડી હો ઈનકા સંગ મહાન કુસંગ હૈ. કુસંગકા ત્યાગ તો શીઘ્ર હી કર દેના. વિષકા ત્યાગ કરનેમેં દેર લગાતે હો ક્યા ? કુસંગ તો મહાવિષ હોતા હૈ. ક્યોંકિ વહ ઈશ્વર, સત્ય, ધર્મ, માનવીયતા યાને સદાચારસે હમકો દૂર લે જાતા હૈ. ઈનમેં અશ્રદ્ધા વ કુતર્ક ઉત્પન્ન કરા દેતા હૈ.

ફિર વૃતિયાઁ અધિક માત્રામેં તામસી, રાજસી ઉઠને લગતી હે. જિસકા અનિવાર્ય પરિણામ હે અશાંતિ. ઈસલિયે જીવનમેં સુખ શાંતિ ઔર સહી વિકાસ ચાહતે હો તો કુસંગકા ત્યાગ શીઘ્ર હી કરદો. કુસંગકે પ્રભાવસે અચ્છે અચ્છે સંસ્કારી બડે-બડે વિદ્વાન ઔર જટિલ

તપસ્યા કરનેવાલે ભી લક્ષ્યચ્યુત હો ગયે હૈં, ઐસે કઈ ઉદાહરણ ઈતિહાસમેં શાસ્ત્રોમેં મૌજુદ હૈ ઔર હમારે સામને વર્તમાન મેં ભી હૈ.

ઈસલિયે સત્સંગ કરના-સત્યકા સંગ કરના ચાહિયે ઔર વહ સમગ્ર જીવન વ્યવહારમેં, વ આચરણમેં મૂર્ત હોતે રહના ચાહિયે, તભી તો વહ સત્ય હૈ, અન્યથા તો દંભ ! સત્ય સુવર્ણ આવરણોંસે ઢંકા હુઆ હૈ. ઐસા કઠોપનિષદ કહતે હૈં. આવરણ કિસ લિયે ? કૈસે ઇસકો દૂર કર સકે ? ઈસલિયે જાનના જરુરી હૈ કિ આવરણ હૈ ક્યા ? ઔર કહાઁ સે વે આ ગયે હૈં ? અર્થાત્ સત્ય કિસસે ઢઁકા હૈ.

મોહ, માયા ઔર અહમ્, અવિદ્યાસે યહ સત્ય આવૃત્ત રહા હૈ. મનુષ્ય અહમ્ , મોહ, મમત્વ ઔર મૈં, મૈં, મેરા-મેરાકે અજ્ઞાન ઔર અભિમાનમેં ઈતના ઉલઝ જાતા હૈ કિ વાસ્તવમેં સત્ય કયા હૈ ? કહાઁ હૈ, કૈસા હૈ ? યહ સોચનેકા ઉસકો સમય નહીં- જાગૃતિ ભી નહીં. બસ ! (બાહરકે) સુવર્ણ આવરણોંકો હી સત્ય સમઝ લેતા હૈ, ઉપરી સ્થૂલરુપકો સત્ય સમઝતા હૈ. ઔર ઉસીકે પીછે કઈ જન્મ બીત જાતે હૈં, ફિર ભી ઉસે માલૂમ ભી નહીં પડતા હૈ કિ સત્યસે તો વહ કિતના- કિતના દૂર-દૂર નિકલ આયા હૈ.

ઘમંડ, અભિમાન, દંભ, દર્પ, મોહ-મમત્વ યે સબ સત્યકે ઉપરકે સુવર્ણકે આવરણ હૈ. જીવ માત્રકો ઐસા સુવર્ણ આવરણ પ્રિય હૈ. આત્મનિરીક્ષણકે બિના સત્યકી ઓર એક કદમ ભી નહીં ઉઠા સકોગે. ઈસલિયે મૈં કહતા હૂઁ કિ **આત્મનિરીક્ષણ ન હો ઐસા માનવ જીવન વ્યર્થ હૈ. જબ તક અહમ્, ઘમંડ, મોહ-મમત્વ હૈ**, તબ તક ઉન્હીં સત્ય આવૃત્ત હૈ.

અંધેરા થા તો પૈર ખડ્ડામેં જા રહા થા યહ દેખનેમેં નહીં આયા. પરિણામમેં અપાર દુ:ખ ભુગત રહે હો, ઉપાય ક્યા હૈ ? જિસ કર્મકે પરિણામ ભુગત રહે હો વૈસે કર્મ મત કરો. કર્મકો સુધાર લો. તો પરિણામ ભી સુધારા હુઆ હી મિલેગા. દુ:ખ, પીડા, સંકટ ટલ જાયેગા. કર્મકો સુધારો જલ્દી તો પરિણામ ભી જલ્દી સુધરેગા. **કઠોર આત્મનિરીક્ષણ તો કરના હી પડતા હૈ. તભી વિકાસ, પ્રગતિ યા સુખ-શાંતિકા માર્ગ પ્રાપ્ત હોગા.**

કારણ કિ દોષોંકા ત્યાગ ઔર સદ્ગુણોંકા ગ્રહણ અર્થાત્ આચરણ પ્રયત્નપૂર્વક સતત પુરુષાર્થ દ્વારા સાધ્ય કરના પડતા હૈ. ઐસા મત સમઝો કિ ભગવાન ઉપર ખડા હૈ, ઔર વહાઁસે દુ:ખ બરસા રહા હૈ. જો દુ:ખ હૈ, વહ તુમ્હારે, કર્મકા પરિણામ હૈ. **કર્મલોકમેં તો કર્મ હી નિયામક હોતે હૈં. મનુષ્યયોનિ કર્મયોનિ હૈ, ભોગયોનિ નહીં.**

આજ તક ક્યા કિયા ? ક્યોં વૈસા કિયા ? તુમ્હારે સ્વતંત્ર વિચારસે યા દૂસરોંકે પ્રભાવમેં આકર કિયા ? તુમ્હારે વિચાર ક્યા હૈ ? આદર્શ ક્યા હૈ ? કર્તવ્ય-જિમ્મેવારીકી સમઝ હૈ ? ઉન્હેં સ્વીકારના હૈ યા ટાલના હૈ ? મૈં તો નિશ્ચયપૂર્વક માનતા હૂઁ કિ આત્મનિરીક્ષણસે વિવેકશક્તિ જાગ્રત રહતી હૈ, ઔર ઈસીલીયે વિચારવાન વિચારશક્તિસે સયાના સમઝદાર બનતા હૈ.

તુમ્હારે જીવનકાલમેં તુમ જો કુછ ભી કર્મ,ક્રિયા, પ્રવૃત્તિ આદિ કર રહે હો વહી તુમ્હારી

પહચાન કરા દેતી હૈ કિ તુમ કૈસે હો. જો પરિપક્વ-પ્રાગલ્લભ હોતા હૈ. વો છોટી-છોટી બાતોંમેં રાગ-દ્વેષ આદિમેં નહીં ઉલજા રહતા. પરંતુ જીવનકા લક્ષ્ય ઔર અંતિમ મૂલ્ય પર ધ્યાન, પુરુષાર્થ કેન્દ્રિત કરતા હૈ. સોચતા હૈ- "અબ કબ તક રાગ-દ્વેષ ઔર લડાઈમેં ઉલજા રહુંગા ? જીવનકી શાંતિ, પ્રસન્નતા કબ ભોગૂંગા ? કબ હાંસિલ કરુંગા ? જીવન તો પૂરા હોનેમેં હૈ, તો જીવનકી કમાઈ કબ કરુંગા ? અબ તુમ્હારે હાથોમેં તુમ્હારે જીવનકે સરવાલા-બાદબાકી હૈ. ચાહે સો કરો. સરવાલા કરો યા બાદબાકી. મૈં તો ચાહતા હૂઁ કી જિસ સ્તર પર ભી હો વહાઁ સે ઉપર ઉઠો. ફિર ઉસીકે અનુરુપ પુરુષાર્થ કરો ઔર સુખ, શાંતિ પ્રાપ્ત કરો. શેષ જીવનમેં સુખચેનસે રહો. પ્રભુસ્મરણ કરો. હો સકે તો સેવા-પરમાર્થ કરો. ન હોવે તો કમસે કમ કિસીકો કષ્ટદાયી મત બનો. યહ ભી બડી સેવા હૈ.

સુખી હોના ચાહતે હો તો....

સુખી હોના ચાહતે હો તો ઈન બાતોંકો સ્મરણમેં રખોં ઔર ઉનકા આચરણ સાવધાનીકે સાથ કરો.

(૧) અંતઃકરણમેં તીવ્ર વેદનાકા જો ડંખ હૈ ઉસે દૂર કરો. દુખી હૂઁ ઐસી ભાવના કો બદલ દો. દુઃખકે નિઃશ્વાસ મત છોડો. મત્થે પર, કપાલ પર હાથ ટિકા કર દુઃખી હૂઁ યહ દરસાનેકી વૃત્તિ બિલકુલ છોડ દો. યહ અસગુન હૈ.

(૨) જહાઁ-તહાઁ અપના દુઃખડા કહના બંદ કરો. જિસકે પાસ જાકર અપને દુઃખ સંતાપ કહકર રોતે ફિરતે હો, વહ તુમ્હારે મિત્ર નહીં હૈ- પરંતુ શત્રુ, વિદ્વેષી હૈ. વે કભી હિતકર્તા યા સુખકર્તા નહીં હૈ.

(૩) હમારા જીવન હમારે હિતકો સાધ્ય કરને કે લિયે, સુખકો સાધ્ય કરનેકે લિયે હૈ ઐસા દૃઢ નિશ્ચય વ ભાવ રખો.

(૪) તુમ્હારે પ્રત્યેક શબ્દસે દૂસરોંકે હૃદયમેં જો પીડા પહુઁચતી હો તો ઉસે તત્કાલ દૂર કર દો. અર્થાત્ ઐસા શબ્દ બોલના છોડ દો. યહ મહાપુરુષકા ચિન્હ હૈ. તુમ ભી મહાપુરુષ હો સકતે હો. મહાપુરુષ હોનેકા અધિકાર મનુષ્ય માત્રકો હૈ. પ્રેમસે ભરપૂર, કોમલ, મૃદુ વાણી બોલો. પ્રત્યેક મનુષ્યકે સાથ પ્રેમપૂર્ણ વાણી વ વ્યવહાર રખો. યહ મહાપુરુષ કા ચિન્હ હૈ.

(૫) તુમ બડબડાટહટકી આદત છોડ દો. હંમેશા પ્રસન્નતાપૂર્ણ વ પ્રસન્નતા દેનેવાલે શબ્દ બોલો. સંતાપ, ઉદ્વેગ કે શબ્દ કભી બોલના નહીં હૈ ઐસા પક્કા નિયમ લે લો.

(૬) અપને આત્માકો સદા આનંદસિંધુમેં તલ્લીન તદ્રુપ રખો.

(૭) નિઃશ્વાસ નિકાલના યહ અસગુન હૈ. સદા પ્રસન્ન વ સંતુષ્ટ રહો. મન કો આનંદમેં રખો ઔર ખુશી-મસ્તીકે ગીત ગાને દો. હમારે બડબડાહટ હમારે લિયે વિપત્તિ પૈદા કર દેતે હૈં. ઉદ્વેગ વ સંતાપકે વશ હોકર જિતના અધિક બડબડ કરતે હો

ઉતને અધિક શુદ્ર (ઓછા) તુમ હો રહે હો. ઈસસે તુમારે સુહૃદયી ભી કમ હો જાયેંગે ઔર તુમ્હારી ઉન્નતિકે સંયોગ ભી અવરુધ્ધ હો જાતે હૈં.

(૮) જો વ્યક્તિ નિ:શ્વાસયુક્ત, દુ:ખી, સંતાપપૂર્ણ આયુષ્ય બીતાતા હે વહ જગતમેં રહે હુએ સુખ, કલ્યાણ, પ્રસન્નતા વ શાંતિકો પિછાન નહીં પાતે હૈં. તબ ફિર ઉનકી અનુભૂતિકા આહ્લાદ તો કૈસે પ્રાપ્ત કર પાયેગે ? ફિર દૂસરી બાત યહ ભી હે કિ જિતના અધિક સંતાપ, નિ:શ્વાસ આદિ છોડા જાતા હે ઉતની માત્રામેં હમારા આયુષ્ય ભી કમ હોતા જાતા હે. યહ ખુબ સ્મરણમેં રખો કિ પ્રત્યેક બડબડાહટ ઔર પ્રત્યેક નિ:શ્વાસ તુમકો નિર્બલતા, નિષ્ફલતા ઔર મૃત્યુકી નિકટ લે જા રહા હે.

(૯) ઈસલિયે બડબડાહટ, સંતાપ, નિ:શ્વાસ, રાગાદિકકા ત્યાગ સત્વર કર દો. યે મહાભયંકર અવગુણ હે. ઈનસે મુક્ત હોકર મહાન સુખદાયક સદ્‌ગુણ જો હૈં ઉનકો અપનાકર સુખી વ પ્રસન્ન જીવન બનાઓ. ઈન અવગુણોંમેં ફઁસ કર આયુષ્ય બરબાદ કર રહે હો. અબ ભી સમય હે. સહી શુભ વ કલ્યાણપથ પર લોટ ચલો તો અચ્છા હે. તુમ્હેં શાંતિકા અનુભવ અવશ્ય હોગા.

(૧૦) તુમકો સ્વયં અપની આત્માકે ઉપર ભી અનુકંપા નહીં આ રહી હે ? કિતની જડ બુધ્ધિ ઔર પશુભાવનાઓંસે ગ્રસ્ત હો ગયે હો તુમ ! મુઝે તો યહ દેખકર અપાર વ્યથા હો રહી હે. ક્યા કરું ? તુમકો કિસ પ્રકાર સમજાઉ ? તુમ્હારા જીવન બિલકુલ ગલત મનઘડંત માર્ગ પર તુમ વ્યર્થ ગુજાર રહે હો. સમય હે, લૌટ ચલો તો કલ્યાણ હોગા.

(૧૧) મહત્વપૂર્ણ ઔર સૂખપૂર્ણ ઔર શુભ ભાવનાઓંકે અતિરિક્ત ઔર કોઈ ક્ષુદ્ર ભાવનાઓંકો અપને હૃદયમેં સ્થાન મત દો. ઉદ્દેશહીન કિસી ભી સ્થૂલ ભૌતિક પદાર્થોંકી ઈચ્છાઓંકો અંત:કરણમેં સ્થાન મત દો. જિસમેં ઉન્નતિ સાધ્ય કરા દેને કી ક્ષમતા ન હોવેં ઐસા કોઈ વિચાર વ ભાવકો અપને મનમેં સ્થિર બૈઠને મત દો. તુમ્હારી ઈચ્છાઓંકે દ્વારા, કલ્પનાકે દ્વારા તુમ્હારા ઈતના ઉન્નત દિવ્ય ઔર ભવ્ય જીવનચિત્રકા આલેખન કરતે રહો, કિ જો- તુમ્હેં ક્ષુદ્રતાઓંસે સતત બચાતા રહે.

(૧૨) ઐસી કોઈ હીનવૃત્તિ યા પ્રવૃત્તિ મત કરો તો જો તુમ્હારી આત્મિક ઉન્નતિકા હ્રાસ કર દેવેં યા જો તુમ્હે આત્મિક ઉન્નતિકી ઓર આગે ન બઢાતી હો.

(૧૩) યદિ ભગવાનકી કૃપાકી ચાહ હે તો ભગવદકૃપાકે લિયે પાત્ર બનો. કેવલ પાત્ર બનો ભગવાનકે પ્રતિ અપના સર્વસ્વ બહા દો. શેઠજીકે કૃપાપાત્ર હોનેકી ઈચ્છાવાલોંકો શેઠજીકી ઈચ્છાઓંકા તથા રુચિયોંકા ભી કિતના ખ્યાલ રખના પડતા હે ! ઔર દૂસરા ખ્યાલ યહ ભી રખના પડતા હે કિ કહીં ભૂલસે યા

અનજાનેસે ભી શેઠજીકી મરજીકે પ્રતિકૂલ કોઈ ક્રિયા ન હો જાયેં.

યહી બાત ભક્ત વ જ્ઞાની સાધક વ યોગી, સજ્જન વ સાધુકો અપને ધ્યેયકે પ્રતિ કી સમ્યક્ નિષ્ઠાયુક્ત ઉપાસના માર્ગ કો સ્પષ્ટ કર દેતી હૈ. **ધ્યેયકે વિપરીત કિંચિત્ માત્ર ભી હમારે જીવનમેં ન રહના ચાહિયે.**

જગતકે પ્રાણીમાત્ર ઈશ્વર કે અંશરુપ હૈ ઔર ઈન સબકે પ્રતિ ભગવાન કા સમાન વાત્સલ્ય, પ્રેમ વ કરુણા હૈ. મોહ, લોભ, અસત્ય, પ્રપંચ આદિ ભગવાનમેં હૈ હી નહીં. વે તો સચ્ચિદાનંદ સ્વરુપ હૈ. ઈસીલિયે **ભગત્કૃપા પ્રાપ્ત કરનેકી ઈચ્છાવાલોંકે લિયે અનિવાર્ય હૈ કિ વે સત્‌ચિત્ આનંદ ઈન તીનોં ગુણોંકો અપનેમેં આધાન કરેં.** અપને (યહ) મૂલ સ્વરુપકો સમજકર ઉસે અપનેમેં વિકસીત કરને કે પુરુષાર્થમેં હી જાગૃતિપૂર્વક રહના યહી મનુષ્ય જન્મકા સાફલ્ય હૈ. તબ ઈશ્વરકૃપાકી અનુભૂતિ ન હોવેં ઐસા હો હી નહીં સકતા. બાતોંસે કભી પૂરા પડેગા નહીં. નિર્ણય કરો ઔર કરકે દેખો, ઔર સ્વયમ્‌કી અનુભૂતિ હી શાંતિ, આનંદ દેતી હૈ.

જ્ઞાનસે ભગવાનકી પહચાન હોતી હૈ. ઔર શ્રધ્ધા ઉપાસનાસે ભગવાનકા સાક્ષાત્કાર હૃદયમેં હોતા હૈ. તબ હી ઉધ્ધાર હોતા હૈ. **જો જાના હૈ ઉસકો અપનેમેં આવિર્ભૂત કરના યહી જ્ઞાન. સત્યસે વિમુખ કભી નહીં હોના. નીતિસે વિપરીત કભી નહીં કરના. પ્રપંચ, છલ કરનેકી આદિકી તો વૃત્તિ હી કભી ન ઊઠે ઈતને જાગૃત રહના.**

ભગવાનકા અપાર વાત્સલ્ય વ પ્રેમ સબકે પ્રતિ સમાન હૈ, તો અપને ભી સબકે પ્રતિ પ્રેમાલ, દયાલુ વ અહિંસક બને રહે ઈસકા સતત ખ્યાલ રખના. ભગવાનકા સ્વભાવ વહી અપના સ્વભાવ બનાના. પ્રયત્નપૂર્વક, અભ્યાસપૂર્વક વ સાવધાનીપૂર્વક સ્વાર્થી પ્રેમ યાની મોહવૃત્તિકા નિ:સ્વાર્થ પ્રેમમેં જિતના રુપાંતર હોતા જાયેગા ઉતને હી પરિમાણમેં પ્રાણીમાત્ર - લોગ તુમ્હેં પ્રેમ કરેંગે.

મેરે પાસકા વાતાવરણ

સંત, મહાપુરુષ કે પાસ રહકર નમ્રતા, ક્ષમા વ ઉદારતા નહીં અપનાઓગે તો ઐસી સન્નિધિસે ઐસા કોઈ પરિણામ નિકલના અસંભવ હૈ ઐસા મૈં માનતા હૂઁ. જિસ પરિણામકે બારેમેં કહા, સુના વ પઢા જાતા હૈ ઉસીકે સંદર્ભમેં મેં યહ કહતા હૂઁ.

સંતોંકે પાસ કિસ પ્રકાર રહના ચાહિયે ? ઈસ પર સ્વયમ્ અપને મન-બુધ્ધિસે સોચે, સમઝે તો પતા અવશ્ય પડેગા. મૈં તો એક હી મોટી બાત કહુંગા કિ આજ્ઞા પાલનકા એક હી નિશ્ચય રખોગે તો અપને આપ કુછ પરિણામકી ઓર બઢતે જાઓગે. ક્ષમા, ઉદારતા ઔર સહનશીલતા, ત્યાગ, તભી આધાન હોતા હૈ- જબ અહંકાર પતલા હોને લગે. ઔર ઈસકે લિયે આજ્ઞા પાલના આજ્ઞા પાલનકા નિયમ હોગા તો સન્નિધિ માત્રસે અહં છૂટતા જાયેગા.

દીર્ઘકાલ નિકટમેં રહને પર ભી જબ ઈનમેં કા કુછ પ્રાપ્ત નહીં હોવે તબ સોચના ચાહિયે - હમ ક્યોં નિકટમેં રહતે હૈ ? રાગ-દ્વેષ, ઝગડા કરને કો ? યા અપને માન-બડાઈ

બઢાને કો ? યા ઔર કોઈ ક્ષેત્ર નહીં મિલા તો યહાઁ અપને મન ચાહે વ્યવહારોંકા જગત બસાને કો ? નિકટ રહનેવાલે પરસ્પરકે રાગદ્વેષ, ઈર્ષા, ઝગડેકો લેકર કષ્ટ પહુઁચાતે હૈં. પરંતુ સેવાકી બાત કી જાતી હૈ તબ વિચાર આ જાતા હૈ કિ ઈસસે બઢકર ઔર કોઈ કષ્ટ નહીં હો સકતા ઔર કમભાગ્ય ભી નહીં હો સક્તા.

બિના ઘી-તેલકા સુખા સાગ

આજ સુબહ શ્રી ગુરુદેવ મેરે કમરેમેં પધારે. મૈં શ્રી ગુરુદેવકે લિયે ભોજન બના રહી થી. વહીં બિરાજે. શ્રી ગુરુદેવ :- કુમુદ, આજ અપને દોનોં મિલકર ભોજન બનાયેંગે. મેથી ભાજીકા સાગ બનાનેકા બાકી હૈ ન ? લા, મેરે પાસ કર દેં. મૈંને સિગડી, બર્તન ભાજી, મસાલેં જલ આદિ પાસમેં રખેં.

શ્રી ગુરુદેવ : (સિગડી પર તપેલી રખકર) અચ્છા ભદ્રે યહ બતાવ, ભાજીકે સાગ સૂખા બનાઉં યા જલદાર ? તુઝે કૈસા પસંદ હૈ ? મૈ :- સુખા ! પરંતુ આપ ઘી-તેલ પાતે નહીં હૈ તો સુખા કૈસે બનેગા ? શ્રી ગુરુદેવ :- મુઝે ભી સુખા હી પસંદ હૈ. બિના ઘી-તેલકા સુખા સાગ બનાના મૈં જાનતા ભી હૂઁ. ઈતના બઢિયા બનાતા હૂઁ કિ તું જીવનભર ઈસે યાદ કરેગી. તુમ ભી સિખ લો. ફિર ઐસા સુખા સાગ હી બનાના રોજ. શ્રી ગુરુદેવને બિના ઘી-તેલ કે હી મેથી ભાજીકા સુખા સાગ બનાયા. મસાલેમેં સેંધા નમક, હલ્દી, કાલીમિર્ચ ઔર અદરખ. ઔર સચમેં હી વહ સાગ સુસ્વાદુ બના થા કી ઉસે મેં જીવનભર નહીં ભૂલ પાઉંગી.

શ્રી ગુરુદેવ :- તુમ ભી રોજ મેથી ભાજીકા સુખા સાગ ઈસ તરહ બનાના. જલ નહીં છોડના. મૈં કચ્ચે કેલે છિલ રહી થી. હથેલીમેં થોડા સા ખૂન નિકલા, ઈજા હોનેસે. શ્રી ગુરુદેવને યહ દેખા ઔર પૂછા. મૈંને બતા દીયા.

શ્રી ગુરુદેવ :- ઈતના છોટા સા કામ ભી તૂં નિર્વિધ્નતાસે નહીં કર સકતી હૈ તો યોગ સાધના સફલ કૈસે હોગી ? યોગસાધના યાની કાર્યકુશલતા, દક્ષતા. ઈતને સાલકી સાધનાકે બાદ ભી યહી પરિણામ હૈ તો વિચાર આતા હૈ કિ કેલે છિલનેકે થે કિ હાથ ? ઉત્તર દે ! મૈં :- કેલે. શ્રી ગુરુદેવ :- તો ફિર હાથ ક્યોં છિલ ગયા ? મૈં :- ધ્યાન નહીં રહા હોગા. ઔર મુજે બરાબર આતા નહીં હૈ. શ્રી ગુરુદેવ :- આતા નહીં હૈ તો ખાસ ધ્યાન રખના ચાહિયે. ઔર ધ્યાન ન રહે ઈસકા અર્થ યહ ન, કિ લક્ષ્ય દૂસરી ઔર જાતા હૈ. જિસ કાર્ય કરનેકા હો ઈસમેંસે લક્ષ્યચ્યુત ક્યોં હો જાતા હૈ ? ઈસી તરહ તો તૂં ક્યા સાધ્ય કર પાએગી ? મુઝે લગતા હૈ કિ કુછ બનનેવાલા નહીં તેરેસે. તૂં કષ્ટ ઉઠાતી હૈ વ્યર્થ. તેરે માતા-પિતાકે પાસ પહુઁચ જા ઔર સુખ સુવિધામેં રહ. મૈં :- અબસે ધ્યાન રખૂંગી ભગવન્ ! લક્ષ્યચ્યુત નહીં હોઉંગી ઔર છિલનેકા કામ સિખ લૂંગી.

શ્રી ગુરુદેવ :- તુમકો કુછ આતા નહીં હૈ, ઔર આનેકા ભી નહીં. ખેર તુમકો આશા વ વિશ્વાસ હૈ તો મૈં ચાહતા હૂઁ કિ તૂમ મેરે સાથ બરાબર રહો. શામકો બા સાહબને શ્રી ગુરુદેવકે શ્રી હસ્તોંકો પ્રક્ષાલન કરાતે કહા:- દીનાનાથ, કુમુદ બહન બિના ઘી-તેલકે ભી આપકે લિયે

કિતના અચ્છી સ્વાદિષ્ટ દાલ, રોટી, સબ્જી બનાતી હૈ ? સબસે સ્વાદિષ્ટ ઉનકે હાથકી રસોઈ બનતી હૈં.

શ્રી ગુરુદેવ :- બિલકુલ ઝૂઠ બોલતી હો બા ! કુમુદ કૈસી રસોઈ જિમાતી હૈ વહ મૈં જાનતા હૂઁ. આપ ક્યા જાનો ? મૈં જિમતા હૂઁ તો મૈં હી જાનતા હુઁ કૈસી જિમાતી હૈ !! ઉસકો કુછ આતા નહીં હૈ. હઠ કરના જાનતી હૈ. બા સાહબ :- જી નહીં દીનાનાથ ! આપ ઐસે નારાજ ક્યોં હૈ, મૈં રોજ પ્રસાદ પાતી હૂઁ. શ્રી ગુરુદેવ :- અચ્છા, તો તુમ જાનો.

સૂકા મેવાકા પુષ્ટિપદ સંયોજન

દો બદામ, દો પીસ્તા, ચૌથાભાગ અખરોટ, એક ખજૂર, એક અંજીર, દો તીન ચારોલી, એક ચપટી કેસર, એક ચપટી ઈલાયચી- સુબહ પીસકર મધ મિલાના ફિર લેના. મેરે લિયે રાત કો યે સબ આઠ તોલા જલમેં ભીંજા દેના. બદામ, પીસ્તા, ચારોલીકો કૂટકર ભીંજાના. સુબહ સબકો અચ્છી તરહસે મિક્સ કરકે મોટે કપડેસે છાન કરકે દેના. ઉસ વક્ત શહદ (મધુ), કેસર, ઈલાયચી મિલાના. શહદ ન હો તો શક્કર ખડેકે ચૂર્ણ મિલાના.

....કિસીને અપમાન કિયા, કિસીને માન નહીં દિયા યહ મનમેં કભી ન આને દો કુમુદ! આખિરમેં ઈનમેંસે કોઈ તેરા ગુરુ તો હૈ નહીં ન ? ઔર ઈન સબસે તૂઝે સમ્બન્ધ ક્યા ? મેરે પાસ આતે હૈં ઈસસે હી પરિચય હૈ ન ? ઔર જયાદહ તો કુછ નહીં ન ? તો ફિર યદિ ઈનસે સુનો તો તુમકો ક્યા ?

ઔર સોચો તો કુમુદ ! એક કાનમેં તો મૈંને ફૂંક દે દિયા હૈ તો દૂસરેસે સૂનોગી ? ઔર સુનાનેવાલોંકો ગુરુ માનોગી ? આખિરમેં સબ નાતા તો મેરે સાથ હૈ ન ? જબ તક મૈં ન કહુઁ તબ તક કિસીકી સુનના નહીં. મેરે સમ્બન્ધકા માન વ ગૌરવ રખના, બઢ ાના.

શ્રી ગુરુદેવ : - કુમુદ ! દેખો. ખૂબ સમઝના. ન તો મુઝે સાગ રોટી કભી બુરી લગે હૈ ન તો બઢિયા. તુમ અચ્છે પ્રકારસે બનાતી હો, પરંતુ મૈં જો ઐસી બાતકો લેકર કુછ કહતા-બોલતા હૂઁ ઉસમેં આશય દૂસરા રહતા હૈ.

બા સાહબકી બાત પસંદ- ના પસંદ કરનેમેં ભી દૂસરા આશય થા. સુનો ! મૈં તો મેરી ક્રિયા કરતા રહતા હૂઁ. ઔર પરિણામકા નિરીક્ષણ વ અનુભવ કરતા રહતા હૂઁ. ફિર દૂસરી ક્રિયા પ્રક્રિયા હોતી રહતી હૈ.

અબ તુમ હી બતાઓ કિ ઐસા ન કરું તો ક્યા મૈં આપ સબકો રોજ-રોજ દિન ભર પાતંજલિયોગ દર્શન, ઉપનિષદ યા ગીતા-રામાયણકા પ્રવચન દેતા રહું ? ઈસસે ફિર ફાયદા ક્યા ? યહ કૈસે જાના જાવે ? ઔર મૈં તો પ્રવચન કરના જાનતા નહીં હૂઁ. પઢ ા લિખા તો હૂઁ નહીં. મૈં તો જિસ પદ્ધતિસે પઢા હૂઁ ઉસી પદ્ધતિસે સબકો પઢાતા રહતા હૂઁ. દેખો ! તુને ઈતને દિનોંમેં ક્યા-કિત્તના પઢા ? સોચના ઔર સમઝના.

ચાર દિનકે બાદ બા સાહબને મુઝે કહા "શ્રી ગુરુદેવને મુજે સામનેસે કહા કિ હાઁ બા, તુમ કહતી થી વહ બાત સહી હે- કુમુદ અચ્છી રસોઈ બનાતી હે."

દૂસરે દિન આપશ્રી ભોજન લે રહે થે તબ મુઝે કહા- કુમુદ ! અબ તૂં મેથી ભાજીકા સાગ બરાબર મેરી પદ્ધતિકા બનાતી હે. મૈં :- કલ બા સાહબને ભી યહી બાત કહી થી. શ્રી ગુરુદેવ :- અચ્છા, તો તૂં મેરે પીછે સી.આઈ.ડી. રખતી હે ? (શ્રી ગુરુદેવ ઔર બિલકુલ મૌન હો ગયે.)

ફિર દો દિનકે પશ્ચાત્ બા સાહબને ઔર દૂસરે હી દિનકો શ્રી ગુરુદેવને કહા તુમ અબ રોટી બઢિયા બનાતી હો. મૈં ઈસ વક્ત કુછ નહીં બોલી. બા સાહબકી બાતકી યાદ આ ગઈ. લેકિન નહીં બોલી. મનમેં તો હુઆ બહુત કિ બોલું. ઈસ બાર તો શ્રી ગુરુદેવ નારાજ નહીં હોંગે. ફિર ભી મૈંને બાત મનમેં દબા દી.

મૈં :- ભગવન્ ! રોટી-સાગ સીખ રહી હૂઁ ઔર મુઝે તો લગતા હે કિ આપકી પદ્ધતિકે ટિક્કડ ભી મૈં અબ અચ્છા બના લેતી હૂઁ. યહ સચ હે યા નહીં ?

શ્રી ગુરુદેવ :- હે તો સચ, પરંતુ અબ યહ બાત કરતી હે વહ કુછ સચ હે ઔર કુછ સચ નહીં ભી હે. તેરા મન ભીતર બા સાહબકી બાત બોલતા હે. ઔર તેરી વાણી યહ બાત બોલતી હે. અબ તુમ બતાઓ કિ યહ સચ હે યા નહીં ?

મૈં :- જી હાઁ, બિલકુલ સચ હે. મનમેં બા સાહબકી સ્મૃતિ આ ગઈ થી, પરંતુ આપકો ઉસી દિન ઐસી બાત પસંદ નહીં હુઈ થી ઈસ વિચારસે કહી નહીં.

બિનાગંજ, ૨૩-૭-૫૭, નાનાભાઈકે સાથ બહુત બાતેં હુઈ. પશ્ચાત્ શ્રી ગુરુદેવને આજ્ઞા દિ કિ કલ તુમ ઔર નાનાભાઈ બમ્બઈ જાઓ. રમેશ ઉજ્જૈન તક તેરે સાથ પહુઁચાનેકો આયેગા- મેરે પ્રતિનિધિ કે રુપમેં. આજ્ઞા પાલન કરને કી આજ્ઞા ભી શ્રી ગુરુદેવને કી હે તો અબ ક્યા કિયા જાય ? આજ શામ કો શ્રી ગુરુદેવને દેશકી હોતી દુર્દશાકા ચિત્ર દેખકર ઉદ્ગાર નિકાલે- ચિતેરે ઐસા ચિત્ર બનાદેં, દીન-મલીન દશા ભારતકી ચિત્રિત કર દરશાદેં જર્જર જીર્ણ ઝોંપડીયોંમેં તૂટી ખાટ બિછા દેં, રક્તહીન અસ્થિપંજરયુક્ત રુગ્ણ બાલક ચિપકા દેં.

બિનાગંજસે ૨૫-૭-૫૭ કે પત્ર મેં લિખા : માઁ, ચિન્તા કરના નહીં. મૈં બહુત સ્વસ્થ હૂઁ. બહુત સગવડ મિલતી રહતી હે. બાલુભાઈ, ફૂલચંદ, રમેશ સબ પ્રબન્ધ કરતે રહતે હૈં. બિનાગંજસે ૨૪-૭-૫૭કા લિખા પત્ર મુઝે મિલા- પ્રિય કુમુદ. તૂં સુખપૂર્વક પહૂઁચ ગઈ હોગી. આજ સુબહ એક પત્ર તેરે પીછે હી ભેજા હે- ગુલાબકે સાથ. કુમુદ તુમ સાધના, મંત્રજાપ, નાડીશોધન, ધ્યાન ઔર પ્રાણાયામકી વ ક્રિયાયોગકી પ્રક્રિયાએં અવશ્ય હી કરના. અબ જલ્દી હી એકાગ્રતા વ ધારણામેં પરિપકવતા હોગી, ઔર ચિત્તવૃત્તિ નિરોધ તો હો ગયા હી હે. તો થોડે સે પરિશ્રમસે હી જયાદાહ વ શીઘ્ર પરિણામ નિકલેગા ઈસમેં સંદેહ નહીં હે. રણછોડદાસકા આસીસ.

બિનાગંજસે ૨૫-૭-૫૭ કા પત્ર- પ્રિય કુમુદિની, સાદર આશીસ. તું પ્રસન્ન હોગી ? મુઝે કિતને વિચાર આતે હૈં ! નારાયણ કો રખા હે, ચિન્તા કરના નહીં હો ! તુમારા પહુઁચનેકા તાર આ

ગયા હૈ. પ્રિય કુમુ, તુમ સદૈવ આનંદ કરો. **રણછોડદસાકા આસીસ.**

સાથમેં હી રમેશભાઈકા પત્ર મિલા કિ શ્રી ગુરુદેવકા સ્વાસ્થ્ય અચ્છા હૈ પરંતુ ચહેરે પર ઉદાસી સી હૈ. હમ લોગોંકો ધર્મશાલામેં ભગા દિયે હૈં. આપકા છોટા ભાઈ રમેશકા સ્નેહ વંદન

ઈસી પત્રમેં શ્રી ગુરુદેવને ફિરસે લિખા કિ તેરે કહે અનુસાર સબ વ્યવસ્થા રમેશને કર દિ હૈ, ઔર મેરી બહુત સેવા કરતા હૈ. રાતમેં ભી, દિનમેં ભી. તૂં ચિન્તા નહીં કરના. રમેશકી સચ્ચી સેવા હૈ યહ તો તૂઁ જાનતી હી હૈ. તેરે પીછે હી યહ ગુલાબી ગુલાબ પૂર્ણ પ્રફુલ્લિત આયા પર નિરાશ હુઆ ઔર મૈં ભી... ઈસસે તેરે પાસ ભેજ રહા હૂઁ. રણછોડદાસકા આસીસ.

બિનાગંજ, ૩૦-૭-૫૭ ઠાકુર મામાકો લિખા-તુમારા પત્ર વ ભાનુબહનકે નિધનકા તાર મિલા. પ્રભુ ઈચ્છા. ભાનુ અત્યન્ત ભોલી(ળી) તથા સહનશીલા થી. સ્વભાવ કિતના સુન્દર, પર **કાલ કિસીકે મહત્વકો કોઈ સ્થાન દેતા નહીં. વહ સબકે સાથ નિમિત્તકી ઓટ લેકર નિધન વ્યવહાર સમત્વયુક્ત કરતા હૈ. યહી ઉસીકા મહત્વપૂર્ણ અર્થ હૈ.** અસ્તુ અપને કાલકે કાર્યકી અવહેલના કરનેમેં અસમર્થ હૈ. બસ અપને તો સર્વેશ્ર્વર ભગવાન શ્રીરામસે યહી પ્રાર્થના કરેં કિ પુત્રી ભાનુકી પવિત્ર આત્માકો અચલ શાન્તિ પ્રદાન કરેં. રંજન તથા સોભદ્રા આનંદમેં હૈ જાનકર સંતોષ. મોટાભાઈ કા સ્વાસ્થ્ય ખરાબ સુનકર વિચારમેં બડા કુતુહલ હૈ કિ મહાન રોગસે નિવૃત્તિ સો સમાનસે પીડિત-વાહરે ભગવાન. મેરા સ્વાસ્થ્ય ઠીક હૈ. આરામ તો પૂરતા મિલતા હૈ. સ્થાન ઉત્તમ હૈ, પર હૈ શ્રાવણ કા માસ મોટી માઁ - મોટાભાઈકો રણછોડદાસકા આશીરવાદ.

જામનગરકે એચ.જી. પુજારાભાઈને કી હુઈ નોટમેંસે-૨-૮-૫૭, આજ સંતશિરોમણી ગોસ્વામી શ્રી તુલસીદાસજી મહારાજકી શુભ જન્મજયંતિકે નિમિત્ત આયોજિત સભામેં શ્રી ગુરુદેવને કિયે હુએ ઉદ્‌બોધન.

શ્રી ગુરુદેવને : "શ્રી જાનકી પદ પંકજ પૌડ્રીક" તથા "હે રામચંદ્ર જન રક્ષક રામભદ્ર" સે મંગલાચરણ કરકે કહા-

જબ જબ હોઈ ધરમ કે હાનિ, બાઢહિં અસુર અધમ અભિમાની ।
કરહિં અનીતિ જાઈ નહિં બરણી, સીદહિં વિપ્ર ધેનુ સુર ધરની ॥

તબ ભગવાન નિશ્ચિત્ અવતાર ધારણ કરતે હી હૈં. **શ્રી ગોસ્વામીજીકે રુપમેં ભગવાનકા આંશિક અવતાર હુઆ હૈ.** પર-અવતાર, વ્યૂહ-અવતાર ઔર બિભવ-અવતાર યે અવતારોંકે પ્રકાર હૈ. ગોસ્વામીજી બિભવ અંશાવતાર થે ક્યોંકિ "ઉલ્ટા નામ જપત જગ જાના" કલિમેં જીવ નિસ્તાર હિત વાલ્મિક તુલસી ભયો. વાલ્મિકીજી કૌન હૈ ? બ્રહ્મર્ષિ હૈ. બ્રહ્મ કે જ્ઞાતા. બ્રહ્મકા સારુપ્ય પ્રાપ્ત કિયે હુએ. સો, ગોસ્વામીજી અંશાવતાર હૈ. શૈવ ઔર વૈષ્ણવકા વૈમનસ્ય મિટાયા હૈ.- યહ ઉનકા અવતાર કાર્ય હૈ. શ્રી ગોસ્વામીજીને પ્રત્યેક ધર્મકે સચ્ચે લક્ષણ બતાયે હૈં. શ્રી માનસજીમેં બ્રહ્મચર્ય, વર્ણાશ્રમ, ગૃહસ્થાશ્રમ વ ભક્તિ કા સરલ માર્ગ, યતિધર્મ વ પરમ ભક્તિ, સ્વામી-સેવક ધર્મ, રાજા-પ્રજાધર્મ, માતાપિતા-પુત્ર ધર્મ, ઈત્યાદિ-ઈત્યાદિ.

મૈં શ્રી ગોસ્વામીજીકે વૈરાગ્ય વ રામભક્તિકે લિયે ક્યા કહૂઁ? "નાના ભાઁતિ રામ અવતારા" હૈ. ઉનકી નિષ્ઠા કૈસી કિ "તુલસી મસ્તક તબ નમે જબ ધનુષ-બાણ લો હાથ" શ્રી માનસજીમેં ગોસ્વામીજીને ભક્ત સુતીક્ષણજીકી અનન્યતા કિતની અકાટય શૈલીકે દ્વારા પ્રતિપાદિત કર દી હૈ ? અન્ય દેવતાઓંકી, જૈસે કિ શ્રી શંકરજી, શ્રી બ્રહ્માજી આદિકે લિયે તો ક્યા કહા જાયેં !! જબ કિ ભક્તકો ઈષ્ટ સ્વરુપકે અતિરિક્ત દૂસરા સ્વરુપ ભી સહ્ય નહીં હોતા હૈ. "ભૂપરુપ તબ રામ દુરાવા । હ્દય ચતુર્ભુજ રુપ દેખાવા" ક્યોંકિ સુતીક્ષણજીકે સમાધિ આનંદસિંધુમેં નિમગ્ન મનકો ભગવાન જાગૃત કરના ચાહતે થે, જિસસે કિ સામને હી પ્રત્યક્ષમેં ખડે ઈષ્ટકા દર્શન સુખ પાવેં. વૈસા હી હોતા હૈ. ઈષ્ટકા સ્વરુપ બદલ જાનેસે તત્કાલ સુતીક્ષણજી છટપટા ઉઠતે હૈ.

મુની અકુલાઈ ઉઠા તબ કૈસે । વિકલ હીન મણિ ફનિધર જૈસે ॥

ગોસ્વામીજી વૃંદાવન પધારેં ઔર બાંકે બિહારીજી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનકો કહતે હૈં:- '

'કહા કહુઁ છબી આજકી, ભલે બિરાજો નાથ । તુલસી મસ્તક તબ નમે, જબ ધનુષ બાણ લો હાથ." અનન્ય નિષ્ઠા વહી હૈ કિ સર્વ દેવતાઓમેં અપને હી ઈષ્ટદેવકા દર્શન કરે. 'અપને અપને ઈષ્ટકો નમન કરેં સબ કોય । ઈષ્ટ બીરાનો જાનકે નમે સો મુરખ હોય' ॥ ઈષ્ટમેં અનન્ય નિષ્ઠાસે હી અપને જનકે કારણે શ્રીકૃષ્ણ ભયે રઘુનાથ ॥ ગોસ્વામીજીકો અકબર બાદશાહને જેલમેં રખે થે. ઉસ સમય ઉન્હોંને- "ઐસી તોહે ન બૂઝિયે હનુમાન હઠીલે," વિનય પત્રિકાકા ઈસ પદકે દ્વારા હનુમાનજીકો બડી હી નિર્ભીકતાકે સાથ પુકારા હૈ. એક સમય ગોસ્વામીજી સરયૂ સ્નાન કર રહે થે તબ એક માતાને નદીમેંસે બાહર નહીં નિકલનેકે લિયે શ્રી રામજીકી શપથ દી તો ગોસ્વામીજી તીન દિન તક સરજૂજીમેં હી રહે. યહ હૈ નિષ્ઠા.

એક ભરોસો એક બલ, એક આસ વિશ્વાસ ।
સ્વાતિ સલિલ રઘુનાથ વર, ચાતક તુલસીદાસ ॥

પ્રાત:કાલ ઉઠતે હી પ્રભુસ્મરણ કરો-

જિનકે પગ પનહીં નહીં, તિન દીન્હોં ગજરાજ ।
વિષ દેતે વિષયા દઈ, રામ ગરીબ નિવાજ ॥

ભગવાનકો ગરીબ નિવાજ ક્યોં કહતે હૈં ? ક્યોંકિ નિર્વાહ કે લિયે અનિવાર્ય અન્ન આદિ સોને ચાંદીસે સસ્તે બનાયે હૈં.

તુલસી તબ મૈં જાન્યો રામ, બડો ગરીબ નિવાજ ।
મોતી કણ મોંઘા કિયા સોંઘા કિયા અનાજ ॥

શ્રી રામ ગરીબ નિવાજ હૈ, મનુષ્ય શરીર બડે ભાગ્યસે પ્રાપ્ત હોતા હૈ. ઐસા દુર્લભ તન પાકર કે જો પરલોક ન સુધારા તો કયા લાભ ?

સંત સભા ઝાંખી નહીં, કિયો ન હરિસે હેત ।
વે નર ઐસે જાયેંગે, જયોં મુરીકો ખેત ॥

ઈતને ઉંચે આસન પર બિઠાકર સાધુકા સન્માન કરનેકા સન્તોષ આપ લે સકતે હૈં. પરંતુ વિરક્તકા તો ઐસા સન્માન અપમાન હૈ. ઈસકી કથા સુનાઉં?

કાબૂલ કા એક પઠાન ભારત મેં આયા થા. બડે શહરમેં એક હલવાઈકી દુકાનમેં ખાજા દેખેં, કભી દેખે નહીં થે. હલ્લવાઈસે પૂછા કિ યહ ક્યા ચીજ હૈ ? હલવાઈને ઉત્તર દિયા કિ ' ખાજા.' ઉસ પર પઠાણ સમઝા ખાનેકો કહતેં, સો ખાજા ખાને લગે. હલવાઈને પકડકર ન્યાયલયમેં ખડા કર દિયા. પઠાણકો શિક્ષા હુઈ કિ ગાઁવભરમેં ઉસકો ગધે પર બિઠાકર ઘુમાયા જાયે. ઐસા હી કિયા ગયા.

તબ પઠાન તો ખુશ હોકર કહને લગા કિ યહાં ખાનેકો તો ખાજા મિલેં ઔર બૈઠનેકો મિલા ગધા. યહ દેશ તો બહુત અચ્છા હૈ. કાબુલમેં ગધેકી સવારીકો બડ્ડપ્પન વ માનપ્રદ માની ગઈ હૈ. તો ભાઈ ઐસી બાત હૈ, આપકે લિયે તો ઐસા માનપ્રદ હૈ, પરંતુ વિરક્તકે લિયે ઈસમેં અપમાન હૈ. અસ્તુ-

સર્વે સુખિનઃ સન્તુ, સર્વે સન્તુ નિરામયઃ ।
સર્વે ભદ્રાણિ પશ્યન્તુ, મા કશ્ચિત્ દુઃખમાપ્નુયાત્ ॥

ખુદ હી અપના અધઃપતન કરકે અપનેકો ખુદ હી દંડ દે રહા હૈ. ઔર અપના માનસ ભયંકર વિકૃત કર રહા હૈ - ઈર્ષાગ્નિસે જલ રહા હૈ.

બીનાગંજ, ૮-૯-૫૭, કૃષ્ણા બહનસે લિખવાયા - શ્રીમાન્ વિદ્વદભૂષણ સર્વગુણ વરિષ્ઠ મહાત્મા શ્રી ટાટમ્બરીજી મહારાજકો સાદર દંડવત્ પ્રણામ. અપરંચ સર્વેશ્વર ભગવાન શ્રીરામજીકી અત્યંત અનુકંપા તથા આપસે મહાત્માઓંકે અનુગ્રહસે પ્રતિવર્ષાનુકૂત આપકે સમીપ હી મંદસૌરમેં શ્રી તારાનેત્રદાન યજ્ઞ કેવલ આપકે અવલંબન પર ઔર આપકે ભરોસે પર કરના નિશ્ચિત્ કર લિયા હૈ. આશા યહ હૈ કિ પ્રારંભ સે અંત તક આપકી ઈસ યજ્ઞમેં ઉપસ્થિતિ તો રહેગી હી, ઔર ઈસ કાર્યકી સકુશલ સમાપ્તિકો આપકે તપોબલકા હી આધાર રહેગા. બસ ! નિશ્ચિત્ તારીખ આપકો દૂસરે પત્રમેં લિખૂંગા. આપકા રણછોડદાસ ચિત્રકૂટી (શ્રી ગુરુદેવકી સહી)

બિનાગંજ, ૯-૯-૫૭કા તાર દહાણૂ ૧૦-૯-૫૭ કો મિલા કિ અભી તક ક્યોં નહીં આઈ હો ? ઔર શામકો હી મૈં બિનાગંજ જાનેકો નિકલી. ૧૧-૯-૫૭ કો પહૂઁચી. કૃષ્ણ બહન, ચંદુબહન, બા સાહબ મિલે. રાજકોટકે બહુત ભાઈ બહન ભી મિલે.

શ્રી ગુરુદેવકો પ્રણામ કર હી રહી થી કિ વે કહને લગે કિ કમુ, દેખ તો યહાં પર તો શૂન્યમેંસે કિતની વિશાલ સૃષ્ટિ ખડી હો ગઈ હૈ ? તેરે જાનેકે બાદ તો ગાઁવવાલે ઔર આસપાસકે દેહાંતોકે જનસમૂહને રોજ બડા ભારી ભીડકા તાંતા લગાના શુરુ કિયા હૈ. ઔર એક બડા ભારી આયુર્વેદિક અસ્પતાલ જૈસા કારોબાર યહાઁ શુરુ હો ગયા હૈ. ઈસ અસ્પતાલકે વિશેષજ્ઞ વૈદ્ય મહારાજ હૈ ચંદાબેન ખીમજી ઔર કૃષ્ણાબેન વીરજી (હમ તીનોં બહનેં આપસમેં મુસ્કાનસે સ્વાગત કરતે રહે.). અબ તો તૂઝે ભી વૈદ્ય બનકર સહાયક હોના પડેગા. સુબહસે રાત

તક વૈદ્ય મહારાજોંકો યે લોગ વ્યસ્ત રખ રહે હૈં. તૂં દેખના તો સહી કિતના સંતોષ હોતા હૈ, જનહિતકે ઈસ કાર્યસે.

ઈતનેમેં રાજકોટકે ભાઈશ્રી વજુભાઈ અપની સપત્ની દર્શનકો આયેં. ઉનકો નિર્દેશ કરકે શ્રી ગુરુદેવને કહા કિ યે વજુભાઈ સપત્ની યહાઁ આયે હૈં ઔર ઉન્હોંને કરીબ અગસ્તસે તો ધર્મશાલામેં એક બડા રસોડા ખોલ દિયા હૈ. ઔર સબ ભાઈ-બહનોંકા ચા-નાસ્તા, ભોજન આદિકા પ્રબન્ધ કરતે હૈં- બહુત સેવા કરતે હૈં જો કોઈ દર્શનાર્થી આ જાતે હૈ, મહેમાન આ જાતે હૈ- સબકો વજુભાઈ સમ્હાલ લેતે હૈ. ઔર મુજે ઈસ બાતકી બહુત પ્રસન્નતા હૈ.

અપને તો જયાદા-જયાદા સંપત્તિવાન બનના હૈ

બિનાગંજ, ૧૪-૫-૫૭, શ્રી ગુરુદેવ બચ્ચી બહનકો બહુત યાદ કરતે હૈં. આજ કહા કિ બચ્ચી બહનકો મૈંને બહુત દુ:ખ દિયા હૈ યદ્યપિ મેરા ઈરાદા નહીં થા, પરંતુ ઐસા સંજોગ હી બન ગયા. બદ્રીકાનાથકી યાત્રામેં બચ્ચી બહનને મેરી કિતની સેવા કી હૈ ! કિતના કષ્ટ ઉઠાયા થા ! તબ ઔર વિશુધ્ધ ભાવયુક્ત વ ઉદાર હૃદય યુક્ત નિર્મલ સેવા કી હૈ વહ બહુત યાદ આતી હૈ. એક રોજકા ચિત્ર તો કઈબાર મેરે મનપટલ પર ઉભર આતા હૈં.-

ચટ્ટી પર પહુંચતે હી સ્નાન કરકે ભીને (ભીગે) કેશકે સાથ હી જલ્દી-જલ્દી મેરે લિયે ભોજન બનાનેમેં વ્યસ્ત થી- ઔર ચૂલામેં લકડી ડાલ રહી થી, ફૂંક લગાતી થી ઔર ધૂઁએકે મારે મૂઁહ તો લાલ લાલ ઈર્ગૂર જૈસા હો ગયા થા. ફિર ભી ફૂંક લગાયે જાતી થી મૈંને દેખા તો તત્કાલ ચીખ ઉઠા- નિર્મલે, પુત્રી બચ્ચી, ક્યા કર રહી હો ? પ્રાયમસ કહાઁ ગયા ? લકડીકે સાથ તેરા કામ નહીં હૈ, પરંતુ વહ બડી હી લગનસે ઔર પ્રસન્નતાપૂર્વક બનાતી રહી. ઔર સારી યાત્રા ભર બહુત પ્રેમસે હમે ખિલાયા- મોહનસ્વામીકો ભી; લક્ષ્મીબહનનો ભી, માઁ, બબીબહન, કૃષ્ણા આદિ સબકો. સારે સંઘમેં બચ્ચીબહનકા રસાલા બડા થા. હમ સબ ભાઈ બહન બૈઠે થે- સન્મુખ. શ્રી ગુરુદેવ-

પરહિત બસ જિનકે મનમાંહી, તીન્હ કહૈઁ જગ દુર્લભ કછુ નાહીં ।
દોનો હાથ ઉલેચિયે, યહી સયાનો કામ ॥

અબ સોચને વ સમઝને કા યહ હૈ કિ દેનેકા તો દો હાથોંસે હી હૈ પરંતુ પરિણામમેં જો શાન્તિ-તુષ્ટીકી પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત હોતી હૈ વહ તો તુમ્હારે સર્વાંગમેં ઓતપ્રોત હો જાયેગી. ઈતના હી નહીં, વહ તો તુમ્હારી શાશ્વત નીધિ હોકર રહેગી. જન્મ-જન્માંતર વહી તુમ્હારી સંગિની બની રહેગી. કારણ કિ તુમ્હારા ચિત-તત્વ શાંતિ-તુષ્ટિમય હો જાતા હૈ. તબ સત્યકી સન્નિધિ ઉત્તરોત્તર- સત્યકે નિકટ પહુઁચતે હી ઔર સત્ ચિત્તકા હોના હી તો આનંદ હૈ. આત્માકા સ્વરુપ હી સત્ચિત્ત આનંદ હૈ ન ?

દો હાથોંસે દેકર બદલેમેં ઐસી અથાહ ઔર શાશ્વત નિધિ પાનેકી હૈ. તાત્પર્ય કિ ત્યાગ, ઉદારતા, પરમાર્થ, દાન ઈત્યાદિ અપનાકર અપને તો જયાદા-જયાદા સંપતિવાન બનનેકા હૈ.

ગँवानेका तो कुछ नहीं है. आज उलटी दिशामें घूडदोड लगाई जा रही हे. ऐसा समजा व कहा जाता है कि भाई होंशियार रहकर सम्हलना, दुनिया स्वार्थी है. तो तुम भी तुम्हारा स्वार्थ सम्हलना-वरना दौडती दुनियाके पाँवके नीचे कहीं कुचल जाओगे, तब भी किसीको पत्ता नहीं पडेगा-न कोई उठानेका रुकनेवाला भी होगा. अब तो बस दौडो-दौडो-रुको मत. यही हो रहा है. **परंतु ज्यादा समय ऐसा चल नहीं सकता. कुदरत अपना समय देखेंगी और तब सबको पलटना पडेगा.**

प्राणीमात्रको सुख देना यह मनुष्य शरीरका धर्म है. **सारे धर्मका तत्त्व ईसमें आ जाता है कि-आत्मनः प्रतिकुलानि परेषां न समाचरेत्** ॥ परोपकार ही पुण्य है. परपीडन ही पाप है. मनुष्य शरीरका प्रयोजन ही परोपकार है-परोपकारार्थमिदं शरीरम्

हे भगवान् ! धर्म क्या है यह जानते हुए भी उसके आचरणमें मेरी प्रवृत्ति नहीं हो रही है. अधर्म क्या है यह जानते हुए भी उसीके आचरणसे मैं मुक्त रह नहीं पाता हूँ. हे भगवति देवी ! मेरे हृदयमें तूँ बिराजित है. तेरेसे प्रेरित जो-जो काम तूँ मेरे द्वारा ले रही है वे ही सब कर्म में कर रहा हूँ. सुग्रीवने कहा है-मैं क्या करुं ? तेरी माया ही प्रबल है न !

परोपकार ही यज्ञ है. परहितका महान धर्म छूट जायें और केवल भोग व संग्रह करनेको ही धन हो तो ऐसे धन संग्रहसे क्या लाभ ? भगवानने जो भी- मनुष्योंको शक्ति-धन आदि दिया है, वह निजका व दूसरोंके हित करनेके लिये ही दिया है ऐसा निश्चित समझना चाहिये. और दान, परोपकार, परहित व परमार्थरुप यज्ञ करते रहना चाहिये. "यह मेरा है और सिर्फ मेरे लिये है" ईस प्रकारकी भावना संकुचित-क्षुद्र चितवालोंकी होती है. जिनके उदार व श्रेष्ठ चित है उनके लिये तो सारा विश्व निज कुटुम्बके समान है.

प्रजापति ब्रह्माजीने भी यज्ञपूर्वक समस्त प्रजाको उत्पन्न करके कहा है कि ''ईस प्रकार यज्ञयुक्त रहकर ही आप और प्रजाओंको उत्पन्न करते रहोगे, और यह यज्ञ भी आप लोगोंकी मनोकामनाओंकी पूर्ति करता रहेगा.'' यज्ञ विहीन मनुष्यके ईस लोकमें भी सुख-संपत्ति, शांति नहीं हो सक्ते और उसको परलोक भी नहीं बनता. क्योंकि सभी कुछ यज्ञमें ही प्रतिष्ठित हैं-यज्ञके आश्रित हैं. सृष्टि सर्जन व मनुष्य सर्जन सुखके लिये ही है. जीवन दुःख भोगनेको नहीं बनाया गया है. वास्तवमें दुःखकी उत्पत्ति ईश्वरने नहीं की है. मनुष्योंके अविवेक के कारण दुःख है; और ऐसा भी नहीं है कि वर्तमानमें दुःख भोगने पर ही भविष्यमें सुख मिलेगा. मनुष्य जीवन सुखमय जीवनके लिये है. योग-भक्ति आदि जीवन सुखमय बनानेके लिये है. **तन-मन दोनों सशक्त रहें-तब जीवन सुखमय.**

ईस जगतमें-संसारमें कोई दुःख नहीं चाहता है. फिर भी अनजानेमें दुःख अपने उपर आ ही पडता है. और जब तक वह रहनेवाला होता है तब तक वह रहता ही है. हम चाहे या न चाहे, हम कितना ही प्रयत्न करें फिर भी वह रहता ही है. तात्पर्य कि दुःख सहसा और अनईच्छित आ तो जाता है और फिर अपनी ईच्छासे दूर भी नहीं जाता है. ईसका क्या

કારણ ? ઈસકા કારણ હૈ કર્મ. **પાપયુક્ત કર્મ - દુ:ખ હોકર આતા હૈ. "પાપકર્મકા પરિણામ દુ:ખ હૈ"** ઐસા સબ કહતે હૈ, જાનતે હૈં, સમઝતે હૈં, પરંતુ ફિર ભી પાપકર્મ કરતે હૈં. અર્જુનજીકા પ્રશ્ન હૈ :-

અથ કેન પ્રયુક્તોયં પાપં ચરતિ પૂરુષ : ।
અનિચ્છન્નપિ વાર્ષ્ણેય બલાદિવ નિયોજિત: ॥ (ગીતાજી ૩-૩૬)

"પાપકર્મ મેં જીવાત્માકો પ્રેરિત કોન કરતા હૈ ? ન ચાહતે હુએ ભી પાપ કર્મ કોઈ જબરન કરા રહા હૈ ઐસા માલૂમ પડતા હૈ. તો વહ કૌન હૈ જો જબરન પાપવૃત્તિમેં મનુષ્યકો ઘસીટ લે જાતા હૈ ?" ભગવાનને ઉત્તર દિયા-

કામ એષ ક્રોધ એષ રજોગુણસમુદ્ભવ: ।
મહાશનો મહાપાપ્મા વિદ્‌ધયેનમિહ વૈરિણમ્ ॥ (૩-૩૭)

"વહ કામ, વહ ક્રોધ, - જો રજોગુણસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ, વહી ખૂબ ખાનેવાલા મહાપાપી હૈ. ઉસીકો તૂ અપના દુશ્મન સમઝ." પૃથ્વીકે પાંચ પ્રકારકે પદાર્થોમેં પાઁચ ગુણ- શબ્દ, સ્પર્શ, રુપ, રસ, ગંધ હૈ. ઉનકી ઈચ્છા, લાલસા, યહ સભીકા નામ કામ હૈ. પ્રકૃતિકા અનુભવ યહ હૈ કામ. જીવ અનાદિસે "માયયાસુપ્તો" માયાકે સાથ હૈં. પુરુષ વ પ્રકૃતિ દોનોં અનાદિ હૈં ઉસમેં ભી પ્રકૃતિ, માયાકા સ્વભાવ, "દુષ્પુરેણાનલેન ચ"- દુષ્કર આગ જૈસા હૈ. તૃષ્ણા, લાલસા આગકી તરહ બઢતી ઔર પ્રસરતી હી જાતી હૈ.

સુખી રોટી હોવે તો ઉપર ઘી કી લાલસા હોગી. ફિર મસાલે, ચટપટેકી હોગી. ફિર સાગ, દાલ, ભાત આદિકી. ફિર નમકીન ; મીઠાકી હોગી. ફિર વિભિન્ન પ્રકાર કે રસ, આસવ આદિકી. તાત્પર્ય કિ રોજ-રોજ નયા નયા ચાહેંગે. ભોગઈચ્છાકી પૂર્તિસે શાંતિ હોતી હી નહીં હૈ. શાંતિ તો હૈ અપને ભોગોમેંસે- અપને પાસ જો કુછ હૈ ઈસકે હિસ્સામેં દૂસરેંકો ભાગીદાર બનાના. અર્થાત્ પરમાર્થ, પરોપકાર, ઉદારતા આદિકો અપને જીવનમેં, વ્યવહારમેં પ્રતિષ્ઠિત કરનેમેં.

બિનાગંજ, ૧૬-૮-૫૭, ગુરુભાઈ-ગૌરીશંકર ગુપ્તા "કમલ" રચિત શ્રી ગુરુદેવકી સ્તુતિ-વિનય, ગુરુભાઈ બાબૂલાલ સ્વર્ણકાર- "વિમલ" ને નિવેદન કી :-

શ્રીરામચંદ્રાય નમ:

શ્રી સદ્‌ગુરુ પરમાત્મને નમ:

ગુરુર્બ્રહ્મા, ગુરુર્વિષ્ણુ ગુરુર્દેવો મહેશ્વર: ।
ગુરુ સાક્ષાત્ પરબ્રહ્મ તસ્મૈ શ્રી ગુરુવે નમ: ॥
પરમપૂજ્ય પરમહંસ ૧૦૦૮ શ્રી રણછોડદાસજી મહારાજ ।

શ્રી સદ્‌ગુરુ વિનય

જય ગુરુ માનવરુપ હરિ, સેવ્યમાન શ્રીમાન ।
પતિતોદ્ધારક દયામય, સગુણરુપ ભગવાન ॥

જય બ્રહ્મરુપ, સુરુપ, સદગુણ-પુંજ કીર્તિ નિધાન હે ।
ચિન્મય, સદાશય દેવ, જીવનમુક્ત શુચિ ગુણવાન હે ॥
યુગશક્તિ ધાતા, નેત્રદાતા, તેજયુક્ત કૃપાનિધે ।
અઘ ઓઘહર, ઉદ્‌બોધકર, મૃદુચિત્ત કરુણા વારિધે ॥ ૧ ॥
ત્રયતાપ ભંજક, પ્રણવ પ્રતિમા, નિરંજન શ્રધ્ધેય હે ।
ગૌરવમયે, ગરિમામયે , વૈભવ મયે, સુજ્ઞેય હે ॥
સંસૃતિ જટિલતા સુધારક, કર્માણવ પતવાર હે ।
ત્રયગુણાતીત, અતીત, પ્રસ્તુત, ભવિષ્યત્ આકાર હે ॥ ૨ ॥
નિષ્કામ કર્મી, શુધ્ધ દ્વૈતાદ્વૈત નિહિત વિશિષ્ટ હે ।
ધર્મોપદષ્ટા અલખગતિ, શાશ્વત, પ્રગલ્ભ વરિષ્ઠ હે ॥
બ્રહ્મેન્દ્ર: વિષ્ણુ, મહેશ વિધુ, દીનનાથરુપ પ્રણામ હૈ ।
યોગીશ, ત્યાગી શ્રેષ્ઠ, અવિચલ મતિ, અનૂપ પ્રણામ હૈ ॥ ૩ ॥
સંસાર બારિધ ગ્રસિત આકુલ જન હૃદય આધાર હો
કરિયે કૃપા કરુણા સદન, ભવભીતિસે નિસ્તાર હો ।
શુભ પાદપદમોમેં પ્રણત મનસે યહી હે પ્રાર્થના,
રક્ષા કરો ગુરુદેવ, સંકટ દૂર હો યહી હૈ યાચના ॥ ૪ ॥
ઔઢરદાની, દાસકી બિનતી હો સ્વીકાર ।
ચરણ કમલકી વિમલરજ જનકા હૈ ઉધ્ધાર ॥

વિનિત-વિમલ ઔર કમલ

શ્રી નથુરામ શર્માજીકે અંજલી વ ટ્રસ્ટીકાપત્ર

બિનાગંજ, ૨૩-૯-૫૭, આનંદ આશ્રમ બિલખા (સૌરાષ્ટ્ર)સે શ્રીનાથ શતાબ્દી મહોત્સવ ૧૯૫૭-૫૮ કી નિમંત્રણ પત્રિકા મિલને પર ઈસકે ઉત્તરમેં શ્રી ગુરુદેવને યહ અંજલિ મેંરે પાસ લિખવાઈ ઔર કહા- હમ બાદમેં બિલખા આશ્રમ હો આયેંગે. યહ અંજલિ જયંતિભાઈ જોબનપુત્રા-બિલખાકો ભેજી ગઈ થી. :-

શ્રીરામચંદ્રાય નમ: બિનાગંજ, ૨૩-૯-૫૭, અખિલ બ્રહ્માંડનાયક સર્વેશ્વર ભગવાનકે વિભૂતિ અવતારોમેં શ્રીમન્નાથકા પાદુભાર્વકા ભી સમાવેશ હોતા હે. આપશ્રીકા આજ વહ શુભ દિન હૈં કિ જિસકે લિયે હમ શતવર્ષોત્સવ મના રહે હૈં.

આપશ્રીને આર્યસંસ્કૃતિકે લિયે જો કુછ ભી મહાન કાર્ય કિયા હે ઉસકે લિયે તો આપશ્રીકા સાહિત્ય હી સાક્ષીભૂત હૈ. ઈતના હી નહીં અપિતુ માનવકો અપને ચરમલક્ષ્ય તક પહુઁચાનેકે લિયે સરલ ભાષામેં અતિ ઉત્તમ માર્ગ નિર્ધારિત કિયા હૈ.

મૈં તો યહ સમઝતા હૂઁ કિ આપશ્રી કે નામસ્મરણ માત્રસે યા આપશ્રી કે ચારિત્ર્ય અનુસરણસે મનુષ્ય આત્મકલ્યાણ સહજ હી મેં કર સકતા હૈ. ઔર આપશ્રી કે કૃપાપાત્રોમેં ભી પ્રત્યક્ષરુપમેં દેખા જા રહા હૈ. બસ, જો યહ મહોત્સવ હો રહા હૈ ઔર આપશ્રીકી પ્રેરણાસે જિસકા પ્રારમ્ભ હુઆ હૈ ઔર આપશ્રી હી ઈસકો સફલ બનાવેં. યહી સતત પ્રાર્થના હૈ.

શ્રી ગુરુદેવને દૂસરા પત્ર લિખવાયા. શ્રી રામચંદ્રાય નમઃ. બિનાગંજ, ૨૩-૯-૫૭, પ્રિય મંગલ પ્રભાત, સાદર આશીરવાદ.

આપકા પત્ર મિલા. ભગવાન શ્રીનાથ શતાબ્દી મહોત્સવ પર સતત ઈચ્છા હોને પર ભી શરીર અસ્વસ્થતાકે કારણ ન પહુઁચ સકા. સત્ય વસ્તુ તો યહ હૈ કિ ભગવન્ નાથકી કૃપા બિના પહુઁચના અશક્ય હી હૈ. અપને સબ ઈસ મહોત્સવકો જિસ અનુરાગસે મના રહે હૈં વૈસે હી સર્વકાલ હમારે હૃદયમેં આશ્રમકે ઉત્થાનકે લિયે ઉત્કૃષ્ટ ભાવના બની રહે જિસસે કિ આચાર્યવરકા સિધ્ધાંત વિકસિત હોતા રહે.

પ્રિય મંગલજીભાઈ, યહ તબ હી હો સક્તા હૈ જબકિ હમારે પદગ્રહણ કરનેકી લાલસા ઔર રાગ-દ્વેષસે વિરક્ત અન્તઃસ્થ હો. જો કિ ઈસકા યદા કદા અભાવ દેખનેમેં આતા હૈ. અસ્તુ ! રણછોડદાસકા આશીરવાદ.

આજ બચ્ચી બહનકો ભી લિખાઃ- પ્રિય પુત્રિ બચ્ચી બહિન સાદર આશિરવાદ. તાર દિયા હૈ, પહૂઁચા હોગા. શરીરકી અસ્વસ્થતાકે કારણ સૌરાષ્ટ્ર આનેકા બંદ કિયા હૈ. ઔર તુમ ફલાહાર લેતી નહી હો યહ ઠીક નહીં. મૈં તારીખ ૪ યા ૬ કો પુષ્કર પહુંચુંગા. તુમારા આનેકા વિચાર શીધ્ર કરના ઔર જરુર આના. શરીર તુમારા ઠીક નહીં રહતા ઈસકા વિચાર આનેકે કારણ હી અવકાશાનુકુલ લિખા ગયા. પુષ્કર હાલ તો ૧૫ દિન ઠહરના હૈ, પીછે ભગવત્ ઈચ્છાનુકૂલ. તુમારા સાધન ઠીક ચલતા હોગા ઔર આનંદસે રહતે હોંગે. અ.સૌ. સરોજ બહિનકા મંગલ બરાબર ચલતા હોગા ઔર પ્રસન્ન રહતે હોંગે. મેરા આસીસ કહના.

એક ભાઈને ખબર દી કિ એક ૨ા સાલકે બચ્ચેકો દિનભરમેં ૩૦-૪૦ બાર દસ્ત (જાડા) હોતે થે ઔર બુખાર ભી થા. ઈન્જેકશન, દવાઈયાઁ, ખુરાકમેં પથ્યાદિ કિયા. ફિર ભી લાભ નહીં હુઆ.

શ્રી ગુરુદેવને કહા :- અતિવિષ, મોટી પિપ્પલી, કાગડાશીંગી, ચારોં સમાન ભાગ લેકર વસ્ત્રગાળ ચૂર્ણ તૈયાર કરકે એક ગુઁજા ભાર ચૂર્ણ મધુમેં મિલાકર પાનીકે સાથ બચ્ચેકો દેના. દિનમેં તીન બાર દો. એક સે દો સપ્તાહ તક દો. અતિસાર, શ્વાસ, ઉધરસ, વમન, જવર મેં લાભ પહુઁચાતા હૈ.

સંત માહાત્મ્ય-ગુરુસેવા

બિનાગંજ, ૨૫-૯-૫૭. શ્રી ગુરુદેવ :- જિસકી સાધના કરનેકી તીવ્ર ઉત્કંઠા હોતી હૈ, ભગવાન ઉસકે પાસ સદ્ગુરુ ભેજ દેતે હૈં. ગુરુકે લિયે સાધકોંકો ચિન્તા કરનેકી

આવશ્યકતા નહીં પડતી. સચ્ચા શિષ્ય ગુરુકે કિસી બાહરી કામ પર લક્ષ્ય નહીં કરતા. વહ તો કેવલ ગુરુકી આજ્ઞાકો સિર નવાકર પાલન કરતા હૈ.

સાધુસંગ કરનેસે જીવકા માયારુપી નશા ઉતર જાતા હૈ. જિસસે દશ આદમી અચ્છી પ્રેરણા પાતે હો તથા શુભ કાર્યમેં લગતે હો તો સમઝના ચાહિયે કિ ઉસકે ભીતર ભગવાનકી વિભૂતિ અધિક હૈ. ગંગા સાગરસે મિલને જાતી હૈ, પરંતુ જાતી હુઇ જગતકા પાપ-તાપ નિવારણ કરતી હૈ. ઉસી પ્રકાર આત્મસ્વરુપકો પ્રાપ્ત જો સંત હૈ વે અપને સહજ કર્મોસે સંસારમેં બંધે બંન્ધિયોંકો છુડાતે હૈં. સંતોકે ઘર-દ્વાર, અંદર, બાહર, કર્મમેં, વાણીમેં, ઔર મનમેં ભગવદ્ ભક્તિ કે સિવા ઔર કુછ ભી નહીં મિલ સકતા. સંતોંકે કર્મ, જ્ઞાન ઔર ભક્તિ હરિમય હોતે હૈ. શાંતિ, ક્ષમા, દયા આદિ દૈવીગુણ સંતોકે આંગનમેં લેટા કરતે હૈં. **સંતોકી મામુલી બાતે મહાન ઉપદેશ દેતી હૈ. ચિત્તમેં પડી હુઈ ગાંઠે ઉનકે શબ્દ માત્રસે છિદ જાતી હૈ.**

ઈસલિયે બુધ્ધિમાનોંકો ચાહિયે કિ સત્સંગ કરે. **સત્સંગસે સાધકોંકે ભવપાશ કટ જાતે હૈં.** સાધુકો દુ:ખ હોતા હૈ પરાયા દુ:ખ-દેખકર ઔર સુખ હોતા હૈ પરાયા સુખ દેખકર. અપને લિયે સાધુકો સુખ દુ:ખ કભી નહીં હોતા. જો તીર્થકો જલ સમઝતા હૈ, પ્રતિમામેં જો પત્થર દેખતા હૈ, સંતોકો જો મનુષ્ય સમઝતા હૈ, ઉનકે સમાન મૂર્ખ કૌન હૈ? સાધુઓંકા સંગ કરો. સંત-સંગસે, પ્રેમ-સુખ લાભ કરો.

જિસે ગુરુ કા અનુગ્રહ મિલા હો, ગુરુસેવાકે પરમાનંદકા જિસને ભોગ કિયા હો, વહી ઉસકી માધુરી જાન સકતા હૈ. સદ્ગુરુ શિષ્યોંકે નેત્રોમેં જ્ઞાનાંજન લગાકર ઉસે દૃષ્ટિ દેતે હૈ. ઐસે સદ્ગુરુ બડે ભાગ્યસે મિલે, તબ અત્યન્ત નમ્રતા, વિમલ સદ્ભાવ ઔર દૃઢ વિશ્વાસકે સાથ ઉનકી શરણ લો. અપના સંપૂર્ણ હૃદય ઉનકો અર્પણ કરો. ઉનકે પ્રતિ અપને ચિત્તમેં પરમપ્રેમ ધારણ કરો. ઉન્હેં પ્રત્યક્ષ પરમેશ્વર સમઝો. ઈસસે ભક્તિ, જ્ઞાનકા સમુદ્ર પ્રાપ્ત કર કૃતકૃત્ય હો જાઓગે. મહાત્મા, સિધ્ધ પુરુષ ઇશ્વરકે રુપ હોતે હૈં. વે કેવલ સ્પર્શસે, એક કૃપા કટાક્ષસે, કેવલ સંકલ્પ માત્રસે ભી શ્રધ્ધા સંપન્ન સાધકકો કૃતાર્થ કરતે હૈં. પર્વતપ્રાય પાપોંકા બોઝ ઢોનેવાલે ભ્રષ્ટ જીવકો દયાસે વે ક્ષણાર્ધમેં પુણ્યાત્મા બના દેતે હૈં.

ગુરુ ઔર શિષ્યકા સમ્બન્ધ પૂર્વજ ઔર વંશજકે સમ્બન્ધ જૈસા હી હૈ. **શ્રધ્ધા, નમ્રતા, શરણાગતિ ઔર આદરભાવસે શિષ્ય જો ગુરુકા મન હર લે તો હી ઉસકી ઉન્નતિ હો સકતી હૈ. સ્વાનુભૂતિ જ્ઞાનકી પરમ સીમા હૈ.** વહ સ્વાનુભૂતિ ગ્રન્થોંસે નહીં પ્રાપ્ત હો સકતી હૈ. પૃથ્વી પર્યટન કરનેસે નહીં મિલતી. સ્વાનુભૂતિકા યથાર્થ રહસ્ય શ્રી ગુરુકૃપાકે બિના ત્રિકાલમેં ભી જ્ઞાત નહી હોગા.

મુમુક્ષુકો ગુરુ ઢુંઢના નહીં પડતા. ગુરુ હી ઐસે શિષ્યોંકો જો કૃતાર્થ હોને યોગ્ય હુએ હૈં, ઢૂંઢા કરતે હૈં. ફલ પરિપક્વ હોતે હી તોતા બિના બુલાયે હી આકર ઉસ પર ચોંચ મારતા હૈ. ઉસી પ્રકાર **વિરક્ત જીવકો દેખતે હી દયાલુ ગુરુ દોડે આતે હૈં ઔર આત્મરહસ્ય બતલાકર ઉસે કૃતાર્થ કરતે હૈ. ગુરુ ઈશ્વર નિયુક્ત હોતે હૈં. ગુરુ-શિષ્યકા સમ્બન્ધ**

અનેક જન્મ-જન્માન્તરોંસે ચલા આતા હૈ ઔર ગુરુ નિશ્ચિત્ સમય પર નિશ્ચિત શિષ્યકો કૃતાર્થ કિયા કરતે હૈં.

બિનાગંજ, ૧-૧૦-૫૭, શ્રી ગુરુદેવ મંદસૌર નેત્રયજ્ઞ જો ૨૮-૧૦-૫૭ સે પ્રારંભ હોનેકા હૈ ઉસકે કાર્યવશાત્ તીન દિનસે અનંતપુર પધારે થે. વહાઁસે કાલ રાત્રિકો પધારે હૈં. સ્વાસ્થ્ય અત્યંત નરમ હૈ. શ્રી ગુરુદેવકી આજ્ઞાનુસાર આજ પ્રાત:કાલ કૃષ્ણાબહન, ચંદુબહન વ દો ભાઈ મંદસૌર જા રહે થે. તબ શ્રી ગુરુદેવને કહા-

મૈં, માઁ, હરિભાઈ વ કુમુદકે સાથમેં યહાઁ પૂનમ તક રહૂઁગા. પશ્ચાત્ મંદસૌર દો તીન દિનકે લિયે આ જાઉંગા. માઁ આદિ પુષ્કર જાયેંગે ઔર મૈં વદ ચતુર્થીકે લગભગ પુષ્કર પહુઁચ જાઉંગા. દિપાવલી, ચતુર્થી, કરકે કાર્તિક શુકલા પંચમીકો હી માઁ વગૈરહ કે સાથમેં મંદસૌરકે લિયે નિકલૂંગા. કુમુદ, બચ્ચીબહન કા તાર હૈ કિ આપકી પ્રતિક્ષા કર રહે હૈં. લેકિન મૈં તો યહાઁ નેત્રયજ્ઞમેં વ્યસ્ત હો ગયા હૂઁ. તુમ તારસે જવાબ દે દો કિ ''હાલમેં મેરા સૌરાષ્ટ્ર કા પ્રોગ્રામ બંદ રહા હૈ. સ્વાસ્થ્ય નરમ હૈ. આશીરવાદ.''

સહી એકાંત; શાંતિ-સદ્‌વિચારોંકે સંગમેં

પુષ્કર, ૧૨-૧૦-૫૭ સે ૨૭-૧૦-૫૭. **શાંતિકે લિયે દૂર દૂર જંગલ, પહાડ યા સમુદ્ર તટ પર જાના જરૂરી હૈ ઐસી તુમ્હારી સમઝ હી ગલત હૈ. યહ કોઈ સમઝ હી નહી હૈ.** કેવલ તુમ્હારી કલ્પના હૈ. વાસ્તવિકતાસે ખાલી કલ્પના રખતે હો- તબ ઈસકે લિયે ક્યા કરું? **સહી શાંતિકે લિયે જો પ્રથમ અનિવાર્ય હૈ વહ યહ હૈ કિ હમ સદ્‌વિચારોંકે સંગમેં સતત રહેં. સહી એકાંત ભી ઈસીસે મિલતા હૈ. સહી સાધન ભી ઈસીસે હો જાતા હૈ.**

તુમ્હારી બાતેં ઐસી હૈ કિ એક ગલ્પ કથા યાદ આ જાતી હૈ. એક મનુષ્યકે ઘરમેં રાત્રિકો ચોરને પ્રવેશ કિયા. તબ કીંવાડકા અવાજ સુનકર ઉસકી પત્નીને કહા : સુના ! કોઈ ચોરને ઘરમેં આયા હૈ. વ્યાપારીને કહા- હાઁ, મૈંને કીંવાડ ખુલતા સુના હૈ. તબ પત્નીને કહા- અબ તો કપાટ (તીજોરી) ભી ખોલા ગયા વ્યાપારીને કહા- મૈં જાનતા હૂઁ.

પત્નીને કહા- ચોર ને બહુત માલ લે જાનેકો તૈયાર કર લિયા હૈ. વ્યાપારીને કહા હાઁ મૈં દેખ રહા હૂઁ. પત્નીને કહા- દેખો, માલકી ગઠરી લેકર ચોર તો બાહર નિકલ જા રહા હૈ. વ્યાપારીને કહા હાઁ, મૈં જાનતા હૂઁ. ચોર તો ગઠકરીકો લેકર ચલતા ભયા ફિરભી કહતે હૈં કિ જાનતા હૂઁ. તો ભાઈ, એસા હમારા હાલ હૈ. દેખતે હૈં. સુનતે હૈં ઔર સમઝતે હૈં, પરંતુ વસ્તુત: કરતે કુછ નહીં હૈ. જાનબુઝકર દેખતે હુએ ચોરકો માલ લે જાને દેતે હૈ. ઐસા જાનના કિસ કામકા ? જો જાના હૈ, સુના હૈ, **દેખા હૈ ઉસકા ઉપયોગ વાસ્તવિક જીવનમેં નહીં કિયા જાવેં તબ જાના, સુના હુઆ સબ વ્યર્થ હૈ, નિરર્થક હૈ.**

જો જ્ઞાન કર્તવ્ય પાલન ઔર સદાચારમેં મૂર્તિમંત નહીં હોતા હૈ વહ જ્ઞાન નહીં અપિતુ અજ્ઞાન હૈ. ''સબ જાનતા હૂઁ'' કહનેવાલેસે પૂછો કિ ભાઈ સબ જાનકર પ્રાપ્ત કર લિયા હૈ ? તો કહેગા કુછ નહીં. કેવલ જાન રખા હૈ. ઐસી બાત હૈ !!

જીવંત હોતે હુએ ભી મૃતકસા જીવન ક્યોં જીતે હોં ? ઐસે જીવનસે ક્યા કુછ પ્રાપ્ત કર પાવોગે ? કુછ નહીં. ઈસલિયે આદેશોંકા પાલન કરનેમેં લગ જાઓ. આચરણસે જીતે હુએ મર જાઓ, તબ મરનેકે બાદ ઐસે જી ઉઠોગે કિ ફિર કભી નહીં મરોગે. તુમ તો જાનતે હો ન ? કિ ઈશ્વર જન્મ-મરણસે પરે હૈં- વૈસે હી જન્મ-મરણસે પરે હો જાઓગે. અર્થાત્ જન્મ-મૃત્યુ તુમ્હારે વશમેં રહેંગે.

પ્રશ્ન : આજ તક કિતને પુણ્યાત્મા સ્વર્ગમેં ગયે હોંગે ? તો સ્વર્ગલોકમેં અબ ભી જગહ હોગી, નયે પુણ્યાત્માકે લિયે ?

શ્રી ગુરુદેવ :- પ્રથમ બાત તો યહ હૈ કિ પુણ્યાત્માઓંકી સંખ્યા અલ્પ હોતી હૈ. દૂસરી બાત યહ કિ ઉનકા ભી પ્રત્યાવર્તન હોતા હૈ. કુકર્મી વહાઁ જાતે હી નહીં- જા હી નહીં સકતે. કુકર્મી અવશ્ય હી કીટ-પતંગાદિ યોનિયોમેં જાતે હૈં. વે બાર-બાર જન્મતે તથા મરતે હૈ. ઈસલિયે પૃથ્વીલોકમેં હી વે જન્મમરણકે ચક્રમેં ફઁસે રહતે હૈં. તીસરી બાત, સ્વર્ગલોક ભર જાનેકી સંભાવના નહીં હૈ, પરંતુ પૃથ્વીલોક હી જીવજંતુ, કીટ પતંગાદિ તથા ક્ષુદ્ર માનવ પશુઓંસે ભર જાતા હૈ. સ્વર્ગલોક તો ખાલી રહતા હૈ. જનસમૂહ અધિક સંખ્યામેં પાપવૃત્તિયોંમેં પ્રવૃત્ત રહતા હૈ. ચૌથી બાત- પુણ્યાત્માઓંકા ભી સ્વર્ગમેં કુછ સીમિત સમય તક હી નિવાસ પ્રાપ્ત હોતા હૈ. ભોગસે પુણ્યકર્મ ક્ષય હોને પર ઉન્હેં ભી વહાઁસે નિર્વાસિત કિયા જાતા હૈ.

પ્રશ્ન :- સ્વર્ગ યા પિતૃલોકમેં ગયે હુએ પ્રાણીયોંકો પ્રત્યાવર્તનકા પ્રકાર ક્યા હૈ ?

શ્રી ગુરુદેવ :- સ્વર્ગ યા પિતૃલોકકે પ્રાપ્ત કર્મસમૂહકે ભોગકે અનંતર વહાઁસે વક્ષ્યમાણ માર્ગસે પ્રત્યાવર્તન કરતે હૈં. પલહે વે આકાશકો પ્રાપ્ત હોંગે, પશ્ચાત્ વાયુકો, ફિર વાયુ સદશ હોકર ધૂમ-સદશ હોંગે. અનંતર-અભ્ર, તદનુમેઘ બનકર વૃષ્ટિ દ્વારા પૃથ્વી પર પહુઁચેગે. વે સાક્ષાત્ ધૂમ-આદિ સ્વરુપ ન બનકર ઉનકે સમાન સ્વભાવકે હોતે હૈં. પૃથ્વી પર પહુઁચકર જાતિ સ્થાવર બ્રીહિ-યવાદિ પૌંધોંકે સાથ સંશ્લિષ્ટ હોતે હૈં. સ્વયં સ્થાવર યોનિકો પ્રાપ્ત નહીં હોતે.

પ્રશ્ન:- મૃત જીવાત્મા કિસ લોકમેં જાતા હૈ ?

શ્રી ગુરુદેવ :- યહાઁ ચાર પ્રકારકે શ્રેણી કે મનુષ્ય હૈ. જ્ઞાની, ઉપાસક, કર્મઠ, કુકર્મી.

જ્ઞાની વહ હૈ- જિસકે જીવભાવકા અંત હોકર બ્રહ્મભાવમેં સ્થિત હો જાતા હૈ. સો અગતિ પ્રાપ્ત કર લેતા હૈ.

ઉપાસક- દો પ્રકારકે :- (૧) પંચાગ્નિ ઉપાસક (૨) બ્રહ્મોપાસક દોનોં બ્રહ્મલોકમેં જાયેંગે. અન્તર કેવલ ઈતના હી કિ પંચાગ્નિ ઉપાસક, જિસ કલ્પમેં બ્રહ્મલોકકો પ્રાપ્ત હુઆ હૈ ઉસ કાલમેં ઉસકી પુનરાવૃત્તિ ન હોગી. છાંદોગ્યમેં યહ કહા હૈ (૪-૧૫-૬) કલ્પાંતરમેં પુન: પ્રતીકોપાસક કી પુનરાવૃત્તિ અનિવાર્ય હૈ. બ્રહ્મોપાસકકી પુનરાવૃત્તિ ન હોકર ક્રમમુક્તિ હી હોગી.

કલ્પકે અંતમેં બ્રહ્મલોકકે અધ્યક્ષ હિરણ્યગર્ભ જબ મુક્ત હોગેં તો ઉનકે સાથ ઉનકે

ઉપદેશસે સબકે સબ બ્રહ્મલોકવાસી ઉપાસક મુક્ત હો જાયેંગે. કારણ, ઉસ સમય હિરણ્યગર્ભકે ઉપદેશ સે વહાઁ કે નિવાસી આત્મસાક્ષાત્કાર પ્રાપ્ત કર લેતે હૈં. ઈસ વિષયકા નિરુપણ વેદાંત દર્શન (૪-૩-૧૦-૧૧)મેં દેખના ચાહિયે.

કર્મઠ- દેવલોક યા પિતૃલોકકી ગતિકો પ્રાપ્ત હોતા હૈં. ભેદ કેવલ ઈતના હૈ કિ પિતૃલોકસે ગ્રાહ્ય ચંદ્રલોક, પૃથ્વી તથા દ્યુલોકકે મધ્યવર્તી અંતરિક્ષમેં હૈં. દેવલોક ગ્રાહ્ય સ્વર્ગલોક, ચંદ્રલોક, દ્યુલોક અથવા દ્યુલોકસે ઉપસ્થિત પરમેષ્ઠિ મંડલ હૈ.

વૈદિક પ્રક્રિયામેં પાઁચ મંડલ હૈ- (૧) સ્વયંભૂમંડલ (૨) પરમેષ્ઠિમંડલ (૩) સૂર્યમંડલ (૪) પૃથ્વીમંડલ (૫) પૃથ્વીકે ઉપર અંતરિક્ષકે એક દેશમેં સ્થિત લઘુચંદ્રમંડલ. ઈન પાઁચો મંડલલોમેં ભૂરાદિ સપ્ત લોકકા સમાવેશ હો જાતા હૈ. ઔર એક-એક લોકકી દો-દો બાર ગણના કરનેસે તીન ત્રિલોકિયોંકા સ્વરુપ નિષ્પન્ન હોતા હૈ.

જૈસે કિ (૧) ભૂલોક- પૃથિવી, જિસ પર મનુષ્ય સમાજ રહ રહા હૈ. દ્યુલોક- જિસમેં સૂર્ય દેદીપ્યમાન હૈ. જિસે સૂર્યમંડલ કહા હૈ. ઈન પૃથિવી-દ્યુલોકકે મધ્યવર્તી અવકાશાત્મક આકાશ-અંતરિક્ષ હૈ. ઈન તીનોંકી એક ત્રિલોકી બની. દો મંડલોકી દષ્ટિસે ઈસ ત્રિલોકીકા નામ ''રોદસી'' હૈ.

(૨) દ્યુલોક ઔર જનઃ- યા જનલોક. ઈન દોનોંકે મધ્યવર્તી મહ: નામક આકાશકો મિલા લેનેસે- સ્વ:, મહ:, જન: = ઈન તીનોંકી દ્વિતિય ત્રિલોકી બની. દ્યુલોકકા અપર (દૂસરા) નામ સ્વ: યા સૂર્યમંડલ હૈ. જનલોકા નામાન્તર હી પરમેષ્ઠિમંડલ હૈ. ઈસ ત્રિલોકીકો ''ક્રન્દસી'' કહા હૈ.

(૩) જન: ઔર સત્ય ઔર ઉનકે મધ્યવર્તી તપોલોકકો મિલાકર તીસરી ત્રિલોકી ''સંયતી'' બની હૈ.

ઈન સાતો લોકોંકા અનુસ્મરણ વેદાનુગામી દ્વિજ પ્રતિદિન સંધ્યેપાસનાકે સમય કરતે હી હૈં. અનંત આકાશમેં અનંત બ્રહ્માંડ હૈ. ઉનકા આભાસ માત્ર હમારે સાહિત્યમેં કહીં કહીં અવશ્ય હૈ.

પિતૃલોકાત્મક ચંદ્રલોકકે સ્પષ્ટીકરણ કે લિયે પ્રસંગવશ મંડલાદિકા ઉલ્લેખ કિયા ગયા હૈ, આકાશકે શીત કટિબંધ, ઉષ્ણ કટિબંધ, મધ્ય કટિબંધ, એવમ્ નાગવીથિ અજવીથ્યાદિ નૌ વીથિયોંકા શાસ્ત્રવર્ણિત વિવરણ આવશ્યક હોને પર ભી સ્થાન સંકોચકે કારણ નહીં કિયા જા સકા. કર્મઠોંકા કર્મફલ ભોગકે અનંતર પૃથિવી પર અવશ્ય લૌટના હી હોગા. શ્રી ગુરુદેવને દો-તીન કવિત લિખવાયા. ઈસમેંસે એક-જો બિના કાનામાત્રાકે હૈં- લેકિન હૈ અર્થગાંભીર્યયુક્ત ઔર ભાવાનુસંધાનયુક્ત-

સકલ કરમ ખલ દહન કમઠ શઠ પવન કનગ નગ ।
ધવલ પરમ પદરમન જગત જન અમલ કમલ ખગ ।।
પરમત જલધર પવન સજલ ધનસમતન સમકર ।

પર અઘ રજહર જલદ સકલ જનનન ભવભય હર ॥
યમ દલન નરક પદ છપકરન અગમ અટલ ભવજલ તરન ।
વર સબલ મદન વન હર દહન જય જય પરમ અભય કરન ॥

''સર્વ કર્મોકો નષ્ટ કરનેવાલે, શઠ, યક્ષરુપ પવનકી ગતિકો અવરુધ્ધ કરનેવાલે, સુમેરુ પર્વતકે સમાન નિર્મલ પરમ પદ અર્થાત્ મોક્ષમેં રમણ કરનેવાલે, જગતકે મનુષ્યરુપ કમલોંકો પ્રફુલ્લિત કરનેવાલે સૂર્ય, દૂસરે, ધર્મરુપ બાદલોંકો દૂર કરનેવાલે પવન, જલસે ભરે હુએ બાદલોંકે જૈસે શ્યામ શરીરવાલે, ઔરોંકે પાપરુપ રજ અર્થાત્ મેલકો ધોનેવાલે મેઘ, સર્વ નમ્રજનોંકા સંસારભય દૂર કરનેવાલે, ભયકા = મૃત્યુકા દમન કરનેવાલે, નરક પદકે બંધકા છેદન કરનેવાલે, અગમ્ય ઔર અથાહ ઐસે સંસાર સાગરસે પાર ઉતારનેવાલે, બલવાન, કામદેવરુપ પવનકા દહન કરનેવાલે અગ્નિ જૈસે પરમ અભયદાતા ઐસે ભગવાનકા જયહો, જયહો...''

થોડા પરિચય - શ્રી પુષ્કરજીકા

મંગનીરામજી બાંગડને સ્વામી બાલમુકુંદાચાર્યજી મહારાજસે વૈષ્ણવદીક્ષા લિયા. બાલમુકુંદાચાર્યજીકે દાદા ગુરુ ઘનશ્યામાચાર્યજી મહારાજકી ઈચ્છા થી કિ તીર્થરાજ પુષ્કરમેં મંદિર સ્થાપિત કિયા જાય. સંવત્ ૧૯૮૧મેં પુષ્કરરાજમેં ઝાલરિયા મઠકે શાખાકી ઔરસે શ્રી રમાવૈંકુઠ મંદિરકી સ્થાપના હુઈ.

પહલે ઝાલરીયા મઠકા નામ જાનકી વલ્લભ મંદિર થા. સંવત ૧૯૦૩મેં અયોધ્યાજીકે સિધ્ધ યોગી હરિરામાચાર્યજી- ડીડવાનાકે મંદિરકે મહંત હુએ. ડીડવાના ઉસ સમય ફતહપુર શેખાવટીકે નવાબકે તાબેમેં થા. નવાબને મંદિરકી ઝાલરકો નહીં બજાનેકા હુકમ દિયા થા. પરંતુ સ્વામી હરિરામાચાર્યજી મહારાજ મહન્ત હુએ, તબ ઉન્હોંને અપને યોગબલસે, બિના છૂએ હી ઝાલર બજાઈ. ઝાલર સમય સમય પર બેરોકટોક ઔર બિના કિસીસે છૂએ, અપને આપ, બરાબર બજને લગી.

તબ નવાબને સ્વામીજીકે ચરણોંમે મસ્તક નંવાયા ઔર કહા કિ આપકે મંદિરકી ઝાલર પૂર્વવત્ બજાઈ જાયેં. મૈંને જો રોક લગાઈથી ઉસે મૈં આજસે ઉઠા લેતા હૂઁ. આપકે યોગબલસે અપને આપ ઝાલર બજા દી હે ઔર આપકે મંદિર કો "ઝાલરીયા મંદિર બના દિયા હૈ" નવાબને ઐસા કહા થા- તભીસે લોગોને મંદિર વ મઠકા નામ "ઝાલરીયા"કર દિયા.

સંવત્ ૧૯૫૯ મેં સ્વામી હરિરામાચાર્યજીકે પશ્ચાત્ છઠે મહંતકે રુપમેં બાલમુકુંદાચાર્યજી મહારાજ ગદ્દી પર સમાસીન હુએ. ઉન્હોંને સન્ ૧૯૨૯ મેં ટ્રસ્ટ બના દિયા ઔર આદર્શ સ્થાપિત કિયા કિ મંદિરોકી સંપતિ વ્યક્તિગત સંપત્તિ નહીં હૈ. મંદિરકા મહંત સંપત્તિકા ભોક્તા નહીં હૈ અપિતુ રક્ષક હૈ. મઠાધીશ વિરક્ત, બ્રહ્મચારી હોના ચાહિયે ઔર વિદ્વાન હોના ચાહિયે. ઉન્હોંને વિદ્વાન, બ્રહ્મચારી લક્ષ્મણાચાર્યજીકો અપના ઉત્તરાધિકારી જાહેર કિયા થા. તો અબ ભી ઉસી

તરહ-ઉત્તરાધિકારી ચુના જાતા હૈ.

પુષ્કરે દુષ્કરો વાસઃ, પુષ્કરે દુષ્કરં તપઃ ।
પુષ્કરે દુષ્કરં દાનં, ગન્તું ચૈવ સુદુષ્કુરમ્ ॥

"પુષ્કરકી યાત્રા, પુષ્કરમેં તપશ્ચર્યા કરના, પુષ્કરમેં દાન દેના, ઔર પુષ્કરમેં નિવાસ કરના દુષ્કર હૈ." પુષ્કરરાજમેં અગસ્ત્યજી, જમદગ્નિ, વિશ્વામિત્ર, ભર્તુહરિ, આદિ કઈ ઋષિમહર્ષિયોને તપ કિયા હૈ, નિવાસ કિયા હૈ. **શ્રી પતિતપાવનજી ભગવનકી આજ્ઞા પ્રાપ્ત** કરકે મહારાજા સવાઈ માનસિંહને મુગલોંકે રાજા જહાઁગીર ઔર ઔરંગજેબને નષ્ટભ્રષ્ટ કિયા હુઆ વરાહ મંદિરકા પુષ્કર રાજમેં પુનઃ નિર્માણ કિયા થા. પશ્ચાત્ મહારાજા જયસિંહને વિ.સં. ૧૭૮૪ મેં વરાહ ભગવાનકી નૂતન પ્રતિમા પ્રતિષ્ઠિત કરાઈ થી.

પઁચકુંડ સ્થાનમેં પાંડવોંને વનવાસકે સમયમેં નિવાસ કિયા થા, દુષ્યન્તકા પુત્ર પ્રતાપી ભરત કણ્વઋષિકે આશ્રમમેં જો પુષ્કરાજ મેં થા, વહાઁ રહા થા ઔર સિંહોંકે બચ્ચોંકે સાથ ખેલતા થા. ભગવાન શ્રીરામને અપને પિતાજી શ્રી દશરથજીકા શ્રાધ્ધકર્મ ઈસ તીર્થરાજ પુષ્કરજીકે "સિધ્ધ વાપી" પર કિયા થા. **આજ ભી શુકલા ચૌથ મંગલવાર હો તો ગયાકુંડમેં ગંગાજીકા આવિર્ભાવ હોતા હૈ.** ઔર સૈંકડો વ્યક્તિ દૂર દૂરસે આકર પ્રેતબાધાઓંસે મુક્તિ પ્રાપ્ત કરતે હૈં. જાનકાર પંડિત હો તો શુકલ ચૌથકો ગયામેં પિંડદાન નહીં કરાકર કહેંગે કિ આજ પુષ્કરમેં કર્મ હોતા હૈ, યહાઁ નહીં.

પુષ્કરરાજ ઝીલ અત્યંત પવિત્ર સરોવર હૈ, માનસરોવરકે સમાન હી. પુષ્કરરાજ ઈસલિયે ભી સર્વ તીર્થોકા સમ્રાટ, ગુરુ હૈ. ચારોં ધામકી યાત્રા કરનેકે બાદ, પુષ્કરરાજ આને પર હી યાત્રાકી પૂર્ણતા માની હૈ. શાસ્ત્રોં વ વ સંતોને ભી.

પદ્મપુરાણ, દેવીભાગવત, મહાભારત ઔર ભી કઈ પુરાણોમેં પુષ્કર તીર્થકા માહાત્મ્ય હૈ. પદ્મપુરાણમેં હૈ- પર્વતોમેં સુમેરુ પર્વત, પક્ષીઓંમેં ગરૂડ ઔર તીર્થોમેં પુષ્કરરાજ સર્વોપરી હૈ. આદિ તીર્થ હૈ. કણ્વ ઋષિકા આશ્રમ પુષ્કરકે કિનારે સરસ્વતીકે તટ પર થા ઐસા કાલિદાસને લિખા હૈ.

સાઁચી કે સ્તૂપ પર પુષ્કરરાજકા ઉલ્લેખ હૈ. મહાન બૌધ્ધ ભિક્ષુઓને પુષ્કરરાજમેં સ્નાન, તપ, દાન આદિ કિયા હૈ. બ્રહ્માજીને સૃષ્ટિ રચનાકે લિયે ભૂમંડલ પર શ્રેષ્ઠ સ્થાનકા નિર્ણય કમલ પુષ્પકે સ્પર્શસે કિયા, તબ ઉન્હોંને ઈસ સ્થાનકા ચયન કિયા, તબસે ઈસકો પુષ્કર કહા ગયા. બ્રહ્માજીને યહીંસે સૃષ્ટિ રચના કા પ્રારંભ કિયા.

હાલમેં અજમેરમેં જો "ઢાઈ દિનકા ઝોંપડા" નામકા સ્થાન હૈ વહ પહલે સંસ્કૃત મહાવિદ્યાલય થા. મોગલોને ઈસકો નષ્ટ કર દિયા. ઉસ સમય મહાવિદ્યાલયમેં જો શિવજીકા મંદિર થા ઉસકી રક્ષાકે હેતુ ક્ષત્રિય વ ભક્તોને ઉસ બાણ (શિવલિંગ) કો પુષ્કરકી ૨૪ કોસકી પરિક્રમામેં જો નાંદગાઁવ હૈ વહાં સ્થાપિત કિયા. નાગ પહાડમેં, પઁચકુંડ, ગૌમુખ, જામદગ્નિકુંડ,

વામદેવ, અગસ્ત્ય આદિ સ્થાન હૈ. ભર્તૃહરિ ગુફા હૈ. વહાઁ પાસમેં એક અધર શિલા હૈ.

સબસે પ્રાચીન સર્જન ઐસી અરાવલીમાલાકી મુખ્ય પહાડી યહ નાગપહાડ હૈ. નાગકે સમાન ટેઢી હૈ. પુષ્કરકો ચારોં ઔરસે પહાડને ઘેર લિયા હૈ. ઉસી તરહ પાઁચ નદિયોંકી ધારાઓંસે ભી ઘિરા હુઆ હૈ. યહાઁ રહનેવાલોંકો પ્રકૃતિકી નિકટતા જયાદા મિલતી હૈ. ફિર ઈસી ઘેરેમેં ઋષિ મહર્ષિયોં ઔર પૂર્વાચાર્યોંકે પાવન પરમાણુ ભી સુરક્ષિત રહે હૈં. ઉનકા લાભ યહાઁ કે નિવાસીકો મિલ સકતા હૈ- અગર ચાહે તો.

તીર્થધામ, તીર્થયાત્રા, મેલા ક્યોં ?

ઈતને તીર્થધામ, પવિત્ર નદિયાઁ, પવિત્ર સરોવર, સપ્તગંગા, સપ્તપુરિયાં, દ્વાદશ જયોતિલિંગ, બાવન શક્તિપીઠ આદિકા નિર્માણ ઋષિ મુનિયોંને ઈસ હેતુસે કિયા હૈ કિ ઈસ વિશાલ ભારત ક્ષેત્રકે વિભિન્ન જાતિ, વર્ગ વ વર્ણકે જનસમૂહમેં પરસ્પર પરિચય હોવેં, પ્રેમભાવ વ સહૃદયતા હોવેં. ઈસી હેતુસે કુંભમેલા, ત્યોંહાર વ દીપાવલી આદિ અનેક પર્વોંકા નિર્માણ કિયા ગયા હૈ.

ઈસલિયે તીર્થયાત્રા ઔર તીર્થવાસ કરનેવાલોંકો ચાહિયે કિ વે સર્વપ્રથમ માનવીય ગુણધર્મકા પાલન કરેં. તીર્થયાત્રા વહી હૈ જિસસે હમારેમેં માનવીય ગુણોંકા પાદુર્ભાવ હોતા હૈ. પદ્‌મપુરાણ મેં તીર્થયાત્રા ઔર તીર્થનિવાસ કિતને સંયમાદિકે સાથ કરના ચાહિયે યહ ખૂબ સમજાયા હૈ. તન, મન વચનસે અહિંસક રહના ચાહિયે. ઈન્દ્રિયોંકો, મનકો સંયમમેં રખના ચાહિયે. દુર્ગુણોંકો, ક્રોધ, રાગાદિકસે છૂટનેકા સતત ખ્યાલ રખના ચાહિયે. અપને દોષોંકો ચુન-ચુનકે ઉનસે મુક્ત હોનેકા સતત ખ્યાલ રખના ચાહિયે. યહી પુષ્કરકી સર્વોત્કૃષ્ટ તપશ્ચર્યા હૈ. **પ્રેમપૂર્ણ વ્યવહાર, પ્રેમપૂર્ણ વ સત્ય વચન રખના યહી સર્વોત્કૃષ્ટ વ્રત હૈ.**

તીર્થયાત્રા બહુત કી જાતી હૈ, પરંતુ શાસ્ત્રોમેં જો કહા ગયા હૈ વો ફલ ક્યોં નહીં મિલતા હૈ ? યહ પ્રશ્ન કઈયોંકે દિમાગમેં બના રહતા હૈ. ઈનકો મૈં ઈતના હી કહુંગા કિ પદમપુરાણમેં તીર્થયાત્રાકા નિયમ લિખા હૈ ઉસે પઢોગે ઔર ખૂબ સમજોગે તો જવાબ મિલ જાયેગા.

પ્રશ્ન :- સંસારી મનોવૃત્તિ યા યોં કહો કિ બિલકુલ જીવદશા મોહપૂર્ણ દશામેં રહે હુએ મનુષ્યકો સત્સંગસે ક્યા લાભ હો સકતા હૈ ?

શ્રી ગુરુદેવ :- સત્સંગ તો હંમેશા ઔર સભીકો લાભ પહુઁચાતા હૈ. **ભગવન્નામ કભી નિષ્ફલ નહીં જાતા હૈ. કભી ન કભી ઉસકા પરિણામ નિકલતા હી હૈ.** ઉસી તરહ સંત સમાગમસે જીવ માત્રકો લાભ મિલતા હી હૈ, યહ નિશ્ચિત હૈ.

મોહપૂર્ણ જીવકે રાગાદિ સંસ્કાર જયાદા પ્રબલ હોતે હૈં, ઈસલિયે જીવ ઉસસે પ્રેરિત હોતા હુઆ રાગ-દ્વેષ, મોહ-મમત્વકી ઔર જયાદા આકર્ષિત વ ક્રિયાશીલ રહતા હૈ. ઈસલિયે સંત સમાગમકે સંસ્કાર ઉનકે લિયે નૂતન હૈ. યહ સિધ્ધ હોતા હૈ. **સંત સમાગમકે સંસ્કાર નૂતન હો ફિર ભી જયાદા તેજપૂર્ણ, શુધ્ધ વ મંગલપૂર્ણ હૈ. ઈસલિયે જીવકે રાગાદિક સંસ્કાર સમય**

આને પર નિર્બલ હોતે જાતે હૈં ઈસમેં શંકા નહીં.

રાગાદિક સંસ્કારોમેંભી જીવકા શુભકર્મફ્લકા ઉદય હોતા હૈ, તભી વહ સંત સમાગમમેં પહુંચતા હૈ, યહ તો નિશ્ચિત બાત હૈ. તો વહી શુભ સંસ્કાર જીવકો સંત સમાગમસે કિસી ન કિસી પ્રકારસે ઉર્ધ્વસંસ્કાર વ ઉર્ધ્વ જીવનકી ઔર આકર્ષિત કરતા હૈ. પ્રારંભમેં જીવમેં ઐસા પરિવર્તન દીખેગા નહીં. પરંતુ જીવકે અંત:સ્થમેં તથા ચિત્ત પર સંતકે સંસ્કાર બલવાન હોતે જાતે હૈં. **સંતકે પરમાણુ જીવકે ભીતરમેં પરિવર્તન કરને લગતે હૈં. ઈસલિયે કભી ન કભી જીવકે પુરાને સંસ્કાર નિર્બલ હો જાતે હૈ. ઔર સંત સમાગમકે નૂતન સંસ્કાર બલવાન હો જાતે હૈ.** ઈસમેં ફિર, જિતના ઔર જિસ પ્રકારકા સંત સમાગમ રહેગા-ઉતના અધિક પ્રભાવ જીવકે પર પડેગા યહ નિ:સંદેહ હૈ.

સંત મહાત્મા અપને જ્ઞાન વ અનુભવોંકો લેકર જગતકો ઉન્નત કરનેકે લિયે અનેક પ્રયત્ન કરતે હૈં. સંસારકો-જગતકો સત્યમાર્ગ પર ચઢાને કે લિયે કઈ બાતેં વ કઈ નીતિ નિયમોંકા ઉપદેશ દેતે હૈં. ધર્મ વ નીતિઓંકો લેકર કઈ સન્માર્ગ બતલાયે હૈં. ઈનકા આચરણ-અનુસરણ કરનેવાલે લોગ કમ હો જાતે હૈં, તબ ધર્મકી ગ્લાની કહી જાતી હૈ.

સત્સંગ મહાત્મય

એક કથા હૈ- નારદજીને એક બાર ભગવાનકો યહી પ્રશ્ન કિયા કિ સત્સંગકા માહાત્મ્ય ક્યા ? ભગવાનને કહા- ઈસકા ઉત્તર આપકો મારવાડકે નિર્જલ પ્રદેશમેં અમુક સ્થાનમેં એક કાચબા (કચ્છપ) પડા હૈ વહ દેગા. નારદજી વહાઁ જાકર ઉસસે પ્રશ્ન કરતે હૈં ઔર કચ્છપને પ્રશ્ન સુનતે હી દેહ ત્યાગ કર દિયા.

નારદજી ઘબડા ગયે. પુન: ભગવાનકે પાસ આ ગયે ઔર કહા કિ ભગવન્ વહ કચ્છપ તો ઉત્તર દેને સે પહલે હી શાંત હો ગયા. અબ આપ ઉત્તર દીજિયે. ભગવાનને હઁસ કર કહા- અચ્છા ! ઐસા હો ગયા ? તો અબ તુમ અમુક ગિરિ કે અમુક પેડ પર તોતેકા નવજાત શિશુ હૈ, ઉસકે પાસ જાકર ઉસસે યહ પ્રશ્ન પૂછો. નારદજી તો વહાઁ પહુઁચે ઔર પ્રશ્ન પૂછા- સુનતે હી તોતે કે બચ્ચેકા ભી શરીર ત્યાગ હો ગયા.

નારદજી બહુત ગમગીન હો ગયે. ભગવાનસે ફિર બાત કી, ઔર વ્યથિત હોકર કહને લગે કિ ભગવન્ યહ ક્યા બાત હૈ ? ઉત્તર ન દેતે હુએ યહ બચ્ચા ભી શાંત હો ગયા. ભગવાનને ગંભીરતાસે કહા- "ઘબડાઓ નહીં. અબ તુમ્હારે પ્રશ્નકા ઉત્તરકે લિયે જગન્નાથપુરીકે પંડાજીકે યહાઁ ગાયકો બછડા આયા હૈ- ઉસ બછડેકે પાસ જાઓ" નારદજીને કહા- મહારાજ ! ઉસકી હત્યાકા નિમિત્ત ભી મુઝે ઠહરાઓગે ક્યા ? ભગવાનને મૃદુતાસે કહા "ના, ના, ભક્તરાજ ! ઐસા નહીં હોગા, વિશ્વાસ રખો- તુમ બછડેકે પાસ જાકર પ્રશ્ન પૂછો."

બછડાને ભી પ્રાણ ત્યાગ કર દિયા. અબ નારદજી ભગવાનસે કહને લગે- "ભગવન્ ! અબ તો હદ કર દી હૈ, તીન-તીન હત્યાએં મેરે નામ પર ગઈ." ભગવાનને કહા "તુમ્હારે નામ

પર હત્યાએં નહીં ચઢી હૈ. વિશ્વાસ રખો. અબ યહ આખરી ચક્કર મેરી આજ્ઞાસે લગા લો. અમુક રાજાકે યહાઁ અભી અભી રાજકુમારકા જન્મ હુઆ હૈ. ઉસસે તુમ્હારે પ્રશ્નકા ઉત્તર મિલ જાયગા."

નારદજીને હાથ જોડકર કહા- "મહારાજ ક્ષમા કરેં અગર કહીં રાજકુમાર ભી પ્રશ્ન સુનતે હી મર જાયગા તો રાજા મુઝે ભારી શિક્ષા કરેગા." ભગવાનને કહા- "અગર રાજા તુમ્હે દંડ દેનેકો ઉદ્યત હોગા તો મૈં ઉસી ક્ષણ વહાઁ તુમ્હારે સામને પ્રકટ હો જાઉંગા. વિશ્વાસ રખો ઔર અબકી બાર તો તુમ્હે અવશ્ય હી ઉત્તર મિલ જાયેગા."

નારદજી તો પહુઁચે રાજકુમારકે પાસ ઔર વહી પ્રશ્ન પૂછા "સત્સંગકા માહાત્મ્ય કહો." બાલક રાજકુમારકો વાચા પ્રાપ્ત હો ગઈ ઔર વહ બોલા- મહારાજ ! આપકે દર્શન વ દૃષ્ટિપાત માત્રસે હી મૈં ઉત્તરોત્તર કાચબાસે યહાઁ રાજકુમાર કે મનુષ્યદેહમેં આ ગયા હૂઁ. તો આપ હી બતાઈયે કિ સત્સંગસે મેરા ઉધ્ધાર હુઆ હૈ યા નહીં ? કચ્છપ, તોતે યા બછડેકે રુપમેં તો મૈં આપકા જયાદા લાભ વ સમાગમ નહીં ઉઠા પાતા. લેકિન અબ તો મૈં આપકો છોડૂંગા હી નહીં. આપકે દર્શનસે, સંત દર્શનકા ઈતના અપાર માહાત્મ્ય હૈ. તબ ફિર સંત સમાગમકા માહાત્મ્ય તો કિતના હોવેં, ઈસમેં સંદેહ હી નહીં.

કહા હૈ કિ- ગંગા પાપ, શશિ તાપ, કલ્પતરુ દીનતાકા નાશ કરતા હૈ. પરંતુ સંતજન તો પાપ, તાપ, દારિદ્રય, ત્રિતાપકા નાશ કર દેતે હૈં. જીવકો અખંડ શાંતિ પહુઁચાતે હૈં.

માનવ જીવનકા મૂલ્ય નહીં સમઝનેવાલા મનુષ્ય સાધુપુરુષોંકી સેવાસે મિલનેવાલે માધુર્યકા અનુભવ તક નહીં કર સકતા. સબ અપનેકો બહુત સમઝદાર વ સમઝુ માનતે હૈ, બુધ્ધિમાન માનતે હૈં. પરંતુ સહી બુધ્ધિમાન વહી હૈ જો અપના યથાર્થ સ્વાર્થકો સાધ લેતા હૈ. યથાર્થ સ્વાર્થ માને ક્યા ? ઈસે ખૂબ સમઝના ચાહિયે. સ્વ+અર્થ = માને સ્વયંકો લાભ હોવે વહી સ્વાર્થ હૈ.

મનુષ્ય દેહકો લેકર યહ સમઝતા હૈ કિ મૈં દેહમાત્ર હૂઁ. ઈસમેં કુછ સત્યાંશ હૈ- દેહકે માધ્યમસે હી વહ અપનેકો જાનતા વ માનતા હૈ. સ્વ માને જીવ-ચૈતન્ય અપને શરીરકો લેકર "મેરા શરીર, મેરા મન," એસા સમઝતા હૈ, અનુભવ કરતા હૈ. અપનેસે હી અપનેકો "અહં" એસા જાનતા હૈ. વહ સ્વયં જ્ઞાતા જ્ઞાનવાન હી અપને જ્ઞાનસે સારે શરીરમેં વ ઈન્દ્રિયોંકે દ્વારા બહારકે વિષયોંકો જાનતા હૈ, વિષયોંકો અનુભવ કરતા હૈ.

જિસ પ્રકાર સૂર્યકે અપને કિરણ હૈં. ઉસી પ્રકાર જ્ઞાતાકો અપની જ્ઞાનરશ્મિયાઁ હૈ. વહ દેહ વ ઈન્દ્રિયોમેં પ્રોત-પિરોયી હુઈ સંલગ્ન હૈ. ઈસલિયે દેહ-ઈન્દ્રિયોકો જો સ્પર્શ અનુભવ હોતા હૈ વહ જીવાત્માકો હોતા હૈ. પરંતુ વહ આત્મા સ્વયં દેહ ઈન્દ્રિયોંસે અત્યંત સૂક્ષ્મ હોનેકે કારણ દીખતા નહીં હૈ.

વસ્તુત: દેહ ઈન્દ્રિયોંકે સબ ભોગ અર્થ આત્માકો લેકર હી હૈ. મૃતકકી ઈન્દ્રિયાઁ, દેહ ઈત્યાદિ વૈસે હી મૌજુદ હૈ- પરંતુ ભીતરકા સહી કર્તા, ભોક્તા, જ્ઞાતા જો થા (આત્મા) વહ ચલા

ગયા હૈ. ઈસલિયે ઉસકો જો કામમેં ઉપયોગમેં નહીં આતે હૈ વે સબ અબ નિકમ્મે પડે રહે હૈં. હો ગયે હૈં.

વહ તો ચલા ગયા - સાથમેં દેહ નહીં લે જાતા હૈ. તબ ફિર દેહકે સંબંધી વ સંબંધિત વસ્તુ પદાર્થ આદિ - જિસકો વહ અપના સ્વાર્થ, સમઝતા, માનતા થા, વહ સબકા સબ નિરર્થક ધરા રહ ગયા હૈ, પીછે ! ઉસકો તો સબકુછ છોડ-છોઁડકર અકેલા હી જાના પડા હૈ. અચિન્ત્ય સ્થાનકો ! ઉસી વક્ત અગર જ્ઞાનભાન રહ જાવેં તો સહીમેં માલુમ પડ જાતા હૈ કિ જ્ઞાતા-સ્વ કૌન હૈ.

શાસ્ત્રોંમેં ઈસકે બારેમેં બહુત કુછ બતલાયા હૈ. ઉસી વક્ત ભગવાન હી પૂરી મદદ કરતે હૈં. શરીર ત્યાગકે પશ્ચાત્ અચ્છા શરીર, અચ્છી સ્થિતિ પ્રાપ્ત હોવેં, ઈસીકા નામ હી ચતુર્થ પુરુષાર્થ, ધર્મ, અર્થ ઔર કામ ઈન તીનોં પુરુષાર્થસે હી ઈસ ચતુર્થ પુરુષાર્થ (મોક્ષ) કા હી જયાદા મહત્વ હૈં. તીનોં પુરુષાર્થકા ઉપયોગ ચતુર્થકો સાધ્ય કરનેમેં, તીનોંકા ઉપયોગ ચતુર્થ સ્વાર્થકે લિયે કરના ચાહિયે. ઈસ પ્રકાર સર્વ ધર્મકે શાસ્ત્રોંને સમઝાયા હૈ. પરંતુ યહ બાત કિસી-કિસીકો અચ્છી લગતી હૈ, તો કિસી કિસીકો અચ્છી નહીં લગતી હૈ. કારણ કિ-

દ્વૌ ભૂતસર્ગૌ લોકેઽસ્મિન્દૈવ આસુર એવ ચ ।(ગી- ૧૬-૬)
દૈવી સંપદ્વિમોક્ષાય નિબન્ધાપસુરી મત ॥ (ગીતાજી- ૧૬-૫,૬)

દો પ્રકારકી ઉત્પત્તિ જગતમેં હૈ- દૈવ ઔર અસુર ઉસમેં દૈવી સંપત્તિ છૂટનેકે હેતુ, આસુરી બંધનકે હેતુ હોતી હૈ. આસુરી પ્રકૃતિકે જીવાત્માઓંકો ઉપરકી બાત માનનેમેં, સમજનેમેં નહીં આતી હૈ, યા તો ઉનકો ઐસી બાતે સુનના ભી પસંદ-પ્રિય નહીં લગતી હૈ. ઉનમેં તમોગુણ વ રજોગુણકી અધિકતા હોનેકે કારણ દેહબુધ્ધિ, મમત્વ, મોહ, લાલસા અધિક હોતી હૈ. સાત્વિકતાકો વ સત્વગુણીકો ઐસે લોગ વિપરીત સમઝતે વ દેખતે હૈં.

ભગવાન કૌન હૈ ? યહ જો જાનતા હૈ, સમઝતા હૈ ઔર ભગવાન હી કે સંગમેં યા ભગવાનકે હોકર રહનેમેં હી સર્વ પ્રકારકા લાભ ઔર સ્વાર્થ સિધ્ધ હો જાતા હૈ ઐસા જિન્હોને સમઝા હૈ વિશ્વાસપૂર્વક વેહી હૈ સંત ! ભગવદ્ ભક્ત ! ઈસલિયે ભગવદજનોંકા યા સંતોંકા પ્રથમ સિધ્ધાંત હી યહ હોતા હૈ કિ ભગવાનકો પ્રિય બને રહે વૈસી રીત વ્યવહારસે જીવન યાપન કરના ઔર ભગવન્નામ ગુણગાનમેં હી ગુલતાન રહતે હૈં.

દુનિયાકે લોગ ઉનકો સાધુ બાબા કહ દેતે હૈં. યથાર્થમેં સંતોંકે સંગમે અર્થાત્ સત્સંગમેં માને સત્કે સંગમેં રહનેસે હી યથાર્થ લાભ, યથાર્થ સ્વાર્થ સિધ્ધિ હો જાતી હૈ. બાકી સબ તો અસત્ હી હૈ- આખરી મેં તો પરવશતાસે ભી છોડના હી પડતા હૈ. ઈસલિયે અસંત્કે સંગસે મુક્ત હોતે રહના હી બુધ્ધિમાની હૈ.

તજો મન હરિ બિમુખનકો સંગ ।
જાકે સંગ કુમતિ અતિ ઉપજત, પરત ભજનમેં ભંગ ॥

હરિજનોંકા પ્રત્યેક વ્યવહાર હરિમય હોતા હૈ. વિષયીજનોંકા પ્રત્યેક વ્યવહાર વિષયમય હોતા હૈ. ભગવાનકા સ્મરણ, શ્રવણ, સેવન, પૂજન, આદિ સબકુછ સુખદ હૈ.

સમઝદાર લોગ ભી ઈસકો અચ્છા માનતે વ કહતે હૈં. ઈસીસે ભગવદ્ ભક્તિમેં ઉત્સાહ બઢતા હૈ. સંત સમાગમકા રંગ, સત્સંગ રંગ દિન પ્રતિદિન ઉત્તરોત્તર જયાદા ચઢતા જાતા હૈ. સત્સંગ કા રંગ એક માત્ર ઐસા રંગ હૈ જો પૂર્વકે રંગોકી અશુભ અસરોંકો ભી મિટા દેતા હૈ.

કબીર નામ હરદે ધર્યો, ભયો પાપકા નાશ ।
માનો ચીનગી આગકી, પડી પુરાને ઘાસ ॥

સંતસમાગમસે-બુધ્ધિ વ ચિત્તશુધ્ધિ હોતી હૈં, ત્યોં ત્યોં હિત-અહિત સમઝમેં આતા હૈ. ઔર તદનુસાર અનુસરણ હોને લગતા હૈ. તભી સમઝના ચાહિયે કિ સત્સંગકા રંગ ચઢા હૈ. જબ ઉનકા ઢંગ બદલને લગતા હૈ.

સંત સમાગમકા યથાર્થ લાભ શીધ્રતાસે પ્રાપ્ત કરના ચાહનેવાલોંકો ચાહિયે કિ અસત્સંગસે દૂર રહે. ઈસમેં નાત જાત યા સગા, રિશ્તેદાર, સ્નેહી, સંબન્ધી ઈત્યાદિકા કુછ વિચાર નહીં કરેં. કેવલ અપને પાલક પોષક પરમ ઉપકારી પરમપિતા પરમેશ્વરકા હી વિચાર સંબન્ધ દઢ રખે. ભગવાનકી હી બાત ઔર ભગવાનકી હી સેવા-આજ્ઞાપાલન; ઉસમેં જો કોઈ બાધા ડાલેં ઉસકો દૂર કર દેના યા ઉનસે દૂર હો જાના. રોગીકો કુપથ્ય કરાનેવાલા સ્નેહી યા હિતચિંતક નહીં હોતા હૈ. યહ તો વૈરી હોતા હૈ. ઈસ પ્રકાર સોચ-સમઝકર, અસત, કુસંગ શીધ્ર ત્યાગ કર દો. મીરાંબાઈકો ગોસ્વામીજીને સ્પષ્ટ કહલાયા કિ-

જાકે પ્રિય ન રામ વૈદેહી, તજિયે તાહિ કોટિ વૈરી સમ યદ્યપિ પરમ સનેહી ।

પ્રાકૃત-પ્રકૃતિમેં પ્રીતિ યહી વિષયરસ ઔર વિષય હી વિષ હૈ, ભગવાન હી અમૃત ઔષધ હૈ. ઈસ પ્રકાર વિષ બઢાનેવાલા પરમ સ્નેહી હોને પર ભી કોટિ વૈરીકે સમાન જાનના. દાનો દુશ્મન સારો-મૂર્ખ મિત્ર નહીં સારો. "પિતા તજયો પ્રહલ્લાદ વિભીષણ બંધુ ભરત મહતારી તા ભયે જગ મંગલ કારી." પ્રહલ્લાદજીકે નિમિત્તસે ઉનકે પિતાજીકી મૃત્યુ હો ગઈ ફિર ભી પ્રહલ્લાદજી મહાન ભક્ત ઔર મંગલકારી મનાયે જાતે હૈ. કારણ નારદજીકા સંત સમાગમ. નારદજીને સ્વયં કહા હૈ કિ હરિજનોંકે, વૈષ્ણવોકે સંગસે વે ભક્તિ કરને લગે થે. વિભીષણજીકો પદ પ્રહાર કરકે અપમાનિત કિયા જાતા હૈ. તભી વિભીષણજી શ્રીરામજીકી શરણમેં પહુઁચતે હૈં. શ્રીરામજીને ઉસી વક્ત લંકેશ કહકર બુલાયે હૈં. વિભીષણજી સાત્વિક થે. પરંતુ રાક્ષસકુલ કે થે. ફિર ભી હનુમાનજીકે સમાગમકે પ્રભાવસે ઉનકે અંત:કરણમેં શ્રીરામજીકી કરુણા વ સામર્થ્યકી અમિટ છાપ અંકિત હો જાતી હૈ, ઔર ઉન્હોંને ચાહા થા કિ ઐસે સ્વામીકી શરણમેં પહુઁચ જાના અચ્છા હૈ, યહાઁ તો યહ હાલત હૈ- 'સુનહુ પવનસુત રહની હમારી જિમિ દશનનમહુઁ જીભ બિચારી' તામસ તનુ કછુ સાધન નાઁહિ, પ્રીતિ ન પદ સરોજ મન માંહી ॥ પરંતુ આપકે મિલને પર મુઝે લગતા હૈ કિ ભગવાનકી કૃપા મેરે પર ભી હોગી, ક્યોંકિ :- "અબ મોહિ ભા ભરોસ હનુમંતા. બિનુ હરિકૃપા મિલહી નહીં સંતા."

એક ઘડી આધી ઘડી, આધીમેં પુનિ આધ ।
તુલસી સંગત સાધુકી, કટૈ કોટિ અપરાધ ॥

શ્રીરામજીકે સમીપ પહુઁચને પર સુગ્રીવ ઈત્યાદિકી સલાહ વિભીષણજી કે ગ્રહણ (સ્વીકાર)

કે વિપરીત પડતી હે. તબ ભી શ્રી હનુમાનજીકે આગ્રહ વ અનુભવયુક્ત અભિપ્રાયકે આગે સબકો ચૂપ રહના પડા- કિંચિત્ સમયકે સત્સગંકા ઈતના ભારી લાભ હો ગયા વિભીષણજીકો. તબ, જો સદા સર્વદા સત્સંગમેં રહતા હૈ ઉસકે લાભકી કયા ગિનતી યા સીમા હો સક્તી હે ?

કવિજન કરત વિચાર, બડો કૌન કૌન ભનીજૈ ।
કો કહે અવની બડી, જગત આધાર બની હૈ ॥
સો ધારી શિર શેષ, શિવ ભૂષણ તેહિ કિન્હો ॥
શિવ આસન કૈલાસ, સો ભૂજ ભરિ રાવણ લિન્હો ॥
રાવણ જીત્યો બાલી વો રાઘવ શર તે ગિર પડો ।
''અગ્ર'' કહે ત્રૈલોકમેં જો હરિ ધરે સો બડો ॥

૧૭-૧૦-૫૭, શ્રી ગુરુદેવને ઠાકોરભાઈકો પત્ર લિખા- પ્રિયવર તુમારે વેદનાયુક્ત સબ પત્ર મિલે. વેદના, નિરાશા, ગ્લાનિ, આદિ તુમને બહુત સહન કિયા જિસકા સ્મરણ હોતે હી મુઝે ભી અસહ્ય હોતા હે. પ્રિયવર, ઈલા (પૃથ્વી, ગૌ, ધન) ભોગાદિ જો અદષ્યાનુકૂલ પ્રાપ્ત હોતે હૈં વહ નિશ્ચિત નિમિત્ત પર નિર્ભર હોતે હૈં. જીવોંકા કર્માનુકુલ જિસ કાર્યકે લિયે શરીરકા નિર્માણ હોતા હૈ ઉસકો ઉસી કાર્યમેં સફલતા મિલતી હૈ. યહ અત્યન્ત નિશ્ચિત હૈ. મેરે વિચારસે તુમારી યહ સ્વતંત્ર (કમાનેકી વૃત્તિ) વૃત્તિ હી ઈસ જન્મકા કારણ હો તો આશ્ચર્ય નહીં. ઈતને ઉત્તમ સંસ્કાર હોતે હુએ ભી પરમાર્થસે ઉપરતિ ઈસકા બોધક હૈ. તુમારે મનકી ભાવનાએ તો સ્પષ્ટ કઈ બાર હો ચુકી કિ સ્વતંત્ર (સ્વાવલમ્બી) બનકર રહૂઁ ઔર મેરા સહયોગ હો. પર જગમેં કોઈ સ્વતંત્ર નહીં. સબકો નિમિત્ત તો હોતા હી હૈ, ઔર તુમ નિમિત્તકી વિલક્ષણતાકો માનતે નહીં, ઔર ઉલટા દુ:ખ પૈદા કરતે હો. તુમારે લાયક જગત નહીં. કાર્ય પ્રણાલિકા તુમારે સ્વભાવસે વિપરીત હૈ. ઝૂઠ, ધોખેબાઝી, અનીતિ ઔર ભ્રષ્ટાચારક સામ્રાજય જૈસા હૈ, વહાઁ પર તુમ તુમારે સ્વભાવાનુકૂલ કૈસે કિસી કાર્યમેં ઈનકે સામને ઠહર સકોગે યહ વિચાર સતત આતા હૈ. તુમ થોડે કાલમેં ઉબકર છોડ દોગે ઔર આઘાત હોગા. મેરે વિચારસે જો કુછ કરના હો વહ નિશ્ચય કર દુ:ખકા અન્ત કરો તો ઠીક. યદિ યહ વિચાર હો કિ મૈં તો અપને પ્રારબ્ધકે અનુકૂલ ભોગ પ્રાપ્ત કરતા હૂઁ. તો દુ:ખકા કારણ સમાપ્ત હો જાતા હૈ. મૈં ચૌથકે પીછે મંદસૌર જાઉંગા. મૈં અબ યદા કદા પત્ર દેતા રહુઁગા. ઔર તુમ ખૂબ ભક્તજ્ઞાની માહાત્મા શ્રી નથુરામશર્માજીકો હી વાંચો. ઉસકો વિચારનેસે શાન્તિ મિલેગી.

રણછોડદાસકા આશીર્વાદ

મનાલીમેં શ્રી પતિતપાવન ભગવાનકા સ્થાન

મનાલીમેં ઢૂંગરી નામક સ્થાન પર હી હિંડિબાકા મંદિર હે. ઢૂંગરીકે ઉપર મનાલસુ નાલેકે પાર હે મનાલી ગાઁવ. જલ પ્રલયકે સમયમેં મનુમહારાજકી નૌકા યહાઁ પર ટકરાયી થી. ઈસીકો મનાલી કહા ગયા. સૂર્યપુત્ર વૈવસ્વત-મનુ- સાતવેં મન્વંતરમેં સપ્તઋષિયોંકે સાથ બૈઠે ઉપર ચઢ રહે થે. નૌકા સીંગવાલે મત્સ્યકે સાથ બંધી હે. અન્ન, ઔષધિયાઁ, બીજોં કા સંગ્રહ

સંભાલે, વે ઉંચાઈકી ખોજમેં યહાઁ કિનારે આ લગે. વ્યાસ નદીકે ઉસ પાર મનુમહારાજકે મંદિરકે સામને વશિષ્ઠ આશ્રમ હૈ. સાથમેં શ્રી રામમંદિર હૈ. આશ્રમકી ઉપરકી ચોટી પર ભૃગુતુંગ હૈ.

જગતસુખ કુલ્લુકે રાજાઓંકી રાજધાની રહાઁ. જગતસુખસે હામટા ગયે. વહાઁ જમદગ્નિઋષિકા સ્થાન હૈ. હિડિંબાકે આશીર્વાદ સે રાજકુમાર વિહંગમણીવાલને કુલ્લુકો સ્પીતીકે અત્યાચારી શાસકોં તથા આપસમેં ઝગડતે છોટે-છોટે રાણાઓંકે ચંગુલસે મુક્ત કરાયા થા. ઈન્દ્રકીલ, કુલ્લુ ઔર સ્તીતીકે બીચ પર્વતમેં અર્જુન ગુફા હૈ.

શંકર ભગવાનસે પશુપતાસ્ત્ર પ્રાપ્ત કરકે અર્જુન ઈન્દ્રકિલ પહુઁચે તબ એક આવાજ સુની- "ખડે હો જાઓ." અર્જુનને દેખા તો એક તપસ્વી વૃક્ષકે નીચે બૈઠા થા. તપસ્વીને કહા ''અસ્ત્ર-શસ્ત્ર ધારણ કરકે યહાઁ ક્યોં આયે હો ? યહાઁ તો તપસ્વી, શાંત, નિરુપદ્રવી તપસ્વી રહતે હૈં. યહાઁ યુધ્ધ નહીં હોતા હૈ. તો તુમ અપના ધનુષ આદિ ફેંક દો. યે તપસ્વી ભેષધારી ઈન્દ્ર થે. અર્જુનને ધનુષ નહીં ફેંકે. બાદમેં એક કિરાત સામને આ ગયે ઔર ઉનસે યુધ્ધ હુઆ. અજુર્ન કે સારે શસ્ત્ર બેકાર હો ગયે. બાહુબલ ભી નષ્ટપ્રાય હો ગયા. તબ અર્જુનને શિવજીકા ધ્યાન-સ્મરણ કિયા ઔર ઉનકી સહાયતાર્થ પ્રાર્થના કી. તબ અર્જૂનકે ધ્યાનમેં આ ગયા કિ યે કિરાત તો વે હી શિવજી હૈ. કિરાતાર્જુનકા યુધ્ધકા યહી સ્થાન હૈ.''

જગતસુખકે બાદ નગ્ગર ગયે. યહ ભી વર્ષો તક કુલ્લુકે રાજાઓંકી રાજધાની રહી હૈ. યહીં પર ગુફામેં પયહારી શ્રીકૃષ્ણદાસજી બાબા રહતે થે ઔર સત્રહવી શતાબ્દીકે મધ્યમેં રાજા જગતસિંહ તથા સંપૂર્ણ પ્રજાકો વૈષ્ણવ બના દિયા થા. અવધસે શ્રીરઘુનાથજીકી મૂર્તિ લાયી ગઈ થી ઔર સારા રાજ શ્રી રઘુનાથજીકો સૌંપકર રાજા છડીદાર મુખ્ય સેવક બન ગયે થે. નગરકા કિલ્લા રાજા સિધ્ધસિંહ (૧૫૦૦-૧૫૪૫)ને બનવાયા હૈ.

એક વિદેશી રોરિક નામક થા. વહ અપનેકો રુસી બતલાતા થા. પતિતપાવનજી ભગવાનકે પાસ આતા થા, ઘંટો મૌન બૈઠતા થા. ફિર ચિત્રકારી કરતા થા. પર્વતોંમેં ઘૂમતા-ફિરતા થા. ખોદકામ (ખુદાઈ) કરકે કઈ પ્રાચીન વસ્તુએં ઈકઠ્ઠી કી થી.

કુલ્લુ ઔર લાહૂલ ઘાટીકે બીચ રોહતાંગ જોત હૈ. વ્યાસકુંડ ભી હૈ. ઉસમેં વ્યાસ (વ્યાસ નદી) કી ધારા ફૂટતી હૈ.

મૈત્રી સંબંધ

જીવનમેં સંબંધ જુડતા રહતા હૈ ઔર છૂટતા ભી રહતા હૈ. માનવ સમાજમેં રહનેવાલા હૈ, અકેલા રહ નહીં પાતા. જન્મસે મૃત્યુ પર્યંત કઈઓંકે સંપર્કમેં આતા હૈ. સમયકે સાથ સાથ સંબંધમેં ભી પરિવર્તન હોતા રહતા હૈ, બચપન, કિશોરાવસ્થા, યુવાની ઔર વૃધ્ધવસ્થાકે અનુરુપ સંબંધોંમેં પરિવર્તન હોતા જાતા હૈ. પરંતુ ક્વચિત્ બચપનકા મિત્ર વૃધ્ધાવસ્થાકે સમયમેં ભી મિત્ર રહતા હૈ. ઐસે દૂસરે સંબંધોમેં ભી ક્વચિત્ હોતા હૈ અગર ઐસા હોતા હૈ તો ઈસે સદ્ભાગ્ય સમઝના.

ખૂનકે રિશ્તેદારી ભી આજકલ ટિક નહીં પાતી હૈ. મૈં તો યહ સુનકર વ દેખકર અતિશય

ખેદ મહસૂસ કર રહા હૂઁ. અપને માતા-પિતા યા સહોદર ભાઈ-બહનકી રિશ્તેદારી ભી મનુષ્યકો કબૂલ નહીં હૈ. યહ કિતને કમ ભાગ્યકી બાત હૈ ?

ખેર ! મૈં તો મૈત્રીકા કહ રહા થા ન ? કિતની ભી પુરાની વ ઠોસ મૈત્રી હો, ફિર ભી એક છોટીસી ક્ષુદ્ર ઘટના યા અંદેશા માત્રસે ભી ટૂટ જાતી હૈ... કપટ ખટાઈ પરત...વિક્ષેપકકા, શંકાકા, અસત્યકા પડદા આ જાતા હૈ, ફિર ચાહે કિતના ભી કહા સુના જાયેં પરંતુ વહ મૈત્રી ઉતની ગાઢ હોતી નહીં.

મિત્ર કૈસા હોતા હૈ ? કૃષ્ણ-સુદામાકી મૈત્રી યાદ હૈ ? બચપનકી મિત્રતા. પશ્ચાત્ કિતને સમયકે બાદ સુદામાજી મિલનેકો દ્વારિકા પહુઁચે તબ શ્રીકૃષ્ણ અપને પ્રિય મિત્ર જો તપસ્વી ભક્ત હૈ- ઉનકા કૃશ શરીર દેખતે હી શ્રીકૃષ્ણજીકા કોમલ હૃદય દ્રવિત હો જાતા હૈ. પ્રેમપૂર્ણ સ્વાગત, સેવા કી હૈ. સુદામાજીકે હાથમેંસે તાંદુલકી છોટી સી પોટલી લેકર ઉસમેંસે બડે ભાવસે ખાને લગે હૈં. ઔર અપનેસે અધિક સંપત્તિ ઉધર ઋષિપત્નીકો દે રહે હૈ. ઐસા મિત્ર આજ કિસકો મિલતા હૈ ?

વિપત્તિ પરી તબ સબ સંગ છાંડે કોઉ ન આવે નેરે ।
યહ સંસાર વિષમ વિષ સાગર રહ સદા સબ ઘેરે ॥

કોઈ ભી સંબંધ, રિશ્તેદારી, ખૂનકી સગાઈકો યા મૈત્રીકો ટિકાના પડતા હૈ. અર્થાત્ ઉસકો સંભાલના પડતા હૈ. ઉસકો સંભાલને કે લિયે કુછ સહન કરો, કુછ ઉદાર બનો. શરીરસે ભી ઉસકે પીછે પરિશ્રમ ઉઠાના પડતા હૈ. તાત્પર્ય કિ તન, મન, ધનસે કુછ ન કુછ સહન કરના પડતા હૈ, તભી સંબંધ ટિકતે હૈં. સંબંધ ટિકાના જરુરી હૈ, ક્યોંકિ કભી ન કભી કુછ ન કુછ અવલંબનકી જરુરત સમાજમેં પડતી હૈ. કોઈ પ્રસંગ પર, કિસી પ્રકારકા ભી અવલંબન જરુરી હોતા હૈ. ઔર મુખ્ય બાત યહ હૈ કિ મનુષ્યકે મનકો સંબંધોંકો લેકર સુખ, આનંદ ઔર ઉત્સાહ-પ્રેરણા પ્રાપ્ત હોતે રહતે હૈં, જો જીવન યાપનમેં આધાર-અવલંબનરુપ હોતે હૈં. ઈસીલિયે અકેલેમેં મનુષ્યકો અચ્છા નહીં લગતા હૈ.

છોટી-છોટી બાતોં પર ઝગડા નહીં હોને દેના ચાહિયે. છોટી બાતકો બડા રુપ દેકર સંસારમેં સંતાપ બઢા-ચઢાકર પ્રાયઃ મનુષ્ય દુઃખી હોતે હૈં. ઐસે દુઃખીયોંસે દુનિયા ભરી-ભરી રહતી હૈ. સુખિયા કોઈ નહીં દીખતા, કોઈ નહીં. સબ અપનેકો સર્વગુણ સંપન્ન, નિર્દોષ, મહાન પરમાર્થી ઔર સેવક માનતે હૈં. સામનેવાલે કો સર્વદોષવાલા સમઝતે હૈં. સારે દુઃખ, વિરોધ, વિવાદકા કારણ બસ વોહી- સામનેવાલા હી હૈ ઐસા સમઝતા હૈ. તાત્પર્ય કિ વહ ખુદ-સ્વયંકો ભૂલ ગયા હૈ, સ્વયંકો હી ખો બેઠા હૈ. અસલમેં ખુદ ક્યા હૈ, યહ ભૂલકે નકલી બનકર બેઠા હૈ. જબ તક અસલિયત નહીં સમઝેગા, સ્વીકારેગા નહીં, કુછ ભી પ્રાપ્ત હોનેવાલા નહીં, દુઃખ મિટેગા નહીં.

વહીં કે વહીં પર હૈ

ઋષિકેશમેં પરમાર્થ નિકેતન આશ્રમ હૈ. આશ્રમમેં ધ્યાન, નિયમ, સાધના કે લિયે

ઠહરને દેતે હૈં. કઈ કમરેં હૈ. કમરેમેં સારી સુવિધાવાલે કઈ કમરે હૈં. પૂરે સાલ ભરમેં જબ ભી દેખા તબ સત્સંગી ઔર સાધકોંસે આશ્રમ પૂરા ભરા દીખનેમેં આયા. તબ વિચાર આયા કિ કિતના સત્સંગ, સાધન-ભજન હો રહા હૈ ! આશ્રમકે મહામંડલેશ્વર સ્વામીજી ભજનાનંદજી મહારાજસે બાતેં હો રહી થી. મૈંને મેરા વિચાર વ્યક્ત કરતે હુએ કહા કિ સંસારકે ત્રિતાપ સે દગ્ધ જીવોંકો સત્સંગ, સાધન, ભજનસે, પરમ શાન્તિકા માર્ગ મિલતા હૈ. ઈતને લોગ પરમાર્થ નિકેતન કે માધ્યમસે પરમાર્થકી મંગલપૂર્ણ રાહ પર અગ્રસર હો રહે હૈ.

સુનતે હી સ્વામીજી ખિલ-ખિલા ઉઠે. ફિર કહા- પરમહંસજી આપ કિતને સાલસે મુઝે ઔર ઋષિકેશ-હરિદ્વારકો જાનતે હૈં. અબ તો મૈં પૂરા વૃધ્ધ હો ચુકા હૂઁ. લેકિન ફિર ભી પ્રવચન, સત્સંગ હોતા હૈ. મૈં તો કભી કભી સોચતા હૂઁ કિ ૩૫-૪૦ સાલસે પ્રવચન સત્સંગ હોતા હૈ, તો કુલ કિતને પ્રવચન કિયે હોંગે ? કરીબ એક લાખ પ્રવચન તો હુઆ હી હોગા, સિર્ફ મેરે ! ઔર ઋષિકેશ-હરદ્વારકે કિતને આશ્રમ ! જહાઁ ઐસે હી સત્સંગ, પ્રવચન આદિ દિન-પ્રતિદિન હોતે હૈં. કિતને લોગ રોજ સુનતે હૈં. પરંતુ કહનેવાલે ઔર સુનનેવાલે વહીં કે વહીં પર હૈ. ન આગે જાતે હૈં- ન પીછે જાતે હૈં. તબ મુઝે વિચાર આતા હૈ કિ યહ ક્યા હો રહા હૈ ? ફિર મન હઁસ દેતા હૈ કિ બરાબર હો રહા હૈ, કલિયુગ હૈ. બડે હી અચ્છે હૈં મહામંડલેશ્વર સ્વામીજી.

કૈસી છલના હૈ યહ !! - પ્રદર્શન-ભક્તિ

તત્ત્વચિંતકોકા એક નયા વર્ગ ઉદ્ભવ હુઆ હૈ. હમારે યહાઁ તો તત્વેતા હોતે થે. હમ ઈન્હીં તત્ત્વવેતાઓંકી બડી બડી બાતેં કરતે હૈં ઔર ફિર અનુભવ શૂન્ય રહકર તત્વજ્ઞાનકે બોલનેવાલે ઔર ચર્ચા-ટીપ્પણ કરનેવાલે બને રહે હૈં. પ્રત્યક્ષમેં અનુભૂતિમેં કુછ નહીં હોતા હૈ. વાણી વિલાસમેં સબકુછ ભર લેતે હૈં.

તત્ત્વવેતા માને અપને નિજ અનુભવકો લેકર તત્ત્વકો જાનનેવાલા. તત્ત્વચિંતક માને તીવ્ર બુધ્ધિસે તર્કશક્તિસે અનુમાનોંકા તાંતા લગાકર નિશ્ચય કરનેવાલા. બુધ્ધિ ઔર તર્કશક્તિકા વિકાસ એક બાત હૈ ઔર ચિત્તકા, હૃદયકા વિકાસ સર્વથા દૂસરી બાત હૈ. ચિત્તકો વિશાલ વાત્સલ્યપૂર્ણ ઔર સર્વકા હિતૈષી બનાના વિકટ સાધના હૈ, મુશ્કિલ હૈ.

આજકલ તત્ત્વચિંતકોકી બોલબાલા હૈ. લોગોંમેં ભી બોલનેવાલોંકે પ્રતિ ભક્તિભાવ પ્રદર્શિત કરનેકી ભક્તિ ફૂલી ફાલી હૈ. ક્યોંકિ ઠોસ આચરણયુક્ત ભક્તિ ઉપાસનાસે ઐસી ભક્તિ આસાન હૈ !!! આજ લોગોંકે પાસ ઠોસ ભક્તિ કે લિયે સમય નહીં, શારીરિક વ માનસિક શક્તિ નહીં હૈ. ઈસલિયે ઐસી આસાન ભક્તિ- "કલીયુગી ભક્તિ" યા "કલીયુગી જ્ઞાન યા કર્મકા ઢાઁચા" લોગોને અપને અનુકૂલ બના લિયા હૈ. ઉપરસે જ્ઞાન, ભક્તિ, કર્મ, સબ કુછ હોતા રહતા હૈ ઔર વ્યાપાર, ધંધા, નોકરી, આદિમેં ભ્રષ્ટાચાર, અનીતિ, પરિગ્રહ, સંગ્રહ, મિલાવટ આદિકે દ્વારા કલિયુગકી ઉપાસના બઢા રહે હૈં.

મંદિર, મસ્જિદ, ચર્ચ, દેરાસર, અપાસરા તાત્પર્ય કિ ધર્મ યા સંપ્રદાયકે સ્થાનોમેં પ્રણામ કરનેકે નિયમવાલે ભી અપને ધંધા, નોકરી, કારોબાર યા જીવનકે ઔર વ્યવહાર કરતે

સમય અપને ભગવાનકો સર્વવ્યાપક ઔર સર્વજ્ઞ નહીં માનતે હૈં. ઉનકે ભગવાન તો બસ, ઉન ઉન સ્થાન વિશેષ-મંદિર, મસ્જિદ આદિમેં હી રહતે હૈં. કૈસી છલના હૈ યહ !! ફિર હમ હી લોગ પ્રશ્ન કરતે હૈં, તર્ક કરતે હૈં કિ ભારતમેં ઈતની ગરીબી ક્યોં ? ઈતની બીમારી ક્યોં ? ઈતની પાયમાલી ક્યોં ?

આજ અનીતિ, ભ્રષ્ટાચાર કરનેમેં જો લગે હૈં વે હી લોગ મરકર અપને કુકર્મકે પરિણામ ભોગને કે લિયે ગરીબ, બિમાર યા અંધે, પંગૂ બાલક હોકર ભૂખે-પ્યાસે તડપતે હૈં. કુકર્મકે પરિણામસે કોઈ બચ નહીં સકતા યહ ધ્રુવ હૈ.

સંતોંકા સ્વભાવ

સંતોંકા સામર્થ્ય ઈસીમેં રહતા હૈ કિ વે સદૈવ નિર્હેતુ, સુખ વ મંગલદાતા રહતે હૈં. ઔર પ્રાણી માત્રકે મંગલ વ હિતકી એક માત્ર કામના સતત રખતે હૈં. નિ:સ્વાર્થ હિતૈષી હોતે હૈ. ભગવદ્ વિશ્વાસસે સરાબોર રહતે હૈં.

સંતોંકા સ્વભાવ અલિપ્ત વ નિષ્ક્રિય ઈસ પ્રકાર હોતા હૈ કિ હિતકારી માર્ગદર્શન દેતે રહતે હૈં, પરંતુ ઉસી માર્ગદર્શનકે અનુકૂલ "તુમ્હે આચરણ કરના હી પડેગા" ઐસા દબાવ વ આગ્રહ વે નહીં રખતે હૈં. લેકિન શિષ્યોંકે હિતકી ચિન્તા વ મંગલ ભાવના બરાબર રખતે હૈં. ઈસીલિયે બિના સત્તા વ દબાવકે ભી શિષ્ય સંતકી પ્રેરણાકે વશ હોકર વહ અપની મરજીસે, અપની ભાવનાસે વૈસે આચરણ કરને લગતા હૈ. જબ અપની મરજી વ ભાવનામેં હી ઈસ પ્રકારકા પરિવર્તન આ જાતા હૈ તભી યથાર્થ સુધાર હોતા હૈ. દબાવ યા સત્તાસે સુધાર નહીં હોતા હૈ. કુછ કાલકે લિયે પરિવર્તન દિખાઈ દેતા હૈ તો વહ ભી સ્થાયી નહીં. સુધાર નહીં હો પાતા હૈ. કેવલ ઉપરી વેશપરિધાન જૈસા હોતા હૈ, જો કભી ભી ઉતાર દિયા જાતા હૈ. ઔર મૂલ અસલકા વેશ પરિધાન કિયા જાતા હૈ.

સંતોંકો પ્રત્યેક શિષ્યકી સુપ્ત વ જાગૃત દશાઓંકા ખ્યાલ રહતા હૈ. પ્રત્યેક શિષ્યકી ઉપરી વ ભીતરી સ્વરુપ વ વ્યવહારોંકા બરાબર જ્ઞાન વ ભાન રહતા હૈ. ઈસીકો લેકર પ્રત્યેક શિષ્યકે અનુરુપ બચન વ માર્ગદર્શન સંત અપની સહજ બાતચીત યા આચરણ વ્યવહારસે દેતે રહતે હૈં. કભી તો સ્પષ્ટતાસે શિષ્યકો કહતે ભી હૈ, ઔર કભી તો શિષ્યકે સામને દૂસરોંસે બાતચીત કરતે હુએ ઉસી શિષ્યકો આદેશ, માર્ગદર્શન યા ઉપદેશ દે દેતે હૈં. સહાયતા, પ્રેરણા વ જાગ્રતિ પહુઁચા દેતે હૈં.

જબ કોઈ એક શિષ્ય જયાદહ કરકે નિમ્નસ્તર પર હી રહતા હૈ, તબ સંત વ ગુરુ ઉસકે હિતકી ભાવનાસે સ્વયં અત્યંત સહન કરકે ભી ઉસ શિષ્યકા વિશ્વાસ વ સ્નેહ સંપાદન કરનેકી પૂરી-પૂરી કોશિષ અપની સહજ કરુણાસે, સતત અપની ઓરસે કરતે હૈં. વહ સિર્ફ યહી ચાહતે હૈં કિ નિકટમેં આ પહુઁચે હુએ જીવકા કલ્યાણ હોવેં, જીવકો સુખ, આનંદ પ્રાપ્ત હો જાયેં. ઈસી ભાવનાસે કભી શાસન, કભી દુલાર પ્યાર તો કભી સ્વયં સહન ભી કરતે હૈં. શિષ્ય જબ અપના નિમ્ન સ્તર છોડતા નહીં હૈ, તબ સંત જયાદા સહન કરતે હૈં. પરંતુ સોચતે હૈ કિ "જીવ જબ અપના રુપ નહીં છોડતા હૈ તો મૈં ભી અપના રુપ ક્યોં છોડ દૂં ? મૈં ભી અપને

સ્વરુપ વ સ્વભાવમેં પક્કા ઔર ડટ કર રહુઁગા ઔર પ્રાણોંકી બલિ તક દે દૂંગા.

સંતોકી વિભિન્ન પ્રકારકી જીવનચર્યાસે પ્રશ્ન ઉઠ સકતા હૈ કિ કભી ઐસે સંયોગમેં ઈસ પ્રકાર કિયા જાતા હૈ, ઔર કભી તો વૈસે હી સંયોગમેં બિલકુલ દૂસરે પ્રકારકા કિયા જાતા હૈ. ઐસા ક્યોં ? અમુક ભાઈને આગ્રહ કિયા થા તબ તો મૈં દો દિન જયાદહ રુક ગયા થા, પરંતુ અબ યહ ભાઈ આગ્રહ કરતે હૈં તો મૈં દો દિન તો ક્યા દો ઘંટે ભી જયાદહ રુક નહીં રહા હૂઁ. ઔર જા રહા હૂઁ. ઐસા ક્યોં ?

દેખો ભાઈ ! ઈસકા સહી જવાબ જો હૈ વહ અત્યંત સૂક્ષ્મ સ્તરકા હૈ, ઔર આપ લોગોંકી સમજમેં આયેગા નહીં. તુમ લોગ ઈસકા સૂક્ષ્મ સ્વરુપ કૈસે દેખ યા સમજ પાઓગે ? મૈં જો ભી કર રહા હૂઁ વહ બરાબર ઔર ઠીક કર રહા હૂઁ. ભીતરકા જો મેં દેખતા વ જાનતા હૂઁ ઉસીકે અનુકૂલ મુઝે કરના ચાહિયે. આપ લોગોંકો મેરે આચરણમેં ઈસ પ્રકારકા વિરોધ દિખતા હૈ, પરંતુ યહ કેવલ અજ્ઞાનકા આભાસ માત્ર હૈ. વિરોધાભાસ જો દિખતા હૈ- યથાર્થ હૈ નહીં, જો કિયા જા રહા હૈ વહ ભગવાનકી પ્રેરણા વ આજ્ઞાકે અનુકૂલ કિયા જા રહા હૈ. ઈતના વિશ્વાસ રખના ચાહિયે. શ્રધ્ધા રખના ચાહિયે.

સંતોંકી પ્રેરણાસે અશુભ આદત, અશુભ સંસ્કારોંકા બલ કમ હોને લગતા હૈ. સંત સમાગમકા મુખ્ય લાભ યહી હૈ કિ જીવ જાગૃત હો જાતા હૈ. જીવકે અશુભ સંસ્કાર કમજોર હો જાતે હૈં ઔર કઈ શુભ સંસ્કાર અલ્પ પ્રયાસ યા અનાયાસ જગ ઉઠતે હૈં. સંત સંગકા સેવન કરનેવાલા મનુષ્ય સંસાર વ્યવહારમેં ઔર આધ્યાત્મિક જીવનમેં પ્રગતિ હાંસિલ કર લેતા હૈ.

સ્થૂલ ઈન્દ્રિયોંસે સૂક્ષ્મ મન જયાદા શક્તિમાન હૈ, સમર્થ હૈ. મનકે દો મુખ્ય વિભાગ હોતે હૈ- (૧) ઉચ્ચ મન ઔર (૨) નિમ્ન મન. દૈવી સંપતિ વ આસુરી સંપતિ, શુભાશુભ વૃત્તિઓંકો લેકર યે દો વિભાગ પ્રત્યેક મનુષ્યકે મનકે હોતે હૈ. દો સ્તર કહને ચાહિયે કભી તો મન ઉચ્ચ સ્તર પર પહુઁચ જાતા હૈ, કભી તો નિમ્ન સ્તર પર આ જાતા હૈ, પ્રાય: નિમ્ન સ્તર પર રહે હુએ મનકા અધિક પ્રભાવ સંસારમેં દિખનેમેં આતા હૈં. પરંતુ કિસી કારણવશાત અદષ્ટ પૂણ્યકર્મકે ફલ સ્વરુપમેં, જબ મન ઉચ્ચ સ્તર પર પહુઁચ જાતા હૈ તબ વહ મન જયાદા સૂક્ષ્મતા વ સામર્થ્યકે કારણ કુછ ન કુછ અમિટ પ્રભાવ રખ પાતા હૈ. સંત સમાગમસે બુધ્ધિ, ચિત્ત આદિમેં રહે હુએ સુપ્ત શુભ સંસ્કાર બાર બાર ઉદય હોતે હૈં, જાગ્રત હોતે રહતે હૈં. જીવાત્માકો ભાન હોને લગતા હૈ કિ વહ કિતને નિમ્ન સ્તર પર જીવન બીતા રહા હૈ.

અગર યહ જાગૃતિ હોતી હૈ ઈસકી સાબિતી યા ઈસકા પ્રમાણ માઁગા જાવે તો બાહ્ય અંશોમેં અર્થાત્ સ્થૂલ રુપકે ઐસે પ્રમાણ શીધ્ર મિલતે નહીં હૈ. યહ સારી પ્રક્રિયા અત્યંત સૂક્ષ્મરુપસે હોતી રહતી હૈ. સ્વયમ્ શિષ્યકો ભી માલૂમ નહીં પડતા હૈ કિ વે સંતોકે પ્રભાવસે સુધર રહે હૈં યા ઉનમેં (શિષ્યમેં) કુછ પરિવર્તન હો રહા હૈ.

હર એક સત્કર્મ, સદ્‌વિચાર વ સદ્‌ભાવના અપને શુચિ, સૌંદર્ય વ પ્રતિભાકી છાપ-પ્રભાવ મનુષ્યકે શરીર વ મુખમુદ્રા પર અંકિત કર દેતા હૈ. ઉસી તરહ અશુભ કર્મ, વિચાર વ ભાવના ભી અપની છાપ મનમેં રખ દેતે હૈં. (આકૃતિ ગુણાન્ કથયતિ).

વાતાવરણમેં ભી મનકે અશુભ વૃત્તિયોંકે સૂક્ષ્મ આંદોલન પહુઁચ જાતે હૈં. ઈસલિયે સંત સજ્જન મનુષ્યકે આસપાસ ઉત્તમ વિચાર વ ભાવનાકે ઉત્તમ આંદોલન હોતે હૈં. અપવિત્ર સ્થાનમેં પહુઁચને પર સજ્જનોંકે ચિત્તમેં અપ્રિયતા વ અશાંતિકા ભાવ બરબસ ઉઠ આતા હૈ. યહ વાતાવરણકે પ્રભાવસે ઉઠ આતા હૈ. તબ સત્સંગ કા પ્રભાવ કિતના હોતા હોગા ? સોચો ?

૨૦-૧૦-૫૭, શ્રી ગુરુદેવને આજ તીન બાર યહી કહા- દેખો ! ગત સાલ બીત ગઈ. નૂતન વર્ષ પ્રારંભ હો ગયા. બીતેકો આપ સબ ભી બિસાર દો.

બીતી તાહિ વિસાર દો આગેકી સુધિ લેઈ ।
જો બનિ આવે સહજમેં તાહિમેં ચિત્ત દેઈ ॥
તાહિમેં ચિત્ત દેઈ, બાત જોઈ બન આવૈ ।
દુર્જન હઁસે ન કોઈ, ચિત્તમેં ક્ષત ન પાવે ॥
કહ ગિરિધર કવિરાય યહ કરુ મન પરતીતિ ।
આગે કો સુખ સમુઝી હોઈ બીતી સો બીતી ॥

નિશ્ચય તો સ્વત: કો હી કરના પડતા હૈ

મનુષ્યમેં વિવેકબુધ્ધિ જાગ્રત ન હોવેં, તો જીવન વ્યવહાર ઠપ્પ હો જાયેગા. સ્વજન, રિશ્તેદાર, વડિલ આદિસે રાય-પરામર્શ, માર્ગદર્શન તો મિલેગા. પરંતુ નિશ્ચય તો સ્વત: કો હી કરના પડતા હૈ. અગર નિશ્ચય બલ નહીં હોગા તો જીવનમેં કુછ ભી હાંસીલ નહીં કર પાઓગે.

સમાજમેં મિલના-ઝુલના- ઈસલિયે ભી આવશ્યક હૈ કિ તુમ્હારા આત્મબલ, નિશ્ચયબલ બઢાનેકા મૌકા તુમ્હેં સમાજસે હી મિલતા રહતા હૈ. અગર ઈન મૌકેકો તુમ નહીં પકડોગે તો તુમ્હારા વિકાસ નહીં હો પાયેગા. ઈસલિયે સોચો- તુમ મૌકા ક્યોં નહીં પકડતે હો ? લજ્જા, શરમકી બાત ઈસમેં કુછ હૈ નહીં. ફિર તુમકો શર્મ ક્યોં ? શર્મ તો અશુભ કર્મ કરનેમેં હોની ચાહિયે.

બરાબર હિંમતસે સબકો મિલો. સબસે જરુરી વ્યવહાર કરના. આના-જાના-મિલના-ઝુલના તો વિકાસકી સીઢિયા હૈ. વ્યવહારિક જીવનમેં ઈસસે આત્મ ગૌરવ બઢતા હૈ, જીવન પુરુષાર્થી બનતા હૈ. જીવનમેં સ્વાવલંબન અર્થાત્ ચારોં તરફકા વિકાસ સાધ્ય કર લેના ચાહિયે. સ્વાવલંબન પેટ ભરનેકા હી નહીં હોતા હૈ. પરંતુ વ્યવહારકે સબ કાર્યભાર સમ્હાલના, ઉસકો લેકર ગૌરવકે સાથ સબકે સાથ મિલના ઝુલના. અપની બાત બરાબર સચોટતાસે સમઝાના ચાહિયે.

મનુષ્ય સ્વતંત્રતાપૂર્વક કુછ કર નહીં સકતા હૈ. પરિસ્થિતિ, સંયોગ ઉસકો ગતિ દેતે રહતે હૈં. યહ બાત બરાબર હૈ. પરંતુ આઘાત પ્રત્યાઘાતસે બચનેકા પુરુષાર્થ કરના ચાહિયે.

વિચાર ઔર સમઝદારી બઢાના. પ્રારબ્ધ કર્મ તો સભીકો ભોગને હી પડતે હૈં, પરંતુ ક્રિયમાણ અર્થાત્ વર્તમાન કર્મ સમઝદારીસે સાવધાનીકે સાથ કરના ઔર જો પરિણામ પ્રાપ્ત હોવેં સમત્વસે સ્વીકાર કર લેના.

મનુષ્ય ભી ત્રિગુણાત્મક પ્રકૃતિકા પરિણામ હૈ. પ્રકૃતિકે સત્વ, રજ, તમ, ઈન તીનોં ગુણોંકે સમત્વ સાધ્ય હોને પર ત્રિગુણાત્મક વાસનાએં નિર્મૂલ હોતી હૈ. **જબ તક વાસના હૈ તબ તક સમત્વ નહીં. જબ તક સમત્વ નહીં, તબ તક ભગવત્ સાક્ષાત્કાર નહીં.** વાસનાઓંકે કારણ સાધનામેં કઈ પ્રકારકી બાધાએં આતી હૈ.

બહોત ગઈ થોડી રહી થોડી ભી અબ જાયે ।
એક પલકે કારણે; બાજી ક્યોં ગુમાયે ॥
રાત ઘડી ભર રહ ગઈ, થાકે પીંજર આયે ।
કહે નટ સુન નાયકી, મધુરા તાલ બજાએ ॥
બહોત ગઈ થોડી રહી, થોડી ભી અબ જાયેં ।
કહે નટ સુન નાયકી તાલમેં ભંગ ન આયે ॥

કિતની આયુ તક જિન્દા રહના હૈ ? યહ તો કોઈ નક્કી નહીં કર સકતા હૈ. કિસીકે વશકી બાત નહીં. પરંતુ જીવન કિતના આદર્શપૂર્ણ, કિતને ઉચ્ચ સ્તર પર જીના હૈ, યહ હર એક સમઝદાર મનુષ્યકે વશકી બાત હૈ. ઉચ્ચ સ્તરકા જીવન સ્વયમ કે લિયે હી હો સકતા હૈ. આત્મ સંતોષ, આનંદાનુભૂતિકે લિયે હી હો સકતા હૈ. **ઔરોંકો દિખાને કે લિયે જો આદર્શપરાયણતા દિખલાઈ જાતી હૈ અથવા કહી જાતી હૈ - તો યહ તો આડંબર દંભ હૈ.**

કુટિલ મનુષ્યકે સાથ ભી સરલતાસે જીનેકા, ઘોર અન્યાય આચરણ કરનેવાલેકે સાથ ભી સદાચારપૂર્ણ જીનેકા સામર્થ્ય સમઝદારકો ભગવદકૃપાસે પ્રાપ્ત હોતા હૈ. વહ ક્યા સમઝતા હૈ ? બતા દૂં ? વહ સમઝતા હૈ - અમાનવીય જીવન જીનેકા હોવેં તો વૈસા દેખને ભરકા મનુષ્ય જીવન જીયે તો ભી ક્યા ઔર નહીં જિયે તો ભી ક્યા ? અર્થાત્ દોનોં નિરર્થક-વ્યર્થ હી હૈ.

અનેક ધર્મગ્રંથોને, ધર્મગુરુઓંને જો ભી કહા હૈ ઉસકા અનુભવ કરના હી ચાહિયે - ક્યોંકિ મનુષ્ય યોનિમેં આ ગયે હો. અબ વિકાસ સાધ્ય કરના ચાહિયે. **“કાલો ન યાતા વયમેવ યાતા”** હમ કાલકો વ્યતિત નહીં કર રહે હૈં, પરંતુ કાલ હમકો વ્યતીત કર રહા હૈ. ઈસલિયે એક પલકો ભી વ્યર્થ નહીં જાને દો. “કાલ કરે સો આજ કર, આજ કરે સો અબ ॥ કાલ અચાનક આયેગા, તબ કરોગે કબ ? ॥

૨૧-૫-૫૭, મેરે પાસ લિખવાયા - કસ્તુરી માઁ, અબ ચોરોંકા ભજન તો ખૂબ હુઆ ઔર જહાઁ તક હોગા કરતી હી રહોગી પરંતુ પુષ્કરરાજ કબ આતી હો ? લિખના. મેરે વિચારસે તો જયરામભાઈકે સાથ હી તુમને તૈયારી કર લી હોગી. ઠીક, ઠીક, જલ્દી આ જાઓ. શ્રી પુષ્કરજીકી જાત્રા (યાત્રા) તો કરની હી ચાહિયે ન ? યહાઁ પર ભગવાનકે લિયે મિસરી ઔર માખણ મિલેગા

ઈસકી ચિંતા ન કરો. રણછોડદાસકા આશીસ.

પુષ્કરમેં શ્રી ગુરુદેવ પુષ્કરણીકે કિનારે બિરાજતે થે

(રતનલાલજીને કહી હુઈ બાત) પુષ્કરમેં નાગ પહાડ કે નીચે, પુષ્કરણી નદી કે કિનારે પરકે એક છોટેંસે મકાનમેં શ્રી ગુરુદેવ કઈ મહિનોં તક કાષ્ઠમૌનમેં બિરાજતે. પુષ્કર ગાઁવમેં પધારતે નહીં ઔર કિસીકો ભી મિલતે નહીં. વહાઁ આસપાસ જંગલમેંસે સેતુર, જાંબુ, ફાલસા, અમરુદ ઔર બૈર આદિકે ફલ જો સહજ મિલ જાતે થે ઉનસે શરીર નિર્વાહ કર લેતે, ઔર ઉપરસે નદીકા તાજા જલ.

સન ૪૫ યા ૪૬મેં ઐસે હી, શ્રી ગુરુદેવ પુષ્કરણીકે કિનારે બિરાજ રહે થે. ઉન દિનોમેં રતનલાલજી કી ધર્મપત્ની મોહિની બહન બહુત બિમાર રહા કરતી થી, ડોકટર, વૈદ્યોંકી દવાઈયોંસે કુછ ફાયદા નહીં હોતા થા. રતનમાલજીને સોચા- સંતમહાત્માકે આશીર્વાદસે જરૂર અચ્છી હો જાયેગી. નાગપહાડી તલે રહતે એક સંતકે પાસ આતે જાતે થે- ઉન્હીંકિ પાસ ગયે- ઔર બાત કહી. ઉન્હોંને કહા કિ થોડા ઉપર ચલે જાઓ, એક સાધુ છઃ મહિનેસે વહાઁ બિરાજે હૈં. બડે હી તેજસ્વી, પ્રભાવપૂર્ણ દિખતે હૈં.

રતનલાલજી ઉપર કો ગયે. દેખા તો કમરેમેં ધૂની જલ રહી થી ઔર શ્રી ગુરુદેવ ધ્યાનમેં બિરાજીત હૈં. પ્રણામ કિયે. શ્રી ગુરુદેવને કહાઃ- ક્યોં આયે હો. મુઝે તો કુછ કામ નહીં હૈ. રતનલાલજી તો ઈતને પ્રભાવિત હો ગયે- કુછ ભી બોલ ન પાયે.

ફિર યદાકદા શ્રી ગુરુદેવકે પાસ આતે જાતે રહતે. નાગ પહાડમેં આતે જાતે રહતે નાગ પહાડમેં પંચકુંડકે પાસમેં ભી શ્રી ગુરુદેવ તપશ્ચર્યામેં બિરાજતે. ઉસ સમય પુષ્કરમેં સંત સતરામ બાબાજી થે વે શ્રી ગુરુદેવકો આલુ ભેજતે થે. આલુ ધુનીમેં સેંક કર પાતે થે. રતનલાલજી ભી ફિર તો આલુ લે જાતે થે. એક બાર શ્રી ગુરુદેવને કહા :- "જંગલમેં પત્તા ઔર પાની ઔર વહ હુઈ રામજીકી મીજબાની" ક્યોં રતનલાલજી !!

પ્રશ્ન : અહંકાર ક્યા હૈ ? શ્રી ગુરુદેવ :- **દેહ, મન ઔર પ્રાણાદિ વસ્તુતઃ જડ હૈં. ચૈતન્ય તત્વકે સંસર્ગસે હી યે સબ અપના અપના કાર્ય કરતે હૈં.** ત્રિગુણકો લેકર સબ પસારા હૈ. સત્ત્વગુણકા કાર્ય હે જ્ઞાન. રજોગુણકા કાર્ય હૈ ક્રિયા ઔર તમોગુણકા કાર્ય હે- આવૃત્ત કરના. ઈસીલિયે વહી ચૈતન્ય તત્ત્વ જો પ્રધાન હે વહ જ્ઞાનમય હોનેસે મહત્તત્વ કહલાતા હૈ, ક્રિયાત્મક હોનેસે સૂત્રાત્મા ઔર જીવકી ઉપાધી હોનેસે ઉસકી સંજ્ઞા અહંકાર હો જાતી હૈ. અબ યહી અહંકારરુપ બ્રહ્મતત્વ સત્વ, રજ ઔર તમ ઈન તીન ગુણોંકે કારણ (વજહસે) દસો ઈન્દ્રિયોંકે અધિષ્ઠાતૃ દેવરુપમેં, દસ ઈન્દ્રિયોંકે રુપમેં, પાઁચ ભૂતોંકે રુપમેં, પાઁચ તન્માત્રાઓંકે રુપમેં ભાસને લગતા હૈ. યહ સબ હોને પર ભી ઉસમેં વૃધ્ધિ નહીં ઔર હ્રાસ ભી નહીં હૈ. ઉદાહરણ સુવર્ણકા, ખાણમેં થા તબ ભી સુવર્ણ થા, કુણ્ડલ કહલાને પર ભી સુવર્ણ હે ઔર કુણ્ડલકી ઉપાધી છૂટ જાને પર ભી વહ સુવર્ણ હી રહેગા. તાત્પર્ય કિ વહ તો સદા-સર્વદા રહનેવાલા હૈ. એક રસ હૈ- નામરુપ ઉપાધિસે રહિત હૈ. ઈસલિયે નામરુપ ઉસકા કુછ બિગાડ

નહીં સક્તે.

દેહકી સબ અવસ્થાએં ઉસી ચૈતન્યકે અધિષ્ઠાનસે હોતી હૈ. ઔર વહી બ્રહ્મ ચૈતન્ય તો સભી અવસ્થાઓંકો સાક્ષીરુપસે દેખતા રહતા હૈ. દીપક કમરામેં જલતા હૈ તભી સબ વસ્તુઓંકો પ્રકાશિત કરતા હૈ. ઉસ પ્રકાશમેં કોઈ પુસ્તક પઢતા હૈ યા અશુભ ક્રિયા કર્મ કરતા હૈ, જો ભી ચાહે કરેં, દીપક તો તટસ્થ ભાવસે પ્રકાશ દેતા રહેગા. જબ દીપકકા જલના સમાપ્ત હો ગયા તો દીપક ભી નહીં દિખતા હૈ ઔર, તબ ઔર વસ્તુએં ભી પ્રકાશિત નહીં હોગી.

પ્રશ્ન :- પ્રાણ સભી પ્રાણીયોંમેં સમાન હોતા હૈ યા કોઈ ભેદ રહતા હૈ ? શ્રી ગુરુદેવ :- સૃષ્ટિકે અણ્ડજ, પિણ્ડજ ઉદ્ભિજ તથા સ્વેદજ: ઈન સભી પ્રકારકે પ્રાણીયોમેં પ્રાણ હૈ. ઔર એક સા પ્રાણ હૈ. (પ્રાણતત્વ એક હી હૈ- જો સભીમેં એક સા હૈ, સમાન હૈ. પરંતુ જીવ જિસ જિસ યોનિમેં જાતા હૈ, પ્રાણ ઉનકા વૈસા હી રુપસે અનુસરણ કરતે હૈં. ઈસલિયે રુપભેદસે ભેદકા આભાસ માત્ર હોતા હૈ.

પ્રશ્ન :- આત્માકા અનુભવ કૈસે હોવે ? આત્માકા અનુમાન કિયા જાતા હૈ ન ? શ્રી ગુરુદેવ :- દેખો ! એસી બાત નહીં હૈ. સભી પ્રાણીયોંકો નિત્ય આત્મકા અનુભવ હોતા હૈ. આત્માનુભવ ન હો તો વહ પ્રાણી જીવિત ભી નહીં રહ સકેગા.

દેખો ! જબ નિદ્રા બરાબર જમકર આતી હૈ, તબ બાહ્ય વિષય પદાર્થ નહીં રહતે. ઈન્દ્રિયાં ભી નિશ્ચેષ્ટ હો જાતી હૈં, ઔર અહંકાર ભી લીન હો જાતા હૈ. ઉસ સમય જીવાત્મા પરમાત્માસે મિલકર સુખકા અનુભવ કરતા હૈ. પરમાત્મા તો નિત્ય સુખસ્વરુપ હૈં હી. અબ ઈસકા પ્રમાણ અર્થાત સાબિતી યહ હૈ કિ સોકર ઉઠને પર હમ બરાબર કહતે હૈં કિ આજ તો બડી હી અચ્છી સુખ ભરી નીંદ આયી, ઔર બહુત સુખપૂર્વક હમ સોયે. અબ તુમ હી બતાઓ કિ જબ મન, ઈન્દ્રિયાઁ, અહંકાર કુછ ભી જહાઁ નહીં થે, વહાઁ સુખકા અનુભવ કિસને કિયા ? અનુભવ કિયા વહ તો હકીકત હૈ. ઈસકા ઉત્તર યહી હૈ કિ **કુટસ્થ આત્મા હી ઉસ ગાઢ નિદ્રાકી અવસ્થામેં ભી જાગતા હુઆ, ઉસી ગાઢ નિદ્રાકે સુખકા અનુભવ કર રહા હૈ. ઔર વહી હમારે જાગને પર અપનેકો અનુભવ કરા રહા હૈ કિ હમ આજ ખૂબ સૂખપૂર્વક સોયે.**

સત્વ, રજ, તમ, મનકે આશ્રિત હૈ. ઈસલિયે ઈનકેં ગુણધર્મ ક્રમશ: સુખ, દુ:ખ વ મોહ મનમેં પ્રતીત હોતે હૈં. રજ વ તમકી પ્રધાનતાવલા મન અત્યંત સ્થૂલ હોતા હૈ. ઔર આત્મતત્વ જૈસે અત્યંત સૂક્ષ્મ તત્વકે સાક્ષાત્કાર કરનેકો નિતાન્ત અસમર્થ હોતા હૈ. રાજસ વ તામસ વૃત્તિઓંકે નિરોધસે મનકી- અંત:કરણકી સૂક્ષ્મતાકે સાધ્ય કરના ઈસીકો મનોનાશ કહતે હૈં. સત્વગુણકી અધિકતામેં મન સૂક્ષ્મ હોતા હૈ (તબ વહ સૂક્ષ્મબુધ્દિ કે રુપમેં પરિણિત હોતા હૈ.)

સાક્ષાત્કાર કિસકો હોતા હૈ ? આત્મામેં હોતા હૈ. આત્મા ઔર શુધ્દ મનકે સંયોગસે હી આત્મસાક્ષાત્કાર હોતા હૈ. તાત્પર્ય કિ અશુધ્દ ચિત્ત સંસારકા સૃજન કરતા હૈ- સંસાર કો

પ્રાપ્ત કરતા હૈ. **વહીં વિશુધ્ધ બન જાને પર ભગવદ સાક્ષાત્કારમેં કારણ બન જાતા હૈ. ઔર સુહૃદ બનકર સહાયક, રક્ષક ભી બના રહતા હૈ. ચિત્તશુધ્ધિકે લિયે ભગવદ્ ભક્તિ હી એક માત્ર સરલ સુગમ ઔર સુલભ સાધન હૈ.** સગુણ-નિર્ગુણ તત્વત: એક હી હૈ. બ્રહ્મ વ્યાપક હોતે હુએ ભી સગુણકે બિના વ્યક્ત નહીં હો સકતા, ઔર નિર્ગુણ સત્તાકી અભિવ્યક્તિ બિના કોઈ વિશેષ અર્થ નહીં. ઈસીલિયે સગુણ નિર્ગુણકા સમન્વય હી સચ્ચી સાધના હૈ ઔર ઉસીસે આત્મ સાક્ષાત્કાર હોતા હૈ. ગોસ્વામીજીને દોહાવલીમેં કહા હૈ:-

જ્ઞાન કહે અજ્ઞાન બિનુ, તમ બિનુ કહે પ્રકાશ ।
નિરગુન કહે જો સગુન બિનુ, સો ગુરુ તુલસીદાસ । (૨૫૧)

"જો કોઈ, અજ્ઞાન કહને કે બિના જ્ઞાનકો સમઝા સકે, અંધકારકા વર્ણન કિયે બિના પ્રકાશકો સમઝા સકે ઔર સગુણકો સમઝાયે બિના હી નિર્ગુણકા વર્ણન કર સકેં, તો વહ મેરા ગુરુ હૈ ઔર મૈં ઉનકા દાસ હૂઁ. તાત્પર્ય કિ યહ કદાપિ સંભવ હી નહીં હૈ."

સગુણ-નિર્ગુણ દોનોં સાપેક્ષ હૈ, પરસ્પરમેં સંલગ્ન હૈ. પ્રકાશ-અંધકારકી તરહ એક નહીં તો દૂસરા ભી નહીં. ઈસીલિયે દોનોંકો માનના ચાહિયે. દોહાવલીમેં દૂસરા ભી એક દોહા હૈ.

હિય નિરગુન નયનન્હિ સગુન રસના રામ સુનામ ।
મનહુઁ પુરટ સંપુટ લસત તુલસી લલિત લલામ ।। (૮૭)

"હૃદયમેં તો નિર્ગુણ બ્રહ્મકા વિચાર કરતે હુએ ઔર નેત્રોંસે તો સગુણ બ્રહ્મકી લીલા ઔર ઉનકે અર્ચાવતારકો દેખતે હુએ, જિહ્વાસે શ્રીરામજીકે સુંદર નામકા રસાસ્વાદ કરના ઐસા હૈ- માનો સોનેકે ડિબ્બેમેં મનોહર રત્ન સુશોભિત હૈ."

ઈશ્વર સાક્ષાત્કાર કે લિયે કર્મ, જ્ઞાન ઔર ભક્તિયોગ યે તીનોં મુખ્ય યોગ હૈ. કિસીભી માર્ગકા અનુસરણ કરકે ઉસી ભગવત તત્વકી પ્રાપ્તિ હોતી હૈ. વહ તો "એકમ્ અદ્વિતિય" હૈ. કર્મયોગકા સાધક કર્મબન્ધસે મુક્ત હોકર ભગવાનકો પ્રાપ્ત કર લેતા હૈ-

યજ્ઞાયાચરત: કર્મ સમગ્રં પ્રવિલીયતે ।। (ગી.- ૪-૨૪)
યોગયુક્તો મુનિર્બ્રહ્મ નચિરેણાધિગચ્છતિ ।। (૫-૬)

જ્ઞાનયોગકા સાધક પરમાત્માકો તત્ત્વસે જાનકર પરમાત્મ તત્ત્વમેં પ્રવિષ્ટ ઔર અવસ્થિત હો જાતા હૈ.

તતો માં તત્ત્વતો જ્ઞાત્વા વિશતે તદનન્તરમ્ ।। (ગી.૧૮-૫૫)

ભક્તિયોગકા સાધક અનન્ય શરણાગતિ ઔર ભક્તિસે ભગવત્ તત્ત્વકો જાન ભી લેતા હૈ, ઉનમેં પ્રવિષ્ટ ભી હોજાતા હૈ ઔર ઉનકે પ્રત્યક્ષ દર્શન ભી કર લેતા હૈ.

ભક્ત્યા ત્વનન્યયા શક્ય અહમેવંવિધોર્જુન ।
જ્ઞાતું દ્રષ્ટું ચ તત્ત્વેન પ્રવેષ્ટું ચ પરંતપ ।। (ગી.૧૧-૫૪)

જ્ઞાન, ધ્યાન, યોગ, ભક્તિ યા કર્મ ચાહે કિસી ભી માર્ગકા અનુસરણ કરો, અન્તમેં લક્ષ્યસ્થાન-પ્રાપ્તિસ્થાન તો વહી એક હી તત્ત્વ હૈ. કર્મમાર્ગકી સુગમતા ગીતાજીમેં મેં યોં કહી હૈ-

જ્ઞેયઃ સ નિત્ય સંન્યાસી યો ન દ્વેષ્ટિ ન કાઙ્ક્ષતિ ।
નિર્દ્વન્દ્વો હિ મહાબાહો સુખં બન્ધાત્પ્રમુચ્યતે । (ગી.૫-૩)

"હે અર્જુન ! જો પુરુષ ન કિસીસે દ્વેષ કરતા હૈ ઔર ન કિસીસે આકાંક્ષા કરતા હૈ, વહ કર્મયોગી સદા સન્યાસી હી સમઝને યોગ્ય હૈ. ક્યોંકિ રાગદ્વેષાદિ દ્વન્દ્વોસે રહિત વહ સંસાર બન્ધનસે સુખપપૂર્વક મુક્ત હો જાતા હૈ." જ્ઞાનમાર્ગકી સુગમતા ભી બતલાઈ હૈ

યુઞ્જન્નેવં સદાત્માનં યોગી વિગતકલ્મષઃ ।
સુખેન બ્રહ્મસંપર્શમત્યન્તં સુખમશ્નુતે । (ગી.૬-૨૮)

અર્થાત્- વહ પાપ રહિત યોગી નિરન્તર આત્માકો (મનકો) પરમાત્મામેં લગાતા હુઆ સુખપૂર્વક પરબ્રહ્મ પરમાત્મા પ્રાપ્તિરુપ અન્નત આનન્દકા અનુભવ કરતા હૈ. ભક્તિમાર્ગકી સુગમતા ભી કહી હૈ:-

અનન્યચેતાઃ સતતં યો માં સ્મરતિ નિત્યશઃ ।
તસ્યાહં સુલભઃ પાર્થ નિત્યયુક્તસ્ય યોગિનઃ ॥ (૮-૧૪)

"અનન્ય ચિત્તવાલા યોગી સર્વદા નિરન્તર પ્રતિદિન મુઝ પરમેશ્વરકા સ્મરણ કિયા કરતા હૈ, હે પાર્થ ! ઉસ નિત્ય સમાધિસ્થ યોગીકે લિયે મૈં સુલભ હૂઁ, અર્થાત્ ઉસકો મૈં સહજ, અનાયાસ પ્રાપ્ત હો જાતા હૂઁ." તો, ક્યા હોતા હૈ ? ભગવાન ઉત્તર દેતે હુએ બતાતે હૈ-

મામુપેત્ય પુનર્જન્મ દુઃખાલયમશાશ્વતમ્ ।
નાપ્નુવન્તિ મહાત્માનઃ સંસિધ્ધિં પરમાં ગતાઃ ॥ (૮-૧૫)

મુઝે પાકર, મેરે ભાવકો પ્રાપ્ત કરકે ફિર વે મહાપુરુષ પુનર્જન્મકો નહીં પાતે. સમસ્ત (તીનોં) પ્રકારકે દુઃખોંકા જો સ્થાન (આધાર) હૈ, જો અશાશ્વત હૈ, એસે પુનર્જન્મકો મોક્ષરુપ પરમશ્રેષ્ઠ સિધ્ધિકો પ્રાપ્ત હુએ મહાત્મા નહીં પાતે.

પુષ્કર, ૨૨-૧૦-૫૭. નૂતનવર્ષ, આજ શ્રી ગુરુદેવને મેરી ચિઠ્ઠીકે જવાબમેં લિખકર દિયા- શ્રીરામચંદ્રાય નમઃ। પ્રિય કુમુદ, આશિસ. તૂ વિશ્વાસ રાખ હુઁ સતત તારો ખ્યાલ રાખીશ. કોઈ દિન ભૂલ હો. તારો ત્યાગ મારે માટે અનુપમ અને આદર્શ છે. હું જાણું છું કે મેં તને કઠોર બોલ્યા જે ન જ બોલાય પણ નોકરીથી પ્રેરિત થઈને એમ કહેવું પડયું. રામ રામ કરના પરંચ નોકરી કભી મત કરના મેરી કુમુદ. રણછોડદાસ.

(૧) **ઔરે હો મન કાતંગ, ભૂલો કુસંગ સંગ ।**
કરને તવ અંગ ભંગ, કાલ સિંધા ઘેરો હૈ ।
લીન્હો હૈ લલાટ ફાડ, કામ ક્રોધ થાપ માર
કીન્હોં હૈ અસાર સાર, ચિંઘાડ માર તેરો હૈ ॥

યહ અવિવેકીકા સ્વરુપ હૈ. ભ્રષ્ટ સાધૂકો તો ક્યા કહે ? :-

(૨) સમઝત ના મન ગઁવાર વિષયોં પર બાર બાર ।
કર વિચાર તન કીન્હોં ક્ષાર, નેક ના લજાયો હૈ ।।
ભાસત દુર્ગંધ અંધ, ઐરે મતિમંદ સ્વચ્છન્દ ।
સોચ તો વિચાર સાર તન ક્યોં ગલાયો હૈ ।

સાધૂ જબ ભ્રષ્ટ હોતા હૈ તબ સંસારી-સાધારણ અવિવેકીઓંસે કઈ ગુના બઢકર પક્કા પક્કા અવિવેકી બન જાતા હૈ. ઉનકી ભ્રષ્ટતાકો કોઈ મર્યાદ નહીં.

(૩) ભાવ બિના ભક્તિ નહીં, તેહિ બિન દ્રવહિં ન રામ ।
રામ બિના સરતો નહી, ''બના'' જીવકો કામ ।।

શ્રી ગુરુદેવને લિખા :-

(૪) બીતી તાહિ બિસાર દો આગે કી સુધિ લેય ।
જો બન આયે સહજમેં તાહિમેં ચિત્ત દેય ।।

રણછોડદાસ ૨૨-૧૦-૫૭

શ્રી ગુરુદેવને ઠાકોરમામાકો પત્રમેં લિખા :- પ્રિય ઠાકુરભાઈ, સાદર આશીસ. ભગવાન તુમ્હારી કીર્તિ, લક્ષ્મી આદિમેં, તુમ્હારે જન્મ દિવસ ઉપલક્ષ્યમેં (સાધના સફલ) (દૈવી સંપતિ) તુમ્હેં સફલતા મિલે યહી રામચંદ્રજીકો પ્રાર્થના કરતા હૂઁ. કલ મૈં બનાદાસ કે દોહરા પઢતા થા, અબ નાથ સાધનાકે પઢતા હૂઁ. નૂતન વર્ષ તુમ્હારે લિયે સુખ તથા શાન્તિપ્રદ હો યહી ભગવાનસે સતત ઈચ્છા.

મૈ ઠાકુર ઔર રામજી, ચૌથેકા નહીં કામ ।
'બનાદાસ' ચૌથા મિલે (તો) ભજવો હોય નિકામ ।। ૧ ।।
શ્રીરામકી રીત યહી જન મન કરે ઉદાસ ।
'બના' જપે ધીરજ ધરે (તો) રહે સદા તેહિ પાસ ।। ૨ ।।
ઠાકોર ઠાકુર મત બનો યહ હૈ ઉલટી રીત ।
'બનાદાસ' ઠાકોર મિટૈ, તો પ્રભુમેં હો પ્રીત ।। ૩ ।।

રણછોડદાસકા આશીસ

૨૩-૧૦-૫૭, શ્રી ગુરુદેવ :- હરિભાઈ ! આપ સબ સુને ઔર જવાબ દેં.

વારિપુત્રસ્ય પુત્રસ્ય વાહનં તસ્ય ભોજનમ્ ।
તત્પિતા તત્સુતાશ્ચૈવ તત્પતિ તવ રક્ષતુ ।।

કોઈ જવાબ દેતા હૈ ? કિ મૈં બતાઉં ?... દેખો ! જલ કા પુત્ર કમલકા પુત્ર બ્રહ્માકા વાહન હંસકા ભોજન મોતીકા પિતા સમુદ્રકી પુત્રી લક્ષ્મીજીકે પતિ શ્રી વિષ્ણુ તુમારી રક્ષા કરો. ઔર સુનેં ! સોચકર જવાબ દેં.

દેખી એક અનોખી નાર ગુન ઉસમેં હૈ અપરમ્પાર ।
પઢી નહીં પર અચરજ આવેં, મરના જીના તુરન્ત બતાવેં ॥

બતાઓ, યહ કૌન ? હરિભાઈ :- આપ હી બતાઈયે.

શ્રી ગુરુદેવ :- હમારી નાડી. નાડીસે કઈ બાતેં જાની જા સકતી હે- સ્થૂલ શરીરકી ઔર સૂક્ષ્મ મનકી ભી. જિસકી નાડી જબ બંદ હો જાતી હૈ તબ સબ કહ દેતે હૈં કિ વહ મર ગયા. મરા હૈ યા જિન્દા હૈ યહ નાડી બતા દેતી હૈ.

શિવ તત્ત્વ

પ્રશ્ન :- ભગવાન શિવજીકો શિવ ઔર રુદ્ર દોનોં કહતે હૈં. અર્થકો સમજને પર યે દોનોં વિરોધી વિશેષ માલૂમ પડતે હૈં. શિવતત્ત્વ ક્યા હૈ ? શિવજીકો સ્વયંભૂ ક્યોં કહા જાતા હૈ ?

શ્રી ગુરુદેવ :- દેખિયે, વેદ, પુરાણોમેં ઈસકા સમાધાન મૌજુદ હૈ. ક્ષીરસાગરમેં શેષશય્યા પર બિરાજીત મહાવિષ્ણુ ભગવાનકે નાભિકમલસે બ્રહ્માજી ઉત્પન્ન હુએ. ઈસ બાતકા ઉલ્લેખ તો હૈ, પરંતુ શિવજી ઔર વિષ્ણુકે ઉત્પન્ન હોનેકા કોઈ ઉલ્લેખ નહીં હૈ. તો યે દોનોં દેવતા સ્વયંભૂ ઔર અનાદિ હૈ. મહાવિષ્ણુ પરમતત્ત્વ ઈશ્વરકા સર્જક સ્વરુપ બ્રહ્માજી હૈ, જો સુન્દરમ્ તત્ત્વ હૈ; પાલક-પોષક સ્વરુપ વિષ્ણુ હૈ- જો સત્ય તત્ત્વ ઔર શાશ્વત હૈ; જબ કિ પરમકલ્યાણકારી તત્ત્વ શિવમ હૈ- વહ શિવજી હૈ. ભગવાન શિવજી પરમકલ્યાણકારી હૈ ઔર અત્યન્ત કરુણાકા મૂર્ત સ્વરુપ હૈ. સંહારક ભી હૈ.

શિવજી કલ્યાણકારી શિવમ્ સ્વરુપ હૈ. વ્રાત્ય સ્વરુપ રુદ્ર હૈ. મેઘધનુષ્ય વ્રાત્ય અર્થાત્ સર્વ દિશાઓમેં શીઘ્રગતિસે જો વ્યાપ્ત હૈ, ઉસી શિવ સ્વરુપકા ધનુષ હૈ. અર્થાત્ અનંત અવકાશ શિવ સ્વરુપ હૈ- બ્રહ્મ સ્વરુપ હૈ; અનંત, અવ્યક્ત, અસીમ હૈ.

શિવકા નીલ કંઠ હૈ. સમુદ્ર મંથનસે વિષ પ્રગટ હુઆ હૈ, શિવજીને પાન કરકે ઉસકો કંઠમેં સ્થાપિત કિયા- ઉદરમેં જાને નહીં દિયા. તભીસે નીલકંઠ કહલાયે.

હમારે શરીરમેં કંઠ પ્રદેશ અવકાશકા પ્રતીક હૈ. વહાંસે શબ્દકા ઉદ્ભવ હોતા હૈ, તો શબ્દ આકાશકા મૂર્ત સ્વરુપ હો જાતા હૈ. શબ્દ બ્રહ્મ હૈ. **સંસાર સાગરમેં કિતને હી માનવ પ્રાણિયોંકે સંપર્કમેં મનુષ્ય રહતા હૈ. ક્ષણ-ક્ષણ પર ગુણ-દોષ, શુભ-અશુભ, રાગ-દ્વેષ, પ્રેમ-ઘૃણા આદિકા ભાવ (તરંગ) ઉઠતા હી રહતા હૈ, કભી બંદ નહીં હોતા હૈ. ઈસીલિયે અશાંતિ, કલહ, સંતાપ આદિ હોતે રહતે હૈ- જો સંસાર કા વિષ હૈ.**

ઈસ વિષકો કંઠમેં ધારણ કરકે રખના શૌર્ય હૈ. ઉદરમેં (યદિ) ઉતર જાયેગા તો જન્મો-જન્મ ઉસીકે પીછે ભટકના પડેગા. સંસ્કારોંકા જમેલા બના રહેગા. ઈસ જહરકો શિવજીકી તરહ એક તરફ સ્થિર કર દેના ચાહિયે, તાકિ બાધક ન હોવેં. ઉસકી ઓર દુર્લક્ષ કરના ઔર પ્રગતિકી ગતિકો ચાલૂ રખના. કંઠ, શબ્દકી સ્થૂલ ઉત્પત્તિકા સ્થાન હૈ. સૂક્ષ્મ ઉત્પતિ સ્થાન તો મન હૈ. ઋગ્વેદને શિવજીકો ત્ર્યંબક કહા હૈ- ૐ ત્ર્યમ્બકં યજામહે સુગન્ધિમ્ પુષ્ટિ વર્ધનમ્ ।

ઉર્વારિકમિવ બન્ધનાત્મૃત્યોમુક્ષીય મામૃતાત્ ॥ મહામૃત્યુંજય મંત્ર હૈ યહ. શિવજી મહારુદ્ર ભી હૈ, ઔર ઔઢર દાની, શાંત ભી હૈ; સત્યમ્ ભી ઔર સુન્દરમ ભી. સ્મશાનવાસી ભી ઔર પાર્વતીપતિ ભી. સંહારક ભી ઔર નૃત્ય-સંગીતકે આદિ આચાર્ય ભી.

દક્ષ પ્રજાપતિને યજ્ઞમેં નિમંત્રિત નહીં હોને પર ભી પાર્વતીજી ગઈ, પરંતુ અનાદાર હુઆ. શિવજીકા સ્થાન ભી, અર્ઘ્યભી નહીં દેખા- સો સહન નહીં હુઆ. અગ્નિ પ્રકટ કરકે અપના શરીર યજ્ઞકુંડકો ભેંટ કર દિયા. શિવજીકો અત્યંત આવેશ હો આયા. યજ્ઞશાલામેં આતે હૈં. રૌદ્ર ભયાનક સ્વરુપ દેખકર સબ કાંપને લગતે હૈ.

ભગવાનને પાર્વતીજીકા નિર્જીવ શરીર કાંધ પર લિયા ઔર દિશાઓમેં ઘૂમને લગે. ભગવાન વિષ્ણુને સુદર્શન ચક્રકો આદેશ દિયા- શિવજી જહાઁ જહાઁ ભી ઘૂમતે હૈં ઉનકે પીછે પીછે શાંત ગતિસે જા કર પાર્વતીજીકે દેહકા ધીરિ-ધીરિ ધ્વંસ કર દિયા કરો. ઈસી તરહ સંપૂર્ણ શરીરકા છેદન હો ગયા. ફિર ભી શિવજીકો માલૂમ ભી નહીં પડા. અંતમેં જબ માલુમ હુઆ તબ દેહ નહીં દેખને પર રૌદ્રરુપ શાંત હો ગયા. રુદ્ર ફિર શિવ હો ગયે.

સાંસારીક કામનાઓંસે મુક્ત હોકર ઈશ્વર તત્ત્વ દેખા જાતા હૈ

પ્રશ્ન : ઈશ્વર સર્વોપરિ અદશ્ય શક્તિ હૈ, પરંતુ સભી મનુષ્યોંકો ઈશ્વર હૈ ઐસા વિશ્વાસ ઔર ભાવના નહી હોતી- આધ્યાત્મિક જાગૃતિ સબમેં નહીં હૈ. શ્રી ગુરુદેવ : આપને કહા વહ સહી હૈ લેકિન કોઈ એક સર્વોપરી અદશ્ય શક્તિ હૈ ઈસ બાતસે ઈન્કાર નહીં કિયા જા સકતા. ઈસ સૃષ્ટિકા સર્જક કોઈ તો હૈ હી. દેખો, **સૃષ્ટિમેં કિતની વિવિધતા હૈ. પરંતુ સારે સર્જનમેં સબસે ઉચ્ચ મનુષ્ય હૈ.**

અધિકાંશ મનુષ્ય જીવનકો ઉદર કી પૂર્તિમેં પૂરા કર દેતે હૈં. ઐસે મનુષ્યોંકી વૃત્તિયાઁ, સાંસારિક વાસના ઔર કામનાઓંસે નિરન્તર ભરી રહતી હૈ. જીવનકા ઉપયોગ ભોગપૂર્તિમેં કિયા જાતા હૈ. કિન્તુ સબ મનુષ્યોકે જીવનમેં ઐસે ક્ષણ આતે હૈં જબ ઉનકો સર્વોપરિ અદશ્ય ઈશ્વરીય શક્તિકા પ્રભાવ માનના પડતા હૈ. મનકી સ્વછન્દ ગતિકો જબ કિસી ભી કારણસે ચોટ પહુઁચતી હૈ તભી ઐસા મનુષ્ય અકસર ઈશ્વરકી ઔર સન્મુખ હો જાતા હૈ. શારીરિક વેદના, કષ્ટ, પીડા યા માનસિક બોઝ, ચિંતા, દ્વિધા, યા ભય, આનંદ, સફલતા વ અસફલતા હોને પર બરબસ ઈશ્વરકી યાદ આ જાતી હૈ.

ઈશ્વરકા જ્ઞાન વ દર્શનકે લિયે અન્તર્જ્ઞાન-અન્તર્ચક્ષુ જાગૃત કરના પડતા હૈ. યહ મનુષ્ય માત્રકી ભીતરી શક્તિ હૈ, ઈશ્વરકા અંશ હૈ. પરંતુ સંસારમેં બહુત કમ લોગ ઐસે હૈ જો અપનેમેં રહી હુઈ ઈશ્વરીય અંશકી ઈસ દિવ્ય શક્તિકો જાનતા હૈ, યા કદ્ર કરના જાનતા હૈ. મનકી બર્હિમુખ ઔર નીચેકી ઔર બઢનેવાલી અધોગામિની વૃત્તિયાઁ સાધારણ સહજ રુપસે જયાદહ હોતી હૈ. ઈસલિયે બલવાન ભી હોતી હૈ.

ઈશ્વર તત્ત્વહી સંસારરુપસે ભાસ રહા હૈ. પરંતુ જબ તક ઉધર દષ્ટિ નહીં જાતી, તબ તક સંસાર હી સંસાર દિખતા હૈ- તત્ત્વ નહીં. વહ તત્ત્વ તો તત્ત્વદ્રષ્ટિસે હી અર્થાત્ સાંસારિક કામનાઓંસે

મુક્ત હોકર હી ઈશ્વરત્વ દેખા જા સકતા હૈ.

શાસકોમેં ફિજૂલ ખર્ચી બઢ ગઈ હૈ

૨૪-૧૦-૫૭, શાસકોમેં બદી હૈ. પ્રધાનોંકે નિવાસોંમેં બિજલી, પાની, ફર્નિચર, બાગબગીચેકા ઈતના અધિક ખર્ચ બઢ ગયા હૈ કિ ઈસસે તો વહ અચ્છા હોતા કિ પ્રધાનકો તનખ્વાહ દેકર મકાન, પાની, બીજલી ઈત્યાદિકા બિલ ઉનસે લે લિયા જાતા. ઉનકે મોટર ભી અપની નિજી રખનેકા કહ દેના ચાહિયે. ક્યોંકિ પ્રધાનોમેં રાષ્ટ્રીય ભાવના જૈસા કુછ હૈ નહીં. રાષ્ટ્રીય નિધિકા દુરુપયોગ ઔર જયાદાસે જયાદા ઉપયોગ કરનેમેં ઈન્હેં તનિક ભી હિચકિચાહટ નહીં હૈ. રાષ્ટ્રીયનિધિમેં અસંખ્ય ગરીબોંકા ખુન-પસીના મિલા હૈ યહ બાત ભૂલ ગયે હૈ. પ્રધાનોકા રહન-સહન દેખકર સમાજમેં ભી ફિજૂલખર્ચ બઢ ગઈ હૈ. સમાજકે શ્રીમંતોંકા દેખકર સમાજકે નિમ્નસ્તરકે લોગોંમેં ભી યહ અસર આ ગયા હૈ. ફિજૂલખચ બઢનેસે ગૈરકાનૂની તરીકેસે ઔર અનીતિસે ધન કમાનેકી પાશવી વૃત્તિ બઢ ગઈ હૈ. કાલા પૈસા બઢ ગયા હૈ. વિદેશી વસ્તુઓંકી લાલસા બઢી હૈ. વિદેશોમેં પૈસા કમાનેકી વૃત્તિ બઢ રહી હૈ. રાષ્ટ્રીય ભાવના, સ્વદેશીવૃત કુછ નહીં રહા હૈ.

દારુ, માંસાહાર, જુઆ આદિ દૂષણ

દારુ મહા બલિષ્ઠ ભયંકર રાક્ષસ હૈ. લાખોં-કરોડોં લોગોકે સુખ આનંદકો હડપ લેતા હૈ. સુખી લોગ ઈસકો શૌખ સમઝકર અપનાતે હૈં. ગરીબ, અર્ધભૂખે લોગ અપને દુઃખ, ભૂખ આદિકી અસહ્ય પીડાસે છૂટનેકે ઈલાજકે રુપમેં ઈસે અપનાતે હૈં.

કાનૂનસે દારુ પીના બંધ હો જાયેગા, ઐસા માનના ભૂલ હોગી. લોગોંમેં જાગૃતિ અને પર હી અપની સમઝમેં જબ દારુ પીના છોડ દેંગે તભી દારુકા વ્યસન ઔર વ્યાપાર તથા ભ્રષ્ટાચાર ભી કમ હો જાયેગા.

દારુ પીનેસે કિતના ઔર કિસ પ્રકારકા અહિત હોતા હૈ ઈસકા જ્ઞાન રાસ્તે પર પડે હુએ અતિશય કંગાલ લોગોકોં ભી અનઈચ્છિત ઔર બિના કુછ પ્રયાસકે ભી દિનમેં કઈ બાર સુનનેમેં આ જાયા કરે, દારુ કે વિરોધમેં જનમાનસકી આંતરિક ચેતનામેં સમજ જાગ્રત કર દેવેં ઐસે તરીકોંસે પ્રચાર કિયા જાના ચાહિયે. ઐસે પ્રચારકે લિયે સામાજિક સંસ્થાઓકો સરકાર નિભાવેગી તો દારુબંધી કે કાનુનોંકે વહીવટ કરનેકા ખર્ચ આતા હૈ ઉસસે કમ યા બરાબર કા ખર્ચ સરકારકો ઉઠાના પડેગા.

કાનૂન ન કરતે હુએ લોગોંકી સમઝ બઢાનેકે પીછે ખર્ચા કરના ચાહિયે. ચુનાવકે લિયે ભી યહી બાત લાગુ હોતી હૈ. મત કિસકો દેના ચાહિયે, કૌન યોગ્ય હૈ, કૌન અયોગ્ય હૈ ? ઈસકી સમઝ બઢાવે ઐસા વ્યય કરના ચાહિયે. જો કિ રચનાત્મક ખર્ચ હૈ, જિસકા પરિણામ ૧૦-૧૫ વર્ષમેં ઠોસ રુપમેં દિખાઈ દેગા. લોગોંમેં રાષ્ટ્રગૌરવ ભાવના જાગ્રત હોગી.

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને દેખા કિ યાદવકૂલમેં ધનસંપત્તિ કે સાથ સાથ અનૈતિકતા, શરાબ

ઔર જુઆ જૈસે અનિષ્ટકારી વ્યસન બઢ ગયે હૈં. તબ યાદવકુલકા નાશ હો જાય ઐસી ઈચ્છા કી થી. મહાભારતમેં ભી જુઆ, અનૈતિકતા, આદિ દૂષણોંકા પરિણામ કિતના ભયંકર આતા હે-યહ સ્પષ્ટ કિયા ગયા હૈ. તાત્પર્ય યહી કિ હમારી સંસ્કૃતિમેં દારુ, જુઆ, માંસાહાર, સ્ત્રી પુરુષોમેં અનૈતિક વ્યવહાર આદિકો હમેશા અપવિત્ર, અશુધ્ધ, અધ:પતનકી ઓર લે જાનેવાલે તથા મનુષ્યજીવનમેં પશુત્વ બઢાનેવાલે સમઝા હે, ઔર યથાર્થ બાત ભી હૈ.

મનુષ્યજીવનમેં હિંસાકો સ્થાન કતઈ નહીં હો સકતા. છલ, કપટ, દ્યુત, જુઆ, શરાબ, માંસાહાર આદિસે દૂષિત જીવન મનુષ્યકો નિમ્ન સ્તરકી યોનિયોમેં જન્મકે હેતુ હોતે હૈ. મહિલાઓમેં એસી જાગૃતિ ઔર આત્મવિશ્વાસ હોના ચાહિયે કિ જો પુરુષ શરાબ પીતા હૈ, માંસાહાર કરતા હૈ, દ્યુત ખેલતા હૈ યા અનૈતિક જીવન રખતા હૈ ઐસે પુરુષસે અપના જીવન સમ્બન્ધ ન સ્થાપિત કરેં, માતાપિતાકો સ્પષ્ટ કહ દેના ચાહિયે કિ ઐસે પુરુષકો પતિ બનાનેસે તો બહેતર હૈ કિ કુમારી રહૂઁ ઔર આપકી સેવા કરું. યા અપને પૈરોં પર ખડી રહકર જીવન યાપન કરું. પરણિત મહિલાઓંકો ભી પ્રેમપૂર્ણ ભરસક પ્રયત્ન કરને પર ભી પુરુષવર્ગ વ્યસનોંકા ત્યાગ નહીં કરે તબ એસી મહિલાઓં તથા ઉનકે બચ્ચોંકો ઐસે સંયોગમેં સામાજિકસેવા સંસ્થાઓમેં આશ્રય મિલના ચાહિયે.

પઢી લિખી મહિલાઓંકો અપને પૈરોં પર ખડી હો જાના ચાહિયે. અનપઢ ઔર વૃધ્ધ મહિલાંઓકો ઉનકે બાલકોંકો સમ્હાલનેકે લિયે સમાજ ઔર શાસનકો તૈયાર હો જાના ચાહિયે. અબ ઈસકા સમય આ ગયા હૈ. કલિયુગ હૈ ન ?

મન કો સબલ બનાનેમેં પ્રભુ સ્મરણ હી એક ઔષધી હૈ

૨૫-૧૦-૫૭, શ્રીગુરુદેવને ઠાકોરમામાકો પત્રમેં લિખા-પ્રિય ઠાકોરભાઈ, સાદર આશીર્વાદ. જિસકે ઘરમેં અંધેરા હોતા હૈ, વહીં તો ઉજાલા કી આવશ્યકતા હૈ. અબ તો ચિત્તકી વ્યથા બઢી હુઈ હૈ. ભગવાન અબ અવશ્ય સુનેંગે. મન એક હૈ, જહાઁ લગાવે, યહ અપની ઈચ્છા હૈ. જગતકે પરિણામ પર વિચારનેસે હી મન શાંત હોતા હૈ. સ્વમાનયુક્ત નિર્વાહકી વ્યવસ્થા પહલેસે નિર્માણ હૈં. યદિ વિચાર કરેં તો રોજ દિવાલી હૈં. યહ બરાબર હૈ કિ મનકી ગતિ અટપટી હૈ. પર મન અપની ગતિકા ત્યાગ કર દેતા હૈ. યહ દેખનેમેં આયા હૈ ઔર તુમકો અનુભવ હોગા. શ્રીશર્માજી (શ્રીનથુરામજી)કે દોહે વાંચે, વિચાર અવશ્ય કરે તો એક હી દોહા બસ હૈ:-

ધન ધામ ચાકરી તણો બહુને છે આધાર ।
નાથુ અનાથ રાઁકને રામનામ આધાર ॥

આઁખમેં રોગ માનસિક નિર્બલતાસે હોતે હૈં. તો મન સબલ બનાનેમેં પ્રભુસ્મરણ હી એક મહાન ઔષધી હૈ. **દ્રવ્યસે શાંતિ મિલેગી ઐસી ધારણા કેવલ ભ્રમ હૈ. ઉલટા સ્વભાવ બિગડેગા. જબ દ્રવ્ય હોગા તબ તુમ હી વિચારો-માનકા, અહંકા કિતના વિશાલ રુપ હોગા ? તુમ રમકડા કહતે હો વહ મીઠા વિષ હૈ જો તુમકો દુ:ખ દે રહા હૈ. તુમારા મન તો** મેરેસે બહુત પવિત્ર હૈ, કેવલ કમાનેકી ઈચ્છા રખતા હૈ. મેરા મન તો જાને ક્યા ક્યા કરતા થા. પરંતુ અબ શ્રીચરણ કૃપાસે આનંદ કરતા હૈ. ઈસી પ્રકાર લગે રહો, અવશ્ય વેગ શાંત હોગા ઔર

આનંદ લેગા, થોડા ઉસકે વિરુધ્ધ ભી રહો. રણછોડદાસકા આશીસ.

મેરુદંડમે સ્થિત પંચભૂતોંકે ચક્ર

શ્રી ગુરુદેવ :- શરીરમેં પાઁચભૂતોંકે પાઁચ ચક્ર હૈ. ઈનકા કેન્દ્ર મેરુદંડમેં હૈ.

(૧) અનાહત ચક્ર હ્રદયમેં હૈ, ઉસકા અધિપતિ વાયુ હૈ- અર્થાત્ રુધિરાભિસરણ તંત્ર.

(૨) મણીપુર ચક્ર- પચનતંત્ર હૈ- જઠરમેં હૈં ઉસકા અધિપતિ અગ્નિ.

(૩) સ્વાધિષ્ઠાન ચક્ર- પ્રજનન તંત્ર હૈ. જલ તત્ત્વ અધિપતિ હૈ. જો પ્રજનન નિયંત્રણ કરનેવાલા હૈ.

(૪) મૂલાધાર ચક્ર - ઉત્સર્ગ તંત્ર હૈ. વિસર્જનકા કાર્ય કરતા હૈ, પૃથ્વીતત્ત્વ અધિપતિ હૈ ઉસકા.

(૫) વિશુધ્ધ ચક્ર- ઉસકા સ્થાન કંઠમેં હૈ- આકાશ તત્ત્વ ઉસકા અધિપતિ દેવ હૈ.

માઁ, કૃષ્ણાબેન, બચી બહન, મૈં, આનંદબહન, સરોજબહન- સબને શ્રી ગુરુદેવકો પ્રાર્થના કી :- અબ આપ યહાઁસે પાઁચ સાલકે કાષ્ઠ મૌનકે લિયે અપરિચિત સ્થાનકો પધારેંગે ન ? આપને કહા થા કિ મંદસૌરકા નેત્રયજ્ઞ હોને કે પશ્ચાત્ જરૂર સોચૂંગા. શ્રી ગુરુદેવ :- મૈં તો અભી ચલા જાનેકો તૈયાર હૂઁ- સબ રજા દે દેવેં તો. કૃષ્ણાબહન :- કાષ્ઠમૌનસે બાહર પધારે ઉસી દિન આપને કહા થા કિ દો સાલ દેરીસે બૈઠા. ઈસલિયે પૂરા અસર નહીં હુઆ. અબ પાઁચ સાલકે લિયે દેરી નહીં કરના હૈ....(અપૂર્ણ)

પુષ્કર ૨૭-૧૦-૫૭, કાર્તિક શુકલ ચતુર્થી

૧૯૫૬મેં શ્રી ગુરુદેવ જબ વેરાવલ પધારેં તો ગોવર્ધનભાઈને શ્રી ગુરુપૂજનકી ઇચ્છા પ્રગટ કી. શ્રી ગુરુદેવને કહા ચલો જુનાગઢ. જુનાગઢમેં પૂજનકી સબ તૈયારી હો ગઈ ઉસી હી સમય જયોતિ બહન મનુભાઈકે સાથ આયે ઔર ઉસકે જાનેકે પશ્ચાત્ ભી કોઈ ન કોઈ દર્શનાર્થી વ ભક્ત આતે રહે. ઈસ કારણ પૂજન હો ન સકા.

આજ ચતુર્થી હૈં શ્રી ગુરુદેવકે જન્મોત્સવ પર ગોર્વધનભાઈ પુષ્કર આયે હૈં. પુષ્કરમેં યહ પ્રથમ જન્મોત્સવ માઁ, વ હરિભાઈકે પાસમેં મનાયા જા રહા હૈ. આજ સુબહ છ બજે શ્રી ગુરુદેવને કહા કિ માઁ હરિભાઈ ! ગોવર્ધનભાઈ આજ પૂજન કરે તો ? માઁ વ હરિભાઈને તુરન્ત હી પ્રસન્નતાસે જી હાં કહા. શ્રી ગુરુદેવ બહુત પ્રસન્ન હો ગયે- ઈતની સરલતા પર. ઔર વેરાવલકી અપૂર્ણ રહી ઈચ્છાને ગોવર્ધનભાઈકો કઇ ગુના જયાદહ આનંદ ઉત્સાહયુક્ત પૂજન કા અલભ્ય ઉત્તમોત્તમ અવસર પ્રાપ્ત કરા દિયા.

શિષ્ય કૃતાર્થ ન હોવે તબ તક ઉસકા દાન ગુરુ ગ્રહણ નહીં કરતા

પ્રશ્ન :- ગુરુકી પ્રાપ્તિ દુર્લભ કહી હૈ. પરંતુ આજ તો અનેક ગુરુદેવ સર્વત્ર દિખનેમેં આતે હૈ, અત્યન્ત સરલતાસે મિલતે હૈ.

શ્રી ગુરુદેવ :- બી.એ. હોના હૈ, યા એન્જિનિયર, ડોક્ટર યા વકીલ હોના હોવેં તો જિતના પરિશ્રમ કરના પડતા હૈ ઉસસે બહુત કમ પરિશ્રમ ગુરુ બનનેમેં કરના પડતા હૈ. ઈસમેં

દોષ કેવલ તકવાદી ગુરુઓંકા હી નહીં હૈ બલ્કિ ઐસી તક દેનેવાલોંકા જયાદા દોષ હૈ. લોગોંકા અજ્ઞાન બહુત હૈ ઔર સ્વાર્થ વ લાલસા સે પ્રેરિત લોગોંકો અપના અજ્ઞાન છોડના પસંદ નહીં હૈ. કઇ સમ્પ્રદાય - કઇ ગુરુ મહારાજ, કઇ કથાકાર ઔર કીર્તનકાર પ્રાય: ગુરુ મહિમાકી બાતેં જનસમૂહમેં જયાદહ કરતે હૈં તાકિ ગુરુકા પદ વ માહાત્મ્ય અક્ષુણ્ણ બના રહે. કહીં કહીં તો વંશ પરંપરાકે ગુરુ મહારાજ ચલે આતે હૈં. **ગુરુ બનના સહેલ હૈ પરંતુ ગુરુ હોના અત્યંત મુશ્કીલ હૈ.** ગુરુ તો ચાહે સો બન સકતા હૈ - ઈસમેં દેરી હી ક્યા લગતી હૈ ? આજકે પ્રચારકે યુગમેં તો ઔર આસાન હો ગયા હૈ. પરંતુ ગુરુ હોના બહુત મુશ્કેલ હૈ.

નિર્લોભ દાતા, ભય, શોક હારી હો સો હી ગુરુ. યાજ્ઞવલ્ક્યજીકે ઉપદેશસે જનકરાજાને છ: બાર, હજાર હજાર ગાય દેનેકી બિનતી કી પરંતુ ઉન્હોંને નહીં લિયા ઔર કારણ મેં કહા કિ જબ તક શિષ્ય કૃતાર્થ ન હોવેં તબ તક ઉસકા દિયા હુઆ દાન ગુરુ ગ્રહણ નહીં કર સકતા હૈ. સાતવીં બાર જનકરાજાકો જ્ઞાનોદય હોતા હૈ. ઉઠકર યાજ્ઞવલ્ક્યજીકે સામને બૈઠકર પ્રાર્થના કરતે હૈં કિ મહારાજ ! બ્રહ્મ સ્વરુપકા ઉપદેશ દેનેકી કૃપા કરેં. તબ યાજ્ઞવક્યજીને અભય બ્રહ્મકા ઉપદેશ દિયા. જિસસે જનકરાજાને કહા - "અબ મૈં અભય હૂઆ હૂઁ, મૈં આપકા હૂઁ, યહ વિદેહ દેશકા રાજ આપકા હી હૈ. જનકરાજા વ ઉસકી સભાકો ઈસ પ્રકાર સર્વ સમાધાન હો જાનેકે પશ્ચાત હી યાજ્ઞવલ્ક્યજીને દાનકા સ્વીકાર કિયા.

સાધકકો ચાહિયે કિ સદ્‌ગુરુસે પ્રાપ્ત સાધનકી બાતેં બઢા-ચઢકર કરતે રહનેકી બજાય પ્રાપ્ત સાધન વ ઉપદેશોંકો અપને જીવનમેં પ્રત્યક્ષ કરકે દિખાવેં. જો સાધક અપની મહત્તાકી બાતેં બોલ-બોલ કરતા હૈ, વહ કચ્ચા રહ જાતા હૈ. શ્રી સદ્‌ગુરુકે ઉપદેશ બચનોંકો ધારણ કરનેવાલા અર્થાત્ આચરણમેં ઠોસ કરદેનેવાલા પક્કા હો જાતા હૈ. ભઠ્ઠીમેં મટકે પકાયે જાતે હૈં તબ સભી મટકે પક્કે નહીં નિકલતે હૈં. કુમ્હાર કચ્ચે મટકોંકો ભઠ્ઠીમેં પકાતા હૈ. ફિર ભઠ્ઠી ખોલતા હૈ તબ સબ મટકે પક્કે નિકલતે નહીં હૈં. કઈ કચ્ચે રહ જાતે હૈં. આઁચ તો સબકો એકસી દી જાતી હૈ. પરંતુ જો મટકા આઁચકો ધારણ નહીં કરતા હૈ ઔર બક-બક કરતા હુઆ આઁચકી બાફકો નિકાલતા રહતા હૈ વહ કચ્ચા રહ જાતા હૈ.

એક ભક્ત પ્રશ્ન કરનેકો જા રહા થા ઉસી સમય માઁ :- અબ સબ દયા કરેં. શ્રી ગુરુદેવકો આરામ કરને દેંગે અબ ! બહુત પરિશ્રમ દિયા હૈ હમને આજ. શ્રી ગુરુદેવ :- માઁ રી માઁ ! યહ ક્યા કર રહી હો ? કિસકો કહ રહી હો ? ક્યોં કહ રહી હો માઁ ? **મૈં આરામ કરુંગા જબ જગત ભી આરામ કરેગા. અભી તો કલીયુગકે કઈ લાખ સાલ શેષ હૈ.** ક્યોં હરિભાઈ ? મૈં કહતા હૂઁ વહ બરાબર હૈ ન ? અભી કલિયુગકે સમાપ્ત હોને મેં બહુત દેરી હૈ ન ? હરિભાઈ :- જી હાઁ.

મંદસૌર નેત્રયજ્ઞ

૨૯-૧૦-૫૭ સે ૧૧-૧૧-૫૭, મંદસૌર નેત્રયજ્ઞકી તૈયારીકે લિયે કૃષ્ણબહન, ચંદુબહન, મહારાજભાઈકે સાથ વિજયાદશમીકે દિન મંદસૌર પહુઁચ ગયે થે. કૃષ્ણા બહનને લિખા હૈ ("

સદગુરુ સરિતા" માર્ચ ૧૯૭૧)

"મંદસૌર નેત્રયજ્ઞકે લિયે પ્રબન્ધ વ્યવસ્થા, આદિ કરનેકે લિયે હમ વિજયાદશમી કે દિન પહુઁચે. કાર્તિક સુદ ૭ સે અપ્રેશન પ્રારંભ હોનેકા થા. શ્રી ગુરુદેવકે આદેશાનુસાર નિશ્ચિત સમયમેં સબ કાર્ય કરનેકા થા. એક સપ્તાહ કે ભીતર સામાન, તંબુ, ખાટ આદિ કેમ્પકે મેદાનમેં આને લગે. તબ અનહદ દીમકકે ઉપદ્રવસે સબ ત્રાહિ ત્રાહિ પુકારને લગે એક રાતભરમેં તો ખાટકી દોરી (બાણ) દીમક કાટ ડાલતી થી. હમ સબ હૈરાન હો ગયે."

"શ્રી ગુરુદેવતો પુષ્કર બિરાજે હૈં. હમારી ઘબરાહટ બઢ ગયી ઔર પ્રાગજીભાઈ કો પત્ર કે સાથ પુષ્કર ભેજા કિ ઐસી હાલતમેં શિબિર કિસ પ્રકાર તૈયાર હો સકેગી ?"

પુષ્કરમેં પત્ર પઢતે હી શ્રી ગુરુદેવને કહા :-

ઈતના ભારી પરમાર્થકા-સત્કાર્ય હો રહા હૈં યહ બાત દીમક જાનતી નહીં હૈ તબ તક હમકો પરેશાન કરતી રહેગી. જબ જાનેગી તો ઉસી વક્ત મેદાન હમારે વાસ્તે છોડ દેગી. જમીનમેં ભુગર્ભમેં ગહરાઈમેં ચલી જાયેગી. ઈસલિયે કુછ થોડે પેમ્પલેટ (નેત્રયજ્ઞકે) પ્રચાર પત્રિકાએ મેદાનમેં ઈધર-ઉધર ડાલ દેના. દીમક ઉસે પઢ લેગી ઔર મેદાનકો ખાલી કર જાયેગી. પરંતુ સબ દીમક પઢ નહીં પાયેગી. અનપઢ ભી હોગી. ઈસલિયે ઉનકે લિયે દૂસરા ઉપાય ભી ઈસ્તેમાલ કરના પડેગા. મૈદાનમેં ઈધર-ઉધર થોડા થોડા આટા ઔર સક્કર ડાલકર ચીંટીઓંકો નિમંત્રિત કર દેના- તો ચીંટીઓંકે આતે હી દીમક ભાગ જાયેગી. ઈસ પ્રકાર અપના કામ બન જાયેગા પરંતુ ધ્યાનમેં રખના કિ પરમાર્થ કાર્ય સંપન્ન હો જાને પર ફિર ફૌરન વે અપને મેદાનમેં આ જાયેગી. ઈસલિયે સબ સામાન સમેટ બાંધકર જલ્દીસે મેદાન ખાલી કર દેના પડેગા. નહીં કરોગે તો સામાન, તંબુ, ગદા, ખટિયા કપડે આદિ જો ભી રહેગા ઉસકા ઉપયોગ દ્દ્દ્ક કરેગી.

કૃષ્ણાબહનકો ઉત્તરમેં લિખા :- "ઈન દીમકોમેં ભી આત્મા હે. થોડે પેમ્પલેટ મેદાનમેં ઈધર-ઉધર ડાલ દો. વહ પઢેગી. ઔર થોડા આટા ઔર શક્કર ભી ચીંટીઓકો ખિલા દો. તો ચિંટિયોંસે દીમક ભાગ જાયેગી ઔર તુમ્હારા કામ બન જાયેગા." શ્રી ગુરુદેવકે આદેશાનુસાર કરને પર વાસ્તવમેં થોડી હી દેરમેં દીમકકા ઉપદ્રવ શાંત હો ગયા. ઔર કેમ્પકી તૈયારી જોશભેર હોને લગી. સમગ્ર નેત્રયજ્ઞકા કાર્ય શ્રી ગુરુદેવકે આશીર્વાદસે બિના વિઘ્નકે પૂર્ણ હુઆ. "કેમ્પ સમાપ્ત હુઆ તબ શનિવાર થા. શ્રી ગુરુદેવને મુઝે બુલાઈ ઔર કહા, દેખો બેટા કૃષ્ણા, કલકા દિન દીમક અપના કહા હુઆ માનેગી. કલ રાતકે બારહ બજે બાદ કુછ નહીં માનેગી. ફિર રોના-ધોના નહીં કિ યહ બિગડ ગયા ઔર વહ બિગડ ગયા."

"મૈંને યહ બાત સબ ગુરુભાઈયોંકો કહી તો કનુભાઈ, ભવાનીશંકરભાઈ, બાબુભાઈ આદિ સર્વ સ્વયંસેવકોંકે સહકારસે જોરશોરસે કામ કરકે સબ સમેટા, ફિર ભી જો સમેટના બાકી રહ ગયા થા વહ દીમકને બિગાડા હી." ઈસ પ્રકાર દીમકકો ૨૫ દિન તક દૂર કી થી. ઔર કેમ્પ કાર્ય ઈસ પ્રકાર નિર્વિઘ્નતાસે શ્રી ગુરુદેવકી દૈવી શક્તિને હી પૂરા કરવાયા.

ઈસ કેમ્પમેં બાબુભાઈને પૂરી હિંમત ઔર હોશીયારી સે ખુબ ઝડપસે કામ કિયા ઔર કરવાયા. ઔર અલ્પ સમયમેં કેમ્પ તૈયાર હો ગયા.

વૈષ્ણવદાસજી મહારાજને જટા ઉતાર લી, ઔર સમષ્ટિ રસોઈ ઘર, સંત નિવાસ, કોઠાર આદિ સમ્હાલતે થે. રામબાબા બાંસવાડાસે પ્રથમ બાર આયે થે. પરોસનેકી સેવામેં ખૂબ પ્રસન્નતાસે દોનો સમય સેવામેં ઉપસ્થિત રહતે થે. કઈ બાર ભોજનમેં કાફી વિલંબ હોતા થા. સેવામેં સબ ભૂલ જાતે થે.

ડૉ. છબીલભાઈ, ડૉ. જોશી, ડૉ. રવિશંકરભાઈ પંડયા, ડૉ. દવે, ડૉ. જોગલેકર, ડૉ. ઝવેરી આદિને સેવાસે સહી આત્મસંતોષ પ્રાપ્ત કિયા. ઓપરેશન શુરુ હોનેકે પહલે મરીજોંકે નામ લિખનેકે રજિસ્ટરકે પ્રથમ પત્તે પર શ્રી ગુરુદેવને લિખા- "નિ:સ્વાર્થ સેવા અસફલ નહી હોતી હૈ. યહ મેરા પક્કા વિશ્વાસ હૈ."

મંજુબેન કોટેચાકી નોટમેંસે :- એક સમય શ્રી ગુરુદેવ કનુભાઈ કોટેચા વ ઔર ભાઈ-બહનકે સાથ વોર્ડમેંસે બાહર પધાર રહે થે ઔર હઁસતે હઁસતે રસોઈ ઘર કી ઔર પધારેં. વહાઁ બહનેં પૂડી બેલ રહી થી.

આપશ્રીને અંદર આકર, દેખ કર સ્વયંસેવક ભાઈઓંકો પૂછા કિ હલવા વ પૂડી મરીજોંકે લિયે તૈયાર હૈ ન ! પરોસને લગો. વૈસે તો પરોસનેકા કામ શુરૂ હો ગયા થા. શ્રી ગુરુદેવને દેખા- ડીબ્બેમેં પૂડી ખતમ હો ગઈ હૈ. સ્વયંસેવક સોચમેં પડ ગયે થે કિ ક્યા કરેંગે ?

તુરન્ત હી શ્રી ગુરુદેવને પીપેકો હાથસે ઉઠાયા ઔર ઉલટાયા ઉસી સમય પૂડીકા ઢેર હો ગયા. ઈસી તરહ હલવાકી કડાઈકે પાસ પધારેં અપને હી શ્રીવરદ હસ્તસે તવિથા કડાઈમેં ઘુમાને લગે ઔર હઁસકર બોલે કિ પરોંસને લગો- હલવા તૈયાર હો ગયા હૈં. (સચમુચ હલવાસે કડાઈ ભર ગઈ.)

ફિર ભી શ્રી ગુરુદેવ બોલતે થે કિ મૈં કુછ જાનતા નહીં હૂઁ- સબ કુછ ભગવાન હી પૂરા કરતે હૈ.

વાણી કા વ્યવહાર

મિથ્યાભિમાની ઔર મૂર્ખકા હૃદય ઉસકી જીભમેં રહતા હૈ. વહ બહુત બોલેગા ઔર અપની ઔર સબકા ધ્યાન આકર્ષિત કરનેકો હમેશા બહુત લાયિત રહતા હૈ. જો વિચારવાન ઔર ઉંચે ઉઠે હુએ હૈં ઉનકી જીભ ઉનકે હૃદયમેં રહતી હૈ. આત્મીયતા હોને પર બહુત સોચ સમઝકે ઔર કલ્યાણકો લક્ષ્ય કરકે ઉસકી જીભ ઉદ્વેગ રહીત વાણી બોલેગી. ઉસ વાણીમેં ગહરા પ્રભાવ હોતા હૈ.

એક ભાઈ :- ધીરેસે યા મીઠે શબ્દોંમેં કહતે હૈં, તબ તક સામનેવાલા હમકો કમજોર સમઝકર હમારા કહા હુઆ ઝુઠા હૈ ઐસા માન લેતા હૈ, અથવા કોઈ કામકે લિયે કહા જાતા હૈ તબ સુન કર ભી કામ કરતા નહીં હૈ. ઈસસે મુઝે તો ઐસા ખ્યાલ હો ગયા હૈ કિ જો કામ કરાના હૈ યા લોગોંકો સહી સમઝાના હૈ તો જોરસે ઉગ્ર વાણીસે કહના ચાહિયે.

શ્રી ગુરુદેવ :- અરે ! યહ તો આપકા કિતના ગલત ખ્યાલ હૈ. આપકો વાણીકી શક્તિકા ખ્યાલ નહીં હૈ ઔર સહી સમજ ભી નહીં હૈ. ધીરેસે યા મીઠે શબ્દોસે બોલને પર લોગ ઝુઠ માનતે હૈં યા કામ નહીં બનતા હૈ, યહ બિલકુલ ગલત માન્યતા હૈ.

વાણીકા પ્રભાવ ક્યોં નહીં હોતા હૈ ? ઈસ પર સોચના ચાહિયે. વાણીકા પ્રભાવ નહીં હોનેમેં ત્રુટિ હમારી હૈ યહ નિશ્ચિત બાત હૈ. **સાધન યા ભજન યહી હૈ કિ જિસકે કરને પર હમારી વાણી શુધ્ધ ઔર તેજસ્વી હોની ચાહિયે. વૈખરીકા ઉદ્‌ગમ પરાવાણી હૈ. પરાવાણીકા ઉદ્‌ગમ મનોવૃત્તિકી સૂક્ષ્મતમ દશા હૈ.** તો જબ યહ દશા, યહ બાત સુધારેંગે, તબ પરિણામ ભી બદલ જાયેગા યહ સ્પષ્ટ બાત હૈ. ઈસકે લિયે સાધનામેં વાણીકા સંયમ અત્યન્ત અનિવાર્ય હૈ. વાણીકે સંયમમેં પ્રમુખ બાત યહ હૈ કિ હમ ઝુઠ ન બોલે, ક્રોધ, ગાલી યા દૂર્વચન ન બોલે; બિના જરૂરી બાતેં ન બોલે આવશ્યક હો ઉતના હી બોલેં ઔર કટુ, ઉદ્વેગપ્રદ યા ક્ષોભ પહુઁચાનેવાલી વાણી ન બોલે.

દેખો ! કુછ કરનેકા નિશ્ચય કર ડાલો. પ્રારંભ તો નીચેસે-સ્થૂલસે હી હોતા હૈ. નીંવ ડાલોગે તભી મકાન ઉઠેગા ન ? જિસકા ઉપયોગ બચપનસે આજ તક ઔર મૃત્યુ પર્યંત કર રહે હૈં ઉસ વૈખરી વાણીકો સમઝો ઔર ઉસકા ઠીક-ઠીક સહી ઉપયોગ કરનેકા નિશ્ચય કર ડાલો. હમારી વાણીકા એક શબ્દ ભી નિરર્થક નહીં જાના ચાહિયે. અનર્ગલ બોલના હી નહીં યહ નિર્ણય કર લો. આવશ્યક હો વહ ભી દઢ ભાવસે બોલે **ભાવકી દઢતા સત્યકો લેકર હી આ સકતી હૈ. અસત્યકી દઢતા હોતી નહીં હૈ. ઈસલિયે અસત્ય અલ્પજીવી હોતા હૈ. સત્યકે લિયે મનકી શિષ્ટતા અનિવાર્ય હોતી હૈ.**

એક મનુષ્યકે સાથ મનુષ્યકી ભાષામેં બોલના ચાહિયે. ચિલ્લાકર, ઝુંજલાકર બોલના યહ મનુષ્યકી ભાષા નહીં. ચીખના તો પશુઓંકી ભાષા હૈ. પશુઓંકી વાણી હૈ-ચીખના, ગર્જના. પ્રત્યેક શબ્દકા ઉચ્ચાર સુખદ, ખુશી પહુઁચાનેવાલા ઔર ભાવનાસે ભરા હુઆ સમર્થ હોના ચાહિયે-સામર્થ્યપૂર્ણ. જબ કભી અશુભ દેખનેમેં યા સુનનેમેં આ જાવેં, તબ દ્દઢ પરંતુ સુહૃદયતાપૂર્ણ સ્વરોંસે વહ કહકર બતાના ચાહિયે.

સામનેવાલેકો અંત:કરણમેં ચુભ જાય, દુ:ખ-દર્દ પૈદા કર દેવે ઐસે શબ્દ સામનેવાલેકી જિતની જો હાની કરતે હૈં ઉસસે કઈ ગુના જયદાહ હાનિ તો શબ્દોંકે બોલનેવાલોંકી કરતે હૈં. વૈસે શબ્દ બોલનેવાલા સ્વયમ્ અપના હી અહિત કરતા હૈ.

સુખસાધક શબ્દોંમેં અંત:કરણકી મૃદુભાવના સર્વદા ભરી રહતી હૈ. ઈસલિયે, યહ ધ્રુવ હૈ કિ ઐસે શબ્દ કદાપિ જોરશોરસે બોલે નહીં જા સકતે હૈં. કઠોરતાસે નહીં બોલે જા સકતે. યે શબ્દ તો ઈતને મૃદુ હોતે હૈં કિ કિસીકે મત્થે પર યા હૃદયમેં ચોટ નહીં પહુઁચા સકતે. યે શબ્દ શાંતિ-સમતાસે ભરે હુએ ધીર, ગંભીર ઔર શાંત હી હોતે હૈં.

જિસકો દેખનેકે લિયે, મિલનેકે લિયે અથવા જિસકી ઉન્નતિકે લિયે તુમ ચાહતે નહીં

હોવેં, ઉસીકે બારેમેં તુમ એક ભી શબ્દ કદાપી ન બોલો. જિસકે સંબંધિત તુમ અધિક બાતેં કરતે હોં ઉસકી ઉન્નતિ કરનેમેં તુમ અધિક સહાયતા કર રહે હો. દેખો, તુમ્હારી ભલી-બુરી બાતોંકા સુનનેવાલે વ ગ્રહણ કરનેવાલે મનુષ્યોંકી ઈસ સંસારમેં કભી કમી નહીં હે.

જો ભી બાતેં તુમ બોલતે હો ઉસકે અનુસાર કઇ મનુષ્ય અપના વ્યવહાર વ ભાવ, વિચાર બનાતે હૈં. ઈસ પ્રકાર તુમ તુમ્હારે શબ્દોંકે માધ્યમસે સંસારમેં શુભ યા અશુભકી વૃધ્ધિ કર રહે હોં. યહ કભી મત ભૂલના ચાહિયે કિ હમારા એક-એક શબ્દ સામર્થ્યસે ભરપૂર હે ઔર શુભ યા અશુભકી વૃધ્ધિ કરનેવાલા હૈં.

કિસીકે ભી અવગુણ યા દોષકો કભી મત બોલો. જબ-જબ ભી તુમ એસે શબ્દ બોલતે હો, તબ તબ તુમ સ્વયમ્ તુમ્હારે હી કલ્યાણકા, હિતકા ઘાત કર રહે હો. યહ ખૂબ સ્મરણમેં રખો. કિસીકા ભી બુરાપન ન દેખો, પરંતુ હંમેશા સબકા અચ્છાપન દેખતે રહો. બુરાપન દેખતે રહોગે તો પરિણામમેં તુમ્હારા અંત:કરણમેં બુરાપનકી કાલી-કાલી છાયા હી જમતી જાયેગી, અંત:કર કાલા હો જાયેગા. અંત:કરણમેં અંધેરા છા જાયેગા.

બોલનેકી ભાષામેં વ ઢંગમેં મનુષ્યકો અત્યંત સાવધાની રખનેકી અનિવાર્ય આવશ્યક્તા હે, કારણ કિ હમ **જો ભી બોલતે હૈં વહ વાણી કિસી ભી પ્રકારકા ફલ નિષ્પન કિયે બિના રહતી નહીં હે**. નિષ્ફલ, નિરર્થક હોતી નહીં હે. ફલ યા તો સુખપ્રદ હોતે હે યા તો દુ:ખપ્રદ હોતે હે. ઔર વિદ્યાકી તરહ બોલનેકી ભી વિદ્યા હે. કલ્યાણ ચાહનેવાલેકોં અપની વાણીકો સુનિયોજિત, સુંદર ઔર સુયોગ્ય બનાના ચાહિયે.

પૂર્વેકે કઇ દ્દષ્ટાંત હમારે સામને આયે હૈં કિ આશીર્વાદ યા શ્રાપકો લેકર કઇ લોગ સુખી યા દુ:ખી હો ગયે હે. આશીર્વાદ યા શ્રાપ વાણીસે દિયા જાતા થા તો વાણીકે સામર્થ્યકા ઈસ પરસે ઠોસ પ્રમાણ મિલ જાતા હે. વાણીકે દ્વારા હમ અપના હિત યા અહિત કર રહે હૈં યહ સ્પષ્ટ હો જાતા હે.

હમારી આપત્તિ, પ્રતિકૂલતા, આધિ વ્યાધિ વ ઉપાધિ કે લિયે પ્રાય: હમારી વાણીકા દુરુપયોગ હી કારણ હોતા હે. ઉસી તરહ હમારી ઉન્નતિ, અનુકૂલતા, વ શાંતિ, ખુશી, સ્વસ્થતાકે લિયે ભી પ્રાય: હમારી વાણીકા સદુપયોગ હી કરાણ હે.

એસા કિસ પ્રકારસે હોતા હે ? ક્યોં હોતા હે ? ઈસકા ભી વિજ્ઞાન હે. દેખો હમ જો ભી બોલતે હૈં ઉસકા એક સંસ્કાર ઉત્પન્ન હો જાતા હે. જો સ્થાયી રહ જાતા હે સ્થાયી કહાં ? યહ સંસ્કાર હમારે મનમેં, યા તો હમારે શરીરમેં યા તો હમારે શરીરકી ભીતરી સતત હોતી હુઇ વિવિધ ક્રિયા-પ્રક્રિયાઓમેં, યા તો હમારે વાસનાત્મક કોશમેં યા તો હમારે ચારિત્ર્યમેં યા તો હમારી બૌધ્ધિક વિવિધ શકિતયોમેં સંસ્કાર જમ જાતા હે. તાત્પર્ય કિ યહ સંસ્કારબીજ હમારે ચેતનાકે = જીવત્વકે કિસી ભી ભાગ પર પડ જાતા હે. વહી સંસ્કારબીજ હમારેમેં કાલાનુસાર ક્રમશ: વૃક્ષ હોતા હુઆ, પુષ્ટિ-વૃધ્ધિ પાતા હુઆ હમારે લિયે દુ:ખરુપ યા સુખરુપ ફલોંકો ઉત્પન્ન કર દેતા હે.

જબ હમારે શબ્દ અપનેમેં વિપત્તિ, વ્યાધિ, નિરાશા, દરિદ્રતા, આદિ કા સંસ્કાર ડાલતે હૈં, તબ ઉન દુ:ખદ સ્થિતિયોંકે પ્રતિ હમ ગતિ કરને લગ જાતે હૈં. ઔર યદિ યે સંસ્કાર વિશેષ બલવાન હો જાતે હૈં, તો હમારે શરીરમેં રહા હુઆ સારા સામર્થ્ય ઉન સંસ્કારોંકે અનુકૂલ સ્થિતિયાઁ અલ્પકાલમેં હી હમારેમેં ઉત્પન્ન કર દેતે હૈં.

ઈસસે વિપરીત- જબ હમારે શબ્દ હમારેમેં સુખ, સંપત્તિ, સ્વસ્થતા, સમતા, આશા, ઉત્સાહ, આદિકે સંસ્કાર ડાલતે હે, તબ ઉન સુખદાયી દશાઓકે પ્રતિ હમ ગતિ કરને લગ જાતે હૈં ઔર હમારે શરીરમેં રહા હુ હા સારા સામર્થ્ય ઉન સુખદાયી સ્થિતિયોંકો હમારેમેં અતિ શીઘ્ર પ્રત્યક્ષ કરનેકે લિયે શીઘ્ર હી ક્રિયાશીલ હો જાતા હે.

તાત્પર્ય કિ શબ્દોમેં રહા હુઆ સામર્થ્ય સુખદાતા યા દુખદાતા બનનેમેં કારણ હમારે શબ્દ હોતે હે. વહ હમારે જીવનકે ઉદ્દેશ સિધ્ધ કરનેવાલા યા ઉસમેં પ્રતિબંધ (બાધા) કરનેવાલા હોતા હે. ઈસલિયે, **જો શબ્દ હમ અંત:કરણકી સહી લાગણી વ ભાવનાસે બોલતે હે- અર્થાત્ જો શબ્દ હમારે અંત:કરણકો (હૃદયકો) સ્પર્શ કરતે હૈં, ઉન શબ્દોમેં હમારે જીવનમેં સુખદ યા દુ:ખદ પરિવર્તન કરનેકા અધિક બલ રહા હોતા હે, રહતા હૈ.**

શબ્દોંમેં રહે હુએ સામર્થ્યકા સુખપ્રદ યા દુ:ખપ્રદ હોનેકા મુખ્ય આધાર પ્રાય: ઉસીમેં રહે હુએ અર્થ, ઉદ્દેશ ઔર ઉસકે બોલનેકા ઢંગ, તરીકોં પર રહા હૈ. જિન શબ્દોંમેં બડબડ, ગરબડ, ફડફડાહટ, અસંતોષ, નિંદા, ટીકા-ટીપ્પણી ઈત્યાદિકા ભાવ હોતા હે વે દુ:ખસાધક શબ્દ હે. ઈસલિયે ઐસે શબ્દ બોલનેવાલોંકો હી અત્યંત હાનિ કરતે હૈં. સુખેચ્છુકો કભી ભી ઐસે શબ્દ નહીં બોલના ચાહિયે. અલ્પભાષી, મૌની, મીતભાષી અપના ઔર દૂસરોંકા ભી હિતકર્તા હોતા હે.

રામનામકી વિશેષતા

ભગવાનકે અનેક નામોમેં રામનામકો કિન્હીં અપેક્ષાકૃત અધિક મહત્વપૂર્ણ કહા ગયા હે ? ઈસ સમ્બન્ધમેં માનસ-અરણ્યકે અન્તર્ગત પમ્પા સરોવર પર ભગવાન શ્રીરામ ઔર નારદજીકે સંવાદ વિશેષ ધ્યાન દેને યોગ્ય હૈ. નારદજી ભગવાનસે એક વિશેષ વર માંગતે હૈં. :-

જદ્યપિ પ્રભુકે નામ અનેક । શ્રુતિ કહ અધિક એક તે એકા ॥
રામ સકલ નામન્હે તે અધિકા । હોઉ નાથ અઘ ખગગણ બધિક ॥
રાકા રજની ભક્તિ તવ, રામનામ સોઈ સોમ ।
અપર નામ ઉડુગણ વિમલ, બસહુ ભક્ત ઉર વ્યોમ ॥

"હે નાથ ! યદ્યપિ આપ પ્રભુકે નામ અનેક હૈં, ઔર શ્રુતિમેં એક સે એક બઢકર ઉનકા મહત્વ કહા ગયા હે. ફિર ભી આપકા રામનામ સબ નામોંસે અધિક અઘખગગણ બધિક હે, અર્થાત પાપોંકા નાશ કરનેવાલા હોવે. આપકી ભક્તિરુપી પૂર્ણિમાકી રાત્રિમેં આપકે અન્ય નામ વિમલ તારાગણોકે સમાન, ઔર ઉનકે બિચ "રામ" નામ ચન્દ્રમાકે સમાન પ્રકાશિત હે. ઈસ પ્રકાર ભક્તકે હૃદયરુપી આકાશમેં નિવાસ કીજીયે." ભગવાનને નારદજીકી માંગકો સ્વીકાર કરતે

હુએ કહા :-

એવમસ્તુ મુનિ સન કહેઉ, કૃપાસિંધુ રઘુનાથ ।
તબ નારદ મન હરષ અતિ, પ્રભુ પદ નાયઉ માથ ॥

યદ્યપિ સાધના કરનેકે લિયે ભગવાનકે સભી નામોમેં સમ્યક્ પ્રકારસે અપરિમિત શક્તિ ઔર સામર્થ્ય હૈ. ઈસી દ્રષ્ટિસે અપને અપને સ્થાન પર કોઈ ભી નામ કમ મહત્વકા નહીં હૈ. ફિર ભી રામનામકી સાધનામેં સ્વાભાવિક રુપમેં હી કુછ ઐસી વિશેષ સુવિધાએં પ્રાપ્ત હૈં કિ જિનકે કારણ જન સમુદાયકે અન્તર્ગત અન્ય નામોંકી અપેક્ષા રામનામકા પ્રયોગ અધિકાધિક માત્રમેં હો પાતા હૈ. ઔર ઈસ પ્રકાર પ્રયોગકી અધિકતાસે, સમષ્ટિરુપમેં લોકકલ્યાણ ભી અપેક્ષાકૃત રામનામકે દ્વારા અધિકાધિરુપમેં સંભવ હોતા હૈ. યહી રામનામકી પ્રભુકે અન્ય સભી નામોંસે અધિક પાપોંકે નાશ કરનેવાલા કહનેમેં તાત્પર્ય કી વિશેષતા હૈ.

ઈસ પ્રકાર પ્રયોગકી અધિક સંભાવનાસે જનસમુદાયકે બીચ અન્ય નામોંકી અપેક્ષા રામનામકે દ્વારા સમષ્ટિરુપસે અધિક માત્રામેં જીવોંકે પવિત્ર હોનેસે હી વિનય પત્રિકામેં ભી એક પદમેં રામનામકો સબસે અધિક પતિતપાવન કહા ગયા હૈ. યથા-

પતિતપાવન રામનામસો ન દૂસરો ।
સુમિરિ સુભૂમિ ભયો તુલસી સો ઉસરો ॥ (વિનય પત્રિકા ૯૯)

અબ, ભગવાનકે અન્ય નામોંકી અપેક્ષા રામનામકી સાધનામેં ઈશ્વરકે પ્રમુખ વૈદિક નામ પ્રણવકે અતિ નિકટ કહા જાતા હૈ. યહ ઈસ પ્રકાર કિ રામનામ પ્રણવકી ઉક્ત ॐ યા ઓમ દોનોં હી પ્રતિકાત્મક, વ્યાવહારિક રુપોંકે અતિ નિકટ હૈ.

અબ, પ્રથમ લિખનેમેં પ્રણવ કે પ્રતિકાત્મક સાંકેતિક રુપ ॐ કે સાથ રામનામકી એકતા અથવા અતિશય નિકટતાકા નિરીક્ષણ કીજિયે :- રામનામકે દોનોં વર્ણ ર ઓર મ જબ સંધિમેં દૂસરે વર્ણકિ ઉપર જાતે હૈં તો ર સૂક્ષ્મરુપમેં ˘ (રેફ) મેં પરિણિત હો જાતા હૈ, જૈસે "કર્મ", "ધર્મ" ઈત્યાદિ. ઈસકે અતિરિક્ત સંસ્કૃત પ્રયોગમેં ઔર ભી વિશેષતા યહ હૈ કિ ઉક્ત રેફ (˘) જબ દૂસરે વર્ણકે ઉપર જાતા હૈ તો ઉસકો દ્વિત્વ હો જાતા હૈ. તાત્પર્ય યહ કિ ર કો અપને ઉપર ધારણ કર લેનેસે વહ વૃદ્ધિ કો પ્રાપ્ત હોતા હૈ જૈસે કર્મ, ધર્મ, કર્તવ્ય, ઈત્યાદિ.

ઈસી પ્રકાર મ જબ દૂસરે વર્ણોંકે ઉપર જાતા હૈ તો સુક્ષ્મ હોકર બિન્દુકે રુપમેં પરણિત હો જાતા હૈ- જૈસે અર્થમ્ કી જગહ અર્થં, ધર્મમ્ કી જગહ ધર્મં, પુસ્તકમ્કી જગહ પુસ્તકં ઈત્યાદિ.

ઈસી પ્રકારકે રામનામકે ર ઔર મ દોનોં વર્ણોંકા સૂક્ષ્મરુપ એક "ँ" ઈસ પ્રકાર હો જાતા હૈ. ઔર યહી ચિન્હ ॐ મેં ભી ઉપર ઉપસ્થિત રહતા હૈ. ઈસ પ્રકાર રામનામકો લિખનેમેં ધ્વન્યાત્મક શબ્દબ્રહ્મ પ્રણવકે પ્રતિક ॐ કે અતિ નિકટ હોના બિલકુલ સ્પષ્ટ હૈ. રામનામકે ઈસ અનિર્વચનીય સૂક્ષ્મરુપકો શ્રીરામચરિત માનસ-બાલકાંડ નામ વંદના પ્રકરણકે અન્તર્ગત લક્ષ્ય કિયા ગયા હૈ કિ:- એક છત્ર એક મુકટમનિ, સબ બરનન પર જોઉ। તુલસી રઘુવર નામકે, બરન બિરાજત દોઉ॥

અબ બોલનેમેં ઉસી પરાવાણીમેં પ્રાપ્ત ધ્વન્યાત્મક શબ્દ બ્રહ્મ પ્રણવકે પ્રતિક વ્યાકરણકે નિયમાનુસાર અ, ઉ, મ કી સંધિસે બને હુએ "ઓમ" કે સાથ ભી રામનામકે એક્ય અથવા અતિ નિકટતાકા અવલોકન કીજિયે.

જિસ પ્રકાર અ કાર ઔર ઉ કાર કી સંધિ હોનેસે "ઓ" હોતા હૈ- જો ઓમ શબ્દમેં હી સ્પષ્ટ હૈ. ઉસી પ્રકાર અ ઔર વિસર્ગ (:) કી સંધિ હોનેસે ભી "ઓ" હી હોતા હૈ- જૈસે રામ: ગચ્છતિ સે 'રામોગચ્છતિ' અત: એવં જૈસે અ, ઉ, મ કી સંધિસે "ઓમ" બનેગા. ઈસી દ્રષ્ટિસે અ, ઉ, મ ઔર અ:, મ દોનોંકી સંધિકા પરિણામ "ઓમ" હી હોનેસે અઉમ = "ઓમ".

અબ વિસર્ગકો હટાકર આગેકે અક્ષરકે સાથ સંધિ કરનેમેં વિસંર્ગકા લોપ હોકર ઉસકી જગહ ર કાર અથવા રેફ હો જાતા હૈ. જૈસે- પુન:ર્જન્મકા "પુનર્જન્મ" અત:એવ અ:મ = અર્મ. અબ બોલનેમેં પ્રધાનતા જીહ્વાકી હોતી હૈ, ઔર અર્મ (ઈન) તીનોં અક્ષરોંમેં ર કે બોલનેકા સ્થાન મુખ્યરુપસે જીહ્વા હી હૈ. અત:એવ વૈખરી વાણીમેં ર કો પ્રધાનતા દેને કી દ્રષ્ટિસે બીચકી જગહ પ્રથમ કરનેસે અર્મ કા રઅમ. પુન: ર, અ, મ્ કી સંધિસે "રામ" હો જાતા હૈ.

વ્યવહારમેં "પ્રધાન શબ્દ" કે લિયે પ્રથમ શબ્દ ભી આયા કરતા હૈ. માનસજીમેં "તિન્હ મહઁ પ્રથમ રેખ જગ મોરી" બોલચાલમેં ભી, જૈસે અમુક વિષયમેં સબસે પ્રથમ સ્થાન (પ્રધાન સ્થાન) અમુક સજજનકો મિલા ઈત્યાદિ.

ઈસી પ્રકાર યહાઁ વૈખરી વાણીમેં જીહ્વાકા પ્રાધાન્ય હોનેસે અ ર્ મ્ સે મુખ્યત: જિહ્વાસે હી બોલે જાનેવાલે અક્ષર ર કો પ્રથમ કર દેને સે વ્યાકરણકે અનુસાર ઉપર્યુક્ત ક્રમસે ઓમ હી રામકે રુપમેં પરિણિત હો જાતા હૈ. ઔર ઉસી ઉપર્યુક્ત ક્રમકો ઉલ્ટ દેને સે રામ હી ઓમ (ૐ) હો જાતા હૈ.

ઈસી પ્રકાર પરાવાણીમેં અનુભવ હોનેવાલે ધ્વન્યાત્મક શબ્દબ્રહ્મ પ્રણવ કે લિખનેમેં ૐ ઔર બોલનેમેં ઓમ- દોનોં હી પ્રતીકાત્મક સાકાર રુપોંકે સાથ રામનામકી એકતા અથવા નિકટતા બરાબર સ્પષ્ટ હો જાતી હૈ, સ્પષ્ટ હોતી હૈ.

અત: એવ સાધના ક્ષેત્રમેં જો સુવિધા ૐ યા ઓમકે દ્વારા સંભવ હોતી હૈ, લગભગ વહ સારી સુવિધા ઉસી પ્રકાર રામનામમેં ભી સંભવ હોતી હૈ. યહાઁ તક કિ ર કારકે બોલનેકા સ્થાન મુખ્યરુપસે બોલનેકી પ્રધાન ઈન્દ્રિય જિહ્વા હી હોનેસે વૈખરી વાણીમેં જપકી સાધના ઓમકી જગહ રામનામકે અભ્યાસ દ્વારા કરનેસે પરાવાણીકે ધ્વન્યાત્મક શબ્દબ્રહ્મ તક પહુઁચનેમેં અધિક સ્વાભાવિક ભી સ્પષ્ટ હૈ. ઈસી કારણ જીસ પ્રકાર પ્રણવ વેદોંકા સાર હૈ ઉસી પ્રકાર શ્રીરામચરિત માનસમેં રામનામકો ભી વેદોંકા પ્રાણ અર્થાત્ સાર કહા ગયા હૈ- યથા :- "વિધિ હરિ હરમય વેદ પ્રાન સો"

ઈસકે અતિરિક્ત રામનામમેં ઔર ભી અનેક સ્વાભાવિક વિશેષતાએં હૈ, જિનકે કારણ અન્ય નામોંકી અપેક્ષા રામનામકા જનસમુહદાયકે બીચ અધિક પ્રચાર હૈ, ઔર ઉસકે હી

પરિણામ સ્વરુપ સમષ્ટિ રુપસે, સમાજકા અધિક કલ્યાણ ભી સંભવ હોતા હૈ. ઉન વિશેષતાઓંમેં કુછ પ્રસિધ્ધ વિશેષતાએં દેખો તો ! :-

સામાન્ય રુપસે સર્વસાધારણકે બીચ ચિત્તશુધ્ધિ ઔર પાપોંકી નિવૃત્તિકા પ્રશ્ન એક સાર્વજનિક ઔર વ્યાપક પ્રશ્ન હૈ- જિસે પાર કરકે હી આગેકી આત્મોન્નતિ સંભવ હુઆ કરતી હૈ. ઔર ઈસ પ્રશ્ન ઔર સમસ્યાકા સમ્બન્ધ જનસમુદાયકે અધિકસે અધિક વર્ગસે હૈ, ઐસા માનના કદાચિત અનુચિત ન હોગા. સાથ હી કમસે કમ વર્તમાન યુગમેં જનસમુદાયકે બીચ અશિક્ષિત અલ્પ શિક્ષિત લોગોંકી સંખ્યા અધિક દેખી જાતી હૈ.

અબ ભગવાનકે વિષ્ણુ, કૃષ્ણ, નારાયણ આદિ અનેક નામોંકી અપેક્ષા રામનામકા જાપ ઔર કીર્તન ઈતના સરલ વ સુગમ હૈ કિ બિના પઢે લિખે લોગ ભી રામનામકા ઉચ્ચારણ બિના કિસી કઠિનાઈસે સહજમેં હી કર સકતે હૈં. વિષ્ણુ, કૃષ્ણ, નારાયણ આદિ અનેક નામ ઉચ્ચારણમેં કઠિન હોનેસે ઉનકા પ્રયોગ શુધ્ધ રુપસે અશિક્ષિત લોગોકે લિયે પ્રાય: સુગમ નહીં હૈ. ઈસ કારણ સમષ્ટિ રુપમેં રામનામકા પ્રયોગ જનસમુદાયકે બિચ અધિક માત્રામેં સંભવ હોતા હૈ.

શ્વાસકે સાથ નામ જાપકા અભ્યાસ કરનેવાલે સાધકોંકોં સ્વાભાવિક રુપસે અન્ય નામોંકી અપેક્ષા ઓમ (ૐ) ઔર રામનામકે જપમેં અધિક સુવિધા હોતી હૈ. કિન્તુ ૐ કી અપેક્ષાભી રામનામકે જપમેં ઔર વિશેષ બાત યહ રહતી હૈ કિ ૐ કે જાપકે સાથ અર્થકી ભાવના કરનેમેં શાંતિકા અનુભવ તથા નિર્ગુણ-નિરાકાર બ્રહ્મકે વ્યાપક ઐશ્વર્ય તથા ગુણોંકા આભાસ હી સ્વાભાવિક રુપસે સામને આ પાતા હૈ. પરંતુ રામનામકા સમ્બન્ધ ભગવાનકે અવતાર વિશેષ સે ભી હોનેકે કારણ અવતાર ચરિત્રોંકે માધ્યમસે, ઉન પ્રભુકે સૌંદર્ય, સૌશીલ્ય, વાત્સલ્ય, કાર્પણ્ય, આદિ માધુર્ય ગુણોકા આસ્વાદ ભી સહજ હી પ્રાપ્ત હોનેસે ઉનકે પ્રતિ પ્રેમભક્તિકે ઉદ્દીપનમેં બહુત બડા સહયોગ પ્રાપ્ત હોતા હૈ. ઈસી બાતકો લક્ષ્ય કરકે નામ વંદના પ્રકરણકે અન્તર્ગત કહા હૈ ' 'અગુન સગુન બિચ નામ સુસાખી । ઉભય પ્રબોધક ચતુર દુભાષી" અત:એવ, રામનામ મનિ દીપ ધરુ, જીહ દેહરી દ્વાર । તુલસી ભીતર બાહેરહુ, જો ચાહસિ ઉજિયાર ॥ દોહાવલીમેં ભી કહા હૈ :-

હિય નિર્ગુન, નયનન સગુન, રસના રામ સુનામ ।
મનહુઁ પુરટ સંપુત લસત, તુલસી લલિત લલામ ॥

શ્વાસકે સાથ જપ કરનેમેં રામનામકી સહજ સ્વાભાવિકતાકે સંબંધ એક શ્લોક ભી પ્રસિધ્ધ હૈ.-

રકારેણ બહિર્યાતિ મકારેણ વિશેભ્યુન: ।
રામ રામેતિ સ્વછન્દો જીવો જપતિ સર્વદા ॥

સપ્તર્ષિને વાલ્મીકિજીકો ઉલટા નામ- 'મરા' જપનેકો કહા- ક્યોંકી ઉલટા જપને પર ભી ધારા પ્રવાહમેં જપ કરનેસે કુછ દેરમેં રામ નામ હી નિકલને લગતા હૈ. "જાન આદિ કવિ નામ

પ્રતાપૂ, ભયઉ શુધ્ધ કરિ ઉલટા જાપૂ "। ઉલટા નામ જપત જગ જાના, વાલમીકિ ભયે બ્રહ્મ સમાના ॥

કુછ વ્રત

આપ સબ ઈતને બડે સમૂહમેં મેરે પાસમેં રહકર પરમાર્થ યજ્ઞમેં સહયોગ દેતે રહતે હૈ. યજ્ઞકે સમય હમેં વ્રત-નિયમ આદિમેં વ્રતબધ હોના ચાહિયે ઐસા હમારે શાસ્ત્રોંમેં વિધાન હૈ. ઈસીલિયે હમ સબ ભી આજસે વ્રતબંધ હોવેં કિ યહાઁ- (૧) પરદોષ દર્શન નહીં કરેંગે, નિંદા નહીં કરેંગે (૨) કિસીકે પત્ર નહીં પઢેંગે. (૩) કિસીકી બાત-ચીત છિપકર નહીં સુનેંગે. (૪) કિસીકો ગાલી, અપશબ્દ નહીં કહેંગે. (૫) કિસીકી ચીજકી ચોરી નહીં કરેંગે. (૬) સબકે સાથમેં પ્રેમપૂર્ણ વ્યવહાર કરેંગે. (૭) **જો ભી ભોજન મિલેં સબકે સાથમેં એક પંક્તિમેં બૈઠકર પ્રસન્ન મનસે પાયેંગે. પંક્તિભેદ નહીં કરના ચાહિયે. પંક્તિભેદ બડા ભારી દોષ વ પાતક હૈ. એક પંક્તિમેં બૈઠકર હમ અકેલે દહીં, આચાર, યા મૂલી, ટમાટર પાવેં ઔર સબ દેખતે રહેં યહ અત્યન્ત નિંદિત હૈ ઔર દોષિત કર્મ હૈ. ઈસલિયે ઐસા કભી નહીં કરના.**

પ્રશ્ન : એક ભાઈને હાથ જોડકર પ્રશ્ન કિયા કિ ભગવન્ મૈં મિર્ચિવાલા ભોજન નહીં પા સકતા હૂં તો ક્યા કરું ? શ્રી ગુરુદેવ :- તુમ બરાબર બિના મિર્ચિકા ભોજન માંગ સકતે હો. ઔર બિના મિર્ચિકા ભોજન કરનેમેં પંક્તિદોષ નહીં હોતા હૈ. કારણ કિ ભોજય પદાર્થ તો સબકે સમાન હી હોતે હૈ ન. (૮) રોજ સુબહમેં અપને અપને નિત્ય નિયમ, માલા, જાપ, પૂજા આદિ કરેં, પીછે સ્વાધ્યાય વ પ્રાર્થનામેં વેહી આવે જિનકો ઉસ વક્ત ડયુટી ન હોવેં. પહલે અપને નિયમ, બાદમેં ડયૂટી ઔર બાદમેં ભોજન, પશ્ચાત વિશ્રામ.

તેન ત્યેકતેન ભુંજીથા

ભોગ ઔર યજ્ઞ (ત્યાગ) દોનોં અવિચ્છિન્ન હૈ. દોનોં સાથ સાથમેં હી રહનેવાલે હૈં. જિતના ભોગ ઉતના હી યજ્ઞ હોતા હૈ, તબ તક હી ભોગ સુખપ્રદ હોતા હૈ. ભોગ બઢ જાતા હૈ ઔર યથાર્થ કર્મ ઘટ જાતા હૈ તબ પ્રકૃતિમેં ક્ષોભ ઉઠતે હૈં. ઈસલિયે ઋષિયોંને કહા હૈ કિ "તેન ત્યેકતેન ભુંજીથા:". (અર્થાત્) તુમ ત્યાગપૂર્ણ ભોગોંકા ઉપભોગ કરો- જો ભી તુમકો પ્રાપ્ત હૈ, જિતના ભી તુમકો પ્રાપ્ત હોતા હૈ, ઉસમેંસે યજ્ઞકા હિસ્સા પહલે નિકાલો ફિર શેષમેંસે ઉપભોગ કરો. હિસ્સા નિકાલનેકે પશ્ચાત્ જો ત્યકત રહતા હૈ- અર્થાત્ શેષ રહતા હૈ 'તેન ત્યેકતેન ભુંજીથ:' = ઉસકા ઉપભોગ કરો.(યજ્ઞ માનેપરહિત,પરમાર્થ, સ્વાર્થકા ત્યાગ)

તાત્પર્ય કિ હર એક મનુષ્યકા યહ પહલા કર્તવ્ય હૈ કિ દૂસરા મનુષ્ય દુ:ખમેં હો તબ ઉસકા હર પ્રકારસે સહાયક બનના. અગર ઐસા ન કરેં તો વહ માનવ હી નહીં હૈં. દૂસરોંકે ધનકી કામના કરનેકા તો ફિર પ્રશ્ન હી નહીં રહતા હૈ. ફિર ભી ત્રિકાલદર્શી ઋષિને સ્પષ્ટ વાણીસે કહા કિ "મા ગૃધ: કસ્યચિત્ ધનં ॥ યજુર્વેદ ॥ ઋગ્વેદમેં એક ઋષિને યજ્ઞપરાયણ બુધ્ધિકો કામધેનુ કહી હૈ. વહાઁ ઋષિને પ્રાર્થના કરતે કહા કિ "હે દેવગણ ! આપકી દિવ્ય, પૂજય, યજ્ઞમય બુધ્ધિકો ઔર યજ્ઞભાવનાકો મેરે યોગ વ ક્ષેમકે લિયે, મેરે જીવનમેં બાર બાર આહ્વાહ્રન કરતા હૂઁ. ઉસે મેરેમેં સદાકે લિયે આધાન કરના ચાહતા હુઁ. ગેહુઁ ઔર જો કે ખેતોંમેં જા કર તૃપ્ત હોકર આઈ

હુઈ ઔર દૂધકી હજારોં ધારા દેનેવાલી ઉત્તમ ગાય જિસ પ્રકાર હમકો દૂધસે પરિપૂર્ણ વ પરિતૃપ્ત કર દેતી હૈ, ઠીક ઉસી પ્રકાર યહ યજ્ઞ ભાવનાકી કામધેનુ ભી હમકો પરિપૂર્ણ કરેં. હમારી સમસ્ત કામનાઓંકો પૂર્ણ કરે.''

માનસજીમેં કામધેનુકા સ્વરુપ બડી અચ્છી પ્રકાર સમઝાયા ગયા હૈ. યજ્ઞ યાની પરહિત, પરમાર્થ, સ્વાર્થકા ત્યાગ. વહી પરમાર્થ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને કહા હૈ. "અનેન પ્રસવિષ્યધ્વમેષ વોઽસ્ત્વિષ્ટકામધુક્" (ગીતાજી-૩-૧૦). પ્રજાપતિને હમારા સર્જન કરતે સમય ભી હમકો કહ રખા હૈ કિ ઈસ યજ્ઞભાવના કે દ્વારા હી જો ચાહિયે સો ઉત્પન્ન કરના. વહી તુમ્હારી શુભ કામનાઓંકો પૂર્ણ કરેંગી.

રાજકોટકે સ્વયંસેવક, ભક્ત ભાનુભાઈ મંગલજી પોબારુને પૂછા કિ સરકારકી આજ્ઞા મિલ જાયેં તો માનસજીકી ચૌપાઈયાઁ (કામધેનુકે વિષયકી) બોલૂં.

શ્રી ગુરુદેવ :- હાઁ, હાઁ, ભાનુભાઈ ! મૈં ઉન ચૌપાઈઓંકો સુનના ચાહતા હી થા ઔર આપકી યાદ ભી કી. આપ સભામેં બૈઠે હો ? મેરા ધ્યાન હી નહીં ગયા થા આપકે ઉપર. આપ યહાઁ મેરે પાસમેં બૈઠીયે. મૈં અભી કુછ ઉંચા સુનને લગા હૂઁ. વૈસે હી મેરે એક કાન પર તો બિજલી ગિરી થી તબસે ફૂટા હુઆ હી હૈ. ઉસમેંસે તો સમય સમય પર રસી નિકલતી હૈ. ખુજાલ સી ચલતી હૈ, ઈસીસે યહ રુઈવાલી સીંક હંમેશા મેરે સામને તૈયાર રખી જાતી હૈ. ઈસ સમય બાતે કર રહા હૂઁ ઔર મેરે હાથ તો અપને કામમેં હી લગા હુઆ હૈ. હાઁ, બોલિયે ભાનુભાઈ ! મુજે ઈતના સત્સંગ મિલેગા, ઔર વિશ્રાંતિ. સત્સંગસે ભાવનાઓંકા ખૂબ બલ મિલેગા ઔર મનકી મસ્તી બઢેગી. દેખો, "સુનહુ તાત યહ અકથ કહાની" સે શુરુ કરકે સોરઠા તક બોલિયે. શ્રી ભાનુભાઈને અત્યન્ત શ્રધ્ધા વ પ્રેમપૂર્વક ચૌપાઈયાઁ પ્રારંભ કી :-

સુનહુ તાત યહ અકથ કહાની । સમુઝત બનઈ ન જાઈ બખાની ॥
ઈશ્વર અંશ જીવ અવિનાશી । ચેતન અમલ સહજ સુખરાશી ॥
સો માયા વશ ભયઉ ગોસાઈ । બંધ્યો કીર મરકટકી નાઈ ॥
જડ-ચેતનહિ ગ્રંથિ પરિ ગઈ । જદપિ મૃષા છૂટત કઠિનાઈ ॥
જબ તે જીવ ભયઉ સંસારી । છૂટ ન ગ્રંથિ ન હોઈ સુખારી ॥
શ્રુતિ પુરાન બહુ કહેઉ ઉપાઈ । છૂટ ન અધિક અધિક અરુ ઝાઈ ॥
જીવ હ્રદય તમ મોહ બિસેષી । ગ્રંથી છૂટ કિમી પરઈ ન દેખી ॥
અસ સંજોગ ઈશ જબ કરઈ । તબહુઁ કદાચિત સો નિરુઅરઈ ॥
સાત્વિક શ્રધ્ધા ધેનુ સુહાઈ । જો હરિકૃપા હ્રદય બસ આઈ ॥
જપ તપ વ્રત યમ નિયમ અપારા । જો શ્રુતિ કહ શુભ ધર્મ અચારા ॥
તેઈ તૃણ હરિત ચરૈ જબ ગાઈ । ભાવ બચ્છ સિસુ પાઈ પેન્હાઈ ॥
નોઈ નિવૃતિ પાત્ર વિસ્વાસા । નિર્મલ મન અહીર નિજ દાસા ॥

પરમ ધર્મમય પય દુહિ ભાઈ । અવટૈ અનલ અકામ બનાઈ ॥
તોષ મરુત તબ ક્ષમા જુડાવૈ । ધૃતિ સમ જાવન દેઈ જમાવૈ ॥
મુદિતા મથૈ વિચાર મથાની । દમ અધાર રજુ સત્ય સુબાની ॥
તબ મથિ કાઢિ લેઈ નવનીતા । વિમલ વિરાગ સુભગ સુપુનીતા ॥

યોગ અગ્નિ કરિ પ્રગટ તબ કર્મ શુભાશુભ લાઈ ॥
બુધ્ધિ સિરાવૈ ગ્યાન ધુત મમતા મલ જરિ જાઈ ॥

શ્રી ગુરુદેવ :- યહી ભાનુભાઈ ૨૫ સાલ પહલે નશેમેં ચૂર રાજકોટ આશ્રમમેં મેરે સામને આયે થે. દેખતે હી ચિત્ત ઈતના દ્રવિત હો ગયા કિ ક્યા દશા હે ? મૈંને ઉનકો કહા કિ "આપકે પિતાજી મંગલજીભાઈ રામાયણપ્રેમી સજજન હૈ, આપકે કાકા રામાયણી હૈ ઔર આપ કહાઁ હે ? જરા તો સોચિયે.!!"

બસ ! ઉનકો હૃદયમેં ઐસા ચુભ ગયા- (કિ) બિલકુલ જીવન પલટ દિયા. આજ ખુદ રામાયણી હો ગયે હૈં. પૂરા માનસજી કંઠસ્થ રહતા હૈ. ઈતના હી નહીં તુલસી સાહિત્ય પૂરા ઈનકો કંઠસ્થ હૈ. મેરી સ્મૃતિ તો કુછ છૂટ ગઈ હૈ. અભી અભી.

ભાનુભાઈ, અબ બસ ! વહી "વિનય" હોને દો. વિનય સુનનેકો તો મૈં સદૈવ લાલાયિત રહતા હૂઁ. સોતે સે જગાકર યદિ કોઈ કહે કિ- "વિનય સુનિયે", તબ ભી મૈં ખુશી ખુશી સુનૂં હો !!

ભક્તિ, જ્ઞાન, ઔર યોગ

(૧) સમત્વં યોગ ઉચ્યતે ॥. યોગ: કર્મસુ કૌશલમ્ ॥. બુધ્ધિકી શુધ્ધિ અનિવાર્ય હૈ. બુધ્ધિમેં સે મોહ-મમત્વ, અહંકાર, છૂટનેસે સુખ-દુખમેં મન એક સમાન રહતા હૈ. સિધ્ધિ અસિધ્ધિમેં, જય-પરાજયમેં, સુખ-દુ:ખમેં એક સા રહના યહી સમત્વયોગ હૈ. ઈસીકો અનાસક્તિ કહી હૈ. અનાસક્ત ભાવસે કર્તવ્યકર્મકો ઉત્કૃષ્ટ પ્રકારસે, કુશલતાસે કરના, યહી યોગ હૈ. **વૈરાગ્ય યાનિ "શુષ્ક યા નિરસ હોના" નહીં, પરંતુ મોહરહિત હોના, અનાસક્ત હોના.** (૨) તમ (તમોગુણ) સે મોહ હોતા હૈ. મોહ અંધકાર હૈ. રજસે અહમ્ હોતા હૈ. કર્તત્વ-ભોક્તૃત્વકી શ્રૃંખલા ઈસીસે બનતી હી જાતી હૈ. સત્વગુણકે સંપાદનસે રજોગુણ વ તમોગુણકા પરાસ્ત કિયે જાતે હૈં. તબ સત્વગુણ માત્ર રહ જાતા હૈ. પરંતુ વહી માત્ર સાધ્ય નહીં હૈ, ઉસસે ભી ઉપર ઉઠનેકા હૈ. તબ ચિત્તકી ગુણોંકે સાથકી એકતા કી ગ્રંથીકા ભેદન હો જાતા હૈ. અપનેકો તીન ગુણોંસે પૃથક્ ઔર પરે જાના જાતા હૈ. "સત્વાત્ સંજાયતે જ્ઞાનં" (૩) વિરાટ પુરુષકે મનસે ચંદ્ર, નેત્રોંસે સૂર્ય, મુખસે અગ્નિ, પ્રાણસે વાયુ, નાભિસે અંતરિક્ષ, મસ્તકસે દ્યુલોક, ચરણોંસે પૃથ્વી, કર્ણોસે દિશા ઈત્યાદિકા સર્જન હૈ. ઉસ અવ્યક્તસે હી યહ વ્યક્તરુપ હૈ. (૪) ગીતાજીમેં કહા હૈ-

લોકેડસ્મિન્દ્વિવિધા નિષ્ઠા પુરા પ્રોક્તા મયાનઘ ।

જ્ઞાનયોગેન સાંઙ્ખ્યાનાં કર્મયોગેન યોગિનામ્ ॥ ગીતાજી ૩-૩ ॥

સાંખ્ય યાની જ્ઞાન માર્ગ ઔર યોગ યાને કર્મયોગ. દોનોમેં ભક્તિ મિલતી હૈ તબ હી દોનોં ફલદાયી હોતે હૈ. યોગવસિષ્ઠમેં હૈ કિ-

દ્વૌ ક્રમૌ ચિતનાશસ્ય યોગો જ્ઞાનં ચ રાઘવ ।

યોગસ્તદવૃત્તિ રોધો હિ જ્ઞાન સમ્યગવેક્ષણમ્ ॥

યહાઁ ભગવાનને દોનોંકી સમાન પ્રાપ્તિ બતાઈ હૈ.

યત્સાસાંઙ્ખ્યૈ પ્રાપ્યતે સ્થાનં તદ્યોગૈરપિ ગમ્યતે ।

એકં સાઙ્ખ્યં ચ યોગં ચ યઃ પશ્યતિ સ પશ્યતિ ॥ (ગીતાજી, ૫-૫)

ભક્તિકી ભૂમિકા હી સમદર્શિત્વમેં હૈ. ઈષ્ટદેવકો સબમેં દેખના હી ઈષ્ટકો સર્વવ્યાપક, સર્વાન્તર્યામિ, સર્વસમર્થ સિધ્ધ કરના હૈ.

''યસ્તુ સર્વાણિ ભૂતાન્યાત્મન્યેવાનુપશ્યતિ

સર્વભૂતેષુ ચાત્માનં તતો ન વિજુગુપ્સતે ॥''

નિજ પ્રભુમય દેખહિં જગત । કેહિ સન કરહિ વિરોધ ॥

યદિ ઈષ્ટકો એકાદેશીય માના જાયે તો જીવમેં ઔર ઉનમેં અન્તર હી ક્યા રહ જાયેગા ? ભેદભાવ હી તો અજ્ઞાનકા લક્ષણ હૈ.

આત્મૌપમ્યેન સર્વત્ર સમં પશ્યતિ યોડર્જુન ।

સુખં વા યદિ વા દુઃખં સ યોગી પરમો મતઃ ॥ (ગીતાજી, ૬-૩૨)

(૫) ભક્તિ અત્યંત સરલ હૈ. ઔર પૂર્ણ સ્વતંત્ર હૈ. જબ કિ જ્ઞાન વ યોગમેં ભક્તિ મિલે તબ હી વે મુક્તિદાતા હોતે હૈં.

ભક્તિ સ્વતંત્ર અવલબ ન આના । તેહિ આધીન જ્ઞાન વિજ્ઞાના ॥

ભક્તિ સ્વતંત્ર સકલ સુખ ખાની । બિનુ સતસંગ ન પાવહિં પ્રાની ॥

જ્ઞાનમાર્ગમેં અત્યંત તીવ્ર વૈરાગ્ય ઔર સૂક્ષ્મ બુધ્ધિકી આવશ્યકતા હૈ જો કવચિત્ મનુષ્યકો હી પ્રાપ્ત હૈ. કેવલ જ્ઞાન ફલદાયી નહીં હોતા હૈ. જ્ઞાનકે સિધ્ધાંતોંમેં ભી ઉપાસના નિષ્ઠા હોગી તબહી પરિણામ નિકલેગા. **ભક્તિકા પ્રભાવ હી ઐસા હૈ કિ ઉસમેં આગે બઢતે બઢતે અપને આપ હી જ્ઞાન-વૈરાગ્ય હો જાતે હૈં.**

ભક્તિ પ્રધાન કર્મયોગકા માર્ગ સાધારણ જનસમૂહકો સરલ ઔર સહજ સાધ્ય હોતા હૈ. જબ કિ જ્ઞાનકા સાંખ્યયોગ સાધારણજનોંકે લિયે વિકટ હોતા હૈ. આરંભ વ અંત દોનોંકે એક હી હૈ. જ્ઞાનકા ક્રિયાત્મક, ભાવાત્મક રુપ ઉપાસના હૈ. સાંખ્યકી સીધી ચઢાઈ હૈ. જબકિ રાજયોગ થોડા ઘૂમકર વહી ચઢાઈ પાર કરતા હૈ.

રાજયોગીકે લિયે ઈશ્વર પ્રણિધાન= ઈશ્વર શરણાગતિ હૈ. "મન્મના ભવ મદ્‌ભક્ત મદ્યાજી મામનમસ્કુરું", ઔર "સર્વ ધર્માન્ પરિત્યજય મામેકં શરણં વ્રજ". ઈસકે લિયે વ્યવહારમેં-

બ્રહ્મણ્યાધાય કર્માણિ સંગ ત્યક્ત્વા કરોતિ ય : ।
લિપ્યતે ન સ પાપેન પદ્મપત્રમિવામ્ભસા ॥ ગી. ૧૦-૧૧ ॥
યુક્ત: કર્મફલંત્યકત્વા શાન્તિમાપ્નોતિ નૈષ્ઠિકીમ્ ॥ ગી. ૧૦-૧૨ ॥

સાંખ્યયોગીકે લિયે :-

અહમાત્મા ગુડાકેશ સર્વભૂતાશયસ્થિત: ।
અહમાદિશ્ચ મધ્યં ચ ભૂતાનામન્ત એવ ચ ॥ ૧૦-૨૦ ॥
ગુણા ગુણેષુ વર્તતે ઈતિ મત્વા ન સજજતે ॥

ઈસકો કહાઁ તક સિધ્ધ કરના હોતા હૈ યહ ગીતાજીમેં ભગવાનને બહુત સ્પષ્ટ કિયા હૈ

નૈવ કિંચિત્કરોમીતિ યુક્તો મન્યેત્ તત્ત્વવિત્ ।
પશ્યસ્શૃવન્સ્પૃશજિજંઘ્રન્નગરછન્સ્વપશ્વસન્ ॥ ૫-૮ ॥
પ્રલપન્વિસૃજન્ગૃહણન્નુન્નિમષન્નિમિષન્નપિ
ઈન્દ્રિયાણીન્દ્રિયાર્થેષુ વર્તન્ત ઈતિ ધારયન્ ॥ ૫-૯ ॥

"ધ્યાનં નિર્વિષયં મન:" ઈતના પક્કા મન હોના ચાહિયે તો જ્ઞાનમાર્ગમેં પૂરા પડ જાતા હૈ. નહીં તો મન બ્રહ્મરુપ તો નહીં પરંતુ ભ્રમરુપ તો જરૂર હો જાતા હૈ. બ્રહ્મકા ભ્રમ હો જાનેમેં કોઈ દેર નહીં લગતી. ઔર તબ દંભ વ પાખંડ સે હી અપને સંતોષ લેતે રહતે હૈ.

જ્ઞાન અગમ પ્રત્યુહ અનેકા । સાધન કઠિન ન મનમહઁ ટેકા ।
કરત કષ્ટ બહુ પાવૈ કોઉ । ભક્તિ હીન પ્રિય મોહિં ન સોઉ ॥

સર્વ સિધ્ધાંતોંકા એક હી લક્ષ્ય હૈ- અહમકા લય. કિસી ભી સાધનાસે અહમકા લય કરનેકા હૈ. અહમ્‌કા લય હી ભક્તિ હૈ, જ્ઞાનયોગ હૈ, કર્મયોગ હૈ, રાજયોગ હૈ. સબકા લક્ષ્ય યહી હૈ કી મરનેકે પહલે મરો- તો ફિર કભી ન મરો.

વસ્તુત: "અહમ્‌કા લય" કાઅર્થ હોતા હૈ અહમકો શુધ્ધ કરના. અહમ્ ક્યા હૈ ? અહમ્ ચૈતન્યકા સ્ફુરણ હૈ. "મૈં હૂં", યહ અનુભૂતિ ઉસીકો હોતી હૈ. સબકો કદાપિ નહીં હોગી. નામરુપાત્મક વિષય પદાર્થોમેં ઓતપ્રોત, એકાકાર અહ્મકો ઈન પદાર્થોમેંસે પૃથક કરના યહી અહમ્‌વૃત્તિકા લય હૈ. યહી મરનેકે પહલે મરના હૈ.

અહંવૃત્તિ અત્યંત સૂક્ષ્મ હૈ. અહંવૃત્તિકા લય હોને પર ભી અહં તો રહતા હી હૈ. પરંતુ તબ કેવલ ચૈતન્ય કે સ્ફૂરણકે રુપમેં હૈ. સમાધિમેં ઈસકી અનુભૂતિ હોતી હૈ. જીવનમુક્ત દશામેં ભી હોતી હૈ. સર્વ અભિમાન, મમત્વ, કર્તૃત્વ, ભોકતૃત્વસે મુક્ત યહી અહમ્ સર્વવ્યાપક પરબ્રહ્મસે તાદાત્મય કરાનેવાલા હૈ. ઉસીકો શુધ્ધ ચૈતન્ય કહતે હૈ.

(૬) જાગૃત, સ્વપ્ન, સુષુપ્તિ, નિંદ્રા યે વૃત્તિયાઁ હૈ. તીન ગુણોકે પ્રભાવસે બુધ્ધિમેં ઈનકા ઉદ્ભવ હોતા હૈ. સુષુપ્તિમેં તમોગુણકી પ્રધાનતા હૈ ઔર તમોગુણકે અંધકારમેં ચિત્તકા લય હોતા હૈ. પ્રલય ભી તમોગુણકી અવસ્થા હૈ. વહ મહત્તત્ત્વકી સુષુપ્તિ હૈ. પ્રકૃતિકી સામ્યાવસ્થા પ્રલય હૈ, ઔર વિષમાવસ્થા જગત હૈં. ॥ જાગૃતિમેં જ્ઞાનયુક્ત સુષુપ્તિ યહ લયયોગ. સુષુપ્તિમેં જ્ઞાનયુક્ત યોગી રહતા હૈ.

(૭) સ્વપ્નાવસ્થામેં અહંકાર ઔર ચિત્ત ક્રિયાશીલ રહતે હૈ. ચિત્તમેં બુધ્ધિ વ વિચાર શક્તિ નહીં હૈ. ઈસીલિયે સ્વપ્ન બડે બેઢબ, વિચિત્ર ભી હોતે હૈ. પૃથક્ પૃથક્ સંસ્કારકા મિલાન હો જાનેસે વિચિત્ર સ્વપ્ન બન જાતા હૈ. સ્વપ્નાવસ્થામેં મન, બુધ્ધિ સમ્મિલિત નહીં હોતે હૈ. સુષુપ્તિ અવસ્થામેં મન-બુધ્ધિ ચિત્ત સો જાતે હૈ. કેવલ અહંકાર જાગૃત રહતા હૈ. જાગ્રત અવસ્થામેં બુધ્ધિ ઔર અહંકાર જાગૃત રહતા હૈ. ચિત સોયા હુઆ રહતા હૈ. ઈસસે હી ગહરી નીંદમેં સોયે હોને પર ભી જબભી તુમારા નામ બોલા જાતા હૈ- તબ તુમ હી ફૌરન જવાબ દેતે હો.

આત્માકો જડસે સંલગ્ન કરનેવાલી યહી કડી અહંકાર હૈ. ઈસીલિયે અહમ નિવૃત્તિ લક્ષ્યપૂર્તિ કે લિયે અનિવાર્ય હૈ. અહમ્ નિવૃત્તિસે હી ચેતન વ જડકી ગ્રંથી ખુલ જાતી હૈ. અહંકાર અત્યંત સૂક્ષ્મવૃતિ હૈ. મનબુધ્ધિ ચિત્તસે અહંકારકો પૃથક કરના ભી અત્યંત કઠિન હૈ. વસ્તુત: અહંકારકી પૃથકતા કેવલ સમાધિમેં હી સિધ્ધ હો સકતી હૈ. સમાધિમેં હી અહંકારકા લય હોતા હૈ. તબ સમાધિસ્થકે શ્વાસકી વ નાડીકી ગતિ ભી રુક જાતી હૈ. ક્યોંકિ અહંકારસે હી યે સંચાલિત હૈ. અહંકારકે લય હોનેસે ઈનકી ગતિભી રુક જાતી હૈ.

જીવ ઈશ્વરકા અંશ હૈ. ઈશ્વરીય ગુણ જીવમેં ભી હૈ. પરંતુ પ્રજ્ઞા અર્થાત મનકે અપરાધસે, ઈશ્વરીય ગુણ અહંકારસે આવૃત હો ગયે હૈ. અહંકારકા નાશ હોતા હૈ તબ જીવમેં ઈશ્વરીય ગુણવૈભવ પ્રાપ્ત હોતા હૈ.

અવ્યક્ત સે પરે (ઔર), પાઁચ પ્રકૃતિકે અધિષ્ઠાતા ષોડષ પુરુષ હૈ. પાઁચ પ્રકૃતિ યે હૈ. સ્વયંભૂ, પરમેષ્ઠી, સુર્ય, ચંદ્રમા ઔર પૃથિવિ. આત્માકા પૂર્ણ વિકાસ ષોડશકલા હૈ. ઈન્દ્રિયોકે સાથ શરીરવાલા પ્રાણાત્મા હૈ. ઈસસે પરે મન પ્રજ્ઞાનાત્મા હૈ. મનસે પરે બુધ્ધિ વિજ્ઞાનાત્મા હૈ. બુધ્ધિસે પરે - અવ્યક્ત હૈ. અવ્યક્તસે પરે પુરુષ હૈ. (યહાઁ- અવ્યક્ત = માયા)

વિજ્ઞાનાત્મામેં સૂર્યકી દો કલા હૈ- જ્ઞાન વ કર્મ. વિજ્ઞાનાત્માકી પ્રેરણાસે પ્રજ્ઞાન આદિ મનવાલે વૈશ્વાનર, તેજસ ઔર પ્રાજ્ઞકે સમષ્ટિરુપ કર્માત્માકો કર્મમેં લગા રખના.

તભી હમ રામજીકે કિંકર હો સકતે હૈ

લોકકલ્યાણ, લોકજાગૃતિ, પરમાર્થ, સંસ્કૃતિકા સંવર્ધન ઈત્યાદિ જિતના સંતોંકે માધ્યમસે હુઆ હૈ, ઉતના વિદ્વાન, વિજ્ઞાની તથા શાસકોંકે માધ્યમસે નહીં હુઆ હૈ. સંતોકે દ્વારા જયાદા હુઆ હૈ, ઔર જયાદા ઠોસ ભી.

ક્યોં ? કારણ કિ સંત પ્રત્યક્ષ સત્ય હોતે હૈ. સત્યસે પરમતત્ત્વકો પિછાનતા હૈ. ઔર

સત્ય હી તો સનાતન તથા વિજયી હોતા હૈ. સંતોકે માધ્યમસે ઉચ્ચ આદર્શ જનસમૂહોંકે સામને પ્રત્યક્ષ હોતે હૈ. ઠોસ આદર્શ- ધન યા જ્ઞાનસે નહીં પરંતુ સત્યાનુષ્ઠાનસે હી હોતા હૈ.

સત્યાસત્યકે મૌખિક વિવાદમેં બુધ્ધિ ભ્રમિત હો સકતી હૈ, પરંતુ સત્યકે ઠોંસ આચરણોંકે દ્વારા બુધ્ધિ નિશ્ચયાત્મિકા હોતી હુઈ ઋતંભરા પ્રજ્ઞા હોતી હૈ.

બ્રહ્મ ઔર ભ્રમ યે દોનો શબ્દ અલગ અલગ હૈ. ઔર અર્થમેં તો આકાશ- પાતાલકા અન્તર હૈ. ફિર ભી આજ દોનોંકી જોડ-સી હો ગઈ હૈ. બ્રહ્મ સુનતે હી ભ્રમકી ધ્વની ભી ઉઠ આતા હૈ. ન માલૂમ ઐસા ક્યોં હો ગયા હોગા ?

મૈં તો ઈસ બાતકો લેકર બહુત હી સાવધાન તથા ચિંતિત હો રહા હૂં કિ કહીં ભ્રમકા ભ્રામક ભૂત કહીં મુઝે ભી ન ગલ જાયેં. ઔર મૈં તો જોર-જોરસે, વાણીકે જોરસે નહીં, પરંતુ ભીતરી મનકે જોરસે રામ રામ રામ કરતા રહતા હૂં. દેખો ! યહ પક્કી બાત હૈ કિ રામ રામ સુનતે હી ભૂત ભાગ જાતા હૈ. ઈસલિયે મૈં તો રામ રામ કરતે હુએ બહુત સાધના રહતા હૂં ભાઈ ! અપનેમેં ઔર તો કયા શક્તિ સામર્થ્ય હૈ. રામકે આશ્રય કા હી તો બલ હૈ. તન મન વચનકે સમ્યક સત્યકે સિવા તુમ્હારી ઉન્નતિ હો જાયેંગી યહ ભ્રમ તુમ્હારી આયુકો નિરર્થક કર રહા હૈ. ઔર તો ક્યા કહું ?

અભી તો તુમ્હારે ચારોં ઔર જો સત્ય હૈ હી, ઉસકો દેખ ભી નહીં સકતે હો. ફિર જાનોગે કબ ? સમઝોગે કબ ? ઔર આચરણમેં કબ લાઓગે ? જબ હમ મિટતે હૈ તબ સત્ય હમમેં ડેરા ડાલતા હૈ. મિટનેકે લિયે નિશ્ચય, તત્પરતા ઔર શૌર્ય ચાહિયે. ઈનકે બિના દંભ, પાખંડ તથા ભ્રમ, અસત્ય કુછ ભી છૂટતા નહીં હૈ.

તુમ્હેં સહીમેં પ્રારંભ કરના હો તો મૈં સિર્ફ એક હી બાતકા ખ્યાલ રખનેકા કહતા હૂં બસ, ઈતના હી ખ્યાલ રખકર જીવો, કિ જીવ માત્રમેં બ્રહ્મ હૈ. વહી બ્રહ્મ હૈ જિસકી આપ ઉપાસના કરના ચાહતે હો. જિસકી ચર્ચા આપ કરતે હૈં. કઈ વર્ષોસે. જો અપને ચારોં ઔર રહનેવાલા જીવંત પ્રાણીઓંકે પ્રતિ ભી ચૈતન્યયુક્ત જાગૃતિકા અનુભવ નહીં કર પાતા હૈ વહ મનુષ્ય મનુષ્ય નહીં હૈ. જાગ્રત ચેતના હોવેં તભી મનુષ્ય મનુષ્ય હોતા હૈ. સ્વાર્થ વ સુખ, દુ:ખ, અનુકૂલ-પ્રતિકૂલતાદિકા જીવન તો પશુ ભી જી રહા હૈ.

સ્વાર્થકે ઘેરેમેંસે બાહર નિકાલનેવાલે સત્યકા દર્શન, પહચાન, વ અનુષ્ઠાન બતાવેં વહી ધર્મ હૈ. હમ ઈશ્વર વ ઈશ્વરકી બાતેં વ ચર્ચા કરતે હૈ. પરંતુ મનુષ્ય હોતે નહીં હૈ. યહ ભૂલ જાતે હૈ કિ ઈશ્વરત્ત્વ લિયે પહલે મનુષ્યત્વ સાધ્ય કરના હી પડતા હૈ. સત્કર્મ, સદાચાર વ આત્મવત સર્વભૂતેષુકે અનુષ્ઠાનસે, સત્યાનુષ્ઠાનસે મનુષ્યકો અપના મૂલભૂત સ્વભાવ વ સ્વરુપકા ભાન વ જ્ઞાન હોતા હૈ. ત્યાગ, ઉદારતા, ક્ષમા, સર્વસમર્પણ, નીતિ, અસ્તેયકા પાલન હોતા હૈ- અર્થાત માનવતા આતી હૈ પશ્ચાત ઈશ્વરત્વ આતા હૈ. તબ તક નહીં હીં !!!

ભગવાન શ્રીરામજીકે હમ દાસભૂત શેષ હૈ. ઈસલિયે હમારે જીવનકા ઉત્કૃષ્ટ તથા એકમાત્ર પ્રયોજન યહી હૈ કિ સર્વશેષી ભગવાન શ્રીરામજીકે લિયે મન વચન કર્મસે સર્વદા, સર્વત્ર સર્વકર્મ

વ ભાવના કરે, રખેં. સર્વ ભૂતકે સુખ વ હિતકી ભાવના બની રહે તથા હમારે કર્મસે કિસી પ્રાણીકો કષ્ટ, અસુવિધા ન હો જાયે ઈસકી સાવધાની ચિંતા કે સાથ બની રહે તભી હમ શ્રીરામજીકે કિંકર હો સકતે હૈ. કારણ કિ પ્રગટરુપ પ્રાણી માત્રમેં શ્રીરામજી હૈ.

બીના અર્થાનુસંધાન વ ભાવાનુસંધાન મંત્ર જાપ કરના નહીં ચાહિયે

હમ માલા, કરેં, ધ્યાન કરેં યા સ્વાધ્યાય કરેં, “વહી પર યા ઉતને હી સમય પર્યંત ભગવાન હૈ ઔર બાકી નહીં હોતે હૈં.” ઐસી સમજ તો છલ વ જડતા હૈ.

પ્રપન્ન જનકો ચાહિયે કિ મંત્રાર્થ કે અનુસંધાનમેં નિરન્તર રહનેકા પુરુષાર્થ બડી હી સાવધાનીકે સાથ સર્વદા કરતા રહે. બિના અર્થાનુસંધાન વ ભાવાનુસંધાનકે મંત્રજાપ કરના નહીં ચાહિયે. કારણ કિ ભાવશૂન્ય વ વિચારશૂન્ય મન ચિતસે રામ રામ કરતે રહનેકી આદત જમ જાતી હૈ. જો કિ રામ રામ તો કભી ભી નિષ્ફલ ઔર નિરર્થક જાતા હી નહીં હૈ-

ભાવ કુભાવ અનખ આલસહૂ । નામ જપત મંગલ દિસિ દસહૂ ॥

પરંતુ સાધકકે લિયે સાવધાની અનિવાર્ય હૈ સાધકકો તો એક-એક ક્ષણકા સદુપયોગ કરના હોતા હૈ. જિસ પ્રકાર ભાવનાશૂન્ય ચિત્તસે રામ રામ કરતે રહનેકી આદત હો જાતી હૈ ઉસી પ્રકાર ભાવના વ અનુરાગપૂર્ણ ચિતસે રામ રામ કરનેકી ભી આદત હો જાતી હૈ. પરંતુ ઈસકે લિયે પ્રારંભમેં ધૈર્ય વ સાવધાની રખના અનિવાર્ય હૈ.

ભાવાનુસંધાનસે હમારે ઈષ્ટ પરમતત્વકે રહસ્ય, ઝલક વ પ્રેમ-વાત્સલ્યકા ઉદ્‌ઘાટન હોનેમેં ઈતની દેર નહીં લગતી હૈ. તત્ત્વકો જાનનેસે ભગવત્સ્વરુપકા જ્ઞાન હોતા હૈ. તભી સ્વરુપકા ભી જ્ઞાન હોતા હૈ. ઔર વર્તમાનમેં ક્યા હૈ ઈસકા ભી ભાન હોને લગતા હૈ, ઔર ઈસીસે પ્રભુકે ચરણારવિંદોમેં ભક્તિ અર્થાત અનુરાગ જમ જાતા હૈ.

ઉપાસના, જ્ઞાન, વૈરાગ્યાદિ પુરુષાર્થોકે વિરોધી અહંકાર ઈત્યાદિકા અભાવ બિના અનુરાગકે નહીં હો પાતા હૈ. બિના અનુરાગકે, બિના શરણાગતિકે- દૃઢ જ્ઞાન વૈરાગ્યાદિ હોના દુસ્તરહી હૈ. ઈસીલિયે બિના પ્રેમભક્તિકે સંસારતરણ ભી દુસ્તર હૈ. સારે (સબ) સાધનોંકા સાર હૈ- “સાધન સત્ય રામપદ નેહૂં.” રામપ્રેમ વહી હૈ જિસમેં લૌકિક વાસના કિ બદબૂ નહીં હૈ. ખૂબ યાદ રખો કિ સત્યકા સાથી ઈશ્વર હૈ હી ઔર સત્યનીતિ ધર્મકા પરિણામ ઈહલોક વ પરલોકમેં મિલતા હી હૈ.

આજ મૈં વૃકોદર બના થા

મંદસૌર, ૫-૧૧-૫૭, શ્રી ગુરુદેવ :- ખૂબ પ્રસન્નતાસે :- આપ સબકો મેરે આવેશાવતારકી બાત બતાઉ ? આજ મૈં વૃકોદર (ભીમસેન) બના થા. કુમુદ, માઁ ઔર બચીબહન રોજ ઐસા કરતી હૈં કિ પૂરા ભોજન તૈયાર કરકે, દો બડે ટિફિનમેં ભરકર મેરે ભોજનકે વાસ્તે રખ દેતી હૈં. ગિનો તો, મોટાભાઈ, હરિભાઈ, માઁ, કુમુદ, બચ્ચીબહન, આનંદબહન, પુષ્પા, અરુણ, ભગીરથ ઔર કુમુદકા ડહાણુકા નૌકર ગોપજી. ઈન સબકે લિયે રસોઈમેં ઉબાલે સાગ, દાલ, દાલિયાઁ વ

રોટી બનાકર પૂરા કા પૂરા નૈવૈદ્ય મુજે લગાતે હૈં.

આજ મૈંને દોનોં ટિફિન સાફ કર દિયે. બિલકુલ સાફ. રોજ રોજ કૌન સૂનેં કિ આપ પૂરા પાતે નહીં હે. આજ ટિફિન ખોલને પર સબકો આશ્ચર્ય હો ગયા. કુમુદ ઘબડાઈ હુઇ ફૌરન પૂછનેકો આઇ કિ કોઇ સંત, મહમાન સાથમેં ભોજન પા ગયે હે ? મૈંને જબ કહા- મૈંને હી ખતમ કર દિયા હે. કોઇ સંત યા મહંમાન નહીં આયા હૈં. વહ બોલ ઉઠી "આપને દો ટિફિન ભરકા ભોજન પાયા ?" મૈં ઉસકી ચિંતા દેખકર હંસ પડા. મૈંને કહા, "તો તૂં મુઝે ક્યા સમઝ રહી હે ? મૈં ક્યા કુછ કમ હૂં ? ફિર મૈંને કહા- ચિંતા મત કર. મેરે સ્વાસ્થયમેં કોઇ ખરાબી નહીં હોગી. વૈષ્ણવદાસકો પૂછો ન ! પપરેંદા, સરૈયા આદિ દેહાતોમેં મૈં કિતને ઘરોમેં રોટી પાનેકો જાતા હૂં. ગાઁવકે ઘરોંકી પૂરી લાઇનકી લાઇન હોતી હૈ. એક ઘરસે રોટી પાકર નિકલતા હૂં ઔર સીધે હી લગે હુયે પાસકે ઘરમેં રોટી પાનેકો બૈઠ જાતા હું. ઔર વૈષ્ણવદાસકો વહાઁસે ભગાતા હૂં કિ અબ તુમ જલ્દી આગેકે ઘર પર પહુઁચ કર રોટી તૈયાર કરો. મૈં અભી વહાઁ આ રહા હૂં.

મૈંને કહા કુમુદ ! તુમ તો મેરે પેટકી ચિંતા છોડો, પરંતુ સબકે પેટકી ચિંતા કરો ઔર જલ્દી જાકર દૂસરી બાર રસોઇ તેયાર કરકે સબકો જિમા દો. ફિરસે ભોજન બનાયા તબ સબને ભોજન પાયા.

મનુષ્યકા જીવન યજ્ઞમય હોના ચાહિયે

શ્રી કૈલાસનાથજી કાત્જુ (રાજસ્થાનકે મુખ્યમંત્રી) શ્રી ગુરુદેવકે દર્શનકો ઔર કેમ્પકે કાર્યકો દેખનેકો આયે થે. શ્રી ગુરુદેવકો પ્રણામ કિયા ઓર કેમ્પ દેખનેકી અપની ઈચ્છા વ્યક્ત કી. શ્રી ગુરુદેવને કૃષ્ણાબહનકો કહા કિ છબીલભાઈ ઔર તુમ કાત્જૂજીકો કેમ્પકા કાર્ય બતાઓ.

કેમ્પ દેખકર ફિર વે શ્રી ગુરુદેવકે પાસ આયે. શ્રી ગુરુદેવને પૂછા કિ વ્યવસ્થામેં વ કાર્યપદ્ધતિમેં ત્રૂટિ હોના કોઇ અસંભવ બાત નહીં હે. ઈસીલિયે જહાઁ કહીં ભી ત્રુટિયુક્ત પદ્ધતિ આપકે ખ્યાલમેં આઇ હો તો હમેં જરુર બતાઇયે. નયે સુજાવ વ માર્ગદર્શન દીજિયે. સુનતે હી શ્રી કાત્જૂજીને હાથ જોડે ઔર કહા કિ ગુરુદેવ આપકી અધિક ઉદારતા વ સામર્થ્ય હી આપસે ઐસે બચન બુલવાતી હે. મૈં તો કેમ્પ દેખકર સ્તબ્ધ સા હો ગયા હૂં કિ યહ વાસ્તવમેં દેખા હે કિ સ્વપ્નમેં ! ચાહે કિતની ભી બાતેં કરે, અખબારોમેં ભી લિખે, ફિર ભી બિના દેખેં કોઇ ઈતને બડે ભગીરથ સેવા કાર્યકા ઔર વહ ભી કિતના વ્યવસ્થિત ચલતા હે, ઈસ બાતકા કદાપિ પૂરાપૂરા અંદાજ નહીં લગા પાયેગા.

આપકો મૈં અભીકા મેરા અનુભવ કહતા હૂં. કેમ્પમેં હમારે ગાઁવ જાઁવરાકીએક બુઢિયા માતાજીને મુજે દેખા તો વહ મેરે પાસ આ ગઈ ઔર બોલી કી અહો કૈલાસ ! તૂં યહાઁ કહાંસે ? મૈં ઉસકો મિલા. બાતચિત કરતે કહા કિ માઁ, જાઁવરામેં તો અસ્પતાલ ખૂલ ગયા હે. ફિર ભી યહાઁ ઈતની દૂર ક્યોં આઇ હો ? તો ઉસને તમકકર કહા કિ ભાડમેં જાયેં તેરા અસ્પતાલ ! વહાઁ બોતલોમેં પાની હી ભર રખા હે. ઔર પાનીકી સૂઈ લગાતે હે. ન દવાઈ હે, ન કુછ સુવિધા હે.

ડાક્ટર તો આતા હી નહીં હૈ ઔર એકાદ નર્સ સબકો ડાઁટા કરતી હૈ. યહાઁ પર તૂં દેખ ! કૈસી સેવા કરતે હૈ. ડાક્ટર ઉમદા ઈલાજ કરતે હૈં. સબ નર્સ માઁ, માઁ કહતી હમ સબકો હલૂઆ ખિલાતી હૈ. દૂધ પિલાતી હૈ.

ગુરુદેવ, સબ ક્ષેત્રોમેં ભ્રષ્ટાચાર બઢતા હી જાતા હૈ. જરુરતવાલોંકો, ગરીબોંકો સહાય વ સુવિધા કોઈ પહુંચને હી નહીં દેતે હૈં. સરકાર તો કિતના ખર્ચ ઉઠાતી હૈ, લેકિન વહ સબ દો-પાઁચ-દસકો જેબમેંહી પહુંચ જાતા હૈ. આપકે ઈસ મહાન સેવાકાર્યમેં આપકી સત્યનિષ્ઠાકા પ્રત્યક્ષ પ્રભાવ મૈંને દેખા હૈ, ઔર મૈં દંગ હો ગયા હૂં. આજ તક કહીં ભી મૈંને એસા શુધ્ધ નીતિપૂર્ણ ઔર તનમન ધન લગાકર કિયે જાનેવાલા સેવાકાર્ય નહીં દેખા હૈ. આપ હર કેમ્પમેં મુજસે જો ચાહિયે સો સુવિધા સહયોગ જરુર ગ્રહણ કરનેકી કૃપા કરેં, ઈતની મેરી માંગ હૈ. આપ મુઝસે પૂછતે હૈં લેકિન મૈં આપકો એક બાત પૂછના ચાહતા હૂં કિ આપ ઈતને કમ ખર્ચમેં, ઈતની સરલતાસે, આપકે કેમ્પકા ઈતના ઉત્તમ પરિણામ કૈસે લાતે હોં ?

શ્રી ગુરુદેવ :- આપકે યહાઁ સરકારી ખાતાઓમેં કાગજ પર તો સબ કુછ લિખા જાતા હૈ. બડી-બડી યોજનાયેં બનતી હૈ. લેકિન યહાં- કાગજ તો કોરે હી રહતે હૈ, પરંતુ વાસ્તવિક ઠોંસ રુપમેં સબ કાર્ય કિયા જાતા હૈ. ધર્મકે નામ પર યે સબ કાર્ય ઈતની સરલતાસે ચલ રહા હૈ. આપકે યહાં તો નૌકરી હૈ, લેકિન યહાઁ તો હૃદયકે સચ્ચે ભાવકી સેવા હૈ. ઈનકી સદ્‌ભાવના હી રોગીકો નિરોગી બનાતી હૈ. રોગી ભલે પક્કે મકાનમેં ન ભી હો. મૈં તો કહતા હૂં કિ ખુલ્લે મેદાનમેં પડે હુએ રોગીયોંકો ભી કુછ તકલીફ નહીં હોગી. સદ્‌ભાવનામેં ઈતના પ્રભાવ હૈ. રોગી નિશ્ચિત નિરોગી હોકર જાયેગા.

યે સબ સ્વયંસેવક અપને ઘરકા ખા રહે હૈં. કોઈ ઐસી ઈચ્છા નહીં રખતા હૈ કિ ગરીબોંકે નિમિત્તકી એક પાઇ ભી ઉસકે ઉપયોગમેં આવેં. ધર્મપર, ભગવાન પર ઈન સબકી ઈતની નિષ્ઠા હૈ તો મુજે હર સાલમેં એક માસ દેતે હૈ. અપને ધંધે નોકરી છોડકર- અપને કિરાયેસે જહાઁ બુલાતા હૂં, આતે હૈં, અપના ખાતે હૈ, સબ પ્રકારકી અસુવિધા સહન કરકે ભી સેવામેં સહયોગ દેકર પ્રસન્ન-પ્રસન્ન હોતે હુયે જાતે હૈં ઔર અપને ધંધા સમ્હાલ લેતે હૈં.

યજ્ઞમય જીવન મનુષ્યકા હોના ચાહિયે. ગીતાજીમેં યજ્ઞકા સ્વરુપ કહા ગયા હૈ. બાહ્ય વૈદિક-ક્રિયાકાંડ વિધિયોંકા યજ્ઞ નહીં અપિતુ આંતરિક યજ્ઞકા કહા ગયા હૈ. પરમાર્થકાર્ય, નિષ્કામકાર્ય જો હૈ વહી યજ્ઞ હૈ. પરમાર્થ-પરોપકાર-દયા-દાન-કરુણા-અનુકંપા-સહાયતા-સહયોગ આદિ યજ્ઞકાર્ય હૈ. તો મનુષ્યકે આચરણમેં ઈનકા હોના અનિવાર્ય હૈ. કારણ કિ (યહ) કહા જાતા હૈ પરોપકાર, પરંતુ હકિકતમેં હૈ અપને સ્વયમકે ઉપર ઉપરકારી પરમાર્થ કહતે હૈ, પરંતુ સહી તૌર પર સ્વકો ઉપર લે જાનેવાલા સ્વાર્થ સાધ્ય કરાતા હૈ. યહ પરમાર્થ. યજ્ઞમય જીવન યાની પ્રભુમય જીવન. માનવ જીવન તો યજ્ઞરુપ હી હોના ચાહિયે.

પહલા દોષ હમારા-સાધુઓંકા હૈ - નીતિ ભ્રષ્ટતામેં

દેશકે ઉત્થાનકા હમારા પરિશ્રમ સુવ્યવસ્થિત નહીં હૈ. શહરોંકી આબાદી એક તરફ હૈં તો દેહાતોંકી હાલત બિલકૂલ દૂસરે છોર પર હૈ. પ્રાચીન ભારતમેં વિદ્વાન, સંત મહાત્મા ઔર

પ્રચારકે પૈદલ ભ્રમણમેં હી રહતે થે. સ્થાન સ્થાન પર જાતે આતે રહતે થે. દેશકે ભીતરી દેહાતકી જનતાકે ભી સંપર્કમેં રહતે થે. જનતામેં સબ શાસ્ત્રોંકી શિક્ષાકા ઉપદેશ દેતે રહતે થે. ભગવાન શ્રીરામ, ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ- ઈત્યાદિકે ચરિત્ર સુનાતે થે. ચાહે કિતની ભી અનપઢ પ્રજા ભી સદાચાર, નીતિ, સત્ય ધર્મકે આદર્શોકોં જાનતી થી- સમજતી થી ઔર વાસ્તવિક જીવનમેં ઉનકા પાલન દઢતાપૂર્વક કરતી થી. અબ સાધુઓંમેં સંકુચિતતા, વિલાસિતા આને લગ ગઈ હૈ.

હર એક રાષ્ટ્રકો અપને વિશિષ્ટ વિચાર-ભાવનાકા આત્મિક બલ હોતા હૈ. વહી ઉસ રાષ્ટ્રકે લિયે આધારબલ હોતા હૈ. પરાપૂર્વસે ભારતમેં આધ્યાત્મિક ભાવનાઓંકા વિશિષ્ટ બલ ભારતકે પ્રાણકે સ્થાન પર હૈ. ઈસલિયે આધ્યાત્મિક ભાવનાઓંકા આચરણ-પ્રચાર હોગા તભી ભારતમેં નૂતનયુગકા નિર્માણ હોગા.

ધર્મકો જીવનમેં સાક્ષાતરુપસે અભિવ્યક્ત કરના વહી આધ્યાત્મિક જીવનશૈલી હૈ. ચાહે રાજકારણ હોં, વ્યાપારક્ષેત્ર હોં, નોકરી-ધંધા હો યા સામાજિક જીવન હોં. ધર્મકા અનુષ્ઠાન-સદાચાર હોના હી આધ્યાત્મિકતા હૈ, વરના દંભ હૈ.

ઐસી આધ્યાત્મિકતા હો- તભી સમાજવાદ એક એક મનુષ્યકો સુખ પહુંચા પાયેગા. મનુષ્યકો ભ્રષ્ટાચાર કરતે સમય અપના અંત:કરણ ઉસકો રોક દેવેં તભી આધ્યાત્મિકતાકા આચરણ હોતા હૈ ઐસા માનના, તબ તક નહીં; તબ તક કેવલ દંભ.

ભ્રષ્ટાચાર, પરિગ્રહ આદિ અધર્મ હૈ, ધર્મકા દંભ હૈ. માનવ-કર્તવ્યકો સમઝકર પાલન કરેં તો સમાજ, રાષ્ટ્ર ઔર વિશ્વ સુખી રહે. અધિકાર ઔર જયાદા ભોગ લૂં, સંગ્રહ કર લૂં કી વૃતિ પશુવૃતિ હૈ. ઈસીકો લેકર આજ સબકોઈ સંતપ્ત હો રહે હૈ. દિન-દિન જયાદા હો રહે હૈ.

જબ તક રાષ્ટ્રમેં પ્રત્યેકકો આવશ્યક ઈતના અનાજ વ વસ્ત્ર નહીં ઉપલબ્ધ હો સકતા હૈ તો શાસનમેં મહાન ત્રુટિયાઁ, ભ્રષ્ટાચાર વ અનીતિ હૈ યહ હમેં માનના હી પડેગા. સ્વાતંત્ર્યકે પહલે હમ પરાધીન થે ઔર કચડાયે હુએ ગરીબ થે. અબ હમારે હી લોગોંકે શાસનને હમકો જયાદા ગરીબ બના ડાલા હૈ, ઔર હમારે શરીરમેં માંસ, મજજા, રક્ત ભી નહીં છોડા હૈ. ઈતને અભાવોમેં હમકો ઢકેલ દિયા હૈ.

કર્મ, કર્મફલ ઔર પુનર્જન્મ

પુનજન્મકી બાત કરતે શ્રી ગુરુદેવને કહા- પુનજન્મ, પૂર્વજન્મ, પરલોક, મોક્ષ આદિ પ્રત્યક્ષ દેખનેમેં નહીં આતે હૈ. ઈસલિયે ઈનકે બારેમેં તર્ક-વિતર્ક હોતે હૈં. નચિકેતાને ભી યમરાજાસે (કઠોપનિષદમેં) યહી પૂછા થા કિ મૃત મનુષ્યકે બારેમેં કોઈ કહતે હૈ વહ રહતા હૈ, કોઈ કહતે હૈ- નહિં રહતા હૈ. ઈસમેં સચ્ચાઈ ક્યા હૈ ? પ્રત્યક્ષ પ્રમાણકે અતિરિક્ત અનુમાન, શબ્દ આદિ પ્રમાણ ભી હૈ. વિદ્વાનોંકા, ઋષિ મહર્ષિયોંકા અનુભવ ભી પ્રમાણ કે સમાન હી સ્થાન રખતે હૈ.

ઈસાઈ લોગ જન્માન્તરકો નહીં માનતે હૈં, પરંતુ ઉનકી કુછ બાતોંસે પતા ચલતા હૈ કિ વે અનજાન હોકર ભી કિસી ન કિસી રુપસે પુનર્જન્મકો માનતે હૈ. વે કહતે હૈં કિ શરીર પતનકે

પશ્ચાત જીવાત્માકા ન્યાય નિર્ણય ભગવાનકે સમક્ષ હોતા હૈ. ઔર તબ વહ નરક યા સ્વર્ગકો ભેજા જાતા હૈ. સુખ-દુ:ખકા અનુભવ કરનેવાલા શરીર યદ્યપિ યહાઁ પેટીમેં પડા રહતા હૈ, ફિરભી જીવકો ઈસ શરીરકે સાધનસે કિયે ગયે કર્મોંકિ કારણ સુખ યા દુ:ખ, સ્વર્ગ યા નરક ભોગના પડતા હૈ.

ઈસીકો હમ પુનર્જન્મ કહતે હૈં. સ્વર્ગ-યા નર્કમેં સુખ-દુ:ખ ભોગનેકે પહલે ઉનકે કારણ જો કર્મ થે, ઉનકે લિયે એક જન્મ અવશ્ય થા. ઈસી તર્કકે અનુસાર હમ કહ સકતે હૈં કિ ઈસ જન્મકે સુખ-દુ:ખકે કારણ ઈસકે પહેલે જન્મમેં કિયે ગયે કર્મ હૈ. પુનર્જન્મવાદ ઈસસે સિધ્ધ હોતા હૈ.

નહીં ચાહતે હુએ ભી ક્યોં મનુષ્ય દુ:ખી, કંગાલ, દરિદ્રી બન જાતે હૈ ? હમારે દેખનેમેં આતા હૈ કિ કઈ ઉપાયોંકો અપનાકર સતત પ્રયત્ન કરનેવાલા લોગ ભી અસફલ રહતે હૈ. યહ વિચિત્રતા ક્યોં ? ક્યા નિર્હેતુક હૈ ? નહીં. કોઈ ભી કાર્ય બિના કારણકે નહીં હો સકતા. પરંતુ ઈસ વિવિચત્રતાકા કારણ ક્યા હૈ ?

સનાતન ધર્મ જવાબ દેતા હૈ કિ તુમને જો કુછ કિયા હૈ ઔર કરતે હો, ઉનસે જો સંસ્કાર બનતે હૈ- વે હી દૈવ યા પુણ્ય-પાપ કહલાતે હૈ. તુમ્હારે વે કર્મ હી અબ નહીં હોતે હુએ ભી, દેવકે દ્વારા અપના અપના ફલ ઉત્પન્ન કરતે હૈં. તો નિશ્ચય હોતા હૈ કિ સુખ-દુ:ખ, વિવેક-અવિવેક ઔર સંપત્તિ-વિપત્તિ સબકુછ હમારે કિયેકા ફલ હૈ.

નન્હા બાલક ભી બીમાર દિખતા હૈ ઉસને ક્યા કિયા હૈ ? ઈસકા ઉત્તર યહ હૈ કિ ઈસ સમય ઉસને કુછ ભી નહીં કિયા હૈ ઔર કરનેમેં અસમર્થ ભી હોં. કિન્તુ જબ કરનેમેં સમર્થ થા, તબ જો કુછ કિયા થા- અબ કેવલ ઉસીકા ફલ ભોગતા હૈ. ફિર સમર્થ હોનેકે બાદ જો કુછ કરેગા ઉસકા ફલ ભી આગે અવશ્ય ભોગેગા. હમારે સુખ-દુ:ખોંકા કારણ ઈસ જન્મકે કર્મ ભી હોતે હૈં. બીતે હુએ જન્મોકે ભી.

જન્મકા કારણ કર્મ- કર્મસે જન્મ, જન્મસે કર્મ- યહ ચક્ર કબસે આરંભ હુઆ ? યહ અનાદિ હૈ. જીવાત્મા ભી અનાદિ કાલસે સુખ દુ:ખ ભોગતા આયા હૈ.

પુનરપિ જનનં પુનરપિ મરણં પુનરપિ જનની જઠરે શયનમ્ ।
ઈહ સંસારે બહુ દુસ્તારે કૃપયા પારે પાહિ મુરારે ॥ (ચર્પટપંજરિકા)

"બાર બાર જન્મ, બાર-બાર મરણ, બાર-બાર માતાકી કોખમેં નિવાસે હે મુરારે ! સંસાર બડા દુસ્તર હૈ, કૃપા કરકે ઈસસે હમેં ઉબારિયે"

ઈસે અગર આદિ માને તો ચક્રકે ચલાનેવાલે પર વૈષમ્ય-નૈધૃણ્ય (પક્ષપાત તથા કૃપાહિનતા) કે દોષ ચઢેંગે. ઔર જિસમેં યે દોષ હો- વહ ભગવાન હી નહીં. ગીતાજીમેં ભગવાનને કહા હૈ- ન મે દ્વેષ્યોઽસ્તિ ન મે પ્રિય:......(૯-૨૯) "ન મૈં કિસીસે ઘૃણા કરતા હૂં, ન પ્યાર." ભગવાન તો ફલ દાતા હૈ. કર્મકે અનુરુપ ફલ દેગે. કર્મચક્ર અનાદિ, જીવ અનાદિ. કર્મકા કારણ ? - સ્વરુપ અજ્ઞાન

નાદત્તે કસ્યચિત્પાપં ન ચૈવ સુકૃતં વિભુઃ ।
અજ્ઞાનનેનાવૃતં જ્ઞાનં તેન મુહયન્તિ જન્તવઃ ॥ (૫-૧૫)

"સર્વ વ્યાપિ પરમાત્મા કિસીકે ન પાપોંકો ગ્રહણ કરતા હૈ ન અર્પણ કિયે હુએ સુકૃતકો. અજ્ઞાનસે વિવેકજ્ઞાનકે આવૃત હોનેકે કારણ લોગ મોહાગ્રસ્ત હો જાતે હૈ. મોહસે કર્મ, કર્મસે જન્મ ઔર જન્મસે સુખ દુખ પ્રાપ્તિ.

જ્ઞાનેન તુ તદજ્ઞાનં યેષાં નાશિતમાત્મનઃ। (૫-૧૬)

"અન્તકરણકા વહ અજ્ઞાન- જિસ અજ્ઞાનસે આચ્છાદિત હુએ જીવ મોહિત હોતે હૈં, (વહ અજ્ઞાન) આત્મ વિષયક વિવેક-જ્ઞાનદ્વારા નષ્ટ હો જાતા હૈ."

કર્મ, કર્મકે ફલ ઔર પુનર્જન્મ- તીનોંકી સિધ્ધિ એક ઉદાહરણસે હો જાતી હૈ:- એક બાલકકે જન્મ સમય સર્વ સુવિધાયેં હૈ. દૂસરેકે જન્મકે સમય માતા જંગલમેં ઘાસ કાટ રહી હૈ. અકેલી અસહાય માતા નવજાત શિશુકો ઘાસકી કોટરીમેં રખકર અપને સિર પર ઉઠાકર ઘર જાતી હૈ.

ઐસા ક્યોં ? એકકા જન્મ સુવિધાપૂર્ણ પરિસ્થિતિમેં, દૂસરેકા જન્મ ઐસી અસહાય પરિસ્થિતિમેં ? પ્રકૃતિકી લીલા કહના, સમઝના ભૂલ હૈ. મૂલ કારણ હૈ શુભા-શુભ કર્મકે ફલસ્વરુપ પ્રાણીમાત્રકો તારતમ્ય યા વૈમન્યસ્યસે, જન્મસે મૃત્યુ પર્યંત સુખ-દુઃખ ભોગને પડતે હૈ.

કર્મ જડ હૈ- ફલ દેનેમેં સ્વતંત્ર નહીં. તુમ નોકરી કરતે હો ઉસકા ફલરુપ વેતન નૌકરીરુપ કર્મ નહીં દેતા હૈ. પરંતુ જિસકી નૌકરી કરતે હો વહ શેઠ નૌકરીકા ફલ વેતનકે રુપમેં દેતા હૈ. તાત્પર્ય કિ કર્મકે ફલ દેનેવાલે- કર્મફલદાતાકો માનના પડેગા. શેઠ, પ્રિન્સિપાલ, મેનેજર આદિ લૌકિક કર્મોકે ફલ દે સકતે હૈં કારણ કિ કર્મ કરનેવાલોંકા ઉનકે દ્વારા કિયે ગયે કર્મો ઔર ઉનકે પરિણામોં ફલોં કા ઠીક જ્ઞાન ઈનકો હોતા હૈ- નિયમાનુસાર કર્મોકા ફલ દેતે હૈં. ઈશ્વર સબકા નિયામક હૈ. અનંત કોટિ બ્રહ્માંડ સ્વરુપ ઈસ સંસારમેં એક-એક બ્રહ્માંડમેં અનંતાનંત જીવ હૈ- ઈસકા પત્તા કૌન લગા સકતા હૈ ?

બારિશકી એક રાત્રિમેં એક ગાઁવકે એક મુહલ્લેકે એક માર્ગકે એક બિજલીકે ખંભેકે એક બલ્બકે નીચે કિતને હજાર જીવ એક હી રાત્રિમેં પૈદા હોકર સુબહ હોતે હોતે સમાપ્ત હો જાતે હૈં. ઈનકી ગણના, ભિન્ન, ભિન્ન જાતિયાં, ખાન-પાન ઔર ઈનકે સુખ-દુઃખકે પ્રકાર જાનના પહુંચે હુએ વૈજ્ઞાનિકકે ભી વશકી બાત નહીં હૈ. યહ સબ કાર્ય ઐસા નિયમિત વ વ્યવસ્થિત હોતે હૈં કિ જિસકે આધાર પર એક કિસી પરમ સમર્થ સર્વજ્ઞ નિયામક યા વ્યવસ્થાપકકી કલ્પના ન ચાહતે હુએ ભી કરની પડતી હૈ.

ઈશ્વરકો માન લેને પર ઈસકા સિધા સમાધાન હો જાતા હૈ. અનંતાનંત બ્રહ્માંડોકે એક એક બ્રહ્માંડમેં અનંતાનંત જીવ હૈ. એક જીવકે અનંતાનંત જન્મ હૈ. એક-એક જીવકે અનંતાનંત જન્મકે અનંતાનંત કર્મ હૈ. અનંતાનંત કર્મોકે એક એક કર્મકે અનંત ફલ હૈ. ઔર અનેક કર્મોકે

એક ફલ ભી હૈ. ઈનસે હી જન્મ સંસ્કાર, ઔર ફલ બનતે હૈ, પ્રાગજન્મ, પુનર્જન્મ ઔર બાર-બાર જન્મ ન હોતા તો યે સંભવિત ન હોતા.

પક્ષિયોંકે બચ્ચોંકો ઉડના કિસને સિખાયા ? માનવ શિશુકો દૂધ-સ્તનપાન કરના કિસને સિખાયા ? બાલક કભી રોતા હૈ, કભી હંસતા હૈ. જન્મતે હી રોને લગતા હૈ- સ્તનપાન કરને લગતા હૈ. યે આચરણ પૂર્વ જન્મકો સૂચિત કરતે હૈ. ઈસ જન્મમેં તો યે સબ બાતેં સીખી નહીં. પૂર્વ જન્મમેં અભ્યાસસે હી યે સબ સ્વાભાવિક રુપસે હોને લગતી હૈ. પૂર્વજન્મમેં અનુભવ કિયે હુએ સુખ-દુ:ખકા સ્મરણ કરકે હી વહ હંસતા હૈ, રોતા હૈ. ગાયકા બચ્ચા પુનર્જન્મકે સિધ્ધાન્તાનુસાર જન્મતે હી ઉછલને-કુદને, ભાગનેકા અભ્યાસ ઉસકા બના હુઆ હૈ- ઉસીકે અનુસાર વર્તમાન જન્મમેં ભી બિના કિસીકે સિખાયે વહ યહ સબ કરને લગતા હૈ.

પ્રત્યેક વ્યક્તિકે કિયે હુએ કાર્ય વ્યર્થ જાય ઔર જન્મતે હી બિના કિયે હુએ કર્મોંકે ફલ ભોગને પડેં, ઈન દોનોં (અકૃતાભ્યાગમ ઔર કૃતહાનિ) દોષોંકી નિવૃત્તિ તભી હો સક્તી હૈ- જબ શરીર, મન, બુધ્ધિ આદિ સે ભિન્ન એક સ્થાયી આત્મા માના જાય ઔર ઉસકા પુનર્જન્મ ભી માના જાય.

પુનર્જન્મકા આધાર કર્મ હી હૈ, ઉસકા ફલ ભોગનેકે લિયે હી પુનર્જન્મ લેના પડતા હૈ. મનુષ્ય જન્મ પ્રાપ્ત હોનેકે બાદ જીવ અન્ય કિસીભી યોનિમેં કર્મવશાત જાતા હૈ. જડભરત જૈસે મહાસિધ્ધ યોગિકો ભી કર્મવશાત્ હરિણકા જન્મ લેના પડા. ઈન્દ્રપદ પ્રાપ્ત હોને પર ભી નહુષકો સર્પ બનના પડા.

જબ તક જીવોંકે કર્મ એવમ્ ઉનકે સંસ્કાર બને રહતે હૈં, તબ તક જન્મ-મરણ રુપી સંસૃતિ ચક્ર ચલતા હૈ. ઉન કર્મોંકા ક્ષય હોતા હૈ- ભોગસે (ફલભોગસે), જ્ઞાનસે એવં પ્રભુકી પરાભક્તિસે. પરાભક્તિ દ્વારા પ્રભુકા સાક્ષાત્કાર હોને પર કર્મોંકી નિવૃત્તિ એવમ મુક્તિ હો જાતી હૈ. ફિર પુનર્જન્મ નહીં હોતા હૈ. મામુપેત્ય તુ કૌન્તેય પુનર્જન્મ ન વિદ્યતે ॥ (૮-૧૬) પુનર્જન્મ ઔર પરલોકકા ઉલ્લેખ ગીતાજીમેં કઇ જગહ પર હૈ :-

ઉત્સન્નકુલધર્માણાં મનુષ્યાણાં જનાર્દન ।
નરકે નિયતં વાસો ભવતીત્યનુશુશ્રુમ ॥ (૧-૪૪)

''હે જનાર્દન ! જિનકે કુલ ધર્મોકા હ્રાસ હો જાતા હૈ ઉનકા નરકલોકમેં અનંતકાલ તક વાસ હોતા હૈ. અવાપ્ય ભૂમાવસપત્નમૃધ્ધ રાજયં સુરાણામપિ ચાધિપત્યમ્ ॥ ૨-૮ ''મુઝે સ્વર્ગ લોકકી વાંછા નહીં હૈ. '' જો યજ્ઞ આદિ સત્કર્મ નહીં કરતે, ઉન્હેં ઈસ લોકમેં ભી સુખ નહીં મિલતા, પરલોકમેં તો મિલેગા હી કૈસે ? (૩-૧૨, ૪-૪૦)

પાર્થ નૈવેહ નામુત્ર વિનાશસ્તસ્ય વિદ્યતે ।
ન હિ કલ્યાણકૃત્કશ્ચિદ દુર્ગતિ તાત ગચ્છતિ ॥ (૬-૪૦)

"અચ્છે કર્મ કરનેવાલોંકી ઈસ લોકમેં એવં પરલોકમેં ભી દુર્ગતી નહીં હોતી." આબ્રહ્મભુવનાલ્લોકા: પુનરાવર્તિનોડર્જુન ॥ (૮-૧૬) "બ્રહ્માકે લોક તક પુનર્જન્મવાલે લોક હૈં. તે

પુણ્યમાસાદ્ય સુરેન્દ્રલોકશ્નન્તિ દિવ્યાન્દિવિ દેવભોગાન ॥ (૯-૨૦) પુણ્ય કર્મવાલે ઈન્દ્રલોકમેં જાકર ઉનકા ફલ ભોગતે હૈં.

તે તં ભુક્તવા સ્વર્ગલોકં વિશાલં ક્ષિણે પુણ્યે મર્ત્યલોકં વિશન્તિ ॥

"પુણ્ય ક્ષીણ હોને પર સ્વર્ગલોકસે મૃત્યુલોકમેં આતે હૈં." ઈસ પ્રકાર સકામ કર્મ કરનેવાલોંકા આના-જાના બના રહતા હૈં.

યાન્તિ દેવવ્રતા દેવાન્પિતૄન્યાન્તિ પિતૃવ્રતા: ।
ભૂતાનિ યાન્તિ ભૂતેજ્યા યાન્તિ મદ્યાજિનોઽપિ મામ્ ॥ ૯-૨૫

'દેવતાઓંકે આરાધક દેવલોકમેં, પિતરોંકે આરાધક પિતૃલોકમેં જાતે હૈ ઔર મેરી આરાધના કરનેવાલે મુઝે હી પાતે હૈં."

જાતસ્ય હિ ધ્રુવો મૃત્યુર્ધ્રુવં જન્મ મૃતસ્ય ચ । "જન્મે હુએકી મૃત્યુ ઔર મરે હુએકા જન્મ અવશ્ય હોતા હે."(૨-૨૭)

બહૂનિ મે વ્યતીતાનિ જન્માનિ તવ ચાર્જુના ।
તાન્યહં વેદ સર્વાણિ ન ત્વં વેત્થ પરંતપ ॥

"મેરા અનેક બાર અવતાર હુઆ હે, તેરે ભી કઈ બાર જન્મ હો ચુકે હે. કિન્તુ ઉનકા તુજે સ્મરણ નહીં હે, ઉન સબકો મૈં જાનતા હું."

"શુચિનાં શ્રીમંતા ગેહે યોગભ્રષ્ટોઽભિજાયતે" યોગભ્રષ્ટ વ્યક્તિ મૃત્યુકે પશ્ચાત પવિત્ર સંપતિવાલે એવમ્ યોગિયોંકે ઘરમેં જન્મ લેતા હે. (૬-૪૧)

"અનેક જન્મ સંસિધ્ધસ્તતો યાતિ પરાં ગતિમ્" અનેક જન્મોં તક અભ્યાસ કરને પર પરમગતિ મિલતી હે. (૬-૪૫)

અગર સુખ ભોગના હી ચાહતે હો, તો (૧) ખૂબ સાવધાનીકે સાથ પાપ કર્મોમેં પ્રવૃત્ત ન હોઓ. મનકો ખૂબ વશમેં રખો ઔર સત્કર્મોમેં હી પ્રવૃત રહો સદા. પક્કા નિશ્ચય કરો કિ સંસારકે લોગોંકી આઁખોસે છિપા સકતે હોં, લોગોકી આઁખોકો છલ કપટસે ફિરા સકતે હોં, પરંતુ ઈશ્વરકી આઁખોકો કદાપિ છેતર નહીં દે સકો. યહ ધ્રુવ હે કિ દૂસરોંકે હિત વ સુખકે કાર્ય કરને પર ભગવાન સદા પ્રસન્ન રહતે હૈં.

(૨) દયા વ પરોપકારકકે સત્કાર્ય કરતે વક્તો તો અપના નીજી દુ:ખકા, સ્મરણ ભી મત કરો. અગર ઈચ્છા હોવેં તો કિસી ભી પ્રકારસે વ સાધનસે પરમાર્થ વ પરોપકાર કિયા જા સકતા હે. જો કિસી ભી પ્રકારકી આશા ન રખતા હો વહી સચ્ચી સેવા કર સકતા હે. સેવામેં અપનેકો મિટા દેના પડતા હે- તન મન વચન ધનસે. પૂરી લગનસે, નિસ્વાર્થભાવસે સેવા કી જાતી હે વહ કભી ભી નિષ્ફલ નહીં હોતી હે.

સેવાકા કોઈ ભી ક્ષેત્ર હો, કોઈ ભી લક્ષ્ય હો, નિ:સ્વાર્થભાવ હો તબ હી સેવા હોતી હે. સેવા...સેવા વાણી માત્રમેં હે. સેવક વહી હોતા હે જિસકો અપને મત્થેકી ભી પરવાહ ન હો. ફિર

અપને સ્વાર્થ, સુખકી તો બાત હી કહાં ?

(૩) ચોર હોકર ધનવાન હોના ઉસીસે અચ્છા હૈ કિ નીતિ, ન્યાયકે માર્ગકા અનુસરણ કરતે હુયે ગરીબ પરંતુ આત્મગૌરવયુક્ત માનવ જીવન જીના. અપને સ્વાર્થ લિયે દૂસરોંકે સુખ સંપતિ યા આનંદ શાંતિકા નાશ કરનેવાલા સ્વયમ્ અપને નાશકો નિમંત્રણ દેતે હૈ.

(૪) અપને જીવનમેં દુ:ખકે અવસર આને પર મોતકી માઁગ કરનેસે કઇ ગુના બઢકર તો યહી હૈ કિ અપની કરનીમેં ઉચિત પરિવર્તન કરતે રહના. જબ મન દુ:ખી હો તબ પહલે અપના હી દોષકો ઢૂંઢે. નિજદોષ દર્શનસે ચિંતન હોતા હૈ. અપનેકો વિચાર આતે હૈ ઔર અપની ભૂલ સમઝમેં આતી હૈ. તબ દુ:ખ હલકા હો જાતા હૈ ઔર ભવિષ્યમેં ફિરસે વહી ભૂલ હમસે નહીં હોતી હૈ.

આનંદ મુક્તિ કી ચાવી અપને હાથમેં હૈ

અપને આનંદકી પ્રાપ્તિકી ચાવી, અપને આત્માકી મુક્તિ કી ચાવી અપને હાથોમેં હી હૈ, ઔર યહ ચાવી હૈ અપની કરનીમેં ઉચિત વ પર્યાપ્ત પરિવર્તન. જો દૂસરોકી પ્રગતિ, સુખ-શાંતિ સંપતિ વ આનંદ- પ્રસન્નતા દેખકર જલતા હૈ ઉસકા બહુત બુરા હાલ હોતા હૈ.

દૂસરોંકે ઉપર જો જો વ જિસ જિસ પ્રકારકે મિથ્યા કલંક લગાતે હોં વહી સભી કલંક તુમ્હે અનેક જન્મોં તક અનેકબાર ભોગના પડેગા. યહ સાફ વ સ્પષ્ટ બાત હૈ, ધ્રુવ હૈ. જો ભી બોલો, પૂરા સોચ સમઝકર બોલો ઔર બોલનેકે પહલે ખૂબ પક્કા કરો, ચૌક્કસ કરો કિ સહીમેં ક્યા બાત હૈ ? જો ભી કાર્ય કરો ઉસીકે બારેમેં પહલે ખૂબ વિચાર લો- નક્કી સમઝ લો, તો અવશ્ય વિજયી હોઓંગે.

૯-૧૧-૫૭, (૧) શ્રી ગુરુદેવ :- કાન ખુજાલતે હુએ- "ઈસ પર બિજલી ગીરી થી. તબસે રસી નિકલતી હૈ.- ફૂટ ગયા હૈં.

મૈં :- આપ જૈસે સંતકે ઉપર ભી બિજલી ગિરતી હૈં, ભગવાનકા ન્યાય ક્યા ?

શ્રી ગુરુદેવ :- ભગવાન પક્કે ન્યાયી હૈ. ઈસીકા યહ સબૂત હૈ. ભગવાન પક્ષપાતી નહીં હૈ- જો કિ મેરે કર્મકા દંડ મુઝે ન દેવેં... ભગવાનને જો કર્મવિધાન વ નિયંત્રણ સૃષ્ટિ સર્જનકે સાથ હી નિર્માણ કિયે હૈ. વે અબાધિત રુપસે સદૈવ કાર્ય કરતે રહેંગે. સ્વયં ભગવાન ભી છૂટતે નહીં હૈ, ક્યોંકિ કાનૂન-બનાનેવાલે હી કાનૂનકા પાલન નહીં કરે તો કાનૂનકા અસ્તિત્વ હી મિટ જાયેગા- લોગોંકા વિપ્લવ હોતા હી હૈ. ઈસલિયે ભગવાન શરીરસ્થ હોતે હૈ. તબ કાલકો ભી માન્ય કરતે હૈં.

એક ગૃહસ્થ :- મહારાજજી, ૫-૬ માસસે નોકરી છૂટ ગઈ હૈ. ચાર બચ્ચે, માતા-પિતા, પત્નિ, મૈં ઔર મેરા છોટા ભાઈ- નૌકે પરિવારકો કૈસે નિભાના ? મેરે પાસમેં તો સિર્ફ ૨૦૦૦ રૂપયે બચે હૈ અબ તો.....

શ્રી ગુરુદેવ :- ૨૦૦૦ તો હૈ ના ? બહુત કાફી હૈ. ઉસમેંસે ૧૦૦૦, ૧૫૦૦ લગાકર ૮, ૧૦ ગાય ખરીદ લો. ગાયકી સેવા કરો. ઉનકે દૂધ, ગોબરસે ૮, ૧૦ વ્યક્તિયોંકે એક પરિવારકો

પર્યાપ્ત મિલેગા હી, યહ મેરા પક્કા દાવા હૈ. ઉપરસે દિનભરકો જલાનેકે લિયે પર્યાપ્ત કંડે યા ગોબર-ગેસ ભી મિલેગા.

કુછ ઈલાજ

ગાઁવકે એક દૂસરા ભાઈ :- મહારાજજી, મેરે પેટમેં શૂલ હોતા હૈં. ભૂખ નહીં લગતી. બધ્ધકોષ્ઠતા રહતી હૈ. શ્રી ગુરુદેવ :- આપ તો તુમ્બેકી અજવાયન લેના શુરુ કર દો. બહુત અચ્છા રહેગા. વહભાઈ :- તુમ્બેકી અજવાયન કિસકો કહતે હૈં ? શ્રી ગુરુદેવ :- લિખ લો. ઈન્દ્રાયણકા ગૂદા (બીજકે બિના) સેરભર સાફકી હુઈ અજવાયન, પાવ ભર સેંધા નમક, એક છટાંક. તીનોંકો મિલાકર કાંચકી બરણીમેં રખ દો. પડે પડે જબ સૂખ જાવેં તબ અજવાયનકો નિકાલકર કપડે પર ફૈલા દેવેં તાકિ અવશેષ નમી ભી દૂર હો જાયેં. પૂરે કડક હો જાયં તબ બરણીમેં ભર દો. યહ તુમ્બેકી અજવાયન તૈયાર હો ગઈ. ઉદરશૂલ, ભૂખ ન લગના, કોષ્ઠબધ્ધતા આદિકે લિયે અનુપમ ઔષધિ હૈ. આવશ્યકતાકે સમય ૨ સે ૩ માશા તક ગરમ જલકે સાથ ખિલાવેં. (માસા = એક તોલેકા બારહવાં ભાગ)

એક બહનકે અત્યન્ત મેદસ્વી શરીરકે બારેમેં બાતચીતકે સિલસિલેમેં શ્રી ગુરુદેવને પૂછા :- તુમને કેલેરી કેલરી કઈ બાર કહા, વહ ક્યા હૈ ? બહન :- ડાક્ટરને સમઝાયા હૈ કિ જિસ અનાજમેં જયાદહ કેલરી હોતી હૈ, વહ મોટાપા બઢાતા હૈ.

શ્રી ગુરુદેવ :- ઠીક હૈ. ગેહૂં, ચાવલ, બાજરા, ચના, મક્કી આદિ સબમેં કમ જયાદહ માપમેં ગરમી હોતી હૈ. ડાકટર પદાર્થોકી ગરમીકી ગિનતી કરતા હૈં, પરંતુ પદાર્થોમેં પંચીકૃત રહે હુએ પાંચ તત્વોકે સ્વરુપકે અનુસાર પરિણામ હોતા હૈ. એક સાલકા પૂરાના ગેહૂં, ચાવલ, મૂંગ ઈત્યાદિ પચનેમેં હલ્કા હોતા હૈ. પુરાના ચાવલ કફ નહીં કરતા. ગેહૂઁ કફ નહીં કરતા, (જયાદહ સાલકા) લેકિન પુરાને ધાન્યોમેં પોષક તત્વોંકી માત્રા કમ હો જાતી હૈ.

આલસ્ય :- શ્રી વશિષ્ઠજીને કહા હૈ કિ યદિ ઈસ સંસારમેં સર્વ અનર્થોકે મૂલ કારણરુપ આલસ્ય ન હોતા તો સબ કોઈ ધનવાન વ વિદ્વાન હોતા. આલસ્યકે કારણ હી સંસારમેં નિર્ધનતા વ અજ્ઞાન અધિક હૈ. આલસ્યકા ત્યાગ કરકે અપની દશા સુધારનેકે લિયે પ્રવૃત હોના હી ચાહીયે.

શ્રધ્ધા :- ઈસલિયે અપ્રમાદસે વ ધૈર્યસે કામ લો, અપને મનસે ઔર શરીરસે. તો આત્મશાંતિ પરિણામમે નિશ્ચિત હૈ. શ્રધ્ધા ખૂબ રખના. ઈશ્વરકે નિમિત્ત તર્કબુધ્ધિકા ઉપયોગ કરના નિરર્થક હૈ. તર્ક ઈશ્વર પર આવરણ ડાલતી હૈ. અપને કિતના હી પ્રયત્ન કરેં ફિર ભી અપના નેત્રબિન્દુ અપનેકો કદાપિ નહીં દીખ સકતે જબ તક દર્પણકા સાધન ન હો. શ્રધ્ધા દર્પણ હૈ. ઉસીકા અવલંબ લો. વહ ઈશ્વરકા પ્રતિબિંબ દેતી હૈ. ઈસીકે દ્વારા ભગવત સામીપ્ય મિલતા હૈ. યહ મેરા અનુભવ હૈ. જ્ઞાનકી પ્રાપ્તિકે લિયે ભી મુખ્ય સાધન શ્રધ્ધા ઔર તત્પરતા કહે હૈ. વિવાદ કરના છોડો. કિતના હી વિવાદ કરો, બિના શ્રધ્ધાકે પ્રેમ ઈશ્વરકે ભાવકો કદાપિ સમઝ નહીં સકતે, યહ ધ્રુવ હૈ. ફિર સમય, શક્તિ વ બુધ્ધિકા ક્યોં અપવ્યય કર રહે હો ? યહી આશ્ચર્ય. ઈતને બુધ્ધિમાન

હોકર ભી યહી હાલ !!

આપ ભી ભગવાનકો પર પ્રેમ કરકે દેખો

પ્રેમી ઔર પ્રેમાસ્પદમે કઇ છોટા-બડા નહીં રહતા હૈ. દોનોં એકી ભાવકો પ્રાપ્ત હો જાતે હૈ. અભિન્નતા દોનોંકી સમાન બના દેતી હૈ. સ્થૂલ શરીર માત્રસે દો અલગ હોતે હૈં. પ્રેમ, પ્રેમાસ્પદ, પ્રેમી તીનોં એક હી હૈ. ગુણ વ ઐશ્વર્ય વ પ્રભાવકા ભાનકો લેકર પ્રેમ નહીં હોતા હૈ. પ્રેમ તો સહજ સ્વાભાવિક હૈ. કિસી ભી આકર્ષણ યા સ્થૂલ બાતોંકે પ્રભાવસે પ્રેમ કરના યહ તો વાસના હૈ જો અત્યંત અશુધ્ધ હોતી હૈ ઔર ઈસલિયે ત્યાજય હૈ.

પ્રેમ તો સર્વથા સહજ, તીનોં ગુણોંસે અતીત હૈ, ઔર બિલકુલ ભાવમય ચિન્મય સ્થિતિ હૈ. શ્રીરાધાજી ઔર ગોપિયાઁ ઈસ કોટિ પર પહૂઁચી હુઇ હૈ. નારદજી ભગવાનકી પેટ-પીડા મિટાનેકે લિયે ભક્તકા ચરણામૃત લેનેકો ચૌદહ લોકમેં દૌડા-દૌડ કરતે હૈં, તબ ગોપિયાઁ એક પલકા ભી વિલંબ ન કરતી હુઇ ઝટપટ અપના ચરણામૃત બિના ઝિઝકતે સરલ પ્રેમભાવસે સહજ હી દે દેતી હૈં. કારણ કિ ઉનકે લિયે કોઇ ભિન્નતા શેષ હી નહીં ઔર વિધિનિષેધ-પાપ-પુણ્ય આદિકા ઉન ગુણાતીત પ્રેમાસ્વાદકે આગે કુછ અસ્તિત્વ હી નહીં. ગોપિયાં તો ભગવાનકી આહ્વલાદિની શક્તિ હૈ. ઈતને વિશુધ્ધ પ્રેમમેં વાસનાકો દેખના અપને હી અંત:કરણકે કલુષિત હોના સિધ્ધ કરતા હૈ. બસ, જયાદા ક્યા કહૂં.

ભગવાન પરમ દયાલુ હૈ ઈસમેં કોઈ શંકા નહીં. વે હમેં દર્શન નહીં દેતે હૈં. ઈસમેં કારણ હમારી ત્રૂટિ હૈં. ઉનકી દયાલુતામેં કોઇ કમી નહીં હૈ. કમી તો હમારે શ્રધ્ધા વ પ્રેમકી હૈ. ભગવાન તો નિરંતર આતુરતાસે દેખતે રહતે હૈ કિ કોઈ જરા ભી પ્રેમસે મુઝે બુલાવે, જરા ભી મૌકા મિલ જાયેં તો મૈં પ્રકટ હોઉં, ઔર ભક્તકો આહ્લાદિત કરું. ભક્તસે વે ભી આહ્વલાદિત હોતે હૈં. ઈસલિયે નિશ્ચિત સમજોં કિ ભગવાનમેં પ્રેમ-શ્રધ્ધા હો ઔર વે ન મિલેં ઐસા કભી હો હી નહીં સકતા. ઈસ પર કભી સંદેહ મત કરના. પ્રેમ બઢાઓ. પરિણામ જરૂર મિલેગા. સંતોષ વ પ્રસન્નતા જરૂર પ્રાપ્ત હોંગે. “હરિ વ્યાપક સર્વત્ર સમાના। પ્રેમ તેં પ્રગટ હો હિ મૈં જાના॥”

પ્રેમ બઢાનેકા ઉપાય હૈ કિ સ્વાર્થ ઔર અહંકારકા ત્યાગ કરના. ભગવાનકો જો પ્રિય હૈ ઉનકા આધાન કરના. ભગવાનને ગીતાજીકે ૧૨વેં અધ્યાયમેં સ્પષ્ટ કહા હૈ- “શ્રધ્ધાના મત્પરમા ભક્તાસ્તેતીવ મે પ્રિયા:” સોઇ સેવક પ્રિયત્તમ મમ સોઇ। મમ અનુશાસન માનૈ જોઈ॥

અનન્યનિષ્ઠા વ અનન્ય પ્રેમ એક હી બાત હૈ. ગોસ્વામીજીને ચાતકકે ઉદાહરણસે અનન્યતાકા દર્શન કરાયા હૈ.

તુલસી ચાતક દેત સિખ, સુતહિં બાર હી બાર।
તાત ન તર્પન કીજિયો, બિના બારિધર- ધાર॥
ગંગા-જમના સરસ્વતી, સાત સમુદ્ર ભરપુર।

તુલસી ચાતકકે મતે, બિન સ્વાતિ સબ ધૂર ॥
માન રાખિબો માઁગિબો પિય સોં નિત નવ નેહુ ।
તુલસી તીનિઉ તબ ફબૈં, જૌં ચાતક મત લેહુ ॥
નહિં જાચત નહિં સંગ્રંહી, સીસ નાઈ નહિં લેઈ ।
ઐસે માની માઁગનેહિ કો, બારિદ બિન દેઈ ॥
ચઢત ન ચાતક ચિત કબહું, પ્રિય પયોદકે દોષ ।
તુલસી પ્રેમપયોધિકી તાતે નાપ ન જોખ ॥
બધ્યો બધિક પર્યો પુન્યજલ, ઉલટિ ઉઠાઈ ચોંચ ।
તુલસી ચાતક પ્રેમપટ મરતહુઁ લગી ન ખેંચ ॥
...જો જાહિકા હો રહે સો તાકિ પૂરે આસ....
સ્વાતિ બૂંદ બિન, સઘનમેં ચાતક મરતે પ્યાસ ॥

પ્રેમભાવમેં છકી ગોપિયાઁ- કાલે રંગકે કૌંઆ, કોયલ કાજલ ઈત્યાદિકો દેખતે હી ઔર ભગવાનકે નામસે મિલતે જુલતે નામોંકો સુનતે હી તથા ભગવાનકે પ્રિયજનોંકો, પ્રિય સખાઓંકો દેખતે હી ભાવવિભોર ઔર વિહ્વલ હો જાતી થી. અનુરાગકી તલ્લીનતામેં કોઈ નેમ નહીં રહતા.

પ્રેમ અધીન્યો છાક્યો ડોલૈ, ક્યોંકિ ક્યોંકિ બાની બોલે ।
જૈસે ગોપી ભૂલી દેહા, તૈસો ચાહેં જાસો નેહા ॥
ન્યાયશાસ્ત્ર કહતે હૈં, પ્રગટ ઈશ્વરવાદ ।
મીમાંસાહિ શાસ્ત્રમાંહિ કર્મવાદ કહયો હૈ ॥
વૈશેષિક શાસ્ત્ર પુનિ, કાલવાદિ હૈ પ્રસિધ્ધ ।
પાતંજલિ શાસ્ત્રમાંહિ, યોગવાદ લહયો હૈ ॥
સાંખ્યશાસ્ત્રમાંહિ પુનિ પ્રકૃતિ પુરુષ વાદ ।
વેદાંત જુશાસ્ત્ર તિન બ્રહ્મવાદ ગહયો હૈ ॥
''સુંદર'' કહત ષટ શાસ્ત્રમાંહિ ભયો વાદ ।
જાકે અનુભવ જ્ઞાન વાદમેં ન બહયો હૈ ।

ભગવાનકી યહી તો વિશિષ્ટતા હૈ કિ વે સત્ચિત આનંદ ચિન્મય માત્ર નહીં હૈ, અપિતુ સર્વ સમર્થ હોને પર ભી વે પરમ કરુણા-વરુણાલય હૈ. વે સદૈવ કરુણા બરસા રહે હૈં, પ્રેમ બરસા રહે હૈં. ઈસલિયે પ્રેમકે વશ ભગવાન પ્રેમી ભક્તોંકે આધીન હોતે હૈ. ઈસમેં કોઈ સંશય નહીં.

જબ હમ ભગવાનકો ભજતે હૈં. તબ ભગવાન ભી હમકો ભજતે હૈં. હમ તો થોડા ભજતે

હે, થોડા પ્રેમ કરતે હૈં ફિર ભી વે ઈતને દયાલુ હૈ કિ હમારા થોડા પ્રેમ વ ભજનકો ભી બહુત માન લેતે હૈં, ઔર ઉસસે કઈ ગુના જયાદહ પ્રેમ વે હમકો કરતે હે. યહ મૈં સત્ય કહ રહા હૂં. અનુભૂતિકી બાત હે. ઔર પક્કે દાવેકે સાથ કહતા હૂં કિ આપ ભી ભગવાનકે પર પ્રેમ કરકે દેખો ! યહ બાત ફૌરન ખરી ઉતરેગી.

અંત:કરણ કામવાસના, ધનપ્રાપ્તિકી વાસના, યશ માન બડાઈ કી આકાંક્ષા ઔર સ્થૂલ પાર્થિવ પદાર્થોકી વાસનાઓંસે લદાલદ ભરા હે તબ તક ગોપીપ્રેમકા પૃથ્થકરણ વ આલોચના કરનેકી મહાન ધૃષ્ટતા કોઈ ન કરે.

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને શ્રીગીતાજીકે ઉપદેશકે દ્વારા સાધકકો અપને નિશ્ચિત ધ્યેયકે પ્રતિ આગે બઢનેકા ક્રમ બતાયા હે. ઔર, વહ ધ્યેય ક્યા હે યહ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને અપને અવતારકાર્યમેં વ ચરિત્રલિલામેં પ્રત્યક્ષ કિયા હેં.

સાધક માત્રકો ગોપીપ્રેમ અપનાના હી પડેગા. અપને ગોપીપ્રેમસે ઓતપ્રોત તન્મય હોકર હી સાધક ઈશ્વરરસકા આસ્વાદન કર પાતા હે. ગોપીપ્રેમ ઈતની પવિત્ર વિશુધ્ધ ભાવના હે કિ ઉસમેં સમસ્ત પ્રાણી-પદાર્થોકા વ સમસ્ત વિષય-વાસનાઓંકા સમૂલ ત્યાગ સહજ રુપસે હો ગયા હોતા હે.

વહ ઈતની ગાઢ પ્રેમકી પ્રેમોન્મત્તતા હે. ઔર ઈતની ઉંચી ઉન્માદાવસ્થા હે કિ વહાં જીવાત્મા ઔર પરમાત્મા, ગુરુ ઔર શિષ્ય-એકાકાર વ તન્મય બને હુએં હૈ. જગતકા, સંસારકા, વિષયવાસનાકા સમ્યક અભાવ હે.

નિરયન ઔર સાયનમેં ફર્ક રહતા હે :-

વૃશ્ચિક રાશી જલ તત્વકી તીન રાશિયોમેં મધ્યકી હે. ૨૩ અકતુમ્બરકે આસપાસ સૂર્ય વૃશ્ચિકમેં પ્રવેશ કરતા હે. ઔર ૨૨ નવેમ્બરકે આસપાસ ઉસે પાર કર જાતા હે. સૂર્યકા પ્રભાવ પ્રવેશકે બાદ કરીબ પાઁચ-છ દિનકે બાદ પડતા હે. ઈસલિયે ૨૩ અક્તુબરસે ૨૮-૨૯ અક્ટુબર તક જન્મ લિયે હુયે મનુષ્યોમેં રાશિકા પૂરા લક્ષણ, સામર્થ્ય આદિ દીખનેમેં નહીં આતા હે- ઉનમેં તુલા રાશિકે લક્ષણોંકા તથા જન્મકે સમયકે ચંદ્ર જીસ રાશિમેં હોતા હે ઉસ રાશિકે લક્ષણોંકા ભી મિશ્રણ દિખનેમેં આતા હે.

પ્રશ્ન :- આપને જો તારીખ કહી હે- ઉસ તારીખકે દિન સૂર્યકી રાશિ વૃશ્ચિક નહીં હે. પંચાગમેં મૈને દેખા તો યહ માલૂમ હુઆ હે.

શ્રી ગુરુદેવ :- દેખો ! હજારોં વર્ષ પૂર્વે પૃથ્વીકી જિસ પ્રકારકી ગતિ થી ઉસી પ્રકારકી આજ નહીં રહી હે. ઈસલિયે નિરયન પંચાગકી ગિનતીમેં ફર્ક રહતા હે. સાયનમેં નહીં રહતા હે. દષ્ટાંત :- પંચાગ કહતા હે ૧૪ જાન્યુઆરીકો સૂર્ય મકરમેં હોતા હે. દૂરબીનસે દેખોગે તો પત્તા પડેગા કિ ૧૪ જાન્યુઆરીસે કઈ દિન પહલે સૂર્ય મકરમેં હો ચુકા હે. પરંતુ ફિર ભી હમ લોગ ૧૪ જાન્યુઆરીકો હી સંક્રાતિ માનતે હે. નિરયન ઔર સાયનમેં ૨૩ અંશકા ફર્ક હે. ઈસલિયે પંચાગમેં દિયે હુયે સૂર્યકે અંશમેં ૨૩ અયનાંશ જોડકર ગિનતી કરની ચાહિયે.

આનેવાલે વર્ષોમેં વિશ્વભરમેં બોંમ્બકા ભય સબકો ફ઼ફડાયેગા

અબ પોલેન્ડ દ્વારા રશિયા કહતા હૈ કિ મધ્ય યુરોપકો પરમાણુ શસ્ત્રસે મુક્ત રખના ચાહિયે. અમરિકા યહ બાત નહીં સ્વિકારતા. ક્યોંકિ ઉસને નાટોકે દેશમેં અણુશસ્ત્રોકે દ્વારા અપની સત્તાકા વિસ્તાર કરનેકા લશ્કરી વ્યુહ બનાયા હૈ.

યુનોમેં એશિયાકે હિંદી મહાસાગરકો અણુશસ્ત્રોસે મુક્ત રખનેકી બાત નિશ્ચિત કર લેના ચાહિયે. ભવિષ્યમેં યહ બાત મહત્વકી બનેંગી.

અણુશસ્ત્રોંસે પ્રાકૃતિક જલ, વાયુ ઔર પ્રકાશકી સમતુલા બિગડ રહી હૈ. પરિણામમેં વિશ્વભરમેં ઝહરીલે રોગોંકી બીમારી બઢ રહી હૈ. ઔર આગે ખૂબ બઢેગી. પરિણામમેં આનેવાલે વર્ષોમેં વિશ્વભરમેં બોમ્બકા ભય સબકો ફ઼ફડાયેગેં.

વ્યાસજી

હમારી સંસ્કૃતિમેં આદિ મહાકાવ્ય વાલ્મીકી રામાયાણ હૈ. ઈસકે બાદ કૃષ્ણદ્વૈપાયન વ્યાસજીકે મહાભારત કા સ્થાન હૈ. વ્યાસજીને વેદોંકા વિસ્તાર કરતે હુએ કઇ પુરાન આદિ લિખે હૈ. ઈસલિયે કૃષ્ણદ્વૈપાયન વ્યાસજીકી ઉપાધી મિલી.

મહાભારતકે શાંતિપર્વ ઔર અનુશાસનપર્વમેં ભારતીય રાજનીતિ, સમાજ રચના ઔર શિસ્તકે બારેમેં કઇ સિધ્ધાંતોંકા દિગ્દર્શન વ્યાસજીને દિયા હૈ.

વ્યાસજી જગદ્ગુરુ હૈ. ઉન્હોંને સ્વયમ્ અપને સાહિત્યકે બારેમેં પૂર્ણ આત્મવિશ્વાસકે સાથ ઔર આત્મશ્લાઘાકે જઘન્ય દોષસે પરે સ્થિત રહકર સ્પષ્ટ કહા હૈ કિ ધર્મ, અર્થ, કામ ઔર મોક્ષકે ચારોં પુરુષાર્થકે બારેમેં જો ભી જ્ઞાન હૈ વહ સારા ઈસીમેં મહાભારતમેં સમાવિષ્ટ કિયા ગયા હૈ. જો ઈસમેં હૈ વહી અન્યમેં હૈ. જો ઈસમેં નહીં હૈ. વહ કહીં નહીં હૈ. જગતમેં જો ભી જ્ઞાન હૈ- કહા જાતા હૈ કિ- વ્યાસોચ્છિષ્ટં જગત સર્વમ્.... શ્રી વ્યાસજીને ક્ષમા માંગી હૈ- પરબ્રહ્મ પરમાત્માસે :-

રુપં રુપવિવર્જિતસ્ય ભવતો ધ્યાનેન યત્ વર્ણિતમ્,
સ્તુત્યા અનિર્વચનીયતા અખિલ ગુરોર્દુરિકૃતાયન મયા ।
વ્યાપ્તત્વં ચ નિરાકૃતમ્ ભગવતો યત્તીર્થયાત્રા દિના
ક્ષન્તવ્યમ્ જગદીશ તદ્ વિકલતા દોષ ગયમ્ મત્કૃતમ્ ॥

જિસકા કોઇ રુપ નહીં હૈ ઐસે અરુપકે રુપકા ધ્યાનદ્વારા મૈને વર્ણન કિયા, જો અનિર્વચનીય હૈ ઉસકી મૈંને વાણી દ્વારા સ્તુતિ કરકે અનિર્વચનીયતા દૂર કી, તીર્થયાત્રાકે વર્ણન કરકે મૈંને ભગવાનકા વ્યાપ્તવ્ય સમાપ્ત કર દિયા- એકદેશીય વર્ણન કિયા; હે જગદીશ ! મેરી પ્રેમ વિહ્વલતાસે મુઝસે હુએ યે દોષકે લિયે મુઝે ક્ષમા કરેં.

દિનાંક ૧૧-૧૧-૫૭ કો આનંદ, ઉસ્તાહ કે સાથ નેત્રયજ્ઞકા સમાપન હુઆ. સબ મિલકે ૨૦૫૯ ઓપરેશન હુએ. ડૉ. છબીલભાઇ, ડૉ. જોશી, ડૉ. ઝવેરી, ડૉ. જોગેલકર ઔર ડૉ. દવેકી પાર્ટી મેડિકલ સેવામેં રહી થી.

મંદસૌર ૧૪-૧૧-૫૭ ભોજન કરકે હમ સબ અભી આરામકો લેટે હી થે કિ શ્રી ગુરુદેવકી આવાજસે સબને અપને અપને નામ એક સાથમેં સૂનેં. હમ ઘબડાકર ઉઠેં. શ્રી ગુરુદેવ સન્મુખ હી ખડે !! જયંતિભાઈ ઔર હરિભાઈ ભી આ પહૂંચે.

શ્રી ગુરુદેવ :- અભી ૧૦ મિનિટકે અંદર આપ સબ સ્ટેશન પહુંચે ઔર ટ્રેનસે ભાવનગરકે લિયે રવાના હો જાયેં. મેરા જો હોય સો. મેરા પોગ્રામ પૂછના નહીં. માઁ, હરિભાઈ સામકો ટ્રેન મિલેંગી- પુષ્કરકે લિયે. આપ સબ અભી તૈયાર હો જાયેં. શ્રી ગુરુદેવને ઘરમેં દેખા તો નોકર ભોજન પા રહા થા. જૂઠે બર્તનોંકા ઢેર લગા થા. ધોનેકે કપડે બાલ્ટીમેં હી થે. શ્રી ગુરુદેવ :- યે સબ ઐસા હી છોડ દો. (મેરે નોકરકા નામ ગોપજી થા) ગોપજી તુમ ભોજન પાકર અપના સામાન લેકે સીધા મોટરમેં બૈઠ જાના. મૈંને કહ દિયા હૈં. અભી દો મોટરેં આતી હૈં. યે બર્તન કપડેં સબ મૈં ઔર માઁ વ્યવસ્થિત કર લેંગે. ઔર કુમુદકો મૈં પહૂંચા દૂંગા. હમ ભાવનગરકો રવાના હો ગયેં.

કૃષ્ણા બહનકી નોટમેંસે

મધ્ય પ્રદેશકે સ્વાસ્થ્યમંત્રીશ્રી મથુરાપ્રસાદજીને જો સુચન કિયા થા કિ આદિવાસી ક્ષેત્રકા સ્થાન બસ્તર જિલ્લામેં ભવિષ્યમેં કેમ્પકા આયોજન કિયા જાય. ઈસ આયોજનકે અનુસાર સબ સામાન જમનાદાસભાઈ માનસતાકે મામાકે ગોદામ (રાયપુર) પર ભેજનેકા નિશ્ચય હુઆ. ઔર રાત્રિમેં હી ગુરુદેવને અનંતપુરકે લિયે પ્રયાણ કિયા.

અનંતપુર ઔર ઈસકે આસપાસકે લોગોંને વહાઁકે નૈત્રરોગીઓંકે લિયે ઈતને દૂર બસ્તર ન જાનેકી બજાય યહાઁ નજદીકમેં નેત્રયજ્ઞકા આયોજન કરનેકી શ્રી ગુરુદેવકો બહુત ભાવપૂર્ણ પ્રાર્થના કી. મૈં બોમ્બે પહૂંચી. આઠ દિનકે અંદર હી શ્રી ગુરુદેવકા પત્ર મિલા. લિખા હૈ:- બેટા એક છોટા સા કેમ્પ ઈધર સીરોજમેં કર લેવે તો ? તેરે જાદુઈ જોલેકા ક્યા હાલ હૈ ? જયાદા નહીં. ૧૦૦-૨૦૦ ઓપરેશન એક ડૉકટર કરેં. વૈસા ઠીક સમજેં તો ડૉ. જોશીસે પૂછના ઔર કિસીકો કષ્ટ નહીં દેંગે. બસ્તરકે લિયે સબકો બહોત સમય દેના પડેગા ન ?

તું જૈસા સમઝે બાત કરકે શિધ્ર પત્ર દેના. યદિ કેમ્પ કરના હૈ તો ભોપાલ હી પેમ્પલેટ છપા લેંગે ઔર સામાનકે લિયે છબીલભાઈસે પરામર્શ કર લેના કુછ નયા ખરીદ લેંગે, રાયપુરસે તો અબ સામાન નહીં આ સકતા.

છબીલભાઈકી પ્રેકટીસકી હાની હોતી હૈ ઔર મોટાભાઇ, આદિ ઈનકો બાર બાર આનેસે નારાજ હોતે હૈ. ઈસલિયે છબીલકો નહિં, આના ચાહિયે. ઔર કામ ભી કમ હૈ. છબીલ બસ્તરકે લિયે તૈયાર રહેંગે. બસ, યહાં આનેકી જરુરત નહિં. બેટા, પ્રત્યુતર શિઘ્ર અનન્તપુર દેના. મૈં તેરે પત્રકી પ્રતિક્ષા કરતા હૂં. સબકો આશિષ. રણછોડદાસકા આશિષ.

અનન્પુરસે- ૬-૧૨-૫૭કા પત્ર મિલા- શ્રીરામચંદ્રાય નમ:

પ્રિય કમુ, પ્રિય કમુ, આસીસ. આજ ફોનસે માલૂમ હુઆ કિ તૂ બમ્બઈ હૈં ઔર આનંદમેં યહ સુનકર કિતના આનંદ હુઆ હૈ કમુ. સચમુચ સ્નેહ એક વિલક્ષણ તત્વ હૈ. કુમુ

મેરા સ્વાસ્થ્ય ઠીક હોતા જાતા હે. તૂં ચિન્તા ન કરના ઔર મૈં શીઘ્ર હી ભાવનગર જાનેકા સોચુંગા. બચ્ચી બહનકે પાસ ઔર તૂં ભી પહૂંચ આના.

તૂજે બમ્બઈમેં ગુલાબ તો મિલતે હોંગે ન ? મૈં જરૂર તેરે ગુલાબોંસે પ્રસન્ન હોતા હું ઔર રહૂંગા. તૂંને પી.એચ.ડી. કા આખરી રુપમેં લિખના પ્રારંભ કર હી દિયા હોગા. કમુ, તૂને મેરે લિયે કિતના સહન કિયા પર ભલે તેરા ચિત પત્ર લિખનેકા ના કહેં તો ભી લિખના ઔર શીઘ્ર હી લિખના, ઔર રોજ લિખના. મૈં પ્રતિક્ષા કર રહા હૂં. હોં. પ્રિય કમુ આશીસ.

અનંતપુર, ૬-૧૨-૫૭ કો માઁ વ હરિભાઈ કો લિખા- હરિલાલભાઇ, માઁ સાદર આશીરવાદ. મેરી સ્વાસ્થય પ્રકૃતિ દિન પ્રતિદિન સુધરતી જાતી હૈ ઔર બલ ભી ક્રમશ: બઢ રહા હૈ. યહ બિલકુલ ક્રિયા ચાલુ હૈ. ચિંતા કરના નહીં. માઁ તુમ વ્યર્થમેં અધિકાર અનધિકારક અનુમાન કરતી હો. મૈંને કિતને હી બાર કહા હૈ કિ આપકો મેરે પર સબ પ્રકાર પુર્ણ અધિકાર હૈ. બરાબર મૈં મંદસૌરસે પુષ્કર આનેકા થા પર બચી બહનકે સ્વાસ્થયકે કારણ વહાઁ વહ ન રહનેકા વિચાર રખ રહી હૈ તબ પુષ્કર આનેમેં ફેરફાર કરના પડા. દૂસરે યહ ભી કારણ હૈ કિ વહાઁ પર મુજે લોગ આને જાનેવાલે વિચાર કરાતે ઐસી દશામેં પુષ્કરમેં ફેરફાર કિયા ગયા. કુમુદકે હઠકો આપ અધિકાર પ્રાપ્ત લિખતી હો ઔર અપનેકો અનધિકાર લિખ કર આશ્ચર્ય હી નહીં પર ખેદકી સંભાવના હોતી હૈ.

માઁ તુમારે આનેકા તો મૈં અવશ્ય લિખતા, પરંતુ યહાઁ પર મેરે શરીરપૂર્તિ સબ સુવિધાયે હૈ ઔર તુમ ચિંતા ન કરો. હરિલાલભાઈ ! સાદર આશીરવાદ. મેરા સ્વાસ્થય ઠીક હૈ. તુમ ચિંતા ન કરો મૈં શીઘ્ર હી સ્વસ્થ હો જાઉંગા. ઔર ભાવનગર જાતે સમય જરૂર પુષ્કરસે હોકર જાઉંગા. માં, માં, માં, ચિંતા ન કરો. મૈં સ્વસ્થ હોતા જાતા હું. રણછોડદાસકા આસીસ

અનન્તપુર, ૧૯-૧૨-૫૭ કો શ્રી ગુરુદેવને લિખા- પ્રિય કુમુદ, આસીસ તુમારી ઈચ્છાનુકૂલ નહીં હો રહા હૈં. કુમુ, તુમ સત્ય સમજના કિ દેવવશાત્ હી મૈં આજ સ્વાસ્થ્યકી પરવાહ ન કર ઈન્દૌર જા રહા હૂં. કુમુ ક્યા લિખૂં ! મેરી કમુ ! રણછોડદાસ.

સિરોંજ ૨૩-૧૨-૫૭ કો શ્રી ગુરુદેવને લિખા- પ્રિય કુમુદ, તુમ્હારી અતિ પ્રિય તિથિ માઘ સુદી ૬ સુરક્ષિત હૈ. તુમ ચિન્તા ન કરો. તુમ મેરે એકાન્તમેં ચલે જાનેકા બહુત દબાવયુક્ત આગ્રહ કર રહી હો, ઔર નેત્રયજ્ઞકા વિરોધ કરતી હો યહ ઠીક નહીં હૈ કારણ કિ મૈં ઈસસે કુછ કામ હી નહીં કરતા હૂં. તુમ શાયદ આફ્રિકા જા રહી હો ? તો ભલે જાઓ પર સ્મરણ રહેં કિ મૈં હમેશા તુમકો યાદ કરતા રહૂંગા. મૈં તેરા હૂં, રહૂંગા, રહા હૂં. દુ:ખ ન લગા તેરી નિધિ સદૈવ સુરક્ષિત વ અક્ષુણ્ણ હૈ. પરન્તુ પરમાર્થ કાર્યકો મૈં કૈસે મના કર દૂં. ઔર એકાંતકો કૈસે ચલા જાઉં ?

સિરોંજ ૩૦-૧૨-૫૭ કો શ્રી ગુરુદેવને લિખા- પ્રિય કુમુદ, સાદર આશીર્વાદ. કમુ મેરી સ્વાસ્થ્ય બીચમેં બહુત ઉત્તમ હો ગયા થા પરંચ થોડા ઉજ્જૈનમેં કુછ ઐસા હુઆ યા મૈંને માન લિયા કિ એક વિલક્ષણ જવાબદારી મેરે ઉપર આ ગઈ. રમેશ, ફૂલચંદજી, બાલુભાઈ, બેબી,

સબકો ભી કિતના સહન કરના પડા. સંભવત: ઉસ ઘટનાકા મેરે સ્વાસ્થય પર પ્રભાવ પડા હો.

કમુ, મૈં ફિરસે બિનાગંજ યા દૂસરે સ્થાન પર આરામ વ નિર્દ્વન્દ્વતાકે લિયે જાનેકા વિચાર કર રહા હૂં ઔર ચાહતા હૂં. યહાં પર સિરોંજમેં યજ્ઞ ૧૫-૧-૫૮ સે પ્રારંભ હૈ. તૂં નિશ્ચય રખ ઈસમેં મૈં ભાગ નહીં લે રહા હૂં ઔર ન ઓપરેશન સમય રહૂંગા. તૂં જબ ચાહે તબ મેરે પાસ આ જા. કમુ પરહિત ભાવનાસે પ્રેરિત મૈં યંત્રવત હો ગયા હૂં. ઔર કિતના સમજાનેકે લિયે કહાં તકકા પ્રયત્ન કરતા હૂં- ઉસકા કુછ પરિણામ નિકલતા નહીં હૈ. નિરર્થક સમયકી હાની હોતી હૈ. રાગ-દ્વેષ બનતે હી જાતે હૈં ઔર તૂં સહન કરતી જાતી હે ઔર મૈં ભી. તુમારી માઘ સુદી તીવ્ર ગતિસે આ રહી હૈ. કબ આતી હૈ, લિખના.

સિરોંજ, ૪-૧-૫૮ કો શ્રી ગુરુદેવને લિખા- માઁ, હરિભાઈ સાદર આશીરવાદ. સ્વાસ્થ્ય સાધારણ હૈ ઔર કોઇ ફેરફાર હોતા નહીં. સિરોંજમેં યજ્ઞ તો હૈ પર બહૂત સાધારણ, ઈસસે મેરે સ્વાસ્થ પર કોઈ પ્રભાવ હોગા નહીં. માઁ મૈં તુમારેસે ભિન્ન નહીં, યહ વિશ્વાસ રખના હો. મેરે મનકો પુરી ખાતરી મુઝે હૈ કિ મૈં અભિન્ન હૂં. રણછોડદાસકા આસીસ.

સિરોંજસે ૬-૧-૫૮ કો તાર હૈ આનંદબહન (મેરી માતાજી) ઉપર કિ કુમુદકો ગંજબાસોદા ભેજો, પઠાણકોટ એક્ષ્પ્રેસસે, ઔર તારસે ખબર દો કબ આતી હૈ ?

સિરોજ : ૧૦-૧-૫૮ મૈં પ્રણામ કર રહી થી. શ્રી ગુરુદેવ :- માદ્રી ! હમારે લિયે કલસે બસ વહી અપના ચિક્કુકા કાર્યક્રમ ચલેગા. ડહાણૂકે મશહૂર ચીકુકા કરંડિયા મેરે સામાનમેં થા હી. લેકિન બહુત કચ્ચે થે ઔર સર્દી બહુત તેજ થી. ફિર ભી દૂસરે દિન ચાર ચીકુ પક્કે હુયે તૈયાર મિલે. તિસરે દિન ચીકુ પાતે સમય શ્રી ગુરુદેવને કહા- કુમુદ જબ તક હમ યહાઁ હૈ રોજ દો-દો ચીકુ દોગી ન ? મૈં :- મુઝે તો બડા આશ્ચર્ય હો રહા હૈ કિ આપ ઔર ઈસ તરહ ચીકુકી બાત કરેં યહ મેરે ગલે નહીં ઉતર રહી, ઈસમેં જરુર કોઈ કારણ હૈ.

શ્રી ગુરુદેવ :- હૈ તો વૈસી હી બાત, સચ બતા દૂં ? મંદસૌરસે તુઝે, બચ્ચીબહન, સરોજબહનકો સોતેસે જગાકર દો મિનિટમેં હી યકાયક બિદા કર તો દિયા પરંતુ મેરે ચિત્ત પરસે વહ મેરા અન્યાય હટતા હી નહીં હૈ. તુમારા ન કોઇ દોષ થા ન કોઈ કસુર. દૂસરોંકે દ્વેષકા ભાજન તુમકો બના દિયા.

અબ તુમકો પ્રસન્નતા રહે ઐસા કરના હૈં ઔર એક બાત ધ્યાનમેં રખના કુમુ. કરંડિયામેંસે રોજ તુમકો ચાર ચીકુ હી તૈયાર મિલેંગે. ઔર વહ ભી જબતક હમ યહાઁ હૈ તબ તક. એક ભી ચીકુ ન કમ પડેગા ન સડેગા. !!

ઔર ઐસા હી હુઆ. તબ મૈંને શ્રી ગુરુદેવકો બાત બતાઇ કિ આપને કહા વૈસા હી હૂઆ. શ્રી ગુરુદેવ :- મુઝે તો તૂં સિર્ફ યહી બાત કર કિ તૂજે કિતની પ્રસન્નતા મિલી ?

૧૧-૧-૫૮ સામકે સમય ભોજનકે બારેમેં બાત ચલી તબ મૈંને અમૂક ભોજન લેના હી હૈ આપકો ઐસા કહકર સોગંધ દિયા. ઈસકે પર શ્રી ગુરુદેવ ઔર મેરે બીચ ખિંચતાની હુઇ. આખીર મૈંને શ્રી ગુરુદેવકી ઈચ્છામેં હી હાં ભર દી. ઔર પ્રસન્ન હો ઉઠે. ઔર કહા- આયુષ્યમેં

ઉમ્રમેં છોટી પર સબસે બડી તૂં હૈ. સબસે પહલે તૂ મેરે પાસ આઇ હૈ. ગુરુકે પાસ તો જો પહલે આવે વે હી બડા માના જાતા હૈ. આજ તૂંને બડપ્પન પુરવાર કર દિયા અબ ઈતને ત્યાગસે તુમારી ઉમ્ર ૪૦ સાલ બઢ ગઈ. મૈં :- હાયરે..... તો તો અભીસે મૈં વૃધ્ધ હો ગઈ ? શ્રી ગુરુદેવ :- પગલી ! શરીરકી આયુ, બુધ્ધિકી આયુ, હૃદયકી આયુ- અલગ અલગ આયુ હૈ.

સાધકકો જ્ઞાનવૃધ્ધ, અનુભવ વૃધ્ધ ઔર ગુણવૃધ્ધ હોના ચાહિયે. શરીરકી આયૂ ચાહેં છોટી બડી હો યહ કોઇ મહત્વકી બાત નહીં હૈ. શુકદેવજી આયુમેં છોટે હોને પર ભી જ્ઞાનકે ભંડાર વયોવૃધ્ધ થે. ઈસલિયે શરીરકે વયોવૃધ્ધ કઇ ઋષિ-મહર્ષિ ઉનકે ઉપદેશ સૂનનેકો ઉનકે સમક્ષ નીચે આસન પર બિરાજતે થે.

સિરોંજ નેત્રયજ્ઞ, ૧૩-૧-૫૮, મૈં ઔર કુંજલીલા બહન જોબનપુત્રા શ્રી ગુરુદેવકે દર્શનકો સુબહમેં ગઇ. તબ આપ ડાયરીમેં લિખ રહે થે.

શ્રી ગુરુદેવ :- ચાર્વાકને કહા હૈ કિ કર્જા કરકે ભી ઘી દૂધ ખાના. ઔર મૈં કહતા હું કિ હજાર કામ છોડકર ભી દૂધ પી લેના.

કુંજલીલા બહનને બુના હુઆ સ્વેટર અર્પણ કિયા. શ્રી ગુરુદેવને ઉસી વક્ત પ્રેમસે ધારણ કર લિયા. શ્રી ગુરુદેવ :- દકી બહન ! તૂંને તો બઢિયા સ્વેટર બૂના હૈં. દેખ તો ! બરાબર સહી માપકા બનાયા હૈં. અચ્છા, તો અબ ડાયરીમેં લિખ દૂં. ડાયરીમેં લિખા- "છબીલમામા આયે. કુમુદને દૂધ પિલાયા. દકીકા સ્વેટર પહના. પ્રાત:ખાઁસી આઇ થી. મૈંને રામકો કહા થા. અભી રોટી ખાના હૈ. બસ ઔર ક્યા લિખૂં ?"

શ્રી ગુરુદેવ :- મીરાંબાઈકે કુટુમ્બી વિરોધ કરતે થે. ઈનકે ઐસે પ્રતિકૂલ વ્યવહારસે સ્તબ્ધ હોકર ઉન્હોંને ગોસ્વામીજીકો પત્ર લિખકર ઉનકા પરામર્શ ચાહા કિ- (આપ) "મેરે માતાપિતાકે સમ હો. હરિભક્તન સુખદાઈ હમકો કહા ઉચિત કરબો હૈ સો લિખયૈ સમુઝાઈ " ઈસકે ઉત્તરમેં ગોસ્વામીજીને યહ પદ લિખા-

જાકે પ્રિય ન રામ બૈદેહી । તજિયે તાહિ કોટિ બૈરી સમ યદ્યપિ પરમ સનેહી ॥

રાત્રિસે મુઝે ઈસ પદકી સ્મૃતિ આ રહી હૈં. કુછ કારણસે ઈસ પદ ગાનેકી ઢંગ આજ બતાઉંગા કુમુદ.

આજ યજ્ઞમેં પ્રથમ ઓપરેશન હુએ. ઉસકે પહલે શ્રી ગુરુદેવને રજિસ્ટરમેં લિખા- "પરહિત સદૈવ સફલતાકી ચાવી હૈ. પતિતપાવન ભગવાન નિ:સ્પૃહ સેવા ચાહતે હૈં." યજ્ઞકી સમાપ્તિ (૨૯-૧-૫૮) મેં સબ મિલ કરકે ૧૬૮ ઓપરેશન હુએ.

સિરોંજ ગાઁવકે કઇ મુસ્લિમભાઇ અપની આઁખોકી સારવાર કરાનેકો કેમ્પમેં આયે થે. ઈસ પર એક ભાઈને શ્રી ગુરુદેવકો કહા :- આપ મુસ્લિમભાઇઓંકોં કેમ્પમેં ક્યોં રખતે હોં ?

શ્રી ગુરુદેવને ઉત્તરમેં કહા :- મૈં ઈસ નેત્રયજ્ઞમેં સિર્ફ એક માનવ હૂં. પરન્તુ અંગત જીવનમેં પક્કા હિન્દુ હૂં. જાતિ ભેદ તો શરીરકે સાથ હૈ. માનવતા ઔર પ્રેમકા કોઇ શરીર વ આકાર નહીં હોતા. શરીરસે જો જાતિભેદ હૈ, ઉસકો હી સર્વોપરી સમઝકર માનવતા ઔર પ્રેમકા ગલા

ઘોંટ દેના કહાઁકા ન્યાય હૈ ?

ગાઁવકે હિન્દુઓંને સત્યનારાયણ ભગવાનકી પૂજા વ ભજનકે કાર્યક્રમ રખા ઔર મુસ્લિમોંને કવ્વાલી ઔર મોહલતકા પ્રોગ્રામ રખેં થે. દોનોં કાર્યક્રમમેં શ્રી ગુરુદેવ પધારે. કેમ્પ સમાપ્તિકે બાદ સબ સામાન બાંધનેકે કાર્યમેં મુસ્લિમભાઈઓંને ભી મદદ કી. ઉનમેં એક ભાઈ બોલ ભી ઉઠે કિ "રામ રામ કરતે જાઓ ઔર સામાન ઉઠાનેમેં મદદ કરતે જાઓ. ઈસ કેમ્પમેં તો ખુદાકા ફિરસ્તા બસતા હૈં. રામ વ રહીમ દોનોંકો વે એકહી સમઝતે હૈં."

મૃતકકો પ્રણામ

શ્રી ગુરુદેવકે સાથ મોટરમેં હમ આનંદપુર જા રહે થે. સામનેસે અરથી કે સાથ શબયાત્રા આતી દેખતે હી શ્રી ગુરુદેવને કહા :- "એક બાજુ પર મોટર ખડી કર દોં."

શબયાત્રા મોટરકે પાસમેંસે નિકલી તબ શ્રી ગુરુદેવને દોનોં હાથ જોડકર અપના મસ્તક નવાયાં. જબ પૂરે લોગ નિકલ ગયે તબ મોટર ચાલુ કરવાઇ.

એક બાર શ્રી ગુરુદેવને કહા થા- મૃત્યુ વસ્તુતઃ મંગલકારી હૈ. હમને ઉસે અમંગલ સમઝ લિયા હૈ. હમ ઉસસે ભયભીત રહતે હૈં, ઉસકો અનિચ્છનીય ઔર અપશુકન સમજ બૈઠે હૈં. મૃત્યુ ઔર જીવન દોનોં સદૈવ સાથ હી રહતે હૈ. જિસ પ્રકાર દિન ઔર રાત્રિ. જીવન હૈ તો મૃત્યુ હૈ, મૃત્યુ હૈ તો જીવન હૈ. મૃત્યુ ભી જીવનકા એક ભાગ હૈં.

સિરોંજસે જા રહે થે. રાસ્તેમેં અમરસિંહ ડાકૂ શ્રી ગુરુદેવકે દર્શન-મિલનકો આયે. નેત્રયજ્ઞકા સબ પૂરે પૂરે રિપોર્ટ ઉસકે પાસ થી. ગરીબોંકી ઈતની અચ્છી પ્રકારસે ઉત્તમ સેવા કી ઈસકે લિયે વહ શ્રી ગુરુદેવકો ધન્યવાદ દેના ચાહતે થે. મિલને પર શ્રી ગુરુદેવકી માનવતાકો જગા દેનેવાલી, આત્મિક પ્રભાવસે બહુત પ્રભાવિત હો જાને પર ઉન્હોંને કહા- "મહારાજજી ! મુઝે આત્માકે આનંદકી જરા-સી ભી અનુભૂતિ હો સકે ઈસકા કોઈ ઉપાય બતાઈયે.

શ્રી ગુરુદેવને ઉનકો જનહિતમેં ધનકા ઉપયોગ કરનેકો કહા. હિંસાકા ત્યાગ કરનેકો કહા. શ્રીરામમંત્ર ભી દિયા ઔર કુછ આવશ્યક ક્રિયાયેં ભી સમઝા દી. શ્રી અમરસિંહને ફલ, મેવા, મિઠાઇ વ ગરમ ગરમ દૂધ શ્રી ગુરુદેવકો નિવેદિત કિયા શ્રી ગુરુદેવને દૂધ વ સેવ લિયા. પશ્ચાત્ હમ સબને ભી લિયા.

આઁખોકે લિયે :-

આઁખો કો સ્વસ્થ રખને કે લિયે :- લેટે લેટે પઢનેસે આઁખ ચૌકસ બિગડતી હૈ. ચલતી ટ્રેન, મોટરમેં બૈઠકર પઢનેસે આઁખ બિગડતી હૈ. જયાદા રોશની હોવેં, જયાદા સૂર્ય પ્રકાશ પુસ્તક પર હોવેં ઐસી હાલતમેં પઢનેસે આઁખે બિગડતી હૈ. પઢતે-પઢતે યા દેખતે સમય આઁખોકો બરાબર પલકના ચાહિયે. નહીં પલકાનેસે બિગડતી હૈ. દિનભરમેં પાઁચ બાર આઁખોકો ઠંડે જલસે ધોનેસે જયોતિ અચ્છી રહતી હૈ. સાથ હી સાથ પૈરેંકે તલુઓંકો ભી પાઁચ છ બાર ઠંડે જલસે ખૂબ ધોના ચાહિયે.

ઉઠી હુઇ આઁખકે લિયે :- દેહાતોમેં વ જંગલોમેં જો ઉઠી હુઇ આઁખોમેં જો દવા ડાલી

જાતી હૈ ઉસસે ફૂલો વ મોતિયાબિન્દ હો જાતા હૈ. ઉસસે આઁખે ચિપક જાતી હૈ. જબ ખુલતી હૈ તબ લાલી તો નહીં રહતી હૈ, લેકિન ફૂલી દિખાઇ પડતા હૈં. મૈંને કઈ દેહાતોંકી હાટમેં વ બાજારમેં દેખા હૈ કિ ઉઠી હુઇ આઁખોકી દવા ખૂબ બિકતી હૈ.

તીન તોલે ફિટકરી, આઠ આનીભર છોટી ઈલાયચી ઔર આધા માશા અસલી નીલથોથા યાનિ તૂતિયા (મોરથોથૂ) તીનોંકો મહીન ઘીસે. બડી સાઇઝકી એક બોટલમેં ગંગાજલ ભરકર પીસા હુઆ ચૂર્ણ ઉસમેં ડાલેં. દશ દિનોં તક દિનમેં તીન-ચાર બાર બોતલકો ખૂબ અચ્છી તરહ હિલાવે. ઔર ફિર રખ દેવેં. દશ દિનકે બાદ દવા તૈયાર હો જાતી હૈં. આઁખોકે છોટી-છોટી બિમારિયોંકી તો કૌન કહેં- ચાર-પાઁચ માસકા સાધારણ ફૂલા ભી કાટ દેગી. ચેચકકે બિગડી આઁખ પર તો કોઇ ઈલાઝ નહીં. (ઈસ) દવાકી દો-દો બૂંદે આઁખોમેં ડાલેં. લમ્બે સીધે લેટ કર ડાલેં. ઔર પાઁચ મિનિટ આઁખે બંદ રખકર લેટે રહે. ઉઠી હુઇ આઁખોકે ઉપર તો અચૂક હૈ. ચશ્મેકે નંબર ભી નિલક જાતે હૈ.

સાદા સુરમા :- મિસરી ૧ તોલા, યશદકે ફૂલ ૩ તોલા, ફૂલાયા તૂતિયા ૧ તોલા, ફૂલાઇ ફિટકરી ૧ તોલા. સબકો બારીક પીસકર ગુલાબજલમેં ઘોટકર ગોલી કરકે રખો. ગુલાબજલમેં ઘીસકર આઁખોમેં લગાનેસે આઁખોકી પીડા, જલન, સૂજ, લાલી આદિ દૂર હોતે હૈં.

ઉપનિષત્ કે જનક બહુધા ક્ષત્રિય લોક હૈ

ઉપનિષત્ માને ગૂઢ ઉપદેશ, ગુઢ રહસ્ય. શ્રી શંકરાચાર્ય મહારાજને કહા હૈ કિ સંસારકે કારણરુપ અવિદ્યા, જન્મ, જરા, વ્યાધિ ઈત્યાદિ કલેશોંકા નાશ કરાનેવાલા ઔર પરબ્રહ્મકી પ્રાપ્તિ કરાનેવાલા જો હૈ વહ ઉપનિષત.

ઉપનિષદ વિદ્યા ગૂઢ રહસ્યકી તરહ રખી જાતી થી. ગુરુ યા આચાર્ય નૂતન શિષ્યકો પૂરી વિદ્યાકા દાન તબ તક નહીં દેતા થા જબ તક કિ શિષ્ય અપની જિજ્ઞાસા વ યોગ્યતાકો સાબિત ન કર દેતા. ઐસે કઈ ઉદાહરણ ઉપનિષદોમેં હૈ. કૌશીતકી ઉપનિષદમેં ઈન્દ્ર વ પ્રતર્દનકા સંવાદ, બૃહદારણ્યકમેં યાજ્ઞવલ્ક્ય ઔર જનકકા સંવાદ, છાંદોગ્યમેં રૈક વ જનશ્રુતિકા સંવાદ ઈત્યાદિ.

ઉપનિષતકા અર્થ હોતા હૈ ગુરુકે સમીપ બૈઠકર ગુઢ ઉપદેશ ગ્રહણ કરના. ઈસીકો ગુપ્ત બૈઠક કહા ગયા ઔર ઈસીકો ગુહય ઉપદેશ, રહસ્ય યા ઉપનિષદ વિદ્યા કહા ગયા. હમ સૂક્ષ્મતાસે ઉપનિષદોકા અધ્યયન કરતે હૈં તબ હમેં એક મહાન આશ્ચર્યકી બાતકા જ્ઞાન હોતા હૈ કિ ઉપનિષદ વિદ્યાકે જનક બહુધા પ્રાય: ક્ષત્રિય લોક હૈ, બ્રાહ્મણ લોગ નહીં હૈં. ઉપનિષદ વિદ્યાકા જ્ઞાન બ્રાહ્મણોંને ક્ષત્રિયોસે શિષ્યત્વ ગ્રહણ કરકે પ્રાપ્ત કિયા હૈ.

જબ બ્રાહ્મણલોગ, ક્રિયા, યજ્ઞયાગાદિમેં ફંસે થે તબ બુધ્દિમાન જાગ્રત વિચારશક્તિવાલે મનુષ્યોંને સોચા કિ ક્યા ધર્મ ઐસી બાહય યજ્ઞયાગાદિ ક્રિયાઓમેં ઔર વિધિ નિષેધમેં હી સન્નિહિત સીમિત હો સકતા હૈ ?

બુધ્ધિમાન વિદ્વાન ક્ષત્રિય લોગોમેં યહ પ્રશ્ન ઉઠા, ફિર ભી વે બ્રાહ્મણોંકે નિદર્શન માર્ગદર્શનકે અનુકૂલ યજ્ઞયાગાદિ વ ક્રિયાઓમેં ભી પ્રવૃત રહતે થે. તથાપિ ઉન્હીં ક્ષત્રિયોને બાહ્ય વિધિ વિધાનોંકે બદલે જયાદા પ્રભાવશાલી, જયાદા પુષ્ટ-સૂક્ષ્મ બુધ્ધિપૂર્ણ વિચાર ભાવકો પુષ્ટ કિયે ઔર પ્રચલિત કિયે. યે નૂતન સંશોધન વ વિચાર અત્યંત પુષ્ટ વ નિશ્ચિત સત્ય થે કિ બ્રાહ્મણોંને પહલે તો ઉનકો નહીં માને. અપનેકો હી બુધ્ધિમાન સમઝતે રહેં. પરંતુ આખરી અંતમેં હાર માનની પડી ઔર ક્ષત્રિયોંકે પાસ નૂતન જ્ઞાન સિખનેકો જાને લગે.

ક્ષત્રિય લોગ પહલે બ્રાહ્મણોંસે અપને ઉપલબ્ધ કિયા હુઆ નૂતન જ્ઞાન છિપાકર રખતે થે. સમાન બુધ્ધિમાન વ વિચારવાનોં ક્ષત્રિયોંકે ખાસ સમૂહમેં હી ઈસ જ્ઞાનકા પ્રચાર કિયા જાતા થા. ઈસ સમૂહસે બાહર રહનેવાલોંકે લિયે યહ નૂતન જ્ઞાન અત્યંત ગુપ્ત રહસ્ય હી થા. ઈસ પ્રકાર ઉપનિષદકે જ્ઞાનકો રહસ્ય યા ગુહય ઉપદેશકે નામસે કહના રુઢ હો ગયા.

ક્ષત્રિયોંને ઉપનિષદ વિદ્યાકી શોધ કી હૈ ઔર ઉન્હોંને બ્રાહ્મણોંકો યહ જ્ઞાન સિખાયા, પઢાયા હૈ. ઉદાહરણ :- શતપથ બ્રાહ્મણમેં કથા હૈ- વિદેહ જનકજીકે પાસ કઈ એક બ્રાહ્મણ આયે થે. ઈનમેં શ્વેતકેતુ, આરુણેય, સોમસુષ્મ, સત્યયજ્ઞિ, યાજ્ઞવલ્ક્ય આદિ આયે થે. જનકજીને ઉન્હેં પ્રશ્ન કિયા ''આપ અગ્નિહોત્ર કિસ પ્રકારસે કરતે હૈં ? તીનોંને અપની બુધ્ધિકે અનુસાર ઉત્તર દિયા, પરંતુ કિસીકા ઉત્તર સહી નહીં થા. ફિર ભી યાજ્ઞવલ્ક્યજીકા ઉત્તર યથાર્થકે અત્યંત નિકટ થા. જનકજીને યહી બાત તીનોંકો કહ દી ઔર રથારુઢ હોકર ચલે ગયે. બ્રાહ્મણોંને કહા ''જનકરાજાને ઈસ પ્રકાર હમારા અપમાન કિયા હૈ.'' પરંતુ યાજ્ઞવલ્ક્યજી દૂસરે રથમેં બૈઠકર રાજાકે પીછે ગયે ઔર રાજાસે પ્રશ્ન કરકે સમાધાન પ્રાપ્ત કિયા.

છાંદોગ્ય ઉપનિષદમેં ઈન્હીં તીન બ્રાહ્મણોમેંસે એક હી શ્વેતકેતુ આરુણેયકી કથા હૈ- શ્વેતકેતુ પાંચાલોકી સભામેં ગયે ઔર પ્રવાહણ જેવલિ નામકે ક્ષત્રિયને ઉસસે પુનર્જન્મકે બારેમેં પાઁચ પ્રશ્ન કિયે. શ્વેતકેતુ એક પ્રશ્નકા ભી ઉત્તર નહીં દે પાયેં. ઈસલિયે અપને પિતા ગૌતમજીકે પાસ ઉદાસ ચિત્ત હોકર આ ગયે ઔર સારી બાત બતાઇ. ઔર પ્રશ્નોંકે ઉત્તર પૂછે. પરંતુ સ્વયં ગૌતમજી ભી ઈન પ્રશ્નોંકો સમઝ નહીં પાયે. તબ ઉત્તરતો કહાંસે દે પાવેં ? ગૌતમજી સ્વયં અપને સમાધાન પ્રાપ્ત કરનેકો લિયે પ્રવાહણ ક્ષત્રિયકે પાસ ગયે ઔર સમાધાન કરનેકી પ્રાર્થના કી. પ્રવાહણ ક્ષત્રિયને કહા- "હે ગૌતમજી, યહ જ્ઞાન તુમ્હારે પહલે કિસી બ્રાહ્મણને પ્રાપ્ત નહીં કિયા હૈં. આજ તુમ મેરેસે પ્રાપ્ત કર રહે હોં."

છાંદોગ્યમેં દૂસરી કથા ભી હૈ- પાઁચ બ્રાહ્મણ વેદાન્તિયોંકો જિજ્ઞાસા હુઇ કિ આત્મા ક્યા હૈ ? ઔર બ્રહ્મ ક્યા હૈ ? અબ ઉસકા સમાધાન કરનેકે લિયે યે લોગ ઉહાલક અરુણિકકે પાસ ગયે. પરંતુ સ્વયં અરુણિકો ભી યહી શંકા થી. ઈસલિયે ઉદાલકજી સભીકો લેકર ક્ષત્રિય રાજા અશ્વપતિ કૈકેયકે પાસ ગયે. કૈકેય રાજા ઉસ વક્ત યજ્ઞ કરનેવાલે થે. ઉસ યજ્ઞમેં ઉદાલકકો ઋત્વિક કે પદ પર વરણ કરકે યજ્ઞમેં બિરાજનકેકી પ્રાર્થના કી. રાજાને કહા ''મેરે રાજયમેં કોઇ ચોર, શરાબી, મૂર્ખ, વ્યભિચારી, ઝુઆરી નહીં હૈં. ભગવન્ ! મૈં યજ્ઞ કર રહા હૂં. જિતના ધન પ્રત્યેક ઋત્વિકકો

દૂંગા ઉતના આપકો ભી દૂંગા. કૃપા કરકે આપ યહાઁ સબ ઠહરિયે. તબ વે સબ વહાઁ રહ ગયે ઔર અપની શંકાકા સમાધાનકે હેતુ આયે હૈં યહ બાત કહી. ફિર દૂસરે દિન પ્રાત:કાલમેં વે લોગ હાથોમેં શિષ્યોંકી તરહ, સમિધ લેકર રાજાકે પાસ ગયે ઔર રાજાને વહ જ્ઞાન ઉનકો દિયા. ઈસ પ્રકાર ઔર ભી કથા હૈ.

સારા વિશ્વ ભગવાનકા મંદિર હૈ.

પ્રત્યેક અપને લિયે કેવલ અપને લિયે અલગ અલગ ભગવાન ચાહતા હૈ. જો સારે સંસારમેં ન રહે પરંતુ અપને ઘરમેં, અપને હી મંદિરમેં, અપને હી ધર્મગ્રંથોમેં રહે બસ ! અપને અપને વાડામેં ઈશ્વરકો બાંધ દેના ચાહતે હૈં. સારા વિશ્વ ભગવાનકા મંદિર હૈ. ભગવાન તો સર્વવ્યાપી હૈ.

મનન ઔર નિદિધ્યાસનસે હી આત્મસાક્ષાત્કાર હોતા હૈ

સુખ-દુ:ખકો જાનના યહ સંસારકા ફલ હૈ. જીવાત્મા પ્રત્યેક જન્મમેં અસંખ્ય કર્મોંકા સંચય કરતા હૈ. ઉસીકો લેકર સુખ દુ:ખકા અનુભવ ઉસે કરના પડતા હૈ. જન્મ-મરણ, વૃધ્ધાવસ્થા, વ્યાધિ, અનિષ્ટ, સંયોગ, ઈષ્ટ વિયોગ, ઈચ્છિત વિષયકા નહીં મિલના, ઈત્યાદિ કારણોંસે અનેક પ્રકારકે દુ:ખ ઉત્પન્ન હોતે હૈ.

વિઘ્ન, પીડા યા સંતાપકી અધિકતાકો દુ:ખ કહતે હૈં. જીવાત્માકી કિસી ઈચ્છામેં વિઘ્ન ઉપસ્થિત હોતા હૈ તબ ઈચ્છાકી સિધ્ધ-પૂર્તિ ન હોનેસે દુ:ખ હોતા હૈ. ઔર ઈચ્છા કિસી ભી પ્રકારકે વિઘ્નકે બિના સિધ્ધ હો જાતી હૈ તબ સુખ હોતા હૈ.

રુપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શ ઔર શબ્દ યે પાઁચ વિષય ઔર શરીર યે સબ દુખકે સંપાદક હૈ. વે સબ ન હોતે તો આત્માકો દુ:ખ ન હોતા. ઈસલિયે ચક્ષુ આદિ જાના ગૌણ દુ:ખ કહા હૈ. કિસીભી ચૈતન્યવિશિષ્ટ પ્રાણી-પદાર્થકો દુ:ખ પ્રતિકૂલ હોતા હૈ. દુખકે ત્યાગપૂર્વક સુખકી પ્રાપ્તિ કરના યહ પ્રાણી માત્રકા કર્તવ્ય હૈ. પરંતુ સંસારમેં દુ:ખ અધિક માત્રામેં હૈ. ઔર સુખ અતિ અલ્પ માત્રામેં હૈ. અનુકૂલ વ ઈષ્ટ સંયોગ આદિકા સુખ દિખનેમેં આતા (તો) હૈ પરંતુ ઉસેક પરિણામમેં ભી દુ:ખ હી હોતા હૈ.

પઁચભૌતિક દેહકે દ્વારા બિના દુ:ખકે કેવલ સુખ હી કી આશા કરના મૂર્ખતા હૈ. ઈસ પ્રકાર સંસારકે સુખમેં ભી દુ:ખ સમાયા હૈ. ઈસલિયે સંસારકો તાપક ઔર જીવકો તપ્ય કહા ગયા હૈ. ઈસ તાપક સંસારસે મુક્ત હોના યહ જીવ માત્રકે લિયે પરમ પુરુષાર્થ હૈ. પરંતુ જીવ જબ તક પુણ્ય ઔર પાપકર્મોંકા સંચય કરતા રહતા હૈ તબ તક વહ ઈસસે મુક્ત નહીં હો સકતા હૈ. જબ તક શુભા-શુભ કર્મોંકા ક્ષય ન હો જાવેં તબ તક હજારોં બાર શરીર ધારણ કરને પર ભી જીવકી મુક્તિ નહીં હોતી હૈં તાત્પર્ય કિ શુભાશુભ કર્મોંસે જીવ બંધા હુઆ રહતા હૈ.

ઈસસે મુક્ત હોનેકે લિયે જ્ઞાન, ભક્તિ હી ઉપાય હૈ. સત્કર્મોંકા અનુષ્ઠાન કરકે પાપોંકા નાશ ઔર ચિત્તશુધ્ધિ હોને પર લૌકિક પદાર્થોંકે યથાર્થ તત્ત્વકો જાનકર હી જીવ જ્ઞાની ભક્ત હોતા હૈ. દ્રવ્ય, ગુણ આદિ પદાર્થોંકે પરસ્પર સાધર્મ્ય ઔર વૈધર્મ્યકા સત્યજ્ઞાન હોના તત્ત્વજ્ઞાન હૈ.

તત્વજ્ઞાનકે ઉદય હોને પર મનન ઔર નિદિધ્યાસનસે હી આત્મસાક્ષાત્કાર હોતા હૈ. સાક્ષાત્કાર હોને પર દેહાદિસે આત્મા અભિન્ન હૈ ઈસ પ્રકારકે મોહકા નાશ હો જાતા હૈ. મોહકે નાશ હોને પર ઈચ્છા ઔર દ્વેષકા ભી નાશ હો જાતા હૈ. તબ ફિર ધર્માધર્માત્મક પ્રવૃત્તિકા ઉચ્છેદ હોકર જન્મકા ઉચ્છેદ હો જાતા હૈ. ઔર તાપત્રયકી અત્યંત નિવૃત્તિ હો જાતી હૈ.

ઈસ પ્રકાર- તત્વજ્ઞાનસે દુ:ખ, જન્મ, પ્રવૃતિ દોષ રાગ, દ્વેષ, મોહ ઔર મિથ્યા જ્ઞાનકા ઉત્તરોત્તર નાશ હોને પર મોક્ષ પ્રાપ્તિ હોતી હૈ. દુ:ખદ જન્મોંકા બિલકુલ ત્યાગ કરના ઔર બાહ્ય વસ્તુ- દેહ વ ઈન્દ્રિયાદિકોકે સાથ આત્માકા જો અનિર્વચનીય બંધન હૈ ઉસકા ઉચ્છેદ હો જાના હી મુક્તિ હૈ. દેહ ઔર ઈન્દ્રિયાંદિસે વિહીન આત્માકો સુખ દુ:ખ સ્પર્શ નહીં કર સકતે હૈ.

સંસાર ઔર મુક્તિ, દોનોં માર્ગ વિદ્યમાન હૈ. જિસકો જિસ માર્ગ પર જાના હો, જા સકતા હૈ. ચિરશાંતિ, પરમ પવિત્રતતા, દુખકા નાશ એવં અખંડ અક્ષુણ્ણ સુખકી ઈચ્છા હૈ તો તત્ત્વજ્ઞાન દ્વારા મોક્ષમાર્ગકે પથિક બનો. બાર-બાર જન્મ લેકર કભી સુખ, કભી દુ:ખ કભી સંયોગ કભી વિયોગ ઈત્યાદિ ચાહતે હોં તો સંસારમાર્ગકા અનુસરણ વ અવલંબ કરો. જન્મ, વૃધ્ધાવસ્થા, મરણ, વ્યાધિ આદિ ઈસ માર્ગકે પરિણામરુપ ફલ હૈ.

દોનોં માર્ગમેં કૃતકાર્ય હોના યહી ધર્મકા પ્રયોજન હૈ. પુણ્યકર્મોકે અનુષ્ઠાનસે બુધ્ધિકી નિર્મલતાકા વ તત્વજ્ઞાનકા ઉદય હોતા હૈ. તત્ત્વજ્ઞાન હોને પર મુક્તિ હોને પર મુક્તિ લાભ હોતા હૈ. જન્મજન્માંતરમેં અત્યંત સુખભોગકા લાભ પાના ચાહતે હોં તો ધર્મકા ઉપાર્જન કરો. ધર્મકા હી પરિણામ સુખ હૈ- યહ ધ્રુવ હૈ.

બુધ્ધિ આત્માકા ગુણ હૈ. ભ્રમાત્મિકા બુધ્ધિકો હી મોહ કહા હૈ. મોહસે હી શારીરિક, વાચિક વ માનસિક કર્મકા આરંભ હોતા હૈ. ઈન તીનોં પ્રકારકે કર્મસે હી ધર્માધર્મકી ઉત્પત્તિ હોતી હૈ ઔર ધર્માધર્મસે હી સુખદુ:ખકી ઉત્પતિ હોતી હૈ.

પ્રેત્યભાવ

બાર-બાર જન્મ લેનેકા નામ પ્રેત્યભાવ હૈ. મરનેકે પશ્ચાત દૂસરે શરીરકે સાથ આત્માકા સંબંધ હોના ઉસે જન્મ કહતે હૈ. યહ સંબંધ તૂટ જાય તબ ઉસે મૃત્યુ કહતે હૈં. ઈસ પ્રકાર જન્મમરણકે પ્રેત્યભાવકો સંસાર કહા હૈં.

સંસાર અનાદિ હૈ, આત્માકા (જીવકા) મોક્ષ હોને પર હી ઉસકા અંત હોતા હૈ. શરીરકે આશ્રયકે બિના જીવાત્મા અપને કર્મોકા ફલ ભોગનેમેં અસમર્થ હૈ. શરીરકી સહાયતાસે કુછ પૂર્વ સંચિત કર્મોકા ક્ષય તથા નૂતન કર્મોકા સંચય હોને પર ઉસ શરીરકા ત્યાગ કરકે જીવાત્મા નૂતન શરીર ધારણ કરતા હૈ.

ઈસી તરહ, મનુષ્ય, પશુ-વૃક્ષ, પક્ષી આદિ શરીરોંકી ઉત્પત્તિ વ વિનાશકા ક્રમ અખંડિત ચલતા રહતા હૈ. ઈસ ક્રમકા પ્રારંભ કબ કૈસે હુઆ યહ જાનના હમારી બુધ્ધિકી પરે કી બાત હૈ. સૂર્યા ચન્દ્રમસો ધાતા યથાપૂર્વક લ્પયત્ ॥ ઈત્યાદિ શ્રુતિયોંસે સ્પષ્ટ હોતા હૈં કિ વિધાતાને પૂર્વ પૂર્વ યુગકે અનુસાર-અનુરુપ હી સૂર્ય-ચંદ્રાદિ બનાયેં હૈ. ગીતાજીને ભી સંસારકો અનાદી

બતાયા હૈ :-

ન રુપમસ્યેહ તથોપલભ્યતે નાન્તો ન ચાદિર્ન ન સંપ્રતિષ્ઠા (૧૫-૩ ગીતાજી). ઈસ સંસારવૃક્ષકા રુપ પરિક્ષિત નહીં હોતા હૈં. ઉસીકા આદિ નહીં હૈ. આત્માકે મોક્ષ પર્યંત અંત નહીં હૈ. ઔર વહ કિસ પ્રકાર સ્થિત હૈ- યહ ભી જાનનેમેં નહીં આતા હૈ.

"આત્મ સાક્ષાત્કાર તો ભવિષ્યમેં કિયા જા સકેગા. અભી તો શરીર વ ભૌતિક પદાર્થોકા સુખ ભોગ લેં, આનંદ કર લેં. ઐસા સોચના બુધ્દિમાની નહીં. સર્વવ્યાપી વૈશ્વિક ઈશ્વરી શક્તિ હરએક મનુષ્યકોં દેખ રહી હૈ કિ આત્માકી ઔર વહ કિતના આગે બઢ રહા હૈ. નહીં બઢતા હૈ તો ઉસકા જીવન વૃથા હોતા હૈ.

સચ્ચે સાધકકી પ્રત્યેક ક્ષણ આત્મસાક્ષાત્કારકે પુરુષાર્થકી હોતી હૈ. અહંકારસે મુક્ત હોતા હુઆ વહ પ્રેમ, કરુણા, ઔર સત્યકા પ્રત્યક્ષ સ્વરુપ હોતા જાતા હૈ. ઉસમેં તબ રાગ, દ્વેષ, ભય, ક્રોધ, લાલસા, વાસના આદિ ઠહર નહીં સક્તે.

જગત મિથ્યા યા સત્ય ?

(૧) જગત ઔર આત્માકે સાથ હમારા ક્યા સંબંધ હૈ ? (૨) જગત ઔર આત્માકે સાથ હમેં કૈસા, કિસ પ્રકારકા સંબંધ રખના ચાહિયે ? જગત પરિવર્તનશીલ હૈ. આત્મતત્વ સનાતન શાશ્વત હૈ. પરિવર્તનશીલ જગતમેં ભૌતિક પદાર્થો વ સુખ-સુવિધાયેં જરુરી હૈ. ઉતના હી આત્મતત્ત્વકે સંબંધિત જ્ઞાન વ વિચાર હોના જરુરી હૈ. વિજ્ઞાનીઓંને સંશોધન કરતે કરતે આત્મતત્ત્વકા હોના નિશ્ચિત રુપસે સ્વીકાર કર લિયા હૈ.

અપનેકો ઉચ્ચ સ્તર પર ઉઠાતે જાના ઔર જગતકે પ્રાણી-પદાર્થમાત્રકા હિત કરના, યે દો ધ્યેય મનુષ્ય જીવનકે હૈ. ઈનકો સાધ્ય કરનેકે લિયે મનુષ્ય જીવનકા પ્રેરકબલ ઔર માર્ગદર્શક આધ્યાત્મિક તત્વજ્ઞાન હોના ચાહિયે. આધ્યાત્મિક તત્ત્વજ્ઞાન આત્મતત્ત્વકો લેકર ઉચ્ચ સ્તરકી ઔર જાનેકો કહતા હૈ. જબ ભૌતિકવાદકો પ્રાધાન્ય દિયા જાતા હૈ તબ માનવસંસ્કૃતિ છિન્ન-ભિન્ન હોને લગતી હૈ. તૃષ્ણા-વિષય વાસના, રાગ, દ્વેષ, સંગ્રહ, હિંસા અનીતિ, આદિકે પ્રભાવમેં માનવ ધ્યેયરહિત જીવન જીને લગતા હૈ. પશુ જીવન જીને લગતા હૈ. ઐસે જીવનકા અંત વિનાશ હૈ.

"બ્રહ્મ સત્ય હૈ ઔર જત મિથ્યા હૈ" એસા કહના યા સમઝના ભૂલ હૈ. જગતકે સાથ સંબંધ હૈ હી. તબ "જગત મિથ્યા હૈ" યહ કહના અસંગત હૈ. જો સમઝના જરુરી હૈ વહ યહ હૈ કિ જગતકા ઈન્કાર નહીં કિયા જા સકતા વૈસે હી જગતકા અતિમાત્રામેં સ્વીકાર ભી નહીં કિયા જાના ચાહિયે.

ઈશ્વર વ આત્મા હી એકમાત્ર નિત્ય, સ્થાયી, અવિકારી, અનંત ઔર સનાતન હૈ. જગત વ જગતકે સર્વ પદાર્થ, શરીર આદિ સુખ દુઃખ આદિ અનિત્ય હૈ, પરિવર્તનશીલ હૈ. જો સ્થાયી નહીં હૈ ઉસકા મૂલ્ય જો સ્થાયી હૈ ઉસસે કમ હોતા હૈ, યહ સમઝના ચાહિયે. અસ્થાયીકે

પીછે જયાદા રહના યહ જીવનકા સમય વ્યર્થ કરના હૈ. યહ મૈં માનતા હૂં કિ જગત સત્ય હૈં. હમે ઉસકી આવશ્યકતા ક્ષણ-ક્ષણ પર ઔર પગ-પગ પર હૈ. પરંતુ આત્માકા પ્રકાશ- જ્ઞાન હમેં જગતકા ઉપયોગ ઈસ તરહ કરના સિખાતા હૈ કિ જિસસે હમ દિન-પ્રતિદિન ઉચ્ચ સ્તર પર સ્થિતિ કર સકતે હૈં.

આત્માકા પ્રકાશ, જ્ઞાન જિતના કમ ઉતને જગતકે અસ્થાયી વિષયોં વ પદાર્થોંકા રસ, મોહ, મમતા, વાસના, તૃષ્ણા, લાલસા જયાદા રહતા હૈ. ઔર ઈનકે સાથ સાથ ઈનકે દુ:ખ, કષ્ટ, સંતાપ આદિ ભી જયાદા બને રહતે હૈ.

આજકે બુધ્ધિવાદિયોંકા સર્વ પ્રથમ ભદ્દા કુતર્ક યહ હૈ કિ જગત ઔર આત્મા અલગ હૈ. વસ્તુત: યે દોનોં એક હી હૈ. જગતમેં જો કુછ ભી હૈ, સભી કુછ પરમાત્માકી લીલામાત્ર હૈ. પરમાત્માકા હી વિસ્તાર હૈ. સભીમેં રહા હુઆ તત્ત્વ વહી એક પરમાત્મા હૈ. ભૌતિક સુખ સુવિધા વિષયોંકા ઈસ આનંદ સ્થૂલ શરીર ભોગતા હૈ એસા દેખનેમેં આતા હૈ. ઈસલિયે શરીરકો સત્ય માનકર શરીરમેં રહે હુયે આત્મતત્ત્વકા નિરાદર કિયા જાતા હૈ. પરંતુ જબ વહ અવિનાશી આત્મતત્ત્વ શરીરસે અલગ ચલા જાતા હૈ તબ વહી શરીર- વહી સુખસુવિધા વ વિષયોંકા રસાસ્વાદન નહીં કર સકતા હૈ. યહ સબકી અનુભૂતિ હૈ, દેખનેમેં આતા હૈ સબકો. ફિર ભી કુતર્કી મોટી બુધ્ધિમેં જાગૃતિ નહીં આતી હૈ. કારણ યહી કિ વિષયોંકી રસવૃતિસે બુધ્ધિમેં ભોગવૃત્તિકા પ્રાધાન્ય હો ગયા હૈ.

જગત ઔર આત્મતત્ત્વકા સંબંધ જાનકર મનુષ્યકે દિન પ્રતિદિન જીવન વ્યવહારોમેં જો કુછ ભી હોતા હૈ વહ સભી પરમાત્માસે હી હો રહા હૈ. યહ નિશ્ચિત માનના ચાહિયે. જગત ઉસી એક પરમાત્માકા હી વિસ્તાર હૈ. જગતકે સર્વ પ્રાણી-પદાર્થ આદિ પરમાત્માકી સત્તાસે હી હૈ.

સ્થૂલ જગતકી સ્થૂલ અસ્થાયી પ્રાણી પદાર્થો- વિષયોંકી મમતા દિન-પ્રતિદિન કમ હોની ચાહિયે. ઔર આત્માકા જ્ઞાન, માન ઔર અનુભવ બઢના ચાહિયે. અર્થાત કુટુંબ, સમાજ, દેશ ઔર વિશ્વભરકે સંબંધોમેં ઈસી સત્યકા આધાર હોના ચાહિયે. તો મનુષ્ય સ્વયમ્ ભી હિત પ્રાપ્ત કરેગા ઔર કુટુંબ વ સમાજકો ભી હિત હોગા.

પરમાર્થ ભાવનાસે સબકો સુખ,શાંતિ, ઉન્નતિ, વિકાસ સભી કુછ પ્રાપ્ત હો સકતા હૈ. વિજ્ઞાનકા ભી સંસ્કૃતિકે ઉચ્ચસ્તર પર ખડા રખકર ઉપયોગમેં લિયા જાના ચાહિયે. સમાજકી નીતિકા વિજ્ઞાનકી સુવિધાઓંકે પીછે નષ્ટ નહીં હો જાયેં યહ દેખના ખૂબ જરૂરી હૈ. સ્વચ્છંદતાસે માનવ સંસ્કૃતિકા હ્રાસ હોતા હૈ.

"ધર્મમે મૈં નહીં માનતા હૂં" ઐસા કહનેવાલા વિજ્ઞાની વિજ્ઞાની નહીં અપિતુ અજ્ઞાની હૈ. ધર્મ ક્યા હૈ ? યહ તો પહલે બતાઈયે ? ધર્મકો ક્યા સમઝતે હો ? "હમારે રોજકે વ્યવહારોમેં આત્મતત્ત્વકા અનુસંધાન રખકર આધ્યાત્મિક મૂલ્યોંકો પ્રત્યક્ષરુપમેં જીવનમેં આચરિત કરતે હુયે આત્માકા પ્રકાશ બઢાના યહી ધર્મ હૈ."

પરમાત્મા વ પરમતત્ત્વ વા પરમેશ્વર એક ઔર અદ્વિતિય હોને પર ભી ઉનકે સર્જનમેં

અનેક અનેકવિધ સ્વરુપોંકી વિવિધતા અનાદિસે રહી હૈ. ઈસલિયે ધર્મકી એકરુપતાકા આગ્રહ દુરાગ્રહ હી નહીં, બલ્કિ મૂર્ખતા ભી સાબીત હોગા. પરમતત્ત્વકે વિવિધ સ્વરુપ વિવિધ સ્તર પર, વિવિધ દેશકાલકો લેકર સદા સર્વદા રહતે હૈ. ઈસીલિયે એક ધર્મકે કઇ વિધિ-વિધાન દેખનેમેં આતે હૈ. કોઇ સમૂહ જ્ઞાન તો કોઇ ક્રિયાકે લિયે લાયક હોતા હૈ. અલગ અલગ સ્તર હોતા હૈ, અલગ અલગ રુચિ હોતી હૈ. પરંતુ ધર્મ હંમેશા આત્માકા પ્રકાશ વ્યક્ત કરતા હુઆ પરમાત્માકી ઓર લે જાતા હૈ. ઈસીલિયે ભગવાનને ગીતાજીમેં કહા હૈ કિ- ન બુધ્દિ ભેદમ્ જનયેત અજ્ઞાનમ્ ॥ (૩-૨૬)

કિસીકી શ્રધ્ધાઓંકો તોડના નહીં, કિસીકી શ્રધ્ધા પર પ્રહાર નહીં કરના ચાહિયે. કારણ કિ ઉસકા ઉતના હી વિકાસ હુઆ હૈ ઔર વહ ઉસી સ્તર પર પહુંચા હૈ. પરિવર્તનકે લિયે જરુરી ક્ષમતા ન હોનેસે ઉસકી શ્રધ્ધા ડિગમિગાને પર વહ પદભ્રષ્ટ હો જાયેગા. શ્રધ્ધાકો લેકર જો પાપકર્મોંસે અપને કો બચાયે રહા હૈ ઉસકા રક્ષણ જો ઉસકી શ્રધ્ધાસે ઉસે પ્રાપ્ત હો ચુકા હૈ, ઉસ રક્ષણકો નષ્ટ નહીં કર દેના.

વિધિ, રુઢિ, રિવાજ, શ્રધ્ધા, વહેમ આદિકો નષ્ટ ન કરતે હુયે લોગોમેં આધ્યાત્મિક મૂલ્યોંકા જ્ઞાન વ માન બઢાના ચાહિયે. લોગોંકા નૈતિક સ્તર ઉચ્ચા ઉઠાના ચાહિયે. પાપપૂર્ણ વિચાર ઔર કર્મકા સહજ ત્યાગ હો જાયે એસા કરના ચાહિયે. તબ આત્માકા પ્રકાશ વિશેષ વ્યક્ત હોને પર વહેમ, અંધશ્રધ્ધા, રુઢિ આદિ સ્વત: હી નિર્બલ પડ જાયેંગે.

આર્થિક અસમાનતા

આર્થિક અસમાનતાકે કારણ હી દેશકી પ્રગતિ નહીં હો સકતી હૈ ઔર ઝગડે રહતે હૈં. યે દોનોં માન્યતાયેં વાસ્તવિકતાસે ઠોસ બરાબર નહીં હૈ. યહ થોડે કાલકે બાદ વિશ્વકી બડી-બડી કોમ્યુનિષ્ટ સત્તાકો સ્વયમ્ અનુભૂતિ વ પ્રતિતિ કરેંગી. તબ અપની નીતિ પલટાનેકી હિમ્મત કરનેવાલા કોઈ ન કોઈ વિચક્ષણ નેતા બાહર આયેગા. આર્થિક અસમાનતા અનાદિ કાલસે હર યુગમેં, હર ક્ષેત્રમેં અલગ અલગ રુપ વ પ્રકાર સે હંમેશા રહી હૈ ઔર ઈસી પ્રકાર હમેશા રહેગી. કારણ કિ ધન ઔર યશ પ્રાપ્તિકે પીછે બુધ્દિતત્વ, પુરુષાર્થ ઔર કુછ અંશમેં પ્રારબ્ધ ઈન તીનોંકા હોના અનિવાર્ય હૈ. યે તીનોંકી પ્રાધાન્યતા અનાદિકાલસે હંમેશા રહી હૈ.

આર્થિક અસમાનતા કાનૂનોંસે દૂર નહીં કી જાયેગી. હાઁ, ઈતના હો સક્તા હૈ કિ કાનૂનોંકે દંડકે કારણ ધની લોગ ગરીબોંકા શોષણ નહીં કર સકેંગે. દૂસરી બાત યહ ભી ધ્યાનમેં રખના કિ જબ જબ આર્થિક અસમાનતા હદસે બાહર બઢ જાતી હૈ, તબ કુદરત કહો યા ઇશ્વરી શક્તિ કહો- અપના પ્રકોપ વ્યક્ત કરતી હી હૈ. ક્યોંકિ બેહદ અસમાનતાકા હોના માનવતાકા હ્રાસ હૈ. માનવતાસે હી આર્થિક અસમાનતા ઘટતી હૈ. સમાજમેં સ્વસ્થ વાતાવરણ રહતા હૈં.

માનવતામેં સહૃદયતા, સ્નેહપૂર્ણ, ઔદાર્ય, સન્માનયુક્ત સહાયતા ઔર અપનત્વકી દઢ ભાવના ઔર ઉનકે અનુરુપ પ્રેમપૂર્ણ સેવાકા હોના હી સમ્યક્ માનવતા હૈ. તાત્પર્ય કિ માનવતા વૃત્તિ, દષ્ટિ, બુધ્દિકે સાથ સાથ ધન ઔર શરીરકા ભી હિસ્સા હોના અનિવાર્ય હૈ.

મનુષ્યકો જો, જિતના, જિસ પ્રકારકા તન મન ધનકા સાધન ભગવાનને અનુગ્રહ કરકે દિયા હૈ ઉસકા ઉતના હી અનુગ્રહ ઉસ મનુષ્યોંકો અભાવગ્રસ્તો, પીડિતો ઔર વ્યથિત પ્રાણીઓંકે પ્રતિ કરના હી ચાહિયે.

માનવમેં પશુ રહે હુએ હૈ.

મનુષ્યમેં પૂર્વ જન્મોંકે સંસ્કારોસે પશુવૃત્તિયાઁ, આસુરીવૃત્તિયાઁ હોતી હૈ. ઈન્હીંકો લેકર મનુષ્ય વિષય વાસના ઔર સ્વાર્થવૃત્તિકે વશમેં રહતા હૈ.

ભગવાન રમણ મહર્ષિ દર્શનકો આનેવાલોંકો દેખકર કિસી કિસીકો શિયાલભાઇ, વાઘાભાઇ, સોપભાઇ ઈત્યાદિ સંબોધન કરતે થે. "ઐસા સંબોધન ક્યોં કિયા જાતા હૈ ?" શિષ્યકો પૂછને પર મહર્ષિજીને કહા મુઝે જિસ મનુષ્યમેં જો પશુકે ગુણ દિખાઇ દેતા હૈ ઉસ પશુકે નામકા સંબોધન ઉસ મનુષ્યકો કરતા હું. કિસીમેં વાઘકી ક્રુરતા, કિસીમેં શિયાર કી ચાલાકી, સાઁપકા ઝહર દિખતા હૈ.

આજ મનુષ્યકા મન દૂષિત હો ગયા હૈ. ઈસલિયે નીતિ, ન્યાય છોડકર જીવનકો વિકૃત કર દિયા હૈ. હિંસા ઔર અન્યાય વિશેષ માત્રામેં હો રહે હૈં. એક-દૂસરેકે પ્રતિ પ્રેમ ઔર સદ્ભાવ નહીં રહા હૈ. પરંતુ ધૃણા, તિરસ્કારકા ભાવ જયાદા હો ગયા હૈ. મનુષ્ય કિતના સ્વાર્થી હો ગયા હૈ, યહ તો દેખો ! સોચનેકી બાત યહી હૈ કિ કિસીકો દૂસરેકી પરવાહ નહીં હૈં, સબ અપની-અપની તાનોમેં ગુલતાન હો રહે હૈં. કોઈ સમજનેકો વિચારનેકો તૈયાર નહીં હૈ. જીંદગીમેં ઔર કિસીકી આવશ્યકતા નહીં- ન માતા ન પિતાકી, ન બહનકી ન ભાઈકી.

કહીં-કહીં ઐસા દેખા ઔર સુના હૈ કિ પત્નિકે માતા-પિતા ઔર ભાઇ-બહનકી તો બહુત હી આવશ્યકતા હો ગઈ હૈ પતિકો. પરંતુ પત્નિકો પતિકે માતા-પિતા વ ભાઇ બહનકી આવશ્યકતા કતઇ નહીં. ઐસે પતિકો પાકર વહ પત્નિકો ક્યા સુખ મિલેગા ? લગ્ન જીવનમેં ભી દામ્પત્યજીવન કંગાલ બન ગયા હૈ. સમઝદારી, જિમેવારી ટાલનેકા જીવન બન ગયા હૈ. માતા-પિતા, ભાઇ બહન સાથમેં નહીં તબ ભી પતિ પત્નિમેં ઝઘડા, વિચારભેદ, તનાવ બઢ જાતા હૈ. મૂલ વૃત્તિમેં હી સ્વાર્થ હૈ, અહમ હૈ. ફિર આગે ચલકર અપને હી પુત્ર ઔર પુત્રીકે સાથ ભી ગુસ્સા, તનાવ બઢતા હૈ. ઈતના અહમ, જિદ્દિ વૃત્તિ ઔર સહનશક્તિકા અભાવ, ત્યાગશીલતાકા અભાવ, કેવલ અપની સ્વચ્છંદતા ઔર ચારિત્રભ્રષ્ટતા ઔર ભૌતિક પદાર્થોંકી પૂર્તિકી લાલસા બઢ ગયે હૈ.

પહલેકે દિન યાદ આતે હૈં યહ સબ દેખ-દેખકર વો દિનોમેં કિતની સહજ સરલતા થી ઔર એક દૂસરેકે બીચ આત્મીયતા થી. તો જીવન માનોં કિ જીવંત થા. કિતના સરસ થા, ઔર સૌન્દર્ય નિખારનેવાલા થા.

માનવ સંસ્કૃતિમેં મુખ્ય ભાવસંપત્તિ હૈ. સંવેદનાકી, મુઝે સુખ પ્રિય હૈ ઔર દુઃખ અપ્રિય હૈ, ઉસી તરહ દૂસરોંકો ભી અપને અપને સુખ પ્રિય વ દુઃખ અપ્રિય હૈ. ઈસ તરહકી સમવેદનાકી વૃધ્ધિ ઔર ઉસકા વિવિધ પ્રકારોસે વિનિયોગ હોતે રહેં વહી માનવ સંસ્કૃતિ.

સમવેદના, પ્રેમ, કરુણા, દયા, મૈત્રી, આદિકા હ્રાસ હોતા હૈ ઔર સ્વાર્થપૂર્તિ, દ્વેષ, ક્રુરતા, કઠોરતા, હિંસા આદિ બઢ રહા હૈ. તબ માનવસંસ્કૃતિકા ક્યા હોગા ? યહ પ્રશ્ન સમઝદાર માનવોંકો ઉઠના ચાહિયે. સોચના ચાહિયે. અર્થાત સમવેદનાયુક્ત દયા, કરુણા, અનુકંપાકી માનવીય ભાવનાઓંકો જાગ્રત કરના, ઉસકો પુષ્ટ કરના, વિકસિત કરના ઔર આચરણોંમેં પ્રત્યક્ષ કરના ઉસકો મેં શિક્ષા માનતા હૂં. બાકી તો તુમ્હારી યુનિવર્સિટીયાઁ, મહાવિદ્યાલયો તથા વિદ્યાલયોં ક્યા કર રહા હૈં યહ આપ જાનેં !!

હમ આસ્તિક હો યા નાસ્તિક, હમે હકીકતકા સ્વીકાર કરના હી પડેગા કિ માનવ જીવનકા મૂલ્ય માનવતાકો લેકર હી હૈ. ભગવાન સગુણ હૈ યા નિર્ગુણ હૈ ? ભગવાનમેં શ્રધ્ધા જરૂરી હૈ યા નહીં ? એસે પ્રશ્નોંકા સમાધાન હમ પ્રાપ્ત ન કરેં તો ભી ચલેગા, પરંતુ માનવતાકે હીન રહેંગે તો નહીં ચલેગા. માનવતા હૈ તો હી તુમ માનવ હો. યદિ માનવતા નહીં તો તુમ માનવ નહીં હો. ભલે આકૃતિ માનવકી હો, પરંતુ વસ્તુત: ઉસમેં એક પશુ રહા હૈ- યહ સમઝના અનિવાર્ય હૈ. માનવતા હી ધાર્મિકતા હૈ, આધ્યાત્મિકતા હૈ.

અનંતપુર

સિરોંજસે નેત્રયજ્ઞકે બાદ શ્રી ગુરુદેવ રાજકોટ ઠાકોર સાહેબકી મોટર જો શ્રી ગુરુદેવકી સેવામેં રખી થી, ઉસમેં રમેશભૈયાકે સાથ મુઝે અનંતપુર લે ગયે. અભી તક મુઝે કલ્પના નહીં થી કિ દેહાત કૈસા હોતા હૈ. વહાં ક્યા હોતા હૈ ? ઐસે દેહાત દેખે નહીં થે. ગોપનાથમેં રહે થે- વહ દેહાત થે લેકિન વહાઁ રાસ્તે બડે થે, લાઈટ થી, મોટર બસ ફિરતે થે.

અનંતપુર ગાઁવ પહૂંચનેકે લિયે રાસ્તા બૈલગાડીકા, મોટર યા બસ કભી વહાઁ જાતી હી નહીં થી. ઈતની હી ચૌડાઈવાલા રાસ્તા થા. ગાઁવમેં ભી કિ એક હી બૈલગાડી નિકલ સકે. સારે ગાઁવમેં બાત ફૈલ ગઈ કિ મામાજી બાઈ (બહન) કો લેકર આયે હૈ. અભી તક શ્રી ગુરુદેવ કોઈ બહન-માતાકે સાથ વહાઁ ગયે નહીં થે. લોગ શહરકી બાઈ કૈસી હોતી હૈ યહ દેખનેકો આવે ઔર કુછ બોલે નહીં. શ્રી ગુરુદેવકે આસપાસ દેહાતીયોંકી ભીડ હો ગઈ. સારા ઘર ભર ગયા. શ્રી ગુરુદેવ સબકો અપના-અપના નામ લેકર બોલાતે રહે ઔર પ્રત્યેકકી બાત યાદ હોતી થી- વહી બાત પૂછતે રહતે થે. મુઝે આપકે પાસ બિઠાઈ ઔર કહા કિ યહ તો તુમકો દેખનેકો સબ ચાહતે હૈ શહરકી બાઈકો- તો તુમકો બૈઠનેકો કહા હૈ, કુછ કામ નહીં હૈ, બૈઠો યહાઁ. દૂસરે દિન ગોવર્ધન સુરેશકો કહા- અપને અપને બસ્તરે લેકર આઓ. ક્યા પઢતે હો ? ઔર કિતના પઢા હૈ યહ તો દેખૂં ! દોનોં બસ્તરે લેકર આયે. શ્રી ગુરુદેવને સબ વિષયોંકી પુસ્તકે દેખતે દેખતે કઈ પ્રશ્ન પૂછે. ઔર કઈ બાતેં સમઝાઈ. ગણિત ઔર ભૂગોલકે ઉત્તર નહીં દે સકે થે. શ્રી ગુરુદેવને તીન-ચાર ઘંટે તક દોનોંકો ગણિત-ભૂગોલ પઢાયેં.

દૂસરે દિન સુબહ પુન: દોનોંકો બુલયે કનૈયા, ગોવર્ધન વ બાબુકો ઈંગ્લીશકી કિતાબ લેકર ભેજો. ઉનકે આને પર મુઝે કહા:- 'આજ મૈં તુઝે બૈઠને નહીં દૂંગા. તૂં ગોવર્ધનકો ઈંગ્લીશ પઢા, મૈં બાબુકો પઢાઊંગા. દો ઘંટે પઢાનેકે બાદ-

શ્રી ગુરુદેવ :-ચલો ! આજકી રોટીકા ભી કામ કર લિયા. અબ સંતોષ રમેશકો મૈંને ઈસી

તરહ ખૂબ પઢાયા હૈ. ઉસને મેરી સેવા ભી ખૂબ કી હૈ. મેરે સાથ જંગલમેં ખૂબ રહા હૈ. ઉસકા ભાવ વિલક્ષણ હૈ. મૈં બૈઠનેકા નહીં કહું તબ તક ખડા હી રહેગા. બુલાઉંગા તબ હી બોલેગા. મેરે સાથ જંગલમેં યા કહી ભી હો- બિલકુલ નિશ્ચિંત રહતા હૈ. જૈસા કિ છોટા બાલક માઁકે ભરોસે પર રહતા હૈ. મૈં કહતા હૂં વૈસા ઔર ઉતના હી કરતા હૈં. યહ ઘરકી બાત કહું ? મૈં ઘર ઉઠાનેકો કહ ગયા થા જિતના બતા દિયા થા ઉતના કરવા લિયા. ફિર સબ બંદ કર દિયા. જબ મૈં આયા ઔર પૂછા તો ઉન્હોંને કહા:- આપ ઈતના હી બતા ગયે થે, ઈસલિયે ઈતના હી કરવાયા.

શ્રી ગુરુદેવ :- (એક કુત્તાકી ઓર ઈંગત કરકે) રમેશકા યહ કુત્તોકો ૫-૬ સાલસે મૈં દેખ રહા હૂં કિ નિયમસે એકાદશીકે દિન રોટી નહીં પાતા હૈ, ઉપવાસી રહતા હૈ. એકાદશીકો સામને રખી હુઈ રોટીકો સૂંઘતા તક નહીં હૈં. કઈ બાર રોટી ખિલાનેકા આગ્રહ કરકે મૈંને પક્કા કિયા હૈ કિ વહ બરાબર ઉપવાસી રહતા હૈં. સોચો, ઉસકો એકાદશીકી માલૂમ કૈસે પડતી હૈં ? ઈસકા નામ મોતી હૈં.

ચોકીદારીમેં ભી ઈતના પક્કા હૈ કભી ઓટલા પરસે હટતા નહીં હૈ. ઔર ઓટલા પર ગંદા ભી કભી નહીં કરતા હૈ.

કબીરા કુતા રામકા, મોતી નામ ધરાય ।
ગલે ડોરી પ્રેમકી, જિત ખિંચે ઉત જાયેં ॥

મોતીકે નામ સે દોહેકી યાદ આ ગઈ.

સહન કરેં સો સંત હૈ ક્રોધ કરેં સો ક્રૂર ।
''બના'' સંત બંદત જગત, ક્રૂરનકે શિર ધૂર ॥
ખોદ ખાદ ધરતી સહે કાટ કૂટ વનરાય ।
કુટિલ બચન સાધૂ સહે, ઔરસે સહા ન જાય ॥

રમેશભાઈકે પિતાજીકો કફ, ખાઁસી, ઔર જોડોં (સંધીસ્થાન) કે દરદકી પીડા થી. શર્દી બડી તેજ થી. શ્રી ગુરુદેવ :- અરગંધકે ૧ા-૨ તોલા પત્તે લેકર આધે ગિલાસ પાનીમેં ઉબાલે. જબ પતે નરમ હો જાવેં તબ છાનકર વહ પાની ગરમ ગરમ પી લિયા કરો. ૪-૫ દિનમેં કફ દૂર હો જાયેગા ઔર સાથ હી જોડોંકા દરદ ભી મિટ જાયેગા.

૧-૨-૫૮ કો સિરોંજસે મૈં ડહાણુકે લિયે નિકલી. પપરેંદાસે ૧૪-૨-૫૮ કો શ્રી ગુરુદેવને લિખા:- માઁ, સંતજી. માઁ, હરિભાઈ, સાદર આશીરવાદ. મેરા સ્વાસ્થ્ય ઉત્તમ હૈ. હાલમેં ઈહાં પર હૂં ઔર દો-ચાર દિવસ રહકર શ્રી ચિત્રકુટ જાકર પીછે બીનાગંજસે બસ્તર જાનેકા વિચાર હૈ. મેરી ચિન્તા ન કર હરિસ્મરણ પર હી લક્ષ્ય દેના. માઁ તુમારા સ્નેહ..રણછોડદાસકા આસીસ.

૬-૩-૫૮ કા જગદલપુરસે પત્ર મિલા કિ :- આજ જગદલપુર પહુંચા હૂઁ. નેત્રયજ્ઞકા કામ ચાલુ હૈ. હમ સફલ તો ન હોંગે પર કરના તો હૈ ન !!

૭-૩-૫૮ અનંદપુરસે પત્ર મિલા:- પુષ્પા સાદર આશીસ. તુમ બતાયે હુયે સાધનસે બરાબર ધ્યાન કરતી હોગી. મેરા સ્વાસ્થ સાધારણ હૈ. ચિન્તા ન કરના તુમ વિચાર જયાદા ન કરા

કરો હો!!   રણછોડદાસકા આસીસ.

૧૨-૩-૫૮ કા જગદલપુરસે પત્ર હૈ કિ- સ્નેહમયી કુમુ, યહાઁ અપ્રેશન નહીં કે બરાબર હૈં. મૈં શ્રીરામનૌમિ કરકે એક બાર સૌરાષ્ટ્ર જાઉંગા.

૨૫-૩-૫૮ કા જગદલપુરસે પત્ર મિલા કિ મૈં યહાઁસે ૩૦-૩ કો નિકલૂંગા. ભોપાલ તક કા પ્રોગ્રામ નિશ્ચિત હૈ. તૂં અતિપ્રિય હોતે હુએ ભી દૂર હૈ ક્યા ગતિ હૈં દૈવકી.....ખૈર.....

૩૧-૩-૫૮ રાયપુર (વજુભાઈ રાજાકી નોટમેંસે) શ્રી ગુરુદેવ :- જગત સ્વાર્થ હૈં પર યદિ વિચારપૂર્વક વ્યવહાર કિયા જાય તો બરાબર પરમાર્થ સિધ્ધ હો સક્તા હૈ.

૭-૪-૫૮ અનંતપુરસે શ્રી ગુરુદેવને આનંદબહનકો પત્ર લિખા :- મૈં યહાઁ જગદલપુરસે આ ગયા હૂં ઔર શરીર સાધારણ જૈસા હૈ. કુમુદ યહાઁ આ ગઈ હૈ. મેરે શરીરકી દેખભાલ વ સબ સેવા બહુત હી નિષ્ઠાપૂર્વક કરતી હૈં. મુઝે પૂર્ણ સંતોષ હો ઐસે કાર્યમેં રત રહતી હૈં. પરસોં યહાંસે નિકલેંગે ઔર એકાન્તવાસકે સ્થલકા નિશ્ચય કર પીછે કુમુદકો ડહાણૂ ભેજ દૂંગા. મેરી ચિન્તા નહીં કરના, ઔર બડા આનંદ હૈ.

અનંતપુરસે ૧૦-૪-૫૮ કે પત્રમેં લિખા. સંતજી માઁ સંતજી સાદર આશીરવાદ સ્વાસ્થ્ય નરમ જૈસા માલુમ પડતા હૈ. ચિત્ત બહુત પ્રસન્ન હૈં મેરી ઔરકી ચિંતા કરના નહીં. કુમુદ યહાં આ રહી હૈ. આજસે બરાબર બિલકુલ એકાન્તમેં રહુંગા ઔર છ માસ તક પત્ર ભી બંદ જૈસા કરના હૈ ઔર બિલકુલ અપરિચિત સ્થાનમેં રહૂંગા. માઁ તુમારી બહીન કુમુદકો મિલા દી થી. રણછોડદાસકા આશીરવાદ.

૨૪-૫-૫૮ કા અનંતપુરસે તાર મિલા કિ તુમ કબ આ રહી હો ? મૈં ૧૭ તક યહાં હૂં. શુજાલપુરસે ૧૨-૬-૫૮ કા લિખા પત્ર મુઝે મિલા કિ મેરી કુમુદિની ! યહાંસે જા રહા હૂં. સ્થાન ઉત્તમ થા પરંતુ પ્રારબ્ધ વશાત્ ન રહ સકા. રમેશકે સાથ તુમકો બમ્બઈકે લિયે ભેજા જબ વિચારતા હૂં તો હૃદય....(૧૦-૪-૫૮ કો મુઝકો રુઠિયા સ્ટેશનસે રમેશભૈયાકે સાથ બોમ્બે રવાના કિયા થા.)

૩૦-૬-૫૮ :- શ્રી ગુરુદેવ ચિત્રકૂટ પધારે. ૧-૭-૫૮, શ્રી ગુરુપૂર્ણિમાકા પૂજન ઉત્સવ હુઆ. નવેમ્બર-ડિસેમ્બરમેં શિવની નેત્ર યજ્ઞ કરનેકા નિશ્ચય શ્રી ગુરુદેવને સબકે સમક્ષ વિદિત કિયા. ભક્ત મંડલકે "સદગુરુદેવકી જય" કે બુલંદ ઘોષસે સારા વાયુમંડલ ઉત્સાહિત વ આલોકિત હો ઉઠા.

૨-૭-૫૮ : શ્રી ગુરુદેવ મોટરમેં દિનુભાઈ પંડયાકે સાથ બનારસ પધારેં. દો તીન દિન વહાઁ બિરાજેગેં.

ઝાસીસે ૧૦-૭-૫૮ કા પત્ર મિલા કિ- શ્રી ગુરુપૂર્ણિમા જાનકીકુંડકી કરી ગઈ. કેવલ ૨૪ ઘંટે ઠહરા હૈ. કમુ, તેરેકો કહા ગયા થા વૈસા ન હો સકા. એકાન્તમેં ન ઠહર સકા. ન સ્વાસ્થ્ય....કમુ, તુઝે દુ:ખ હોગા. સમય થોડા રહા હૈ ઔર સ્વાસ્થ્ય .....તૂં ધૈર્ય ધરના હોં !

શુજાલપુરસે ૨૬-૭-૫૮ કા લિખા પત્ર દિનુભાઈ પંડયા કો મિલા લિખા હૈ- મૈં અધિકમાસ

શુજાલપુરમેં કર રહા હૂં. શુધ્ધ શ્રાવણમેં વિચાર હૈં કિ કહીં ચલા જાઉં. શરીર પ્રકૃતિ દિન-પ્રતિદિન નિર્બલતાકા સંદેશ દે રહી હૂં.

શુજાલપુરસે ૩૧-૭-૫૮ કો પત્ર લિખા કિ- માઁ સતજી માઁ સાદર આશિરવાદ. સ્વાસ્થ્ય ઠીક જૈસા હે, ચિંતા કરના નહીં જવર યદા કદા થોડા હો જાતા હે. ઈહાં શ્રાવણભર ઠહરુંગા. ઠાકુર ઈહાં આ ગયે હૈ. ઔર તો પ્રભુ ઈચ્છા. રણછોડદાસકા આસીસ.

શુજાલપુર, મંડી પુરુષોત્તમ માસ ૭-૮-૫૮ ચંદુબેનકો પ્રશ્નોંકે ઉત્તર:- શ્રી ગુરુદેવસે. <u>પ્રશ્ન :-</u> પ્રારબ્ધ કર્મકી ઉત્પત્તિ કબસે ? <u>ઉત્તર :-</u> અનાદિસે <u>પ્રશ્ન :-</u> બ્રહ્મમેંસે જીવભાવ કબ પ્રારમ્ભ હુઆ ? <u>ઉત્તર :-</u> બ્રહ્મમમેં જીવ ઉત્પત્તિ નહીં. યદિ વહ માનેં તો ઈસમેં બહુત દોષોં કી પ્રાપ્તિ હોતી હૈ. જૈસે કિ અવિકારી નિર્વિકારી બ્રહ્મમેંસે.....(અપૂર્ણ) <u>પ્રશ્ન :-</u> પ્રારબ્ધાનુસાર હી સબ ચલતા હે તો ફિર મનુષ્યકા દોષ યા ગુણકા ક્યા સ્થાન <u>ઉત્તર :-</u> ભોગમેં પ્રારબ્ધ, વ્યવહારમેં પુરુષાર્થ. જીવ અજ્ઞ નહીં પરંતુ અભ્યજ્ઞ હૈ. <u>પ્રશ્ન :-</u> મૃત્યુ ક્યા હે ? <u>ઉત્તર :-</u> શરીરકા વિયોગ. <u>પ્રશ્ન :-</u> મૃત્યુકે પશ્ચાત જીવ ક્યા હે ? <u>ઉત્તર :-</u> જીવ-જીવ હી હૈ. <u>પ્રશ્ન :-</u> જીવકી ગતી કૈસી હે ? <u>ઉત્તર :-</u> જીવકે કર્માનુસાર. <u>પ્રશ્ન :-</u> જીવ કહાં ફિરતા હે ઔર કબ તક ? <u>ઉત્તર :-</u> કર્માનુસાર સબ યોનિયોંમેં ફિરતા હૈ. ઔર જીવનમુક્ત દશાકા અનુભવ ન કરેં તબ તક ફિરતા રહતા હૈ. સમત્વ પ્રાપ્ત હો તબ ભ્રમણ બંદ હોનેકી શુરુઆત સમઝના.

શ્રી ગુરુદેવ :- વ્યસનકી વ્યસન વ પરાધીનતા મૈંને દેખી હૈ. સાધકકો વ્યસન નહીં હોના ચાહિયે. આજ જિસકો બીડી-તમાખૂ જૈસી છોટી-છોટી વસ્તુ વ્યગ્ર વ વ્યાકુલ કરકે ચલિત કરતી હૈ, તો વહ સાધક સાધનામેં કુછ આગે બઢને પર થોડીસી સિધ્ધિઓંકે સુખોમેં હી ઉલઝ જાતા હૈ. ઔર બસ ! સાધનાકી સમાપ્તિ. અબ મોક્ષકા લક્ષ્ય હી છૂટ ગયા.-

“કબીર પ્યાલા પ્રેમકા અંતર લિયા લગાય.
રોમ રોમમેં રામ રહયોં ઔર અમલ ક્યા ખાય.”
“તુલસી તલપ ન છોડીયે નિશ્ર્વૈ લીજે નામ.
મનુષ્ય મજુરી દેત હૈ ક્યૂં રખોંગે રામ.”

શ્રી ગુરુદેવ પાનકે બારેમેં ભી બોલે થે.

વ્રત

વ્રત યા તપ કરનેસે ભોગોકી લાલસા ક્ષીણ હોતી હૈં. પાઁચ કર્મોંકે કરનેસે કિતના ભી દુષ્કર વ્રત ભી ખંડિત હો જાતા હૈ.

(૧) કામકી દષ્ટિસે દેખના. (૨) બિના પ્રયોજનકે વ્યર્થ બોલના, વાદ-વિવાદમેં આસક્ત રહના, (૩) નિંદા વ ઝૂઠ બોલના. ઝૂઠી દુહાઈ દેના. કઠોર વચન બોલના. (૪) નિંદા, ઝૂઠ ઔર ગાલિ દેતે સુનના. (૫) અશુભ કર્મોસે હાથ-પાઁવોકો નહીં રોકના.

ખાન-પાનકે વ્રત-નિયમ રખા જાયેં ઔર ઉપરકે પાપ કર્મ અશુભ કર્મોમેં આસક્ત બનેં રહે ઐસે વ્રત કરકે લાભ કુછ નહીં હોતા હૈ. કેવલ વ્રત કરકે ભૂખ-પ્યાસકા કષ્ટ હી ભોગના

હે. આહારકી અધિક માત્રા હો તો ઉસે કમ કર દેના ચાહિયે. દિનમેં તો વ્રત રખેં ઔર રાત્રિકોં તો દૂના આહાર કરેં ઐસા વ્રત ન કરેં. રાત્રિમેં વ્રત રખેં ઔર દિનમેં દૂના આહાર કરેં એસા વ્રત ભી ન કરેં. વ્રતકા આશય ભોગોંકો નિર્બલ કરનેકા હે. વ્રત કરકે નાના પ્રકારકે વ્યંજનોકો નહીં લેના ચાહિયે.

આજ વ્રત હે, કલ ક્યા બનાવેંગે એસે સંકલ્પ માત્રસે ભી વ્રત ખંડીત હોતા હે. માયા, નિંદ્રા, આહાર વ દેવી સંપત્તિ ઐસે હેં કિ બઢાના ચાહો ઉતને બઢાયે જા સકતે હે, ઔર ઘટાના ચાહો ઉતને ઘટાયે જા સકતે હે. ચારોં ઔર વિષય પદાર્થ હોને પર ભી, દેખને પર ભી ઉનકે વશ નહીં હોનેકા દઢ નિશ્ચય રખા જાવેં તો વિષય કામનાકા પ્રલોભન હમેં કદાપિ વિચલિત નહીં કર પાયેંગે. નિશ્ચય રખના ચાહિયે.

એકાદશીકા વ્રત નિશ્ચય હોતા હે- તબ કિયા જાતા હે. ઉસ સમય ચાહે કિતને હી નમક વ મીઠા પદાર્થ સામને આ જાને પર ભી જિસકા નિશ્ચય વ્રતસે ચલિત નહીં હોતા હે- વહી વીર્યવાન હે, શૌર્યવાન હે. નિશ્ચય સો નિશ્ચય. ફિર વ્રત ખંડિત કરકે ખા લેના યહ તો નિર્બલતાકી ચરમસીમા હે. ક્યા વે હી પદાર્થ દૂસરે દિન યા જીવનમેં ફિર કભી પ્રાપ્ત નહીં હો સકતે હૈં ક્યા ? સોચો ! ક્યા પહલે કભી વે પદાર્થ ખાયે નહીં થે ક્યા ? ઈતના હલકા ક્ષુદ્ર મનોબલવાલા મનુષ્ય અપના જીવન ઉન્નત કદાપિ નહીં બના સકતા હે, યહ ધ્રુવ હે. જિસ પ્રકાર રસનાકે વિષય રસકી બાત કહી ઉસી પ્રકાર સભી વિષયરસકે બારેમેં સોચના, સમઝના ચાહિયે ઔર નિશ્ચયકો દઢ રખના ચાહિયે.

કલિકાલમેં શ્રીરામનામ વ દાન

ઈસ કરાલ કલિકાલમેં શ્રીરામનામ જાપ વ દાનધર્મ અનિવાર્ય આચરણીય હે, ઈસમેં કભી સંદેહ મત કરો. દાનધર્મકો પૂર્ણ વ્યાપક અર્થસે સમજો. ઈનમેં સિર્ફ ધનકા હી દાન મત સમજો. અન્નદાન, વિદ્યાદાન કી તરહ- દયાદાન, ક્ષમાદાન, ઉદારતાદાન, અક્રોધકા દાન ઈત્યાદિકો ભી દાનધર્મમેં હી સમજો. હર પ્રકારકા દાન ગરીબ-મધ્યમ વર્ગકો દેના ચાહિયે. અપને કુટુમ્બકે દીન-દુઃખી મધ્યમ વર્ગકે સભ્યોંકો કભી મત ભૂલો. દાનકે લિયે વે સુપાત્ર હે, ક્યોંકિ વે સંકોચકે મારે કિસીસે માઁગ નહીં સકતે. મઝૂર વર્ગ- તો મજદૂરી ભી કર સકતા હે. મધ્યમવર્ગકો તો ચારોઔરસે સંકોચમેં રહના પડતા હે.

જબ જહાં અકાલ હોવેં વહાં અન્નદાન યથાશક્તિ અવશ્ય હી કરના. અપંગ, અંધ, આદિ કિસી ભી અંગભંગ વ્યક્તિકો પરિચિત હોવેં તબ હી દાન કરના, ક્યોંકિ ઐસી ભી ટોલી હોતી હે જો બાલકોંકો, નિ:સહાયકો ઉઠા જાતી હે. ફિર ઉનકે અંગભંગ કરકે જાહિરમેં રાસ્તે પર ઉનકો રખ આતી હે. આને જાનેવાલે લોગ અંગભંગકી દશા દેખકર દ્રવિત હોતે હૈં ઔર પૈસે દેતે જાતે હૈં. શામ હોતે હી ટોલીકી વ્યક્તિ આકર ઉન પૈસોંકા કબ્જા કર લેતી હે. ઔર ઉન અંગભંગ વ્યક્તિઓંકો તો પૂરા ખાનેકા ભી નહીં મિલતા હે. ઐસા વ્યાપાર આજકલ બહુત જગહ ચલ રહા હૈં. કાશીમેં ઐસી હી ઘટનાકા મૈં સાક્ષી હુઆ તબસે મેરે વિચારમેં આયા હે કિ પરિચિત અંગભંગ વ્યક્તિઓંકો હી દાન વ સહાયતા કરના ઉચિત હે. અંગભંગ કરકે પૈસે કમાનેકા વ્યાપાર

રોજગારકો પ્રોત્સાહન નહિં મિલના ચાહિયે.

શુજાલપુરસે ૧૩-૮-૫૮કા તાર મિલા કિ તુમ્હારી ઈચ્છા હો તો આઓ. શુજાલપુરસે ૧૫-૮-૫૮ કા પત્રમેં જયરામભાઈકો શ્રી ગુરુદેવને લિખા- અપને મનકો ઈતના નિર્બલ બનાના નહીં ચાહિયે. સંસાર ભાર તુમને અપને ઉપર સમઝા હૈ ઈસી કારણ ભાર માલુમ પડતા હૈ. વસ્તુત: વિચારોંકી ગતિ વિપરીત હૈ. ઈસીકા પરિણામ હૈ. કાર્પણ્યદોષકા આના ભી યહી કારણ હૈ. તબ મનકા કાબૂમેં ન રહના સ્વાભાવિક હૈ. ઈન સબકો નિરસ્ત કરનેકો થોડે દિન વિશ્રામ લો. શેષ મિલને પર.

ઉજ્જૈન : ૧૭-૮-૫૮, શુજાલપુરસે શ્રી ગુરુદેવકે સાથમેં હમ અભી યહાઁ મેરે મામા બાલુભાઈ, પુજારાકે ઘર પર આયે હૈં. શ્રી ગુરુદેવને આતે હી કહા :- બેબી, અનીલા ઔર કમલા. જલ્દી જલ્દી સામાન તૈયાર કર લો. રામવાડા ધર્મશાલામેં ઠહરેંગે. પીછે સાથમેં ઈન્દૌર ચલેંગે.

બાલુભાઈ ! શરીર ક્યા હૈ ? જગત ક્યા હૈ ? કુછ નહીં. જબ તક સંસ્કાર તબ તક સબ સાથ. કોઇ આજ ગયા તો કોઈ કલ જાયેગા. શ્રી ગુરુદેવને લિખા :-

આયેગા સો જાયેગા, ક્યા રાજા ક્યા રંક ।
યશ બાકી રહ જાયેગા, યા બાકી રહે કલંક ॥

મેરા તો પક્કા નિશ્ચય હૈ કિ ભજન કરનેસે હી સુખ આનંદ રહતે હૈ. ઔર પીછે ભી યશ રહ જાતા હૈ. અરે, મૈં યહ સબ ક્યા બોલ રહા હૂં ? ન કોઇ ઐસી બાત હુઇ હૈં. ફિર ક્યોં ઈસ તરહકા બોલતા હૂં ! (હમ સબકી ઔર દેખકર હઁસકર કહા :- લગતા હૈ કિ સંગદોષ લગ ગયા હૈ. દિનુભાઈ ! તુમ તો હમેં શ્રીમાનસજી હાથમેં દે દો. બાલુભાઈકે છોટેભાઈ- દિનુભાઇને શ્રીમાનસજી દિયે. શ્રી ગુરુદેવ ઉસે દેખનેમેં લગે. તબ ઉસમેંસે એક કાર્ડ મિલા. શ્રી તારાનેત્રદાન યજ્ઞકે કેમ્પમેં મરીજકો ભર્તી કરતે સમય જો કાર્ડ ભરકર દિયા જાતા હૈ- ઉસીમેંસે વહ કાર્ડ થા. શ્રી ગુરુદેવને કહા- કુમુદજી, આપકી કલમ હમેં દો. શ્રી માનસજીકી આજ્ઞા હુઈ હૈ કિ યહ કાર્ડ તુમ ભી ભર દો. શ્રી ગુરુદેવને કાર્ડ ભરા (લિખા) :- નામ :- રણછોડદાસ ચિત્રકૂટી મુકામ :- બેનામપુર પોસ્ટ :- નામાલૂમ પત્તા :- તરુ નીચે. જિલ્લા :- સર્વત્ર. લો કુમુદ ! પઢો તો. બરાબર હૈ ન ? મૈં (પઢકર) :- ઈસમેં ઉમ્રકા કોલમ ભી હૈ. !!

શ્રી ગુરુદેવ :- તૂં ઐસે શબ્દોંસે વ ઈસ તરહ બોલતી હૈં કિ મૈં ખૂશ હો જાતા હું. હરિભાઈ વ જયરામભાઈકે ભી યે હી ઢંગ હૈ. અચ્છા, ઉમ્રકે બારેમેં ક્યા લિખે ? સબકે અનુરુપ હી લિખ લો ન ! કિ ચાર-પાઁચ શતાબ્દી. યા લિખ દો અનાદિ અનંત. નામકે નીચે ભી લિખ દો કિ ઉર્ફે બનાદાસ અર્થાત સચ્ચા નહીં, પરંતુ બના હુઆ નકલી દાસ. મન ઉદ્વેગ કરે તબ બરાબર યહ ' ‘આયગા સો જાયગા ક્યા રાજા ક્યા રંક” યહ વિચારોંગે તો મન નિશ્ચિત શાંત હોગા મલ વિક્ષેપ દૂર હોવેં તબ હી આત્મવિચાર જાગ્રત હોવેં.

શ્રી ગુરુદેવને આજ્ઞા દી

ઈન્દૌર :-૨૮-૮-૫૮ (૧) ફાલ્ગુન તક એક વર્ષકા એકાંત બાદમેં તુમકો સંદેશ ભેજૂંગા. (૨) પી.એચ.ડી. કરના. ડહાણુમેં રહના. આપશ્રીને લિખ કર દિયા- કમુ, તૂ વિશ્વાસ રખ. એક વર્ષમેં શરીર સુધાર લૂંગા. રણછોડદાસ. શ્રીનાથપ્રાસદ ભાવનગર, ૨૮-૮-૫૮, ૮-૩૦ પી.એમ. કમુ તુ વિશ્વાસ રાખ એક વર્ષમેં શરીર સુધાર લૂંગા. રણછોડદાસ

આજ રાત્રિકો તીન બજે મુઝે બુલાઇ. શ્રી ગુરુદેવ સ્નાન કરકે પધારે તબ કરીબ ૩ાા બજનેમેં થા. નિયમમેં બૈઠનેકો આપ જા રહે થે ઈસલિયે મૌન થે. નિયમકે આસન પર બિરાજતે સમય ટેબલ પરસે અપની કલમ ઔર લેટરપેડ લિયા-ઔર લિખા- શ્રીરામચંદ્રાય નમ: કમૂ તૂં વિશ્વાસ રખ. સંવત ૨૦૧૫ કે ફાલ્ગુનસે બરાબર એકાન્ત લેકર શરીર સ્વસ્થ કર લૂંગા. ઈસ બીચ મૈં કહી નહીં જાઊંગા. યદિ તુઝે માલૂમ પડે તો તૂ મેરે પાસ ચલી આના. એક વર્ષ પશ્ચાત તૂઝે બુલાલૂંગા. તબિયત જયાદા ખરાબ હોને પર જરૂર બુલા લૂંગા. ૪૦ વર્ષ જૈસા શરીર હોગા. રણછોડદાસ.

આજ શ્રી ગુરુદેવ સુબહસે હી કહતે હૈં- ''તૂને બહુત કષ્ટ ઉઠાયા હે તો મૈં અબ બહુત ચિંતામેં હૂં કિ ક્યા કરકે બદલા દૂં તુઝે ? ફિર ભાવાવેશમેં ઉપરકા લિખકર વહ ચિઠ્ઠી મેરેકો બચ્ચીબહનકી સાક્ષીમેં દી. ખૂબ પ્રેમપૂર્વક વ પ્રસન્નતાપૂર્વક.

સાગ-દૂધ-ઘી

મોટી માઁ, હરિભાઈ, માઁ, સરોજબહન વ બલવંતભાઈ મહેતા ઔર હમ પૂરે પરિવારકે સાથમેં શ્રી ગુરુદેવ બિરાજે હૈં. અભી ભોજન પાયા હે.

શ્રી ગુરુદેવ :- ફલાહારકે આલૂકે સાગમેં ગરમ મસાલા વ અદરખ વ હરીમિર્ચ ડાલના. પરંતુ ઉપવાસકે કારણ યહ બતાયા હૈ. વાસ્તવમેં સહી વિધાન હૈ- મેથીસે છોંકના. મેથીસે બધારા હુઆ આલુ બરાબર નિદોર્ષ હોગા. મેરા સંશોધન હૈ કિ લોહેકી કડાઈમેં છોંકાજાયે ઔર ઢાઁકે નહીં તો આલૂ ગારિષ્ટ નહીં રહતે બલ્કિ તાકત પહુંચાતા હૈ. સરોજબહન :- આપ પાકશાસ્ત્ર જાનતે હે ? શ્રી ગુરુદેવ :- ખૂબ અચ્છા. હમકો તો પાકશાસ્ત્ર વિધિવત સિખાયા ગયા હૈ. ફિર કઇ બાર- સ્થાનોમેં રસોઇકી કિંકરી કર ચૂકા હૂં. ઉસી તરહ ભગવદ વિગ્રહકી વિવિધત પૂજા ભી કઇ બાર કઇ જગહ કર ચૂકા હૂં. ઔર ભંડારા કરતે કરાતે આયુ બિતિ હૈ.

ઉડદ સબસે જયાદા નમક ખાતા હૈ. પાલક ભાજી, મૂંગદાલ, લૌકિ જમીકંદ બહુત કમ નમક ખાતે હૈં. પુરાને ઘી કો ઔર ગંધવાલે ઘી કો ખટ્ટે દહીંકી મલાઈકે સાથ તપાલેનેસે અચ્છા ખૂશ્બુદાર બન જાતા હૈ. કોઇ ભી હરી સબજીકે સાગમેં ઉપરસે જલ નહીં ડાલના ચાહિયે. જહાઁ તક હો સકે સબ્જી સાબૂત હી ધોની ચાહિયે. કૈલાકોતો હંમેશા સાબૂત ધોકર હી આમન્યા કરેં. સબ્જી છોંકનેકે વક્ત પર હી આમન્યા કરની ચાહીયે. સબ્જીમેં ગૂડ, શક્કર યા ખટાઇ નહીં ડાલને ચાહિયે. દૂધ કભી ફિક્કા નહીં પીના ચાહિયે. ધારોષ્ણ દૂધકે અતિરિક્ત કોઇ ભી દૂધ બિના તપાયેં ઔર બિના મિશ્રીકે નહીં પીના ચાહિયે.

બગસરા, ૧૯૫૮

બગસરા (સૌરાષ્ટ્ર), શ્રી ભવાનીશંકરભાઈકે યહાઁ શ્રી ગુરુદેવ બિરાજેં હૈં. બગસરાકે એક ગુરુભાઈ, ચિમનભાઈ અપને માતાપિતાકે એકમાત્ર જીવનધારક હોને પર ભી યુવાવસ્થામેં હી ભજન-કીર્તનમેં દિન નિકાલતે થે. ચિમનભાઈકે પિતાકી દુકાન થી. પરંતુ ચિમનભાઈ દુકાન પર બૈઠતે નહીં થે. ચિમનભાઈકે પિતાજીકા સ્વાસ્થ્ય બહુત કમજોર હોનેસે ઘરકી બાહર નિકલના અસમ્ભવ હો ગયા થા. ઉન્હોંને શ્રી ગુરુદેવકો સંદેશા ભેજા કિ કૃપયા આપ ચિમનકો સમજાઈયે.

શ્રી ગુરુદેવ ઉસી ક્ષણ ખડે હો ગયે. મુઝે કહા-ચલો કુમુદ, ચ્યવન ઋષિકો મિલ આયેં. (શ્રી ગુરુદેવ ચિમનભાઈકો દુલારમેં ચ્યવનઋષિ હી કહતે થે.)

ચિમનભાઈકે ઘરમેં ઉનકે માતા પિતાકે સામને શ્રી ગુરુદેવને ચિમનભાઈકો ખૂબ સમજાયેં. "તુમારા ધર્મ હૈ મેરી આજ્ઞાકા પાલન કરના. મૈં કહતા હૂં તુમ માતા પિતાકી અચ્છી પ્રકારસે સેવા કરો. ઉનકે જીવન નિર્વાહકા સહારા તુમ હી હો. તુમ્હારા ભજન હૈં કિ તુમ તુમારે પુત્રધર્મકા પાલન કરો."

ચિમનભાઈને ફિર ભી કુછ સમ્મતિસૂચક કહા નહીં. તબ શ્રી ગુરુદેવને કડકાઈ અપનાકર કહા :- તુમ નિશ્ચય કર ડાલો ઈસીક્ષણ. સાધૂ બનના કિતના કઠિન હૈં યહ મૈં પહલે જાનતા હોતા તો મૈં ભી સાધૂ નહીં બનતા. લેકિન તુમકો અગર સચમેં સાધુ હી બનના હૈ તો ઉઠા લો, લો યહ કમંડલ ઔર ચલ દો ! તુમારે પુત્રધર્મકા પાલન મૈં કરુંગા. શ્રી ગુરુદેવને અપના કમંડલ ચિમનભાઈકે તરફ ધર દિયા, ઔર કહા:- તત્કાલ જવાબ દે દો. વૈરાગ્ય હૈ ફિર દેરી કાહેકી ? સચ્ચા ભજન ક્યા હૈ યહ તો સમઝતે નહીં હો, તબ ઔર તો ક્યા કર પાઓગે ?

ચિમનભાઈને શ્રી ગુરુદેવકે પુનિત શ્રીચરણોમેં મત્થા રખ દિયા, ઔર કહા-બાપુ, મૈં આપકી આજ્ઞાકા પાલન કરુંગા. માતા પિતાકી સેવા બરાબર કરુંગા. મેરે કારણ આપને બહુત તકલીફ ઉઠાઈ હૈ. ક્ષમા કરો બાપુ !!

ગોંડલ, ૨-૯-૫૮ શ્રી ગુરુદેવકે દર્શનકો શ્રી મંગલજીભાઈ, મોટામામા, નવનીતભાઈ, મનુભાઈ ઈત્યાદિ બિલખાસે આયે થે. વાપિસ બિલખા જા રહે થે. બિલખા આનંદાશ્રમમેં શ્રીશ્રી નથુરામ શર્માજીકા શતાબ્દી મહોત્સવ મનાયા જા રહા થા.

શ્રી ગુરુદેવ :- આજ હમ જિન મહાપુરુષકી શતાબ્દી મહોત્સવ મનાને જા રહે હૈં ઉનકી ન તો વર્ષાબ્દી હોતી હૈ ન તો શતાબ્દી. ઉનકી તો અનન્તાબ્ધિ નિશ્ચિત હૈ. યહ તો હમારી શુધ્ધ શ્રધ્ધાકા ઉલ્લાસ હૈ. પરંતુ પ્રશ્ન યહ હોતા હૈ કિ ઉનકા ઐસા કૌનસા અદ્‌ભૂત કાર્ય હૈં કિ જિસસે હમારા મન પ્રભાવિત હોકર ઉલ્લાસિત શ્રધ્ધાસે ઓતપ્રોત હૈ.

હમકો નતમસ્તક સ્વીકાર કરના પડતા હૈ કિ વહ હૈ ઉનકા ભગવત વિભૂતિ વિશેષાંશ આત્મબલ, વહ હૈ ઉનકા સત્‌પથ પ્રદર્શિત આદર્શ જીવન. વહ હૈ ઉનકા સંસ્કૃતિ પોષક ચિત વહ હૈ ઉનકી જીવન કલ્યાણકી ઉત્કૃષ્ટ ભાવના. વહ હૈ ઉનકી સમત્વબુધ્ધિ, વહ હૈ ઉનકા

બ્રહ્મનિષ્ઠત્વ. અસ્તુ, હમ કરબધ્ધ હોકર ઉનકા સ્મરણ કર મસ્તક નવાંકર હમારી પ્રેમપૂર્ણ અંજલિ અર્પણ કરેં.

ગોંડલ, ૩-૯-૫૮ જો શિષ્ય ગુરુદેવકી આજ્ઞાકા પ્રેમપૂર્વક પાલન કરતા હે વહી શિષ્ય હે. આજ્ઞાપાલન નહીં કરનેવાલે તો ગુરુકે ગુરુ બનતે હે, ઔર ઘમંડ બઢાતે રહતે હેં. મેરે અનુભવમેં એક શિષ્ય આયે થે.

મૈં ઔર સ્વામીશ્રી પ્રકાશાનંદજી બિલખાકે આનંદાશ્રમકે સંસ્થાપક આચાર્યશ્રી નથુરામજીકે જયંતી મહોત્સવ ઉપર ગયે થે. હમ દોનોંકો અલગ-અલગ કમરેમેં ઠહરાયે થે. દોનોં કમરેકે બીચમેં કીંવાડ થા.

ડભોઈસે શ્રી સ્વામીજી મહારાજજીકે શિષ્ય-કરીબ ૫૦-૫૫ સાલકે સજ્જન ગૃહસ્થી આયે થે સાથમેં. પ્રણામ કિયે, મિલે, બાંતે કી. રાત્રિકે ૧૦ા-૧૧ બજે સ્વામીજી સો ગયે પરંતુ ડભોઈવાલે શિષ્ય સ્વામીજીકે કમરેકે બાહર દલાનમેં ખડે થે. રાત્રિમેં ૨ા-૩ બજે મૈં ઉઠા તો દેખનેમેં આયા, ઉન્હોંને ભી મુઝકો દેખતે હી પ્રણામ કિયે. મૈંને પૂછા કિ ઈસ વક્ત યહાં પર કૈસે ખડે હૈં ? ઉન્હોંને ઉત્તરમેં કહા- "મુઝે સ્વામીજીને સોનેકી આજ્ઞા નહીં દી હૈં. સુબહ સ્વામીજી ઉઠે ઔર બાત જાનકર બહુત દુ:ખી હુયે કિ અરેરે મેરી ભૂલસે મેરે પ્રેમી સજ્જનકો કિતના જયાદા દુખ ઉઠાના પડા.!!

પહલે તો જલ્દી-જલ્દી શિષ્ય બનના હી નહીં ચાહિયે. બિના પરિક્ષા કિયે અંધાનુકરણસે, કિસીકો ગુરુ મત બનાઓ. પહલે ખૂબ દેખો, પરખો, ઝાંચો. જબ મન શિષ્ય બને બિના માને હી નહીં, તબ શિષ્ય બનો. ઔર સચ્ચે શિષ્ય બનો. તો હી કુછ પ્રાપ્ત કર પાઓગે. બાકી તો સબ ઠીક હે. "બાનીસે ભગવાન હે, તનસે હે ગુરુદેવ । મનસે હે ફોટૂ ફક્ત, કેહિ વિધિ હોવે સેવ ॥"

૧૧-૯-૫૮- વેરાવલસે મેરે પાસ લિખવાયા :- પુત્રી બબી ! પત્ર મિલા-ચિન્તા ન કરો. ઔર જો શિવનીકે નેત્રયજ્ઞકે પશ્ચાત બીચમેં સમય મિલેગા ઉસ સમયમેં એકાન્ત લૂંગા. ઔર કેન્સરકા તો સેન્સર બૈઠા હે ફિર ક્યા વિચાર કરના ? ઔર જ્વરકી ઔષધિ અવશ્ય કરાના. ઐસા સમ્બન્ધ ઉપસ્થિત કરો જિસસે વહ ચિંતામુક્ત હોતે રહે ઔર કુછ રામ રામ કરેં તો અચ્છા હે. જગદીશ ઔર અરવિંદ કો આશીરવાદ કહના. ઔર વહાઁ પર એક બેબી હે બેબી અગર ઉનકા પિતાજી બુરા ન માનેં તો આશીરવાદ કહના. બબી, તુમકો ઈતના વિશ્વાસ નહીં હે જો તૂં ઈતની ઘબડા જાતી હો !!

નિવાર્હ કરના હી હે તો સ્વભાવમેં પરિવર્તન કર દો

જામનગર, ૧૭-૮-૫૮ શ્રી ગુરુદેવ :- જગત સદૈવ પરિવર્તનશીલ હી હૈ. વિશ્વકા ચરાચર કોઈ પ્રાણી પદાર્થ ઐસા નહીં હે જિસમેં પલ પલ પર પરિવર્તનશીલ ક્રિયા અહર્નિશ અખંડ ચલતી ન હો. વાણી, વિવેક, આકૃતિ, હસ્તાક્ષર, સ્વભાવ કિસીકે ભી એકસે નહીં રહતે હૈં. પરિવર્તન હોતે રહતે હે. ઈસલિયે જબ મતભેદ ખડા હોવેં તબ જો યદિ નિર્વાહ કરના હી હે

તો અપને સ્વભાવમેં પરિવર્તન કરના હી પડતા હૈ. વ્યવહાર માર્ગમેં નિર્વાહકે દો માર્ગ હૈ. (૧) યા તો આપ દૂસરેકે બન જાયેં (૨) યા દૂસરેકો અપના બના લો.

સામનેવાલેકી વ્યક્તિકે સ્વભાવમેં યદિ પરિવર્તન હોતા હી નહીં હૈ તબ તુમકો તુમારે સ્વભાવમેં પરિવર્તન કરનેકા બાધ્ય હોના હી પડેગા. ક્યોંકિ ઈસકે સિવાય નિર્વાહ કરનેકા કોઈ દૂસરા માર્ગ હી નહીં. જો બાત વ્યવહારમેં સત્ય હૈ. વહી પરમાર્થમેં ભી લાગુ હોતી હૈ. આધ્યાત્મિક વિકાસમેં, શરણાગતિમેં ભી યહી દો માર્ગ નિર્વાહકે હૈં. યા તો તુમ ભગવાનકે હો જાઓ- "ભગવન્ મૈં તુમ્હારા હૂં", યા તો ભગવાન કો તુમારા બના લો કિ "ભગવન્ તુમ હમારેં"

પ્રશ્ન :- ઈન દોનોમેંસે શ્રેષ્ઠ માર્ગ કૌનસા હૈ ?

શ્રી ગુરુદેવ :- "મૈં તુમ્હારા હું." યહી શ્રેષ્ઠ હૈ. પરમાર્થપથમેં સમ્યક પ્રપતિ હી સર્વોત્કૃષ્ટ હૈ. જહાં અપના સ્વભાવ પરિવર્તન કરકે હી નિર્વાહ કરનેકી પરિસ્થિતિ હોવેં વહાં ધ્યાન રખનેકી બાત યહ હૈ કિ સામનેકી વ્યક્તિકે સ્વભાવકો બરાબર જાન લેના, સમઝ લેના, ફિર ઉસીકે અનુસાર આચરણ કરના. નિર્વાહ કરનેકા હી હૈ તો ફિર અપને હી સ્વભાવમેં આવશ્યક વ અનિવાર્ય પરિવર્તન કરના હી ચાહિયે. અપને પરિવર્તન કરનેકે પશ્ચાત્ અપને ચિત્તમેંસે યહ બાત હી નિકાલ દો. એક હી લક્ષ્ય રખોં કિ કિસી તરહ ભી હમેં તો નિર્વાહ કર લેના હૈ- બસ !

આત્મનિરીક્ષણસે બરાબર દેખો, સોચો કિ કહીં અપનેહી મેં તો કોઈ દોષ નહીં હૈં ? હો સકતા હૈ કિ સામનેકી વ્યક્તિકે સ્વભાવમેં દોષ ન ભી હોવેં. ઈસીલિયે પહલે અપને દોષોંકા વિચાર કરના- અપને આત્મનિરીક્ષણ કરના. યહ તો પક્કા હી હૈ કિ મૈં એક બાત કહતા તો રહૂં લેકિન ઉસકે અનુસાર યદિ કરતા નહીં હૂં તો દૂસરેકો ઉસકે અનુસાર કરનેકો કૈસે કહ સકતા હું ? નિર્વાહ કરનેકા નિશ્ચય હી હોવેં તો ફિર દૂસરોંકે સ્વભાવકે પરિવર્તનકી વ દોષોંકે નિવારણકી બાત હી છોડ દો. અપના અપના હી સમ્હાલ લો. અપની ઓરસે બરાબર નિભા દેના. બાકી બસ.

જગકી રોકડ જગકો દેદો, અપના માલ બચા લો બાબા ॥

જિનકે કચ્ચી સમઝ હોતી હૈ, ઉનકે લિયે યહ અપેક્ષા રખે કિ ઉનકે સ્વભાવમેં પરિવર્તન હોવેં તો ઉનસે ભી બદતર કચ્ચી સમઝકે હમ હૈં યહી બાત સમઝમેં આયેગી. કારણ કિ સામનેકી વ્યક્તિતો વૈસી કી વૈસી રહેગી. હમને હમારી શાંતિ વ પ્રસન્નતાકો વિચલિત કર દેતે હૈં. તો બાબા, ઈસસે તો અચ્છા યહી હૈ કિ અપને હી સ્વભાવમેં પરિવર્તન કરકે ચૂપચાપ નિર્વાહ કર લેના.

મૂરખ હૃદય ન ચેત જદ્યપિ ગુરુ મિલે બિરંચિ સમ ॥

"પ્રાણ ઔર પ્રકૃતિ અર્થાત જીવન હૈ તબ તક સ્વભાવ જો હૈ ઉસમેં કોઈ પરિવર્તન નહીં હો સકતા હૈ. ઔર જીંદગી તથા સ્વભાવ સાથ હી સાથ જનમતે હૈ, મરતે હૈં." ઐસા કહના યા સમઝના નિરી મુર્ખતા હૈં. પ્રાણ રહતે હુએ અર્થાત્ જિંદા મનુષ્ય સ્વભાવમેં ચાહે ઈતના પરિવર્તન કર સકતા હૈ.

બચપનસે લગાકર મૃત્યુ પર્યંત મનુષ્યકે સ્વભાવમેં કિતના પરિવર્તન હોતા રહતા હૈ

ઈસ બાતકા કભી ગોરસે મનન ચિંતન કિયા હૈ ક્યા તુમને ? મૈં તો કહતા હૂં કિ આજસે, અભીસે તુમ ઈસકી નોટ કરના પ્રારંભ કર દો. તુમ્હારે આસપાસ કે નિકટકે વ્યક્તિઓંકે સ્વભાવકે પરિવર્તનોંકી નોટ કરો, દેખો ઔર સમજો.

યહ ધ્રુવ હૈ કિ અત્યંત સાવધાનીકે સાથ આજ્ઞાપાલન કરનેમેં મનકો ઠીકસે- જાગૃતિ રખકર પાલન કરોગે તો નિશ્ચિત હી તુમ્હારા શ્રેય હી હોગા. પડા હુઆ સ્વભાવ પૂરી સાવધાનીકે સિવા મિટતા નહીં હૈં, યહ સતત ધ્યાનમેં રખના હી ચાહિયે.

તુમ્હારે મનમેં- વિચારમેં હી યહ સબ સ્વત: ઉઠના ચાહિયે તભી જમા હુઆ, દૃઢ બના હુઆ સ્વભાવ મિટેગા. સ્વભાવમેં પરિવર્તન હોગા.

જિતના સત્યપૂર્ણ આત્મનિરીક્ષણ કરોગે ઉતના તુમ્હારી ત્રૂટિયોંકા, ગલતિયોંકા જ્ઞાન હોગા ઔર ઉસકા માન જાગ્રત રહેગા. મનોબલ બઢતા જાયેગા. ''પ્રકૃતિ (સ્વભાવ) ઔર પ્રાણ સાથ જાતે હૈ'' યહ કહના કાયરકા હોતા હૈ, સાધકકા નહીં. સાધક પ્રકૃતિકો પરિવર્તન કરતા હુઆ હી સાધના કરતા હૈ. પ્રકૃતિમેં- સ્વભાવમેં પરિવર્તન કરના હી સાધના હૈ. સ્વભાવમેં જિતના પરિવર્તન ઉતની સાધના સિધ્ધ હો જાતી હૈ.

જીવનકા આદર્શ હૈ- બરસના

દેખો તો ! આકાશમેં કિતને કાલે-કાલે બાદલ જમે હુએ હૈ. અપની અંદર જલ ભર રખા હૈ. ઉસકા વહ શ્યામ રંગ હૈ. કિતના સંગ્રહ કિયા હૈ. અધિક પરિગ્રહ વ્યક્ત હુએ બિના રહ નહીં સકતા- લાખ કોશિષે કરેં તો ભી. ધરતી પ્યાસી, ધરતી પર રહનેવાલે પશુ-પક્ષી-મનુષ્ય બિના પાની તલસતે હૈ. યહ દેખતે હુએ ભી બાદલ બરસતે નહીં હૈ. કિતની કઠોરતા !! કેવલ કઠોરતા હી નહીં હૈ પરંતુ નિર્લજજતા ભી હૈ. ધરતી પરસે હી જલ લિયા હૈ પરિગ્રહ કિયા હૈ. ઉન્હોંને- ફિર ભી બરસતે નહીં.

તો મૈં તો કહતા હૂં કિ નહીં બરસના હૈ તો હમારે આઁખોસે ઓઝલ હો જાઓ. હમારે સામનેસે અપની સુરત હટા લો. દૂર-દૂર ચલે જાઓ. બરસના નહીં હૈ તો સામને ક્યોં આતે હો ? ફિર ઉપરસે ગરજતે ક્યોં હો ? તુમ્હારી જલરાશી તુમકો મુબારક હો. ગરજ-ગરજકે તુમ્હારી રાશિકા વૈભવ હમેં ક્યોં દિખા રહે હો ? ક્યોં હમારી હંસી ઉડાતે હોં ? ઔર શાયદ તુમ હમારેમેં જલન પૈદા કરના ચાહતે હો કિ દેખો ! મેરા અમાપ જલભંડાર !!

સુનો ઔર સમજો. યહ કેવલ બકવાસ નહીં હૈ. બાદલોંકો ભી અપને વૈભવસે પ્રસન્નતા-શાંતિ ઔર સંતોષ તબ તક નહીં મિલેગા જબ તક વહ બરસેગા નહીં. યહ બાત ઉસકો તભી સમજમેં આયેગી જબ ખૂબ-ખૂબ ગર્જના કરને પર ભી ઉસકો સંતોષ, શાંતિ, પ્રસન્નતા કી અનુભૂતિ નહીં હોતી હૈ. ફિર વહ ગર્જના છોડ કે આત્મનિરીક્ષણ કરતા હૈ, તબ ફૌરન સમઝતા હૈ ઔર ઉસી ક્ષણ બરસના શુરુ કર દેતા હૈં. જયોં-જયોં બરસતા હૈં- ત્યોં-ત્યોં ઉસે ઉમંગ, ઉત્સાહ, પ્રસન્નતા વ તુષ્ટિકી અનુભૂતિ હોતી હૈ, ઔર વહ ફિર તો અપના સારા જલભંડાર બરસા હી દેતા હૈ.

ઔર ધરતીમાતાસે પ્યારભરી વંદના કરતા હૈ કિ હમારા તો થા નહીં- આપ હી કા થા, આપ હી સે પ્રાપ્ત કિયા થા, આપ હી કો સમર્પિત કરતા હૂં. તાકિ પુન: મૈં આપહીસે પ્રાપ્ત કરુંગા ઔર પુન: મૈં આપહી કો અર્પિત કર દૂંગા. ઔર હમારા-તુમ્હારા યહ સંબંધ પ્યારકા સંબંધ- લેનદેનકા સંબંધકા ચક્ર યુગ-યુગાન્તર પર્યંત હમ અબાધિત રખેંગે. લેનદેનકા સંબંધ હી યહ સંસાર હૈ. લેના ભી હૈ તો દેના ભી હૈ. જબ કેવલ લેના-લેના હી કરોગે ઔર દેના નહીં ચાહોગે તો પક્કા સમઝના કિ ઉસી ક્ષણસે જીવન દુ:ખપૂર્ણ હોતા જાયેગા. ઈસલિયે કહતા હૂં કિ બરસના સીખો. જીવનકા આદર્શ હૈ બરસના !!

જલ સંગ્રહ

વર્ષાકાલમેં પાની બરસતા હૈ ઉસકા પૂરેપૂરા સંગ્રહ કરના ચાહિયે. અપના દેશ કૃષિપ્રધાન હૈ. પાની પર નિર્ભર હૈ. પાની વર્ષાકાલમેં હી યહાં મિલતા હૈ. સબસે પ્રધાન મહત્વકી બાત યહી હૈ કિ 'હમારા દેશ ઉષ્ણ કટિબંધમેં હૈ, હવામાન ઉષ્ણ હૈ' ઈસલિયે ભી પાની જયાદા લગતા હૈ ઉપયોગમેં.

પાનીકે સંગ્રહકે લિયે પ્રાચિનકાલમેં જમીનકે પ્રકારકે અનુકૂલ વિવિધ પ્રકારકે જલાશય, નહર ઔર વાવ, કુંએ આદિ બનાયે જાતે થે. ઈનમેંસે વર્તમાન સમયમેં ભી બહુતોંકા અસ્તિત્વ ખંડહરકે રુપોમેં ભી હૈ. ઉનકે અભ્યાસ વ નિરીક્ષણ કરને પર હમેં પાનીકે સંગ્રહકે બારેમેં બહુત માર્ગદર્શન ઔર સમઝદારી મિલ સકતે હૈ.

બરસાત અચ્છી હોતી હૈ તબ ભી ગ્રીષ્મકાલમેં કિતને દેહાતોમેં ઔર શહરોમેં પાનીકી કમી-તંગી હો જાતી હૈ. ઈસ પરસે સ્પષ્ટ હોતા હૈ કિ બરસાતમેં કાફી પાની મિલને પર ભી હમારી વ્યવસ્થામેં કભી ત્રૂટિ હોનેકે કારણ હી પાનીકી મુશ્કેલી હમ નિર્માણ કર રહે હૈં. ઔર દેહાતોંકી ભોલી, મહનતકશ પ્રજાકી શારીરિક શક્તિ વ સમયકા વ્યર્થ વ્યય હોતા હૈ. પાનીકો દૂર દૂરસે ઢોકર લાનેમેં ઔર રોજમરોજકી જીંદગીમેં પાની તો પ્રથમ અનિવાર્ય આવશ્યકતા હૈ. દેહાતોમેં પાનીકી ઐસી તકલીફ હોનેકે કારણ વહાઁકી પ્રજાકો સફાઈ, સ્વચ્છતાકી આદત નહીં. બલ્કિ ગંદાપન પનપતા હૈ. હાથ-પાઁવ ધોતે નહીં, મુંહ ધોતે નહીં, સ્નાન તક નહીં કરતે- તો કપડે ફિર રોજ-રોજ કૌન-કૈસે ધોયેગા ? ફિર, મક્ખી આદિકા ઉપદ્રવ, ફિર પરણિામમેં કિત-કિતની બિમારીયાઁ !!

જામનગર, ૬-૧૦-૫૮ કો માઁ વ હરિભાઈકો પત્રમેં લિખા- સંતજી માઁ સંતજી, સાદર આશીરવાદ. મેરી તબીયત ઠીક હૈ. યહાઁ હરિચરણદાસજી ભોજન બનાતે હૈ. મૈં દૂધ લેતા હૂં. મૈં કાર્તિક વદી ૧૧ યા ૧૨ કો જરૂર પહૂંચ જાઉંગા. કસ્તુરી માઁ કો વ ચંચલમાંકો, રતનલાલાકો આશીસ. રણછોડદાસકા આસીસ.

૧૧-૧૦-૫૮ :-

બિરહ ન વ્યાકુલ મન ભયો કરી ન નામ પુકાર ।

બનાદાસ ફિર કૌન બિધિ મિલતે રામ ઉદાર ॥

મૂઢ

શક્તિહીન- સામર્થ્યહીન હોકર ભી ક્રોધ, ગુસ્સા કરનેવાલા મૂઢ હોતા હૈ. ઉસી તરહ દોષોંકા ભંડાર હોગા વહી દૂસરેંકા દોષ દેખા દેખકર ઉન દોષોંકા પ્રચાર કરતા રહેગા- વહ મૂઢ હૈ.

ક્રોધ કામકા હી પરિણામ હૈ. કામકે બિના ક્રોધકા ઉદ્ભવ હોતા હી નહીં હૈ. રજોગુણમેં કામ-ક્રોધકી જડ હૈં. રજોગુણકો જીતનેકે લિયે સત્વગુણ બઢાના યહી એકમાત્ર ઉપાય હૈ. ભગવાન સત્વગુણ સ્વરુપ હી હૈ. ભગવદ્ નામ,રુપ, લીલા, ચરિત્ર, ગુણાનુવાદ, ભગવદ પ્રસાદ ઈત્યાદિ સભી સત્વગુણકી વૃધ્ધિકે લિયે હૈં. કામ, ક્રોધ, રાગાદિ પર વિજય પાનેકે લિયે સાધન સામગ્રી હૈ યે સબ. સમજપૂર્વક યથાર્થ રીતિસે ઈનકા અનુસરણ વ અનુષ્ઠાન કિયા જાવેં તો રજોગુણ વ તમોગુણ અપને આપ શિથિલ હોતે હુએ ઘટતે ઘટતે નિ:શેષ હો જાતે હૈં.

ત્રિવિધં નરકસ્યેદં દ્વારં નાશનમાત્મન: ।
કામ: ક્રોધસ્તથા લોભસ્તસ્માદેતત્ત્રયં ત્યજેત્ ॥ (ગીતાજી ૧૬-૨૧)

“કામ, ક્રોધ તથા લોભ- યે તીનોં નરકકે દ્વાર- આત્માકા નાશ કરનેવાલે હૈ અર્થાત્ અધોગતિમેં લે જાનેવાલે હૈં. અતએવ ઈન તીનોંકો ત્યાગ દેના ચાહિયે.”

ક્રોધ, ગુસ્સા કરના ઔર જૈસા-તૈસા બોલ દેના યહ બહાદુરી નહીં હૈ, અપિતુ કાયરતા હૈ. વાણીકા સંયમ રખના હી બહાદુરી હૈ. સહનશીલ હોના.

ભક્તિભાવ

ભક્તિભાવ પાઁચ પ્રકારકે- શાંત, દાસ્ય, સખ્ય, વાત્સલ્ય ઔર મધુર હૈં.

(૧) શાંતભાવ :- નિર્ગુણ સાધના, નિર્લિપ્ત હોના, બ્રહ્મભાવ નિષ્પન્ન હોના, ઔર ભાવ ગુણાત્મક, ઈસીલિયે રાગાત્મક ભી.

ઋષિમુનિયોંકા શાંતભાવ. ભિક્ષાન્નસે ભી પ્રસન્ન. વલ્કલોમેં ભી પરમઐશ્વર્યવાન પર્ણકૂટિયોમેં ભી બાદશાહોંકા બાદશાહ. પરમ તત્ત્વકા હી અનુસંધાન. અન્ત, મધ્ય જો હો સો ઉસસે કોઈ વિરોધ નહીં, વિવાદ નહીં.

(૨) દાસ્યભાવ :- દાસ્યભાવમેં વીરતા અનિવાર્ય હૈ. કારણ કિ માલિક કો થોડીસી ભી તકલીફ નહીં હોની ચાહિયે યહી આરાધના હૈ, યહી દાસ્ય હૈ. માલિકકે શરીરકી અથવા મનકી ભાવનાકી અથવા આદર્શોકી રક્ષાકી, યા કુછ ભી કૈસી ભી તકલીફ યાની અસુવિધા અર્થાત માલિકકે તન મન વિચાર ભાવના આદર્શોસે તનિક સા ભી વિપરીત નહીં હોના ચાહિયે, ઐસી સતત ચિંતા ઔર ખ્યાલ ઔર વૈસા હી- જીવન વ્યવહાર નિભાના. યહ દાસ્યભાવ સાંગોપાંગ નિભાના- ઈસમેં વીરતા, સંપૂર્ણ બલિદાન હૈ. ઈસીલિયે શ્રી રઘુવીરકો દાસ ''મહાવીર'' હૈ. માલિકકો ક્યા સુખ દૂં ? ઈસીમેં લગાતાર ખડે પાઁવ તત્પર. વનસ્પતિ ચાહિયે ? ક્યા વૈદ્ય ભી ચાહીયે ? મહાવીર (શ્રી હનુમાનજી મહારાજ) પૂરા કા પર્વત હી ઉઠા લે આયે. સાથમેં વૈદ્યરાજકો ભી !

રામજીકે સાથ અયોધ્યાજી પહૂંચતે હી ઈતને ભારી આનંદોત્સવમેં ડૂબે હુએ ભી કૈકેયી અમ્માકો મિલનેકી વ્યાકુલ હોકર ચારોં ઔર ઘૂમને લગે. કિધર હૈં મેરી પ્યારી પ્યારી અમ્મા ? ઔર કૈકયી અમ્મા તો અસંખ્ય લોગોંકે ભારી સમૂહકે બિચમેં ભી એક તરફ સંકોચવશ બૈઠી મિલી. તો મહાવીર દૌડે દૌડે ચરણોમેં લિપટ કર બિલખને લગેં- મેરી અમ્મા ! તુમ કિતની અચ્છી હોં ? કિતના વાત્સલ્યમયી હો ઔર હમ સબકી કિતની હિતકારિણી અમ્મા હોં. આપને શ્રીરામકો વનમેં ભેજકર હમારા કિતના હિત, કિતના કલ્યાણ કર દિયા હે, માઁ !! અગર એસા ન હોતા તો જંગલકે વાસી, દૂર દૂરકે વાસી હમારે માલિકસે કૈસે મિલ પાતે. !!

(૩) સખ્યભાવ :- યહ ભાવ દેખના સમઝના હે તો સુદામાજી ભગવાન કિસ પ્રકારકા સ્વાગત કરતે હૈં, ખૂબ સમજો. કિતના દેકર ભી કિતના સંકોચ ભગવાનકે મનમેં હૈં. મુઁહસેં તો કુછ બોલકે વ્યક્ત ભી નહીં કર સકે હૈં. સુદામાજી ઘર પહુંચે તબ જાના. ભગવાનને પંખા ઝોલા, ચરણ ધૂએં. સ્વહસ્તસે ભોજન કરાયા. ફિર થકાનકો દૂર કરનેકો સુદામાકે ચરણોંકી સેવા કરતે બૈઠે. તો રુક્ષ્મણીજી ભી સાથ સેવા કરતી.

(૪) વાત્સલ્યભાવ :- યશોદાજીકા હે- ઉસે સમજો લાલાકો મખ્ખન બહુત પ્રિય હે તો મખ્ખન દિનરાત રખતી હૈ- તાજા-તાજા કભી ભી લાલા માંગેગા તો ? ફિર સમયસે થોડા ભી અધિક સમય બીતને પર ભી લાલા ગોવિંદકો લેકર નહીં આતા હે તો ઢેર સારી ચિંતા ઔર વ્યાકુલતા, ઔર આસપાસ ચારોં ઔર સબકો દૌડાતી હે, ખૂદ ભી દૌડતી હે. "અરે ! મેરા લાલા અભી તક નહીં આયા, તુમને દેખા લાલાકો ? કિધર હે ? કૈસા હે ? કુછ ચોટ તો નહીં આઈ હે ? અભી તક કહાઁ રુક ગયા હે ? ક્યોં ઈતની દેર તક આયા નહીં હે ?

સબ લોગ કહતે હૈં- અરી ! અમ્મા, તું તો લાલા, લાલા કરતી વ્યાકુલ હો મત, વહ તો સાક્ષાત ઈશ્વર હે, પરમશક્તિવાન હે. કાહેકી એૈસી ચિંતા કરતી હો ?

(૫) મધુરભાવ :- ગોપિયોંકા, શ્રીરાધાજીકા મધુરભાવ હે. શ્યામવર્ણ મેઘ દેખા, અંબર દેખા, યા મયૂરકંઠ દેખા- તો બસ ! દિખતે હી શ્યામમય હો ગયેં. દૂરસે બંસરી સૂની- સ્મૃતિમેં ભી ! તો બસ, ફૌરન મહાભાવકી ધ્યાનસ્થ દશા. !!

ગોપિવૃંદ વિરહસે વ્યાકૂલ ઔર દર્શનકો આતુર. કૃષ્ણ કનૈયા-કૃષ્ણ કનૈયા કહતી, બિલખતી, રોતી, ચિલ્લાતી, મથુરા પહુંચી, તો બડા વિશાલ મહેલ ઔર શસ્ત્રધરી દ્વારપાલ, ભીતર કૈસે જાયેં ? બહુત અનુનય વિનય કરકે દ્વારપાલકો મનાયા તો વહ લે ગયા તો સામને દેખતી હૈં- બડા મુકૂટ ઔર ભારી ભારી શાલ દુશાલા ચમકદમકવાલા, દેખતે હી ગોપિયોંને મુહં ફેર લિયા- ઈસકે સાથ હમારા કોઈ પરિચય હી નહીં. તો ક્યા બાત કરેં ? યહ હમારા કૃષ્ણ નહીં હે. વાપિસ ફિર ગઈ. તો ફિર શ્રીકૃષ્ણને ચિરપરિચિત આવાજ દી, હંસકર સબકો નામ લે-લેકર પુકારકર બુલાઈ- તો દૌડી આઈ.

ગુણ પ્રધાન ભક્ત :-

જૈસા જિસકા ભાવ એૈસા ઉસકા દર્શન. (૧) તમોગુણ ભક્ત માંસાહારી હોગા તો અપને ઈષ્ટકો ભી માંસાહારી માનેગા ઔર ઈસલિયે પશુકા બલિદાન દેગા. (૨) રજોગુણ ભક્તકો જયાદહ

વિલાસ ઔર વિસ્તારીત હોના, ઠાઠ-માઠ કી પ્રિયતા રહતી હૈ. ઔર ઈસલિયે અપને ઈષ્ટકો ભી દીપમ્, ભોગમ્, વિવિધ ભોજનમ્, વિવિધ શ્રૃંગારમ્, વિવિધ કલાકૌશલ્યકા રસભોક્તા- 'રસો વે સહઃ' આદિ માનેગા ઔર તદનુસાર આરાધના કરેગા. (૩) સત્વગુણ પ્રધાન ભક્ત સમત્વ પ્રધાન હૈ. ઈસલિયે નહીં થાલ, નહીં શ્રૃંગાર. ફૂલ નહીં મિલા તો બિલપત્રસે કરેગા, યા જલસે આરાધના કરેગા. ભોજનમેં વિવિધ વ્યંજન ન હોતો ન સહી, કેવલ કુરમુરે ભી ચલતા હૈ. ઔર જો ત્રિગુણોંકી લીલાકે ચક્કરસે દૂર હો ગયા હૈ એસા ભક્ત કેવલ ઈશ્વર નામ જપેગા. ઈશ્વર સ્મરણ સતત રખેગા. ઈષ્ટકે આદર્શોંકા સતત અનુસરણ યહી ઉસકી પૂજા-આરાધના.

જામનગર, ૩૦-૧૦-૫૮ (ચંદનબેન જોબનપુત્રાને નોટ કિયા હુઆ) :-

રોજબ-રોજકી ડાયરી દેખના ચાહિયે

એક બાર રાજકોટમેં મેંરેકો વાઘાબાપાને ભરિ સમષ્ટિમેં સબકે સામને ભંગી કહા. મૈં ઉનકા ભાવ સમઝતા થા. પરંતુ સુનનેવાલે સબકો બહુત બુરા લગ ગયા. ઔર કોઈ ચેંચેં- પેંપે કરને લગ ગયે. તબ બાપાને કહા કિ દેખો ન ! હજારોંકે બીચમેં બૈઠકર અભી સફાઈકા કામ હી તો કર રહા હૈં. !!

કહનેકા તાત્પર્ય કિ મનકી શુધ્ધિ બિના વ્યવહાર શુધ્ધિ નહીં ઔર તબ તક કુછ ભી પરિણામ નહીં. પહલા ભજન યહી હૈં કિ પરવાહ મત કરો. જો ભજનમેં અર્થાત જાપ-ધ્યાનમેં મન નહીં લગે પરંતુ મનકો કુવિચારમેં નહીં લગને દો. સદ્‌વિચાર વૃત્તિકો અંતરંગ કરનેમેં અત્યંત સહાયક હૈ.

મન ઉદ્વેગ કરેં તબ બરાબર સોચો કિ ક્યોં ઔર કિસલિયે ઉદ્વેગ હૈ ? જો ક્રિયા હમ ઈચ્છાપૂર્વક કરતે હૈં વહ સ્વતંત્ર કર્મ હોતે હૈં. ફલકી ઈચ્છા નહીં હો તો કભી પ્રવૃતિ હી નહીં હો. પહલે સકામ હોતા હૈ, પીછે નિષ્કામ હોતા હૈ. કર્મ કેવલ પુણ્ય નહીં, કેવલ પાપ હી નહીં, અપિતુ મિશ્રિત હોતે હૈં. ઈસલિયે શુભાશુભ સભી કર્મ ભગવાનકો સમર્પણ કરના ચાહિયે. સમર્પણ કિસ તરહ કિયે જાય ? પહલે તો કર્મ ફલમેં અનાસક્તિ બઢાતે રહના ચાહિયે. દૂસરા પક્કા જાનોં કી માલા ફેરના યા સ્તવરાજ, ગીતાજી આદિકા પાઠ કરના હી નિત્યનિયમ નહીં, અપિતુ જીવન-વ્યવહારકી રોજબ-રોજકી ડાયરી દેખના ચાહિયે. ઔર ઉસ પર સોચના ચાહિયે, પીછે અર્પણ કરેં ''અર્થાત બુરી ક્રિયાઓંકા પુનરાવર્તન નહીં હોને દેં.

જિતના આઘાત કરોગે ઉતના પ્રત્યાઘાત હોગા હી

યહ અટલ નિયમ હૈ કિ જિતના ઘાત કરોગે ઉતના હી પ્રત્યાઘાત તુમારે ઉપર હોગા હી. તુમારે હી મન વ શરીર પર પ્રત્યાઘાત પડ રહે હૈં ઈસ તરફ ધ્યાન દો. નિર્દોષકો જો જો કલંક દિયે જાતે હૈં વે સબ કલંક અપનેકો હી અનેક જન્મમેં અનેક બાર ભોગને પડતે હૈં, યહ બાત કભી મત ભૂલો.

જન્માન્તર કૃત પાપકર્મ ઈસ જન્મમેં વ્યાધિકે રુપમેં ભોગને પડતે હૈં. કર્મ કરતે વક્ત ભાવનાકી ઉગ્રતા કર્મફલકો જલ્દી ફલિત કર દેતી હૈ. ઈસી જન્મકે અતિ ઉત્કટ પુણ્ય યા પાપ

કર્મકા પરિણામ ઈસી જન્મમેં યહાઁ હી ભોગના પડતા હૈ ઔર ઉસકે પરિણામકા સમય તીન વર્ષ યા તીન માસ યા તીન દિનકા હૈં. તાત્પર્ય કિ ઉગ્રતાકે ઉપર સમયકા અવલંબ હૈ. ઉત્કટ ઉગ્રતાકા કર્મ તીન દીનમેં યા તીન ઘંટેમેં ભી પરિણામ પ્રત્યક્ષ ભોગા દેતા હૈ.

ઈસીલિયે બુધ્દિમાની તો ઈસીમેં હૈં કિ અપને ઐસા બદલા લેવેં કિ ઉસકા પ્રત્યાઘાત હી ન હોવેં. બુરાઈ કરેં ઉનકે પ્રતિ ભી ઈતની ભલાઈ કરેં કિ વહ નતમસ્તક હો જાયેં. હમારે અશુભ કર્મ ભગવાનકો સમર્પણ કર દેનેકે પશ્ચાત પુન: ઉસે કરનેકા હમેં અધિકાર હી ક્યા રહ જાતા હૈ ? યદિ હમ પુન: કરતે હૈં તો સ્પષ્ટ હૈ કિ હમ ભગવાન ભગવાન કેવલ દિખાવેંકે લિયે ચિલ્લા રહે હૈં.

સ્નેહ-ભક્તિ

ભગવન મૂર્તિ યા ફોટો ચૈતન્ય હૈ, વહ સુન રહે હૈં ઐસા પક્કા ભાવ હોના ચાહિયે. ખૂબ આદ્રર્તાસે પ્રાર્થના કરનેસે પ્રભુ અશુભ કર્મકા સ્વીકાર કરતે હૈં. એસી પ્રાર્થના શુભકર્મ હૈં. શુભકર્મ દ્વારા અંત:કરણકી શુધ્દિ હોતી હી હૈં.

ભગવાનસે અત્યંત સ્નેહ કરના હી ભક્તિ હૈ. સ્નેહ બતાયા નહીં જાતા. ઉસે સ્થૂલ અવયવ-દેહ આદિ નહીં હૈ. પરંતુ પ્રત્યેક આચરણમેં સ્નેહ અનાયાસ હી વ્યકત હો આતા હૈ. ભગવદ ભક્તિસે યથાર્થ વિરાગ, જ્ઞાન વિવેક પ્રાપ્ત હોતે હી હૈં. ભગવન્નામ જાપ વ ધ્યાન-શક્તિ વ સહારા દેતે હી હૈં- નિશ્ચિત. યહ કરકે દેખના ચાહિયે. બડી શાંતિ મિલેગી. પર હ્રદયસે અર્થાત્ સચ્ચાઈસે કરોગે તો ''હમ તો રામ તેરે ઔર મરનેકો બહુ તેરે'' ઐસા નહીં ચલેગા યહ ધ્રુવ હૈં.

ભગવાન સુખનિધાન હૈ. જો કુછ કરતે હૈં વહ જીવોંકે સુખકે લિયે હૈં. ઈશ્વર હમકો સદૈવ સુખ દેતે હૈં. યહ દઢ નિશ્ચય હોના હી નિષ્ઠા કહલાતી હૈ. ભજનસે આત્મબલ બઢતા હૈ. ભજન ઔર કર્મકાંડ અલગ વસ્તુ હૈ.

સાધન, ભજન, નિયમપૂર્વક કઠોરતાસે કરના યહ મેરી ઉત્તમ સેવા હૈ. મેરે શરીરકી સેવા-મધ્યમ સેવા હૈ. કેવલ પૈસેકે દ્વારા માનવતાકે કાર્યોમેં સહયોગ દેના યહ હૈ કનિષ્ઠ સેવા ઔર સેવા કા અર્થ હૈ ભક્તિ. પરવાહ અપને શુભ કાર્યોમેં કદાપિ નહીં કરના.

ભક્તિ ક્યા હૈ ? મનકી ભાવના પ્રધાન, ઉત્કટ અનુરાગભરી વૃત્તિ હી ભક્તિ હૈ. અબ ઈસ ભક્તિવૃત્તિકા વિષય કૌન હૈ ? ઉસકા સ્વરુપ ક્યા હૈ ? ઈસકી પ્રાપ્તિકે સહાયક તત્ત્વ ક્યા ઔર બાધક તત્ત્વ ક્યા હૈ- આદિ સમઝ લેના ચાહિયે.

ભગવાનકે જન્મોત્સવ

રાજકોટ, ૬-૧૧-૫૮, યહ પ્રશ્ન બડા હી સુન્દર હૈ. કિ શ્રીરામજન્મ પ્રતિવર્ષ મનાયા જાતા હૈ, વૈસે હી શ્રીકૃષ્ણ જન્મ ભી મનાયા જાતા હૈ. તો ક્યા ભગવાન પ્રતિવર્ષ જન્મતે હોતે હૈ

? ઔર શ્રીરામ, કૃષ્ણ ઐતિહાસિક નહીં હૈ, કેવલ પુરાણોમેં મહાકાવ્યોમેં ચરિત્ર નાયક હૈ, કલ્પનાકે ચરિત્ર સ્વરુપ હૈ.''

તર્ક વ બુધ્ધિકે સમાધાનકે લિયે ષટદર્શન વ તત્ત્વનિરુપણ આદિ હૈ હી. હમારી ઈન્દ્રિયોં, મન, બુધ્ધિકી પહુંચમેં જો વિષય નહીં, ઉસકી જિજ્ઞાસાકા સમાધાન અનુમાન પ્રમાણ, શબ્દ પ્રમાણ, બહુજનમાન્ય પ્રમાણ વ અનુભવસે કરના ચાહિયે. મનુષ્ય મનનશીલ હોનેસે ઉસકી જિજ્ઞાસા અમાપ હૈ.

ભગવાનકે અવતારોંકે સ્વરુપ વ ગુણલીલા ચરિત્ર ઉપાસનાકી સર્વોત્કૃષ્ટ નિધિ વ વિધિ હૈ. હમારા યહ દઢ વિશ્વાસ હૈ કિ પ્રભુકે લીલાનુગાનસે પ્રેમાભક્તિ પ્રાપ્ત હોતી હૈ. ઔર અશુભ સંસ્કારોકા ક્ષય હોતા હૈ. જનસમૂહમેં ભગવદ ભાવના જાગૃત કરકે ભગવદ ભક્તિકા પ્રચાર સંત ભક્તોકે દ્વારા હોતા હૈ. ષટ્દર્શનોકે આચાર્યોને ભક્તિકા તાત્વિક સ્વરુપ વ રહસ્ય પ્રતિપાદિત કિયા હૈ. ઈસીસે ભક્તિ ભાવનાકા પ્રવાહ અસ્ખલિત બહતા રહા હૈ. ઈસીમેંસે પ્રેરણા વ રહસ્ય પ્રાપ્ત કરકે સમય સમય પર સંત, ભક્ત ભક્તિભાવ કો જનસમૂહમેં પુન: પુન: પુષ્ટ કરતે આયે હૈ. ઈન સંતોકા, ભક્તોંકા ચિરંતન પ્રભાવ તો દેખો ! ઔર ઉસ પર સોચો.

યુગ યુગસે ભારતીય જનતાકો ઈન્હોંને ઐસી અપૂર્વ પુનીત વ ઈતની સુશિષ્ટ ભાવસંપદા દી હૈં કિ જિસકે સામને સંસારકી કોઈ સંપતિ, સંસારકા કોઈ જ્ઞાન ખડા નહીં રહ પાયેં. યહ ભાવસંપદા હી આજ ભી ભારતકે કોને-કોનેમેં ભગવાનકે પ્રતિવર્ષકે જન્મોત્સવમેં અનોખે આનંદ, ઉત્સાહ વ પુલક કી સૃષ્ટિ કરતી હૈં.

જન સામાન્યકે બીચ સાકાર હી નહીં, અપિતુ ઈસ પ્રકાર અરુપ ઔર અલૌકિકકો પ્રગટ કિયા હૈ. ઉનકે પ્રેમ, ઉનકી મમતા, ઉનકે વાત્સલ્ય, ઉનકા માધુર્ય, ઉનકી કરુણા કા આધાર બનકર ઉન સચ્ચિદાનંદ પરમ તત્ત્વકો ઠોંસ પ્રતિષ્ઠિત કિયા હૈં.

જીવ પરમાત્માકા હી અંશ હૈ. જીવ ઔર ઈશ્વરકે બીચમેં અનેક આવરણોંકો દૂર કરના યહ પરમ પુરુષાર્થ હૈ. કરુણાસાગર ભગવાનકી નિ:સ્વાર્થ નિર્હેતુકી કરુણાકા પાત્ર હોના યહ પરમપુરુષાર્થ હૈ. ભગવાન ષડ્ ઐશ્વર્યપૂર્ણ હૈ. વેહી સમસ્ત વિશ્વકે કર્તા, ભર્તા, ભોક્તા હોતા હૈ. હમ સબ ઈન્હીંકે શેષ હૈ. ઉન્હીંકે અંશ હૈ. ઈસલિયે વે હી હમારે ઉપાસ્ય તો હૈ હી પરન્તુ એક માત્ર સર્વ સમર્થ અવલંબન હૈં. ઉનકે ગુણ-રુપકે શ્રવણ ચિંતન મનન વ લીલા અનુકરણસે હમેં અનુરાગ ઉદય હોતા હૈં. તબ ક્ષુદ્ર અહમસે, ક્ષુદ્ર વાસનાઓંસે હમ ક્રમશ: ઉપર ઉઠતે હૈ. ભગવાનકી દૈવી સંપંદાકી સુઝબૂજ હોતી હૈ. તબ હમેં ભી ઉસકો પ્રાપ્ત કરનેકી પ્રેરણા, જિજ્ઞાસા હોતી હૈ.

ઉપાસક વ ઉપાસ્ય, જીવ વ ભગવાનકે બીચમેં આત્મીયતા કા નાતા હૈ. અપને ભાવકે અનુરુપ યહ નાતા રહતા હૈ. કોઈ ભી દો વ્યક્તિ સાથમેં રહતે હૈં તો કિસી નાતેસે હી રહતે હૈં ન ? "ભગવાન મેરે પ્રતિપાલક વ રક્ષક હૈ, મૈં ઉન્હીંકે પ્રપન્ન હૂં." ઈસ પ્રપતિકો પુષ્ટ કરનેમેં ભગવાનકે સાથકા નાતા અત્યંત અનિવાર્ય હૈ. ગોસ્વામીજીને ઈસીકો કહા હૈ- ''તોહિ મોહિ નાતે અનેક માનિયે જો ભાવૈ ॥ (વિનય-પદ ૭૯) દાસ્ય, સખ્ય, માધુર્ય, વાત્સલ્ય, શાંત આદિ ભાવમેંસે

કિસી ભી એક ભાવકા પરિપૂર્ણ નાતા ભગવાનસે જોડો. ઈસસે અપનત્વ સ્થાપિત હો જાતા હૈ.

હાઁ ભાઈ ! મૈં ભૂલ ગયા હો !! ઐતિહાસિકતાકે બારેમેં ઉત્તર દેનેકા રહ ગયા. દેખો આપ સાધન સંપન્ન હૈ. ઔર સુસ્વસ્થ ભી હૈ. ઈસીલિયે મૈં આપકો યહી કહૂંગા કિ ભારતવર્ષકે યાત્રાસ્થાનોમેં ઐતિહાસિકતાકો દેખનેકી દૃષ્ટિ કે સાથ અકસર ભ્રમણ કરેં. યહાં આયે હો તો યહા આસપાસમેં ઘૂમો ઔર સ્વત: એતિહાસિક પ્રમાણોંકો દેખ લો. અભી ભી કઈ જગહ પર ખુદાઈ ઔર શોધ કાર્ય જારી હૈ. એસા સુના હૈ- આપકી શંકાકા સમાધાન હો જાયેંગા.

એકબાર ભ્રમણમેં મૈંને કુમુદકો રામાયણકાલકે અવશેષ દિખાયે થે. મુગલ સરાયસે પટનાકી લાઈનમેં બકસર નામકા નગર હૈં. વહાં યે અવશેષ રખે ગયે હૈં. બકસરમેં વિશ્વામિત્રજીકી તપોભૂમિ, યજ્ઞશાલા હૈ. વહાઁ ખુદાઈ કરને પર યજ્ઞકુંડ ઔર ઉનમેંસે ચાવલ, જો ઔર જલી હુઇ સામગ્રી ભી મિલી હૈં. કઈ મૂર્તિયા મિલી હૈં. રાક્ષસકા હાડપિંજર ભી મિલા હૈ જો ૨૦ ફીટ તો લંબા હૈ ઔર ઉનકે દાંત દો-દો ઈંચ લંબે હૈ. રાક્ષસોસે યજ્ઞકી રક્ષાકે લિયે ભગવાનને તાડકા આદિ અસુરોકા વધ બકસરમેં કિયા હૈ.

વેદસે લગાકર ઉપનિષદ, પુરાણ ઈત્યાદિમેં હમારા ઈતિહાસ હી ભરા હૈ. પરંતુ ઉનકો ઈતિહાસ માનનેમેં હમ ઝિઝકતે હૈં. કારણ કિ જિસ અર્થમેં ઔર જિસ પ્રકારકા ઈતિહાસ આપ માનતે હૈં અર્થાત અભી સમઝા જાતા હૈ વૈસે ઈતિહાસસે બહુત બહુત કાલ પહલે વેદ ઈત્યાદિ લિખે ગયે હૈં. વાસ્તવમેં ઈનકો પ્રાગ ઐતિહાસિક માનના ચાહિયે. ઔર યે સબ હમારે લિયે શબ્દ પ્રમાણ હૈ. ઈન પર મૌલિક બુધ્ધિસે વ દૃષ્ટિસે શોધકાર્ય કરના ચાહિયે.

અબ અનુમાન પ્રમાણસે ભી હમ સોચેં. સારે વિશ્વમેં આજ તક સાહિત્યકી કિતની કૃતિયોંકા સર્જન હુઆ હૈ ઔર હોતા રહતા હૈં. શ્રી રામકૃષ્ણકે જૈસે યા ઉનસે બઢકર કોઇ ચરિત્રનાયકકા નિર્માણ ક્યોં નહીં હુઆ હૈ ? આચાર્ય શ્રીશંકર, શ્રીરામાનુજ, શ્રી માધ્વાચાર્ય, શ્રીવલ્લભ જૈસે ઔર કોઇ આચાર્યોંને સાહિત્યકે ઉન ચરિત્રનાયકોંકી ભક્તિ, ઉપાસના ક્યોં નહીં કી હૈં ?

શ્રીરામ, શ્રીકૃષ્ણકો કેવલ સાહિત્યકે ચરિત્રનાયક સમઝોગે તો ફિર ઈન આચાર્યોકો ક્યોં સમઝના ? ઔર અભી અભી હો ગયે હૈં- જિનકા ઈતિહાસ લિખા હુઆ હૈ વે તુકારામજી, તુલસીદાસજી, નરસિંહ મહેતા, ત્યાગરાજજી, રામકૃષ્ણ, વિવેકાનંદ, રામતીર્થજી ઈત્યાદિકો ભી ક્યા સમઝના ? યહ આપ બતાઈયે.

ઈસીલિયે હમકો સ્વીકાર કરના હી ચાહિયે કિ શ્રીરામ શ્રીકૃષ્ણ પરબ્રહ્મકે અવતાર હૈ હી, ઉનકા પ્રભાવ અત્યન્ત હી ગહરા ઔર ચિરંતન હૈ. ભારતીય જનતા ઉનકો અસંખ્ય ઢંગકે, અસંખ્ય, ભાવના, શ્રધ્ધા, નિષ્ઠાસે માનતી આઈ હૈ. ઔર ઉસીકે અનુકૂલ ઉનકી અનુભૂતિ ભી બરાબર કરતી રહી હૈં. ઈસમેં કોઇ સંદેહ નહીં. યદિ એસા ન હોતા તો ભારતમેં યુગ-યુગમેં સમય સમય પર એકસે એક બઢકર મહાન વિભૂતિયોંકા પ્રાદુર્ભાવ કદાપિ નહીં હોતા.

પ્રશ્ન :- શ્રીરામકા વ શ્રીકૃષ્ણકા એતિહાસિક પ્રમાણ તો મિલતા નહીં હૈ ?

શ્રી ગુરુદેવ :- ભલે ન મિલતા હો, દૂસરી વિચાર પ્રક્રિયાસે નિશ્ચય કર સક્તે હો. શ્રીકૃષ્ણ

ભગવાનકે વિષયમેં પ્રક્રિયા બતાઉં?

પહલે તો ઉનકે ઉપદેશ પર વિચાર કરો. ઉનકે ઉપદેશ મૌલિક હૈ યા પહલેકે કોઇ ચરિત્રનાયક-મહાપુરુષકે પ્રચલિત ઉપદેશ ઉન્હોંને દિયે હૈં?

પ્રશ્ન :- ઉનકે ઉપદેશમેં આપ મુખ્યત: ક્યા માનતે હૈ?

શ્રી ગુરુદેવ :- નિષ્કામ શુધ્ધ પ્રેમ, શરણાગતિતત્વ, નિષ્કામ કર્મ વ અવ્યભિચારિણી ભક્તિ. અબ, તુમ ઐસા કરના કિ ગ્રંથોકા ખૂબ છાનબીન કરકે ફિર મુઝકો બતલાના કિ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને ઉપદેશ દિયે હુયે ઈન સિધ્ધાંતોકા વ આદર્શોકા સબસે પ્રથમ પ્રાદુભાવ કબ હુઆ હૈ ઔર કીસકે દ્વારા હુઆ હૈ? મૈં તો એસા માનતા હૂં કિ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને હી પ્રકટ કિયે હૈ.

યદિ હમ લોગ ઈન સિધ્ધાંતોકો માન્ય રખતે હૈં તો ઉનકે જનક-શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનકો માનના ચાહિયે. ઔર ન ભી માનો તો ભી જો હકિકત હૈ વહ તો મિટનેવાલી નહીં હૈં. કોઇ ભી કહેગા કિ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને નિષ્કામ કર્મ આદિકે સિધ્ધાંત પ્રકટ કિયે હૈ. ઔર ભગવાન વેદ વ્યાસજીને ઉન ઉન સિધ્ધાંતોકો જનસાધારણકે લિયે ગ્રંથોકે રુપમેં સમ્પાદિત કિયે હૈં.

શ્રીરામકૃષ્ણ પરમહંસજીકો ભી એકબાર પૂછા ગયા કિ આપ શ્રીકૃષ્ણકો ઐતિહાસિક માન રહે હો? જવાબમેં પરમહંસજીને કહા કિ શ્રીકૃષ્ણકી ઐતિહાસિકતાકો સાબિત કરનેકી જરુરત હી નહીં હૈ. શ્રીકૃષ્ણને કહી હુઇ ભગવદગીતા તો મૌજૂદ હૈ ન? ગીતાજીને વિભૂતિકી આદર્શ મૂર્તિ હમારે સામને ખોલકર રખ દી હૈં, ઉન પર મન કેન્દ્રિત કરોં. તો સ્પષ્ટ જાન લોગે. કારણ કિ મન જિસ પર ભી કેન્દ્રિત હોતા હૈ, ઉસકા સાક્ષાત્કાર અવશ્ય પ્રાપ્ત કરતા હૈ. મનકી યહ ક્ષમતા અક્ષુણ્ણ હૈ. કરકે દેખો.

"યો યચ્છ્દ: સ એવ સ:" ॥ જિસકો જિસમેં જૈસી શ્રધ્ધા હોતી હૈ વહ ઉસીકે સમાન અપને શ્રધ્ધેયકે સમાન હોતા હી હૈ. જિસકા જૈસા ભાવ વૈસા ભાવમય વહ બનતા હી હૈં.

તુમકો ક્યા હોના હૈ? નિશ્ચય કર લો. વૈસી હી ભાવનાઓંકો પુષ્ટ કરો. ઔર ભાવનાનુસાર વિચાર જાગ્રત રખો ઔર વ્યવહાર કરો. દેખો, ઈસકા પરિણામ યહ આયેગા જિસસે તુમ્હે ખુદકો ભી આશ્ચર્ય હોગા. તુમને જૈસા ચાહા થા વૈસા હી જીવન તુમ્હારા બના હૈ, ઈસમેં ફિર સંદેહ નહીં રહેગા.

ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ, શ્રીરામ, શાશ્વત ધર્મગોપ્તા હૈ. ભગવાનકે અવતાર ધારણ કરનેકી બાત સર્વપ્રથમ શ્રીગીતાજીમેં ભગવાન શ્રીકૃષ્ણને કી હૈં.-

પરિત્રાણાય સાધૂનામ્ વિનાશાય ચ દુષ્કૃતામ્ ।
ધર્મસંસ્થાપનાર્થાય સંભવામિ યુગે યુગે ॥ (૪-૮)

ભગવાનમેં ભક્તિ, શ્રધ્ધા, આત્મસંયમ, ઔર સર્વકર્મ ભગવદ્ અર્પણ કરકે નિષ્કામ ભાવસે ભગવદ શરણમેં જાનેસે મનુષ્ય પરમપદકો પ્રાપ્ત કરતા હૈ. ઉપાસનાકે બાહયરુપકા કોઈ મૂલ્ય નહીં હૈ. પરંતુ ઉપાસનાકા પ્રેરક જો ભાવ હૈ ઉસીકા મહત્વ હૈ.

જીવ ઔર ઈશ્વર, નર-નારાયણકા સખ્ય સનાતન હૈ. અપની તૃષ્ણાંઓંકે આવરણોંકે કારણ, અહમકે કારણ નર અલ્પજ્ઞ હોતા હૈ, નશ્વર હોતા હૈ. ઈનકો દૂર કરનેસે નર અપને મેં નારાયણ કા સાક્ષાત્કાર કરતા હૈ. પશુવૃત્તિયોંસે ઔર અહમસે યુક્ત ચેતનામેંસે દૈવી તત્ત્વ નારાયણકા દર્શન કરના ઔર નારાયણકો પ્રાપ્ત કરના યહી મનુષ્ય જન્મકા સાફલ્ય હૈ. ઈસ (જન્મોત્સવ) આનંદોત્સવ કે પીછે નરનારાયણકા સનાતન સખ્યકા જાગ્રત કરનેકી અસીમ પ્રેરણા સ્ત્રોત હૈ. હમારે ચિંતાયુક્ત કલાન્ત જીવનમેં ઐસે નિર્દોષ સામૂહિક આનંદોત્સવસે હમેં નૂતન-પ્રેરણા પ્રાપ્ત હોતી હૈ.

શ્રીરામનૌમિકે ઉત્સવમેં, જન્માષ્ટમીકે ઉત્સવમેં શ્રીરામ કૃષ્ણ શાશ્વત શિશુ- પ્રત્યેક હૃદયમેં જન્મ ધારણ કરતે હૈં, હમારે હૃદયમેં પ્રતિવર્ષ અવતાર લેતે હૈ. હમેં સત્માર્ગ પર પ્રેરિત કરતે હૈં. રામ કૌન હૈ ? વહ તો શાશ્વત તત્ત્વ હૈ, ઉસીમેં યોગીજન રમ રહે હૈં. ઔર વે હી સબમેં બિરાજમાન હોકર સારે વિશ્વકો ખેલા રહે હૈં. શ્રીરામ- ''રામો વિગ્રહવાન ધર્મ:'' અર્થાત્ ધર્મકા હી સાક્ષાત સ્વરુપ હૈ. શ્રુતિમુખકે જિતને ધર્મ હૈં- ભગવાન રામજીને સબ આચરણમેં પ્રત્યક્ષ કિયે હૈં.

શ્રીરામાયણજી સત્ય હૈં

પ્રત્યેક દેશમેં, પ્રત્યેક ધર્મમેં કિસી એક ગ્રંથકો ઈશ્વરદત માના હી હૈ. ઈસાહી- બાઈબલકો, મુસલમાન કુરાનકો, ઔર ભારતીય હિંદુ વેદકો ઈશ્વરદત માનતે હૈં.

વેદમેં જિન જિન ધર્માચરણોંકા આદેશ જનસમાજકો દિયે ગયે હૈ- જૈસે કિ 'માતૃદેવો ભવ, પિતૃદેવો ભવ, આચાર્ય દેવો ભવ, અતિથિ દેવો ભવ.' ઈત્યાદિ, ઉનકા આચરણ કિસ પ્રકાર કરના યહ ચરિતાર્થ કર દિખાનેકે લિયે હી વહી પરબ્રહ્મ પુરુષોતમને દશરથપુત્ર શ્રીરામચંદ્રજીને ચરિત્રલીલા કી. વેદોંસે હી જો જાને જાતે હૈ, વહી પરમપુરુષ હી દશરથજી કે પુત્ર રુપમેં પ્રકટ હુયે તબ વેદ ભી- રામાયણાત્મક હુયે હૈં.

શ્રીરામાયણજી પરમ પ્રામાણિક વ સત્ય હકીકત હી હૈ ઈસમેં કભી શંકા કુતર્ક નહીં કરો. શ્રીરામાયણજીમેં જિન જિન સ્થાનોંકે વ સ્થલોંકે નામ વ ઉલ્લેખ હૈ વહ આજ પર્યંત પવિત્ર માને જા રહે હૈં. ઉનમેં કહી હુઇ તિથિયાઁ આજ ભી પવિત્ર માની જા રહી હૈ. ઉનમેં માને હુએ દેવોંકે દર્શન ઉન દેવોંકે ઉપાસકોંકો આજ ભી હો રહે હૈં. સમર્થ શ્રીરામદાસજી, ગોસ્વામી શ્રી તુલસીદાસજી, શ્રીકબીરજી જૈસે સચ્ચે વ પ્રામાણિક સંતોકે કાવ્ય વ ચરિત્ર ઈસકે ચિરંતન સબૂત હૈં. ઈનકો અપને કાવ્યોમેં ઝૂઠ લિખનેકા તો કોઈ પ્રયોજન હી નહીં હૈં. દૂસરોંને કહી હુઇ બાતે સબૂત નહી માઁગતે હુયે ભી હમેં માનની પડતી હૈ. હમ કિસકે પુત્ર ? યહ માતાપિતાકે કહને પર વિશ્વાસ રખકર જીવન પર્યંત માનતે હી હૈ. તો ફિર ઐસા હી સત્ય ઈન સંતોકે કાવ્યોમેં વ ચરિત્રમેં ક્યોં નહીં માનના ?

રાક્ષસ, વાનર ઈત્યાદિ આકારકે વ વૈસે શક્તિવાલે દેહધારી આજકે દેશકાલમેં દેખનેમેં નહીં આતે હૈં. ફિર ભી કહીં કહીં પર પૂરાને સમયકે હાડપિંજર અસાધારણ બડે કદકે મિલ

જાતે હૈં. વૈસે હી અસાધારણ કલાકૌશલ્યવાલે બહુત હી પુરાને સમયકે ખંડહર ભી મિલતે હૈં તો હમ માનતે હૈં કિ કાલકે પરિવર્તનસે વિશ્વમેં દિખાઈ પડતે આકાર પ્રકારમેં બહુત પરિવર્તન હોતે હી રહતે હૈં.

સર્વેશ્વર ભગવાન તો પૂર્ણ હૈ. "પૂર્ણાત પૂર્ણમુચ્યતે" ઉનમેં કુછ ત્રૂટિ હૈ, કમી હૈ ઐસા નહીં હૈ. ભગવાનકી સેવા ભગવાનકે હિતકે લિયે કરનેકી નહીં હૈ અપિતુ હમારે હી હિતકે લિયે, હમારી હી અપૂર્ણતાકો પૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરાનેકે લિયે કરનેકી હૈ. પૂર્ણ ભગવાનકે સાથકે સમ્બન્ધકે પ્રભાવસે હમ જો અપૂર્ણ હૈ- પૂર્ણ બનેં.

ભગવાન સત્ ચિત્ત, આનંદ = સચ્ચિદાનંદ હૈં. જો ત્રિકાલમેં રહનેવાલે હૈં વહી સત્ હૈ. ચિત્ત જો ચેતનસ્વરુપ હૈ- પરમજ્ઞાન સ્વરુપ હૈ, ઔર આનંદ-જો સમસ્ત આનંદ વ સુખોંકી નિત્ય પરમ આનંદ રાશિ હૈ. હમ દુઃખી, સંતપ્ત હૈ, તો ઉસ પરમ સુખ, આનંદ ઔર એક અનિર્વચનીય પ્રેમકી સ્થિતિમેં ખોયા ખોયા રહતા હૈ.

મમ ગુન ગાવત પુલગ શરીરા । ગદ્‌ગદ્ ગિરા નયન બહ નીરા ॥

ભગવાન સ્વયં ઉસ ભાગ્યવાનકે વશમેં હો જાતે હૈં. ઉસે અપને તન, મન કી સુધ નહીં રહતી. વહ પરમહંસકી ગતિમેં ઈસ સંસારમેં જીતા રહતા ઔર એક અનુપમ આનંદસાગરમેં હંમેશા ગોતા લગાતા રહતા હૈ. અણિમાદિક સિધ્ધયોંકો વહ ત્યાગ દિયા હોતા હૈ, યહાં તક કિ મોક્ષસુખ ભી ઉસકે સામને અનાહત્ હો જાતે હૈ.

મુકુતિ નિરાદરિ ભગતિ લુભાને, સગુન ઉપાસક મોક્ષ ન લેહીં । તા કહં રામ ભગતિ નિજ દેહી ॥ ઉસકો સંસૃતિ કલેશકા ડર નહીં. વહ તો અબ બાર બાર જન્મ ગ્રહણ કર ભક્તિકા પ્રચાર-પ્રસાર હી કરના ચાહતા હૈં.

જિસને પ્રેમકી ડોરીસે ભગવાનકે ચરણકમલોંકો અપને હૃદયમેં બાંધ રખા હૈ ઔર ભગવાન ઉસસે બંધ જાનેકે કારણ એક ક્ષણકે લિયે ભી ઉસકા હૃદય છોડકર નહીં જાતે !! સ્વયં નહીં જાતે !! બંધનોકા તો એક બહાના હૈ ! વાસ્તવમેં વહી ભગવાનકા પરમપ્રેમી ઉત્તમ ભાગવત હૈ.

ઔર ઉસકે બાદ ભક્ત ઔર ભગવાનકા જો આનંદમય મહારાસ હૈ વહ અનુભવગમ્ય હૈ, અનિર્વચીનય હૈ. અત્યંત આનંદમય ઔર સૌભાગ્યપૂર્ણ હૈ. વહ ભક્ત અબ નિર્ગુણ ઔર સગુણ દોનોં સ્વરુપોંસે લોકકલ્યાણાર્થ ઈસ પૃથ્વીકો પવિત્ર કરતા હુઆ ટિક રહતા હૈ.

"જાન બુજકર જડ હોઈ રહે- બલ તજ નિરબલ હોય, કહે કબિર તા દાસકો પલા ન પકડે કોય. સુમરન ઐસા કીજિયે, હલે ના જીભી યા હોઠ, અંગકો મહનત પડે નહીં, ખરે નિસાને ચોટ (સોટ)"

દ્વૈત-અદ્વૈત- ઈત્યાદિકીકી સમઝ

સુવર્ણકિ આભૂષણકા દ્રષ્ટાંત સમઝના ચાહિયે. જિનકી દ્રષ્ટિમેં સુવર્ણ હી આભૂષણોંકે રુપમેં પરિણત હુઆ હૈ વે શુધ્ધદ્વૈતી હૈ. જો ઉસે આકાર વિશિષ્ટ સુવર્ણકા પરિણામ માનતે હૈં વે વિશિષ્ટદ્વૈતી હૈ. જો ઉસે કેવલ આકારકા પરિણામ માનતે હૈં વે પ્રકૃતિ પરિણામવાદી સાંખ્યવાદી

હૈ. જો સુવર્ણ ઔર આભૂષણ કા ભેદ માનતે હૈં વે દ્વૈતવાદી હૈ. જો તત્વત: (મુક્તાવસ્થામેં) સુવર્ણ ઔર આભૂષણોંકા અભેદ ઔર વ્યવહારમેં (બધ્ધાવસ્થામેં) દોનોંકા ભેદ માનતે હૈં વે દ્વૈતાદ્વૈતવાદી હૈં. કિંતુ જિનકી દ્રષ્ટિ તત્ત્વપ્રધાન હૈ- અત: જો સુવર્ણકો હી સત્ય માનતે હૈં ઔર આભૂષણોંકો ઉસમેં કલ્પિત સ્વિકાર કરતે હૈં, વે વિવર્તવાદી અદ્વૈતી હૈ. ઉનકી દ્રષ્ટિમેં સુવર્ણરુપ તત્ત્વ પરમાર્થ હૈ. ઔર આભૂષણરુપ પ્રતીતિ વ્યવહાર હૈ. ઉનકી દ્રષ્ટિ તત્ત્વપ્રધાન (તો) હૈ, કિંતુ ઈન સબસે વિલક્ષણ તત્ત્વકી અપની દ્રષ્ટિ હૈં. ઉસમેં પ્રતીતિકા અત્યન્ત ભાવ હૈં. સુવર્ણ કિસી ભી રુપમેં હો વહ સુવર્ણ હી હૈ. ઉસકી દ્રષ્ટિમેં ઉસસે ભિન્ન આભૂષણાદિ કુછ ભી નહીં હૈ. ઈસી પ્રકાર મૂર્તિકારકી દ્રષ્ટિમેં મૂર્તિકા, જલકી દ્રષ્ટિમેં તરંગ ઔર લોહેકી દ્રષ્ટિમેં કુદાલા- આદિકા અત્યન્ત ભાવ હૈ. યહી અજાતિવાદ હૈં.

યે સબ ભિન્ન-ભિન્ન દ્રષ્ટિયાં હૈ. અપની અપની દ્રષ્ટિકોણસે સભી ઠીક હૈ ઔર સભી પરમસત્યકા હી સ્પર્શ કરતી હૈં. પરંતુ ઈનમેં કિસીકે દ્વારા પરમાર્થકા સર્વાંશમેં યથાવત નિરુપણ નહીં હોતા. (ક્યોંકિ) વહ તો અનિર્વચનીય હૈ.

પરમતત્ત્વ

પરમતત્ત્વ વહી હૈં જિસસે યે સર્વ સદૈવ વ્યાપ્ત હૈં, જો સર્વજ્ઞ હૈં, જ્ઞાનરુપ હૈં, કાલકા સૃષ્ટા હૈ, "ગુણી સર્વવિદ્ય:" યાની જો સર્વ ગુણયુક્ત હૈં ઔર સર્વકો જાનતા હૈં. ઉસીસે નિયમન કિયા હુઆ કર્મ = પૃથ્વી, જલ, તેજ વાયુ ઔર આકાશ આદિ હૈં. ઉસકા કોઇ સ્વામી નહીં હૈ- નિયામક નહીં હૈ. વહી સર્વકા કારણ હૈં- સર્વ સાધનોંકે અધિપતિયોંકા અધિપતિ હૈ. ઉસકા કોઇ શાસક નહીં. વહી સર્વ પ્રાણીઓમેં ગૂઢ, સર્વવ્યાપક, સર્વ પ્રાણીઓંકા અંતરાત્મા, પ્રકાશ સ્વરુપ, સર્વ કર્મોંકા અધ્યક્ષ, સાક્ષી હૈ. વહી સર્વ પદાર્થોંકા એકમાત્ર નિયામક હૈ- ઈશ્વર હૈં. ઉસસે પર (શ્રેષ્ઠ) કુછ ભી નહીં હૈ, ન કોઈ પરમગતિ હૈ. ઉસ પરમપિતા પરમદેવ પરમેશ્વરકી યહી મહિમા હૈં કિ ઉનકે દ્વારા યહ બ્રહ્મચક્ર = સંસાર ચક્રકા ભ્રમણ હો રહતા હૈં.

દૂધમેં- અણુ- અણુમેં ઘી કી તરહ સર્વ ભૂતમાત્રમેં સ્થિત, વ્યાપક ભગવાનકો દેખના યહ બ્રહ્મવિદ્યાકા રહસ્ય હૈં. સગુણસે નિર્ગુણ જાનનેમેં અત્યંત સુગમતા હૈં. નિર્ગુણ તત્ત્વકી ઉપાસનાકી સમાપ્તિ સગુણ તત્ત્વ જાનનેમેં હૈં. ઉસીમેંસે વિશ્વ પ્રગટ હોતા હૈ ઔર ઉસીમેં હી લય હોતા હૈ. વહી માયા વિશિષ્ટ હોકર અનેક શરીર ધારણ કર લેતા હૈ ઔર ઉસમેં (સૃષ્ટિમેં) જીવ માયાકે દ્વારા બંધતા હૈ.

મોક્ષમેં વિષયજ્ઞાનકી નિવૃતિ હૈ, આત્મા યા બ્રહ્મ તો અક્ષર હૈ, ઈસલિયે ઉનકી નિવૃત્તિ નહીં હો સકતી. આત્મજ્ઞાન = આત્માકા જ્ઞાન કરણોંકી મલીનતાકો લેકર આવૃત્ત હૈ. ચિત્ત, મન, બુધ્ધિ, અહંકાર યે કરણેં હૈં.

સુષુપ્તિમેં મનકે કલાન્ત હો જાને પર ઈન્દ્રિયાઁ ભી શાન્ત હોકર મનકે સહિત વિષયોંસે નિવૃત હો જાતી હૈ. ઉસ સમય મન ઔર ઈન્દ્રિયોંકે નિષ્ક્રિય હો જાને પર ભી આત્માકા જ્ઞાન જાગરુક રહતા હૈ. “અન્યથા મૈં ઈતને સમય તક સોયા રહા” યહ પરામર્શ જાગને પર સંભવ

નહીં હૈં. ઈસ પ્રકાર મોક્ષ ઔર સુષુપ્તિમેં ભી મૈં જ્ઞાનકે વિદ્યમાન હોનેસે આત્માકી નિત્ય જ્ઞાનરુપતા સિધ્ધ હોતી હૈ. વિષય (કિ) જ્ઞાનમેં આત્મા, મન ઔર ઈન્દ્રિય તીનોંકી આવશ્યક્તા હૈ, પરંતુ આત્મજ્ઞાન નિત્ય હૈ- સ્વત: સિધ્ધ હૈ; ઉસે કિસીકી સહાયતા અપેક્ષિત નહીં હૈ.

પુષ્કર, ૯-૧૧-૫૮, કાશીમેં ૧૨ સાલ રહકર સ્વામી શ્રીભાસ્કરાનંદજી મહારાજજીસે ષડ્દર્શન વ વ્યાકરણ પઢે થેં. જયોતિષ, આયુર્વેદ એક ઔર સંતસે જાને થે. ઉનકા નામ બ્રહ્માનંદજી સ્વામી થા.

માઁ ! તુમ કહતી તો ઠીક હી હો કિ મેરા શરીર બહુત પરિશ્રમ ઉઠા રહા હૈં. પરંતુ માઁ, શરીરકા ક્યા વિચાર કરના ? વહ તો પ્રકૃતિકી દેન હૈ. ઉસમેં તો ઘટાબઢી વ પરિવર્તન હોતા હી રહતા હૈ. જહાઁ પરિવર્તન વહાઁ ક્ષણભંગુરતા. ઈસીલિયે શરીરકો ક્યા દેખના ? કિસી ભી તરહ કિસીકો ભી સુખ પહુઁચાનેમેં ઈસકા ઉપયોગ હોતા હૈં યહી સંતોષ ઔર એસા હોતા રહે યહી અભિલાષા ઔર પ્રાર્થના.

માઁ :- તો યહ ભી શરીરસે હી હોગા ન ? પરમાર્થકે લિયે ભી શરીરકો અચ્છા રખના ચાહિયે ન ? શ્રી ગુરુદેવ :- માઁ, શરીર તો અચ્છા હી હૈ. કભી કુછ થોડાસા કષ્ટ ઉઠાનેસે કિતનોંકો કિતના સુખ મિલતા હૈં ? તો થોડાસા કષ્ટ ઉઠાનેમેં મુઝે કિતના સુખ મિલતા હૈં. અબ તુમ હી બતાઓ, માઁ કિ મેરા સુખ મૈં ક્યોં છોડ દૂં ? તો ફિર જિંદા કિસકે લિયફે રહના ? જીવન કિસલિયે હૈં ? તોતાપૂરીજી જ્ઞાનાભિમાની થે. તત્ત્વબોધકી દશા પરમહંસજીકી થી. જ્ઞાનાભિમાનકા પરિણામ તો એસા હોના હી ચાહિયે ન ? ભુશુંડિજીકો ક્રોધાવેશકે ઉપર વિચાર આ ગયા થા ન કિ :-

ક્રોધ કિ દ્વૈતબુધ્ધિ બિનુ, દ્વૈત કિ બિનુ અજ્ઞાન ।
માયાવશ પરિચ્છિન જડ, જીવ કિ ઈશ સમાના ॥

એકબાર પરમહંસજીકો ભી તોતાપુરીજીકે ક્રોધાવેશકો દેખકર એસા વિચાર આ ગયા થા. ખેર ! બાત એસી હૈં કિ ભક્ત સબકા માન રખતે હૈં ઔર પરમહંસજીકો જાનના થા કિ નિર્ગુણ તત્વ માઁ કે સિવાય કોઈ હૈ ? બસ ! ઉન્હોંને અભ્યા કર ડાલા. ઈસમેં તોતાપુરીજીકો માન મિલા ઔર ક્યા ? વાસ્તવમેં પરમહંસજીકી યથાર્થ ઉંચી સ્થિતિ થી તભી તો અભ્યાસ કર લેનેમેં કોઈ દેર નહીં લગતી થી. સમઝનેકી બાત યહી હૈ કિ ઉપાસનાકે બિના કોઈ આગે બઢ હી નહીં સકતા. વાચ્ય જ્ઞાનસે સ્થિતિ નહીં હોતી હૈં.

એક બાર મૈં ગોંડલમેં સ્વામીનારાયણ ભગવાનકે મંદિરમેં દર્શન કરનેકો ગયા. ભગવાનકો ઘડિ, કોટ પટલૂન, આદિ ધારણ કરાયે ગયે થેં. મુઝે બહુત વ્યથા હુઈ. સ્વામીનારાયણ સહજાનંદજી મહારાજકો પ્રત્યક્ષમેં મિલા હૂં. બરાબર સાથ રહા હૂં. ખૂબ બાતેં વ ચર્ચા કી હૈ. ઔર ખૂબ જાનતા હૂં કિ વે કિતને નિસ્પૃહી, કિતને ત્યાગી વિરક્ત રહે હૈં. ઉનકે વચનામૃતોમેં ઉનકા ત્યાગસભર ચારિત્ર્ય સ્પષ્ટ હૈં. ફિર ભી આજ ઉનકે ભક્ત ઐસા કર સકતે હૈ ? કૈસી દૂર્દશા ? ભક્તોસે તો ભગવાન બચાવેં. મુઝે કોઈ એસા ન કરેં તો ભક્તોંકી મહાન દયા.

વૃધ્ધ વેલામાં શ્રી ગુરુદેવસે કહતી હૈં કિ મુઝે સબસે પ્યારે આપ હી હૈં. આપકે લિયે

મુઝે ઈતના ભાવ હૈ કિ મૈંને નિશ્ચય કિયા હૈ કિ આપકે નામ પર હી મેરા વસીયતનામામેં લિખ દૂં. શ્રી ગુરુદેવ :- નહીં નહીં વેલામાઁ, એસા કભી નહીં કરના. મૈં સ્વયમ્ હી વસીયતનામા લિખના ચાહતા હૂં. વેલામાઁ, યહાં પાસમેં આકર બૈઠો. અપને દોનો ખાનકી બાત કર લેવેં. બેલામાઁ ઉઠકર પાસ બૈઠતી હૈ. શ્રી ગુરુદેવ તખત પર બિરાજે હૈં. ઝૂકકર બેલામાઁ કે કાનમેં પાસ કહતે હૈં :-

વેલામાઁ, તુમ બતાઓ કિ મૈં કિસકે નામ મેરા વિલ લિખ દૂ ? સુનતે હી વેલામાઁ દૂર હટકર બૈઠ ગઇ, ફિર બોલી- આપ તો મેરી બાત હાસ્યમેં ઉડા દેતે હૈં.

શ્રી ગુરુદેવ :- સુનો વેલામાં કહીં મેરા નામ વસીયતનામા નહીં લિખ દેના.

વેલામાઁ :- ક્યોં નહીં લિખૂં ? મૈં તો લિખૂંગી.

શ્રી ગુરુદેવ :- વેલામાઁ, ઈસકા કારણ હૈ. તુમ સમઝતી નહીં હો. દેખો વેલામાઁ, બિના ધનકા જો સંબંધ હોતા હૈ ન વહી પ્રેમસંબંધ હોતા હૈ. ઉસીકા નામ ભાવસંબંધ હૈ. ઔર વહી શુધ્ધ નિર્હેતુક પ્રેમ હૈં. અગર ઈસમેં તુમ ધનકા સંબંધ જોડ દોગી તો સ્વાર્થ સંબંધ હો જાયગા ભાવમેં યા ભક્તિમેં સ્વાર્થ હો સકતા હૈ ? તુમ હી બતાઓ વેલા માઁ ? તુમ કુમુદ કો ભી પૂછ લો કિ મૈંને યહી આજ્ઞા દી હૈ ન કિ કિસીકે સાથમેં રુપયે પૈસેકા સંબંધ વ્યવહાર કદાપિ નહીં કરના.

વેલામાઁ :- કુમુદ બહન, ભગવાનને તુમકો ઐસી આજ્ઞા દી હૈ ક્યા ?

મૈં :- હાઁ વેલામાં શ્રી ગુરુદેવકી ઐસી હી આજ્ઞા હૈં.

વેલામાઁ :- તો ભલે ભગવન્, અબ મૈં સમઝ ગઇ. આપ ના કહતે હૈં તો મૈં આપકે નામ પર વસીયતનામા નહીં લિખૂંગી.

શ્રી ગુરુદેવ :- હૈં વેલામાઁ ! હમારા ભાવસંબંધ હી બરાબર હૈ. વહી સબસે ઉંચા હૈ.

પુષ્કર, ૧૧-૧૧-૫૮,સહીકે લિયે ફોટૂ શ્રી ગુરુદેવકે આગે રખે. શ્રીગુરુદેવને લિખા- માતા રામો પત્યિતા રામચંદ્ર: સ્વામી રામ: મત્સખા રામ રામ રામ કા. શુ. ૧ સોમવાર, પુષ્કર

તુલસી યહ સંસારમેં પંચ રત્ન હૈં સાર ।
સાધુ મિલન અરુ હરિભજન દયા દાન ઉપકાર ।

હું મારી માંનો એક જ દીકરો છું માટે ઝગડો કરો મા (મૈં મેરી માઁ કા ઈકલૌતા લડકા હૂં, ઈસલિયે ઝગડા ન કરેં)

વિચારીને વાંચો- વાંચીને વિચારો (વિચાર કરકે પઢો, પઢકે વિચારો)

શ્રી ગુરુદેવ :- "બ્રહ્મ સત્યમ્ જગત મિથ્યા" એસા ક્યોં કહતે હૈં ?

મૈં કહતા હૂં સ્વપ્નવત્ જગત નહીં પરંતુ જગત સ્વપ્નવત્ હૈ. જગત સત્ય હૈં પરંતુ એકસા નહીં રહતા હૈ. પરિવર્તનશીલ હૈં. ઈસલિયે જગતકો અસત્ય કહતે હૈ પરંતુ જગતકે પરમાણુ સત્ય હૈં. આજ જો એક રુપમેં હૈ, ઉસકા કલ દૂસરા રુપ હો જાયેગા. રુપાન્તર હોને પરભી "એકાંશેન સ્થિતો જગત" (ગીતાજી) હૈં હી.

અદ્વૈત યાની જિસકે સમાન દૂસરા કોઈ નહીં. ઈસકો હમ તોડફોડ કર ગપાડા કરતે હૈં. દ્વૈત તો “એકોઽહં બહુસ્યામ” પર હી હો જાતા હૈ. બ્રહ્મ હૈ- જિસકે આરપાર કુછ નહીં. પરિપૂર્ણ- ઈસમેંસે કિતના હી વ્યય કરો- તો ભી વહ પૂર્ણ હી રહેગા. ઔર ૐ પૂર્ણમદ: પૂર્ણમિદ (બૃહદ.૩૫) “પૂર્ણાત પૂર્ણમુદચ્યતે, પૂર્ણસ્ય પૂર્ણમાદાય પૂર્ણમેવાવિષ્યતે” બ્રહ્મસે હી સબ પદાર્થ નિકલે હૈં ઔર ફિર ભી વહ પૂર્ણ હૈં, પરંતુ હમારી જ્ઞાનમર્યાદાકા આરોપ ઉનમેં કરકે હમ ઉન્હેં અપૂર્ણ કહ બૈઠતે હૈં. હમ ભી અપરિવર્તનશીલ હો તો બ્રહ્મવત્ હૈં પરંતુ મનુષ્ય શેષત્વમેં હૈં, શેષમેં નહીં હૈં. સર્વજ્ઞ હોને પર ભી ઉસમેં શેષજ્ઞકી ખામી (કમી) રહતી હૈં.

સગુણ-નિર્ગુણકે વિતંડાવાદમેં કોઇ તથ્ય નહીં હૈ. ઈતની જ્ઞાનવાન સૃષ્ટિ રચનાકો દેખોં ઔર ઉસ પર સોચો. તુમ્હારે શરીરકી રચના કિતની જ્ઞાનપૂર્ણ કી ગઇ હૈ. એસે હી કાન હો, ઈસી પ્રકારકી આઁખ હો, ઉપર પલકે હોં- આઁખોકી રક્ષાકે લિયે ઊંગલિયા ઈસ પ્રકારકી બડી છોટીહો, મોડવાલી હો, ફિર ઉનમેં ભી એક એક અંગૂઠા હો. ઈત્યાદિ પર વિચારો. પશુકી શરીર રચના પર વિચારો. શિંગ, પૂંછ, પૈરોકે નાખૂન આદિ દેખો. સબ રચના કિતને જ્ઞાન સહિત કી ગઇ હૈ ! ઈસીલિયે સબ કુછ દેખતે હુએ નિયામકકા વિચાર આતા હી હૈં. ભગવાન નહીં હૈ એસા વિચાર હી એક પ્રબલ પ્રમાણ હૈં કિ ભગવાન હૈ હી.

સાકાર નિરાકારકી ચર્ચા કરતે હો. યહી સિધ્ધ કર દેતા હૈ કિ આકાર થા ઔર આકાર હૈ. આકારસે નિકલ ગયા તબ નિરાકાર. આકારસે લગા રહા થા તબ તક સાકાર. યહ ઉનકી ઈચ્છાસે હોતા હૈ. વહ કિસીકે પરાધીન યા આશ્રિત નહીં, અપિતુ સર્વકા આધાર વહી હૈં.

ઈશ્વર કહાં હૈ ? દૂધમેં મક્ખન કહાં હૈં યહ બતાઓ ? મક્ખન તો દૂધમેં ઓતપ્રોત હૈ. સારે દૂધમેં સમાયા રહતા હૈ. મક્ખનકો દૂધમેં બતા નહીં સકતે હો. પરંતુ દૃઢ વિશ્વાસ હૈ કિ દૂધમેં મક્ખન હૈ હી. ઉસી તરહ ઈશ્વર સર્વપ્રાણી પદાર્થોમેં, જડ-ચેતનમેં સર્વ વ્યાપક હૈં. ઈતને વિશાલ વિશ્વ-બ્રહ્માંડમેં જો વ્યવસ્થિત ઔર નિયમબધ્ધ સૂર્ય, ચંદ્ર, પવન ઈત્યાદિ ચલ રહે હૈં ઈન સબકે પીછે નિયામક હોના હી ચાહિયે ન ? નિયામક હૈ હી. વિશ્વદર્શન ઈશ્વરકા અસ્તિત્વ સિધ્ધ કર દેતા હૈ. સબકે અંત:કરણમેં બિરાજિત અંતરાત્મા વહી હૈં. સર્વ કર્મોકા અધિષ્ઠાતા, સર્વકા સાક્ષી, સર્વકો ચેતન દેનેવાલા વહી હૈ.

અવતાર મીમાંસા :-

બ્રહ્મ સર્વદેશ, સર્વકાલ સર્વ વસ્તુમેં પરિપૂર્ણ હૈ. વિચ્છેદ રહિત, સીમા રહિત, સર્વસ્વરુપ, સત્ય સંકલ્પ, અદ્વિતિય, જ્ઞાનશક્તિ, બલ-ઐશ્વર્ય-વીર્ય-તેજ-સંપન્ન, સચ્ચિદાનંદ અજન્મા, શ્યામ સ્વરુપ વિજ્ઞાન સ્વરુપ, ગુણાગાર, પ્રાકૃતગુણ રહિત, પ્રાકૃત આકાર શૂન્ય, પરિપૂર્ણ, મનવાણી આદિ ઈન્દ્રિયોંસે પરે, સમદર્શી, દોષ રહિત, અજય, નિત્ય સ્વરુપ, કાલિમા રહિત, સુખ સમૂહ, પ્રકૃતિકે પાર, સર્વ સમર્થ, સર્વાન્તર્યામિ, ચેષ્ટા રહિત, રાગ શૂન્ય, અવિનાશી હૈ. તથાપિ નરરુપ ધારણ કરકે પરમ પવિત્ર ચરિત્ર ભક્તોંકો આનંદ દેનેકે લિયે કરતે હૈં.

ભક્ત હેતુ ભગવાન પ્રભુ, રામ ધરે તનુ ભૂપ ।
કિયે ચરિત પાવન પરમ, પ્રાકૃત નર અનુરુપ ॥

સર્વ વ્યાપક પરમાત્માકા લૌકિક સ્થૂલ રુપ ધારણ કરકે સંસારમેં પ્રગટ હોના એક અપૂર્વતા સી હૈ. ઈસલિયે અવતારકે વિષયમેં અનેક પ્રકારકી ચિંતાએ તથા શંકાયે હુઆ કરતી હૈ.

નિરીહ પરમાત્માકે અંત:કરણમેં સંસારી બનનેકી ઈચ્છા હી કૈસે હો સકતી હૈ ? માયારહિત સ્થૂલ શરીર કૈસે ગ્રહણ કર સકતા હૈ ? દેશકાલ વસ્તુકે સીમારહિત, આકાશકી ભાંતિ પરમાત્મા જબ કિ પહલેસે હી વિદ્યમાન હૈ, તો ઉનકા કહીંસે કહીં પર આના કૈસે કહા જા સકતા હૈ ? યદિ અન્ય કિસી પ્રકાર માન ભી લિયા જાય તો સ્થૂલ શરીર ધારણ કરના નહીં બનતા. ક્યોંકિ જબ વે સર્વશક્તિમાન હૈં તો બિના સ્થૂલ શરીર ધારણ કિયે હી ઈચ્છા માત્રસે દુષ્ટ દમન તથા સંસારકી રક્ષા કર સકતે હૈં.

ભગવાન ભક્તોંકી પ્રાર્થનાનુસાર માયાશક્તિકે યોગસે અનેકરુપ ધારણ કરતે હૈં. ઉનકે શાતસ્ત રુપ હૈ. ઉનમેંસે દશ અવતારકા દશરુપ મુખ્ય હૈ. પરમાત્માકી સત્તા વિભુ. હોનેસે સર્વત્ર વ્યાપ્ત હૈ. ઈસલિયે કહાં સે આના જાના ઉનકે લિયે અસંભવ તથા વિજ્ઞાન વિરુધ્ધ હૈ. પરંતુ ઈસસે અવતાર હોના અસંભવ હૈ યહ બાત ઠીક નહીં હૈ.

અવતાર

કહીંસે આને જાને પર ઉત્તરનેકા નામ અવતાર નહીં હૈ. કિન્તુ સર્વવ્યાપક પરમાત્માકી શક્તિ કિસી વિશેષ કેન્દ્ર દ્વારા પ્રગટ હોનેકા નામ અવતાર હૈ. ઈસમેં અવતાર શબ્દ દ્વારા અવતરણ નીચે ઉતરનેકા ભાવ પ્રગટ હોતા હૈં. ઉસકા તાત્પર્ય ભાવમૂલક હૈ. ઉનકી અચિન્તનીયા શક્તિકે દ્વારા વિશેષરુપમેં પ્રગટ હોના હી અવતાર કહા જા સકતા હૈ. ઉનકી શક્તિસે પ્રાકટયકો અવતાર કહા ગયા હૈ. પ્રકૃતિકે નિયમોંકે બાહર વિલક્ષણ કાર્ય જિસ કેન્દ્રમેં દેખા જાતા હૈ ઉસકો અવતાર નિશ્ચય કહા જાતા હૈ.

પરબ્રહ્મ પરમાત્માકી શક્તિ સર્વત્ર સર્વદા પરિપૂર્ણ હૈં. ઉસમેંસે યથા રુપ યથા શક્તિકા વિકાસ યથા સમય પર હુઆ કરતા હૈ. જહાં પૂર્ણ શક્તિકી આવશ્યકતા હોતી હૈ વહાં પૂર્ણાવતાર હોતા હૈ. ઔર જહાં પૂર્ણાવતારકી આવશ્યક્તા નહીં વહાઁ અશંકલા રુપસે અવતાર હોતા હૈ. ઉન અવતારોંકી સંખ્યા અનેક હૈ. પંચોપાસનાકે અનુસાર ભગવદ્ અવતારકે ભેદ શાસ્ત્રોમેં અનેક મિલતે હૈ. જૈસે કિ શિવપુરાણમેં શિવજીકે અનેક અવતારકા વર્ણન હૈ. શક્તિપ્રધાન તંત્રોમેં શક્તિકે, ઉસી તરહ ગણપતિ, સૂર્ય ઈત્યાદિકે અનેક અવતારોંકા વર્ણન પાયા જાતા હૈ.

જગત્કારણ જગદીશ્વરકે એક હોને પર ભી ઉપાસના રહસ્યકે અનુસાર સ્વતંત્ર ભાવોંકો લેકર જવગતકી રક્ષાકે લિયે ભગવાનકે અવતાર સમય સમય પર પ્રગટ હુયે હૈ ઔર હોતે રહતે હૈં. "યદા યદા હિ ધર્મસ્ય ગ્લાનિર્ભવતિ ભારત, અભ્યુત્થાનમ્ અધર્મસ્ય તદાત્માનમ્ સૃજામ્યહમ્ પરિત્રાણાય સાધૂનામ્ વિનાશાય ચ દુશ્કીતામ્ ધર્મ સંસ્થાપના થાય સંભવામી યુગે યુગે" (ગીતા.૪-૭-૮) "જિસ જિસ સમયમેં ધર્મકા હ્રાસ હોતા હૈ ઔર અધર્મકી વૃધ્ધિ હોતી હૈ ઉસ સમયમેં મૈં સ્વયં શરીર ધારણ કરકે આસુરી સંપતિવાલે ચેતનોંકા વિનાશ કર સાધુઓંકી રક્ષા

વિધાન કરતા હૂં."

અપને ભક્તોંકી રક્ષાકે લિયે ઉનકો ઈતની તત્પરતા હોતી હૈ કિ ઉસ સમય પર અપને આપકો ભી ભૂલ જાતે હૈં. ચાહે જિસ પ્રકાર હો સકે ભક્તોંકી રક્ષામેં કેવલ તાત્પર્ય રખકર દેવ, મનુષ્ય આદિ જિસ કિસી સ્થૂલકે દ્વારા પ્રકટ હો જાતા હૈ, યહાં તક કિ સૂકર, મત્સ્ય, કછુવે રુપ સે ભી પ્રગટ હોકર ભક્તોંકી રક્ષા કરતે હૈં.

લોકપાલ ભગવાન દેવ, મનુષ્ય, તિર્યગાદિ શરીરકે આધારસે લીલા અવતાર ધારણ કર સત્વગુણકે દ્વારા હી સંસારકી રક્ષા કરતે હૈં. અત: રક્ષા કે લિયે જહાઁ કહીં અવતાર હો વહ સત્વાભિમાની વિષ્ણુ ભગવાનકા હી હોતા હૈ.

ભાગવતમેં કહા હૈ કિ જિસ પ્રકાર મહત્સરોવરસે અનેક નાલિયાઁ નિકલતી હૈં, ઉસી પ્રકાર ભગવાનકે અસંખ્ય અવતાર હોતે હૈ. અવતાર છ: પ્રકારકે કહે ગયે હૈં- (૧) એકાત્માવતાર (૨) પુરુષાવતાર (૩) ગુણાવતાર (૪) લીલાવતાર (૫) આવેશાવતાર (૬) પ્રકાશાવતાર.

ઈન છ: પ્રકારકે અવતારોમેંસે લીલાવતારમેં વિશેષતા ઈસલિયે કહી ગઈ હૈં કિ પ્રાકૃતિક નિયમોંકો છોડકર અદભૂત કાર્ય આશ્ચર્યમય લીલાવતારમેં હોતે હૈ. ભગવાનકે ઔર પંચવિધ અવતાર સામાન્યરુપમેં હોતે હૈં.

(૧) એકાત્માવતાર :- શ્રુતિ :- એકોદેવ: સર્વભૂતેષુ ગૂઢ: સર્વ વ્યાધિ સર્વભૂતાન્તરાત્મા કર્માધ્યક્ષ: સર્વભૂતાવિવાસ: સાક્ષિચેતા કેવલો નિર્ગુણશ્ચ.

પ્રતિપાતિ શરીરમેં જીવોંકે અન્તરર્યામી રુપસે ભગવાનકા બર્તના યહ એકાત્માવતાર કહા ગયા હૈ.

(૨) પુરુષાવતાર :- સંપૂર્ણ બ્રહ્મરુપ હોકર બર્તનેકો પુરુષાવતાર કહા જાતા હૈ. શ્રૃતિ:- પુરુષએવેદઁ સર્વઁ યદભૂતંયચ્ચ મવ્યમ્ ॥

(૩) ગુણાવતાર :- પ્રતિ બ્રહ્માંડમેં સૃષ્ટિ, સ્થિતિ, વિનાશકે લિયે બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, રુદ્રરુપ હોના ગુણાવતાર હૈ.

(૪) આવેશાવતાર :- કિસી વ્યક્તિમેં પ્રવૃષ્ટ હોકર કાર્ય કરનેકો આવેશાવતાર કહા જાતા હૈ. જૈસે પૃથુ આદિમેં.

આવિષ્ટોભૂત્ કુમારેષુ નારદેવ હરિર્વિભુ: ।
આવિવેશપૃથું દેવ: શંખી ચક્રી ચતુર્ભુજ: ॥

(૫) પ્રકાશાવતાર :- ગુરુરુપ હોકર અજ્ઞાનાંધકારકો દૂર કરના યહ પ્રકારશાવતાર હી કા કાર્ય હૈ.

ઈન પાઁચો પ્રકારકે અવતારોમેં વિલક્ષણ કાર્ય લીલાવતાર મેં હી હોતા હૈં. જૈસે કિ મહાપ્રલયમેં અદભૂત મત્સ્યરુપ હોકર ઈતના બડા કાર્ય કિયા કિ સંપૂર્ણ ઔષધિયોંકે બીજ તથા રાજા શ્વેતકેતુકો ઋષિયોંકે સહિત નાવમેં રખકર રક્ષા કી.

ઈસી પ્રકાર કૂર્માવતારમેં અદભૂત કૂર્મકા શરીર ધારણ કર સમુદ્રમેં મન્દરાચલકો અપને

પૃષ્ઠ પર રખ લિયા. દેવગણકી રક્ષાકે લિયે અપને સહારેસે મંથન કરાકર અમૃત પ્રગટ કિયા.

વરાહરુપ- સર્વ દેવોંકે દેખતે હુએ બ્રહ્માજીકી નાસિકાકે છિદ્રસે છોટાસા શૂકરકા બચ્ચા ગિરા ઔર વહ દેખતે દેખતે ઈતના બડા હો ગયા કિ હાથીસે ભી બડા હો ગયા. પશ્ચાત મહાસાગરમેં પ્રવિષ્ટ હો પાતાલમેં જાકર હિરણ્યાક્ષ દૈત્યકો મારા ઔર પૃથ્વિકા ઉધ્ધાર કરકે લે આયે.

જબ હિરણ્યકશ્યુકા અત્યાચાર બઢ કર સંસારકી સાત્વિકી શક્તિ પર બાધા પહુંચાને લગી ઉસ સમય નિજ ભક્ત પ્રહ્લાદકી રક્ષાકે લિયે જડ પદાર્થ-ખમ્ભેમેંસે બિજુલીસી ચમકાકર અદભૂત રુપ પ્રગટ હો ગયા.

ઈસી પ્રકાર વામનાવતારમેં વામનરુપ બટુ બ્રહ્મચારી હોકર રાજા બલિકે યહાઁ યજ્ઞશાલામેં પધારેં ઔર તીન પદ પ્રમાણ પૃથિવી કા દાન લિયા. દાન લેતે હી ઈતને બડે હો ગયે કિ દો હી પગમેં સંપૂર્ણ સ્વર્ગ પાતાલ પૃથિવી સબ હી હો ગયે. તૃતિય પગ નાપનેમેં ઘટા. તો રાજા બલિને અપના શરીર દેકર તૃતીય કમીકી પૂર્તિ કી. ઔર ભગવાન ઈસ સર્મપણ પર બલીરાજાકે વશવર્તી હો ગયે.

પરશુરામજીને અપની પરશુસે હેહવ વંશવાલે ક્ષત્રિયોંકો માર કર ૨૧ બાર પૃથિવી બ્રાહ્મણોંકો દાનમેં દિયા હૈં.

રામાવતારકે સમયમેં જબ દેવમંડલી દુ:ખસે પીડિત વ્યાકુલ હોકર ભગવાનકો મિલનેકે લિયે તર્ક વિર્તક કરને લગી તબ સદાશિવ મહાદેવજીને કહા કિ:- "હરિ વ્યાપક સર્વત્ર સમાના, પ્રેમ તે પ્રગટ હોહિ મૈં જાના = વ્યાપક, પરિપૂર્ણ, પરમાત્મા પ્રેમસે પ્રગટ હો જાતે હૈં. ઈતના હી નહીં ભક્તોંકે લિયે જિસ જિસ વસ્તુકી આવશ્યકતા હોતી હૈ વે સબ હી પૂર્ણ કરતે હૈં.

દેવતાઓંને ઉસી સ્થાનમેં સ્તુતિ કર ભગવાનકો પ્રગટ કર લિયા. ઈસી પ્રકાર દેવતાઓંને ક્ષીર સમુદ્રકે તટ પર જાકર કૃષ્ણાવતારકે લિયે પ્રાર્થના કી. ભગવાનકા ઉસ સમય કૃષ્ણાવતાર હુઆ.

કહા ગયા હે કિ ભગવાન સર્વ જગતકા નિયંતા તથા સર્વ સમર્થ હોતે હુએ ભી દુર્બલ કિસાનકી ભાઁતિ અવતાર લેકર કાર્યારંભ કરતે હૈં. ગીતાજીમેં કહા હૈ :-

અજોપિ અન્નવ્યાત્મા ભૂતાનામીશ્વરોડપિસન્ ।
પ્રકૃતિ સ્વામધિષ્ઠાય સંભવામ્યાત્મમાયયા ॥ (૪-૬)

"મૈં અજન્મા અવિનાશી સર્વકા નિયંતા હૂં, તથાપિ અપની સ્વાભાવિક પ્રકૃતિ અર્થાત શક્તિકે આશ્રયસે માયામય અવતાર ધારણ કરતા હૂં.

દ્રઢતાસે કર ડાલો

પુષ્કર, ૧૨-૧૧-૫૮ અપની રુચિ વ શ્રધ્ધાકે અનુરુપ એકનિષ્ઠામેં દઢ હો જાઓ ઔર સાધનામેં ડટકર આગે બઢો. અનેક મતાવલંબી મહાત્માઓંકે અલગ અલગ ઉપદેશ સુનકર નિષ્ઠામેં ત્રૂટિ આ જાતી હે. પરિણામમેં સાધનામેં હમેં નિર્બલ બના દેતી હૈં. ચાહે જ્ઞાનનિષ્ઠા હો, પરંતુ ઉસકી ભી ઉપાસના તો કરની હી પડતી હૈં. બિના ઉપાસનાકે કોઈ સાધન ફલતા હી નહીં

હે. ઉપાસનાકા અર્થ હૈ- ઉસકે પાસ પહૂંચના. જ્ઞાનનિષ્ઠામેં ઉસકે સિધ્ધાંતોકે પાસ આચરણોંકે દ્વારા પહુંચોગે તબ હી કુછ પરિણામ નિકલેગા. સિધ્ધાંતોકા આચરણ તબ હી હોગા જબ ઉનમેં અનુરાગ વ શ્રધ્ધા હોગી.

જ્ઞાનનિષ્ઠામેં કુશાગ્ર બુધ્ધિ ઔર ઉત્કટ વૈરાગ્ય હોવેં તો હી પુરા પડતા હૈ. ઈસીલિયે સાધારણ મનુષ્યોંકે પહૂંચકે બાહરકી બાત હૈ. બડે-બડે જ્ઞાનીઓંકો ભી ગિરતે દેખે હૈં. ઉત્કટ વૈરાગ્ય ન હોનેસે ઔર બ્રહ્મકી ચર્ચા કરતે કરતે ખૂદ ભ્રમમેં ઉલઝાતે ભી દેખે હૈં.

નિર્ગુણ બ્રહ્મકે ગુણોંકો અપનેમેં આધાન કરના યહ આસાન બાત નહીં હૈ. પ્રપતિકો અપનાયે હુએ પ્રપન્નકો ભી અહંકા સમ્યક વિલિનીકરણ કરના પડતા હૈ. યહ ભી કરારી સાધના હૈ. દોનોં માર્ગકે અપને અપને સહાયક સિધ્ધાંત વ મંતવ્ય હૈ. મુખ્ય મહત્વકી બાત અપની આંતરીક રુચિકી હૈ. જિસમેં ભી હમારી પ્રિયતા હો ઉસી એકકા સાંગોપાંગ અનુસરણ કર ડાલનેકા નિશ્ચય- કરેંગે યા મરેંગે કી દઢતાસે કર ડાલો. ઔર બસ, ફિર ક્યા ? નિશ્ચય સો નિશ્ચય !!!

સત્વગુણ બઢાનેકા હૈ જિસસે કિ વ્યક્તિગત ભેદભાવ નષ્ટ હો જાય ઔર સંકુચિતતાસે ઉપર ઉઠે. રાગ-દ્વેષ, ઉદ્વેગ, ક્ષોભ, ક્રોધ ઈત્યાદિકા જોર એકદમ કમ પડતા -પડતા નિ:શેષ હોતા હૈ. ઈસ પ્રકાર સાત્વિકતાકી વૃધ્ધિ હોને પર સાધનાકે ધ્યાન, ધારણા દ્વારા પરમાત્માકા = તત્વકા જ્ઞાન હોતા હૈ. ઉસકે સાથ એકતા-અભિન્નતાકી અનુભૂતિકે સાથ તન્મય જીવન હમ વ્યતીત કર સકતે હૈં. પ્રત્યક્ષ નિજ અનુભવકે બિના ઈષ્ટકે વાસ્તવિક સ્વરુપકી કલ્પના અસંભવ હૈ. સાત્વિકતાભી એક ગુણ હૈ, સાધ્ય તો ત્રિગુણાતીત હૈ.

ધ્યાતા ન રહે, ધ્યાન ન રહે કેવલ ધ્યેય માત્ર રહ જાય તબ ઈશ્વર હમેં અપને આપ ખિંચ લેગા. ધ્યાતાકા લોપ યાની બુધ્ધિકા લોપ. જીવ, જગત, ઈશ્વર તીનોં હી અનાદી હૈ. જીવકો સમ્યક્ જ્ઞાન પ્રાપ્ત હો તબ વહ માયામેં નહીં બંધતા. રજ વ તમસે ઉપર ઉઠ જાતા હૈ, ઔર સત્વમેં સ્થિતિ હોતી હૈ. ફિર ત્રિગુણાતીત હોતા હૈ, મોક્ષ પ્રાપ્ત કરતા હૈ.

પ્રેમમેં નેમ નહીં રહ સકતા

પુષ્કર, ૧૩-૧૧-૫૮, વેદાંત, પુરાણ આદિ લિખનેકે બાદ મહાન જ્ઞાની ભક્ત વયોવૃધ્ધ વ્યાસ ભગવાનને શ્રીમદ્ ભગવતમેં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનકે લીલા ચરિત્રકા આખ્યાન કહા હૈ. ઔર પરમ વૈરાગ્યવાન શ્રી શુકદેવયોગીને હજારોં વૃધ્ધ ઋષિ મહર્ષિયોંકી સુશિષ્ટ વ સુસંસ્કૃત જ્ઞાની-વિજ્ઞાની અનુભવીઓંકી સભામેં સ્વત: સમાધિમય દશામેં પરમ અનુરાગપૂર્વક ભગવાનકી જો પરમ દિવ્ય લીલાકથા કહી હૈં વહ ક્ષુદ્ર વિષયકથા કૈસે હો સકતી હૈ ?

દંડકારણ્યવાસી ઋષિમહર્ષિઓંને કઈ વર્ષોંકી ઉગ્ર તપશ્ચર્યા વ અટૂટ સાધનાકે દ્વારા ભગવાનકા ભજન વ યજન કિયા હૈં. જો જિસકો ભજતા હૈ, ઉસકો નિશ્ચિત પ્રાપ્ત કરતા હૈ. માયાકો ભજતા સો માયાકે ભોગ પ્રાપ્ત કરતા હૈ. પ્રભુકો-માયાપતિકો- ભગવાનકો ભજતા હૈ સો ભગવાનકો પ્રાપ્ત કરતા હૈ.

ભગવાન કૌન હૈ ? સમસ્ત વિશ્વકે વ બ્રહ્માંડકે નાયક, માલિક-સ્વામી હૈ. સબ કુછ ઉનકા હી હૈં. એક સાધારણ, રાજાકે આધિન ભી કિતને વૈભવ હોતે હૈં ? ઔર જબ વહ કિસીકે ઉપર પ્રસન્ન હોજાતા હૈ તબ ઉસકો ભી રાજાકે સમાન હી- ઉન વૈભવોંકા ઉપભોગ પ્રાપ્ત હો જાતા હૈ. તો ભગવાન તો "પ્રજ્ઞાનમાનંદ બ્રહ્મ" હૈ, "સત્યજ્ઞાનં અનંત બ્રહ્મ" હૈ. જબ ભગવાન મિલતે હૈ તબ આનંદ-આનંદ, જ્ઞાનમય આનંદકા અનુભવ હોતા હૈ.

ભગવાનકી પ્રાપ્તિ હૃદયમેં અંગુષ્ઠાકારમેં ભી હોતી હૈ, ઔર અવતારકે નરાકાર દેવરુપમેં ભી હોતી હૈ. આનંદ નિધાન, સૌન્દર્ય નિધિ, પરમ જ્ઞાનરાશિકે દર્શન, ઔર વહ ભી-જો સચમેં હી ઉસ દર્શનકે ભૂખે હૈ ઔર પવિત્ર શુધ્ધ મનચિત્તવાલોંકો હોતે હૈં, તબ ઉનકે નિષ્કામ ભગવદાનુરાગી હૃદયમેં એસી ઉત્કટ, પ્રબલ ઔર અદમ્ય અનુરાગભરી ઈચ્છા હો ઉઠતી હૈ કિ બસ ! ભગવાનકો હમ ક્યા કા ક્યા કર ડાલેં !! ભગવાનકા અનુભવ કિન કિન પ્રકારાન્તરોંસે ભોગેં. !!

યહી ઉત્કટ પ્રેમ હૈ. જહાઁ ફિર કોઇ નેમ નહીં ટિક પાતા હૈ. ઔર તબ અપને પરમ ઈષ્ટ અનંત સુધાસાગર ભગવાન પરકે શુધ્ધ પ્રેમકો, યે પ્રેમકે પ્યાસે નિર્મલ મનવાલોં ભોગના ચાહતે હૈં. કોઇ કહતા હૈ- પુત્ર હોઓ ઔર આપકે સાથકે આત્મીયતાકા-વાત્સલ્યતાકા આનંદ હમેં પ્રદાન કરોં. કોઈ કહતા હૈ- પિતા હોઓ, કોઈ કહતા હૈ પ્રિયતમ તો કોઈ મિત્ર હોનેકો કહતા હૈ-

ત્વમેવ માતા ચ પિતા ત્વમેવ ।
ત્વમેવ બન્ધુશ્ચ સખા ત્વમેવ ॥
ત્વમેવ વિદ્યા-દ્રવિણં ત્વમેવ ।
ત્વમેવ સર્વં મમ દેવ દેવ ॥

કે અનુસાર, જિસકા જૈસા ભાવ ઉસકે લિયે વહ 'ત્વમેવ સર્વં મમ દેવદેવ" હોતા હી હૈ. ઔર યહી તો ભગવાનકા ભૂષણ હૈ કિ વે સર્વકે અભિષ્ટોંકી પૂર્તિ બરાબર કરતે હી હૈં. ઉનકી પ્રભુતાકા યહ દૂષણ નહીં હૈ બલ્કિ ભૂષણ હી હૈં. ખુદ અવતરણ હોકર ભી અપને સામિપ્યકે દ્વારા, અપને સાથકી નિકટતમ આત્મીયતાકે દ્વારા ભક્તજનોંકો અપને હી દિવ્ય આનંદકી અનુભૂતિ કરાતે હૈં. ઐસી મહાન ઉદારતા તો એક ભગવાનકી હી હૈ. "ઐસો કો ઉદાર જગમાંહી." " બિનુ સેવા જો દ્રવે દીનપર રામ સરીસ કોઉ નાંહી" ઐસા મહાન ઉદાર ઔર કૌન દૂસરા હો સકતા હૈ ?

પૂર્વકે મહાન તપસ્વી ઋષિમુનિ, જો ગોપ-ગોપી વ ગૌઓંકે રુપમેં યે ઉન સબકો ભગવાનને અત્યંત મધુર વ દિવ્ય શ્રી વિગ્રહકે દરશ, પરશકી અદ્વિતીય, અનુકથનીય વ અત્યંત સુખપૂર્ણ આનંદાનુભૂતિ હુઈ હૈ. આજ ભી ભગવદ્ ભક્તકી યહી યાચના હૈ કિ- હે નાથ ! મુઝે ઈતના સદ્ભાગ્ય પ્રદાન કરો કિ યહાં યા કહીં પર ભી, ચાહે કિસી-ભી નીચ યોનીમેં ભી મૈં ભી આપકે નિકટકે જનોમેં એક હોકર આપકે શ્રીચરણ કઁવલોંકા સેવન કર પાઉં.

અહોભાગ્યમહોભાગ્યં નંદગોપબ્રજોકસામ્ ।
યન્મિત્રં પરમાનંદં પૂર્ણ બ્રહ્મ સનાતનમ્ ॥

યહ સંસાર સ્વપ્ન ૬૦-૭૦ સાલકા

શ્રી ગુરુદેવ :- એક કથા સુનાઉ ? આજકલ મુઝે કથા ઔર ગલ્પકી બહુત યાદ આતી હૈ. એક દિન જનકરાજા અપને મહલમેં સો રહે થે. સોતે સમય પૂર્ણ પ્રસન્ન ઔર શાંત થે. ફિર ભી નીંદમેં સ્વપ્નકા સિનેમા ચલા. સ્વપ્નમેં ઉન્હોંને ખુદકો સાત-સાત દિનકે ભૂખે દેખા પાસમેં દ્રવ્ય તો થા નહીં ઈસીલિયે કહીં અન્નક્ષેત્ર ચલતા હો તો ઉસકી તલાશમેં ઘૂમતે થે. તબ પતા પડા કિ ગાઁવકી પૂર્વમેં ખીચડીકા સદાવ્રત ચલતા હૈ. જનકરાજા વહાં પહુંચે તો વહાઁકે રસોઈયાજીને ગુસ્સાસે કહા કિ બર્તન યા પતલ લાઓ તો ખિચડી મિલેગી. રાજા અનુનય કરને લગા કિ મૈં સાત દિનકા ભૂખા હૂં. મેરે પાસ પતલ, બર્તન કુછ નહીં હૈ, આપ તો ઓટાકે ફરશ પર ખીચડી દે દો. રસોઈયાજી નહીં માને ઔર કહા કુંભારકે યહાઁસે મીટ્ટીકા બર્તન માંગ લાઓ.

કુંભારકે યહાઁ પહુંચે તો કુંભાર તો રસોઈયાજીસે જયાદહ ક્રોધી નિકલા. ગાલિયા દેનેં લગા ઔર બર્તન તો દિયા નહીં. ભૂખસે અત્યન્ત વ્યાકુલ, કમજોર જનકરાજા તો નિરાશ હોકર વહાઁસે લોટે તો રાસ્તમેં કચડેકે ઢેરમેં કિસીકા ફેંકા હુઆ ટૂટા-ફૂટા મીટ્ટીકા બર્તન દેખા તો ઝટસે ઉઠા લિયા ઔર સ્ફૂર્તિસે અન્નક્ષેત્ર પર આયે, ઔર મુશ્કિલસે ખિચડી મીલી. પાનેકે લિયે એક કોનેમેં બૈઠેં, ત્યોં હી દો સાંઢ લડતે લડતે રાજાકે પાસ આ ચઢે ઔર ડરકે મારે રાજા ખીચડીકા પાત્ર સમ્હાલતે હુયે દૂસરી જગહ પર જાને લગે તબ વહ ફૂટા ઠિકરા ખીચડીકે સાથ નીચે ગિર પડા. ઔર ઉસી વક્ત દોનોં સાંઢ લડતે લડતે વહાં આ પહુંચે. નીચે ગિરીહુઇ ખિચડી ધૂલમેં કિચડ બન ગઈ.

મહારાજા તો ભૂખકે દર્દસે અબ હાય હાય કરકે અત્યન્ત ડરકે મારે જાગૃત હો ગયે. પાસમેં ખડે દાસોંને મહારાજાકી જય જય કાર બુલાઇ, ઔર સેવા પૂછી.

જનકજી પ્રાત:કાલ જલ્દી હી અપને ગુરુદેવ શ્રી અષ્ટાવક્રજી મહારાજકે પાસ પહૂંચ ગયે. પ્રણામ પૂજન કરકે રાત્રિકે સ્વપ્નકી બાત બતાઇ, ઔર પ્રશ્ન કિયા :- સ્વપ્નમેં તો સાત દિનકા ભૂખા થા. ઈતને પર ભી જબ ખીચડી મિલી તબ ભી પા નહીં સકા, ઔર અભી તો મૈં રાજા હૂં. ઈન દોનોમેં સત્ય ક્યા ? શ્રી ગુરુદેવને કહા- દોનોં એકસે હી હૈં. યહ સંસાર સ્વપ્નવત્ હી હૈં. રાત્રિકે સમય નીંદમેં દેખા હુઆ સ્વપ્ન અલ્પકાલકા, કુછ ક્ષણોંકા થા ઔર યહ સંસાર સ્વપ્ન ૬૦-૭૦-૮૦ યા ૧૦૦ સાલકા હોતા હૈ. બસ ! બાકી કોઇ અન્તર નહીં.

લાહરી ઔર તૈલંગ સ્વામીજી પરસ્પરમેં અત્યંત પ્રેમ ઔર આદરભાવ પૂર્ણ સખ્યભાવ હો ગયા થા. ક્યોંકિ દોનો યોગી થે. સમાન શીલ ઔર સમાન શક્તિ પ્રાપ્ત કિયે હુએ થે. દોનોં કાશીજીમેં ગંગાજીકે જલકે પર આસન લગાકર બૈઠતે થે. કભી કભી આમને સામને સમાધિમેં બૈઠ જાતે થે.

તૈલંગસ્વામી દિગંબર રહતે થે. ઈસલિયે પોલીસ સાર્જંટને હુકમ દિયા થા કિ ઉસ સાધુકો

કૈદમેં બંદ કર દો. પોલીસને પકડ કર કોટડીમેં બિઠા દિયે ઔર કીવાડકો બાહરસે તાલા લગા ઔર ઉસી વક્ત તૈલંગસ્વામી તો કોટડીકે બાહર છપર પર ખડે હુયે દીખાઈ પડે. કોટડી ખોલી ગઇ તો ખાલી મિલી. કઇ બાર એસા હુઆ તબ અંગ્રેજોને ઉનકી યોગ સામર્થ્યકો પહચાનકર ઉનકા સન્માન કિયા થા.

ઈતને મસ્ત થે તૈલંગયોગી. કઇ દિનોં તક કુછ ભી પાતે નહીં થે. કવચિત્ દહીં યા છાજ લેતે થે. ભોજન તો બહુત કમ લિયા થા, ફિર ભી ઉનકા શરીર બહુત મોટા ઔર પુષ્ટ રહતા થા.

ભગવાન શ્રીરામચંદ્રજી મહારાજકા સાક્ષાત્કાર અનસૂયાજીમેં હુઆ. અનસૂયાજીમેં રહતા થા તબ બનાદાસ નામસે સબ પિછાનતે થે. કોઈ કોઈ તપસ્વીજી કહતે થે. કુણ્ડ પર આયા તબ ટાટ પહનતા થા. ટાટમ્બરી, ટાટબાબા સબ કહતે થે.

પ્રસન્નતાકા દાન એક ભારી દાન હૈ

૧૩-૧૧-૫૮, પ્રસન્નતાકે લિયે બાહ્ય સાધનોંકી ઔર પરિસ્થિતિકે અનુકૂલતાકી પ્રતિક્ષા કરનેકી કોઇ આવશ્યકતા નહીં હૈ. ક્યોંકિ બાહ્ય સાધનોં યા પરિસ્થિતિકે ઉપર પ્રસન્નતા નિર્ભર નહીં હૈ. વહ તો મનકે ઉપર નિર્ભર હૈ.

મનકો સદૈવ પ્રસન્ન રખના. પ્રાત:કાલ ઉઠો તબસે હી મનમેં પ્રસન્નતા ધારણ કરકે ઉઠો. આઁખોમેં, મુખ પર પ્રસન્નતા રખો. જો મિલે ઉસસે હંસકર પ્રસન્નતાપૂર્વક બોલે. પ્રત્યેક વ્યવહાર પ્રસન્નતાપૂર્વક કરના. કભી બાહર જાઓ તબ ભી સબ ઓર પ્રસન્નતાપૂર્વક દેખો, વિચારોં તુમ અનુભવ કરોગે કિ ઈસસે તુમ્હારે સુખમેં ઔર પ્રસન્નતામેં કિતની અભિવૃધ્ધિ હોતી હૈ, ઈતના હી નહીં તુમ્હારે સમ્બન્ધમેં જો કોઇ આયેગા ઉસકો ભી પ્રસન્નતાકા અનુભવ હોગા.

ઈસ પ્રકાર હંમેશા પ્રસન્ન રહનેકે અભ્યાસસે તુમકો જીવન સુખમય લગેગા, હંમેશા પ્રસન્ન લગેગા. તુમારે આસપાસ પ્રસન્નતાકા તેજોમય વાતાવરણ બંધ જાયેગા. ઉસ વાતાવરણમેં આનેવાલેકો નિશ્ચિત લગેગા કિ સંસારમેં કેવલ દુ:ખ હી દુ:ખ નહીં હૈ- પ્રસન્નતા ભી હૈ. સુખ ભી હૈ.

ધ્યાનકા અભ્યાસ કિયા જાતા હૈ વૈસે પ્રસન્નતાકા અભ્યાસ ભી કરો. કારણ કિ ભગવાનકા સ્વરુપ, સત્યમય, ચિન્મય ઔર આનંદમય હૈ. હંમેશા આનંદ સ્વરુપકે અનુસંધાનમેં રહનેકા અભ્યાસ કરના- વૃત્તિયોંકો- મનકો આનંદમય રખના. તુમારી માનસિક શક્તિકા વિકાસ હોગા, અણુ-અણુ નિરોગ-પ્રસન્ન હો જાયેંગે.

ઈસ પ્રકાર પ્રસન્ન મન:સ્થિતિમેં રહકર સબકે પ્રતિ પ્રસન્નતાસે દેખકર, બોલકર, વ્યવહાર કર, તુમ સબકો પ્રસન્નતાકી રશ્મિયાં દે સકોગે. એસા મત સોચો કિ મેરે પાસ સંપત્તિ નહીં હૈ તો મૈં દાન નહીં કર સકતા, પરમાર્થ નહીં કર સકતા. પ્રસન્નતાકા દાન ભી એક બડા ભારી દાન હૈ.

કપડે ધોનેકે લિયે

ગંદે કપડોંકો પાનીમેં ડાલકર ભઠ્ઠી પર ચઢાયે જાતે હૈં. ઉસમેં ધતૂરેકે પાનકો મસલકર

મિલાયા જાતા હૈં. તબ કપડે ઈતને સાફ હોતે હૈં કિ ઉતના સાફ ઔર કોઈ સાબૂન સે ભી નહીં હોતે હૈં. જલમેં હી ધતૂરેકે પાનકો મસલના, વર્ના દૂર્ગંધ નીકલતી હૈ.

સમત્વ અનમોલ સંપત્તિ

અગર ઈષ્ટદેવકો વ્યાપક માના હૈ તો યહ સોચો કિ કિસમેં ઈષ્ટદેવ નહીં બિરાજે હૈં ? વિરોધીમેં નહીં હૈ ક્યા ? અગર હૈ, તબ ફિર, વિરોધીકા ઔર વિરોધકા અસ્તિત્વ હી કહાં ? ક્યા અપને ઈષ્ટદેવસે વિરોધ માનતે હો ?

તુમ્હેં ચાહિયે કિ સમત્વભાવકા ઉદય કરો ઔર શાંતિસે રહો. વિરોધિયોંકો ચાહે સો કરને દો. ઉનકી ઔર બિલકુલ ઉદાસીનતા વ ઉપેક્ષાભાવ રખકર શાંત મનસે રહોગે તબ સમત્વભાવ પુષ્ટ હોગા- તબ પ્રસન્નતા વ મુદિતા રહેગી. અન્યથા મહાન દુઃખી વ શોક સંતપ્ત રહોગે. સાફ બાત તો યહી હૈ.

વિશુધ્ધભાવ, પ્રેમભાવ જિતના પુષ્ટ હોતા જાતા હૈ ઉતના હી તુમ્હારેમેં દૈવી વૈભવ, આરોગ્ય, સ્વસ્થતા, કેન્દ્રિત હોંગે. તબ ફિર તુમ્હારેમેં રહે હુએ સ્વાર્થભાવ, પ્રમાદ આદિ તથા માનસરોગ દૂર હો જાયેંગે.

સમત્વ યહ દૈવી સંપત્તિ હૈ. અનમોલ સંપત્તિ હૈ. સ્વર્ગસુખ વ આનંદકે રાજયમેં જાનેકી સીઢિ હૈ. સમત્વ તો સર્જનહારકા અપના નીજી સ્વભાવ હૈ. ઉસે ધારણ કરનેવાલા ચોકસ ધીર, વીર, સંપત્તિવાન ઔર પ્રજ્ઞાવાન હોતા હૈ. ઉસકે પાસ ક્ષમા, ધૃતિ, પ્રજ્ઞા, મનોનિગ્રહ, પરિહાર (ઉપેક્ષાભાવ) ઈત્યાદિ ઉત્તમ સેવકગણ સતત સેવામેં ખડે રહતે હૈં. ઉસે કભી કિસી બાતકો લેકર ઉદાસીનતા, ગ્લાનિ, જર્રાનિ જૈસા કુછ હો હી નહીં સકતા. યહ પક્કા સમઝના ચાહિયે કિ તુમ્હારે પ્રતિ વિરોધ યા સ્નેહભાવકા વ્યવહાર હોતા હૈ ઈસમેં કારણ તુમ સ્વયમ્ હો.

સાધકકો હંમેશા અપના દોષ સમઝના ચાહિયે. દુન્યવી લોગોંકા વિરોધ વ સ્નેહભાવ સ્વાર્થકો લેકર બનતા-બિગડતા હૈ, યહ બાત સહી હૈ, પરંતુ સાધકકો ચાહિયે કિ વહ સભી બાતોમેં અપના હી વિચાર કરેં. દૂસરોંકી બાતોં પર ઉસકા કોઈ વશ યા સત્તા નહીં હૈ, તબ ફિર અપની અપની સોચ સમઝકર અપનેકો સુધર જાના ચાહિયે. દૂસરોકે પ્રતિ વિરોધ કરને પર ભીતર દુઃખ હોતા હૈ, ક્રોધ ઉત્પન્ન હોતા હૈ, ગ્લાની ઉત્પન્ન હોતી હૈ ઔર અંતમેં હિંસક વિચાર, ભાવનાએં હમારેમેં જમ જાતી હૈ.

દૂસરી તરફ, યદિ દૂસરોંસે સદ્ભાવ રખને પર પ્રેમભાવ ઉત્પન્ન હોતા હૈ, ઉસકા હિત કરનેકા સુવિચાર ઉત્પન્ન હોતા હૈ ઔર ઈસસે અપનેકો અલૌકિક આનંદાનુભવ હોતા હૈ. વિરોધીભાવસે ભયકી ઔર સદ્ભાવસે નિર્ભયતાકી પ્રાપ્તિ હોતી હૈ. ભયસે દુઃખ, ગ્લાની દિનભર રહતે હૈં. નિર્ભયતાસે સુખ, સહાયતાઈ મિલને પર દિન ભર આનંદ રહતા હૈં. ઔર કિસી ભી સમય પર કિસી ભી પ્રકારકે દુઃખ સંકટકી શંકા રહતી નહીં હૈ.

મનુષ્યકા કર્તવ્ય હૈ કિ પ્રત્યેક પ્રાણિકે પ્રતિ સ્નેહભાવ રખેં. પરસ્પરમેં સ્નેહભાવ સદૈવ બના રહે એસા પ્રયત્ન સબકો કરના ચાહિયે. સ્વાર્થકો લેકર પ્રેમભાવ રખનેવાલે જયાદા

હોતે હૈ. પરંતુ નિ:સ્વાર્થભાવસે પ્રેમભાવ રખનેવાલે તો ક્વચિત હી હોતે હૈ. સ્વાર્થી પ્રેમમેં જિતના નિ:સ્વાર્થભાવ સમ્મિલિત હોતા જાતા હૈ ઉતના હી પ્રેમ શુધ્ધ વ દિવ્ય હોતા જાતા હૈ. તબ ઉતને હી પરિણામમેં પરિચિત વ અપરિચિત લોગોંકે હૃદયસે ભી તુમ્હારે પ્રતિ પ્રેમપ્રવાહ બહ નિકલેગા.

કિસી ભી પ્રકારકી સ્વાર્થભાવના ન રખતે હુયે દૂસરોંકો સુખદાયી વ ઉપકારી હોના ચાહિયે. દૂસરોંકે પ્રતિ સદૈવ પ્રેમભાવના રખનેસે તુમ લોકપ્રિય હોઓગે યહ નિ:સંદેહ હૈં. કેવલ અપના કર્તવ્ય સમઝકર સર્વકે પ્રતિ પ્રેમભાવકા વ્યવહાર રખને પર હી સાધુતા આતી હૈ, પુષ્ટ હોતી હૈ, લોગોંકે પ્રિય હો સકતે હૈં.

ઈસલિયે સર્વસાધારણ જનસમૂહસેં ઉંચા ઉઠના હૈ ઔર મહામાનવ બનના ચાહતે હો તો સામનેવાલોંકે દોષિત વ્યવહાર વ ભાવ આદિકા વિચાર ન રખતે હુએ ઉનકે પ્રતિ પ્રેમભાવ રખના સિખો. ઉનકો મદદ કરના સિખો. જિતના હો સકે ઉતના, ઉનકે ઉપર ઉપરકાર કરતે રહના. ઉનકા હિત સોચના વ કરના.

સામનેવાલેકા ચાહે સો પ્રતિભાવ હોવેં, ઉસકી પરવાહ મત કરો. ઈસ જન્મમેં નહીં તો આગે ભી વે લોગ અપની ગલતિ સમઝેંગે, જાનેંગે ઔર ઉચિત પરિવર્તન કરના હી પડેગા. યા યોં કહોં કિ હો હી જાયેગા.

પ્રેમભાવકી વૃધ્ધિકે લિયે આવશ્યક હૈ કિ દૂસરોંકે દોષ ન દેખો, ન જાનો, ન બોલો ઔર ન સોચો. ઉનકે દોષોંકે પ્રતિ બિલકુલ અંધે, બહરે, વ ગુંગે હો જાઓ. ઉનકે દોષ હૈ પરંતુ અપનેકો ઉનકા વિચાર કરકે સમય-શક્તિ બરબાદ કરના નહીં ચાહિયે. સહન નહીં હોતા હૈ તો અપનેકો સમઝના જરૂરી હૈ, અનિવાર્ય હૈ ઓર કોઇ ઉપાય નહીં. સામનેવાલેકો હમ સમઝા નહીં સકતે હૈં. દબા નહીં સકતે હૈ, કહ નહીં સકતે હૈં. અપને સમય પર વે ભી સમઝેંગે. ભગવાન સમય અપના કાર્ય નિયમિત રુપસે બરાબર કરતા હી રહતા હૈ.

કલેશ, દુ:ખ, ક્રોધ, વિરોધ, ભય રાગાદિકસે સદાકે લિયે બચના ચાહતે હોં તો સદા સબકે પ્રતિ પ્રેમભાવસે રહના, સોચના વ વ્યવહાર કરના. વ્યવહાર, પરમાર્થ દોનોં પ્રેમભાવકે દ્વારા ઉત્તમ પ્રકારસે સિધ્ધ હોતે હૈ- યહ ધ્રુવ હૈં.

પ્રેમસે તો પરમાત્માભી વશ હો જાતે હૈં, તબ ફિર મનુષ્યકી ક્યા બિસાત ? મનુષ્ય ક્યોં વશ નહીં હોગા ? હિંસક પશુભી પ્રેમકે આગે પ્રકૃતિજન્ય હિંસાવૃત્તિ વ સ્વભાવ છોડ દેતા હૈ, તબ ફિર પ્રેમસે મનુષ્યોકો વશમેં કરનેમેં ક્યા શંકા હો સકતી હૈ ? પ્રેમભાવનાકે ઉદય હોને પર હી જીવકા મેરે-તેરેકા મોહ મહત્વ વ અહંભાવ છૂટને લગતા હૈ. તબ રાગ-દ્વેષ તો અપને આપ છૂટ જાતે હૈ, ઔર ત્યોં-ત્યોં પ્રેમભાવના સમ્યક હોતી જાતી હૈ. આત્મિક બલકી પ્રભા નિખરતી જાતી હૈ. ઔર દૈવી શક્તિયોંકા આવિર્ભાવ હોતા જાતા હૈ. દૈવી સંપત્તિયાઁ અપના દિવ્ય સ્વરુપ પ્રકટ કર દેતી હૈ.

દેખો ! ઈસ સંસારમેં જન્મ ધારણ કરકે મેરા-તેરા કરતે હુએ જીવન પૂરા કરનેમેં હી

મનુષ્યકા કર્તવ્ય નહીં હૈ. મનુષ્યકા મુખ્ય કર્તવ્ય યહી હૈ કિ અપને સહી સ્વરુપકા દર્શન વ અનુભવ કરના. પુનઃ પુનઃ જન્મ મૃત્યુકે ચક્કરમેં આના ન પડે એસા પુરુષાર્થ કરના. આત્મદર્શન વ આત્માનુભવ કરના. મનુષ્ય જન્મકો સફલ કરનેકા પુરુષાર્થ કરના.

જો મનુષ્ય અપને મુખ્ય કર્તવ્યકી પૂર્તિ કરતા હોતા હૈ વહ દૂસરોંકે લિયે હંમેશા ઉપયોગી, ઉપકારી વ પ્રેમદાયી રહતા હૈ. ઉસકા અહં પતલા પડતા જાતા હૈ, શુધ્ધ હોતા જાતા હૈ, ઔર ઈસલિયે વહ દૂસરોંકે પ્રતિ પ્રેમભાવ, સદભાવ વ હિતભાવના રખ પાતા હૈ. દૂસરોંકે લિયે કષ્ટ સહન કરકે ભી દૂસરોંકે હિત વ સૂખકે લિયે કાર્ય કરતા હૈં.

જગત ઈશ્વરકા હી પ્રત્યક્ષ સ્વરુપ હૈ. ઈશ્વર જગતકે સમસ્ત પ્રાણી પદાર્થકો એકસે મનસે પ્રેમ કરતા હૈ. કીસીકે પ્રતિ કમ યા કીસીકે પ્રતિ જયાદા નહીં કરતા હૈ કપટ, પક્ષપાત, સ્વાર્થ, મોહ, લોભ ઈત્યાદિ ભગવાનકે સ્વભાવમેં હૈ હી નહીં. વહ તો સદૈવ સતચિત્ આનંદસ્વરુપ હૈ. સતચિત્ત આનંદ યે ભગવાનકે મુખ્ય ગુણ હૈ. ઈસલિયે ભગવાનકે ઈન ગુણોંકો તુમ ભી અપનેમેં ધારણ કરનેકા પુરુષાર્થ ખૂબ જાગૃતિકે સાથ સતત કરો.

વ્યવહારમેં લૌકિક દષ્ટિકા ખૂબ લાભ મિલનેવાલા હો તબ ભી સત્યસે વિમુખ તુમ કભી નહીં હોના. અસત્ય, અનીતિ, કપટ, વિશ્વાસઘાત આદિસે દૂસરોંકો ઠગના યહ સ્વયમકો ઠગના હૈ. સબકે ઉપર પ્રેમ, દયા, કરુણા, વાત્સલ્ય રખના યહ ભગવાનકા સ્વભાવ હૈ. વહી સ્વભાવ તુમ ભી ધારણ કરો. ઈન ગુણોંકે આધાન હોને પર જયોં-જયોં ઈનકી પુષ્ટિ-વૃધ્ધિ હોતી હૈં ત્યોં-ત્યોં ઈશ્વરીય સામર્થ્ય અપનેમેં આધાન હોતે જાતે હૈ. ભક્તોંકે લક્ષણોંકો જાનના, સમઝના, ઔર ઉનકી સાધના કરના ઈસલિયે અનિવાર્ય હૈ કિ તભી હમ ભગવાનકે પ્રેમકા ભાજન બન સકતે હૈ, તબ તક નહીં.

ભગવાનસે પ્રેમ કરને પર મનુષ્ય જન્મકે મુખ્ય કર્તવ્યકી સિધ્ધિ હોતી હૈ. સંસારકે દુઃખ, ક્લેશ, વ તાપસે મુક્ત હોના ચાહતે હો તો ભગવાનસે પ્રેમ કરો. ભગવાનકે હોકર રહો. ભગવાનકે પ્રેમપાત્ર હોનેકે પુરુષાર્થકા જીવન જીના.

પ્રેમકા યહ શાશ્વત સ્વભાવ હૈ કિ પ્રેમી પ્રેમાસ્પદકે સુખ, આનંદ યા હિતકે લિયે અપના સર્વસ્વ ત્યાગ કર દેતા હૈ. અપને કિતના કષ્ટ ઉઠાકર ભી પ્રેમાસ્પદકો સુખી દેખના, રખના ચાહતે હૈ. આત્મસમર્પણ કરનેવાલા હી પ્રેમી હોતા હૈ.

મુઝે તુમ્હારે પર બહુત પ્રેમ હૈ, ઐસા કહનેવાલા જબ હમારે સુખકે લિયે થોડા ભી ત્યાગ કરનેકો તૈયાર નહીં હોતા હૈ, તબ સમઝમેં આ જાતા હૈં કિ વસ્તુતઃ હૈ ક્યા ? ફિર બુધ્ધિવાદ તો દેખો ! કહતે હૈ કિ હમકો આપકે ઉપર પ્રેમ હૈ ઈસલિયે હમ આપકે બગૈર રહ નહીં સકતે.

પ્રેમીકા પ્રથમ લક્ષણ હૈ કિ વહ ત્યાગ કિયે બિના રહ નહીં સકતા. પ્રેમાસ્પદકે લિયે કિતના હી ઔર ક્યા ક્યા સહન કર લેતા હૈ ફિર ભી ફરિયાદ નહીં કરતા. રોના, ધોના, જિદ કરના, અનશન કરના આદિ પ્રેમી કભી નહીં કરતા.

સંસારમેં કિસી એકકે પ્રેમકે પાત્ર હોનેકે લિયે ઉસકી મરજીકા કિતના ખ્યાલ રખના પડતા હૈ ! ઉસી પ્રકાર ભગવાનકે પ્રેમકા પાત્ર હોના હૈ તો ભગવાનકી ઈચ્છાકા પૂરા-પૂરા ખ્યાલ-ધ્યાન રખો ! ભગવાનકી ઈચ્છા વિરુધ્ધકા કોઈ કાર્ય, ભાવ, વિચાર, વ્યવહાર મત કરો.

ઈષ્ટદેવકી-ગુરુદેવકી તેજ સ્મૃતિ

કોઇ ભી વિચાર વ ક્રિયાકે સંસ્કાર બનતે હી હૈં. સંસ્કારોંકી સ્મૃતિ બનતી હૈં ઔર ઉસીકે અનુકૂલ હમારી ભાવના વ ક્રિયા હોને પર સ્મૃતિકી પુષ્ટિ હોતી હૈ. ઉદાહરણ, સબ યાદ કરેં કિ અપને અપને પિતા કી યા દાદાકી મૃત્યુ કહાઁ પર હુઈ થી ? કિસ પ્રકાર હુઇ થી ? બસ, દેખો, સબકો સ્મૃતિ ભોજન મિલ ગયા ઔર સબકે મનમેં દેશકાલકે સહિત સંસ્કાર ઉદય હો ગયે ઔર સબકો અપને અપને પિતાકી મૃત્યુકી સ્મૃતિ હો આઈ.

ઈસી તરહ જાપકે અભ્યાસસે જાપકે સંસ્કારોકી સૂક્ષ્મ સ્મૃતિ બની રહતી હૈં. ઈષ્ટદેવકે ઔર ગુરુદેવમેં મન લગાનેસે ઉનકી સ્મૃતિ બની રહતી હૈ. બુધ્ધિપૂર્વક, સમજપૂર્વક અભ્યાસ કરનેસે તેજ સ્મૃતિ બુધ્ધિમેં પરિણત હોતી હૈ. ઔર સબ સંસ્કાર કમજોર પડ જાતે હૈ, ઉનકી સ્મૃતિ સત્વહીન હો જાયેગી. સત્વહીન સ્મૃતિકા અર્થ હોતા હૈ વહ ફિર ફલતી ફૂલતી નહીં હૈ. ઔર કુછ કાલાન્તરમેં ફિર નિ:શેષ હો જાતી હૈ. સેંકે હુયે ગેહૂં બોનેસે ફલતે નહીં હૈ. સેંકનેકે કારણ ઉસમેં રહે હુએ ઉદ્‌બીજકા નાશ હો જાતા હૈ. ઉસી તરહ અભ્યાસકે દ્વારા વિપરીત સંસ્કારોકી સ્મૃતિ સત્વહીન બન જાતી હૈ ઔર હમારા અભ્યાસ પરિપક્વ હોતા જાતા હૈ.

સ્વાધ્યાય ક્યોં કરના ?

સ્વાધ્યાય ક્યોં કરના ? ઈસે ખૂબ સમજો. રાગાદિક વ મોહ મમત્વાદિકે સંસ્કારોસે મુક્ત હોનેકે લિયે સ્વાધ્યાય કિયા જાતા હૈ. અહમ્ સે છૂટનેકે લિયે સ્વાધ્યાય કિયા જાતા હૈ. અગર સ્વાધ્યાય કરતે સમય અહમ્ વ રાગ, મોહ મમત્વ, દ્વેષ આદિકા ઉદય વા સંવર્ધન હોતા હોવેં તો સ્વાધ્યાય કા હેતુ વ પરિણામ કુછ નહીં.

“સ્વાધ્યાયપ્રવચનાભ્યામ્ ન પ્રમાદિતવ્યમ્”, સ્વાધ્યાય ઔર પ્રવચનમેં કભી પ્રમાદ કરના નહીં ચાહિયે. આલસ્ય માને કર્તવ્યકર્મ કરનેમેં દેર-ઢીલ કરના. પ્રમાદ માને કર્તવ્યકર્મોંકી ઉપેક્ષા, અવહેલના, તાત્પર્ય કિ કર્તવ્યકર્મ કરના હી નહીં.

સ્વાધ્યાય માને સ્વસ્થ અધ્યાય- જિસમેં આત્માકી જ્ઞાનચર્ચા હોવેં વહ સ્વાધ્યાય. સ્વાધ્યાય આત્મલક્ષી હોતા હૈ. જિજ્ઞાસુઓંકે લિયે હૈં.

સ્વાધ્યાયમેં પ્રમાદ નહીં હોના ચાહિયે. ચિંતન, મનન, વાંચન, પઠન-પાઠન, પુન:પુન: હોતે હૈ તભી ઉસમેંસે જ્ઞાનરસ નિષ્પન્ન હોતા હૈ. સ્વાધ્યાયસે ઋષિઋણસે હમ મુક્ત હોતે હૈ. ઋષિયોંકી વિદ્યાકા અધ્યાપન પ્રસાર હોતા હૈ.

સ્વાધ્યાય કરનેવાલોમેં શ્રધ્ધા અનિવાર્ય ચીજ હૈં. શ્રધ્ધાસે શાસ્ત્રોંકા પાઠ કરના ચાહિયે.

ઋષિયોંકિ, સત્પુરુષોકે વચનોંમેં શ્રધ્ધા રખકર ઉન બચનોંકા સ્વાધ્યાય કરના ચાહિયે. જિજ્ઞાસા કે સહિત સ્વાધ્યાય કરના ચાહિયે.

ઔર અંતમેં - જો ખાસ અનિવાર્ય ચીજ હૈં વહ હૈં સ્વાધ્યાયકો અનુસરણમેં ઉતારના ચાહિયે. જબ તક આચરણમેં નહીં લાઓગે તબ તક રસ, આનંદ, સુખ, આદિ મિલેંગે નહીં ઔર સ્વાધ્યાય નિષ્ફલ રહેગા.

બિના શ્રધ્ધાકે બુધ્ધિ અસ્થિર વ તામસી હો જાતી હૈ. તબ વહ બુધ્ધિ સ્વત:કે લિયે હિતકર નહીં હોતી હૈ. તબ ફિર જનહિતકારી કૈસે હોગી ? વહ સ્વત: કો ભી અશાંતિ, સંતાપ, આદિમેં સંલગ્ન કર દેતી હૈ ઔર અપને આસપાસ ભી અશાંતિ વ ઉદ્વેગપૂર્ણ વાતાવરણ નિર્માણ કર દેતી હૈ. અસ્થિર બુધ્ધિકો લેકર મનુષ્ય આત્મહત્યા તક કર ડાલતા હૈ. ઈસલિયે સ્વાધ્યાયમેં ચિંતન, મનન વ આચરણ હૈ. ઉસે શ્રધ્ધાપૂર્વક કરના ચાહિયે.

આત્મહત્યા

આત્મહત્યા કભી નહીં કરની ચાહિયે. વિષમ પરિસ્થિતિયોંકા હોના અપને કિયે હુએ કર્મોંકા પરિણામ હૈ. ઈસલિયે ઐસે સમય પર ખૂબ ભગવદ્ નિષ્ઠાકા અવલંબન લેના ચાહિયે ઔર પ્રારબ્ધવશાત જો કુછ ભી ભોગનેકા હો ઉસે ભોગકર સમાપ્ત કર દેના ચાહિયે. ભયસે, દુર્બુધ્ધિસે, ક્રોધ રાગાદિસે પ્રેરિત હોકર મૃત્યુકી ઈચ્છા કરના યા મૃત્યુકા વરણ કરના મૂઢતા હૈ.

અમૂલ્ય માનવદેહકો ઈસ તરહ નાશ કર દેના યહ બડા ભારી પાપકર્મ હૈ. સારે દૂ:ખોં વ વિષમ પરિસ્થિતિયોંકા જો અસલી કારણ હૈ - જૈસે કિ મોહ, રાગ-દ્વેષ યા અહમ્ ઉસે દૂર કરનેકી બજાય જીવનકા નાશ કર દેના યહ કહાંકી બુધ્ધિમાની હો સકતી હૈ ? આત્મહત્યા દુ:ખ યા સંકટસે બચનેકા ઉપાય સમઝના ભૂલ હૈ. આત્મહત્યાસે શાંતિ નહીં મિલેગી. જો સંકટ વ દૂ:ખસે છૂટના ચાહતે હૈ વહ તો દૂસરે જન્મમેં ઈસ તરહ સાથ લેકર આતે હૈં. ઈસલિયે ખૂબ શાંતિસે સોચો. શાંતભાવ, પ્રેમભાવ બઢાઓ. હિમ્મતસે આત્મહત્યાકે વિચારકા સામના કરો. મૈં કહતા હૂં અનુષ્ઠાનમેં મનકો લગા દો. ભગવાન અત્યન્ત દયાલુ હૈ. ઉન્હીંસે સહન કરનેકી શક્તિ દેનેકી પ્રાર્થનામેં લગાતાર રહો.

ચૌકસ સુવર્ણકા સૂરજ ઉગેગા. વિશ્વાસ રખો.- ઉચિત પુરુષાર્થ, ન્યાયનીતિપૂર્ણ સમઝ વ બુધ્ધિસે કરો તો સફલતા મિલેગી હી. તુમ્હારી ઈચ્છાયે ઉચિત હૈ ? ન્યાયપૂર્ણ હૈ ? યહ પહલે ખૂબ સોચો ઔર સહી સહી ઉત્તર પ્રાપ્ત કરો. તભી ઉચિત પુરુષાર્થ ક્યા હૈ ઈસકા માર્ગદર્શન અપને આપ અવશ્ય પ્રાપ્ત હોતા રહેગા નિશ્ચિત હી.

પુષ્કર, કારતક શુક્લ ૧૩-૧૧-૫૮, આજ સુબહ શ્રી ગુરુદેવને મુઝે કહા - અજમેર જાકર એક અચ્છી સાડી લે આઓ, પક્કે ટમાટરકે રંગકી, ગજ કી સૂતી, રેશમ, નાયલોન - જો ભી અચ્છી લગે સો લે આના. કીંમતકા ખ્યાલ નહીં કરના. ગાડી લેકર જાઓ, દેરી લગે તો ગાડી વાપિસ કર દેના. એક-દેઢ ઘંટે તક ગાડી રખો તો હરકત નહીં.

રતનલાલજીકે સાથ જાકર મૈં સાડી લે આઈ. આપશ્રીકો બહુત પસંદ આઈ; દેખકર કહા

કિ તુમ્હારે પાસ રખો.

ચતુર્થીકો પ્રાત: તીન બજે શ્રી ગુરુદેવ જાગૃત હુએ. દંતધાવન, શૌચ વ સ્નાનકે સમય મૈં, ચંદનબહન, માઁ વ પદમા સેવામેં થી. સાડીકો નિહારતે માઁ કો કહા- માઁ, સાડી અચ્છી હે ન ? દેખા ન, કુમુદ ખરીદીમેં કિતની હુંશિયાર હે. (વહી સાડી- બાદમેં જબ સમષ્ટિમેં બિરાજેં તબ અપને પીછેકે તકિયા પર બિછવાઈ થી. ઊસી સમયકા એક ફોટૂ ભી હૈં.) સુબહમેં જબ નિયમમેં બિરાજનેકો પધારતે સમય લિખકર દિયા (સુબહ નિયમકે પશ્ચાત હી શ્રી ગુરુદેવ બોલતે થે) :- પ્રિય કમુ, સાદર આસીસ. સાડી તો પહરના પર ખૂબ પ્રસન્ન રહના. પૂજા તુમ માઁ કે પીછે કરો. પાણી પૂજા સમય હી લેના.

પુષ્કર, ૧૪-૧૧-૫૮ કાર્તિક શુકલ ચતુથી

આજ શ્રી ગુરુદેવકી જન્મતિથિ. જયંતિ મહોત્સ્વ મનાયા જા રહા હૈં. માઁ વ હરિભાઈકા નિયમ હૈં કિ પ્રાંત:કાલ સાઢે તીન બજે ગુલાબ પુષ્પોંસે શ્રી ગુરુદેવકા અભિષેક શ્રીરામસ્તવરાજકે પાઠકે સાથ કરના. પશ્ચાત માઁ, શ્રી ગુરુદેવકી ૧૦૮ બાર પરિક્રમા કરતી હૈં. આજ માઁને કહા હે :- ભગવન્, મૈંને પાઁચ માલાકી પરિક્રમા માની હુઈ હૈ. કૃપા કરકે મુઝે કર લેને દિજિયે.

શ્રી ગુરુદેવ :- પાઁચ માલાકી ક્યોં માની હે માઁ ? ઔર હંમેશા તો એકમાલા કા નિયમ રખતી હૈં. માઁ, મૈં કહ દેતા હૂં- અબ મેરેકો પૂછે બિના ભવિષ્યમેં ઐસા માનોગી (માનતા=નિયમ) તો મૈં ઉસે મંજૂર નહીં રખૂંગા. ક્યોં શરીરકો ઈસ પ્રકારકા કષ્ટ ઈસ વૃધ્ધાપકાલમેં દેતી હો માઁ ?

હરિભાઈ :- સુના ? શ્રી ગુરુદેવ કહતે હૈં સો બરાબર હૈં. ના કહ રહે હૈં તો રહને દો ન ?

માઁ :- આપ તો જ્ઞાની હૈં. મુઝે તો જ્ઞાન કુછ આતા નહીં હે. સો મૈં તો એસા હી કરના જાનતી હૂં.

શ્રી ગુરુદેવ :- હરિભાઈ, માઁકી બાત આપકી સમઝમેં નહીં આયેગી. ઉનકો રોકો નહીં. ઉન્હેં ભારી દુ:ખ હો જાયેગા ઔર સાલ ભર બના રહેગા. ઔર અગલી ચતુર્થીકો ફિર ૧૦ યા ૨૦ માલાકી પરિક્રમા કરનેકા નિશ્ચય કર લેગી. ઈસસે તો અભી કર લે યહી અચ્છા હે. માઁ, આપ તો પરિક્રમા શુરુ કરે ઔર મૈં બાતેં કરતા રહૂંગા. ઠીક હે ન ?

પરિક્રમા-પ્રદક્ષિણા

જિસકો હમ માનતે હૈં ઔર જીસકે પ્રતિ પ્રેમ વ સદ્ભાવ પ્રચુરમાત્રામેં હે ઉનકો શાષ્ટાંગ દંડવત પ્રણામ કરતે હૈં. ફિર ઉસકી પરિક્રમા કરતે હૈં. દંડવતસે હમ નિવેદન કરતે હૈં કિ હમ તુમ્હારે હૈં. તુમ્હારે પ્રતિ પ્રેમભાવ રખતે હૈં. તુમ્હારે કહે હુએ આદેશોંકા પાલન કરનેમેં હમારી રુચિ, ઈચ્છા, મતિ હે. યહ હે સદ્ભાવ.

ભગવાન બનવાસ પધારતે સમય માતાપિતાકીતથા કૈકયી અમ્માજીકી પ્રદક્ષિણા કરતે હે. શ્રીહનુમતલાલજીને અશોકવનમેં જગજજની કે બિદા લેતે સમય પ્રદક્ષિણા કિ હે. યહ

પ્રદક્ષિણા-પરિક્રમાકા આશય હૈ- હમારા પ્રેમભાવ સુદ્દઢ તથા એકનિષ્ઠ હોવેં. હમારે પ્રેમભાવકો લેકર હી હમ ઉન્નત હો સકતે હૈ. વૈરભાવકી ઉગ્રતા સંશય હૈ. હમ જીવનકો ઉન્નત બનાનેમેં પ્રવૃત્ત હોતે હૈં. ઉન્નત બનાનેકી જો યહ પ્રક્રિયા હૈ, સૂક્ષ્મ હૈં. ઈસીકા સાધના નામ હૈ, ઉપાસના નામ હૈ જિસકે પ્રતિ પ્રેમભાવ હૈ ઉસીસે પ્રેરણા વ બલ પ્રાપ્ત હોતે હૈ. પરંતુ હમારી દૃઢ નિષ્ઠા હોવેં તભી પ્રકૃતિમેં સૂર્યનારાયણ સમસ્ત ગ્રહમંડલકે અધિષ્ઠાતા હૈં. ઉનહીંકિ ચારોં ઔર સારે ગ્રહ નક્ષત્ર ઉન્હીંકી પરિક્રમા લગાતે રહે હૈં.

પ્રદક્ષિણા લગાનેકા વિધાન ભી દેખો. હમારે પૂજનીય પ્રેમાસ્પદકી પ્રદક્ષિણા લગાતે સમય હમ ઉસકે સાથ ટકરાતે નહીં હૈં, ન ઉનસે ઈતની દૂરી પર રહતે હૈં કિ ઉનકો સુન યા દેખ નહીં પાવે. સૂર્યકી પરિક્રમા લગાનેવાલે ગ્રહ-નક્ષત્ર સૂર્યસે આકર્ષિત હોકર પ્રદક્ષિણા લગાતે હૈ, પરંતુ અપની નિષ્ઠાકી મર્યાદામેં રહતે હૈં. સૂર્યકા આકર્ષણ હોને પર ભી અપને અપને નિર્ણિત માર્ગ પર પરિક્રમા કરતે હૈં. અગર યહ મર્યાદાકા ભંગ કિયા જાવેં તો વિનાશ હોવેં, પરિણામમેં દુ:ખ હોવેં.

પૂર્વજ ઋષિ મહર્ષિ મહાન વિજ્ઞાની થે. વૈજ્ઞાનિક નિયમોંકો જાનતે થે. તદનુસાર હિતપ્રદ હો ઐસી વૈજ્ઞાનિક યુક્તિ રોજકે જીવનમેં સમ્મિલિત હો જાયેં ઈસી પ્રકારસે પૂજાક્રમ બના લિયા થા.

બચપનકા એક પ્રસંગ

માઁ સુનો, મેરે બચપનકા એક કિસ્સા કહુઁ. ગુલાબકે અભિષેકસે ઈસકી સ્મૃતિ હો આઇ હૈં. કિસ્સા સુનકર આપ સબ ભી હંસોગે.

એકબાર પિતાજી ઘરમેં કેવડાકા ઈત્ર લે આયેં. હમ સબકે હાથોમેં લગા દિયા સબ અતિ પ્રસન્ન હો ગયેં. કારણ તો યહી કિ મહારાષ્ટ્રી કો કેવડા ઔર પીલા ચંપા વિશેષ પ્રિય હોતે હી હૈં. વૈસે તો ફૂલ માત્ર પ્રિય હોતે હૈ. ઉમ્રમેં ચાહે કિતની હી બડી યા વૃધ્ધ હોને પર ભી સૌભાગ્યવતી વેણીમેં ફૂલ તો જરૂર લગાયેગી હી. ફૂલોંકે ઈતને પ્રેમી મેરેમેં ભી મહારાષ્ટ્રી ખૂન વ સંસ્કાર હૈં. મુઝે ચંપા વ કેવડા પ્રિય હૈં.

મેરે પાસ સુંદર તાજે પુષ્પ વ માલાયે આતે હૈં. તબ મૈં ઈન લડકિયોંકો દેતા હૂં ઔર કહતા હૂં- બાલોમેં લગા લો. અભી બિનાગંજમેં કુમુદ મેરે પાસમેં થી. તબ મુઝે ખૂબ વિચાર આવે કિ મેરે લિયે કિતના અનુરાગ હૈ કિ સબ સુખ સુવિધા ત્યાગ કર ઈસ તરહ મેરી સેવામેં પ્રસન્ન પ્રસન્ન રહતી હૈ. મૈં જગલસે આતે સમય કમંડલૂભરકે જામૂન લે આતા થા, કભી આમ ભી લે આતા થા. ફિર મૈં, કુમુદ, રમેશ, કનૈયા, મામા ઔર ફૂલચંદજી બૈઠકર પાતે થે. બગીચેમેંસે ગુલાબ વ બેલકે પુષ્પ તો મૈં પ્રાંત:કાલકો રોજ લે આતા થા, ઔર કુમુદ કો દેકર બાલોમેં લગાનેકો કહતા થા. રોજ યહ ક્રમ રહતા થા.

પરંતુ જિસ દિન સુબહકો કુમુદ ડહાણૂકે લિયે નિકલી ઉસ દિન બગીચેમેં એક ભી ફૂલ નહીં હુઆ. મુઝે ફૂલકી સ્મૃતિ હો રહી થી પર ક્યા કરું ? કુમુદકો લેકર મોટર ઉજ્જૈનકો રવાના

હો ગઇ ઔર ફૌરન હી પીછેસે ગુનાસે છીતરકી મોટર આકર ખડી હો ગઈ. છીતરમલને વ ગેંદાલાલજીને પ્રણામ કરતે હુએ તાજે ખિલે હુયેં ગુલાબ ધરાયેં. મેરા મન બોલા- યહ તો કુમુદકો ભેજ દેં, તૂં ક્યા કરેગા ? મૈંને ઉસી વક્ત લિફાફેમેં ગુલાબ રખકર કુમુદકો લિખકર ડાકમેં ભેજ દિયા. યહ દેખકર છીતરમલને પૂછા- ''મહારાજજી ઔર જયાદા ગુલાબકે ફૂલ ભેજના હો તો મૈં અભી ઔર લે આઉં. ? મૈંને કહા- યહ એક હી બસ હૈં. અબ જયાદા કી જરુરત નહીં પડેગી.

મુઝે બચપનસે હી ફૂલોંકે પ્રતિ પ્યાર હે. પિતાજીને હાથ પર કેવડાકા ઈત્ર લગા દિયા. ઉસકી સુગંધી લેતે લેતે મુઝે વિચાર આયા કિ સુગંધી માત્રસે ઈતની પ્રસન્નતા હો રહી હે, તબ અગર ઈસકો ખાયા જાય તો કિતના અધિક આનંદ મિલેગા ? ઈત્ર કિતના સ્વાદિષ્ટ હોગા ? દિન ભર મેરા મન બેચેન બના રહા કિ કબ ઈત્ર ખાઉઁ ?

સાયંકાલ ભોજનકો આઈને બુલાયા તબ ઈત્રકી શીશી લેકર બૈઠા. આઈને રોટી, સાગ-ચાવલ વ છાછ પરોંસે. મૈંને તો ઝટપટ ઈત્રકી શીશી ખોલી, રોટીકે ઉપર ઈત્ર ચોપડા ઔર કોઈ કુછ કહેં ઉસકે પહિલે હી ચટપટ એક દો કૌર મુંહમેં ડાલ હી લિયેં. મૈં ચબાને લગા થા કિ દોનો બડે ભાઇ, ભાભી ઔર માઁ ચિલ્લા ઉઠે કિ “રાજા, અય રાજા, કાય કરતોસ ? ઈત્ર ખાતોસ કાય તીતરીફાર કડુઆ અસતો ?” ઈતનેમેં તો મૈં ભી ચબાકર જાન ચૂકા કિ યહ તો બહુત હી બદસ્વાદ હે. કડુઆ તો હે હી. મૈં ઉઠકર મોરી પર ભાગા થૂં થૂં કરને લગા.

આઇ પાની લેકર આઇ. કુલ્લે કરાયે. પર મુંહ ઈતના જયાદા બિગડ ગયા થા કિ મૈં રોને લગ ગયા કિ આઇ તોડાતાની ઈત્ર કાઢૂન ઘા. આઇને ફિટકરી વ નમકકે ગરમ જલસે કુલ્લે કરાયે. અપના પાલવકો ગરમ જલમેં ભીગોકર ફિર નિચોડકર મેરે ગલેકે ભીતર તક પોંછા, ફિર ભી ઈત્રકે બદસ્વાદસે પીડિત મૈં રોતા રહા.

ઈતનેમેં પિતાજી આ ગયે. મુઝે ઉઠાકર અપની ગોદમેં બિઠા લિયા. સબ બાત જાનકર હઁસે. ફિર પિતાજીને આઇ કો કહા કિ રામાકો જયાદા ગુડકા હલવા ખિલાઓ. હલવા ખાયા તબ મેરા મુંહ કુછ ઠિક હુઆ ઔર મૈં શાંત હુઆ. અડોશપડોશકે તથા ગાઁવભરકે લોગ મેરી ઈસ બાલચેષ્ટા પર ખૂબ હંસે ઔર કઈ દિનોં તક ઈસ ઘટનાકો સ્મરણમેં રખકર મેરે પર હઁસી ઉડાઈ થી.

મેરા નામ તો રામરાવ થા પરંતુ આઈ હંમેશા રાજા બેટા કહતી થી. ભાઈ-ભાઈ રાજા કહતે થે. પિતાજી રામ કહતે થે, ઔર આઇકો ભી કહા કરતે થે કિ રામ રામ કહો તો ભગવાનકે નામકા સ્મરણ વ ઉચ્ચાર હો જાયેં. અજામિલ અપને પુત્રકો નારાયણ નારાયણ કહતા થા તો ભગવાન નારાયણને અજામિલકો ભવપાર કર દિયેં. અપને ભી રામ રામ કહેંગે તો રામ ભગવાન અપનેકો ભવપાર કર દેંગે. પૂછને પર શ્રી ગુરુદેવને કહા :- ઈસ ઘટનાકે સમય મેરી ઉમ્ર સાત-સાઢે સાત સાલકી થી.

સેવાકા અર્થ

ભગવાનકી વ ગુરુદેવકી સેવા કરના બડા હી સીધા સરલ ઉપાય હૈ- અપનેકો ભગવાનમય બનાનેકા. લેકિન સેવકધર્મ બડા હી કઠિન હૈં, બડા હી ગૂઢ વ સૂક્ષ્મ હૈં.

સેવાકા અર્થ યહી નહીં હૈ કિ અપની ઈચ્છાકે અનુકૂલ તન મન ધન પદાર્થોસે સેવા કરેં. સેવાકા અર્થ હૈ સેવ્યકી હી ઈચ્છામેં અપનેકો, સમ્યકરુપસે, તનમનધન પદાર્થોંકે સહિત, વાણી વિચાર વર્તનકે સાથ પરાધીન બના લેના, ઔર ક્રમશ: વિલીન કર દેના. અપનેકો હી મિટા દેના. યહી પ્રપતિકા પૂર્ણવિરામ હૈં ઔર સેવા ધર્મકા ભી. જ્ઞાનયોગકા ભી ઔર કર્મયોગકા ભી.

વિવેક-વિચારકો જાગ્રત રખના

સદા સત્યકા ઉપાસક રહના ચાહિયે. જબ ભજનકા ધ્યેય બનાકર અસત્યમેં વ રાગાદિકોમેં ઈતની પ્રસન્નતા ? યહી આશ્ચર્ય ! કામ તો હાથીકા કરના હૈ પર હૃદય તો ચિંટીકા રખા હૈં. ઈસ પર વિચાર નહીં આ રહા યહી આશ્ચર્ય.

જબ તક સત્ય વ અહિંસાકા આચરણ નહીં તબ તક કુછ પરિણામ નહીં. રાગ-દ્વેષ વ ઈર્ષા, ક્રોધકા પરિણામ ખૂબ મિલેગા. બાકી કુછ નહીં. મૈં તો ઈતના હી કહૂંગા કિ જિસકો શત્રુ માને બૈઠે હો ઉસકી ભી સત્ય બાત સુનો ઔર સમઝો પરંતુ જિગરજાન મિત્રકી ઝુઠી ઔર નિરર્થક બાતોમેં અપનેકો બહને મત દો. ઈસસે સમય વ્યર્થ હો જાયેગા. પ્રાપ્ત કુછ ભી નહીં કર સકોગે.

અપની ઔર દૂસરેંકી નીંદા ઔર ઐસે-તૈસે ગપ્પે સુનકર ક્રોધાવેશમેં અપનેકો ખો નહી જાને દો. અપનેકો સ્થિરતાસે સમ્હાલના યહી તો સાધકકો પ્રથમ અનિવાર્ય હૈ. ઈસ પ્રકાર આજ ઈસ તરફ કલ દૂસરી તરફ, આવેશકે મારે બહતે રહોગે તો તુમ્હારી સ્થિતિ હી કહીં કી ભી નહીં રહ જાયેગી. ઈસ પર ખૂબ સોચો સમજો.

(સમઝદાર હોને પર ભી) રાગ, ઈર્ષાસે જલ રહે હો, ઈસસે સમજમેં નહીં આ રહા હૈ. બિના અપને વિચાર કિયે ઔર સોચે સમજે હી દૂસરોંકે કહે ઉપર વિશ્વાસ કરના ઔર ઉસકે અનુસાર અનુચિત વ્યવહાર કરના યહ મૂર્ખતા હૈ. દૂસરોંકે કહનેમેં નહીં આ જાઓ. ન મનકા કહા કરના- પરંતુ વિવેક-વિચારકો કહનેમેં જાગ્રત રખનેકા પ્રયત્ન કરો.

મૈં કહતા હૂં વૈસા કરો. આજ્ઞાપાલનસે ચોક્સ વિવેક-વિચારકી સમઝ આ જાયેગી. નિ:સ્વાર્થ હૃદયસે વહ પૂર્ણ અનુરાગસે સેવા કરનેસે હી મન નિર્મલ હોતા હૈ. મનકા સંયમ હોતા હૈ. સદભાવ વ સદ્ગુણોંકા આધાન હોતા હૈ. માનવતા પ્રકટ હોતી હૈં. ઔર ઈશ્વરતત્વકી ઔર વિકાસ હોતા હૈ. ઈસકા આનંદ વ સુખ પ્રત્યક્ષમેં અનુભૂતિમેં આતા હૈ. સચ્ચે સેવકકો બાત-બાતમેં ન અપમાન લગતા હૈ ન દુ:ખ લગતા હૈ, ન વિરોધ ઉઠતા હૈ. સન્નિધિ માત્રસે પ્રસન્નતા રહની ચાહિયે. ઔર ઉસમેં સેવા ભી પ્રાપ્ત હો તો તો ફિર પ્રસન્નતાકા ઔર છોર નહીં રહ જાતા ફિર ઈસમેં રોને ધોનેકા અવકાશ હી કહાં ?

રોના ધોના ક્યોં ? ઈસસે તો અનુરાગ જો ગાઢા હોતા જાતા હૈ વહ પતલા પડ જાતા હૈ. જો સૂક્ષ્મભાવ હૈ વહ સ્થૂલમેં રુપાંતરિત હો જાતા હૈ. ભગવાનકે વિરહમેં ભી યદિ ભાવકા રુપાંતર રુદનમેં હો જાતા હૈ તબ ભાવાવેશ શાંત હોને પર અર્થાત્ રોનેકે બાદ મનમેં નિરુત્સાહ ભર જાતા હૈ. કુછ નિરાશા છા જાતી હૈ.

નારદજીને શાણ્ડિલ્યને લિખા હે :- "રોદતિ નર્તતિ"॥ મહાપ્રભુ ચૈતન્યજીકા દષ્ટાંત અપનેમેં લાગુ કરકે રોના યા નૃત્ય કરના યહ આત્મવંચના માત્ર હે. દેખો ! ચૈતન્યદેવજીકા અનુરાગ ઈતના પ્રગાઢ થા કિ એક સી ઉન્મત અવસ્થામેં પૂરે ૧૨ વર્ષ તક રહે થે. ઉન્મત અવસ્થામેં કભી વિરહ વ્યાકુલતામેં રોતે થે યા કભી પ્રેમાનુભૂતિસે મસ્ત નૃત્ય કરતે થે. દોનોમેં એકસી તલ્લિનતા ! મન અત્યંત શુધ્ધ હોતા હે તબ હી સમ્યક્ વ્યાકુલતા હોતી હે, ઔર તબ હી એસી ઉન્મત અવસ્થા પ્રાપ્ત હોતી હે. ઈતની વ્યાકુલતા હોતી હે- બિલકુલ મછલીકે જૈસી. ઈતની તીવ્ર તડફડાહટ હોતી હેં.

ભક્ત ઔર ભગવાન

૧૫-૧૧-૫૮, એસા કોઈ નિશ્ચિત નિયમ યા કાનૂન નહીં હેં કિ ભગવાન અપને ભક્તકે સાથ ઉન કાનૂનોંકે અનુકૂલ હી સંબંધ રખ સકતે હેં. ભગવાન તો સર્વ સમર્થ, કર્તુમ, અકર્તુમ, અન્યથા કર્તુમ સમર્થ હે.

ભગવાનકા અપને પ્રપન્ન ભક્તોંકે સાથ કૌનસા સંબંધ નહીં હોતા ? યહ તુમ સ્વત: શાસ્ત્રોમેંસે ઢૂંઢકર મુઝે બતા દો. મૈં તો સમઝતા હું કિ ભગવાનકે ઉપર ઈસ બાતમેં કોઇ નિયંત્રણ કાનૂન નહીં હે. સભી પ્રકારકે સભી સંબંધ ભગવાન અપને ભક્તોંકે સાથ નિભાતે આયે હેંઔર નિભાતે રહેંગે. યહી તો ભગવાનકા ભગવદપન હે. વહ સર્વ શક્તિમાન, સર્વાન્તર્યામિ, સચ્ચિદાનંદ સ્વરુપ, નિર્ગુણ, નિર્વિશેષ હોને પર ભી, અપના સબકુછ છોડકર વ ભૂલાકર ભક્તકે લિયે ભક્તકે બન જાતે હેં. ભક્ત જિસ ભાવસે, જિસ રુપમેં ઉસે પ્રેમ કરતા હે ઉસી ભાવકા સ્વીકાર ઉસી રુપમેં વહ કરતા હેં.

પ્રેમ તો અમર હોતા હે

''સ્વર્ગ કા વિચાર સુખ પ્રાપ્તિકી ઈચ્છાસે ઉત્પન્ન હોતા હે'' એસા માનના મૂર્ખતા હે. બાલક સમઝતા હે કિ સારા સંસાર બાલકોસે હી ભરા હૂઆ હોગા. પાગલ સમઝતા હે કિ સારા સંસાર પાગલોંકી હોસ્પીટલ હોગી.

ઈસી તરહ કઈ લોગ એસે હે જો સુખ પ્રાપ્તિકે સ્થાનોંકી કલ્પના કરતે રહતે હેં. વે લોગ સમઝતે હે કિ સંસાર કેવલ ઈન્દ્રિયોંકે સુખભોગકે ઉપભોગકી હી જગહ હે. ઉનકે જીવન ખાને-પીનેમેં ઔર મૌજમજાહમેં જાતે હેં- તબ ઉનમેં ઔર પશુઓમેં બહુત કમ અન્તર રહતા હે. જીવન અલ્પ હોતા હે પરંતુ વિષય વાસના અન્નત હોતી હે. ઈસલિયે સ્વાભાવિક ઈચ્છા રહતી હે કિ એસા કોઈ સ્થાન હોવેં જહાં મેરે સુખમેં બાધા યા વિરોધ ન પહુંચે.

સાંસારિક ઈચ્છાવાલે લોગ નિત્યપ્રતિ નયે નયે સ્વપ્ન દેખતે રહતે હેં. જબ એક સ્વપ્ન સમાપ્ત હોતા હે, ઉસી વક્ત દૂસરા સ્વપ્ન પ્રારંભ હો જાતા હે. ઈસ પ્રકાર એકકે બાદ દૂસરા સ્વપ્ન ચલતા રહતા હે...... "મોહ નિશા સબ સોવનિહાર દેખત સ્વપ્ન અનેક પ્રકારા"

મોહ મરતા હે પરંતુ પ્રેમ તો અમર હોતા હે, ઈતના હી વહ અજર ભી હોતા હે. દિન દિન તથા જન્મ-જન્માંતર પર નૂતન નૂતન વ નૂતનત્તમ હોતા હે. યહી પ્રેમ હેં.

અનુરાગકો શુધ્ધ કરના પડેગા

તુમ ઐસા માનતે હો કિ મૈં તુમ્હારા હી હૂં. યહ અનહદ અનુરાગ ઔર સ્વાર્થ ઔર ઈર્ષાકા આવેષ્ટન હૈ. ઈસસે અનુરાગ લાંછિત હોતા હૈ. ઈસલિયે અનુરાગમેં ઐસા હોના નહીં ચાહિયે. મેરે પ્રતિ પરમાત્મભાવસે ઈસ તરહકા કેન્દ્રિત અનુરાગ હૈ ઈસલિયે સ્પૃહનીય હૈ, લેકિન લાંછિત ભી હૈ. ઈનકી શુધ્ધિ કરનેકી હૈ. ઉસકો દિવ્ય બનાનેકા હૈ.

તુમ વિચારો કિ જો-જો ભક્તજનોંકો મૈં પ્રેમ કરતા હૂં, ચાહતા હૂં, વે સબ મેરે અંગરુપ હી હૈ. તો આપકો ઉનકે પ્રતિ ઈર્ષ્યા નહીં કરની ચાહિયે, પરંતુ વિશેષ સ્નેહ ઔર આદર કરના ચાહિયે. ઐસા સમઝના ચાહિયે કિ મેરે ભગવાનકે યે સબ પ્રિયપાત્ર હૈં. ઉન્હીંકા આદર કરનેસે, ઉન્હીંસે સ્નેહ કરનેસે મેરે ભગવાન વિશેષ પ્રસન્ન રહેંગે, મેરી પાત્રતા બઢેગી, ઉદારતા બઢેગી.

સેવા કરનેકા ભાવ હૈ સો બરાબર, લેલિન ઈસમેં મહાન દોષ યહ હૈં કિ ઈર્ષ્યાકા પ્રેરકબલ ભી હૈ. યહ દોષ નિકાલ દેના હી ચાહિયે. ઈસકે બિના આગે બઢ નહીં સકોગે. ઈસલિયે, સહન કરનેકી બાત જો કહી થી ઉસકા સમય અબ આ રહા હૈં. સાવધાન રહકર ખૂબ ખૂબ સહન કરના પડેગા. ઉદારતા કા વિકાસ કરના હોગા ઔર અનુરાગકો શુધ્ધ કરના પડેગા. ફિર ઈર્ષ્યા અપને આપ નિ:શેષ હો જાયેગી. સ્થૂલ સેવાસે મન ઉપરામ હો જાયેગા. સ્થૂલ સ્તરકે આખરી બંધનસે મુક્ત હોતે હી આપ "સ્થિત ધી: મુનિરુચ્યતે" બન જાઓગે.

ખૂબ આપકા ઔર પુત્રાદિક પરિવારકા આપ હિત ઈચ્છતે હો વૈસી હી હિતબુધ્ધિસે સબ પ્રાણીઓંકે પ્રતિ તુમ બર્તાવ રખો. યહ તુમ્હારે લિયે અત્યંત હિતકી બાત હૈ. કૌન કિસકા અપરાધ કરતા હૈ ? યદિ મૂર્ખ મનુષ્ય કિસીકા બૂરા કરને જાયેં તો વહ સચમુચ ઉનકો હી ભોગના પડતા હૈ. કારણ કિ કર્મકા ફલ ઈનકે કર્તાકો હી મિલતા હૈ. ઐસા સમઝકર સમઝદાર લોગ સબકે પ્રતિ શુભભાવનાવાલે બનેં, જિસસે ઈસ લોકમેં પાપ નહીં હોગા ઔર અન્તમેં પરલોકકો પ્રાપ્ત હોઓગે. "જો મેરે પ્રતિ સ્નેહ રખતે હૈં ઉસકા સદા કલ્યાણ હોઓ ઔર જો કોઈ મેરા દ્વેષ કરતા હૈ વે ભી મંગલ સુખકા અનુભવ કરેં" ઐસી ઉદાત ભાવના સદા રખેં.

ભોજન પચાનેકા સંપૂટ

અગસ્તયજીને આતાપિ-વાતાપિ નામકે દો અસુરોંકા ભોજન કરકે પચા ડાલે થે. વે દોનો અસુર બ્રહ્મણોંકા સંહાર વિચિત્ર શૈલીસે- કરતે થે. બ્રાહ્મણોંકો ભોજનકે લિયે બુલાતે થે. ફિર વાતાપિ ભોજનરુપ બન જાતા થા ઔર આતાપિ વહ ભોજન પરોસતા થા. ભોજન લેનેકે બાદ બ્રાહ્મણોંકે ઉદરમેં ભોજનરુપસે પહૂંચા વાતાપિ અપના શરીર બઢાતા થા, ચૌડા હોતા થા. ઈસસે બ્રાહ્મણોંકા પેટ ફટ જાતે થે ઔર વાતાપી બાહર આ જાતા થે. મરે હુએ બ્રાહ્મણોંકા ઈસ તરહ દોનોં ભક્ષણ કરતે થે.

અગસ્ત્યજીને ઈસકા નિકાલ કિયા. ખૂદ આપ હી ભોજનકે લિયે પધારેં. ભોજનરુપ બને હુએ અસુરકો પેટમેં હી રખકર પચા દિયા, ખતમ કર દિયા.

આતાપિ ભક્ષિતો યેન વાતાપિ ચ મહાબલ: ।

સમુદ્ર: શોષિતો યેન અગસ્ત્યાય નમો નમ: ॥

સંપૂટ બોલતે-બોલતે ભોજનકે બાદ અપને પેટ પર હાથ ફેરના.

વિશ્વશાંતિકા સરલ ઉપાય

યુધ્ધસે યુધ્ધકા અંત નહીં હોગા. અસત્યસે અસત્યકા અંત નહીં હોતા હૈ. ક્રોધસે ક્રોધકા અંત નહીં હોતા હૈં.

વિજ્ઞાનીયોંને સ્પષ્ટ તૌરસે જાન લિયા હૈ કિ ઈસ ચરાચર વિશ્વમેં પ્રત્યેક પ્રાણી પદાર્થ જો કુછ ભી હૈ વહ સભી ઉસી એક પરમતત્વકી હી અલગ અલગ રુપ હૈ. અહમકો લેકર વ્યક્તિ-વ્યક્તિમેં, સમાજ-સમાજમેં, પ્રાંત-પ્રાંતમેં, દેશ-દેશમેં ઔર ઈસ તરહ વિશ્વભરમેં સબને અપનેકો અતિશય સંકુચિત, સીમિત સમઝ લિયા હૈ, બના લિયા હૈ.

અહમ તોડના ચાહિયે. તબ વ્યક્તિ-વ્યક્તિકો દુશ્મન નહીં માનેગી, અપિતુ અપને સમાન દેખેગી. દેશ-દેશકે બીચ મિત્રતા રહેગી. સભી પ્રજાઓંકો માલૂમ પડેગા કિ પ્રાંત યા દેશકી સીમાયેં તો શાસનકે હેતુ હૈ, વ્યવસ્થાકે હેતુ હૈ. ન કિ વેર વ દુશ્મનીકે લિયે. એક-દૂસરેકે પ્રતિ દ્વેષ, ભય આદિ સંકુચિત ભાવનાકો લેકર હોતે હૈં. અપનેકો પ્રતિકૂલ હોતા હૈ વૈસા વ્યવહાર દૂસરોંકે પ્રતિ નહીં કરના. સબકા હિત કરના. અપરિચિતોંકે પર ભી ઉપકાર કરના. કિસીકો પીડા નહીં પહૂંચાના.

વ્યક્તિ-વ્યક્તિકો, સમાજ-સમાજકો, પ્રજા-પ્રજાકો, દેશ-દેશકો એક દૂસરેમેં અપનેકો દેખના ચાહિયે, આત્મસાત્ આત્મૌપમ્ય હોના ચાહિયે. સત્યમેં માનવ સમાજ વહી હૈ કિ જહાં સર્વ મનુષ્યોંકે હૃદય સમાન ભાવનામય હો. સબ એક દૂસરેકે અનુકૂલ હોં ઔર સબકો સુખ શાંતિ પ્રસન્નતા હોં. વેદ ભગવાનકી મનુષ્યોંકે લિયે યહીં આજ્ઞા હૈં કિ આપ સબ સમાન હૃદયવાલે-માને પ્રેમપૂર્ણ લક્ષ્યવાલે તથા પરસ્પરમેં સતત પ્રેમભાવયુક્ત રહેં.

લક્ષ્મી, શોભા, યશ કબ તક ?

મનુષ્ય જબ તક અપને યોગ્યતા, માન ઔર કક્ષાકે સ્તરસે હીન નહીં હોતા હૈ-પતિત નહીં હોતા હૈ, તબ તક ઉસકી લક્ષ્મી, શોભા વ યશ સ્થિર રહતે હૈં.

જો મનુષ્ય વિચારપૂર્વક-વિવેકપૂર્વક કાર્ય કરતા હૈ ઉસકો સંપતિ અપની ઓરસે ખૂદ પસંદ કરકે ઉસકે પાસ પહુંચ જાતી હૈ. સભી પ્રકારકી સંપતિ ગુણોસે આકર્ષિત હોતી હૈં.

ચિંતા ક્યોં ? કિસ હેતુસે ?

૧૬-૧૧-૫૮, ભૂતકાલકો લેકર કિતના ઉદ્વેગ, સંતાપ ભોગ રહે હો ? ક્યોં ? પરિણામમેં તુમ વર્તમાનકો ભી ઉદ્વેગપૂર્ણ બના રહે હો. તુમ કહતે હો કિ ભવિષ્યકા વિચાર કરના ચાહિયે. ભવિષ્યકા સોચતે હો. પરંતુ મૈં કહતા હૂં કિ ભવિષ્ય તુમ્હારે હાથમેં હૈ ? તુમ્હારે વર્તમાનકે પર ભવિષ્ય નિર્ભર હૈ. ભવિષ્યકા સોચતે હો તો વર્તમાનમેં ઉસકા નિશ્ચય ક્યોં નહીં કરતે હો ? ભવિષ્યકા સોચતે રહોગે, ભૂતકી બાતોંકો બડ-બડ, ગરબડ વ ઉદ્વેગ કરતે રહોગે યહી વર્તમાન બના લિયા હૈ. યહી દુ:ખ હૈ, ઔર કુછ નહીં.

ભૂતકાલકી ઘટનાઓંકો લેકર ભૂતકાલમેં દુ:ખી થે અબ ઉન્હીં ગઇ બીતી ઘટનાઓંકી બાતેં કરતે કરતે દુ:ખી હો રહે હો. યહ કૈસી વિડંબના હે ? યહ ક્યા બુધ્ધિ, વિચાર હૈં ? દૂસરોંસે આશા ક્યોં ? અપેક્ષા ક્યોં ?

ચિંતા કરતે હો યહ તો ઠીક હે, પરંતુ કિસ હેતુકો લેકર કરતે હો ? યહ બતાઓ. ચિંતા કરકે તુમ્હેં ક્યા પ્રાપ્ત હોગા ? ઈસ પર સોચા હે ? અચ્છા ! ઔર યહ ભી બતાઓ કિ અભીતક ચિંતા કરતે રહે હો, તો પરિણામમેં આજ તક ક્યા પ્રાપ્ત હો ચુકા હે ?

દેખો ભાઈ ! મૈં તો દાવેકે સાથ કહતા હૂં કિ ચિંતા કરોગે તો ઉસી ક્ષણ તુમ્હારા વિકાસ રુક જાયેગા. ચિંતા વિકાસકા બડા ભારી અવરોધ હે. મનકી નિર્ણયાત્મક શક્તિકો હી ચિંતા હડપ લેતી હૈ. ઈસલિયે ચિંતા ન કરો, પરંતુ વિશ્વાસ વ નિષ્ઠા બઢાઓ. ભગવાન હૈ હી, ઈતના હી નહીં, વે પરમ દયાલુ હે, પરમ મંગલમય હે ઔર જીવાત્માકે પરમ સખા, સુહૃદ હૈ. ફિર ભી તુમ ચિંતા કરતે હો ? તુમ્હારે ઈતને બડે સુહૃદ વ માલિક હોતે હુએ ભી ?

એકબાર (તો) સારી ચિંતા ઝટકાર દો, બસ ! વિશ્વાસકા ઝટકાર દે દો કિ જો હોગા સો અચ્છા હી હોગા, ઔર જો હોનેવાલા હોગા વહ હોકર હી રહેગા.

બરાબર હૈં, પુત્રકી આકસ્મિક મૃત્યુ હો ગઇ, યહ અત્યંત દુ:ખદાયી ઘટના હૈં ઔર ફિર વ્યવસાય મેં ભી ગડબડી હૈ. પરંતુ ચિંતા કરનેસે તો યહ પરિસ્થિતિ પલટ નહીં જાયેગી ન ? જો અનિષ્ટ હો ચૂકા હે ઈસકે લિયે અબ ક્યા કરના ચાહિયે ઐસા સોચના ચાહિયે. દૂસરી બાત હૈં કિ કાલ ઈશ્વર હૈ. ઈશ્વરકે વિધાનકે દ્વારા અનિષ્ટ હો ગયા હે તો યહ હમારે વશકી બાત હૈ ક્યા ? અનિષ્ટ પરિણામ જો આનેવાલા હૈ ઉસકો અપનાનેકો તત્પર હો જાઓ. બસ ! ફિર દેખો કિ તુમ્હારી ચિંતા કહાં રહતી હૈં ?

સુખ-દુ:ખ, જીવનક્રમ હૈં. સભીકો એસા હી ક્રમ હોતા હૈ. ઈસસે કોઈ ભી બચતા નહીં હે, બચ નહીં પાતા હૈં. ઔર જો વિરલ મનુષ્ય બચતે હૈં વે હી બડભાગી હે. જિસ કારણકો લેકર ચિંતા હોતી હે ઉસી કારણકો દૂર કરના હી ચિંતાસે મુક્તિ પાના હે. ઉસ કારણકો દૂર કરનેકા નિશ્ચય કરો વ ક્રિયાશીલ હો જાઓ.

જો હો ગયા હે વહ ભી તુમસે હો ગયા હૈં ઔર અબ જો કરનેકા હે વહ ભી તુમકો હી કરનેકા હે. અપના કાર્ય અપને નહીં સમ્હાલે તો દૂસરા ક્યોં સંભાલેગા ? ઉસકો ક્યા ક્યા પરવાહ ? ગલતી હો ચૂકી ઈતની હો ચૂકી, પરંતુ તુમ જાન ગયે હો કિ ઈતની ઔર ઐસી ગલતી હો ગઇ હે. તબ અબ તુમ્હારા ક્યા કર્તવ્ય હે ? ગલતીકો આગે નહીં બઢાઓ. અનિષ્ટકા પ્રભાવ કમ હો જાયેં. ઐસા પુરુષાર્થ સોચો. ઔર ક્રિયાશીલ હો જાઓ. ભૂલ સબસે હોતી હૈં, પરંતુ ભૂલ હુઇ હે એસા સ્વીકાર કરનેવાલા તથા ઉસકો સુધારનેવાલે વિરલે હી હોતે હૈં.

સુખ-શાંતિ મનકે સાથ સંબંધ રખતી હૈં

સ્થૂલ પદાર્થોકિ ભોગસે કામના, લાલસા, તૃપ્ત નહીં હોતી હે, બલ્કિ બઢતી હી જાતી હે, ત્યોં-ત્યોં અશાંતિ બઢતી જાતી હે. અનિત્ય પદાર્થોમેં જિતની આસક્તિ ઉતની હી અશાંતિ. જબ

લોગોંકો અશાંતિકે અગ્નિકી જ્વાલાયે અતિશય સંતપ્ત કર દેતી હૈ, તબ ફિર શાંતિકી ખોજકી ઈચ્છા ઉદય હોતી હૈ, ઔર ભગવાનકી યાદ આતી હૈ.

અતિ આતપ હોઈ સો તરુ છાયા જાનૈ.

ધર્મસે વિપરીત આચરણ વ્યક્તિગત યાની અપને શરીરકો લેકર કિયા જાતા હૈ તબ ભી અવશ્ય હી વિપરીત પરિણામદાયી હોતા હૈ. પરકે પ્રતિ કિયા જાતા હૈ તો વિશેષ અશુભફલદાયી હોતા હૈ. ઈસમેં સંદેહ નહીં.

સુખ, શાંતિકી અનુભૂતિ મનુષ્યકી માનસિક દશા હૈ. મનકે સાથ સંબંધ રખતી હૈ. મન શાંત હોતા હૈ તબ સુખ, આનંદ લગતા હૈ મન-બુધ્ધિ ઉદ્વેગમેં હોતા હૈ તબ દુ:ખકી અનુભૂતિ હોતી હૈ. તાત્પર્ય કિ સુખ મનકી શાંતિ પર આધારિત હૈ. કેવલ ભૌતિક સાધન સંપત્તિ, પદાર્થોસે સુખકી અનુભૂતિ નહીં.

માનસિક આંતરવૈભવકા જિતના ખજાના હાંસિલ કરોગે ઉતના હી સુખ વ આનંદ તુમ અનુભવ કર પાઓગે. ભૌતિક પદાર્થોકી ભરમાર હોને પર ભી માનસિક ક્ષમતા નહીં હોતી તો સુખ નહીં મિલેગા. ક્ષણભંગુર પદાર્થોમેંસે ક્ષણભંગુર સુખ મિલતા હૈ. મનુષ્યમેં ઈતની ક્ષમતા હૈ કિ વહ ચાહે તો સ્થાયી સ્થિર મિલને વાલા સુખ આનંદ પ્રાપ્ત કર સકતા હૈ.

માસિક ધર્મકે સમય જયાદા દિન તક જયાદા માત્રામેં ખૂનકી તકલીફ હોતી થી- એક બહનને પૂછા તબ શ્રી ગુરુદેવને કહા- લજામણીકે મૂલ પાનીમેં ભીગોના સફેદ મરીકે પાવડરકે સાથ પાઁચ-પાઁચ તોલા યહ પાની દરરોજ સુબહ-શામ પીના.

બડે સુંદરદાસજી મહારાજકા શ્રી પતિતપાવન ભગવાનકે સાથકા સત્સંગ કભી ભૂલાતા નહીં.

બડે સુંદરદાસજી મહારાજકા કાશ્મીરમેં રસાયણી ગુફામેં શ્રી પતિત પાવનજી ભગવાનકે સાથકા સતસંગ કભી ભૂલતા નહીં. ઈતને તીવ્ર મેધાવી ઔર શીઘ્ર કવિ. દો-દો, પાઁચ-પાઁચ સાલ તક, શ્રી પતિતપાવનજી ભગવાન ઔર બડે સુંદરદાસજી મહારાજ સમાધિસ્થ બિરાજતે થે. દો સાલકી સમાધિ અવસ્થામેં મૈં રહને લગા પશ્ચાત દેશ ભ્રમણકી આજ્ઞા હુઈ થી. ફિર ભી દો-દો, તીન-તીન સાલમેં શ્રીપતિતપાવનજી ભગવાન કાશ્મીર બુલા હી લેતે થે.

કૂપ ભરેં ઔર વાવ ભરૈ પુનિ તાલ ભરૈ બરખા ઋતુ તીનોં,
કોઠી ભરૈં ઘટમાટ ભરૈં ઘર ઘાટ ભરૈ સબ હિ ભર લીનો ।
ખંડક ખાસ બખાર ભરૈ પરિપેર ભરૈ ન બડોદર કીનો,
''સુંદર'' રીતુ કિ રીતુ રહૈ, યહ કૌન ખડા પરમેશ્વર કીનો ॥
(પેટ ખાલીકા ખાલી હી રહતા હૈ. ખડા = ખઢા)

પાઉં દિયો ચલને ફિરને કહું, હાથ દિયે હરિકૃત્ય કરાયો,
કાન દિયે સુનિયે હરિકે યશ, નૈન દિયે તિન માર્ગ દિખાયો,

નાક દિયો મુખ શોભનતા કરિ, જીભ દઈ હરિકો ગુન ગાયો,
''સુંદર'' સાજ દિયે પરમેશ્વર, પેટ દિયો યે હી પાપ લગાયો ॥
નેક ન ધીરજ ધારત હૈ નર, આતુર હોઈ દશે દીશ ધ્યાવૈં
જ્યોં પશુ ખેચ તુંડાવત બંધન, જો લગી નીર અહાર ન પાવૈં ।
જાનત નાહિં મહામતિ મૂરખ, જા ઘરદ્વાર ધની પહુંચાવૈં,
''સુંદર'' આપ કિયો ઘટ ભાજન સો ભરિ હૈ મત સોચ ઉપાવૈં ॥

(સંતોષ રખો, ઉપાય શોધનેકી ક્યા જરુરત હૈં ?)

જો હરિકો તજિ અન્ય ઉપાસન, સો મતિમંદ ફજેત હિ હોંહિ
જો અપને ભરતાર હિ છોડી, ભયી વ્યભિચારીણી કામિની કોઈ ।
સુંદરતા હીન આદર માન ફિરૈ, વિમુખ અપની પત ખોઈ,
બુડી મરે કિન કૂપ મઝાર, કહા જગ જીવન હૈ શઠ સોઈ ॥
હોઈ આનંદ ભજૈં ભગવંત હિ, ઔર કછુ ઉરમેં નહિ રખૈં,
દૈવી રુ દેવ જહાં લગ હૈં ઉરકે, તિન પેં વહિ દિન ન ભાખેં ।
યોગ હુ યજ્ઞ-વૃત્તાદિ ક્રિયા તનકુ, તું નહિ સ્વપ્ને અભિલાખે,
''સુંદર'' અમૃતપાન કિયો, તબ તો કછુ કૌન હલાહલ ચાખૈ ॥
પુરનકામ સદા સુખધામ, નિરંજન રામ સિરજન હારો,
સેવક હોઈ રહયો સબકો, નિત કીટહીં કુંજર દેત અહારો ।
ભંજન દુઃખ દરિદ્ર નિવારણ ચિંતા કરૈ પુનિ સાંઝ સકારો,
ઐસે પ્રભુ તજિ આન ઉપાસત, ''સુંદર'' હૈ તિનકો મુખ કારો ॥

કુદરત સહાયક હૈં મનુષ્યકો, હંમેશા

પ્રકૃતિ વ વાતાવરણકા નિર્માણ જીવસૃષ્ટિકે હિત વ સુખભોગકે લિયે ભગવાનને કિયા હૈ. પ્રકૃતિ કલ્યાણ-હિતકી દાતા હૈ. જબ પ્રકૃતિકા દુરુપયોગ કિયા જાતા હૈ તભી અસંતુલન હોતા હૈ- જિસે હમ પ્રાકૃતિક કોપ કહતે હૈં.

ઈન્દ્ર, વરુણ, અગ્નિ, સૂર્ય આદિ પ્રકૃતિ અંશોકો આર્યજાતીને ભગવાન, યા દેવતા બના લિયા, માન લિયા ઔર ઉન્હીંકી પૂજા, ઉપાસના સ્તુતિ કરને લગે. "વે અનપઢ થે, જાનતે નહીં થે કિ યહ તો કુદરત હૈ, પ્રકૃતિ હૈ, ભગવાન-દેવતા નહીં હૈ. ઈસલિયે સબકી પૂજા અર્ચન કરને લગે, માનને લગે" ઐસા કહનેવાલે છિછોરેબુદ્ધિવાલે ઔર અલ્પ સમજવાલે હૈં.

આર્યજાતિને ઈન પ્રત્યેકમેં ભગવદ-શક્તિકા દર્શન તો કિયા હી પરંતુ ઉનકા અનુભવ ભી કિયા હૈ. ઉસ પ્રત્યેક શક્તિકા પ્રત્યક્ષમેં દર્શન, સાક્ષાત્કાર કિયા ઔર અનુભૂતિકો લેકર ઉસ શક્તિકે સ્વરુપ, સ્વભાવ વ સામર્થ્યકા ગુનગાન કિયા હૈ. બિના સાક્ષાત્કારકા નિરા થોથા જ્ઞાન યા માન્યતા નહીં હૈ.

હમારે પૂર્વજોને યહ નિશ્ચય કિયા, અપની અનુભૂતિકો લેકર કિ મનુષ્ય ઔર કુદરતકે

બીચ ઠોસ સમાનતા હૈ. કુદરત મનુષ્યકો સહાય કરનેકે લિયે સદૈવ તત્પર રહતી હૈ. કુદરતકી અવહેલના કરને પર હી પરિણામ દુઃખમેં આતા હૈ.

અગ્નિપૂજા

અગ્નિ કો સ્પર્શ ઔર નેત્રસે, વ જલ દૃષ્ટિ, સ્પર્શ ઔર સ્વાદસે પહચાનતે હૈં હમ. અગ્નિકા પ્રચંડ સ્વરુપ સૂર્યરુપ હૈ- આકાશમેં. પરંતુ પૃથ્વી પર તો વિવિધ રુપમેં હૈ- પૃથ્વીકી ભીતરમેં ભી હૈ, સમુદ્રકી તલમેં ભી હૈ. સૂક્ષ્મતમ રુપમેં પ્રત્યેક પદાર્થકે અણુ-અણુમેં ભી હૈ. અણુશક્તિકા માન તો એટમબોમ્બને સબકો કરા દિયા હૈ.

આર્યો હિમાલયકી મહત્તાસે પ્રભાવિત હુએ વૈસે હી અગ્નિકે પ્રભાવસે ભી હુએ હૈ.

"અગ્ને નય સુપથા રાયે અસ્માન્" (કઠોપનિષદ) હૈ અગ્નિદેવ તુમ તો સભી માર્ગોકે જાનકાર હૈ. જિસ રાસ્તેસે હમ ધ્યેયકી પ્રાપ્તિ કર પાવેં વહી રાસ્તે પર હમે લે ચલિયે. હમારે દોષ, હમારે પાપકો પરાસ્ત કરિયે. હમ આપકો બાર-બાર પ્રણામ કરતે હૈં.

અગ્નિ પૂજાસે કર્મવિશુધ્ધિકી સુઝ આઇ હૈ. સન્માર્ગકી પ્રેરણા પ્રાપ્ત કી હૈ. સૂર્યસે જીવન પુષ્ટ હોતા હૈ, પ્રકાશસે અંધકાર દૂર હોતા હૈ. પ્રાણકો બલ મિલતા હૈ. ઉસીકો સોચ સમઝકર અગ્નિપૂજા, યજ્ઞ-હવનકી અગ્નિસે નયે નયે ધ્યેય આદર્શ પ્રાપ્ત કિયે હૈં.

અગ્નિકા હિંસક સ્વરુપ દેખકર વિનાશક સ્વરુપકો સમઝા ઔર ઈન્દ્રિયોંકા ઉચિત ઉપયોગ ઔર ઉપભોગ હી શ્રેષ્ઠ હૈ, ઐસા નિશ્ચય કિયા. વિષયોંકા અતિયોગ, શોક, ચિંતા, અસંતોષ, યા ક્રોધકા અતિ હોના યે સબ ભી અગ્નિકે રુપ હૈ વિનાશક હૈ. ભ્રષ્ટ કરનેવાલા હૈ- ઈસલિયે ત્યાજય હૈ.

શરીરમેં રહે હુએ અગ્નિકા ઈસ પ્રકાર ખ્યાલ રખના ચાહિયે. સ્વાદેન્દ્રિય ભોજનમેં અનાપસનાપ લેગી તો ક્યા હોતા હૈ જાનતે હો ન ? "આદિત્યાનામહં વિષ્ણુજર્યોતિષાં રવિરંશુભાન- ૧૨ આદિત્યોમેં જો વિષ્ણુ હૈ વહી પરમાત્મા હૈ. જયોતિઓમેં સૂર્ય ભી વહી હૈ. પૃથ્વી જૈસે તો કઇ લોક હૈ, ઉનકા ભી સૂર્ય વહી હૈ. હમારે અંતઃકરણમેં વહી અંતર્યામિ હૈ, વહી હમારા ચેતનતત્ત્વ હૈ.

આર્યોકી અગ્નિપૂજા વિશ્વમેં પ્રાચીનત્તમ હૈ. અગ્નિકી પૂજા અગ્નિકે હિતકારી રુપકી પૂજા હૈ; વિનાશક રુપકી, ભયપ્રેરિત રુપકી પૂજા નહીં હૈ. અગ્નિકો પાવક-પુનિત કરનેવાલા, પવિત્ર કરનેવાલા, સમજા જાતા હૈ. ઔર હમ કૃતજ્ઞતાસે પૂજા કરતે હૈં. સૂર્ય, અગ્નિ, દીપક- તીનોંકા પતિતપાવનરુપ, પાલનહાર રુપ માન્ય કિયા હૈ, કૃતજ્ઞતાસે. ઉસસે ઉચ્ચ આદર્શ પાયે હૈં. દીપકકી જયોતમેં ચૈતન્યકા દર્શન હૈ.

દીપ જયોતિ પરબ્રહ્મ દીપ જયોતિ જનાર્દન ।
દીપો હરતુ મે પાપં દીપ જયોતિ નમોસ્તુતે ॥

જીસમેં સબકા હિત હો વહી અસલી સંત સાહિત્ય હૈં

૧૭-૧૧-૫૮ દુનિયા અનાદિ કાલસે આજ હૈ વૈસી હી હૈ. ભક્ત- યોગીકો ભી દંભી

કહતી હૈ. ઔર કિતની પ્રતિકૂલતા ખડી કરતે રહતે હૈ. પરંતુ "સતતમ સંતુષ્ટ:" ઔર પરમાત્માસે યુક્ત યોગી અપની સ્થિતિસે ડોલયમાન નહીં હોતા. ઈતના હી નહીં, અનિષ્ટ કરનેવાલોંકી સારી ક્રિયાઓંકો વહ ભગવાનકા મંગલમય વિધાન માનતા હૈ ઔર હર્ષ વ ભાવપૂર્વક ભગવન્નામમેં મસ્ત રહતા હૈ.

"સાધૂનાં દૂર્જનામ્યમ્" વૃક્ષોંકો પવનકા, કમલોંકો શિશિરકા, પર્વતોંકો આકાશી બિજલી આદિકા ઔર સાધૂઓંકો દૂર્જનોસે ભય રહતા હૈ.

હાર ગયે સો હરિ મિલે, જિતે ગયે જમ દ્વાર ।
હાર ચલે સો સંત હૈ, લાગ મરેં સો નીચ ॥
સાધૂ મેરે સબ બડે, અપની અપની ઠોર ।
શબ્દ વિવેકી પારખી, યે હી માથેકી મોર ॥
ચક્ષુ:પૂતન્યસેત્પાદં વસ્ત્રપૂતં જલ પિબેત ।
સત્યપૂતાં વદેદ્વાણું મનપૂતં સમાચરેત ॥

સંત-સાહિત્યમેં સબકા હિત હૈ. ઈસકા વિષય કેવલ જનકલ્યાણ હૈ. જિસમેં સબકા હિત હો વહી અસલી સંત-સાહિત્ય હૈ.

કર્માનુસાર ગતિ

મનુષ્યેત્તર યોનિગત પ્રત્યેક શ્રેણીકે જીવકી ચેષ્ટા પ્રાય: એક હી સી હોતી હૈ. પરંતુ મનુષ્ય યોનિમેં સ્વયં કતૃત્વ શક્તિ રહનેસે તથા કર્મ સ્વાતંત્ર્ય રહનેકે કારણ પ્રત્યેક મનુષ્ય વાસનાકે અનુસાર પૃથક પૃથક કર્મ કરને લગતા હૈ. ઈસલિયે મનુષ્ય યોનિમેં કર્મકી વિશાલતા હૈ. ઓર એકસે દૂસરેકે કર્મકા સર્વથા મેલ નહીં પાયા જાતા. સ્વતંત્ર હોકર મનુષ્ય જિતને પ્રકારકા કર્મ કરતા હૈ ઉન સબોકો તીન ભાગમેં વિભક્ત કિયા ગયા હૈ- સંચિત, ક્રિયામણ ઔર પ્રારબ્ધ કર્મ.

સંચિત :- જન્મજન્માંતરસે મનુષ્ય જિન કર્મોંકા સમૂહ ચિતકે ગંભીર દેશમેં સ્થિત રહતા હૈ. ઉસીકો સંચિત કર્મ કહતે હૈં. ક્યોંકિ મનુષ્ય જિતના કર્મ કરતા હૈ ઉન સબકા ભોગ ઉસી જન્મમેં તો હો નહીં સકતા. જો-જો પ્રબલ કર્મ હોતે હૈં ઉન્હીંકા ભોગ હોતા હૈ. બાકી જો ભોગનેસે રહ ગયે ઉન્હીંકો સંચિત કહા જાતા હૈ.

ક્રિયમાન કર્મ :- ક્રિયમાન કર્મ ઉસે કહતે હૈ. જો હર એક જન્મમેં નવીન-નવીન વાસનાઓંકે અનુસાર નવીન નવીન રુપસે કર્મ-મનુષ્ય કરતા હૈ.

પ્રારબ્ધ કર્મ :- ઈન્હીં સંચિત- ક્રિયમાન કર્મોંમેસે પ્રબલ હોનેકે કારણ સબસે પહલે જો-જો કર્મ ચિત્તકે ઉપર પ્રભાવ ડાલકર ભોગાયતનરુપ યહ સ્થૂલ શરીરકો ઉત્પન્ન કરતે હૈં ઉનકા નામ પ્રારબ્ધ કર્મ.

મનુષ્ય કર્માનુસાર જન્મ ગ્રહણ કરકે, કર્મ સ્વાતંત્ર્યકે કારણ પ્રારબ્ધકર્મ ભોગતે સમય

ભી સ્વસ્વ વાસનારુપ અનેક પ્રકારકે કર્મ કરતા હૈ. ઉનમેંસે પ્રથમ ભોગ્યકે લાયક પ્રબલ કર્મ મૃત્યુકે સમય સ્ફૂરણ હોકરકે પ્રારબ્ધરુપસે ઉન્નત યા અવનત જન્મ પ્રદાન કરતે હૈં. ઔર શેષ કર્મ સમૂહ, જો પ્રબલ નહીં હોનેકે કારણ પ્રારબ્ધ બનનેલાયક નહીં હૈ, વે સબ સંચિત કર્મ રુપસે ચિદાકાશકા આશ્રય કરકે કર્માશયમેં સૂક્ષ્મરુપસે બને રહતે હૈ. ઔર પ્રબલતમ કર્મોકિ ભોગ સમાપ્ત હો જાને પર અવસર પાકર આગેકે અન્ય કિસી જન્મમેં પ્રારબ્ધ બનકર ભોગાર્થ અન્ય સ્થૂલ શરીરકો પ્રદાન કરતા હૈં.

ઈસી પ્રકાર, ઉન્નત-અવનત વાસનાઓંકે અનુસાર, ઉન્નત અવનત સંસ્કારોકો પ્રાપ્ત કરતા હુઆ ઉન્નત-અવનત યોનિયોમેં જીવ ઘટીયંત્રવત ઘુમતા રહતા હૈં.

ઉર્ધ્વં ગચ્છન્તિ સત્વસ્થા મધ્યે તિષ્ઠન્તિ રાજસા:।

જઘન્યગુણવૃત્તિસ્થા અધો ગછન્તિ તામસા: ॥ ગીતાજી ૧૪-૧૮

''સાત્વિક કર્મકે દ્વારા મનુષ્ય ઉર્ધ્વ સ્વર્ગાદિ લોકોકો પ્રાપ્ત કરતા હૈ. રાજસ કર્મોકે દ્વારા મનુષ્યલોક ઔર તામસ કર્મો કે દ્વારા પશુ આદિ યોનિયોંકો જાતા હૈ. પાપાચરણવાલા મનુષ્ય નિંદિત યોનિકો પ્રાપ્ત કરતા હૈ મનુષ્ય યોનિસે મૂઢ યોનિ પ્રાપ્ત કરતા હૈ.

ભરતમુનિકો મૃગયોનિ, નહુષકો સર્પયોનિ, નૃગરાજાકો કૃકલ યોનિ, નલકૂબેર- મણિગ્રીવકો વૃક્ષ યોનિ પ્રાપ્ત હોનેકા શાસ્ત્રમેં લિખા હૈ.

પ્રારબ્ધકર્મકે મૂલમેં રહનેસે ઉસીકે હી પરિણામરુપ જાતિ, આયુ ઔર ભોગ જીવકો મિલતે હૈ. જિસ શ્રેણીકા પ્રારબ્ધકર્મ હોતા હૈ ઉસી પ્રકારકી જાતિમેં જીવકા જન્મ હોતા હૈ, ઉતની હી આયુ પ્રાપ્ત હોતી હૈ. ઔર ભી અચ્છા-બૂરા સંબંધ પ્રારબ્ધકે અનુસાર હી મિલતા હૈ. અંત: યહ બાત નિશ્ચિત હૈ કિ મનુષ્ય શાસ્ત્ર સહમત વર્ણાશ્રમ ધર્મ વિધિકે અનુસાર આચરણ કરકે અપને સંસ્કારોંકો ઉન્નત કરતા જાયગા તો ઉત્તરોત્તર ઉસકો ઉન્નત કોટિકા સ્થૂલ શરીર, ઉન્નત જાતિ, મન ઔર બુધ્ધિકી ઉન્નત સ્થિતિ, સાત્વિક ભોગ ઔર આધ્યાત્મિક ઉન્નતિકા લાભ હોગા.

ઉચ્છૃંખલ ઈન્દ્રિયપ્રવૃત્તિકો દમન કરકે શાસ્ત્રાનુસાર આચરણ દ્વારા અપને સંસ્કારોકો પરિશુધ્ધ કરતા હુઆ જીવ ઈસી પ્રકાર મુક્તિકી ઔર અગ્રસર હોતા હૈ.

ઈન્દ્રિયોકી બહિર્મુખતાકો કમજોર કરો તો વિવશતા મિટેગી. યાદ રખો, જીવ માત્ર-પશુપક્ષી ભી સુખ-આનંદ હી ઢૂંઢતા હૈ, અહર્નિશ. હમારેમેં ભી વહી સુખ આનંદકી હી મૂલભૂત ભુખ હૈ. ક્યોંકિ ઉસી આનંદ સ્વરુપકા અંશ હૈ હમ. તો વહી આનંદાનુભૂતિકી ચાહ હમકો નિરન્તર યે સારી દૌડધૂપ કરા રહી હૈ. કિતના દોડતે હૈં ફિર ભી હમે થકાન તક મહસૂસ નહીં હોતી હૈ ! તો સોચનેકો કૌન ક્ષણ ભર ભી રુક પાયેગા ?

વહી જો પુણ્યાત્મા હોગા. સત્સંગ પાયેગા. તભી સચ્ચી ભૂખ જગેગી. તબ ઉત્તમ સંગીત, ઉત્તમોત્તમ વિવિધ કલાયે, ભોજન આદિ પંચવિષય વહ ભૂખ મિટા નહીં પાયેગી. મછલીકો જલ હી ચાહિયે, જલ મિલે તભી સુખશાંતિ પાયેગી.

ઉસી તરહ જીવમાત્રકો સચ્ચે સુખકે બિના કભી તૃપ્તિ નહીં મિલતી. શાંતિ-આનંદ નહીં મિલતે. ઈસલિયે બહિર્મુખતા છોડ આંતરમુખતાકો બઢાઓ, અન્તર્દષ્ટિ સાધ્ય કરો. સ્થૂલ આસક્તિ, માયા મમતા છૂટ જાની ચાહિયે. ક્યોંકિ યે સારે પદાર્થ પ્રાણીકો મૃત્યુકે સમય તો તુમ્હેં છોડના હી પડેગા- યાનિ પદાર્થોંકા વિયોગ તો નિશ્ચિત હૈ. તબ સ્વતંત્રતાસે અપની ઈચ્છાસે, અપની સામર્થ્ય બઢાકર ક્યોં નહીં રહના ? ઈસમેં તો દોનોં હાથોંમેં લડુ હૈ.

મર્યાદિત ભોગ કરો, પરંતુ નિષ્કામ ભાવ બઢાતે હુએ સમત્વ સાધ્ય કરો. કર્તવ્ય કર્મ અવશ્ય કરો, હેતુ પૂરા કરો. પશ્ચાત્ મોહ-મમત્વ વશાત લિપટકર રહના નહીં ચાહિયે. યહ હોતા હૈ અપને આધીન મનસે કર્તવ્ય કર્મ કરતે હુએ પરિત્યાગ પ્રત્યક્ષમેં સાધ્ય કરના.

તુલસી વિષ્ણુપ્રિયા

વિષ્ણુ વ્યાપકતા હૈ. વાયુ વ્યાપક હૈ. સ્વચ્છંદ વિહારી હૈ. વાયુમેં ફાયદેમંદ યા દૂષિત પરમાણુ વિહાર કરતે રહતે હૈ. તુલસીકે સ્પર્શવાલા વાયુ પુષ્ટિકારક તથા સ્વાસ્થય રક્ષક હૈ. હમારે પૂર્વજોને યહ જાના થા. ઈસલિયે હિંદુ માત્રકો અપને યહાં તુલસીકા પૌધા રખના ચાહિયે. તથા ઉનકી પૂજા કરના ચાહિયે ઐસા નિશ્ચય કિયા ગયા. ઘરમેં હી તુલસીકા પૌધા રખા જાતા હૈ- માતાએં પૂજન કરતી હૈ, ફિર પરિક્રમા કરતી હૈ, મથ્થા નવાંકર પ્રાર્થના કરતી હૈ કિ હે તુલસી મહારાની ! આપકી કૃપાસે હમારા પરિવાર સુખી, સ્વસ્થ હોવેં, દિનોં દિન ફૂલે ફલે.

પ્રશ્ન :- શ્રીતુલસી વિવાહકી વિધિમેં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનકા ફોટૂ હી રખનેકા નિયમ હૈ ? શ્રી ગુરુદેવ :- ભગવાન રામજીકા ભી રખ સકતે હો, ભગવાન નારાયણકા ભી રખ સકતે હો. ઈતના અવશ્ય ધ્યાનમેં રખૈં કિ રામજીકા ફોટૂ રખો તો જાનકીજીકે સહિતકા રખના. વૈસે હી લક્ષ્મીજીકે સહિત નારાયણ ભગવાનકા રખના.

આહ્નિકમેં કહા હૈં- શ્રી વિષ્ણુજીકો ચાવલ, ગણેશજીકો તુલસી, દુર્ગાજીકો દૂર્વા ઔર સૂર્યનારાયણકો બિલ્વપત્ર નહીં ચઢાવેં. ડંડી તોડે હુયે બિલ્વપત્ર સૂર્યનારાયણકો ચઢા સક્તે હૈ.

દોનોં, દ્વાદશીકો વ રવિવારકે દિન તુલસી તોડના નિષિધ્ધ હૈં. કાર્તિક માસમેં ઑંવલાકા પત્ર તોડના નિષિધ્ધ હૈ. તુલસીપત્ર તોડનેકે પહલે તુલસીદેવીકી પ્રાર્થના કરની ચાહિયે કિ- હે ભગવદ પ્રિયા મહારાણી તુલસીજી, આપ ભગવાનકો સદૈવ પ્રિય હો. હે દેવી ! મૈં ભગવાનકી પૂજાકે હેતુ હી તુમ્હારે પત્તોંકો ચુનતા હૂં. તુમ મેરે ઉપર સદા પ્રસન્ન રહો ઔર આશિર્વાદ દો કિ મૈં તુમારે પત્ર વ મંજરીકે દ્વારા ભગવાનકા સદા પૂજન કર સકૂં.

પૂજામેં બાસી ચંદન, બાસી જલ, બાસી પુષ્પ વર્જિત હે, પરંતુ બાસી હોને પર ભી તુલસીપત્ર ઔર ગંગાજલ, જમુનાજલ વર્જિત નહીં હૈ.

વેદકે ઋષિમહર્ષિઓને બીમારીયોંકો દૂર કરનેકે લિયે પ્રાર્થના મંત્ર કહે હે- ઉનકે દર્શનકી અનુભૂતિ કી કેવલ કલ્પના નહીં હૈ.

તુલસીપત્રકો ઉબાલકર પીનેસે મલેરિયા મિટતા હૈ. તુલસીકી હવાસે મલેરિયાકે કિટાણુ પૈદા નહીં હો સક્તે હૈં. તાપતિજારી તથા પાચનકી તક્લીફમેં તુલસીપત્ર તથા તુલસીમૂલ લાભપ્રદ

હૈ. તુલસીમેં તૈલી પ્રવાહ હૈ ઉસકી બાસ કીટાણુનાશક હૈ. અગરબત્તીકે જલાને પર કીટાણુકા નાશ હોતા હૈ. પુષ્પોંકી સુગંધસે કીટાણુ નાશ હોતા હૈ. દીપક સે કીટાણુ નાશ હોતા હૈ.

યે સબ છોટી-છોટી ક્રિયા વ ઉપાય હૈ, પરંતુ નિયમસે કિયા જાવેં તો શુધ્ધ વાતાવરણ બના રહતા હૈ. ઈસી હેતુસે ધાર્મિક તૌરસે પૂજન ઈત્યાદિમેં સ્થાન હૈ. પૂજન, યજ્ઞ, ઈત્યાદિકા હેતુ હૈ કિ સુખ, શાંતિ હોવે. શરીર સ્વસ્થ રહતા હૈ તભી સુખ-શાંતિકા હોના હૈ. તો પૂજન આદિમેં શરીર, મનકી પ્રસન્નતા વ શુધ્ધિકા ખ્યાલ રખા ગયા હૈ ઔર ઉસી પ્રકારસે આયોજિત કિયે ગયે હૈ. પૂજન, વ્રત, ઉપવાસ, યજ્ઞ ઈત્યાદિ અર્થપૂર્ણ હૈ ઔર હિતકે લિયે હૈ.

૨૦-૧૧-૫૮, મુંબઈ, રામમહલ

શ્રી ગુરુદેવ ડહાણુસે આજ સુબહકી ટ્રેનસે રામમહલ પધારે હૈં. જયોતિ બહનકા પાઁચ સાલકા પુત્ર કમલેશ ભી હમારે સાથમેં થા. શ્રી ગુરુદેવને કમલેશકો જાદૂકા ખેલ બતાયા. કાગજ પર કમલેશસે દૂધસે લિખાયા. દૂધ સૂખ જાને પર કાગજ બિલકુલ કોરા દિખનેમેં આયા.

કમલેશ :- જાદૂ હો ગયા. મેરા લિખા હુઆ સબ ગાયબ.

શ્રી ગુરુદેવ :- અબ દૂસરા જાદૂ કરકે લિખા હુઆ વાપિસ લે આયેંગે. તુમારી આયાકો કહો કાગજ પર રુમાલ રખકર ઉપર ગરમ ઈસ્ત્રી ફીરા દેવેં.

આયાને ઐસા હી કિયા. કાગજ પર ફૌરન લિખા હુઆ દિખાઈ પડા. કમલેશ બહુત ખુશ હો ગયા. સબકો કાગજ દિખાકર કહતા રહા :- ગુરુજીને જાદૂ કિયા હૈ; દેખો. કુછ દેર પશ્ચાત શ્રી ગુરુદેવકે સામને બૈઠા- ખૂબ શાંત બૈઠા થા. દેખકર-

શ્રી ગુરુદેવ :- કમલેશ, તુમ ક્યા સોચતે હો ?

કમલેશ :- ગુરુજી, આપને મુઝે જાદુ દિખાયા. અબ મૈં આપકો એક જાદૂ બતાઉં. આપકો જબ રાત્રિકો નીંદ નહીં આવે ન તબ માલા હાથમેં લેકર "રામ રામ" "રામ રામ" કરના તો ફૌરન નીંદ આ જાયેગી.

શ્રી ગુરુદેવ :- અચ્છા ? રામ રામ કરનેસે નીંદ આ જાતી હૈ ? અબ તુમને બતા દિયા હૈ તો મૈં જરૂર ઐસા હી કરુંગા. તુમકો યહ જાદૂ કિસને બતાયા હૈ ?

કમલેશ :- મેરી મમ્મીને. મૈં તો રોજ રાત્રિકો હાથમેં માલા લેકર સોતા હૂં. ઔર રામ રામ કરને લગતા હૂં. ફિર નિંદ આ જાતી હૈ.

શ્રી ગુરુદેવ :- કમલેશને બરાબર જાદૂ બતા દિયા. સહીમેં રામ રામ કરેં તો નીંદ આ હી જાતી હૈ. નીંદકે લયે ગોલી નહી લેની પડે. યહ જયોતિકા સંસ્કાર બોલતા હૈ. સંસ્કારકી બાત જો મૈં કહતા આયા હૂં વહ દેખનેમેં આઈ ન ?

બાલ શિક્ષા

માતાપિતાકે સંસ્કાર બાલકમેં પ્રત્યક્ષ હોતે હી હૈ. મૈં જબ તીન-ચાર સાલકા થા, તબ

રાત્રિમેં કઈ બાર દેખા કિ પિતાજી શય્યામેં બૈઠે હોતે હૈં. મેરે પૂછને પર ઉન્હોંને કહા કિ મૈં રાત્રિકી શાંતિમેં ભગવાન રામકા નામ લેતા હૂં. ભગવાન કિતને દયાલુ હૈ જો હમેં નિત્યપ્રતિ હવા, જલ, પ્રકાશ, અન્ન આદિ દેતે રહતે હૈં. ઐસે દયાલુ ભગવાનકા નામ લેકર મૈં ઉનકો યાદ કર રહા હૂં. તૂँ ભી ભગવાનકો યાદ કરકે સોનેકા નિયમ બના લેં.

મૈંને કહા- મૈં ભગવાનકો કિસ તરહસે યાદ કરું? આપ બતા દીજિયે. પિતાજીને કહા- રાત્રિકો સોતે સમય પહલે કુછ દેર તક બૈઠકર ભગવાનકો યાદ કરના કિ ભગવાન અત્યંત દયાલુ હૈં. વે ભગવાન મેરેમેં બિરાજે હૈં. ઔર મુઝે સતત દેખ રહે હૈં. મૈંને પૂછા- કબ તક ઐસા કરતા રહૂં? પિતાજીને કહા- ઐસા તીન બાર કહકર પીછે સો જાના.

કુછ કાલકે પશ્ચાત્ પિતાજીને પૂછા કિ રામા, મૈંને બતાયા થા ઐસા કરતા હૈ યા નહીં? જબ મૈંને હા કહી તબ ઉન્હોંને કહા બહતુ અચ્છી બાત હૈ. અબસે તૂં સાત બાર કરના. ફિર એક દિન ઉન્હોંને કહા- અબ તુમ ગ્યારહ બાર કહના.

મુઝે પક્કા સ્મરણ હૈ કિ તબ મેરે હૃદયમેં કુછ ઐસા રસ આયા થા કિ મૈં ઈન્તજારમેં રહતા થા કિ કબ રાત્રિ હો ઔર મેરે સોનેકા વક્ત હો. ફિર એક દિન પિતાજીને કહા થા કિ જિંદગીભર ઐસા કરતે રહના મૈં બરાબર કરતા રહા. ફિર એક દિન ગલતાજીમેં મેરે સામને યે પ્રત્યક્ષ હો ગયેં. શ્રી પતિતપાવનજી ભગવાનકી કૃપાકા સાક્ષાત્કાર હુઆ.

બાલકકો બચપનમેં હી સંસ્કાર દેના ચાહિયે. બડા હોને પર તો બાલકકી નીજી ઈચ્છા શક્તિ વ પૂર્વ સંસ્કારોકી સત્તા પ્રભાવ ડાલને લગતી હૈં. જો બાલક બચપનસે જાનતા હૈ કિ ભગવાન મેરેમેં હૈ ઔર મુઝે સતત દેખ રહે હૈં- વહ બડા હોને પર પાપ કૈસે કર સકેગા? ઉસકા હૃદય જરુર ઉસકો રોકેગા.

અપને બાલકકો પરિવાર વ સમાજકે લિયે હિતકારી તથા સુખદાતા બનાના યહ પ્રત્યેક માતાપિતાકા પ્રથમ કર્તવ્ય હૈ. માતાપિતા બનને પર દુરાચાર, વ્યસન, ક્રોધી વ બુરા સ્વભાવ ઈત્યાદિકા ત્યાગ કર દેના ચાહિયે તાકિ બાલકમેં તુમ્હારે દુર્ગુણ, દોષ વ દુષ્ટ સ્વભાવ ન આ જાવેં. બાલક માનતા નહીં હૈ, હઠ કરતા હૈ, દોષિત કર્મ કરતા હૈ, ઈત્યાદિ બાત મૈં જબ સુનતા હૂં તબ મૈં યહી કહતા હૂં કિ તુમ્હારી બાત હી તુમ્હારે સામને તુમારે બાલકને પ્રત્યક્ષ રખ દી હૈં. ઈસમેં બાલકકા દોષ નહીં હૈ. અપિતુ તુમ્હારા દોષ હૈં. યહ દેખો ઔર સમઝો.

બાલક તો બાલક હૈ. વહ ક્યા દોષ કર સકતા હૈ? ચાર સાલ તક બાલક ભગવદ સ્વરુપ હૈ. નિદોર્ષ, નિષ્કપટ, કેવલ પ્રેમસ્વરુપ ઔર આનંદસ્વરુપ તથા પ્રેમાધીન. ચાર સાલ તક પીટના નહીં ચાહિયે. જો માતાપિતા પીટતેં હૈ. વે ઈશ્વરકે દ્રોહી હોતે હૈં. યહ ધ્રુવ હૈં. ચાર સાલ તક બાલકકે પીછે યથાર્થ ધ્યાન વ વાત્સલ્ય દેનેસે બાલક નિશ્ચિત હી તુમ્હારે ઈચ્છિત ઢાંચેમેં ઢલ જાતા હૈ. ઈસકે લિયે તુમમેં ત્યાગ, સહનશીલતા, જિમ્મેવારીકી નિષ્ઠા વ કર્તવ્ય ભાવના ચાહિયે. યદિ યે નહીં હોંગે તો તુમારા બાલક જરુર હઠી બનેગા યા મર્કટ જૈસા અસ્થિર, ચંચલ, અહિતકર્તા તથા ઉપદ્રવી હોગા. તબ ફિર તુમ તંગ હો જાઓગેં, ઔર બાલકકો પીટોગે- ઔર સબ કુછ કરોગે.

લેકિન પહલેસે બાલકકે પીછે સમય દેના ચાહિયે. ઉતના ધ્યાન નહીં દેતે હો. કારણ મૈં તો યહી કારણ માનતા હૂં. કિ જીવનમેં વાસના તૃપ્તિકા, મૌજશોકકા સ્થાન મુખ્ય રખા હૈ. અર્થાત્ માતાપિતામેં ત્યાગ ભાવના યા સહન કરનેકી ભાવના નહીં. અપને બાલકકે લિયે જો અપની વાસનાઓંકો નહીં છોડ સક્તે વે ફિર બાલકસે ક્યા પાયેંગે ? વે ફિર દૂસરોંકે લિયે ભી ક્યા ત્યાગ કરેંગે ? બાલકકો સંસ્કારી બનાનેકે લિયે માતાપિતાકો પૂરા ત્યાગ કષ્ટ સહન કરના પડતા હૈ. તબ બાલક સંસ્કારી બનતા હૈ.

બાલકકી શિક્ષા તો બાલકકે જન્મ લેતે હી શુરુ હો જાતી હૈ. જન્મકે પહલે ભી બાલક સૂક્ષ્મ સંસ્કાર ગ્રહણ કરતા રહતા હૈ. ફિર જન્મકે બાદ તો ઔર જયાદા ગ્રહણ કરતા હૈં. સંસ્કાર ઈતને સૂક્ષ્મ વ સમર્થ હોતે હૈં કિ બાલકકે મન પર અપની છાપ ડાલ હી દેતે હૈં, યહ ધ્રુવ હૈ.

બાલકકો સમઝાના ચાહિયે યહ બાત બરાબર હૈ, લેકિન મહત્વકી બાત તો યહ હૈ કિ બુરી આદતોંકે લિયે બાલકકો ના કહનેકે બદલે ઉસે સદગુણ વ શુભ આદતોંકા સંસ્કાર બીજ ડાલતે રહના ચાહિયે. અશુભ આદત વ અશુભ વાસનાઓંસે બાલકકો દૂર કરતે સમય યહ બહુત આવશ્યક હૈ કિ ઉસકે મનમેં શુભ વાસનાઓંકે બીજારોપણ કિયા જાવેં.

છોટે બાલકકા મન સર્વથા વિચાર શૂન્ય નહીં રહતા હૈં. યહ બાત સહી હૈ કિ ઉસકી વિચાર શક્તિકા વિકાસ જલ્દી જલ્દી નહીં હોતા હૈ, પરંતુ ઈશ્વરદત્ ધારણાશક્તિ ઉસમેં અવશ્ય હોતી હૈં. જો પ્રાણી-પદાર્થ વહ દેખતા હૈ યા જિસકે બારેમેં વહ શ્રવણ કરતા હૈ, ઉન સબકા પ્રતિબિંબ ઉસકે મન પર અવશ્ય પડતા હૈં. જગતકે અનેક પ્રાણી પદાર્થોંકે સંસ્કાર ઉસકે મન પર પડતે રહતે હૈં. ઈસીકો લેકર બાલકકી સ્મરણ, વિચાર વ કલ્પના આદિ શક્તિયાઁ અપના અપના કાર્ય પ્રારંભ કર દેતી હૈં. જ્ઞાનેન્દ્રિયોંકે માધ્યમસે બાલક શિક્ષા-સંસ્કાર ગ્રહણ કરતા હૈં. વિચાર શક્તિ ઉસીકો લેકર જાગ્રત વ વિકસિત હોતી હૈં.

પરંતુ બાલકકા મન કોમલ હોતા હૈં. ઈસલિયે સંસ્કાર બીજ ડાલતે વક્ત મનકી કોમલતાકા બહુત ધ્યાન રખના ચાહિયે. અપરિપક્વ મન પર કઠિન યા બહુત જયાદા વિષયોંકે સંસ્કાર ડાલના અહિતકર હો જાતા હૈ. બાલકકી શિક્ષાકા મૂલ સિધ્ધાંત યહી હોના ચાહિયે કિ બાલકકે મનકા વિકાસ હો સકે ઈતના જયાદા કિયા જાવેં. જલ્દી વિકાસ કિયા જાવેં, એસી બાત સોચી જાવે તો યહ ભૂલ હોગી.

મુખ્ય ચાર ભાવનાયેં- ચાર આંતર્શક્તિયાં હૈ. (૧) સદ્ દર્શન ભાવના (૨) સત્યદર્શન ભાવના (૩) સૌન્દર્યદર્શન ભાવના (૪) અચિંત્ય પ્રતીતિ ભાવના.

(૧) સદ દર્શન ભાવનાકે દ્વારા સંસારકે પ્રાણી પદાર્થોંકા જ્ઞાન અચ્છી પ્રકારસે હમેં હોતા હૈ. સત્-અસત્ પદાર્થોમેંસે સત્ વસ્તુકા વિચાર કરનેકી બુધ્ધિ ઈશ્વરને જીવ સ્વભાવમેં રખી હૈ, ઈસલિયે-

(૨) સત્ય દર્શન ભાવનાકે દ્વારા સત્યાસત્યકા નિર્ણય કર પાતે હૈં, કર સક્તે હૈં. સત્-અસત્મેંસે સત્યકા સંશોધન કરનેકી બુધ્ધિ, સામર્થ્ય ભગવાનને હમેં દિયા હૈં.

(૩) સૌન્દર્યદર્શન ભાવનાકે દ્વારા હમ વસ્તુ વ બાત માત્રકે સૌન્દર્યકા અનુભવ કર સકતે હૈં. ઈસી ભાવનાકો લેકર છોટે બાલકકો ભી અચ્છી બુરી વસ્તુ યા પરિસ્થિતિકા જ્ઞાન હોતા હૈ. અપરિપક્વ વિચાર શક્તિવાલે યા વિચારશક્તિ હીનકો ભી સૌન્દર્યભાવનાકે દ્વારા સૌન્દર્યકા પ્રભાવ વા ગ્રહણ હો સકતા હૈં.

(૪) અચિન્ત્ય ચિંતન યા અચિન્ત્ય પ્રતીતિ ભાવના હમારે અંત:કરણમેં- આશ્ચર્ય, ઉલ્લાસકી પ્રતીતિ કરાતી હૈ. વિશાલ સમુદ્ર, અથાહ આકાશ, ઊંચે. પર્વત, આકાશકી રશ્મિયાઁ, બરસાતકે સમયકી મેઘગર્જના, ચકાચૌંધ કરાનેવાલી તડપતી બિજલી ઈત્યાદિસે હમારેમેં આશ્ચર્ય પૈદા હોતા હૈ.

યે ચાર ભાવનાયેં સભીકે મનમેં ઉઠતી હૈ. પરંતુ બાલકકે મનમેં અવિકસિત રુપસે ઉઠતી હૈ. ઈસલિયે વિકસિત ભાવનાઓંકે પ્રતિ શિક્ષામેં ધ્યાન નહીં દિયા જાવે ઔર અક્ષર, પઠન, સ્મરણ શક્તિ આદિકી શિક્ષા પર હી ધ્યાન દિયા જાવેં તો અચ્છા પરિણામ કદાપિ નહીં નિકલેગા.

દૂસરી બાત યહી હૈ કિ બાલકમેં ઈશ્વરદત્ કૌનસી શક્તિ વ ભાવના વિશેષ પ્રબલ વ જોરદાર હૈ ઈસકા નિરીક્ષણ વ જ્ઞાત કરના ચાહિયે. ફિર ઉન્હીં શક્તિયોંકા વિકાસ વિશેષ સાવધાનીકે સાથ કરના ચાહિયે. શિક્ષકકા યહી મુખ્ય કાર્ય હૈ. માતાપિતાકો ભી નિરીક્ષણ કરતે રહના ચાહિયે, ઔર બાલકકી ખાસ શક્તિ વ ભાવનાકા વિકાસ હોવેં એૈસા પ્રબંધ વ ક્રમ રખના ચાહિયે.

તીસરી બાત યહ હૈં કિ બાલકકે સાથ અત્યંત પ્રેમસે કામ લેના ચાહિયે. અગર પ્રેમસે બાલકકે સાથ બોલા-સુના નહીં જાતા હૈં તો બાલકકે મનમેં ઉસ વ્યક્તિકે પ્રતિ વિશ્વાસ વ ભાવ પૈદા નહીં હોતે હૈં.

માતાકા વાત્સલ્ય પ્રેમ અપૂર્વ હોતા હી હૈં. ઈસલિયે બાલકકી સર્વપ્રથમ વ મુખ્ય ગુરુ વ શિક્ષા દાતા માતા હી હોતી હૈ યહ ધ્રુવ હૈં. શ્રી ગુરુદેવને જયાબહનકો ઈંગિત કરકે કહા- માધવ ખૂબ હી હૈ. માધુરી ભી ખૂબ અચ્છી હી હૈ. ફિરભી મૈં કહતા હૂં કિ માધુરીકો એક ભાઈ અવશ્ય હી હોના ચાહિયે. કિસીકે પ્રશ્ન પૂછને પર શ્રી ગુરુદેવને કહા- હાં ઝાઁસીકી મહારાની લક્ષ્મીબાઈકો કઈ બાર મિલા હૂં. મહારાનીમેં રુપ, બુધ્ધિ, શૌર્ય, વ યુધ્ધકૌશલ કા બેજોડ મિલન થા. યુધ્ધકે સમયમેં રાની વિશ્રામકે લિયે પ્રમોદવનમેં છિપકર રહતી થી. પીછેસે પરાજિત હોને પર ભી પ્રમોદવનમેં છિપકર રહતી થી. ઉનકે યુધ્ધકે કઈ વ્યુહ પ્રમોદવનમેં નક્કી કિયે ગયે થે. પ્રમોદવનમેં હમને ઉનકો વ ઉનકે સાથવાલોંકે લિયે કઈ બાર રોટી પહુઁચાઈ થી.

આજ્ઞાપાલન

સદગુરુ સદ્શાસ્ત્ર વ મહાપુરુષકી આજ્ઞાકા પાલન કરનેકા સ્વભાવ જીવકો ઈચ્છાપૂર્વક દૃઢતાકે સાથ રખના પડતા હૈ. ઈસકે લિયે અત્યંત શ્રધ્ધા વ પ્રેમસે આજ્ઞાપાલન કરના વહી જીવન હૈ એસા દઢ સંકલ્પ કરકે સ્વભાવ બના દેના ચાહિયે.

દૃઢ ઈચ્છા, શ્રધ્ધા, પ્રેમ વ ઉત્સાહસે હી હર એક પ્રયત્ન ઔર હર એક કાર્ય સફલ હોતે

હૈં. અત: ઈન ચારોંકો સમ્હાલકર પુષ્ટ કરનેકી સાવધાની રખની ચાહિયે.

સદ્‌ગુરુકી આજ્ઞાઓકા પાલન નહીં કરનેવાલોંકો ક્યા કહા જાયેં ? શરણમેં હૂં ઐસા કહા જાતા હૈ, પરંતુ આજ્ઞાપાલન નહીં કરતા હૈ. શરણ લેનેસે, મંત્ર લેનેસે લક્ષ્ય સિધ્ધ નહીં હોતા હૈ, પરંતુ ઉનકી આજ્ઞાનુસાર પુર્ણ પ્રયત્ન કરના હી ચાહિયે. આજ્ઞાનુસાર બર્તના ચાહિયે, તો હી નિશ્ચિત્ ધારણા પાર પડતી હૈ.

આજ્ઞાપાલન કરતે રહને પર હી સમ્યક્ શરણાગતિ અનાયાસ સિધ્ધ હો જાતી હૈ. સ્થૂલ ઉપરી બાતોંકો લેકર પ્રેમભાવ, દર્શાતે હો ઔર આજ્ઞાકો ઠુકરાતે હો દેખો, આજ્ઞાપાલન કિયા જાતા હૈ વહી સચ્ચી પ્રીતિકા સબૂત હોતા હૈ. પ્રેમ હૈં તો આજ્ઞાપાલનમેં કિંચિત માત્રભી ત્રૂટિ હી નહીં હો સકતી યહ ધ્રુવ હૈ.

મેરે પાસ તો અજબ ગજબકા શંભુમેલા જમા હો ગયા હૈ, ઔર અભી બઢતા જાતા હૈ, તો અભી તો ઔર બઢેગા. જો જો મેરે હૈં ઉનકે પ્રતિ રાગ-દ્વેષ, વૈરભાવ પુષ્ટ કરતે રહે હૈં. મેરે વિચાર-ભાવના યા કાર્ય આદિકે પ્રતિ અસહિષ્ણુતા ઔર ઉગ્રતા બઢા રહે હૈં ઔર ચાહતે હૈં કિ હમ હી હમ બને રહેં.- યહ કૈસે પૂરા પડેગા ?

એક શિષ્ય ખુરાકમેં ફેરફાર કરનેકી આજ્ઞા દી થી, કારણ કિ ઈસ પ્રકારકે ખુરાકસે શિષ્યકે કુટુમ્બમેં અશાંતિ ઉત્પન્ન હો ગઈ થી. પરંતુ વહ શિષ્યને ફેરફાર કરનેકો માના હી નહીં તબ શ્રી ગુરુદેવને કહા- ઐસી સ્થૂલ બાત યા પદાર્થ આપ છોડ નહીં સકતે હૈં તો ફિર સાધનામેં કૈસે આગે બઢોગે ? ઈસમેં તો સભી કુસ્વભાવકો છોડના પડતા હૈ. ઔર સારે જગતકો મનમેંસે નિકાલના હોતા હૈ. કહને ભરકી શરણાગતિ હૈ. આચરણમેં તો મૈં-મૈં ઔર મેરા-મેરા હૈ. શરણાગતિ અર્થાત્ ભક્તિ અર્થાત્ અતિશય પ્રેમપૂર્ણ ભાવકા નિરન્તર અતૂટ અનુસંધાન.

ઈશ્વરમેં અપની ભક્તિ સહી તૌરસે ઔર દઢ નિષ્ઠાસે સિધ્ધ કરના ચાહતે હો તો નિતાંત અનિવાર્ય હૈ કિ ઈશ્વરકી આજ્ઞાકા પ્રમાદસે યા લોભસે, મદસે, મોહસે યા ક્રોધસે કિંચિત્ માત્ર ભી ઉલ્લંઘન મત કરેં.

જિસને સચ્ચી શરણાગતિ લી હૈ વહી તો આજ્ઞાકા અનાદર કરનેકી કલ્પના ભી નહીં કર સકતા ઔર ઈસી કારણસે તો વહ સદા સર્વદા સુખી ઔર પ્રસન્ન હી રહતા હૈ. વહ દુ:ખી કિસ પ્રકાર હો સકતા હૈ. શરણાગતિમેં તો અપના સબકુછ સમર્પિત હો જાતા હૈ, અપને આપકો સમર્પિત કરના હૈ અર્થાત મિટા દેના હોતા હૈ.

જો અયોગ્ય સ્વભાવ છૂટતા નહીં હૈ યા પરિવર્તન નહીં હોતા હૈ તો શરણાગતિકી તો ઠીક, અપિતુ મૈં યહી કહૂંગા કિ ઐસે સંગકા લાભ હી ક્યા હૈ ? ઔર તબ તો કહના પડેગા કિ ક્યા વાસ્તવમેં સત્સંગ હુઆ હૈ યા બદ્‌સંગ ? ભગવાનકો પ્રાપ્ત કરનેકા દામ હૈ- શરણાગતિ-

કહહિં સત્ય પ્રિય બચન બિચારી । જાગત સોવત સરન તુમ્હારી ॥
તુમહિં છાઁડિ ગતિ દૂસ રે નાંહીં । રામ બસહૂ તિન્હકે મનમાહી ॥

યત્કરોષિ યદશ્નાસિ યજ્જુહોષિ દદાસિયત્ (ગી. ૯-૨૬)
યત્ તપસ્યસિ કૌન્તેય તત્કુરુષ્વ મદર્પણમ્ ॥ (ગીતાજી ૯-૨૭)
કાયેન વાચા મનસૈન્દ્રિયૈર્વા બુદ્ધ્યાત્મના વા પ્રકૃતે સ્વભાવાત્ ।
કરોમિ વેદ યયત્સકલં પરસ્મૈ નારાયણાયેતિ સમર્પયામિ ॥

નિષ્કર્ષ કિ કર્મમાત્ર મુઝે અર્પણ કરતા રહે તો હે અર્જુન તૂં નિશ્ચિત હી ‘ ‘મામુપૈસ્યામિ-મુઝે પ્રાપ્ત કરેગા.”

ભગવાનકો સતત અપને સન્મુખ દેખતે રહના ઔર અત્યંત પ્રેમપૂર્વક કર્મમાત્ર ઉન્હીંકો અર્પણ કરતે જાના.

તુમ્હારા એક દુષ્કર્મ અનેક દુષ્કર્મ કરા રહા હૈ

વિલક્ષણતા ઔર વિપત્તિ તો બસ યહી હૈ કિ કિસીકો સોચના સમઝના હૈ નહીં ઔર પગ પગ પર સામનેવાલોંકી-દૂસરોંકે લિયે ફરિયાદ પર ફરિયાદ કરના હૈ. ફરિયાદકા જવાબ ચાહિયે તો બહુત આસાનીસે મિલ જાયેગા. જવાબ હૈ- તુમ અપને મનકે સાથ બાત કરકે સહી સહી જાન લો કિ ક્યા સચમેં હી તુમ ફરિયાદોંકા જવાબ ચાહતે હોં ? ફરિયાદોંકા નિરાકરણ ચાહતે હો ? યદિ તુમારા મન હા કહેં તો ફિર દૂસરા પ્રશ્ન યહ પૂછો કિ- હે મેરા મન ! તૂમ ફિર દૂસરોંકે દોષ, દૂસરોંકી ક્ષુદ્રતા વ દૂસરોંકી ભૂલ દેખનેમેં હી ક્યોં દિનરાત લગા હુઆ રહતા હૈ.

તીન બંદરોંકી બાત સમઝનેકી જરૂર હૈ- અપને કાનોંસે દૂસરોંકી નિંદા ફરિયાદ સુનના નહીં, અપની જીભસે દૂસરોંકી નિંદા, અપમાન કરના નહીં, અપની આઁખોસે દૂસરોંકી બૂરાઇ દેખના નહીં.

આજકા માનવજીવન વજનદાર નહીં રહા. દિનપ્રતિદિન હલકા હોતા જા રહા હૈ. મન વાસના, લાલસાઓંસે ઘિર ગયા હૈ. ઈસલિયે માત્રામેં જયાદા સ્વાર્થ હોતા જા રહા હૈ. અપને સ્વાર્થમેં અપની સુવિધાઓ અપની લાલસાપૂર્તિમેં થોડીસી પ્રતિકૂલતા આ જાતી હૈં તો હમ ફરિયાદોંકા શોરગૂલ મચાનેમેં લગ જાતે હૈં. ઈતના હલકા હમારા જીવન હોતા જા રહા હૈ લગતા હૈ કિ થોડાસા ઝકોરા આતા હૈ તો હમારા મન રુઇકી સમાન ઉડને લગતા હૈ, શોરગૂલ કરને લગતા હૈ, ઔર ફિર રૌના-ધોના, ઝઘડા, દ્વેષ, ઈર્ષા ઔર વેરઝેરકી અગ્નિ હમેં ઔર હમારે આસપાસમેં ઉદ્વેગ સંતાપ બનાયે રખતી હૈં.

મનકો ઈતના હલકા મત હોને દો. મનમેં કર્તવ્ય, ત્યાગ ઔર પ્રેમકી ભાવનાયેં રખો. સ્વાર્થ ઔર લાલસાઓંસે મનકો બાહર નિકાલો. મનકો થોડા થોડા ઉચ્ચ સ્તર પર લે જાઓ. ફરિયાદ કરો પરંતુ દૂસરોંકે સામને નહીં, અપને મનકે સામને કરો. મનકી કરો, મનકો સુધારો. મનકી શક્તિ બઢાઓ. પ્રેમ, પ્રસન્નતા, સહનશીલતા, ધૈર્ય આદિ બઢાઓ ઔર મનકો કાબૂમેં રખો. સ્વાર્થવૃત્તિ છોડો.

સમઝદારી સહનશીલતા ઔર સહાનુભૂતિકી કમી હોતી હૈ તબ એક દૂસરેકે દોષ દેખનેકી, દૂસરેકી નિંદા કરનેકી, હર બાતમેં દૂસરેકી ભૂલ દેખનેકી સ્પર્ધા શુરુ હો જાતી હૈ. ફિર લોભ ઔર

સ્વાર્થ બઢ જાતા હૈ. ફિર અહમ્ બઢતા હૈ. ફિર એક-દૂસરેકે લિયે કુછ ભી ત્યાગ કરનેકી વૃત્તિ નહીં રહતી. ફિર રાગ-દ્વેષ, ઝઘડાકા સામ્રાજય ફૈલ જાતા હૈ. સહન કરના ઔર ક્ષમાશીલ હોના- યહ સબસે બડી સંપત્તિ વ સત્તા હૈ. દૂસરોંસે હૃદયકી ઉદારતા, વિશાલતાકી આશા રખતે હો તો પહલે યહ તો દેખો કિ તુમ સ્વયં વૈસી ઉદારતા ઔર વિશાલતા રખતે હો ક્યા ?

જીવનકી હરએક ઘટના હમારા જીવન હૈ. ઔર ઈસલિયે હરએક ઘનાઓંકા મહત્વ હૈ. મહિમા હૈ. વહ હમેં કુછ ન કુછ સિખાતી હૈ પરંતુ હમ સિખતે નહીં હૈં ઔર ઉનકા સહી ઉપયોગ કરતે નહીં હૈ. જીવન યૂઁ હી વ્યતિત હોતા જાતા હૈ. હમ કુછ સિખતે નહીં, અપનાતે નહીં, પરિવર્તન કરતે નહીં.

જીવનકો ઠોસ બનાના ચાહિયે. ઈસકે લિયે જીવનકી પ્રત્યેક ઘટનાકા મૂલ્ય સમઝકર ઉસકા ઉપયોગ કરના સિખો. એક-એક ઘટના મનુષ્યકો ઉપર લે જાનેકી સીઢી હૈ. પરંતુ દુરુપયોગ કરોગે તો વહી સીઢી નીચેકી ઔર લે જાતી હૈ. તુમ નીચે-નીચે જા રહે હો. ખૂબ સમઝો. કિતના હી પઢો, સમાજકે કહલાનેવાલે બડે બડે- ઉઁચે ઉઁચે લોગોંકે સાથ ઘૂમો, ફિરો ઔર બડી હોંશિયારીસે બોલચાલ, હાવભાવ કરને પર ક્ષણિક સુખ પ્રાપ્ત કરોગે, ઔર કુછ નહીં.

માનવ જીવનમેં આત્મિક વિકાસ પ્રાપ્ત નહીં કરોગે તો ફિર કહાઁ કિસ યોનિમેં રહકર પ્રાપ્ત કર સકોગે ? સોચો તો સહી ! સહી આત્મનીરિક્ષણ કરો. અપની ભૂલોંકા સ્વીકાર કરો. અપને દોષોંકો સમઝો ઔર ઉનસે છૂટનેકા ગંભીર નિશ્ચય કરો. પુરુષાર્થ કરો. ઉપરી હાવભાવસે ઔર ઘૂમને ફિરનેસે તુમ કુછ પ્રાપ્ત નહીં કર રહે હો ઈસ બાતકો સમઝો.

તુમ તુમ્હારે પરિક્ષક હો જાઓ તો તુમ્હારી સભી સમસ્યાઓંકા હલ કૈસે હો સકતા હૈ યહ તુમ્હેં આસાનીસે માલૂમ પડ જાયેગા. નિશ્ચિત સારા યશ તુમ અપના માનતે હોં, દૂસરોંકો અપશય દેતે રહતે હો. જો કુછ અચ્છા હૈ વહ મૈંને કિયા, મૈંને કહા, મેરા હૈ, ઔર ખરાબ હૈ વહ તો દૂસરોંકા હૈ. વાહ ભાઈ ! તુમ હી એક અચ્છે હો !! દૂસરોંકો દોષિત ઠહરાનેકા ઔર બૂરા બતલાનેકા કામ જો કિયા જાતા હૈ ઉસકે કર્તા તુમ હો યહ મત ભૂલો. તુમ કહતે હો "મૈં કભી એસા કરતા નહીં, મૈંને કભી બૂરા કિયા નહી, ઈત્યાદિ" યહ કહના ચતુરાઈ માત્ર હૈ. ઔર કુછ નહીં. દેખો ! યહ કભી મત ભૂલો કી તુમ્હારી પ્રત્યેક ક્રિયાકા પ્રતિસાદ કહીં ન કહીં પર જરૂર ઉઠતા હી હૈ ઔર વહ ઉઠેગા હી. તુમ ચાહો યા ન ચાહો, તુમ્હારી ક્રિયાકા પ્રત્યાઘાત ઉઠેગા હી યહ નિયમ અબાધિત હૈ. ઈસમેં અપવાદ હૈ નહીં કોઇ ભી ઈસસે બચ નહીં સકતા.

તુમ્હારા એક દુષ્કર્મ અનેક દુષ્કર્મ કરા રહા હૈ, યહ ક્યોં નહીં સમઝ સકતે હો યહી બડા આશ્ચર્ય !!! એક સત્કર્મ અનેક સત્કર્મ બઢાતા હૈ. કઈયોંકો સુખ-શાંતિ પહુંચાતા હૈ. યહ સમઝો જીવન પલટા દો. દોષોંકો પહચાનો. ભૂલકા સ્વીકાર કરો. ક્ષમા માંગલો. સહી પશ્ચાતાપ કરો ઔર જો ભી સહન કરના પડે ઉસે સહન કરનેકો તત્પર રહો. પરંતુ સત્યમાર્ગ પર ડટ કર રહો. દૂસરોંકો દોષિત મત ઠહરાઓ.

વંશપરંપરાકે નાતે ઉપદેશક યા ગુરુદેવ માનના મુઝે જંચતા નહીં હૈ

બોમ્બે, રામમહલ, ૨૨-૧૧-૫૮, જયરામભાઈકા પ્રશ્ન :- ઉપદેશક કૌન હો સકે ? વંશપરંપરાસે ?

શ્રી ગુરુદેવ :- દેખો જયરામભાઈ પ્રભાવ તો તપ વ ત્યાગકા હી પડતા હૈ. તપ, ત્યાગ, જ્ઞાન આદિ ગુરુદેવકી ગાદી પર બૈઠને માત્રસે હી ઉત્તરાધિકારીમેં નહીં આ જાતે હૈં.

સમર્થ ગુરુદેવ સુપાત્ર શિષ્યકો અપની આધ્યાત્મિક સામર્થ્યકો અપને સંકલ્પબલસે યા યોં કહો કિ શક્તિપાતકી પ્રક્રિયાસે અપને સુપાત્ર શિષ્યમેં આધાન કર સકતે હૈં ઈસમેં કોઈ સંદેહ નહીં. લેકિન યહ કવચિત હી ઘટતા હૈ. જૈસે પરમહંસદેવજી ઔર વિવેકાનંદજીમેં સ્પષ્ટ દેખા ગયા.

કઈ જગહ દેખનેમેં આતા હૈ કિ વંશપરંપરાકો લોગ માનતે હૈં ઔર ઉસે હી કલ્યાણકા માર્ગ સમઝકર અપનાતે હૈં. મૈં ઈસમેં માનતા નહીં હૂં વંશપરંપરાકે નાતે કિસીકો ઉપદેશક યા ગુરુદેવ માનના યહ મુઝે જંચતા નહીં હૈ. એક કથા કહું ?

પયગંબર સાહિબકે દોહિત્ર સાદિક સાહેબ થે. વિદ્વાન સંત થે. ઉનકે પાસ દાઉદ નામકે તપસ્વી સાધુ આયે, ઔર ઉપદેશ દેનેકી પ્રાર્થના કી. સાદિક સાહબને કહા- આપ તો તપસ્વી હી હૈં. તપકા પ્રભાવ હૈ કિ મલિનતાકો તો ખાક કર હી દેવે. ઉસ પર તપસ્વી સાધુને ફિર પ્રાર્થના કરતે હુએ કહા કિ આપ તો પયગંબર સાહબકે દોહિત્ર હૈ, ઉપદેશ દેનેકા આપકા અધિકાર હૈ હી. ઔર વિશેષમેં આપ તો યોગ્યતા ભી પ્રાપ્ત કર ચુકે હૈં.

જવાબમેં સાદિક સાહબને કહા- "ઉપદેશ દેનેકી યોગ્યતા સિર્ફ અપને આત્મિક ઉન્નતિસે, તપ, ત્યાગ, સદાચારસે હી મિલતી હૈ, ન-કિ વંશપરંપરાકે નાતે સે. વંશપરંપરાકે નાતે દિયે જાતે ઉપદેશ તો સિર્ફ વારિકા મંથન જૈસા વ્યર્થ હોતા હૈ.

સ્ત્રીયોંકે આદર સત્કારકે દ્વારા મનુષ્ય અભ્યુદય પ્રાપ્ત કરતા હૈં

હિન્દુશાસ્ત્રકે અનુસાર વૈદિક દર્શનશાસ્ત્રકી સાત શ્રેણિયાં હૈ. ન્યાયદર્શન તથા વૈશેષિક દર્શન-યે દોનં પદાર્થવાદ સમ્બન્ધી દર્શનશાસ્ત્ર કહાતે હૈં. યોગદર્શન ઔર સાંખ્યદર્શન યે દોનોં સાંખ્ય પ્રવચન સમ્બન્ધી દર્શન હૈં. ઔર વેદકે કર્મકાંડ, ઉપાસના કાંડ, જ્ઞાનકાંડકે અનુસાર તીન દર્શન હૈ-યથા-કર્મમીમાંસા દર્શન, દૈવી મીમાંસા દર્શન, બ્રહ્મમીમાંસા દર્શન.

ઈન સાતોં દર્શનોંકે સિધ્ધાંતોમેં પુરુષ ઔર પ્રકૃતિ સમ્બન્ધી વિચારકા રુપાંતરસે વર્ણન હૈ. પરંતુ પ્રકૃતિકા વિસ્તૃત માહાત્મ્ય સાંખ્યપ્રવચન દર્શનોં ઔર મીમાંસા દર્શનોમેં બહુત કુછ પાયા જાતા હૈ.

વૈદિક દર્શનશાસ્ત્રોંકે અનુસાર સૃષ્ટિકાર્યમેં પ્રકૃતિકા બહુત કુછ પ્રાધાન્ય હૈ. ચાહે કોઈ દર્શનશાસ્ત્ર ઉસકો મૂલ પ્રકૃતિ કહે, સભી દર્શનશાસ્ત્રોંકા યહી સિધ્ધાંત હૈ કિ સૃષ્ટિ ક્રિયામેં પ્રકૃતિકા હી પ્રાધાન્ય હૈ. અત: સર્વ શાસ્ત્ર સંમત સિધ્ધાંત કે વિષયમેં વિચાર કરનેકી આવશ્યકતા નહીં હૈ. જિસ પ્રકાર ધર્મપથ પર ચલકર પ્રકૃતિકી સેવા કરનેસે મનુષ્ય અભ્યુદયકો પ્રાપ્ત કરતા હૈ, જિસ પ્રકાર જગજજની મહામાયાકે અર્ચન ઔર સેવા દ્વારા મનુષ્ય અભ્યુદય ઔર નિ:શ્રેયસકો

પ્રાપ્ત કરતા હૈ, ઉસી વૈજ્ઞાનિક સિધ્ધાંતકા અવલમ્બન કરકે ધર્મકે ગતિવેત્તા પૂજયપાદ મહર્ષિયોંને ઈસ સિધ્ધાંતકા નિર્ણય કિયા હૈ કિ સ્ત્રીયોંકે આદર-સત્કારકે દ્વારા વ નારીયોંકી પ્રસન્નતાકે દ્વારા મનુષ્ય અવશ્ય હી અભ્યુદય પ્રાપ્ત કરતા હૈ. (મનુસ્મૃતિ અ: ૩:૫૫-૫૯)

હમને તો બચપનમેં સુના હૈ કિ કુતુબ મિનાર પૃથ્વીરાજ ચૌહાણને બનવાયા થા, ઔર ઉસકા નામ પૃથ્વીલાટ થા. સાત મઝલેકા થા, ઔર વહાઁ વેધશાળા બની થી. ઉપર ચઢકર આકાશીય નક્ષત્ર આદિ દેખનેકો સાત મઝલોંકા નિર્માણ મધ્યમેં કિયા થા.

૨૭ નક્ષત્રોંકે ૨૭ મંદિર પૃથ્વીલાટકે આસપાસમેં થે. પૃથ્વીલાટકે ૧૨ રાશિયોંકા ૧૨ વિભાગ થે. મંદિરોકા ધ્વંસ કરકે વહાઁ મસ્જિદ બનવાઈ થી.

રામરાજયકી વિશિષ્ટતા

આજ ભી ઈતને યુગોંકે પશ્ચાત્ ભી રામરાજયકી ઈચ્છા હોતી હૈં. રામરાજયકે એક અનન્ય ઉપાસક મહાત્મા ગાંધીજીને બિના સત્તાકે વ બિના તાજકે, કેવલ ત્યાગ વ પ્રેમભાવનાકે પ્રભાવસે સ્વરાજયકી પ્રાપ્તિ ભારતકો કરા દી હૈ.

રામ રાજય બૈઠે ત્રયલોકા । હર્ષિત ભયે ગયે સબ શોકા ॥

ભગવાન રામજીને વિશ્વકલ્યાણકે લિયે અપનેકો સંપૂર્ણરુપસે સમર્પણ કર દિયા અપને હી જીવન વ્યવહાર વ આચરણોંમેં. આદર્શોકી સમ્યક પૂર્તિ કર દી, યહી ઉનકી વિશિષ્ટ શાસન શૈલી. પરિણામમેં યથા રાજા તથા પ્રજા પ્રજામેં ભી-

બૈર ન કર કાહૂ સન કોઈ । રામ પ્રતાપ વિષમતા ખોઈ ॥

સબનર કરહિં પરસ્પર પ્રીતી, ચલહિં સ્વધર્મ નિરત શ્રુતિરીતી ॥

સબ ઉદાર સબ પર ઉપકારી । ઈસીકા પરિણામ હૈ કિ કહીં શોક નહીં હૈ, રોગ નહીં હૈ.

દૈહિક દૈવિક ભૌતિક તાપા । રામરાજ નહિં કાહુહિ વ્યાપા ॥

રામરાજયમેં એક ધોબી ભી બોલ સક્તા થા. ઉસકા સુનકર નીત્તિમત્તાકો સાર્વજનિક સ્તર ગહરાઈસે સોચા ગયા થા. નીતિ ઈતની ઠોસ થી. યથા રાજા તથા પ્રજા અબ તો હર એક કાર્યમેં પહલેં યહી સોચા જાતા હૈ કિ કરને પર હમે ક્યા ફાયદા હોગા. નેતા, વ્યાપારી, અફસર, ઉદ્યોગપતિ, જનતાકે સાધારણ જન-ક્ષત્રિય-બ્રાહ્મણ આદિ ઉપદેશક, હમલોગ અર્થાત્ સાધુલોગ ભી સબકી સૌદાબાજી દષ્ટિ ઔર બુધ્ધિ હો ગઈ હૈ.

રામરાજય યાની નીતિ-સદાચારકા રાજય, નીતિ હોગી વહાઁ શુધ્ધ અન્ન, ઘી, દૂધ ઔર ઔષધિ હોગી. વહાઁ ઉસીમેં મિલાવટ નહીં હોંગીં. ઈસલિયે-

અલ્પ મૃત્યુ નહિં કવનિઉ પીરા । સબ સુંદર સબ નિરુજ શરીરા ॥

નહિં દરિદ્ર કોઉ દુ:ખી ન દીના । નહિં કોઉ અબુધ ન લક્ષણહીના ॥

લક્ષણહીના અર્થાત્ નીતિહીન અર્થાત્ માનવશરીરધારી કોઈ થા હી નહીં ઐસે માનવ સમાજકો પ્રકૃતિ ભી અપને પંચમહાભૂતોંકે સમેત પ્રણામ કરતી હૈ ઔર પ્રેમપૂર્વક તત્પરતાસે

સબ કુછ સમર્પણ કરતી હૈં:-

બિધુ મહિપુર પિયૂષન, રવિ તપ જેતનેહિ કાજ ।
માંગે બારિદ દેહિં જલ, રામચંદ્રકે રાજ ॥
શશ સંપન્ન સદા રહ ધરણી । ત્રેતા ભઈ સત્‌યુગકી કરણી ॥

માનવ જબ સતયુગી હોગા તો પ્રકૃતિકો ભી સતયુગી હોના હી પડતા હૈ. 'કાલ કર્મ સ્વભાવ ગુણ કૃત દુ:ખ કાહૂહિ નાહિં, યહી સતયુગ હૈં. પ્રજાકી આબાદી વહી રાજયકી આબાદી હૈ. રામરાજયકા વિસ્તાર હૈ- "ભૂમિ સપ્તસાગર મેખલા"

રામરાજય કર સુખ સંપદા, બરણિ ન સકહિં ફણીશ શારદા ॥

આજ સંસાર વિષમ હૈં- કિસીકો સુખ સંતોષ નહીં, કારણ સિર્ફ યહી કિ ઔરોંકે લિયે જલન હૈં. પરસ્પર નિંદા વ જલનકે વિષમેં સંતપ્ત હૈં.

શ્રી ગુરુદેવ ૨૫-૧૧-૫૮ કો પ્લેનસે નાગપુર હોકર શિવનીકે લિયે પધારેં. શિવનીમેં ૨૭-૧૧-૫૮ સે નેત્રયજ્ઞ પ્રારંભ હો રહા હૈ.

પુષ્કરમેં શ્રી ગુરુદેવને માઁ વ હરિભાઈકો કહા થા, "કુછ એસા લગતા હૈ કિ શિવની નેત્રયજ્ઞકે સમય મેરા શરીર જકડ જાયેગા. કુછ પક્ષઘાત જૈસા હો જાયેં." માઁ કો ઈસમેં ખૂબ ચિંતા બઢ ગઈ. માઁ ને કહા- "આપ શિવનીકે કેમ્પમેં કાર્ય પ્રારંભ કરાકર પુષ્કર જલ્દી પધારેંગે યહ બચન દો." શ્રી ગુરુદેવને કહા- માઁ, મૈં કોશિષ કરુંગા. શિવનીમેં પીછેકે કાર્યોંકો દેખનેકો મૈં ઠહરુંગા નહીં.

શ્રી ગુરુદેવને ડહાણૂસે દેવદિવાલી ૨૦-૧૧-૫૮ કો માઁ કો પત્રમેં લિખા કિ મેરા સ્વાસ્થ્ય ઠીક હૈ. ઔર કલ બંબઈ જા રહા હૂં. તુમ ચિંતા કરના નહીં. શિવનીસે ૪-૧૨-૫૮ કો પત્રમેં લિખા- કિ મેરા સ્વાસ્થ્ય ઠીક, ચિંતા નહીં. મોટાભાઈ તથા તુમારા પત્ર મિલા. મૈં આરામ કરુંગા તુમ ચિંતા ન કરના એક રાતકો તબિતય બહુત ખરાબ હો ગઈ થી. અબ ઠીક હૈ.

શ્રી ગુરુદેવને ૮-૧૨-૫૮ કો પુષ્પાબહનકો પત્રમેં લિખા- તુમ્હારે પત્રકે ઉત્તરમેં મૈંને દો પત્ર દિયે પર તુમને જવાબ ભી નહીં દિયા. ઔર તો ઠીક પર મુઝે તો તુમ્હારી સ્મૃતિ ભૂલા હી નહી સકતી. પ્રિય પુત્રી, તુમ ક્યા મેરે પાસ રહકર મુઝે સંતોષ દોગી ? રણછોડદાસકા આશીર્વાદ

અનંતપુરસે ૨૩-૧૨-૫૮ કો લિખા- માઁ, સાદર આશિરવાદ. તબિયત મેરી ખરાબ હૈ અચ્છી નહીં હૈ. ચિંતા નહીં કરના. થોડે હી દિનમેં સુજાલપુર જાનેકા વિચાર કરતા હૂં. તુમ ચિંતા નહી કરના ઔર દુ:ખી નહીં હોના.

પૂજારીજી દીનાનાથજી કી નોટમેંસે :- (૧૯૫૮)

(૧) ચિત્રકૂટમેં ભગવાનને પૂજાકા વિધિ વિધાન સમઝાકર પૂજામેં મુઝે રખા થા. (૨) ફિર ગોંડલ પૂજા કરને ભેજા થા. (૩) ઉજ્જૈન કુંભ પર હમને બદ્રીનાથ જાનેકી આજ્ઞા માંગી. ભગવાનને કહા- અભી નહીં, બદ્રીનાથજી બુલાનેવાલે હૈ. દો સાલ બાદ પૂ. હરિચરણદાસજી બિમાર થે. તબ ભગવાનને (શ્રી ગુરુદેવને) વહાઁકા અન્નક્ષેત્ર ચલાને ભેજા યહ ભગવાનકી સર્વજ્ઞતાકા અનુભવ

હૈ.

(૪) ચિત્રકૂટમેં હમારા સ્થાન-આશ્રમમેં રહા થા. તભી ભગવાનને કહા- તુમકો પત્તા નહીં કહાં-કહાં પૂજા સેવા કરના હૈ. ઔર પીછે યહ પત્ર ભેજે થે. યહાં નીચે દિયા ગયા હૈ. પુષ્કર પૂજામેં રહને પર ઉપરોક્ત સર્વજ્ઞતા મહતિ-કૃપાકા અનુભવ.

પ્રિય દીનાનાથદાસજી સાદર આશીરવાદ. તુમારા પત્ર મિલા પઢકર ચિન્તા કો સ્થાન મિલા- તુમ થોડે શાન્તિપૂર્વક રહો સ્વમાન અપને આપ પ્રાપ્ત હોગા. કોઈ સ્થાન પર જાને કા જો વિચાર હૈ સ્થાન તો જબ ચાહો મિલ જાયેગા પર મેરે વિચાર સે યહ ભગવત સેવામેં બાધા આજાવેગી સેવા કરના સબ કા કામ નહી ઈસમેં અનુરાગકી આવશ્યકતા રહતી હૈ યહ આપ જાનતે હૈ, ઔર આપ કે રહતે હમકો ભી ફિકર નહીં રહતી યહ સબ સોચકર આપ થોડી શાન્તિ રખકર મન કો સમત્વ મેં રખે ઔર સેવા કરે. ઔર તો ક્યા લિખુ તૂમ સમઝદાર હો. રણછોડદાસકા આશીરવાદ. યહ પત્રકા ઉપદેશ ઠોસં હૈ. હમેં અશાન્તિ ઉદ્વેગમેં યહ પત્ર પઢ લેનેસે શાન્તિ પ્રાપ્ત હોતી હૈ...(દીનાનાથ)

સુજાલપુર, ૪-૧-૫૯ સે ૭-૩-૫૯, મૈં, જયોતિબહન, બચીબહન, વ રમેશ સુજાલપુરમેં શ્રી ગુરુદેવકે દર્શનકો પહુંચે તબ શ્રી ગુરુદેવને કહા- શિવનીમેં તો પરમાર્થ કાર્યકો દેખકર ડર કરકે પક્ષઘાત ભગ ગયા હૈ. મેરે શરીરકો લગ તો ચુકા થા, પરંતુ રહ નહીં સકા- સો ભગ ગયા. લેકિન કભી હોગા જરૂર.

ભગવાન ખૂબ ખૂબ આતુર હૈ આપકે હૃદયમેં બિરાજનેકો

કર્મફલકે અનિત્ય ભંડારકો સત્ય સમઝતે હૈં ઔર ઉનકે અધીન રહતે હૈ ઉન મનુષ્યોંકો નિત્ય આત્મતત્વકા માન યા અનુમાન હોતા નહીં હૈ. યે લોગ બાર બાર જન્મ મૃત્યુ ભોગતે હૈ.

જિનકી પાપકર્મ, અનીતિમેં પ્રવૃત્તિ હે, ઉનકી ઈન્દ્રિયાઁ અત્યંત અશાંત રહતી હૈ. મન કભી સમાધાન નહીં પાતા હૈ. અર્થાત્ ચંચલ, અશાંત રહતા હૈ. ઐસે લોગોંકો આત્મજ્ઞાન નહીં હો સક્તા. ઈસ શરીરમેં આત્મદેવ બિરાજમાન હૈ, શરીરરુપી રથમેં આત્મદેવ બિરાજે હૈં. રથકા સારથી બુધ્ધિ હૈ, ઈન્દ્રિયાઁ ઘોડે હે, મન લગામ હૈ, કઠોપનિષદમેં નચિકેતાકો યહ સારા જ્ઞાન યમરાજને સમજાયા હૈ, યહ સમજને યોગ્ય હૈ.

આત્મજ્ઞાન માને ક્યા ? સર્વવ્યાપક આત્માકા અનુભવ વિવેકી પુરુષ તીવ્ર બુધ્ધિકે દ્વારા કર સકતા હૈ. જીવાત્મા દેહ-ઈન્દ્રિયોંસે પરે હોકર પ્રકાશિત બુધ્ધિમેં સ્થૂલ દેહ, ઈન્દ્રિયાઁ આદિકા લય કરતા હૈ ઔર બુધ્ધિકા લય મહત્ત્વમેં કર દેતા હૈ. ઔર મહતત્વકો આત્મામેં લીન કરતા હૈ તબ આત્મજ્ઞાન હોતા હૈ. તાત્પર્ય કિ પ્રત્યાહારકા અનુષ્ઠાન કરકે ઈન્દ્રિયોંકો અંતર્મુખ કરના ચાહિયે. તબ આત્માકા જ્ઞાન હોતા હૈ. મનુષ્ય જિસકે દ્વારા સ્વપ્ન ઔર જાગ્રતમેં પ્રતીત હોનેવાલે દશ્ય દેખતા હૈ વે મહાન ઔર વિભુ આત્માકો જાનકર શોક નહીં કરતે હૈં.

સુખી હોનેકા સરલસે સરલ ઉપાય યહી હૈ કિ હમ સદૈવ ભગવાનકી સલાહ લેકર હી હર

કોઈ કાર્ય-ક્રિયા કરેં. ભગવાનકો સદા અપના માર્ગદર્શક સમઝેં. ભગવાનકી પ્રસન્નતાકા ખ્યાલ રખકર હી હર એક વિચાર, ભાવ વ કર્મ કરેં. જિસસે ભગવાનકી અપ્રસન્નતા હો એસે કાર્ય કર્મ, વિચાર યા ભાવ તક મનસે ખૂબ પુરુષાર્થકે દ્વારા દૂર કરેં.

ભગવાન તો ભાવકે ભૂખે હે

યહ મત સમઝો કિ ભગવાનકો આપસે દૂર-દૂર રહના પસંદ હૈ. ના, ના ભગવાન ખૂબ ખૂબ આતુર હૈ કિ કબ વૈ આપકે હૃદય-મંદિરમેં બિરાજમાન હો. ઈસકે લિયે વે સહીમેં ખૂબ ઉત્સુક હૈ- આપકે યહાં બિરાજનેકો. જાનત તુમહિં તુમ્હહિ હોઈ જાઈ :- કારણ શ્રીરામકો જાનના વહી હૈ જિસમેં જાનનેવાલા સ્વયં રામરુપ હો જાતા હૈ. શ્રીરામતત્વ જ્ઞાનકા વિષય નહીં, શ્રીગોસ્વામીજીને કહા હૈ-

જાનત તુમહિ તુમ્હહિ હોઈ જાઇ । સો જાનેઉ જેહિ દહુ જનાઇ ॥

શ્રીરામ પરાત્પર પરમ નિર્ગુણતત્વ પરબ્રહ્મ હૈ. મન, ઈન્દ્રિયાઁ, વાણી ઈત્યાદિસે અગમ્ય હૈ- પરે હૈ- ગુણાતીત હૈ. મન, બુધ્ધિસે પરેં હૈં. માનવ બુધ્ધિ સિમિત હૈ.

અપને જો કુછ ભી દેખતે, સુનતે, જાનતે હૈં, યે સબ અપની સીમિત બુધ્ધિસે જિતના ગ્રાહ્ય હોતા હૈ ઉતના હી હૈ. અર્થાત્ હમ યહ કદાપિ નહીં કહ સકતે હૈં કિ હમ જો જાનતે હૈં વહી સંપૂર્ણ હૈ વહી બરાબર હૈ, વહી સત્ય હૈ. ગીતાજીમેં ભી યહી બાત હૈ. અર્જુનને ભગવાનકે વિરાટ સ્વરુપકા દર્શન કરકે ભયભીત હોતે હુએ કહા હૈ- આપકે યહ વિરાટ સ્વરુપકા દર્શન કરના મેરે વશકી બાત નહીં હૈ; આપ તો મુઝે વહી દ્વિભુજ સ્વરુપકા દર્શન દીજિયે-કરાઈયે.

ભગવાનસે નાતા હોના ચાહિયે. અગર હમારે ઔર ભગવાનસે કોઇ સંબંધ, નાતા નહીં હૈ તો હમેં ઉનસે ભી ઘબરાહટ હોગી. ભક્ત ભગવાનકો અપને વ્યક્તિગત ભાવકો લેકર હી ઔર ઉસી ભાવકે હી અનુરુપ દેખના ચાહતે હૈં. હમ કહતે હૈં ઔર ભગવાન સુનતે હૈં. ભગવાન તો ભાવકે ભૂખે હૈં.

યહ તો અપની અનુભૂતિકી બાત હૈ કિ પ્રાણીમાત્રકા અપના નીજિ સ્વભાવ હોતા હૈ. કુત્તાકા સ્વભાવ ઘોડેકા સ્વભાવસે દૂસરે પ્રકારકા હૈ. કુમુદકા સ્વભાવ કૃષ્ણાકે સ્વભાવસે દૂસરે પ્રકારકા હૈ. અર્થાત દોનોં કા અપના-અપના અલગ-અલગ સ્વભાવ હૈં.

ફિર દૂસરી બાત ભી ઈસમેં હૈ. સબકા સ્વભાવ અલગ હૈ, ઔર વહ ભી કૈસા હૈ ઈસકા સહી પત્તા સબકો હોતા નહીં હૈ. અપના સહી સ્વભાવકો પિછાનના- પહચાનના ઔર જાનના યહ સાધના હૈ, પુરુષાર્થ હૈ. જબ અપનેમેં ક્યા ક્યા હૈ ઈસકા પતા પડતા હૈ, તભી અપનેકો માલૂમ પડને લગતા હૈ કિ અપનેમેં ક્યા ક્યા નહીં હૈ. હમારેમેં ક્યા ક્યા દોષ હૈ ? હમારી ક્યા ત્રુટિ હૈ ?

ઈસકા આશય યહ હુઆ કિ હમારેમેં જો ત્રુટિયાઁ હૈ ઉસકી પૂર્તિ હમેં કરની ચાહિયે. કરનેકી હૈ. વહ કિસ પ્રકારસે ? ભાવકે હી દ્વારા હમારી જો આવશ્યકતા હૈ, હમેં જિસ ભાવકી જરૂરત હૈ, ઉસી ભાવકા નાતા ભગવાનસે જોડકર હમારી જરૂરતકી પૂર્તિ હમ કર દેં.

ઈસ પ્રકાર ભગવાનસે નાતા હૈ- માતા-પિતા, સ્વામી, પ્રિય સખા તો યહાઁ પર ભગવાન ભક્તકે ભાવકે અનુકૂલ હોતે હૈં. ભક્તકે સ્વભાવકે અનુસાર રુપ ધારણ કર લેતે હૈં. વે દયા કરતે હૈ, પ્રેમ કરતે હૈં, રક્ષા કરતે હૈં, મુક્તિ ભી દેતે હૈં.

અર્થાત્ નિર્ગુણ પરાત્પર બ્રહ્મ સગુણ હોતે હૈં. ભક્તકે ભાવનાધિન હોકર સગુણ હોતે હી હૈં. નિર્ગુણ રુપ, સગુણ રુપ, ઈસ પ્રકાર દો રુપ હુએ. તિસરા રુપ હૈ- દશરથનંદન રામ. કબીરજીને કહા હૈં- દશરથ સુત તિહું લોક બખાના રામનામકો મરમ હૈં આના ॥ પાર્વતીજીને યહી શંકા કી હૈ :- રામ કિ અવધ નૃપતિ સુત સોઈ । કી અજ અગુણ અલખ ગતિ કોઈ ॥ ઈસકા સમાધાન કરતે હુએ શિવજી કહતે હૈં :-

તુમ જો કહા રામ કોઉ આના । જેહિ શ્રુતિ ગાવ ધરહિં મુનિ ધ્યાના ॥
કહહિ સુનહિં અસ અધમ નર, ગ્રસે જો મોહ પિશાચ ।
પાખંડી હરિપદ બિમુખ, જાનહિં ઝુઠ ન સાચ ॥
જેહિ ઈમિ ગાવહિં બેદ બુધ, જાહિ ધરહિં મુનિ ધ્યાન ।
સોઈ દસરથ સુત ભગત હિત, કોસલપતિ ભગવાન ॥

ઈસમેં દસરથ સુત' પર જોર દિયા હૈ.

તાત રામ નહિ નર ભૂપાલ । ભૂવનેશ્વર કાલહૂ કર કાલા ॥

ઈસમેં પરાત્પર પરમેશ્વરરુપ પર જોર દિયા ગયા હૈં.

પ્રભુસ્વરૂપ

શ્યામ રંગ હૈ વહ સાત્વિક રંગ હૈ. ભગવાન શ્યામ હૈ. ભક્તોંકે પાપોંકો હરણ કરના સુચિત કરતા હૈ.

ભગવાનકા સાકાર સ્વરુપ નેત્રોમેં આતા હૈ, ઔર નિરાકાર અંતઃકરણમેં આતા હૈં. ભગવાન સાકાર-નિરાકાર સે પરે હૈ ઔર સાકાર-નિરાકાર ભી હૈ. નેત્રોમેં આતે ભી હૈ ઔર નહીં ભી આતે હૈ. અંતઃકરણમેં આતે ભી હૈ ઔર નહીં ભી આતે હૈ. ઈશ્વર અચિંત્ય તત્વ હૈ. ઈસમેં ભક્તકે ભાવોકે અનુરુપ દર્શન હોતે હૈ. જૈસા- પાનીકા વાસ્તવિક રુપ નહીં હૈ. અધિક ઠંડીમેં બરફ હો જાતા હૈ. ગર્મી લગનેસે બર્ફ ગલ જાતી હૈ- જલાકાર હોતા હૈ, અધિક ગરમી લગને પર ભાપ બન જાતા હૈ. ઈસ તરહ ભગવાન બન જાતે હૈં. પરંતુ તત્વ હૈ ઈસમેં સંદેહ નહીં.

"હરિ ભક્તોંને નિર્ગુણ બ્રહ્મકો સગુણ બનાયા હૈ"- યહ ગંગેશ્વરાનંદજીકા કથન બરાબર હૈ. છાંદોગ્યમેં ઉપાસનાકે વિષયમેં બહુત અચ્છા લિખા હૈ. વિવાદસે શંકા નિવારણ હો જાતી હૈ. ઔર ઈષ્ટમેં શ્રધ્ધા પરિપક્વ હો જાતી હૈ. શ્રવણ, મનન ઔર નિધિ-ધ્યાસન કરના, સાધના કરના. સાધન હુઆ કિ અપને આપ ફિર ઢૂંઢને આતે હૈ. નિદિધ્યાસન અધુરા હોને પર ઉસે પૂરા કરના હી ચાહિયે.

મનુષ્યદેહમેં ભી હમારા ચૈતન્ય વિશિષ્ટ પશુવત્ ક્રિયાઓંમેં હી નિર્મગ્ન રહે તો ફિર જીવનકે સ્વરુપ વ સત્ય તત્વકે ભાન નહીં હો સકતા હૈ. આત્મ નિરીક્ષણસે મનુષ્ય ભીતરકી

સ્થિતિકો ખૂબ જાને, સમજે ઔર શુભ ક્યા હૈ, અશુભ ક્યા ક્યા હૈ ઈસકા સ્વીકાર સત્યકે સાથ કરેં તો કુછ આગે બઢ સકતા હૈ. સત્ય ન હો તો પૂરા પડે નહીં. સત્ય જાનકર ભી સ્વીકાર કરનેકી હિંમત ન હો તો વહીં પર ઠપ્પ.

જીવનકે પ્રત્યેક ક્રિયા, કર્મમેં, પ્રત્યેક ભાવ ઔર વિચારમેં હમેં કેવલ સત્યકે નિકટ પહુંચનેકા હૈ. ઔર ઉસીકો લેકર હમેં સતત સંઘર્ષ કરતે રહના ચાહિયે. ઐસે ઉચ્ચ સંઘર્ષકો હી મૈં યથાર્થ પુરુષાર્થ કહતા હૂં. ઔર ઐસે પુરુષાર્થમેં હી જીવનકા ઉત્કર્ષ ઔર પરમાનંદ સન્નિહિત રહતા હૈ.

વિચારવાન ખૂદ અપનેકો દેખતા હૈ

જબ કિસી કાર્યમેં નિષ્ફલતા યા અપયશ મિલતે હૈં તબ વિચારવાન પ્રથમ તો અપને પુરુષાર્થ, કાર્ય શૈલી વ અપની અપની અંતઃસ્થ ભાવનાકો સૂક્ષ્મ નિગાહસે પુનઃપુનઃ દેખતા હૈ. ખૂબ કડકાઇ વ સચ્ચાઈકે સાથ ઈસીકો મૈં અંતરંગ દૃષ્ટિ કહતા હૂં. એસી અંતરંગ દૃષ્ટિસે વિચારવાન સ્વયમ્ અપની નિષ્ફલતાકા કારણ ઢૂંઢતા હૈ, અપને દોષ ઢૂંઢતા હૈ. ઢૂંઢને પર સુધારનેકા પ્રયત્ન કરતા હૈ. પરિણામમેં હોતા ક્યા હૈ કિ એસે વિચારવાન જગતકે લાખોં સાધારણ મનુષ્યોંસે બિલકુલ અલગ, અસાધારણ દિખાઈ પડતે હૈં. ક્યોંકિ વે નિશ્ચિત હી ઊંચા સ્તર પ્રાપ્ત કર લેતે હૈં.

કભી ઐસા ભી હોતા હૈં કિ વિચારવાનકો ઢૂંઢને પર ભી અપને દોષ માલૂમ નહીં પડતે હૈં. એસે સમય પર અનુભવીઓંકી, હિતૈષીઓંકી સલાહ પ્રાપ્ત કરતા હૈ ઔર તદનુસાર અપને કાર્ય-શૈલી વ વિચારોંકી રાહ બદલકર સુખ-શાંતિ પ્રાપ્ત કરતા હૈ.

અહમકા હોના કોઈ આશ્ચર્યકી યા શર્મકી બાત નહીં, પરંતુ અહમકે કારણ આત્મવંચનામેં રત રહના ઔર માર્ગદર્શકકે હિતકે વચનોંકા અનુસરણ નહીં કરના યહ ઘોર દુઃખદાયી બાત હૈ. ઈસ પર સોચના ચાહિયે. અહમ્‌કો લેકર વ્યક્તિ અપને દોષોંકા વ અપરાધોંકા સ્વીકાર નહીં કરતા. અંતરદૃષ્ટિસે હી ઉલઝનોંસે બાહર નિકલનેકા સાફ જીવનમાર્ગ દિખાઈ પડેગા. અંતરદૃષ્ટિસે અહમ્ પતલા પડતા હૈ, સદવિચારોંકી પુષ્ટિ હોતી હૈં. કારણ કિ યહ સનાતન સત્ય હૈં કિ ધર્મ, બુદ્ધિ વ વિચાર હંમેશા સત્યકે સાક્ષી હોતેં હૈ. હમ ઉન્હેં સ્વાર્થકો લેકર દબા દેતે હૈં- જૈસે- જૂઠ બોલતે હૈં તબ હમારી બુદ્ધિ હમેં બરાબર કહતી હૈં કિ યહ તુમ ઝૂઠ બોલ રહે હો. અનીતિ કરતે વક્ત હમારા ધર્મ હમેં બરાબર યાદ આતા હૈં- ઔર ફિર ભી હમ જાન કરકે ધર્મવિહીન કર્મ કરતે હૈં.

અંતરદૃષ્ટિસે હમારા અહમ્ પ્રત્યક્ષ હોતા જાતા હૈ. અહમ્ કો દેખને વ સમઝને પર અપની ક્ષૂદ્ર વૃતિયાં વ ક્રિયાયેં સ્પષ્ટ હોને લગતી હૈં ઔર હમ ઊંચે સ્તર પર પહૂંચ જાતે હૈં.

દો દિન શ્રી ગુરુદેવકે સાથ રહનેકે બાદ હમ મુંબઈકે લિયે નિકલેં. ૯-૧-૫૯, સુજાલપુરસે પુષ્પાબહનકો પત્રમેં લિખા-

પ્રિય પુત્રિ પુષ્પા સાદર આશીરવાદ. પુષ્પા તુમારા પત્ર સમય પર મિલ ગયા થા પરંચ

ઉત્તરમેં દેરી ઈસ કારણ હુઇ કી મૈંને પત્ર ખૂબ બારબાર પઢા ઔર ઉત્તર દેનેકા ક્યા કહું, કૈસે કહૂં તેરે ભાવકો. સચમુચ પુષ્પા તુમ પ્રેમકો શ્રોત હો ઔર ખૂબ ભજન ચુનકર લિયા હૈં. યદિ યહ ભગવાનમેં સ્થિર હોવેં તો બરાબર કહૂં.- જો આનન્દ તુમકો આવે. મૈં જલ્દી મિલૂંગા.

રણછોડદાસકા આશીસ.

સુજાલપુરસે ૧૧-૧-૫૯ કો ડો. છબીલભાઈકો લિખા- પ્રિય છબિલભાઈ- સાદર આશીરવાદ. તુમ્હારી નિષ્ઠાને મેરે સર્વ વિચાર જો તુમ્હારે લિયે ઉઠતે થે કુંઠીત કર દિયે. તુમ્હારી નિષ્ઠા હી મેરી કલમ પર બૈઠ કર લિખ રહી હૈ કિ તુમ સદૈવ સુખી રહો ઔર ખૂબ પરમાર્થ પથ સમ્હાલો. જબ ભગવાન પર હી નિર્ભર હો તો ફિર ક્યા ? સુજાલપુર અવશ્ય આઓ. સબકો આશિષ. (સુજાલપુરમેં ૮-૨-૫૯ સે નેત્રયજ્ઞકા આરંભ હોનેવાલા હૈ- ઈસમેં આનેકે લિયે શ્રી ગુરુદેવને લિખા હૈં) રણછોડદાસકા આશીસ.

શ્રી ગુરુદેવકી આજ્ઞાનુસાર મૈં ઔર પુષ્પાબેન સુજાલપુર ૧૫-૧-૫૯ કો આપકે પાસ પહુંચે. ઈસકે પહલે ૧૨-૧-૫૯ કે પત્રમેં લિખા થા- દેખ તો કમુ. તું ઈસ પ્રકાર હઠ કરેગી તો કૈસે તુઝે શાન્તિ મિલેગી. ઔર મૈં જો યહ ચાહતા હૂં કિ જલમેં કુમુદિની વત ઈસ મહાન ઉગ્ર દલદલમેંસે તૂં કુમુદિની, સત્વર ઉપર ઉઠકર અલિપ્ત નિર્લેપ વ નિ:સંગ રહકર, પવિત્ર વાયુકે પરમ મધુર દિવ્ય લહરોમેં પૂર્ણ પ્રફુલ્લિત મસ્ત મસ્ત ઝુમતી રહે. ઈસકા મેરી ઈસ ચાહનાકા ક્યા હોગા ? તુઝે કોઈ મૂલ્ય નહીં હૈં ક્યા?

સુજાલપુર, ૧૬-૧-૫૯, રાજકોટકે દો-તીન ભક્તોને "સમૂહ પ્રાર્થના" કી પુસ્તિકા છપવાનેકી અનુમતિકી પ્રાર્થના કરને પર શ્રી ગુરુદેવને કહા- બહુત બઢિયા હોગા. પ્રાર્થના ઔર સ્વાધ્યાયકા સ્થાન જીવનમેં નિત્ય પ્રતિકે ભોજનસે કિંચિત્ માત્ર ભી કમ નહીં હોના ચાહિયે એસા મૈં માનતા હૂં. નિત્ય પઠનસે કંઠસ્થ હો જાતા હૈ. અર્થાનુસંધાન સમેત સ્વાધ્યાય વ પ્રાર્થના કરનેસે મનન ચિંતન હોતે હૈ. ઔર એક ન એક દિન આચરણમેં આ હી જાતા હૈ.

કરત કરત અભ્યાસ સે, જડમતિ હોત સુજાન ।
રસરી આવત જાત સે, પત્થર હોત નીસાન ॥

શ્રી ગુરુદેવકી આજ્ઞાનુસાર- જરૂર કામકે લિયે ૧૮-૧-૫૯ કો મૈં ડહાણુ ગઇ, ઔર ૨૦-૧-૫૯ કો વાપસ આ ગઇ. તબ શ્રી ગુરુદેવ પુષ્કર પધારેં થેં. આપ પુષ્કરસે ૨૨-૧-૫૯ કો સુજાલપુર પધારેં. ભાવનગરસે બા, બચીબહન, નાનાભાઇ આદિ ભી કલ આ ગયે હૈં.

રાગ-દ્વેષકા ઝમેલા- કારણ સ્વયમ હો

આધ્યાત્મિકતામેં રાગ-દ્વેષ ક્યોં દિખતા હૈ ? ઐસા પ્રશ્ન સભી કોઇ પૂછતા હૈ. ઈસકા ઉત્તર હૈ- કિ આધ્યાત્મિકતા કેવલ બોલનેકા શબ્દ માત્ર હી હમારેમેં હૈ. સંસારકી જગહ હમ આધ્યાત્મિકતા કહને લગ ગયેં હૈ. ઈતના હી પરિવર્તન હમારેમેં હુઆ હૈ. ઔર સબ તો જૈસા થા વૈસા હી હૈ.

મનમેં ગુસ્સા, રીસ, ક્રોધ આતે હૈં, બારંબાર બુરા માન લેતે હો, ઔર બાર બાર અપમાન

લગ જાતા હૈ, બાર બાર અન્યાય મહસૂસ હોવેં ઔર નફરતકા ભાવ આવેં, બાર-બાર દુ:ખ લગતા હૈ, તો આપ સબ ચૌકસ સમઝના કિ હમારા મન ખૂબ રાગ-દ્વેષ ઔર ઈર્ષ્યા આદિસે પૂરા પૂરા ભરા હુઆ હૈ.

ઐસા હોનેસે મુખ્ય કારણ કોઈ દૂસરા નહીં, અપિતુ સ્વયમ્ હો. છોટી-છોટી બાતકો લેકર અથવા તો બાત-બાતમેં રોના ધોના શુરુ હો જાતા હૈ. ક્યા કિયા જાવે. કુછ કહના નહીં બનતા.

સમઝતે નહીં ઔર સમઝના ચાહતે ભી નહીં હૈ. બસ રોના રોના ઔર રોના ! મનકી કમજોરી ભી હૈ. આસમાન ગિર પડા હો, જબ કિ બાત તો યહી હૈ કિ મૈને કહા કિ તુમ બૈઠે હો વહાઁસે ઉઠકર ઈસ તરફ બૈઠો. બસ ! ફૌરન રોના શુરુ.

કિતને બચન સુનતે હો. કિતને બચન લિખતે હો કિતને તો બોલકર સુનાતે ભી હો યા પઢતે ભી હોંગે. પર ઈસસે ક્યા હો જાતા હૈ ? યે સભી બચન જીવનમેં જીયોગે-પાલન કરોગે- તભી જીવન દિવ્ય બનતા હૈ, અન્યથા કદાપિ નહીં. સંસાર છોડા- સત્સંગમેં આયે તો યહાઁ ભી રાગ-દ્વેષ ઔર ઝઘડા આદિકા ઝમેલા. મેરે ઈષ્ટ શ્રીરામજી હી સર્વત્ર-સર્વમેં બિરાજમાન હૈ એસી દૃઢ નિષ્ઠા હોને પર ઉદારતા સહજ સાધ્ય હોતી હૈ. “ઉદાર ચરિતાનાં તુ વસુધૈવ કુટુમ્બકમ”॥ તબ ફિર ઈર્ષા, મત્સર, વિરોધ, વિદ્વેષ કિસકે સાથ ? ઔર ક્યોં ?

ઈર્ષાકા તત્કાલ ત્યાગ કરનેમેં નિશ્ચયપૂર્વક પ્રવૃત હોના ચાહિયે. ઈર્ષા કરનેવાલોંકો કભી શાંતિ નહીં મિલતી. વહ ભીતર હી ભીતર હંમેશા જલા કરતા હૈં. ઐસી દશામેં વહ સાધન ક્યા કર સકેગા ? સાધક કો તો ઈર્ષાસે છૂટના હી ચાહિયે. જબ તક ઈર્ષા-મત્સર્ય હૈ તબ તક વિવેક જાગ્રત હોહી નહીં સકતા.

સુનો એક હાસ્યકથા કહૂં. દૂર્ગાદત નામકા દરિદ્રી- પરંતુ સાત્વિક બ્રાહ્મણને વરુણદેવતાકી ઉપાસના કરકે વરુણદેવતાકો પ્રસન્ન કિયેં. વરુણદેવતાને દિવ્યશંખ દિયા ઔર કહા કિ ઈસ શંખકો મેરે સ્વરુપ જાનકર શ્રધ્ધાપૂર્વક નિત્યપ્રતિ પૂજન કરના ઔર વહ આપકો આવશ્યક ધન નિત્યપ્રતિ દેતા રહેગા.

દૂર્ગાદત્તકે પડોશી શિવદત્તને યહ બાત જાન લી ઔર ઈર્ષાસે જલને લગે. આખિર ઉન્હોંને દૂર્ગાદતકા શંખ ચૂરા લિયા.

દૂર્ગાદત્તને ફિરસે વરુણદેવતાકી આરાધના કી. વરુણદેવતાને દર્શન દિયે તબ સબ બાત બતાઈ. વરુણદેવતાને દૂસરા એક સુંદર શંખ દેતે હુએ કહા કિ ઈસ શંખકો લે જાઓ. યહ દિખનેમેં હી સુંદર હૈ, વસ્તુત: ઈસકા નામ લપોડશંખ = ગપોડશંખ હૈં. યથા નામ તથા ગુણ હૈ. પૂજન કરનેકે બાદ કહોગે- એક લાખ દો, તો વહ કહેગા કિ સવા લાખ લો. પરંતુ દેનેમેં તો વહ એક પાઈ ભી નહીં દેગા. તુમ્હારા પડોશી શિવદત્ત ઈસકા 'સવાલાખ લો' સુનકર ઈસકો પ્રાપ્ત કરનેકો ચાહેગા. વહ અસલી શંખ તુમારે યહાઁ રખ જાયેગા ઔર ઈસકો ઉઠા જાયેગા. દૂર્ગાદત ઘર પર આયા ઔર દો-ચાર દિનમેં હી શિવદત્તને નયા શંખ ઉઠા લિયા ઔર પૂરાના શંખ ઉસકે સ્થાન પર રખ દિયા. શિવદત્તને તો ઘરમેં આકર ઝટપટ શંખકી પૂજા કી ઔર કહા- એક

લાખ દો- તો શંખને કહા સવા લાખ લો.

શિવદત્ત તો પ્રસન્ન હો ઉઠા ઔર બોલા કિ સવાલાખ દો. તો લપોડશંખને કહા- દો લાખ લો. શિવદત્તને કહા- લાઓ દો લાખ, તો લપોડશંખને તત્કાલ કહા- લો તીન લાખ. શિવદત્ત તો ઈસ પ્રકાર બઢતી હુઇ રકમકો સુન સુનકર હી પ્રસન્ન હો ગયા. વહ તો ૫૦ લાખ તક બોલતા હી ગયા ઔર સુનતા હી ગયા. તબ ફિર ઉસીકે પ્રત્યક્ષમેં રુપિયે પાનેકી ઈચ્છા હુઇ, ઔર વહ બોલા કિ બસ ! બસ ! ૫૦ લાખ હી પર્યાપ્ત હૈ, ઈતના તો અબ મુઝે દે દો. તબ લપોડશંખ બોલા કિ રુપિયા દેનેવાલા શંખ મૈં નહીં હૂં, મૈં તો કેવલ લપોડશંખ હૂં.

ઈર્ષા કરનેસે ઐસા હલ હોતા હૈ. અપને પાસ દૈવી સંપત્તિ કો ભી હમ ખો બૈઠતે હૈ ઔર ફિર પશ્ચાતાપકે અતિરિક્ત કુછ નહીં હમારે હાથોમેં રહતા હૈ.

ઈર્ષાસે ઉદ્વેગ, પરિતાપ, અશાંતિ ક્રોધ, અસત્ય, દૂરાચાર, આદિ હમકો ઐસે જકડ લેતે હૈં કિ હમ સાધન કર હી નહીં સકતે હૈં.

ઈસલિયે દૃઢ નિશ્ચય કરો કિ સબ અપને અપને પ્રારબ્ધાનુસાર ફલ ભોગ રહે હૈં, ઉસમેં કિસીસે ભી- તુમ્હારેસે ભી કદાપિ કોઇ પરિવર્તન હો હી નહીં સકેગા- ચાહે તુમ કિતની હી ઈર્ષા કરો ઔર ઈર્ષા પ્રેરિત કિતના હી પુરુષાર્થ કરો. પરિણામમેં (તો) તુમ્હારા અંતઃકરણ દુષિત, મલીન હોગા. કબીરજીને ઠીક હી તો કહા હૈ-

કબીરકા ઘર દૂર હૈ, નદી ગલકટેકી પાસ ।
અપની કરની ભોગવે, તુમ ક્યોં ભયો ઉદાસ ॥

કંદમૂલ, સામા, દૂધ, આદિમેં પંચતત્વ જયાદા હૈ

વિચારોંકા, ક્રિયાઓંકા, સંસ્કારોકા, સૂક્ષ્મ પડદા સહસ્ત્રદલ કમલ પર હૈં. વિભિન્ન મનુષ્યમેં વહ વિભિન્ન મોટાઇકા હોતા હૈ. કિસીમેં પતલા, કિસીમેં બહુત મોટા સાત્વિક આહારસે ઈસ પડદાકા ભેદન જલ્દી હો સકતા હૈ.

કંદમૂલ, સામા, ફલ, દૂધ આદિમેં પ્રાકૃતિક પંચતત્વોંકા પ્રમાણ ગેહું, ચામલ, દાલ આદિસે જયાદા હોતા હૈ. સામાકે છોટેસે એક કણમેં પંચતત્વ વિદ્યમાન હૈ. ગેહૂંકે કણમેં પાંચો તત્વ નહીં હૈ.

બુધ્ધિ જિતની વિશુધ્ધ ઉતને હી ઉચ્ચ ભાવ હોંગે

ભગવાનને મનુષ્યકો સહૃદયં ઔર સાંમનસ્ય બનાયા હૈં. દિલ ભી દિયા હૈ ઔર દિમાગ ભી દિયા હૈ. દિમાગ કા કાર્ય હૈ દિલકે ભાવોંકો નિયમિત કરના, શિષ્ટ કરના, નિયમનમેં રખના. બુધ્ધિ જિતની વિકસિત, વિશદ, વિશુધ્ધ ઉતને હી વિશદ, વિશુધ્ધ ઔર ઉચ્ચ ભાવ હોંગે જૈસે કિ અશિષ્ટ મનુષ્યકે ઔર શિષ્ટ મનુષ્યકે પ્રેમમેં ભેદ હૈં. અનપઢ માતા ઔર શિક્ષાસંપન્ન માતા- દોનોં અપની સંતાનસે પ્રેમ તો કરતી હૈ પરંતુ પ્રેમ કરનેકી રીતિમેં કિતના મહાન અન્તર હોતા હૈ.

જિતની વિચારશીલતા અધિક, ઉતને હી અધિક ઉત્કૃષ્ટ ભાવ હોતે હૈં. વિચારશૂન્ય

મનુષ્ય ભાવોંકા આવેગોકા દાસ હોતા હૈ. વિચાશીલ મનુષ્યોંકા ભાવ ઉસકે દાસ હોતે હૈ. વહ ક્રોધ ભી સમઝ કર કરેગા. પ્રેમ ભી સોચ-સમઝકર કરેગા. ઔર એક બાર કરને પર સોચ સમઝસે સર્વ પ્રકારકે ત્યાગ કરકે ભી નિભાયેગા. ઉસકો પ્રેમકા અદ્વિતિય બલ પ્રાપ્ત હોતા હૈ.

જબ ઈનકો દેખતા હૂં તબ હૃદયમેં ખલભલી હો ઉઠતી હૈ

મૈં :- સુજાલપુર કે પહલે ૧૦-૧૫ મીલ પર હી ૪૦-૫૦ બૈલગાડીઓમેં "લોહરિયા" લોગ દેખનેકો મિલે. ઉન લોગોંકે સાથમેં ગાય, બૈલ, કુત્તા, ભેંસ, બકરી ઈત્યાદિ ભી થે.

શ્રી ગુરુદેવ :- યે લોગોકા ઘર ઉનકી બૈલગાડી હી હોતે હૈં. એક સ્થાનસે દૂસરે સ્થાન પર ઘૂમતે રહતે હૈ. ખટિયા, મટકે, આદિ સબ સામાનકો બૈલગાડી પર લાદકર ઔર પશુઓંકો લેકર ઘૂમતે રહતે હૈં. ઐસે હી ઉનકી પ્રજા હોતી હૈ, ઔર વહ ભી ઈસી પરંપરાકો ચાલૂ રખતી હૈ. ભારતકા ભ્રમણ કરતે સમય કિતની હી આદિવાસી પ્રજાકા યહ હાલ આઁખોસે દેખા હૈં. મૈં ઉન લોગોંકે બીચમેં ઘંટો તક બૈઠા હૂં. કઈ બાતે કી હૈં. વે લોગ બડે આનંદી હોતે હૈં. સારી દુનિયા એક તરફ રહ જાતી હૈ. ઉનકી દુનિયા હી નિરાલી હોતી હૈં.

જબ ભી મૈં ઈનકો દેખતા હું- તબ હૃદયમેં ખલભલી હો ઉઠતી હૈં. મુઝે લગતા હૈં કિ ઐસી બેઘર પ્રજાકો, આદિવાસી જાતિકો ઉજજડ પડી હુઈ જમીન દે દેની ચાહિયે. યે લોગ પરિશ્રમી તો હોતે હી હૈ. ઈનકો જમીન મિલ જાયેં તો અપની અપની જમીનકી કાયાપલટ કર દેવેં યહ નિશ્ચિત બાત હૈં.

અંજલિગત શુભ સુમન જિમિ....

બંદૌ સંત સમાન ચિત્ત, હિત અનહિત નહિં કોય ।
અંજલિગત શુભ સુમન જિમિ, સમ સુગંધ કર દોય ॥

અંજલિમેં રખે હુયે પુષ્પ દોનો હાથોંકો સુગંધિત કર દેતે હૈં- ઉસી પ્રકાર સાત્વિક વૃત્તિવાલે સજજન નિંદકોકે પ્રતિ ઔર પ્રશંસકોકે પ્રતિ સમાનવૃત્તિ રખતા હૈ. ઔર સાધૂ નિંદકકે પ્રતિ વિશેષ દયાર્દ રહતા હૈ. સાધુકે લિયે અપના-પરાયા કુછ ભી નહીં. સારે વિશ્વસે હી ઉસકી જાન-પહચાન હૈ. બડા પુરાના નાતા હૈ. હવાકા ચલના જૈસે- સીધા હોતા હૈ વૈસે હી ઉસકા ભાવ સરલ હોતા હૈ. ઉસમેં શંકા યા આકાંક્ષા નહીં હોતી.

જિનકે સ્વભાવમેં જયાદહ નિર્બલતા હોતી હૈ ઉનકે પ્રતિ સાધૂ વિશેષ આર્દ્ર હોતે હૈં. શરાબીકો અપને પાસ આયે હુયે દેખકર સાધુ ઉનકો બહુત માન-બડાઈ દેગા, સન્માનપૂર્વક અપને નિકટમેં બૈઠાયેગા. ક્યોંકિ સાધુ હૃદયસે ચાહતા હૈ કિ શરાબીકા વ્યસન છૂટ જાયેં તો શરાબીકા હિત હૈં. ઈસીલિયે શરાબીકો અપને પાસમેં બારબાર આનેકા રસ-આકર્ષણ બના રહેં ઉસી પ્રયત્નમેં પ્રારંભમેં સાધુ જાગૃત રહતા હૈ. ઉસકી એક હી ચિંતા બની રહતી હૈં કિ કિસી ભી શરાબી ઉનકે પાસમેં આનેસે રુક ન જાયેં. ધીરિ-ધીરિ શરાબીકા પ્રેમ, વિશ્વાસ સંપાદન કરકે મૌકા દેખકર શરાબીકો વ્યસનકો છોડનેકી બાત કહતા હૈ, ઔર તબ શરાબભી છોડ દેતા હૈ- પ્રેમસે તત્પરતાસે- યહ મેરા અનુભવ હૈ- કિતનોંકો શરાબ, દુરાચાર, ભ્રષ્ટાચાર, અનીતિ કે માર્ગ પરસે

ઈસી તરહસે મોડ લિયે હૈં.

જિનકા ચિત્ત જયાદા ચંચલ હૈ, રાગ-દ્વેષસે અત્યંત પીડિત હૈ વે જીવનમેં ભી દુ:ખ વ આઘાત પ્રાપ્ત કરતે હૈ. ઐસે દુ:ખીઓંકે પ્રતિ સાધૂ વિશેષ દયાર્દ હોતા હૈં.

જીવોંકે સંસ્કારોકી પ્રબલતા તો દેખો ! અપને હી રાગાદિકે કારણ જીવનમેં કિતને દૂખી હોને પર ભી રાગદિકોંકો છોડતે નહીં હૈં, બઢાતે રહતે હૈં.

સુજાલપુર, ૫-૨-૫૯ કો શ્રી ગુરુદેવને પત્રમેં લિખા-સંતજી માઁ સંતજી- સાદર આશીરવાદ. માઁ, પત્ર મિલા. પાપડ અવાર-નવાર લેતા હૂં ઔર સ્વાસ્થ્ય જૈસા થા વૈસા હી હૈ. કોઈ કાર્ય કરતા નહીં કેવલ પ્રાર્થનામેં બૈઠતા હૂં. મેરે સ્વાસ્થ્યકી ચિંતા ન કરેં.

મુઝે આશ્ચર્ય હોતા હૈં કિ મોટાભાઈ ઈતના વિચાર રખતે હુએ ભી અભી તક ગ્લાનીસે પીડિત હો અપના આનંદસે મનકો વિલગ રખનેકા પ્રયત્ન જૈસા (ભૂતકા વિચાર) કરતે હૈં. ઠાકુરભાઈકી, લાગણીવશાત્ ઉનકો ઈતના વિચાર ન કરના ચાહિયે. વહ તો સદૈવ યહ નિશ્ચય રખે કિ જો હોતા હૈ વહ બરાબર હૈ. માનવી હૃદય પૃથક-પૃથક ભાવનાઓંસે ઓતપ્રોત રહતે હૈં ઔર ઉન ભાવોંકો હી લેકર માનવ અપના અસ્તિત્વ સ્થિર રખતા હૈ. ઈતનેસે ક્ષણિક ક્ષોભકો અધિક મહત્વ નહીં દેના ચાહિયે.

અસ્તુ, આનંદમેં સદૈવ મનકો ડૂબા રખેં, યહી બસ ! બચી બહનકે સાથ ભોજનાદિ વ્યવસ્થા હૈ. રણછોડદાસકા આસીસ.

૬-૨-૫૯, શ્રી ગુરુદેવને કૃષ્ણા બહનકો કહા- કૃષ્ણા બેટા. જો સ્વયંસેવક ભાઈ-બહનકા ઉતારા (નિવાસ) તંબૂ, રાવટી વ ટાટકી છપરિયામેં હો ઉન સબકો ખાટલા (ચારપાઈ) પહૂંચા દો. શર્દીકી ઋતુ હૈ ઔર જમીનકી શીત જયાદહ હોતી હૈં. જિસકે લગ જાનેસે જન્મભરકી બીમારી હો જાનેકા ડર હૈં. બેટા, તુમારે કેમ્પમેં પર્યાપ્ત ખાટલા ન હો તો સ્થાનિક કાર્યકરોંકે સહયોગસે ગાઁવમેંસે ખાટલા (ચારપાઈ) પલંગ તખત આદિ ઈકઠ્ઠા કરવા લો. હો સકે ઈતને જયાદહ ખાટલા વૃંદાવન (એક દેહાત) આદિ ખપ્ટિહાકે બઢઈઓંસે કેમ્પમેં તૈયાર કરવા લો.

સ્વયંસેવક ભાઈ-બહનોંકો આવશ્યકતા હો તો રજાઈ, કમ્બલ ઔર ગાદીઓકા ભી પ્રબન્ધ કરવા લો. કિસીકો ભી શર્દી ન લગ જાયેં ઈસકી ચિન્તા રખના ઔર સબકો બરાબર પૂછતે રહના કિ ઓઢનેકા, બિછાનેકા સાધન આપકે પાસમેં બરાબર હૈં ન ? કમ હો વેં તો બતલા દેના. સુનો બેટા, યે સબ લોગ દૂર દૂરસે સેવા કરનેકી ભાવનાસે આયે હૈં. ઘરબાર, ધંધા, વ્યાપાર છોડકર ઔર અપની અપની સુવિધા આરામકો છોડકર આયે હૈં. ઈતની તેજ શર્દીકે આદિ ભી નહીં હૈ. તો ઈનકો શર્દી ન લગ જાયેં ઈસકા ખ્યાલ હમેં રખના ચાહિયે.

દેખો, ખાટલા (ચારપાઈ) પલંગ કમ પડ જાયેં, તો ભૂમિ પર સોનેવાલોંકે બિસ્તરોંકે નીચે ટાટકી ઘાસ ભરી ગદી દે દો. સંતનિવાસમેં ભી જિસકો આવશ્યકતા હો ઉનકે લિયે નયે ટાટમેં ઘાસ ભરવાકે પહૂંચા દેના.

સુજાલપુર નેત્રયજ્ઞ, ૮-૨-૫૯ સે ૨૨-૨-૫૯

૮-૨-૫૯- આજ ઓપરેશન શુરુ હોનેવાલા હૈ, ઈસ સમય પર શ્રી ગુરુદેવને કહા- પ્રત્યેક ભારતવાસીકો નિત્યપ્રતિ પ્રાત:કાલ ઉઠતે હી દેશહિતકે લિયે ભગવાન શ્રીરામજીસે પ્રાર્થના કરની હી ચાહિયે. રોજ પ્રાત:કાલ નિશ્ચિત સમય પર આપ સબ અસંખ્ય લોગ દેશહિતકી પ્રાર્થના કરો તો વિચાર તો કરો કિ પ્રાર્થનાકા કિતના જબરદસ્ત આંદોલન વિશ્વભરકે વાતાવરણકે અણુપરમાણુમેં રોજ-રોજ ફેલેગા. પ્રાર્થનામેં દિવ્ય બલ હૈ. પ્રાર્થનાકે સંકલ્પકે જો આંદોલન હૈં ઉસમેં વિદ્યુત શક્તિ ભી હૈ, ચુંબકીય શક્તિ ભી હૈ ઔર વ્યાપકત્વ ભી હૈ. જૈસે બિંબકા પ્રતિબિંબ હોતા હૈ યહ આપ દેખતે હી હો. વૈસે હી ઘોષકા પ્રતિઘોષ ભી આપ લોગોને પર્વતોમેં-કંદરાઓમેં અનુભવ કિયા હોગા. ઠીક ઉસી તરહ હમારે પ્રાર્થનાભરે સંકલ્પ, વિચારકી વિદ્યુતશક્તિ અણુપરમાણુઓમેં ટકરાયેગી ઔર પરિણામમેં પ્રતિઘોષમેં હમારે વિચાર વિશેષ વ્યાપક હોતે જાયેંગે. દેશહિતકી કામના, પ્રાર્થના ઔર સંકલ્પ હમારે પૂજનીય વંદનીય-ઋષિમુનિયોંને શ્રી વેદોમેં, શ્રી ઉપનિષદોમેં સબ શાસ્ત્રોમેં પુરાણોમેં બરાબર કી હૈ.

શ્રીવેદ ભગવાન દેશહિતકી કામનાકી ઉત્કૃષ્ટ પ્રાર્થના હમકો સિખાતે હૈ. ઈતની પ્રાર્થના સબકો કંઠસ્થ કર હી લેની ચાહિયે ઔર નિયમ હી બના લેના ચાહિયે કિ પ્રાત:કાલ ઉઠતે હી યહ પ્રાર્થના કરકે હી દિનચર્યાકા પ્રારંભ કરેંગે.

વિશ્વહિતકે લિયે વૈદિક પ્રાર્થના

(૧) સર્વે ભવન્તુ સુખિન: સર્વે સન્તુ નિરામયા: ।
સર્વે ભદ્રાણિ પશ્યન્તુ મા કશ્ચિદ્ દુ:ખમાપ્નુયાત્ ॥

(૨) સર્વસ્તરતુ દુર્ગાણિ સર્વો ભદ્રાણિ પશ્યતુ ।
સર્વ: કામાનવાપ્નોતુ સર્વ: સર્વત્ર નન્દતુ ॥

(૩) શિવં અસ્તુ જગતાં પરહિત નિરત ભૂગતણા: ।
દોષા: પ્રયાન્તુ શાંતિ: સર્વત્ર સુખિન: ભવતુ લોક: ॥

(૪) દુર્જન: સજજનો ભૂયાત્ સજજન: શાંતિમાપ્નુયાત્ ।
શાન્તો મુચ્યેત બન્ધેભ્યો મુક્તશ્ચાન્યાન્ વિમોચયેત્ ॥

(૫) કાલે વર્ષતુ પર્જન્ય: પૃથિવી શસ્યશાલિની ।
દેશોડયં ક્ષોભરહિતો બ્રાહ્મણા: સન્તુ નિર્ભયા: ॥

(૬) સ્વસ્ત્યસ્તુ વિશ્વસ્ય ખલ: પ્રસીદતાં, ધ્યાયન્તુ ભૂતાનિ શિવં મિથો ધિયા ।
મનશ્ચ ભદ્રં ભજતાદધોક્ષજે, આવેશ્યતાં નો મતિરપ્યહૈતુકી ॥

જીવન સંઘર્ષમય હી હૈ

જબ સુખકે દિન નહીં રહે હૈં તો દુ:ખકે દિન ભી કૈસે રહેંગે. દુ:ખકે પીછે સુખ આતા હી હૈ. નાકમેં છિદ્ર કરનેમેં કિતના દુ:ખ, કષ્ટ હોતા હૈ ? લેકિન પીછે ઉસમેં હીરા પહનકર માતાએં કિતની સુખાનુભૂતિ કરતી હૈ ?

મોતી ચાહે કિતના ભી શ્રેષ્ઠ હો, બડા હો લેકિન ઉસકી કિંમત કદર કબ હોતી હૈ ? જબ વો છિદ્ર કરાતા હૈં અપનેમેં !! છિદ્ર કરાનેકા કષ્ટ-દુ:ખ સહન કરતા હૈ તબ ઉસકા મૂલ્ય ભી કિતના બઢ જાતા હૈ. ઔર ફિર કિસીકે શિર પર યા કાનમેં યા નાકમેં યા કંઠમેં બિરાજતા હૈ. ઈસી તરહ બિના કષ્ટ સહન કિયે સુ:ખ-શોભા નહીં.

ભગવાન રાવણકા નાશ કરકે અયોધ્યાજી પધારે તબ કૈકયી અમ્માંને સબકે સામને ક્ષમા પ્રાર્થના કી. સુનતે હી ભગવાન કહતે હૈં- આપ મુઝે વનમેં નહીં ભેજતી તો પિતાજીકે મેરે પરકે અસીમ પ્રેમકા કૈસે પતા પડતા. ઔર ભરતજી કી અકથનીય મહિમા ભી નહીં સમઝમેં આતી.' 'તાત પ્રેમો ભરત મહિમા" હનુમાનકા અકથનીય પરાક્રમ ભી જાનનેમેં નહીં આતા. "પૌરુષં વાયુ સુતો" સુગ્રીવકા સખ્ય, લક્ષ્મણકી ભક્તિ, સીતાકા સત્ય ઔર મેરે બાહુબલ- ઈન સબકી પરીક્ષા યાની કસૌટી આપકી કૃપાસે હી હો સકી હૈ. ઈસલિયે આપને તો બડા ભારી ઉપકાર કિયા હૈ.

શ્રીરામજીકા રાજયાભિષેક હુઆ. વસિષ્ઠજી, વિશ્વામિત્રાદિ મહર્ષિ, વિભિષણ, સુગ્રીવ, હનુમાન, ભરત, લક્ષ્મણ, શત્રુઘ્ન ઈત્યાદિ, ઔર ભી અનેક દેશકે રાજાઓંકે સહિત અયોધ્યાપુરીકી પ્રજાને કિતને દિનોં તક સર્વ પ્રકારકે આનંદમંગલપ્રદ ઉત્સવ મનાયા. સબકે અંત:કરણ અંદર બહાર પૂર્ણ પ્રફુલ્લ હો ઉઠે. સર્વત્ર આનંદ-આનંદ છા ગયા. ચૌદહ વર્ષકે વિયોગ પીડાકી સ્મૃતિ ભી નહીં રહ પાઈ. સહન કિયે બિના ચિત્તશુધ્ધિ નહીં હોતી હૈં. વિચારવાન ધૈર્યવાન ઔર શ્રધ્ધાવાન જો પરિસ્થિતિ આ જાયેં ઉસકો અપની આત્મિક ઉન્નતિકા ઉત્તમ સાધન બનાતા હૈ. ફલ સ્વરુપમેં ઋતંભરા પ્રજ્ઞાકે સમત્વમેં વહ સદા સર્વદા એક સા પ્રસન્નચિત રહેગા હી.

મૌન-એકાન્તકે હેતુ

દિનાંક ૯-૨-૫૯ સે ૧૩-૨-૫૯, મૌન દો પ્રકારકે- એકાન્ત દો પ્રકારકા = બાહ્ય ઔર ભીતરી. ભીતરી મૌન હૈ. આત્મરુપ હોના. બાહ્ય મૌન હૈ, વૈખરીકા ઉપયોગ બિલકુલ નહીં હોના- સ્થૂલ એકાંત હૈ- સબસે અલગ રહકર વૈખરીવાણીકા ઉપયોગ નહીં કરતે હુએ રહના, ન કિસી કો દેખના, ન કિસીકો સુનના. સ્થૂલ એકાન્તમેં રહકર મન, ઈન્દ્રિયાદિકો ભીતરી મૌનકે લિયે તૈયાર કરનેકા હેતુ ઈસ પ્રકાર મૌન વ એકાંતકા હૈં. પ્રારંભમેં ઐસા રહતા હૈ ક્રમશ: મન, ઈન્દ્રિયાઁ લક્ષ્યકી ઔર એકાગ્ર હોતી હૈ- તબ રાગાદિકકી વૃત્તિયોંકો પ્રેરિત વ ઉત્તેજિત કરનેવાલી બાતેં યા ઘટનાઓંકા સ્મરણ હોતા હૈ પરંતુ ઉતના જોર નહીં હોતા હૈ. અર્થાત હમારેમેં રાગાદિક વૃત્તિયોંકા ઈતના ઉદ્ભવ, આવેશ યા ઉગ્રતા નહીં હોતે.

જબ ગઇ- બીતી બાતેં સ્મરણમેં ભી નહીં આતી હૈં તભી મન સહજ શાંત રહતા હૈ તભી ચિત્તમેં આનંદ પ્રસન્નતા રહતે હૈં. ભીતરી મૌન વ ભીતરી એકાંત યહી હૈ.

ઈસલિયે એકાંતકે લિયે બનમેં જાના અનિવાર્ય નહીં હૈ, મૌનકે લિયે એકાન્ત અનિવાર્ય નહીં હૈ. મન, ઈન્દ્રિયાં દેખતે હુએ ભી સુનતે હુયે ભી નહીં સુને વ યાદ કરતે હુયે ભી યાદ ન કરેં

તભી મૌન સાધ્ય હોતા હૈ.

અહમ્ મિટને લગતા હૈ તબ મન, ઈન્દ્રિયાં શાંત હોના સિખતી હૈ. સહનશીલતા, ત્યાગ, વૈરાગ્ય, ઉદારતા, આનંદ તથા પ્રસન્નતા અહમ્કે હોતે હુએ કભી સાધ્ય હોતે નહીં હૈં.

ઈસલિયે એકાંત વહી સચ્ચા હૈ અર્થાત કલ્યાણપ્રદ હૈ જો ભીતરસે સહી સહી હોતા હૈ. મૌન ભી વહી કલ્યાણપ્રદ હૈ જો ભીતરસે સહી સહી હોતા હૈ. બાકી તો સબ ઠીક હૈ. કરતે કરતે કાલાન્તરમેં પરિણામ દેતા હૈ પરન્તુ લમ્બાકાલ લગ જાતા હૈ, ઔર ઉસકે લિયે ધૈર્ય રહના બડા હી કઠીન હૈ.

પ્રથમ હૈ- વાણીકા મૌન ઔર શરીરકા એકાંત. ફિર હોતા હૈ મનકા મૌન ઔર સૂક્ષ્મજગતકા અભાવ. અર્થાત બાહરકે પ્રાણી પદાર્થ વિષયોંકી સ્મૃતિકા અભાવ હોતે હી હમારે સ્થૂલ વ સૂક્ષ્મ જગતકા અભાવ હોતા હૈ. તબ હમ કેવલ ધ્યેયાકાર વૃત્તિમેં સરાબોર રહતે હૈં, અર્થાત્ જિસ હેતુકા સફલ હોના હમ ચાહતે હૈં ઉસકે અનુકૂલ સ્પંદન હોતા રહતા હૈ- ઈસકો પરમાણુ કહતે હૈં. વાસ્તવમેં યે સ્પંદન ચુંબકીય- બીજલીકે તરહકે હોતે હૈં. મૌનકા અર્થ ઈસીકો લેકર હી યથાર્થ હોતા હૈ. યે ન હોવે તબ તક કચ્ચા મૌન.

હમ વાણીસે ન બોલે, વિચારોંસે ન બોલે, શરીરસે ક્રિયા ન કરેં- ફિર ભી યહ ભીતરી વાણી અર્થાત્ મૌનકે દ્વારા હમારે હેતુઓકી સિધ્ધિકે લિયે અનિવાર્ય વ્યવસ્થા હો જાતી હૈં.

તાત્પર્ય કિ મૌનકી ભી વાણી હૈં. હમ ઘંટો ભર બોલતે હૈં. પરંતુ ઉસકા પ્રભાવ કિતના, કહાઁ તક પડતા હૈં ? જૈસા તૈસા, જયોં-ત્યોં બોલનેવાલોંકો તો ખાસ કરકે સોચના હી ચાહિયે. કિતની ભારી શક્તિ હૈ વાણીમેં ? પરન્તુ ક્રોધ, ગાલી, અસત્ય, નિંદા, ચુગલી ઈત્યાદિ કરતે હૈં- ઈસ પર સોચના ચાહિયે- બોલા હુઆ એક શબ્દ ભી અપના પ્રભાવ ડાલતા હુઆ વાસ્તવમેં પરિણત નહીં હોતા તો ઈસકા ક્યા અર્થ ?

મેરા અનુભવ બતાતા હૂં. શ્રી પતિતપાવન ભગવાન બહુત કમ બોલતે રહે. ફિર ભી કઈ લોગ આપકે સન્નિકટમેં મૌન બૈઠે રહતે થે. ઔર ઉનકે જીવન બિલકુલ બદલ ચુકે થે. જો કોઈ એક બાર ભી સામને આ જાતા તો ફિર વહ આતા હી રહતા થા, ઔર ઉસકે જીવનમેં ભી દિનપ્રતિદિન ઉચિત પરિવર્તન હોતા હી થા.

વૈખરીવાણી તો વાણીકા સ્થૂલ રુપ હૈ. ઉસકા સૂક્ષ્મરુપ હૈ વિચાર. સૂક્ષ્મતર રુપ હૈ ભાવના. સૂક્ષ્મતમ રુપ હૈ- અહમ્- જિસકો લેકર હી જીવાત્મા હૈ. સ્થૂલવાણીકા પ્રભાવ હૈ !! હંસાતી હૈ, રુલાતી હૈ, પ્રેમ (યા) વેર ઉત્પન્ન કર દેતી હૈ. તબ મૌનકી સૂક્ષ્મતમ વાણી કા કિતના જયાદા પ્રભાવ હો સકતા હૈ યહ સમઝનેકી બાત હૈં.

સ્થૂલ મનકી અનિત્ય દ્રષ્ટિ

આજ મનુષ્યકી અંતદ્રષ્ટિ વિજ્ઞાનકે જ્ઞાનમેં ખો ગઇ હૈં. ઉલઝ ગઈ હૈં. ભૌતિક સુવિધાયેં બઢી હૈં, પરન્તુ ભૌતિક પદાર્થોંકા અત્યાધિક આવિષ્કાર વ પ્રચાર હોતે હુએ ભી આજ વિકસિત રાષ્ટ્રોમેં સુખ બઢા નહીં હૈં- શાંતિ બઢી નહીં હૈ. અપિતુ ભય, સ્વાર્થ ઔર ભોગલિપ્સા બઢેં હૈ.

ઈસીલિયે આજ જીવનમેં જયાદા દુ:ખ, ઉદ્વેગ આદિ હૈં.

વિજ્ઞાનને બનાયે હુએ અણુઆયુધોંને વિશ્વમેં ભય, ત્રાસ, ક્રોધ, ઘૃણા આદિકો બઢા દિયા હૈ. આધ્યાત્મિતાકે બગૈર ભૌતિક ઉન્નતિ મનુષ્યકે માનવીય ગુણકા હરણ કરતી હુઈ દાનવીય સામર્થ્યકી ઔર આગે બઢાતી હૈં.

વ્યક્તિકી અપૂર્ણતા ભૌતિક સંપતિ-સુવિધાઓંસે કદાપિ પૂર્ણ નહીં હો સકતી હૈ. વહ તો કેવલ દૈવી સંપત્તિસે હી પૂર્ણ હોતી હૈં.

માન લો કિ હમ જહાજકે દ્વારા સમુદ્ર પાર કરકે દૂસરે દેશકો જા રહે હૈ- ઈસ સમય હમારે લિયે દો બાત સાથ હી સાથ હૈ કિ હમ જહાજકો સલામત ભી રખેં ઔર ઉસકે દ્વારા સમુદ્રપાર હો જાયેં. ઠીક ઉસી તરહ, મનુષ્ય શરીરકો જહાજકે સ્થાન પર સમઝ લો. શરીરકો ભી સલામત રખના ચાહિયે ઔર શરીર રક્ષાર્થ હી ધન, વસ્ત્ર, અનાજ આદિ બાહ્ય ઉપકરણ માત્ર હૈં. ઈનસે શરીરકો સલામત રખતે હુએ હમેં ભવસમુદ્ર પાર કર જાના ચાહિયે. કેવલ ઉપકરણો મેં હી જીવન બીતા દેના યહ મૂર્ખતા હૈ. અપને સ્વરુપકે મૂલભૂત ગુણ:સ્વભાવ આદિકો સમઝના વ ઉનકો પ્રાપ્ત કરના હી મનુષ્યકા યથાર્થ કર્તવ્ય હૈ.

અભ્યાસ

“યે સબ મેરા હૈ, યહ મૈંને કિયા હૈ”- ઈસ પ્રકાર મૈં, મૈં ઔર મેરે- મેરે કી વૃત્તિ હોના અજ્ઞાન હૈ- ભ્રમ બઢાતા હૈં. “મૈં સ્વયં ભી મેરા નહીં હૂં” યહ ભક્તિ હે માલિક આપહીકા સબકુછ હૈં, મૈં ભી આપ હી કા હૂં. યહ જ્ઞાન હૈં. નૌકર કહતા હૈ કિ મેરે માલિકકા હૈ, મુનીમ કહતા હૈ કિ મેરે શેઠજીકા હૈં. તુમ ભી કહો કિ સબ કુછ મેરે માલિકકા- ભગવાનકા હૈં.

વ્યવહારમેં વેપાર કરનેવાલોંકા અનુભવ હૈં કિ પહલે ધીરે ધીરે વ્યાપાર જમાના ચાહિયે. ઠીકસે જમ જાવેં તબ ઉસકો વિસ્તૃત કરતા હૈં. ઉસમેંસે મુનાફા પ્રાપ્ત કરતા હુઆ દૂસરે ધંધે કારોબાર બઢાતા જાતા હૈં. ભક્તિ, ઉપાસના, સાધનામેં ભી એસા હી કરના ચાહિયે. ધીરે ધીરે જમાના ચાહિયે. પરિણામ તો સમય પકને પર અપને આપ હી નિકલ આતા હૈં. ઉસકે લિયે ચિંતા યા અધૈર્ય નહીં કરના ચાહિયે. જો અપને આપ ઔર અનિવાર્ય પ્રાપ્ત હોનેવાલા હી હૈ ઉસકી ચિંતા યા ઉસકે લિયે અધીરતા ક્યોં કરના ? અંતિમ શ્વાસ તક અભ્યાસ કરતે રહેં. ધીરજકી બાત હૈ. ધીરજસે હી પાર હો સકતે હૈં. ધૈર્ય હોગા તો સન્દેહ કભી નહીં ઉઠેગા, યથા- કુતુરસ્મિલ્લોકે પુરુષો ભવતિ તથેત: પ્રેત્ય ભવતિ ॥ "જૈસ ઈસ લોકમેં મનુષ્ય ધ્યાન, વિચાર કરતા હૈ વૈસા હી મૃત્યુકે પશ્ચાત ઉસકો પ્રાપ્ત હોતા હૈં.

યં યં વાપિ સ્મરન્ભાવં ત્યજત્યતે કલેવરમ્ ।
તં તમેવૈતિ કૌન્તેય સદા તાદ્રાવ ભાવિત: ॥ (ગીતાજી- ૮-૬)

મૃત્યુકે સમય મનુષ્ય જિસ-જિસ ભી ભાવના અર્થાત્ જિસ કિસી ભી વિષય, દેવતાકા ચિન્તન કરતા હુઆ શરીર છોડતા હૈ, ઉસ ભાવસે ભાવિત હુઆ વહ મનુષ્ય સદા ઉસ સ્મરણ કિયે હુએ ભાવકો હી પ્રાપ્ત હોતા હૈ.

તસ્માત્ સર્વેષુ કાલેષુ મામનુસ્મર યુધ્ય ચ (ગીતાજી. ૮-૭) ॥ ઈસલિયે તૂ હર સમય

મેરા સ્મરણ કર ઔર શાસ્ત્રકી આજ્ઞાકે અનુસાર સ્વધર્મરુપી યુધ્ધ (કર્મ) કર.

યહ પક્કી બાત હૈ કિ જૈસા અભ્યાસ બઢતા જાતા હૈ, અભ્યાસીકો તદનુસાર સત્પુરુષકા સાન્નિધ્ય ભી મિલતા હી જાતા હૈ. અભ્યાસીકા અભ્યાસ ઈસ પ્રકાર દ્રઢ વ પૂર્ણ હોતા હી હૈં.

યહ રહીમ નિજ સંગ લૈ, જનમત જગત ન કોય ।
વૈર, પ્રીતિ, અભ્યાસ, યશ, હોત હોત હી હોય ॥

વ્રત પાલન

વ્રત પાલન ક્યા હૈ ? ભગવાનકો પ્રત્યક્ષ રખકર અર્થાત હર હંમેશ (ભગવાન) સાથમેં હૈ ઐસી દ્રઢ નિષ્ઠા હી વ્રતપાલન હોતા હૈં. ક્યોંકિ તભી હમ ભગવાનકે ચાહે હુએ આદર્શોકા, કર્તવ્યકા સદાચારકા પાલન કર સકતે હૈં ઔર વ્રત સમ્યક્ પ્રકારસે નિભતા હૈં. તો ભગવાનકો હમ વચન દેતે હૈં- "હા મૈં આપને કહા હૈ વૈસા જરુર પાલન કરુંગા.

આત્મા વારે દ્રષ્ટવ્ય

"આત્મા વારે દ્રષ્ટવ્ય:" અર્થાત્ આત્માકા દર્શન કરો. આત્માકા અર્થ પરમાત્મા હૈં. આત્માઓંકી આત્મા ચેતનાઓંકા ભી ચેતન, નિત્ય તત્વોંકા ભી પરમનિત્ય, પરમાત્મા હી હૈં. વહી પરમાત્મા હી પરમ પ્રાપ્ય હૈં. વેદ, ઉપનિષદ, ગીતાજી, રામાયણ, ભાગવત, મહાભારત આદિ પુરાણ, તાત્પર્ય કિ સભી શાસ્ત્રગ્રંથોને વહી એક પરમાત્માકો હી પરમ પ્રાપ્ય બતલાયા હૈં.

પશુ વ મનુષ્યોમેં અન્તર મનકો લેકર હી હૈં. મનયુક્ત જો હૈ વહી મનુષ્ય. મનયુક્ત માનવ ઉન્નતિકી ઔર બઢતા હૈ તભી ઉસ મનુષ્યકો સફલ માના હૈં. મનુષ્યજીવનકા ધ્યેય યહી હૈ કિ ઉન્નતિ કી ઔર લે જાય. મનુષ્યકો પરમાત્માકી પ્રાપ્તિકા પુરુષાર્થ કરના હી ચાહિયે.

દેહ ધરે કર યહ ફલ ભાઈ । ભજિય રામ સબ કામ વિહાઈ ॥

જીવમાત્ર સુખ ચાહતા હૈ, આનંદ ચાહતા હૈ, શાંતિ ચાહતા હૈ. ક્યોંકિ આનંદસ્વરુપ, સતસ્વરુપ, ચિત્તસ્વરુપ ઐસે સચ્ચિદાનંદન બ્રહ્મસે હી સબકી ઉત્પત્તિ હુઈ હૈ.

"આનન્દો બ્રહ્મેતિ વ્યજનાત્ આનન્દાત્ હ્યેવ ખલુ ઈમાનિ ભૂતાનિ જાયન્તે" આનંદ સ્વરુપ પરમાત્માસે હી સમસ્ત જડ-ચેતન પ્રાણી ઉત્પન્ન હોતે હૈં. વિષયોંસે આનંદાનુભૂતિ હોનેકા કારણ યહી હૈ કિ જબ મન બિલુકલ વિલીન હો જાતા હૈ ઉસી ક્ષણ, ઉસી કાલમેં હી આનંદાનુભૂતિ હોતી હૈ. જબ મન બાહર આ જાતા હૈ તબ તો નિર્વેદ હો આતા હૈ. તો બૂંદ યહી સાબિતી કિ આનંદકે કણમાત્ર છાંટસે હી સભી ચહલ પહલ ઔર પ્રાણીમાત્ર જીવિત હૈં તથા ચહલ પહલ મચા હૈ, ઔર અંતમેં ભી આનંદમેં હી લીન હો જાયેંગે.

ઈશ્વર અંશ જીવ અવિનાશી । ચેતન અમલ સહજ સુખ રાશિ ॥ જીવ ભી સત્ચિત્ આનંદ સ્વરુપ હી હૈ.

નિષ્કર્ષ કિ વહી પરમાત્મા હૈ પ્રાપ્તવ્ય હૈ, ઉપાસ્ય હૈ, જીવાત્મા નહીં. કારણ પ્રકૃતિ ઔર જીવાત્મા દોનોંકે સ્વામી, સર્જક, પાલક વ આશ્રય પરમાત્મા હી હૈં. સબમેં ઓતપ્રોત હોને પર

ભી ભગવાન પ્રકૃતિ વ ચરાચર માત્રસે અત્યન્ત વિલક્ષણ ઔર પરે હૈં.

ગૃહસ્થાશ્રમ

મનુષ્યકે મનમેં યહ કામના રહતી હૈં કિ વહ અપને જીવનસે પરે ભી અપની વંશપરંપરાકે માધ્યમસે જી સકે. ઈસકી પુષ્ટિ કે લિયે હિંદુ શાસ્ત્રોમેં પ્રચુર પ્રમાણ મિલતે હૈં. યહાઁ તક કિ શાસ્ત્રોંકે અનુસાર તો વિવાહ ઔર ગૃહસ્થધર્મકા પ્રયોજન સંતાનોત્પતિ હી હૈં. સંતાન દાંપત્યકો પ્રૌઢતા, પરિપક્તવતા ઔર પ્રગાઢતા દેતી હૈ. બચ્ચે દાંપત્યકે ગૃહપ્રાંગણકો અપની ક્રીડા ઔર કિલકિલારિયોંસે ભરકર માતાપિતાકો સર્જનાત્મક કૃતિત્વકા ગૌરવ ઔર અપની અંતરંગ આત્મીયતાકો આનંદસે પરિપૂર્ણ કર દેતે હૈં.

દાંપત્ય ઈસ પ્રકાર ઉન બહુવિધ રિશ્તોંકો જન્મ દેતા હૈ, જિનકી સુવાસસે હમારે પારિવારીક જીવનકી ફૂલવારી ઔર મહક ઉઠતી હૈં. દાંપત્યકી વાટિકામેં હી મા-બેટે, પિતા-પુત્ર ઔર ભાઈ-બહનકે સંબંધ ખિલતે હૈં. દાંપત્ય એક પરિવાર મૂલક સંબંધ હૈ. સ્ત્રી-પુરુષકા એકાંત (અકેલેકા) સંબંધ હી નહીં, બલ્કિ કઈ દૂસરે સંબંધ ઔર સૂત્રભી ગુંથે હુએ રહતે હૈં.

ઈન સંબંધસૂત્રોંકો આપસમેં બાંધનેકે લિયે હમારા સામાજિક જીવન ઔર વાતાવરણ, હમારી રીતિયાઁ ઔર પરંપરાએ, સાહિત્યકલા એવં સાંસ્કૃતિક પરંપરા, હમારા આચાર-વિચાર, નિરંતર ઔર શૃંખલાબધ્ધ સંયોગ એવં અવસર જુટાતે રહતે હૈં. હિંદુ વિવાહ સંસ્કાર પધ્ધતિ, સામાજિક પરંપરા એવં હૃદયકે સંસ્કારોંને ભી દાંપત્યકી નીંવ સુદ્રઢ કરનેમેં કાફી યોગદાન દિયા હૈ.

અગ્નિકી સાક્ષી, સપ્તપદીકા પ્રતીકાત્મક એક પુનિત વાતાવરણમેં મનોયોગસે સુના હુઆ મંત્રોચ્ચાર વરવધૂકે મનકો કહીં બહુત ગહરેસે છૂ કર મંત્રમુગ્ધ કર જાતા હૈ- ઔર અમિટ એવં અવિસ્મરણીય હો જાતા હૈ. દો હથેલિયોંકા એક-દૂસરેકો થામના, ગઠબંધનકા આપસમેં બંધના આદિ સભી કુછ મન પર ગહરા પ્રભાવ છોડ જાતે હૈ. હિંદુ વિવાહ કાનૂની શર્ત નહીં હૈ, કાનૂની સમઝૌતા નહીં હૈ. એક ધર્મસંસ્કાર હૈ, અતૂટ-જન્મજન્માંતરકા ગઠબંધન હૈં.

પતિપત્નિકે વૈયક્તિક ગુણોંસે દાંપત્ય સશક્ત ઔર સમૃધ્ધ હોતા હૈં. સફલ દાંપત્યકે લિયે ચારિત્ર્ય, વિવેક, સહિષ્ણુતા, ત્યાગ, સેવા, સંતોષ, શાલીનતા, સુઘડતા, ઉદારતા, કાર્યકૌશલ, સૌહાર્દ, શિષ્ટાચાર, પારસ્પરિક સહયોગ ઈત્યાદિ જરુરી હૈ.

સુખી દાંપત્યકે લિયે કુબેરકે ખજાનેકી જરુરત નહીં હોતી. રાજસી વૈભવ ઔર એશ્વર્યકી ઉસે અપેક્ષા નહીં રહતી. વૈયક્તિક ગુણ હી દાંપત્યકી સફલતાકી કુઁજી હૈં. સાથમેં અનુભૂત ઔર જિયા હુઆ દુ:ખ દર્દ, દાંપત્ય પ્રેમકા સબસે અધિક સ્થાયી આધાર બનતા હૈં. કિન્તુ નૂન, તેલ, લકડીકી ચિંતાઓકી વિભીષિકા સ્થાયીરુપસે ઘરમેં ડેરા જમા લે તો દાંપત્યકા આરોગ્ય-દુશ્ચિંતાઓંસે ધિરકર ખતરેમેં પડ સક્તા હૈ. (ઈસલિયે) આર્થિક પર્યાપ્તતા એવં સંતોષ સામાન્યત: ઉસકી અનિવાર્ય શર્ત હૈં.

કર્તવ્યકે સૂત્ર હમારે સાથ નિરંતર હોતે હૈં, લેકિન હમ જીવન કે છોટે મોટે સ્વાર્થસે ધિરે હોનેકે કારણ ઉન્હે મહસૂસ નહીં કર પાતે. આજ કઈ પ્રેમવિવાહસે બને હુએ દંપતિયોંમેં

ભી કઈ કઈ વિસંગતિયાં ઔર સમસ્યાએ ખડી હો જાતી દેખી-સુની હૈ, ઔર તલાક દેને-લેનેકી નૌબત ભી આ જાતી હે-યહ ભી દેખા હૈં. ઈસમેં કારણ યહી હૈં કિ પ્રેમકા દાવા કરનેવાલે લોગ ઝૂઠ વ વાસનાકો લેકર દાંપત્ય સંબંધ સ્થાપિત કરતે હૈં ઔર અંત તક યહ સંબંધકા નિર્વાહ નહીં કર પાતે હૈં. ફિર ડાયવોર્સકી ભી ઉતની હી ઉતાવલી વ કટુતા ભોગતે હૈં. નાસમઝ, ઉતાવલ વ આવેશકે સાથ ઉઠાયે ગયે કદમોંકા પરિણામ એસા હોતા હૈ-યહી કહા જા સક્તા હૈં.

પતિ-પત્નિ મિલકર એકપૂર્ણ અંગ બનતા હૈં. ઈસી સંદર્ભસે પત્નીકો અર્ધાંગના કહી હૈં. જિસકી પત્ની નહીં હૈ ઉસ પુરુષકો અયજ્ઞીય માના ગયા હૈ. અયજ્ઞીય પુરુષકો યજ્ઞકા અધિકાર નહીં. વ્યાકરણ ભી ઈસી બાતકી પુષ્ટિ કરતા હૈં. ''પતિ'' કા સ્ત્રીલિંગરુપ પત્ની કિસ પ્રકાર હોતા હૈ ? પાણિનીને સ્પષ્ટ કહા હૈ કિ પતિ શબ્દકે સ્ત્રીલિંગ કરતે સમય ઈ મેં ન મિલાના કારણ કિ સ્ત્રી યજ્ઞકી સહભાગિની હૈં. ઈસ પ્રકાર પતિ શબ્દકા સ્ત્રીલિંગ “પત્નિ” હુઆ. જિસકા અર્થ હૈ-યજ્ઞમેં પતિકી સહયોગિની. યજ્ઞકી વિધિઓંમેં દીક્ષાકે સમય પતિપત્નિ દોનોંકો યજ્ઞોપવિત ધારણ કરાયે જાતે હૈં.

પુરાકલ્પે તુ નારીણાં મૌંજીબન્ધનમિષ્યતે ।
અધ્યાપનં ચ વેદાનાં સાવિત્રીવચનં તથા ॥

લગ્નકે પૂર્વ મનુષ્ય દો પૈરકા મનુષ્ય હોતા હૈ. લગ્ન હોતે હી એક સે દો હોતે હી ચાર પૈરકા પશુ બન જાતા હૈં. દોસે તીન હોને પર છ: પૈરકા પશુ-મકોડા હો જાતા હૈ. ઈસી તરહ ઉત્તરોત્તર કેકડા, કોડિયા આદિ બાલકકી સંખ્યા બઢને પર કાનખજુરા (એક બહુ સંખ્યક પૈરવાલા જંતુ) હોતા જાતા હૈં.

જિસકા લગ્ન જીવન સમઝપૂર્વક કર્તવ્યપાલનયુક્ત હોં ઉસકે લિયે યહ બાત લાગૂ નહીં હોતી હૈં હોં ! પર અધિક અંશકે લગ્નજીવન એસે હી હોતે હૈં.

ડો. બી. લીટન કે સાથ વાર્તાલાપ

૧૪-૨-૫૯, મેક્સિકોસે ડો. બનાર્ડ ઔર ઉનકી પત્નિ શ્રી ગુરુદેવકી સન્નિધિમેં રહનેકો વ નેત્રયજ્ઞકે કાર્યકો દેખને આયે હૈં. દરિદ્રનારાયણકી નિત્યપ્રતિ હોતી લંબી પંગત દેખકર અત્યંત આશ્ચર્યકા આનંદ પા રહી હૈં.

શ્રીમતિ બનાર્ડ ઊંચા સુનતી થી. કાનકી ઈસ તકલીફકો દૂર કરનેકે ઈલાજમેં શ્રી ગુરુદેવને ઉનકા પવનજન્ય પ્રાણાયામકી વિશિષ્ટ પ્રક્રિયા સમઝાઈ ઔર કહા થા કિ આઠ દિન ઈસકો કરને પર તુમ બરાબર સુનને લગોગી. આજ શ્રીમતી બનાર્ડને શ્રી ગુરુદેવકો બતાયા કિ મેરે કાનોમેં ખૂબ લાભ પહૂંચા હૈં.

ડો. બનાર્ડને યોગક્રિયાઓંકે બારેમેં કઇ પ્રશ્ન પૂછે થે. વે ખૂદ ભી યોગસાધના કર રહે થે. ઉસકે બારેમેં ઉનકો જો અનુભવ હુએ થે-વો બતાકર ઉનકા સમાધાન પૂછતે થે ઔર શ્રી ગુરુદેવ

ક્રિયા કરકે બતાતે થે, ઔર ઉનકો સ્પષ્ટ માર્ગદર્શન દેતે થે. ડો. બનાર્ડ ઈંગ્લિશમેં બોલતે થે, શ્રી ગુરુદેવ હિંદીમેં ઈસીલિયે તીન-ચાર બાર શ્રી ગુરુદેવને મુઝે બાતચીતમેં દુભાષિયાકે રુપમેં રખી થી. વ્યક્તિગત યોગસાધનાકી બાતે તો મૈં નહીં લિખ સકતી હૂં લેકિન ડો. બનાર્ડકા એક પ્રશ્ન ગંભીર ઔર સમઝને યોગ્ય હૈ સો મેં યહાં લિખ રહી હૂં.

સદગુરુકી કરુણાકા કોઈ થાહ નહીં હૈ

ડો. બનાર્ડને પૂછા :- ગુરુદેવ ! ગુરુદેવકો ભગવાન માનતે હૈં ભારતમેં ઔર ભગવાનકે સમાન પૂજન આરતી ભી કરતે હૈં તો યહ બાત કહાઁ તક ઉચિત માની જાયેં ? મુઝે આપકા અભિપ્રાય જાનના હૈં.

શ્રી ગુરુદેવ :- યહ તો ઈતની નાજૂક બાત હૈં કિ ઈસકો તો જો અનુભવ કરતા હૈ વહી જાન સકતા હૈ. યહ કોઈ બતલા નહીં સકતા કિ અપને ગુરુદેવમેં અપનેકો ભગવદભાવ કૈસે ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ? યાનિ કિસ ક્રિયાસે- કિસ પ્રકાર ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં. લેકિન યહ નિશ્ચિત બાત હૈં કિ પહૂંચે હુએ સિધ્ધ સમ્યક યોગ્ય ગુરુદેવકે પ્રતિ અપને આપ શ્રધ્ધાકા પરમ વિકાસ હોતા હૈ ઔર ગુરુદેવમેં ભગવદભાવ ઉત્પન્ન હો હી જાતા હૈ. યહ ભાવ કિસીકે કહનેસે, ગુરુદેવકી આજ્ઞાસે ઔર શાસ્ત્રોમેં કહા હૈ ઈસલિયે નહીં હો સકતા હૈ.

અનેક જન્મોંકે સંસ્કારોમેંસે કિસી શુભ ક્ષણમેં મનુષ્યકો ભગવાનકો પ્રાપ્ત કરનેકી- ભગવદ તત્વ જાનનેકી ઈચ્છા જાગ્રત હો ઉઠતી હૈં તબ ઉસકો પ્રબલ લાલસા જાગ્રત હોતી હૈ કિ કોઈ મહાપુરુષ મિલ જાયેં જો ભગવાનકો પ્રાપ્ત કરનેકા માર્ગ બતલા દેવેં.

ઈસ પ્રકાર જીવ ઔર ભગવાનકો મિલા દેનેકા કાર્ય ગુરુદેવ કરતે હૈં. આરાધ્ય-આરાધકકે બીચમેં આરાધનાકે દ્વારા મિલન કરા દેનેવાલે હી સિધ્ધગુરુ હૈ. ભગવાન હી જીવોંકી જિજ્ઞાસાકે અનુરુપ સ્વયમ અપને આપકો પથપ્રદર્શક ગુરુદેવકે સ્વરુપમેં જીવોંકે સમક્ષ પ્રકટ કરતે હૈં. ગુરુદેવ ભગવાનકા મૂર્તિમાન અનુગ્રહ હૈ, અનુગ્રહ વિગ્રહ હૈ.

ગુરુદેવકે ચૈતન્ય સ્વરુપકા પ્રભાવ શિષ્યોં પર પડતા હૈં ગુરુદેવકા યહી સાક્ષાત્કાર તો ઉન્હોંને પ્રાપ્ત કિયા હૈ, બ્રહ્મનિષ્ઠ સ્થિતિ હૈ યહી વહ વસ્તુ હૈ જિસકે દ્વારા ગુરુદેવ મૌન રહકર ભી શિષ્યોકે હૃદયમેં ઔર સંસારકે અંદરમેં ભગવત્ ચૈતન્ય, ઉસકા દિવ્ય પ્રકાશ, ઉસકી મહાન શક્તિ ઔર ઉસકા નિત્ય નિરંજન નિર્વિકાર નિત્યાનંદ આલોકિત કરતે હૈં.

ગુરુદેવ દુર્ગુણોકો હટાકર, સદગુણોંકો જાગ્રત કરકે શોક સંતાપકો મિટાતે હૈ. દૈવી સંપત્તિકી પ્રાપ્તિકે સુલભ સરલ માર્ગ બતલાકર શિષ્યકે હૃદયમેં પ્રેમભક્તિકી શાંતિ ઔર જ્ઞાનકા પ્રકાશ જગાતે હૈ. ઈસ પ્રકાર પામરતા, પશુતા મિટાકર મનુષ્યકો દેવત્વકી પ્રાપ્તિ કરાનેવાલે પરબ્રહ્મ સ્વરુપ સદ્ગુરુકે પ્રતિ શિષ્યકો પૂજયભાવ-ભગવદીયભાવ હોતા હૈ તો ઈસમેં આશ્ચર્યકી કોઈ બાત નહીં હૈ.

અપના દેહભાવ, જીવભાવ મિટાનેવાલે સદ્ગુરુ સાક્ષાત્ પરબ્રહ્મ હી હૈ, ભગવાન હી

હૈં. સદ્ગુરુકી મહિમા અપરંપાર હૈ. ઉનકી કરુણાકા કોઈ થાહ નહીં હૈ ઔર અપની કૃતઘ્નતાકા કોઈ પાર નહીં હૈં. મૈં સબકે સ્વભાવોંકો બરાબર જાનતા હૂં. યહ મૈં દેખતા હૂં પર ફિર ભી માનતા હૂં કિ મેરે હૈં ફિર ભી સદ્ગુરુ કરુણાકી સાક્ષાત મૂર્તિ હૈ તો હમારે જૈસેકો નિભાતે રહતે હૈં. કભી છોડ નહીં દેતે હૈં. ગુરુદેવમેં પૂર્ણ શ્રધ્ધા, પૂર્ણ નિષ્ઠા હો જાયે તો બેડા પાર હો જાતા હૈ. અર્ઘ્ય, મધુપર્ક, ચરણ પ્રક્ષાલન, યહ સબ તો ભારતકી સંસ્કૃતિમેં વેદકાલસે સ્પષ્ટ લિખા હૈ કિ અતિથિ, વૃધ્ધજન, વિદ્વાન સંત, સાધૂ, અભ્યાગત, જો કોઈ તુમારે ઘર પર આવેં ઉસકો અર્ઘ્ય દો, માન દેકર ઉસકે ચરણપ્રક્ષાલન કરો- મધુપર્કસે સ્વાગત કરો- આરતી પૂજન કરો.

ગુરુદેવકે કિતને મહાન ઉપકાર હૈ હમારે ઉપર તો ફિર કૃતજ્ઞતાપૂર્વક ઉનકે આદર સમ્માન કરેં, પૂજન-આરતી કરેં, પૂજયભાવ રખેં, ભગવદભાવ રખેં. યહ બાત શાસ્ત્રોંસે વિપરીત નહીં હૈ. યહ તો શાસ્ત્રોને બતાયા હુઆ શિષ્ટાચારકા યથાર્થ પાલન કરના હૈ.

ડો. બનાર્ડ :- ગુરુદેવ ! ગુરુદેવકી નિષ્ઠાકા આપકા અનુભવ બતાઈયે.

શ્રી ગુરુદેવ :- ક્યા બતાઉં ! મૈં દસ સાલકી ઉમ્રકા અબોધ બાલક ઘર છોડકર નિકલ ગયા થા સો આજ ભી જિંદા હૂં, આપકે સામને ઊંચે તખત પર બૈઠા હૂં. બસ ! યહી અનુભવ પ્રત્યક્ષ હો રહા હૈ.

ડો. બનાર્ડ :- ગુરુકી શક્તિકી કોઈ ઘટના કહિયે.

શ્રી ગુરુદેવ :- આજ ઈનકો હો ક્યા ગયા હૈ ? વહ તો બરાબર જાનને પર હી ડટે હૈં અબ મૈં કૌનસી ઘટના સુનાઊં ?

મૈં :- ભગવન્ ગુરુપૂર્ણિમાકે પ્રસંગ પર આપ રાજકોટસે પ્લેનમેં ભાવનગર હોકર બમ્બઈ પધારેં તબ પ્લેન બિગડા થા, બરસાત, બીજલીકા ભારી તુફાન થા. ફિર ભી પ્લેન આપકી કૃપાસે બમ્બઈ એરપોર્ટ પર સલામત ઉતરા થા- યહ ઘટના મૈં ઈનકો કહૂં. ?

શ્રી ગુરુદેવ :- વો તો પાયલટ હોંશિયાર થા, સો પ્લેન સલામત ઊતાર લાયા- ઈસમેં મૈંને કુછ નહીં કિયા થા.

મૈં :- એસી બાતોમેં અસત્ય બોલનેકી આજ્ઞા શાસ્ત્રોમેં દી હૈ ન ? શ્રી ગુરુદેવ :- તેરી બાત સચ્ચી હૈ. જો હૂઆ હૈ સો જાનનેવાલે તો જાનતે હી હૈં. લેકિન ઐસે મૌકે પર ઉસકો કહનેસે ઉલટા અસર હોગા સુન એક ગાના કહૂં.-

દો ગધ્ધે સમધિ મિલે. સમધિ જાનતી હો ન ? તુમ ગુજરાતીમેં વેવાઈ કહતે હો. એકને કહા- અહો આપ કિતને સુંદર લગ રહે હો. ફૌરન દૂસરેને કહા- કિ અહો ! આપકી આવાજ કિતની મધુર હૈ ? તો ઐસા લગેગા અહો સ્વયમ્ અહો ધ્વનિ.

બનાર્ડ દંપતિ હમારી બાતચીત સુન તો રહે થે પરંતુ કુછ સમઝે નહીં. વે પ્રતીક્ષા કરતે રહે કિ મૈં અભી ઈંગલીશમેં યહ બાતચીત ઉનકો કહુંગી. તબ શ્રી ગુરુદેવને દૃષ્ટાંત કહના આરંભ કિયા-

સ્વામી વિવેકાનંદજીકા નામ પહલે નરેન્દ્ર થા. નરેન્દ્ર બહુત હી બુધ્ધિમાન થા. તાર્કિક

ભી થા ઔર નાસ્તિક ભી થા. લેકિન કોઈ પુણ્યકે ઉદયસે એક બાર પરમહંસ રામકૃષ્ણજી મહારાજ કે દર્શનકો પહૂંચ ગયે. ન માલૂમ ક્યોં નરેન્દ્રકો પરમહંસજીકે સમીપમેં બૈઠનેમેં પ્રસન્નતા, શાંતિકી અનુભૂતિ હુઇ. દૂસરે દિન નરેન્દ્ર બરાબર ખિંચા હુઆ પરમહંસજીકે પાસ જાનેકો બેચેન હો ઉઠા. ઈસી તરહ કુછ દિન પરમહંસજીકી સન્નિધિમેં બરાબર બૈઠા. બાતચીત હોતી રહતી થી.

એક બાર નરેન્દ્રને પૂછા- આપકો ભગવાનકે દર્શન હુઆ હૈ ? પરમહંસજીને જવાબ દિયા હાં હુઆ હૈં. તત્કાલ નરેન્દ્રકા દૂસરા પ્રશ્ન યહ હુઆ કિ તો ક્યા આપ મુઝે ભી વો ભગવાનકા દર્શન કરા સકતે હો ? પરમહંસજીને ભી ઉતના દૃઢ સ્વરમેં જવાબ દિયા- નિશ્ચિંત. બસ ફિર ક્યા ? નરેન્દ્રને પૂછા કબ કરા સકોગે ? પરમહંસીને ભી બિના જિજહતે કહા- આજ ઔર અભી. ઔર ઉસી ક્ષણ નરેન્દ્રકે કપાલમેં ત્રિપુટીકે સ્થાન પર અંગૂઠા માત્ર લગાયા ઔર નરેન્દ્ર સમાધિ લાભ પા ગયે. ગુરુદેવ સર્વશક્તિમાન હોતે હૈં. વે "કર્તુ" અકર્તુ" અન્યથા કર્તુ સર્વસમર્થ હોતે હૈં.

ડો. બનાર્ડ :- શાંતિ કૈસે મિલે ?

શ્રી ગુરુદેવ :- દૂસરેકોં શાંતિ દેનેકા પ્રયત્ન કરો. વહ ક્યા મનુષ્ય હૈ જો દૂસરેકો સુખ દેનેકા પ્રયત્ન ન કરેં ? પ્રત્યેક મનુષ્યકી ફર્જ હૈ કિ દૂસરોંકો જયાદાસે જયાદા સુખ દેનેકી કોશિષ કરેં. જિસકો પરમાત્માને સમૃધ્ધિ દી હૈ ઉન્હેં દૂસરોંકો ખુલ્લે હાથસે ઔર કિસી પ્રકારકા બદલેકી અપેક્ષા રહિત હો કર દેના ચાહિયે. ઔર વહ એસી ભાવનાસે કિ જો આજ ઉનકો મિલા હૈ વહ સર્વશક્તિમાન પરમાત્માને અપની દયાસે દિયા હૈ. વસ્તુત: ન કોઈ સમૃધ્ધ હૈ ન કોઈ ગરીબ હૈ. યહ તો કેવલ માનસિક સ્થિતિ હૈ જિસસે ગરીબ ઔર અમીરકી પ્રતીતિ હોતી હૈ. "મૈં શરીર નહીં હૂં" ઐસી ભાવના- વૈસી વૃત્તિ કો હટા દેતી હૈ. દૂસરેકો સુખ દેનેકી તીવ્ર ઈચ્છા વૈસી ભાવના ઉત્પન્ન કરતી હૈ કિ કોઈ ચીજ નહીં હૈ, જો કિ કોઈ ઈન્સાન અપની માલિકીકી ગિન સકે. ક્યોંકિ સર્વ ઉત્પન્ન હુઈ વસ્તુ ક્ષણિક હૈ, બદલેનેકા સ્વભાવવાલી હૈ ઔર ઈશ્વરકૃત જગતકે આદેશકી પૂર્તિ કરતી હૈં.

ડો. બનાર્ડ :- શાંતિકી ઈચ્છા ક્યું રખતે હૈં ?

શ્રી ગુરુદેવ :- સુખેચ્છા પ્રકૃતિજન્ય હૈ ઔર માનવજાતિકા ઈસીલિયે અવિરત પ્રયત્ન હૈ ઉસકી ઈતની પ્રાપ્તિ હોતી હૈ જિતના દૂસરેકો સુખ દેનેકા પ્રયત્ન હો. સચ્ચી શાંતિ ઈચ્છા રહિત હોનેસે પ્રાપ્ત હોતી હૈ. વહ બિલકુલ આંતરિક ઈચ્છાઓંકી ભાવનાસે રહિત હોની ચાહિયે. ભૌતિક વસ્તુ કભી સુખ નહીં દે સકતી ક્યોંકિ વહ ઉસકે સ્વભાવમેં હી નહીં હૈ. વહ (શાંતિ) તો કેવલ અનિચ્છાવૃત્તિસે હી પ્રાપ્ત હોતી હૈ. ભૌતિક સાધનોંસે સુખકી શોધ ભ્રાંતિ માત્ર હૈ.

ડો. બનાર્ડ :- વાસ્તવિક સત્ય ઔર સુખ પ્રાપ્ત કરનેકા તરીકા ક્યા હૈ ?

શ્રી ગુરુદેવ :- જો સત્યકો પ્રાપ્ત કરતા હૈ વહ ઉસીકો ઉસે અભિવ્યક્ત નહીં કર સકતા. ક્યોંકિ વહ વાણીકા વિષય નહીં હૈ. ઉસકા તો સિર્ફ હૃદય હી અનુભવ કર સકતા હૈ, ઔર હૃદયકો

જિહ્વા નહીં હૈ. જિસ વ્યક્તિ ઉસકો વ્યક્ત કરનેકા પ્રયાસ કરતી હૈ ઉસને વહ પ્રાપ્ત નહીં કિયા હૈ. ડો. બનાર્ડ :- સંપત્તિસે સુખ ક્યોં નહીં મિલતા ?

શ્રી ગુરુદેવ :- જૈસે કોઈ શરીરમેં જયાદા રક્ત ઔર મેદ બઢ જાય તો શરીરમેં અસ્વસ્થતા માલૂમ પડતી હૈ ઔર ઉસકે લિયે શસ્ત્રવિદ્યાકા આશ્રય લેનેકી જરૂરત પડતી હૈ, વૈસે હી લક્ષ્મીકી અધિક પ્રાપ્તિ માનસિક અસ્વસ્થતાકા કારણ બનતી હૈં. ડો. બનાર્ડ :- અમરિકી દૂસરોંકો સુખ દેનેકી હૃદયપૂર્વક કોશિષ કરતે હૈં વહ અચ્છી તરહ કૈસે કર સકે ?

શ્રી ગુરુદેવ :- અમેરિકાકે લોગોમેં અભી દૂસરોકો સુખ દેનેકી ભાવના જાગૃત હુઈ હૈં ક્યોંકિ ઉનકો સમૃધ્ધિસે જો સુખ ચાહતે હૈં વહ મિલતા નહીં હૈ કારણ યહ હૈ કિ દૂસરોંકો સુખ દેનેકી જો વૃત્તિયાં હૈ વહ ઉસને સોચી નહીં હૈ, ઉનકા અંતરવૃત્તિસે સંશોધન કરકે નિર્ણય કરના ચાહિયે. દૂસરોકો સુખ દેનેકી ઈચ્છા એક સદગુણ હૈ, કિંતુ વો કિસી પ્રકારકા માનસિક લાભકી વૃત્તિસે રહિત હોના ચાહિયે. ક્યોંકિ કિસી પ્રકારકા માનસિક વૃત્તિયોંસે એક પ્રકારકી આસક્તિ ઉત્પન્ન હોતી હૈ જો શાંતિકી વિરોધી હૈ. યદિ અમેરિકા સચમુચ યહી ચાહે તો વો મનુષ્યજાતિકી ભલાઈકે લિયે સારે વિશ્વકો સુખમેં પલટ સકતે હૈં.

સંભવ હૈ કિ વો અનજાનતે હુએ ભી આર્યસંસ્કૃતિકા પહલા સિધ્ધાંત- જો દૂસરેકા ભલા કરનેકા ઔર જો શુભેચ્છા કહલાતી હૈ વો આચરણમેં રખના ચાહતે હો. કિંતુ વો સુખકી પ્રાપ્તિ અચ્છી તરહસે કૈસે મિલે ઉસકા સંશોધન નહીં હોનેકે કારણ ઉનકી વૃત્તિયોંકા યથેચ્છ પરિણામ ઔર સંતોષ પ્રાપ્ત નહીં કર સકતા હૈ. યહ સત્ય હૈ કિ અમેરિકન લોગોંકો પરમાત્માને સમૃધ્ધિ પ્રદાન કી હૈ ઔર દૂસરેકો સહાય કરનેકી ભાવના હૈ, કિંતુ ઉન્હોંને ભયકો દૂર હટાયા નહીં હૈ. યદિ વહ નિર્ભય હો જાય તો વે દૂસરોંકો ઔર અપને લિયે શાંતિ પ્રદાન કર સકે. દઢ નિર્ણય ઔર ઈશ્વરકી કૃતિમેં વિશ્વાસકી કમી લગતી હૈ. જીવનકા પ્રત્યેક ક્ષેત્રમેં અપની સર્વશ્રેષ્ઠતા બની રહેં ઔર કિસી પ્રકારસે ઉસમેં કિંચિત માત્ર ક્ષતિ ન હો વૈસા આંતરિક ભય- યહ સબ પ્રશ્નકા હાર્દ હૈ ઔર સબ ચિંતાકા કારણ હૈ. હરએક જીવાત્મામેં દૈવીભાવ સ્વાભાવિક હી હૈ, કિંતુ મૈં દૂસરેકે અચ્છેકે લિયે કુછ કરતા હૂં એસી વૃત્તિયાં જીવકો નીચે ગીરા દેતી હૈ. યદિ આપકો ભગવાનને વિપુલતા દી હૈ તો વો દૂસરેકે લિયે છૂટે (ખુલ્લે) હૃદયસે દે દો ઔર વહ ઐસી ભાવનાસે કિ જો જિનકી ચીજ હૈ વો દેનેવાલા સર્વત્ર હૈ, વો હી ક્ષણમેં સ્વર્ગકા નર્ક ઔર નર્કકા સ્વર્ગ બના સકતે હૈં. ઉનકો હી હમ ઉનકા વાપિસ દે રહે હૈં.

ડો. બનાર્ડ :- ભારતસે અમેરિકાકા ક્યા લેને યોગ્ય હૈ ?

શ્રી ગુરુદેવ :- જિસ વસ્તુસે ભારત સમૃધ્ધ હૈ વો વસ્તુ આજ અમેરિકાકો પ્રાપ્ત કરનેકી હૈં- વો હૈ સાંસ્કૃતિક વારસા યે પ્રબોધ ધરોહર કરતા હૈ કિ અપની સમૃધ્ધિ દૂસરોંકે સાથ વિકીર્ણ વિતરિત કર ભોગો. આત્મલાભસે (સ્વલાભસે) સેવાકો ઉંચા સ્થાન દો ઔર આપ મર જાવ- ક્યોંકિ દૂસરે જીંદે રહેં. તાત્પર્ય યહ હૈ કિ ઈસી પ્રકાર કા વર્તન રખો કિ જિસસે દૂસરોંકો સુખ મિલે. હિંદકી બહારસે દિખતી હુઇ નિર્બલતાકા કારણ વો સાંસ્કૃતિક વારસાસે નીચા હોના દિખતા હૈ.

યદિ જો વો ઉનકી જરુરિયાતેં આદર્શાનુકુલ કમ કર દેવેં તો ભારતકો કોઈ કિસી દેશકે પાસ મદદકે લિયે જાનેકી કોઇ જરુરત નહીં હોગી. યદિ વો (ભારત) દૂસરે ભૌતિક સમૃધ્ધિશીલ દેશોંકા અનુકરણ કરકે જીવન જરુરિયાતેં બઢાયેંગે તો પરિણામ દૂસરે દેશોંકી તરહ નિરાશાજનક હોગા ઔર કુછ આર્થિક સગવડકે સુવિધાઓકે ઉપલક્ષમેં શાંતિકા બટોરા હોગા.

અમેરિકાકો બહુત સમૃધ્ધિ ઉપલબ્ધ હુઈ હૈ ઔર ઉસકા હૃદય દૂસરે દેશોંકો સહાય કરનેકો ઉત્સુક હૈ. યદિ વો ચાહે તો સારે માનવ સમાજકા ભલા કરકે મનુષ્યજાતિકો ઉન્નતિકે ક્ષેત્રમેં પલટ સકે. ઉસ સ્થિતિકો પ્રાપ્ત કરનેકે લિયે ઉન્હેં કિસી ભી માનસિક સંકોચ રહિત હોકર ઉસકી જરુરિયાતસે જયાદી જિતની ભી સંપત્તિ હૈ- વહ દૂસરોંકે છૂટે ખુલ્લે હાથસે દેની ચાહિયે. ઔર કલ્યાણકારી વૈજ્ઞાનિક વિકાસકા હરેક ક્ષેત્રમેં ઉસકી જો શ્રેષ્ઠતા હૈ ઉસમેં ક્ષતિ હોનેકા ભય ફેંક દેના ચાહિયે. ઉન્હેં યહ દૈવી કાનૂનકી અબાધ્ય કૃતિમેં વિશ્વાસ રખના ચાહિયે કિ જો દૂસરોંકા ભલા કરનેકે લિયે જીતે હેં ઉનકો કભી ભી નિરાશા યા માનસિક અશાંતિ નહીં હોતી.

ડો. બનાર્ડ :- આપકી ઉમ્ર ક્યા હોગી ? મેરા અનુમાન હૈ કિ ૪૦૦ વર્ષ કી હોગી.

શ્રી ગુરુદેવ :- સંત મહાત્મા વ ઋષિમહર્ષિયોંકી ઉમ્રકે વિષયમેં વિવેચન કરના જરુરી નહીં હૈ, બલ્કિ ઉનકે જ્ઞાન-ઉપાસનાકે અનુભવકી પ્રતીતિ પ્રાપ્ત હોની ચાહિયે.

ઉમ્રકે બારેમેં કિસીસે નહીં પૂછના ચાહિયે. કઇ સાધૂ, સંત, યોગી, મહાત્મા બડી ઉમ્રકે હોતે હૈ. ઈસમેં શંકાકો અવકાશ નહીં હૈ. અભી અભી એક વર્ષકે ભીતર હી મૈં એક સાધુસે મિલા થા- જિસકી આયુ ૨૫૦ વર્ષકી હૈ. ઈસસેં ભી બડી ઉમ્રકે સંત મહાત્મા હૈ. લેકિન કમ ઉમ્ર હો ઔર પ્રાપ્તિ બડી હો તો ક્યા વહ વિભૂતિ નહીં હૈ ? સંત જ્ઞાનેશ્વર મહારાજ, નિવૃતિનાથજી મહારાજ, મુક્તાબાઈ કે ઉદાહરણ ઐસે હૈ- જો હમેં ઈસ વિષયમેં બહુત કુછ સમઝાતે હૈં. કિતને કમ ઉમ્રકે થે ? યે બાલક હી તો થે.

ડો. બનાર્ડ :- અમેરિકાકે લિયે આપકા ક્યા સંદેશ હૈ ?

શ્રી ગુરુદેવ :- આપકે પુરુષાર્થકો નિમિત્ત બનાકર પ્રભુને આપકો સમૃધ્ધિશાલી બનાયા હૈ. ઉસ સમૃધ્ધિકા અહંકાર રહિત નિ:સ્વાર્થ ઔર પરોપકાર વૃત્તિસે ઉપયોગ કરના હી શાંતિપ્રદ હૈ.

ડો. બનાર્ડ :- આપકી સન્નિધિમેં મૈંને એક અત્યંત વિલક્ષણ ઈશ્વરતત્વકી અનુભૂતિ કી હૈ ઔર કર રહા હૂં. આપ ઈશ્વરકે સમાન હી સર્વાન્તર્યામી વ સર્વસમર્થ હૈ. ફિર ભી ઈતને નમ્ર વ છોટે બને રહે હૈં કિ આપકો પૂર્ણ તૌરસે સમઝા યા પકડા નહીં જા સકતા હૈ. લેકિન મૈંને જો વ જિતની જિસ પ્રકાર આપકી ઝલકેં દેખી હૈં ઔર મેરી આંખોકે વ ભાવકે કેમેરાકે દ્વારા મેરે હૃદયમેં આપકા જો ચિત્ર બસ ગયા હૈ ઉનકો મૈં અભિવ્યક્ત કરુંગા.

મૈં આપકે બારેમેં એક પુસ્તક મેકિસકોસે શીઘ્ર હી પ્રકાશિત કરુંગા. પુસ્તકકા શિર્ષક ઈસ પ્રકાર રહેગા-

The Greate Human Miracle of the Present World;

Yogi Saint Ranchhoddasji Maharaj of Chitrakoot India

By Dr. dyron Bennard

શ્રી ગુરુદેવ :- ડો. કો કહો કિ આપકી ભાવના સચ્ચી હૈ પરંતુ પુસ્તક પ્રકાશનમેં આપકે સામને બાધાયેં ખડી હો જાયેગી. કારણમેં ઔર તો કુછ નહીં કેવલ ભારતકા ગૌરવ બઢ ન જાયે ઈસી ભાવનાસે પ્રેરિત હોકર લોગ બાધાયે બઢાયેંગે.

ડો. બનાર્ડ :- મૈં કિસ નામકા જાપ કરું ?

શ્રી ગુરુદેવ :- આપ તો ઈશાઈ હૈ ન ? ઈશામેં આપકા વિશ્વાસ હૈ ન ?

ડો. બનાર્ડ :- જી હા.

શ્રી ગુરુદેવ :- તો આપકો ઉચિત યહી હૈ કિ તુમ ઈસાકા નામ જપે ઔર ઉન્હીંકા ધ્યાન કરેં સમય આને પર ઈસા હી તુમ્હે માર્ગદર્શન દેંગે. (શ્રી ગુરુદેવને પ્રાણાયામકી વિશિષ્ટ ક્રિયાએ બતલાઈ ધ્યાનકે શુરુઆતકી ક્રિયા બતલાઈ, ક્રમશ: અભ્યાસ બઢે ઉસી સમયકી ભવિષ્યમેં કરનેકી ક્રિયા ભી બતલાઈ)

ડો. બનાર્ડ સપત્ની ભારતકે સંતોકે દર્શનકે હેતુ સન ૧૯૫૮ કે નવમ્બરમેં ભારતયાત્રાકો આયે થે. સિંધિયા સ્ટીમ નેવિગેશન કું. કે માલિક શ્રી શાંતિકુમાર મોરારજીભાઈકી બહન શ્રીમતી મધુરી બહન કારાકે સંપર્કકે દ્વારા ઉન્હોંને શ્રી ગુરુદેવકે બારેમેં બહુત સુનકર વે શ્રી ગુરુદેવકે પુનિત દર્શનકે લિયે ડો. બનાર્ડ સપત્નિ ડિસમ્બરમેં શિવની ગયે થે. વહાં શ્રી ગુરુદેવકી પ્રેરણા વ માર્ગદર્શનકે અનુસાર શ્રી તારાનેત્રદાન યજ્ઞકા કાર્ય ચલતા થા.

ડો. બનાર્ડ ઔર ઉનકી પત્ની- દોનોં ઉમ્રમેં તો ૬૫ સાલકે ઉપર હૈ, પરંતુ દેખનેમેં વે દોનો ૫૦ સાલકે ભી ભીતરકે દિખતે હૈં. ઉનકી સ્ફૂર્તિ-શકિત દેખકર સબકો આશ્ચર્ય હોતા રહા. વે મેક્સિકોસે ૭૦૦ કિલોમીટર દૂર ગુઆડાલાજારા જેલિસ્કો નામકે સ્થલમેં ૨૦૦ એકરકે અપને ફાર્મમેં રહતે હૈં. ફાર્મમેં મુખ્ય પૈદાઇશ વ ખેતી પપીતેકી કરતે હૈં. ફાર્મમેં છોટે બડે કદકે કોટેજ હૈ. જિસમેં રહનેકો ઔર ડો. બનાર્ડસે નેચરોપેથી ટ્રીટમેન્ટ લાભ પ્રાપ્ત કરનેકો કઇ લોગ જાતે હૈં. ડો. બનાર્ડ પપીતાકે ભોજનકે દ્વારા ઔર નૈસર્ગિક ઉપચાર પધ્ધતિકે દ્વારા ટ્રીટમેન્ટ દેતે હૈં.

વે દોનોં સંપૂર્ણતયા શાકાહારી હૈં. આહારમેં પપીતા મુખ્યરુપમેં લેતે હૈં. ભારતમેં માંસાહારકા ત્યાગ, શાકાહાર તથા પપીતાકે ઉપર ડો. બનાર્ડકે વ્યાખ્યાન બમ્બઈમેં હુયે થે. ઈસ કારણ ડો. બનાર્ડ શિવની જા નહીં પાયે થે.

ચાર પ્રકારકે પુત્ર

૧૬-૨-૫૯ શ્રી ગુરુદેવ :- પુત્ર ચાર પ્રકારકે હૈં- (૧) જાતપુત્ર- માતાકે સમાન ગુણોંવાલા (૨) અનુજાત -પિતાકે સમાન ગુણોંવાલા (૩) અતિજાત- પિતાસે અધિક ગુણોંવાલા (૪) અપજાત- અધમાધમ-દુરાચારી પુત્ર

અધિક કીર્તિ ન પ્રાપ્ત કર સકો, લેકિન અપને પૂર્વજોંને પ્રાપ્તકી હુઈ કીર્તિકો તો અક્ષુણ્ણ રખો. અપજાત દૂરાચારી હોકર કીર્તિકો ખંડિત તો ન કરો.

જિમિ કુપુત્ર કુલ ઉપજે સંપતિ ધર્મ નશાહિ ॥

તેજસ્વી, ઉત્તમ વિશ્વવદ્ય ન બન સકો, લેકિન યથા શક્તિ નીતિપૂર્વક ધર્મકર્મ કરતે રહો તો ભી સુપુત્ર કહે જાઓગે.

ઉત્તમો આત્મવિખ્યાત: પિતૃવિખ્યાત મધ્યમ: ।
અધમો માતૃ વિખ્યાત: સ્ત્રીવિખ્યાતો ધમાધમ: ॥

વિવેક ઔર પ્રસન્નતાપૂર્વક સ્વધર્મમેં સ્થિત રહનેવાલા સુપુત્ર હૈ. ઐસે સુપુત્ર અપને નામસે અર્થાત્ અપને પરાક્રમસે, માનવસેવાસે, અન્નક્ષેત્ર, દાન, તપ, યજ્ઞ, ઉદારતા સત્ય માતા-પિતા બહન ભાઈ ગુરુ વૃધ્ધજનોંકે શુધ્ધપ્રેમ, કર્તવ્યબુધ્ધિસે- તનમનધનસે ઉનકી સેવા યાની ઉનકો સુખદાતા ઈત્યાદિ સત્કર્મોંકે દ્વારા સર્વત્ર પરિચય પાતા હૈ. ઉનકો ઉત્તમ પુત્ર કહે હૈં. પિતાકે નામસે પરિચય પ્રાપ્ત કરે વો મધ્યમ પુત્ર માતાકે નામસે પરિચય પ્રાપ્ત કરેં વો અધમ પુત્ર ઔર અપની પત્નીકે નામસે પરિચય પ્રાપ્ત કરતા હો વહ અધમાધમ પુત્ર કહે હૈં.

સિંહનીકો એક હી પુત્ર હોતા હૈ તબ ભી વહ નિર્દ્વન્ધ્ધ સોતી હૈ. કુત્તે, ગધ્ધે આદિકો અનેક પુત્ર હોને પર ભી રાત દિન ઈધરસે ઉધર યહાંસે વહાં ઘૂમતે ફિરતે હૈં ઔર કષ્ટ ભોગતે હૈં.

સુયોગ્ય યાની પરાક્રમી ભક્ત, દાતા, ધર્મ-નીતિ ધુરંધર, સૂક્ષ્મદર્શી, સ્વધર્મનિષ્ઠ- ઐસા એક હી પુત્ર હોવેં તો સુખપૂર્વક, શાંતિપૂર્વક રહા જા સકતા હૈ.

તિતિક્ષા

તિતિક્ષા યાની સર્વ દુ:ખ, પ્રતિકૂલતાકો સહન કરના-બિના પ્રતિકાર કિયે. પ્રારબ્ધવશાત્ જો સુખદુ:ખ પ્રાપ્ત હોવેં ઉસકા પ્રતિકાર નહીં કરના યહ તિતિક્ષા. જિસ પ્રકાર પથ્થર પડા હૈ. ઉસકો કુછ ભી વિચાર નહીં હૈં. સુખ દુ:ખ, શર્દી, ગરમી, વૃષ્ટિ સબ કુછ એકસા હૈ. ઉસી પ્રકાર જો કુછ સુખદુ:ખ પ્રાપ્ત હોવેં ઉસકો સહન કરના યહ તિતિક્ષા હૈ. બિના વિચારકે ઔર હઠપૂર્વક અપને સામનેસે વિપરીત ક્રિયા કરકે સહન કરના યહ તિતિક્ષા યથાર્થ નહીં હૈ. શર્દી હૈ- ચલો ગંગાજીમેં શીતજલમેં ખડે રહકર તિતિક્ષાકી સાધના કરેં. ગરમી હૈં તો પાંચ-સાત યા ઈક્કીસ ધૂની કરકે તિતિક્ષા કરેં. યહ મેરે અભિપ્રાયસે યથાર્થ નહીં હૈ.

તિતિક્ષા ભી અંતરગ સાધના હૈ. ઈસકો બાહરકા સ્થૂલ સાધન બના લિયા જાતા હૈ. પ્રારબ્ધસે સહજ હી જો કુછ સંયોગ આવે ઉસકો સહન કરના યહી "સા તિતિક્ષા શુભામતા" હૈ.

શુભ સંકલ્પોંકો શીધ્ર હી વાસ્તવિક બનાઓ ઈસમેં પ્રમાદ નહીં રખો. કાલકા ક્યા ભરોસા હૈ ? મનવૃત્તિકા ભી ક્યા ભરોસા હૈ ? ઈસીલિયે શુભ સંકલ્પકા શુભકાર્ય તત્કાલ કર ડાલો.

દૂસરોંકી વ્યર્થ ટિક્કા ટિપ્પણી વ વ્યર્થ આલોચના કરના યહ તો માનસ રોગોસે

પીડિત અસ્વસ્થ મનકે પ્રતિક હૈ. નારીઓકો ચાહિયે કિ સદા પ્રસન્નચિત્ત વ પ્રસન્ન વદના રહેં. ઘરકે કાર્યોમેં કુશલ હોવેં પરિવારકે, કુટુમ્બકે સદસ્યોંકા ઘરકી સામગ્રીકો, કુલકી મર્યાદાકો વ ગૌરવકો ખૂબ સમ્હાલે. નારીઓંકો પતિસેવાકે અતિરિક્ત દૂસરા કોઈ યજ્ઞ, વ્રત, ઉપવાસ આદિ કરનેકી આવશ્યકતા નહીં હૈ. નારીકા આંતરબાહ્ય સૌન્દર્ય કેવલ સતીત્વ હૈ.

દીર્ઘસૂત્રતા

૧૭-૨-૫૯, ઈસ લોકમેં ઐશ્વર્ય પ્રાપ્ત કરનેકી અભિલાષા રખનેવાલે પુરુષોંકો નિંદા, તંદ્રા, ભય, ક્રોધ, આલસ્ય ઔર દીર્ઘસૂત્રતા, યે છ: દોષોંકા ત્યાગ તત્કાલ કર દેના ચાહિયે. કામસે બઢકર કોઈ રોગ નહીં, મોહસે બઢકરક કોઈ શત્રુ નહીં, ક્રોધસે બઢકર કોઈ અગ્નિ નહીં. તૃષ્ણાસે બઢકર કોઈ દારિદ્રય નહીં.

રાવણ જૈસે મહાન બલવાનકો ભી પશ્ચાતાપ હુઆ થા કિ મૈંને "ફિર કરુંગા, થોડે દિનકે બાદ કર લૂંગા" ઐસી ઢીલ દીર્ઘસૂત્રતાસે તો મેરે સોચે હુએ કાર્ય મેં કર નહીં પાયા હૂં. રાવણકો યુધ્ધમેં પરાજિત કર લિયા પશ્ચાત્ શ્રીરામજીને લક્ષ્મણજીકો કહા કિ ભાઈ લક્ષ્મણ, રાવણ વિદ્વાન ઔર બુધ્ધિમાન હૈ- રાજયકારભારમેં અત્યંત કુશલ હૈ, રાજનીતિકો ભલીભાંતિ જાનનેવાલા હૈ. ભલે વહ હમારા શત્રુ હૈ લેકિન ઉસસે રાજનીતિકા જ્ઞાન હમેં જરૂર પ્રાપ્ત કર લેના ચાહિયે. અબ હમેં ભી રાજયકા વહીવટ સંમ્હાલનેકા હૈ. મેરી ઈચ્છા હૈ કિ તુમ રાવણકે પાસ જાકર રાજનીતિકી આવશ્યક બાતેં જાન લો.

ભગવાનને ઐસા (વ્યવહાર) કરકે એક ઉચ્ચ આદર્શકો અભિવ્યક્ત કિયા હૈ- શત્રુકે પાસસે ભી જરુરી હિતપ્રદ શિક્ષા ગ્રહણ કરો. શત્રુકે સાથ શત્રુત્વ હૈ, ઉસકી ઉચ્ચ વિદ્યાકે સાથ શત્રુત્વ નહીં હૈ. ઈસી પ્રકાર પાપકે સાથ શત્રુત્વ પાપોકે પ્રતિ હમદર્દી કરો. રાવણ શત્રુ હૈ, પર ઉસકે જ્ઞાનકો માન્યતા નહીં દેના યહ તો દ્વેષબુધ્ધિ હો જાતી હૈ. શત્રુમેં ભી જો અચ્છે ગુણ હૈ, જો ઉચ્ચવિદ્યા હૈ, જો સામર્થ્ય હૈ ઉસ સબકા સપ્રેમ સાદર સ્વીકાર કરો, ઔર ઉસકા ઉપયોગ કરકે ઉંચા ઉઠનેમેં શત્રુકા ઈસ પ્રકાર લાભ ઉઠાઓ.

લક્ષ્મણજી આજ્ઞાનુસાર રાવણકે પાસ ગયે ઔર ભગવાનકી આજ્ઞા વ ઈચ્છા નિવેદન કી. રાવણ ભી મહાજ્ઞાની, કુશલ થા હંસ ઉઠા. કહા કિ અબ તો મેરે પાસ અધિક સમય હી નહીં હૈ કિ મૈં જયાદહ કુછ કહ સકૂં અલ્પ સમયકે અનુસાર રાજયકારભાકે લિયે અત્યંત અનિવાર્ય ઔર અતિશય આવશ્યક ઐસી દો હી બાતે મેં આપકો કહતા હૂં- જો મુઝે ઈસ વક્ત યાદ આ રહી હૈ. "પહલી બાત તો યહ કિ કોઈ ભી જરૂરી કાર્ય સ્થગિત નહીં કરના ચાહિયે. દેખો, મુઝે (૧) યમરાજાકા વિભાગ યા સ્થાન ઔર (૨) નર્કકા સ્થાન દોનોંકો નિર્મૂલ કર દેના થા. ઈતની અપાર જલરાશી સમુદ્ર જનસમુહકો કોઈ ઉપયોગમેં નહીં આ સકતા હૈ. ક્યોંકિ વહ ખારા હૈ. ઈસલિયે મૈંને (૩) સમુદ્રકો મીઠા પાનીકા કરનેકા સોચા થા, ઔર (૪) સાથ હી સાથ સમુદ્રકી ઈતની ગહરાઈ ભી મિટા દેની થી- ઔર ઉસકો કટિકે બરાબરકી ગહરાઈવાલા બનાનેકા મૈનેં સોચા થા."

યે ચારોં બાતેં યદિ મૈંને સંકલ્પ હોતે હી- ઈચ્છા હોતે હી કર લિયે હોતે તો અવશ્ય હી પૂરે હો જાતે. પરંતુ "કલ ઉસકે લિયે યોજના બનવા લૂંગા, ઈતની ક્યા જલ્દી હૈ ? યે તો કોઈ અશક્ય

યા મુશ્કિલ બાત તો હૈ નહીં. જબ ચાહૂંગા ફૌરન કર લૂંગા" ઈસ પ્રકારકે યે કામ બિના કિયે હી રહ ગયે. ઔર દેખો, "આજ મૈં દીર્ઘસૂત્રતા પર પછતા રહા હૂં."

"દૂસરી બાત યહ હૈ કિ દુશ્મનકો કદાપિ કાલ છોટા મત સમઝના" વિષ, ઋણ, રોગ, ઔર અગ્નિ- ઈનકે પ્રારંભાવસ્થામેં ઉપેક્ષા કી જાયેગી તો યે અત્યંત બલ પ્રાપ્ત કર લેંગે ઔર અત્યંત હી બઢ જાયેંગી-ફૈલ જાયેંગે ઔર પારાવાર હાનિ પહૂંચાતે હૈં.''વૈસા હી દુશ્મનકે બારેમેં ભી સમઝના. મેરી હી બાત મૈં બતાઉં તુમકો મનુષ્ય માત્ર માનકર મૈં રાજય દરબારમેં ઔર સર્વત્ર કહતા થા કિ મનુષ્ય મુઝે ક્યા કર સકેંગે ? ઔર ઉનકી સેના ભી બાનરકી- યે તો મેરે ભક્ષ્ય હૈં. દુશ્મનકો છોટે ઔર પરાક્રમહીન તથા બલહીન સમઝનેકી મેરી ગંભીર ભૂલકા હી યહ પરિણામ હૈ કિ આજ મૈં રણભૂમિમેં પરાજિત હોકર પરાધીન પડા હૂં.''

દીર્ઘસૂત્રતાકા ફાયદા અશુભકાર્યોંકે બારેમેં ઉઠાના ચાહિયે. નિયમ હી બના લેના ચાહિયે કિ અશુભ, અહિતકર કાર્ય કરનેકો મનમેં ઈચ્છા-સંકલ્પ ઉઠે તબ તુરન્ત વહ કાર્ય નહીં કરના. અશુભ કર્મકે સમય દીર્ઘસૂત્રી બનો. અંતઃકરણમે તમોગુણ કા નાતા હૈ તબ હી અશુભ કર્મો કરનેકી ઈચ્છા-વાસના ઉદય હોતી હૈ. સત્વગુણ કે પ્રભાવમેં વો હી અશુભકર્મ કરનેકી ઈચ્છા અહિતકર ઔર દુઃખદાયી હૈ ઐસા તુમકો સ્પષ્ટ દેખનેમેં આયેગા ઔર તબ તુમકો પરમ સંતોષ હોગા કિ કિતના અચ્છા હુઆ હૈ- મૈંને અશુભકર્મ કરનેકી ઈચ્છાકા ઉસી ક્ષણ અમલ નહીં કિયા.

શુભ સંકલ્પ જબ ભી હોવેં તુરન્ત ઉસકા પાલન કરો. અંતઃકરણકી અશુધ્ધિ જયોં-જયોં મિટતી જાયેગી ત્યોં ત્યોં અધિક માત્રામેં શુભ સંકલ્પ હી હોને લગેંગે. સાત્વિકતા બઢાઓ. દૈવી સંપતિસે હી ચિત્તકી શાંતિ પ્રાપ્ત કરોગે. ક્ષુદ્રતા મિટેગી તો દિવ્યતા પાઓગે ઔર પરિણામમેં પરમ આનંદ હરઘડી હર પલ અનુભવ કરોગે. શુભ સંકલ્પ એક બાર હો ગયા ફિર ઉસે બાર બાર યાદ કરકે ઉસકો જરુર પૂરા કરના ચાહિયે. ઉસમેં આલસ યા દીર્ઘસૂત્રતા નહીં કરો.

પ્રેમકા બલ હી સુખદાતા હૈ

શિવની કેમ્પમેં એક ઈન્કમટેક્ષ ઓફિસર આયે થે- ઉનકો પ્રશ્ન ઉઠા ''ઈતને પૈસે આતે હૈં કહાં સે ? ઔર કિસ પ્રકાર ?'' ઉન્હોંને મેરેસે યે દો પ્રશ્ન કિયે. મૈંને કહા- ''આપ ઈન્કમટેક્ષ ઓફિસર હૈ ઔર મૈં ભી હૂં. પરંતુ ફર્ક સિર્ફ ઈતના હી હૈ કિ આપ કાનૂન વ સત્તાસે સબસે પૈસે લેતે હૈં. મૈં કિસીસે લેતા નહીં હૂં. પરંતુ દેનેવાલે પ્રેમકે વશ દે જાતે હૈં. આપકો કાનૂન વ સત્તાકે વશ હોકર દેના પડતા હૈ, દુઃખી હોકર દેતે હૈં. યહાં સામને સે આકર ઔર બહુત અનુનય બિનય કરતે હુએ દે જાતે હૈં.

યહ હૈ- પ્રેમ ઔર સત્તાકા અન્તર. પ્રેમ અમોઘ બલ હૈ. સત્તા અસ્થાયી ક્ષુદ્રબલ હૈ. પ્રેમકા બલ હી સુખદાતા હૈ. સત્તાકા બલ લોભ, લાલસા, ભ્રષ્ટાચાર ઈત્યાદિકા જન્મદાતા હૈ. સત્તાકો લેકર અચ્છેકા ઘોર પત્તન હોતા હૈ- નીતિહીન હો જાતા હૈ. પ્રેમકો અપનાનેવાલે કા દિન-પ્રતિદિન ઉત્તકર્ષ હી હોતા હૈ. શુધ્ધિ, પવિત્રતા, દિવ્યતા હોતી હૈ.

નામસ્મરણ જીવધર્મ હૈ, કર્મકી સમાપ્તિ હૈ

પ્રશ્ન :- શ્રધ્ધારહિત, નામસ્મરણ અસત્ ही હોંગે ન ? ક્યોંકિ ગીતાજી કહતી હૈ-

અશ્રધ્ધા હુતમ્ દત્તં તપઃસ્તપ્તમ કૃતમ ચ યત્ ।

અસત્ ઈતિ ઉચ્યતે પાર્થ ન ચ તત્ પ્રેત્ય નો ઈહ ॥ ૧૭-૨૮ ॥

અર્થાત્ શ્રધ્ધારહિત કિયે હુયે હવન, દાન, તપ ઔર જો ભી કર્મ હોવેં સબ અસત્ હૈં. અસત્ કા કોઈ ફલ નહીં મિલતા.

શ્રી ગુરુદેવ :- સત્રહવે અધ્યાયકે ઈસ અંતિમ શ્લોકકા અર્થ અનુસંધાન મૈં ભી હૈ ઔર સીમિત હૈં. આગેકા અનુસંધાન દેખોગે તો પત્તા પડેગા કિ તમોગુણીઓંકે કિયે હુએ શ્રધ્ધા રહિત યજ્ઞ, દાન, તપ યા જો ભી કર્મ યાનિ વ્રત ઉપવાસ આદિ અસત્ હૈ અર્થાત નિષ્ફલ હોતે હૈં. ઈસીલિયે નામસ્મરણકા સંબંધ વહાં સંભવિત નહીં હૈ.

નામસ્મરણમેં તો યહ ધ્રુવ સત્ય હૈ- સિધ્ધાંત હૈં કિ- "ભાવ કુભાવ અનખ આલસહૂ નામ જપત મંગલ દિસિ દશહૂં."

દૂસરી બાત યહ નિશ્ચય કરો કિ નામસ્મરણ કરનેકી રુચિ ન હોવે વહ ભી શ્રધ્ધાંશ હી હૈ ન ! બિના શ્રધ્ધાંશકે તો રુચિ કદાપિ કાલ હો હી નહીં સકતી.

તીસરી બાત યહ નિશ્ચય કરો કિ નામસ્મરણ કર્મ નહીં હૈ અપિતુ જીવધર્મ હૈ. ગોસ્વામીજીને સ્પષ્ટ કહા હૈ કિ "નામહૂં કર્મ ન જાનિ હો" નામસ્મરણ તો કર્મકી સમાપ્તિ હૈ. કર્મોકી યાની સંસ્કારોકી સમાપ્તિ. યહ તો જીવકા મુખ્ય ધર્મ હૈ. "નિર્માન મોહા જિતસંગદોષા" સંગદોષસે રહિત હોના યહ પ્રત્યેક મનુષ્યકા મુખ્ય કર્તવ્ય હૈ.

યથા સમય કરો તો સુખ

સમય દેખ કર બોલો, બૈઠો, ઉઠો ઈત્યાદિ સબમૈં, સમય-પરિસ્થિતિ કા ખ્યાલ નહીં કરોગે તો તુમ જરુર હાઁસીકે પાત્ર બનોગે હી. ફિર દૂસરે હઁસતે હૈં તો ઉસમેં ક્યા આશ્ચર્ય હૈ ? કોઈ ટિકા ક્યોં કરતે હૈં ? હંસતે ક્યોં હૈ ? સોચના ચાહિયે. "નીકી સો ફીકી લગે બિન અવસરકી બાત । જયૂં યુધ્ધકે સમયમેં રસ શ્રૃંગાર ન સોહાત ॥"

ચાહે કૈસી ભી અનુચિત બાત હો, પરંતુ મૌકે પર યથા સમય કહી જાતી હૈ તબ વહ બાત અયોગ્ય હોને પર ભી યોગ્ય પ્રતીત હો જાતી હૈં. ખલ સ્વભાવ ઐસે મૌકે બરાબર સાધ લેતા હૈ.

ફીકી સો નીકી લગે કહીયે સમય બિચારી ।

સબકો મન રંજન કરે જયૂં વિવાહમેં ગારી ॥

વ્યસનસે ચારોં તરફ કી હાનિ હી હોતી હૈ

૧૮-૨-૫૯, શ્રી ગુરુદેવ જયરામભાઈકો સિગરેટ-તમાખૂ બંધ કરનેકો કહ રહે થે ઉસી વક્ત :-

શ્રી ગુરુદેવ :- કોઇ ભી વ્યસન હો વહ અત્યંત વિઘાતક હૈ. વ્યસનસે કફ બઢતા હૈ

ઔર ઈસસે વ્યસનકી આસક્તિ બઢતી હૈ. કોઇ ભી વ્યસન હો, વિકલતા-બૈચેની, ધરણીપાત ઔર મૂઢતા અર્થાત ચાહે કિતને હી સજજન ઉપદેશ દેતે રહે કિ ભાઈ તૂં વ્યસન છોડ દે ફિર ભી યહ ઉપદેશકો સુનતા હી નહીં-યે તીન દોષ અર્થાત ત્રિદોષરુપ સન્નિપાતકે ચિહ્ન આ હી જાતે હૈ.

અફીમ, ભાંગ, ગાંજા, તમાખૂ આદિ અમલકે પદાર્થમેં સ્વાદ ભી નહીં હોતા હૈ, સુગંધ ભી નહીં હોતી હૈ, ગુણ ભી નહીં હોતે હૈં, ફિર ભી વ્યસની તો ઉસકે અનેક ગુણ બતાતે હી હૈં. ઈસમેં યદિ બુધ્દિમાન શાસ્ત્રજ્ઞાતા વ્યસની હો જાતે હૈં તબ તો શાસ્ત્ર પ્રમાણોં દેકર ગુણ બતાતે હૈં. એક ગલ્પ સુનાતા હૂં.

કાશીમેં એક વિદ્વાન બ્રાહ્મણ થા. ઉસકો જરદા અર્થાત્ તમાખૂ ઔર ચૂના મિલાકર ખાનેકા વ્યસન લગ ગયા. બ્રાહ્મણ ઔર વિદ્વાન હોકર તમાખૂકે વ્યસની હો ગયે તો સબ લોગોંકો બહુત આશ્ચર્ય હોતા થા.

એકબાર સમાજકે પ્રતિષ્ઠિત લોગોમેં બ્રાહ્મણ શાસ્ત્રીજી બૈઠેં થે. દો-તીન પ્રતિષ્ઠિત ગૃહસ્થોમેં અંદર અંદર ઈશારા કરકે નિશ્ચિત કર લિયા કિ અબ શાસ્ત્રીજીકો તમાખૂકે વ્યસનકે બારેમેં પૂછા જાયેં, તાકિ લજ્જિત હોકર સંકોચસે ભી વ્યસન છોડ દેવે તો હિતકર હૈં.

બાતેં ચલતી થી ઉસમેં જાનબૂઝકર તમાખૂકે વિષયમેં બાત ચલાઇ ગઈ. એકને પ્રશ્ન કિયા કિ તમાખૂ ક્યા હૈ ? મૈંને તો દેખા તક નહીં હૈ. દૂસરેને કહા કિ મૈંને તો અભી હી તમાખૂ શબ્દ હી પ્રથમ બાર સુના, વો ક્યા પ્રાણી હૈ ? તબ તીસરેને કહા કિ વહ તો પૌધા હોતા હૈ-એસા મૈનેં સૂના હૈ. પહલેને પૂછાં કિ પૌધેમેં ક્યા કુછ રહસ્ય હૈ ? ઔષધિકા રહસ્ય ગુણ હૈ ? તીસરેને કહા કિ તમાખૂ એક પૌધા હૈ ઉતના હી મૈં તો જાનતા હૂં.

તબ શાસ્ત્રીજી મહારાજ બોલ ઉઠે કિ તુમ લોગોંકો ઈતના ભી માલૂમ નહીં હૈ ? દેખો તમાખૂ તો સાક્ષાત શ્રી જનાર્દન વિષ્ણુ ભગવાનકા સ્વરુપ હૈ. સર્વ લોકકે હિતકે લિયે ઊલટે આકારમેં વ્યક્ત હોકર પત્રરુપમેં પ્રસિધ્ધ હુએ હૈ. પૌધે પર તમાખૂ કા પત્ર ઊલટા લગા હુઆ હોતા હૈ. "જનાર્દન નરહિતં ભૂત્વાઽકાર વિપર્યાયાત ॥" જનાર્દનમેંસે ન કાર નિકાલ દો તો જક આર્દ, ઔર આ કારકો પલટા દો તો જરદા હો જાતા હૈ. ઈસીલિયે જરદાકા સેવન તો સબકો કરના ચાહિયે. દૂસરા પ્રમાણ દેતે હુએ શાસ્ત્રીજીને કહા કિ દેખો, ભગવાન પંઢરનાથકે હાથ કટિ પર ક્યોં હૈં ? ભગવાન બતાતે હૈં કિ જરદાકા પૌધા ભી કટિ જિતના હી ઊંચા હોતા હૈ તો ઉસકો મેરા હી સ્વરુપ સમઝો. તિસરા પ્રમાણ યહ હૈ કિ બાલાજી ભગવાન તથા શ્રીનાથજી ભગવાન એક હાથ બતાકર સૂચિત કરતે હૈં કિ જરદાકા પત્તા ઈતના હી હોતા હૈ.

વિઘ્નનાશક ગણપતિ ભગવાન એક હાથમેં અંગુલી ઔર અંગુઠેકી ચીમટી લી હૈ ઔર બતા રહે હૈં કિ ઈતના લેકર જરદા ખાઓ, વિઘ્નોંકા હરણ કર દેગા. ઔર ભગવાનકે સ્વરુપ (ઐસે) જરદાકા સેવન નહીં કરનેવાલોંકો ભગવાનકે અનન્ય સેવક શ્રી હનુમાનજી મહારાજ ગદા બતા રહે હૈં કિ જરદા સેવન નહીં કરોંગે ઉનકે શિર પર ગદા પડેગી.

અબ સોચો તો કહાં કા કહાં અર્થ-અનર્થ, કૈસા કૈસા કિયા જાતા હૈ ? ઈસ પ્રકાર વ્યસની તો વ્યસનકે ગુણ બતાકર અપની નિર્બલતા, પરાધિનતા છૂપાનેકા પ્રયત્ન કરતા હૈ. તમાખૂ મદિરા આદિકે વ્યસની અથવા મદાદિ વ્યસનીકા મન વ્યસનમેં હી ઓતપ્રોત રહતા હૈ ઔર વ્યસનકી હી હકૂમતમેં રહતા હૈ. ઈસીલિયે ઔર કિસી ભી બાત પર મન એકાગ્ર નહીં હો સક્તા હૈ. પરિણામમેં વ્યસનીકો શારીરિક સ્વાસ્થયકી હાનિ, આર્થિક હાનિ, સમાજમેં પ્રતિષ્ઠાકી હાનિ હૃદયમેં ભીતરી આનંદાનુભૂતિકા અભાવ, સંતોષકા અભાવ- ઈસ પ્રકાર ચારોં તરફકી હાનિ હી હાનિ પ્રાપ્ત હોતી હૈં. પરાધીનતાકા જીવન હોતા હૈ. સ્વભાવ ચિડચિડા હો જાતા હૈ. કર્તવ્યકા માન નહીં રહતા હૈ. વ્યસનકી હકૂમત કિતની હોતી હૈ કિ ઉસકે હૂકમકો ટાલા નહીં જા સક્તા- ટ્રેનમેં મૈંને યહ દેખા થા.

શરાબ ન પીવેં તો મનુષ્યમેં મૃત્યુકા અનુપાત કમ હો જાવે. ધર્મરાજાકે યહાં એક બાર હલચલ મચ ગઈ. ક્યોંકિ મનુષ્યોંને શરાબ, તમાખૂ બંદ કર દિયા. કથા હૈ. સભા ભરી ગઇ મનુષ્યોમેં મૃત્યુ ન હોવે યા કમ હોવે તો ધર્મરાજાકે દિનભરકા કાર્યક્રમ ઠપ્પ હો જાયેં. ખૂબ વિચાર વિમર્શકે પશ્ચાત નિર્ણય લિયા ગયા ઔર શરાબ-તમાખૂ, ગાંજા આદિકો ભેજે ગયે. ઉસકો કહા ગયા કિ આજકલ તુમ લોગ ઠીકસે કામ નહીં કર રહે હૈં.

સબને આકર અપની અપની રિપોર્ટ પેશ કી. શરાબને કહા- મૈંને કઈઓંકો ગટર ચટાઈ. અફીમને કહા કિ સબકો આલસી બનાયા. ગાંજા બોલા કિ સબકે ખૂન પતલા કર દિયા. તમાખૂ બોલી હમને તો ખાઁસી કરી, ખુર્શ કિયા, અભ ભી ના મરેં તો અબ ક્યાં કરેં ?

આદમી પહલે શરાબ પીતા હૈ, ફિર શરાબ શરાબીકો પીતી હૈ...અર્થાત્ બાર બાર પીનેકી ઈચ્છા હોતી હૈ ઔર અંતમેં શરાબ આદમીકો હી પીને લગતી હૈ. વ્યસન લગાના હી હૈં તો દો હી વ્યસન લગાને યોગ્ય હૈ- જિનકે લગાનેસે યે તુચ્છ દુ:ખદાઈ દુર્વ્યસનોંસે મુક્તિ પ્રાપ્ત કી જા સકતી હૈ. એક તો- હરિપાદ સેવનં વ્યસનં = વ્યસનં અર્થાત્ વિ = ગરુડ. અસન = વાહન હૈ જિનકા વહ. ઐસે શ્રી હરિ હૈં- ઉસમેં પ્રેમ કરકે ઉનકે ચરણોંકી સેવાકા વ્યસન લાગૂ પડ જાયેં તો વહ ઔર સબ વ્યસનોંસે મુક્ત કર દેતા હૈ. દૂસરા વ્યસન- સંત સમાગમકા- આધ્યાત્મિક વિદ્યાકે સંગકા હૈ. સંતસમાગમસે સત્ વિદ્યા પ્રાપ્ત કરતે કરતે જિજ્ઞાસુ ભક્ત જ્ઞાની મુમુક્ષુઓંકે આનંદકી વૃધ્ધિ હોતી હૈ. દૈવી સંપતિકે સુખકી વૃધ્ધિ હોતી હૈ, મનકે વાસના-વિકાર શાંત હોતે હૈં.

આધ્યાત્મિક વિદ્યાકો બ્રહ્મવિદ્યા કહતે હૈં. સંસાર ઔર વિષયોંકા વિયોગ જીવકો દુ:ખદાયી લગતા હૈ. ઈસીલિયે અનેક પ્રકારકે કર્મ કર-કરકે બાર-બાર મરને ઔર જન્મનેકા વ્યસન જીવકો લાગૂ પડ ગયા હૈ. ઈસમેંસે મુક્ત કરાનેવાલા મહાન સમર્થ વ્યસન તો શ્રીહરિગુરુકી ચરણસેવા હી હૈં.

સંતસેવનસે સાર-અસારકા વિવેકજ્ઞાન ઉદય હોતા હૈ. જાનકર ભી મોહ-મદાદિમેં જીવ પ્રમાદ વશ પરાધીન રહતે હૈં. એક બાર જાન લિયા કિ મોહ, મદ, ક્રોધ આદિ છોડને જૈસે- અહિતકર હૈ- ફિર ઉનકે ત્યાગનેકા પુરુષાર્થ કરનેમેં જીવ પ્રમાદકે ચક્કરમેં પડ જાતે હૈં.

તુલસી તલપ ન છોડીયે નિશ્ચે લિજૈ નામ ।
મનુષ્ય મજુરી દેત હૈં ક્યૂં રખેગો રામ ॥

મૃગયા કા ખેલ ખેલના, જુઆ ખેલના, નિંદા કરના, મિષ્ટાન ખાના, તન મન વચનસે વિદ્વેષ કરના- લડાઈ કરના, યે સબ ભી વ્યસન હૈ. મદિરાપાન વ્યસન હૈ ઈસસે ભી બઢકર વ્યસન મદપાનકા હૈ. ઉસકા અમલ મદિરાસે ભી કઇ ગુના અધિક ચઢતા હૈ.

અભિમાનં સુરપાનં ઈસમેં તો અભિમાન ઔર સુરાપાનકો સમાન કહે હૈં. લેકિન વાસ્તવમેં તો મદ યહ મદિરાપાનસે ભી વિશેષ દુ:ખદાયી હૈં મદિરાકા અમલ તો કુછ કાલકે પશ્ચાત્ દૂર હો જાતા હૈ લેકિન મદકા અમલ નશા ભગવાનકી મહાન કૃપા હોવે તબ હી દીર્ઘકાલાન્તરકે બાદ- કટુ- દુ:ખદ અનુભૂતિયાં કે બાદ હી છૂટતા હૈ.

ઉત્તમ મધુર આમ્રરસકા પાન કરનેવાલી કોકિલા તો ગર્વ નહીં કરતી હૈ, પરંતુ કીચ-કાદોંકે મલિન જલકા પાન કરનેવાલે મેંડક તો ડ્રૈં ડ્રૈં ડ્રૈં કરકે મહાભયંકર એક સા આવાજ કરકે મત્થા દુ:ખા દેતે હૈં.

સુસંસ્કારી કુલીન ઔર વિવેકી-બુધ્ધિમાન મનુષ્ય ગર્વ નહીં કરતા હૈ, પરંતુ ગુણોંસે રહિત, ઔર ઓછે દિલકે મનુષ્ય બહુત બડબડાતે હૈ.

સોમરસકા પાન યાની ક્યા ?

શ્રી ગુરુદેવને તમાખૂ, શરાબ, ગાંજા આદિ દૂર્વ્યસનોંકે ત્યાગકે બારેમેં કહા- ઈસકે પશ્ચાત એક ભાઈને પ્રશ્ન કરકે કહા કિ શરાબ-મદિરાપાન તો પુરાણોમેં કહા ગયા હૈં. વેદોમેં ભી સોમરસપાનકા સ્પષ્ટ કહા હૈ.

ઉત્તર દેતે હુએ શ્રી ગુરુદેવને કહા- સોમરસકા પાન કરના યાનિ સતત ઉદ્યમશીલ, પુરુષાર્થવાન રહના. વેદોકી અલંકારિક ગૂઢ, સૂત્રમય શબ્દભાષાકા સહી અર્થ વ રહસ્ય ન જાનતે હુએ આજ સર્વ સાધારણ લોગ ભી કહને લગ જાતે હૈં કિ હમારે દેગલોગ- ઈન્દ્ર આદિ ભી મદ્યપાન કરતે હૈં ઔર સોમરસકા ઉલ્લેખ હમારે શાસ્ત્રોમેં હૈ. આસવ (મદ્ય) આદિ ઔષધિકે રુપમેં હી ઉપયોગમેં આતે થે.

સોમરસકા સેવન કૌન કર સકતા હૈ ? જિનકા યજ્ઞમય જીવન હૈ, જો હંમેશા કઠોર પરિશ્રમ વ પુરુષાર્થમેં હી પૂર્ણનિષ્ઠાસે વ્યસ્ત હૈ. ઐસે શૂર, વીર, ધીર વ ત્યાગી મનુષ્ય હી સોમરસકા પાન કર સકતા હૈં. ઈસકા અર્થ યહી હોતા હૈ કિ યથાર્થ કિયે હુયે કર્મહી સમાજકો ઔર સંસારકો પવિત્ર કરતે હૈં, કલ્યાણકે માર્ગ પર ચઢાનેમેં સહાયક હોતે હૈં.

ઈસ પ્રકારકે યજ્ઞમય કર્મવ્યવહાર કરતે રહના- યહી વિશ્વયજ્ઞકે લિયે સોમરસકા પાન હૈં-સેવન હૈં. ઈન્દ્ર આદિ દેવતાઓંકો ભી વે હી લોગ પ્રિય લગતે હૈં જો અપને પ્રત્યેક જીવનકર્મ વ્યવહારસે વિશ્વયજ્ઞકો આહૂતિકે દ્વારા પુષ્ટ કરતે રહતે હૈં.

તો અબ ભી સમય હૈં. જબસે જાગ્રત ભયે તબસે હી પ્રાત:કાલ. ગઈ સો ગઈ અબ રહી સો. બિગડી બાજી બનાનેકો અબ ભી પૂરા મૌકા હૈ. જિસકા હૈ ઉસકે લિયે વાપરો તો હી બંધનોંમેંસે મુક્ત હો પાઓગે. મોહ, મમતા ઔર માયાકે બંધન અત્યંત દુર્ઘટ હોતે હૈ. સંપત્તિ હોને પર ભી પરહિતમેં ઉપયોગ નહીં કરતા હૈ તો મહાન બંધનોંમેં ઉલઝ જાતા હૈ. ઈસલિયે ભગવાનને અર્જુનકો કહા હૈ કિ "સહયજ્ઞા: પ્રજા સૃષ્ટવા" ॥ ઔર યહી આદેશ દેતે હૈ કિ યજ્ઞકે

લિયે કર્મ કરેં યજ્ઞકે લિયે જો કર્મ નહીં કિયે જાતે હૈ વે બંધનરુપ હૈં.

સ્વાર્થ ત્યાગ, પરમાર્થ, પરોપકાર યે યજ્ઞકર્મ હમ કભી ન ભૂલેં- નિરન્તર કરતે રહેં. હમારા સબસે બડા શત્રૂ- અહિત કરનેવાલા- હમારા અદાનભાવ હી હૈ. બાહરકે સ્થૂલ દ્રવ્ય પદાર્થમય યજ્ઞોંસે આંતરિક માનસિક યજ્ઞ હી શ્રેષ્ઠ હૈં. હૃદયકો વિશાલ બનાઓ. ચિત્તકો ઉદાર વ કરુણામય બનાઓ. પ્રાણીમાત્રકે દુઃખ-પીડાકે હમદર્દી બનો.

પરમાર્થ, દાન-ધર્મસે તુમારે ચિત્તકો જો પરમ તુષ્ટિ મિલેગી ઉસકી અનુભૂતિ કરને પર હી પત્તા પડેગા હાઁ, ઈસમેં ભી એક બાત-દેશકાલકે અનુરુપ બતા દૂં. સદ્બુધ્ધિ વ વિવેકબુધ્ધિપૂર્વક દાન-પરમાર્થ કરના આવશ્યક હૈ. કુપાત્રકો દાન દેનેસે સમાજકા ઔર ભી પતન હોતા હૈ.

પરમાર્થકે નિમિત્ત રાહત કાર્યોકે વ ધર્મકાર્યોકે નામ પર ધન ઈકઠ્ઠા કિયા જાતા હૈ ઔર રાહતકાર્ય તો નામ માત્રકે કિયે જાતે હૈં- બાકી તો નિજી ભોગમેં લગા દેતે હૈં. જિનકા સંયમી જીવન હૈ, સંયમી મન હૈં, નિર્લોભી હૈ ઔર અપરિગ્રહી હૈ ઉનકે હાથોંમેં પરમાર્થ નિમિત્ત ધન દેનેસે ઉસ ધનકા યથાર્થ પરમાર્થ હોતા હૈ. જન સમૂહકે હિતમેં ઉપયોગ હોતા હૈ.

નામમેંહી બાદશાહી

દિલ્હીમેં એક પુરુષ અધિક માત્રામેં મદિરા પીકર રાસ્તેકે કિનારેકે ખડ્ડેમેં પડા થા. નશા ખૂબ ચઢા હુઆ થા. ખડ્ડેમેં પડા-પડા નશેકી મશ્તીમેં ખૂબ ખીલા હુઆ થા. ઈતનેમેં બાદશાહી સવારી આ રહી હૈ ઐસી છડી પુકારી જાતી હૈં. યહ દેખકર વહ વ્યસની કહતા હૈ- એ બાદશાહ ! તેરા હાથી બેચના હૈ ક્યા ? બાદશાહને સબ સિપાઈઓંકો દૂર કરકે વ્યસનીકો પૂછા કિ હાથી ખરીદ કર લેનેકી તેરેમેં સામર્થ્ય હૈ ક્યા ? વ્યસનીને કહા કિ- અરે, તેરી રાણી (રાની) ઔર તેરે રાજકે સહિત હાથી ખરીદ લૂં. ઐસા હૂં મૈં. તુમ મુઝે ક્યા સમઝતે હો ?

બાદશાહ તો હઁસતા હૂઆ ચલા જાતા હૈ. આગે માર્ગમેં એક મસ્ત સંત ફકિર મિલે. ફકિર કહતે હૈં કિ ક્યોં બાદશાહ ! સાહબકે નામકા પ્યાલા તુમને કુછ કભી પીયા હૈ ? દેખ, વહ તો તીન પાઈકી શરાબ પીકર તેરી રાની ઔર રાજ તક લેનેકો તૈયાર હો ગયા હૈ તો જિસકો રામરસકી મસ્તી-નશા ચઢતી હૈ વહ તો બ્રહ્મલોક તકકો ચૌદહલોકકે સુખભોગકો તુચ્છ-તૃણવત્ જાનતા હૈં.

ઈસીલિયે, ક્ષણિક ઔર દુઃખદાયી સુખકા, મોહ-મદ ત્યાગકર અજરામર રામરસકા પ્યાલા પી લે. ક્યા યહ મોહ-મદકી જાલમેં ફંસા હૈ ? ઔર સો રહા હૈ ? જાગ, ઉઠ !!

લોભ, મોહ આદિ પ્રબલ હોતે હૈ

ભગવાનને નારદજીસે કહા- તુમ સબ જગહ ઉપદેશ દેતે હો ઔર સબકો તારનેકા શ્રમ કર રહે હો તો અબ એક બાર પૃથ્વી પર જા કર મનુષ્યોંકો ઉપદેશ દો. નારદજીને કહા- ભગવન્ ! મેરે ઉપદેશમેં તો ક્ષણમેં હી સબકા મોક્ષ હો જાયેગા. આપકી આજ્ઞા હૈ તો જાકર સબકો મોક્ષકે અધિકારી બનાતા હૂં.

પૃથ્વી પર આયે. સંકીર્તન, ઉપદેશ, વ્યાખ્યાન શુરુ કિયે. દિનપ્રતિદિન લોગોંકા સમૂહ સુનનેકે લિયે બઢતા ગયા. અબ તો નિત્યપ્રતિ ચાર લાખ મનુષ્ય ઉપદેશ સુનતે હૈં કુછ દિનોમેં

તો સબ ભગવદ્‌ન્નામમેં તદાકાર-તલ્લીન હો ગયે. ભગવાનકે દર્શનકી તીવ્ર ઈચ્છા ઉદય હુઈ.

નારદજીને સબકો કહા- મૈં બચન દેતા હૂં આજસે તીસરે દિન પ્રાતઃકાલ દસ બજે ભગવાન યહાં પધારેંગે ઔર મૈં સબકો ભગવાનકે દર્શનકે લિયે લે જાઉંગા. સબ પ્રસન્ન હો ગયે. નારદજી તો દૌડતે હુયે ભગવાનકે પાસ જાકર બોલે- ભગવન્ આપ પરસોં સુબહ દશ બજે પધારનેકી કૃપા કરેં. મૈં સબકો બચન દેકર આયા હૂં. ભગવાનને કહા તુમારા દિયા હુઆ બચન મૈં જરુર સત્ય કરુંગા.

નારદજીને કહા કિ ભગવન્ આપકો વૈંકુઠ-ગોલોક તો દૂસરા બનાના પડેગા ચાર લાખ મનુષ્ય ઈસમેં કહાં-કૈસે સમાયેંગે ? સબ આપકે દર્શનકે લિયે અત્યંત અધીર હો ઉઠે હૈં તો નિશ્ચિત હી સબ દર્શનકો આયેંગે. ભગવાનને કહા- મેરા દર્શન કરેંગે ઉનકો લેનેકા હૈ ન ? નારદજીને કહા - હા ભગવન્ સબકો દર્શન કરના હૈં.

દિવ્ય પુષ્પક વિમાનમેં ભગવાન નિશ્ચિત સમય પર ગામકે બહારકી સુંદર બગીચેમેં પધારેં. નારદજી દૌડતે હુએ સબકો એલાન કર આયેં કિ ચલો, ભગવાન પધારે હૈં- ચલો દર્શનકો. કૌણ (કૌન) નહીં જાયેગા ? ચાર લાખ- સબકે સબ સરરર સરરર નિકલકે દૌડે.

ભગવાન કહતે હૈં મેરે પાસ દર્શનકો કબ આતે હૈં. નારદજીને કહા કિ દેખો- વે સબ દૌડે-દૌડે આ રહે હૈં. ભગવાનને કહા કિ ઠીક હૈ- સબકો આને દો.

ભગવાનને પૈસેકી વર્ષા બરસાઈ. સબ પૈસે ઉઠાનેમેં લગ ગયે ફિર ભી દો લાખ કો તુરત ખ્યાલ આ ગયા કિ ભગવાનસે અધિક અૂમલ્ય પૈસે થોડે હો સકતે હૈં. ઐસા કહકર વે તો આગે દૌડને લગે. ભગવાનકી ઔર.

ઈતનેમેં તો રુપયોંકી વર્ષા હોને લગી. ઈસમેં બહુત લોગ ફંસ ગયે. વે બોલે કિ ભગવાન કહાં ચલે જાનેવાલે હૈં રુપયે ઈકટ્ઠે કરકે પીછે ભગવાનકે દર્શનકે લિયે ચલે જાયેંગે. નારદજી સોચતે હૈં કિ અરેરે, યે મૂઢ લોગ ક્યા કર રહે હૈં ? જિન પ્રભુકે શ્રીચરણોમેં નવનિધિ ઔર અષ્ટસિધ્ધિ દાસી હૈં ઉન પ્રભુકો છોડકર યે લોગ તુચ્છ રુપયોં-પૈસોમેં ફંસ ગયે !

સિર્ફ ૫૦ હજાર મનુષ્ય રુપયોંકી સ્પૃહા ન કરતે હુએ આગે બઢને લગે. ઈતનેમેં તો હીરે, મોતી, પન્ના માણિક્યકી વર્ષા હુઈ. ઈસમેં તો સબ લુભા ગયે માત્ર ૧૦૦ મનુષ્ય આગે બઢને લગે. તબ ભગવાનને પારસમણિ, ચિંતામણિ, સ્ફટિકમણિ આદિકી વર્ષા કી. ઈસમેં ૯૮ મનુષ્ય લુભા ગયે.

ફક્ત દોને કહા કિ હમકો શ્રીહરિકે દર્શન હી કરના હૈ. ભગવાનકે પાસમેં દોનોં આ પહૂંચે. જયોંહી પ્રણામ કરનેકો, ભૈંટનેકો જાતે હૈ કિ બીચમેં હી પ્રચંડ અગ્નિ દેખનેમેં આઈ. તો એક તો વહીં ખડા રહ ગયા લેકિન દૂસરા તો "ભલે મૈં જલ જાઉં, ભગવાનકે નિકટ તો જાઉંગા હી" એસા કહકર અગ્નિમેં કૂદ પડા. તન, મન, ધન સર્વસ્વ ભગવાનકો અર્પણ કરતા હુઆ. ભગવાનને ઝટપટ ઉસકો ઉઠાકર હૃદયસે લગા લિયા. દૂસરા જો અગ્નિ દેખતે હી ખડા હો ગયા થા ઉસકો ભગવાનને કહા કિ ઈતના સારા સમુદ્ર પાર કરકે આ જાને પર ભી રુક ગયા ? આઓ, આઓ, દેખો યહાં અગ્નિ કહાં હૈં ? દૂસરેને ભયપૂર્વક અંગૂલી લગાકર દેખા તો બિલકુલ શીતલતા હૈં તબ જાકર ભગવાનકે ચરણોમેં પડા. ભગવાનને વરદ હસ્ત ઉસકે શિર પર રખતે હુએ કહા કિ ભયભીત

ન હોઓ. દૂસરે જન્મમેં તું મુઝે પ્રાપ્ત કરેગા.

અબ ભગવાન નારદજીકો પૂછતે હૈં કિ બોલો ભક્તરાજ ! યહ એકકે લિયે કિતને નયે વૈંકૂઠ મુઝે બનવાને પડેંગે ? જો હાલમેં મેરા હે ઉસમેં યહ એકકો જગહ હો જાયેગી યા નહીં ? નારદજી મંદ મંદ હંસતે હુએ શરમા ગયે. ભગવાન ભી હંસતે હંસતે પધારેં.

શુધ્ધ નિર્મલ પ્રેમ ઔર દ્રઢ શ્રધ્ધાસે ભગવાનકો જો મિલના ચાહતા હૈ વહ તો અપના અહમ મમત્વ, રુપ, મત્થા પહલેસે હી ભગવાનકે શ્રીચરણોમેં ચઢા કર હી આગે બઢતા હૈ. તબ લૌકિક ક્ષૂદ્ર સુખ ભોગોંકી કિંચિત સ્પૃહા નહીં રહતી હૈં. મરે હુએકો કૌનસે સુખભોગ-ઐશ્વર્યકી સ્પૃહા હો સકતી હૈં ? ઈસીલિયે તો એસે એકનિષ્ઠ ભક્ત હી સરલ તીવ્ર વેગવતી નદીકે પ્રવાહકે સમાન શ્રીહરિરુપ સમુદ્રમેં શીઘ્ર હી વિલીન હો જાતા હૈં ઔર ભગવાનકા મિલન પા જાતા હૈં. કુછ શ્રધ્ધાકી કમી યા કિચિંત્ દેહાધ્યાસ શેષ રહ જાતા હૈ વહ યોગ ભ્રષ્ટ દૂસરે જન્મમેં ભગવાનકા સાક્ષાત્કાર પ્રાપ્ત કર સકતા હૈં.

લેકિન વિષય ભોગોંકી ન્યૂનાધિક લાલસા-વાસનામેં ભટકનેવાલે તો દીર્ઘકાલકે પશ્ચાત્-ક્રમશઃ જયોં-જયોં વિષય વાસના ક્ષીણ હોતી જાતી હૈ-ઔર ભગવાનકે શ્રીચરણોમેં શ્રધ્ધા વિશ્વાસ બઢતે જાતે હૈં, ત્યોં-ત્યોં આગે બઢતે જાતે હૈ, ઔર ભગવાનકે પાસ અનેક જન્માન્તરોંકે પશ્ચાત્ પહૂંચ પાતે હૈં. અનેક જન્મ સંસિધ્ધિસ્તતોયાતિ પરાંગતિં ॥ (ગીતાજી -૬-૪૫)

ઈર્ષાસે હમારી દૈવી સંપત્તિકો ખો બેઠતે હૈ

સુનો, એક હાસ્યકથા કહૂં. દૂર્ગાદત નામકા દરિદ્રી- પરંતુ સાત્વિક બ્રાહ્મણને વરુણદેવતાકી ઉપાસના કરકે વરુણદેવતાકો પ્રસન્ન કિયેં. વરુણદેવતાને દિવ્યશંખ દિયા ઔર કહા કિ ઈસ શંખકો મેરે સ્વરુપ જાનકર શ્રધ્ધાપૂર્વક નિત્યપ્રતિ પૂજન કરના ઔર વહ આપકો આવશ્યક ધન નિત્યપ્રતિ દેતા રહેગા. દૂર્ગાદત્તકે પડોશી શિવદત્તને યહ બાત જાન લી ઔર ઈર્ષાસે જલને લગે. આખિર ઉસને દૂર્ગાદતકા શંખ ચૂરા લિયા.

દૂર્ગાદત્તને ફિરસે વરુણદેવતાકી આરાધના કી. વરુણદેવતાને દર્શન દિયે તબ સબ બાત બતાઈ. વરુણદેવતાને દૂસરા એક સુંદર શંખ દેતે હુએ કહા કિ ઈસ શંખકો લે જાઓ. યહ દિખનેમેં હી સુંદર હૈ, વસ્તુતઃ ઈસકા નામ લપોડશંખ = ગપોડશંખ હૈં. યથા નામ તથા ગુણ હૈ. પૂજન કરનેકે બાદ કહોગે- એક લાખ દો, તો વહ કહેગા કિ સવા લાખ લો. પરંતુ દેનેમેં તો વહ એક પાઈ ભી નહીં દેગા.

તુમ્હારા પડોશી શિવદત્ત ઈસકા 'સવાલાખ લો' સુનકર ઈસકો પ્રાપ્ત કરનેકો ચાહેગા. વહ અસલી શંખ તુમારે યહાઁ રખ જાયેગા ઔર ઈસકો ઉઠા જાયેગા. દૂર્ગાદત ઘર પર આયા ઔર દો-ચાર દિનમેં હી શિવદત્તને નયા શંખ ઉઠા લિયા ઔર પૂરાના શંખ ઉસકે સ્થાન પર રખ દિયા. શિવદત્તને તો ઘરમેં આકર ઝટપટ શંખકી પૂજા કી ઔર કહા- એક લાખ દો- તો શંખને કહા સવા લાખ લો.

શિવદત્ત તો પ્રસન્ન હો ઉઠા ઔર બોલા કિ સવાલાખ દો. તો લપોડશંખને કહા- દો લાખ

લો. શિવદત્તને કહા- લાઓ દો લાખ, તો લપોડશંખને તત્કાલ કહા- લો તીન લાખ. શિવદત્ત તો ઈસ પ્રકાર બઢતી હુઈ રકમકો સુન સુનકર હી પ્રસન્ન હો ગયા. વહ તો ૫૦ લાખ તક બોલતા હી ગયા ઔર સુનતા હી ગયા. તબ ફિર ઉસીકો પ્રત્યક્ષમેં રુપિયે પાનેકી ઈચ્છા હુઈ, ઔર વહ બોલા કિ બસ ! બસ ! ૫૦ લાખ હી પર્યાપ્ત હૈ, ઈતના તો અબ મુઝે દે દો. તબ લપોડશંખ બોલા કિ રુપીયા દેનેવાલા શંખ મૈં નહી હૂં, મૈં તો કેવલ લપોડશંખ હૂં.

ઈર્ષા કરનેસે એસા હલ હોતા હૈ. અપને પાસ દૈવી સંપત્તિ કો ભી હમ ખો બૈઠતે હૈ ઔર ફિર પશ્ચાતાપકે અતિરિક્ત કુછ નહીં હમારે હાથોમેં રહતા હૈ. ઈર્ષાસે ઉદ્વેગ, પરિતાપ, અશાંતિ ક્રોધ, અસત્ય, દૂરાચાર, આદિ હમકો એસે જકડ લેતે હૈં કિ હમ સાધન કર હી નહીં સકતે હૈં. ઈસલિયે દૃઢ નિશ્ચય કરો કિ સબ અપને અપને પ્રારબ્ધાનુસાર ફલ ભોગ રહે હૈં, ઉસમેં કિસીસે ભી- તુમ્હારેસે ભી કદાપિ કોઈ પરિવર્તન હો હી નહીં સકેગા- ચાહે તુમ કિતની હી ઈર્ષા કરો ઔર ઈર્ષા પ્રેરિત કિતના હી પુરુષાર્થ કરો. પરિણામમેં (તો) તુમ્હારા અંતઃકરણ દુષિત, મલિન હોગા.

કબીરજીને તો ઠીક હી કહા હૈ-

કબીરકા ઘર દૂર હૈ, નહીં ગલકટેકી પાસ ।
અપની કરની ભોગવેં, તુમ ક્યોં ભયો ઉદાસ ॥

નવદંપતિકો આશીર્વાદ

૨૭-૨-૫૯, આજ ડો. છબીલભાઈકી ભતીજી દકીબહન ઔર હીરાલાલકી લગ્નવિધિ સંપન્ન હોનેકે બાદ નવદંપતિને શ્રી ગુરુદેવકો વંદન કિયા. નવદંપતિકો આશિર્વાદ વચનામૃત દેતે હુએ શ્રી ગુરુદેવને કહા- આજસે આપ દોનોંને ગૃહસ્થાશ્રમમેં પ્રવેશ કિયા હૈ. અભી કુછ દિન પહલે આપ દોનોં એક દૂસરેકે લિયે કુછ નહીં થે. બિલકુલ અપરિચિત થે. પરંતુ વાગ્દાન હોતે હી તુમ એક-દૂસરેકે અત્યન્ત નિકટકે આત્મિય હો ગયે. ઈસી પ્રકાર તુમ્હારે દોનોં કુટુંમ્બમેં આત્મિયતાકા નાતા પક્કા હો ગયા. દોનો કુટુમ્બ એક દૂસરેકો અપના સમજને લગે. વિચાર કરો કિ લગ્ન સમ્બન્ધ કિતના ગહરા પ્રભાવ રખતા હૈ !! નવદંપતિકો ઈસ બાતકો હંમેશા ધ્યાનમેં રખની ચાહિયે કિ યહ સમ્બન્ધ કેવલ તુમ દોનોંકે લિયે હી નહી હૈ અપિતુ તુમારે દોનોંકે પરિવારકે લિયે, કુલકે લિયે, જ્ઞાતિકે લિયે, ગાઁવકે લિયે, દેશકે લિયે ઔર વિશ્વકે સુખકે હેતૂ હૈં. ઈન સબકો પ્રતિ આજસે તુમ્હારી જિમ્મેવારિયાઁ બઢી હૈં ઔર ઉનકો પૂર્ણ કરનેકે લિયે અગ્નિ, સૂર્ય, દેવ, દ્વિજ, ગુરુદેવ, માતાપિતા, આપ્તજન વ સમાજકે સન્મુખ તુમ પ્રતિજ્ઞાબધ્ધ હુએ હો.

સર્વેશ્વર રામભદ્રજી તુમ્હારા સદૈવ કલ્યાણ કરે. તુમ્હારા જીવન સુખપૂર્ણ ચિરાયુ રહો, યહી આશીર્વાદ.

દેખો ! જીવન હંમેશા સંઘર્ષમય હી હોતા હૈ. કઈ વિષમતા કઈ પ્રતિકૂલતા જીવનમેં આતી હૈ. દેશકાલ પરિવર્તનશીલ હી હૈં. ઈસ સંઘર્ષમેં તુમ એક દૂસરેકે સહાયક વ પૂરક બને રહનેકી પ્રતિજ્ઞાબધ્ધ હુએ હો. અન્યોન્ય સુખ-શાંતિકે લિયે ત્યાગ ભાવના વ સમર્પણભાવ રખના ઔર અન્યોન્યમેં ઓતપ્રોત બનના. દો કે એક હોના. ઈસીસે જીવનમેં રસ, આનંદ બના રહેગા

ઔર સફલ હોગા. ક્યોં લગ્નકા પ્રતિબંધ ? ન સમાજ હો સ્વચ્છન્દ. ક્યા દમ્પતિકી શાન ? તન પૃથક એક મન. ક્યોં દમ્પતિમેં રાર ? અવિચારકી યહ ખોટ.

કિસી ભી પરિસ્થિતિમેં ધૈર્યપૂર્વક વ રસપૂર્વક એક દૂસરેકે સહચારી રહના. તો તુમ્હારા દામ્પત્ય આનંદપૂર્ણ રહેગા, સફલ ઔર ઉજ્જ્વલ હોગા. પારિવારિક જીવનકી ઉપયોગિતા હમારે ઋષિયોંને બરાબર સમઝી હૈં. હમારે ઋષિમહર્ષિ આર્ષદ્રષ્ટા હે. પારિવારિક જીવનકો ઔર ઈસકે દ્વારા સમાજકી નીતિમતાકો અક્ષુણ્ણ રખનેકા કર્તવ્ય લેને લગ્ન સંસ્કાર દ્વારા દંપતિકે ઉપર ભારતીય સંસ્કૃતિને રખા હૈં.

લગ્ન યહ કેવલ વિષય ઉપભોગકા હી સાધન નહીં હૈ. ફિર ક્ષણિક વિલાસિતાકી તો બાત હી ક્યા ? ભારતીય સંસ્કૃતિને શરીર સમ્બન્ધકો તો ગૌણ ઔર આત્મિક સમ્બન્ધકો હી મુખ્ય માના હૈ. યહ સંસ્કાર જન્મ જન્માંતરકા માના હૈં. દંપતિકા અતૂટ સાહચર્ય એકદૂસરેકે સુખ-દુ:ખકે આમરણાંત સાથી, અભિન્ન અંગ હોતે હૈં. તનમન વચનસે, ધનસે પૂર્ણ અભિન્નતાકા આદર્શ હમારે લગ્ન સંસ્કારમેં માના ગયા હૈં.

ઈસીકા પ્રભાવ હૈ કિ હમારે યહાઁ ભૌતિકવાદ અભી તક દૂર રહા. લગ્ન-વિચ્છેદકો તાંતા નહીં લગા. ઔર પારિવારિક જીવનશૈલી આધ્યાત્મિકતાકો પુષ્ટ કરનેવાલી હૈં. યહ હમારી વિશિષ્ટ ભારતીય સંસ્કૃતિકી પરંપરા હૈ. હમારે ઈસ પારિવારિક જીવનશૈલીસે હમેં ત્યાગ, ઉદારતા, સેવાભાવ, કર્તવ્યનિષ્ઠા, નીતિ, ન્યાય, સદાચાર, સદ્ભાવના કે શુભ સંસ્કાર બચપનસેં હી પ્રાપ્ત હોતે હૈં.

વિરપુરસે શ્રી જલારામબાપાકે વારિસ (ઉત્તરાધિકારી) શ્રી ગિરધરરામબાપાને શ્રી ગુરુદેવસે પ્રાર્થના કરતે કહા- "ભગવન્ ! શ્રી બદ્રિનારાયણમેં એક ધર્મશાલા ઔર એક અન્નક્ષેત્રકા કાયમી સ્થાન હમ બના સકે તો અચ્છા રહેગા. વહાઁકી પરિસ્થિતિ મૈંને દેખી હૈ, ઈસલિયે એસી ઈચ્છા હુઈ હૈં" શ્રી ગુરુદેવ (બહુત પ્રસન્નતાસે) :- બહુત ઉત્તમ વિચાર હૈ. જરુર કરના ચાહિયે. શ્રી ગિરધરરામબાપા :- મૈં તો પૈસા દે સકતા હૂં, પરન્તુ ઐસા કઠિન કાર્ય મેરેસે નહીં બન પાયેગા. શ્રી ગુરુદેવ :- અચ્છી બાત હૈ. સબ વ્યવસ્થા હો જાયેગી. આપ ચિંતા મત કરો. શ્રી ગિરધરરામબાપા પ્રસન્ન હોકર ગયે. બાદમેં ઈસ કાર્યકી જિમેવારી શ્રી ગુરુદેવને લક્ષ્મીચંદભાઈકો સૌંપી.

અભિનન્દન-પત્ર

સુજાલપુરકી જનતાને શ્રી ગુરુદેવકે આયોજિત યહ અદ્ભૂત ભક્તિ-યજ્ઞમય સેવકાર્યકા જીવંત અનુભવ કિયા. અપની કૃતજ્ઞતાકો વ્યક્ત કરતે, યજ્ઞકી સમાપ્તિકે અવસર પર ગાઁવકે નાગરિકગણને શ્રી ગુરુદેવકો અભિનન્દન પત્રકે માધ્યમસે ભાવયુક્ત પ્રાર્થના વ્યક્ત કી- જો યહાં પર દી ગઈ હૈ. ઈસ યજ્ઞમેં ૪૫૦૦ અપ્રેશન હુએ. દિ. ૨૨-૨-૫૯ કો યજ્ઞકી પૂર્ણાહૂતિ હુઈ.

• तमसोमाज्योतिर्गमय •

अभिनन्दन-पत्र

सेवा में

श्री तारा नेत्र-दान यज्ञ शुजालपुर के कर्मनिष्ठ तपस्वी

श्रीमान् / श्रीमती

तपः पूत !

आपकी सात्विक तपस्या और उससे अनुप्राणित तेजपुंज व्यक्तित्व को अपने बीच पाकर शुजालपुर का जन-मानस कृतकृत्य हुआ है। 'सत्यं, शिवं, सुन्दरं' के जिस मंगलमय समन्वय का हमने आपकी पावन निष्ठा में दर्शन किया वह दुर्लभ नहीं तो दुःसाध्य अवश्य है आपकी अन्तर्प्रेरणा के पवित्र प्रवाह में अवगाहन कर शत्-शत् कर्मरत नर-नारी लोककल्याण की दशा में अग्रसर हुए हैं। हम अपने विरल सुख-सौभाग्य का किस विधि वर्णन करें।

कर्मनिष्ठ !

जिन लगन, उत्साह और श्रम से आपने इस यज्ञ को अथ से इति तक सम्पन्न किया है वह लोक-सेवा के इतिहास में एक अमर पृष्ठ है। जिस त्याग और सेवा की भावना से आपने इस आयोजन की सिद्धि की है वह आलौकिक है। योगिवर ! जिस अनुपम साधन से प्रेम विव्हल होकर अपने भगवान के दर्शन आत्मा में किए हैं, वह प्रस्तर प्रतिमाओं में कहां मिलेंगे।

सदाशयी !

आपके जीवन का आशय और अर्थ 'सत्य' है। सत्यान्वेषण से पोषित आपकी क्रिया शीलता के अन्तराल में कल्याण और मंगल है। आपकी आराधना अनूठी और अनिर्वचनीय है जिसके माधुर्य का आस्वादन अनुभूति से ही संभव है। आपका जीवन-व्रत धन्य है जिसकी उपासना से नेत्रहीनों को नेत्र मिलते हैं। धन्य है आपकी निष्काम सेवा जिससे सहस्रों निराश आबाल, वृद्ध नर-नारी प्रकाश के दर्शन करते हैं। साधुवाद है, आपके सत्प्रयास, आपकी लोक-हितकारी योजना और आपके मंगलमूल सदुद्देश्यों को। निरुपाय, निस्सहाय और दलित-पीड़ित के अर्थ आयोजित इस विराट नेत्रदान महायज्ञ के तपोनिष्ठ महाभाग, आपको शुजालपुर की जनता का शत्-शत् अभिनन्दन।

दि. २२ फरवरी १९५९

हम हैं—विनीत
नागरिकगण शुजालपुर [म. प्र.]

उदय प्रि. प्रेस, सराफा, उज्जैन.

સુજાલપુર, ૨૮-૨-૫૯, ચંદનબેન જોબનપુત્રાને નોટ કિયા હુઆ

તીવ્ર વૈરાગ્ય

તીવ્ર વૈરાગ્ય બિના પરમતત્વકા જ્ઞાન કભી નહીં હો સકતા હૈં. યોગ્યતાકે અનુસાર હી શ્રી ગુરુદેવ આજ્ઞા દેતે હૈં. બ્રહ્મ જૈસા હોગા વૈસા બરાબર મિલ જાયેગા. લેકિન કબ ? ઉત્કટ વૈરાગ્ય હોવેં, દેહભાવસે ઉપર ઉઠોગે, તબ.

બ્રહ્મ પ્રાપ્તિકે લિયે હમારે પાસ સાધનમેં હૈ ક્યા ? પાઁચ કર્મેન્દ્રિય, પાઁચ જ્ઞાનેન્દ્રિય, ચાર અંતઃકરણ. બસ ! ૧૪ પૈસેમેં આજકલ તો એક સમયકી રોટી ભી નહીં મિલતી હૈં જો પરમતત્વ બુધ્દિકે પરે હૈં ઉસકો બુધ્દિસે કૈસે પાયા જા સકેગા ? મહાન શુષ્કવાદી નિશ્ચલદાસજી ભી કહતે હૈં કિ વિશુધ્ધ મતિ ભગવદ્ શરણાગતિસે મિલતી હૈં.

મંગલમય પ્રભુ

પ્રભુકો સદૈવ મંગલમય જાનો. વહ કભી કિસીકા અહિત નહીં કરતે હૈં. પ્રાણીમાત્રકા વહ સુહ્રદ હૈ. ઈસી નિષ્ઠાકે બલ પર અનિત્ય પદાર્થોકે લાભમેં હર્ષ નહીં ઔર અનિત્ય પદાર્થોકી હાનિમેં દુઃખ ન હો. યહી યથાર્થ સમતાકે લિયે સાધન હૈ.

વિવર્તવાદ

શ્રી શંકરાચાર્યજી મહારાજને પરિણામવાદકા સ્વીકાર કરકે ઉસીમેંસે હી વિવર્તવાદ કહા હૈં. પરબ્રહ્મકા પરિણામ જગત હૈ, પરંતુ યહ પરિણામ મિથ્યા હૈ. ઈસલિયે અપરિણિત બ્રહ્મમેં હી જગત્ ભાસતા હૈ, યહ વિવર્તવાદ. સગુણ બ્રહ્મમેંસે નિર્ગુણ બ્રહ્મ નિકાલતે હૈં યહ બાત સામાન્ય મનુષ્યકી સમઝમેં જલ્દી આતી નહીં હૈ. ઔર ઉલટા સમઝ લેતે હૈં કિ શ્રી શંકરાચાર્યજી મહારાજ ભી નિરીશ્વરવાદી કે સમાન સગુણ બ્રહ્મકા નિષિધ કરતે હૈં. સગુણ વિગ્રહકી અસંખ્ય સ્તુતિયાંકી રચના ઉન્હોંને કી હૈ, ઈસ બાત પર તો સોચો.

સુખી રહનેકા સરલ ઉપાય

સુખી રહનેકા સાદા-સરલ ઉપાય હૈં- સબસે પ્રેમ કરો. પરિણામ યહ હોગા કિ તુમારા કોઈ શત્રુ નહીં હોગા. જિસકા કોઇ શત્રુ ન હો ઉસસે બઢકર સુખી કૌન હો સકતા હૈ ? ઈસીલિયે તો કબીરજીને કહ દિયા હૈ કિ "ઢાઈ અક્ષર પ્રેમકા પઢે સો પંડિત હોય".

વિદ્વાન કૌન ? જો સબસે પ્રેમકી વાણી બોલ પાતા હૈં. તુમ્હારી ગુજરાતી ભાષા યહાંકે હિંદીભાષી નહીં સમઝેંગે. ઉનકી ભાષા મહારાષ્ટ્રી નહીં સમઝેગા. ઔર યે ડો. બનાર્ડ ગુજરાતી, હિંદી, મરાઠી, સંસ્કૃત નહીં સમઝેંગે. કેવલ અંગ્રેજી સમઝેંગે. નિષ્કર્ષ કિ તુમ્હારી મેરી ભાષા કોઇ ન ભી સમઝે- ઐસા પૂરા સંભવ હૈ. પરંતુ સારે વિશ્વમેં ઐસા કોઈ નહીં હોગા જો પ્રેમકી ભાષાકો નહીં સમઝેગા. પશુ-પક્ષી-પૌધે ભી પ્રેમકી ભાષા સમઝતે હૈં હી. પ્રેમકી અમોઘ શક્તિ હૈ. ઉસમેં સર્વવ્યાપક સૂક્ષ્મતિસૂક્ષ્મ સ્પર્શગુણ હૈં- વહ સબકો અપના સ્પર્શ કરા દેતા હૈ, ઔર અપની સત્તાકા પ્રભાવ જડ-ચેતન સબ પર રખ દેતા હૈં.

પોથી સો થોથી બની પંડિત બને ન કોય ।
અઢાઇ અક્ષર પ્રેમકે પઢે સો પંડિત હોય ॥

દુ:ખકા કારણ કોઈ દૂસરા કદાપિ નહીં હો સકતા યહ કભી નહીં ભૂલના ચાહિયે. અપની હી અહમ્ બુધ્ધિ, વાસના વ મમતા અપને કો દુ:ખ દેતી હૈ. અહમ્કા હી પસારા સંસાર હૈ, ઔર સુખ-દુ:ખકી વૃત્તિ-અનુભૂતિ હી સંસાર હૈ. સ્વપ્ન કબ તક ? સોતે રહોગે તબ તક.

જાગ્રત ઔર સ્વપ્ન દોનોં અવસ્થામેં "મૈં", "મેરા" અવિરત ચલતા હૈ. પરંતુ સુષુપ્તિમેં સંકલ્પ માત્રકા લય હૈ- તો વહાઁ ન મૈં હૈ ન મેરા હોતા હૈ ઈસીલિયે શાંતિદાતા સુષુપ્તિ હૈં. જાગ્રતમેં હી ઐસી સંકલ્પ રહિત સુષુપ્તિ અવસ્થા પ્રાપ્ત કરકે સદાકાલ આનન્દાનુભૂતિમેં મનકો નિર્મગ્ન રખના યહ હમારે જીવનકા ધ્યેય હોના ચાહિયે. ન રાગ, ન દ્વેષ, ન વૈર, ન ઝગડા "આત્મવત્ સર્વભૂતેષુ" કી પ્રબલ પ્રેમભાવનાસે હમારા હૃદય અહર્નિશ પ્રેમમય રહના ચાહિયે.

જહાં પ્રેમ તહાં નેમ હૈં, જહાં નેમ તહાં પ્રેમ ।
જિસ ઘર પ્રેમ ન નેમ હૈં તિસ ઘર કુશલ ન ક્ષેમ ॥

નેમ અર્થાત મનકે ઉપર મર્યાદા. સંયમકે નિયમ- સંકલ્પ હોના ચાહિયે. મનકો પ્રેમમય રહનેકા સિખાના ચાહિયે. યદિ મન પર ન નેમ હૈં ન પ્રેમ હૈં તો કિસીકા ભી ભલા સાક્ષાત્ ભગવાન ભી નહીં કર સકેંગે. એક ઘડા ઉઠાનેકી તાકાત નહીં વહ મેરુ ઉઠાનેકો ચલે તો ? રહે ઝૌંપડોમેં ઔર ખ્વાબ દેખેં મહલોંકા તો ? મોહ-મમતામેં ઉલઝે હુએ જીવકો શરણાગતિકે સિવાય ઔર કોઈ સરલ ઉપાય નહીં. "જેહી બાંધે- તેહિ છોરે" ભગવદ કૃપાકી યાચના કરો. ઉસીકા અવલંબન લો.

બાજાર તો સર્વથા ભરી હુઈ હૈ. સબ અપની-અપની પૂંજીકે અનુસાર બાજારમેંસે સૌદા કરતા રહતા હૈ. મૈં સબ જાનતા હૂં. જૈસી જિસકી પાત્રતા. જો ગ્રહણ કરના હો સો કરો. અચ્છા ક્યા હૈ, બૂરા ક્યા હૈ- યહ મૈં બરાબર સ્પષ્ટ કહતા રહતા હી હૂં. ઈતને પર ભી નહીં સમજના હો તો તુમ્હારી ઈચ્છા. બલાત્કારસે યા જબરનસે ધર્મપાલન કભી નહીં કરાયા જા સકતા હૈં.

અહંકાર ઔર દેહાત્મભાવ સાધનમેં બાધક હૈ

સાધન કરના હૈ તો દ્રઢ સંકલ્પ રખો કિ જો ભી ધ્યેયકે અનુકૂલ ન હો ઉસ સબકા તત્કાલ ત્યાગ કરના હી હૈ. ઈસ પ્રકાર પ્રતિકૂલ બાતોંકા ત્યાગ કરતે કરતે મનકો ધ્યેયમેં એકાગ્ર બનાયે રખો. અહંકાર ઔર દેહાત્મભાવનાયે સાધનમેં જબરદસ્ત બાધક હૈ.

અહંકાર જિતના તૂટેગા ઉતની એકાગ્રતા પ્રાપ્ત કરકે મન ધ્યેયમેં સ્થિર હોગા. ગહરી એકાગ્રતાસે હી મન સંકલ્પકે મૂલ તક પહૂંચતા હૈ. યાનિ ભગવાનકે સંકલ્પસે એકત્વ પ્રાપ્ત કરતા હૈ, ઔર એકત્વ સ્થાપિત હોતે હી- આત્માનુસંધાન હોતે હી મનકે સંકલ્પકી સિધ્ધિ હોતી હી હૈં. ભગવાનકો સંકલ્પકે સાથ એકત્વ તબ હી હો સકતા હૈ જબ કિ હમારે અહંકાર વ દેહાત્મભાવનાકા નાશ હો જાયે.

જીવનમુક્તિ કે લિયે સિર્ફ એક યા દો જન્મ હી શેષ રહે હો- એસી વ્યક્તિમેં સહજરુપસે

સરલતા, પ્રસન્નતા, રમણીયતા, સૌમ્યતા નિર્દ્વન્દ્વતા, માર્દવ, માધુર્ય વ ઋજુતાકે સહિત ઋતંભરા પ્રજ્ઞા સ્થિર હોતી હૈં. મન જિતના પવિત્ર શુધ્ધ ઉતના હી વિશેષ બલિષ્ઠ ઔર બલવાન મન જો ચાહે સો કર સકતા હૈ. પવિત્ર મન કભી અહિતકર ચાહના કર નહીં સકતા. યહી ઉસકા બલ હૈં.

શ્રી ગુરુદેવકી સન્નિધિમેં પાપ કરને પર કિતના ભોગના પડેગા ?

ત્ર્યંબકેશ્વર, ૧૯-૩-૫૯, શ્રી ગુરુદેવ :- કલ હમ પૂના પહુંચેગે. પીપરીમેં કમલિની વ શાંતિકુમાર રાજાકે યહાં એક રાત્રિ ઠહરકર રામેશ્વર યાત્રાકે લિયે નિકલેંગે. યહ તો હુઆ પોગ્રામ. સબ કોઇ શિવનિર્માલ્ય બોલતે હૈં પર જાનતે હો શિવ નિર્માલ્યતા ક્યા હે ?

દેહી દેવાલયઃ પ્રોક્તઃ સજીવ કેવલઃ શિવઃ ।
ત્યજેદતાન્ નિર્માલ્યં સોઽહં ભાવેન પૂજયેત્ ॥

ઈસીલિયે બિલપત્ર ત્રિપત્રયુક્ત ચઢાયા જાતા હૈ.

ત્રિગુણં ત્રિગુણાકારં ત્રિનેત્રં ચ ત્ર્યાયુધં ।
ત્રિજન્મ પાપ સંહારં એકં બિલ્વં શિવાઽપર્ણમ્ ॥
ના હં વેદો જન્મંમૃત્યુ કુતો મે, નાહં પ્રાણઃ ક્ષુતિપાસે કુતોમેં ।
નાહં શોકમોહો કુતો મે । નાહં કર્તાબંધમોક્ષૌ કુતો મે ॥

વાસ્તવિક જીવનમેં એસા હોના કિતના કઠીન હૈ. થોડા ભી કરકે દેખો તબ પતા પડે. "ૐ બ્રહ્મવિદાપ્નોતિ પરમ્ઃ બ્રહ્મવિદ બ્રહ્મૈવ ભવતિ" હોના પડતા હૈ. કેવલ વાણી માત્રસે અહં બ્રહ્માસ્મિ કોઇ નહીં હો સકતા હૈ. હમારે લિયે તો યહ સ્પષ્ટ આદેશ હૈ હી કિ-

શંકર પ્રિય મમ દ્રોહી, શિવદ્રોહી મમ દાસ ।
તે નર કરહિં કલ્પ ભરી ઘોર નરકમેં બાસ ॥

શિવજી જ્ઞાનપ્રદાતા હૈં. બિના જ્ઞાનકી- બિના સમઝકી ભક્તિ વ ઉપાસના કેવલ વિડંબના હૈ, કમબક્તિ હૈ હોં એસી ભક્તિમેં કુછ સાર હી નહીં કેવલ દંભાચાર ઔર પરપીડનમ્। ''ઔર ક્ષેત્રોમેં કિયે હુયે પાપકર્મફલોંકા નાશ તીર્થક્ષેત્રોમેં હોતા હે, યહ તો ખૂબ યાદ રખતે હૈં પરંતુ યહ ભૂલ જાતે હૈં કિ તીર્થક્ષેત્રમેં જો પાપકર્મ કિયે જાતે હૈં વે વજ્રલેપકે સમાન હોતે હૈં. અત્યન્ત કઠિનતાસે, ખૂબ ભોગનેકે પશ્ચાત્ હી ઉસકે પરિણામકા ભોગ પૂરા હોતા હૈં.

શ્રી સત્ગુરુદેવ પ્રત્યક્ષ તીર્થ હૈં. ઉનકી સન્નિધિમેં પાપકર્મ- કરને પર કિતના ભોગના પડેગા યહ સોચના ચાહિયે. મુદ મંગલમય સંત સમાજૂ જો જંગમ તીરથરાજૂ. સાધન સાધન યા ભજન, ભજન ચિલ્લાનેસે ક્યા હો જાતા હૈ ? પહલે યહ તો સમઝો સાધન ક્યા કરનેકા હે. ભજન ક્યા કયા હે ? પહલે ભજન યા સાધન યા નિયમ યહી હે-

બડા બડાઈ ના કરૈં, બડા ન બોલૈ બોલ ।
હીરા મુખસે ના કહે, લાખ હમારા મોલ ॥

બોલના નહીં હૈં પરંતુ અપની યોગ્યતાકી જયોતિ ઝિલમિલાતી હૈ તો તબ પારખી સામનેસે હી કિંમત વ કદર કરતા હૈં.

ચર્ચા કરેં તબ ચાર, જ્ઞાન કરે તબ દો ।
ધ્યાન ધરેં તબ અકેલા, તબહિં લાગી હૈં લો ॥

મુઝે રામરાવ કહતે થે. ઔર મેરે પિતાજીકો નામ બલવંતરાય અનંતરાય કાપસે. દેશસ્થ બ્રાહ્મણ. મહારાષ્ટ્રી. મેરા જન્મસ્થાન ધુલિયાકે પાસ બાયફલ ગૉંવ બરાડ પ્રાંત.

સામૂહિક યા વ્યક્તિગત સ્વાધ્યાય પાઠમેં ક્રમ ઈસ પ્રકારકા હોવેં તબ મુઝે બડા હી આનંદ આતા હૈ કારણ કિ ઈસી ક્રમસે કરનેકા મેરા અભ્યાસ બહુત પુરાના હૈ. ક્રમ ઈસ પ્રકારકા હૈ- (૧) પહલે પ્રાતઃસ્મરામિ રઘુનાથ મુખારવિંદમ્, (૨) ચિદાકારો ધાતા, (૩) ગીતાજીકા પંદ્રહવાં અધ્યાય, (૪) ગીતાજીકા બારહવાં અધ્યાય, (૫) ઈશોપનિષદ, (૬) નમામિ ભક્તવત્સલં, (૭) જયરામ રમા રમણં શમનં, (૮) શ્રીરામસ્તવરાજ, (૯) હે રામચંદ્ર જન રક્ષક રામભદ્ર....નાન્યાસ્પૃહા, (૧૦) ફિર વિનયકે પદ સમયકે અનુકૂલ ઈસમેં કમ જયાદા કર લેના ચાહિયે. ફિર ભી દિનભરમેં ઈતના પાઠ કરનેસે બડી મસ્તી વ પ્રસન્નતા બની રહતી હૈં. શ્રીમાનસજીકા માસપારાયણ અચ્છી તરહસે હોતા હૈં. ઠીકસે નિયમ હોતે હૈં તબ મન પ્રાણકો વિશ્રાંતિ મિલતી હૈં. વહી બઢિયા આરામ હોતા હૈ.

ત્ર્યંબકેશ્વર મંદિરમેં

ગુરવો બહવઃ સન્તિ શિષ્યચિન્તાપહારકાઃ ।
ગુરવો વિરલા સન્તિ શિષ્ય સંતાપહારકાઃ ॥
ચંપા તુજમેં તીન ગુણ, રુપ રંગ ઔર બાસ ।
અવગુણ તો મૈં કૌનસો જો ભમર ન આવે પાસ ॥
ચંપાવર્ણી રાધિકા, ભમર હરિકો દાસ ।
માતા અપની જાનકર ભમર ન આવત પાસ ॥
તુલસી રઘુબર અંક બિન, સાધન તો સબ શૂન ।
શૂન આગે જો એક ધરે એક એક દસ ગૂન ॥

શ્રી ગુરુદેવકી આચાર પ્રિયતા (ભોજનમેં)

શ્રીરંગમ્, ૨૩-૩-૫૯, શ્રીરંગમમેં તૂરિયા કા સાગ બનાનેકા થા. મૈં ઔર કૃષ્ણા બહન તૈયારી કરનેકો સાગ આમન્યા કર રહી થી. તૂરીયા કડુઆ ભી હોતે હૈં- યહ જાનનેકે હેતુ ચખનેકો એક ટૂકડા હાથકો ઉલટકર હથેલીકી પીઠ ભાગ પર રખકર મૂંહ લગાકર મૈંને મૂંહમેં ડાલા ઔર ખા ગઈ- ઝુઠા બાહર ભી નહીં નિકાલા. યહ દેખકર આપ એકદમ નારાજ હો ગયે, ગુસ્સા આ ગયા ઔર બોલે-

કિતના ભ્રષ્ટ આચાર હૈં. તું વૈષ્ણવ ખાનદાનકી લડકી પઢી લિખી....., મેરે હાથમેંસે સાગ છીન લે લિયા. બોલે- ઉઠ જાઓ, ઝૂઠે હાથ ધો લો, સાગ સબ ધો લાઓ. સબ ઝૂઠા કર દિયા. મૈં કુછ સમઝ નહીં પાઈ કિ મૈંને કિસ તરહ યે સબ ઝૂઠા કર દિયા ? પૂછને જૈસા તો થા હી નહીં.

દૂસરે દિન સમય દેખકર મૈંને પૂછા. શ્રી ગુરુદેવ (પહલે તો હંસે) :- તુમકો અભી તક યહી માલુમ હી નહીં હુઆ હે કિ ઝૂઠા કિયા હૈ, કૈસે કિયા હે ? મૈં :- જી નહી.

શ્રી ગુરુદેવ : (પ્રેમસે) તુમને હાથ મૂંહકો લગાકર મૂંહમેં ચખનેકા ટૂકડા રખા થા. હાથ મૂંહકો લગાયે બિના હી ઉપરહીસે ટૂકડા મૂંહમેં છોડ દો તો ઝૂઠા નહીં હોતા હૈ. બાકી ઈસ તરહકા તો ઝુઠા હી માનતે હૈ હમ તો.

એક નેત્રયજ્ઞમેં એક બહન શ્રી ગુરુદેવકે ભોજન બનાનેકી સેવા કરતે થે- બહુત પ્રેમસે, ભાવસે કરતે થે.

કુછ દિન પશ્ચાત કેમ્પમેં- કિસી ''પ્રસંગ પર એક ભાઈ પર શ્રી ગુરુદેને અતિ ક્રોધ કિયા, એક ચપત ભી ઉસ ભાઈકે ગાલ પર લગા દી. મૈં, માઁ, હરિભાઈ પાસમેં હી ખડે થે. હમ કુછ સોચે, સમઝે, બોલે ઈસકે પહિલે તો બિજલીકી વેગસે શ્રી ગુરુદેવ માઁ કે ચરણોંકો છૂ કે પ્રણામ કરતે કહને લગે...માઁ, માઁ, દેખા ન આપને.....આપકે રામકા પતન..... માઁ...માઁ, ક્ષમા કર દેના. આપ મુઝે ચાંટા લગાઓ માઁ ! બાલક થા તબ લગાતી થી ન. આચાર-વિચારકી હીનતા પર અબ ક્યોં નહીં પીટતી માઁ !! હરિભાઈ આપ મુઝે ચપ્પલ લગાઓ...ઈત્યાદિ આપ ગ્લાનિસે ભર ગયેં. ચલો માઁ, હરિભાઈ, કુમુદ ઉતારે પર શાંતિસે બૈઠે. મેરે મનમેં ભારી ક્ષોભ હૈ. હમ ચૂપચાપ પૈદલ હી ઉતારે પર આયે. શ્રી ગુરુદેવકે કમરેમેં બૈઠે- કમરા બંદ કરવા દિયા ભીતરસે. બાર બાર ભારી વ્યથાકે ગ્લાનિકે બચન કહે.

માઁ ખૂબ રોઈ, હરિભાઈ ભી. મૈં સ્તબ્ધ સી રહી. માઁ કે અત્યાગ્રહભરી બિનય ચાલુ રહી કિ- ઐસા ક્યોં હુઆ રામ ! મૈં ઈસકા ક્યા પ્રાયશ્ચિત કરું ? મૈં આજસે દૂધ પર રહૂંગી. સબ ભોજન છોડ દૂંગી. આપ બતાઓ યહ ક્યોં હુઆ હૈ ? આપને જાનબુઝકર કિયા હૈ ઔર ઐસા આપસે હોવેં યહ તો અસંભવિત બાત હૈં. આખિર શ્રી ગુરુદેવને બતાયા- દેખો માઁ, હરિભાઈ, યહ જિસ દ્રવ્યકા મૈં અન્ન પાતા હૂં. ઉસકા અસર હૈ. દૂષિત વાતાવરણકા પ્રભાવ હૈ. ભોજન સાત્વિક- પૈસેકા, સાત્વિક આચાર વિધિસે બનાયા હી મૈં વર્ષો તક પાતા આયા હૂં. અબી-અબી યહ સેવા ચલી હૈ. ભોજન, પાની, દૂધ આસન, બિછાના સબ સેવા ચલી હૈ. ભવિષ્યમેં તો મૈં ઔર યહ સેવાકે પરિણામ ભોગૂંગા માઁ.

યહ તુમને મેરી રોટી બનાઈ સબસે પ્રથમ. તો અબ યહ સબ ખડા હુઆ જા રહા હૈ. તુમારે તો સબ આચાર-વિચાર બરાબર હૈ હરિભાઈ તુમારે ધનકી સાત્વિકતા ઈસ કાલમેં કહીં ભી નહીં દેખનેમેં આયેંગી.

લેકિન લોગોંમેં તો દેખા-દેખી હૈ. ના કહતા હૂં તો માઁ કા નામ દેતે હૈં- માઁ બનાતી હૈ, હમકો ના કહતે હો, હમ નાલાયક હૈ....ઈત્યાદિ શુરુ હો જાતા હૈ. ક્યા કરેં ?

પ્રવાસમેં રોટી કરતે કરતે બનાતે બનાતે બિના હાથ ધોયે હી રોટીવાલે હાથોંસે હી હમ દૂસરા આટા લેતે થે- તો કઈ બાર કહા હૈ કિ આચાર હિનતા હી મેરા ભોજન હૈં આજકલ અબ શરીરમેં ક્યા તો ખૂન બઢે, ક્યા તો પાચન હોવે ક્યા તો મેરા સ્વાસ્થ્ય સુધરે ઔર ક્યાતો

બજન બઢે.

બેંગલોર, ૨૬-૩-૫૯ કે પત્રમેં શ્રી ગુરુદેવને લિખા- પ્રિય પુત્રિ પુષ્પા, સાદર આસીસ. તુમારી યાદ હંમેશા આતી રહતી હૈ. તુમને એક ભી પત્ર દિયા નહીં. પુષ્પા, શુજાલપુર નેત્રયજ્ઞ તો હો ચુકા. અબ વૈસાખ માસમેં મેં તુમારે લગ્નકા પ્રબન્ધ કર રહા હૂં. તુમને મેરેસે કહા હૈ કિ તુમ સાથમેં રહો તો લગ્ન કરું. મુઝે સાથ રહના મંજુર હૈ. તુમ તો ખૂબ આનંદ કરો. મૈં તો તુમારા કલ્યાણ ચાહતા હૂં. રણછોડદાસકા આસીશ.

શ્રીરામેશ્વર યાત્રા

ચંદા બહનકી નોટમેંસે :- મંડપમ્ : ૨૬-૩-૫૯, શ્રી ગુરુદેવ : (સુબહકે ભોજનબાદ)- મંદિરમેં નિયમ કરતી હો કિ નહીં ? કુછ સુનના હૈ ન ? સુનો દુનિયામેં જિતને મહાપુરુષ હુએ હૈ, ઔર મહાન પુસ્તકેં હૈં, સબ યહી કહેંગે કિ ભજન કરનેમેં હી જીવનકી સાર્થકતા હૈ ઔર ભજન કરના ચાહિયે. ખૂબ ભજન કરના હો. હવા કરતે જાના ઔર સાથ-સાથ મંત્રજાપ ચાલૂ રખના. ભજન કર રે ભજન કર રે..... ચમડેકી પુતલી ભજન કર રે

૩૧-૩-૫૯ મંગલવારકો મંદિરકી પરિક્રમામેં માધવતીર્થ પર શ્રીરામેશ્વરજીકી સ્થાપના કરકે શ્રીવરદ હસ્તોંસે શ્રીનેનશી અદાકા ગંગાજલ ચઢાયા, પૂજા કરવાઈ ઔર મહાત્મા ઔર દરિદ્રનારાયણકા ભોજન હુઆ.

મેરી નોટમેંસે :- ભંડારાકી પંગત હો રહી થી. શ્રી ગુરુદેવને કહા- બારિસાલકે આસપાસમેં મૈં ૨૦ સે ૨૫ સાલ રહા હૂં. વહાઁ એક બંગાલી શિષ્યને કહા- "બાબાજી, કહીં પર ભી એક જગહ પર આશ્રમ બનાકર રહિયે ન ? મૈનેં કહા- આશ્રમ બનાનેમેં કિતના ખર્ચ હોવેં ? શિષ્યને કહા- કેવલ ૧૫૦૦ સે ૧૭૦૦ રુપયે લગેંગે. ઉન્હોંને ખૂબ દબાવ વ આગ્રહપૂર્વક ૧૭૦૦ રુપયે મેરે આસનકે નીચે રખ દિયેં. જબ નહીં માને તબ મૈંને કહા કલ ઈસી વક્ત પર આના. આશ્રમ તૈયાર હો જાયેગા. દૂસરે દિન શિષ્યને આતે હી દેખા કિ ૨૭૦૦ સે ૩૦૦૦ સંત મહાત્મા યાત્રી તથા દરિદ્રનારાયણ ભગવાન ખૂબ પ્રસન્નતાસે બઢિયા ભોજન પા રહે થે. મૈંને યહ દિખાકર કહા- "દેખ લો, આશ્રમ તૈયાર હો ગયા ન ! રોટીકે કારણ ઝૂઠી ગવાહી દેત, રોટીકે કારણ કહત બાત ખોટી હૈં. રોટીકે કારણ સહોદર લડે આપસમેં, રોટીકે કારણ કાટ દેત બોટી બોટી હૈ. સજજન ભી રોટીમેં ભૂલત હૈ સ્વરુપ નિજ, રોટીકે કારણ સાધુ પહરત લંગોટી હૈ. ભૂખા ભજન ન હોય ગોપાલા યહ લે તેરી કંઠી માલા. કિસી સાધુને ભગવાનકો (યહ) કહ દિયા હૈં.

ભગવાનકી કૃપાસે આજ મૈંને નેનશીભાઈકો દિયે હુયે બચનમેંસે મુક્ત હો ગયા. ઉનકી ઓરસે ગંગોત્રીજી ભગવાનકો ચઢા દી. ભાગીરથી ગંગાકી પ્રદક્ષિણા કરનેમેં તીન વર્ષ છ:માસ લગે. મૈંને પાંચ બાર પૂરી પરિક્રમા પૈદલ કી હૈ.

ચિંદબરમકો તિરુચિત્રકૂટમ્ ભી કહા જાતા હૈ. ભગવાનને મર્યાદા પુરુષોતમ રામજીકે અવતારકાર્યમેં આદર્શ મનુષ્યકી ચરિત્રલીલા કી હૈં. યહાઁ પર શ્રીહનુમાનલાલજીને પ્રાર્થના કી થી કિ- આપકે ભગવદ્ સ્વરુપકે દર્શનકી તીવ્ર ઈચ્છા હૈ. શ્રીરામજી પરમભક્તકે ઉત્કૃષ્ટ પ્રેમકે વશ

હૈ હી. આપને ભગવાન વિષ્ણુકે સ્વરુપમેં દર્શન દિયા હૈ યહી પર. યહ વિષ્ણુ મંદિર હૈ. ગોવિંદરાજ માને વિષ્ણુ ભગવાન.

દેખો ! દક્ષિણ ભારતકે તામિલનાડુમેં હિંદી મહાસાગરકે દ્વિપ પર શ્રીરામેશ્વરમ્ તીર્થધામ હૈ. ૧૨ જયોતિલિંગમેં કા એક હૈ. હમારે પવિત્ર ચારધામોંકા ભી એક હૈ. સમુદ્ર પરકે પુલકે દ્વારા રામનાથપુરમ્ જાયા જા સકતા હૈ.

શ્રીરામેશ્વર મંદિર અતિ ભવ્ય વિશાલ હૈ. ઉત્કૃષ્ટ શિલ્પકલાવાલા હૈ. લગભગ ૧૫૦ એકર જમીન પર સ્થિત હૈ. ઊંચે ઊંચે ગોપુરમ ચારોં દિશાકે દ્વાર પર હૈ. મંદિરકે વિશાલ પ્રાંગણમેં ભી અનેક મંદિર હૈ. શેષજી પર લેટે હુએ શેષનારાયણકા મંદિર ભી હૈ. ૨૦-૨૫ કુંડ હૈ. મંદિરકે પૂર્વ ગોપુરમકે સામને સમુદ્ર દર્શન હોતા હૈ.

લંકા વિજયકે પશ્ચાત્ શ્રીરામજીને યહાઁ પર અપને ઈષ્ટદેવ શ્રીશંકરજીકા જયોતિલિંગ પ્રસ્થાપિત કરકે પૂજન કિયા થા. ભગવાન શ્રીરામજીકે ઈષ્ટ ઈસીલિયે શ્રીરામેશ્વરમ્ કહા ગયા. લંકા વિજયકે પહલે શ્રીરામજીને જો સામને ગંધમાદન પર્વત દિખતા હૈ વહીં પરસે લંકા જાનેકા માર્ગ નિશ્ચિત કિયા થા. યહાઁ પર ઈસલિયે શ્રીરામજીકે ચરણોંકા દર્શન કિયા જાતા હૈ. બડા હી રમણીય સ્થાન હૈ. રામજરુખા ભી ઈસે કહતે હૈં.

રામનાથપૂરમસે થોડી દૂરી પર નવગ્રહોંકા મંદિર હૈ. ઉસકે આસપાસમેં લક્ષ્મણકુંડ ઔર લક્ષ્મણેશ્વર મંદિર હૈ. સીતાકુંડ પર શ્રીરામજી વ પંચમુખ હનુમાનજીકા મંદિર હૈ. આગે ચલને પર રામતીર્થ નામકા વિશાલ સરોવર હૈ ઔર વહાં શ્રીરામજીકા મંદિર હૈ.

જપ યાની ક્યા ?

“યજ્ઞનામ્ જપયજ્ઞોડસ્મિ ॥” (ગીતાજી ૧૦-૨૫) જો જન્મમરણ ઔર પાપકા નાશ કરનેવાલા હૈ ઉસકો જપ કહતે હૈં. જપ દો પ્રકારકે- વાચિક ઔર માનસિક. વાચિક જપમેં હી પ્રકાશાન્તરસે ઉપાંશુ જપ ભી આતા હૈ. ઈસીલિયે તીન ભેદ વાણીકે ઉચ્ચારણસે વાચિક, ઉચ્ચારણ સ્પષ્ટ શ્રવણમેં ન આવે અપિતુ હોઠ હિલતે હો વહ ઉપાંશુ ઔર મન્ત્રકે પદ ઔર અક્ષરોંકા શબ્દાર્થ સહિત અન્તર્મનકે દ્વારા વિચાર કિયા જાય, ન હોઠ હિલેં ઔર ન જીભ વહ માનસિક જાપ હૈ.

વિધિયજ્ઞસે વાચિક જાપ દસગુના શ્રેષ્ઠ, વાચિક જાપસે ઉપાંશુ જાપ સૌગુના શ્રેષ્ઠ ઔર ઉપાંશુ જાપસે માનસિક જાપ સહસ્ત્રગુના શ્રેષ્ઠ. ઈસ પ્રકાર માનસિક જાપ સર્વશ્રેષ્ઠ માના ગયા હૈ.

શ્રધ્ધા તથા વિધિરહિત કિયા હુઆ ભી જપયજ્ઞ કભી ભી વ્યર્થ નહીં જાતા, તબ શ્રધ્ધા વ અનુરાગસે કિયા હુઆ જપયજ્ઞ ક્યા નહીં કર સકેં.

ગુપ્ત અકામ નિરન્તર ધ્યાન સહિત સાનન્દ ।
આદરયુત જપસે તુરત પાવત પરમાનન્દ ॥

ગરુડજીને કાકભુશંડિજીસે પ્રશ્ન કિયા-

તુમ્હહિં ન વ્યાપત કાલ અતિકરાલ કારન કવન ? ।

મોહિ સો કહહું કૃપાલ ગ્યાન પ્રભાવ કિ જોગબલ ॥

કાકભૂશંડીજીને ઉત્તરમેં ભગવાનકે શ્રીમુખકે વચન કહેં :-

કબહૂં કાલ ન વ્યાપિહિ તોહી, સુમિરેસુ ભજેસુ નિરંતર મોહી ॥

વેદવ્યાસજીને કહા હૈ :-

હરરેર્નામૈવ નામૈવ મમ જીવનમ્ ।
કલૌ નાસ્ત્યેવ નાસ્ત્યેવ નાસ્ત્યેવ ગતિરન્યથા ॥
નહિ કલિ કર્મ ન ધર્મ બિબેકૂ । રામ નામ અવલંબન એકૂ ॥

ભાગવતમેં :-

કૃતે યદ્ધ્યાયતો વિષ્ણું ત્રેતાયાં યજતો મખૈઃ ।
દ્વાપરે પરિચર્યાયાં કલૌ તદ્ હરિકીર્તનાત્ ॥
ચારોં બેદ ડખોલકે આખર કહેવો રામ ।
તુલસી તાતેં બસ કરો, રખોં રામહિ તે કામ ॥
કાહેકો બાઘમ્બરકો ઓઢી કરો આડંબર ।
કાહેકો દિગંબર હોય દૂબ ખાય રહિયે ॥
કાહે પદમાકર ત્યોં કાયકે કલેશ હિત ।
સીકર સમીત સીત બાત તાપ સહિયે ॥
કાહેકો જપોગે જપ કાહેકો તપોગે તપ ।
કાહેકો પ્રપંચ પંચ પાવકમેં દહિયે ॥
રૈન દિન આઠો જામ રામ રામ રામ રામ ।
સીતારામ સીતારામ સીતારામ કહિયે ॥
સુમિરત સુલભ સુખદ સબ કાહુ । લોક લાભ પરલોક નિબાહુ ॥

યહાઁ- રામેશ્વર ભગવાનકે યહાઁ દ્રઢ સંકલ્પ કરો કિ-

એક સમયકી બાત હૈ કિ એક દેશમેં દુર્ભિક્ષ હુઆ થા. સબ સંત મહાત્મા ઔર જનસમૂહ ભગવાનસે પ્રાર્થના કરને લગે. તબ આકાશવાણી હુઇ કિ તુમારે દેશમેં એક ચુગલી કરનેવાલા હૈ, ઉસકે પાપકે કારણ મેઘ નહીં બરસતા હૈં. સબને પૂછા કિ વહ ચુગલખોર કૌન હૈ યહ બતાઈયે. તબ આકાશવાણી હુઇ કિ મૈં તો ચુગલીકા વિરોધી હૂં તબ મૈં હી ચુગલી ક્યોં કરું ? કિ આમુક વ્યક્તિ ચુગલખોર હૈ. આપ લોગ જનસમૂહકો સમજાઈએ કિ ચુગલી કરના છોડ દેં તો વર્ષા બરાબર હોગી.

દૂસરી ગલ્પ સુનાતા હૂં- એક મુમુક્ષુ હજાર મિલ ચલકર સંતકે પાસ ગયા. પ્રણામ કરકે હાથ જોડે, પ્રશ્ન પૂછા કિ આકાશસે ભી વિશાલ ક્યા હૈં ? સંત :- સત્ય બચન આકાશસે ભી

વિશાલ હૈ. તબ દૂસરા પ્રશ્ન કિયા :- પત્થરસે કઠોર ક્યા હૈ ? સંતને કહા :- સ્વાર્થી હૃદય તબ તીસરા પ્રશ્ન કિયા :- અગ્નિસે ભી અધિક તીક્ષ્ણ ક્યા હૈ ? સંતને ઉત્તર દિયા કિ ઈર્ષા અગ્નિસે ભી તીક્ષ્ણ હૈ. તબ ચૌથા પ્રશ્ન કિયા કિ બર્ફસે ભી શીતલ ક્યા હૈ ? સંતને જવાબ દિયા :- ઉદારતા ઔર સહનશીલતા બર્ફસે ભી શીતલ હૈ. તબ પાઁચવા પ્રશ્ન પૂછા કિ- સમુદ્રસે ભી અધિક ઉદાર કૌન હૈ ? સંતને કહા કિ- સંતોષવાન હી સમુદ્રસે ભી અધિક ઉદાર હૈ. ફિર છઠ્ઠા પ્રશ્ન પૂછા કિ- સબસે અપમાનિત ઔર દુ:ખી કૌન હૈ ? સંતને કહા કિ- ચુગલી કરનેવાલા સબસે અધિક અપમાનિત ઔર દુ:ખી હોતા હૈ. તબ આખિરમેં પૂછા કિ પૃથ્વીસે ભી ભારી ગરુહ ક્યા હૈ ? સંતને ઉત્તર દિયા કિ નિદોર્ષ મનુષ્યકો દોષ લગાના યહ પાપ ધરતીસે ભી ભારી હૈ.

ઝૂઠ, નિંદા, ચુગલી વ ઈર્ષાકે પરિણામમેં બહુત દુ:ખપ્રદ આતે હૈં. કભી યહાં તકકે પરિણામ ભી આ જાતે હૈં કિ કઈ જીવોંકી ઘાત ભી હો જાતે હૈં. યહાઁ રામેશ્વર ભગવાનકે યહાઁ દ્રઢ સંકલ્પ કરો કિ હમ ઝૂઠ, નિંદા, ચુગલી કરેંગે નહી ઔર સુનેંગે ભી નહીં.

બેચહિં બેદુ ધરમુ દુહિ લેહીં । પિસુન પરાય પાપ કહિ દેહી ॥
કપટી કુટીલ કલહપ્રિય ક્રોધી । વેદ વિદૂષક વિસ્વ વિરોધી ॥
લોભી લંપટ લોલુપચારા । જે તાકહિ પરધન પર દારા ॥
પાવૌં મૈં તિન્હકે ગતિ ઘોરા । જૌ જનની યહુ સંમત મોરા ॥

ચંદાબહનકી નોટમેંસે:- ૧-૪-૫૯ સુબહ- પાા બજે. શ્રી ગુરુદેવ શ્રીરામેશ્વરજીકે સમુદ્ર કિનારે બિરાજે હૈં શાંત ઔર પ્રાંત:કાલકા પવિત્ર વાતાવરણ થા. સમુદ્રકી ઔર દેખતે હુએ શ્રી ગુરુદેવને કહા-

સમુદ્રકો દેખતે હુએ યહ પતા પડતા હૈ કિ કિસી નિયામકકે આદેશકે અનુસાર બરાબર નિયમપૂર્વક રહતા હૈં. અપની મર્યાદાકા પાલન કરતા હૈ. શ્રીરામેશ્વરકા સમુદ્રતો રત્નાકર હૈ. બ્રાહ્મણ હૈ, ઈસલિયે ઈતના શાંત હૈ. ભગવાન બડે સરલ હૈ. હૃદય દે દો ફિર જૈસા નાચ નચાઓગે નાચેંગે. "દુનિયા રાજા રામ ભયે, ઔર શાહ બને હનુમાન"

મેરી નોટમેંસે:- મંદિરકે બાહરકે પ્રાંગણમેં ઠાકોરમામાકે સાથ સાથ શ્રી ગુરુદેવ ધીરે-ધીરે ઘૂમ રહે હૈં. શ્રી ગુરુદેવને કહા- ઠાકોર, તુમ્હારા કેમેરા મુઝે દેખનેકો દો. ઠાકોરમામાને દિયા. શ્રી ગુરુદેવ ઉસમેં દેખને લગે, મૈં ખડી થી ઉસ તરફ દેખકર કહા- કુમુદ ! તૈયાર ? દેખો, એક દો, તીન કર અભી... મૈં :- તો ક્યા આપ ફોટોગ્રાફી ભી જાનતે હૈં ?

શ્રી ગુરુદેવ :- હાઁ જી, બિલકુલ બઢિયા. (સામને હી ખડી મૈં મુસ્કરાતી રહી થી તભી ચાઁપ દબનેકી આવાજ હુઈ) કુમુદિની ! તૂ બડી ચાલાક હૈ. ફોટો(ગ્રાફી) નહીં આતી હૈ ઐસા ઈંગત કરકે તૂંને મેરે હાથસે અપના ફોટુ ખિંચવા લિયા. (ખૂબ પ્રેમસે) દેખો તો ઠાકુરભાઈ, યહ ફોટૂ અનાયાસ હી ખિંચા ગયા. કોઈ લાખ બાર કહતા યા લાખોં રુપયે દેતા ફિર ભી મૈં ઉસકા ફોટૂ નહીં ખિંચતા ઈસકી સ્મૃતિ ચિરંતન રહેગી.

કિસકો કહેં ઔર ક્યા કહેં ?

મદુરા, ૩-૪-૫૯, આજ હમારી દો મોટર એક-દૂસરેકે ટકરા ગઈ. એક તો ખડી રહ ગઈ. દૂસરી જો પીછેસે આ રહી થી, જોરસે ટકરાકે આગેકી ગાડીકે ઉપર ચઢ ગઈ. સબકો ખૂબ આશ્ચર્ય ઔર કૌતુક હુઆ. શ્રી ગુરુદેવ (ખૂબ હંસે- બાદમેં) :- હમ અબ કિસકે વિરુધ્ધ શિકાયત કરેં ? દોમેંસે જિસકો ભી જો દંડ હો વહ હમહીકે ઉપર પડેગા. ઈસીલિયે ચૂપ સાધકર, મૂંહ ઢકકર, પૈર પસારકર રામ રામ કહતે હુયે સોયે રહો ભાઈ ! ઈસકે સિવા ઔર કોઈ રાસ્તા હી નહીં. દેખો ! એક ગલ્પ સુનાતા હૂં.

એક ગુરુ મહારાજ થે મેરે જૈસે. જો કોઈ કહે- મહારાજજી, કંઠી બાંધ દો- તો ચટસે બાંધ દે ઔર ચેલા બના લેવેં. ગુરુમહારાજ તો એક, ઔર ચેલનમેં ભઈ ખટપટ- કિ હમ હી સેવા કરેં. ગુરુ મહારાજ નહાનેં જાયેં તો સબ ચેલે ઉનકી સેવાકો દૌડેં. ઈસી તરહ એસી ખિંચાતાની હોતી રહી. તબ ગુરુમહારાજને દો-દો ચેલેકી બારી-બારીસે સેવા કરનેકી આજ્ઞા દી. દો ચેલેકે નામ થે- ગંગાદાસ વ જમનાદાસ. ગુરુમહારાજ વિશ્રામ કરેં તબ દોનોં, ચરણસેવા કરેં. તબ વહાઁ ભી દોનોમેં ખીંચતાની ચલી. તો ગુરુમહારાજને ગંગાદાસકો દાયે પૈરકી ઔર જમનાદાસકો બાંયે પૈરકી ચરણસેવા સૌંપી. અબ દોનોં ઠીકસે અપને અપને ભાગમેં આયે હુયે પૈરકી સેવા કરતે રહેં.

પરંતુ કુછ દિન પશ્ચાત્ એક અજનબી આફત ગુરુમહારાજકે ઉપર આ પડી. ગંગાદાસ બાંયે પૈરમેં ચૂંટીયા ભર લેતા થા ઔર જમનાદાસ દાયેં પૈરમેં ઉસસે ભી જયાદા જોરસે ચૂંટીયા ભર લેતા રહા. અબ ગુરુ મહારાજ કહેં- તો કિસકો કહે ? ઔર ક્યા કહે ? બેચારે ગુરુમહારાજને ચેલનકો હાથ જોડકર કહા કિ મૈં હાર ગયા, આપ લોગ જીત ગયેં. મહેરબાની કરકે મુઝે તો સેવા રહીત વૈસે હી મામૂલી મનુષ્ય રહને દો. મેરી સેવા કૃપા કરકે છોડ દો તો મૈં પરમ સુખી. ઈતની મેરે પર દયા કરોં.

તો ભાઈ ! ઐસા હાલ અપના હૈ. દોનોં હી ગાડી હમારી હૈ. અબ કહે તો કિસકો કહેં ? ઔર ક્યા કહે ? ક્યોં કૃષ્ણા, મૈં ઠીક કહ રહા હૂં ન ? ભજન કરના હૈ તો કિસકો કૌન રોક સકતા હૈ ? પર કરતા નહીં ઔર બકતા ફિરે તો વહ ઉલ્લુકા છોકા હૈં તબ હમ કિસકો કહે ? ઔર ક્યા કહે ? ઔર ક્યોં ? કુમુદ, તુમ કુછ સમજી યા કુછ નહીં ? કૌન કિસકા દુશ્મન ઔર કૌન કિસકા મિત્ર હૈં ?

"આત્મૈવ બંધુરાત્મન્ આત્મૈવ રિપુરાત્મન્" સમઝો તો, ફિર હમ કિસકો કહો ઔર ક્યા કહેં ? ક્યોં ચંદા, અપની હી કુટિયા પર અપને હી હાથોંસે મિટ્ટીકા તેલ ઊંડેલ દેવેં ઔર ઉપરસે ઉસીમેં જલતી દિવાસલી ફેંક દેવેં તબ કુટિયા ભસ્મ હો હી જાયેં તબ હમ કિનકો કહેં ઔર ક્યા કહેં ?

અચ્છા, કુમુદ, ભીમજીભાઈ, મણિમાઁ, અબ આપ લોગ જાયેં આપને ઉતારે પર. સોવેં, આરામ કરેં. હમ લોગ ભી સોયેંગે. હાઁ કુમુદ સુનો, અબ તુમ ફલ સબજી આદી કુછ ભી મેરે લિયે નહીં રખ જાના.

શ્રી ગુરુદેવ- મદુરામેં પ્રસાદમેં દ્રાક્ષ દે રહે થે. ચંદા બહનને પ્રાર્થના કી કિ પહલે આપ

લિજિયે- શ્રી ગુરુદેવને કહા:- "આજ્ઞા, સર્વ સમર્પણકે બાદ ઈતના ભી નહીં કહના ચાહિયે.

મદુરામેં શ્રીમીનાક્ષીદેવીકે દર્શન હુએ. કન્યાકુમારી, ૪-૪-૫૯, શ્રી ગુરુદેવ યહાં બહુત પ્રસન્ન થે. શ્રી ગુરુદેવ :- ભરત રાજાકો આઠ પુત્ર એક પુત્રી થે. ઈસીલિયે ઉન્હોંને ભારતવર્ષકે નવ ભાગ કરકે પ્રત્યેકકો એક એક ભાગ દે દિયે થે. સબસે દક્ષિણકી ઔરકા યહ ભાગ કુમારીકો મિલા. ઉનકી પુત્રીકા નામ કુમારી થા. તબસે કન્યાકુમારીકે નામસે યહ પ્રદેશ કહા ગયા.

દૂસરી બાત યહ હૈ કિ પરશુરામજીને યહાં દૈવી પરાશક્તિકી સ્થાપના કી થી એસા માના જાતા હૈ. દેવીને બાણાસુરકા વધ કિયા થા.

સજજનતા ઐશ્વર્યકી શોભા હૈ.
વાણી સંયમ શૂરવીરકી શોભા હૈ.
ચિત્તકી શાંતિ જ્ઞાનકી શોભા હૈ.
વિનય પંડિતાઇ- વિદ્વતાકી શોભા હૈં.
પાત્રકો દાન દેનેમેં ધનકી શોભા હૈં.
ક્રોધ નહીં કરના યહ તપકી શોભા હૈ.
અદંભિત્વ ધર્મકી શોભા હૈ.

તીર્થયાત્રાકા પ્રભાવ ઔર નિયમ

યાત્રા સ્થલોમેં નૈસર્ગિક સૌંદર્ય, શુધ્ધ જલ, વાયુ, પ્રકાશ પવિત્રતા આદિ હોતે હૈં. ઈસલિયે મન પર યાત્રાકા શુભ પ્રભાવ હોતા હૈ. યાત્રામેં મન સાત્વિક હોતા હૈ. સાત્વિકતાકો લેકર પ્રસન્નતા ઔર શાંતિ વ સુખકી અનુભૂતિ હોતી હૈં. સાત્વિક મનસે આત્મોત્સર્ગકા પુરુષાર્થ જાગૃતિકે સાથ કરના ચાહિયે.

લોહા જબ પર્યાપ્ત ગરમ હો જાતા હૈ તભી ઉસ પર હથોડા લગાયા જાતા હૈ ઔર ઉસે મનચાહ. ઘાટમેં પરિવર્તિત કિયા જા સકતા હૈ. ગરમ કરનેકી ક્રિયા લંબી ચલતી હૈ. ઉસી તરહ, મનકો વિશુધ્ધ કરનેકી ક્રિયા લંબી હોતી હૈ. ધૈર્યકે સાથ નિષ્ઠાપૂર્વક કી જાવેં તો મનશુધ્ધિ હોનેમેં દેર ભી નહીં લગતી હૈ. તીર્થયાત્રાકા પ્રભાવ મન પર અવશ્ય હોતા હૈ.

તીર્થનિવાસકે નિયમ :- (૧) સાત્વિક ભોજન કરના (૨) અલ્પ ભોજન કરના (૩) શંકા કુતર્ક નહીં કરના (૪) દોષ-છિદ્ર દેખના નહીં ઔર સુનના નહીં. (૫) કેવલ અપને હી મનકે સુધારકા લક્ષ્ય રખના (૬) તીર્થકે કિસી એકાંત સ્થાનમેં શાંતિસે બૈઠકર સચ્ચાઈકે સાથ આત્મનિરીક્ષણ કરના. (૭) સુબહ-શામ દોનોં વક્ત સ્નાન કરના (૮) તીર્થકે કિસી ભી એક મંદિરમેં ભગવાનકે દર્શનકો નિયમસે દો બાર જાના. તીર્થમેં અનેક મંદિર હોતે હૈં- ઉનમેંસે અપની રુચિકે અનુકૂલ કિસી એક મંદિરમેં જાનેકા નિશ્ચય રખેં. (૯) તીર્થમેં જાકર સીનેમા, હોટેલ, જૂઆ, તાશ યા ઐસે કોઈ મનોરંજનમેં મનકો સંલગ્ન નહીં કરના- યે ચીજેં તો તુમ જહાં રહતે હો વહાં ભી બારહ માસ ઉપલબ્ધ હૈ હી. (૧૦) તીર્થમેં અસુવિધાકો સદભાવપૂર્વક સહન કરકે તિતિક્ષાવૃત્તિ પુષ્ટ કરના. તીર્થમેં બડા ભંડારા નહીં કરોગે તો ચલેગા પરંતુ સુપાત્રકો

ઢૂંઢકર ઉસકી સેવા અવશ્ય કરના.

ત્રિવેન્દ્રમ, સેતુર, વિરુદ્ધનગર હોકર ફિર મદુરા પહોંચે. પદ્મનાભજીમેં ભગવાન શેષસાયીકે દર્શન કિયે. શ્રી શુચીન્દ્રમકે દર્શન કિયે. રાસ્તેમેં શ્રી ગુરુદેવને કહા- "ભગવાન સાથ હોતે હુએ કુછ ભી અનિષ્ટ નહીં હોતા" યહ વિશ્વાસ ભગવાનમેં શ્રધ્ધા હૈં. ઐસી શ્રધ્ધાવાન એક વ્યક્તિ હોની હી ચાહિયે.

મદુરાસે ૭-૪-૫૯ કો માઁ વ હરિભાઈકો પત્રમેં લિખા કિ શરીર સંપત્તિ ઠીક હૈ. રામેશ્વર દર્શન સુચારુરુપસે કર નેનસીભાઇ કી અંતિમ ઈચ્છા પૂર્ણ હુઈ યહી ઈશ્વરકી મહતી કૃપા. ઠાકુરકી ઈચ્છાનુકૂલ યાત્રા નહીં હુઇ ઈતના ખેદ ચિત્ત પર રહના સ્વાભાવિક હૈ પર કુમુદકી ઉદારતાને ઉનકો સાન્ત્વના દી ઈતના સંતોષ. મૈં મદ્રાસ હોતે ચિત્રકૂટ નૌમિક નિમિત્ત જા રહા હૂં.

શ્રી ગુરુદેવ મદુરાસે ટ્રેનમેં મદ્રાસ, મદ્રાસસે પ્લેનમેં કલકતા ઔર વહાંસે ઝરિયા, અવધ આદિ સ્થાન હોતે હુએ ચિત્રકૂટ પધારેં. ઔર હમ સબ ટ્રેનસે ૧૪-૪-૫૯ કો ચિત્રકૂટ પહુંચે. ચિત્રકૂટમેં શ્રી ગુરુદેવકી સન્નિધિમેં રામનૌમી ઉત્સવ મનાયા ગયા.

કુછ યૂનાની હકીમી

ચિત્રકૂટ, ૧૫-૪-૫૯ સે ૨૫-૪-૫૯, યૂનાની હકીમીકે કોઈ-કોઈ નુસ્ખા અત્યંત સરલ હોને પર ભી લાભ પહૂંચાનેમેં અકસીર હૈં. બહુત સમય પહિલે બાલકોકો ઔર વૃધ્ધોકો દમ, ખાઁસી, બુખાર, કફકી બિમારીમેં શરબતે જૂફાકા ઉપયોગ હોતા થા. છાતી વ ફેફડોંકે કફ પર યહ બઢિયા ઈલાજ થા. અબ માયસીન, એસ્પ્રો, એસ્પિરિન આદિ દવાઈયોંકે ઉપયોગસે બહુત હાની હોતી હૈં.

શરબતે જૂફામેં જૂફા એક તોલા, બેદાના પાંચ તોલા, હરીદ્રાસ પાઁચ તોલા, જેઠીમધ પાઁચ તોલા, અંજીર પાઁચ તોલા, ઉનાબ ૭ તોલા, સપિસ્તાન ૫૦ દાના, જવ દો તોલા, ખસખસ પોસ્ત દો તોલા, બનફસા દો તોલા, સૌંફ દો તોલા, ઈનકો મોટા મોટા કૂટ કર મિલાકર છ શેર પાનીમેં એક રાત્રિ રખકર સુબહમેં ઉબાલના. કરીબ ૧-૧ા શેર પાની રહ જાયેં તબ ઉતાર લેના. તિન શેર સક્કરકી ચાસણી તૈયાર કરકે ઉસકો મિલાકર શરબત તૈયાર કરના. સુખી, પુરાની, ખાઁસીમેં, દમમેં, બુખારમેં બહુત લાભપ્રદ હૈ. આધા ઔંસ શરબત થોડા ગરમ જલકે સાથ તીન-ચાર દફાં લે સકતે હૈં.

યૂનાની હકીમીકા જન્મ ભારતમેં હી હુઆ હૈ. લેકિન બૌધ્ધ સાધુઓંકે દ્વારા આર્યુવેદકા વ યૂનાની હકીમીકા જો જ્ઞાન ઈજિપ્તમેં ગયા થા ઉસકો ગ્રીક લોગોંને અપનાયા. યૂનાનમેં બહુત પ્રચાર હોને પર યૂનાની કહા ગયા.

પથરીકા ઈલાજ

આજકલ ક્ષારકા ઉપયોગ બહુત બઢ ગયા હૈ. સોડા બાય કાર્બ, જવ ખાર, ટંકણખાર આદિ સબ ક્ષારકે ઉપયોગસે નપુંસકતા, હૃદયકી કમજોરી, મત્થેકે બાલ ગિરના, આઁખોકી કમજોરી આદિ હોતે હૈં. પથરીકે રોગીકો વૈદલોગ ભી ક્ષાર દેતે હૈં. લેકિન યહ ઠીક નહીં હૈ. ઈસકે બજાય અમલતાસ, પાષાણભેદ, ગોખરુ, ત્રિકુટ, હિંગ, કાલીજીરી, હર્ર, નિકુમ આદિકે ચૂર્ણમેં ચાર ગુને

ગૌમૂત્રમેં ઘી પકાકર અશ્મરી ઘી તૈયાર કરકે પથરી પર ઉપયોગ કરના ચાહિયે.

અપસ્માર ફીટ

અપસ્માર ફીટકો મિટાનેમેં કઈ નસ્ય અકસીર હૈં. જૈસે કિ સફેદ ફૂલકી કરેણકે પત્તેકો બારીક પીસકર વસ્ત્રગાલ ચૂર્ણકા નસ્ય દેનેસે બહુત પુરાના અપસ્માર ભી ૪-૬ માસમેં દૂર હો જાતા હૈં. દિનમેં એક બાર નસ્ય લેના ચાહિયે. ગુજરાતીમેં ભોંયરીંગણી કહતે હૈં. ઉસકે ફૂલકા રસ નિકાલ કર ઉસકા નસ્ય દેનેસે ભી અપસ્મારમેં શીઘ્ર આરામ મિલતા હૈ. કુછ માત્રામેં સર્પગંધાકા ઉપયોગ ભી અપસ્મારમેં લાભપ્રદ હોતા હૈં. સર્પગંધા હાઈ બ્લડપ્રેશરમેં તથા પાગલપનમેં બહુત ફાયદા કરતી હૈં. પહિલે સર્પિલા ગોલી ભારતમેં બનતી થી-સર્પગંધાકી વનસ્પતિમેંસે. અબ વનસ્પતિ પરદેશ જાતી હૈ ઔર ઉસમેંસે ગોલી બનકર ભારતમેં જયાદા દામ પર બિકતી હૈં.

શ્રીરામજન્મ મહોત્સવ ૧૬-૪-૫૯

જયંતિ ઉત્સવ ક્યોં ?

શ્રીરામજન્મોત્સવકે ઉપલક્ષમેં વિશાલ શિષ્ય સમુદાય દેશકે કોને કોનેસે ઈકટ્ઠે હુએ થે. આસપાસકોં અપાર જનસમૂહ ખિંચકર ચિત્રકૂટમેં આ સમાયા હૈં. ધર્મશાલા, મંદિરોમેં, આશ્રમોમેં, શ્રીકામદગિરીકી પરિક્રમાકો રાસ્તેમેં, સીતાપુરકી બાજારમેં ઔર રાસ્તોમેં જનસમૂહકા તાંતા લગા હૈ. સમુચે વાતાવરણમેં ઉત્સવકી લહર વ સૌરભ હૈ કલ શ્રીરામજન્મોત્સવ મનાયા જાયેગા.

શ્રી ગુરુદેવ સમષ્ટિમેં પધારે તબ શ્રી હસ્તોંમેં કુછ કાગજપત્ર થેં. આસન પર બિરાજને પર પઢતે પઢતે ખૂબ હંસે, ફિર કહા-જયંતિ ઉત્સવ ક્યોં ?- મૈં પૂછું કિ હરસાલ દીપાવલી ક્યોં ? બર્થડે પાર્ટી ક્યોં ? પિતાજીને કિયા હૈ વહી આપ ભી ક્યોં કરતે હો ? ઔર આપકા પુત્રભી ક્યોં કરેગા ? માનવમન એસા હૈ. જીવન વ્યવહારકી જાગૃતિ રખનેકો ઉત્સવ હૈં. જાગૃતિ બઢાનેકા ઉદ્દેશ્ય હૈં. ભગવાનકે આદર્શ ક્યા હૈ ? ઔર હમ કહાં હૈ ? સાધુ પુરુષોંકી રક્ષા = અસાધુત્વોંકા નિર્મૂલન. હરસાલ ઈસ પ્રકારકી જાગૃતિ હોતી રહે તો મોહ આદિકે ચક્રમેંસે આપકો દૂર રખનેકા વિચાર વ પ્રયત્ન બના રહેં.

ભગવાન હમારી રક્ષા કરેં. હમારે વિપરીત તત્ત્વોંકો નિર્મૂલ કરેં. હમ ભી ઈસીકે સમાન કાર્ય કરેં. યહ પ્રાર્થનાસે મનકો બલ પ્રાપ્ત હોતા હૈ. સમાધાન પ્રાપ્ત હોતા હૈ, ગુરુપૂર્ણિમા કાર્તિક શુદ ચૌથ જયંતિ (શ્રી ગુરુદેવકી જન્મતિથિ) આદિ ઉત્સવોંકે દ્વારા મનકો કઈ પ્રકારકી શિક્ષાએં અર્થાત્ સમઝદારી પ્રાપ્ત હોતી હૈં. સામૂહિક ઉત્સાહકે પરમાણુ બહુત હિતકારકી હોતે હૈં. ક્યોંકિ પરસ્પર રાગ-દ્વેષ, વૈર-વિષાદકે પરમાણુકે સ્થાન પર આનંદ-ઉત્સાહકે પરમાણુ જયાદહ બલવાન હોતે હૈં. ઐસે ઉત્સવોંકી પ્રાચીન પ્રથા પરંપરા ચાલુ હૈ. તો આજકા બાલક ભી ઉત્સવોંકે ઉત્સાહ આનંદકે દિવ્ય પરમાણુંઓકી અનુભૂતિ કરતા હૈ જો ભવિષ્યમેં ઉસે મનુષ્ય જીવનકા સહી લક્ષ્યમાર્ગ પર લે ચલેગા. ઈસ તરહ સમાજકા હિત હોતા હૈ.

શ્રી માનસજીમેં મર્યાદા પુરુષોતમ શ્રીરામ

વેદ જિનકો નિર્ગુણ, નિરાકાર, અખંડ, અનાદિ સર્વવ્યાપક, સર્વ શકિતમાન, નિત્ય, નિરંજન, નિરાકાર, પરમ આનંદ સ્વરુપ ઔર "નેતિ-નેતિ" કહતે હૈં, જિનકો સચ્ચિદાનંદન, શાશ્વત, અચલ, સત્યં શિવમ્, સુન્દરમ્, સર્વજ્ઞ, સર્વ પ્રકાશ જ્ઞાનસ્વરુપ કહતે હૈં વો હી પરમતત્ત્વ, વો હી પરબ્રહ્મ, વો હી પરમાત્મતત્ત્વ હી શ્રીરામજી હૈ. ગોસ્વામીજીને કહા હૈ-

જેહિ ઈમિ ગાવહિં વેદ બુધ જાહિ ધરહિં મુનિ ધ્યાન ।
સોઈ દસરથ સુત ભગત હિત કોસલપતિ ભગવાન ॥

ઔર કિતને સ્પષ્ટ કહતે હૈં- "સબ કર પરમ પ્રકાશક જોઈ । રામ અનાદિ અવધપતિ સોઈ." ઔર યહી શ્રીરામજી અપની "પરમશક્તિ સમેત અવતરિહઉં" વો હી શ્રીરામજી મેરે સ્વામી હૈ. સોઈ પ્રભુમોર ચરાચર સ્વામી । રઘુબર સબ ઉર અંતરજામી. શ્રી ગીતાજી ભગવદાવતારકો બતાતી હૈ-

યદા યદા હિ ધર્મસ્ય ગ્લાનિર્ભવતી ભારત ।
અભ્યુત્થાનમ ધર્મસ્ય તદાડડત્માનં સૃજામ્યહમ્ ॥ ૪-૭ ॥

એસા હી ગોસ્વામીજી કહતે હૈં-

જબ જબ હોઈ ધરમકી હાનિ । બાઢહિ અસુર અધમ અભિમાની ॥
તબ તબ પ્રભુ ધરી બિબિધ શરીરા । હરહિ કૃપાનિધિ સજજન પીરા ॥

ઈનકે પરે ભી- ભગવાન શ્રીરામજીકે અવતારકાર્યકા એક મુખ્ય વ પરમ હેતુ હૈ, ઔર વહ હૈ મનુષ્ય જીવનકે ઉચ્ચ વ અંતિમ આદર્શોકા અપને જીવનમેં ચરિતાર્થ કરકે જીવોંકે સામને અપના નિષ્કલંક ચરિત્ર આદર્શ પેશ કરના. ઈસલિયે ભગવાન શ્રીરામ મર્યાદા પુરુષોતમ હૈ.

શ્રીમાનસજીમેં અથવા યોં કહના હી સહી હૈ કિ શ્રીરામચરિત્રમેં શ્રીરામકા આદર્શ માનવકે સ્વરુપમેં ઉતકૃષ્ટ શૈલીમેં પ્રતિપાદન વ દિગ્દર્શન કિયા ગયા હૈ. યહ સિર્ફ દશરથપુત્ર રામકી ગૃહકથા નહીં હૈ. ભારતદેશકે ગૃહસ્થાશ્રમકી ભારતદેશકે સુસંસ્કૃત શિષ્ટ સમાજકી વ આદર્શોંકી કથા હૈં. ચારોં આશ્રમકી આધારશીલા ગૃહસ્થાશ્રમ હૈં. યહ નિશ્ચય શ્રીરામચરિત્રકી મહત્તા વ દિવ્યતાકો સુચારુરુપસે સુસ્પષ્ટ કરતા હૈ.

મહર્ષિ વાલ્મિકીજીકે મહાકાવ્યમેં ઈતિહાસકી પ્રધાનતા હૈં પરંચ ગોસ્વામીજીને તો ભક્તકી દષ્ટિસે વ ભક્તકે ભાવોંસે શ્રીરામચરિત્રકા આલેખન કિયા હૈ. એક ભક્તકી દષ્ટિસે વ ભક્તિસે ભગવાન શ્રીરામકી લીલાઓંકે દર્શન ગોસ્વામીજી કરતે રહતે હૈં. હમારે સબકે લિયે ગોસ્વામીજીકે શ્રીરામચરિત માનસકા નિત્યપાઠ પરમહિતકારી પુરવાર હોગા એૈસા મૈં નિશ્ચિત દાવેકે સાથ કહ સકતા હૂં. શ્રીમાનસજી મેરા ઈષ્ટગ્રંથ હૈ. ઈસકે નિત્યપાઠસે મનુષ્યકી ક્ષૂદ્રતાકા નાશ હોતા હૈ ઔર ઉસમેં માનવતાકા વિકાસ હોતા હૈ.

મહાકાવ્યમેં વનવાસ જાનેકે પ્રસંગમેં શ્રીરામજીકો વનવાસ જાનેકી બાત જાનકર ક્ષોભ ઔર સંદેહ હોતે હૈં. ઔર કહતે હૈં કિ ક્ષૂદ્રકર્મ કરનેવાલી કૈકયી દ્વેષકે કારણ અન્યાયકા આચરણ કરતી હૈ. આગે ભી ઈસી ભાવકે ઔર બચન કહતે હૈં. સાધારણ માનવ જૈસી વૃત્તિકા ચરિત્ર મર્યાદા પુરુષોત્તમકે ચરિત્રમેં ભી હોવેં તો ફિર મર્યાદાપુરુષોત્તમ હી કૈસે કહા જાય ?

રાજયાભિષેકકી જગહ વનવાસ મિલે તો કિસી ભી સાધારણ માનવકે હૃદયમેં ક્ષોભ રોષ ઉત્પન્ન હો યહ વાસ્તવિક સહજ બાત હી હૈં, લેકિન શ્રીરામજી મર્યાદાપુરુષોત્તમ હૈ, પરમ વિભૂતિ હૈં. ઔર ઐસે ક્ષૂદ્ર માનવ જૈસે બચન કહેં યહ ભક્તરાજ ગોસ્વામીજીકો અખરતી હૈ.

ઉન્હોંને વનવાસકે પ્રસંગમેં શ્રીરામજીકે ચરિત્રકે આલેખનમેં શ્રીરામભદ્રકે ઐશ્વર્યકો ઔર માનવીય ઉચ્ચતમ ચરિત્રકે આલેખન ભી ઉજ્જવલ, ઔર ભી સ્ફૂટ કરકે અધિકસે અધિક માત્રામેં નિખાર દિયા હૈં. માનસમેં કૈકયી અમ્માંકો શ્રીરામજી જવાબમેં ઈતની સરલતા સે વ પ્રસન્નતાસે કહતે હૈં માનો કોઈ સહજ હી જાનીમાની બાત હી કહી જાતી હો. શ્રીરામ કહતે હૈં :- સુનુ જનની સોઈ સુત બડભાગી । જો પિતુ માતુ બચન અનુરાગી. “ઈતની સી છોટી- લઘુ બાતકે લિયે પિતાજીકો ઈતના દારુણ કષ્ટ હો રહા હૈ ?” સુનકર તો કૈકેયી અમ્મા ભી સ્તબ્ધ હો જાતી હૈ કિ ઈતને બડે ભારી દુઃખકી બાત પર ભી શ્રીરામ ઈતને હી પ્રસન્ન ઔર ઈતને હી સ્વસ્થ !!

સમ્યક્ ઉદારતા હી- ઉદારતાકે ઐશ્વર્યકા દિવ્ય સુરેખ દર્શન કરા સકતી હૈ. બનવાસકો જાતે સમય શ્રીરામજી સર્વ પ્રથમ કૈકયી અમ્માંકો હી પ્રણામ કરતે હૈં ઔર આગે ભી જબ ભરતજી સબ પ્રજા-કુટુમ્બ ઔર શ્રી ગુરુદેવકે સાથ શ્રી ચિત્રકૂટ પધારેં હૈ તબ શ્રીરામભદ્રજીને સર્વ પ્રથમ કૈકયી અમ્માકો હી પ્રણામ કિયા:-

પ્રથમ રામ ભેટી કૈકેયી । સરલ સુભાયં ભગતિ મતિ ભેઈ ॥
પગ પરિ કીન્હ પ્રબોધુ બહોરી । કાલ કરમ બિધિ સિર ધરિ ખોરી ॥

શ્રી ચિત્રકૂટસે ભરતજી લૌટ રહે હૈં તબ ફિર શ્રીરામજીને કહા- "સબ માતાઓંસે પ્યારયુક્ત વ્યવહાર રખના. યહ નહીં કિ કૈકેયી અમ્માકો વ્યથા પહૂંચાતે રહો. ઉનકો ભી પ્રેમપૂર્વક પાલના, યહ ભાવના હૈ.

ફિર જબ ચૌદહ સાલકે બાદ અયોધ્યાજી પધારેં તબ માતા કૈકેયીજીકો હી સર્વ પ્રથમ પ્રણામ કરનેકો પધારતે હૈં. ક્યોં ? ભગવાન સોચતે હૈં કિ માતા કૈકેયીજીકો અપની કરણી પર વિચાર આયેગા, લજ્જા લગેગી, ઔર લજ્જાકે મારે વહ સારે સમાજમેં ઊંચા મસ્તક નહીં રખ પાયેગી ઔર સબકે વ્યંગકે પાત્ર બનેગી. તો-

પ્રભુ જાની કૈકેયી લજાની । પ્રથમ તાસુ ગૃહ ગયે ભવાની ।
તાહિ પ્રબોધી બહુત સુખ દીન્હા । પુનિ નિજ ભવન ગવન હરિ કીન્હા ॥

મહાકાવ્યમેં શ્રીરામજી વ ભરતલાલજીકે ભેંટકે પ્રસંગમેં શ્રીરામજીકો ભરતજી પ્રાર્થના

કરતે હૈં કિ આપ અયોધ્યાજી પધારિયેં, તબ ઉત્તરમેં શ્રીરામજીને કહા હૈ કિ પિતાજીકે વચનકા પાલન કરનેકો ચૌદહ વર્ષ મૈં બનમેં રહૂં ઔર તુમ રાજય કરો યહી હમારે દોનોંકે કર્તવ્ય હૈં.

માનસજીમેં શ્રીરામ-ભરત મિલનકા પ્રસંગ ગોસ્વામીજીને ઈતની વિચક્ષણતાભરી કૌશલસે ગૌરવભરા ભાવોંકી ગરિમાસે ઓતપ્રોત વ મર્મભેદક કિયા હૈ કિ શ્રીમાનસજીમેં શ્રીરામ-ભરત મિલનકે કથા પ્રસંગ પર નિતપ્રતિ નયે-નયે ભાવ નિકલતે હૈં. દોનોં ભાઈઓંમેંસે કૌન ભાઈ દૂસરે ભાઈસે મહાન હૈ યહી પહેલી બન ગઇ હૈ. ઈસ પ્રસંગ નિરુપણસે ગોસ્વામીજીને કિતને હૃદયોંકો જીત લિયે હૈં ઔર જીત રહે હૈં. ઈતને ઉતકૃષ્ટ સર્જનકે દર્શન હમારે શાસ્ત્રોમેં વ ગ્રંથોમેં કહીં ભી દેખનેમેં નહીં આયે હૈં.

પરહિત

જો દૂસરોંકે હિત વ સુખકે વાસ્તે થોડી ભી અસુવિધા યા દુ:ખ કષ્ટ નહીં ભોગતા હૈ વહ કદાપિ સુખી નહીં, ક્યોંકિ સહી સુખાનુભૂતિ જો આત્મતુષ્ટિસે હી હોતી હૈ. આત્મતુષ્ટિ દૂસરોંકો સુખ પહુંચાને પર હોતી હૈં.

પરહિત બસ જિન્હકે મનમાંહી । તિન્હ કહં જગ કછુ દુર્લભ નાહીં ॥

યહ નહીં હૈ તો કુછ નહીં હૈ. બાકી સબ તો ઠીક હૈં. ઝૂઠ સુખકો સુખ કહે, મન માનત હૈ મોદ । જગત ચબેના કાલકા, કછુ મુખમેં કુછ ગોદ ॥ પરહિત ભાવનાકા ઉદય ઔર વિકાસ કરના હી મનુષ્ય જીવન હૈં પ્રત્યેક માનવકો અપને સ્વજનકે સમાન ન સમજા જાય તબ તક હમારી પરહિત ભાવના અધુરી હૈ. હમારેમેં યહ ભાવના પુષ્ટ હોની ચાહિયે કિ હમ સબ એક દૂસરેકે સુખકે લિયે સબ વ્યવહાર કરેં.

સ્વાર્થ મનુષ્યકી બુધ્દિકો, કુંઠિત ઔર ભાવનાઓંકો વિકૃત કર દેતા હૈં. ઈસલિયે દૂસરોંકી પીડા, અસુવિધાકી પરવાહ ન રખતે હુએ કુકર્મ, અનીતિ આદિ બઢ રહે હૈં. જિસ પર ખડા હૈ વહી મૂલ ભૂમિકા કો મનુષ્ય ભૂલ જાતા હૈ કિ મૈં મનુષ્ય હૂં. વહ મનુષ્ય હી ક્યા જો દૂસરોંકે સુખ વ આનંદ ન દેવેં ? વહ મનુષ્ય હી ક્યા જો અપને સ્વાર્થકા ત્યાગ ન કરેં. જો સ્વાર્થી હૈ વહ સેવક કદાપિ નહીં હો સકતા.

હમારેમેં યહ ભાવના પુષ્ટ હોની ચાહિયે કિ હમ સબ મનુષ્ય માત્ર એક-દૂસરેકે સુખ વ આનંદકે લિયે હૈં. હમ જો ભોજન પાતે હૈં ઉસીમેંસે એક કૌર હમ અવશ્ય હી-જો હમારે અંગ હૈ-ઐસે અભાવગ્રતોકો અવશ્ય દેવેં. ઔર શાયદ કટુ લગેગા, પરંતુ જો એસા નહીં કરતા હૈ, ઉસકો મૈં મનુષ્ય નહીં માનતા હૂં. ઈસ પર ખૂબ સોચના ચાહિયે ઔર નિશ્ચય કર લેના ચાહિયે.

કુંજર મુખ તે ગિર પડયો, ઘટયો ન ગજકો આહાર ।
લાખોં કીડી લે ચલી, પોષણકો પરિવાર ॥

જો તનુપોષક યાની સ્વાર્થી હૈ ઉસકો મૈં શ્રીમંત નહીં માનતા. ધનરાશી હોને પર ભી સુપાત્ર તથા સત્કાર્યકે લિયે ધન દે નહીં પાતા હૈ-ઔર કદાચિત્ દેના પડતા હૈ-ઐસે કોઈ સંયોગવશાત્ તબ ચિતમેં દાહ હોતા હૈ-વહ લોભ હૈ. લોભીકો દાહ જરૂર હોતા હૈ. લોભીકો

પૈસોંસે ખૂબ સ્નેહ વ પ્રિયત્વ રહતા હૈ- પૈસા પ્રાપ્તકર સંગ્રહિત કરનેમેં નિરંતર ઉસકા મન રહતા હૈ. ઈસ કારણકો લેકર ઉસકો કિસીસે સ્નેહ યા ભાવના રહતા નહીં. લોભ ઈતના ભારી દુર્ગુણ હૈ કિ દૂસરે સારે સદ્ગુણોંકા પ્રભાવ નષ્ટ હો જાતા હૈ. લોભસે- સ્વાર્થવૃત્તિકો લેકર અપને આનંદ, માન, કીર્તિ, વૈભવ વિલાસકે લિયે લોભી વ્યય કરતા હૈ.

દેખો ! યહ સારા વિશ્વ હી વિષ્ણુકા પ્રત્યક્ષ સ્વરુપ હૈ- "વિશ્વં વિષ્ણુર્વષટ્કાર". જગદીશ કહાં મિલેગા ? જગતમેં હી ઔર જગતકે બાહર ભી લેકિન તુમ્હારી પહુંચ કહાં હૈ બાહર જાનેકી ? ઈસલિયે પરહિત યહી ભગવદ સેવા હૈ. દીન, દુઃખી અભાવગ્રસ્ત વ પીડિતોંકી દશા હમસે સેવા-પરહિત ચાહતી હૈં વિશ્વમેં જહાં ભી ઐસે જન હોવેં, ઐસે જનકો તુમ, જહાં ભી મિલો, તુમ્હે "વિષ્ણુ ભગવાનકે દર્શન હુએ હૈ" ઐસા નિશ્ચિત સમઝના ઔર ભગવત સેવા કરના બસ ! મૈં યહી ચાહતા હૂં.

પ્રશ્ન :- ઉદારતા ટિકતી ક્યોં નહીં ?

શ્રી ગુરુદેવ :- અપનેમેં માનવીયતાકી ત્રૂટિ હોતી હૈ. તબ ઉદારતાકા સ્થાન કૃપણતા લે લેતી હૈં. ઈસલિયે ઉદારતા ટિક નહીં પાતી હૈ. જયોં-જયોં માનવીયતા અપનેમેં સ્થાયી ભાવસે- સ્થાયી રુપસે ઠોંસ હો જાતી હૈ તબ ઉદારતાકા ભાવ ભી અપનેમેં સ્થાયીરુપસે ઠોસ યાની પક્કા હો જાતા હૈ. ઉદારતા સહજ સ્વભાવ બન જાતા હૈ.

માનવતાકા સ્વભાવ હો જાના યહ સહજ આત્મોન્નતિ હૈ. ઈસીકે લિયે તો સાધના-ભજન-સત્સંગ ઈત્યાદિ હૈ. લોભીકા સ્વરુપ હિરણ્યાક્ષ હૈ. હિરણ્ય = સોના અક્ષ = આઁખ સોના દેખનેવાલી આઁખે લોભીવૃત્તિ નરકકે માર્ગ પર લે જાનેવાલી હોતી હૈ. કામ, ક્રોધ, લોભ, ત્રિવિધ દ્વાર કહે ગયે હૈં નરકકે. ઈનસે બચનેકે લિયે નિત્ય અક્રુરતા ઔર નિત્ય કરુણાકા આચરણ કરનેકી પ્રતિજ્ઞા કરો. જબ ભી વિપરીત વિકૃત ભાવ- લોભ, ઈર્ષા, રાગ-દ્વેષ આદિ ઉઠે તબ ફૌરન અપની પ્રતિજ્ઞા પર ડટકર ખડે હો જાઓ. અક્રુરતા ઔર કરુણાકા અવલંબન લો. કિસીકો દુઃખી દેખકર ઉસકી સહાયતા કરના યહ તુમ્હારા મુખ્ય ધર્મ હૈ, ભજન હૈં.

પત્નીવ્રત

એક પત્નીવ્રતી બનો. ભૂલકર પરસ્ત્રીગામી ન બનો.

માતૃવત્પરદારાશ્વ પર દ્રવ્યાણિ લોષ્ઠવત્ ।
આત્મવત્ સર્વભૂતાનિ યા પશ્યતિ સ પશ્યતિ ॥

જો નિંદા કરનેમેં ગુંગા હૈ, સુનનેમેં બહેરા હૈ, પરસ્ત્રી યા પરપુરુષ દેખનેમેં અંધા હૈ ઔર પરધન હરનેમેં પંગુ હૈ વહ મનુષ્ય તિનલોકમેં વિજયી હૈં.

નારીકો પીટના તો મહાપાતક હૈં. જો પુરુષ પત્નીકો પીટતા હૈ વહ પશુ વ પાપી હૈ. નારી સાક્ષાત્ મહાલક્ષ્મીકા અંશ હોતી હૈ. ઈસલિયે ઉસ પુરુષકે યહાં લક્ષ્મીદેવીકી કૃપા નહીં હોતી હૈં.

ઉપાસના ભક્તિ

ગુરુમંત્રાનુસારેણ લયં ધ્યાનં જપં તથા । પાઠં તીર્થં ચ સંસ્કારમિષ્ટં સર્વપરાત્પરમ્ ॥
ઈષ્ટ પૂજાં પ્રકુટયાદ્વૈતત્કથાં શ્રુણુયાત્પઠેત્ । તદ્દ્શં વ્યાપકં વિશ્વં કથ્યતે સાપ્યુપાસના ॥

યહાં પર જો ભી સાધક હૈ, જિજ્ઞાસુ હૈં, ઉનકો તથા ભવિષ્યમેં જો ભી જો હોંગે, ઉનકો મૈં સ્પષ્ટ કહૂંગા કિ ભાઈ ! બિના મનશુધ્ધિકે વ જીવનશુધ્ધિકે લક્ષ્યસિધ્ધિ તો ક્યા પરંતુ ખસખસકે બરાબરકી આત્મિક ઉન્નતિ તક લાખોં જન્મ બીતાને પર ભી નહીં હોગી. મનશુધ્ધિકે બિના કુછ પ્રાપ્ત હો જાયેગા એસા મૈં માનતા નહીં. જિસકે મન વ ક્રિયાઓમેં ઉચિત પરિવર્તન નહીં વ સાધક કદાપિ નહીં.

ક્યારી બનાઈ કેસરકી, કસ્તુરીકો ખાજ ।
પાની દિયા ગુલાબકા, આખિર પ્યાજકી પ્યાજ ॥

પ્રત્યેક મનુષ્યશરીરધારીકો અપનેમેં સહી મનુષ્યત્વ સાધ્ય કરના હૈં. તો સાધકકા અર્થ હૈ વિચારવાન. સાધના યાની મનશુધ્ધિ, સમ્યક શુધ્ધિ, ઈસલિયે શુધ્ધિકે લિયે સતત સાવધાન રહના.

દ્રષ્ટિ ઔર સૃષ્ટિ

જૈસી દ્રષ્ટિ વૈસી સૃષ્ટિ- અર્થાત્ દ્રષ્ટા જિસ ભાવદ્રષ્ટિસે દેખતા હૈ ઐસી સૃષ્ટિ દ્રષ્ટા ઔર સૃષ્ટિ યે દોનોં મિલકર જીવન વ જગત બના રહે હૈં. તાત્પર્ય કિ જીવ ઔર જગત યે દોનોં અન્યોન્યકે અવલંબિત હૈ.

જબ તક મનુષ્યકા અપના અંત:કરણ કુટિલતા, અજ્ઞાન આદિ દોષોંસે આવૃત હૈ તબ તક ઉસે જગતમેં વહી દિખાઈ પડેગા. ધર્મરાજકો દુર્જન નહીં મિલતા થા ઔર દુર્યોધનકો કોઈ સજજન નહીં મિલતા થા. યહ બાત સબ જાનતે હૈં. ઈસલિયે કહતા નહીં હૂં. પરંતુ દ્રષ્ટિ હોતી હૈ વૈસી સૃષ્ટિ હમારે લિયે હો જાતી હૈ. જિસકી જૈસી દ્રષ્ટિ ઉસકી વૈસી સૃષ્ટિ. અપના કલ્યાણ ચાહતે હો તો અપને અંત:કરણ પર જમે હુએ આવરણ હટાઓ. અપને મનમેં સહી સમઝકા ઉદય હોવેં ઐસા ભરસક પુરુષાર્થ ખૂબ સાવધાનીકે સાથ કરો.

જિસકો દ્રષ્ટિ સુધારના આતા હૈ અર્થાત જો અપની દ્રષ્ટિકે આવરણ- દોષોંકો દૂર કર પાતા હૈ ઉસકે લિયે સૃષ્ટિ ભી બદલ જાતી હૈ. ઔર ફિર ઉસે ધ્યેયસિધ્ધિ અત્યંત સુગમતાસે હો જાતી હૈ. વાસ્તવમેં દ્રષ્ટિ બદલના હી સાધના હૈ. સ્થૂલ વિષયાનુરાગી વૃત્તિયોંકા બહિર્મુખ પ્રવાહ જબ અંતમુર્ખ હો જાતા હૈ, તબ ધ્યેયસિધ્ધિ હોના સુગમ હો જાતા હૈ. ક્યોંકિ જો હૈ હિ ઉસીકા અનુભવ વ દર્શન કરતા હૈ. જો અપને ભીતરમેં હૈ પરંતુ વૃત્તિયોંકે આવરણોંસે આવૃત થા ઉસે હી અપનેકો ઉજાગર કરના હોતા હૈ.

રામાયણ કિસ પ્રકાર લિખી ?

નારદજીને રત્નાકર લૂંટેરાકો ''મરા-મરા'' જાપ મંત્ર દિયા. વહ ''રામ રામ' હી હૈ. લગાતાર જાપને પર રામ રામ - મરા મરા હોતા હૈ, મરા-મરા રામ રામ હોતા હૈ.

હિંસા, લૂંટ, અનીતિસે પરિવારકો નિભાના કર્તવ્ય સમઝતા થા, રત્નાકર નારદજીને

સમઝાયા કિ ઈસકા સારા પાપ વહ અકેલે હી ભોગેગા. પરિવારકે લોગમેંસે કોઈ પાપ ભોગનેકો સાથ નહીં દેગા તો ગયા પુછનેકો પરિવારકે લોગોનેં કહ દિયા- તુમ્હારા કર્તવ્ય હૈ- હમારા પોષણ કરો. પરંતુ નીતિસે- અનીતિસે કૈસે કરના યહ તુમ સોચો ઔર વૈસા કરો. હમ પાપકી ભાગીદારી ક્યોં કરેં ? હમ નહીં કરેંગે ?

તબ છોડકર આયા. એકદમ વિરાગભાવમેં પ્રાયશ્ચિત માંગા. તબ નારદજીને મંત્રજાપ સમઝાયા થા. અબ એક હી લક્ષ્યસે નિષ્ઠાપૂર્વક જાપ કરતે કરતે શરીરકે ચારોં ઔર વલ્મીક બંધ ગયા ઉસકા ભી માન નહીં રહા થા. ઈસલિયે વાલ્મીકિ નામ હો ગયા. જાપકે પ્રભાવસે જ્ઞાની, તપસ્વી હો ગયે.

ઉસકે આશ્રમકે લિયે કઈ માન્યતા હૈ. ગંગાકી ઉત્તર દિશામેં યમુના નદીકે કિનારે ચિત્રકૂટકે પાસમેં કહીં થા એસા માના જાતા હૈં. વહાઁ ૧૦ હજારસે ભી જયાદહ વિદ્યાર્થી શિષ્ય આદિ રહતે થે. ભારદ્વાજ ઋષિ મુખ્ય થે.

એક બાર પારધીને તીરસે નરપક્ષીકી હત્યા કી તો માદાપક્ષીકા તીવ્ર વિલાપ સુનકર ઔર યહ દ્રશ્ય દેખકર વાલ્મીકિજીકો કરુણા ઉમડ આઈ ઔર મુખસે શ્લોકબધ્ધ કહ ઉઠે કિ "હે પારધી, તુમને યુગલમેંસે એક નરપક્ષીકી હત્યા કરકે ભારી કુકર્મ કિયા હૈ. ઈસસે તુમ ભી અંતકાલ પર્યંત ઈસ પૃથ્વી પર શાંતિ યા સુખ નહીં પાઓગે."

ફિર સોચમેં પડ ગયે કિ- અરે ! મેરે મુહંસે ઐસી બાની નિકલ પડી ? યહ શાપકી બાની હૈ. યહ ભારી અપયશકા કાર્ય હી હો ગયા. તભી ચતુર્મુખ બ્રહ્માજી ઉનકે સન્મુખ આશ્રમમેં પ્રકટ હુએ. સ્વાગત, પૂજન, આરતી કિયા ગયા ઔર ફિર અપને જો સોચમેં થે વહ કહ દિયા. બ્રહ્માજીને ઉત્તર દેતે હુએ કહા- કિ યહ સબ મૈં જાનતા હૂં. ક્યોંકિ મેરી પ્રેરણાસે હી યહ વાણી તુમને કહી હૈ. ઈસમેં અપયશકા કોઈ કાર્ય નહીં હૈ. અપિતુ ભારી યશકા કાર્ય હૈ યહ તો.

યહ જો છંદોબધ્ધ વાણી તુમ્હારે મુખસે નિકલ પડી હૈ. ઉસી છંદમેં તુમ મહાકાવ્યકી રચના કરો ઐસી મેરી ઈચ્છા હૈ, ક્યોંકિ ઉસ કાવ્યસે જગતકે જનસમુદાયકો બહુત લાભ મિલેગા ઔર મહાકાવ્યકે દ્વારા તુમ્હારા નામ અમર હોગા.

બાદમેં ફિર નારદજી આશ્રમમેં પધારતે હૈં- તબ વાલ્મીકિજીને પૂછા કિ ઈસ લોકમેં સમસ્ત પ્રશંસનીય ગુણોંકો ધારણ કરનેવાલા, પરાક્રમવાલા, ધર્મકો- ઉસકે રહસ્યોંકે સાથ જાનનેવાલા, કૃતજ્ઞ, સત્યવક્તા, આપદકાલમેં ભી નિયમોંકો નહીં ત્યાગનેવાલા, ઉત્તમ ચરિત્રવાન, સર્વ પ્રાણિમાત્રકા હિતૈષી, વિવેકી, અર્થાત્ આત્મ-અનાત્મ પદાર્થોકો જાનનેવાલા, સ્વરુપવાન, અંત:કરણકો વશમેં રખનેવાલા, ક્રોધજિત, તેજસ્વી, રાગાદિક રહિત ઔર સમરાંગણમેં વીરતાસે ખડે હુએ દેખકર દેવ, અસુર ભયભીત હો જાયે ઐસા ઉત્કૃષ્ટ એક પુરુષશ્રેષ્ઠ ઈસ કાલમેં કૌન હૈ ? મહાકાવ્યકે નાયકમેં ઉપયુક્ત ગુણોંકા આધાન હો ઐસી એક વ્યક્તિ કૌન હૈ યહ જાનને કી તીવ્ર ઈચ્છા મેરે મનમેં કભીસે હુઈ હૈ. યહ મેરી ઈચ્છાકી પૂર્તિ કરો.

તબ નારદજીને જવાબ દેતે કહા ઐસા ગુણયુક્ત પુરુષ દેવતાઓમેં તો દિખાઈ નહીં પડતા. ઈસલિયે જિન નરચન્દ્રમેં યે સારે ગુણવૈભવ વ્યક્ત હુએ હૈં. ઉનકી કથા મેરેસે સુનો:-

"શ્રીરામજી સમુદ્રકે સમાન ગંભીર હિમાલયકે સમાન ધૈર્યવાન, વિષ્ણુકે સમાન પરાક્રમી, ચંદ્રકે સમાન આલ્હાદક પૃથ્વીરુપ નિધાન, યુધ્ધકાલમેં ક્રોધરુપમેં પ્રલયકાલકા અગ્નિકે સમાન, પૃથવીકે સમાન ક્ષમાશીલ, કુબેરકે સમાન દાનવીર, સાક્ષાત ધર્મકે હી દૂસરે રુપકે સમાન સત્યવક્તા હૈ." ઔર રામકથા સુનાઈ. ઈસ પ્રકાર છંદોબધ્ધ શ્લોકમેં અદ્વિતિય મહાકાવ્યકી રચના-રામાયણ મહર્ષિ વાલ્મિકીજીને કી- આદિ કવિને કી હૈં. અનન્ય અમર કાવ્ય હજારોં સાલકે બિતને પર ભી આજ તક માનવ હૃદયકો માર્ગદર્શન પ્રેરણા દેતા રહા હૈ.

વાલ્મીકિજીને રામયણરુપી સ્ત્રોતમેં રામ અવતારકા નહીં અપિતુ રામ મનુષ્ય હી હૈ. ઉત્તમ મનુષ્યકા ચરિત્ર હૈ. યહી અજોડ મહિમા હૈ. ઉસ દિનસે લેકર આજ તક મનુષ્યકે ઈસ આદર્શ ચરિત્રકા સ્ત્રોતગાન ગાઁવ ગાઁવમેં ઘર ઘરમેં ભારતવર્ષકે કોટિ-કોટિ નરનારિયોંકે દ્વાર દ્વાર પર આજ ભી શક્તિ-શાંતિકે રુપમેં યહ મહાકાવ્યકી ધારા અબાધિત બહ રહી હૈં.

રામ નામકો મતિમન્દ જીવ ભજતા નહીં હૈ

દેવતાઓંકી સભામેં દક્ષ પ્રજાપતિકે યહાં યજ્ઞકે અવસર પર અપને સ્વામી કૈલાસપતિ મહેશ્વરકે ગુણ બતલાતે હુએ દક્ષ સુતા સતીજી કહતી હૈં :-

જગદાતમા મહેસ પુરારી । જગત જનક સબકે હિતકારી ॥

કૈલાસપતિકા વિશેષ ગુણ યહી હૈ કિ વે સબકે હિતકારી હૈ- કાલકૂટ ધારણ કિયે હુયે હૈ. તો પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ મૌજુદ હી હૈ- તો સબકે હિતકારી કૈલાસપતિ હૈ, ઈસલિયે વે શિવ હૈ, મહાદેવ હૈ ઔર જગદાતમા ભી હૈ. સબ દેવતા કાલકૂટસે પીડિત હો ગયેં ઔર ત્રાહિ ત્રાહિ પુકારને લગે તબ મહાદેવજીને ''રા'' કહતે હુએ મુખ ખોલકર ગરલપાન કર- પીછે ''મ'' કહ દિયા. તો રા ઔર મ કે બીચમેં હી કાલકૂટ રહ ગયા, કંઠકે નીચે નહીં ઉતર પાયા, ન ઉપર ચઢ ગયા.

''રામ પ્રતાપ જાનિ શિવ નીકે । કાલકૂટ ફલ દીન્હ અમીકે ॥

જિસ રામનામાકે બલસે શંકરજીને પ્રાણીઓંકી રક્ષાકે હેતૂ હલાહલકા પાન કરકે સ્વયમ્ કો કૃપાલુ ઔર મહાદેવ સિધ્ધ કિયે હૈં. ઉસી રામનામકો મતિમન્દ જીવ ભજતા નહીં હૈ. જૈસે તૈસે- કૈસે ભી હો, નામસ્મરણ કરો.

ભાવ કુભાવ અનખ આલસ હૂં । નામ જપત મંગલ દિશિ દસહૂં ॥

નામકે આકર્ષણસે ખુદ નામી હમારે સ્નેહપાશમેં બંધ જાતે હૈં હો. ભગવાન ઈતને દયાલુ હૈ. અહેતુક કલ્યાણ વ સુખકે દાતા હૈ. સર્વ મંગલમોદ પ્રદાતા હૈ. ઈતના જાનને પર ભી ભગવાનકે પ્રતિ પ્રેમ ન હોવેં, અનુરાગ ન હોવેં, તો મૈં, અપને લિયે તો જરુર કહૂંગા કિ, મેરે જૈસા ઔર કોઈ મૂઢ નહીં. પક્કા વિશ્વાસ કરો કિ ભગવન્નામ જાપસે સમસ્ત દુષ્કર્મોકા, સમસ્ત અશુભ સંચિતકા નાશ હોતા હી હૈ. ભક્તોંકે લિયે સંકટ યહ કોઈ નઈ બાત નહીં હૈ.

ભક્ત સદૈવ સંકટોકો પાર કરતા આયા હૈ. ઈસલિયે સુખી યા દુ:ખી અનુકૂલ યા પ્રતિકૂલ કૈસી ભી અવસ્થામેં- રામનામ નહીં છોડો. ભક્તિ ન ભૂલો. શરણાગતિમેં હી શાંતિ હૈ.

આધ્યાત્મિક જીવન

"આધ્યાત્મિક જીવન જીના હૈ" એસા કહતે હો, પરન્ત આધ્યાત્મિક જીવન ક્યા હૈ યહ જાનતે હો ? આધ્યાત્મિક ક્યા હોતા હૈ ? કુછ સમઝતે હો ક્યા ? અનાસક્ત રહના, ભગવદ્ પ્રપન્ન રહના- યહ આધ્યાત્મિક જીવનકી નીંવ હૈં. બાહર કે સંયોગ-વિયોગ, પ્રાપ્તિ-અપ્રાપ્તિ ઔર અનુકૂલતા પ્રતિકૂલતાકા કોઇ સ્થાન હી નહીં રહ જાતા હૈ. ભગવદ્ પ્રપતિ કેવલ પ્રધાન હોતી હૈં. ભગવાનકે અતિરિક્ત ઔર સબ કુછ ગૌણ હો જાતા હૈ. તભી સ્વયમકો આધ્યાત્મિકતાકી અનુભૂતિ હોતી હૈ.

બાહર કી પરિસ્થિતિકા નહીં પરંતુ આધ્યાત્મિકતાકી મહિમા હૈ. આધ્યાત્મિક વાતાવરણ મિલના ન મિલના ગૌણ હૈ. મુખ્ય હૈ. સ્વત:કી આધ્યાત્મિક જાગૃતિ ઔર સ્વત: કા સત્યપૂર્ણ પુરુષાર્થ. યદિ યે દોનોં હમારે પાસ હૈં તો મેં દાવેકે સાથ કહતા હૂં કિ આધ્યાત્મિક વાતાવરણ તો તુમ્હારે એક એક શ્વાસ-પ્રવાસમેં મુખરિત હો ઉઠેગા. તુમ્હારી ટેઢી-મેઢી કૈસી હી નિગાહમેં ભી નિખરતા રહેગા.

તાત્પર્ય યહિ કિ તુમ ખુદ યથાર્થમેં આધ્યાત્મિક બનોગે તો આધ્યાત્મિક વાતાવરણતો અપને આપ હોકર હી રહેગા. પહલે અપનેકો સમ્હાલના ચાહિયે. જીવન હૈં તો અનુકૂલતા-પ્રતિકૂલતાકા આના-જાના કોઈ આશ્ચર્ય નહીં. અપની સ્થિરતા રખો. સમતા સાધ્ય કરો. ઉલ્લાસપૂર્ણ પુરુષાર્થ દિન દુના- રાત ચૌગુના કરો. ધ્યેયકે અતિરિક્ત કિસીમેં ભી રસ ન હોના ચાહિયે. કિસીમેં ભી લક્ષ્ય મત દો. લક્ષ્યપૂર્તિકી દ્રઢ અટૂટ આશા અભિપ્સા રખો. ક્ષમતા, ધૈર્ય ઔર ક્ષમા ભાવના દઢ કરો તો મનકી સમતા સાધ્ય હોગી. સમતાસે સ્થિરતા, સ્થિરતાસે એકાગ્રતા ઔર એકાગ્રતાસે સિધ્ધિ યાની સફલતા.

અનીતિકા પરિણામ

યહ પ્રશ્ન રહતા હૈ કિ જો અનીતિ- અધર્મકે અવલંબનસે ધન ઉપાર્જન કરતા હૈ ઉસે કમ સમયમેં જયાદા ધન પ્રાપ્ત હો જાતા હૈ.

દૂસરા પ્રશ્ન યહ હોતા હૈ કિ ઐસે અનીતિમાન, દુરાચારી, ભ્રષ્ટાચારીકો ધન, સમ્માન, સુખભોગ સભી કુછ પ્રાપ્ત હોતા હે. જીવનભર સુખભોગમેં વ્યતીત હોતા હૈં.

તીસરા પ્રશ્ન યહ હોતા હૈ કિ ઐસે મનુષ્યકી મૃત્યુ ભી સુખપૂર્ણ હો જાતી હૈ- યાતો હાર્ટફેઈલસે યા તો સુખસુવિધાપૂર્ણ પરિસ્થિતિમેં. અબ આખિરમેં પ્રશ્ન યહ હોતા હૈ કિ સંસારમેં ઐસા દિખાઈ દેતા હૈ, તબ ફિર નીતિ, ધર્મ, કર્તવ્યનિષ્ઠા, સત્યાચરણ આદિકી આવશ્યકતા કહાં ? દૂસરા ઈનકે ન હોને પર ભી મનુષ્યકો દુ:ખ પ્રાપ્ત નહીં હોતા હૈ બલ્કિ સુખ-સુવિધા મિલતે હૈં. વહ તો સુખસે જીતા હૈ ઔર સુખસે મરતા હૈં.

ઈસકા ઉત્તર હૈ કિ હમારી સ્થૂલ દ્રષ્ટિસે હમ મૃત્યુકો અંત માન લેતે હૈં. મૃત્યુ અંત નહીં

હૈ- બલ્કિ જીવનકા પ્રારંભ હૈ- નૂતન જન્મકા પ્રારંભ હૈ. ઉસ નૂતન જીવન અર્થાત મૃત્યુકે બાદ ક્યા હોતા હૈ ? યહ હમારી દ્રષ્ટિકે સન્મુખ દિખતા નહીં હૈ. પરંતુ મૃત્યુકે બાદ ઉસ ભ્રષ્ટાચારી-પાપી, અનીતિમાનીકો, અતિશય સંતાપ, ઉદ્વેગ, દુ:ખ, વ્યથા, ગ્લાની, પીડા આદિ ભોગના પડતા હૈ. યહ ધ્રુવ હૈ. તીવ્ર યંત્રણા યાતનાઓંકો વહ સહન કરતા રહતા હૈ.

જબ તક કિયે હુએ અનીતિ, ભ્રષ્ટાચારકા પૂર્ણ બદલા ન ભોગ લિયા જાતા હૈ તબ તક ઉસે દૂસરા શરીર પ્રાપ્ત નહીં હોતા હૈ. શરીર-હીન દશામેં વહ બિલખતા-રોતા ફિરતા હૈ. હાય-હાય કરતા હૈ. ઉસકે મનકી અતૃપ્ત વાસના, લાલસા ઉસે એક પલ ભર ભી શાંતિ લેને નહીં દેતી. દેહ સમાપ્ત હો જાતા હૈ પરંતુ મન તો અપની લાલસા વાસનાઓંસે ઐસા હી પુષ્ટ હૈ ઔર ઉસીકો લેકર ભારી ભયંકર યંત્રણા ઉસે સહન કરની પડતી હૈ.

ઈચ્છાઓં, વાસનાઓં વ લાલસાઓંકી અગ્નિ ઉસે દીર્ઘકાલ જલાયે રહતી હૈ. વાસના-ઈચ્છાઓંકી પૂર્તિ બિના શરીરકે તો હી નહીં પાતી હૈ ઔર ઉસે નૂતન શરીરકી પ્રાપ્તિ તબ તક નહીં હોતી હૈ જબ તક વહ અપને કિયે હુયે ભ્રષ્ટાચાર, પાપાચારકા દંડ ભોગ નહીં લેતા હૈ.

મૃત્યુકે બાદકા જીવન સુંદર સુખી ચાહતે હોં તો યહ યહાંકે વર્તમાન જીવનકો સુંદર ઔર યથાર્થમેં સુખી બનાઓ અર્થાત્ વર્તમાન જીવનમેં સંયમ ઔર ત્યાગભાવના કો ઉદય કરો ઔર જીવનમેં ઉસકા અનુસકરણ કરકે ઉસકો મૂર્તિમંત કરો. ઈસકે લિયે જીવનમેં સ્વાર્થ વ સુખભોગકો ગૌણ માનો ઔર કર્તવ્યનિષ્ઠાકો મુખ્ય રખો. કર્તવ્યનિષ્ઠા વ સત્યનિષ્ઠાકે અનુસરણમેં ડટ કર રહોગે તભી સ્વાર્થ વ ભોગ લિપ્સાઓંકે ઉપર માનસિક સંયમ-કાબૂ આ જાયેગા. જીવનકો ભોગપૂર્ણ, ભોગપ્રધાન નહીં પરંતુ ત્યાગપૂર્ણ, ભક્તિપ્રધાન બનાઓ.

યહ પક્કા નિશ્ચય કરો કિ "મૈં માનવ હૂં, પશુ-પક્ષિઓસે ઉંચા હૂં. મેરે લિયે ખાનપાન વ મૈથુન મુખ્ય નહીં હૈ, અપિતુ અત્યંત ગૌણ હૈ. મેરે લિયે પ્રધાન હૈ- કર્તવ્ય, સત્ય વ જ્ઞાનપૂર્ણ જીવનયાપન, જીવન વ્યવહાર".

સ્વાર્થસે વ મોહસે અંધે યા વિચલિત હોતે સમય જાગૃતિ વ સાવધાનીકે સાથ અપને આપકો બચાલો. ફૌરન મન કો કહો કિ ખબરદાર ! મૈં માનવ હૂં, મૈં પશુ નહીં હૂં. મુઝે માનવ જીવનસે વિચલિત મત કરો.

એક કથા હૈ:- ઈન્દ્ર ઔર વૃત્ર અસુરકા યુધ્ધ ચલા. ઈન્દ્રસે બચનેકે લિયે વૃત્ર પૃથ્વીકે ભીતર છિપ ગયા. ઈસસે પૃથ્વીકી પુણ્યમયી ગંધ ભ્રષ્ટ હો ગઈ. ઈન્દ્રને ઔર જયાદા ગુસ્સા કરકે વૃત્રકો બાહર નિકાલા, તબ વૃત્ર જલમેં છિપ ગયા. ઈસ પ્રકાર ઈન્દ્રસે ભયભીત વૃત્ર ક્રમશ: પૃથ્વી, જલ, અગ્નિ, વાયુ, આકાશમેં છિપતા ગયા ઔર ઈન્દ્રને વહાંસે વૃત્રકો બાહર નિકાલા. વૃત્રકે છિપનેકે કારણ પાઁચો ભૂત દૂષિત હો ગયે. ઈસલિયે ક્રમશ: ગંધ= પૃથ્વી, સ્વાદ = જલ, દ્રષ્ટિ = અગ્નિ, સ્પર્શ = વાયુ, શબ્દ = આકાશ દૂષિત હો ગયે.

ઈન્દ્રકે ભય સે બચનેકા કહી કોઇ ઠિકાના શેષ નહીં રહા તબ વૃત્રને ઈન્દ્રમેં હી પ્રવેશ કિયા. ઈન્દ્ર ઈસસે અત્યંત વિહ્વલ હો ગયા. મનકી સ્થિરતા દૂષિત હો ગઈ. મન ચંચલ

હો ગયા. ધર્માધર્મકા ભાન નહીં રહા. તબ વશિષ્ઠ મુનિને ઈન્દ્રકી વિહ્વલ દશાકો જાનકર ઈન્દ્રકે ભીતરમેં રહે હુએ વૃત્રકો પહચાન લિયા. ઉન્હોંને અપને દ્રઢ નિશ્ચય વ સંકલ્પશક્તિસે વૃત્રકો જિત લિયા ઔર ઉસકા નાશ કિયા.

ભીતરમેં રહે હુએ મનકા નિરીક્ષણ કરને પર માલૂમ પડેગા કિ વૃત્રાસુરને હર એકકે મનમેં પ્રવેશ કરકે હર એકકે પંચભૂત દૂષિત કર દિયા હૈ- ષડ્‌રિપુઓંકા અસ્તિત્વ છોડ ગયા હૈ.

જિસકી ભી કામના કરોગે, વહ સબ નશ્વર હૈ કામનાસે પરે જો આત્મતત્ત્વ હી વહી એકમાત્ર શાશ્વત હૈ યહ નિશ્ચય કર લો. શત્રુ બાહર નહીં હૈ, તુમ્હારે ભીતર હૈં. ઉન્હેં પહચાનો ઔર ઉનસે બચો.

૨૬-૪-૫૯ કોઠારીકે સાથ મુઝે ગંજબાસોદા ઔર વહાંસે અનંતપુર રવાના કી. ઔર આપશ્રી ૩૦-૪-૫૯ કો કૃષ્ણાબહન ઔર ચંદુબહનકે સાથ અનંતપુર પધારેં. શ્રી ગુરુદેવ ઔર મૈં અનંતપુરસે સુજાલપુર પહૂંચે.

૩-૫-૫૯ શુજાલપુરસે શ્રી ગુરુદેવને વજુભાઈ રાજાકો પત્રમેં લિખા તુમ્હારા પત્ર મિલા. તુમને ભજન કરનેકા લિખા હૈ સો ઠીક પર હાલ તો જિમ્મેવારી તુમ પર હૈં. ઉસકા પહલે પાલન કરો. કારણ ઈસમેં હી ભગવાનકા આનંદસે ભજન હોગા. તુમ ઘરમેં રહકર હી ખૂબ ભજન કરતે રહો યહી મેરી આજ્ઞા હૈ. રણછોડદાસકા આસિસ

૪-૫-૫૯ શુજાલપુરસે ગુના-કોટા હોકર શ્રી ગુરુદેવકે સાથ પુષ્કર રાત્રિકો પહુંચે.

પ્રાર્થના

૬-૫-૫૯, પુષ્કર- પ્રાર્થના યા વ્રત નિયમોંસે યદિ હમારેમેં પ્રમાણિકતા, પવિત્રતતા, ન્યાયપ્રિયતા, ઈર્ષા દ્વેષ ક્રોધકા અભાવ, દુ:ખીકે લિયે દયા કરુણા બઢેં તો સમઝના કિ હમમેં સદાચાર આધાન હુઆ હૈ- હમને સહી-સહી પ્રાર્થના વ વ્રત નિયમ કિયા હૈ- ઠોંસ કિયા હૈ.

મન:સ્મરેતાસુપતેગુર્ણાસ્તે । ગુણીત વાક કર્મ કરોતુ કાય: ॥
ન નાકપૃષ્ઠં ન ચ પારમેષ્ઠયં । ન સાર્વભૌમં ન રસાધિપત્યમ્ ॥
ન યોગસિધ્ધિપુર્નભવં વા । સમંજસ ત્વાં વિરહય્ય કાડક્ષે ॥

“હે ભગવન્ ! મેરા મન આપકે મંગલમય ગુણોંકા સ્મરણ કરતા રહે, મેરી વાણી ઉન્હીંકા ગાન કરેં, ઔર શરીર આપકી સેવામેં હી સંલગ્ન રહે. સર્વ સૌભાગ્યનિધે મૈં આપકો છોડકર સ્વર્ગ, બ્રહ્મલોક, ભૂમણ્ડલકા સામ્રાજય, રસાતાલકા એકછત્ર રાજય, યોગકી સિધ્ધિયાઁ- યહાં તક કિ મોક્ષ ભી નહીં ચાહતી.”

હે પ્રભુ ! આપ હમકો ઐસા બલ-બુધ્ધિ પ્રદાન કરેં કિ હમ કાનસે કલ્યાણકારી શબ્દ હી સુનેં, આઁખસે હિતકારી દ્રશ્યકો હી દેખેં ઔર મનસે સર્વકા ભલા ઈચ્છે.

કુરાનમેં કહા હૈ કિ પ્રત્યેક કર્મ ભગવાનકી તરફ હી જાતા હૈ. તો સાવધાન હો કર રહો. ભગવાનકે પ્રતિ ખરાબ કર્મ-કૃત્ય કૈસે ભેજા જાય. નહી ન ! ઈસલિયે બૂરા કર્મ હમસે ન હો જાયેં ઈસકા ખ્યાલ રખના.

પ્રશ્ન :- પ્રાર્થના તો કરતા હૂં, પરંતુ શાંતિકા અનુભવ નહીં હોતા હૈ.

શ્રી ગુરુદેવ :- પ્રાર્થના કરનેસે શાંતિકી અનુભૂતિ તબ હી હોતી હૈ જબ ભગવાનકો સર્વભાવસે સમર્પિત હો જાઓગે. અશાંતિ ક્યોં ઉત્પન્ન હોતી હૈ ? યહ જાનતે હો ? જબ અપની કામનાકી પૂર્તિ ન હોવેં- ઉસ દશામેંસે ઈશ્વરકી પ્રાર્થના કરના- યાની ક્યા- યહ જાનતે હો ? ઈશ્વરકી ઈચ્છાકા સ્વીકાર કરના યહી પ્રાર્થના- કરના હૈ.

અપના હૃદય, મન, ચિત્ત આદિ ભગવાનકી હર એક ઈચ્છાકે લિયે ભગવાનકે અનુકૂલ બનેં રહે વહી પ્રાર્થના હૈ. પ્રાર્થનામેં હમ ભગવાનકા સ્તવન કરતે હૈં ઔર અપને ભગવાનકો સમર્પિત કરતે હોતે હૈ. સમર્પિત હોનેકા અર્થ હૈ- અપનેકો મિટા દેના. અપનેમેં માત્ર ઈશ્વરકો હી રહને દેના.

પ્રાર્થના રોજ નિયમિત કરના. અર્થાત્ રોજ-રોજ સમર્પિત હોતે રહના. માનવ જન્મ બહૂત પુણ્ય ઔર ભાગ્યકે ફલ સ્વરુપમેં પ્રાપ્ત હોતા હૈ. ઈસલિયે ઈસી જન્મમેં હી આત્મદર્શનકી ઈચ્છા ઔર પુરુષાર્થ કર લેના ચાહિયે.

ઈશ્વરેચ્છાનુસાર જો ભી પ્રાપ્ત હોવે ઉનકા સ્વીકાર કર લેના. ભગવાનકી ઈચ્છાસે, વિપરીત પરિણામ યદિ આવે તો ભી વહ હિતકે લિયે હી હૈ ઈસમેં કોઈ સંદેહ નહીં.

પ્રાર્થનાકે માધ્યમસે હમે મિટ જાના હૈ. અર્થાત અહંકારકા ત્યાગ કરના હૈ. ભક્તિ- યાની અહંકારમેંસે મુક્તિ- બિના અહંકારકી સ્થિતિ. જબ તક અહંકાર હૈ તબ તક ભક્તિ હો હી નહીં સકતી. ગંગાજલકા સીલબંધ લોટા હોતા હૈ, દેખા હૈ ન ? વહ લોટ કો ગંગાજીમેં રખો- ફિર ભી લોટેકી ગંગા ગંગાજલકે સાથ એકરુપ કદાપિ નહીં હો સકતી. તાત્પર્ય કિ અહંકાર હૈ તબ તક ભક્તિ સંભવ હી નહીં.

તુમ સ્વયમ્ ચમત્કારમેં ચમક ઉઠોગે

શ્રી ગુરુદેવને ઠાકોરભાઈકો કહા- દેખો, મૈં જો કહતા હૂં કિ સાધુ ચમત્કાર નહીં કરતા વહ સહી કહતા હૂં. જો એસા કુછ હોતા હે વહ સાધુ નહીં કરતા હૈ. સાધુકા સાહબ કરતા હૈ. ઔર વહ તો સર્વતંત્ર સ્વતંત્ર હૈ. કર્તુમ અકર્તુમ અન્યથા કર્તુમ સર્વ સમર્થ-સર્વતંત્ર સ્વતંત્ર હૈ.

તુમ જો કહતે હોં વહ મૈં સમઝતા હૂં. ઉસકો મૈં ભી માનતા હૂં. લેકિન તુમ્હારે ઔર મેરે માનને સમઝનેમેં જમીન આસમાનકા અન્તર હૈ. મૈં માનતા હૂં કિ મનુષ્ય સ્વયમ્ અપને લિયે અપનેમેં અભૂતપૂર્વ ચમત્કાર કર સકતા હૈ ઈસી ચમત્કારકી આશા તુમ રખ રહે હો. પરંતુ સમઝતે હો કિ તુમ્હારેમેં યહ ચમત્કાર ઔર કોઈ યા મૈં કર દૂં, યહ ઠીક નહીં દેખો, આજ નહીં તો ભાવીમેં યહ ચમત્કાર તો જરુર હી હોનેવાલા હૈ. તુમ્હારેમેં પરિવર્તનકી વેલા જરુર હી આનેવાલી હૈ તબ તુમમેં વિષમ દુર્ગમ પરિસ્થિતિયોંકા સામના કરનેકા સાહસ, તુમ્હારી કમજોરિયોંકો છોડનેકા સાહસ, તુમ્હારે ભીતરી સ્વરુપકો પહચાનનેકા સાહસ, ઉદય હો જાયેગા.

ફિર તુમ્હારે જીવનમેં સ્વયમ્ સુખ શાંતિ ઔર પ્રસન્નતા ભર દોગે. તુમ સ્વયમ્ તુમ્હારે ચમત્કારમેં ચમક ઉઠોગે.

સ્વાસ્થ્ય

પુષ્કર, વ્યાધિ દો પ્રકારકી હૈ- (૧) શારીરિક ઔર (૨) માનસિક. દોનોં એક દૂસરે કા અવલંબન વ પ્રભાવ રખતી હૈ. દોનોંકા પરસ્પર સહાયરુપ અવલંબન ટૂટ-છૂટ જાતા હૈ તબ વ્યાધિ વ્યક્ત નહીં હોતી હૈ. અર્થાત્ તબ વ્યાધિ જૈસા કુછ હોતા નહીં હૈ. દોનોંકે મિલ જાને પર હી વ્યાધિ વ્યક્ત હો જાતી હૈ. શારીરિક વ્યાધિ કફ, વાયુ યા પિત્તકે વિકારરુપ વ્યક્ત હો જાતી હૈ. માનસિક વ્યાધિ ક્રોધ, લોભ, મોહ, મત્સર રાગાદિક કે વિકારરુપ વ્યક્ત હો જાતી હૈ. સત્વ, રજ ઔર તમ તીનોંકા સપ્રમાણ રહના હી સ્વાસ્થ્ય હૈ.

શાસ્ત્ર વ સંત વચનકે પ્રતિ સદ્ભાવ હમારે શાસ્ત્ર, જૈસે કિ ઉપનિષદ, ગીતાજી વ રામાયણકો પઢેં, સોચે ઔર સમઝે નહીં તબ તક હમારા ઈસ પુનીત ભૂમિ પરકા જન્મ નિરર્થક રહતા હૈ- ઐસા મૈં માનતા હૂં. અપને શાસ્ત્રોંકે પ્રતિ સદ્ભાવ નહીં, ઉનકા અધ્યયન ભી નહીં ઔર ઉનકી તરફ અરુચિ અભાવ યા નાસ્તિકભાવ બઢાના ઈસસે બઢકર ઔર મૂર્ખાઈ નહીં હૈ. ગ્રંથોકે પ્રતિ સદ્ભાવ વ રુચિ રખકર અધ્યયન કરના ચાહિયે. સંપન્ન હોને પર ભી ગ્રંથ ખરીદે નહીં ઔર દૂસરોંસે લેકર પઢે યહ બાત ઠીક નહીં.

શાસ્ત્ર વ સંતવચન સંસાર સાગરમેં દીવાદાંડી કે સમાન હૈ. શ્રધ્ધા-વિશ્વાસ યહ સાવધાની હૈં. માનવજીવન વહ નાઁવ હૈ જો સંસાર સાગરમેં બીચમેં હી ચક્કર લગા રહી હૈ, કિનારા નહીં પા રહી હૈ. ઈસ ચક્કર લગાતે લગાતે મોહ વાસના વ રાગદ્વેષ આદિકે કઈ શિલાખંડોકે સાથ ટકરાતી રહતી હૈ. ઈસલિયે દીવાદાંડીરુપ શાસ્ત્ર વ સંતવચનોંકા શ્રધ્ધા વિશ્વાસપૂર્વક અનુસરણ કિયા જાતા હૈ. તબ નાવ સુગમતાસે, શીઘ્રતાસે કિનારેકે પાસ પહુંચ પાતી હૈં. ઔર એક દિન કિનારે પર પહુંચ જાતી હૈ. શિલાખંડોકી ટક્કરસે શાસ્ત્ર વ સંત વચન બચાતે હૈં યહ ધ્રુવ હૈં.

મહાબલેશ્વર, ૮-૫-૫૯ કો શ્રી ગુરુદેવકી આજ્ઞાનુસાર મૈં રતનલાલજીકે સાથ ડહાણૂકે લિયે નિકલી ઔર આપશ્રી રમેશભાઈકે સાથ ૯-૫-૫૯કો મૌનકે લિયે બોમ્બે હોકર મહાબલેશ્વર પધારેં.

મૈં, ચેતન, અરુણ, ભગીરથકે સાથ શ્રી ગુરુદેવકે દર્શનકો ૩-૬-૫૯ કો મહાબલેશ્વર પહુંચે- દો દિન સાથમેં રહેં. ૨૯-૫-૫૯ મહાબલેશ્વરસે શ્રી ગુરુદેવને પત્રમેં લિખા- પ્રિય પુત્રિ પુષ્પા- સાદર આશિસ. તુમ્હારા પત્ર યથા સમય મિલા બહુત સંતોષ હુઆ. મેરા પત્ર તુમકો કુછ કઠોર માલુમ હુઆ હોગા પરંતુ ઐસા લિખના બહુત કર્તવ્ય જૈસા લગા. તુમ્હારેકો યદિ અપરિણતમેં આનન્દ સુખાનુભૂતિ હૈ તો મેરા કોઈ આગ્રહ નહીં. મેરા પ્રયોજન કેવલ તુમકો સુખી દેખના ઔર સુખમય જીવન બને ઐસા પરમર્શ દેનેકા હૈ.

પુષ્પા ! તુમને ભરતજી તથા શ્રીજાનકીજીકા ઉદાહરણ દિયા વહ ઈહાં પર્યાપ્ત નહીં, કારણ કિ તુમ સોચો કિ કિતને દુ:ખોંકા સામના ઉનકો કરના પડા- કેવલ ઉનકે હઠકા હી પરિણામ હૈ- જો શ્રીરામકો મહાયુધ્ધકા આહવાન કરના પડા. ખૈર યહ સબ જાને દો. અબ તો

પ્રશ્ન યહ હૈ જબ તુમ ઈસ પ્રકાર હી સુખી હો તો ભવિષ્યકી રુપરેખા ક્યા ? જબ તક આનન્દ બહન જીવિત હૈ તબ તક કોઈ ચિંતાકા વિષય નહીં, પશ્ચાત તુમ જિતની સુખાનુભૂતિ કર રહી હો વહ સ્થિર રખનેકા તુમને ક્યા સોચા હૈ ? પુષ્પા, તુમ સોચો ! કુમુદ ભી લગ્ન નહીં કર રહી ઔર તુમ ભી ના કહતી હો તો ઘરકી દશાકા વિચાર આયે બિના કિસી ભી વિચારવાનકો રહેગા હી નહીં. ભાઈકે ઉપર ભાર હોતા દેખ બહનકા કર્તવ્યકા ધ્યાન સ્વાભાવિક આહી જાતા હૈ. મૈં તો તુમારે સુખમેં સુખી હૂં બસ. મૈં એકાન્ત લે રહા હૂં. સ્વાસ્થય સાધારણ હૈ, તુમ ચિંતા ન કરના ઔર ખૂબ મનન કરના. જિસમેં સુખ લગે વહી કરના.

તુમસે સદૈવ અનુરોધ હૈ કિ મિથ્યા કલ્પનાઓંકા આશ્રય છોડ સત્ય બુધ્ધિસે ભવિષ્ય પર વિચાર કરના. ઈસીમેં તુમારા કલ્યાણ હૈ. તુમ લિખતી હો કિ તુમ મેરે પર નારાજ હો જાઓગે- ઐસા વિચાર ક્યોં આયા ? મેરેમેં નારાજીકી કલ્પના હો સકતી હૈ ? પુષ્પા, મૈં કભી ભી કિસી પર નારાજ ન હોનેકા સદૈવ પ્રયત્ન કરતા હૂં હોં. રણછોડદાસકા આશીસ.

૩૦-૫-૫૯, મહાબલેશ્વરસે મુઝે પત્રમેં લિખા- મૈં તો ૪ યા ૫ કો રાતમેં રામમહલ પહુંચ રહ હૂં ઔર પ્રાત: ચાંદીવલી ચલા જાઉંગા. કારણ કિ પહલે બમ્બઈ પ્રવાસમેં ચાંદીવલી ન જાનેસે ઉનકો બહુત દુ:ખ હુઆ થા. યહ સબ કુમુદ બરાબર જાનતી હૈ. અસ્તુ, તા. ૫ કો ચાંદીવલી જાના અનિવાર્ય હૈ. સબકો આશીર્વાદ.

કુટુમ્બ,સમાજ જીવન અશાંત ક્યોં ?

ડહાણૂ, ૬-૬-૫૯ આજ વૈશાખી અમાસકો શ્રી ગુરુદેવ ડહાણૂ પધારેં હૈં. તીન દિન યહાં પર બિરાજેં. શ્રી ગુરુદેવ:- સમાજમેં અશાંતિ બઢ ગઈ હૈ. વ્યક્તિકે જીવનમેં પહલે ઠોસ વિશ્વાસ નહીં રહા હૈ. માતા-પિતાકો ભીતર-ભીતર અવિશ્વાસ રહતા હૈ કિ આજકે પુત્ર વ પુત્રવધુ હમારી અંતિમ ક્ષણ પર હમેં સંભાલેંગે ક્યા ? યુવાન માતાપિતા કહતે હૈં કિ હમ તો હમારે બચ્ચોંકો પઢાકર તૈયાર કર દેતે હૈં. આગેકા જીવનકે લિયે- ઈતના હમારા કર્તવ્ય.

ઐસા સબ ક્યોં ? પારિવારિક જીવન કુટુમ્બકી વંશપરંપરાગત ખાનદાની, ઈજ્જત આદિ ક્યોં છોડ રહે હૈં ? કારણ યહિ કિ આજકે સામાજિક જીવનમેં ગલત મૂલ્યોંકા પ્રચલન બઢ રહા હૈ. ભોગબુધ્ધિ, વિલાસવૃત્તિ ઔર ઈસકે લિયે ધનસંગ્રહકી બુધ્ધિ-હોશિયારી બઢ રહી હૈ. ઈસીકો સફલ જીવન માના જાતા હૈ.

સંપતિ, ધન, સત્તા, વૈભવકી પ્રતિષ્ઠા હૈ. આજ ! ઈસકો સાધ્ય કરનેકે લિયે હોંશિયારી બુધ્ધિશાલી વર્ગ શોષણ, અન્યાય કરતે રહેંગે ઔર સમાજમેં વિષમતા દારિદ્રય બના રહેગા. જગતમેં અચ્છા કહલાનેકે લિયે માતાપિતાકી સેવા કરનેવાલે યદિ ભાવસહિત સેવા કરેં તો જગતમેં અચ્છે ભી કહલાયેંગે ઔર સેવાકા પુણ્ય ભી મીલેગા. તો ભાવ સહિત સેવા કરનેમેં ક્યા જાતા હૈ ?

એક આશ્ચર્યકી બાત કહૂં ? આજકા યુવાન પુત્ર ઔર પુત્રવધુ માતાપિતાકો પ્રેમ આદર વ વાત્સલ્યરસસે વંચિત રખતે હુએ ભી અપને બાલકોંકો સમઝાતે હૈં કિ મમ્મી-પપ્પાકો

પ્યાર કરો. મમ્મી-પપ્પાકો સમ્માન રખો.

તમસો મા જયોતિર્ગમય

જિસ પ્રકાર બાહ્ય અંધેરેમેં હમ વસ્તુ, પ્રાણી, પદાર્થકે રુપ, રંગ, દેખ નહીં પાતે હૈ ઉસી પ્રકાર જબ તક હમારી પૂર્વગ્રહકી દ્રષ્ટિ બની રહતી હૈ, હમારી ભીતરી આઁખ બંદ રહતી હૈ, હમારે ભીતરમેં પ્રકાશ નહીં હોતા હૈ અર્થાત્ હમારે મન બુધ્ધિ ચિત્ત અહંકારસે યા આત્મતત્ત્વકા પ્રકાશ સુયોગ્ય રીતિસે ગ્રહણ નહીં કરતે હૈં તબ તક હમ સમસ્ત પ્રાણી-પદાર્થોકો ઉનકે સહી સ્વરુપ-સ્વભાવ કે સાથ નહીં દેખ પાતે હૈં.

હમારી દ્રષ્ટિ સીમિત હોતી હૈ. હમ હર એકકો ઉસકી ઉપયોગિતા- ઉસસે લાભ ક્યા હોતા હૈ ઈસ દ્રષ્ટિસે દેખતે, સમઝતે હૈ. યહ આદત હો ગઈ હૈ. યહ મોહ મમત્વકી આદત હૈ.

સબ ભૂખે હોંગે, પરંતુ જબ ભોજન મિલેગા તબ સર્વ પ્રથમ હમારે (જન) ભૂખે હોંગે યહ ભાવ પ્રથમ આ જાયેગા ઔર હમારે પરિવારકે લોગોંકો ઢૂંઢકર પ્રથમ ખિલાયેંગે સબ વ્યક્તિ બરાબર હોતે હોતે હૈં. ભૂખ સબકો એક સી હોતી હૈ. ફિર ભી હમ ઈસ પ્રકાર કર દેતે હૈં, સહજ આદતકે આધીન હોકર યહ હૈ મોહ મમત્વ, મૈં ઔર મેરા.

જિનકે પ્રતિ મોહમમત્વ હોતા હૈ વહ દૂર હોતા હૈ ફિર ભી હમારે મનમેં બસા રહતા હૈં પાસ રહનેવાલે પાસ રહને પર ભી હમેં દિખાઇ યા સમઝમેં નહીં આ સકતે.

કિસ વ્યક્તિ કિતને કામકી હૈ ? યહ દેખના સંપૂર્ણ દેખના નહીં હોતા હૈં તુમ્હારે કામકે અતિરિક્ત ભી બહુત કુછ ઉસ વ્યક્તિમેં પ્રાણી પદાર્થકે પ્રતિ હમ સબ કિસી અંશકો લેકર હી દેખતે હૈં. ઔર સારે અંશોકે તરફ હમ અંધ રહતે હૈં અર્થાત્ હમ ઉસ અંશોકોં દેખતે હી નહીં હૈં.

જબ હમ એસી હમારી સીમાઓંકો વિસ્તૃત કર પાતે હૈં તભી હમ સારે પ્રાણી પદાર્થકે પ્રતિ દ્રષ્ટિ ડાલ પાતે હૈં. ઉન્હે દેખ પાતે હૈ. ઉન્હેં સમઝ પાતે હૈં. ઉન્સે સમ્બન્ધ, હમદર્દી, અપનત્વ રખ પાતે હૈં. તભી હમ “આત્મવત્ સર્વ ભૂતેષુ,” આત્મૌત્મ્ય કી દ્રષ્ટિ રખ પાતે હૈં. ઈસકા અર્થ યહી હોતા હૈ કિ સ્વાર્થ, મોહ, મમત્વ, મૈં મેરા- ઈત્યાદિસે હમે છૂટના ચાહિયે. હમારી દ્રષ્ટિકો વિશાલ ક્ષેત્ર મિલના ચાહિયે. જો દ્રષ્ટિ સંકુચિત હૈ- ઉસે વિશાલ- ઉદાર કરેં યહી પ્રાર્થના કી જાતી હૈ- “તમસો મા જયોર્તિગમય” અર્થાત હે ભગવાન, હે સર્વેશ્વર હે સર્વેશ્વર પ્રકાશક સ્વામીન, તુમ મેરેમેં પ્રકાશિત હોઓ !! મુઝે સમગ્ર દર્શનકી શક્તિ સામર્થ્ય વ પ્રકાશ પ્રદાન કરેં.

સ્થૂલ ભાવકી દ્રષ્ટિ વ ભાવના જડદર્શન માત્ર હૈ. જબકિ આત્મભાવકી દ્રષ્ટિ વ ભાવના સર્વે ચૈતન્યકા દર્શન હૈં. વહી દર્શન મનુષ્યકો ઊંચા ઉઠા સકતા હૈ. મનુષ્યકી લાલસા વાસનાઓંકા ઉર્ધ્વીકરણ કર પાતા હૈ- અર્થાત્ રાગ-દ્વેષ, મોહ મહત્વ, પાપ, મત્સર આદિકો નિર્મૂલ કર પાતા હૈં.

ઐતરેય ઉપનિષદમેં શાંતિપાઠ હૈ:- ''આવિરાવીર્મ એધિ'' યહ ભૂમા હી સ્વયંવેદ્ય હૈ.

સાધન કરને પર અનુભવ હો જાતા હૈ. યહ અવસ્થા હૈ હી ઐસી, અકથનીય ન કોઈ અભાવ મહસૂસ હોતા હૈ, ન ભય ! મન કિતના ઉચ્ચસ્તર પર પહૂંચતા હૈ. ઉસકા આનંદ કિતના હૈં !!

પ્રશ્ન :- કોઇ-કોઇ કો સિનેમાકે પ્રતિ બિલકુલ આકર્ષણ નહીં હોતા હૈ ? બચપનસે હી ઉસકે પ્રતિ વિરક્ત જૈસે.....

શ્રી ગુરુદેવ :- ઈસસે પૂર્વ જન્મકે સિધ્ધાંતકી સિધ્ધિ હોતી હૈ. અપને આસપાસવાલે સબ કોઇ સિનેમાકે પ્રતિ આકર્ષિત હોતે હુએ બારબાર દેખતે હૈ- ફિર ભી કિસીકો તનિક ભી આકર્ષણ નહીં હોતા હૈ- તો ઈસસે સ્પષ્ટ હો જાતા હૈ કિ પૂર્વ જન્મમેં વહ ઈન બુરાઈયોંકા અનુભવ લે ચુકા હૈ. ઈનકા બૂરા પરિણામ ભોગ ચૂકા હૈ ઔર ઉસકા પશ્ચાતાપ કર ચુકા હૈ- સહજ સ્વભાવસે હી. ઉસી તરહ, વિષય વાસના, કામનાઓંકા વિષય પરિણામ ભોગ ચુકે હોં ઔર ઉનકે ફલ સ્વરુપ સહી પશ્ચાતાપભરી સમજ કાયમ સ્થિર હો ગઈ હોં તબ બચપનસે હી વિરક્તિયુક્ત સ્વભાવ રહતા હૈં.

જ્ઞાની ભક્ત

આર્ત, જિજ્ઞાસુ, અર્થાથી ઔર જ્ઞાની- ચારોંકા ઉદાર કહકર ઈન ચારોંમેંસે જ્ઞાનીકો ભગવાનને આત્મા બતાયા હૈ. વહ જ્ઞાની કૌન ? વહી જો કિ ભક્તિ કરકે વિશિષ્ટ હોવેં, વહી નિત્યયુક્ત ભી કહા જા સકતા હૈ. ઔર યહી ભી કહા હૈ :-

તેષાં સતત યુક્તાનાં ભજતાં પ્રીતિ પૂર્વકમ્ ।

દદામિ બુધ્ધિયોગં તં યેન મામુપાયન્તિ તે ॥ ગીતાજી, ૧૦-૧૦ ॥

નિત્યયુક્ત પ્રેમપૂર્વક ભજન કરનેવાલેકો જ્ઞાનયોગ દેતા હું, જિસ જ્ઞાનયોગ દ્વારા મુઝે જાનતા હૈ ઔર પ્રપતિ કરકે મુઝકો પ્રાપ્ત હો જાતા હૈ. ઈસીલિયે જ્ઞાનસે ભક્તિકો શ્રેષ્ઠ માનના ચાહિયે, ક્યોંકિ ભક્તિકે બિના જ્ઞાન શોભતા નહીં હૈ.

અચ્યુતભાવ રહિત નૈષ્કર્મ ભી જ્ઞાન ક્યોં ન હોવેં ? વહ પર્યાપ્ત શોભા નહીં પાતા. તબ ફિર ફલાનુસંધાન રહિત કર્મકી ક્યા કથા ? ઈસ વિષયમેં સર્વશાસ્ત્રોંકા દેખભાલ કર વિચારા જાય તો સિધ્ધ હોતા હૈ કિ ભક્તિકે બિના મુક્તિ નહીં. જહાં કહીં કર્મ ઔર જ્ઞાનકો મોક્ષકા હેતુ બતાયા ગયા હૈ વહ ભી ભક્તિ પુરસ્કાર દ્વારા હી કરકે જાનના ચાહિયે.

જિસ પ્રકાર કામ ઔર મોક્ષકા સાધન અર્થ ઔર ધર્મકો લેકર ચારોંકો પુરુષાર્થ કહા જાતા હૈ- "ચત્વાર: પુરુષાર્થા: અર્થ, ધર્મ, કામ, મોક્ષ:"॥ ઉસી પ્રકાર ભક્તિકા સાધન હોને સે જ્ઞાનકો મોક્ષકા સાધન કહા જાતા હૈ. અતએવ કર્મ ઔર જ્ઞાન દોનોંકે યોગસે યુક્ત હો, પરાપ્રેમા પ્રપતિ-લક્ષણા ભક્તિસે હી સાક્ષાત્ મુક્તિ હોતી હૈ- અન્યથા નહીં.

માનસકારને ભી ઉત્તરકાંડમેં જ્ઞાનદીપકકા પ્રકરણ લિખકર વિધ્ન બાહુલ્યતા કરકે ઉસ જ્ઞાનદિપકકે બુઝ જાનેકી સંભાવના દિખાઈ હૈ. ઔર ભક્તિકો મણિકે પ્રકાશકે ભાઁતિ બતાકર વિધ્નોંસે બાધિત નહીં હોતી, ઈસ પ્રકાર કહા હૈ.

રામભક્તિ સોઈ મુક્તિ ગુસાઈ । અનઈચ્છિત આવૈ બરિઆઈ ॥

જિમિ થલ બિનુ જલ રહી ન સકાઈ, કોટી ભાંતિ કોઉ કરૈ ઉપાઈ ॥

તથા મોક્ષ સુખ સુનુ ખગરાઈ રહિ ન સકૈ હરિ ભક્તિ બિહાઈ ॥

અર્થાત જિસ હૃદયમેં ભક્તિકો સ્થાન મિલા હૈ વહાઁ મુક્તિ બિના બુલાઈ હુઈ આતી હૈ.

ફલત: યહ સિધ્ધ હોતા હૈ કિ પ્રપતિ રુપા ભક્તિસે હી ભગવત્પ્રાપ્તિ હોતી હૈ. અત: ભગવત્ શરણાગતિ કરની ચાહિયે. શરણાગતિકે લિયે સબસે પ્રબલ ગીતાકા ચરમમંત્ર હૈ:-

સર્વ ધર્માન પરિત્યજય મામેકં શરણં વ્રજ ।

અહં ત્વાં સર્વપાપેભ્યો મોક્ષયિષ્યામિ મા શુચ: ॥ (૧૮-૬૬) ॥

સબ વિદ્યા આદિકા ભી અભિમાન ત્યાગ કર કેવલ મેરી શરણાગતિ પર હી નિર્ભર હોના આવશ્યક હૈ. "પરિ" શબ્દસે સમ્યક્ ત્યાગકા વિધાન હૈ, અર્થાત્ રુચિ, વાસના સહિત ધર્માભિમાન ત્યાગ કરે, કિસી દૂસરે સાધનકા ભરોસા મત કરો. ક્યોંકિ સાધનમેં સ્વતંત્રતાકા અભિમાન પ્રપતિમેં બાધક હોતા હૈ. પ્રપતિ- અર્થાત શરણાગતિકા દો સ્વરુપ કહા હૈં.- (૧) આર્ત ઔર (૨) દ્રપ્ત

આર્તકી પ્રપતિ સમર્થ કારુણીકકે વિષયમેં હોતી હૈ. યહ બાત બ્રહ્માદિ સ્થાવર પર્યન્તકો જ્ઞાત હૈ. પ્રપતિકે પરિપાક સમય ત્રિવિધ કર્મોંકા સંબંધ જીવકો નહીં રહ જાતા હૈ. અભિમાનશૂન્ય હોને સે ક્રિયામણ કર્મકા સંર્પક નહીં હોતા. સંચિતકર્મ પ્રપતિકાલમેં હી દગ્ધ હો જાતે હૈ ઔર સાધ્ય ભક્તિ પ્રારબ્ધ કર્મકા ભી વિનાશ કર દેતી હૈં. ઈન તીનોં પ્રકારકે કર્મોંકા પ્રવાહ બંધ હો જાનેસેહી જીવન મુક્ત હો જાતા હૈ.

મુક્ત જીવકી શારીરિક સ્થિતિ શરણ્ય પ્રભુ પરમાત્માકે ઈચ્છાધીન રહતી હૈ. જિસકે દ્વારા પરમા ભક્તિકા સાધન હોવેં વહ સાધ્ય ભક્તિ કહી જાતી હૈ. પરમા ભક્તિ ઉસે કહતે હૈં કિ જિસસે સ્વામીકે વિયોગકા ભય હોવેં.

પરમા ભક્તિકી સિધ્ધિ પ્રાપ્ત હોને પીછે આર્તકો તત્ક્ષણ હી શરીર ત્યાગ કર શરણ્ય પ્રભુકો પ્રાપ્ત હો જાતા હૈ. ઔર દ્રપ્ત શરીરકો રખતે હુએ ભગવદી ઈચ્છા પર નિર્ભર રહતા હૈ. પુનર્જન્મ તો ઉસકા ભી નહીં હોતા ક્યોંકિ ત્રિવિધ કર્મોકા પ્રવાહ પ્રપતિ દ્વારા બંધ હો જાતા હૈ. આર્ત તથા દ્રપ્ત કા લક્ષણ ઈસ પ્રકાર હૈ.

આર્ત :- પ્રારબ્ધ દેહકા સંબંધ રખના નહીં ચાહતા, એકક્ષણ ભી પ્રિયતમસે પૃથક્તાકો સહન કર નહીં સકતા, વહી આર્ત કહા જાતા હૈ.

દ્રપ્ત :- ઔર જો પ્રારબ્ધ દેહકો ભગવદ ઈચ્છા પર છોડકર પુન: દેહકે લિયે ભયભીત રહતા હૈ વહ દ્રપ્ત કહા જાતા હૈ.

આર્ત તો તત્ક્ષણ મુક્ત હો જાતા હૈ. દ્રપ્ત દેહકો છોડને પર મુક્ત હો પુન: દેહ નહીં પાતા. જિસ પ્રકાર પૂલકે ટૂટને પર તડાગકા જલ સ્વયં નિમ્નસ્થલમેં પ્રાપ્ત હો જાતા હૈ, ઉસી પ્રકાર ભગવત પ્રપતિ હોનેસે પ્રતિબન્ધકરુપ કર્મકા વિનાશ હોતે હી ભગવત્પ્રાપ્તિ સ્વત: હો જાતી હૈ. (કારણકિ) ભગવત્પ્રાપ્તિકા પ્રતિબન્ધક (તો) કર્મકા સમૂહ હી હૈ ઔર નહીં.

જિસ પ્રકાર ક્ષેત્રજ્ઞ અર્થાત ક્ષેત્રવિદ્યાસે અનભિજ્ઞ પુરુષ સ્વર્ણમય ખાનિ ખદાન કે ઉપર ઉપર ચલતા હુઆ ભી સ્વર્ણકા લાભ નહીં કર સકતા. ઉસી પ્રકાર અનૃતરુપ અવિદ્યાકૃત કર્મકે સંબધસે જિસકે જ્ઞાનરુપી નેત્ર ઢકે હૈં વહ નિત્ય હી બ્રહ્મકો પ્રાપ્ત હોતા હે, પરંચ બ્રહ્મસ્વરુપ પ્રાપ્તિસે વંચિત રહતા હે.

પ્રપતિકે હોતે હી કર્મરુપ પ્રતિબન્ધક નષ્ટ હો જાતે હૈં. પ્રતિબન્ધકકા નાશ હોને પર નિત્ય પ્રાપ્ત પરમાનંદસ્વરુપ બ્રહ્મકો સાક્ષાત કરકે જીવ સુખી હો જાતા હે પુન: દુ:ખ સંબંધ નહીં હોતા યહ સિધ્ધાંત સર્વ શાસ્ત્ર સમ્મત હે. પ્રપન્નોંકે લિયે પ્રભુ સદા પરતન્ત્ર રહતે હે- ભગવાન ઉનકી ઈચ્છાકે અનુકૂલ હી બર્તાવ કરતે હૈં.

શ્રીમદ્ ભાગવતમેં ભગવાન કહતે હૈં કિ મૈં સાધુ ભક્તોંસે ગૃહિત હૃદય હોનેકે કારણ પરાધીન પરતંત્રકે સદશ રહતા હૂં. જિન ભક્તોં કી ગતિ મૈં હી હૂં ઉન ભક્તોંકે લિયે મૈં અપની આત્મા તથા શ્રી કો ભી કુછ નહીં સમઝતા હૂં. જો ભક્ત મેરે લિયે દારા-પુત્ર ગૃહાદિ સબકો ત્યાગ કર મેરે શરણમેં આયા હે ઉસે મૈં કૈસે ત્યાગ સકતા હૂં ? વહ તો મેરેકો ઈસ પ્રકાર વશમેં કર લેતા હે જૈસે કિ સતી સ્ત્રી અપને પતિકો અપની સેવાસે વશમેં કર લેતી હે. અત: મૈં ભક્તોકા હૃદય હૂં ઔર મેરા હૃદય ભક્ત હે.

સુનહુ સખા નિજ કહૌ સુભાઉ। જાન ભુસુંડિ શંભુ ગિરિજાઉ ॥
જો નર હોઈ ચરાચર દ્રોહી । આવે સભય શરણ તકિ મોહી ॥
તજિ મદ મોહ કપટ છલ નાના । કરૌં સદ્ય તેહિ સાધુ સમાના ॥
જનની જનક બંધુ સુત દારા । તન ધન ભવન સુહૃદ પરિવારા ॥
સબકર મમતા તાગ બટોરી મમ પદ મનહીં બાંધ બર દોરી ॥
અસ સજજન મમ ઉર બસ કૈસે લોભી હૃદય બસત ધન જૈસે ।
ઉમા રામ સુભાવ જિન જાના । તાહિ ભજન તજિ ભાવ ન આના ॥

હો ગયે સદા પુનિત

"શ્રી પુનિત-કાવ્યકુંજ" ભાગ-૭, પુષ્પા બહનને શ્રી ગુરુદેવકે શ્રી હસ્તોમેં રખા. શ્રી ગુરુદેવને પઢકર કરા:- યહ તો તુમ્હારી સહી ઔર શ્રેષ્ઠ કમાઈકી શ્રેષ્ઠ પુસ્તક હે પુષ્પે !! તુમને અઢી લાખ જાપ લિખિત ભેજા હૈં તબ યહ પુસ્તક મિલી હૈં. પુસ્તકકો દેખકર પ્રથમ પૃષ્ઠ પર શ્રી ગુરુદેવને લિખા :-

છોડ નોકરી સાધુ હો ગયે, રાખી પ્રભુસો પ્રીત ।
રામ નામ કા વંજ કરત હો ગયે સદા પુનિત ॥

૯-૬-૫૯, સુરતસે જયંતિમામાકા ફોન આને પર આજ શ્રી ગુરુદેવ ઠાકોરભાઈકે સાથ સુરત પધારેં. સુરતસે આપ ડાહ્યાભાઈ મોદી ઔર ઠાકોરભાઈકે સાથ શ્રીરંગ અવધૂતજીકે પાસ ડુમસ પધારેં. ૧૧-૬-૫૯ કો શ્રી ગુરુદેવ બોમ્બે પધારેં, મૈં ડહાણુસે સાથ હી ગઈ.

ઈન્દ્રયાણી ઈન્દ્રિયાર્થેભ્યસ્તસ્ય પ્રજ્ઞા પ્રતિષ્ઠિતા ॥ ૨-૬૮ ॥

જિસ પુરુષકી ઈન્દ્રિયાઁ ઈન્દ્રિયોંકે વિષયોંસે સબ પ્રકાર નિગ્રહ (સંયમિત) કી હુઈ હૈં, ઉનકી બુધ્ધિ સ્થિર હૈ.

ઈન્દ્રિયાણીન્દ્રિયાર્થેષુ વર્તન્ત ઈતિ ધારયન્ ॥ ૫-૯ ॥

"સબ ઈન્દ્રિયાઁ અપને-અપને અર્થોમેં બરત રહી હૈં." ઈસ પ્રકાર સમઝકર નિ:સન્દેહં ઐસા માન કિ મૈં કુછ ભી નહીં કરતા હૂં.

ગીતાજીમેં કહા હુઆ ભગવદ્ વાક્ય ત્રિકાલમેં સત્ય હૈં, લેકિન યહ વાક્ય ઉસકે લિયે હૈ જો "નૈનં છિદન્તિ શસ્ત્રાણિ" જૈસા જિસકા મન હો ગયા હૈ ઔર જો તત્ત્વદર્શી હૈં. નહિ કિ હમારે લિયે- જો અપૂર્ણ હૈ.

પ્રશ્ન :- જ્ઞાનીકે લિયે ભોગોકી ભોગને કી ઈચ્છા સ્વેચ્છા હૈ કિ પરેચ્છા હૈ ? ઉપાય ક્યા ?

શ્રી ગુરુદેવ :- જિસ કોટિમેં હમ હૈં ઉસી કોટિકે અતિરિક્ત કાર્ય હમ કરેં તો અન્યાય હૈં. સ્વપ્નકોટિમેં પહુંચને પર કૈવલ્યપદ હોગા. ચતુર્થમેં સાક્ષાત્કાર. પંચમમેં આનંદ-આનંદકી ઈચ્છા રહ ગઈ યહ પુરવાર છઠ્ઠી અત્યંત અવસ્થા- જગતકા અત્યંત અભાવ-તદાકારવૃતિ. જગત અસત્ય હૈ તો અસત્યકે લિયે પ્રવૃત્તિ ક્યોં ? અદ્રશ્યકા ભોગ જબ જીવ હી હોતા હૈ તો આનંદમેં તીનોં શરીરકા પરિચય હોતા હૈ, તબ જીવ દશા ક્યા ? અદ્રષ્ટ અવશ્ય હી તબ કૈસે હૈ ? કૃષ્ણ ભગવાનને કહા હૈ કિ હમકો અપ્રાપ્ય ઐસી કોઈ અવસ્થા વ વસ્તુ નહીં, ફિર ભી સાવધાનતાપૂર્વક સબ કર્મ કરતા હૂં- લોક સંગ્રહાર્થે.

પ્રશ્ન :- ઐસા તો બહોત કમ દીખતા હૈ ?

શ્રી ગુરુદેવ :- ઉસી સિધ્ધાંતોમેંસે ક્વચિત ક્વચિત તત્વકો જાનનેવાલે મિલતે અવશ્ય હૈ. કૃષ્ણાનંદજી અદ્વૈત બ્રહ્મ જાનનેવાલેકા ઉત્તમ ઉદાહરણ- ઠંડીસે ચમડી ફટકર રક્ત બહતા થા- ફિરભી આનંદમગ્ન થે.

પ્રશ્ન :- ઐસી દશામેં જગતકા કલ્યાણ કૈસે હોગા ?

શ્રી ગુરુદેવ :- પંચમ, છઠી ભૂમિકામેં જગત કલ્યાણ હી પ્રાપ્ત હોગા. ફિર તો યહ ભાવના હી નહીં રહતી.

બ્રહ્મ જીવકે જ્ઞાનકો અભાવ ભાન ન રહનેમેં સુખ દુખકે ખ્યાલકા અત્યંત અભાવ હૈ. વહી આનંદ જો આનંદ પીછેસે જાગૃત હોને પર માલૂમ હોતા હૈ. યહ દશામેં નહીં- ઉદાહરણ- જૈસે નિંદ્રામેં સોતે હુએ માનવીકો નિંદ્રાસુખ યહ દશામેં માલૂમ હોતા હૈ નહીં. પર જાગ્રત હોતે ' 'અચ્છી નિંદ્રા કી" ઔર શરીરકે હલકાપનકા ખ્યાલ હોતા હૈ. ચિત્તકા અત્યંત અભાવ- બાદમેં શેષ બચેં સો આનંદ. ચિત્તકો અત્યંત મિટાઓ- ફિરસે ઉત્પન્ન ન હોને પાવેં ઐસા !! માત્ર નિશ્ચયસે કુછ હોગા નહીં. અનુભવ કરના ચાહિયે. પ્રશ્ન :- યોગારુઢ કૈસે બનના ? શ્રી ગુરુદેવ :- સાધન કરકે દેખો, કહનેકી બાત નહીં.

(મૃત્યુ) પ્રસન્ન મનસે બિદા લેના ચાહિયે

મૃત્યુ વસ્તુત: મંગલકારી હૈ. હમને ઉસે અમંગલ સમઝ લિયા હૈ. હમ ઉસસે ભયભીત રહતે હૈં, ઉસકો અનિચ્છનીય ઔર અપશુકન સમઝ બૈઠે હૈં. જો અવશ્યમભાવી હૈ ઉસસે ભયભીત નહીં હોકર ઉસકે લિયે અપનેકો તૈયાર કરના હી મનુષ્યકા કર્તવ્ય હૈ. મૃત્યુ ઔર જીવન દોનોં સદૈવ સાથ હી રહતે હૈ. જિસ પ્રકાર દિન ઔર રાત્રિ. દિન ન હો તો રાત્રિ ભી ન હોતી. રાત્રિ ન હોગી તો દિન ભી નહી હોગા. જીવન હૈ તો મૃત્યુ હૈ ઔર મૃત્યુ હૈ તો જીવન હૈ. મૃત્યુ ભી જીવનકા એક ભાગ હૈ- કારણ કિ મૃત્યુકે પહલે ઔર પશ્ચાત્ ભી જીવનકા પ્રવાહ ચાલુ હી રહતા હૈ.

કુરુક્ષેત્રકે યુધ્ધભૂમિ પર ભગવાનને વિષાદગ્રસ્ત અર્જુનકો કહા હૈ- "જાતસ્ય હિ ધ્રુવો મૃત્યુર્ધ્રુવં જન્મમૃતસ્ય ચ (૨-૨૯) મૃત્યુ અપરિહાર્ય વ અનિવાર્ય હૈ. ઈસલિયે ભી ઉસકો શોક સંતાપ કરના મૂર્ખતા હૈ. જન્મ ઔર મૃત્યુ યહ સહજ પ્રાપ્ત દશાયેં હૈ. જિસ તરહ કિ માનવ શરીરમેં સહજ તૌર પર બાલ, કિશોર, યુવા, જરા અવસ્થાયેં- એકકે પશ્ચાત્ એક આતી હૈં ઔર દેહાન્તર પ્રાપ્તિ હોતી હૈ. ઉસી તરહ મૃત્યુકે પશ્ચાત્ આત્મા એક શરીરકો છોડકર દૂસરા શરીર ધારણ કર લેતા હૈ- યહ ભી દેહાન્તર પ્રાપ્તિ હી હૈં.

હમ પુરાને વસ્ત્રકા ત્યાગ કરકે નયે વસ્ત્ર ધારણ કરતે હૈં. ઉસી તરહ જીર્ણ-શીર્ણ શરીરકા ત્યાગ કરકે આત્મા દૂસરા નયા શરીર ધારણ કરતા હૈ. જન્મમેં જીવન હૈ ઔર મૃત્યુમેં ભી. નચિકેતા ઔર યમદેવકા સંવાદ કઠોપનિષદમેં આયા હૈ. મૃત્યુમેં ભી જીવન અસ્ખલિત રહા હુઆ હૈ- કોઈ નહીં જાનતા. પરંતુ મૃત્યુ એક ન એક દિન હૈ હી યહ નિશ્ચિત હૈ.

જીવાત્મા કિસી ભી પ્રાણી પદાર્થ સાથ નહીં લે જા સકતા હૈ યહ ખુલી બાત હૈં ઔર સબ જાનતે હૈં. યહ ધ્રુવ હૈ કિ જીવાત્મા દેહ છોડકર જાતા હૈ ઉસ વક્ત અપને કિયે હુએ પાપ પુણ્યકે અતિરિક્ત ઈસ નાશવંત જગતમેં અપને સાથ કુછ ભી લે નહીં જાતા હૈ. ઈસ મૃત્યુલોકમેં સમસ્ત પ્રાણી પદાર્થ મૃત્યુશીલ હૈ. ઈસલિયે જો ચીજેં સાથમેં અવશ્યમેવ જાતી હી હૈં ઉન્હીંકિ લિયે સાવધાન રહકર મનુષ્ય જીવન યાપન કરના હી બુધ્ધિમાની હૈ. જૈસા કર્મ વૈસા સંસ્કાર, જૈસા સંસ્કાર વૈસા નૂતન સંસાર- યહ ધ્રુવ હૈ. ઈસલિયે યહ પક્કા નિશ્ચય કરો કિ જો સાવધાન હૈ વહી કુછ પ્રાપ્ત કરકે જાતા હૈ, ઔર અધિક ઉત્ક્રાંતિકી અધિક વિકાસકી યાત્રાપથ પર અગ્રસર હોતા હૈ.

જો મોહ-મમત્વ, સ્વાર્થ, રાગ-દ્વેષ વ પ્રમાદ-આલસ્યકે વશ હોકર જીવન પૂરા કરકે જાતા હૈ ઉસકા વિકાસ ઠપ્પ હોતા હૈં. ક્યોંકિ ઉસે નિમ્ન સ્તરોમેં નૂતન જન્મ પ્રાપ્ત હોતા હૈં. જહાઁ પર ઉસકી આત્મચેતના ઔર અધિક સ્થૂલ મોહાવરણોંસે ઘેરી રહતી હૈ.

દિન ભરકી પ્રવૃત્તિકે પશ્ચાત્ રાત્રિકી નિંદ્રાકે લિયે હમ ઈચ્છા કરતે હૈં ઔર તૈયાર હો જાતે હૈં, ઉસી પ્રકાર જીવનભરકે સુખ-દુખ, સંતાપ, ઉદ્વેગ, તનાવ ઈત્યાદિસે મુક્ત હોનેકે લિયે અંતિમ ક્ષણોમેં જીવાત્મા સ્વયમ ઈચ્છા કરને લગતા હૈ ઔર ચાહતા હૈ કિ અબ નૂતન દેહ ધારણ કર લૂં તો અચ્છા. બીમારી શરીરકો જીર્ણ વસ્ત્ર જૈસા બના દેતી હૈ ઔર ઉસ વ્યથાસે મુક્ત હોનેકી ક્ષણ

આને પર જીવાત્મા આનંદકી અનુભૂતિ કરતા હુઆ દેહત્યાગ કરતા હૈ.

ઈસલિયે મૃત્યુકા સ્વાગત કરનેકી તૈયારી રખની હી ચાહિયે. એક ન એક દિન ઈસ જગતકો- રસપૂર્ણ સંસારકો, અપને આત્મીય સ્વજનોં- પ્રિયપાત્રોંકો તથા અપની ધન સંપત્તિકો, કિસી ભી ક્ષણ પર છોડકર મૃત્યુદેવકો સમર્પિત હોનેકી માનસિક તૈયારી મનુષ્યકો કર લેની ચાહિફ્યે. સમઝદારી ઈસીમેં હૈ. પ્રસન્નતાપૂર્વક મૃત્યુકા વરણ કરના ચાહિયે. સબસે બિદા લેના ચાહિયે. પ્રસન્ન મનસે, જીવનમેં ખૂબ અચ્છા કર્મ કરકે સંતોષ કે સાથ પ્રસન્ન મનસે બિદા લેના ચાહિયે.

કિતના નકલી જીવન આજકા માનવ ગઢ રહા હૈ!!

કાગજકે નકલી ફૂલોમેં સૌન્દર્ય હૈં ? સુગંધ હૈ ? મનુષ્ય શરીરમેં યા મનુષ્ય જીવનકા સોન્દર્ય વ સૌરભ આજકલ કિતના હૈ ? પ્રત્યેક પુરુષકો અપને અંત:સ્થકો ટટોલકર જાન લેના ચાહિયે કિ નીતિકી આમદની પૈદા કરનેકી શક્તિ ઉસમેં હૈ ક્યા ? હૈ, તો વહ શક્તિ બઢ રહી હૈ યા ઘટ રહી હૈ ? પ્રત્યેક માતાકો સોચના ચાહિયે ઘરગૃહસ્થીકી ઉચિત જિમ્મેવારિયોંકા સાંગોપાંગ નિર્વાહ કરનેકી વૃત્તિ હૈ ક્યા ?

આજ જિમ્મેવારિ ટાલનેકી વૃત્તિ બઢ રહી હૈ. અનીતિસે પૈદા કરનેકી વૃતિ બઢ રહી હૈ. તન, મન ઔર ધનકી પવિત્રતા ઘટ રહી હૈ. મનુષ્યકા પવિત્ર તન, મન, ધનકે બરાબર કિસ ચીજકો આપ માનતે હૈ ? યે જો બાહરકી સ્થૂલ ચીજોંકો આપ પ્રાધાન્ય દે રહે હૈં યહ ભારી ગલતી હૈ. મનુષ્ય જીવનકા સૌન્દર્ય મનુષ્યકી માનવતામેં હી હૈં. નકલી, જીવન કાગજકે ફૂલ જૈસા હૈ. ઉપરસે રંગરોગાન કિયા હુઆ, ભીતરસે કચડા ભરા હુઆ યહ મનુષ્ય જીવનકા ભંગાર હૈ, સૌન્દર્ય યા સૌરભ નહીં હૈ.

મનુષ્ય કેવલ માનવતાકા આચરણ કરને પર હી જીવનકા સાફલ્ય પ્રાપ્ત કરતા હૈ. ધન-દૌલત, રુપ-સૌન્દર્ય, વાણી વિલાસકી કઇ અદભૂત છટાએં ઔર અસીમ સત્તા સામર્થ્ય પ્રાપ્ત કર લેનેસે માનવ સહી તૌરસે મહાન નહીં હો સકતા. પરંતુ ઈન પ્રાપ્ત સાધનોંકો માનવતા સભર આચરણ કરનેમેં ઉપયોગ કરતા હૈ. તભી માનવ જીવનકા સહી આનંદ સંતોષ ઔર લક્ષ્ય પ્રાપ્ત કર સકતા હૈ.

હમ અપનેકો ચાહે કિતને હી અચ્છે, સદગુણી ઔર ઉચ્ચે સ્તરકે માન લેવેં- પરંતુ માન લેનેસે ક્યા હોતા હૈ ? સિર્ફ અહમ્ બઢતા હૈ કિ હમ સબસે ઉચ્ચ હૈ, ઉચ્ચે ઉઠે હુએ હૈ, હમારી બરાબરીવાલા કોઇ નહીં- ઈસ અહમમેં રહકર હમ કિતને કેન્દ્રિત, કિતને સ્વાર્થી ઔર કિતને નીચે સ્તર પર જી રહે હૈં ઈસકા ખ્યાલ કિસીકો આતા હૈ ક્યા ?

એક્ટરોંકી બોલબાલા હૈ. અભિનેતાલોગ હૈ, નેતાલોગ હૈ-વૈસે હી આજકે માનવજીવનમેં અર્થાત સભી જગહ- સભી પરિવારોમેં, સભી ક્ષેત્રોમેં અભિનય માત્ર હો રહા હૈ. ઉષ્માપૂર્ણ માનવીય સ્નેહ આજ કહાં હૈ ? યહ તો ઢૂંઢનેકી ચીજ હો ગઇ હૈ. સભી વ્યવહાર ઉપરી-ઉપરી સ્તરકા હોતા જાતા હૈ. બાહરકા દિખાવા, ઉપરી અભિનય કલા, હાવભાવ ઔર ઉપરી હાસ્ય ભી ઔર રુદન ભી !!

કિતના નકલી જીવન આજકા શિક્ષિત માનવ ગઢ રહા હૈ અપની ચારોં ઔર ! યહ પશ્ચિમકા પ્રભાવ હો સકતા હૈ, પરંતુ જયાદા પ્રભાવ તો ખુદકે મનકા હૈ. તૃષ્ણા-વાસનાયુક્ત મલિન મનસે માનવ નિમ્ન સ્તરકા જીવન જીતા હુઆ અપનેકો બુધ્ધિમાન, યશસ્વી ઔર આગે બઢા હુઆ સમઝ રહા હૈ. સમાજકી યહ અધોગતિ હૈ.

કુછ અચ્છા પ્રાપ્ત કિયા તો થેંક્યુ કહ દિયા. કુછ ભૂલ હો ગઇ તો સોરી કહ દિયા. બસ- હો ગયા. થેંક્યૂ-સોરી કહનેમેં સબ કુછ આ ગયા- કૃતજ્ઞતાકા આચરણ કરનેકી જરુર નહીં સમઝી જાતી હૈ. ભૂલકા પ્રાયશ્ચિત કરનેકા આચરણ કરનેકી ભી જરુર નહીં રહી હૈ- સોરી કહ દિયા ન ? ઔર ક્યા કરે ? થેંક્યુ તો કહ દિયા ન ? ફિર ઈસમેં જયાદહ ઔર ક્યા કરે ? ઈસ તરહ અબ થેંક્યૂ ઔર સોરી કી સંસ્કૃતિ પનપ રહી હૈ.

૧૩-૬-૫૯ આજ શ્રી ગુરુદેવ બોમ્બેસે નાશિક ઔર અનંતપુરકે લિયે પધારેં હમ નાશિક તક બિદા કરનેકો ગયે, શ્રી ગુરુદેવ નાશિકસે અનંતપુર પધારેં- હમ ડહાણૂ આ ગયે.

૧-૭-૫૯ વારાણસીસે શ્રી ગુરુદેવને પુષ્પા બહનકો લિખા હૈ- પ્રિય પુત્રિ પુષ્પા સાદર આશિરવાદ. પુષ્પા તુમારી યાદ બરાબર આતી હૈ. તુમ ખૂબ વિચારમેં રહતી હો યહ ઠીક હૈ ? પુષ્પા, મૈં તુમારા હિતૈષી હૂં તુમકો અતિ સ્નેહ દિયા હૈ જો તુમારે હિતમેં હોગા વહી કરુંગા. આગે ભગવાનકી મરજી. સબકો આસીસ. રણછોડદાસકા આશીસ.

૪-૭-૫૯, વારાણસીસે શ્રી ગુરુદેવને આનંદબહનકો પત્રમેં લિખા- પ્રિય પુત્રિ આનન્દબેન સાદર આશીરવાદ. પત્ર મિલા, જીવનમેં ઐસે ભી સમય આતે હૈ ઔર આયેંગે, પર અપને તો સમયકા સદઉપયોગ કરના ચાહિયે. જીવોંકી પ્રકૃતિ સ્વભાવોંકા ઘર્ષણ હોતા હી હૈ ઉસકા વિચાર કરે તો જીવન મેં એક ક્ષણ ભી સરસતાકા અનુભવ ન કરા સકેગા. ફલત: નિરસતા આવેગી. બહન ! સોચો, જો સમય નિકલ ગયા વહ વાપિસ નહીં આતા. અહંકા સ્વભાવ હૈ દૂસરોંકો દોષી બનાકર અપમાનિત કરના ઔર સંતોષ લેના. સબ પર પાની ફેર કર અપને સ્વરુપ પર વિચાર કરો, અપના ધર્મ બરતો બસ ! રણછોડદાસકા આશીસ.

૬-૭-૫૯ કાશીસે ૧-૭-૫૯ કા પત્રમેં મુઝે લિખા હૈ- પ્રિય કુમુ, આશીરવાદ. મૈં કાર્ય વશાત્ કાશી આયા હૂં. સ્વસ્થ હૂં, પર નિર્બલતા હૈ. મૈં તેરી ચિન્તા સિવાય પ્રસન્ન હૂં. કમુ, પિયૂષ ભેજ રહા હૂં ઔર વિધિભી. તુમ અનુષ્ઠાન અવશ્ય કરોગી ઐસી આસા હૈં. કમુ ! યોગ પૂરા કરકે મુઝે સંતોષ..... દોગી ?

અનન્તપુરસે- ૧૨-૭-૫૯ કા પત્રમેં શ્રી ગુરુદેવને લિખા હૈ- (૧) મેરા સ્વાસ્થ્ય ઠીક હૈ, (૨) પિયૂષ પહૂંચ ગયા હોગા, (૩) તુમ આનંદમેં હોંગે. તુમ્હારે અનુષ્ઠાનકી વિધિ લિખી થી, જનાર્દનકો લિખકર દિયા હે- વહ ભેજ દેગા. તુમ જરુર ભજનમેં લગ જાઓગી. મુઝે આશા હૈ કિ તુમ જીવનકો ઈસી ઔર લગાકર સફલ બનાના અભિષ્ટ સમઝોગી. પૂર્ણિમા ઈન્દૌર હોગી વહાઁ હી તુઝે દેખૂંગા. તુમ ખૂબ ભજન કરો તો મુઝે કિતના સંતોષ.... સબકો આસીસ. રણછોડદાસકા આશીસ.

શિવપૂજનમેં

૧૭-૭-૫૯, ઉજ્જૈનસે શ્રી ગુરુદેવને ફોનમેં આજ્ઞા દી કિ પુષ્પાકો લેકર યહાઁ આ જાઓ. મૈં ઔર પુષ્પા બહન ૧૯-૭-૫૯ કો આપકે પાસ ઉજ્જૈન પહુંચે. ઉજ્જૈનમેં શ્રીમંગલનાથજી મહાદેવકે દર્શનકો ગયે. અભિષેક વ રુદ્રિપાઠ ૧૧ બ્રાહ્મણોં દ્વારા હો રહી હૈ. શ્રી ગુરુદેવને કહા- શિવજીકા મંત્રજાપ રુદ્રાક્ષકી માલાસે કરના ચાહિયે. પૂજન કરતે સમય ભી ત્રિપુણ્ડ વ રુદ્રાક્ષકી માલા ધારણ કરની ચાહિયે ઔર ભગવાન શિવજીકો કુંદ, ચમેલી, મોતિયા, કેવડા આદિ પુષ્પકે બજાય ગુલાબ, લાલ કરેણ, સફેદ કરેણ આદિકે પુષ્પ ચઢાને ચાહિયે. આશુતોષ ઔઢર દાની હૈ ઈસમેં કોઈ શંકા નહીં. મહાદેવ હૈ ન તો મહાદાની ભી તો હોવે હી ન ! બિલીપત્ર ધોકર ઉસકે ડંઠલ તોડકર ઉલટા ચઢાનેકા વિધાન હૈ.

ભગવાન વિષ્ણુકી પૂજામેં માલતી, કનૈર, મદાર, ધતૂરા કે પુષ્પોંસે પૂજન કરનેસે લક્ષ્મીકી પ્રાપ્તી નહીં હોતી હૈ. અક્ષતોંસે પૂજન કરનેસે ભી લક્ષ્મીકી પ્રાપ્તી નહીં હોતી હૈં.

શ્રી દૂર્ગાપૂજનમેં દૂર્વાકા ઔર શ્રી ગણેશજીકી પૂજામેં તુલસી કા ઉપયોગ નહીં કરના ચાહિયે. નૈવૈદ્ય ધરાકર પડદા કરના હી ચાહિયે. પડદા કરકે હી નૈવેદ્ય લગાના ચાહિયે.

આરતી સાત બાર કરની ચાહિયે. વિધાન એસા હૈ કિ ચરણોંકી ચાર, નાભીકી દો, મુખકી એક- ઈસ પ્રકાર સાત બાર આરતી ફેરેં. અથવા તો વિગ્રહકે પૂરે અંગોકી સાત બાર આરતી કરેં. શ્રી ગુરુદેવને માઁ વ હરિભાઈકો, મુઝે પુષ્પાબહનકે પત્રમેં લિખા હૈ કિ ગુરુપૂર્ણિમા ઈન્દૌરમેં હોગી. ૨૧-૭-૫૯ કે પત્રમેં દિનુભાઈ પંડયાકો પત્રમેં લિખા કિ- મૈં અનંદપુરમેં તા. ૨૯ કે બાદ યહાઁસે નિકલ રહા હૂં. ઔર પૂર્ણિમા ઉજ્જૈન ન હોકરકે ઈન્દૌર હોગી. મૈં એકાન્ત રહનેકે લિયે સંભવતઃ સૂખી હવામેં જાઉંગા- જિસકો પુષ્કર ભી કહ સકતે હૈં.

ઈન્દૌર, ૨૦-૭-૫૯, આજ સુબહ પાંચ બજે શ્રી ગુરુદેવને પરષોત્તમભાઈ ડોડિયાકો શ્રીમંત્ર દીક્ષા દી ઔર ઉપવિત ધારણ કરાઈ. સાથમેં જમનાદાસભાઈકે પુત્રિ વ દામાદકો ભી શ્રીમંત્રદીક્ષા પ્રદાન કી.

ઈન્દૌર, ૨૧-૭-૫૯ શ્રી ગુરુપૂર્ણિમા

(૧) શ્રી ગુરુદેવમેં દોષદ્રષ્ટિ કરના પાપ હૈં. દોષયુક્ત આચરણવાલી વ્યક્તિ ગુરુ હોતી હી નહીં હૈ. ઐસેકો ગુરુ માનના મૂર્ખતા હૈ. પહલે વ્યક્તિકે રહન સહન આચરણ ખૂબ શોચ વિચાર લો પરખ લો. ઔર નક્કી કરો કિ કૈસે આચરણોંવાલા ગુરુ તુમકો જંચતા હૈ ? યા યોં કહો- કૈસે આચરણોંવાલા ગુરુ તુમ ચાહતે હો ?

ઈન બાતોં પર ખૂબ સોચ સમઝ લો. પીછે ગુરુ કરનેકા નિશ્ચય હોવેં તબ હી ગુરુ કરના. પરંતુ એક બાર ગુરુ કર લિયા તો ફિર બાદમેં ગુરુદેવકો છોડના નહીં. ગુરુદેવમેં દ્રઢ નિષ્ઠા શ્રધ્ધા રખના. ગુરુદ્રોહ મહાન પાતક હૈ.

ગોસ્વામીજીને શ્રીમાનસજીકે પ્રારંભમેં જો ખલ વંદના કી હૈ ઉસસે અપનેકો બહુત સમઝનેકો મિલતા હૈ. દુર્જનકા મહાત્મ્ય અક્ષરશઃ સત્ય હૈં. દૂસરી બાત યહ ભી હૈ કિ જનસમાજ બહુત જાગૃત ઔર સચેત હોતા હૈ ઔર દૂસરોંકે છિદ્ર બરાબર જાન લેતા હૈ. ઈસીલિયે જબ તક ઠોસ ચારિત્ર્ય નહી હોગા તબ તક લોગોંકે ઉપર કિસીકા કુછ પ્રભાવ નહીં પડ સકતા હૈ. થોથેકે-કોરે

શબ્દોંસે કુછ પરિણામ નહી નિક્લેગા.

પ્રવચનોંકે માધ્યમસે ઉત્તમ વિચાર સિધ્ધાંત જનસમાજકો સમજાના ઠીક હૈ પરંતુ ઈસસે ભી જયાદહ મહત્વકી બાત યહ હૈ કિ ઉન સિધ્ધાંતોકે અનુસાર ઉપદેશકકા આચરણ હો. ઉપદેશકે અનુરુપકા હી જીવન હો- સાંગોપાંગ. ઉસમેં જરા સી ભી ત્રૂટિ ન હો.

યહ બાત સિર્ફ સત-સાધૂ મહાત્માકો હી લાગૂ હોતી હૈ એસા નહીં સમજો. ઐસા નહી માનો કિ યહ સબ તો સાધુઓંકે લિયે હૈ હમ ગૃહસ્થીઓંકા તો ઈસમેં કામ નહીં. યદિ ઈસ પ્રકાર સમઝના હૈ તો જીવનકો દૂ:ખી કરના હૈં.

સામાન્ય સાધારણ માનવ માત્રકે લિયે ભી સોચના અનિવાર્ય હૈ કિ હમારે વર્તન વ્યવહારમેં પૂર્ણ સભ્યતા હો, સચ્ચાઈ હો- બૈઠને-ઉઠનેમેં, ઘૂમને ફિરનેમેં ભી પૂર્ણ શિષ્ટતા હો. દાનધર્મકે પેસેકે હિસાબમેં ભી નીતિકા સાંગોપાંગ પાલન હો. હમારી વાણીમેં સત્ય હો, હમદર્દી હો હમ કિસીકે લિયે ભી દુ:ખ વ કષ્ટ નિમિત્ત ન બને.

યે સબ માનવ માત્રકે જીવનકે ગુણધર્મ હૈ. ઈન પર ખૂબ ધ્યાન દેના ચાહિયે. વસ્તુકે ગુણધર્મકા વિનાશ હો જાતા હૈં તબ વસ્તુકા મૂલ્ય ભી નહીં રહ પાતા. ઘોડા તબ તક હી ઘોડા હોનેકા મૂલ્ય વ માન પ્રાપ્ત કરતા હૈ, જબ તક વહ સવારીમેં, બોઝા ખિંચનેમેં, ઘોડેકે પ્રાકૃતિક ગુણધર્મ નિભાતા હૈ. જયોં હી ઈન પ્રાકૃતિક ગુણધર્મમેં ત્રૂટિ દિખાતા હૈ ત્યોં હી ઉસકા મુલ્ય ગધ્ધેકે સમાન હો જાતા હૈ.

૨૩-૭-૫૯, ઈન્દોરસે ભાવનગર "રેન્કો પ્લાસ્ટીક" કે ઉદઘાટન હેતુ શ્રી ગુરુદેવ ભાવનગર પધારેં. હમ સાથમેં થે. ૨૫-૭-૫૯ કો શ્રી ગુરુદેવકે વરદ હસ્તોંસે ઉદ્‌ઘાટન વિધિ સંપન્ન હુઈ.

(૧) હમ જબ ઈન્દૌરસે ભાવનગર જા રહે થે તબ બડોદરાસે સરોજબહન સાથ હો ગઈ. શ્રી ગુરુદેવને સુબહ ટ્રેનમેં હી દાતન, કુલ્લે કિયે. શૌચ પધારે. હાથ પૈર મિટ્ટીસે ધોયે. બાથરુમમેં મેરા ટૂથબ્રશ, પેસ્ટ વ જીભી (જિહવા સાફ કરનેકી પટરી) સાબૂન, નેપકીન રખા ઔર બંદ કર રહી થી તભી શ્રી ગુરુદેવને બુલાઈ ઈસ દરમિયાન હમારે સાથમેં આયે હુયે એક ગુરુભાઈ બાથરુમમેં ચલે ગયે.

શ્રી ગુરુદેવને બાતેં કરતે કરતે ૧૫-૨૦ મિનિટકે પશ્ચાત કહા :- દેખો કુમુદ, અબ તુમ તુમ્હારા ટૂથબ્રશ, જભી, સાબૂન નેપકીન વાપરના નહીં. મેરે ઝોલેમેંસે દાતૂન લે લો. વહ ભાઈ રખે હુયે સાધનોંકા ઉપયોગ કર રહે હૈં. મૈં બરાબર દેખતા હૂં. સંસ્કાર કૈસે કૈસે હોતે હૈં.

સરોજ બહનને શ્રી ગુરુદેવકો પ્રણામ કરકે દુ:ખ વ્યક્ત કિયા થા કિ આપને મુઝે તાર ક્યોં નહીં દિયા ? મૈં યહાંસે રીજર્વેશન પ્રાપ્ત કર લેતી.

શ્રી ગુરુદેવ :- મૈં પરિચિતોંકો મિલનેકો નહીં બુલાતા. ઉનકો ખબર નહીં દેતા કિ મૈં આયા હૂં યા ઈસ ટ્રેનસે નિકલ રહા હૂં, ઔર આપ સ્ટેશન પર આવેં. સરોજબહન ઔર બલવંતભાઈકે સાથ ઈતના ઘનિષ્ટ સમ્બન્ધ હોને પર ભી અમદાવાદસે મૈં કઇ બાર ટ્રેન, કાર

યા પ્લેનસે નિકલ જાતા હૂં, ફિર ભી ઉનકો ખબર તક નહીં દેતા હૂં. વે બરાબર ચાહતે હૈં કિ આપ હમારે યહાં પધારેં ઔર બિરાજે. મૈં નહીં જાતા હૂં, ઉસકે લિયે ઉનકો બહુત દુ:ખ હોતા હૈ. કઇ લોગ મુઝે સમજાતે કહતે હૈં કિ પરિચયકા લાભ ન લિયા જાય તો ફિર પરિચય કિસ કામકા ? હમને ભી ઉનકે લિયે ઈતના કિયા હૈ, હમ ભી ઉનકે લિયે હંમેશા કરતે રહતે હૈં.'' પરંતુ મૈં માનતા હૂં કિ વે હમારે લિયે નહીં, વે ભલે હી હમારા હંમેશા ઉપયોગ કરે. તો હમેં સદૈવ પ્રસન્નતા હૈ. ઈસ વૃત્તિમેં જીવનકા આનંદ હૈ.

હંડી ફૂટી તબ અનીતિ છૂટી !

ભાવનગર, અનીતિ :- જબ ઇશ્વરકી અધિક કૃપા હોતી હૈ તબ અનીતિકા પરિણામ અનીતિ કરનેવાલેકો જલ્દીસે- દિખને મિલતા હૈ. એક સત્ય ઘટના કહતા હૂં- એક આદમીકે પાસ ૮૦ ભેંસ થી. વહ રાત્રિકે સમય લોગોંકે ખેતમેં ભેંસકો ચરને છોડ દેતા થા. એક દિન તિલકે ખેતમેં ભૈંસે પહૂંચ ગઈ. ખેતકે માલિકને ખેતમેં પૌંધે કુચલે, ખાયે હુએ દેખકર ઉસકો બુલાયા ઔર કેવલ ઈતના હી કહા- "અભી મુઝે વિશ્વાસ હૈ કિ ઇશ્વરકી દયાસે મેરે તિલ કમ નહીં હોંગે. મેરે ભાગ્યમેં જિતને હૈં ઉતને હી હોંગે. પરંતુ ઈતના ખ્યાલ રખના કિ જૈસે મેરે તિલકે પૌંધે સો ગયે હૈ વૈસે તુમ્હારી ભૈંસે સો ન જાયેં."

છ:, આઠ માસ કે પશ્ચાત હી દુષ્કાલ પડને પર ઉસકી ૩૮ ભૈંસે મર ગઈ. ફિર ઉન્હેં નોકરી કરની પડી. રેલ્વેમેં નોકરી મિલી. વહાઁ ચોરીકા સસ્તા માલ રોજ મિલ જાતા થા. યહ અનીતિ હૈ ઐસા સમઝતા થા પર લાલચ ન છોડ સકા. ઔર ભૈંસેં મરી થી તબ અનીતિ નહીં કરનેકા નિશ્ચય કિયા થા વહ ભૂલ ગયા. અનીતિકા માલ સસ્તા માલ જાનકર ભી ખરીદ લિયા. થોડે હિ દિનમેં જિસ બેલકે લિયે વહ અનાજકી ખરીદી કી થી, ઔર જો બેલ ૫૦૦ રુપયેકી કીંમતકા થા- વહી બેલ મર ગયા.

અબ ઉનકો અનીતિકે દુષ્પરિણામકા નિશ્ચય હો ગયા. અનીતિ કા હી યહ પરિણામ હૈં એસા સમઝકર ભવિષ્યમેં અનીતિ નહીં કરનેકા નિશ્ચય ફિરસે કિયા.

એક-મહિનેકે પગારમેં કારકૂનકી ભૂલસે એક ૧૦ રુપયેકી નોટ જયાદહ મિલ ગઈ. બુધ્દિને ઉસ નોટકો ન સ્વીકારનેકી સલાહ દી. ઉસને સોચા ઠીક હૈ- ઘરમેં નહીં રખૂંગા- અનીતિકા પૈસા ઔર ઉસ દશ રુપિયા ઘરમેં ન રખકર- દોસ્તોંકે સાથ પાર્ટીમેં ખર્ચ કર દિયા. ઠીક દૂસરે મહિને ઉન્હેં બિના અપરાધકે રુપિયે દસકા દંડ હુઆ. તબ વહ ફૌરન સમઝ ગયા કિ યહ મેરી અનીતિકા હી ફલ હૈં.

ફિર એક દિન સ્ટેશન પર ઘૂમ રહા થા- તબ દેખા કિ એક આદમીને કુલીસે સવા રુપિયા મજદૂરીકા તય કરકે કામ કરાયા. પર કામ હો જાને પર આઠ આને (આજકે ૫૦ નયે પૈસે) હી દેને લગા. મજદૂરને બહુત વિનંતી કિયા ફિર ભી વહ નહીં માના ઔર રેલમેં ચઢ ગયા. ચઢતે વક્ત ઉસકે જેબમેંસે એક રુપિયાકી નોટ ગિર ગઈ. સો દેખકર ઉસને નોટકો ઝટસે અપને પૈરકે નીચે દબા દિયા. અનીતિ નહીં કરનેકા અપના નિશ્ચય યાદ આને પર ઉસ એક રુપયેમેંસે કુછ લેકર સ્ટેશન પર ખેલતે હુએ છોટે બચ્ચોંકો ખિલા દિયા. પર અનીતિકા દંડ ઉન્હેં ઘર આતે હી મિલ

ગયા. નૌકરને કહા કિ બૈલ કિસીકે ખેતમેં ઘૂસ ગયા થા સો પકડા ગયા હૈ- તીન રુપયે દંડ ભરકે બૈલકો ડબ્બેસે (કાઁજી હાઉસસે) છૂડાના પડા.

એક બાર રેલ્વે-વેગનમેં સબજી ચઢ રહી થી. ઉસમેં સે ચોરીકે બૅંગન મિલે. બૅંગનકો હઁડીમેં પકાને રખા તો ઉસ વક્ત હંડી ફૂટ ગઈ. તબ ઉન્હેં પક્કા નિશ્ચય હુઆ કિ અનીતિકા હી યહી પરિણામ હૈ. અનીતિસે જો મિલતા હૈ ઉસીસે કઈ ગુના ઉસકે દંડ રુપમેં ચલા જાતા હૈ. અબ ઉસને કાન પકડા ઔર (શ્રી ગુરુદેવકો ઉપરકા સારા હાલ સુનાયા) પ્રતિજ્ઞા કી કિ આપ મેરી રક્ષા કરિયે. પ્રતિજ્ઞા પાલનકા બલ દિજીયે ઔર મેરે પર કૃપા કરેં.

જબ ઈશ્વરકૃપા અધિક હોતી હૈ તબ ઐસા પરિણામ તત્કાલ નિકલતા હૈ દૂર્ગુણ છૂટતે હૈ ઔર બુધ્ધિમેં વિચાર જાગ્રત હો જાતે હૈં. અબ ઉસ આદમીકી સ્થિતિ અચ્છી હૈ. સાવધાન રહને પર સુધાર અવશ્ય હોતા હૈ.

પરિવારમેં મર્યાદાકે લિયે ક્યા સમજના ?

શ્રી ગુરુદેવ :- (ઉપરકે પ્રશ્નકે ઉત્તરમેં)હમારે પરિવારકો સાંસ્કૃતિક જીવનકો, પરિવારકે સંસ્કારોકો સુરક્ષિત રખનેકો કુલમર્યાદાકા પાલન કરના અત્યન્ત અનિવાર્ય હૈ. જિસ કુલકી મર્યાદાકા પાલન હોતા આયા હો વહી શ્રેષ્ઠ કુલ હોતા હૈ. અપને પરિવારકી- કુલકી મર્યાદા અક્ષુણ્ણ રખનેકી મુખ્ય ફર્જ હૈ પ્રત્યેક સભ્યકી.

ભારતીય સંસ્કૃતિકી ઉત્તમ દેન હૈં-સંયુક્ત પરિવાર. હમારા જીવન પારિવારિક પરંપરાકી શક્તિ-મર્યાદાઓંસે વિકસિત હોતા હૈ. પરિવારમેં સબ કુછ સમાયા હોતા હૈ. નીતિ, ધર્મ, વિચાર, જ્ઞાન, ભક્તિ, કથા, વાર્તા, તીર્થ, પુણ્ય, દાન, વ્રત, પર્વ, દયા, ઉદારતા, સંસ્કાર, ઉત્સવ, વ્યાપાર, કારોબારકી દક્ષતા, સમાજમેં સ્થાન આદિ જીવનકે અતિ આવશ્યક મૂલ્યવાન તત્વ પરંપરાકે રુપમેં હમકો પારિવારિક જીવનસે અનાયાસ પ્રાપ્ત હો જાતે હૈ.

મહાભારતમેં વિદુરજી ધૃતરાષ્ટ્રકો કહતે હૈ- અસત્ય ઔર બલકે પ્રયોગસે ધન પ્રાપ્ત કરના શક્ય હૈ, પરંતુ શ્રેષ્ઠ કુલકા આચાર ધનસે પ્રાપ્ત નહીં હો સકતા હૈ. ધૃતરાષ્ટ્ર :- શ્રેષ્ઠ કુલકા નિર્માણ કિસ પ્રકાર શક્ય હોતા હૈ ? યહ મુઝે કૃપા કરકે સમજાઈયે. ક્યોંકિ મૈંને ભી ધર્મ ઔર અર્થકે જ્ઞાતાંઓસે શ્રેષ્ઠ કુલકી પ્રશંસા બહુત બાર સુની હૈં.

વિદુરજી :- તપ, દયા, જ્ઞાન, યજ્ઞ, બ્રહ્મચર્ય, સદા અન્નદાન, શુધ્ધ લગ્ન ઔર સદા સદાચાર યે સાત ગુંણોકે આચારસે સામાન્ય કુલ ભી શ્રેષ્ઠકુલમેં પરિવર્તિત હોતા હૈ. શ્રેષ્ઠ કુલકા બિરુદ પ્રાપ્ત કરતા હૈ.

કુલકી પ્રતિષ્ઠાકા આધાર ધન નહીં હૈ. કુલકી મહત્તા, ઉચ્ચતા તો ધર્મકે પાલનસે હી સંબંધિત રહતી હૈં. જિસ કુલકી, કોઇ ભી વ્યક્તિ કિસીભી પ્રકારસે સદાચારકા અતિક્રમણ નહીં કરતા હૈ, લગ્ન સંબંધ ભી કુલાચારકે અનુરુપ હી યથા યોગ્ય કરતા હૈ, જીવનમેં ઝૂઠેકે માર્ગકા ત્યાગ કરતા હુઆ ધર્મકા આચરણ કરતા હૈ, અપને કુલકા જો વિશિષ્ટ આચાર મર્યાદામેં રહકર ઉસીકે અનુરુપ આચરણ કરતા હૈ- વહ કુલ શ્રેષ્ઠ બનતા હૈ. સંપતિ, એશ્વર્ય કમ હોને પર

ભી સદાચારી કુલ યશ-પ્રતિષ્ઠા પ્રાપ્ત કરતા હૈ, ઔર વો શ્રેષ્ઠકુલ માના જાતા હૈ.

ધર્મકે અંગોકા-સદગુણોંકા પાલન કરતે કરતે નૈતિક ધર્મકે-સદગુણોંકો પુષ્ટ કરતે રહના યહ પ્રત્યેક સભ્યકી નૈતિક ફર્જ હૈ- ઔર પ્રત્યેક સભ્યકી યહ હાર્દિક અભિલાષા હોની ચાહિયે. કુટુમ્બકો મહાન બનાનેકી, શ્રેષ્ઠ બનાનેકી, અર્થ, ધર્મ, કામ ઔર મોક્ષ યહ ચારોં પુરુષાર્થોંસે અપને કુટુમ્બકો સંપન્ન કરનેકી અભિલાષા પ્રત્યેક સભ્યકો હોની હી ચાહિયે.

અપને જીવનકી પૂર્ણશક્તિ, બુધ્ધિ, યોગ્યતાકી નૂતન ધારાએં કુલકી શ્રેષ્ઠતાકે પ્રવાહકો પુષ્ટ કરનેકો કુલ મર્યાદાકે પ્રવાહમેં હી પ્રવાહિત કરો. ઈસ પ્રકારકી આલ્હાદભરી, ઉત્સાહભરી માનસિક સ્થિતિ કુલકી ઉચ્ચતાકા આચરણ બની રહતી હૈ.

આજકલ પરિવારમેં વૃધ્ધોંકી દશા બડી હી સોચનીય હો રહી હૈ. યુવાનોંકો સોચના ચાહિયે. વિષય-ભોગોંકે નશેમેં પથભ્રષ્ટ હો ગયે હૈં. અપને વૃધ્ધ માતા-પિતા યા નિકટકે પરિવારકે વૃધ્ધજનકી પરવશ પરાધીન દશામેં હમ લોગ સેવા સુશ્રુષા ઔર સમ્હાલ નહીં કરેંગે તો ઔર કૌન કરેગા ?

માતા-પિતા સદૈવ રક્ષક વ હિતકારી હોતે હૈં- નિસર્ગને ઐસે હી બનાયે હૈં. પત્ની આનંદ દેતી હૈ, પરંતુ હિતકારી હો યા ન ભી હો. ભાઈ-બહન,(તો) લક્ષ્મી આનંદ વ કીર્તિકો બઢાનેવાલે હોતે હૈં યહ બાત હૈ કર્તવ્ય પાલનસે બંધે હુએ કુટુંમ્બકી.

ટેઢે-મેઢે રાસ્તે પર ચલનેવાલે સદસ્યોંકિ કુટુમ્બકો કુટુમ્બ ભી કૈસે કહા જાવે ? આજ-કલ તો મહાજની સંસ્કૃતિ સભ્યતા ચલ રહી હૈં. યા યોં કહના ચાહિયે કિ પુષ્ટ હો ગઈ હૈ. મહાજની સભ્યતા માને સ્થૂલ દ્રષ્ટિભાવનાકી બાહુલ્યતાસે સબકુછ વિક્રય કી. માતા-પિતાકા, પતિ-પત્નીકા, પુત્ર-પિતાકા, માતા-પુત્રકા, ભાઈ-બહનકા પ્યાર, કર્તવ્ય ઈત્યાદિ સબમેં ક્રય-વિક્રયકી સ્થૂલ દ્રષ્ટિભાવના બઢ ગઈ હૈ.

આંતરિક ઉલ્લાસ, સંતોષ વ નિર્મલતાકો હિસાબી-કિતાબી લોગ કૈસે સમઝ સકતે હૈં ? ઈસીલિયે આજ પશ્ચિમમેં યહ દશા હૈં કિ ન પતિ સુરક્ષિત હૈ, ન પત્નિ, ન બાલક, ન....પરિવાર.

યુગલનામ

અવતારકે માધ્યમસે ભગવાનકી ઉપાસના કરનેવાલે રામઉપાસકોંમેં નામકે જાપકા પ્રાય: દો પ્રકારકે દેખ જાતે હૈં. (૧) એક-કેવલ 'રામ' નામકા જાપ કરતે હૈં. (૨) દૂસરા- "શ્રી સીતારામ" યુગલ નામકા જપ કરતે હૈં.

યદ્યપિ તત્વત: દોનોમેં કોઇ અન્તર ન હોકર અભ્યાસ ઔર અભિરુચિકા હી ભેદ હૈં. વ્યવહારમેં દોનોં પ્રકારકે જાપકો મેં પ્રાય: એક ભ્રાન્તિ દેખી જાતી હૈ કિ- જો લોગ કેવલ રામ નામકા જપ કરતે હૈં વહ જપકે લિયે યુગલ નામકો વિશેષ પ્રામાણિક ન માનકર પ્રસિધ્ધ રુપસે રામનામકી હી પ્રામાણિક્તા પર જોર દેતે હૈં, ઔર જો લોગ શ્રીસીતારામ યુગલનામકા જપ કરતે હૈં વે કેવલ રામનામકે જપકો અપૂર્ણ ઔર અધૂરા જૈસા સમજકર કેવલ રામનામકી જગહ

અવશ્ય હી યુગલનામ જપને પર જોર દેતે હૈં. અત: દોનોમેં સમન્વય કી દ્રષ્ટિ અનિવાર્ય હૈ.

જો લોગ કેવલ રામનામકી પ્રામાણિકતા પર વિશેષ જોર દેતે હૈં ઉનકા પ્રાય: કહના હૈ કિ મહત્વકી દ્રષ્ટિસે શાસ્ત્ર ઔર સદગ્રંથોમેં મહિમા પ્રાય: દો અક્ષર "રામ" કી હી ગાઈ ગઈ હૈ. ગોસ્વામીજીને ભી કેવલ દો અક્ષર- "રામ" (નામકો) મહત્વ દિયા હૈ. જૈસે કિ "બન્દઉં નામ રામ રઘુવરકો" "આખર મધુર મનોહર દોઉ", "એક છત્ર એક મુકુટ મનિ" ઈત્યાદિ. સીતારામકે નામ તો પ્રાય: કહીં લક્ષ્ય નહીં પાયા જાતા વિનય પત્રિકામેં ભી સર્વત્ર રામનામકી હી મહિમા ગાઈ ગઈ હૈ.-

રામ જપુ રામ જપુ રામ જપુ બાવરે ।
રામ રામ રટુ રામ રામ રટુ રામ રામ જપુ જીહો ॥
રામ રામ રામ રામ રામ રામ રટત ॥
મેરે તો રામનામ દુઈ આખર હોં શિશુ અરનિ અરો ॥

યહ સબ (ઉપરોક્ત) શાસ્ત્ર-સદગ્રંથોકી બાતે બહુત અંશમેં ઠીક હૈં. પર યુગલનામ જપકે લિયે શાસ્ત્ર ઔર સદ્ગ્રંથોમેં પ્રમાણ મિલતે હી નહીં- ઐસા ભી નહીં હૈ. ઈસકે પ્રમાણકે લિયે હમ દેખેં-

(૧) સીતયા સહિતં રામનામ જાપ્યં પ્રયત્નઃ ।
ઈદમેવ પરંપ્રેમ કારણં સંશયં વિના ॥
(૨) આદૌ સીતા પદં પુણ્યં પરમાનંદ દાયકં ।
પશ્ચાચ્છ્રીરામ નામ્નસ્તુ કથનં સંપ્રશસ્યતે ॥
(૩) અવિકારી વિકારી વા સર્વ દોષૈક ભાજનઃ ।
પરમેશ પદંયાતિ સીતારામાનુકીર્તનાત્ ॥
(૪) સીતા સમેત રઘુવીર નામ જપન્તિ યે નિત્યમઘૌઘ હારિ ।
તે પુણ્યવન્તઃ ખલુ ભાગ્યવન્તઃ, પરં પદં યાન્તિ સ્વર્ગ યુક્તઃ ॥

(૫) ગોસ્વામીજીને યુગલનામકે અભ્યાસકો કહીં સ્પર્શ હી ન કિયા હો, ઐસી બાત ભી નહીં હૈ. કિન્તુ માનસ-અયોધ્યાકાંડ અન્તર્ગત ધર્મ ઔર રામ પ્રેમકી સાક્ષાત મૂર્તિ ભરતજીકે સંબંધમેં, ચિત્રકૂટકે માર્ગમેં જહાં એક ઔર કહા ગયા હૈ- "જબહિં રામ કહિં લેહિં ઉસાસા । ઉમંગત પ્રેમ મનહું ચહું પાસા ॥" તો દૂસરી ઔર- "સમુજબ કહબ કરબ તુમ જોઈ । ધરમસાર જગ હોઈહહિં સોઈ ॥" અર્થાત્ "શ્રી ભરતલાલજી જો સમઝેંગે કરેંગે વહી માનવ માત્રકે લિયે અનુકરણીય હોગા"- યહી વશિષ્ઠજીકા અંતિમ નિર્ણય હૈં. ઐસે ભરતજીને ભી યુગલનામ જપા હૈ. યથા-

ભરત તીસરે પહર કહં કિન્હ પ્રવેશ પ્રયાગા ।
કહત રામસિય રામસિય, ઉર્મગિ ઉમંગિ અનુરાગા ॥

ઔર ભી સ્પષ્ટ હૈં કિ જહાં વે કેવલ રામ નામ કહ કર પ્રભુ શ્રીરામકે પ્રેમમેં નિમગ્ન

હો રહે હૈં ઉસ વક્ત ભી ઉનકા લક્ષ્ય સીતારામ યુગલરુપકી ઔર હી હૈં- યહ બાત પ્રયાગમેં ત્રિવેણીમેં સ્નાન કર ભરતજી ત્રિવેણીકે પાસ વર યાચના કરતે બતાતે હૈં.

અર્થ ન ધર્મ ન કામ રુચિ, ગતિ ન ચહઉં પદ નિરવાન ।

જનમ જનમ રતિ રામપદ, યહ વરદાન ન આન ॥

સીતારામ ચરન રતિ મોરે । અનુદિન બઢઉ અનુગ્રહ તોરે ॥

યહાઁ પર દોહેમેં "રતિ રામપદ" કહતે હૈં, તો આગે "સીતારામ ચરન રતિ" કહનેસે- પૂર્વોક્ત રતિ-રામપદ" કા લક્ષ્ય કેવલ રામકી ઔર ન હોકર યુગલમૂર્તિ સીતારામજીકે ચરણોંમેં પ્રેમ હી ઉનકા લક્ષ્ય બિલકુલ સ્પષ્ટ હૈં.

ઈસ પ્રકાર ઉંચે સ્તરકી સાધનાવાલે નામ જાપકોમેં પ્રાયઃ મુખસે કેવલ "રામ"-(દો અક્ષરોં) કે જપકા અભ્યાસ ચલતે હુયે ભી હૃદયસે ઉનકા લક્ષ્ય સીતા સહિત રામકી ઔર હી રહા કરતા હૈં. યહાં તક કિ શ્રીરામભક્તિકે પરમ આચાર્ય ભગવાન શંકરજીને ભી કિસી અવસર પર પાર્વતીજીકે પ્રતિ કહા હૈં:-

અહં જપામિ દેવેશિ રામ નામ ક્ષર દ્વયમ્ ।

શ્રી સીતાયાઃ સ્વરુપસ્ય ધ્યાનં કૃત્વા હરદિસ્થલે ॥

અર્થાત્- હે દેવેશિ ! મૈં રામ નામ (કે) દો અક્ષરોકા જપ કરતા હૂં, પર, ઈસ જાપકે સાથ સીતારામજીકા ધ્યાન હૃદયમેં કરતા હૂં.

ગોસ્વામીજી ભી નામ મહિમાકે પ્રસંગમેં- વંદના પ્રકરણમેં અપની ભાવના સ્પષ્ટ કરતે હૈં-

ગિરા અર્થ જલ બીચિ સમ, કહિયત ભિન્ન ન ભિન્ન ।

બન્દઉં સીતારામ પદ, જિનહિં પરમ પ્રિય ખિન્ન ॥

અર્થાત વાણી ઔર ઈસકે અર્થ, જલ ઔર બિચિકે સમાન શ્રીસીતારામજી દોનોં કથન માત્ર ભિન્ન હૈં કિન્તુ વાસ્તવિક અભિન્ન હૈં. જિનકો દીન-દુઃખી ભક્ત અત્યંત પ્યારે હૈં- એસે શ્રીસીતારામજીકે શ્રીચરણોંકી હમ વંદના કરતે હૈં.

શર્કરા યા ચીની કહનેસે મધુર શર્કરાકી હી પ્રાપ્તિ હોતી હૈ, નમક-આદિ અન્ય વસ્તુઓંકી પ્રાપ્તિ નહીં હોતી હૈ. અતઃ શબ્દ ઔર ઉનકે અર્થમેં અભિન્નતા હૈં = અભેદ હૈં. જલ ઔર તરંગ દેખનેમેં દો રુપકી ભલે પ્રતીતિ હો કિન્તુ તત્ત્વતઃ દોનોં એક હી તત્ત્વ (જલ) હી હૈં અતઃ શ્રીરામજી હી શ્રીસીતાજી હૈં. તત્વતઃ એક હોને પર ભી શ્રીસીતારામજી કે રુપ દો હૈં- એક ગોર, એક શ્યામ. ઉપાસનામેં તો સદા હી ભિન્નરુપમેં દોનોં બિરાજમાન રહતે હૈં. તાત્વિક દ્રષ્ટિસે તો "ર" કહને સે હી શ્રીરામકા બોધ (જ્ઞાન) હો જાતા હૈ. જપકે સમય તાત્વિક અર્થકા જ્ઞાન જરુરી હૈ, (પરન્તુ) જપનેકે યોગ્ય તો પૂર્ણ મંત્ર હી હોતા હૈં.

પ્રેમ-ભક્તિ પરાયણ ઉંચે સ્તરકે ઉપાસક સહજ ભાવસે હી નામમેં રત હોતે હૈ- ઔર યુગલરુપ ઔર યુગલનામકી ઔર ઉનકા લક્ષ્ય હુઆ કરતા હૈ. ઉનકે લિયે નામ-મહિમા

પ્રતિપાદન કી બહુત આવશ્યકતા નહીં રહતી. પર નામકા જપ ઔર અનુષ્ઠાન કરનેવાલે જનસમુદાયકે બીચ સભી પ્રેમીભક્ત ઔર રુપકે ઉપાસક નહીં હોતે. કિન્તુ ઉનમેં અધિક સંખ્યામેં- કેવલ પાપોંકી નિવૃતિ, ચિત્તશુધ્ધિ અથવા અનેક પ્રકારકી લૌકિક કામનાઓંકી પૂર્તિ હી ઉનકા લક્ષ્ય રહા કરતા હૈં. કુછ લોગ- કોઈ ભી લક્ષ્ય ન રખકર કર્તવ્ય સમઝકર હી ભગવાનકે નામજપ કરતે હૈ. અબ ઐસે જાપકોકોં- પ્રેમ-ભક્તિ પર યુગલ ઉપાસનાસે ક્યા મતલબ ?

પર રામ નામ- દો અક્ષરોંકા મહત્વ ઉપર્યુક્ત નિમ્ન કોટિકે જાપકોંસે લેકર ઊંચે સ્તરકે પ્રેમી-ભક્તોં તકકે લિયે સમાનરુપસે કહા ગયા હૈ. હૃદયસે યુગલરુપકા ધ્યાન ઔર અનુસંધાન કરનેવાલે ઉપાસક ભી પ્રાય: "રામ" નામ- દો અક્ષરકા હી જપ કરતે હૈં. અત:, સાર્વજનિક પ્રયોગકી દ્રષ્ટિસે નામ મહિમાકે પ્રસંગોમેં પ્રાય: રામ નામ દો અક્ષરોકા હી આગે રખા ગયા હૈ. પરન્તુ અવતારકે માધ્યમસે શ્રીરામકી ઉપાસના કરનેવાલે ઉપાસકોમેં- જો કેવલ રામનામ કા જપ કરતે હુયે ભગવાનકી આદિ આહલાદિની શક્તિ- સીતાજીકી ઉપેક્ષા ઔર અવહેલનાકો અપને અંત:કરણમેં સ્થાન દે દિયા હોં તો યહ બહુત બડી ભૂલ વ ભ્રાંતિ હૈ ઔર ત્રુટી હૈં. કારણ કિ ભગવાનકે સગુણ સાકાર રુપકી ઉપાસના કરનેવાલેં સભી સંપ્રદાયોંમેં શક્તિકી કૃપા કટાક્ષકી અપેક્ષા ગૌરવ ઔર ઉત્કર્ષ પ્રાય: એકમતસે સ્વીકાર કિયા ગયા હૈ.

જાસુ કૃપા કટાક્ષ સુર ચાહત ચિતવનિ સોઈ ।
રામ પદારવિંદ રતિ કરતિ સુભાવહિં ખોઈ ॥ (રામ. માનસ)
દ્રષ્ટુમિચ્છસિ યદ્રૂપં મદીયં ભાવનાસ્પદં ।
આહલાદિની પરાં શક્તિં સ્તૂય: સાત્વત સમ્મતામ ॥ (શ્રીજાનકી સ્તરાજ)

યુગલનામકે જાપકોમેં ભી યહ ભ્રાન્તિ દેખી જાતી હૈ કિ વે કેવલ રામનામ કે જપકો અપૂર્ણ ઔર અધૂરા સમઝતે હૈં- પૂરા નામ સીતારામ યુગલનામકો હી સમઝતે હૈં. ઐસી ભ્રાંતિ- ધારણાકો અપને અંત:કરણમેં સ્થાન દેતે હુયે- વે ષડાક્ષર- રામમંત્રરાજકે મંત્રાર્થકી ઔર દ્રષ્ટિપાત કરના કદાચિત ભૂલ જાતે હૈં- કિ રાઁ શબ્દકે અન્તર્ગત ર કાર, અ કાર ઔર મ કારમેં રામ, સીતા ઔર લક્ષ્મણ- તીનોંકા અનુસંધાન સ્પષ્ટ હૈં.

પ્રણવકે "ૐ"કે અ ઉ, મ ઔર અર્ધમાત્રામેં રામ, લક્ષ્મણ, ભરત, શત્રુધ્ન ચારોં ભાઈયોંકા અનુસંધાન શ્રીરામતાપની ઉપનિષદમેં વ્યક્ત કિયા ગયા હૈં. સારા વિશ્વ હી રામનામકે અંતર્ગત કહા ગયા હૈ. શ્રીરામતાપની ઉપનિષદમેં હૈં-

યથૈવ વહ બીજસ્થ: પ્રાકૃતસ્ય મહાદ્રુમ: ।
તથૈવ રામ બીજસ્થં જગદશ્ચરાચરમ્ ॥

ઈસ પ્રકાર "સર્વ ખલ્વિદં બ્રહ્મ" કે અનુસાર 'રામ' નામ દો અક્ષરોમેં હી સારે વિશ્વકા અનુસંધાન ભી સંભવ હૈ. ઠીક ઈસી પ્રકાર રામનામ દો અક્ષરોમેં હી વેદ શાસ્ત્ર ઔર સંતોકે મતસે કેવલ 'રામ નામમેં સીતારામ યુગલ ઔર રામ, લક્ષ્મણ, જાનકી તીનોં રુપોંકા અનુસંધાન

બરાબર સંભવ હૈ- તાત્પર્ય કિ કેવલ 'રામ' નામ જપ અધુરા યા અપૂર્ણ નહીં હૈ. સારાંશ યહ હૈ કિ રુચિ ઔર અભ્યાસકી દ્રષ્ટિસે જપ ચાહે શ્રીસીતારામ- યુગલનામકા હો, ચાહે કેવલ દો અક્ષર 'રામ' નામકા, પર પ્રભુ શ્રીરામકી પ્રાપ્તિકે લિયે શ્રીજાનકીજી કૃપા પરમ આવશ્યક હૈં.

જાનકીકુન્ડ- સે ૬-૭-૫૯ કો શ્રી ગુરુદેવને લિખા- પ્રિય કમુ, સાદર આશીરવાદ. પરિશ્રમકે કારણ શરીર બિગડ ગયા ઔર જ્વર આને લગા. દો દિન ઈહાં રહુંગા. માનસ પીયૂષ ભેજ રહા હું તૂં દેખકર દુ:ખી ન હોના હોં કમુ ! કુન્ડ પર આને પર માલૂમ હુઆ કિ પીયુષકે અંક સબ મૌનીને અસ્તવ્યસ્ત કર દિયે હૈં. તબ કમુ, નવીન લેના અનિવાર્ય હો ગયા. મૈં પૂર્ણિમા જહાં કરુંગા વહાંકા તાર તુઝે દૂંગા. કુમુદ, તુ અબ ખૂબ ભજન કરેગી તબ મુઝે કિતના સંતોષ હોગા !! તેરા જીવન કિતના સાર્થક હોગા !! હાલ તો.... રણછોડદાસકા આશીસ.

ગંગરાર: ૧-૮-૫૯ સે ૧૭-૮-૫૯ ભાવનગરસે શ્રી ગુરુદેવકે સાથ હમ ૨૮-૭-૫૯ કો ઈન્દોર પહૂંચે. પુષ્કરમેં માઁ, પુષ્પાબહન વ હરિભાઈ ભી ઈન્દોર આ પહુંચે. શ્રી ગુરુદેવ હમ સબકો સાથ લેકર એકાન્તકે લિયે ૧-૮-૫૯ કો ગંગરાર પધારેં હૈં.

રામ રામ જપો કિ મન આનંદ ॥
રામ જપત મંગલ નિસિ બાસર, છૂટત હૈં ભવફંદ ॥ રામ રામ....
શુક સનકાદિક આદિકવિ નારદ, જપત ભયે નિર્દ્વન્દ્વ ॥ રામ રામ...
બ્યાધ ગનકા અજામલ (જપ) કાટયો યમ ફંદ । રામ રામ....
રામ બિના જો સુખ ચાહે નર ચારહુ લોચન અંધ ॥ રામ રામ...
દાસ બનાકો અટલ ભરોસો નામ કરત ભવભંગ ॥ રામ રામ....
સભી રસાયન હમ કરી, નહીં નામ સમ કોય ।
રંચક ઘટમેં સંચરે, સબ તન કંચન હોય ॥
ગલે બર્ફ ગતિ મંદતે તેજ મિલે અતિ ઉગ્ર ।
સત્કર્મોંસે હોત ત્યોં મન અશુદ્ધ અતિ શુભ્ર ॥

૬-૮-૫૯, આજ પ્રાત:કાલમેં શ્રી ગુરુદેવને સંકીર્તનકી ધૂનકી રચના કી:-

બાલિ મર્દન, દુષ્ટ નિકંદન મમ દશરથનંદન તવ શરણમ્ ॥
કરુણા સિન્ધો શ્રી ગોવિન્દો (૨) આરતબંધો ભવભયહરણમ્ ॥

શ્રી ગુરુદેવ અપને કમરેમેં ૧૫-૨૦ મિનિટ આલાપ-તાનસે ગાતે રહેં- ફિર શાંતિ ઔર ૩ ઘંટેકે બાદ રુમ ખોલા. શ્રી માધવતીર્થકો પત્રકે ઉતરમેં :-

શ્રીમાધવતીર્થજી મૂલ રાજકોટકે સંન્યાસી હોકર અમદાવાદમેં રહતે થે. ઉનકા પત્ર આયા કિ આપકી પ્રવૃતિ તો બહુત બઢ ગઈ હૈં- નેત્રયજ્ઞકી. મુઝે આપને લેખન પ્રવૃતિકે બારેમેં કહા હૈ કિ અબ લેખન પ્રવૃતિમેં વિરામ કરો. જો લિખતે રહે હો આજ તક ઉસકે ઉપર હી અનુસંધાન

કરો. સંશોધન કરો. અબ મૈં સોચમેં પડ ગયા હૂં કિ ક્યા કિયા જાયેં ?

૯-૮-૫૯, શ્રી ગુરુદેવકે બહુત પરિચિત થે. ઈસ પત્રકે ઉત્તરમેં આપને નીચેકે દોહે લિખેં-

નિરપેક્ષ સાપેક્ષમેં મન રહતા તલ્લીન ।
કૌન કરે ફિર બ્રહ્મમેં લીન ? ॥ ૧
ચક્ષુદાન તો દેત હૈં સબકો સત્વર નયન ।
જ્ઞાનદાનસે ક્વચિત સિધ બાકી થોથે બચન ॥ ૨
ચક્ષુદાન અબ જાત હૈ હોં નિવૃત નિજ મૌન ।
લે વિરામ નિજ લેખની પ્રભુ અબ સાધૌ મૌન ॥ ૩
હિરણ્યગર્ભ ગૌતમ કણ્વ કપિલ જૈમિન વ્યાસ ।
સડતેં ધરેં કપાટમેં અપની છોડો આસ ॥ ૪
જબ તક કરત ફિરત હૈ, બાહરકે વ્યવહાર ।
તબ તક ક્યોં કર હોયગો મનમેં બ્રહ્મ વિચાર ॥ ૫
જ્યોં ગાગર અરુ પનિહારકે નહીં દાખલો ઠીક ।
દોનો વૃતિ બહિરંગ હૈ બના આંખસે દીઠ ॥ ૬

આપશ્રી યહ ધૂન ખૂબ ઉચ્ચસ્વરમેં ગાતે થે. કમરા બંધ થા. અંદરસે આવાજ આઈ, સંગીત-ગાયનકી. સુનને કે લિયે હમ સબ કમરે કે દ્વાર બાહર બૈઠ ગયે. કરીબ ૧૫-૨૦ મિનીટ તક ધૂન ચલતી રહી. આલાપ તાન પલટા. સબ તાલ બધ્ધ, ઔર શ્વાસ ભી નહીં ટૂટા. ખાંસી ઉઠી નહીં. બાદમેં બિલકુલ શાંતિ છા ગઈ. તીન ઘંટેકે બાદ કમરા ખુલા, હમ પ્રણામ કરકે બૈઠેં.

૧૨-૮-૫૯, શ્રી ગુરુદેવને લીખા-

સુનહુ ભાઈ, ૐ જપો ચાહે રામ ।
દોનોં ઈશકે વાચક દેતે હૈં નિજ ધામ ॥
પ્રણવ રામમય રામ પ્રણવમેં નિકસત ભાવ લલામ ।
જનમન રંજન ભવદુ:ખ ભંજન ગંજન મદ દુષ્કામ ॥
દાસ બનાકે જીવન ધન હૈં એક રામ ઘનશ્યામ ॥

આકર્ષણ વિવિધ વિષયોંકા હોતા હૈ. રુપ, ધન, વિદ્યા, ભોજન, કપડે, ગહને આદિ સ્થૂલ આકર્ષણ સ્થૂલ વાસનાઓં કે ઉપભોગકે હેતૂ હૈં. જહાં વાસના તહાં પ્રેમ નહીં. જહાં પ્રેમ વહાં વિષય વાસના ઔર અપનેપનકા અહંકા ભી તિરોધાન હોકર હી રહતા હૈ - તભી તો પ્રેમ હૈં.

સદગુણોંકા ઈતના પ્રબલ આકર્ષણ હોતા હૈ કિ જન્મ જન્માંતરોંમેં ગુણાકર્ષણ ફિક્કા

નહીં પડતા હૈ. તભી તો શ્રીરાધાજી શ્રીકૃષ્ણની ની નિત્ય સહચરી હૈ. ગુણાકર્ષણ પ્રેમી વ પ્રેમાસ્પદ કે બીચકા સંધાન હૈ જિસકો પ્રેમ કહા હૈ.

પ્રેમી અપના પ્રેમ કૈસે વ્યકત કર સકતા હૈ. ભગવાનને ભી વહાં હાર માનતે હુએ કહા હૈ કિ- સો મન રહત સદા તોહિ પાહિ । જાન પ્રીતિ રસુ એતનેહિ માંહિ ॥

મનકી એક સ્થિતિ હૈ જો પ્રેમી વ પ્રેમા સ્પદમેં પરસ્પરમેં નિત્ય ઓતપ્રોત બની રહતી હૈ. ચાહે કિતને હી લબે કાલ પર્યંત સ્થૂલ વિયોગમેં હોવેં. સાધારણ - સામાન્ય જીવન ભી જીવન હી હૈં. જાગે, કાર્ય વ્યવસાય કિયા, ધન પાયા, પુત્ર આદિ. પરંતુ ઐસા જીવન તો ઢકોસલા હૈં. રસહીન, પ્રકાશહીન ઔર યંત્રવત. જીવનકા મૂલ્ય જીવનકે ધ્યેય પર હૈં. જીવનકા રસાસ્વાદ તબ તક નહીં જબ તક કિસી ઉન્નત ધ્યેય મેં સમ્યક રુપસે લિપ્ત ન હોવેં. ૧૩-૮-૫૯ શ્રી ગુરુદેવને લિખા :

વિષયની ટોહ નહીં, રોગ બિના ઘર સોય નહીં ।
બાપ મરે ફિર રોય નહીં વ્યર્થ સમય ખોય નહીં ॥
સંયમમેં છોડ્ નહીં, પરદોષ પણ જોય નહીં ।
અનીતિ રોટી પાય નહીં, તો રામસે બિછોડ નહીં ॥

યહ સાધન સબકે લિયે હૈં.

પ્રાત: સમે ઉઠકે મેરી માતા નિત પ્રતિ દુધ પિલાવૈ ॥
એક દિન બાસમતી લેતે થે ભોજનમેં
એક દિન મુશ્કિલસે મિલે માત સાઠીકો ।
એક દિન શાસન કરતે હજારોં પર,
એક દિન સહતે પ્રહાર વજ લાઠીકે ॥
એક દિન સોના ભરપૂર ભરા પેટીમેં,
એક દિન તરસતે પીતલકી ટાટીકો ।
એક સા જમાના રહતા નહીં બનાદાસ,
દીનન કે ફેરસે સુમેરુ હોત માટી કો ॥
સન્મુખ નહીં અરિ રહતા થા અર્જુનકે ।
ઉન્હીં કો કાબાને લૂંટા એક દિન મેં ॥
જ્ઞાનવાન અરુ ધ્યાનવાન અનુરાગવાન સબ હોતે હૈં ।
પર સમય સમય હેરફેર મિથ્યા બીજભી બોતે હૈ ॥

૧૩-૮-૫૯, શ્રી ગુરુદેવને આનંદ બહનકો પત્રમેં લિખાયા કિ જનમાષ્ટમી રાજકોટ કરનકે લિયે મેં કુમુદ કે સાથ રાજકોટ પહુંચૂંગા. અમાવસ્યાકે લગભગ બમ્બઈ-ડહાણૂકા પ્રોગ્રામ. વહાં કે ચીકૂ મુઝે બહુત પસંદ હૈ. અનંદપુરમેં ઔર ચિત્રકુટમેં લગાને કે લિયે ચીકૂકી ૫૦-૭૦

કલમેં આપ તૈયાર રખેંગે તો મેરે સાથ અનંદપુર વહાંસે લેતા જાઉંગા.

૧૮-૮-૫૯, શ્રી ગુરુદેવકે સાથ હમ સબ ગંગરારસે પુષ્કર પહુંચે. ૨૪-૫-૫૯ કો હમ શ્રીગુરુદેવકે સાથ રાજકોટ પહુંચે. શ્રીગુરુદેવ ૨૮-૮-૫૯ તક રાજકોટ બિરાજે. રાજકોટ : ૨૫-૮-૫૯ શ્રી સદ્‌ગુરુ સદન : શ્રીગુરુદેવ મેરે પાસ એક પ્રશ્ન આયા હે - જિસમેં લિખા હે કિ "શોચિય ગૃહી જો મોહબશ કરઈ કર્મપથ ત્યાગ. ઈસકો સમઝાઈયે.

ભગવાન રામજી વનમેં પધારે હૈં. ભરતજી અયોધ્યામેં આતે હૈ. પિતાજી કી મૃત્યુ, ભાઈકા વનવાસ આદિસે શોક હોના સ્વાભાવિક હે. તબ ગુરુદેવ વસિષ્ઠજીને શોચ કરને યોગ્ય કઈ વ્યકિતયોં મેં સે મોહવશાત, કર્મપથકા ત્યાગ કરનેવાલા ગૃહસ્થી ભી એક હે. ઈસકે અન્તર્ગત પ્રશ્નયે હે કિ- (૧) ગૃહસ્થકે કયા કયા કર્મ હે. (૨) ઉન કર્મોંકા મહવશાત પરિત્યાગ કરના સો કયા ? (૩) ભજન, સંતસમાગમ ઈત્યાદિમેં કર્મો કા અંશત: પરિત્યાગ હોતા હી હે. યહ કહા જાતા હૈ તો ઈસકા સમાધાન કિસ પ્રકાર હો સકે.

શોચિય યાની શોચનિય-જિસકે લિયે હૃદયમેં દુ:ખ હોવેં વૈસા ગૃહસ્થી. યહ અનાદર વ્યકત કરતા હે. અબ કરનેવાલા યહ નીચ હોતા હે. કર્મપથ ત્યાગા, અર્થાત મોહવશાત ત્યાગ કરનેવાલા હી શોચનીય હોતા હે.

ગૃહસ્થોંકે કર્તવ્ય કર્મોંકા વિવરણ મનૂસ્મૃતિ, હરિતસ્મૃતિ, યાજ્ઞવલ્કયસ્મૃતિ ઔર પારાશરસ્મૃતિ મેં હે. ઔર ગ્રંથોમેં ભી હે.

ગૃહસ્થીકે લિયે સર્વપ્રથમ કર્મ પંચમહાયજ્ઞ હે. પંચ હત્યાનિવારણાર્થ યે પંચમહાયજ્ઞ ગૃહસ્થાશ્રમીકો અવશ્ય કરને હી ચાહિયે.

(૧) બ્રહ્મયજ્ઞ : અર્થાત રાષ્ટ્ર બ્રહ્મકી ઉપાસના યાનિ વેદોં કા અધ્યયન કરના, કરાના.

(૨) પિતૃયજ્ઞ : હોમ, હવન, યજ્ઞ, જયયજ્ઞ, આદિ માધ્યમસે દેવતાઓં કો તુષ્ટ કરના.

(૩) દેવયજ્ઞ : અર્થાત માતાપિતાકા નિર્વાહ તર્પણ આદિ. વડિલોં કી સેવા કરના.

(૪) ભૂતયજ્ઞ : શરીરસ્થ અધિષ્ઠાતૃ પાંચ ભૂતોકે પંચપ્રાણોં કો પંચગ્રાસ દ્વારા તૃષ્ટિ દેના. પશુ પક્ષી પ્રાણીયોં કો અન્નાદિકા ખુરાક દેના.

(૫) મનુષ્યજ્ઞ : અતિથિ માત્રકા યથા શકિત પ્રસન્નતાપૂર્વક સત્કાર કરના.

ઈન પંચયજ્ઞમેં બહુત અંશોમેં સર્વ કર્મોંકો બતાયા ગયા હે. સ્વાભાવિક કમોં મેં વર્ણાશ્રમાનુસારકે કર્મ નિહિત હે. યે નિયત કર્મ હે. નિયત યાની કર્તવ્ય કર્મ. ઈનકા ત્યાગ કરના અનુચિત હે. યહ તામસ ત્યાગ હે.

નિત્યકર્મ-સ્નાન આદિ. નૈમિતિક કર્મ : વ્યાપાર, નોકરી, વ્યવારિક કર્મ. કામ્યકર્મ: ધર્માનુષ્ઠાન, યજ્ઞ, તીર્થયાત્રા, દાનધર્મ આદિ. નિત્યકર્મમેં સંધ્યોપાસના, દેવપૂજન ભી આતે હૈં હોં. યહ નહીં ભૂલના હે.

મનુષ્યકે ઉપર દેવ, પિતૃ ઔર ઋષિ તીનોંકે ઋષિ હે. ઈન ઋણોં સે મુકત હોનેકે લિયે

શાસ્ત્ર-વિહિત કર્માનુષ્ઠાન કરના હી ચાહિયે. શાસ્ત્ર વિહિત કર્મ યજ્ઞ હૈ. યજ્ઞસે રહે હુએ ઉન્નકે દ્વારા કિયા હુઆ જીવન-નિર્વાહ યથાર્થ સમઝ વ જ્ઞાનકો દેનેવાલા હૈ. આહારકી શુધ્ધિ સે અંત:કરણકી શુધ્ધિ હોતી હૈ, અંત:કરણકી શુધ્ધિ સે શુભવિચારોંમેં વ શુભકર્મોંમેં બુધ્ધિ ઈચછા, વૃત્તિ, સ્થિર હોતી હૈ. ઈસીલીયે મહાયજ્ઞાદિ કર્મ આજીવન કર્તવ્ય હૈ.

ઈન્દ્રિયોંકે કર્મો કો તો હમ કદાપિ કાલ ત્યાગ નહીં કર પાતે હૈ. દેખના, સુનના આદિ. ઈસીલિયે સ્પષ્ટ હોતા હૈ કિ શોચિય ગૃહી જો કર્મપથ ત્યાગા ઈસમેં શુભકર્મોંકા હી આશય હૈ. કર્તવ્યકર્મ હંમેશા શુભકર્મ હોતે હૈ. ઈસીલીયે કર્તવ્યપરાયણ મનુષ્યકી ઈહ લૌકિક ઔર પારલૌકિક ઉન્નતિ અનાયાસ હોતી હી હૈં. કર્તવ્ય કર્મમેં પુત્રધર્મ, પતિધર્મ, પત્નીધર્મ, પુત્રીધર્મ, માતૃધર્મ, માતૃપિતૃધર્મ, ઈત્યાદિ હૈ.

કરને યોગ્ય ઔર નહીં કરને યોગ્ય કર્મકા નિર્ણય કિસ આધારસે કરના ? સારી લમ્બીચૌડી ચર્ચા ન કરતે હુએ એક આધાર કહતા હૂં. હમારે જિસ કર્મસે દૂસરોં કો દુ:ખ પહુંચે ઐસા કર્મ દુષ્કર્મ હૈં. યહ નહીં કરના ચાહિયે.

દૂસરોં કો થોડી સી ભી હાની યા વ્યથા ન હોતી હો વહ વિકર્મ હૈ. જિસસે પાપ-પુણ્ય કુછ નહીં હોતા હૈ. દૂસરોંકો સુખ મિલેં, શાંતિ હોવે વહ સુકર્મ હૈ જિસસે પુણ્યલાભ હોતા હૈ.

મનકર તનકર બચનકર કાહૂ દુ:ખત નાહિ ।
તુલસી ઐસે સંતજન રામ રુપ જગ માંહિં ॥

અબ ભજન, સંતસમાગમકો સમઝો. કોઈ સંતસમાગમ યા ભજન આદિ. સુકર્મકા ત્યાગ કરનેકો નહીં કહતા હૈ, ન કહેગા. સત્સંગકા આશય, ભજનકા આશય કેવલ યહી હૈ કિ કર્મ ફલોં સે વિરતી હોના. સો યહ કોઈ સહજ સાધ્ય બાત ભી નહીં હૈ. જહાં ભી ત્યાગ કહા હૈ વહાં અશુભકર્મોંકા ત્યાગ ઔર કર્મફલોંકી આસક્તિકા ત્યાગ સમજનેકા હૈ.

કર્મ તો ઈશ્વરકા સ્વરુપ હૈ.

પ્રશ્ન : કોઈ કોઈ મહાત્મા કહતે હૈ કિ હમેં કર્મ કરને કી કોઈ આવશ્યક્તા નહીં હૈ.

શ્રીગુરુદેવ : યહ કલિકાલકા પ્રભાવ બતાતા હૈ. આજ હમ કલિયુગમેં હૈ યહ તો જાનતે હો ન ? અચ્છા ! ઉન મહાત્માઓંકો કર્મકી આવશ્યકતા ન હોવે; લેકિન જિન લોગોકે કર્મ અનિવાર્ય હૈ. ઉનકો ઐસા કહતે રહૈ કિ હમકો કર્મ કરના આવશ્યક નહીં હૈ. તો સોચો તો પરિણામ કયા આયેગા ? સામનેવાલોકી કોટિકા વિચાર ન કરકે હમ સાધૂલોગ ઐસા કહેંગે તો મોહવશાત્ વે લોગ ભી કર્તવ્ય કર્મ વ શુભકર્મકા ત્યાગ દેંગે.

અબ મહાત્માઓંકો સમઝનેકી બાત કહું ? ઔર આપકી વિવેકબુધ્ધિ ભી જાગ્રત હોગી. ગીતાજી કહતી હૈ -

યજ્ઞદાન તપ: કર્મ ન ત્યાજયં કાર્યમેવ તત્ ।
યજ્ઞોદાનં તપશ્ચૈવ પાવનાનિ મનીષિણામ ॥ (ગી. ૧૮-૫)

અર્થાત યજ્ઞ, દાન, તપ યે શુભકર્મ વિધ્ધાનોં કે લિયે ભી ત્યાજય નહીં હૈ. અપિતુ વિધ્ધાનોંકો ભી પાવન કરનેવાલે હૈં. વિદ્વાન કૌન હૈ. ગીતાજી કહતી હૈ.

યસ્ય સર્વે સમારંભાઃ કામ સંકલ્પ વર્જિતાઃ ।
જ્ઞાનાગ્નિદગ્ધકર્માણમ્, તમાહુ, પંડિતંઃ બુધાઃ ॥ (ગી. ૪-૧૯)

જ્ઞાનરુપી અગ્નિસે કર્મોંકી ફલાસક્તિ નષ્ટ હુઈ હૈ - એસે જ્ઞાનીજન પંડિત વિદ્વાન હૈં.

પ્રશ્ન : જિનકે અંતઃકરણ શુધ્ધ હોવેં ઉન્હેં કર્મ કરને કી આવશ્યકતા હૈં ?

શ્રી ગુરુદેવ : જી હાં. બરાબર આવશ્યકતા હૈ. ઉસકે લિયે ભી અપની અંતઃકરણશુધ્ધિ કાયમ સ્થાયી બનાયે રખનેકો નિષ્કામ કર્માચરણ કરના હી ચાહિયે. શુધ્ધ અંતઃકરણ નિષ્કામ હી હોતે હૈ. જબ તક શુધ્ધિ બની રહેગી તબ તક નિષ્કામ, નિસ્પૃહ રહેંગે. ઈસીલિયે શુધ્ધિકો સમ્હાલને કે લિયે કર્મોંકો કરના અનિવાર્ય હૈં.

કર્મોંકા ત્યાગ અપને સામનેસે હોકર કભી નહીં કરના ચાહિયે. પૂર્ણ બ્રહ્મજ્ઞકા ત્યાગ કર્મ કર દેતે હૈ. ઐસા પૂર્ણ બ્રહ્મજ્ઞીકા સ્થૂલ શરીર ૨૦-૨૧ દિનસે જયાદા ટિકતા હી નહીં હૈ. મહાનસે મહાન જ્ઞાની બ્રહ્મનિષ્ઠ મહાત્માઓંકે લિયે ભી કયોંકિ ત્યાગકા આદેશ કોઈ શાસ્ત્રમેં નહીં હૈ. ઉપનિષદકી એક કથા હૈ યાદ આઈ હૈ.

વિરોચન ઔર ઈન્દ્ર બ્રહ્મજ્ઞાનકે લિયે બ્રહ્માજીકે પાસ સમિત્પાણિ જાતી હૈ. અર્થાત હાથો મેં સમિધા, યજ્ઞાગ્નિ કે લિયે પવિત્ર કાષ્ઠ આદિ લેકર જાતી હૈ. કયોં લેકર જાતે હૈ ? શાસ્ત્રમેં કહા ગયા હૈ કિ આઠ સ્થલ પર ખાલી હાથ નહીં જાના. દો

(૧) દેવસ્થાનમેં યથાશકિત પત્રમ પુષ્પમ ફલં તોયમ્ ''કુછ ભી લેકર જાયે. (૨) કન્યાકે વહાં કભી ખાલી હાથ ન જાવે. (૩) બહનકે યહાં ભી કભી ખાલી હાથ ન જાવે. (૪) વિદ્યાગુરુ આચાર્ય કે યહાં ભી ખાલી હાથ ન જાવે. (૫) તિર્થસ્થાનમેં ભી ખાલી હાથ નહીં જાના. (૬) મન્ત્રોપદેશકા ગુરુદેવ - ઉનકે સમક્ષ તો લે જાને મેં કોઈ બાત શેષ નહીં રહતી હૈ. સબ કુછ લાયા જાતા હૈ. (૭) વૈદ્યકો ભી દેના પડતા હૈ. (૮) નૃપ-રાજા-શાસનકર્તાકો ભી દેના ચાહિયે.

અબ વિચાર કરિયે. ઉપયોગમેં ન આતી હો ઐસી વસ્તુ આપ મેરે સમક્ષ લાઓગે? નહીં ન ! ઈન્દ્ર ઔર વિરોચન બ્રહ્મવિદ્યાકી પ્રાપ્તિ કે હેતૂસે બ્રહ્માજીકે પાસ ગયે થે. બ્રહ્મવિદ્યાકે લિયે બ્રહ્મનિષ્ઠકે પાસ હી જાના પડેગા. બ્રહ્માજી બ્રનિષ્ઠ હૈ. ફિર ભી વે કર્માચરણ કરતે હી હોંગે, તભી તો ઈન્દ્ર વ વિરોચન સમિધા લેકર ગયે થે. તો સ્પષ્ટ હોતા હૈ કી બ્રહ્મજ્ઞાનીકે લિયે ભી કર્મોંકા ત્યાગ ધર્મ્ય નહીં હૈ. મૈં કહ સકતા હૂં કિ ૯૮૦૦૦ શ્રુતિયોંમેં સે ૯૪૦૦૦ - શ્રુતિયોં કર્મપ્રતિપાદન કરતી હૈ. ૪૦૦૦ જ્ઞાન પ્રતિપાદન કરતી હૈ.

ઉપાસના કર્મમેં હી નિહિત હૈ. ઈસીલીયે ઉપાસનાકો અલગ નહીં કહા ગયા હૈ. ઉપાસના ત્રિબિધ - (૧) જ્ઞાનોપાસના (૨) કર્મોપાસના ઔર (૩) ભકિત - પ્રેમોપાસના. જ્ઞાન યા કર્મ,

ઉપાસનાકે બિના કદાપિ નહીં હો સકતે હૈ.

પ્રશ્ન : કામના રહિત કર્મ કરના યહ કિસ પ્રકાર શકય હો સકતા હૈ.

શ્રી ગુરુદેવ : યહ બડે મહત્વકા પ્રશ્ન હૈ ભાઈ ! મૈં ભી માનતા હૂં કિ કામના રહિત કર્મ હો હી નહીં સકતે હૈ. મુઝે મેરે ઈસ નિશ્ચિય મેં કિંચિત માત્ર ભી શંકા નહીં હૈ, પરંતુ દૂસરે મહાનુભાવોં કા કહા હુઆ ઝુઠ હૈ ઐસા કહને કા મુઝે કોઈ અધિકાર નહીં હૈ.

ઉપાસના કર્મ કરોગે, જ્ઞાનકર્મ કરોગે તબ ભી ભીતરમેં યહ કામના તો હોગી કિ ભગવન અંત:કરણકો નિર્મલ કરેં, હમારી બુધ્ધિકો સદબુધ્ધિ કરે. આત્મકલ્યાણ કર્મ મેં ભી કલ્યાણકી કામના હૈ હી. ફિર ભી જપ, તપ આદિ શુભ કર્મોંકો ફલકી આસક્તિ સહિત કરને સે સ્વર્ગકી પ્રાપ્તિ હોતી હૈ વહ પ્રાપ્તિ કુછ અવધિ પર્યંતકી હોતી હૈ. શુભકર્મોંકા પુણ્ય ખતમ હુઆ કિ ફિર મૃત્યુલોકમેં. ફિર કર્મચક્કર મે. “જત તપ કરકે સ્વર્ગ કમાના, યહ હૈ કામ મજુરોંકા.” (લેકિન કરના સહી, લેતા કુછ નહી) અનહદ ધૂલમેં મસ્ત રહૈ હૈ, ઝગડા ઝાકર નૂરોંકા. ઈસીલિયે સર્વ શુભકર્મ અંત:શુધ્ધિ કે અર્થ કરના ચાહિયે.

સકામત્વ આત્મકલ્યાણકી ઈચ્છા હૈં. પુત્ર ધન, યશ કીર્તિકી ઈચ્છા મમત્વ હૈ. મમત્વ નહીં હોવે વહી નિષ્કામતા. બિના મમત્વકી ક્રિયા અર્થાત્ સમત્વપૂર્ણ નિષ્કામ ક્રિયા. મમેતિ બધ્યતે જંતુ: ન મમેતિ વિમુચ્ય તે ।

શબ્દ સ્પર્શ, રુપ, રસ ઔર ગંધ યે પાંચો ઈન્દ્રિયોંકે વિષયોમેં તથા તન્મત્રાઓંમેં કર્મ, અકર્મ ઔર વિકર્મ હૈ. પ્રત્યેક ક્રિયા તીન પ્રકારસે હો સકતી હૈ. કર્મસે પુણ્ય, અકર્મસે પાપ, ઔર વિકર્મસે પાપ-પુણ્ય કુછ નહી. ઉદાહરણાર્થ : રસેન્દ્રિ કર્મ :- પૂર્ણ પવિત્રતાસે ભોજન બનાયા જાયે, પ્રેમપૂર્વક હૃદયસે ભગવાનકો ભોગ લગાયા જાયે. ઉસ વકત પ્રાર્થના કિ હે ભગવાન, આપ કિતને દયાલુ હૈં જો મૈં આપકો ભોગ લગા પાયા હૂં - યહ આપકી અસીમ દયા હૈ, આપ ગરીબ નિવાજ હૈં. <u>રસેન્દ્રિયકા વિકર્મ :-</u> સૂટબૂટમેં ભોજન કરના, હોટલોમેં ભોજન કરના આદિ. ખાલી શૌકકે ખાતિર. ઈસમેં પાપ-પુણ્ય કુછ નહીં. <u>રસેન્દ્રિયકા અકર્મ :-</u> માંસાહાર, તમોગુણી આહાર, અતિઆહાર, અશુધ્ધ આહાર યે પાપપ્રદ હૈ. - અકર્મ હૈ. ઈસી પ્રકાર શ્રવણેન્દ્રિયકા કર્મ હૈં. - ભગવદ ગુણગાન, ભજન સંકીર્તન, સત્પુરુષોંકી વાણી સુનના, વિદ્વાનોંકી વાણી સુનના. શ્રવણેન્દ્રિયકા વિકર્મ હૈ - મનોરંજન કે લિયે સુના જાયે વહ કાનકા વિકર્મ હૈ. ઔર અકર્મ હૈ - નિંદા, ચુગલી, ઝગડા સુનના. નિકૃષ્ટ શ્રૃંગારકી બાતેં વ ગાને સુનના. યે પાપ હૈં. અશુભ હૈ.

ઈસ પ્રકાર સર્વ ઈન્દ્રિયોંકા સમઝિયે. શુમકર્મો કે અનુષ્ઠાનસે ક્રમશ: નિષ્કામતા હોતી હૈ વિકર્મકા પરિણામ કુછ નહીં, ઈસી લિયે નિરર્થક ઔર અકર્મકા પરિણામ દુ:ખ, બિમારી આદિ ભોગના પડતા હૈ.

કામના કા નાશ :

વિષયોંકે દર્શનસે, સુનને સે, જ્ઞાન સે - ઈચ્છા - સંકલ્પ - કામના ઉત્પન્ન હોતી હૈ.

ઈસસે ઉસકો પ્રાપ્ત કરને કી - ભોગનેકી ઈચ્છા સે પ્રયત્ન શુરુ હોતા હે.

વાસના સે સંકલ્પ ઔર સંકલ્પ કે પશ્ચાત બુધ્ધિ નિશ્ચય કરતી હે કિ સત્ય મેં હી વહ સુંદર હે, ઉસકો પ્રાપ્ત કરના હી ચાહિયે. ઈસ પ્રકાર મોહ ઉત્પન્ન હોતા હે. વિવેક હોવે તો મોહ ઉત્પન્ન નહીં હોતા હે.

તસ્માત્વમિન્દ્રિયાણ્યાદૌ નિયમ્ય ભરતર્ષભ ।
પાત્માને પ્રજહિ હ્યેનં જ્ઞાનવિજ્ઞાન નાશનમ્ ॥ (ગી.૩-૪૧)

"ઈસીલિયે જ્ઞાન ઔર વિજ્ઞાન યાને અનુભૂતિ અર્થાત સાક્ષાત્કાર દોનોંકા નાશ કરનેવાલા યહ કામકા હે અર્જુન તું નાશ કર." જિસ ક્રમસે કામકા વિકાસ હોતા હે, ઉસી ક્રમસે ઉસકો વશમેં કરને કો ભગવાન કહતે હે -

ઈન્દ્રિયાણિ પરાણ્યાદુરિન્દ્રિયેભ્ય: પરંમન: ।
મનસસ્તુ પરા બુધ્ધિર્યો બુધ્ધે:પરતસ્તુ સ: ॥ (ગી.૩-૪૨)

ઈન્દ્રિયોંકા પ્રેરક મન હે. મનમેં જો પ્રેરક બલ હે વહ મનકા નહીં હે અપિતુ આત્માકે સંપર્કકા પ્રેરક બલ હે. જિસ પ્રકાર લોહેકા ગોલા અગ્નિમેં ખુબ તપાયા હે તો ગરમ હોતા હે. લાલ અગ્નિ જૈસા પ્રકાશિત ભી હોતા હે. લેકિન યહ પ્રકાશ ઔર ગરમી ગોલેકે લોહેકી અપની નહીં હે. (વે તો અગ્નિ કી હી હે.)

ઈસી તરહ આત્મા કે ચૈતન્યસે મન પ્રકાશિત હોકર ઈન્દ્રિયોં કો વિષયોંકો ગ્રહણ કરને મેં પ્રેરિત કરતા હે. ઈસ મનસે બુધ્ધિ શ્રેષ્ઠ હે, કયોંકિ મનકી પ્રેરક બુધ્ધિ હે. મનસે ઉપર બુધ્ધિકા સ્થાન હે. ઘોડેકો ચલાનેવાલા સારથી હોતા હે ઈસી પ્રકાર મનકે ચલાનેવાલા બુધ્ધિ હે. જૈસી બુધ્ધિ હોતી હે ઉસીકે અનુરુપ મનકો પ્રેરણા દેતી રહતી હે ઔર વૈસે હી કર્મ મનકે દ્વારા ઈન્દ્રિયાં પ્રેરિત હોકર કરતી રહતી હૈં.

બુધ્ધિસે શ્રેષ્ઠ હૈં વહી પરમાત્મા હૈં. વો હો સાક્ષી હે, દ્રષ્ટા હે. ઈન્દ્રિય, મન, બુધ્ધિ સબસે નિસંગ નિર્વિકાર હે, "વહી આત્મતત્ત્વ મેં હે". ઐસા જબ જાનોગે તબ કામાદિકા નાશ હોતા હે.

એવં બુધ્ધે: પરં બુધ્ધ્વા સંસ્તભ્યાત્માનમાત્મના । (ગી. ૩-૪૩)

આત્મતત્ત્વકા અનુસંધાન કરકે કામાદિકા દૂર કિયા જાતા હે. કામાદિ જો હે વે બુધ્ધિસે આગે નહીં જા સકતે હે. બુધ્ધિકે ઉપર તો મૈ હૂં !!

અંત:કરણમેં રાગ હે. તબ તક શાંતિ નહીં હોતી હે. રાગ અજ્ઞાનકા ચિન્હ હે. જ્ઞાનીકો ભી રાગ હોવે ઔર તબ જ્ઞાનકા સ્મરણ કરે તો પાપકર્મ નહીં કરેગા. જબ અજ્ઞાન સ્થિતિ કરતા હે તબ રાગ ઉસ કામકે લિયે હી ઉદય હોતા હે. પરંતુ વિવેક જ્ઞાનસે સ્વસ્વરુપ કા લક્ષ્ય કરકે જ્ઞાની રાગકો હટા દેતે હે.

ભગવદ્ શરણાગતિસે કામાદિકો દૂર કીયા જા સકતા હે. સર્વમેં મેરે ઈષ્ટદેવ રામજી હી

વ્યાપ્ત હૈ તો મેં મેરે ઈષ્ટદેવકે ઉપર ક્રોધ કૈસે કર સકતા હૂં. મૈં મેરે રામકે પ્રતિ રાગદ્વેષ, મત્સર કૈસે કર સકતા હૂં ? "ઈસ પ્રકાર ઈષ્ટભાવના પ્રબલ કરો તો રાગાદિ કાદાદિક નાશ હો જાતે હૈં. સતત જાગ્રતિપૂર્વક, સાવધાની પૂર્વક મનકો નિહારતે રહના ચાહિયે. દુધ ચુલ્હે પર હૈ ઔર હમ ચમચ સે હિલાતે રહતે હૈં તબ તક દુધકે ઉપર આવરણ-મલાઈ નહીં હો સકતી હૈ. ઈસી પ્રકાર વિચાર-વિવેક રુપ ચમચ મિલાતે રહે તો કામાદિ રુપ આવરણ ઉદય નહીં હોતે હૈં.

અભય

દેખો "સ્વધર્મે નિધનં શ્રેય: પરધર્મો ભયાવહ: ॥" (ગી.૩-૩૫) કહા હે. ઔર ભી કહા હૈ :

સ્વેસ્વે કર્મણ્યભિરત: સંસિધ્ધં લભતે નર: (ગી. ૧૮-૪૫) જબ તક દેવી સંપતિ સાધ્ય નહીં હોતી હૈ તબ તક સંસિધ્ધિ કદાપિ પ્રાપ્ત નહીં હોતી હૈં. ઈસકે લિયે દૈવી સંપત્તિ અનિવાર્ય હૈં. ઔર દેવી સંપત્તિકી પ્રાપ્તિમેં સર્વપ્રથમ હે - અભય. કયોંકિ બિના અભયકે હમારી ક્ષુદ્રતા કે સામને હમ ટિક નહીં પાતે હૈ.

મનુષ્યકો અપને દોષ, અપરાધ વ નિર્બલતાકા ખ્યાલ હોને પર ભી ઉનકા સ્વીકાર કરનેકી ક્ષમતા નહીં હોતી હૈ તબ તક આત્મોન્નતિકા માર્ગ ઉસકે લિયે દૂર-દૂર રહતા હૈ. અભય તો જીવનકી સર્વપ્રથમ અનિવાર્ય આવશ્યકતા હૈ. ઈષ્ટદેવકે સ્વરુપ વિગ્રહોંમેં ભી ઉનકી અભય મુદ્રાકા ઉપાસકોં કો અભય પ્રાપ્તિ કે હેતુ હૈ. બિના અભયકે ઠોસ ક્રિયાશીલતા વ સત્યાચરણ હોતે હી નહીં હૈ.

ભગવાન કે હાથ મેં શંખ વ ચક્ર હૈ :

ભગવાનકે હાથમેં શંખ વ ચક્ર હૈ - ઉસકા અર્થ સમઝેં. શંખ કા અર્થ જ્ઞાન હોતા હૈ, કારણ કી શંખમેં શબ્દ રહા હુઆ હૈ શબ્દ કે દ્વારા જ્ઞાન હોતા હૈ. પ્રથમ જ્ઞાન ચાહિયે. જ્ઞાનસે જહાં કામ ન ચલે વહાં ભગવાનકા સુદર્શન ચક્ર ચાહિયે. ચક્રકા અર્થ શકિત હૈ, સત્તા હૈ, બલ હૈ, દંડ હૈ. સૃષ્ટિકી ઉત્પત્તિ વ સ્થિતિમેં શંખ વ ચક્રકા ઉપયોગ ભગવાન કરતે હૈ. ભગવદ ભવતોં કો ભગવાનકે અનુકુલ ચલના હોતા હૈ. ઈસલિયે અપને શરીર પર ભકતજન શંખ ચક્રકી મુદ્રા ચિહન લગાતે હૈ.

મસ્તક પર તિલક કરકે સુચિત કિયા જાતા હૈ કિ હમારે દિમાગ મેં જ્ઞાન હૈ. છાતી વ બાહુઓ કે ચિહનોં સે સુચિત કિયા જાતા હૈ કિ હમારે હૃદય વ બાહુ મેં બલ હૈ. ઈસલિયે જીંદગીકે પ્રત્યેક ક્ષણમેં જ્ઞાન વ શકિતકા ઉપયોગ હોના ચાહિયે. મહમદ પૈગંબર સાહબને જ્ઞાન ઔર શકિતકો કુરાન ઔર તલવાર કે રુપમેં ધારણ કિયે હૈ.

તુમહી ખુદ તુમ્હારે જયોતિષી બનો કર્મો કે દ્વારા

રાજકોટ, જન્માષ્ટમી - ૧૯૫૯, પ્રશ્ન - જયોતિષી ભી ભારતીય ઋષિમુનિઓકે રચિત એક સમ્યક શાસ્ત્ર હી હૈ. ફિર ભી જયોતિષ કે લિયે આપકા વિપરીત મત કયોં હૈ ?

શ્રી ગુરુદેવ : જયોતિષ કો એક શાસ્ત્રરુપમેં નિશ્ચિત માનતા હું. મેરા વિરોધ

જયોતિષશાસ્ત્ર કે લિયે નહીં હૈ. તુમ સમઝો. મૈં તો કહતા હૂં વહ જયોતિષ કે જ્ઞાતા કે લિયે. મેં નિશ્ચિત માનતા હૂં કિ ઈસ કાલમેં જયોતિષશાસ્ત્રકે સમ્યક જાનનેવાલે મિલના યહ અત્યંત દુર્લભ બાત હૈ.

ગ્રહોંકે વ રેખાઓં કે ફલાદેશકા જો શાસ્ત્ર લિખે ગયે હૈ વહ તો બિલકુલ સહી-સહી હૈ. ઉનકે જાનકર ઉસકો બરાબર સમ્યક પ્રકારસે જાનતે નહીં હોતે હૈ. ઈસીલિયે લોગોમેં જયાદા ભય, લોલુપતા ઉત્પન્ન હો જાતી હૈ. જિસકે પ્રભાવસે લોગોં કા બહુત પ્રકારસે અકલ્યાણ હોતે મૈંને અપની આંખો સે દેખા હૈ. મેં જો પોલિસકા દાખલા દેતા હું વહ સત્ય ઘટના હૈ. ઉસ લડકે કી માં ઈતની આશા વિશ્વાસકે સુંદર સ્વરુપનમેં થી ઔર ઉસકા લડકા જબ પોલીસ બના તબ માતાકો ઈતની ગહરી ચોટ પહુંચી થી કી તત્કાલ હાર્ટફેલ હો ગયા થા. માતાકે હૃદયમેં સે હાથકી ચિત્કાર નિકાલ ગઈ કી બસ જયોતિષી મહારાજને તો કૈસા કૈસા કહા થા કી તેરે પુત્રકા સબ કોઈ માનેંગે. તો કયા યહી આશય થા કિ મેરા પુત્ર પોલીસ બનેગા ઔર સડક પર હાથ દિખાતા રહેગા માત્ર ! ઔર ઉસકે હાથકા ઓર્ડર સબ કોઈ માનેગા.

ગ્રહોંકો પઢના યહ જટીલ કાર્ય હૈ. એક દુસરે ગ્રહોંકી એક દુસરે સ્થાન વિશેષસે કઈ વિભિન્ન પ્રકારકે ફલાદેશ લિખે હૈ. રેખાઓમેં ભી ચાહે કિતની ઉત્તમ પ્રકારકી રેખા હોવેં લેકિન ઉત્તમ રેખાઓંકે ફલકો નાશ કર દેનેવાલી ભી કઈ રેખાએં રહતી હૈ. ઈસ પ્રકાર યહ શાસ્ત્ર અત્યંત જટિલ હૈ. પૂર્વાપર સમ્યક પઢ લિયા જાયે તો હી સમ્યક ભવિષ્ય યા જયોતિષ સહી હો સકતા હૈ.

મૈં ભાવનગર કે શ્રીનાથપ્રસાદમેં ઐસે જયોતિષીકો મિલાહૂં. જો જયોતિષકે ગ્રહોં કો વ હસ્ત રેખાઓંકો બહુત હી સુક્ષ્મતાસે પઢ સકતે થે. આજ તક ઈતની સૂક્ષ્મતાસે જાનનેવાલા દૂસરા કોઈ મૈંને દેખા નહીં હૈ. ઉસકા નામ પ્રતાપ પંડયા હૈ. ઉસકા ધંધા જયોતિષ કા નહીં હૈ. રેલ્વે મેં નોકરી કરતા હૈ. પૂર્વજન્મોં કે સંસ્કાર હૈ. ઉસને મેરી મૃત્યુકા યોગ બતાયા થા. મેરે પૂછને પર રેખાઓંકા પૂરા ચિત્ર ઉસને લિયા થા.

મૈં તો કહતા હું કિ સબસે અચ્છે સહી જયોતિષી તો તુમ હી તુમારે ખુદકે હો. તુમકો લગેગા કિ મૈં તુમારા પ્રશ્ન છોડ રહા હું. નહીં, મૈં હંસી નહીં કરતા હૂં. સહી સહી કહતા હૂં. દેખો ! કર્મો કે સંસ્કારનુસાર આજ તો તુમારા જીવ હૈ - વહ બના હૈ. કર્મ કિતને પ્રકારકે ઈત્યાદિ પશ્નોંકે જવાબ તો મૈંને ઈન દોચાર દિનોં મેં હી દિયે હૈ જો આપને ભી સુના હૈ. અબ તુમ ક્રિયમાણ કર્મકે તો સ્વતંત્ર માલિક હો. યાની બહુત કુછ કર્મ તુમ ઈચ્છાનુસાર કરનેમેં સ્વતંત્ર હો.

ઐસે કર્મ કરો જો તુમારે લિયે ઉત્તમ ફલદાયક હોવે. શુભકર્મો કા ફલ નિશ્ચિત હી શુભ મિલેગા. યહ મૈં દાવેકે સાથ કહતા હૂં. ઐસા ભી નહીં હૈ કી શુભકર્મોકા ફલ મૃત્યુકે બાદ કે જન્માંતરમેં હી મિલતા હૈ. દેખો ! શુભ ઔર અશુભ કર્મ, દોનોં કે ફલ યહાં હી મિલતા હૈ. કોઈ તીવ્ર અશુભકર્મકા ફલ તો તીન દિનકે અંતર્ગત હી મિલ જાતા હૈ. મૈંને અનેક ઘટના ઐસી દેખી

હે. જિસમેં તીવ્ર અશુભકર્મકે ફલ તીન દિનોકે અંદર ભોગને પડે થે. ઉસી તરહ તીવ્ર શુભકર્મકા ફલ ભી તીન દિનમેં હી પ્રાપ્ત હો જાતા હે. જૈસે કી તુમને મોહકો ભલીભાંતી સમઝ લિયા, તો ઈસ શુભકર્મકે ફલરુપમેં તત્કાલ હી તુમ જીવનમુક્ત અવસ્થાકા આનંદ-સુખ પ્રાપ્ત કરોગે. તો ભાઈ ! તુમ હી ખુદ તુમ્હારે જયોતિષી બનો. અપને કર્મો દ્વારા જાન લો કિ તુમ્હારે જીવનમેં કિતને સુખ પ્રાપ્ત કરોગે, કિતને દુ:ખ પ્રાપ્ત કરોગે.

યોગીકી સામર્થ્યકી થાહ પાના અસંભવ હે :

ગોરખનાથ, ગહનીનાથ, નિવૃતિનાથ, રુપનાથ, જયોતિનાથ યે પાંચ યોગી શિષ્ય થે ગુરુ મત્સ્યેન્દ્રનાથકે. ગોરખનાથ વહી અસમંઝસમે ડૂબે થે કિ ગુરુ મત્સ્યેન્દ્રનાથજી કો કૈસે જગાયા જાવે ? વો સમઝતે થે કી ગુરુજીકો માયાવિનીને યોગભ્રષ્ટ કર દીયા હે, ફંસા દિયા હે. ઈસ ગહરે ઝટકેને ગોરખનાથજીકો ચકકરમેં ડાલ દિયા. કામદેશ પહુંચ કર ઉન્હોંને આહલેક જગાયા. જિસ વનમેં મત્સ્યેન્દ્રનાથજીકો રખા ગયા થા - ઉસકે ચારોં ઓર પાંચો નાથ-શિષ્ય નાદ-આલાપ લગતે રહે, તાકિ કિસી તરહ ભી ઉનકી આવાજ ગુરુકો સુનાઈ દેવેં.

ગોરખનાથજી ગાતે રહે - "જાગ-જાગ મછંદર ગોરખ આયા, જાગ-જાગ મછંદર ગોરખ આયા". ગુરુને આવાજ પહચાની તત્કાલ અર્ધનિંદ્રિત આંખે પૂરી ખુલ ગઈ. ગોરખકો પહચાન લિયા. ગહનીનાથ, નિવૃતિનાથ, રુપનાથ, જયોતિનાથકો ભી દેખે. સભી શિષ્ય સ્ત્રી વેષમેં થે. ઢોલક, તમૂરે, પરખાવજ આદિ વાદ્ય બજા રહેથે, નૃત્ય કર રહે થે. આલાપ-તાન ગાતે-ગાતે "જાગ મછંદર ગોરખ આયા" કી ધૂન દોહરાતે થે.

મત્સ્યેન્દ્રનાથ તત્કાલ ખડે હો ગયે. કમલપત્ર પરસે જલકી બુંદકી તરહ રાની ઔર ઉનકા પૂરા સમાજ બિછડ ગયા ઔર બસ ફિર કયા થા ? સિધ્ધ યોગીકી જમાત તો થી. સુક્ષ્મરુપ ધારણ કરકે વ્યોમમાર્ગસે નિકલ પહુંચે આશ્રમમેં. વહાં ગોરખનાથ આદિને ગુરુ મત્સ્યેન્દ્રનાથજીકો તો સમાધિસ્થ બૈઠે હુએ દેખા.

ગુરુને શિષ્યકા અહંકાર હટાયા. અપની સિધ્ધ દશા પ્રત્યક્ષ દિખા દી. કામાખ્યા દેશકી માયાવિનીમેં ભી નિર્લેપ, નિસંગ, નિર્દોષ થે, ઔર વહ ભી ગુરુકા પૂરા અસ્તિત્વ નહીં થા - કેવલ એક અંશ માત્ર હી થા. જો ગોરખનાથજીકો દિખાના ચાહતે થે. યોગીકી સામર્થ્યકી થાહ પાની સર્વથા અસંભવ હે. રાજકોટ સે હમ સબ શ્રી ગુરુદેવકે સાથ ૨૯-૮-૫૯ કો ભાવનગર પહુંચે- તીન દિન યહાં બિરાજે.

પ્રકૃતિ-આકૃતિ

સ્વભાવ અર્થાત મનકે વિચારોં વ ભાવનાઓં કા પ્રતિબિંબ અવશ્ય હી મુખ પર ઉઠતા હે. જૈસી પ્રકૃતિ અર્થાત મન અર્થાત સ્વભાવ હોતા હે વૈસે હી આકૃતિ હોતી હે. ઈસીલિયે ઈતને મનુષ્યોં મેં હર એકકી મુખાકૃતિ અલગ અલગ હૈં. ઔર ફિર, મુખાકૃતિ પર ભી જો પ્રતિબિંબ ઉઠા હુઆ હોતા હે વહ બિલકુલ સ્પષ્ટ દિખનેંમેં આ જાતા હૈં.

કિસીકો દેખકર હમારે મનમેં ફૌરન અનુકુલ યા પ્રતિકુલ ભાવ અનાયાસ ઉઠતા હે. દેખને પર હી ક્રોધા હે યા સંકુચિત વૃત્તિકા હે યા વિષયી હે યા હિંસકવૃતિવાલા હે યા સૌમ્ય

વૃતિવાલા હે યહ હમારા અંત:કરણ બહુત અગમ્યતાસે ભી અહેસાસ કર લેતા હૈ.

સજજનોંકી આકૃતિ ભી ભલી દિખાઈ દેતી હૈ. આંખ, નાક, કપોલ, લલાટ આદિ પરિણામમેં બડે ઔર વિશાલ હોતે હૈ જો સજજનોંકી ઉદારતા વ સજજનતાકો વ્યકત કરતે હૈ.

રાગ-દ્વેષ ક્રોધી ઔર વિવાદ વિરોધકી વૃત્તિવાલોંકી મુખાકૃતિ પર ઉન વૃત્તિયોંકી સંકુચિતતાકી છાપ રહતી હૈ. યે વૃતિયાં સામનેવાલોંકા અહિત કરને કે પહલે ઉનકો ધારણ કરનેવાલોંકા અહિત કરતી હૈ.

જો મન કાહુ સે ક્રોધ કરે પુનિ તો મન હોય તબ હી તદરુપા ।
"સુંદર" જો મન બ્રહ્મ વિચારત, તો મન હોત હૈ બ્રહ્મ સ્વરુપા ॥

નકારાત્મક વિચાર વ ભાવનાઓં સે મનુષ્ય કઈ રોગકા ભાજન બનતા હૈ. બીમારીકે કારણોં મેં પોષણ, જીવનકી રહનસહન, આનુવંશિક કારણ ઔર સ્વત: કે વિચાર-યહ ચાર મુખ્ય હૈ. ફિર પ્લેગ, મલેરિયા, ફ્લ્યુ આદિ પ્રદુષણકી દેન હૈ જો બિગાડનેવાલા ભી સમાજ હી દોષિત હૈ. ગંદેપનકો લેકર યે બિમારીયાં ફૈલતી હૈ.

દુસરોં કે પ્રતિ ક્રોધ, અભાવ, અપ્રેમ, ગુસ્સા, રાગ, વેર દ્વેષ, તિરસ્કાર (અસૂયા) આદિ ભાવ મનસે બિલકુલ નિકાલ દેના ચાહિયે. દયા, સહભાવ, પ્રેમ, માનવીયતા, હમદર્દ, સબ મેરે અપને હૈ. આદિ કોમલ પ્રેમપૂર્ણ રહોગે તો બિમારી ભી કોમલ હી જાયેગી. મન તંદુરસ્ત તો તન તંદુરસ્ત યહ ભૂલના નહીં. મનકો ગંદા મત રખો.

કશ્યપ ગોત્ર ક્યોં ?

આદિ કશ્યપ ઉતરાખંડમેં રહતે થે. દિતિ વ અદિતિ નામ કી દો પત્નિયાં થી. ઈનકે પુત્ર દેવ વ દાનવ હુયે. કશ્યપ મહર્ષિકો જહાં નિવાસ થા ઉસ પ્રદેશકે સમુદ્રકા નામ ભી કાશ્યપાયન હો ગયા.

પરશુરામજીકે ગુરુ ભી કશ્યપજી થે. જમદગ્નિ મુનિને અર્બુદાચલમેં પરશુરામજીકો ગુરુ કશ્યપજીકો સોંપા થા. કશ્યપજી અગ્નિકે ઉપાસક, મંત્ર-તંત્ર વ યોગકી શકિતયોંકે સ્વામી થે. ગુરુ કશ્યપજીને શિષ્ય પરશુરામજી સે ગુરુદક્ષિણામેં વચન લિયા થા કી તુમને મેરે સે કઈ વિદ્યાયેં ઔર સામર્થ્ય પ્રાપ્ત કિયા હૈ. તુમ અવતારી પુરુષ હો. તુમ્હે જગતકા કલ્યાણ કરનેકા હૈ. તુમ તેજસ્વી ઔર સમર્થ હો, પરંતુ સાથ હી ઉગ્ર ભી હો. ઈસલિયે વચન દો કિ તુમ અકારણ યુધ્દ નહીં કરોગે, હિંસા નહી કરોગે.

પરશુરામજીકા આશ્રમ રેવાકે તીર પર થા. એકબાર રાજા કાર્તવીર્ય પરશુરામજીકે પિતાજી જમદગ્નિ ઋષિકે આશ્રમમેં પહુંચે તબ ઋષિને રાજા ઔર ઉનકી ચતુરંગિની સેનાકા અચ્છી પ્રકારસે સ્વાગત કિયા. ઈસ પરસે રાજાકો વિચાર આ ગયા કિ તપોવનમેં પર્ણકુટિમેં રહનેવાલે ઋષિકે પાસ ઈતની સંપત્તિ કહાં સે આ ગઈ ? રાજાને ઋષિકો પૂછા તબ ઋષિને સત્ય બતા દિયા કી આશ્રમકી કામધેનુ ગાયકા સારા વૈભવ હૈ. રાજાને ઉસી ગાય કો માંગી, પરંતુ ઋષિને ના કહી કી ગૌમાતાકો મૈં કૈસે છોડ સકું ?

રાજાકે મનમેં કામધેનુકે બિના શાંતિ નહીં રહી ઔર કુછ દિનોં કે બાદ ઋષિકે આશ્રમ પર સૈનિકોં કે સાથ આકર જબરદસ્તીસે કામધેનુ લેના ચાહા તબ ઉસ લડાઈમેં પરશુરામ કે શસ્ત્ર પ્રહારસે રાજા કાર્તવીર્ય કી મૃત્યુ હો ગઈ ઔર સેના વાપિસ લૌટ ગઈ.

જમદગ્નિને પરશુરામકો આજ્ઞા દી કિ તુમારે હાથસે રાજાકી મૃત્યુ હો ગઈ હૈ. ઈસ પાપસે શુધ્ધ હોનેકે લિયે તુમ એકાંતમેં રહ કર તપ કર લો. પરશુરામજી તપ કરને કો ચલે ગયે. યહ જાનકર રાજા કાર્તવીર્યકા પુત્ર ફીર સે આશ્રમ પર સેનાકે સાથ ચઢ આયા ઔર જમદગ્નિકા વધ કિયા. આશ્રમકો લૂંટા, નષ્ટ ભ્રષ્ટ કિયા.

તબ પરશુરામજીકી માતાને પરશુરામજીકો બુલવાયા. ઉન્હોંને માતા ઔર આશ્રમકી બુરી હાલત દેખતે હી તિલમિલા ઉઠે ઔર તત્કાલ ઉન્હોંને પ્રતિજ્ઞા કી- ઈસ પરશુસે કાર્તવીર્યકે પ્રદેશકો મૈં ક્ષત્રિયસે રહિત કર દુંગા. ઔર ઉન્હોંને અંગ બંગ, કુતિપ્રદેશ, કલિંગ, વિદેહ, તામ્રવિત, આદિ-આદિ સભી પ્રદેશોંકો ક્ષત્રિયસે રહિત કર દિયા. બાદમેં પુન: તપકે લિયે ચલે ગયે.

દસ સાલકે બાદ પુન: ઉન્હોંને ક્ષત્રિયોંકા સંહાર કિયા ઔર પુન: તપમેં બૈઠે એસા ઉન્હોંને નિયમ હી બના લિયા. તબ બચે હુએ ક્ષત્રિય વીતીહોત્રકે સાથ કશ્યપજીકી શરણ મેં આયે ઔર સારી બાત કહી. મહર્ષિને અભય દિયા. પરશુરામજીકી તપમેં બૈઠે થે વહાં ''પહુંચે ઔર પરશુરામજી તપસે ઉઠે હી થે, ઔર પરશુ હાથમેં લેકર ક્ષત્રિયોંકા સંહાર કરનેકો જા રહે થે. ઉસી ક્ષણ કશ્યપજીને કહા મૈં આજ ફિરસે ગુરુદક્ષિણા લેનેકો આયા હૂં. તુમ પર નિયંત્રણ લાના જરુરી હો ગયા હૈ.

વિદ્યાઓંકા સામર્થ્ય પાકર ક્ષત્રિયોંકા સંહાર કર રહે હો વહ બંદ કર દો ઔર વિજયમેં પ્રાપ્ત કી હુઈ પૃથ્વી મુઝે દેદો. તુમ ભૃગુક્ષેત્ર છોડકર દક્ષિણમેં સહયાદ્રિ પર્વતમાલાકી ઓર રહકર વહાં કે લોગોંકો જાગ્રત ઔર પ્રબુધ્ધ કરો. તુમને ક્ષત્રિયોં કા સંહાર કર ડાલા હૈ તબસે શુદ્રોંને બ્રાહ્મણોંકો, ઔર વૈશ્યોંને શુદ્રોંકો પીડના વ લૂંટના શુરુ કર દિયા હૈ. અકેલે બ્રાહ્મણોંસે જગત વ્યાપાર ચલ નહીં સકતા યહ બાત તુમ્હારે ખયાલ મેં નહીં આઈ.

બ્રાહ્મણોઽસ્ય મુખમાસીદ્, બાહુ રાજન્ય: કૃત: ।
ઉરુ તદસ્ય યદ્વૈશ્ય, પદ્ભ્યાં, શુદ્રોઽજાયત ॥

બ્રાહ્મણ સંસ્કૃતિકે, સંસ્કારોં કે પ્રણેતા હૈ. મુખ બ્રાહ્મણ હૈ. મુખમેં પોષણ દેને, વ્યાપાર સે પ્રજાકો સમૃધ્ધ કરને, શુદ્રોંકો ખડા કરનેકે લિયે ક્ષત્રિયોંકી જરુરત હૈ.

બમ્બઈકે આસપાસકા પ્રદેશ પરશુરામજીકા ક્ષેત્ર હૈ. શ્રીકૃષ્ણ ઔર બલરામ પરશુરામજીકો ગોમાંતક - ગોવામેં મિલે થે.

કશ્યપજીને સર્વ પ્રજાઓં કો સંગઠિત કરકે પુન: નવનિર્માણ કિયા. ઉસ વક્ત ક્ષત્રિયવર્ગ નષ્ટ ઔર બ્રાહ્મણવર્ગ ભ્રષ્ટ હો ગયે થે. શુદ્ર નિરંકુશ હો ગયે થે. વૈશ્યવર્ગને અર્થોપાર્જનમેં નીતિધર્મકા ત્યાગ કર દિયા થા.

કશ્યપજીને સબકો અપને અપને સ્થાન પર, અપને અપને કાર્યમેં, નીતિધર્મસે લગે રહનેકો પુન: પ્રતિષ્ઠિત કર દિયા. ફિર સપ્તર્ષિયોંકો બુલાકર પૃથ્વીકો સાત હિસ્સોમેં વિભાજીત કરકે એક-એક ઋષિકો એક-એક હિસ્સા દે દિયા, ઔર કહા કિ મેરા કાર્ય પૂરા હો ગયા હૈ. મૈંને આપકે હાથોંમેં પૃથ્વી દે હૈ ઔર આપ ઉસકી રક્ષા કરેંગે. ઈસ પ્રકાર કશ્યપજીને પરશુરામજીસે પુન: ગુરુદક્ષિણા માંગકર પૃથ્વીકો પ્રાપ્ત કી, ફિર ઉસકો વ્યવસ્થિત કી, પ્રજ્ઞાઓંકો પુન: પ્રતિષ્ઠિત કી. કશ્યપજીને સર્વપ્રથમ વૈશ્યોંકો વ્યવસ્થિત, સંગઠિત કરકે ઉનકો કર્તવ્ય પાલનમેં લગા દિયા ઔર વૈશ્યવર્ગકો ખડા કર દિયા. બલવાન, વીર્યવાન, બનાયા. ઈસલિયે ગોત્રપતિ કશ્યપજી હૈ. કશ્યપ ગોત્ર હૈ.

વિચાર શકિત પ્રબલ હૈ

જયોં-જયોં તુમ તુમ્હારે વિચારોંકો શુધ્ધ કર પાઓગે ત્યોં ત્યોં તુમકો નિશ્ચિત સુખાનુભુતિ હોને લગેગી. મનકી મલિનતા મિટતી હૈ. ઉતનીહી સાથ હી સાથ ઈતની શુચિતા ભી હોતી જાતી હૈ. ઔર જયોં-જયોં યે દોનોં હોતે રહેંગે ત્યોં ત્યોં મન તુમ્હારે વશ અવશ્ય હોતા જાયેગા. ઔર ત્યોં ત્યોં તુમકો સુખદાયી વિચાર હી સ્ફુરિત હોતે રહેંગે.

વિચાર બદલના અથવા મનકો વશમેં લાના દુષ્કર પ્રતીત હોતા હૈ. લેકિન વાસ્તવમેં યહ અસાધ્ય નહીં હૈ. વર્તમાન કે તુમ્હારે વિચાર વ ક્રિયા કો તુમ સુખ દેનેવાલે વિચાર વ ક્રિયાઓમેં પલટ દો. વિચાર શકિત પ્રબલ સાધન હૈ મનુષ્યકા. ઈસલિયે જૈસા-તૈસા વિચાર કરના નહીં ચાહિયે. કયોંકી ઈસસે બડી ભારી હાનિ હોતી હૈ.

વિચારોંકી, ભાવનાઓંકી કમજોરી ઔર મલિનતા તુમ્હારે શરીર કો સ્વસ્થ નહીં રહને દેંગે. મનકે વિચારોં કી અસર શરીરસ્વાસ્થ્ય પર પડતી હી હૈ. શરીર કો ભી સ્વાસ્થ્ય વર્ધક ખાનપાન દેનેકા મનકો આદેશ દેના. નહીં તો શરીર રોગિષ્ટ હો જાયેગા. તન-મન દોનોંકો સમ્હાલ કર અપના લક્ષ્ય સાધ્ય કરના બુધ્ધિમાની હૈ.

મનુષ્યકા મન સતત સંકલ્પ વિકલ્પ કરતા રહતા હૈ ઔર મનુષ્યકો સતત સુચના દેતા રહતા હૈ. નકારાત્મક વિચારોંસે હંમેશા ભય, ડર બના રહેગા. અબ મેં ગરીબ , બીમાર હો જાઉંગા, લડકા અભી તક ભી બાહરસે નહીં આયા તો જરૂર ઉસકા એકસીડંટ હુઆ હોગા, આજ ભાવ કમ હો ગયા હૈ તો વ્યાપારમેં કયા હોગા ? આદિ નકારાત્મક વિચારોંકા પ્રભાવ જરૂર પડેગા. યહી તુમ નહીં માનોગે, પરંતુ હકીકત હૈ. વિચાર શકિત ચુંબકીય ઔર વિદ્યુતશકિત વાલી હૈ. તભી તો સિધ્ધ યોગીકી સામર્થ્ય યોગદર્શનમેં કહી ગઈ હૈ.

તુમ ભી સાધુ હો

રાજકોટમેં સમૂહ યજ્ઞોપવિત ઔર ૧૦૮ માનસ પારાયાણકે (૧૯૫૯) સમય મૈં બટૂકોકોં કુછ પૈસે આદિ ઉપહાર નહીં દે સકિ- ઈસમેં મનમેં કુછ રંજ સા હો ગયા. શ્રી ગુરુદેવકે પૂછને પર મૈંને કહા- સબ લોગ દેવે ઔર મૈ ન દૂ તો કૈસા લગે ?

શ્રી ગુરુદેવ :- યહી તુમ્હારા અહમ હૈ. સબકે સામને અપનેકો માલદાર દિખાના

ચાહતી હો, પરન્તુ સચમેં બતાઓ કિ તુમ્હારે પૈસે તુમ્હારે પાસ કિતને હૈ ? કયા તુમને એક પૈસા ભી આજ તક કમાયા હે ? તબ ફિર કિસકે પૈસેસે વ્યવહાર કરોગી ?

મૈ :- મૈને તો એક પૈસા ભી નહીં કમાયા હૈ યહ સત્ય હકિકત હૈ પરન્તુ ઉતની હી સત્ય હકિકત હૈ કિ મેરે પિતાજીકે કમાયે પૈસે હૈ - ઉસસે વ્યવહાર કયોં નહીં કિયા જાયે ?

શ્રી ગુરુદેવ :- અચ્છા, તબ તો વ્યવહારમેં હી જુટ જાઓ ન ? અબ ભી સમય હૈ. દેર નહીં હો ગઈ હૈ. પરમાર્થ (માર્ગ) મેં તુમ કુછ આગે નહીં ચલ ગઈ હૈ તો મેં ચાહતા હૂં કિ તુમ પુન: સોચ સમઝ કર નિશ્ચય કર લો.

દેખો તુમકો વ્યવહાર નહીં કરને સે દુ:ખ હોતા હૈ. કારણ કી તુમ્હારે અહમકો ચોટ પડતી હૈ કિ સબ કયા સોચેંગે સમાજમેં કિતના ઓછા (ન્યૂનતા) દિખેગા ?

મૈ જાનતા ઔર માનતા ભી હૂં કિ સમાજમેં ઈસ પ્રકાર વ્યવહાર હીન રહના દુ:ખદાયી હોતા હી હૈ. પરન્તુ યહ ધ્રુવ હૈ કિ યહ દુ:ખ કેવલ હમારે અહમકો લેકર હૈ. તુમ કહતી હો કિ તુમ્હારે પિતાકે કમાયે હુયે પૈસે હૈ. ઈતની સમઝદાર હોતે હુએ ભી તુમ જબ એસા કહ સકતી હો તબ વિચાર આતા હૈ કિ અહ્મ કિતના જટિલ હૈ. ઐસે અહમકે સાથ ભજન સાધન કયા હો પાયે ? તુમ સોચો તો કુમુદ તુમ્હારે પિતા કોન ? કિતને જનમકે ? ઔર કબ તક કે? ઔર ઉસકે પૈસે પર તુમ તુમ્હારે અહમકી પૂર્તિ કરોગી ?

ઠીક હૈ કરો, ઔર તો મૈં કયા કહૂઁ ? પરન્તુ નિશ્ચય કર લોગી તો હિત હોગા. યા તો પરમાર્થ માર્ગકે નિયમોંકા પાલન કરો યા ફિર વ્યવહાર માર્ગકે. દોનો મેં પૈર રખના યહ તો બૂડનેકા તરીકા હૈ. દો નાવમેં ધરે પૈર તો ડૂબનેકા પૂરા મૌકા હૈ.

મૈંને બટુકો આદિ કિસી કો કુછ ભી નહીં દિયા. મનમેં સંકોચ તો જરુર બના રહા. ચાર દિન પશ્ચાત- શ્રી ગુરુદેવને પૂછા :- હા. કુમુદ ફિર તુમને કયા દિયા થા ? મૈ :- કુછ ભી નહીં દિયા.

શ્રી ગુરુદેવ :- અરે કુછ ભી નહીં દિયા ? તબ ફિર સબકે સામને તુમ્હારા ગૌરવ કયા રહા? તુમ્હે કિતની શર્મ લગી હોગી ? મૈં :- જી હાં મૈં સહીમેં બહુત હી શર્મિન્દા તો હુઈ ફિર ભી આપ કી ઈચ્છાઅનુસાર કરનેકી દ્રઢતા રખકર મૈં બૈઠી રહી.

શ્રી ગુરુદેવ :- દેખો કુમુદ ! ઈતની દ્રઢતા હૈ તો ઔર ભી દ્રઢતાકી પુષ્ટિ હોતી જાયેગી ઔર અહમ પતલા પડતા જાયેગા. ફિર ઐસી શર્મ સહન કરની જૈસા નહીં રહેગા. અભી તો અહમ પુષ્ટ હૈ ઈસલિયે શર્મિન્દા હુઈ, ઔર શર્મકો સહના પડા. અહમ જબ પતલા પડેગા તબ શર્મ કે સ્થાન પર એક મસ્તી ઔર એક પ્રકારકા ગૌરવ સહજ બનેં રહેંગે. તબ એસી કોઈ શર્મકા ખ્યાલ તક નહીં આયેગા. વિચાર હીં નહીં આયેગા કી લોગ કયા સોચેંગે. જિસ પ્રકાર થોડે ધનસે જયાદા ધનકી પ્રાપ્તિ હો સકતી હૈ ઉસી પ્રકાર થોડી દ્રઢતાસે જયાદા દ્રઢતાકી પ્રાપ્તિ અવશ્ય હોતી હૈ. થોડે અંશમેં ભી, પરંતુ સહી સત્યાતાપૂર્વક હોની ચાહિયે. દેખો ના ! મૈં ભી સબકે બીચમેં બૈઠા હૂ, ફીર ભી ખાલી હાથ બૈઠા હૂ, ઔર કિસકો કુછ રુપિયા આદિ નહીં દિયા. કહા સે દૂઁ. મેરે પાસ હૈ હી નહીં. મૈને તો એક પૈસા કમાયા નહીં હૈ.

આપકે પાસ તો કિતને રુપિયેકે ઢેર હોતે હૈ - તો યહ આપકી કમાઈ નહીં હૈ તો કયા હૈ. ?

શ્રી ગુરુદેવ :- નહીં કુમુદ. ઐસા કભી ભૂલ કરકે ભી નહીં સમઝના. યેજો ઢેર લગતે હૈં - યે તો દરિદ્રનારાયણ ભગવાનકે લિયે હૈ. મેરી કમાઈ નહીં (હૈં). ન મેરે લિયે હૈ. યે તો ગરીબોકા, અભાવગ્રસ્તોકા હૈ. ઈસમેંસે એક પાઈ ભી મેરે લિયે નહીં (સ્વરચિત પૈસેકા દોહે આપ બોલે).

મૈં :- આપ તો સાધુ હૈ. તો આપકો લેને-દેનેકા વ્યવહાર કરનેકા હોતા ભી નહીં.

શ્રી ગુરુદેવ :- તુમ ભી તો સાધુ હી હો. મૈ તો વેશધારી સાધુ હું. ઘર ત્યાગ કિયા હૈ. બસ ઈતના હી. તુમ્હારે ભી તો ઘર હૈ નહીં. તુમ તો આનંદ પરમાનંદ ધામકે વાસી હો. દેખો તો ભગવાનને તુમ્હેં કિતના ઉત્તમ આશ્રમ સ્થાન દે દિયા હૈ. આનંદ-પરમાનંદાશ્રમ. ઈસકે આગે ફિર સચ્ચિદાનંદાશ્રમ, બસ. (મેરી માતાજીકા નામ આનંદબહન ઔર પિતાજીકા નામ પરમાનંદભાઈ હૈ. ઈન્હિંકે લક્ષ્યમેં શાયદ શ્રી ગુરુદેવને "આનંદપરમાનંદાશ્રમ" કહા).

જ્ઞાન ઔર ભકિત

શ્રી ગુરુદેવ :- ધર્મ તે બિરતિ યોગ તે જ્ઞાના. જ્ઞાન મેક્ષપદ વેદ બખાના. પ્રથમ ધર્માનુષ્ઠાન કરેં ઉસસે વિરતિ નિર્વેદ હોયે. તત્પશ્ચાત્ વૈરાગ્યપુર- સર યોગસાધન કર યોગ દ્વારા જ્ઞાન ઉત્પન્ન હોનેસે મોક્ષ હોતા હૈ. "ઋતે જ્ઞાનાન્તમુકિત :" અર્થાત જ્ઞાનકે બિના નહીં હોતી હૈ. જ્ઞાનસે મોક્ષ હોતા હૈ. યહ વેદકા સિધ્ધાંત હૈ. વેદ ભગવાનકી આજ્ઞા રુપ હૈ. ઈસમેં સંદેહ નહીં. પરંતુ જાતે બેગિ દ્રવૌં મે ભાઈ સો મમ ભગતિ ભકત સુખદાઈ." ગીતાજીમેં ભી કહા હૈ.

મામૈવ યે પ્રપદ્યન્તે માયામેતા તરન્તિ તે (૭-૧૪)
માં ચ યોઽવ્યભિચારેણ ભકિતયોગેન સેવતે (૧૪-૨૬)
ભકત્યા ત્વનન્યયા શકય અહમેવંવિધોઽર્જુના ।
જ્ઞાતું દ્રષ્ટું ચ તત્ત્વેન પ્રવેષ્ટું ચ પરંતપ ॥(૧૧-૫૪)

અર્થાત :- મેરી હી પ્રપતિ કરકે મેરી માયાકો તર સકતા હૈ. હમકો વ્યભિચાર રહિત ભક્તિયોગ દ્વારા જો ભજતા હૈ વહી ત્રિગુણાત્મિકા માયાકો અતિક્રમણ કર બ્રહ્મપદવી પર અધિષ્ઠિત હોતા હૈ. અનન્ય ભકિત દ્વારા મૈં જાના જા સકતા હૂં, તત્ત્વસે દેખા જા સકતા હું ઔર પ્રાપ્ત ભી કિયા જા સકતા હું અર્થાત્ મોક્ષ પ્રાપ્ત કરા સકતા હૂં. ભાગવતમેં કહા હૈ, મેરે ભજનકો છોડકર સાલોકયાદિ ચતુર્ધા મુક્તિકો દેને પર ભી નહીં લેના ઈસીકા નામ ભક્તિયોગ હૈ. ઉસી ભક્તિયોગ દ્વારા ત્રિગુણાત્મિકા માયાકો અતિક્રમણ કર મેરે ભાવકો પ્રાપ્ત હોતા હૈ.

જ્ઞાન તથા ભકિત (ઈન દોનોં કા) કા સ્વરુપ કરણ વ્યુત્પતિ તથા ભાવવ્યુત્પતિકે દ્વારા-સાધન ઔર સિધ્ધ રુપસે, દો પ્રકાર કે શાસ્ત્રોમેં પાયે જાતે હૈ. "જ્ઞાયતે અનેનેતિ જ્ઞાનમ્" ઈસ કારણ વ્યુત્પતિ દ્વારા સાધનરુપ જ્ઞાનકા બોધ હોતા હૈ. ઔર "જ્ઞપ્તિર્જ્ઞાન" ઈસ

ભાવવ્યુત્પતિ દ્વારા સિધ્ધજ્ઞાનકા બોધ હોતા હૈ. "વિજ્ઞાન યજ્ઞં તનુતે" અર્થાત વિજ્ઞાનેન યજ્ઞં તનુતે સાધનરુપ જ્ઞાન કહા હૈ ઔર "વિજ્ઞાનમાનન્દ બ્રહ્મ ઈસ શ્રુતિમેં વિજ્ઞાન સ્વરુપ બ્રહ્મ હૈ યહ સિધ્ધજ્ઞાન કહા જાતા હૈ. ઈસી પ્રકાર ભકિત ભી સાધન તથા ફલરુપા માની જાતી હૈ. ભજયતે સેવ્યતે ભગવાન અનયા ઈતિ ભકિત :. ઈસ કારણ વ્યુત્પતિ દ્વારા સાધના ભકિત કહી ગઈ હૈ. દૂસરી "ભજનં ભકિત:" કો ભાવવ્યુત્પતિ દ્વારા ફલરુપા ભકિત કહી ગઈ હૈ. ગીતાજીમેં ભી હૈ :- મદ્‌ભકિત લભતે પરામ્.

સાધન તથા ફલરુપા ભકિત અપરા-પરા દો પ્રકારકી માની ગઈ હૈ. ભકિતયોગ તથા જ્ઞાનયોગ દોનોં મુકિતકે સાક્ષાત સાધન હૈ. ઈન દોનોંકા સાધન કર્મયોગ હૈ.

ભકિત કે સ્વરુપમેં દો ભેદ હૈ -(૧) વૈધી ઔર (૨) રાગાત્મિકા. વિધિ સાધ્યા ભકિત વૈધી ભકિત હૈ. પ્રેમલક્ષણા ભકિત રાગાત્મિકા હૈ. ઈન દોનોંમેં સાધન તથા ફલરુપસે દો ભેદ પાયે જાતે હૈ.

નારદ ભકિતસૂત્રમેં રાગાત્મિકા ભકિતકા સ્વરુપ ઈસ પ્રકાર હૈ :- "સા કસ્મિન પરમેશ્વરે પ્રેમરુપા" પરમેશ્વર કે વિષયમેં પ્રેમરુપા ચિત્તવૃતિકો ભકિત કહતે હૈ. "અમૃત સ્વરુપા ચ," અર્થાત ઉસકા નાશ નહીં હોતા.

શાણ્ડિલ્ય ભકિતસૂત્રમેં ઈસકો ઈસ પ્રકાર લિખા હૈ :- "સા પરાનુરકિત રીશ્વરે". "તત્ત્સંસ્થસ્યામૃત ત્વો પદેશાત્." પરમેશ્વરમેં અતિશય અનુરાગ હોનેકો ભકિત કહતે હૈ. ઉસ સ્થિતિ પર અધિષ્ઠિત અધિકારીકો અમૃતત્વ વિધાન કિયા ગયા હૈ.

સ્વામી મધુસુદન સરસ્વતીને ભકિતકા સ્વરુપ ઈસ પ્રકાર લિખા હૈ :- ભગવદ ધર્મકે અનુષ્ઠાન દ્વારા સર્વેશ્વરમેં દ્રવિભાવકો પ્રાપ્ત હુઈ ધારાપ્રવાહ મનોવૃત્તિ ભકિત કહી જાતી હૈ.

ભાગવતમેં કપિલ ભગવાનને કહા હૈ કિ હમારે ગુણોકો શ્રવણ માત્રસે મનોવૃતિ નિરુધ્ધ હોકર સર્વાન્તર્વન્તી મેરેમેં ઈસ પ્રકાર અચલ હો જાય કિ જિસ પ્રકાર ગંગાકા જલ સમુદ્રમેં જાકર અચલ હો જાતા હૈ. યહી નિર્ગુણ ભકિતકા લક્ષણ હૈ. ઈસ પ્રકારકી મનોવૃતિ જિસકી હોતી હૈ વહી ઉત્તમ ભકત કહા જાતા હૈ.

ગીતાજીમેં કહા હૈ :- "મય્યાવેશ્ય મનો યે માં નિત્યયુકતા ઉપાસતે." તીવ્ર ભકિતયોગકે દ્વારા મનકો સ્થિર કર મેંરેમે અર્પણ કર દેતા હૈ વહી ઈસ લોક મેં પરમકલ્યાણકો પાતા હૈ. મનોવૃતિકે આકાર (પ્રકાર) તીન કહે ગયે હૈં- (૧) સ્નેહરુપા - નિમ્નગામિની હૈ. (૨) શ્રધ્ધારુપા - ઉર્ધ્વગામિની હૈ. (૩) પ્રેમરુપા - સમાનગામિની હૈ. ઈન તીન પ્રકારકી વૃતિયોંકા પરિણામ અવલંબનાધીન હોતા હૈ. જૈસે કિ દારા, પુત્ર, ગૃહ, ધન આદિકે સંબંધમે અવાલંબનકો પરિણામી હોને સે મનકી વૃત્તિયોમેં ભી પરિણામ હોતા રહતા હૈ. અવલંબન અનિત્ય હોનેકે કારણસે તથા અવલંબનકે વિનાશ હોને પર મનોવૃતિ દુખરુપા હો જાતી હૈ.

યદિ અવિનાશી સચ્ચિદાનંદ ઘનમૂર્તિ ભગવાનકે મનોવૃતિકા અવલંબન હો જાયે તો વહી મનોવૃતિ તદાકાર હો કર નિત્યસુખ સ્વરુપતાકો પ્રાપ્ત હો સ્થિર હો જાતી હૈ.

અત: ભાગ્યવાન ઉપાસક સબ અવલંબનોસે મનોવૃત્તિકો હટાકર કેવલ ભગવત નામ રટતા હુઆ નિત્યાનંદ સ્વરુપ પરમાત્માકો અવલંબન બનાતા હે. અવિનાશી સ્વરુપ પરમેશ્વરકી ઔર અનુરાગ પ્રવાહકો પ્રવાહિત કરતા હુઆ મનોવૃતિકે સાથ આપ ભી ઉસી પ્રવાહમેં બહકર પરમાનંદ સ્વરુપતાકો પ્રાપ્ત કર લેતા હે. જિસ પ્રકાર નદિયોકી ધારા બહતી હુઈ સમુદ્રકો પ્રાપ્ત હોકર સ્થિર હો જાતી હે, વહી દશા ઉપાસકોંકે મનોવૃતિકી હો જાતી હે.

માનસજીમેં કહા હે- "સબ કર મમતા તાગ બટોરી । મમ પદ મનહિં બાંધ બરિ ડોરી ॥" રાગાત્મિકા ભકિતકા સ્વરુપ સુતીક્ષ્ણજીમેં ચરિતાર્થ હુઆ હે. નારદ ભકિતસૂત્રમેં હે :- વિધિ સાધ્યમાના વૈધી સોપાનરુપા. વિધિ યુકત સાધના હો જિસકી, ઉસકો વૈધિ ભકિત કહતે હે. જિસ પ્રકાર મકાનમેં ઉપરકે કમરેમેં જાનેકે લિયે સોપાન સાધનભૂત સહાયક હોતા હે - ઉસી પ્રકાર ભક્તિકી ઉન્નત ભૂમિકા પ્રાપ્ત કરનેકે લિયે સોપાનરુપા વૈધિ ભક્તિ હે.

આચાર્યોપદેશાનુસાર વિધિ-નિષેધકો સમઝકર તદનુસાર ભકિતકે વિવિધ અંગોકો નિયમિત સાધન દ્વારા પૂર્તિ કરતા હુઆ ઉત્તમ સાધક ભકિતકે ઉન્નત રાજયમેં પ્રવેશકી યોગ્યતા પાતા હે. સાધના ભકિતકે બિના ફ્લરુપા પરાભકિતકી ચરમ સીમા પ્રાપ્ત નહીં હો સકતી. સાધનરુપા ભકિત ઉસે કહતે હે કિ જિસમેં પરમાભકિતકી પ્રાપ્તિ હોય. માનસજીકે અરણ્યકાંડ મેં સાધનરુપા ભકિત કહી હે. "ભકિતકે સાધન કહૌ, બખાની. સુગમ પંથ મોહિં પાવહીં પ્રાની." આદિ. ઈન સાધનોકે અન્તરમેં શ્રવણાદિ નવધા ભક્તિકા વર્ણન આયા હે. ભાગવતમેં ભી નવધા ભક્તિકા પ્રમાણ હે.

શ્રવણં કીર્તનં વિષ્ણો: સ્મરણં પાદ સેવનમ્ ।
અચનં વન્દનં દાસ્યંસખ્યમાત્મનિવેદનમ્ ॥

<u>શ્રવણ :-</u> જહાં ભગવદ ગુણ શ્રવણકા યોગ હોવે વહાં હી ભકતોકો રહના ચાહિયે. કૈસા હી સુખદ સ્થાન કયોં ન હો, કિન્તુ ભગવદગુણ શ્રવણકો યોગસે રહિત હો તો ઉસ સ્થાન પર ભકતોકો રહના ઉચિત નહીં હે. <u>કીર્તન :-</u> કીર્તન ઉસકો કહતે હે જિસમેં વિવિધ પ્રકારકે વાદ્યવાદનયુકત વિવિધ પ્રકાર ઉચ્ચસ્વરસે સમ્મિાલત હોકર ભગવતકે યશકો ગાન કિયા જાય. કીર્તનકે પ્રભાવસે હરિ શીઘ્ર હી ભકતોંકે હૃદયાવિષ્ટ હો જાતે હે - ભકતોકે હૃદયકે અઘ સમુહકો વિનાશ કર દેતે હે, ઈતના હી નહીં, પ્રત્યુત કીર્તન સ્થલી પર સ્વયં આકર સ્થિત હો જાતે હે - ઐસા ભાગવતમેં હે. <u>સ્મરણ :-</u> ભગવાનકે ગુણોકો શ્રવણકર, ગાન કરતે હુએ, ઉન્હી ગુણોંકે આધાર પર અનુક્ષણ ચિન્તનકો સ્મરણ કહતે હે. સ્મરણ કરનેવાલે ભકતોંકે લિયે ભગવાન અતિ સુગમ હો જાતે હે. <u>પાદસેવને :-</u> અર્થાત ચરણ સેવા પદોદક ભી ચરણામૃત કહા જાતા હે - ઉસકે સેવનસે અનેક જન્મોકે કિયે પાપોં કા પ્રક્ષાલન હો જાતા હે પાદસેવનકો પાદુકાપૂજન ભી કહા જા સકતા હે.

પ્રભુકરિકૃપા પવિરી દીન્હીં । સાદર ભરત શીશ ધરિ લીન્હી ॥

<u>અર્ચન :-</u> ભગવત્પ્રતિમા પૂજનકો અર્ચન કહતે હે. અર્ચનકે પ્રભાવસે ભકતોકે હદયકી સર્વ વાસના નિવૃત હો જાતી હે. અષ્ટધા પ્રતિમા પૂજન કા પ્રમાણ શ્રુતિ તથા નારદ

પંચરાત્રાદિ ગ્રંથોમે હૈ. ભાગવતમેં ભી હૈ. શિલા, લકડા, લોહ, મનોમયી, મણિમયી આદિ આઠ પ્રકાર પ્રતિમાકે હૈ. વંદન :- અર્થાત્ પ્રણામ. ભગવદ ચરણકા ઉદેશ્ય લેકર જૈસે કૈસે ભી પ્રણામ કરનેસે ઉસી ક્ષણ અમંગલ નાશ હો જાતા હૈ. તથા મંગલકી વૃધ્ધિ હોને લગતી હૈ. દાસ્ય :- દાસ્યભાવ ઉસકો કહતે હૈ કિ સર્વ સંપતિ પ્રભુકી હૈ, મૈં ઉનકા દાસ હૂં. ભરતજી ઔર અંબરીષજીકા ચરિત્ર ઈસકા દૃષ્ટાંત હૈ. સખ્ય :- સખ્યભાવ ઉસકો કહતે હૈ કિ આત્માકો પરમાત્માકા સખા નિશ્ચય કર એક પ્રાણતારુપકી પ્રીતિ ઉનકે ચરણોમેં કરે. ઈસકે ઉદાહરણમેં નરનારાયણકે અવતાર કૃષ્ણ તથા અર્જુનકી પ્રીતિ કહી ગઈ હૈ. અપની ઔરસે દાસ્યભાવ હૈ. પરંતુ સ્વામીકી ઓરસે સખ્યભાવ સુગ્રીવાદિમેં સ્પષ્ટ હૈ. માનસજીમેં હૈ- એ સબ સખા સુનિય મુનિ મેરે. ભયે સમર સાગર કહં બેરે ॥ આત્મનિવેદન :- ઉસે કહતે હૈ કી આત્મા તથા આત્મિય સર્વ વસ્તુ ભગવાનમેં સમર્પણ કરકે અહંતા મમતા સે શૂન્ય હો જાના. ભાગવતમેં કહા હૈ કી શરીરસે, મનસે, વાણીસે, ઈન્દ્રિયોંસે, બુધ્ધિ, આત્મા, પ્રાણસે અનુસૃત સ્વાભાવસે જો કુછ કિયા જાય સબ પરમાત્મામેં સમર્પણ કર દેવે ઔર યહ ભી નિશ્ચય કરેં કિ મૈ અપના કુછ નહીં સમર્પત કરતા હૂં. સર્વ વસ્તુ સ્વામીકી હી હૈં. ઈસ પ્રકાર સર્વસમર્પણ કર પુન: કુછ ચાહતા ભી નહીં - વહી ઉત્તમ ભકત કહા જાતા હૈ.

ઉત્તમ ભકત ભગવાનસે અન્ન, પાન, ધન, વસ્ત્ર, આયુ, આરોગ્ય, આદિ વિપત્તિમે ભી નહીં માંગતા હૈ. ભગવાન ઉસકો બિના માંગે હી સબ દેતે હૈ. નારદ પંચરાત્ર સંહિતોમેં કહા હૈ કિ અભકતોંકો નિત્ય માંગને પર ભી મૈં કુછ નહીં દેતા હૂં. ઔર ભકતોકો બિના માંગે હી સર્વવસ્તુ દેતા હૂં. અનિષ્ટ વસ્તુ ભકતો કે લિયે માંગ ને પર ભી નહીં દેતા હૂં. નવધા ભકિતકે અંતિમ તીન અંગ - સખ્ય, દાસ્ય ઔર આત્મનિવેદન, રાગાત્મિકા ઔર વૈધિ દોનો (ભકિત) મે પાયે જાતે હૈં. કયોંકિ ઈન ભાવો કા ઉદય રાગાત્મિકાકે સંધિમે હોતા હૈ. વૈધિ ભકિતકા અધિકારી :- માનસજીમેં ૧૪ અધિકારી બતાયે હૈ. “જિનકે શ્રવન સમુદ્ર સમાના”-સે લગાકર

જાહિ ન ચાહિય કબહું કછુ, તુમ સન સહજ સનેહ ।
બસહુ નિરન્તર તાસુ ઉર, સો રાઉર નિજ ગેહ ॥

વૈધિ ભક્તિકા ફલ પરાભક્તિકી પ્રાપ્તિ હૈ. ઈસકો હી પરમ પુરુષાર્થ શાસ્ત્રોંમેં વિધાન કિયા હૈ. માનસજીમેં રાગાત્મિકા ભક્તિકા સ્વરુપ સુતીક્ષણજીકે પ્રસંગકે દ્વારા અભિવ્યક્ત કિયા ગયા હૈ. સૂત્રરુપમેં ભી કહા ગયા હૈ. જૈસે કિ- “મિલહિં ન રઘુપતિ બિનુ અનુરાગા । કિયે કોટિ જપ યોગ વિરાગા ॥”

“અનુરાગ” નામ રાગાત્મિકાકા હૈ. વૈધિ ભક્તિકા ફલ ભગવત્ પ્રાપ્તિ હૈ, પરંચ રાગાત્મિકાકે સંધિમેં હી હોતા હૈ. વૈધિ ભક્તિકા ફલ ભગવત્ પ્રાપ્તિ હૈ, પરંચ રાગાત્મિકાકે બિના ઉસકી સિધ્ધિ નહીં હોતી. વૈધિ ભક્તિકે અંતિમ તીન અંગ- દાસ્ય, સખ્ય, આત્મનિવેદનકા અનુષ્ઠાન રાગાત્મિકાકી સંધિમેં હી હોતા હૈ. યે તીન અંગ અંતરંગ હૈ. ઈનમેં બહિર્વસ્તુકી આકાંક્ષા નહીં

રહતી. યે કેવલ આત્મભાવનારુપ હૈં. ઉસી ભાવનામેં ભક્ત અપનેકો સર્વથા ભૂલ જાતા હૈ. કેવલ સ્વામીકી પ્રસન્નતાકો હી અનુભવ કરતા હૈ.

જિસ પ્રકાર સમુદ્રગામિની નદિયોંકા નામરુપ તબ હી તક રહતે હૈં કિ જબ તક વે સમુદ્રમેં મિલે નહીં જાતી. સમુદ્રમેં મિલનેકે પશ્ચાત્ કેવલ સમુદ્રકા હી નામરુપ રહતા હૈ ન. ઈસી પ્રકાર તત્વ વિવેકી રસિક શિરોમણી ભક્ત, પ્રાકૃત નામરુપસે રહિત હોકર દિવ્યરુપ હો જાતા હૈ. જિસ પ્રકાર માતા-પિતા બાલકકે લિયે, અપને સુખકો વિસર્જન કર દેતા હૈ, અપનેકો ભૂલ જાતે હૈં, ઉસી પ્રકાર પ્રેમી ભક્ત પ્રિયતમ પ્રભુકે અનુરાગમેં અપના સુખ વિસર્જન કર દેતા હૈ, અપનેકો ભૂલ જાતા હૈ. સ્વયમ્ પ્રિયતમકા બન જાતા હૈ. આત્મા-આત્મિય દોનોંકો ભગવાનમેં નિવેદન કર અપની દેહાદિ સંપત્તિકો ઉસીકા માનતા હૈ.

ભાવનાયુક્ત ભગવદ ભક્ત અપની સર્વ ચેષ્ટાકો, સર્વસંપતિકો અપને પ્રિયતમ પ્રભુકી હી નિશ્ચય કરતા હૈ. નારદભક્તિસૂત્રમેં રાગાત્મિકા ભક્તિકા સ્વરુપ ઈસ પ્રકાર હૈ. "રસાનુભાવિકા ડઽન્દ શાન્તિદા રાગાત્મિકા" અર્થાત્ પરમાત્માકા અનુભવ કરાતી હુઈ આનંદ શાંતિ પ્રદાયિની ભક્તિ રાગાત્મિકા કહી જાતી હૈ.

ભગવાનકે પ્રતિ પ્રેમા ભક્તિકે લિયે શ્રવણ-કીર્તનાદિ વિધિકી આવશ્યકતા તબ તક રહતી હૈ કિ જબ તક ભક્તકી દશા પતિપરાયણ (પતિપ્રાણા સતી) સતિ સ્ત્રીકે રુપમેં ન હો જાવેં. વો ઈસ અવસ્થિતિ પર પ્રતિષ્ઠા પા લે, પીછે ઉસકો કોઈ કર્તવ્યતા નહીં રહતી. પ્રેમાનુબધ્ધ હૃદય ઉનકે ચરણકમલકો સ્મરણ કરતા અહર્નિશ આનંદ સિંધુમેં નિમગ્ન રહતા હૈ. દુઃખ રહિત સુખ-શાંતિકી જયોત્સ્ના સદા પ્રફુલ્લિત રહતી હૈ. ગીતાજીમેં કહા હૈ- સુખમાત્યન્તિકં યત્તદ્ બુધ્દિગ્રાહ્ય મતીન્દ્રિયમ્ ॥ ૬-૨૧ ॥

"મૈં જપયજ્ઞ હૂં," ભગવાન-

રાજકોટ ૩-૯-૫૯, એક સપ્તાહ કે અખંડ નગર સંકીર્તન વ આશ્રમમેં અખંડ નામધૂનકી પૂર્ણાહૂતિ આજ શ્રાવણી અમાવસ્યાકે દિન હુઇ. હજારો ભાવિકોંકી ઉપસ્થિતિ હૈ.

પૂર્ણાહૂતિકે ઉપલક્ષ્યમેં શ્રી ગુરુદેવને કહા- આપ સબને નગરકીર્તન તથા નામધૂન નિર્વિઘ્નતાપૂર્વક ઔર આનંદપૂર્વક સંપન્ન કિયે. યહ ભગવાનકી મહતી કૃપા પ્રસાદ હૈ. ભગવાનકી અત્યંત કૃપાસે હી યહ મંગલ કાર્યક્રમ પાર હુઆ હૈ. ક્યોંકિ ભગવતકૃપા બિના નામસ્મરણમેં ઈતના રસ, ભાવ વ આનંદ હોતે નહીં હૈ.

હમારે મસ્તિષ્ક તર્ક વ શંકાસે ભર ગયે હૈં. ઈસ કારણ ભગવાનમેં શ્રધ્ધા, પ્રેમ નહીં હોતે હૈ. વરના નિશ્ચિત બાત યહી હૈ કિ સર્વ યજ્ઞોમેં, સર્વયોગમેં સર્વ ભક્તિમેં શ્રીનામસુમિરન કા વિશિષ્ટ સ્થાન હૈં. 'યજ્ઞાનામ્ જપયજ્ઞોઽસ્મિ ॥ યજ્ઞ માત્ર વિષ્ણુ ભગવાનકા સાક્ષાત્ સ્વરુપ હૈ ફિર ભી ભગવાન "મૈં જાપયજ્ઞ હૂં" ઐસા કહકર નામજપકી અપૂર્વ મહતાકા નિર્દેશ કરતે હૈં. નામસ્મરણ સર્વ શ્રેષ્ઠ યજ્ઞ હૈં. "નહિં કલિ કર્મ ન ભક્તિ વિવેકુ । રામનામ અવલંબન એકુ ॥" કલિકાલમેં વિશિષ્ટ પ્રકારકે કર્મ, ભક્તિ, તપસ્યા, જ્ઞાન આદિ શક્ય નહીં હૈ. કેવલ રામનામ હી

એકમાત્ર અવલંબન હૈ. નામજાપ જીવનકે કલ્યાણકો મુખ્ય સાધન હૈ. જીવનમેં સુખપ્રાપ્ત કરનેકા અત્યંત સરલ સાધન હૈ. સુખ દો પ્રકારકે- (૧) ઈહલૌકિક અર્થાત્ પુત્ર, ધન, ઈત્યાદિ (૨) પારલૌકિક-ભગવત્પ્રાપ્તિકે પરમસુખ પરમાનંદકી પ્રાપ્તિ. રામનામમેં યે દોનોં પ્રકારકે સુખ દેનેકી પરમ સામર્થ્ય હૈ. ભોગ ઔર મોક્ષ દોનોંકી પ્રાપ્તિ કરાનેવાલા રામનામ હૈ.

તેષાં ભુક્તિ: ચ મુક્તિ: ચ ભવિષ્યતિ ન સંશય: ।
રામેતિ રામભદ્રેતિ રામચંદ્રેતિ વા સ્મરન્ ॥
નરો ન લિપ્યતે પાપૈ: ભક્તિમ્ મુક્તિમ્ ચ વિંદતિ ॥

નામ પ્રેમીકો ભોગવૈભવ વ મોક્ષ મિલતે હૈ- ઈસમેં સંદેહ નહીં. નામપ્રેમી પાપોંસે લિપ્ત નહીં હોતા. વહ સાંસારિક સુખ વ મુક્તિ દોનોંકો પ્રાપ્ત કરતા હી હૈ.

વિચારોં તો કિતની અમાપ સામર્થ્ય નામમેં હૈ. તભી તો ભુક્તિ ઔર મુક્તિ- પરસ્પર વિરોધી હોને પર ભી નામકે પ્રભાવસે દોનોં સાથ રહતી હૈ. જૈસે જનકરાજા ઉદાહરણ હૈ. ''ભોગ જોગમેં રાખ્યો ગોઈ ॥ ભોગમેં ભી જોગ ઔર જોગમેં ભી ભોગ. ત્રિગુણાતીત અવસ્થા ભોગોંમેં ભી ભગવત્ક્રિયા- ભગવદાનુસંધાન. નિષ્કર્મ કિ રામનામ હી કાલિકાલમેં એકમાત્ર સરલ સીધા સાદા ઉપાય હૈ. જો કિ હમ સબને ઈસ પ્રકાર કિયા હી હૈ. સંકીર્તનકી પૂર્ણાહૂતિ હોતી હૈ, પરંતુ હમેં તો નિત્યપ્રતિ, નિયમપૂર્વક નામસ્મરણ કરનેકા દ્રઢ સંકલ્પ લેકર હી પૂર્ણાહૂતિ કરની ચાહિયે.

પ્રયાગજીભાઈને ઉપસ્થિત હજારોં ભાવિકોંકો પ્રસાદ પાનેકી પ્રાર્થના માઈકકે દ્વારા કી. સુનતે હી શ્રી ગુરુદેવને માઈકમેં કહા કિ દેખો, અભીતક રામનામલડુકી બાત હોતી થી. દો ક્ષણમેં હી પ્રભાવ દેખો. અબ ઠોંસ લડુ પ્રસાદકી બાત હોતી હૈ. સમય બહુત હો ચૂકા હૈ. આપ સબ પ્રસાદ પાનેકો બૈઠિયે. જમનાદાસભાઈકા યે પૌરસાદ હૈ. ભાઈઓં, માતાઓં, સબકો આમંત્રણ હૈ. સબકો બુલાતે હૈં.

બિનુ હરિ ભજન ન ભવ તરિય

જેહિ જાને જગ જાઈ હેરાઈ । જાગે યથા સ્વપ્ન ભ્રમ જાઈ ॥
તો સપને સિર કાટે કોઈ । બિનુ જાગે દુ:ખ દૂર ન હોઈ ॥

બોમ્બે, રામમહલ ૫-૯-૫૯, જ્ઞાન મોક્ષ પદ બેદ બખાના શ્રુતિ આદિ પ્રમાણોંકો લેકર વેદાન્તી કહતે હૈં કિ જ્ઞાન હી સે મુક્તિ પ્રાપ્ત હોતી હૈ. ક્યોંકિ યહ સંસાર અવિદ્યાકૃત એવં ભ્રમાત્મક હૈ. જબ જ્ઞાનોદય હોતા હૈ, તબ ઈસકા વિનાશ સ્વયં હી હો જાતા હૈ. જૈસે સીપમેં ચાંદીકા ભ્રમ ઉસ સમય અપને આપ નષ્ટ હો જાતા હૈ જિસ સમય સીપકા યથાર્થ જ્ઞાન પ્રાપ્ત હોતા હૈ.- રજત સીપ મહં ભાસ જિમિ, યથા ભાનુકર બારિ. સંસાર બંધનસે છૂટ જાના, મુક્તિ પ્રાપ્તિકો સબ આચાર્યોને જીવકે લિયે પરમ પુરુષાર્થ માના હૈ. વેદાન્તિયોંકો એક સમુદાય જ્ઞાનકો હી મુક્તિકા સાધન માનતા હૈ. યહ જ્ઞાન હૈ- બ્રહ્મ ઔર જીવકી એકતાકા. ઈસ જ્ઞાનકા

વેદાન્તશાસ્ત્રકા અધિકારી વહી હૈ જો સાધન ચતુષ્ટય સમ્પન્ન હૈ.

સાધન ચતુષ્ટય

(૧) નિત્યનિત્ય વસ્તુ વિવેક, (૨) ઈહામુત્રાર્થ ફલ ભોગ વિરાગ, (૩) ષટ્સમ્પતિ (સમ, દમ, ઉપરતિ,સમાધાન, તિતિક્ષા, શ્રધ્ધા), (૪) મુમુક્ષુત્વ

જિસકે પાસ યે ચારોં સાધન સામગ્રિયાં હોગી વહી પુરુષ જ્ઞાની હોગા. ઔર ઉસે હી મોક્ષ પ્રાપ્તિ હો સકેગી. લેકિન યહ સિધ્ધાંત માનસકારકા નહીં હૈ.

બારિ મથે બરુ હોઈ ધૃત સિકતા તે બરુ તેલ ।
બિનુ હરિ ભજન ન ભવ તરિય, યહ સિધ્ધાંત અપેલ ॥

અપેલ માને અખંડનીય. ગોસ્વામીજીકા મત હૈં કિ સંસાર તરનેકા ઉપાય હરિભક્તિ હી હૈ.

રાકાપતિ ષોડશ ઉવૈ, તારાગણ સમુદાય ।
સકલ ગિરિન્હ દવ લાઈયહિ બિનુ રવિ રાત ન જાઈ ॥
તૈસેહિ બિનુ હરિ ભજન ખગેશા । મિટહિં ન જીવ કેર કલેશા ॥

ભ્રમ કિસકો ?

(૧) રજજો યથાઽહેભ્રમ: (૨) રજત સીપમહં ભાસ જિમિ (૩) યથા ભાનૂકર વારિ (૪) જો સપને સિર કાટે કોઇ, ઈત્યાદિ.

રસ્સીમેં સર્પકા ભ્રમ, સીપમેં ચાંદીકા ભ્રમ, સૂર્યકી કિરણોમેં જલકા ભ્રમ, તથા સ્વપ્નમેં નિજ શીશ કાટે જાનેકા ભ્રમ મનુષ્યોમેં હોતા હૈ- વૈસા હી ભ્રમ અદ્વૈતવાદિયોંકે અનુસાર બ્રહ્મમેં માના જાતા હૈ. ક્યોંકિ ભ્રમાર્વિષ્ઠાન બ્રહ્મ હૈ. બ્રહ્મકે અતિરિક્ત કોઈ પદાર્થ હી નહીં હૈ. કિન્તુ ઈસ ધારણાકે નિતાન્ત પ્રતિકૂલ ગોસ્વામીજીને બ્રહ્મકો ન માનકર જીવકો માના હૈ. હરષ વિષાદ જ્ઞાન અજ્ઞાના । જીવ ધર્મ અહમિતિ અભિમાના ॥ તાત્પર્ય કિ ભ્રમ જીવકો હોતા હૈ- બ્રહ્મકો નહીં.

ભ્રમ ક્યા હે ? ભ્રમ વહ હૈ જિસસે જીવકો અહમતાકા વિકાસ ઔર મમતાકા આરોપ હોતા હૈ. જીવ અપનેકો બ્રહ્મસે પૃથક્ સમઝકર અપને સ્વત્વકા અનુભવ કરને લગતા હૈ. ગોસ્વામીજી ઈનકો મિથ્યા માનતે હૈં, કિન્તુ વૈસા નહીં જૈસા અદ્વૈત સિધ્ધાંતવાદી સમઝે બૈઠે હૈ. અદ્વૈતવાદીયોંકે મતાનુસાર મિથ્યાકી પરિભાષા ત્રિકાલ સત્તા શૂન્યત્વ હૈ- અર્થાત્ જિસકી ત્રિકાલમેં ભી સત્તા ન હો. જો ન તો કભી હુઆ, ન હૈ ઔર ન હો. પરંતુ માનસકાર એક 'પદાર્થમેં દૂસરે પદાર્થકી પ્રતીતકા હોના મિથ્યા સમઝતે હૈ. માનસકારકે ઈસ સિધ્ધાંતકા સમર્થન મહાભારતમેં ભી પાયા જાતા હૈ. વહાં કહા ગયા હૈ કિ શુધ્ધ સચ્ચિદાનંદ ઈશ્વરકા અંશ જીવ અપનેમેં દેવત્વ ઔર મનુષ્યત્વાદિકા જો અભિમાન રખતા હૈ વહી ભ્રમ હૈ. ઈસી વિષયકો વિષ્ણુ પુરાણમેં સ્પષ્ટતમ કરતે હુએ લિખા હૈ-

યન્મુહુર્ત્ત ક્ષણં વાપિ વાસુદેવં ન ચિન્તયેત્ ।
સાહાનિ: તન્મહચ્છિદ્રં સાભ્રાંતિ સાત્યતિક્રિયા ॥

ઈસી ભ્રમકી નિવૃત્તિકે લિયે ભગવદ ભજનકી આવશ્યકતા સમઝી ગઈ હૈ. ભ્રમ ઔર નિર્વિશેષ બ્રહ્માત્મૈક્ય વાક્યજન્ય જ્ઞાન માત્રસે ભ્રમકી નિવૃત્તિ હોતી નહીં હૈ.

વાક્યજ્ઞાન અત્યંત નિપુણ ભવપાર ન પાવૈ કોઈ ।
નિશિ ગૃહમધ્ય દીપકી બાતન્હિ, તમ નિવૃતિ ન હોઈ,
અસ કછુ સમુઝિ પરત રઘુરાયા (વિનય-૧૨૩)

વાક્યજન્ય જ્ઞાનસે મુક્તિ વૈસે પ્રાપ્ત નહીં હો સકતી જૈસે અન્ધેરે ઘરમેં બૈઠા હુઆ કોઈ પુરુષ પ્રકાશકી બાતેં કરકે ઉજેલા ચાહેં. પ્રકાશ તો તભી હોતા હૈ કિ જબ વહાં દીપક જલાયા જાતા હૈ.

જબ લગિ નહિં નિજ હરદિ પ્રકાશા અરુ, વિષય આસ મન માંહી ।
તુલસીદાસ તબ લગિ જગયોનિ ભ્રમત સપનેહુ સુખ નાંહી ॥ વિનય ૧૨૩ ॥

જબ ઉપાસનાત્મક જ્ઞાન દ્વારા જીવકે હૃદયમેં ભક્તિયુક્ત જ્ઞાનકા ઉદય હોગા તભી જીવકો છુટકારા મિલતા હૈ- જૈસે કિ- “વિજ્ઞાય પ્રજ્ઞાં કુર્વીત” (બૃ.૩ ૬/૨૧) યહાં વિજ્ઞાય શબ્દકે પીછે પ્રજ્ઞાં કુર્વીત કહા હૈ. “અનુવિદ્ય વિજાનાતિ” (છાં.૩.૮/૧૨/૬) યહાં અનુવિદ્યકે પીછે વિજાનાતિ કહા હૈ. યે શબ્દ કુછ વિશેષતા દિખાનેકે હેતુ કહે ગયે હૈં. વિશેષતા યહી હૈ કિ ધ્યાનોપાસનાદિ શબ્દ વાચ્ય જ્ઞાનસે મુક્તિ પ્રાપ્ત હોતી હૈ. નિદિધ્યાસન ધ્યાનકો હી કહતે હૈં.

ગોસ્વામીજીને કહા હૈ- ''જ્ઞાન મોક્ષપ્રદ બેદ બખાના'' અર્થાત્ જ્ઞાન શબ્દસે ઉસી જ્ઞાનકા બોધ હોના ચાહિયે જિસે વેદને કહીં આરંભમેં વંદન ઔર ઉપસંહારમેં ઉપાસના શબ્દોંસે વ્યક્ત કિયા હૈ. ઔર કહીં કહીં પર આરંભમેં ઉપાસન ઔર ઉપસંહારમે વેદન શબ્દો દ્વારા વાક્ય કહા ગયા હૈ.

છાંદોગ્ય ઉપનિષદમેં જાનશ્રુતિ ઔરકમુનિકા સંવાદ દેખના ચાહિયે. વસ્તુકે યથાર્થ સ્વરુપ જાનનેકો હી જ્ઞાન કહા જાતા હૈ.

જાને બિનુ ન હોય પરતીતી । બીનુ પરતીતી હોઈ નહીં પ્રીતી ॥
પ્રીતિ બિના નહિ ભક્તિ દ્રઢાઈ જિમિ ખગેશ જલકી ચિકનાઇ ॥

જ્ઞાન હુયે બિના વિશ્વાસ નહીં હોતા, વિશ્વાસ હુયે બિના અનુરાગ નહીં હોતા, અનુરાગ હુયે બિના દ્રઢ ભક્તિ નહીં હોતી. જ્ઞાન ગૌણ હૈ. જ્ઞાન સહયોગી સાધન હૈ, મુખ્ય ભક્તિ હૈ. જ્ઞાનકા પ્રયોજન ઈસલિયે હૈં કિ ઉસકે દ્વારા જીવકો પાઁચ પદાર્થોંકા યથાર્થ બોધ હો.

(૧) ઉપાસ્યદેવકે સ્વરુપ (૨) નિજ સ્વરુપ (૩) સાધન સ્વરુપ (૪) ફલ પ્રાપ્તિ, ઈનકે સ્વરુપ (૫) ફલ પ્રાપ્તિકે પ્રતિ બંધકે સ્વરુપ શ્રીરામ લક્ષ્મણ સંવાદમેં યહી બાત કહી હૈં- કહહુ

જ્ઞાન વિરાગ અરુ માયા । કહહુ સો ભક્તિ કરહુ જેહિ દાયા ॥

ઈશ્વર જીવહિં ભેદ પ્રભુ, સકલ કહહુ સમુજાય ॥
જાતે હોય ચરણ રતિ, શોક મોહ ભ્રમ જાયે ॥

"જ્ઞાન, વૈરાગ્ય, માયા, જીવ, ઈશ્વર આદિ પાંચ પદાર્થોકા વર્ણન કર મુઝે ઈસલિયે સમઝાઈયે કિ જિસસે શોક, મોહ, ભ્રમ, આદિકા નાશ હો ઔર મેરા અનુરાગ આપકે ચરણોમેં દ્રઢ હો. જ્ઞાનકા, મોક્ષકા અધિકારી જીવતત્વ હૈ.

જીવતત્વ

ઈશ્વરઅંશ જીવ અવિનાશી । ચેતન અમલ સહજ સુખરાશી ॥

જીવ ચેતન હૈં, વિકાર રહિત હૈં ઔર સુખકા સમૂહ હૈ. ઉસકા સહજ સ્વભાવ (સ્વરુપ) સુખમય હૈ. અંશો, નાના વ્યપદેશાત- બ્ર.સૂ. ૨/૩/૪૨

મમૈવાંશો જીવલોકે જીવભૂત: સનાતન: (ગીતાજી- ૧૫-૭)

ભગવાન કહતે હૈં કિ જીવ હમારા અંશ હૈ, સનાતન હૈ. મન, આદિ ૬ ઈન્દ્રિયા જીવકે સાથ રહતી હૈ. જબ કોઈ જીવ એક શરીર ત્યાગ કર દૂસરા શરીર ધારણ કરતા હૈ તબ ભી યે ઈન્દ્રિયાં જીવકે સાથ-સાથ વૈસી હો જાતી હૈ જૈસે પવન પુષ્પકે ગંધકો લેકર ઉડ જાતા હૈ- યથા- મન: ષષ્ઠાનીન્દ્રિયાણિ પ્રકૃતિસ્થાનિ કર્ષતિ ॥ ૧૫-૭ ॥

શરીરં યદવાપ્નોતિ યચ્ચાપ્યુત્કામતીશ્વર: ।
ગૃહીત્વાનિ સંયાતિ વાયુર્ગન્ધાનિવાશયાત્ ॥ ૧૫-૮ ॥

છ: ઈન્દ્રિયા યે હૈં- મન, શ્રોત્ર, ચક્ષુ, રસના, ત્વક, ઘ્રાણ. મનકે સહારે શેષ પાંચ ઈન્દ્રિયોંકિ દ્વારા યહ જીવ વિષયોંકા ભોક્તા હોતા હૈ. જીવ ઈશ્વરકી પરા પ્રકૃતિ અર્થાત્ પરાશક્તિ ચેતનરુપ હૈ. પૃથ્વી, જલ, અગ્નિ, પવન, આકાશ, મન, બુધ્દ્ધિ, અહંકાર- યહ અષ્ટધા પ્રકૃતિયાં અપરાશક્તિ અર્થાત અચેતનરુપા હૈ. પંચભૌતિક શરીર ક્ષેત્ર હૈ, ઈસકો જાનનેવાલા ક્ષેત્રજ્ઞ હૈ ઉસકા નામ જીવ હૈ-

ઈદં શરીરં કૌન્તેય ક્ષેત્રમિત્યભિધીયતે ।
અતદ્યો વેત્તિ તં પ્રાહુ: ક્ષેત્રજ્ઞ ઈતિ તદ્વિહિ: ॥ (૧૩-૧)

વિશિષ્ટાદ્વૈતકે અનુસાર પુરુષ તીન પ્રકારકે માને ગયે હૈં. ક્ષર, અક્ષર ઔર ઉત્તમ. પ્રકૃતિ સંબંધી પુરુષકો ક્ષર કહતે હૈં. પ્રકૃતિ વિમુક્ત પુરુષકો અક્ષર કહતે હૈ. ક્ષર-અક્ષર દોનોંસે ભિન્ન ઉત્તમ પુરુષકો પરમાત્મા કહતે હૈં. (૧૫-૧૬-૧૭)

પરા અપરા પ્રકૃતિકો શક્તિયાં કહતે હૈ- ભગવાનકી યે દો શક્તિયાં હૈ. પરા-ક્ષેત્રજ્ઞ નામક જીવ હૈ. અપરાકો અષ્ટધા પ્રકૃતિ કહા હૈ. તૃતિયા શક્તિ કર્મ સંજ્ઞકા હૈ. ઈસીસે લપટી હુઈ ક્ષેત્રજ્ઞ નામ્નિ જીવશક્તિ પ્રાણધારિયોંમેં ન્યૂનાધિક રુપસે દીખ પડતી હૈ. ઉસી કર્મજ્ઞકા શક્તિ દ્વારા જીવકો સમસ્ત સાંસારિક તાપોંકા અનુભવ હુઆ કરતા હૈ.

બાલક જો અગલા ભાગ હે ઉસકા સૌ ટુકડા કરકે એકકો પુન: સૌ ટુકડે કરને પર જિતના વહ એક ભાગ હો ઉતના હી પરિમાણ જીવાત્માકા લિખા હૈ, ઔર વહ અનંત, અસંખ્ય હૈ. જીવ અણુ પરમાણ હોતે હુએ ભી સમસ્ત શરીરમેં વ્યાપ્તા હૈ. જીવ અપને ધર્મભૂત જ્ઞાન કરકે શિરસે પૈરોં તક સર્વાંગમેં વ્યાપ્તતા હૈ. જિસ પ્રકાર પ્રજજવલિત અગ્નિસે સહસ્ત્ર: વિસ્ફુલિંગ અગ્નિરુપ કણ નિર્ગત હોતે હે, ઈસી પ્રકાર અક્ષર બ્રહ્મસે વિવિધ જીવ ઉત્પન્ન હોતે હૈ. પુન: બ્રહ્મ હી મેં લય હો જાતે હૈ. જીવ બ્રહ્મકા અંશ હૈ, ચેતન, શુધ્ધ, સુખસ્વરુપ હૈ. બ્રહ્મકા વિશેષણ વાસ્તવિક તત્વ જીવ હૈ. ઈસકા અપૃથક સિધ્ધ સંબંધ શરીર-શરીર રુપસે માના જાતા હૈ. બ્રહ્મ શરીરી ઔર જીવ શરીર હૈ.

જીવમેં અહં ભાવકા વિકાસ ઔર વિલય આદિ તથા સાન્ત હૈ. તમોગુણકી અંતિમ અવસ્થા- મહાપ્રલયકી અવસ્થાસે પ્રકૃતિકા જબ રજોગુણકી ઔર પ્રથમ પરિણામ હોતા હૈ, ઉસ સમય પ્રકૃતિ તત્વમેં જો ચેતનાશક્તિકા આભાસ ઉદય હોતા હૈ. વહી જીવમેં અહંભાવકા વિકાસ હૈં.

જીવ પ્રથમ સંચિતકર્મ રુપા અવિદ્યાસે આચ્છન્ન હોનેસે અપને યથાર્થ સ્વરુપકો પ્રકટ નહીં કર સકતા. પ્રકૃતિ અપની ક્રમોન્નતીશીલ ગતિકે અનુસાર, અવિદ્યા રાજયસે વિદ્યા રાજયકી ઔર જિતની અગ્રસર હોતી જાતી હૈ, પ્રકૃતિ પ્રતિબિંબિત વહ ચેતનાશક્તિ ભી ઉતની હી અવિદ્યા મોહસે નિર્મુક્ત હો અપને સ્વરુપકે જ્ઞાનકો પ્રાપ્ત કરતી જાતી હૈ. યહી જીવોંકી પ્રકૃતિ પ્રવાહમેં ક્રમોન્નતિકા નિયમ હૈ.

ઈસ પ્રકાર, પ્રકૃતિકે ઉર્ધ્વગતિકે સાથ જીવ અપને યથાર્થ સ્વરુપકા જ્ઞાન લાભ કબ કરતા હૈ કિ જબ પ્રકૃતિ અપને સાત્વિક પ્રવાહકે અંતમેં પહુંચકર શુધ્ધ સ્વરુપ ચેતના શક્તિમેં લય હો જાતી હૈ. ઉસી સમય પ્રકૃતિકે આવરણસે નિર્મુક્ત જીવાત્મા ભી અપને સ્વરુપકા અનુભવ કર લેતા હૈ. ઔર ઉસકો ઉસી સમય યહ જ્ઞાન પ્રાપ્ત હો જાતા હૈ કિ હમ નિત્ય, શુધ્ધ, બુધ્ધ, મુક્ત સ્વભાવ હૈ. ઔર ઉસ સમય નિર્વિકાર પૂર્ણજ્ઞાનમય સચ્ચિદાનંદ ઈશ્વરસે ઉસમેં કોઈ ન્યૂનતા નહીં રહતી, કિન્તુ તત્સાદ્રશ્ય હો જાતા હૈ. જો કુછ ભેદકા ભાવ ઉસકે ભીતર અબ તક થા સો કેવલ પ્રકૃતિકે દ્વારા ધર્મભૂત જ્ઞાનકે આવૃત રહનેસે થા. પ્રકૃતિ નિર્મુક્ત ચેતન ઈશ્વર સદૃશ હો જાતા હૈ.

બસ ! ઉસી સમય જીવ અપને સ્વરુપકો જાનકર યહ કહ સકતા હૈ કિ “અહં બ્રહ્માસ્મિ”, તત્વમસિ, સોઽહમ્ આદિ ઐક્ય પ્રતિપાદક વેદમંત્રોકી ચરિતાર્થતા જીવ નિજભાવમેં કર સકતા હૈ.

શબરીજીકા અનુરાગ

ગોસ્વામીજીને શબરીબાઈકો અમર બના દી હૈ. શબરીમાં કે ઝૂઠે બેર ખાનેવાલે રામજીકે કિતને અલૌકિક ભાવસે ગુણ ગાતે હૈં !! શ્રીરામજી શબરીજીકી કુટિયામેં પધારતે હૈં, ઉસ સમય રુપમાધુર્ય ગોસ્વામીજી કિતને ભાવપૂર્ણ શબ્દોમેં ચિત્રિત કર રહે હૈં.

સરસિજ લોચન બાહુ વિશાલા । મુકુટ શિર જટા બનમાલા ॥

શ્યામ ગૌર સુંદર દોઉ ભાઈ । શબરી પરી ચરન લપટાઈ ॥

પરમપ્રેમસે વ્યાકુલ શબરી કુછ બોલ નહીં પાતી- અવાક્ હો જાતી હૈ ઔર બાર-બાર ભગવાનકે ચરણારવિંદમેં અપના શિર રખતી હૈ. ભગવાનકે ચરણોંકો શીતલ જલસે ધોકર ચરણામૃત પાન કરતી હૈં. ભગવાનકો આસન પર બિરાજમાન હોનેકી પ્રાર્થના કરતી હૈ.

કંદ મૂલ ફલ સરસ અતિ, દિયે રામ કહં આનિ ।
પ્રેમ સહિત, પ્રભુ ખાયે બાર હિ બાર બખાનિ ॥

શ્રીરામ નવધા ભક્તિકી મહિમા સમજાતે હૈ, માનો અપની માતા કૌશલ્યાજીસે હી બાતચીત કર રહે હો- ઉતને પ્રેમ ઔર સરલતાસે ભગવાન શબરીસે બાતે કરતે જાતે હૈ- બૈર પાતે જાતે હૈં. ઔર શબરીજીકા રામપ્રેમ ભી કિતના ? દોનોમેંસે કિસકા પ્રેમ જયાદહ હૈં યહી હમ નિશ્ચય નહીં કર પાતે હૈ. ગોસ્વામીજીકી ચરિત્ર નિરુપણ કલાકા યહી સૂક્ષ્મ વિજય સ્તંભ હૈં જો સબકે હૃદયકો પ્રેમરસસે પ્લાવિત કરકે શ્રીરામભક્ત બના દેતા હૈ.

શબરીબાઈકે બેરકી પ્રશંસામેં શબરીબાઈકે પ્રેમભાવકી મહત્તા ઔર ભગવાનકી ભાવવશ્યતા બતલાતે હુયે ગોસ્વામીજીને વિનયમેં લિખા-

ઘર ગુરુગૃહ પ્રિયસદન સાસુરે, ભઈ જબ જહં પહુનાઈ ।
તબ તહં કહિ શબરીકે ફલનકી રુચિ માધુરી ન પાઈ ॥
જાનત પ્રીતિ-રીતિ રઘુરાઈ ।

અત્યંત, મહંગી, સુંદર યા બડી ચીજ હી ભગવાન સ્વીકાર કરતે હૈં- ઐસા નહીં હૈ. ભગવાન તો છોટેસે પત્ર, પુષ્પ યા જલકે દો-ચાર બિંદુ તક સ્વીકાર કરતે હૈં. વસ્તુકી મહત્તા નહીં. મહત્તા વ શર્ત હૈ પ્રેમભાવકી જબ પ્રેમભાવસે સમર્પણ કિયા જાતા હૈ તબ હી ભગવાન સ્વીકાર કરતે હૈં. ભગવાન ભાવાધીન હૈ. ઔર ભાવકે હી ભૂખે રહતે હૈં ભગવાન !!

ક્યોંકિ ઈતના ઉત્કૃષ્ટ અનુરાગી ભક્ત ક્વચિતહી હોતા હૈ.

મનુષ્યાણાં સહસ્ત્રેષુ કશ્ચિદ્યતતિ સિધ્ધયે ।
યતતામપિ સિધ્ધાનાં કશ્ચિન્માં વેતિ તત્વતઃ । ગીતાજી- ૭-૩ ।
પત્રં પુષ્પં ફલં તોયં યે મે ભક્ત્યા પ્રયચ્છતિ ।
તદહં ભક્ત્યુપહરતમશ્નામિ પ્રયતાત્મનઃ ॥ ૯-૨૬ ॥

ઈસલિયે શ્રેષ્ઠ ભજનકા સીધા સરલ માર્ગ બતાતે હુએ ભગવાનને કહા હૈ-

યત્કરોષિ યદશ્નાસિ, યજજુહોષિ દદાસિ યત્ ।
ય ત્તપસ્યાસિ કૌન્તેય, તત્વકુરુષ્વ મદર્પણમ્ ॥ ૯-૨૭ ॥

"જો કુછ ભી કર્મ કરો, જો કુછ ભી પાતે હો, જો ભી દાન, યજ્ઞ કરો, જો તપ વૃત કરો-સબ મુઝે અર્પણ કરો" અર્થાત્ સુબહસે રાત્રિ પર્યંતકે ઔર રાત્રિસે સુબહ પર્યંતકે સર્વ કર્મ, ભગવાનકો અર્પણ કરના. ઈસ પ્રકાર ભગવાનકે અનુસંધાનમેં- ભગવાનકે ચિંતનમેં લગે રહના યહ શ્રેષ્ઠ

ભજન હૈ. યહાં ભાવકી બાત હૈં. ભગવાનકો શબરીકે યહાં કૌન સી ઉત્તમ ચીજ મિલી થી ?-

કંદ મૂલ ફલ સરસ અતિ....પ્રેમ સહિત પ્રભુ ખાયે ॥

તો ભગવાનકો શબરીજીકે ભાવભરે બેરકે ભોજનસે તૃપ્તિ હી નહીં હો રહી હૈ. ભગવાન ભાવ-ભોજનકે અનુપમ રસકી સ્મૃતિ કરકે હી ભાવવિભોર હો જાતે હૈ. દૂસરા ભાવ યહ ભી હૈ કિ જહાં જહાં ભી જબ જબ ભી ભગવાન ભોજન પાતે તો હૈં હી, લેકિન ઉસ ભોજનસે તૃપ્તિ નહીં હોતી હૈ- ક્યોંકિ ભાવકે ભૂખે ભગવાનકો ભાવકા ભોજન હી નહીં મિલતા હૈ- વહ તો દુર્લભ હી હૈ. ભાવ.. તો ભગવાન કહતે હૈ- કિ શબરીકે યહાં જો ભોજન પાયા હૈ, જો તૃપ્તિ અનુભવ કી હૈ વહ તો કહીં ભી નહીં હુઈ આજ તક.

ઈસલિયે જહાં ભી ભોજન કરતે હૈ. વહાં શબરીકી યાદ કરતે હૈં- ઉસકે યહાંકે ભોજનકી સ્મૃતિ કરકે હી ભાવવિભોર હો ઉઠતે હૈ, ઔર શબરીજીકે ભોજનકી તૃપ્તિકે ભાવસે હી ભાવવિભોર ચિત્તસે ભગવાન દૂસરી જગહ પર ભોજન પાતે હૈં. ઈસ તરહ ભગવાનકો ભક્તકે પ્રેમકા બંધન રહતા હૈ. વોહી ભાવ, વોહી પ્રેમ ભક્તકો ભગવાનસે પરે સ્થાપિત કરતા હૈ. ઈસલિયે ગોસ્વામીજી કહતે હૈ-

મોરે મન પ્રભુ, અસ બિસ્વાસા । રામ તે અધિક રામ કર દાસા ॥

શ્રી માનસજીમેં ગોસ્વામીજીકી પરાભક્તિકા દર્શન વ સ્પર્શ હૈ જો સબકે હૃદયકો ઉસ પરાભક્તિકે પ્રેમરસસે પ્લાવિત કરકે ભગવાનકે ચરણાનુરાગી બના દેતા હૈ. પરાભક્તિકા યહ સનાનત શાશ્વત પ્રભાવ હૈ.

બમ્બઈકા ઈતિહાસ

તુમ્હારા હાલકા બમ્બઈ કૈસે બસા હૈ યહ જાનતે હો ? બમ્બઈ- મુંબઈ નામ કૈસે હુઆ ? જાનતે હો ? બમ્બઈ કે ટાપુઓંકો ગુજરાત-સૌરાષ્ટ્રકે કોલી લોગોને અપના નિવાસક્ષેત્ર બનાયા થા. મમ્માદેવી-મુંબાદેવી ઉનકી કુલદેવી હૈ. ઉનકી મૂર્તિકી સ્થાપના કોલિયોંને કી થી. સૌરાષ્ટ્રકે કોલિયોંને પ્રથમ નિવાસ કિયા. બાદમેં ફૌરન હી ગુજરાતકે કોલી પટેલ લોગ આ ગયે.

યે લોગ ભગવાન બુધ્ધકો અપની જાતીકે માનતે થે. સન સોલહકે પહલે કરીબ ૧૦૦ સે ભી અધિક સાલકે પહલે આકર બસે હુએ કોલી, પટેલ, ભંડારી આદિ થે. સન સોલહકે મધ્યકાલમેં જંજીરા રત્નાગિરિ આદિ ક્ષેત્રકી આદિવાસી જાતીકે લોગ બમ્બઈ આયે. પહલે જંજીરામેં હબસીઓંકી સત્તા થી. વ્યાપારકી ઓટમેં વે બમ્બઈ આયે ઔર કોલીયોંસે યુધ્ધ કરકે બમ્બઈ પર કબ્જા કર લિયા. પરંતુ ફૌરન કોલી પટેલ ભંડારી, પારસી, આદિ સબ જાતિયોંને મિલકર હબસીયોંકો પરાજિત કરકે ભગા દિયા.

જિસ પ્રકાર વારાણસીકે મહારાજા અશરફીઓંકો ધૂપમેં ડલવાતે થે- ઉસી પ્રકાર યે કોલી પટેલ લોગ ભી અપને ધનકે સિક્કા- મુદ્રાયે આદિકો ધૂપમેં ફૈલાતે થે. મૈંને વારાણસીમેં દેખા થા વૈસા હી બમ્બઈકે મધ્યભાગકી સડકોં પર ધૂપમેં ફૈલાયા હુઆ ધન દેખા થા.

હબસીઓંકો પરાજીત કર દિયા ગયા, પરંતુ ઉસી સમયમેં આયે હુએ અંગ્રેજોને કુનેહ

યુક્તિસે બમ્બઇ પર કબજા કરના શુરુ કર દિયા થા. કંપની સરકારને બમ્બઈકી સંપતિ દેખી તો ફૌરન બમ્બઇ પર યેન કેન પ્રકારેણ કબ્જા કર લિયા.

લાભસે લોભ ઉત્પન્ન હોતા હૈ

બમ્બઇ, ચાંદીવલી ૯-૯-૫૯, શ્રી ગુરુદેવ-સંકલ્પસે કામકી ઉત્પતિ હોતી હૈ. સંકલ્પ ત્યાગસે- કામકા નાશ હોતા હૈ. કામ નહીં તો ક્રોધ ભી નહીં. કામકા વિઘાત અર્થાત્ ઈચ્છાકી પૂર્તિ નહીં હોના- ઈચ્છાકે વિપરીત હોનેસે- ક્રોધવૃતિ ઉદય હોતી હૈ. સંકલ્પ રહિત હોને પર- નિષ્કામ હોને પર કુછ નહીં હોતા હૈ. કામકા હી રુપાંતર ક્રોધ હૈ.

કામકા પ્રેરક લોભ હૈ. લોભકા પ્રેરક લાભ હૈ. અર્થાત જિતના લાભ હોતા જાયેગા ઉતના લોભ બઢતા જાયેગા. ૧૦૦ મિલે તો ૧૦૦૦ કી ઈચ્છા, હજાર મિલે તો લાખકી ઈચ્છા, લાખ મિલે તો કરોડકી ઈચ્છા, કરોડ મિલે તો દશ કરોડકી, અરબ, ખરબકી ઈચ્છા- ઈસ પ્રકાર લોભ બઢતા હી જાતા હૈ. કભી તૃપ્ત નહીં હોતા હૈ.

ભોજરાજા ઉજ્જૈન નગરીમેં રાત્રિકે સમય ગુપ્તવેશ ધારણ કરકે નગર ચર્ચા જાનનેકો- સુનનેકો નિકલે. એક બ્રાહ્મણકે ઘરમેંસે આવાજ સુની- પત્ની કહ રહી થી કિ આપ તો નિસ્પૃહી હૈ સો માંગને નહીં જાતે હૈ પરંતુ મેરે ગલેકે મંગલસૂત્ર બનવાનેકો ફક્ત તીન માસા સુવર્ણ મૈં ચાહતી હું. માત્ર ઈતના ભોજરાજાસે માંગકર લા દો ઈતની મેરી ઈચ્છા હૈ. રાજાને યહ બાત સુન લી. દૂસરે દિન બ્રાહ્મણ રાજસભામેં ગયા. શ્રીફલ ભેંટ કરકે અપની ઈચ્છા બતલાઈ. રાજાને હુકમ કિયા કિ કલ પ્રાત:કાલ સૂર્યોદયસે સૂર્યાસ્તકે સમય તક જિતના લે જાયેં ઉતના ધન બ્રાહ્મણકો લે જાને દેના. દૂસરે દિન રાજાજ્ઞાકે અનુસાર બ્રાહ્મણને ધન લેના પ્રારંભ કિયા ઘર લે જાનેકે લિયે ચાર થેલી ભરકર અલગ રખી હુઈ થી. ઈતનેમેં સૂર્યાસ્ત હો ગયા તો ભંડારકે અધિકારીને નહીં લેને દિયા. અબ ઝઘડા હો ગયા, તો રાજાકે પાસ દોનોં ગયે. રાજાને પૂછા કિ કિતના ધન બ્રાહ્મણ લે ગયા હૈ. જવાબ મિલા કિ તીન લાખ મોહર લે ગયા હૈ. અબ રાજા બ્રાહ્મણ કો પૂછતા હૈં કિ તીન માશા સુવર્ણ માત્ર હી ચાહતે થે ફિર ભી તીન લાખ સુવર્ણ મોહર લે જાનેકે બાદ ભી બસ નહીં હુઆ. જો ઝઘડા ખડા હુઆ ?

ત્રિમાસૈ: પૂર્યતેકાર્યં ત્રિભિલક્ષૈન પૂર્યતે ॥

બ્રાહ્મણને કહા- કિ હે રાજન બાત સત્ય હૈ. પરંતુ લાભસે લોભ હોતા હૈ.

એવં સત્યાપિ રાજેન્દ્ર લાભાત્ લોભ: પ્રવર્તતે ॥

લોભ-તૃષ્ણાકી જંજીરસે મુક્ત હોના બહુત મુશ્કિલ હૈ, કઠિન હૈ. વિષયોમેં દોષ દ્દષ્ટિ હોને પર હી લોભકા પ્રભાવ ઘટતા હૈ. જબ તક કામના પ્રબલ હોતી જાતી હૈ તબ તક યહ તૃષ્ણા લોભ ભી દિનપ્રતિદિન બઢા હી જાતા હૈ. દેખો ન ! કિતની ચહલ-પહલ હો હલ્લા મચા રહતા હૈ. લક્ષ્મીકે લિયે દોડ લગી હૈ. લૌકિક અભ્યુદય તો પ્રારબ્ધાધીન હૈ.

ધન્યોગ્રહસ્થાશ્રમ

ગૃહસ્થાશ્રમ મજબૂત કિલ્લા હૈ. ઉસમેં રહકર કામાદિ શત્રુઓંકા નાશ સરલતાસે હો

સકતા હૈ.

સ્વાનંદ સદનં સુતાશ્ચસુધિય: કાન્તા ન દુર્ભાષિણી,
સન્મિત્રં સધનં સ્વયોષિતરતિ: આજ્ઞાપરા સેવકા: ।
આતિથ્યં શિવપૂજનં પ્રતિદિનં મિષ્ટાન્નપાનં ગૃહે,
સાધો: સંગમુપાસતે હિ સતતં ધન્યોગૃહસ્થાશ્રમ: ॥

"સ્વાનંદ યાનિ આત્માનંદ. ક્યોંકિ આનંદ માત્રકા આનંદાનુભવ આત્મામેં હી હૈં. ગૃહસ્થીકે ઘરકો આત્માનંદકા ઘર કહા હૈ. લેકિન સબ ગૃહસ્થીકે ઘર આત્માનંદકા ઘર નહીં હૈ. આત્માનંદકે ઘર વે હી હૈ જહાં દેવ ઔર બ્રાહ્મણકી પૂજા હોતી હૈ, વેદશાસ્ત્રકે સ્વાધ્યાય પાઠકી ધ્વનિ હોતી રહતી હૈ. "સ્વાનંદ તુલ્યાનિ ગૃહાનિતાનિ, સ્વાહાસ્વધાકાર નિરંતરાણિ।" દેવ પિતૃકે નિમિત્ત યજ્ઞ હોતે હૈ, હોમ, હવન આહુતિ ઈત્યાદિ કર્મ હોતે રહતે હૈં. જહાં ધર્મનિષ્ઠ સદબુધ્ધિયુક્ત પુત્ર પરિવાર હૈ, ગૃહિણી પ્રિયાભાષિણી આજ્ઞાનુવર્તીની હૈ, વિવેક સંપન્ન, ધનસંપન્ન મિત્ર હૈ, પરસ્ત્રી માતા સમાન જાનતા હૈ, નૌકર આદિ આજ્ઞાનુકૂલ ચલતે હૈં ઔર આતિથ્ય તથા ભગવદપૂજન હોતે હૈ એસા ગૃહસ્થી ધન્ય હૈ.

સુખકર હી નિવાસ મેધાવી સંતતિ કાંતા પ્રિયંવદા,
ધન ન્યાયાર્જિત, મિત્ર સદાશય પત્નીરત પતિપ્રેમ સદા ।
પ્રભુવંદન હો નિત્ય, અતિથિ સત્કાર ભાવના નવ્ય રહે,
સાધુઓંકા રહે સંગ નિત્ય,ધન્યગૃહાશ્રમ ભવ્ય રહે ॥

આતિથ્યકી ભાવના ભારતીય સંસ્કૃતિકી અત્યંત વિલક્ષણતા ઔર વિચક્ષણતા વ્યક્ત કરતી હૈ. ગૃહસ્થીકે ઘર પર અતિથિ આવેં ઔર વહ સત્કાર ન પા કર ચલા જાતા હૈ તો વહ અપના પાપ દે જાતા હૈ ઔર ગૃહસ્થીકે પુણ્યકો લેકર જાતા હૈ ઈસલિયે હી ભક્તોંને જ્ઞાનીઓંને ઋષી-મહર્ષિઓંને અભ્યાગતકા, અતિથિકા સત્કાર હંમેશા કિયા હૈ.

સૂર્ય-ચંદ્ર-દીપક આદિ સબ જયોતિ હૈ. વાસ્તવમેં એક હી આત્મજયોતિકે હી સૂર્ય, ચન્દ્ર, દીપક આદિ વિભિન્ન જયોતિરુપ હૈ. અંધકાર ભી જયોતિ હૈ. ક્યોંકિ અંધકારકો ભી આત્મા હી જાનતા હૈં. દીપક લેકર અંધકારકો ઢૂંઢોગે યા સૂર્યોદયકે પશ્ચાત અંધકારકો ઢૂંઢોગે તો વહ હોગા નહીં. એસે આત્મજયોતિકો જાનનેવાલે ભી અપને ઘર પર આયે હુયે અભ્યાગતોંકા ઉત્તમ પ્રકારસે સત્કાર કરતે રહે હૈં.

અતિથિકા સત્કાર પોષણ કરેં વહ ગૃહસ્થી દેહધારીઓમેં શ્રેષ્ઠ હૈ. પુરાણમેં કથા હૈ. શ્વેતરાજાને નીતિ-ન્યાયપૂર્વક પ્રજાપાલન કિયા. ઈસકે ફલરુપ સ્વર્ગમેં ગયા. વહાં ક્ષુધાસે બહુત પીડિત હોનેપર પૂછા તો જાનનેકો મિલા કિ તુમને અન્નદાન નહીં કિયા હૈ તો યહાં અન્નભોજન નહીં પાઓગે. અન્નદાન નહીં દિયા હૈ ઉસકે દંડકે રુપમેં ઉસકા હી મૃત શરીર પડા થા ઉસકે ખાનેકો ધર્મરાજાને કહા. સ્વર્ગકા દેહ દિવ્ય હૈ લેકિન ઐસા કરના પડતા હૈ. અગસ્ત્યમુનિને

ઈસકા કારણ પૂછા. રાજાને બાત બતાકર પ્રાર્થના કી કિ યે મેરા કંઠા, કંકણ આદિ આભૂષણકો ઉત્તમ અન્નદાન માનકર સ્વીકાર કરીયે ઔર મુઝે ઈસ અત્યંત જઘન્ય કર્મબંધનસે મુક્ત કરીયે. અગસ્ત્યમુનિકો કંકણ-કડેકી અપેક્ષા નહીં થી ફિર ભી રાજાકે ઉપર દયા કરકે ઉનકા સ્વીકાર કિયા. ઔર રાજાકો સ્વર્ગકા ઉત્તમ ભોજન પ્રાપ્ત કરાયા.

બ્રહ્મચર્યાશ્રમ, વાનપ્રસ્થાશ્રમ ઔર સંન્યાશ્રમ- યાનિ સાધુ યતિકા યેં તિનોંકા અવલંબન ગૃહસ્થ હૈં. યે તીનોંકો ભોજન આચ્છદન ગૃહસ્થીસે પ્રાપ્ત કરનેકા અધિકાર હૈ. મોહવશાત્ પરમાર્થમેં, દાનમેં પ્રવૃત્તિ નહીં હોતી હૈ. યહ ધનસંપતિ, સ્ત્રી પુત્રાદિક મેરે હૈ- ઐસી સ્વાર્થ પરાયણ મોહબુધ્ધિસે જીવમેં પરમાર્થવૃત્તિ ઉદય નહીં હોતી હૈં. હર એક પ્રાણી ચાહતા રહતા હૈ કિ મેરે યે ઉપભોગ કદાપિ નાશ ન પાવેં. દિનપ્રતિદિન બઢતે રહેં. મેરે સુખોમેં કોઈ વિધ્ન ન આવેં. ઐસે મોહગ્રસ્ત મનુષ્યકે પાસ કામ, ક્રોધ, લોભ, આદિ આશ્રય પાતે હૈં. સર્વ વિષય ક્ષણિક હૈ. શરીર ભી ક્ષણભંગુર હૈ. ઈસીલિયે જો વિદ્યા, સંપતિ, અન્ન, ધન, વસ્ત્ર, જલ, ફલ, બલ ઈત્યાદિ હમકો પ્રાપ્ત હુએ હો ઉસમેંસે ઉચિત માત્રામેં, યથા સમય પર પાત્ર દેખકર ઉદારતાપૂર્વક, પ્રેમસે દેતે રહના ચાહિયે. ધનકી તિન ગતિ હૈ- દાન, ભોગ ઔર નાશ. દ્રવ્યકી શુધ્ધિ નહીં હોતી હૈ તો વહ દ્રવ્ય ટિકતા નહીં હૈ યહ સનાતન નિયમ હૈ. લક્ષ્મીદેવીકો ભી શુધ્ધિ ચાહિયે. અશુધ્ધિમેં વહ રહતી નહીં હૈ. મનુ ભગવાનને સ્પષ્ટ આદેશ દિયા હૈ કિ જિતની આમદાની હોવેં ઉસકા દશાંશ ભાગ ધર્માથ-પરમાર્થ ઉપયોગ કરના હી ચાહિયે. યહ ધનકો શુધ્ધ કરનેકા ઉપાય હૈ.

જિમિ સરિતા સાગર મહં જાહી । યદ્યપિ તાહિ કામના નાહીં ॥
તિમિ સુખસંપતિ બિનહિં બુલાયે । ધર્મશીલ પહં જાય સુહાયે ॥
સસિ સંપન્ન સોહ મહિ કૈસી । ઉપકારી સંપતિ જૈસી ॥
પાની બાઢયો નાંવમેં ઘરમેં બાઢયો દામ ।
દોનો હાથ ઉલેચિયે યહી સયાનો કામ ॥

અશુધ્ધ દ્રવ્યકે ઉપભોગસે પ્રારંભમેં અહિત સ્પષ્ટ નહીં દીખનેમેં આયેગા લેકિન કુછ કાલકે પશ્ચાત્ અહિત અવશ્ય સ્પષ્ટ હો જાયેંગે। શરીર સ્વાસ્થ્યકી ખરાબી હોગી, ઘરમેં-પરિવારમેં બિમારી બની રહેગી- પુત્ર-પુત્રી આદિમેં કુસંસ્કાર જાગ્રત હોંગે ઔર વ્યસનોમેં ફંસેગે જૂઆ, શરાબ ઈત્યાદિમેં ધનનાશ હો જાયગા યા ચોરીસે નાશ હો જાયેગા.

અશુધ્ધ દ્રવ્યકા ઉપભોગ સુખપ્રદ નહીં હોગા યહ નિશ્ચિત દાવેકે સાથ મૈં કહતા હૂં. દ્રવ્યકી શુધ્ધિકી ઈતની અનિવાર્ય આવશ્યકતા ક્યોં હૈ યહ સોચોગે તો સમઝમેં આ જાયેગા.

ચોરકો કિસીને આશ્રય નહીં દિયા, તબ દ્રવ્યને અપને યહાં ઉસકા આશ્રય દિયા. જહાં દ્રવ્ય હોગા વહાં ચોરી હોતી હૈ. દારિદ્રીસે તો ચોર ભી ડરતા હૈ કિ મુઝસે કુછ માંગ ન લેવેં. ઘાત, હત્યા, હિંસા ભી દ્રવ્યકે લિયે હોતી હૈ. અસત્ય, અનીતિ, અપ્રમાણિક્તા ભી દ્રવ્યકે કારણ હોતે હૈં. દંભ-પાખંડ ભી દ્રવ્યકે લિયે હોતે હૈ. સાધુ-સંન્યાસી ચતુર્થ આશ્રમ અપનાતે હૈ ફિર ભી ચાહતે હૈ કિ બમ્બઈ યા દિલ્હીમેં આશ્રમ, મઠ બનાવેં, પાઠશાલા બનાવેં ઔર દ્રવ્ય સંગ્રહ કરતે

હૈં. ભગવાનકે નામકે નિમિત્ત હી કરતે હૈ. જગત મિથ્યા હૈ લેકિન નોટ હમ જેબમેં રખતે જાતે હૈ. ''જો તુ ચાહે ચોપડી તો બહુત કરેગા પાપ ॥

ચોરી, હિંસા, અસત્ય, દંભ, કામ, ક્રોધ યે છ: અનર્થ દ્રવ્ય પ્રાપ્ત કરનેકે પહલે - દ્રવ્ય પ્રાપ્ત કરનેકો કિયે જાતે હૈં. બહુત હી વ્યાપક અર્થોમેં સચ્ચી દ્રષ્ટિસે તટસ્થાપૂર્વક સોચોગે તો યહ નિતાન્ત સત્ય માલૂમ પડેગા. દ્રવ્ય પ્રાપ્તિકે પશ્ચાત્ ગર્વ મદ આતા હૈ. ક્ષુદ્ર નદી ભરિ ચલી તોરાઈ । જસ થોરે ધન ખલ ઈતરાઈ ॥

આચાર-વિચારમેં ઉન્મત હો જાતે હૈં. મદ, વૈર, અવિશ્વાસ, સ્પર્ધા ઔર વ્યસન યે દ્રવ્ય પ્રાપ્તિકે પશ્ચાતકે પાંચ અનર્થ હૈ. દ્રવ્યમેં ઈસ પ્રકાર ૧૧ અનર્થ કા આશ્રય હૈં.

દ્રવ્યકા ઉપયોગ કેવલ ઉપભોગમેં હી કિયા જાયેં તો પરિણામમેં રોગ ઉત્પન્ન હોગેંહી. ''ભોગે રોગભયં'' દ્રવ્યકી તિસરી ગતિ નાશકી હૈ. યદિ દ્રવ્યકા નાશ હો ગયા તો ભ્રમિત ચિત હોનેકા જયાદા સંભવ હૈં. ભગવાનમેં આસ્થા હોગી, પરમાર્થમેં પ્રવૃતિ હોગી તો હી ધન નાશકે સમયમેં ચિત ભ્રમિત નહીં હોતા હૈ. સમય દેખકર યથા શક્તિ દાન પરમાર્થ કરતે રહના ચાહિયે.

જાની શરદઋતુ ખંજન આયે । પાય સમય જિમિ સુકૃત સુહાયે ॥
કા વર્ષા જબ કૃષી સુખાને । સમય ચુકે પુનિ કા પછિતાને ॥

વિપત્તિમેં શોક ક્યો ?

મનમેં સમત્વ, શાંતિ ધારણા કરનેકે લિયે સદૈવ વિચાર કરો કિ જો નહીં હોનેવાલા હૈં વહ નહીં હી હોગા. ઔર જો હોનેવાલા હી હૈ વહ હોકર હી રહેગા રામ કીન્હ ચાહહિં સો હોઈ । કરૈ અન્યથા અસ નહિં કોઈ ॥

ધર્મરાજા યુધિષ્ઠિર જૈસે કો ભી શોક હો ગયા થા. લેકિન વિચારસે શોક દૂર કરનેકો બુધ્ધિમાન ઔર ભગવદ્ ભક્તકો હી આતા હૈ. અભિમન્યુ કી મૃત્યુ હોને પર ધર્મરાજાકો અતિશય શોક હુઆ. તબ વ્યાસજી ઔર નારદજીને પ્રકટ હોકર ઉપદેશ દેકર સમાધાન કિયા કિ આપ તો જ્ઞાની હૈ, ભક્ત હૈં. ભગવાનકી નિષ્ઠાકા, ભક્તિકા ઔર જ્ઞાનકા સાર્થક્ય ઐસે સંયોગોમેં હી તો હોતા હૈં. સંત મહાત્મા હંમેશા ભગવાનકે આશ્રય રહતે હૈં. ક્યોંકિ ઉનકા નિશ્ચય હો ચુકા હૈ કિ જો હોનહાર હૈ વો હી હોગા ઔર જો હોનહાર નહીં હૈ વો કદાપિ નહીં હોગા.

જીવન યાની સંઘર્ષ

કબહુંક બાગ હાથ બાજતે નગારે સાથ,
કબહુંક પાંઉ પયાદે શિર બોજ સહીએ ।
કબહુંક મેવા મીસરીકે અજીરન હોઈએ,
કબહુંક મૂઠીભર ચુનેગો હી લઈએ ॥
કબહુંક આપ દ્વાર ભીર હૈ ભીખારનકી,

કબહુંક આપ જાઈ પર દ્વાર રહીએ ॥
હારિયે ન હિંમત બિસારીયે ન રામ નામ,
જેહિ બિધિ રાખે રામ તેહી બિધ રહીએ ॥

ભગવાન શ્રીરામજીકે પિતા હોને પર ભી ચાર પુત્ર હોને પર ભી મહારાજા દશરથજીકે મૃત્યુકે સમય એક પુત્ર ભી હાજર નહીં થે. જનકરાજા કિતને પ્રતાપવાન- ઉનકે જામાતા હોને પર ભી, પિતા દશરથજી- જિનકો ઈન્દ્રરાજા અપને આસન પર બિરાજમાન કરતે થે- ઐસે પ્રભાવશાલી હોને પર ભી, સાક્ષાત લક્ષ્મીજી- જનકનંદીની પત્ની હોને પરભી, લગ્ન કરાને સમય પર સબ ગ્રહ ગ્યારહવે સ્થાન પર હોને પર ભી- ભગવાન શ્રીરામજી વનમેં પધારેં. યહ સબ પઢતે હો, સુનતે હો, ઈસ પર વિચાર કરના ચાહિયે. આપત્તિ-સંપત્તિ, દુખ-સુખ ઈત્યાદિ દ્વન્દ્વકે સંઘર્ષ હી તો જીવન હૈં. ફિર વિપત્તિમેં શોક ક્યોં ? ઔર સંપતિમેં હર્ષ ક્યોં ? જીવન યાનિ સંઘર્ષ. પ્રારબ્ધમેં હોગા વોહી પ્રાપ્ત હોગા. જિતના બડા ઘડા હોતા હૈ ઉતના હી પાની ઉસમેં આયેગા. ચાહે તો ઉસકો કુએમેં ડાલો, તાલાબમેં ડાલો યા નદી સમુદ્રમેં ડાલો. પાની તો જિતના રહનેવાલા હૈ. ઉતના હી રહેગા. બ્રહ્માજીને ભી હમારે શુભાશુભ કર્મોકે અનુસાર હમારા પ્રારબ્ધ ઘડા બનાયા હૈં. ભગવાનકે શરણ નિશ્ચિત હોકર, અહમ્ ઔર કતૃત્વાભિમાન છોડકર પુરુષાર્થ કરો. કલકે લિયે સોચના યહ તુમારી અનાધિકાર ચેષ્ટા હૈ. ''સુખી માન જહં નીર અગાધા । જિમિ હરિશરણ ન એકૌ બાધા ॥ કર્મણ્યેવાધિકારસ્તે મા ફલેષુ કદાચન ॥

યહ દ્રઢ માનો તો હી ધૈર્ય, શાંતિ ઔર સાહસ ટિકેંગે, ઔર તોહી વિપત્તિમેંસે નિકલનેકા માર્ગ સૂઝેગા. સીમ કિ ચાપિ સકૈ કોઉ તાસૂ । બડ રખવાર રમાપતિ જાસૂ ॥

આપતો ગીતાકે નિષ્ણાંત હૈ

ત્રિભોવનભાઈ રાજા:- ગીતાજી ક્યા પ્રતિપાદન કરતી હૈં ? કર્મયોગ યા સન્યાસ ?

શ્રી ગુરુદેવ :- અદ્વૈત, દ્વૈત, દ્વૈતાદ્વૈત વિશિષ્ઠ દ્વૈત, શુધ્ધાદ્વૈત આદિ અનેક સિધ્ધાંતોમેં અનેક મતભેદ હૈ. પરંતુ ઈન સબકા અન્તર્ભાવ અદ્વૈત ઔર દ્વૈતમેં કિયા જા સકતા હૈ. ઈન દોકા વર્ણન ભગવાનને સાંખ્ય ઔર યોગનિષ્ઠાકે નામસે કિયા હૈ. ઈન દોનોંકો અભેદ ઔર ભેદમાર્ગ ભી કહ સકતે હૈં.

સાંખ્યનિષ્ઠામેં આત્મા ઔર પરમાત્માકા અભેદ માનકર સાધન કિયા જાતા હૈ. ભગવદાજ્ઞાનુસાર ફલ ઔર આસક્તિકો ત્યાગકર અપને કર્તવ્ય કર્મોકા પાલન કરના યોગનિષ્ઠા હૈ. યોગનિષ્ઠા તીન પ્રકારકી હોતી હૈ. કર્મ પ્રધાન, ભક્તિ મિશ્રિત, ભક્તિ પ્રધાન. ઈન તીનોંમેં ભગવાનને ભક્તિ પ્રધાન કર્મનિષ્ઠાકી હી અધિક પ્રશંસા કી હૈ, ઔર સ્પષ્ટ શબ્દોમેં યહ ઘોષિત કિયા કિ-

યોગિનામપિ સર્વેષા મધ્ગતેનાન્તરાત્મના ।
શ્રધ્ધાવાન્ભજતે યો માં સ મે યુક્તમો મત: ॥ ગીતાજી-૬-૪૭ ॥

અર્થાત્ સબ પ્રકારકે યોગિયોમેં મધ્યતચિત હોકર શ્રધ્ધાપૂર્વક મેરા ભજન કરનેવાલા

સર્વશ્રેષ્ઠ, યુક્તતમ્ હૈં ॥ શરણાગતિ ઔર ભક્તિમેં અન્તર નહીં હૈ-

માં હિ પાર્થ વ્યપાશ્રિત્ય યેઽપિ સ્યુઃ પાપયોનયઃ ।
સ્ત્રિયો વૈશ્યાસ્તથા શુદ્રાસ્તેપિ યાન્તિ પરાં ગતિમ્ ॥ ૯-૩૨ ॥
કિં પુનબ્રાહ્મણાઃ પુણ્યા ભક્તા રાજર્ષયસ્તથા ।
અનિત્યમસુખં લોકમિમં પ્રાપ્ય ભજસ્વ મામ્ ॥ ૯-૩૩ ॥
મન્મના ભવ મદ્ભક્તો મદ્યાજી માં નમસ્કુરુ ।
મામેવૈષ્યસિ યુક્ત્વૈવમાત્માનં મત્પરાયણઃ ॥ ૯-૩૪ ॥

આદિમેં શરણાગતિ કહકર આગે ભક્તિ શબ્દ દે દિયા હૈ.

ભક્ત્યા ત્વનન્યયા શક્ય અહમેવંવિધોઽર્જુન ।
જ્ઞાતું દ્રષ્ટું ચ તત્વેન પ્રવેષ્ટું ચ પરંતપઃ ॥ ૧૧-૫૪ ॥
મત્કર્મકૃન્મત્પરમો મદભક્તઃ સઙ્ગવર્જિતઃ ।
નિર્વૈરઃ સર્વભૂતેષુ યઃ સઃ મામેતિ પાણ્ડવ ॥ ૧૧-૫૫ ॥

મેં ભક્તિ કહ કર ઉસે શરણાગતિ કહ દિયા હૈ. યહ સમાધાન સુનતે હી ત્રિભોવનભાઈ ઝૂમ ઉઠે ઔર ભાવસે બોલે કિ આપ તો ગીતાજીકે નિષ્ણાંત હૈ.

શ્રી ગુરુદેવ ૧૦-૯-૫૯ કો ઘાટકોપર (બોમ્બે)મેં મનસુખભાઈ ચંદનબહનકે યહાં પધારે ઔર વહાંસે અનંતપુરકે લિયે પધારેં. શ્રી ગુરુદેવકી આજ્ઞાનુસાર મેરા ૧૪-૯-૫૯ સે ૫-૧૦-૫૯ તક અનુષ્ઠાન પ્રારંભ હુઆ. "પૂર્ણાહૂતિ પર મૈં આઉંગા" ઐસા શ્રી ગુરુદેવને કહા થા, પરંતુ પહુંચ ન સકે.

મૂડરીસે ૧૩-૯-૫૯ કે પત્રમેં શ્રી ગુરુદેવને લિખા- "તેરા અનુષ્ઠાન બરાબર હોતા હોગા હી. મૈં દો-તીન દિનમેં ગોંદિયા જાઉંગા. મેરી ચિન્તા ન કરના. મૈં તુમારા બરાબર ધ્યાન રખૂંગા હો. તૂં ખૂબ બોલના

ગોંદિયાસે ૨૨-૯-૫૯ કો માં વ હરિભાઈકો લિખા- માઁ, સાદર આશિરવાદ. મેરા સ્વાસ્થય થોડા પરિશ્રમકે કારણ બિગડ ગયા થા. પર અબ અચ્છા હૈ. ઈહાં પર એક માસ આરામ કરનેકા વિચાર હૈ. ઈહાંસે થોડી દૂર પર રહૂંગા. ચિન્તા કરના નહીં. અવ્યક્ત નગરમેં કુછ દેરી હોગી. મેરા વિચાર લિખાતા હું- ઈસકો આગ્રહ ન સમઝે ઔર ન કોઇ ગંભીર અર્થ કરેં. મૈંને વિચાર કિયા કિ યદિ ચિત્રકૂટમેં ચોથ કરે તો ? ઈહાં વહી આનન્દ જો પુષ્કરમેં હોતા હે- મનાવે તો. ઈસમેં એક સુવિધા યહ હૈ કિ જો એક મહિના આરામકા હૈ ઉસકે બાદ ભી ચિત્રકૂટ રહનેકો મિલે ઔર ચિત્રકૂટકે આસપાસકે લોગોકોં ભી સંતોષ ઔર અપના ભી આનન્દ. યહ વિચાર સાધારણ આયા હૈ, નહીં તો પુષ્કર આનેમેં મુઝે કોઈ અસુવિધા નહીં. રણછોડદાસકા આસીસ

ગોંદિયાસે તા. ૨૪-૯-૫૯ કે પત્રમેં શ્રી ગુરુદેવને લિખા હૈં- પ્રિય પુત્રિ પુષ્પા, સાદર આસીસ. મેરા પત્ર તુમકો મિલ ગયા હોગા. તુમારી સદૈવ યાદ આતી હૈં, કભી તો અફ્રિકાકા ભી

સ્વર્ણ સ્વપ્ન ભી આને લગતા હૈં, દેખેં ભગવાન કબ વહ દિન લાવેં. મુઝે તુમારા પ્રેમ કભી ભુલાયા નહીં જા સકતા. સદૈવ સ્મરણ કર આનન્દસેં વિભોર હોતા હૂં. ક્યા પત્ર લિખોગી ? સબકો આસીસ... રણછોડદાસકા આસીસ

ગોંદિયાસે ૬-૧૦-૫૯ કે પત્રમેં શ્રી ગુરુદેવને પુષ્પાબહનકો લિખા- મૈંને તો જબસે દીક્ષા દી હૈ તબસે હી બરાબર સ્નેહ રખતા હૂં, રખૂંગા ઔર રહના ભી હૈ. અબ તુમારે મનકો ઉદ્વેગ યુક્ત ન બનાકર મેરી તરફસે મનકો સમ્હાલો ઔર મૈં ભી પ્રયત્ન કરતા રહૂંગા. પુષ્પા, તુમ દુઃખી ન હો, મૈં બહુત દુઃખી હૂં તુમારા પત્ર પઢકર. પુષ્પા, દુઃખી ન હોના, ખૂબ પ્રસન્ન રહના. મેરા સ્નેહ વૈસા હી હૈ- જૈસા થા. મેરા સ્વાસ્થ્ય સાધારણ હૈં. ૨૨ તા કો સતના હોતે હુએ ૨૮ કો પુષ્કર પહુંચુંગા. રણછોડદાસકા આસિસ

ડહાણૂ ૧૨-૧૦-૫૯- આનગાંવ- ગોંદિયાસે ૮-૧૦-૫૯ કા પત્ર મિલા કિ મૈં દેરીસે દેરી ૩૦ કો પુષ્કર પહુંચુંગા ઔર તેરે અનુષ્ઠાનકી સમાપ્તિ પર નહીં પુહંચ સકા ઉસકા બહુત ખેદ હૈં. વ દુઃખ ન લગાના ઔર સમાપ્ત હોતે હી પુષ્કર આનેકા પ્રોગ્રામ કરના.

ગોંદીયાસે ૧૩-૧૦-૫૯ કે પત્રમેં લિખા હૈ- પ્રિય પુત્રિ પુષ્પા, સાદર આશીરવાદ. તુમારા પત્ર મિલા. તુમકો મેરે વિચારસે સમઝફેર હુઆ હૈ. મૈંને કુમુદકો પ્રસન્ન કરનેકો ઝૂઠ બોલા, યહ નિતાન્ત તુમકો ભ્રમ હૈં. મૈં તુમે દુઃખ દેકર કુમુદકો સુખી કરું યહ કૈસે હો સકતા હૈં ? અરે ! તુમારે સુખી બનાનેકે પ્રયત્ન કરનેમેં કુછ ભી વિચાર ન કિયા ઔર તુમ લિખતી હો કિ ધોખેકા યહ તદન ખોટી બાત હૈં કિ તુમારી કુમુદકી ઘટના એકસી હૈં. તુમ સમઝતી હો- ઝૂઠા-સચ્ચા, જૈસા ભી સ્નેહ હોગા. ભૂલનેકા પ્રયત્ન કરુંગા. સ્નેહ તો એક હો... હૃદયકા સ્નેહકો પ્રદર્શિત કરના મેરે બસકી બાત નહીં. મૈં કભી કિસીકો ધોખા દેના મહાપાપ માનતા હૂં. તુમ મેરી ચિન્તા ન કરના. મેરા સ્વાસ્થ્ય સુધરતા જા રહા હૈ. હાં, ચૌથ પુષ્કરકી હી હોગી, પર તુમ દુઃખી હો તો ચૌથ કૈસી ? ૨૨ તા. તો ઈહાંસે સતના જાઉંગા, વહાંસે પુષ્કર. પુષ્પા ! સાધન અવશ્ય કરતી રહના. ભજન એક અતિ આવશ્યક વસ્તુ હૈં. માનવ જીવનમેં. મૈંને કુમુદસે કભીકુછ નહીં કહા- તુમ ઈસે સત્ય જાનો. ભ્રમમેં ન પડો પુષ્પા. મૈં કભી આકર યા કભી મિલને પર અવશ્ય સ્પષ્ટ કરા દૂંગા. રણછોડદાસકા આસીસ. તુમ પત્ર લિખોગી ?

૧૭-૧૦-૫૯ કો આનગાઁવસે શ્રી ગુરુદેવકા તાર મિલા કિ ચિત્રકૂટ ૨૪ કો પહૂંચતા હૂં. તુમ કબ પહુંચોગી ખબર દો.

ચીકુકી કલમેં સાથ લેકર મૈં ઔર બચીબહન ૨૪-૧૦-૫૯ કો ચિત્રકૂટ પહુંચે. શ્રી ગુરુદેવ હમારા ઈન્તજાર હી કર રહે થે. ૨૬-૧૦-૫૯કો શ્રી ગુરુદેવકે સાથ હમ પુષ્કરકે લિયે નિકલે. ૨૮-૧૦-૫૯ શામ તક પુષ્કર પહુંચે.

મલાવરણ દૂર કરનેકે ઉપાય હૈ નિષ્કામ ભાવસે કર્તવ્ય પાલન

પુષ્કર, ૩૧-૧૦-૫૯- દિપાવલી, શ્રી ગુરુદેવ :- સર્વ પ્રથમ બાત યહ હૈ કિ સ્વતઃ કા પરિચય ઔર દર્શન કરના હી સાધન હૈ, સાધના હૈ તો જો અપને સ્વયંકા દર્શન, પરિચય પ્રાપ્તિ કરતા હૈ વહી હૈ સાધક = મુમુક્ષુ = જિજ્ઞાસુ. ઈસકે લિયે શરીર ઔર મનકા સ્વાસ્થ્ય

અનિવાર્ય હે.

શરીરકા સ્વાસ્થ્ય યાનિ આસન, પ્રાણાયામ, દ્રઢ આહાર, વિહાર શરીરકે અંગ પ્રત્યંગકો શક્તિપૂર્ણ, ગતિપૂર્ણ રખના. મનકા સ્વાસ્થ્ય યાને શાંતિ, સમતા, સત્ય, સદાચાર, શુધ્ધિ- સાત્વિક- દૈવી સંપતિ પ્રત્યક્ષ કરના. દેહવાસના, લોકવાસના, ચિતવાસના, શાસ્ત્રવાસના ઈત્યાદિ વાસનાઓંકે સ્વરુપકો સમજો, પશ્ચાત્ ઈસ વાસનાઓંકા ત્યાગ કરના.

અર્થ યા રહસ્ય સમઝે બિના કિસી શાસ્ત્રકા બાર બાર પાઠ કરના, સિધ્ધાંત સમઝે બિના કઈ પુસ્તકે- શાસ્ત્ર પઢતે રહના, કિસી શાસ્ત્ર, પુરાણ યા પુસ્તકમેં કહે હુએ સ્થૂલ કર્મોકિ પાલનમેં અતિશય અનુરાગ, કહે હુયે તીર્થોમેં પરિક્રમા યા એસે હી સ્થૂલ આદિમેં હી અતિ રાગ, ઈત્યાદિ યે સબ શાસ્ત્ર વાસનાકે સ્વરુપ હે. મુમુક્ષુ ઈસ વાસનાકો કમજોર કરતે હુએ નિર્મૂલ કરેં.

જબ મલ જયાદહ જમા હો જાતા હે તબ સહી ભૂખ લગતી નહીં હે. ઈસી તરહ ચિતમેં અશુભ સંસ્કારોંકા જમાવ હોવેં તબ તક સહી જિજ્ઞાસા કા ઉદ્દભવ હોતા નહીં હે.

પાપ સંસ્કારોકા મેલવરણ દૂર કરનેકા ઉપાય હે નિષ્કામ ભાવસે કર્તવ્યપલન. અપની જિમેવારીયોંકો નિભાના, પૂરા કરના ઈસસે મલદોષ ક્રમશઃ કમ હોતા જાતા હે.

જબતક સ્વાર્થવૃત્તિ કમજોર નહીં હોવેં તબ તક નયે નયે અશુભ સંસ્કારોકા સંપાદન હોતાહ રહતા હે. કર્તવ્ય કર્મોંકા પાલનકા મુખ્ય લાભ હે- બિના સ્વાર્થવૃત્તિકે શુભ પ્રવૃત્તિ કરનેકા સ્વભાવ બન જાયેં. ઈસસે મલદોષ દૂર હોતે હુયે જિજ્ઞાસાકા ઉદ્દ્ભવ હો જાતા હે. ફિર સ્વાર્થવૃત્તિસે બઢી હુઈ અધમતા ઔર કર્તવ્યપાલનકે દ્વારા નિઃસ્વાર્થભાવકે કારણ હ્રદયકી પ્રસન્નતા યા ઉન્નતિકો સમઝ પાતા હૈં. તબ ફિર ઈચ્છાપૂર્વક હ્રદયકો નિઃસ્વાર્થભાવયુક્ત કરના ચાહતા હૈં- પુરુષાર્થ કરતા હે ઔર ઈસ પ્રકાર નિષ્કામ કર્મકે પરિપાક હોને પર શુધ્ધ જિજ્ઞાસા પ્રસ્ફૂટિત હો જાતી હે.

મંગલાચરણ

૨-૧૧-૫૯, મીમાંસાકા અર્થ હે વિચાર. વિચારમ્ભકે સમય વસ્તુ નિર્દેશકી આકાંક્ષા હોતી હૈં કિ નિર્દિષ્ટ વસ્તુકા નિર્દેશા અર્થાત પરિચાપક ક્યા હે ? યહ નિયમ હો ઈસકો ઉપાધીભી કહતે હૈં. મંગલાચરણ તીન પ્રકારકા હોતા હે- નમસ્કારાત્મક, વસ્તુનિર્દેશાત્મક, આશીર્વાદાત્મક. ગ્રંથકે આદિ, મધ્ય, તથા અન્તમેં ક્રમશઃ વિવિધ મંગલાચરણકા વિધાન પાયા જાતા હે.

અતઃ પ્રતિપાદ્ય વસ્તુ રામસ્વરુપ ઈશ્વરત્વકે વિચારામ્ભોકે સમય ઉસ પરબ્રહ્મ પરમાત્મા શ્રીરામસ્વરુપ બ્રહ્મ કો નમસ્કાર હૈં. શ્રી માનસજીકે મંગલાચરણમેં કહા હે કિ જિસકી માયા શક્તિને સંપુર્ણ વિશ્વ, બ્રહ્માદિ દેવ તથા અસુરોંકો વશવર્તી બનાકર રખતી હે, જિસકી સત્યતાસે સમસ્ત જગત ભ્રમાત્મક રસ્સીમેં સંપર્કકે સદશ સચ્ચા સા ભાસતા હે, જિસકે પાદારવિન્દ હી ભવસાગર પાર જાનેવાલોંકે લિયે એક દઢ (દ્રઢ) નૌકા હે. ઉસ પરમ કારણકો મૈં વન્દન કરતા હૂં.

જો સબકા ઈશન, કર્તા, અર્થાત નિયામક રામરુપ હરિ હૈં.

ઈસ પર વિચાર કરને પર કઇ વિચાર ઉપસ્થિત હોતે હૈં- જૈસે કિ- (૧) ઈશ્વર હૈ યા નહીં ? (૨) રામચંદ્ર સબકા પરમ કારણ હૈ ઈસમેં પ્રમાણ ક્યા હૈં ? (૩) ઈશ્વર સાકાર હૈ યા નિરાકાર ? (૪) નિર્ગુણ યા સગુણ ? (૫) ઈશ્વરકા અવતાર હોતા હૈ યા નહીં ? (૬) યદિ હોતા હૈ તો વ્યાપક વસ્તુમેં પરિચ્છિનતા તથા સ્થૂલરુપતા કૈસી ? (૭) રામરુપ હરિ અયોધ્યાકે રાજા ક્યોં હુયે તથા ભવસાગર પાર જાનેકા સાધન ઉનકા ચરણ હી નૌકા હૈ ઔર દૂસરે સાધન ક્યોં નહીં ? યે શંકાયે તર્કવાદી બુધ્ધિમાનોંકો બહુધા હોતી હૈં.

ઈશ્વર હૈ યા નહીં ?

બહુત લોગ કહતે હૈં કિ ઈશ્વર હૈ હી નહીં. ઉસકે માનનેકી આવશ્યકતા હી ક્યા હૈ ? સૃષ્ટિકી ઉત્પતિ, વિનાશકે લિયે ઈશ્વર માના જાતા હૈ- સો તો સૃષ્ટિકા ઉત્પત્તિ વિનાશ યથાક્રમ આપ હી આપ હુઆ કરતા હૈ. ક્રમ વિનાશકે દ્વારા સર્વ પદાર્થોકા સંચાલન સ્વયમ્ નિજ સ્વભાવસે હોતા હૈ. યહ કહના આશ્ચર્યજનક નહીં. ક્યોંકિ કલિકાલકો પ્રબલ પ્રતાપસે મનુષ્યોંકા બુધ્ધિ તત્વકે ઉપર અજ્ઞાનકી ઘનઘોર ઘટા છા ગઇ હૈ. ઈસી કારણ આજકલ પ્રાય: ઈશ્વરકે અસ્તિત્વકો સ્વીકારનેમેં બહુધા સંકોચ કરતે હૈં. ગંભીરતાકે સાથ બિચાર કરને પર વિશ્વાસ ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ કિ કોઈ ઈશ્વર હૈં.

જો લોગ કહતે હૈં કિ ઈશ્વર નહીં હૈ- ઉનકી નાસ્તિકતાસે આસ્તિકતાકી પુષ્ટિ હોતી હૈ. ક્યોંકિ સમસ્ત દ્રશ્ય પદાર્થોકે મૂલમેં ચેતનકી સત્તા દેખ પડતી હૈ. ક્રમ વિકાસસે સૃષ્ટિકા સંચાલન માનના સર્વથા ભૂલ હૈ. જડરુપા પ્રકૃતિકા વ્યવહાર સ્વ્ભાવ સે હી નહીં ચલ સકતા. પ્રાકૃતિક ક્રિયા જડરુપા હોનેસે સ્વતંત્ર કાર્યોત્પત્તિ કરને તથા કરાનેકે લિયે સર્વથા અક્ષમ હૈં.

યદિ કહા જાય કિ આધિભૌતિક વિજ્ઞાન અર્થાત સાયન્સ દ્વારા સિધ્ધ હૈ કિ પ્રાકૃતિક કાર્ય સ્વભાવસે હી ક્રમ વિકાસકે અનુસાર હોતે હૈં વિદ્યુતશક્તિકે પ્રભાવસે બિના તારકે સમ્બન્ધસે જહાં- તહાં સન્દેશકા પહુંચના, વાયુયાનકા ગમન, સિનેમાકે અન્દર વિવિધ પ્રકારકી ચેષ્ટાયેં, ટેલિગ્રાફ, ફોનોગ્રાફ, ટેલીફોન, એવમાદિકે સબહી આશ્ચર્યજનક કાર્ય જિસ પ્રકાર હોતે હૈ વૈસે હી સૃષ્ટિકે મૂલમેં સંચાલક પ્રકૃતિ હૈ, ઉસકી ક્રિયા માત્રસે હી કાર્ય હોતે હૈં.

યહાં કહના પડતા હૈ કિ ઉપરોક્ત કાર્યોકી ક્રિયામેં સ્વતંત્રતા નહીં હૈ. ઈસકે મૂલમેં સંચાલિકા ચેતનાશક્તિ હૈ. વહ ચેતનરુપ કર્તાકે આધાર પર નિયમિત રુપસે સમસ્ત કાર્યોકો અભિવ્યક્ત કરતી હૈં. ક્યોંકિ ચેતનાશક્તિકે બિના પ્રાકૃતિક પદાર્થોમેં શક્તિ શૂન્યતા સ્પષ્ટ ભાસતી હૈ. બિના ચેતનાશક્તિકે સહારે કુછ ભી નહીં હોતા.

અત: સિધ્ધ હોતા હૈં કિ મૂલમેં ભી પ્રકૃતિ અપની સત્તાસે કુછ નહીં કર સકતી. કિસી ચેતનકરકે અધિષ્ઠિત અધિષ્ઠાતાકે આશ્રિત હોકર મનસાપિ અચિન્ત રચનારુપ સંપૂર્ણ સંસારકો બનાતી તથા બિગાડતી હૈ. પરંતુ વાસ્તવમેં જડ તત્વ હૈં.

જિસ પ્રકાર ચુંબકકા સાનિધ્ય રહનેસે જડપદાર્થ લોહેમેં સંચલન શક્તિ આતી હૈં. ઉસી

પ્રકાર ઈશ્વરકે અધિષ્ઠાન દ્વારા જડપદાર્થ પ્રકૃતિમેં સૃષ્ટિ, સ્થિતિ, પ્રલયકી શક્તિ આતી હૈ. પ્રકૃતિમેં હી કયા ઉસકે પરિણામજાત સમસ્ત પદાર્થોમેં ઐસા હી હૈ. પૃથ્વી, જલ, અગ્નિ વાયુ આકાશાદિ પ્રકૃતિ પરિણામસે ઉત્પન્ન સબ હી પદાર્થ જડ હૈ. ઈનમેં સ્વયં કાર્ય કરનેકી શક્તિ નહીં હૈ.

પૃથિવી સ્વેચ્છાસે ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારકા શસ્ય ઉત્પન્ન નહીં કર સકતી. જલ સ્વયં નહીં બરસ સકતા. વાયુ સ્વયં નહીં બહ સકતી. આકાશમેં સ્વયં પોલાપન નહીં હો સકતા. ઈનકે ભીતરમેં અવશ્ય કોઇ ન કોઈ વ્યાપક ચેતન હૈ.

વહી સર્વવ્યાપક, સર્વાધિષ્ઠાતા, પ્રકૃતિકે પ્રેરક, ચેતનાશક્તિ વિશિષ્ટ, સર્વતંત્ર, સ્વતંત્ર કરનેન કરને તથા અન્યથા કરનેમેં સમર્થ ઈશ્વર હૈં. ઉસક નિયન્તૃત્વ સે હી પ્રકૃતિકે સમસ્ત પરિણામોમેં યથારુપ યથા સમય પર કાર્ય હોતે હૈં.

વેદ આદિ શાસ્ત્રોમેં કહા હૈ કિ ઈશ્વરકે ભયસે હી યથાક્રમ વાયુ બહતા હૈ, યથા સમય પર સૂર્ય ઉદય-અસ્ત હોતા હૈ, અગ્નિદેવ તરહ તરહકે કાર્ય કરતે હૈં. ઈન્દ્ર યથોચિત કાર્ય કરતા હૈ તથા મૃત્યુકાલ યથા સમય પર સબકા નિધન-અર્થાત વિનાશ કરતા હૈં.

સૂર્ય, ચંદ્રમા, તારા, અગ્નિ યે પ્રકૃતિકે કાર્ય હૈં. ઈન્હીંસે પ્રકૃતિકે અંગ-અંગમેં પ્રકાશ હોતા હૈ. (લેકિન) યે સબ ઉસ તત્વકો નહીં પ્રકાશ સકતે, જિસકી પ્રકાશિકા શક્તિસે યે સબ પ્રકાશિત હૈ. તથા જિસકે પ્રકાશકે પીછે ઈનમેં પ્રકાશિકા શક્તિ આતી હૈ વહી તત્વ ઈશ્વર હૈં.

બૃહદ ઉપનિષદમેં યાજ્ઞવલ્ક્યઋષિ ઔર ઉનકી પત્નિ મૈત્રેયીકા સંવાદ હૈ. ઉસમેં મૈત્રેયીજીને પૂછા હૈ કિ સૂર્ય-ચંદ્રમાકે અસ્ત હો જાને પર અગ્નિકી જયોતિસે કાર્ય હોતા હૈ. અગ્નિકે શાન્ત હો જાને પર વાગ દ્વારા કાર્ય હોતા હૈ. જબ યે પ્રકાશક પદાર્થોમેંસે એક ભી નહીં રહ જાતે સૂર્ય ચંદ્રમાં અગ્નિ વાક, સભી શાંત હો જાતે હૈં ઉસ અવસ્થામેં જીવ કિસકે સહારે કામ કરતા હૈ. ઉત્તરમેં કહા હૈ- કિ સબકા પ્રકાશક ઈશ્વર હૈ. ઉનકે હી પ્રકાશમેં જીવ કાર્ય કરતા હૈ. સ્વપ્નાવસ્થામેં સૂર્ય ચંદ્રમાં અગ્નિવાક ઈન સબકે ન રહને પર ભી જીવ ઈસ દેશસે ઉસ દેશમેં જાતા હૈ તથા વિચિત્ર ગંધર્વનગરકો વિવિધ શોભાકો દેખતા હૈ. ઉસ સમય હૃદય ગુહામેં ભાસમાન પરમેશ્વરકી જયોતિ હી કામ દે સકતી હૈં. અન્ય કોઈ જયોતિ નહીં.

સુષુપ્તિ અવસ્થામેં ભી એક માત્ર અવલંબન વહી જયોતિ રહતી હૈ કિ જિસકે સહારે સો કર જગને પર મનુષ્ય કહતા હૈ કિ ઈસ પ્રકાર આજ સુખસે સોયે હૈ કિ અપને તકકો નહીં જાના અત: ઈશ્વર વસ્તુ સ્વત: સિધ્ધ હૈ. ઈન સબકા નિષ્કર્ષ માનસજીમેં ઈસ પ્રકાર હૈ-

વિષય કારણ સુર જીવ સમેતા । અધિક એક તે એક સચેતા ॥
સબ કર પરમ પ્રકાશક જોઈ । રામ અનાદિ અવધપતિ સોઈ ॥

અર્થાત્ વિષય-નામ, રુપ આદિ ઈન્દ્રિય-નામ ચક્ષુરાદિ, ઈન્દ્રિયોંકા દેવતા સૂર્યાદિ ઔર જીવ યે સબ એકસે એક ઉત્તરોતર પ્રકાશક હૈં. ઈન સબકા જો પરમ પ્રકાશક હૈ વહી ઈશ્વર હૈ

તથા અયોધ્યાકા મહારાજા હૈં.

કુછ ઈલાજ

મેરા નોકર ચિન્તુકો બારંબાર પેટમેં દર્દ હોતા થા. બહુત પીડા હોતી થી. દર્દકે કારણ આજ ઉઠા નહીં. શ્રી ગુરુદેવને એલુઆ મંગવાયા. તીન રતી ભાર એલુઆકે ચૂર્ણ ગુડકી થેપલીમેં ભર દિયા- કચૌડીમેં મસાલા ભરા જાતા હૈ ઉસી તરહ. ઉસકી ગોલી બનાકર ચિન્તુકો ખિલા દિયા ઔર કહા કી આધા ઘંટા પેટ દબાકર ઉલટા લેટે રહો. ઈસી તરહ દૂસરી ગોલી દુબારા શામકો દી. તીન દિન તક દો-દો ગોલી દી. ચિન્તુકે પેટકા દર્દ નિર્મૂલ હો ગયા.

ચિન્તુ કહને લગા કિ ગુરુદેવ ! યહ પેટકા દર્દ મુઝે ૧૫ સાલસે થા. ડોકટર કહતે થે કિ તુમારે પેટમેં દર્દકે સમય હી ગાંઠ માલૂમ પડતી હૈં. દર્દ નહીં હોતા હૈ તબ ગાંઠ માલૂમ હી નહીં પડતી હૈ.

શ્રી ગુરુદેવ :- તુમ્હેં પેટમેં વાયુકી ગાંઠ હોતી થી. પેટમેં દર્દ વ શૂલ વાયુકા હોતા થા. એલુઆ બહુત કડુઆ હોતા હૈ. ઈસીલિયે ગુડમેં દિયા ગયા. વાયુકે શૂલ, દર્દ, ગોલા, ગાંઠ પર અકસીર હૈં ઔર પૈરોંમેંસે નહરુઆ નિકલતા હો તબ ભી ઈસી તરહ એલુઆકી ગોલી દેનેસે તીન દિનમેં ફાયદા હો જાતા હૈ.

કાઁચકા રોગ :- મરડાકે બાદ પૂઠ બાહર નિકલ આતી હૈ, શૌચ જાતે સમય બહુત પીડા કરતી હૈ. યહ આમ રોગ હૈ- ઈસકો કાઁચકા રોગ કહતે હૈં.

ઈમલીકે બીજકા ચૂર્ણ આઠ આની ભર દહીંકે સાથ પ્રતિદિન લેનેસે યહ બંદ હો જાતા હૈ- રામબાણ ઈલાજ હૈં.

મેલેરિયા :- મેલેરિયામેં ફિટકરી અકસીર હૈં. ફૂલાઇ હુઇ ફિટકરી ૩ રતિભાર, તીન દફે દો-તીન દિન તક- કત્થા-ચૂનાવાલા પાનમેં દેનેસે મેલેરિયામેં તુરંત આરામ હો જાતા હૈ. કવીનાઈન દેનેસે તો ગરમી બઢ જાતી હૈ. ઈસમેં ગરમી નહીં હોતી. યહ અકસીર ઈલાજ હૈં.

આઁખકે ઠંડકકે લિયે, બઢતે હુએ નંબરકે ઉપર :- જંગલ કોથમીરકે રસકી બૂંદે આઁખમેં- દિનમેં દો-તીન બાર ડાલતે રહનેસે ખૂબ ફાયદા હોતા હૈ. જંગલી કોથમીર ખાનેકી કોથમીર જૈસી હી હોતી હૈ- પરંતુ ઉસમેં સુંગધી નહીં હોતી હૈં.

કહીંસે ખૂન નિકલતા હો, રક્તસ્ત્રાવ બહતા હો :- ઉસકે ઉપર પાષણભેદ (સંગે જિરાત = સેલખડી) કા ચૂર્ણ ০ (પા) તોલો, ચાર આની ભર મિશ્રિકે સાથ દેના. એસી દો ખુરાક-દિનમેં સુબહ-શામ દેનેસે ૩-૪ દિનમેં ફાયદા નિશ્ચિત હોતા હૈ.

શ્વેત પ્રદર પર કામ નહીં કરતી હૈં. બાકી સબ પ્રકારકે રક્તસ્ત્રાવ પર ફાયદા કરતી હૈ. નાકમેંસે, મુંહમેંસે, બવાસીરમેંસે, ઘાવ ફોડે ફૂન્સીમેંસે બહતે રક્તકો રોક્તી હૈ.

ખૂની બવાસીર :- રસૌત ૧ તોલા, કલમી સોરા- ૧ તોલા. દોનોંકો પાનીમેં ખૂબ બારીક પીસકર ઉસમેંસે આઠ-આઠ આની ભારકી ગોલી બનાવેં. ઉસકો સૂખાકર બોટલમેં રખદેં. સુબહ-શામ એક એક ગોલી ઠંડે જલકે સાથ દો દિન લેનેસે હી ગિરતા ખૂન નિશ્ચિત બંદ હો જાતા

હૈ. શાયદ દો દિનમેં ઈતના ફાયદા ન હો તો તીન દિન ઔર દવા દેં. પરહેજમેં ગુડ, મિર્ચ, ખટાઇ, તેલ, બિલકુલ બંધ.

ભગંદરકે ઉપર :- ચોપચીનીકા મહીન કપડા છાન ચૂર્ણ ૧ા (સવા) તોલા, દેશી સાકર ૧ા તોલા, દોનો ચૂર્ણકો મિલાકે દેશી ઘી કો ધીરે ધીરે ડાલના ઔર લડુ જૈસા હો જાયે તબ ઉસ લડુકો ખા લેના. ઉપરસે ૧૦-૧૫ તોલા દૂધ પી લેના. ઈસ પ્રકાર ૧૪-૧૫ દિનકા પ્રયોગ કરના. ભોજનમેં ઘી, રોટી ઔર દૂધકે અતિરિક્ત ઔર કુછ નહીં લેના. દૂધમેં સાકર લે સકતે હો. ચોપચીની ગરમી કરેં તો ઉસકા પ્રમાણ થોડા કમ કરના. દવા અનુકૂલ પડ જાયેં તો ૧૫ દિન સુબહ-શામ દો દફે ૧-૧ લડુ લે સકતે હો. નહીં તો સુબહમેં ૧ લડુ લેના- એક દફે હી ભગંદરકે ઉપર યહ નિર્દોષ પ્રયોગ આશિર્વાદ હૈં.

બિચ્છુ કાટે તબ ઉતારનેકા અદભૂત ઈલાજ :- થોડેસે પાનીમેં જિતના ભી નમક ગલ જાયે ગલા લો. ફિર ઈસ પાનીકી બૂંદે, વ્યક્તિકી જિસ તરફ કાટા હો ઉસસે ઉલટી તરફ કી આઁખમેં ડાલતે રહો. વ્યક્તિકે દાહિને પૈર પર છિચ્છુને કાટા હૈ તો નમકકી પાનીકી બૂંદે વ્યક્તિકી બાંઈ આઁખમેં ડાલની ચાહિયે.

જબ તક વિષ રહેગા આઁખમેં નમકવાલા પાની લગેગા નહીં. વિષ ઉતરતે હી લગને લગેગા. યહ અનુભૂત હૈ. શતપ્રતિશત સિધ્ધ હૈં.

ગેરુ ઔર કાલમી સોરા :- સમાન માત્રામેં મિલાકર ઈસ ચૂર્ણકો (ઐસે) સૂખા હી રુપમેં ખૂની બવાસીર યા સાદે બવાસીર પર મલના ચાહિયે. ઈસસે અર્શ અવશ્ય ઠીક હો જાયેંગે.

દાદ ખાજકી અનુભૂત ઔષધિ :- મૂલીકા બીજ પાનીમેં પીસકર ખૂબ ગરમ કરેં. ફિર જહાં દાદ-ખાજ હો- વહાં સહન હો સકેં ઈતના ગરમ-ગરમ લગાવે. પહલે-પહલે તો ખૂબ લગેગા ઔર કષ્ટ ભી હોગા. પરંતુ દવા જિતની જયાદહ લગેગી ઉતના હી અધિક લાભ કરેગી. દૂસરે દિન ભી ઐસા કરેં. ચાર-છ: દિનોમેં હી પૂરાની દાદ-ખાજમેં ભી જડસે આરામ પહૂંચેગા.

૪-૧૧-૫૯, કાર્તિકી ચતુર્થી (શ્રી ગુરુદેવકે જન્મોત્સ્વ)

શ્રી ગુરુદેવ :- (૧) પ્રહલાદકો દેખકર નૃસિંહ ભગવાનકા આવેશ શાંત હોતા હૈ. ભગવાનને ભક્તકો વર માંગનેકો કહા. પ્રહલાદજીને કહા- મુઝે કુછ નહીં ચાહિયે. ઔર આપ તો મેરે અનન્યાશ્રય સ્વામી હી હૈં. આપકી આજ્ઞા હૈ વર માંગનેકા તો મૈં યહી માંગતા હૂં કિ "મેરે ચિતમેં કોઈ કામના ન ઉઠે"

ઈસ સંસારમેં કોઇ એક ભી ઐસા વિષયાનંદ નહીં હૈ જો સદા એકરસ રહેં. પરંતુ હમારી સમઝમેં નહીં આ રહા હૈ. ક્યોંકિ પહલે તો મીઠે લગતે હૈ. પરંતુ પરિણામમેં, અંતમેં અપને લિયે સંતાપ વ શોક હી છોડ જાતે હૈ.

(૧) અધિક સનેહી માછરી, દૂજા અલ્પ સનેહ ।
જબ હી જલસે બિછુરે, તબ હી ત્યાગે દેહ ॥

(૨) પ્રેમ બિકાના મૈં સુના, માથા સાટે હાટ ।
બૂઝત વિલંબ ન કીજિયે, તત્ છિન દીજૈ કાટ ॥
(૩) માયા છાયા એકસી, બિરલા જાને કોય ।
ભગતોંકે પીછે ફિરૈ, સનમુખ ભાગે સોય ॥
(૪) દેહ હોય ન આપની, સમઝ પરી હૈં મોહિં ।
અબહિં તે તજિ રાખ તૂં, આખિર તજિ હૈં તોહિં ॥

નદિ કિનારા, સમુદ્ર કિનારા, તાલાબ-સરોવર કિનારા, પર્વત શિખર પર યા ફિર પ્રાકૃતિક સૌન્દર્યકે સ્થાનમેં જયાદહ કરકે મંદિરોકા નિર્માણ હુઆ હૈં. વહાં પવિત્રતા, શુધ્ધ-વાયુ, જલ ઔર આહલાદકતા ઔર રમ્યતા કેન્દ્રિત હોતે હૈં. ઔર ઐસે સ્થાનોમેં- પરમાત્માકે સ્વરુપ બિરાજતે હૈં.

હમારી દેહ ઐસી ઉચ્ચ સ્થાન હૈ. સારી સૃષ્ટિમેં મનુષ્ય ઉચ્ચ કક્ષાકા સર્જન હૈ- જિસકી સેવામેં સારી સૃષ્ટિકે સારે ઔર સર્જન લગે હુએ હૈ. દેહમંદિરકો શુધ્ધ-રમણીય, પવિત્ર રખના જરુરી હૈ. ઉસમેં રહે હુએ મનકો પવિત્ર રખના જરુરી હૈ.

આશ્રમ વ ધર્મસ્થાનમેં સાંસારિક, વ્યવહારિક વિષયોંકી ચર્ચા, ટિકા, ટિપણી નહીં કરના ચાહિયે. ઐસે પવિત્ર સ્થાન તો કેવલ આત્મોન્નતિ ઔર પ્રભુગુણાનુવાદકી બાતેં, કીતર્ન કરનેકે લિયે હી હોતે હૈં.

ભગવદ ચિંતનસે ચિંતાકા નાશ હોતા હૈ, પર ચિંતનમેં ચાર્તુણ્યતા, તર્કબુધ્ધિ ન હોના ચાહિયે. શ્રીરામસે અધિક ધન પર વિશ્વાસ મત કરો. ભગવાનકી માયા યાની ધનકા વિશ્વાસ કરકે બડેસે બડે ચક્કરમેં પડ જાતે હૈં. પર માયાસે બચનેકા કેવલ એકહી ઉપાય હૈ- માયાપતિકી શરણાગતિ.

દુ:ખ પર દુ:ખ આને પર ચિત્તમેં ઉદ્વેગ નહીં હોને પાતા, ઔર સુખકી ઈચ્છા ભી નહીં કરતા, જિસકે કામ, ક્રોધ, સ્વાભાવિક હી નાશ હો ગયે હૈ, ભ્રમકા માન ભી નહીં હોતા હૈ- વહ હી પૂર્ણ હૈં.

સમસ્યા, આપત્તિ, વિપરીત સંયોગ આદિ જીવનમેં હોતે હી હૈં. જીવનકે બાહરકી યે ચીજેં નહીં હૈ. અપિતુ જીવનકે અન્તર્ગત, જીવનકો બનાનેવાલી હૈ. આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિ મિલકર જીવન હોતા હૈ. સુખદુ:ખ હોના જીવનકા હોના હૈ, સંઘર્ષમય હી હોતા હૈ જીવન સંઘર્ષ મિટાનેકો તત્પર રહના યહ સાધના હૈ. શાંતિ, સમતા, વ શ્રધ્ધા હોવેં તો તત્પરતા, જાગ્રતિ વ ઉત્સાહ અવશ્ય રહતે હૈં. તભી સમસ્યા હો હી જાતી હૈં.

સાક્ષાત્ શ્રીમુખસે અભયપદકા પ્રાદુર્ભાવ

સકૃદેવ પ્રપન્નાય તવાસ્મીતિ ચ યાચતે ।
અભયં સર્વભૂતેભ્યો દદામ્યેતદવ્રતં મમ ॥

૫-૧૧-૫૯, જીવ એક હી બાર મન વચન કર્મ સર્વ પ્રકારસે કહે હિ હમ આપકે દાસભૂત પ્રપન્ન હે- જો એસી યાચના કરતે હૈં ઉનકે લિયે બ્રહ્મા રુદ્રેન્દ્રાદિદેવ, મનુષ્યાદિ ચરાચર ભૂત માત્રસે અભય દેકર આવાગમન રહિત મોક્ષપદ દેતા હૂં ઔર શરન આયે સબકી રક્ષા કરનેકા વ્રત પૂર્વજોંકા હી હે, અત: મેરા ભી યહ વ્રત હૈ કિ શરણાગતકી રક્ષા અવશ્ય કરુંગા. યહ દ્રઢ પ્રતિક્ષા શ્રીવાલ્મીકીય રામાયણ યુધ્ધકાંડ ૧૮ વે સર્ગમેં વિભીષણ શરણાગતિ પ્રકરણમેં શ્રીરામજીને સુગ્રીવસે કી હે.

પાપાત્મા, વેદાધિકાર શૂન્ય વર્ણાશ્રમધર્મ રહિત મહાઅધમ, મહાપતિત, અપરાધ સહસ્ત્ર ભાજન, બલબુધ્ધિ વિદ્યા હીન, મલીન, દીન, ઉન ત્રૈલોક્યનાયક શ્રીરામજીકો કિસી ભી અવસ્થામેં કૈસે, કબહૂં, કદાપિ પ્રાપ્ત હો સકોગે ?

સંદેહકો નિવૃત કરનેકે લિયે હી સાક્ષાત્ શ્રીમુખસે અભયપદકા પ્રાર્દુભાવ હુઆ હે. અત:શરણાગતિ રુપ અભય પદકે લિયે ભંડાર ખુલા હુઆ હૈ- સો સબકે લિયે અભયપ્રદ અભયપદ નિશ્ચિત હૈ. ઈસસે જીવ માત્રકો અભયપદ પાનેકા પૂર્ણ અધિકાર પ્રભુને દે દિયા હે.

કોટિ બિપ્રબધ લાગહુ જેહિ । આયે શરન તજહુ નહિ તેહિ ॥
જૌ નર હોઈ ચરાચર દ્રોહી । આવે સમય સરન તકિ મોહી ॥

જીવ ઈસ બાત પર પક્કા વિશ્વાસ કરેં કિ શ્રીરામજીને કહા હૈ, સો અભયપદ અવશ્ય દેવેંગે હી. શરણાગતિમેં પ્રતિબંધક ભૂતકારણોંકે સ્વરુપકા વર્ણન ''સર્વ ભૂતેભ્ય'' યહ પદમેં કિયા ગયા હૈ. શ્રીરામજી સ્વયમુખસે અપને દાસોંકો વિશ્વાસ કરાતે હૈ કિ જીવને કોટિ કોટિ અપરાધ ક્યોં ન કિયે હો, એક બાર કહ ભર દેવે કિ- હે રામજી મૈં આપકા દાસ હૂં- આપકા પ્રપન્ન હૂં ! બસ ઉસી સમયસે ઉસકે લિયે યાવદ ભયકારી સંપૂર્ણ પ્રાણીમાત્રસે અથવા શબ્દસે, બ્રહ્માદિદેવો, દાનવ આદિ ચરાચરોસે અભય કર દેતા હૂં.

યહ બાત કેવલ વિભીષણજીકે હી લિયે હો - સો નહીં હૈ, અનન્ય શરણાગતિકો પ્રાપ્ત મહાપાતકી પશુપક્ષી દેવ-દાનવ યક્ષ, કિંનર, મનુષ્યાદિ સબકે લિયે અભયપ્રદ દેતા હૂં. જૈસે કેવટ, કોલે ભીલ, કપિ, ભાલૂ, શબરી રજક, શ્વાનાદિ.

"એતદ" પદસે નિ:સંદેહ નિશ્ચય કરાતે હૈ કિ અવશ્યમેવ હમારી યહ પ્રતિજ્ઞા સત્ય હૈ. બાલકકી રક્ષા માતા કરતી હૈં ન. વૈસે હી પ્રપતિ દ્વારા શરણ પ્રાપ્ત અનન્યા હૈ. અમાની દાસ સેવકોંકો ભરણ-પોષણ દ્વારા સર્વપ્રકારસે સદૈવ રક્ષા કરના ઉનકા વ્રત હૈં ઔર મમપદસે પ્રભુ અપને પ્રપન્નો પર મમત્વ-પ્રેમ પ્રકટ કરતે હૈં. ઔર સ્વામી અપની પ્રપન્નજનોંકા સ્મરણ કરતે હૈં, યહ પ્રેમ "મમ" પદસે સ્ફૂટ હોતા હૈ. અત: શરણવત્સલત્વ, શરણપાલકત્વ, શરણ ઉદ્ધારકત્વ, એવમ શરણ સુરક્ષકત્વાદિ દિવ્ય ગુણ શ્રીરામભદ્રજી ભગવાનમેં "મમ" પદસે નિત્ય અનુસંધાન કર્તવ્ય હે.

પ્રાપ્ય પરબ્રહ્મ સ્વરુપ, ઉનકા પ્રાપક જીવ તથા ઈશ્વર પ્રાપ્તિકા ઉપાય એવમ ભગવત્

પ્રાપ્તિકા ફલ ઔર ઈશ્વરકે પ્રાપ્તિકે વિરોધી ઈન પાંચો બાતોંકો જાનના ચાહિયે. અર્થાત-જીવ, ઈશ્વર, ઉપાય, ફલ, તથા ફલ વિરોધી સ્વરુપોંકે યથાર્થ જ્ઞાનકો- "અર્થપંચકજ્ઞાન" કહતે હૈં. ઈન પાંચો બાતોંકો સ્વસ્વરુપ પુરુષાર્થસ્વરુપ, ઉપાયસ્વરુપ, ફલ સ્વરુપ ઔર વિરોધી સ્વરુપ કહે હૈં. ઈનકે ભિન્ન-ભિન્ન પાંચ ભેદ હૈં.

ઠાકોર સૂર્યસિંહજી સિસોદિયા (ગુનાવાલા) કી નોટમેંસે- આજ (૪-૧૧-૫૯) કાર્તિકી સુદી ચતુર્થીકિ જન્મોત્સવમેં ગુનાસે ટાટકે સાહબ વ મેવા બહન આયેં. ઉનકે સાથમેં ઠાકુર સાહબ ભી આયે- રાત્રિકે કરીબ ૯ાા બજે થે. પૂ. શ્રી ગુરુદેવને ઈનકો દેખતે હી કહા- અહો ! ખ્યાવદા ઠાકુર સાહબ આપ ભી આયે હૈં. ઠાકુર સાહબકો ઈતના અધિક આશ્ચર્ય વ આનંદ હો ગયા ઈસે સુનકર કિ વે કઇ બાર એક હી બાત બોલતે રહે કિ "ભગવન્ મુઝે પહચાન લિયા આપને ! મુઝે પહચાન લિયા ! અબ મુઝે શરણમેં સ્વીકાર કર લો. બસ ! યહી પ્રાર્થના હે." (પુષ્કરસે શ્રી ગુરુદેવ પધારે તબ ઠાકુર સાહબકો અપને સાથ કારમેં જંજાલી તક સાથ રખેં.)

૬-૧૧-૫૯, શ્રી ગુરુદેવ પુષ્કરસે આજ મોટરમેં સતનાકે લિયે પધારેં. ઔર હમ સબ ટ્રેનસે નિકલે- ૭ તા. કો સતના પહૂંચે. શ્રી ગુરુદેવ અનંદપુર હોકર ૯ ની કો સતના પધારેં. સતનામેં ૨૪-૧૧-૫૯ સે ૧૫-૧૨-૫૯ તક તારાનેત્રદાન યજ્ઞકા આયોજન હૈં. ઈન્હીં દિનોમેં કુ. દમયંતી બહન વાલજીભાઈ સેજપાલને શ્રી ગુરુદેવસે શ્રી ગુરુમંત્રદીક્ષા પ્રાપ્ત કી હૈં. સતનાકે કાંતાબહન તથા ઉનકે પતિ દૂલર્ભજીભાઈ પારેખ ઈન્હીં દિનોમેં શ્રી ગુરુદેવકે પરિવારમેં સમ્મિલિત હુએ હે. ઉન્હોંને કેમ્પકે પ્રારંભકે કાર્યોમેં ઔર પૂરે આયોજનમેં હર પ્રકારકે સહયોગ દિયા ઔર આજ પર્યંત ચિત્રકૂટકે સ્થાનકે કાર્યમેં દે રહે હૈં.

સતના, ૯-૧૧-૫૯ સે ૧૩-૧૨-૫૯

૧૧-૧૧-૫૯ :- શ્રી ગુરુદેવ મણિબહનકે એક રિશ્તેદારકો મગજકી કમજોરી-અસ્થિરતાકે લિયે ઉપાય બતાતે હુએ કહા- ગુંદાકે નાજુક પાન ૦ાા શેર, બકરીકે દૂધકા ખોઆ (માવો) આધા ૦ા શેર દોનોકા- જરુરી પાની મિલાકર, પીસના (રોટી જૈસા કરકે મત્થે પર સુબહ-શામ ૭ દિન રખનેસે લાભ હોવે તો સમઝના કિ અચ્છા પરિણામ મિલેગા.

શ્રી આચાર્યવરજીકી ઉદારતા

૧૩-૧૧-૫૯, જાતિકા ઘમંડ, કુલકા અભિમાન, છુઆ-છૂતકા ખ્યાલ વ જાતિ પાંતકે ભેદભાવકે વ્યવહારોંકો દેખકર આચાર્યવર શ્રીરામાનંદજીકા હૃદય અધિક ઉદારતાસે વ કરુણાસે ભર ગયા. ઉન્હોંને કહ દિયા- "જાંતિ પાંતિ પૂછે નહીં કોઈ, હરિકો ભજે સો હરિકા હોઈ"

ભગવાનકે લિયે સબ સમાન હૈં. નીચ-ઉંચ યા છોટા-બડા તથા ધર્મ, જાતિ, રંગ, આદિકે ભેદ નહીં હે. ભગવાનકી ભક્તિ સબ કોઈ કર સકતા હે. ભગવાનકે લિયે ધન, ઊંચી જાતી, વિદ્યા બલ, બુધ્ધિ આદિકી આવશ્યકતા નહીં હે. સિર્ફ પ્રેમ હી અનિવાર્ય હે.

ભગવાન સબકે પિતા હૈ, હિતુ હૈ, રક્ષક હૈ, ઔર જો કોઈ ભી ઉસે પ્રેમસે પુકારતા હે તો

ઉનકી સહાયતા કરનેકે લિયે નિશ્ચિત દૌડે આતે હૈં. ચાહે વહ કિસી ભી જાતીકા હો, સ્ત્રી હો યા બાલક હો.

ઉસ કાલમેં બ્રાહ્મણોંને ભગવાનકે ઉપર ભી અધિકાર સા જમા લિયા થા. પાખંડાચારસે. ઔર વે ઊંચી જાતિવાલોંકો હી શિષ્ય બનાતે થે. ઈસલિયે શ્રીરામાનંદાચાર્યજીકી ઉદારતા વ કરુણાને લોગોં પર બહુત ગહરા પ્રભાવ ડાલા. વૈષ્ણવ ધર્મમેં ઉદારતા આ ગઇ.

ઉંચી જાતિવાલા યા ધનવાલા હી ભગવાનકા ભક્ત હો સકતા હૈ. ઈસ ખ્યાલકો હી છોડા ગયા. નીચી જાતિયોંકો અસંતોષ થા કિ હિંદુધર્મમેં હમારા કોઈ સ્થાન હી નહીં હૈ. હમે હીન માના જાતા હૈ. ઔર ભગવાનકી ભક્તિકા હમે અધિકાર નહીં હૈ. ઈસ અસંતોષકો દૂર હોના બહુત જરુરી થા. સાધારણ જનસમૂહ ધર્મપરિવર્તનકી ઔર મૂડ જાતા, પરંતુ આચાર્યવરજીકી ઉદારતાને સબકો અપને યહાં આકર્ષિત કર લિયા.

ઉન્હોંને પવિત્ર જીવન, દૈવી સંપતિ યુક્ત શુધ્ધ વ્યવહારકી બાત લોગોંકો સમઝાઈ. ઔર શ્રીરામજીકા શુધ્ધ આદર્શ જીવન સબકે સામને રખા. ભગવાન શ્રીરામજીકી ભક્તિકી અત્યંત સરલ સીધી રાહ લોગોંકે મનકો ખૂબ સૂગમ લગી.

તાત રામ કહું નર જનિ માનહૂં । નિર્ગુણ બ્રહ્મ અજિત અજ જાનહું ॥
હમ સબ સેવક અતિ બડભાગી । સંતત સગુણ બ્રહ્મ અનુરાગી ॥

સમાજઋણ

૧૭-૧૧-૫૯, આજ તુમ જો કુછ ભી હો, પરંતુ યહ નિતાંત હકીકત હૈ કિ જન્મસે લગાકર મૃત્યુ પર્યંત તુમ્હારે માતા-પિતા ભાઇ-બહન, મિત્ર, સંબંધી તથા સમાજકે કઇ સ્તરકે કઇ લોગોંકે પરિશ્રમકે આધાર પર જીયા જાતા હૈ. ઈનકા ઋણ તુમ્હારે પર હૈં. યહ ચુકાના ચાહિયે.

ઋણ ચુકાનેકા શ્રેષ્ઠ તરિકા યહ હૈ કિ સમાજકે અહિતકી કોઇ ભી ચેષ્ટા, કોઇ ભી વ્યવહાર નહીં કિયા જાયેં. માનવતાવાદ કહો યા માનવધર્મ- વહી હૈં જો ત્યાગપ્રધાન હોતા હૈ. સ્વાર્થ પ્રધાન વ ભોગ પ્રધાન સંસ્કૃતિમેં માનવતા નહિં હોતી હૈ યહ ધ્રુવ હૈ, દેખો સ્વાર્થ પ્રધાન વ ભોગપ્રધાન તો પશુપક્ષી, પ્રાણિમાત્રમેં ઔર મનુષ્યમેં સહજ સ્વભાવસે હોતે હી હૈં. પરંતુ મનુષ્યમેં પરમાર્થકી, પરોપકારકી ભાવનાયે ભી સહજ સ્વભાવસે હોતી હૈ. મનુષ્યમેં ઈશ્વરદત મનુષ્યત્વસે પ્રેરિત જીવન યાપન કરતા હૈ તબ તક વહ ઉત્ક્રાંતિકી ઔર આગે બઢતા હૈ. જબ વહ બુધ્ધિ વ તર્કકા સહારા લેકર અપને ભીતરી મનુષ્યત્વસે વિરોધ કરકે જીવન યાપન કરતા હૈ તબ વહ ઉત્ક્રાંતિકે માર્ગસે વિપરીત દિશાઓંકે માર્ગમેં ઉલઝ જાતા હૈ. હિતપ્રદ વ સુખપ્રદ નિયમ તો યહી હોના ચાહિયે કિ તુમ કેવલ માનવતાકી દષ્ટિ વ બુધ્ધિસે કર્મ કરો, કર્તવ્ય પાલન કરો, પરમાર્થ કર્મ કરો- તો ચૌક્સ સર્વ પ્રકારકી ઉન્નતી વ તુષ્ટિ પ્રાપ્ત હો જાયેગી.

૨૧-૧૧-૫૯ :- આજ શ્રી ગુરુદેવ અપને કમરેકા કિંવાડ ૨૪ ઘંટા બંદ કરકે બિરાજેં.

૨૪-૧૧-૫૯ :- આજ મરીજોકે આઁખકા પ્રથમ ઓપરેશન હુઆ. કુલ ૪૫૦૦ અપ્રેશન હુએ. ડો. છબીલભાઈ, ડો. જોશી, ડો. જવેરી, ડો. દવે, ડો. જોગલેકર આદિ ડોકટરોકી ટીમ ઓપરેશનકાર્યકી સેવામેં થી. શ્રી ગુરુદેવ-

ચક્ષુદાન અબ જાત હૈ હો નિવૃત નિજ ભોન,
લે વિરામ નિજ લેખની પ્રભુ અબ સાધો મૌન ।
હિરણ્યગર્ભ ગૌતમ કણ્વ કપિલ જૈમિનિ મુનિ વ્યાસ,
સડતે ધરેં કપાટમેં અપની છોડો આશ ।
જબ તક કરત ફિરત હો બાહરકે વ્યવહાર,
તબકર ક્યોં કર હોયગો મનમેં બ્રહ્મ વિચાર ।
ગાગર અરુ પનિહારીનકો નહીં દાખલો ઠીક,
દોનોં વૃત્તિ બહિરંગ હૈ, "બના" આઁખસે દીઠ ।

(દાખલો = ઉદાહરણ)

હમારે સેવા કાર્યસે કઈઓંકો પ્રેરણા મિલતી હૈ

હમેં ઈસ પ્રકાર સેવા કરતે દેખકર કઈઓંકો પ્રેરણા મિલી હૈ ઔર મિલતી હૈ. શુભકર્મ કે પરિણામમેં યહ પરમાર્થ ભી પ્રાપ્ત હો જાતા હૈ.

પહલે જહાં ભી હમારે કાર્યકર્તા લોગ પહુંચતે હૈ ઔર કેમ્પકે બારેમેં બાત કરનેકો સ્થાનીય લોગોંકો મિલકર સબ બતાતે હૈં તબ વે લોગ વિશ્વાસ નહીં કરતે હૈં. "નિશૂલ્ક આદિ કહા જાતા હૈ, પરંતુ પીછેસે પૈસે માંગેગે, ફાલા-ફંડ કરોંગે, ફિર પૈસે માંગેગે ઔર ઈસ પ્રકાર રુપયે ખુદ ઈકઠ્ઠે કરકે ચલે જાયેંગે. સેવા સેવાકી બાતેં કુછ ભી નહીં હૈ. ઐસા અનુભવ આજકલ હોતા ભી હૈં.

મૈં તો સમઝતા હૂં ભલે હજાર-દો હજાર હી મરીજ આવે, જયાદા ન આવે, પરંતુ ઈસ પ્રકાર સહીમેં સેવા કી જાતી હૈ યહ વિશ્વાસ હમ સ્થાપિત કર સકે તો વહ ભી બડી સેવા હી હૈ. અભાવગ્રસ્ત લોગોંકો હમારી સત્ય ભાવના યોં સ્પર્શ કર જાયેગી, તબ મરીજ ભગવાન અપને આપ હમારે યહાં પધારેંગે. પ્રચાર કમ કરને પર ભી જયાદા-જયાદા પધારેંગે. ભાવનાકી સત્યતા હોતી હૈ ન ? વહી સબસે બડા પ્રચાર હૈં જો સામનેવાલોંકે અન્તસ્થલકે ભીતરકો પહુંચ જાતી હૈં, ઔર મરીજ ભગવાન ઉસીસે પ્રેરિત હોકર હમારે યહાં પધારતે હૈં.

એક દૂસરા ભારી પરમાર્થ યહ હોતા હૈં કિ માનવ રાહતકે હમારે કાર્યોંકો દેખકર, સુનકર કઈઓંકો વિચાર આ જાતા હૈં કિ અરે ! "યહ સાધુ બાબા- લંગોટી-કમંડલકા માલિક યહ સાધુ બાબા ઈતના સબ કુછ કરા રહા હૈ. કઈ લોગ ઉનકે સાથમેં જુટ ગયે હૈ. ઔર હમ હૈ જો કુછ ભી નહીં કર રહેં. હમારે પાસ ક્યા નહીં હૈ. જો હમ કિસીકે છોટા-સા અભાવ ભી દૂર નહીં કર સકતે હૈં. હમારા મન સ્વાર્થી હૈ, ક્ષૂદ્ર હો ગયા હૈ જો થોડા ભી દેના નહીં ચાહતા હૈં. સબકુછ અપને

લિયે, અપને ભોગકો રખના ચાહતા હૈ. ધિક્કાર હૈ ઐસે મનકો ઔર એસે મનસે પ્રેરિત ક્ષુદ્ર જીવનકો"

ઈસ પ્રકાર વિચાર આને પર વહ ફિર રુક નહીં સકતા. કિસી ન કિસી પ્રકારસે-માનવસેવાકે કાર્યમેં શામિલ હો હી જાતા હે. તો, ઈસ તરહ કઈયોંકો સમઝ આ જાતી હૈ કિ હમ ભી અભાવગ્રસ્તોં કો મદદ પહુંચા સકતે હૈં.

સહી પરમાર્થકો દેખકર, સુનકર કઈયોંમેં ઐસી જાગૃતિ હો જાતી હૈ. પરિણામમેં સહી પરમાર્થ દિનદૂના, રાત ચૌગુના બઢતા જાતા હૈ. જિસ પ્રકાર વ્યાપારીકી મૂડી બઢતી જાતી હે ન. ઈસલિયે જો કોઈ ભી સંસ્થા યા વ્યક્તિ પરમાર્થકાર્યકો દેખકર અપની ઓરસે ભી એસા કાર્ય પ્રારંભ કરતે હૈં વે હમારા હી ધ્યેય પૂરા કર રહે હૈં. હમારે કાર્યમેં હી હાથ બંટા રહે હે. હમારા હી કાર્ય કર રહે હૈ, ઔર યહી સબસે બડા આનંદ હૈ હમેં તો !

પરમાર્થમેં સંપતિ લગાના હૈ તો ઉનતી લગાઓ જિસસે કિ સહીમેં તુમ્હેં કુછ ન કુછ ઉપભોગકા ત્યાગ કર દેના પડે. ત્યાગપૂર્ણ દાન હી સહી પરમાર્થ હૈ. ફિર યહ દાન સંપતિકા હો, તુમ્હારે નિજી સ્વાર્થકા હો, ઉપભોગકા ત્યાગ હો યહ જરુરી હૈ. ત્યાગ ભાવનાસે હી આત્મબલ પ્રાપ્ત હોતા હૈ. આત્મબલસે હી વાસ્તવિક ઉન્નતિ સાધ્ય હોતી હૈ.

પદાર્થકે વિપાકકે અનુરુપ વૃતિ

૨૬-૧૧-૫૯, અદરખ, સૌંઠ, કાલી મિર્ચ આદિ પાચનક્રિયાકાલમેં શીત રહતે હૈં ઔર પરિણામમેં વિપાકકાલમેં ભી શીત ઔર મધુર રહતે હૈં. ઈસીલિયે ગરમ નહીં પડતી. કાલી મિર્ચકે રસસે કફકા વિભાજન હોનેસે કફ પતલા પડતા હુઆ કમજોર હો જાતા હૈ કફકા જોર કમ હો જાતા હૈ તબ ફિર આરામ પહુંચતા હૈં.

છ: રસ સે યુક્ત ખોરાક લેના ચાહિયે. સબ રસો પ્રમાણસર લેના ચાહિયે. મિઠા રસ યા લવણ રસ યા તીખા રસ પ્રમાણસે અધિક હો એસા ખોરાક, આદર્શ આહાર નહીં હૈ. કારણ કિ અધિક મિઠા, લવણ યા તીખા હોનેસે ઐસા આહારસે વિપરિત પ્રભાવમેં પરિણમતા હૈ. પ્રત્યેક રસ પ્રમાણસર લેનેસે આહારકે ઉત્તમ હેતુ સિધ્ધ હોતા હૈં. પ્રત્યેકરસ આહારમેં હોના ચાહિયે કારણ કિ હરેક રસ પાચનક્રિયા, ઔર શરીરપોષણ ઔર ઉચિત વૃધ્ધિકે લિયે અગત્યકે રસાયણ સંયોજન બનાકર અગત્યકે કાર્ય કરતે હૈં.

વિપાક યાની પાચનક્રિયાકે બાદકા પરિણામ જો હો સો. જિસ પદાર્થકા જૈસા વિપાક હો ઈસકે અનુરુપ વૃતિ-વિચારકા ઉદ્દભવ હોતા હૈ. યહ અનુભવ હમારે ઋષિ-મહર્ષિઓંને કિયા હૈ, તદનુસાર આર્યુવેદને આહારકે પદાર્થો કે ગુણદોષ સ્પષ્ટ બતાયે હૈં. પદાર્થકો વિપાકસે ઉષ્ણ યા શીત વીર્ય પરિણામી હૈ. ઉષ્ણ વીર્યકા ક્યા પ્રભાવ, શીતકા ક્યા, ઈત્યાદિ સ્પષ્ટ કહા હૈ.

સાત્વિક આહારસે વૃત્તિ સૂક્ષ્મ હોતી હૈ. ક્રમશ: સૂક્ષ્મતર હોતી હૈ. મનકા વિકાસ હોતા હૈ. આત્મબલ પુષ્ટ હોતા હૈં. મુઝે વિશેષ પ્રિય ગુજરાત-સૌરાષ્ટ્ર ઔર ગુજરાતી હે- કારણ યહી કિ માંસાહાર નહીં હૈ વહાં.

૨૮-૧૧-૫૯ રામવન, સતના. શ્રી ગુરુદેવ- મત્થે પર હાથ ટિકા કર ઔર ઉદાસ મૂँહસે ઈસ પ્રકાર બૈઠના યહ ખૂદ સ્વયંકે લિયે ભારિ અસગુન હે. હંમેશા પ્રસન્ન રહના ચાહિયે. સંતુષ્ટ રહના ચાહિયે. મનકો ક્ષુદ્ર મત બનાતે રહો. હો સકતા હૈ તુમ્હેં બડા ભારી દુ:ખ હોં, ખૂબ વેદના હો, કિન્તુ ઉનકો વ્યક્ત કરનેકી ઐસી કુચેષ્ટાકા ત્યાગ કરોગે તબ હી તુમારી વિચારશક્તિ જાગ્રત હોગી ઔર સહી માર્ગ મિલેગા.

અતિ ભલા નહીં બોલના, અતિ ભલા નહીં ચૂપ ।
અતિ ભલા નહીં બરસના, અતિ ભલા નહીં ધૂપ ॥

બિના આવશ્યકતાકી ભી બહુત બાતે હોતી હૈ. મૈં યહાં કમરેમેં બૈઠા-બૈઠા સુનતા હૂં. મુઝે હંસી ભી આતી હે, વિચાર ભી હોતા હે. બિનજરુરી, નિકમ્મી ઔર બહુત બાતેં કરકે ખુદ અપના વિકાસ ઠપ્પ કર રહે હો. સાધનાકો જીવન લક્ષ્ય બનાયા હૈ ઔર એસા વ્યવહાર ? કૈસે પૂરા પડેગા ?

નારાયણ હરિભક્તિમેં યે પાँચો ન સુહાત ।
વિષયભોગ, નિંદા હંસી, જગતપ્રીત બહુ બાત ॥

યે સતત યાદ રખનેકા અભ્યાસ કરના ચાહિયે.

ક્યા પાનીકા બુદ બુદા, ક્યા બાલુકી ભીત ।
ક્યા ઓછેકા આસરા, ક્યા દુર્જનકી પ્રીત ॥
ક્યા દુર્જનકી ચાકરી ક્યા બહેરેસે બાત ॥

જિસકી વિવેચના શક્તિ તીવ્ર હોતી હૈ, ઉનકી નિર્ણયાત્મિકા શક્તિ બલવાન હોતી હે, વહ અપને આપ અંત:સ્થકે આકર્ષણકી દિશાકો પહચાનકર તત્સંબંધી સંકલ્પકા ઉચિત સમાધાન કર દેતે હૈં. પરંતુ જો સરલ નહીં હૈ, અપની વાસનાઓંકી પ્રબલતાકો સ્વીકાર નહીં કર પાતે- વે અપને મનકો જિતના હી એકાગ્ર કરનેકા પ્રયત્ન કરતે હે- ઉતની હી ઉનકી વ્યાકુલતા બઢતી જાતી હે. યહ બાત સાધકોંકે લિયે કહતા હૂં. બિના એકાગ્રતાકે કોઇ કાર્ય સફલ નહીં હોતા હૈં.

બબુર, ખૈર, કદંબ, કરંજ, ગૂલર, આમ, આક, ઈમલી, બટકી જટા યે સબ દન્તવનકે (દાતૂનકે) લિયે ઉત્તમ માને ગયે હૈં. ઔર ભી બાત હૈં કાંટેવાલે સબ વૃક્ષોકે દંતુનસે ભી દાંતોકી સફાઇ અચ્છી હોતી હૈ. નીમ આદિ કટુ, કસૈલે વૃક્ષોંકે દંતૂનસે ભી આરોગ્ય અચ્છા રહતા હૈ.

મધ્યપ્રદેશકે તત્કાલીન મુખ્યમંત્રી ડો. કૈલાશનાથ કાત્જુસે બાતે કરતે સમય શ્રી ગુરુદેવને કહા- હમ આજકે વાતાવરણકો તો દેખેં. ઉસ પર વિચાર કરેં કિ ક્યા હમ સ્વતંત્રતાકે નામ પર અપની વાસ્તવિક સ્વતંત્રતા નષ્ટ નહીં કર રહે હૈ ? દેશકા ગૌરવ હમ બેચ તો નહીં રહે હૈં ? દેશહિત સ્વાર્થ ત્યાગસે હી હોગા ઔર સ્વાર્થ ત્યાગ વૈરાગ્યસે હી હોગા. વૈરાગ્ય ધર્મપરાયણસે હોગા. જહાં ધર્મ નહીં તહાં સ્વાર્થ હૈં- વહાં સેવા હો હી કહાં સે સકતી હૈ ?

સાહિત્ય, ભક્તિ, ભાવ, જ્ઞાનકી દ્રષ્ટિસે શ્રી માનસજી ચિરંતન રત્નાકર હૈ.

શ્રી માનસજીમેં કર્મકાંડી, જ્ઞાની, ભક્ત, કવિ, વિદ્વાન સભી ચક્કર ખાતે હૈં. જો કોઈ ભી માનસજીકો ગંભીરતાસે પઢતા હૈ ઉસે હરએક બાર નયા-નયા ભાવવિચાર જરૂર ઉઠતા હૈ. જૈસે કિ રત્નાકરમેં બાર-બાર ગોતા લગાનેવાલેકો અમૂલ્ય મોતી મિલતા હૈ. ચાહે કિતને હી મોતી નિકલ આને પર ભી રત્નાકર મોતીઓંસે ઉતના હી ભરાપૂરા રહતા હૈ. જબ ભી, કોઇ ભી ગોતા લગાયેગા, તબ માનસજી ઉસે મોતી બરાબર દેંગે, ઈસમેં કોઇ સંદેહ નહીં. વહ તો ચિરંતન હૈં. સાહિત્યકી દષ્ટિસે ઔર ભક્તિ, ભાવ, જ્ઞાનકી દ્રષ્ટિસે ભી.

માનસકે નિર્માણકા હેતુ હી સનાતન તથા સાર્વભૌમ હૈ. ગ્રંથકે નિર્માણકે ચાર હેતુ હૈ- ગ્રંથકા પ્રયોજન, વિષય, અધિકારી વ ગ્રંથકા સમ્બન્ધ. ઉસકો સમઝેં. પ્રયોજન બતાતે ગોસ્વામીજીને સ્પષ્ટ કહા હૈ કિ મૈં વિશુધ્ધ બુધ્ધિસે વ પૂર્ણ અનુરાગસે આપસે ગ્રંથનિર્માણમેં બલ બુધ્ધિ વ પ્રેરણા માંગતા હૂં. ક્યોંકી મેરે અંત:કરણકો સુખ હો ઈસ પ્રયોજનસે હી યહ ગ્રંથ હૈ.- "સ્વાન્ત: સુખાય રઘુનાથ તુલસી ગાથા ॥" વિશુધ્ધ હૃદયકો જિસકે દ્વારા સુખકી અનુભૂતિ હોગી ઉસકે દ્વારા હજારોં લાખોં હૃદયોંકો ભી વહી અનુભૂતિ હોતી હૈ. "આત્મા સો પરમાત્મા" ઔર વહી પરમાત્મા સબમેં વ્યાપ્ત હૈ, તો પ્રયોજન હી સનાતન વ ચિરંતન હૈં. અબ વિષય કો દેખેં. ગ્રંથકા વિષય ક્યા હૈ ? તો દેખો-

"એહિ મહં આદિ મધ્ય અવસાના । પ્રભુ પ્રતિપાદ્ય રામ ભગવાના ॥

ભગવાન રામજી ઈસ ગ્રંથકે પ્રતિપાદ્ય (વિષય) હૈ. રામજી કૌન હૈ ?

તાત રામ નહિં નર ભૂપાલા । ભૂવનેશ્વર કાલહૂં કર કાલા ॥
બ્રહ્મ અનામય અજ ભગવંતા । વ્યાપક અજિત અનાદિ અનંતા ॥

ઈતને પર ભી- વે કરૂણાવરૂણલય હૈ ઔર-

ગોદ્વિજ ધેનુ દેવ હિતકારી । કૃપા સિંધુ માનુષ તનુધારી ॥

પ્રતિપાદ્યકે બારેમેં પ્રથમ હી સ્પષ્ટ કહા કિ

એક અનીહ અરુપ અનામા । અજ સચ્ચિદાનંદ પરધામા ॥
વ્યાપક બિસ્વરુપ ભગવાના । તેહિ ધરિ દેહ ચરિતકૃત નાના ॥

ઈસ ગ્રંથકે અધિકારી કૌન ?

યહ માનસકે તે અધિકારી । જિનકે સત સંગતિ અતિ પ્યારી ॥

જો સત હૈ- વહ શાશ્વત ચિરંતન હૈ. ઉનકી સંગતિ જિનકો પ્રિય હો વે હી ઈસ ગ્રંથકે અધિકારી. સત ક્યા હૈ ? તો વહી જો અજ હૈ, સત્‌ચિત આનંદ-સચ્ચિદાનંદ હૈ ઔર જો પરધામા હૈ. પરમ તત્ત્વકા પરમધામ-વહી હૈં.

ન તદ્ભાસયતે સૂર્યો ન શશાંકો ન પાવક: ।
યદ્‌ગત્વા ન નિવર્તન્તે તદ્ધામ પરમં મમ ॥ ગીતાજી ૧૫-૬

સંબંધમેં અપનેકો જિસ નાતેમેં નિષ્ઠા હૈં, જિસ નાતેસે લક્ષ્યસિધ્ધિ પ્રાપ્ત હુઈ હૈ, યહી કહતે હૈં-

સેવક સેવ્યભાવ બિનુ ભવ ન તરિય ઉરગારી ।
ભજહું રામપદ પંકજ અસ સિધ્ધાંત બિચારી ॥
સુનુ ખગપતિ યહ કથા સુહાવનિ । ત્રિવિધ તાપ ભવદોષ નસાવનિ ॥
સુનહિં બિમુક્ત બિરતી અરુ વિજઇ । લહહિં ભક્તિ સુખસંપતિ નિતઇ ॥
ખગપતિ રામકથા મૈં બરની । સુમતી વિલાસ ત્રાસ દુ:ખ હરની ॥
બિરતી વિવેક ભક્તિ દ્રઢ કરની । મોહ નદી કહ સુંદર તરણી ॥
ભવસાગર ચહ પાર જો પાવા । રામ કથા તા કહં દ્રઢ નાવા ॥

ઈસસે ક્યા પ્રાપ્ત હોગા ? તો બડી હી નિર્ભીકતાકે સાથ દ્રઢ વિશ્વાસસે ઉપસંહારમેં કહ દિયા-

પુણ્યં પાપહરં સદા શિવકરં વિજ્ઞાન ભક્તિ પદમ્ ।
માયામોહમલાપહં સુવિમલં પ્રેમાંબુપૂરં શુભમ્ ॥
શ્રીમદ રામચરિત્ર માનસમિદં ભક્ત્યાવગાહન્તિ યે ।
તે સંસાર પતંગ ઘોર કિરણૈર્દહ્યંતિ નો માનવા: ॥

ગ્રંથ નિર્માણકા હેતુ ભી સનાતન હૈં. ઉસીકે અનુકૂલ ગ્રંથારંભ ઔર ગ્રંથકે અન્તમેં ભી સનાતન બીજ કે અમૃતબીજ વ કારકા હી આયોજન હૈં. ગ્રંથકી અમૃતબીજ વ કારકે સંપૂટમેં રખા ગયા હૈ- પ્રારંભમેં પહલા વર્ણ હી "વ" હૈ- "વર્ણાના અર્થસંધાનાં" ઔર અન્તમેં ભી 'વ' હૈં-દહયંતિ નો માનવા: ॥ - જિસસે ગ્રંથકો ભી અમૃતત્વ પ્રદાન હોતા હૈ. ગ્રંથકા સભી કુછ શાશ્વત્ સનાતન હૈં. તાત્પર્ય કિ ચીરકાલકે લિયે ગ્રંથકી ઉપાદેયતા નિશ્ચિત હી હૈં. ગ્રંથ ચિરંતન હૈ.

મનુષ્ય જીવનમેં પવિત્ર વિચાર, સદાચાર, કર્તવ્યોંકે આદર્શ હંમેશા અનિવાર્ય હૈ. માનસજીસે યે બરાબર પ્રાપ્ત હોતે હૈં. ગોસ્વામીજીકી વિલક્ષણતા યહી હૈં કિ ઉનકે ભક્ત હૃદયને ભગવાનકી પ્રીતિ-પ્રતીતિ ભી કી હૈં ઔર ભગવાનકા ઐશ્વર્ય ભી ભૂલા નહીં હૈ. જબ ઉન્હોંને કહા કિ- "વ્યાપક બિસ્વરુપ ભગવાના તેહિં ધરી દેહ ચરિતકૃત નાના ॥" તો ફૌરન પ્રભુતાકા, ઐશ્વર્યકા દિગદર્શન કરા દિયા કિ- સો કેવલ ભગતન હિત લાગી । પરમ કૃપાલ પ્રનત અનુરાગી । અપની ઈચ્છાસે હી હમારે હિતકે લિયે પ્રકટે હૈં- નહીં તો હમારી ગુંજાઈશ ઈતની નહીં હૈ. "રામ કીન્હ ચાહહિં સોઈ હોઈ । કરૈ અન્યથા અસ નહિં કોઈ ॥" કારણ- રામજી તો હૈં :-

જગત પ્રકાસ્ય પ્રકાશક રામૂ । માયાધીસ ગ્યાન ગૂન ધામૂ ॥
પુરુષ પ્રસિધ્ધ પ્રકાસ નિધિ, પ્રગટ પરાવર નાથ ।
રઘુકુલ મનિ મમ સ્વામી, સોઈ કહિ સિવ નાયઉ માથ ॥

સગુણ-નિર્ગુણકે ઐશ્વર્યકા મિલાન કિતના ભાવમય હૈ કિ પઢનેવાલેકે હૃદયમેં સહજ હી

ઐશ્વર્યભાવ ભર જાતા હૈ:-દેખિયે-

એહિ બિધિ જગ હરિ આશ્રિત રહઈ । જદપિ અસત્ય દેત દુ:ખ અહઈ ॥
જો સપને સિર કાટૈ કોઈ । બિનુ જાગેં ન દૂરિ દુ:ખ હોઈ ॥
જાસુકૃપા અસ ભ્રમ મિટિ જાઈ । ગિરિજા સોઈ કૃપાલ રઘુરાઈ ॥
આદિ અંત કોઉ જાસુ ન પાવા । મતિ અનુમાનિ નિગમ અસ ગાવા ॥
બિનુપદ ચલઈ સુનઈ બિનુ કાના । કર બિનુ કરમ કરઈ બિધિ નાના ॥
આનન રહિત સકલ રસ ભોગી । બિનુ બાની બકતા બડ જોગી ॥
તન બિનુ પરસ નયન બિનુ દેખા । ગ્રહઈ ધ્રાન બિનુ બાસ અસેષા ॥
અસિ સબ ભાઁતિ અલૌકિક કરની । મહિમા જાસુ જાઈ નહિં બરની ॥
જેહિ ઈમિ ગાવહિં બેદ બુધ જાહિ ધરહિં મુનિ ધ્યાન
સોઈ દશરથસુત ભગતહિત કોસલપતિ ભગવાન ॥

યહાઁ અવ્યક્ત ઐશ્વર્યસે વ્યક્ત એશ્વર્ય બતાયા. ઔર ભી દેખિયે વાલ્મીકીજી મહારાજને સંશય રહિત કહ દિયા-

રામ સ્વરુપ તુમ્હાર, બચન અગોચર બુધ્ધિ પર ।
અવિગત અકથ અપાર, નેતિ નેતિ નિત નિગમ કહ ॥

યહાં વ્યક્ત એશ્વર્યકા અવ્યક્ત એશ્વર્ય સ્પષ્ટ કિયા હૈં.

જગપેખન તુમ દેખનહારે । બિધિ હરિ શંભુ નચાવનહારે ।
તેઉ ન જાનહિં મર્મ તુમ્હારા । ઔર તુમહિ કો જાનનિહારા ॥
સો જાનૈ જેહિ દેહુ જનાઈ । જાનત તુમહિં તુમ્હૈં હોઈ જાઈ ॥
તુમ્હારી કૃપા તુમહિં રઘુનંદન । જાનત ભક્ત ભક્ત ઉર ચંદન ॥
ચિદાનંદમય દેહ તુમ્હારી । વિગત વિકાર જાન અધિકારી ॥
નરતનુ ધરેહુ સંતસુર કાજા । કહહુ કરહુ જસ પ્રાકૃત રાજા ॥
રામ દેખિ સુનિ ચરિત તુમ્હારે । જડ મોહહિં બુધ હોહિં સુખારે ॥
તુમ જો કહહુ કરહુ સબ સાઁચા । જસ કાછિય તસ ચાહિય નાઁચા ॥

શ્રી ગુરુદેવકે શ્રીમાનસજીકે માર્મિકતા પરકે બચન સુનકર શારદાપ્રસાદજી ગદ્-ગદ્ હો ઉઠે.

ચાંડાલ-ક્રોધ કરનેસે બીસ કદમ પીછે મૂડ જાતા હૈ

કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મદ, મત્સર યે છ: આસુરી સંપત્તિમેં મુખ્ય હૈ. અર્જુનને ભગવાનકો પૂછા હૈ કિ "નહિ ચાહને પર ભી, ઈચ્છા નહીં હોને પર ભી જીવકો અત્યન્ત બલપૂર્વક જબરન્, પાપકર્મોમેં કૌન પ્રેરિત વ પ્રવૃત કરતા હૈ ? ઉત્તર દેતે ભગવાનને કહા હૈ કિ-

કામ એષ, ક્રોધ, એસ રજોગુણ સમુદ્ભવ: ।
મહાશનો મહાપાપ્મા વિદ્ધયેનમિહ વૈરિણમ્ ॥ (૩-૩૭)

પાપકર્મોમે પ્રેરિત કરનેવાલા કામ હૈ, ઔર કામ હી ક્રોધ હોતા હૈ. વહ રજોગુણસે ઉત્પન્ન હુઆ હૈ ઔર અતિશય આહાર કરનેવાલા હૈ, અતએવ કભી તૃપ્ત નહીં હોતા હૈ ઔર અતિ ઉગ્ર સ્વભાવકા હૈ. ઈસીલિયે કામ-ક્રોધકો અપને દુશ્મન હી જાનોં. એક કામકો વશમેં કર લેનેસે ઔર સબ ભી વશમેં હો જાતા હૈં. કામ ઈતના પ્રબલ હૈ કિ વહી ક્રોધાદિકો પ્રેરિત કરતા હૈ. અપની ઈચ્છાકે અનુકૂલ નહીં હુઆ તો તત્કાલ ક્રોધરુપમેં કામ પ્રકટ હો હી જાતા હૈ. વિષય નહીં મિલનેસે, ઈસમેં બાધા આનેસે કામ હી ક્રોધરુપમેં અભિવ્યક્ત હોતા હૈ.

તમોગુણસે વ્યાપ્ત વિષયોમેં ઈન્દ્રિયાઁ રજોગુણસે પ્રવૃત હોતી હૈ. રજ-તમકા નાશ હોનેસે હી ચિત્ત અંત:કરણ નિર્વિષયી હોતા હૈ ઔર તબ નિષ્કામ બનકર શુધ્ધ ભક્તિ હોતી હૈં. અપને ઈષ્ટદેવકી પૂજા, ગુરુદેવસે પ્રાપ્ત મંત્રકા જાપ, વ સાધન કરના, ધ્યાન વ એકાગ્રતાકા અભ્યાસ કરના, અર્થાનુસંધાનપૂર્વક સ્વાધ્યાય કરના, ઈત્યાદિ જો નિર્વિષય કામ હૈં વહ જીવનમુક્તિકે હેતુ હોતા હૈ.

કામ ઔર રજોગુણ પરસ્પરકે કારણ હૈં. યુધિષ્ઠિરનેભી પૂછા હૈ કિ ધર્મ જાનકર ભી સબ અધર્મ કરતે હૈં. ઔર અધર્મ જાનકર ભી અધર્મસે કોઈ નિવૃત નહીં હોતા હૈં- યહી મહાન આશ્ચર્ય હૈં. યહ કામાદિકકા હી પ્રભાવ હૈ. કોઈ ભી ઘરમેં પ્રવેશ કરના હો તો ઘરકે દ્વારમેંસે હી પ્રવેશ હો સકતા હૈ. નર્કમેં જાનેકે (લિયે) કામ, ક્રોધ, લોભ યે તીન દ્વાર હૈ.

ત્રિવિધં નરકસ્યેદં દ્વારં નાશનમાત્મન: ।
કામ ક્રોધસ્તથા લોભ: સ્તસ્માદેતત્ત્રયં ત્યેજત્ ॥ ગીતાજી- ૧૬-૨૧ ॥
કામ ક્રોધ મદ લોભ સબ, નાથ નરક કર પંથ ॥

નર્ક યાનિ ક્યા ? જાનતે હો ? અક: યાનિ દુ:ખ. તો મનુષ્યોંકો જિસસે અક: દુ:ખ પ્રાપ્ત હોતા હૈ વહ નર્ક હૈ. મનુષ્યકો દુર્ગતી વ દુર્બુધ્ધિસે હી દુ:ખકી પ્રાપ્તી હોતી હૈ. ઔર દુર્ગતી વ દુર્બુધ્ધિ પ્રાપ્ત હોનેકી પાત્રતા વ સામર્થ્ય - ઈન તીનોંસે હી હોતી હૈ. ઔર યે ઈતને તો પ્રબલ વ વેગવાન હૈ કિ જબ તક અંત:કરણમેં યે તીન હૈં તબ તક મનુષ્ય અપના શ્રેય કદાપિ પ્રાપ્ત નહીં કર સકતા. કારણ કિ ક્રોધ, ગાલી યા દુષ્ટ વચન બોલનેવાલેકો બહુત દીર્ધકાલ પર્યંત લક્ષ્યસિધ્ધિ નહીં હો સકતી હૈ. એક કદમ આગે બઢતા હૈ કિ ફૌરન ક્રોધ, ગાલી યા રાગાદિકકા કર્મ કર બૈઠતા હૈ- પરિણામમેં બીસ કદમ પીછે મુડ જાતા હૈ.

શરીરકા સ્વાસ્થ્ય કબ બિગડતા હૈ ? જબ વાત, પિત ઔર કફ યે તીનોં કુપિત હોતે હૈં. તબ શરીર અસ્વસ્થ હો જાતા હૈ. ઔર તબ દુ:ખાનુભૂતિ હોતી હૈ. જબ તીનોંકા શમન હોતા હૈં તો શરીર સ્વસ્થ હો જાતા હૈ ઔર દુ:ખાનુભૂતિ દૂર હોતી હૈં. ઉસી પ્રકાર અંત:કરણમેંસે કામ, ક્રોધ ઔર લોભ કે આવેગ વ આવેશ દૂર હોતે હૈ- અર્થાત્ યે તીનોંકા શમન હોને પર હી અંત:કરણ

પરમાર્થમેં સુખાનુભૂતિ પાતા હૈ.

જલકે સ્નાનસે શરીરકી બાહ્ય શુધ્ધિ તો ભલે કર લો ઔર અપને કો શુધ્ધ માન લો, લેકિન અંત:કરણ શુધ્ધ ન હોવેં તો "સ ચાંડાલ ઈતિ સ્મૃત:" ચાંડાલ ક્યોં કહા ? કારણ કિ જો લક્ષણ ચાંડાલકે માને ગયે હૈં વહી લક્ષણ ક્રોધી-આવેશી, લોભી વ કામીમેં દીખાઇ દેતે હૈં. મનુષ્યોમેં ભી ઉત્તમ, મધ્યમ, રાક્ષસ, અધમ પ્રકારકે હોતે હૈં. અપને સ્વાર્થકા ભી ત્યાગ કરકે દૂસરોંકે કાર્ય કર દેવેં વહ મનુષ્યોમેં ઉત્તમ મનુષ્ય હૈં- જિસકો દેવ માના ગયા હૈં. અપના સ્વાર્થ ન બિગડતા હોવેં- તો દૂસરોંકે કાર્યમેં સહયોગ દેકર પૂરા કર દેવેં વહ મધ્યમ કોટિકા મનુષ્ય હૈં. ઔર આજકે વિષમ કાલમેં ઐસેકો માનવશરીરધારી માનવ કહ સકતે હૈં.

અપને સ્વાર્થકે લિયે દૂસરોંકે કાર્ય બિગાડે વહ મનુષ્ય રાક્ષસ હૈ. વહ અધમ કોટિકા મનુષ્ય શરીરધારી માત્ર હૈ. માનવોચિત ગુણોંસે બિલકુલ ખાલી. અપનેકો કુછ ભી લાભ ન હોતા હો ફિર ભી દૂસરોંકે આનંદ, સુખ, શાંતિ કો છિન્ન-ભિન્ન કર દેતા હૈ ઐસે મનુષ્યકો ક્યા કહના વહ હમ નહીં જાનતે હહૈં. ગોસ્વામીજીને એસે નિમ્નતમ્ કોટિકે મનુષ્યકો ખલકી સંજ્ઞા દી હૈ. જો હંમેશા હી કિસી ન કિસી બાતકો બહાના બનાકર આસપાસવાલે સબ મનુષ્યોંકો ઉદ્વેગ હી પહુંચાતા રહતા હૈ ઔર સબકે લિયે ઉત્પીડક હી હોતા હૈ. શ્રી ભાનુભાઈ પોષરુ પૂ. શ્રી ગુરુદેવકે બચન સુન રહે હૈં ઔર અબ પ્રશ્ન કરતે પૂછતે હૈં કિ, "સરકાર, ચાંડાલકે લક્ષણ બતલાનેકી કૃપા કરેં"

શ્રી ગુરુદેવ :- ચાંડાલકે આઠ લક્ષણ હૈં.

(૧) અપવિત્રતતા (૨) અસત્ય બોલના (૩) ચોરી (૪) નાસ્તિકતા (૫) શુષ્ક વિગ્રહ, અર્થાત્ કોઇ ભી કારણ ન હોને પર ભી લડના યહ પરપીડનવૃત્તિ હૈ. કિસીકો ભી ચૈનસે, સુખસે રહને નહીં દેના. કિસીકો પ્રસન્ન દેખા તો ફૌરન યહ પરપીડનકી વૃત્તિ ભડક ઉઠેગી, ઔર ઝૂઠે હી આક્ષેપ વ દોષકી કથા બનાકર લડના શુરુ કર દેના- યહ સબ શુષ્ક વિગ્રહહૈ. (૬) કામ, અત્યંત પ્રબલ આવેશી (૭) ઉતને હી પ્રબલ ક્રોધી (૮) ઔર પ્રબલ= તીવ્ર તૃષ્ણા યાની લોભ અર્થાત્ બહુત હી અનુદાર, બહુત હી સંકુચિત વૃતિવાલા.

સંત શિરોમણિ શ્રીએકનાથજી મહારાજકી સત્ય ઘટના હૈં. એકનાથજી મહારાજકે ઉપર શ્રી દત્તાત્રેય ભગવાનકી અત્યંત કૃપા થી. એકનાથજી મહારાજને ઉનકો ગુરુદેવ માને હૈં. એકનાથજી મહારાજ ગોદાવરી ગંગામેં નિત્યપ્રતિ સ્નાન કરકે વહાં પર એક એકાંત સ્થાનમેં બૈઠકર સંધ્યા-ધ્યાનકા નિત્ય નિયમ કરતે થે. એકબાર ગુરુ દત્તાત્રેય ભગવાન ઉસી એકાંત સ્થાન પર મેહતરકે રુપમેં બૈઠકર કપડે ધોને લગે. એકનાથજી મહારાજ અપને નિયમકે લિયે આયે તબ મેહતરકો કપડે ધોતે દેખકર ગુસ્સાસે મેહતરકો દૂર જાનેકો કહા.

દત્તાત્રેય ભગવાનને કુછ માના નહીં. તો અત્યંત ક્રોધાવેશમેં એકનાથજી મહારાજને ઉનકા હાથ પકડ કર દૂર હટા દિયા. પરંતુ તત્કાલ હી બહુત સોચમેં પડ ગયે કિ અરેરે, મૈંને અછૂતકા- ચાંડાલકા સ્પર્શ કર લિયા ! અબ ક્યા પ્રાયશ્ચિત કરું ! ખૂબ સોચકર પ્રાયશ્ચિતમેં

૧૦૮ બાર મિટ્ટી શરીર પર લગા લગાકર સ્નાન કરના પ્રારંભ કરતે હૈં. મેહતર રુપધારી ભગવાન દત્તાત્રેયજી ભી મિટ્ટી લગા લગાકર સ્નાન કરતે હૈં. યહ દેખકર એકનાથજીકો આશ્ચર્ય હુઆ, તો પૂછા કિ "તુમ ક્યોં મેરા અનુકરણ કરતે હો ? મુઝ બ્રાહ્મણકો તો સ્પર્શ હો ગયા હૈ ઈસીલિયે મૈં તો "પ્રાયશ્ચિતમેં શુધ્ધિ કર રહા હૂં." પરંતુ તુમ ક્યોં બેકાર અનુકરણ કર રહે હો ? ભગવાન દત્તાત્રેયજીને કહા- "મુઝે ભી તુમ્હારે ચાંડાલકા સ્પર્શ હો ગયા હૈ, ઈસીલિયે મૈં ભી શુધ્ધિ કર રહા હૂં." એકનાથજી મહારાજને કહા- કિ મૈં તો બ્રાહ્મણ હૂં. તબ ભગવાનને કહા કિ તેરે હૃદયમેં ચાંડાલ હૈ, ફિર ભી તૂં અપનેકો બ્રાહ્મણ સમઝતા હૈ તો ભલે સમઝો, લેકિન મુઝે તો તેરે ચાંડાલકા સ્પર્શ હો ગયા હૈ, ઈસીલિયે મૈં તો શુધ્ધિ કરુંગા.

અબ એકનાથજી મહારાજ સમઝ ગયે કિ યહ ઔર કોઇ નહીં હૈ- પરંતુ ગુરુદેવ હી હૈં. હાથ જોડકર શાષ્ટાંગ પ્રણામ કરતે પ્રાર્થના કરને લગે કિ- "ગુરુદેવ ! પ્રકટ હોકર દર્શન દીજિયે" અપના ઈચ્છિત પરિણામ નિકલ આયા હૈ એસા દેખકર ગુરુદેવને પ્રકટ હોકર દર્શન દિયે.

એકનાથજી મહારાજને ક્ષમા પ્રાર્થના કી, તબ ગુરુદેવને કહા- "તેરે અંત:કરણમેં દોષ દિખાનેકે લિયે હી મુઝે આના પડા બેટા ! યહ ક્રોધ મહા ચાંડાલ હૈ. ઈસકો નિકાલ દો તો હી પૂરા પડેગા. સર્વ જગતમેં વહી એક હી ભગવાન હૈં જો તેરેમેં હૈ. સબકો સુખ પહુંચાઓ, કિસીકો ભી પીડા ઉદ્વેગ ન હોવે યહ સતત ખ્યાલ કરો તબ હી ઉપાસના વ સાધના સિધ્ધિ દેતી હૈં. એકનાથજી મહારાજને તબસે હી ક્રોધકો ત્યાગ દિયા. જો ક્રોધી હૈ વહ પ્રેમી કદાપિ નહીં. મન યદિ બાત કબૂલ કર લેતા હૈ તો તત્કાલ હી ઉસકા અમલ ભી કરતા હૈ. ઔર દૂસરી બાત યહ સમઝનેકી હૈ કિ નર્કમેં જાના અર્થાત્ નર્કમેં ઉપસ્થિત હોની યહ ક્યા હૈ ? જાનતે હો ? મનુષ્યકી ક્રોધમય સ્થિતિ હૈં વહી નરકમેં ઉપસ્થિતિ હૈં.

પ્રેમ ભાવસે આપ લોગોંકા હૂઁ

૨-૧૨-૫૯, હરિભાઇ ! કિતને દુ:ખકી બાત હૈં કિ કભી ગાઁવમેં જાના તો ઈન લડકિયોંકો મોટર નહીં દી જાતી હૈં. આજ ભી એસા હી હુઆ મોટર ખડી થી પરંતુ ના કહ દિયા. તબ ફિર વહ રિક્ષામેં ગઇ. સુનકર-જાનકર મુઝે ઈતની વ્યથા હો રહી હૈં. મૈં સચ કહ રહા હૂં.

હરિભાઈ ! આપ, માઁ, કુમુદ, ચંદન, બચીબહન, કૃષ્ણા, ચંદુ, પાર્વતી, રમા, બેબી, દમુ, ભારતી ઔર બાસાહબકે લિયે મેરે પાસમેં મેરી કોઇ વસ્તુ અદેય નહીં હૈ. સ્વયમ્ મૈં હી આપ લોગોકે પ્રેમ ભાવસે આપ લોગોંકા હૂં. ફિર યે મોટરેં યા કોઠારકે સામાન ઈત્યાદિકે ઉપયોગકે વક્ત ઐસી બાધા ક્યોં ડાલી જાતી હૈ ?

સંકુચિતતા વ રાગ-દ્વેષકા ઝમેલા દેખો. અભી મૈંને ભી ડ્રાઈવરોંકો સાફ કહ દિયા હૈ કિ ઈન લોગોંકો મોટરકી કભી મના નહીં કરના. સચ કહતા હૂં, હરિભાઇ ! કિ ઈન લડકિયોંને મેરે પીછે સબ કુછ ત્યાગ દિયા હૈ. માતા પિતા, ભાઈ-બહન કે સાથ ઈતના નહીં રહતી જિતના મેરે પાસમેં રહતી હૈં. મૈં રહા ઘુમક્કડ દો દિન યહાઁ તો દો દિન વહાઁ કભી પહલે તો કહતા હૂં કિ યહાઁ પંદ્રહ દિન ઠહરેંગે, પરંતુ તીન દિનકે બાદ યકાયક કહતા હૂં ચલો, સામાન બાઁધો, અભી યહાંસે

નિક્લના હૈ. તબ ભી યે લડકિયાઁ ખુશી ખુશીસે સામાન બાંધ બુંધકર નિક્લનેકો તૈયાર હો જાતી હૈ.

સબ અપના અપના બનાકે પાતી હૈં. અપના સબ કામ ખૂદ હી કર લેતી હૈ. મુઝે વિચાર તો આવે ન કિ મૈં ઈનકો ક્યા દે દેતા હૂં ? કૌન સી સુખ સુવિધા મેરે યહાં ઈનકો મિલતી હૈ ? ફિર ભી ઈનકા ઈતના પ્રેમ મેરે લિયે હૈં. ઈનકે લિયે સારા સુખ ઔર સારા દુખ કેવલ મૈં હી હૂં. હરિભાઈ ! સચ કહતા હૂં ઈનકા જો ઝઘડા હૈં વહ સિર્ફ મેરે વાસ્તે હી હૈં, મેરી નિકટતાકે લિયે હી હૈં. ધંધે રુપયોંકે લિયે નહીં હૈ, ન પરિવારકે લિયે હૈં. ઈનમેંસે કિસી કો ભી મોટર વ સુવિધા નહીં દેકર મેરા હી અપમાન વ નિરાદર કિયે જાતે હૈં. ક્યોંકિ યે સબ મોટરેં વ સામાન ઈત્યાદિકી માલિકીમેં મેરા નામ કહા જાતા હૈં.

સેવામેં સ્થૂલ વ સૂક્ષ્મ અપરાધ

શ્રી ભગવન્નામ સ્મરણમેં દશનામાપરાધ નિષિધ્ધ હૈં, ઉસી પ્રકાર ભગવદ્‌સેવા તથા ભગવદ્ સ્વરુપ શ્રી ગુરુદેવકી સેવા ભી નિરપરાધ હોની ચાહિયે. સેવા દોષ રહિત હો તભી સેવા, નહીં તો કુ સેવા.

સેવાકે અપરાધ સ્થૂલ વ સૂક્ષ્મ દોનોં હૈ. ન કરનેકા કરના, ઔર કરનેકા નહીં કરના, તથા અપની ઈચ્છાનુકૂલકે ભોજન કાર્યક્રમ, આદિ કરાના યે સબ સ્થૂલ અપરાધ હૈં. હમારી સમઝ ઈતની મોટી હૈં કિ સ્થૂલ અપરાધકો હમ પ્રેમ વ ભાવ સમઝતે હૈં યે સબ મિટેં તબ સૂક્ષ્મ અપરાધકી ઔર ધ્યાન જાવેં.

સ્વાર્થી કર્તુત્વ વ ભોક્તતૃત્વ કી તથા સ્વાધીન કર્તુત્વ વ ભોક્તૃત્વકી ભાવના યહ સૂક્ષ્મ અપરાધ હૈં. ઈન દોનોં અપરાધોં કો મિટાનેકે લિયે એક હી સરલ અકસીર ઈલાઝ હૈ કિ અપનેકો હંમેશા આજ્ઞાકારી સેવક બનાયેં રખના. આજ્ઞાકારી સેવકકી હી પ્રત્યેક સેવા સ્વામીકો ખૂબ અનુકૂલ હોતી હૈ. “આજ્ઞા સમ ન સુસાહિબ સેવા.” યદિ યહી નહીં તો સબ ઠીક હૈં. કલિયુગમેં કલિયુગી-સેવાકી ભી બોલબાલા હૈ. અભી તો કલિયુગકે ઉદયકે કિરણોંકા હી પ્રકાશ હૈં. કઈ વર્ષકે પશ્ચાત્ ઈસકા મધ્યાહનકાલ આયેગા, તબ સાધુ-સજજન ત્રાહિ ત્રાહિ પુકારેંગે.

ઠાકોર સૂર્યસિંહજી સિસોદિયા (ગુનાવાલા) કી નોટમેંસે:-

૨-૧૨-૫૯, આજ સુબહ ૧૦ બજે શ્રી ગુરુદેવને ખ્યાવદા ઠાકુર સાહબકો વિધિપૂર્વક શ્રીગુરુ-મંત્ર-દીક્ષા દેકર દક્ષિણાકે રુપમેં ઈન નિયમોંકા પાલન કરનેકા કહા- (૧) જૂઆ કિસી ભી હાલતમેં નહીં ખેલના. (૨) પર-સ્ત્રી માત સમાના. (૩) માઁસ વ મદિરાકા સર્વથા ત્યાગ. (૪) શ્રીરામભદ્રજી મહારાજકો ઈષ્ટદેવ માનના. (૫) વિશ્વાસઘાત કિસીસે ન કરના. (૬) વ્રતમેં ચાર જયંતિકા ફ્લાહાર કરના- (૧) શ્રીરામનૌમિ (૨) શ્રી જનમાષ્ટમી (૩) શ્રીનૃસિંહ ચૌદશ (૪) ભીમસેની એકાદશી. આજકે દિન શ્રી દીક્ષામંત્ર પાનેવાલે ભી યહાઁ હૈ- (૧) રામેશ્વરજી છોગાલાલ જતનલાલ ગુનાવાલે (૨) અવન્તિકા પ્રસાદ શર્મા (ગુના) (૩) મેવા બહન રામેશ્વરજી (૪) સૂર્યસિંહજી ખ્યાવદાવાલે (૫) ઉમા બહન- પુત્રી રમનબાબુ-ગુના (૬) ફૂલચંદ છતરપુરિયા-ગુના (૭) દામજીભાઈ

માનસાતા ૧ ઉનકે પુત્ર શરદ કલકત્તા (૮) કાનપુરકે અમૃતલાલભાઈ, ઉનકી પત્ની, દો પુત્ર ૧ પુત્રી (૯) જમનાદાસભાઈ બમ્બઈવાલે (૧૦) હરકિશનદાસ ભગદેવ-બંબઈ (૧૧) વસંતલાલ મોતીલાલ જોબનપુત્રા-બંબઈ (૧૨) મેવા બહનકે સાથ બહન જો સતનામેં જહાં ઠહરીથી વહાં પાસમેં રહતી થી ઔર મેવાબહનકે સાથ સેવાકાર્યમેં પૂર્ણ સહયોગ દેતી થી (૧૩) રવિશંકર મણિશંકર ઉપાધ્યાય-બંબઈ.

પ્રભુ જાનત સબ બિનહીં જનાયે

૫-૧૨-૫૯ અપ્રેશનકે પશ્ચાત્ જનાના વોર્ડમેં પાઁચ-સ્ત્રિયા પાગલ સી હો ગઇ હૈં. ઈસ કારણ ઔર મરિજોંકો વિશેષ બાધા હોને લગી. સ્વયંસેવકોકે દ્વારા યહ બાત જાનકર શ્રી ગુરુદેવને કહા કિ ઉન પાઁચ સ્ત્રિયોંકે લિયે વોર્ડકે પાસમેં હી અલગ વ્યવસ્થા કરકે વહાઁ રખો ઔર ઉનકે લિયે સ્વયંસેવકોકી અલગ ટુકડી રખ દો.

સિધ્ધાર્થભાઈ દેસાઈકી ઈસ સ્પેશયલ જનાના વાર્ડમેં રાત્રિકી ડયુટી થી. કરિબ ૧૧ાા બજે હમ કુછ લોગ શ્રી ગુરુદેવકે સામને શાંત બૈઠે થે. શ્રી ગુરુદેવ ભી લેટે હુએ આરામ કર રહે હૈં ઔર કન્હૈયાલાલજી કોઠારી શ્રી ચરણોંકો દબા રહે હૈં. યકાયક શ્રી ગુરુદેવ ઉઠકર ખડે હો ગયેં ઔર કહા-સ્પેશયલ જનાના વોર્ડકી પાઁચો મરીજોંને બડા ઉધમ મચા દિયા હૈ. જોરશોરસે ચિલ્લાતી હુઈ રો રહી હૈ. વહાં જલ્દી પહુંચના જરુરી હૈં.

શ્રી ગુરુદેવ વહાં પધારે, સ્વયંસેવકોકો અત્યંત આશ્ચર્યકે સાથ આનંદ હુઆ. વે કહ ઉઠે, "ભગવન્ ! હમ આપ હી કો પુકાર રહે થે." એક સ્ત્રીને રોના પ્રારંભ કર દિયા ઔર ફૌરન શેષ ચારોંને ભી ચિલ્લાહટકે સાથ રોના શુરુ કર દિયા હૈ. રાત્રિકે ઈસ સમય ઈસ પ્રકારકા રોના ઈતના ભયાવહના હૈ કિ હમ લોગોંસે ભી સહન નહીં હો રહા હૈં તબ ફિર પાસકે વોર્ડમેં રહે હુએ મરીજોંકો કિતની બાધા હોગી.

શ્રી ગુરુદેવ :- આપ કોઇ ઈનસે બોલના નહીં. સમજાને પર તો ઈનકા રોના ઔર બઢેગા. મૈં ભી અભી આપ લોગોંકે નામ લે લેકર આપસે કહૂંગા પશ્ચાત્ શ્રી ગુરુદેવને એકદમ ઉંચે સ્વરસે કહા-ક્યોં કનુભાઈ ! યહ ક્યા શોર મચા રહે હો ? ક્યોં દેસાઇ, ક્યા બાત હૈ કિ ઈતના ઉધમ હો રહા હૈ તુમ્હારે વોર્ડમેં ? બિલકુલ શાંત હો જાઓ ઔર શાંતિસે સો જાઓ. બસ ! ઉસી ક્ષણ વોર્ડમેં બિલકુલ શાંતિ હો ગઇ. રોના ધોના શોરગુલ સબ બંદ હો ગયા, માનોં કિ યહાં પર કુછ હોતા હી નહીં થા. ઈસ પ્રકાર સબ શાંત હોકર નિંદ્રાવશ હો ગયે.

૬-૧૨-૫૯-રાત્રિકો સિધ્ધાર્થભાઈ દેસાઈસે શ્રી ગુરુદેવને કહા :- "તુમ્હારે સ્પેશયલ મરીજોંકો બરાબર સમ્હાલના. ઉનમેંસે એક ભાગનેવાલી હૈં."

૭-૧૨-૫૯ સુબહ સિધ્ધાર્થભાઈ શ્રી ગુરુદેવકે સામને ઉપસ્થિત હુયે ત્યોંહિ શ્રી ગુરુદેવને કહા-ક્યોં દેસાઈ ! યહી કહના હૈ ન કિ એક માતાજી ભાગ ગઇ હૈ ?

સિધ્ધાર્થભાઇ :- જી હાં, ગુરુદેવ ! ઉનકો પટ્ટી દસ તારીખકો ખુલનેવાલી થી. પરંતુ ઉન્હોંને રાત્રિમેં હી પટ્ટી ખિંચકર ફાડ ડાલી હૈ. ફિર દૂસરી પટ્ટી લગાનેકે સારે પ્રયત્ન અસફલ રહે.

ઉનકી આઁખોમેંસે ખૂન નિકલને લગા થા. સુબહ છ બજે તક તો વહ વોર્ડમેં હી થી. હમસે કહા કિ જયાદા ઠંડ લગતી હૈ તબ હમને દો રજાઇયા ઔર ઔઢા દી થી, ઔર શાંત હો ગઈ થી. હમને સમઝા કિ વહ સો રહી હૈ. અભી તક ઉઠી નહીં તો ઉસકે ખટિયાકે પાસ ગયા દેખા કિ વહ તો અબ ભી સો રહી હૈ. બૂખાર ચઢ આયા હોગા ક્યા ? ઈસ શંકાસે મૈંને ઉસકે શિર પર હાથ રખનેકે લિયે ઓઢી હુઇ રજાઇયા હટાઈ તો માતાજીકી જગહ માત્ર રજાઇ ગોલ રખી હુઈ થી. અબ ક્યા કિયા જાયે ? ઉસકી આંખ તો ખરાબ હો ગઇ હોગી એસા ખ્યાલ હમ લોગોંકા હૈ.

શ્રી ગુરુદેવ :- નહીં, નહીં, ઉન પાઁચો મરીજોંસે કિસી એકકી ભી આઁખ ખરાબ હોનેવાલી નહીં હૈ. નિશ્ચિત. અપની ખટિયાસે ભાગકર વહ માઁ કેમ્પમેં હી ઘૂમ રહી હૈ. આપ ઉસે ઢૂંઢ કર વાપિસ ઉસકે ખટિયા પર સુલા દો. ઉસકી આંખ પર દૂસરી પટ્ટી બંધવા દો વહ શાંત રહેગી. ઉસકી આઁખે તો સબસે બઢિયા બની હુઈ હૈ.

જલ્દી મેરે પાસ આ જાઓ

૯-૧૨-૫૯, રાત્રિકો મૈં પ્રગાઢ નીંદમેં થી. નીંદમેં હી મુઝે શ્રી ગુરુદેવકી આવાજ સુનનેમેં આઇ- "કુમુદ, જલ્દી મેરે પાસ આ જાઓ. જરૂરી કામ હૈ." મૈં ફૌરન બિસ્તરસે નિકલકર શાલ ઓઢકર કમરેસે બાહર નિકલી. શ્રી ગુરુદેવકે નિવાસ સ્થાનકી ઔર જાને લગી. માર્ગમેં બાબુભાઇ બેડલાવાલે મિલેં, ઔર ઉન્હોંને પૂછા, "કહાં જા રહી હો, બહનજી ? ઈસ વક્ત તો રાત્રિકે ૨ા બજે હૈં " મૈંને કહા- મુઝે શ્રી ગુરુદેવને બુલાઈ હૈ, ઈસલિયે વહાં જા રહી હૂં.

શ્રી ગુરુદેવકે પાસ પહુંચી ઔર દેખા કિ શ્રી ગુરુદેવતો લેટે હુએ હૈં ઔર રમેશભાઇ ઉપાધ્યાય વ કન્હૈયાજી કોઠારી પાસમેં શાંત બૈઠે હૈં. પ્રણામ કરકે કુછ દ્વિધાકે સાથ મૈં ભી બૈઠ ગઇ. ૧૫-૨૦ મિનિટકે પશ્ચાત્ શ્રી ગુરુદેવને લેટે હુએ હી સહસા આવાજ દી- "રમેશ, કુમુદ અભી તક નહીં આઈ હૈં ?

રમેશભાઇ :- કુમુદ બહન યહાઁ પર આધ ઘંટેસે બૈઠી હૈ, મહારાજજી.

શ્રી ગુરુદેવ :- કુમુદ ! તુમ જલ્દીસે મહિલા વાર્ડમેં ખ્યાવદા ઠાકુર સાહબ ડયૂટી પર હૈ વહાઁ જાઓ. જમાદારિની ઠીકસે કામ નહીં કર રહી હૈ ઔર ઠાકુર સાહબ બડે નરમ સ્વભાવકે હૈં. તુમ જાકર સબ જમાદારિનોંકો વોર્ડમેં કામ પર લગાકર સો જાઓ, ઔર મેરે પાસ ચાર બજે આના. મૈં જમાદારિનોંકો નિવાસ પર ગઈ. સબ સો રહી થી. મૈને કહા- રાત્રિકો જિનકી ડયૂટી હૈ વે સબ ઉઠકર ખડી હો જાયે. શ્રી ગુરુદેવને કહલવાયા હૈ કિ આપ સબ અપની ડયૂટી વોર્ડમેં પહુંચ જાઓ. શ્રી ગુરુદેવકી ઈચ્છાનુસાર સબ મહેતરાનિયાઁ ખડી હોકર મેરે સાથ વોર્ડમેં આ ગઈ. સ્વયંસેવક ભાઈયોંકો આશ્ચર્યકી સીમા ન રહી. ઠાકુર સાહબને કહા- "બહનજી, આપ બરાબર ઠીક મૌકે પર જમાદારિનોંકો લે આઇ હૈં." શ્રી ગુરુદેવને કિસ પ્રકાર યહ સારા કાર્ય કિયા હૈ યહ મૈંને બતાયા, તબ ભાઈયોંકે ઔર અધિક ઉત્સાહ વ આનંદ હો આયા.

આપસે કુછ ભી અજ્ઞાત નહીં રહતા

૧૦-૧૨-૫૯, સંધ્યા ઢલ ચૂકી હૈ. શ્રી ગુરુદેવકી સન્નિધિમેં હમ અસંખ્ય ભાઈ-બહન બૈઠે હૈં. શ્રીમાનસજીકી સ્તુતિયોંકા સ્વાધ્યાય હો રહા હૈં. ઉસે પૂર્ણ હોનેસે પીછેસે એક અપરિચિત ભાઈને શ્રી ગુરુદેવકે શ્રી ચરણોમેં દંડવત પ્રણામ કિયા ઔર હાથ જોડકર શ્લોક બોલતે બોલતે ખડે રહે- ''વંદે મહાપુરુષ તે ચરણારવિંદમ્ ॥ શ્રી ગુરુદેવને ગૌરસે દેખકર કહા:- કહિયે, ક્યા આજ્ઞા હે ? અપરિચિતભાઇ :- મહારાજજી, આપસે ક્યા અજ્ઞાત રહ સકતા હૈ ? મુંહસે ક્યા બતલાઉં ?

શ્રી ગુરુદેવ :- નહીં ભાઇ ! એસા કુછ નહીં હૈ. મેરેસે સબ કુછ અજ્ઞાત રહતા હૈ, ઐસા માનનેવાલે ઈસ સભામેં બૈઠે હૈ, પરન્તુ વે લોગ અપની માન્યતા અપને અંત:કરણમેં બંદ રખતે હૈ. બાહરમેં ખુલ્લા નહીં હોને દેતે હૈં. મેરે કહનેકા આશય યહી હૈ કિ આપ અપને મનકી બાત ખુલ્લી કર દો. મૈં કુછ જાનતા નહીં હૂં. ઔર મૈં સબ કુછ જાનતા ભી હૂં. ફિર ભી આપ તો અપની બાત ખુલ્લે શબ્દોમેં કહેંગે તભી મૈં કુછ કર પાઉંગા. અપરિચિતભાઇ:- મહારાજજી આપ તો દયાકે સિંધુ હૈ. ભૂખે કો ભોજન, બીમારકો ઔષધ ઔર ઉઘાડેકો વસ્ત્ર દેનેવાલે આપ દરિદ્રનારાયણ વ અભાવગ્રસ્તોંકે સાક્ષાત નારાયણ ભગવાન હી હૈ. મૈં ઠંડસે બહુત પરેશાન હૂં. આપ દયા કરકે એક કમ્બલ દેં યહી યાચના કરતા હૂં.

શ્રી ગુરુદેવ :- આપકો દેનેકા અર્થ હૈ મેરી આત્માકા હનન કરના. કારણ કિ આપકે પાસ એક-દો નહીં બલ્કિ કઇ કમ્બલ હૈં હી.

અપરિચિત ભાઇ :- ઠીક કહા હૈ, મહારાજજી, મેરે પાસ કઇ કમ્બલ હૈ. ખેર, કમ્બલ મત દિજિયે. એક ધોતી ભર દિલવા દિજિયે. મૈં વાસ્તવમેં ગરીબ હૂં. ઔર ધોતીકી મુઝે અત્યંત આવશ્યકતા હૈં.

શ્રી ગુરુદેવ :- યહ બાત ભી સત્યસે ખાલી હૈ. આપ બિલકુલ ગરીબ નહીં હૈં. ઔર ઈસલિયે આપકો ધોતીકી આવશ્યકતા કિંચિત માત્ર ભી નહીં હૈ.

અપરિચિતભાઈ :- મહારાજજી. મૈં ગરીબ નહી હૂં, તબ આપ મુઝે યહી આશીર્વાદ દીજિયે કિ મૈં સદા સમ્પતિવાન ઔર સુખી બના રહૂં.

શ્રી ગુરુદેવ :- ભાઇ આપકી સ્થિતિ હકિકતમેં અચ્છી હી હૈં. ઈસલિયે ઈસ આશીર્વાદકી ભી આવશ્યકતા નહીં હૈ.

અપરિચિતભાઈ :- મહારાજજી ! બસ ! ઈતના એક બચન માત્ર દીજિયે કિ યદી ભાવીમેં મેરી પરિસ્થિતિ વિપરીત હો જાય તો ઉસ વક્ત આપ મેરી રક્ષા કરેંગે.

શ્રી ગુરુદેવ (ખૂબ પ્રસન્નતાસે, મુક્ત હાસ્ય કરકે) :- અચ્છા, આચ્છા ભાઇ મૈં યહી આશ્વાસન દે સકતા હૂં કિ યદિ આપકો દૂસરે જીવનમેં ભી સ્થિતિ ખરાબ રહેગી તો મૈં સુધ લૂંગા. અત્યંત વિનમ્રતાસે શ્રી ગુરુદેવકે શ્રી ચરણોંમેં પ્રણામ કરકે, સન્મુખ બૈઠકર, હાથ જોડકર અપરિચિતભાઇને કહા :- મહારાજજી ! યાચનાકા બહાના લેકર આપકે નિકટ આના ચાહતા થા. ક્ષમા કરના મહારાજજી. મૈં બ્રાહ્મણ હૂં. રીવા નરેશકે ખાનદાનકા પુરોહિત હૂં. આપસે કુછ ભી અજ્ઞાત નહીં રહ સકતા હૈ યહ બાત અબ મૈં સ્વીકાર લેતા હૂં.

શ્રી ગુરુદેવ :- મૈં કુછ ભી જાનતા નહીં હૂ. કમ્બલ યા વસ્ત્ર દેનેકી બાત મેરે મનકો જંચી નહીં. બસ ! ઈતની બાત સહી હૈ ઔર અબ મૈં સ્નાન કરુંગા. હરિચરણ મેરી પ્રતિક્ષા કર રહા હૈ. (હાલમેં ગોંડલ આશ્રમકે મહંત હરિચરણદાસજી મહારાજ ઉસ વક્ત શ્રી ગુરુદેવકી સેવામેં રહે થેં.)

ભોજનકે પશ્ચાત (ખ્યાવદા ઠાકુર સાહબ સૂર્યસિંહજી સિસોંદિયાને નોટ કિયા હુઆ શ્રી ગુરુદેવકા વાર્તાલાપ):-

(૧) સાધુ સંત રુઇ કી તરહ હોતે હૈં. રુઇ દૂસરોંકી સર્દી દૂર કરતી હૈં ઔર સાધુ સંત દૂસરોંકે કષ્ટોંકો દૂર કરતે હૈં. રુઈકા કપડા તનકો ઢાંકતા હૈ. ઈસી તરહ, શરણ આયે હુયે વ્યક્તિયોંકે અવગુણોંકો સાધુ સંત ઢૉંક દેતે હૈ.

(૨) કિસી ભી કાર્યમેં તીન બાઁતે સફલતાકે લિયે સહાયક હોતી હૈ. (૧) દ્રઢ વિશ્વાસ (૨) પુરુષાર્થ ઔર (૩) પ્રતિભા. ઈનમેં પુરુષાર્થ નવ્વે પ્રતિશત હોના ચાહિયે.

(૩) સાહિત્ય વ અખબારકે દ્વારા ઉન્નતિ સંભવ નહીં હૈ બલ્કિ મનુષ્યકે આર્થિક સાધન બઢનેસે ઉસકી ઉન્નતિ પૂર્ણ હોતી હૈ, ઔર તબ સ્વયમ્ સાહિત્ય ઔર અખબારમેં ખર્ચા કરકે સભ્ય (સમાજમેં) મેં પહુંચ જાતા હૈં.

(૪) ટ્રસ્ટશીપ :- માનવકા આર્થિક વિકાસ પૂર્ણરુપસે હો ઔર સંપન્ન વ્યક્તિ પર આધ્યાત્મિક નિયમોંકા નિયંત્રણ હો વહ અપની આર્થિક સમૃધ્ધિકો ભગવાનકી વસ્તુ સમઝકર અલગ રહકર ઉપયોગ કરે, તાકિ આંતરિક શાંત રહકર ભજન કર સકે, ઔર શાંત જીવન વ્યતિત કર સકે. લેકિન ઉપાર્જન વ ધંધામેં ભી યહ નિયંત્રણ રહે કિ અનુચિત તથા કિસીકા હનન કરકે પૈસા ન કમાયા જાવે. ઉસકે (ધનકે) વ્યયમેં ભી નિયંત્રણ રહે કિ અનુચિત કાર્યોમેં ખર્ચ ન કિયા જાવેં. કિસીકે વિશ્વાસકા ઘાત, હનન ન કિયા જાવે જો કિસીકા સર્વનાશ કર દેવેં, જિસસે કિ સારી જીંદગી વહ રોતા રહે ઈસ પ્રકારસે ધન કમાના તો ઉસીકે સમાન હૈ જિસ પ્રકાર કિસી પ્રાણીકા માઁસ ભક્ષણ કરના.

(૫) શ્રીયોગી....મહાપુરુષ હૈં. ઉન્હોંને લગભગ ૧૫ લાખ રુપયે આફ્રિકાસે ભારત લાકર મંદિર નિર્માણ કિયા હૈ. ઈંટ-પત્થરસે કોઇ લાભ નહીં હૈ. કુછ વર્ષોમેં યહ મંદિર જિર્ણ હો જાયેગા ઔર ભવિષ્યમેં કૈસી પૂજા હોગી યહ કૌન જાને ? યદી યહ ૧૫ લાખ, ૧૫ લાખ પરિવારોંકે પ્રમુખ સદસ્યોંકો દિયે જાતે તો કમસે કમ ૧૫ પરિવારોંકે સારે સદસ્ય તો સુખસે જીવન નિર્વાહ કર સકતે ઔર વ્યાપાર ધંધા કરતે અન્યકો રોજગાર વ કામ મિલતા.

ફિર તો બાર બાર આતે હૈં, છોડતે નહીં હૈ

૧૨-૧૨-૫૯, શ્રી ગુરુદેવકો લોગ અધિક ઘેરે રહતે હૈં, એક મિનિટકો ભી છોડતે નહીં હૈ. ઈસ પરસે શ્રી ગુરુદેવને ભતૃહરિકા દ્રષ્ટાંત દિયા-

એક બાર ભતૃહરિજી બનસે બાહર નિકલે ઔર ભ્રમણમેં થે તબ પાસકે રાજાકો જ્ઞાત હુઆ કિ યોગી ભતૃહરિજી મહારાજ પાસ બનમેં ઠહરે હૈ. વે દર્શનકો ચલે. ભર્તૃહરિજી મહારાજને દેખા કિ રાજા મિલને આ રહે હૈ ઔર અપની નિર્દ્વન્દતામેં બાધા પહુંચેગી વસ્તીમેં

અપને યહાં ચલનેકા આગ્રહ કરેંગે.

ઉન્હોંને અપને શિષ્યોંસે કહા કિ અપનેકો બાધા પહુંચાનેવાલા વિઘ્ન આ રહા હૈ. ઈસસે બચનેકે લિયે અપને એક કામ કરેં. ભિક્ષામેં સાત રોટી તુમ લાયે હો ઉસ પર હમ ઝઘડા શુરુ કર દેવેં.

આજ્ઞાનુસાર શિષ્યને ઝઘડા શુરુ કિયા. ઉન્હોંને કહા- "ભિક્ષા માઁગ કર મૈં લાયા હૂં, ઈસલિયે સાતમેંસે ચાર રોટી મૈં લૂંગા." ભર્તૃહરિને કહા- "ભિક્ષાકે લિયે ભેજનેવાલા મૈં હૂં. ઔર દૂસરી બાત યહ ભી હૈં કિ મુઝે બહુત જોરોંસે ભૂખ લગી હૈ. ચાર રોટી મૈં લૂંગા ઔર તીન રોટી તુમ્હે દૂંગા."

ઈસ તરહ ઝઘડા કરતે થે. આનેવાલે રાજાને યહ સબ સુના ઔર દેખા. ઉન્હોંને અપને મનમેં સોચા કિ "રાજા ભતૃહરિજી સર્વસ્વકા ત્યાગ કરકે વિરક્ત હો ગયે હૈં ઔર યોગ સિધ્ધ કર લિયા હૈ પરંતુ યે વૈરાગી ભતૃહરિજી તો એક રોટીકે લિયે ઈસ પ્રકાર ઝઘડા કર રહે હૈ. વૈરાગ્ય હોવે તો એસા કભી હો નહીં સકતા. ઈસલિયે સુના હુઆ સબ વ્યર્થ હૈં- યહ પ્રત્યક્ષમેં દેખ લિયા હૈં. તબ અબ ક્યોં ઈનકે પાસ જાના ?"

રાજા ચુપચાપ લૌટ આયે. ભર્તુહરિજીને યહ દેખ નિર્દ્વન્ધ્ધ ઔર પૂર્વવત્ શાંતિસે અપની મસ્તીમેં નિર્ધ્વન્ધ્ધ હો ગયે. યહાં પર ભી ઐસા હી હાલ હૈ. કભી મૈં વૈશ્નણદાસજીસે ઝઘડા કરતા રહતા હૂં કિ તુમને એક બોરી આટેકી પુડી જયાદા બનવાયા હૈ યા હલુઆમેં જયાદા ઘી છોડા હૈ.

કભી કૃષ્ણાસે ઝઘડા કરતા રહતા હૂં કિ તુમને ફાલતુ ખર્ચ બહુત બઢા દિયા હૈ. કભી ઓમકારસે ઝઘડતા હૂં કિ તુમારે હિસાબમેં કુછ ઠિકાના નહીં હૈ. સબ ગપાડા હૈ.

ઈન બાતોંકો લેકર સભામેં બૈઠે હુયે કઇ લોગ અપને મનમેં મેરે લિયે ક્યા ક્યા સમઝ લેતે હૈ ઔર અપના અપના રાસ્તા નાપ લેતે હૈ. ફિર દુબારા આતે નહીં. કઇ લોગ ઐસે ભી હોતે હૈં કિ દુબારા આતે હૈ તબ દૂસરી હી બાત સૂનતે-દેખતે હૈં. ફિર તો બારબાર આતે હૈં ઔર છોડતે નહીં હૈ. (આજ ૧૩-૧૨-૫૯ કો હમ સબ ચિત્રકૂટકે લિયે નિકલે. શ્રી ગુરુદેવ પરસોં પધારેંગે)

ઠાકુર સૂર્યસિંહજી ખ્યાવદાવાલે કી નોંધમેંસે :-

ઝૂઠે સેવક

૧૪-૧૨-૫૯, રાત્રિકે નવ બજે શ્રી ગુરુદેવ સ્વયંસેવક ભાઈયોંકે સાથ બાતચીત કર રહે થે. શ્રી ગુરુદેવને કહા- આપમેં સે સચ્ચા સેવક કૌન હૈ ? શ્રી ગુરુદેવને યહી બાત દો-તીન બાર કહી. પરંતુ કિસીને ભી નહીં કહા કિ મૈં સચ્ચા સેવક હૂં.

શ્રી ગુરુદેવ :- "અચ્છા ભાઇ, દેખો ! જો સચ્ચા સેવક હો વહ બોલને કી બજાય કેવલ અપના હાથ ઉઠા દેવેં. પરંતુ કિસીને ભી હાથ નહીં ઉઠાયા. શ્રી ગુરુદેવને હાથ ઉઠાનેકે લિયે ભી દો-તીન બાર કહા, તબ રાજકોટકે રિટાયર્ડ થાનેદાર ભાનુભાઇ પોબારુને કહા:-

સરકાર ! સચ્ચા સેવક તો કોઇ નહીં હૈ. હમ સબ તો કઇ ગલતિયાં કરનેવાલે હૈં.

હમસે ક્યા સેવા હો સકતી હૈ. !!

શ્રી ગુરુદેવ :- અરે ભાઇ ! આપ સબ ઈતને સાલસે ઔર ઈતની અધિક સંખ્યામેં મુઝે ઘેરકર રહતે હો ઔર આપમેંસે કોઈ હમારા સેવક નહીં હૈ ? ખેર ! સચ્ચા સેવક કોઈ નહીં હૈ તો જો જૂઠા સેવક હો વહ હાથ ઉઠા દેવેં. સુનતે હી સબકે સબ ભાઈયોંને અપને હાથ ઉઠા દિયે. ઈસ પર શ્રી ગુરુદેવ સહાસ્ય પ્રસન્ન મુદ્રાસે સબકો નિહારતે રહે !!

શ્રી ગુરુદેવકી આઁખેભી પ્રેમાશ્રુસે છલછલા ઉઠી

૧૫-૧૨-૫૯, ચિત્રકૂટકે સમીપકે સરૈયા ગાઁવકે ૨૦-૨૫ ભાઇ નેત્રયજ્ઞમેં સેવા કરનેકો આયે થે. આજ ઉનકો બિદા કરતે સમય શ્રી ગુરુદેવને કહા :-

ઈસ યજ્ઞમેં આપ સબને એસી ઉત્તમ સેવા કી હૈ કિ ઉસકા પૈસેકે રુપમેં કોઇ મૂલ્ય હમ ચુકા નહીં સકતે હૈં. વસ્તુત: આપકી સેવાકા પૈસેકે રુપમેં મૂલ ચુકાનેકા મતલબ આપકા અપમાન કરના હૈં.

દો દિન પહલે ચદરોંકે દો બંડલ દો મિનિટકે લિયે મૈંને ઉઠાયે થે તો મેરે હાથ દર્દ કરને લગે થે. જબ કિ આપ લોગોંને ઈતને બડે બડે ભગોને ઔર અનાજકે બોરેકે બોરે ઉઠાયે હૈ. રાત દિન ઈતની બડી ભઠ્ઠિયોંકિ પાસ ડટકર કામ કિયા હૈં. આપને રાત વ દિન સેવા કાર્યમેં એક કર દિયે હૈં. આપ એસી ઉત્કટ સેવા કરેંગે યહ અનુમાન ઔરોંકો નહીં થા. આજ વે સબ ઈસકી પ્રશંસા કર રહે હૈં.

દેખો ! સુનો ! મૈં આપ લોગોંસે મીઠી બાતેં કરકે ખુશામદ નહીં કર રહા હૂં, બલ્કિ યહ શબ્દ મેરે હૃદયકે હૈં. યથાર્થ સત્ય હૈ. મૈં કિસીસે ખુશામદ કરાના પસંદ નહીં કરતા હૂં ઔર ન મૈં ખુશામદ કરના પસંદ કરતા હૂં.

શ્રી ગુરુદેવકે ઈન બચનોંકો સુનકર સરૈયાવાલોંકે હૃદય પુલકિત હો ગયે ઔર ઉનકી આઁખોમેં પ્રેમાશ્રુ બહને લગે. શ્રી ગુરુદેવકી આઁખે ભી પ્રેમાશ્રુસે છલછલા ઉઠી ઔર ગદગદ કંઠ હો ગયે. પાસમેં ટેબલ પર રખા હુઆ રુમાલ ઉઠાકર શ્રી ગુરુદેવને અપની આઁખે પૌંછી.

પશ્ચાત સબકો નામ લે લેકર અપને નિકટ બુલાયે. આનેવાલોને એક એક રુપયા ભેંટ ચઢાકર શ્રી ગુરુદેવકો પ્રણામ કિયા. શ્રી ગુરુદેવ અત્યંત પ્રસન્નતાસે ઉસકે હાથોંમેં વસ્ત્ર, પ્રસાદ, કમ્બલ તથા રુપયોંકી નોટસે ભરા હુઆ કવર દેતે રહેં. ઈસ પ્રકાર સરૈયાવાલોંકો બિદા કિયા. એક એક સરૈયાવાલેને બિદા હોતે વક્ત યહી માંગ કી કિ મહારાજજી હમારે ગાઁવમેં જલ્દી પધાર કર દર્શન દેના.

દર્શનાર્થીયોમેંસે એક ભાઈને અપને પરિવારમેં કિસી ભાઇકો ભૂત-પ્રેત લગનેકી બાત કહકર ઝાડા ફૂંકી કરાઈ હૈ એસા બતલાયા.

શ્રી ગુરુદેવ :- યહ ઝાડાફૂંકી મુસલમાનોંકે સમયસે આયી હૈં. યહ અપને યહાંકી ચીજ નહીં હૈ. મેરા દ્રઢ વિશ્વાસ હૈ કિ બિના ઈશ્વર ઈચ્છાકે કુછ નહીં હોતા હૈ. સભી કુછ ઉસકી આજ્ઞાસે હોતા હૈ. આજ નેત્રયજ્ઞકી પૂર્ણાહૂતિકે બાદ શ્રી ગુરુદેવ ચિત્રકૂટ પધારેં.

૧૬-૧૨-૫૯, ચિત્રકૂટ એક ઘટનાકે સંબંધિત એક વ્યક્તિસે શ્રી ગુરુદેવને કહા :- સુનિયે ! મૈં આપસે સ્પષ્ટ ઔર ખુલ્લે તૌરસે એક હી બાત કહતા હૂં તુમ યહ મત સમઝો કિ મૈં કોઠારીમેં બૈઠા રહતા હૂં. ઈસલિયે મુઝે કુછ પત્તા નહીં પડતા હૈ. મૈં તુમ્હારી એક એક પલકી ઘટના વ ક્રિયાઓંકો દેખતા રહા હૂં કિ તુમ કહાં કહાં જા રહે હો ઔર ક્યા ક્યા કર રહે હો, કિસ કિસસે મિલતે હોં ઔર કિસ કિસસે ક્યા ક્યા બાતેં કર આતે હોં !

તુમ્હારા કલ્યાણ ઈસીમેં હૈં કિ તુમ યહ મત સમઝો કિ મુઝે કુછ ભી પતા નહીં પડતા હૈં. પક્કા નિશ્ચય કરો કિ મુઝે તુમ્હારા સબ પતા રહતા હૈ. તુમને જો યહ ભયંકર ચક્ર શુરુ કર દિયા હૈ ઈસે બિલકુલ બંધ કર દો. ઈતની ખટપટ ક્યોં કર રહે હો ?

ઘરબાર, પુત્ર-પુત્રી-પરિવાર વ કારોબાર છોડકર મેરે સાથ રહકર કિતના કષ્ટ ઉઠા રહે હો. કિંતુ ભજનસે જયાદા ખટપટમેં લગે રહતે હો. ઈસ પર તો કુછ વિચાર કરો. ઐસે રહનેસે તો અપને ઘર રહકર અપને કર્તવ્ય વ જિમ્મેવારિયોંકા પાલન કરોગે તો તુમ્હેં શાંતિ ઔર પ્રસન્નતાકી અનુભૂતિ અવશ્ય હોગી. શ્રી ગુરુદેવને એક દ્રષ્ટાંત દેતે હુએ કહા :-

એક વ્યક્તિકો બચપનસે હી ચોરી કરનેકી આદત હો ગઈ થી. ચોરી કરના ઉસકા સ્વભાવ હી બન ગયા થા. વહ વિરક્ત દિક્ષા લેકર સાધુઓમેં રહને લગા. પરંતુ ચોરીકા સ્વભાવ છૂટા નહીં થા ઈસલિયગે વહ ક્યા કરતા થા-જાનતે હો ?

નિયમ, જાપ, સંકીર્તન, પૂજન, સેવા આદિ ખૂબ કરતા થા. ફિર રાત્રિમેં ઔર દોપહરમેં જબ ઔર સાધુ-સંત કુછ વિશ્રામ કરતે થે તબ વહ સાધુ મૌકા પાતે હી દૂસરે સાધુઓંકી લંગોટીયાં ઈધરકી ઉધર ઔર ઉધરકી ઈધર કર દેતા થા. એકકી લંગોટી ઉઠાકર દૂસરેકે અંચલકે સાથ રખ દેતા થા, ઔર દૂસરેકી ઊઠાકર તીસરેકે સામને રખ દેતા થા.

ઈસ તરહ લંગોટીયાઁ ઉઠા-ઉઠાકર ઉલટ-પલટ રખ દેતા થા. તભી ઉસે ચેન પડતા થા ઔર બાદમેં વહ અપને આસન પર જમ જાતા થા. ફિર પ્રાત:કાલ સાધુઓમેં અપની અપની લંગોટીકે લિયે હો હલ્લા હોવે સુનકર ઉસે બડા હી સંતોષ ઔર સુખ હોવેં.

ઐસા સ્વભાવ દુર્જનતાકા હોતા હૈં. ઐસા હમારે ધર્મશાસ્ત્રોંને કહા હૈ ઔર હમારે ઋષિ મહર્ષિઓંને કહા હૈ. મૈં તો ઈતના હી કહતા હૂં કિ આપ જો કર રહે હૈં વહ કેવલ લંગોટી બદલને જૈસા નિરાપરાધ કૃત્ય નહીં હૈ. બલ્કિ કઈયોંકો જાનસે ભયંકર ખિલવાડ તુમ કર રહે હો. ઈતના સબકે સામને મૈં સ્પષ્ટ કહતા હૂં તાકિ સબ કોઈ સાવધાન હો રહે. તુમ્હારી કહી હુઈ બાતોં પર બિલકુલ વિશ્વાસ ન કરેં સબ કોઈ અપને મનકો શાંત રખે ઔર અનન્યનિષ્ઠા રખેં.

૧૯-૧૨-૫૯, ચિત્રકૂટ, જયાબહન, હૈદ્રાબાદસે અપની બચ્ચી ચેતનાકે સાથ આઈ હૈ. વે ચેતનાકે સાથ સતી અનસૂયાજીકે દર્શનકો ગઈ થી. વહાઁ છોટીસી શિલા પરસે ગિરનેસે ચેતનાકે પાઁવકી હડ્ડી ટૂટ ગઈ.

શ્રી ગુરુદેવકી આજ્ઞાનુસાર બાંદા-અસ્પતાલમેં ઉસે ભર્તી કરા દી ગઈ ઔર એક્ષરે

રિપોર્ટમેં ઉસકે પાંવમેં તીન જગહ પર ટૂટ દિખાઈ દી. ડોકટરકે અભિપ્રાયકે અનુસાર ઉસે કાનપુર અસ્પતાલમેં ઈલાજકે લિયે ભેજા, તબ- શ્રી ગુરુદેવને કહા:- જયા ! ચેતના ! મૈં જરૂર કાનપુર આકર તુમ્હેં મિલૂંગા. બિલકુલ અચ્છા હો જાયેગા, ઘબરાના નહીં, ઔર ઈલાજ બરાબર કરાના.

એક બાર એક મહાત્માજી શ્રી ગુરુદેવકો દંડવત પ્રણામ કરકે ખડે રહેં- તબ શ્રી ગુરુદેવને કહા:- કહિયે મહાત્માજી. કુશલ હો ન ? રામ નામ લેતે હો ન ?

મહાત્માજી :- બડે મહારાજજી ! અગર ઠીકસે રામનામ લેતે હોતે તો હમે તુમ્હારે પાસ ક્યોં આતે ? આપ કૃપા કરેં ઔર આશિર્વાદ દેં યહી પ્રાર્થના કરનેકે લિયે ઉપસ્થિત હુઆ હૂં.

શ્રી ગુરુદેવ :- અધીર મત હોઓ. તુમ જો કર રહે હો વહ બિલકુલ સહી હો રહા હૈ. પરિણામકે લિયે અધીર નહીં હોના ચાહિયે ઔર અપને પુરુષાર્થમેં ડટકર રહના ચાહિયે. પરિણામ તો સમય આને પર અપને આપ પ્રત્યક્ષ હો હી જાતા હૈ. ઔર વહ તો ભગવાનકી ચીજ હૈ. ઈસલિયે અગર હમ ઉસકે લિયે સોચ કરેં તો વહ હમારી અનાધિકાર ચેષ્ઠા હોતી હૈં. હમારે અધિકારકી બાત સિર્ફ યહી હૈ કિ અનન્ય નિષ્ઠા વ ધૈર્યકે સાથ અપને લક્ષ્યપૂર્તિકે પુરુષાર્થમેં ઉત્સાહપૂર્ણ પ્રસન્ન ચિત્તસે લગે રહના.

મહાત્માજીકે બિદા હોનેકે પશ્ચાત શ્રી ગુરુદેવ :- મહાત્માજી બડે અચ્છે, સરલ ઔર તન મન બચનકે સત્ય ઉપાસક હૈ. ઉનકે કહનેકા ભાવ-તાત્પર્ય યહ થા કિ મેરી સમ્યક ભક્તિ હોતી તો આપ મેરે યહાં ચલે આતે, મૈં આપકે પાસ નહીં આતા. મેરી ભક્તિ અધૂરી હૈ. મૈં ઠીકસે રામનામ લેતા નહીં હૂં. યહ ધ્રુવ હૈ કિ રામજી અપને ભક્તોંકે વશમેં હૈં. જો ઉન્હે ભજતા હૈ ઉસકે પાસ વહ ખૂદ પહૂંચ હી જાતે હૈં.

૨૪-૧૨-૫૯ ચિત્રકૂટ, શ્રી ગુરુદેવકે લિયે આવશ્યકતા હોનેસે ઔર કાનપુર કુછ ભાઈ જા રહે થે ઈસલિયે મૈંને તીન ગરમ બ્લેન્કેટ મંગવાયે. યહ જાનકર શ્રી ગુરુદેવને કહા :- ક્યોં ૧૫૦-૨૦૦ રુપયોંકા નાશ કિયા ? મુઝે દેતી તો મૈં ભંડારા કરતા.

૨૬-૧૨-૫૯ કો ૐકારભારઈ, ચંદુબહન, ઔર દમયંતી બહનકે સાથ બંમ્બઈ કે લિયે હમ નિકલે. ચિત્રકૂટસે નિકલતે સમય શ્રી ગુરુદેવને કહા કિ "પંદ્રહ દિનમેં-મૈં પુષ્કર આઊંગા ઔર પંદ્રહ દિન રહૂંગા." કૃષ્ણા બહન અભી સતના વ ચિત્રકૂટકે કાર્યવશાત શ્રી ગુરુદેવકે પાસ રહી હૈં.

૭-૧-૬૦ સે ૧૦-૨-૬૦ એક અવિસ્મરણીય યાત્રા-પ્રવાસ (પશુપતિનાથ)

વિદિશામેં જાન્યુઆરી, સન ૧૯૬૯- નેત્રયજ્ઞમેં શ્રી ગુરુદેવ બિરાજે થે. એક બાર હરિભાઈ વ માઁ કે સાથ બાત કરતે થે તબ શ્રી ગુરુદેવને મુઝે બુલવાઇ ઔર પૂછા- કમુ ! સતના નેત્રયજ્ઞકે પશ્ચાત જો યાત્રા-પ્રવાસ કિયા થા ઉસકી નોંધ તૂંને કી હૈ ?

મૈં :- જી નહીં. આપને કહા થા કિ નોંધ નહીં કરના. કુછ લિખના નહીં.

શ્રી ગુરુદેવ :- હરિભાઈસે ભી બાત નહીં કી હૈ ? મૈં :- જી નહીં.

શ્રી ગુરુદેવ :- ડહાણૂ પહુંચને પર તો કુછ નોંધ કિયા હોગા ન ?

મૈં :- જી નહીં. ડહાણૂમેં ભી કુછ લિખા નહીં હે. શ્રી ગુરુદેવ :- ક્યોં એસા કિયા ? મૈં- આપકી આજ્ઞાકે અનુસાર કિયા.

શ્રી ગુરુદેવ :- લો, યહ કલમ- કાગજ લિખો. મૈં લિખાતા હૂં, જિતના સ્મૃતિમેં આ જાય. થોડા તુમ ભી યાદ કરના. મદદ કરના. સ્મૃતિકો ઢંઢોલના વ લિખના. અભી બાતે કરતે કરતે ભી સ્મૃતિ સજીવ સી હોગી. (ઉસ સમય જો લિખા હે વહી વર્ણન યહાઁ દિયા હે.)

શ્રી ગુરુદેવકા ભોપાલસે ફોન મિલા કિ તા ૩ યા ૪-૧-૬૦ કો રાત્રિકો ગુના પહુંચો. સ્ટેશનમેં હી રહના. રફીક (ડ્રાયવર) વ સુરેશ તુમ્હેં લેનેકો જીપ લેકર આ જાયેંગે. મૈં ૪-૧-૬૦ રાત્રિકો કરીબ તીન બજે રફીક વ સુરેશકે સાથમેં અનંતપુર પહુંચી. શ્રી ગુરુદેવ પ્રતિક્ષા કર રહે થે. ખૂબ પ્રસન્નતાસે કહા:- કમુ ! બહુત શીઘ્ર અપનેકો યહાંસે નિકલના હે. તૂં બહુત જલ્દી સ્નાનાદિસે નિવૃત હોકર ભોજન બનાકર મુઝે રોટી પવાં દે. ફિર તૂં ભી પાલે. ફિર અપને નિકલનેકી તૈયારી કરેંગે.

યહ ભ્રમણ બિલકુલ હી નિરાલે ઢંગકા હુઆ. પ્રવાસકે પ્રારંભસે હી શ્રી ગુરુદેવ ‘ ‘વિનયપત્રિકા”કે કઈ પદોકી કુછ-કુછ પંક્તિયા કભી કભી બોલને વ ગાનેકે ઢંગ કે બીચકે ઢંગસે આલાપતે થે. મૈં સુનતી રહતી થી, કુછ બોલતી નહીં થી, કુછ પૂછતી ભી નહીં થી. કભી તો શ્રી ગુરુદેવ બડી મૌજસે આલાપતે થે.

શ્રી ગુરુદેવને કહા :- શ્રી પતિતપાવનજી ભગવાનકી આજ્ઞાકે અનુસાર નિશ્ચય હો ગયા હે કિ ઈસ શરીરકે કાયાકલ્પકે સમયમેં એકાતમેં રહૂંગા તબ તુઝે જરૂર સાથમેં રખૂંગા. અબ શીઘ્ર હી મુઝે ૧૦-૧૫ સાલકે એકાન્તમેં જાના ચાહિયે. કાષ્ઠસે (જામનગર-વાડી) બાહર આતે હી મૈંને આપ સબસે બતા દિયા થા કિ મુઝે શીઘ્ર હી પાઁચ સાલકે લિયે જાને દો. કાષ્ઠ ઠીસકે સાંગોપાંગ નહીં હોનેમેં શરીરકી અસ્વસ્થતા, ભગવાનકી ઈચ્છા, વિપરીત વાતાવરણ વ મેરે સંકલ્પ નહીં હોતે, યે કારણ મુખ્ય હે. અબ એકાન્તમેં જલ્દી જાના ચાહિયે. એકાંતમેં બિલકુલ સાધુશાહી ઢંગસે અપનેકો રહના હોગા. ઈસલિયે યહ ભ્રમણ હમ બિલકુલ સાધુશાહી ઢંગસે કરેંગે.

સુનતે હી મૈં તો અત્યંત ખુશ હો ઉઠી. ભોજનકે પશ્ચાત શ્રી ગુરુદેવને જિસ તરહકા કહા ઉસી તરહકા સામાન તૈયાર કિયા. અત્યંત અનિવાર્ય થોડી હી ચીજે લેને કી થી.

દોનોંકે લિયે એક-એક કંબલ, એક-એક શાલ, એક એક જોટા (જોડા) કપડે ઈનકી અલગ-અલગ દો ગઠરી રસ્સીસે બાંધ લી. શરીર પર ગરમ કપડે પહને. હાથ-પૈરો પર ગરમ મૌજે વ ટોપી-મફલર સ્કાર્ફ ભી પહનેં. શ્રી ગુરુદેવકે શ્રી હસ્તોમેં- એક મેં ગઠરી ઔર દૂસરેમેં કમંડલ શ્રી ચરણોંમેં બાટાકી સફેદ સ્લિપર. મેરે એક હાથમેં એક ગઠરી ઔર દૂસરે હાથમેં કપડેકા બટુઆ- ઉસમેં છોટી કંગી, કુમકુમ, બિંદીકી ડિબ્બી, કાજલકી ડિબ્બી, સાબૂનકી ડિબ્બી, દંતમંજન

વ બ્રશ, સ્ટીલકી એક ભગોની જિસમેં પૌના લિટર પાની રહ સકે. લોહેકા બિલકુલ પતલા વ હલકા ગોલાકાર તવા, પોલીથીનકી છોટી થેલીમેં ૮-૧૦ કાગજ ઔર એક કલમ. બસ, ઈતના હી સામાન લિયા ગયા ઔર ભ્રમણ શુરુ હુઆ.

૫-૧-૯૦ કો હી અનંતપૂરસે જીપમેં ઝાંસી પહુંચે, વહાંસે- રફીક વ સુરેશકે વાપિસ અનંતપૂર ભેજે. હમ વહાંસે ટ્રેનમેં કાનપુર, લખનૌ હોતે હુએ બારાબંકી પહુંચે. વહાં દો દિન ઠહરેં. પશ્ચાત્ ગોરખપુમેં એક દિન ઠહર બલરામપુર હોતે હુએ ગોડા ગયે- વહાં એક પેડકે નીચે એક રાત્રિ રહે. મગહર જાકર પુન: ગોરખપુરસે સમસ્તીપુર, નરકટિયાગંજકી ટ્રેનસે રક્સૌલ હોતે હુએ થાનકોટમેં રાત્રિ રહે.

યહ યાત્રા કુછ ટ્રેનસે, કુછ બસસે ઔર કુછ પૈદલ હુઈ. થાનકોટસે ટેક્ષીમેં કાઠમંડુ હોતે હુએ શ્રી પશુપતિનાથજીકે મંદિર પહુંચે. પશ્ચાત્ નદી તટ પર શ્રી મત્સ્યેન્દ્રનાથજી મંદિરમેં દર્શનકો ગયે. પશુપતિનાથમેં સૂર્યાસ્તકે પશ્ચાત રાત્રિ ઉતર રહી થી ઉસ વક્ત શ્રી ગુરુદેવ નદીકે તટ પર "મૈં હરિ પતિતપાવન સુને" ઔર "હૈ નીકો મેરે દેવતા કૌશલપતિ રામ" યે દો વિનયકે પદ બાર-બાર થોડા થોડા આલાપતે થે ફિર મૌન હો જાતે થે. સહસા મુઝસે કહા :-

કુમુદિની ! તુમ સુનતી હો તો મેરી મદદમેં તુમ ભી થોડા થોડા બોલો ન ? તુમ્હારે પરિવારમેં તો સંગીતકા વારસા ખૂનમેં ઉતર આયા (પુશ્તૈની) હૈ. કિતના નિર્દ્વન્દ્વ, શાંત ઔર આનંદદાયક સ્થલ હૈ. મૌજસે ગાઓ ન. મૈંને પ્રારંભ કિયા તો શ્રી ગુરુદેવને દોનોં પદ પૂરે પૂરે દો બાર આલાપે થે. ઈસ પ્રવાસમેં, ઔર બાદમેં ભી મૌકા મિલને પર ઈસ પ્રકાર કઈ પદ આલાપે થે. શ્રી ગુરુદેવને જિસ ઢંગસે આલાપે થે ઉસી ઢંગસે "વિનય પત્રિકાકે" ઈન પદોંકી કેસેટ તૈયાર કરનેકી ઈચ્છા હૈં.

શ્રી મત્સ્યેન્દ્રનાથજી મંદિરમેં કોઇ શ્રધ્ધાલુ ભક્ત યાત્રી સાધુઓંકો પૂડી-શાક વ હલવા દે રહે થે. શ્રી ગુરુદેવને નહીં લિયા. ઉસકે ખૂબ આગ્રહસે પૂછને પર શ્રી ગુરુદેવને બતાયા- "હાથસે ટિક્કડ બનાકર પાતા હૂં" ઉસ ભક્તને ફૌરન હી સબ સુવિધા ધર દી. હમ નદીકે તટ પર હી ભોજન બના રહે થે, વહાં વહ ભક્ત શ્રી ગુરુદેવકે નિકટમેં બૈઠે ઔર બાતેં કર રહે થે. ફિર ઉન્હોંને હી પાસકી ધર્મશાલામેં ઠહરનેકી વ્યવસ્થા કરા દી. દૂસરે દિન ભગવાન પશુપતિનાથજીકે દર્શન કરકે વિષ્ણુમતી નદીકે તટ પર શાંત સ્થલમેં બૈઠે થે. સામનેસે ભભૂત લગાયે તથા હાથમેં ચીપિયા (ચિમટા) લિયે હુએ એક જટાધારી મહાત્માજીને શ્રી ગુરુદેવકે સન્મુખ પહુંચકર હાથ જોડકર અલખ નિરંજન કહા. પશ્ચાત્ પૂછા :- આપ હી હૈ શ્રી શ્રી ૧૦૦૮ ચિત્રકૂટી શ્રી શ્રી રણછોડદાસજી બાબા ગુરુ શ્રી પયહારિજી બાબા. ?

શ્રી ગુરુદેવ :- જી મહારાજજી, યહ દાસ વહી હૈ.

મહાત્માજી હર્ષાતિરેકસે શ્રી ગુરુદેવકો ઐસે ભેંટે રહે કિ મુઝે ચિંતા હો ગઈ કહી શ્રી ગુરુદેવકે સુકુમારશ્રી વિગ્રહકો પીડા ન પહૂંચે. શ્રી ગુરુદેવને અપની શાલકા આસન અપને પાસમેં હી બિછાતે હુયે કહા:- "પધારીયે મહારાજજી, બિરાજિયે." મહાત્માજી દંડવત પ્રણામ

કરકે બિરાજેં. અપને હાથોમેં શ્રી ગુરુદેવકે શ્રી હસ્તોંકો થામે રહેં.

મહાત્માજી :- બાબાજી, મેરા નામ ભૈરવનાથ હૈ. પટનાકે પાસકે નાથનગરસે આયા હૂં. એક બાર આપકે દર્શનકો ચિત્રકૂટ ગયા થા. પરંતુ નિરાશ હી લૌટના પડા થા. અબ આપકે પાસ પહૂંચા હૂં તો મુઝે એક ક્ષણકી ભી વ્યર્થકી દેરી અબ નહીં કરની હૈં. બાબાજી, આપ કૃપા કરકે મેરે પ્રાણકી ગતિ દેખિયેગા. મૈં ક્રિયા પ્રારંભ કરતા હૂં.

શ્રી ભૈરવનાથજી મહાત્માજીને યૂં કહતે હી દીર્ઘ શ્વાસ,પ્રશ્વાસ લિયેં. ફિર સ્થિર, શાંત, આસન બધ્ધ બિરાજે. ૫-૮ મિનિટમેં હી વે સમાધિસ્થ હો ગયે થે. શ્રી ગુરુદેવને બિલકુલ સ્થિર નિગાહસે ૧૫-૨૦ મિનિટ તક ઉનકો બરાબર દેખેં. ફિર જૈસે બિરાજે હુએ થે વૈસે હી, સહજ હી સમાધિસ્થ હુયે. મૈં દોનોંકો દેખતી રહી. કેમેરા કી તથા સાથ હી ઠાકોરમામાકી સ્મૃતિ હો આઈ. ૨૫ મિનિટ પશ્ચાત્ શ્રી ગુરુદેવને મેરે પ્રતિ મુસ્કરાતે હુયે દુખકર કહા- નાથ સંપ્રદાયકે અચ્છે યોગી હોને પર ભી પ્રેમી શરણાગત હૈ. તત્ત્વકી સર્વવ્યાપકતાકા સબૂત તુઝે અનાયાસ હી દેખનેકો મિલા હૈ, કુમુદી ઈનકો મૈં પહલે કભી નહીં મિલા હૂં. ન અબ ભી ફિર કભી મિલૂંગા લેકિન તત્ત્વને હી ઉનકો પ્રેરિત કરકે યહાં પહુંચાયે હૈં.

મૈં :- વે આપસે ક્યા ચાહતે હૈં ? આપને ઉનકો ક્યા દિયા ?

શ્રી ગુરુદેવ :- ઉનકો હી કહતે સુન લેના કુમુ. અભી આઁખે ખુલેગી.

શ્રી ભૈરવનાથજી મહાત્માજી પાંચ-સાત મિનિટકે પશ્ચાત હી ઊઠે. શ્રી ગુરુદેવકો ફિરસે દંડવત પ્રણામ કિયે. આઁખોમેંસે હર્ષાશ્રુકી ધારે બહતી થીં. ફિર ભી બોલે:-

મહાત્માજી :- બાબાજી, આપ ધન્ય હૈં. આપને મુઝે પાર કર દિયા. કઈ સાલસે ઈસકે ઉપર પરિશ્રમ કરતા થા પરંતુ થોડા સા હી શેષ રહ જાતા થા ઔર પ્રાણ સડસડાટ નીચે હી ઉતર આતા થા. ભગવાનસે ખૂબ કહતા રહા રોતા રહા. એક દિન મનમેં આપકે સ્વરુપકા, શ્રી શુભનામકા વ પતાકા અનાયાસ નિર્દેશ મિલા. તબ મૈં ચિત્રકૂટ પહુંચા. પરંતુ આપ નૌમિ કરકે કુછ હી દિનોમેં વહાંસે ભ્રમણમેં પધારેં થે. મનકો પક્કા વિશ્વાસ થા કિ આપ જરુર મિલેંગે. યહાં પર મૈં એકમાસસે આપકી પ્રતિક્ષા કર રહા થા. મુઝે પક્કા વિશ્વાસ થા કિ આપ મિલતે હી પ્રાણકો ઉપર ખીંચ કર મેરી સહાયતા કરેંગે હી. આપકી હી કૃપાસે આજ મૈં કૃતકૃત્ય હુઆ હૂં. આપ નિત્ય ગુરુદેવ હૈ. અલખ ગુરુદેવ હૈં.

મહાત્માજીને પુન: દંડવત પ્રણામ કિયે.

શ્રી ગુરુદેવ :- આપકી સહાયતા કરકે મુઝે ભી અતિશય ખુશી હો રહી હૈ. અભિનિવેશકી મૃત્યુકા ડર અત્યંત સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ વૃત્તિ પ્રાણીકો નીચે પટક દેતી થી. કેવલ થોડા સા સહારા દે દિયા તો આપકા કામ બન ગયા. બસ યહી સંતોષ હૈ. અબ આપકો કોઈ બાધા નહીં આયેગી.

શામકો પાંચ બજે દોનોંને સાથ બૈઠકર રોટી સાગકા પ્રસાદ પાયા. ફિર મંદિરકે પાસમેં બૈઠે. તબ શ્રી ગુરુદેવને કાગજ ઔર કલમ માંગે ઔર લિખા-

(૧) સંધ્યાતરણી સબ દુ:ખ નિવારની. સંધ્યા ટરે ઉદરે સબ દુ:ખ હરે. પિંડપ્રાણકી રક્ષા રામ નિરંજન કરે.

(૨) જ્ઞાન દીપ, મન પુષ્પ, પંચ ઈન્દ્રિય હુતા. ક્ષેમા જાપ સમાધિ પૂજા ૐ નમો દેવ નિરંજન.

અખંડ મંડલાકારં વ્યાપ્તં યેન ચરાચરમ્ ।

તત્પહમ્ દર્શિતમ્ યેન તસ્મૈ શ્રી ગુરુવે નમ: ॥

પરમ ગુરુભ્યો નમ:. પરમાત્મા ગુરુભ્યો નમ: આદિ ગુરુદેવ અનંત ગુરુદેવ. અલખ ગુરુદેવ. શરણ ગુરુદેવકે ચરણારવિંદકો નમો નમસ્તે.

(૩) હરતે સકલ સંતાપ દુ:ખ-દારિદ્ર રોગ પીડા. અનેક વિઘ્ન ખંડનમ્ તસ્મૈ શ્રીરામરક્ષા. નિરાકાર વાણી અનુભવ મુક્તિ જાની.

બાંધિયા મૂલ, દેખિયા સ્થૂલ, ગરજિયા ગગન, ધુન ગ્યાન લાગા ।

ત્રિગુણસો-રહિત-મય, શીલ- સંતોષ-ભય, રામરક્ષા દિયા રં કાર જાગા.

પંચતત્વ પચ્ચીસ પ્રકૃતિ પંચ ભૂતાત્મના પંચ વાયુ સમ દષ્ટિ ઘેર આઈ ।

પ્રાણ અપાન ઉદાન વ્યાન સમાન મિલ અનહદ શબ્દકી ખબર પાઈ ॥

ઉલટિયા સૂર્ય ગ્રહ ડંડ છેદન કિયા, પેખિયા ચંદ્ર જહાં કલા સારી ।

અગ્નિ બહુ પ્રકટ ભઈ જરાવ્યાધિ જરી, ડાકિની સાંકિની ઘેર મારી ॥

ધરની આકાશ બિચ પંથ બેહતા કિયા, ભૂતપ્રેત દાનવ સંઘાર મારા ॥

બજકી કોઠરી બજકે ડંડ લે બજકે ખડગસે કામ મારા ॥

ગરુડ પચ્છી ઉડે નાગ નાગન ડસૈ (પરંતુ) વિષયકી લહરસે નિંદ્રા નહીં વ્યાપે ॥

પશુપતિનાથમેં તીન દિન ઠહરેં. વહાંસે સૂર્યવિનાયક ગણેશજીકે દર્શનકો ગયે. મંદિર બહુત વિશાલ વ સુંદર હૈ રાત્રિ વહીં રહે. વહાઁસે ચંગુનારાયણમેં રહેં. શ્રી ગુરુદેવને કહા:- અપનેકો તો નિર્દ્વન્દ્વ ઘૂમના હી હૈ. ચલે, જનકપૂરકા દર્શન કર લે.

મધુબની હોતે હુયે જયનગર પહુંચે. વહાઁસે જનકપુર પહુંચે. જનકપુરમેં દો દિન ઠહરેં. કઈ મંદિરોકે વ સ્થાનકે દર્શન કિયે. શ્રી જગજજનની જાનકીજીકે પ્રાકટય ભૂમિકે દર્શન કિયે. દરભંગામેં એક રાત્રિ ઠહર કર સીતામઢી પહુંચે. સ્ટેશનકી પાસકી ધર્મશાલામેં ઠહરે થે. ઉસી ધર્મશાલામેં એક ટ્રકવાલે ભી ઠહરે થે. ઉનમેં ટ્રકકે માલિક ભી થે. ઉનકા નામ રઘુબીરસિંહજી અરોરા થા. ઉનકો શ્રી ગુરુદેવકે પ્રતિ બહુત આદર વ શ્રધ્ધા ઉદય હુયે. પહલે તો ઉન્હોંને શ્રી ગુરુદેવકે સાથમેં ખૂબ બાતેં વ પ્રશ્નોત્તર કરકે સમાધાન પ્રાપ્ત કિયા. પૂરા સમય વે શ્રી ગુરુદેવકે શ્રી ચરણોંકો દબાતે રહતે. રાત્રિમેં બડી દેર તક બાતેં કરતે રહતે થે.

તીસરી રાત્રિકો પ્રણામ કરકે બિદા હોતે સમય ઉન્હોંને કહા:- બાબાજી, આપકો તો ભ્રમણ હી કરના હૈ ન ? મેરી એક પ્રાર્થનાકા સ્વીકાર કરેં. મૈં કલ સૂબહ ટ્રક લેકર અમૃતસર

જા રહા હૂં. આપ દોનોં ટ્રકમેં હી ચલે ન ? અમૃતસરસે ફિર આપ ભ્રમણ કો ચલ દેના.

શ્રી ગુરુદેવ :- ભલે. આપ કહતે હૈં તો ઐસા કરેંગે. ભગવાનકી જો ઈચ્છા. દૂસરે દિન સુબહ કરીબ ૬ બજે હમ ટ્રકમેં નિકલેં. આગે કી સીટ પર શ્રી ગુરુદેવ બિરાજેં ઔર મુઝે અપની પાસમેં ખિડકીકે પાસ બિઠાઈ. રાત્રિકો હમ પીલલીભીતમેં ઠહરેં. માર્ગમેં એક ઘાટ પર રોટી બનાઈ થી. વહાઁસે કોટદ્વારમેં એક દિન વ એક રાત્રિ ઠહરેં. કારણ કિ અરોરામભાઈકો ઈતના કામ થા. કોટદ્વારસે ભી સુબહ જલ્દી હી નિકલેં. માર્ગમેં લકસરમેં રોટી બનાઈ. પાઇ ઔર તુરત નિકલે. અંબાલા, લુધિયાના હોતે હુયે રાત્રિકો અમૃતસર પહુંચે. સંતરામકી ધર્મશાલામેં ઠહરે. અમૃતસરમેં જગદગુરુ આદ્યાચાર્યાવર શ્રી રામાનંદાચાર્યજી મહારાજ રચિત પદ શ્રી ગુરુદેવને બહુત બાર ગાયા થા. વહ પદ ઈસ પ્રકાર હૈ-

કિત જાઈયે રે ઘર લાગો રંગ । મેરો ચિત ના ચાલે મન ભયો અપંગ ॥

એક દિના મ્હાને થઈ ઉમંગ । ઘિસ ચોઆ ચંદન રુ સુગંધ ॥

પૂજન ચાલી ઠાકુર ઠાંયે (૨) સો ઠાકુર ગુરુ બતાયેં મન માંહિ મેરો ચિત...

જહાઁ જાઈયે તહાં જલ પહાન, તૂં પૂર રહ્યો હૈં સર્વ થાન,

વેદ પુરાન સબ દેખેં પરખેં (૨) ઉહાં તો જાઈયે જો ઈહાં ના હોયેં. મેરો ચિત્ત...

સતગુરુ મૈં બલિહારી તોર । જિન્હ સકલ વિકલ ભ્રમ કાટૈં મોર ॥

દૂસરે દિન સ્વર્ણમંદિરમેં દર્શન કિયા. શ્રી ગુરુદેવને કહા "તુઝે જલિયાવાલા બાગકા દર્શન ભી કરના ચાહિયે. ટેક્ષીમેં જલિયાનવાલા બાગકે દર્શન કરકે અભી ટેક્ષીમેં ફિર તરનતારન પહુંચે. વહાંસે પઠાનકોટમેં દો-દિન ઠહરે. વહાંસે કુલ્લૂ ગયે ઔર એક રાત્રિ વહાં શ્રી રઘુનાથજી મંદિરમેં ઠહરેં. દૂસરે દિન મનાલીમેં શ્રીરામમંદિરમેં ઠહરે. શ્રી ગુરુદેવને કહાં "યહાં સે વ્યાસગંગા હોતે હુયે પાર્વતીગંગા જાયા જાતા હૈ. વહીં પર મણિકર્ણ હૈ."

મૈને મન હી મન ખૂબ કહા, મણિકર્ણ હોતે હુયે રસાયણી ગુફાકા દર્શન કરા દિજિયે. પરંતુ શ્રી ગુરુદેવને વહાં કા ભ્રમણ નહીં કિયા. ભ્રમણમેં એક નિયમકા પાલનકા ખૂબ કડાઈસે શ્રી ગુરુદેવને અનંદપુરમેં કહા થા કિ કહાં જાના હૈ, કહાં ઠહરના હૈ. કિતના ઠહરના હૈ, રોટી કહાં કબ કરની હૈ. ઈત્યાદિ ઈત્યાદિ કુછ ભી નહીં કહના ન કુછ પ્રોગ્રામ પૂછના કિ અબ કહાં ચલેંગે ઔર ન કુછ લિખના.

કાંગડામેં ધર્મશાલામેં ઠહરેં. વહાંસે ચામુંડી માતાજીકા દર્શન કરનેકો ગયે થે. કાંગડાસે પુન: પઠાનકોટ હોતે હુયે જવાલામુખી ગયે. વહાં એક રાત્રિ ઠહરે થે. મંદિરકે બાહરકે વિશાલ સ્થાનમેં હી એક પંજાબી સદગૃહસ્થને ઠહરનેકી તથા ઔર સબ પ્રબંધ કરા દિયા થા. મુઝે ઠિકસે યાદ નહીં, પરંતુ ઐસા ખ્યાલ હૈ કિ વહાંસે બુટાલા ઔર દાદન ગયે થે. ફિર બુહાલાસે ડલહૌજી હોતે હુયે ચંબા ગયે થે. વહાં લક્ષ્મીનારાયણજીકે મંદિરકે પૂજારીને સર્વ ઈન્તજામ કિયા થા.

ચંબાકે પાસ ભરભરી ગાઁવમેં તીન રાત્રિ ઠહરેં. હમ વહાં સંધ્યાકે સમય પહુંચે થે. શ્રી ગુરુદેવને વહાઁકે એક ભાઈસે બાતેં કી. ફિર વહી ભાઇ હમેં વહાંકી કોઇ પુરાની ધર્મશાલા

હોગી યા ખાલી મકાનકા ખંડહર હોગા- ઉસમેં ઠહરાનેકે લિયે લે ગયે થે.

ઈસ ભ્રમણમેં સર્વ સ્થાનોમેં સંત મહાત્માઓંકિ પ્રતિ લોગોંકી અપૂર્વ શ્રધ્ધાકે દર્શન હુયે. રોજ કોઈ ન કોઈ, અત્યંત ભક્તિ ભાવસે આટા, દાલ, ચામલ, સાગ સબ્જી, ફલ, મેવા, દૂધ, ઘી ઈત્યાદિ રખ હી જાતા થા. ઈસ પ્રકાર જો કુછ આ જાતા થા ઉસીસે ભોજન બના લેતે થે. તીન ચાર પથ્થરોં કે યા ઈંટોકે ટૂકડે જમા કર ચૂલ્હા બનાતે થે. સૂખી લકડી, કંડે, માચિસ ભી કોઈ કોઇ શ્રધ્ધાલુ દે જાતે થે. કભી મૌલ ભી લેને પડે થે. કભી કભી તો આસપાસમેં હી મિલ જાતે થે. જહાં પાનીકા સ્થાન હોવેં, નદી, કુઆઁ, યા નલ, વહાઁ પાસમેં હી ભોજન બનાનેકો બૈઠ જાતે થે. શ્રી ગુરુદેવ ચૂલ્હાકે પાસમેં બિરાજતે ભગોનીમેં દાલ યા સબ્જી યા દોનો એક સાથમેં બનાતે. કમંડલ ભર ભરકે મૈં પાની લે આતી. લોહેકે ગોલાકાર ટૂકડેમેં આટા તૈયાર કરતી. કભી શ્રી ગુરુદેવ ટિક્કડ બનાતે, કભી મૈં બનાતી. આસપાસકે વૃક્ષોં પરસે છોટે બડે હરે પત્તે મિલ જાતે થે. ઉનકો જોડ કર ભોજનપાત્ર તૈયાર કરનેકી રીતિ શ્રી ગુરુદેવને સીખાઇ થી.

આટા દાલ ઈત્યાદિકે સાથમેં કભી નમક નહીં આતા થા. જબ સ્વયમ્ શ્રી ગુરુદેવ દો પૈસેકા નમક મોલ લે આતે, તબ કહતે થે- દેખો, બિલકુલ પરિગ્રહ નહીં કરનેકા હૈ હો. તૂં દેખતી હો ન કિ ભગવાન હમેં રોજ બરાબર રોટીદાલ ખિલાતેં હૈ. અબ તો વિશ્વાસ પક્કા હો ગયા ન ? ઈસી તરહ ૧૫-૨૦ સાલ એકાંતમેં ઘૂમતે રહેંગે. બિલકુલ અપરિચિત રહેંગે. જહાં મન લગ જાવેગા વહાં દો ચાર માસ ઠહરતે જાયેંગે. ફિર આગે આગે ભ્રમણ કરતે રહેંગે. ચાર પાંચ સાલકે ભ્રમણકે બાદ ગોરખપુરકી તરફમેં એક સ્થાન પર રહ જાયેંગે.

પઠાનકોટમેં શ્રી ગુરુદેવને અપને લિયે કાંચકા એક ગિલાસ ઔર મેરે વાસ્તે સ્ટીલકા છોટા સા ગિલાસ ખરીદા. તબ કહા :- કમુ, દેખો તો ! કમંડલમેં કાંચકા ગિલાસ રહ જાતા હૈ ઔર કાંચકે ગિલાસમેં સ્ટીલકા ગિલાસ રહ જાતા હૈ. તો ઉઠાનેકો સામાન કુછ બઢા નહીં ઔર સુવિધા તો બહુત જયાદાહ બઢ ગઈ.

યહ યાત્રા પ્રવાસ વિશેષ કરકે બસમેં હુઆ. જવાલામુખીકે આસપાસમેં ઘૂમનેકો પૈદલ નિકલે થે. તબ માર્ગમેં દો બાર બૈલગાડીમેં ભી બૈઠે થે.

જગાધારી, ચંડીગઢ, દહેરાદૂન, અંબાલામેં આધા આધા દિન યા રાત્રિ ભરકો ઠહરે થે. એક નદિકે કિનારે પર મંચ પર બિરાજેં હુયે એક મહાત્માજીકે દર્શન હુયે થે. શિમલામેં શ્રી ગુરુદેવને કહા: " વે મહાત્માજી સિધ્ધ સંત હૈ. ઉનકા નામ દેવહરવા બાબા હૈ. મેરે ખ્યાલસે ઉનકી ઉમ્ર ૧૩૦ સાલકી હોગી.

શિમલામેં લક્કડબાજારમેંસે પસાર હોતે હોતે ગાંવ બાહર શાંત સ્થલમેં બૈઠનેકો જા રહે થે. બાજારમેં લકડીકે બનાયે હુયે બહુત હી સુંદર ખિલૌનેકો દિખાકર શ્રી ગુરુદેવને કહા:- મૈં કરીબ સો સવા સો સાલકે બાદ યહાં અબ આયા હૂં. તબ ઈતના હો હલ્લા નહીં થા. રેલ્વે ભી તો નહીં થી. ઈતને માર્ગ ભી નહીં થે. બસ મોટરે, ભી નહીં થી. પરંતુ યે ખિલોને તબ ભી થે

ખિલૌનેસે ભરી ટુકાઈયાં ઝોંપડીયોંકિ આગેકે હિસ્સેમેં રખી રહતી થી.

અંબાલાસે કુરુક્ષેત્ર ગયે થે. વહાં સે અનૂપશહર હોતે હુયે રામઘાટ ગયે થે. વહાં શ્રી ગુરુદેવકો એક સંતસે મિલના થા. પરંતુ સંત કાષ્ઠમૌનમેં બિરાજેં થે. ઈસ કારણ મિલના ન હો સકા. પાનીપત હોતે હુયે દિલ્હી પહુંચે. વહાઁ સ્ટેશન પર હી રહેં. દીલ્હીસે અલીગઢ, ટૂંડલા, કાનપુર હોતે હુયે નૈમિષારણ્યમેં એક આશ્રમમેં એક રાત્રિ રહે થે.

કાનપુરસે ઝાંસી હોતે હુયે ગંજબાસોદા ઉતરે. વહાંસે અનંતપુર પહુંચે. શ્રી ગુરુદેવને પહલા હી પ્રશ્ન રમેશભાઈસે પૂછા, "સબ પત્ર વ તાર બરાબર પોસ્ટ કર દિયે થે ન ?"

રમેશભાઇ :- જી હાં, જૈસા આપને બતાયા થા ઉસી તરહસે કિયા હૈ.

શ્રી ગુરુદેવ :- કુમુદ, આનંદબહનકો ભી મેરા પત્ર મિલ ગયા હોગા કિ કુમુદ યહાં મેરે પાસ આનંદમેં હૈં.

ઈસ ચીર સ્મીરણીય યાત્રા પ્રવાસમેં શ્રી ગુરુદેવ અત્યંત હી પ્રસન્ન, નિર્દ્વન્દ્વ ઘૂમતે ફિરતે. ખાંસી , કફ, બુખાર યા વમન કી કોઇ તકલીફ એક બાર ભી નહીં હુઇ. કહીં પર ભી કિસીસે ભી સચ્ચે નામ યા ઠિકાના નહીં કહનેકી કડી આજ્ઞા થી. ઘર પર આનંદબહનકો ભી યા પુષ્કર માઁ કો ભી પત્ર નહીં દેનેકી આજ્ઞા થી. કુછ ભી ડાયરી નહીં લિખનેકી આજ્ઞા કરતે હુયે શ્રી ગુરુદેવને કહા થા, "બટુઆમેં છોટી ડાયરીકે ૮,૧૦ પન્ને વ કલમ રખો, પરંતુ કુછ લિખના નહીં.

યહ ભ્રમણ અત્યંત હી આનંદપ્રદ વ લાભપ્રદ રહા. બિલકુલ સાંગોપાંગ નિર્દ્વન્દ્વ જીવન કૈસા હોતા હૈ, ઈસકી અપૂર્વ અનુભૂતિ શ્રી ગુરુદેવને અતિ કૃપા કરકે સાથમેં રખ કર કરાઈ. જગત ક્યા હૈ ? યહ સંપૂર્ણતયા દ્દષ્ટાભાવસે દેખનેકી અનોખી અનુભૂતિ ભી કરાઈ. ઔર, સબસે અધિક મહત્વકી અનુભૂતિ યુક્ત નિષ્ઠા દઢ કરા દી કિ પરમ કૃપાલુ સર્વેશ્વર ભગવાન અપને પ્રપન્ન ભક્તકી, અપને નિજ જનકી, પૂરી પૂરી સમ્હાલ કિસી ન કિસી પ્રકારસે કિસી ભી રુપસે રખતે હી હૈં.

અનંતપૂરસે ઝાલાવાડ હોતે હુયે ૧૦-૨-૬૦ કો દાશ પહૂંચે. ઉસી રાત્રિકો કોટાસે ડહાણૂકે લિયે મુઝે ટ્રેનમેં બિઠાનેકો રમેશભાઈકો મેરે સાથ કોટા ભેજા. ૧૧-૨-૬૦ કો મૈં ડહાણૂ પહૂંચી.

સાંગોદસે ૧૩-૨-૬૦ કો શ્રી ગુરુદેવને પત્રમેં લિખા હૈ કિ મૈં દાકે પાસમેં યહાં સાંગોદ આ ગયા હૂં. મથુરાલાલજી રિટાયર્ડકે પત્તે પર પત્ર દેના. સ્વાસ્થયકો ઠીક કરનેમેં દેખો- પ્રકૃતિકો યશ મિલતા હૈ યા અપયશ.

૧૬-૨-૬૦ કે પત્રમેં શ્રી ગુરુદેવને પુષ્પા બહનકો લિખા- જવાબ નહીં, ક્યા નારાજ હો ? ભજન ખૂબ કરના. નિયમ બનાના ભજનકા. અચ્છે ગ્રંથ દેખના, ઔર ખૂબ આનંદમેં રહના હો ! વિચાર વ ખોટી કલ્પના ન કરના. ભજન બરાબર કરના. જીવનકા મૂલ્ય સમઝના. રણછોડદાસકા આસીસ.

૧૯-૨-૬૦ કે જયરામભાઈકો, કૃષ્ણાબહનકો વ ઈન્દોરમેં જમનાદાસભાઈકો શ્રી

ગુરુદેવકે પત્ર મિલે- જિનમેં લિખા હૈ કિ મેરા સ્વાસ્થ્ય ખરાબ હૈ, એકાંતમેં જા રહા હૂં. મેરા પત્તા લગાનેકા પ્રયત્ન કરના નહી.

ઈસ પરસે જયાદા ચિંતા હોનેકે કારણ જયરામભાઈ વ દિનુભાઈ બમ્બઈસે ૨૫-૨-૬૦ કો કોટાકે લિયે નિકલે. શ્રી ગુરુદેવને અપના પતા દિયા નહીં થા. કોટામેં તલાશ કરને પર કુછ પતા નહીં મિલા. વહાંસે ગુના શ્રીરામેશ્વરભાઈકે યહાં ગયે. ગોવર્ધનભાઈ ઉપાધ્યાયસે સમાચાર પ્રાપ્ત હુઆ કિ, શ્રી ગુરુદેવ આઠ દિન પહલે હી કોટાકી તરફ પધારે હૈં.

ઈન્દોરસે જમનાદાસભાઈ બીઆરમેં સાથ હો ગયે. તીનોં ભાઈ રાજગઢ, બ્રીજનગર, ઈકલેરા, આદિ સ્થાનોમેં દેખતે દેખતે ઝાલાવાડ ગયે. માઁ સાહબકો પૂછા, કુછ સમાચાર નહીં મિલે. વહાંસે ખાનપુર હોકર ૨૯-૨-૬૦, દોપહરકો સાંગોદ પહૂંચે. શ્રી ગુરુદેવકે કઈ ફોટુ દિખાકર બાજારમેં લોગોંસે પૂછને પર એક વ્યાપારીને સમાચાર દિયે કિ યેહી મહાત્માજી યહાંકે સ્મશાનઘાટમેં ઉપરકે મકાનમેં બિરાજે હૈં. ઉનકા સ્વાસ્થ્ય અત્યંત નરમ હૈ. શીઘ્ર હી તીનોં ભાઈ શ્રી ગુરુદેવકે પાસ પહૂંચ ગયે. દંડવત પ્રણામ. શ્રી ગુરુદેવને કહા- "આપ લોગ આ ગયે ? અચ્છા કિયા" સાંગોદમેં શ્રી ગુરુદેવ કુછ સમય આરામકે હેતુ બિરાજે. અબ સબ કો પતા મિલ જાને પર ભક્તસમૂહ ભી સાંગોદમેં પહૂંચ ગયા.

સારા સમાચાર જયરામભાઈને સાંગોદસે પત્રમેં ૧-૩-૬૦ કો મુઝે લિખા, ઔર "શ્રી ગુરુદેવ તુમકો બહુત યાદ કરતે હૈં. કહતે હૈં કિ અબ ભી પીએચ.ડી. કર ડાલે તો ઉત્તમ." યહાંસે ઔર કહીં અપરિચિતમેં ચલે જાયેંગે.

કોટાસે ૧૬-૨-૬૦ કો ઠાકોરભાઈકો લિખા- શરીર ઠીક નહીં. એકાન્તમેં જા રહા હૂં. જો શરીર જિસ નિમિત્ત બના હૈ ઉસ પ્રદેશમેં ઉસે સફલતા મિલતી હૈ.

સાંગોદસે ૨૯-૨-૬૦કા પત્ર માં વ હરિભાઈકો મિલા કિ- એકાંત આરંભ હો ગયા હૈ ઔર દારાકે પાસમેં હૂં. સ્વાસ્થ્ય યોં તો ઠીક નહીં પર અસ્વસ્થ ભી નહીં હૂં. ખાંસી બિલકૂલ નહીં. જવર બિલકુલ નહીં હૈ. નિર્બલતા થોડી હૈ. આજ થોડી શરદીસે અપનેકો ઠીક નહીં સમઝતા. માઁ, મેરા જીવન હી પલટ ગયા. દેખા ! સંગદોષ ? માં ક્યા કહૂં ? ભજન કરના. મૈં જલ્દી આ જાઉંગા. મેરી ચિંતા કરના નહીં. પત્ર અબ દેતા રહૂંગા. સંભવત: યહાં એક માસ ઠહરુંગા. સ્વાસ્થ્યકા ખ્યાલ હરિભાઈકા ઔર અપના રખના.

સાંગોદસે ૨૪-૨-૬૦ કો જયરામભાઈકો લિખા- "જબ તક શરીર આરોગ્ય હૈ જબ તક શરીર- ઈન્દ્રિય અશક્ત હૈ તબ તકમેં આત્મશ્રેય ભગવત્સ્મરણ, ધ્યાન કર લેના ચાહિયે. જીવન ધ્યેય બરાબર સમઝના હી ચતુરતા હૈ. બાકી સબ પંપાલ હૈ. યહ ખૂબ ધ્યાનમેં રહેં.

૪-૩-૬૦ કો સાંગોદસે પત્રમેં લિખા :- યહાં પર ચંદા, પાર્વતી, બા, દમુ, ચંદાવલી સબ હૈ, કેવલ તૂં દૂરસે ભી દૂર હૈ. મૈં ૧૪ કો પુષ્કર જા રહા હૂં. તુમ ધીરજ રખના. પુષ્કરમેં દો-તીન દિનમેં હી તુમ્હારે પાસ ડહાણૂ આઉંગા બસ.

૧૬-૩-૬૦ કોટાસે તાર મુઝે મિલા કિ- "પુષ્કર જા રહા હૂં, તુમ પુષ્કર આઓ. મૈં ૧૮-૩-૬૦ કો પુષ્કર આપકે પાસ પહૂંચી. બાતચિત્તકે તૌર પર શ્રી ગુરુદેવને કહા- સન

૧૯૭૧મેં પાકિસ્તાનકે દો ટૂકડે હો જાયેંગે, ઔર યદિ અફઘાનિસ્તાન ભી પખતુનોંકે પ્રશ્ન પર પાકિસ્તાનકે ખિલાફ ખડા હો જાયેગા તો પાકિસ્તાનકે ઔર ભી ટૂકડે હો જાયેં તો આશ્ચર્ય નહીં. (ઐસા હી હુઆ, સન ૧૯૭૧ મેં પાકિસ્તાન કે દો ટૂકડે હુઆ, પરિણામમેં બંગલાદેશ હુઆ.)

મેરે અપનેહો હી તો મૈં પ્રેમ કરતા હૂં.

પુષ્કર:- ૨૯-૩-૬૦, શ્રી ગુરુદેવ પધારે હૈં ઈસસે માં બહુત પ્રસન્ન હૈ. વિશાલ ભક્ત સમૂહ ભી ખૂશીસે સન્નિધિ લાભ પ્રાપ્ત કરનેકો આ ગયે હૈં. આજ શામકો શ્રી ગુરુદેવ બાહર બગીચેમેં બિરાજે હૈં. તબ પૂ. શ્રી શાતાંનંદજી મહારાજ ઔર ઉનકે સંગમેં દો-તીન સંત પધારે. શ્રી ગુરુદેવને અપને પાસમેં હી ખુર્શી લગવાઈ ઓર સંતોકો આદર સત્કારપૂર્વક બિરાજનેકી વિનંતી શ્રી હરિભાઈને કી. માઁ કી પ્રસન્નતા દેખકર પૂ. શ્રી શાંતાનંદજી મહારાજને કહા :- મહારાજજી, દેખિયે ન ? માતાજી કિતની પ્રસન્ન હો રહી હૈ આપકે પધારનેસે.

શ્રી ગુરુદેવ :- માઁ કા તો હંમેશા યહી હાલ હૈ. ઉનકે પાસ રહૂં તો રાજી. માઁ સે જાનેકી બાત કરનેમેં મેરે હૃદયકો ભી ખૂબ સોચ સમઝકે કામ લેના પડતા હૈ. ઈસી વક્ત પૂ. શ્રી માધવાનંદજી મહારાજ ભી પધારેં. એક-દો મિનિટકી શાંતિકે પશ્ચાત્ ઉન્હોંને કહા- ક્યોં જી ક્યા બાત હો ગઈ. જો મૈં આયા ઔર આપકી બાતચીત હી બંદ હો ગઈ.

સુનતે હી સબ હંસ ઉઠે. પૂ.શ્રી શાંતાનંદજી મહારાજને ચલી હુઈ બાતચીત બતાઈ.

શ્રી ગુરુદેવ :- યહ તો ઈન સબકા પ્રેમ હૈ. મુઝે તો યહી આશ્ચર્ય હોતા હૈ કિ મૈં ઈનકો કુછ દેતા નહીં હૂં, ફિર ભી ઈનકા પ્રેમ તો દેખો ! કિસીકો ભૂખ-પ્યાસકી ભી સુધી નહીં રહતી.

પૂ. શ્રી માધવાનંદજી મહારાજ :- સ્વામીજી મહારાજ કહતે હૈં વહ ઠીક હી તો હૈ. અપના સર્વસ્વ દે-દેના યહ તો પ્યાર હૈ ઔર સ્વયમ્ અપનેકો હી દે-દેના તો પ્રેમ હૈ. (સંત મંડલી ઔર ભક્ત સમૂહ ખૂબ જોરસે હંસ ઉઠે).

શ્રી ગુરુદેવ :- યે સબ તો અબ મેરે પરિકર કે હી હો ગયે હૈ. તો મેરે અપનેકો હી તો મૈં પ્રેમ કરતા હૂં. ઐસા હી હુઆ ન ?

પૂ. શ્રી માધવાનંદજી મહારાજ :- જી હાં, ઠીક ઐસા હી તો હો રહા હૈ. દેખિયે, પ્રેમ કૌન કર સકતા હૈ ? જિનકો નીજી સ્વાર્થ, લાલસાઓંકા બિલકુલ અભાવ હોતા હૈ વહી પ્રેમ દે સકતે હૈ. યદિ ઐસા ન હો તો ફિર મોહકા હી પસારા હો જાતા હૈ. આપમેં નીજી સ્વાર્થ તો કુછ હૈ હી નહીં. ઔર આપકા નિસ્વાર્થ નિશ્ચલ પ્રેમ ઈન સબસે ઈતના અધિક પ્યાર પા રહા હૈ યા યોં કહો કિ ઈનકા પ્યાર અપની ઔર આકર્ષિત કર રહા હૈ. આપ ચાહે યા ન ચાહે.

એક સંત :- ગુરુ મહારાજકા તો યહી સ્વરુપ હોતા હૈ. વે હંમેશા સ્વાર્થ રહિત હોતે હૈ. ઔર ઈસીલિયે સદા-સર્વદા કરુણામય વ પ્રેમમય હોતે હૈં. શિષ્યોંકે પ્રતિ ઉનકી પ્રેમધારા અવિરત બહતી રહતી હૈં. ઉસીકે પ્રભાવસે શિષ્યોમેં સ્વાર્થ ભાવનાકા હ્રાસ હોતા હૈ. વે પ્રસન્નતાપૂર્વક સહજ ભાવસે હી અપના સર્વસ્વ અર્પણ કર દેતે હૈ ઔર પ્રપન્ન હો જાતે હૈ. ઈતના હી નહીં

પ્રપન્ન હોનેમેં બડા હી ગૌરવ મહસૂસ કરતા હૈ.

શ્રી ગુરુદેવ :- યહ તો પરસ્પર આશ્રિત હૈ. પ્રેમ, પ્રેમાસ્પદ, પ્રેમી, ધ્યાન, ધ્યાતા, ધ્યેય, યે શુરુમેં હી અલગ-અલગ હોતે હૈં. ફિર તો આગે બઢતે બઢતે તિનોં હી એકરુપ એક દૂસરેમેં વિલીન હો જાતે હૈં. ફિર તો એક હી રહ જાતા હૈ તબ બડા હી આનંદ રહતા હૈ.

આજ સુબહ શ્રી ગુરુદેવ સન્યાસાશ્રમકે લિયે પધારેં. પરંતુ સડક પર પહુંચે ઉસી સમય કાર ખડી રહ ગઇ ઔર ઉસમેંસે શ્રીમતી સરોજબહન બલવંતરાય મહેતા ઉતરી, ઔર શ્રી ગુરુદેવકો પ્રણામ કર કે ખડી રહી. સરોજબહનકે આનેકા કોઈ સમાચાર નહીં થા. યકાયક દિલ્હીસે આ ગઈ. શ્રી ગુરુદેવ બહુત પ્રસન્નતાસે કહ ઉઠે- અહો સરોજબહન, આપ ? ઔર અકેલી હી ? બલવંતભાઈ કહાં હૈ ?

સરોજબહન :- ઉન્હોંને હી યહાં આનેકા પ્રોગ્રામ બનાયા થા પર નિકલ નહીં પાયે. મુઝે કહા તુમ હો આઓ. ઉન્હોંને પ્રણામકે સાથ કહલાયા હૈ કિ આપકી દયાસે હી મોટરકે ઈતને ભારી અકસ્માતમેંસે મૈં જીવીત રહ પાયા હૂં. ઉસ ક્ષણ પર મેરે માનસમેં આપકા દર્શન અનાયાસ બિજલીકી ભાઁતિ ઝલક ઉઠા થા. આપકા વહ સ્વરુપ મૈં ભૂલા નહીં પાતા હૂં.

શ્રી ગુરુદેવ :- ઉનકી નિષ્ઠા હી એસી હૈં.

સેવાકે નામ પર દેશદ્રોહ

સરોજબહનકે સાથમેં બાત કરતે કહા- અબ સમય હૈ કિ દૂરદર્શિતાસે અર્થનીતિ ઔર રાજનીતિકા ઢાંચા તૈયાર કિયા જાયેં. પંચવર્ષીય યોજનાયેં બનાઈ જાતી હૈ. પરદેશોંસે ભી સહાયતાકી વિપુલ માત્રા પ્રાપ્ત કી જા રહી હૈ પરંતુ ઈનકા પરિણામ ક્યા નિકલતા હૈ ? રાજનીતિ વ અર્થનીતિકા બરાબર મિલાન કરનેકી નીતિકા ખ્યાલ નહીં યહી આશ્ચર્ય. પરિણામ દેખતે નહીં ન સોચતે હૈં. અપની અપની ખુરશી ઔર સત્તાકી ચિંતા જનહિત વ દેશહિતકે લિયે કિસકો સમય નહીં હૈ. ઈન સબ બાતોંકા પરિણામ ૧૦-૧૨ સાલમેં હી ઠોંસ રુપમેં સામને આ જાયેગા તબ સમસ્યાએં માલૂમ પડેંગી. યે બડી બડી પંચવર્ષીય વ દૂસરી યોજનાઓંકી નિષ્ફલતાકી માત્રા જયાદા ઔર સફલતાકી માત્રા નહીંવત તબ સ્પષ્ટ દિખનેમેં આયેગી. બઢાયે ગયે ઔર બઢતે હી જાનેવાલે અનાપસનાપ ખર્ચે પર સબ કોઈ વિરોધ કરને લગેંગે તબ શાસનકી આઁખેં ખૂલેગી.

યહ કોઇ રાજનીતિ હૈ ? યા અર્થ નીતિ હૈ ? બસ, કર્જા બઢાનેમેં લગે હૈં. પરંતુ ઋણ ચૂકાનેકા ભારી બોજ ભારી સમસ્યા ખડી કર દેગા. દેશકા અર્થતંત્ર ઈતના કમજોર હો જાયેગા કિ તુમારે રુપયેકા મૂલ્ય ચાર આને ભરકા હી રહ જાયેં તો કોઇ આશ્ચર્ય નહીં. ઔદ્યોગિક વિકાસકે નામ પર કર્જા બઢાયા જાતા હૈ પરંતુ વિકાસ તો ઠીક પૂરા ઉત્પાદન ભી તો પ્રાપ્ત નહીં હો રહા હૈં. ઈસ પર કોઇ ધ્યાન નહીં દે રહા. કોઇ સોચતા નહીં. હમારે લિયે સોચનીય પરિસ્થિતિકો તો દેખો, સરોજબહન ઉત્પાદન કમ હોતા જા રહા હૈ. વિદેશોંકે સાથકા વ્યાપાર ભી ઘટતા રહા હૈં.

અન્નકે ક્ષેત્રમેં તો હમારી નીતિ આત્મહન હૈ. કૃષિપ્રધાન દેશકી આજ કૈસી દુર્દશા કી ગઇ

? ઔર કી જા રહી હૈ ? વિદેશોંસે અનાજ લા લાકર અન્નકી હમારી આત્મનિર્ભરતાકો હી નષ્ટ કર દેનેમેં નેતાલોગ લગે હૈં. દેહાતોમેં, કિસાનોંકે સામને જાનેકી ફૂરસત નહીં, પરંતુ વિદેશોમેં જા રહે હૈં. ખેતી બઢાનેકા સોચતે નહીં પરંતુ વિદેશોસે ભીખ માંગનેકો જા રહે હૈં. સારે વિશ્વમેં ભિખારી દરિદ્રી ભૂખા ભારતકા ચિત્ર બનતા જાતા હૈ ઈસકે લિયે ભી કોઈ પરવાહ નહીં હૈ. દેશકા ગૌરવ નષ્ટ કર રહે હો ? ફિર ભી તુમ્હેં કોઈ વિચાર નહીં ? ક્યા કહે ઈનકો. ભગવાન ભારતકી રક્ષા કરેં.

આર્થિક સમસ્યા ઈતની બઢ જાયેગી કિ લોગ વિદ્રોહ કરેંગે. મહંગાઈ ઔર અભાવસે લોગ તંગ હો જાયેંગે. વિદેશી સહાય લે લે કરકે લોગોં પર બોજા બઢાયા જા રહા હૈ. ઔર વિદેશી સહાયતા કા પૂરા ઉપયોગ તો કિયા નહીં જા રહા હૈં. ઉસસે ભી અપની સ્વાર્થપૂર્તિ ઔર આરામ સુવિધા બઢાયેં જા રહે હૈં. સેવાકે નામ પર વ સેવાકે પદ પર રહકર દેશદ્રોહ હો રહા હૈ. લોગોંસે વિશ્વાસઘાત કિયા જા રહા હૈ. અપને સ્વાર્થ કી રક્ષાકે લિયે ભ્રષ્ટાચાર, રિશ્વત, કાલા બાજાર, કાલા પૈસા સભી કુછ ચલને દેતે હૈં. જાનકર ભી હમને લિયા સો તુમ ભી લેના ઔર ઈન ગધ્ધોંકો જાને દેના. એસા હાલ બઢ રહા હૈ. પરિણામમેં ઔર કુછ નહીં મહંગાઈ બઢેગી-સુરસાકે બઢન તરહા અનીતિ, કાલા બાજાર, ભ્રષ્ટાચાર બઢેંગે. ગરીબોંકી ગરીબી બઢેગી. ભ્રષ્ટાચારીયોંકી સંપત્તિ વ સત્ત બઢેગી. અકાલકી પરિસ્થિતિ બની રહેગી. સામાન્ય જન પ્રતિદિન આધા ભૂખા રહેગા.

આજ યહ બાત કોઈ ન માનેગા, ન સમઝેગા. સભીકો પ્રગતિ હી દિખાઇ પડ રહી હૈ. પરંતુ ભીતરમેં ખોખલાપન ભી બઢતા જા રહા હૈ. મહંગાઇ વ અભાવકો જીવન બન જાયેગા તબ સબ ચિલ્લાયેંગે. અભી તો સબ અપની અપની તાનમેં ગુલતાન હૈ. આમ જનતાકા હાલ સોચનેકી કિસીકો ફૂરસદ નહીં હૈ. સચ્ચા દેશસેવક કોઈ નહીં હૈ.- કૌન સોચતા હૈ કિ અકાલ ઔર સૂખેને આમવર્ગકી મધ્યમવર્ગકી કમર તોડકર રખ દી હૈં.

પ્રધાનોંકી ઔર નેતાઓંકી જોડ-તોડકે કારણ શાસનકા ધ્યાન ઉત્પાદનકી વૃધ્ધિ, પ્રશાસનકી કસાવટ (આકર્ષણ) શાંતિ ઔર વ્યવસ્થાકી રક્ષાસે હટકર પારિવારિક હિત સંપાદન ઔર ગુટ્ટોં (જુણ્ડ) કી આંતરિક જોડ તોડમેં હી કેન્દ્રિત હોતી રહી હૈં.

આજ જનતા બેહદ ત્રસ્ત હો ચુકી હૈં. વહ ગરીબીકે ઔર મહંગાઇ કે ઔર કાલે પૈસેકે ઈસ વિષેલે ચક્રકો તોડનેકે લિયે છટપટા રહી હૈ- ઈસકી ઔર ધ્યાન દેનેકી કિસીકો સૂઝતા નહીં હૈ. જનતા હિંસક બનકર મારઝાડ, લૂંટ ચલાયેગી તબ શાસનકી આંખે ખૂલેગી. ઐસી રાજનીતિમેં દેશકા ક્યા હોગા ? રામ રક્ષા કરેં....બસ...સમય બડા વિકટ આ રહા હૈ...દેખકર હૃદય કાંપ રહા હૈ.

પુષ્કર, ૨૨-૩-૬૦, શ્રી ગુરુદેવને બચીબહનકો કહા- મેરા હંમેશા યહી વિચાર રહતા હૈ કિ તુમકો સંતોષ મિલેં ઔર તુમ સુખી રહો.

એક ભાઈકા પત્ર શ્રી ગુરુદેવકો મિલા- લિખા થા કિ કરું ક્યા આશ નિરાશ ભઈ. શ્રી ગુરુદેવ હંસકર બોલે- કરું ક્યા આશ નિરાશ ભઈ કોઈ કામ નહીં કોઈ ધામ નહીં. પ્રતિકૂલ ભયે

સબ જીવનમેં, કહો લાભ કહાં પિયૂષ પિયે ॥

પુષ્કર, ૨૩-૩-૬૦, કૃષ્ણા બહનકો તાર દિયા કિ તા. ૭ કો મહાબલેશ્વર પહુંચું તો ? શીધ્ર જવાબ દો.

પુષ્કર, ૨૪-૩-૬૦- કૃષ્ણા બહનકા જવાબાકા તાર મિલા કિ આપશ્રીકી ઈચ્છાકે અનુકૂલ કરિયે. પરંતુ ૭ કો યહાં પધારનેકે પશ્ચાત ભીડ નહીં હોવેં ઔર દો માસકા પૂર્ણ આરામ કરનેકે બચનકી પૂર્તિ બરાબર કરનેકી હૈ. રામનૌમી પ્રણામ. તુરન્ત હી શ્રી ગુરુદેવને જવાબકે તારમેં લિખા કિ તારસે પગલીકો ખબર દો કિ પ્રોગ્રામ બિલકુલ હી નિશ્ચિત હૈં. સ્વાસ્થ્ય અચ્છા હૈં. ચિન્તા નહીં કરના. આશીર્વાદ.

સરોજબહનકે પૂછને પર શ્રી ગુરુદેવને કહા- હાં, સરોજ બહન, મોરબીકે ઠાકોર બાજીરાવ મેરે પાસ આતે જાતે થે. બડે સંત સેવી થે. વિદ્વાન ભી બહુત થે. ઔર કચ્છમેં જબ બારભાયાંકા કારોબાર ચલતા થા તબ મૈંને કચ્છમેં ભ્રમણ કિયા હૈ.

સાધુકો દેશહિત વ દેશસેવા પ્રાણપ્રિય હૈ

સરોજ બહન, મૈં દેશકી કેવલ મિટ્ટી હૂં. અધિપતિ યા કોઈ સૂત્રધાર નહીં હૂં. પરંતુ બચપનસે હી ઐસે સંસ્કાર હૈ કિ કિસી તરહ ભી દેશકે હિતમેં કામ આના. કઈઓંકો ભ્રમ હૈ કિ દેશકે સાધુસમાજકો દેશકે હિતકા કોઈ ધ્યાન હી નહીં, ન દેશકે રાજકીય કારભારકી તરફ ધ્યાન હોતા હૈ. વાસ્તવમેં ઐસા નહીં હૈ. જિસ દેશમેં જન્મ લિયા હૈ, જિસ દેશકે જલ વાયુ અન્ન, પ્રકાશ, મિટ્ટીસે અપને દેહકા જન્મ પાલન પોષણ પાતા હૈ ઉસ દેશકા હિત સચ્ચે સાધુકે લિયે અપને પ્રાણોંસે ભી બઢ કર હોતા હૈં.

સાધુકો ભી દેશહિત વ દેશસેવા ઈતને હી પ્રાણપ્રિય હોતે હૈં જિતને કી કિસી સચ્ચે દેશસેવકકો હોતે હૈં. કાર્ય કરનેકી પ્રણાલિકામેં હી કેવલ અંતર હૈ. રાજકીય ઘટનાઓંકે પ્રતિ સાધુ ભી ઉતના હી સચિત ઔર સચેત હોતા હૈ. સાધુકો આગે પીછેકા સૂઝતા હૈ. વહ ભરસક કોશિષ કરકે દેશકે હિતમેં કાર્યોકો આગે બઢાતા હૈ ઔર અહિત કરનેવાલે તત્વોંકો વ પરમાણુઓંકો રોક દેતા હૈ. યહ સબ સૂક્ષ્મરુપકી પ્રક્રિયા હોતી હૈ. ઈસકો ન કોઈ દેખતા હૈ, ન સમઝતા હૈ, ન માનતા હૈ. સાધુ કો ઈસસે ક્યા ? સાધુકો માન સન્માન યા યશ કીર્તિકા મોહ નહીં હોતા.

દેખો એક સત્ય ઘટના કહું. સન ૪૭ કે નવમ્બર ડિસમ્બર માસકી ઘટના હૈ. જવાહરલાલજી ઔર સરદાર પટેલકે બીચમેં, કિસી એક ઘટનાકો લેકર અપને અપને અધિકાર કે બારેમેં તીવ્ર મતભેદ હો ગયા. દોનોંકા કહના વ સમઝના થા કિ "વહ બાત મેરી સત્તાકે અંતર્ગતકી હૈં" મતભેદ બહુત તીવ્ર હો ગયા. પટેલજીને રાજીનામા દેનેકા નિશ્ચય જાહિર કર દિયા. અબ સબ રાજકીય નેતાઓમેં ખલભલી હોના તો સ્વાભાવિક હૈ. પરંતુ ઈસ બાતસે એક સાધુ ભી અત્યંત ચિંતામેં નિમગ્ન હો ગયા. ક્યોંકિ ઉસકો પક્કા નિશ્ચય થા કિ યદિ પટેલજી ઈસ વક્ત ઈસ સમયમેં હૌદા છોડ દેતે હૈં તો દેશકા ભારી અહિત હોના નિશ્ચિત હી હૈં. ઉસને નિશ્ચય

કર લિયા કિ બસ, કિસી તરહ ભી પટેલજીકા રાજીનામા રોક દેના હૈ. ફિર ઉસ સાધુને ક્યા કિયા વહ તો કહને જૈસા નહીં હૈં. લેકિન મુઝે પક્કા ખ્યાલમેં હૈ કિ પટેલજીકે મનકા યકાયક પરિવર્તન હો ગયા થા ઔર ઉન્હોંને રાજીનામાકી બાત છોડ દી થી. ફિર તો દેશહિતકે કિતને અચ્છે અચ્છે કાર્ય પટેલજીકે દ્વારા સંપન્ન હુયેં.

પુષ્કર, ૨૫-૩-૬૦, સરોજબહનસે બાત કરતે શ્રી ગુરુદેવને કહા- આપસી મતભેદ કો ગહરા કરનેકે સિવાય દૂસરા પ્રયાસ નહીં કરતે. રાજકીય નેતાલોગ સ્વાર્થી બન જાતે હૈં. તબ સિધ્ધાંત યા નીતિકા ભીતરી રુપસે છોડ દેતે હૈ. ઔર જબાનસે અલગ બાતેં કરતે રહતે હૈં. સોનેકે અંડોકે લિયે મુર્ગીકી હત્યા કર દેના નિકૃષ્ટ લોલુપતાકા જઘન્ય નગ્ન સત્ય પ્રત્યક્ષ કર દેતા હૈ.

સાધારણ લોગ વોટ દેકર કિસી પાર્ટીકો સત્તા પર ચઢાતા હૈ, સાધારણ લોક ઔર સતાધારી લોગ ઈન દોનોંકી આર્થિક દશામેં ઈતના ભારી અન્તર બનતા જા રહા હૈ કિ ચુનાવમેં ભ્રષ્ટાચાર હોના આશ્ચર્ય નહીં. તબ ફિર કાનૂન ઔર ન્યાયકા તો નામ માત્ર લિયા જાતા હૈ. વાસ્તવમેં શાસક પક્ષકી ઈચ્છા ઔર તાનાશાહી પુષ્ટ હોતી જાતી હૈં.

ઐસા હી ચલતા રહેગા તો આંતરિક વિદ્રોહ ઔર કટોકટી ઔર જનતાકે અસંતોષકા જોરદાર સામના કરના પડેગા. કુશાસનકા પરિણામ પ્રત્યક્ષ હોતા જાયગા. જનતા જયાદા દેર અંધેરેમેં નહીં રહેગી. ભ્રષ્ટાચાર ખુલા હો જાયેગા. શાસકપક્ષકે વૈભવ, મૌજશોકકે પ્રસંગોકી છાનબીન હોગી. ફિજૂલ ખર્ચેકા જવાબ જનતા માગેગી કિ ઈતના સબ ફિજૂલ ખર્ચ વ વૈભવ ક્યોં હો રહા હૈ ? કિસકે પૈસે પર ?

હર એક રાજકિય દલકો અપના સ્વાર્થ પૂરા હો ઐસી લાલસા હોતી હૈ. જન સાધારણમેં ઔર હર એક ધાર્મિક સંપ્રદાયમેં ભી ઐસી લાલસા હોતી હૈ. ઈસ તરહ ભ્રષ્ટાચાર, કોમવાદ કા પ્રચાર કરનેવાલા એક વર્ગકા નિર્માણ હોતા જાતા હૈ. તબ કોમવાદ પ્રખર બન જાય યહ સ્વાભાવિક હૈ.

પોલિસ, ધારાસભ્ય, સરકારી ઓફિસ, ન્યાયધીશ વર્ગ, પ્રધાનોંકા વર્ગ, રેલ્વેકા વહીવટ, સરકારી કર્મચારીઓંકા વર્ગ, કોલેજ, સ્કૂલ આદિ અસ્પતાલોંમેં ભ્રષ્ટાચાર બઢતા હૈ તબ સામાન્ય પ્રજાજનકો કોમવાદકી ઓર વિશ્વાસ વ શ્રધ્ધા બઢ જાતે હૈં કારણ કિ કોઈ ફરિયાદકા નિરાકરણ હોતા નહી, મહંગાઈ ઔર અભાવ બઢતે જાય, ભ્રષ્ટાચારસે પ્રજા ત્રાહિત હો જાવેં કોઈ સુનનેવાલા ન હો, બચાનેવાલા ભી ન હો, તબ ધર્મગુરુ વ ધર્મસ્થાનોંકી ઔર લોગ જયાદા ભાવુક હો જાતે હૈ ઔર અપેક્ષા રખતે હૈં કિ હમારા અબ સૂના જાયેગા. ઐસી પરિસ્થિતિમેં કોમવાદી તત્ત્વ જનસાધારણમેં કોમવાદ દ્રઢ કરતે હૈં. ઈસી સંયોગવશાત્ કોમવાદ વ ધર્મ ઝનૂન એકદમ બઢ જાતેં હૈ.

ધર્મનિષ્ઠા ઉન્નતિ કરતી હૈ, પરંતુ ધર્મ ઝનુન શુભ ઔર અશુભ દોનોં પ્રકારકા પરિણામ દેનેવાલા હૈ. વિશેષ કરકે વર્તમાન દેશકાલમેં ઝનૂન અશુભ પરિણામ દેનેવાલા હોતા હૈ,

કારણ કિ સાત્વિકતાકી પ્રધાનતા આજકે દેશકાલમેં અત્યંત વિરલ હૈ. કર્મોંકિ દ્વારા મનુષ્યજીવનકી શ્રેષ્ઠતા સાધ્ય કરનેકે લિયે સર્વપ્રથમ બાતે હૈ (૧) પરદ્રોહ કદાપિ નહીં કરના (૨) હો સકે ઈતના પરહિત કરના (૩) દૂસરેંકો સુખ પહુંચાના સામર્થ્યકે અનુસાર

આત્મનિરિક્ષણ ખૂબ જરુરી હૈ. સાધારણ મનુષ્ય દૂસરેકા અહિત હો ઈસ બાતકી પરવાહ નહીં રખતા. હમેં ઐસા નહીં કરના હૈં. તાત્પર્ય કિ નિઃસ્વાર્થ, નિર્મોહત્વકો બઢાના, યહ સાધના હૈ. સાધુ વો હી જો સાધતા હૈ, સાધના કરતા હૈ.

મુક્ત જીવ

૨૫-૩-૬૦, ભગવાનકે દર્શનસે જિસકો અપના શુધ્ધ સ્વરુપકા લાભ હો ગયા હો વહ મુક્ત જીવ હૈ.-

મમ દર્શન ફલ પરમ અનુપા । જીવ પાપ નિજ સહજ સરુપા ॥

સહજ સ્વરુપ હૈ = "ચેતન અમલ સહજ સુખ રાશિ" । યહ સહજ સ્વરુપ અવિદ્યા રુપિ મેઘપટલસે ઢંક જાનેકે કારણ ખોયા સા હો ગયા થા. મુક્તાવસ્થાકો શ્રુતિ કહતી હૈ-

ભિદ્યતે હૃદયગ્રન્થિ છિદ્યન્તે સર્વસંશયાઃ ।
ક્ષીયન્તે ચાસ્ય કર્માણિ । તસ્મિન દ્રષ્ટે પરાવરે ॥ મુંડ.ઉ ૨-૨

અર્થાત્ "સ્વસ્વરુપ જ્ઞાન પુરઃ સર પરમાત્માકા સ્વરુપ સાક્ષાત હોને પર હૃદયકી ચિત-જડ ગ્રન્થિકા ભેદન હો જાતા હૈ, ઔર સર્વ સંશય નિવૃત હો જાતે હૈં તથા પ્રાચીન સંચિત કર્મોંકા વિનાશ હો જાતા હૈ. બ્રહ્મ સાક્ષાત્કાર હોને પર ક્રિયમાન ઔર સંચિત કર્મ દોનોં નહીં રહ જાતે." સંચિત કર્મ ઈસ પ્રકાર નષ્ટ હો જાતા હૈં જિસ પ્રકાર મુંજકી રુઈ આગ લગનેસે શીઘ્ર હી જલ જાતી હૈ. સંચિત-ક્રિયમાણ દોનોં કર્મકે સંબંધ ન રહને પર ભી પ્રારબ્ધ કર્મ રહ જાતા હૈ. વહ વર્તમાન શરીરકે દ્વારા ભોગ દેકર સમાપ્ત હોતા હૈ- જિસ પ્રકાર ધનુષ્યસે છૂટે હુયે બાણ અપને વેગકો સમાપ્ત હો જાને પર આગે નહીં જાતે. ઉસી પ્રકાર સ્થૂલ શરીરકે નષ્ટ હોને પર પ્રારબ્ધ કર્મકી સમાપ્તિ હો જાતી હૈ. સંચિત, ક્રિયમાણ, પ્રારબ્ધ તીનોં કર્મ જિસ જીવકે નહીં રહ જાતે વહી મુક્ત જીવ કહા જાતા હૈ. વહ જીવ અવિદ્યાકે આવરણ નિવૃત હો જાનેસે ગુણતઃ વિભુ હો કર ગુણાષ્ટક્યુક્ત હો જાતા હૈ. યે આઠ ગુણ ઈસ પ્રકાર કહે ગયે હૈં.

(૧) યહ આત્મા નિષ્પાપ હૈ (૨) વૃધ્ધ નહીં હોતા (૩) મરતા નહીં હૈ (૪) શોકરહિત હૈં (૫) ક્ષુધિત નહીં હોતા (૬) પિપાસા રહિત હૈ (૭) સત્યકામ તથા (૮) સત્યસંકલ્પ હૈં.

ઈન ગુણોંસે સંયુક્ત હોને પર મુક્ત ચેતન પરમાત્માકે સદશ હો જાતે હૈં. "નિરંજનઃ પરમં સામ્યમુપૈતિ (મુંડ. ઉ. ૩-૧-૩) તૈતરિયોપનિષદમેં કહા હૈ- મુક્તાત્મા- પરમાત્માકે સાથ હોકર કામનાઓંકા ભોક્તા હોતા હૈ. નારદપંચરાત્રકે પરમસંહિતામેં બ્રહ્માજીને શ્રીમન્નારાયણસે પ્રશ્ન કિયા હૈ કિ મુક્ત જીવોંસે આપકા ભેદ કિતને અંશોમેં કિસ રુપમેં રહતા હૈ ? શ્રીમન્નારાયણને ઉત્તર દિયા હૈં કિ જબ જીવ મુક્ત હોકર હમકો પ્રાપ્ત હો જાતા હૈ ઉસ અવસ્થામેં હમસે ઉસકા કોઈ ભેદ નહીં રહ જાતા. જિસ પ્રકાર મૈં વિહાર કરતા સર્વ ભોગોંકા ભોક્તા હોકર બધ્ધ નહીં હોતા હૂં, ઉસી પ્રકાર મુક્ત જીવ ભી અહંતા- મમતાશૂન્ય હોનેસે સર્વ ભોગોંકો ભોગતા હુઆ બધ્ધ નહી

હોતા. જિસ સમય મેરા ભક્ત તીવ્ર તપ કરકે સાયુજય મુક્તિકા લાભ પ્રાપ્ત કરતા હૈ ઉસ સમય મેરે કૈંકર્ય ભાવકો યુક્ત હોકર ક્ષુધા, પિપાસા, ભય, શોક, મોહ આદિ ઉપદ્રવોંસે રહિત હો જાતા હૈં.

પ્રશ્ન :- વહ ચેતન કિસ રુપમેં રહતા હૈ ?

શ્રી ગુરુદેવ :- મુક્ત ચેતનોંકો પ્રિયતમ સખા રામરુપ બ્રહ્મકે મિલનેકે લિયે વિરહકી જવાલા ઈતની અધિકતર હો જાતી હૈ કિ સ્થૂલ શરીર કી તો કથા હી ક્યા, સૂક્ષ્મ ઔર કારણ શરીર તકકો જલા દેતી હૈં. પ્રકૃતિ સંબંધકે લિયે અવિદ્યાકા અંતિમ કોશ કારણ શરીર જલ જાને પર જીવ-ચેતન નિર્વિકાર હોકર સબ કારણોંકા મહાકારણ રામરુપ બ્રહ્મકે સાથ એકરુપતા પાકર ''ચેતન અમલ અનુપમ સુખમય સ્વરુપસે રહતા હૈ. એકરુપતા હોનેસે નિજ સખાકે ભુજસે ભુજ મિલાકર આનંદ મય દેશ- જિસકો પ્રમોદવન કહા હૈ- ઉસ દેશમેં અખંડ વિહાર કરતા હૈ. ''અખંડ'' શબ્દકા અર્થ હૈં કિ પુનરાવૃતિ કરકે ફિર સંસારી નહીં હોના.

જીવ બ્રહ્મકે સદ્રશ ગુણ-એશ્વર્યવાલા તો હો જાતા હૈ- પરન્તુ જગત્કર્તૃત્વ સામર્થ્ય ઉસમેં નહીં હોનેકે કારણ સૃષ્ટિકો નહીં રચ સકતા. ક્યોંકિ જીવ સંપૂર્ણ જગતકા ઉપાદાન કારણ નહીં હોનેસે સર્વ શરીરી- સર્વાન્તર્યામી ભી નહીં હો સકતા હૈ. મુક્તાવસ્થામેં ભી બ્રહ્મસે પૃથક રહતા હૈં. મુક્તાત્મામેં દો ભેદ હૈ : (૧) જીવન મુક્ત (૨) વિદેહ મુક્ત.

(૧) જીવન મુક્ત :- સંચિત, ક્રિયમાણસે સંબંધ નહીં રહતા. સ્વસ્વરૂપ પરસ્વરુપ નિશ્ચય હોનેસે જ્ઞાનાગ્નિ દ્વારા સંચિત નષ્ટ હો જાતે હૈં. અહંકાર શૂન્યતા કરકે ક્રિયમાણકા સ્પર્શ નહીં હોતા. સ્થૂલ શરીરકે આરંભ કરનેવાલે પ્રારબ્ધ કર્મ તભી તક રહતે હૈં કિ જબ તક નિ:શેષ ભોગ સમાપ્ત નહીં હોતે. (એસા) ભોગ સમાપ્ત હોનેકે પશ્ચાત્ શરીરામ્ભક કર્મકે અભાવસે ઉનકો પુન: શરીર નહીં હોતા. સ્થૂલ શરીર કે નાશ હોને પર ભગવત્ પ્રાપ્તિકે વિલંબકો નહીં સહન કર સક્તે, ઈસલિયે વિરહ જવાલા ઈતની બઢ જાતી હૈં કિ સૂક્ષ્મ શરીર ઔર કારણ શરીર દોનોંકો જલા દેતી હૈ, જો પ્રારબ્ધ કર્મ સમાપ્તિકે પીછે શરીર ધારણ કરકે જગતમેં શિક્ષા પ્રદાન કરતા હુઆ વિચરતા હૈ, વહી જીવન મુક્ત કહા જાતા હૈં. ઉસમેં ભી પ્રારબ્ધ કર્મ ભોગ સમાપ્તિકે પશ્ચાત અપની ઈચ્છાસે ચાહે શરીરકો રખે અથવા શરીરકો ત્યાગ કર વિદેહ મુક્તોંકી શ્રેણીકો લાભ પ્રાપ્ત કરેં, યહ ઈનકી ઈચ્છા પર હૈં.

ઈસ વિષયકો ભુસૂંડિજીકી આખ્યાયિકાકે દ્વારા માનસકારને વ્યક્ત કિયા હૈ- કાગ ભુસંડિજી જિસ આશ્રમમેં રહતે હૈં વહાં પર એક યોજન પર્યંત અવિદ્યા અપના પ્રભાવ નહીં ડાર સકતી. અવિદ્યાસે મુક્ત હો કર પ્રારબ્ધ કર્મકા ભોગ સમાપ્ત હોને કે પીછે ભી અપને શરીરકો અપની ઈચ્છાસે ૨૭ કલ્પ પર્યન્ત રખા હૈ, ઔર પ્રાકૃતિક દોષોંસે બાધિત નહીં હુયે હૈં.

મુક્ત ચેતન સચિત, ઔર ક્રિયામણ ન રહને પર પ્રારબ્ધ કર્મકી ભોગ સમાપ્તિ પર્યંત તો શરીરકો કર્મકી પરતંત્રતાસે ધારણ કરતે હૈં. શરીર છૂટને કે પશ્ચાત, પરમાત્માકી ઈચ્છાકે અનુરુપ- યથા રુચિ શરીર હોતે હૈં. વહ શરીર પ્રાકૃતિક વિકારોંકા નહીં હોતા. પ્રકૃતિકા સંબંધ તબ તક હી રહતા હૈ જબ તક કર્મ રહતે હૈં. કર્મબંધનસે નિર્મુક્ત હોને (કે) પીછે પ્રકૃતિ સંબંધ કૈસે હો સકતા

હે !! અત: અપ્રાકૃતિક શરીર શુધ્ધ સત્વમય હોતા હૈ. ઉસકે ઉપર કાલકા ભી પ્રભાવ નહીં પડતા હૈ. માનસજીમેં ગરુડજીકા પ્રશ્ન હૈ- તુમહિ ન વ્યાપત કાલ અતિ કરાલ કારણ કવન ॥ તબ ઉત્તરમેં ભુસુંડિજીને લોમસ ઋષિકે વરદાનકી બાત કહી હૈં. :-

કાલ કર્મ ગુણ દોષ સ્વભાઉ। કછુ દુખ તુમ્હહિ ન વ્યાપિહિ કાઉ॥
રામ રહસ્ય લલિત વિધિ નાના। ગુપ્ત પ્રગટ ઈતિહાસ પુરાના॥
બિનુ શ્રમ તુમ જાનત સબ સોઉ। નિત નવ નેહ રામ પર હોઉ॥

ઈસસે યહ અભિવ્યક્ત હોતા હૈં કિ જીવનમુક્ત પુરુષ અપને શરીરામ્ભક કર્મકે સમાપ્ત કરને પીછે ભી અપના શરીર અપની ઈચ્છાસે રખ સકતે હૈં. ઔર પરમાત્માકી લીલા વિભૂતિકો અનુભવ કરતે હુએ પ્રાકૃત ગુણોંસે બાધિત નહીં હોતે. કામ રુપ, નિજ ઈચ્છા મરણ હોતે હુયે ભી ભજન કરતે હૈં યથા-

શુક સનકાદિ મુક્ત વિચરત, તે ભજન કરત અજહૂં (વિનય પત્રિકા)

જીવનમુક્ત બ્રહ્મ પર, ચરિત સુનહિ તજિ ધ્યાન ।
જે હરિકથા ન કરહિં રતિ, તિનકે હૃદય પાષાન ॥ (માનસ)

માનસ ભાગવતમેં ભી કહા હૈ કિ ચિજજડ ગ્રંથીરુપ અવિદ્યાકે નિર્મુક્ત હોને પર આત્મારામ મુનિયોં ભગવત ભજન કરતે હૈં.

(૨) વિદેહ મુક્ત :- વિદેહ મુક્તિમેં શરીરકા સંબંધ નહીં રહતા હૈ. જ્ઞાનગુણક, જ્ઞાનસ્વરુપ જીવ અપને નિજ સ્વરુપસે રહતા હૈં. પ્રકૃતિકા સંબંધ નહીં રહને પર ધર્મભૂતજ્ઞાન સર્વથા પ્રકાશિત હો જાતા હૈ. વહ જીવકા નિત્યગુણ હૈં.

જિસ પ્રકાર મણિકે ઉપર મૈલે દ્રવ્યકે સંબંધસે મણિકી જયોત્સના ઢક જાતી હૈ. વહ- પ્રક્ષાલન કર દેને પર સ્વયં અભિવ્યક્ત હો જાતી હૈ. તથા, જિસ પ્રકાર કૂપ-વાવડી- તાલાબ આદિ જલાશય કરતે સમય જલકે ઉપરકે આવરણરુપ મિટ્ટીકે હટ જાનેસે જલકી અભિવ્યક્તિ સ્વયં હો જાતી હૈ, નવીન જલાકાશ બનાના નહીં પડતા. ઈસ પ્રકાર સ્વત: સિધ્ધ જ્ઞાનકે ઉપરસે દોષરુપા અવિદ્યાકે પટલ-આવરણ હટ જાને પર ઢકા હુઆ સ્વયમ પ્રકાશ શુધ્ધ રુપતા (જ્ઞાન) આપ હી અભિવ્યક્ત હો જાતી હૈ.

જ્ઞાનકે પ્રકાશ હોને પર જો જીવ વિદેહમુક્તિકા લાભ પ્રાપ્ત કરતા હૈપ, વહ નિરન્તર પરમાનંદ સુખમેં નિમગ્ન રહતા હૈ. ઉસ અવસ્થામેં જીવકો ધર્માધર્મ સંબંધી પ્રિય-અપ્રિય ઈનમેંસે એકકા ભી સ્પર્શ નહીં હોતા. શ્રુતિ ઈસ બાતકો બતલાતી હૈ-

અશરીરં વા વસન્તે ન પ્રિયાપ્રિયે સ્પૃશત: ન હવૈ
શરીરસ્ય સત: પ્રિયાપ્રિયયોરપહતિરસ્તિ ॥ (છાંદો. ઉપ. ૨-૧૨-૧)

અપ્રાણો હમનારશુભં : (મુંડ. ઉપ. ૨-૧૨) ॥ = પ્રાણ, મન, બુધ્ધિ આદિકા સંબંધ નહીં રહનેસે શુધ્ધ સ્વરુપ આત્મા રહતા હૈ.

અસડો હયં પુરુષ: ॥ બૃહ ઉપ. ૬-૩-૧૪ ॥ = સર્વ વાસના રહિત ચેતન શુધ્ધ સ્વરુપસે

રહતા હૈં.

સાલોક્ય, સાદ્રશ્ય સામીપ્ય ઔર સાયુજય યે ચાર પ્રકારકી વિદેહમુક્તિ કહી ગઇ હૈ. ઉન ચતુર્થા વિદેહ મુક્તોંકે લિયે પરમાનંદ પરબ્રહ્મ પરમાત્મા અપને સત્ય સંકલ્પકો અભિવ્યક્ત કર જીવોંકે ભોગાર્થ અનેકરુપ ધારણ કરકે મુક્ત ચેતનોંકે ભોગકા વિષય હોતે હૈં. રામપૂર્વતાપન્યુપનિષદમેં લિખા હૈ- ચિન્મય, અદ્વિતિય, કલારહિત, અશરીરી ઈસી પ્રકારકે સ્વરુપ હોતે હુએ ભી બ્રહ્મ અપની વાત્સલ્યગુણકી પૂર્તિકે લિયે અનેક રુપ (નામ, રુપ, ધામ આદિ) હોકર મુક્તજીવોંકે સત્ય સંકલ્પકી પૂર્તિ કરતે હૈં.

પર, વાસુદેવ આદિનારાયણ મહાવિષ્ણુ, શ્રીરામ, શ્રીકૃષ્ણ એવમ આદિ નામ, તથા દ્વિભુજ, ચર્તુભુજ, અષ્ટભુજ, સહસ્ત્રભુજ- આદિ રુપ મુક્ત જીવોંકે યથા ઈષ્ટ લીલા, યથા ઈષ્ટ સ્થાન, યે સર્વ પ્રકાર એક હી સ્વરુપ બ્રહ્મમેં કલ્પિત હૈ. કલ્પિત શબ્દકા અર્થ અદ્વૈતવાદકે સદ્રશ મિથ્યા નહીં સમઝના, કિન્તુ કલ્પનાકે અર્થ રચના હૈ. ફ્લત: એક હી સ્વરુપમેં સબ રચિત હૈ. વે ઉપાસકોંકે સત્ય સંકલ્પકે આધાર પર સબ નિત્ય તથા દિવ્ય હૈં. વે પ્રકૃતિકે પરે- અજડ તત્વ- જ્ઞાનમય પદાર્થ માને જાતે હૈં. વહાં પર નામ, રુપ, લીલા, ધામ- યે ચારોં નિત્ય હૈં તથા પંચોપનિષદ્‌મય શરીર હોતા હૈં.

સાલોક્ય, સાદ્દશ્ય, સામીપ્ય ઔર સાયુજય યે ચાર પ્રકારકી વિદેહ મુક્તિ કહી ગઇ હૈ. ઉન ચતુર્થા વિદેહ મુક્તોંકે લિયે પરમાનંદ પરબ્રહ્મ પરમાત્મા અપને સત્ય સંકલ્પકો અભિવ્યક્ત કર જીવોંકે ભોગાર્થ અનેક રુપ ધારણ કરકે મુક્ત ચેતનોંકે ભોગકા વિષય હોતે હૈં. રામપૂર્વતાપ ન્યુપનિષદમેં લિખા હૈ:- ચિન્મય, અદ્વિતિય, કલારહિત, અશરીરી ઈસી પ્રકારકે સ્વરુપ હોતે હુએ ભી બ્રહ્મ અપની વાત્સલ્યગુણકી પૂર્તિકે લિયે અનેક રુપ (નામ, રુપ, લીલા, ધામ આદિ) હોકર મુક્ત જીવોંકે સત્ય સંકલ્પકી પૂર્તિ કરતે હૈં.

પર, વાસુદેવ આદિનારાયણ, મહાવિષ્ણુ, શ્રીરામ, શ્રીકૃષ્ણ, એવમ્ આદિ નામ તથા દ્વિભુજ, ચતુર્ભુજ, અષ્ટભુજ, સહસ્ત્રભુજ- આદિ રુપ મુક્ત જીવોકે યથા ઈષ્ટ લીલા, યથા ઈષ્ટ સ્થાન, યે સર્વ પ્રકાર એક હી સ્વરુપ બ્રહ્મમેં કલ્પિત હૈ. કપ્તિ શબ્દકા અર્થ અદ્વૈતવાદકે સદ્રશ મિથ્યા નહીં સમઝના, કિન્તુ કલ્પનાકે અર્થ રચના હૈ. ફ્લત: એક હી સ્વરુપમેં સબ રચિત હૈ. વે ઉપાસકોંકે સત્ય સંકલ્પકે આધાર પર સબ નિત્ય તથા દિવ્ય હૈ. વે પ્રકૃતિકે પરે- અજડ તત્વ-જ્ઞાનમય પદાર્થ માને જાતે હૈં. વહાં પર નામ, રુપ, લીલા, ધામ- યે ચારોં નિત્ય હૈ. તથા પંચોપનિષદમય શરીર હોતા હૈ.

સત્ પુરુષકી સત્(=બ્રહ્મ)મેં સ્થિતિ

૨૫-૩-૬૦ પુષ્કર, શ્રી ગુરુદેવ:- રંગનાથ પહુંચે હુએ સંત થે. સુંદર વસ્ત્ર અલંકાર આદિ ધારણ કરતે થે. શિષ્યમંડલીકે સાથ કાશી જાનેકો નિકલે. તબ સુના કિ પુનાકે પાસમેં હી સંત તુકારામજી નામકે મહારાષ્ટ્રીય સંત હૈં ઔર અચ્છે દર્શનીય હૈ. રંગનાથજી મહારાજ દર્શનકો ગયે. દોનોં પરસ્પર નામ માત્રસે હી જાનતે થે. મિલકર દોનોંકો અત્યંત આનંદ હુઆ. રંગનાથ મહારાજ કા ઈતના ભાવ હો ગયા કિ ઉન્હોંને ચાહા કિ સંત તુકારામજી કાશી યાત્રામેં સાથ પધારેં. ઉન્હોંને

તુકારામજી મહારાજકો પ્રાર્થના કી. તુકારામજી મહારાજને કહા- કિ મેરે પ્રભુકે ચરણોંમેં હી સર્વ તીર્થ હૈ. વે હી ચરણોંસે હી સબ તીર્થલોકકો પાવન કરનેકા સામર્થ્ય પ્રાપ્ત હૈં. રંગનાથજી મહારાજને કહા કિ કાશીમેં કુછ કાર્ય તો કૃપયા કહિયે. તુકારામજી મહારાજને કહા કિ કાશીમેં મેરી બહન ગંગાજી હૈ. ભાગીરથી ગંગે ઉનકો મેરી ચિઠ્ઠિ પહુંચા દેના. ઔર એક ચિઠ્ઠિ લિખકર દી કિ હે ભાગીરથી ગંગે તુમકો મૈં શાષ્ટાંગ પ્રણામ કરતા હૂં. મૈં તો સંત સાધુઓંકા દાસ હૂં. તૂં તેરે કિનારે પર રહનેવાલે સબ કોઈ કો મુક્તિ દેતી હૈં. હે ગંગે ! ઐસા તેરા મહાત્મ્ય હૈ. હે ભગવતી ! મૈં તુઝે કોટિ કોટિ પ્રણામ કરતા હૂં.

રંગનાથજી મહારાજને પૂછા કિ સંતજી ગંગાજી આપકી બહન કૈસે હોતી હૈં. યહ મેરી સમઝમેં નહીં આયા. તુકારામજીને કહા કિ ભગવાનકે એક એક અંગસે વર્ણ-જાતિ ઉન્પન્ન હુઈ હૈ. પુરુષ સૂક્ત:- પદભ્યાંક્ષુદ્રોઽજાયત્ = ચરણોંસે હમ ક્ષૂદ્ર ઉત્પન્ન હુએ હૈં. ઔર ગંગાજીભી પ્રભુકે ચરણોંસે હી ઉત્પન્ન હુઈ હૈ, ઈસલિયે હમ દોનોં ભાઈ-બહન હોતે હૈં.

રંગનાથજી મહારાજ પ્રસન્ન હો ગયે. ચિઠ્ઠી લેકર કાશીધામ પહૂંચે. ગંગાસ્નાન કરતે સમય સંતકી ચિઠ્ઠી યાદ આ ગઇ ઔર પત્ર હાથમેં લેકર પ્રાર્થના કિ કિ હે ગંગેમાતે તુમારે ભાઈ સંત તુકારામકી ચિઠ્ઠી મેં દેતા હૂં" ઐસા કહકર પત્રકો જયોં જલમેં છોડતે હૈં ત્યોંહી ગંગાજી પ્રત્યક્ષ પ્રકટ હોકર હાથમેં હી ઉસ પત્રકો લે લેતી હૈ. રંગનાથજી પ્રણામ કરકે પ્રાર્થના કરને લગે કિ હે દેવી ! ઈસ પત્રકે પ્રભાવસે મુઝે આપકા પ્રત્યક્ષ દર્શન હુઆ હૈ.

ગંગાજીને કહા કિ મુઝે ભી ઈસ પત્રકે નિમિત્તસે હી આપ સાધુકા દર્શન લાભ હુઆ હૈ. અબ આપ મેરા પત્રભી તુકારામજી મહારાજકો પહૂંચા દેના. ગંગાજીને પત્ર લિખા કિ લોગોંકે પાપ દૂર કરનેકો તીર્થ હોતે હૈં. સબ લોગોંકે પાપ હમારે શરીરમેં રહતે હૈં ઉસકો દૂર કરનેવાલા તો તેરે જૈસે ભગવદ ભક્ત હી હૈં. ઈસલિયે તૂં મુઝે પાપોંસે, દોષોંસે મુક્ત કરનેકો યહાં આકર મેરે જલમેં સ્નાન કરકે મુઝે કૃતાર્થ કર દેં.

રંગનાથજી મહારાજને યહ પત્ર તુકારામજી મહારાજ કો દિયા. બહુત હી પ્રેમભાવસે મિલેં ઔર અત્યંત પ્રેમ પૂર્ણ વાણીસે ગદગદ હોકર કહા કિ આપકે દિયે હુએ પત્રકે પ્રભાવસે શ્રીભગવતી ગંગામૈયાકા પ્રત્યક્ષ દર્શન કરનેકો મૈં ભાગ્યવાન હુઆ હૂં.

જિસકા મન એક ક્ષણકે લિયે ભી બ્રહ્મમેં સ્થિરતાકો પ્રાપ્ત કરતા હૈ- ઉસકા સર્વ તીર્થદર્શન ઔર ગંગા આદિ- પુણ્ય સલિલા નદીઓમેં સ્નાન હો જાતા હૈ. શાસ્ત્ર તો યહાં તક કહતે હૈં કિ એક ક્ષણકી ભગવદ્ભાવમેં સ્થિતિ સમસ્ત દેવતાઓંકે પૂજનકે સમાન હૈં, હજારોં યજ્ઞકે સમાન હૈ. પૃથ્વીકે દાનકે સમાન મહાન દાનકર્મકે સમાન હૈ. તાત્પર્ય યહ હૈ કિ ઐસા મનુષ્ય તીનોં લોકમેં વંદનીય હોતા હૈં.

યદા ભૂતપૃથગ્ભાવમેકસ્થમનુપશ્યતિ ।
તત એવચ વિસ્તારં બ્રહ્મ સંપદ્યતે તદા ॥ (ગીતાજી ૧૩-૩૦)

જીસ ક્ષણ યહ પુરુષ ભૂતોંકે પૃથક-પૃથક ભાવકો પરમાત્મામે સ્થિત દેખતા હૈ. તથા

પરમાત્માસે હી સંપૂર્ણ ભૂતોંકા વિસ્તાર દેખતા હૈ, ઉસી ક્ષણ વ બ્રહ્મકો પ્રાપ્ત હો જાતા હૈ.. સમસ્ત ભૂતોંકો બ્રહ્મમેં હી દેખતા હૈ. બ્રહ્મસે અલગ- પૃથગ્ભાવ દેખતા હી નહીં હૈ. અભિન્નતા કિસ પ્રકાર દેખતા હૈ ઉસકો સમઝો. જૈસે સુવર્ણમેં હી સમસ્ત અલંકારોકા ભિન્નત્વ રહા હૈ ઉસી પ્રકાર અભેદ= સુવર્ણવત દેખતા હૂં. બ્રહ્મ હી સ્થાવર જંગમ ભૂતોંકા ઉપાદાન કારણ હૈં. અલંકાર સુવર્ણકા ત્યાગ નહીં કરતા હૈ, ઔર સુવર્ણ અલંકારકા ત્યાગ નહીં કરતા હૈ. કલ્પિત પૃથગ્ભાવ નામરુપકે ભેદસે હી હૈ. વિશ્વ બ્રહ્મરુપ હી હૈં.

અપને હી એક શરીરમેં દેખો ! હાથ, પૈર, કાન, નાક, આઁખ ઈત્યાદિ ઈન્દ્રિયોંકે પૃથગ્ભાવ હૈ. ઈસ વિચારકે અનુરુપ અનુભવસે એકરુપ દેખપાઓ તબ વિશ્વમેં બ્રહ્મકા હી વિસ્તાર દેખોગે. ઉત્પતિ, સ્થિતિ, લય, તીનોં કાલમેં રજજુ હી હૈં. સર્પકા અત્યંત અભાવ હી હૈ. ઉસી પ્રકાર યહ સર્વ બ્રહ્મ હી હૈ.

"ઈશા વાસ્યમિદં સર્વ યત્કિંચ જગત્યાંજગત્ ॥ (ઈશોપનિષદ) ઐસે દિવ્ય દ્રષ્ટિવાલે- યથાર્થ દ્રષ્ટિવાલે તો કોઈ ક્વચિત હી મહાત્મા હોતે હૈં. "મનુષ્યાણાં સહસ્ત્રેષુ કશ્ચિત્ યતતિ સિધ્ધયે ॥ ગીતાજી ૭-૩ ॥

ઐસે અનુભવકો પ્રાપ્ત કરનેકે લિયે શ્રેષ્ઠ ગુરુ-સાધુકી શરણ ચાહિયે. જિસસે જ્ઞાનાગ્નિ પ્રકટ હોવે ઔર કર્મકાષ્ઠ ઉસમેં ભસ્મ હો જાયેં તો, બ્રહ્મત્વ પ્રાપ્ત હોવેં. શાબ્દિક જ્ઞાનકી અગ્નિ નહીં હોતી હૈ. અનુભવકી હી અગ્નિ હોતી હૈ. ઔર ઉસીમેં સંચિતકર્મ ભસ્મ હો જાતા હૈ. ઔર ક્રિયામણ કર્મ માત્ર અનાયાસ હી છૂટ જાતે હૈં. છૂટના યાનિ મોહકા મિટના, વાસનાકા અંત. કલ્પના માત્રકા વિરામ. ઔર "આરામ હૈ રામકે પાયનમેં"।

૨૭-૩-૬૦ પુષ્કરસે શ્રી ગુરુદેવ હમ સબકે સાથ ચિત્રકૂટકે લિયે નિકલે. (રામનૌમિ ૫-૪-૬૦, કા ઉત્સવ ચિત્રકૂટમેં મનાયા.)

ચંદનબહન જોબનપુત્રાને નોટ કિયા હુઆ :- (પુષ્કર)

લગ્નસંસ્કાર

શ્રી ગુરુદેવકી સન્નિધિમેં ૨૨-૩-૬૦ કો એક લગ્ન સંપન્ન હુઆ. નવદંપતિકો શ્રી ગુરુદેવને કહા- આજસે આપ દોનોં પરસ્પરમેં પ્રતિજ્ઞાબધ્ધ હુયે હો. માનવકોટિમેં તબ મનુષ્ય રહેતા હૈ જબ પ્રતિજ્ઞાકા પાલન કરે. હમારે યહાં લગ્ન સંસ્કારકો ક્ષણિક યા દો-પાંચ-આઠ સાલકા નહીં માના હૈ. અપિતુ જન્મ જન્માંતરકા સ્નેહબંધન સમઝા ગયા હૈ. ઈસીલિયે પતિવ્રત ઔર એક પત્નિવ્રતકા પાલન નહીં કરનેવાલોંકો હમારે યહાં આદર્શ નહીં હૈ. પરસ્પરમેં અધિકારકા ધ્યાન નહીં રખતા અપિતુ કર્તવ્યકા ધ્યાન રખના તો ફિર અધિકાર તો અપને આપ પુરવાર હો જાતા હૈં.

બહનકો મૈં કહૂંગા કિ ગૃહ બનાનેમેં દો હી સામગ્રી પ્રધાન હૈ. લજજા ઔર સહનશીલતા. ઈસીમેં નારી સદૈવ સુખી હોતી હૈ. યથાર્થ ગૃહિણી, ઔર જનેતાકા આનંદ પ્રાપ્ત કરતી હૈ.

ભાઈકો ભી દો બાતેં કહૂંગા અપને આપ્તજનોંકો છોડકર આપકે સાથ પ્રતિજ્ઞાબધ્ધ હોકર પત્નીરુપમેં આપકે શરણાગત હુઇ નારીકો સદૈવ સુખ પહુંચાના તુમારા પ્રથમ કર્તવ્ય હૈ. ઉનકા કભી પરિત્યાગ ન કરેં. ન ઉનકા ગૌરવભંગ કરે. દૂસરા યહ કિ એકપત્નિવ્રતકા પાલન કરે. જબ વ્યક્તિ દુ:ખમેં અપને પરમપ્રિય ધ્યેયકી સાકારતાકો દેખેં તો દુ:ખ એક મધુર રસમય દિખેગા, અનુભવ હોગા. જબ તક હર્ષ, શોક, રાગ-દ્વેષ, દુ:ખ-સુખ, હાનિ-લાભ આદિકા યથાર્થમેં સ્વરુપજ્ઞાન નહીં હોવેં તબ તક પ્રત્યેક દશામેં મુદિત નહીં રહા જા સકેગા ઔર ''જગ ભોગોંકી ચકાચૌંધમેં ભૂલ ભટક નહીં જાવે'' યહ ભી નહીં હો સકેગા. સતત ઉત્કૃષ્ટ સાધન બિના વૈરાગ્યકે હોતા નહીં.

નીતિવાનકા અંત:કરણ સર્વથા અભય હોતા હૈ. તો નિર્દ્વન્દ્વતા આતી હૈં. ઈસકે લિયે હંમેશા સોચો કિ ક્યોં ? ઔર કિસ લિયે ? ઔર કબ તક ? નીતિસે નિર્દ્વન્દ્વતા આતી હૈ.

ભગવાનમેં ''એવમ સતત યુક્તાનામ'' હોવે તો ચિંતા જૈસા કુછ ન હોના ચાહિયે. વિચાર હી આવે નહીં. અભાવસે અભય બનો. જિનકો હમ સુખી-દુ:ખી દેખતે હૈં ઉસમેં અભય નહીં હૈ.

“પ્રભુ હમકો શાંતી દો. આત્મબલ દો.” જરુર બલ દેંગે. પ્રાત:કાલ પ્રભુકો પ્રાર્થના કરો શુભાશુભ કર્મ ભગવાનકો અર્પણ કરના. અશુભકર્મ હો જાને પર પ્રભુ પ્રાર્થના કરના કિ- હે પ્રભુ ! દયા કરો નાથ પ્રભુ કભી ભી હમસે એૈસા અશુભ કર્મ ન હો પ્રભુ ક્ષમા કરો.

બિના ભગવતકૃપા કોઇ છૂટકારા નહીં પાતા હૈ

ચિત્રકૂટ, ૩૧-૩-૬૦, એકબાર બૃદાબનમેં રહા થા. તબ એક સન્યાસી સાધૂસે પરિચય હો ગયા થા. મૈં ઉન દિનોમેં કેવલ છાજ (છાશ) હી લેતા થા. વૃંદાવનમેં એૈસી પ્રથા થી કિ માતાએ છાશમેં સે અલગ કરકે માખન (મખન)કા ગોલા બનાકર છાશમેં હી ઉસ ગોલેકો રખ દેતી થી. ક્યોંકિ તપાકર ઘી બનાનેકા જબ તક સમય નહીં મિલે તબ તક મખન છાજમેં હી રહે તો તાજા રહતા હૈ, છાજસે અલગ રખ દો તો તાજે ઘી કી જો સોંધી (ખૂશ્બૂ) રહતી હૈં વબ નહીં રહ પાતી હૈં.

તો મૈં છાશકી ભિક્ષા લેનેકો જાતા થા. એક દિન વો સન્યાસી મહારાજ ભી ઉસી સમય વહીં ઘર પર ભિક્ષા લેનેકો પધારેં થે. ઉન્હોંને અપની માધુકરી લેલી. ઈતનેમેં ઘરમેંસે માતા છાશ દેનેકો દોની લેકર બહાર આયી. હમકો દોનોંકો દેખકર દોનોંકો છાશ દેને લગી. મૈંને કમંડલુ ભર છાશ લે લી. ચૂપચાપ કોઈ વિચાર નહીં આયા થા ન કોઈ વૃત્તિ હુઈ થી.

દેખતા તો મૈં ભી રહા થા કિ માતા જબ છાશ દેતી થી તબ ઉસમેં રખા હુઆ મખનકા ગોલા બાર બાર છાશકે સાથ આગે આ જાતા થા તો માતા અપને હાથસે ઉસકો પિછે હટાતી રહતી થી. યહ કોઈ નઈ બાત તો થી નહીં. વૃંદાવન આદિ સબ સ્થાનમેં યહ તો પ્રથા હી થી.

જબ સન્યાસી મહારાજકો માતા છાશ દેને લગી તો મખનકે ગોલાકો ઉસી તરહ અપને હાથસે હટાતી રહી થી- તો સન્યાસી મહારાજ બડે અધીર હો ઉઠે. મખન દેખકે ઉનકી સ્વાદવૃત્તિ

તેજ હો ઉઠી. અધીર ઔર ઉદ્વિગ્ન હોકર બોલ ઉઠે- માઈ, માઈ, યહ ક્યા કરતી હૈ ? કચડા કુડા સબ આ જાને દો. કચડા ક્યોં હટાયા જાતા હૈ ?....ઈત્યાદિ. ઈસ પર મુઝે બહુત વિચાર આયા કિ જીવકા સ્વભાવ યહ હૈં બિના ભગવતકૃપા ઈસસે કોઈ છૂટકારા નહીં પાતા હૈં. ભગવત્ પ્રાર્થના હી એકમાત્ર ઉપાય હૈ જીવકે.

ડરકા પ્રભાવ

એક બાર સરભાંગ ગયા થા. માતાજીકા મંદિર હૈ.- ગાઁવસે એક મીલ દૂરી વહાં એક આમ્રવૃક્ષ બહુત રમણીય થા. વહાં હી મૈં રાત્રિકે વિશ્રામકો ઠહરા. પાસમેં હી પાણીકા છોટાસા ઝરના બહતા થા, ચાંદની રાત થી. મુજે બહુત આનંદ આ ગયા. નિર્દ્વન્દ્વ શાંતિમેં ખૂબ નિયમ કિયા થા. ફિર સો ગયા. મધ્ય રાત્રિમેં ચપ ચપ આવાજ આયી તો જાન ગયા કિ જંગલકે જાનવર પાની પીનેકો આ રહે હૈં. પૂરી રાતભર ચપ ચપ આવાજ હોતી રહી. મૈં શાંતિસે સોતા રહા. સિંહ ગર્જનાકા સુનના ઔર સિંહકે દર્શન તો બહુત બાર હો ચૂકે થે.

પ્રાત:કાલ ૩ા કો મૈં સ્નાનકો ઉઠા હી થા કિ ઝરણાકે દૂસરી પારસે સિંહકી ગર્જના સુનાઈ દી, ઔર સબ જંગલી પ્રાણી સ્તબ્ધ હો ગયે. પૂરા વાતાવરણ સ્તબ્ધ હો ગયા.

સિંહ પાણી પીનેકો પહૂંચા. વનરાજા પાની પીવે તબ જંગલ કે પશુપક્ષી ભી ઉનકા માન રખકર દૂર ચલે જાતે હૈં ઔર બિલકુલ સ્તબ્ધ શાંત હો જાતે હૈં- જૈસે કિ પ્રાણવાયુકા બ્રહ્મરન્ધ્રમેં સ્થાપન કરકે યોગી ભક્ત પરમાત્મ તત્ત્વસે એકાકાર હો જાતે હૈં.

સબકે પ્રાણ ડરકે મારે ઉપર ચઢ જાતે હૈ. તો સબ સ્તબ્ધ શાંત બને રહતે હૈં. મૈં ઝરણાકે ઈસ તરફ સ્નાન કરને લગા સિંહ પાની પીકર મુઝે દેખતા દેખતા ચલા ગયા. મૈંને સોચા કિ ઉસને મુઝે ભી ઉસકી જાતીકા સમઝ લિયા હૈ તો મેરેસે કુછ બોલા નહીં હૈ.

સિંહ દૂર ગયા કિ જંગલમેં પ્રાણ આ ગયા. સબ પશુપક્ષીકે આવાજ શુરુ હો ગયેં. વૃક્ષોકે ડાલ-પત્તે ભી હિલને ડોલને લગે. મૈંને દેખા-ડરકા પ્રભાવ કિતના હોતા હૈ ? જડ પ્રકૃતિ પર ઔર પશુપક્ષીઓં પર ભી ડર પ્રભાવ ડાલતા હૈ.

યોગીકી સામર્થ્ય અથા હૈ

દક્ષિણ ભારતકે ચિદમ્બરકે પાસકે ગાઁવમેં મહાત્મા રામલિંગન કા જન્મ સંવત ૧૮૮૦ મેં હુઆ થા. બચપનસે હી વિરક્ત ભાવના પ્રધાનવાલે થે. માતાકે આગ્રહસે ગૃહસ્થાશ્રમી હુયે થે. સંસારમેં જલકમલવત રહતે થે. ભગવદ ભજનમેં દિનરાત મસ્ત રહતે થે. આખરી દિનોમેં પર્ણકૂટીરમેં રહતે થે.

મૃત્યુકે દો વર્ષ પહલે ઉન્હોંને કહા થા કિ ચૌપનમેં વર્ષમેં ઈસ શરીરકે સાથ મૈં અદ્રશ્ય હો જાઉંગા. મૌનમેં હી જયાદા રહતે થે. અંતિમ વેલાકે આને પર શિષ્યોંને મહાત્મા રામલિંગનજીકો આરામપૂર્વક શયન કરાયા. ઉન્હોંને કહા- ''કુછ કાલકે લિયે મૈં અદ્રશ્ય હોતા હૂં, યહ શરીર જલાનેકો યા સમાધિ કરનેકો મિલેગા નહીં. મૈં નિર્વિકલ્પ સમાધિમેં હૂં. મૈં સિધ્ધકી તરહ ભ્રમણ કરુંગા, કેવલ ભારતમેં હી નહીં વિદેશોમેં ભી કાર્યવશાત્ જાના પડેગા. દિવ્યદેહ

ધારણ કરકે મૈં પશ્ચાત પુન: આઉંગા. અબ ઈસ- કૂટીરકે ખિડકી, કીંવાડ ચારોં-ઔરસે બરાબર બંદ કર દો.

આજ્ઞાકે અનુસાર કિયા ગયા થા. દરવાજે પર બાહરસે તાલા લગાયા ગયા થા. બાહરમેં કિતને હી લોગ દેખતે રહે થે. પશ્ચાત જબ દરવાજા ખોલા ગયા તો ભીતર કુછ નહીં થા. કેવલ શૂન્ય થા. દેહ નહીં થા. સંવત ૧૯૩૩મેં શરીરકે સાથ અદ્રશ્ય હો ગયે થે.

મહાયોગી અરવિંદ પોંડિચેરી આશ્રમમેં ૫ ડિસેમ્બર ૧૯૫૦ સંવત ૨૦૦૭મેં મહાસમાધિમેં પધાર ગયેં. ૯ ડિસે. કો ૧૧૧ ઘંટકે બાદ શબકી અંતિમ વિધિ હુઇ થી- હજારો ભક્તોંકી હાજરીમેં. ઈતના સમય બિતને પર ભી દેહમેં કુછ વિકૃતિ નહીં હુઈ થી.

૩૧-૩-૬૦, પન્ના (મ.પ્ર.) સે એક ગૃહસ્થને શ્રી ગુરુદેવકો પત્ર મેં લિખા- પરપૂજય પરમહંસ મહારાજશ્રીકી સેવામેં સાષ્ટાંગ સપ્રેમ ચરણ સ્પર્શ. પરમપ્રભુ પરમાત્માકી અસીમ કૃપાસે દાસકો શ્રીમાનકે આશ્રમ પહુંચનેકા સમાચાર શ્રી મહારાજ જનાર્દનદાસજીકે પત્ર દ્વારા પ્રાપ્ત હુઆ. મૈંને અપનેકો અહોભાગ્ય સમજા. આત્મામેં પરમાનંદ પ્રાપ્ત હુઆ. મૈં ઉસ પરબ્રહ્મ મહાપ્રભુકો આત્માસે નમસ્કાર કરતા હૂં. જિસકી અસીમ કૃપાસે દાસકો શ્રીમાનકે આશ્રમ પહુંચનેકા સમાચાર મિલા.

ઈસકે પૂર્વ બહુત દિનોંસે દર્શનોંકે લિયે તડપતા હુઆ કઈ જગહ પત્ર દે ચૂકા- તથા ફાલ્ગુન કૃષ્ણ ૩૦ કો દાસ આશ્રમકો હાજિર હુઆ- પરંચ અભાગ્યવશ આપકે દર્શનકા લાભ નહીં મિલા. જયોંકિ આપકે આગમનકી ખબર દેનેવાલા પત્ર પાયા હૈ અત્યંત હર્ક્ષ હો રહા હૈ, જિસકો મેરી આત્મા હી જાનતી હૈ. મેરી તબીયતમેં કુછ ફર્ક થા જો પત્ર પાતે હી દુ:ખ દુર હુઆ- અબ શીઘ્ર હી શ્રીમાનકે પવિત્ર સેવામેં હાજિર હોકર દર્શનોંકે લાભસે આત્માકા દુ:ખ મિટ જાયેગા- બહુત દિનોંકે બાદ આપ મહાપ્રભુને દર્શન દેનેકી દયા કી યહ બડી અસીમ કૃપા હૈ. દાસકી ત્રૂટિયોં કી ક્ષમા વ કૃપા મહેબાનીકા અભિલાષી હૂં.

રામાયણ

અયોધ્યાકાંડ- શ્લોક-૧- ''યસ્યાङ्कે'' અશુધ્ધ હૈ. શુધ્ધ ''વામાङ्ગે'' હોના ચાહિયે- લેકિન ગોસ્વામીજીકી હી હસ્તપ્રત રામપુરમેં હૈં ઉસમેં યસ્યાङ्કે હૈં. તો ગીતાપ્રેસ કહતે હૈં કિ ગોસ્વામીજીકે લિખે હુએમેં હમ કુછ ભી ફર્ક નહીં કરેંગે, જૈસાકા તૈસા રખેંગે.

''ભાલે બાલ વિધુ:'' = રઘુનાથજી બચપનમેં દોજકે ચંદ્રકી પરછાઈકો પકડનેકો ચાહતે થે- ઔર વૈસે હી ખેલ રહે થે- ઈતનેમેં ચંદ્રકા અસ્ત હો ગયા ઔર ભગવાન રોને લગે. કોઈ ઉપાયસે શાંત નહીં હુએ તો વશિષ્ઠજીકો બુલાયે ગયે. ઉન્હોંને બાત સમઝી ઔર પૈરકા અંગૂઠેકા નાખૂન જો બીજકે ચંદ્રકે સમાન આકારવાલા નિકલતા હૈ, કાટકે પ્રકાશમેં રખકર ઉસકી પરછાઇ ભગવાનકે પાસમેં ડાલી તો ફિર ઈસ પરછાઈકો પકડનેકા ખેલ ભગવાન ખેલને લગે- તબસે શિવીને ઉસ નાખૂનકો-બીજચંદ્રકો મસ્તક પર ધારણ કિયા રખા હૈં.

ચાર રાવણકી કથા હૈ રામાયણજીમેં- લેકીન પ્રતાપભાનુ રાવણકી કથાકા હી પ્રતિપાદન હૈ- પૂરી રામાયણમેં. "રાય સુભાય મુકુરુ કર લિન્હા" સભામેં બૈઠે-બૈઠે આયના હાથમેં લેકર દેખના અશોભનીય-અમર્યાદા નહીં ગિના જાતા થા ક્યા ? પ્રયોજન ભી ક્યા થા- સબકે સામને આયનેમેં મુખ દેખનેકા ?

"કલ અનુગામી મહિપમનિ મન અભિલાષુ તુમ્હાર"- વશિષ્ઠજીકા યહ વચન ઝૂઠા ક્યોં પડતા હૈ ? "અબ અભિલાષુ એકુ મન મોરે", "યહ લાલસા એક મનમાહીં બેગિ બિલંબુ ન કરિઅ," "બેગિઅ નાથ ન લાઈઅ બારા, બેગિ કરહુ સોઈ સોઈ ॥"

દશરથજીકે મનમેં ક્યા કોઈ ડર થા ? ભરતજીકો નનિહાલસે બુલાના ભી નહીં ચાહા ? ઔર જલ્દી સે જલ્દી અભિષેક કરનેકા ક્યોં કિયા ? નક્કી કર લેતે, મુર્હૂત ભી તીન-ચાર મહીનેકે બાદકા નિકલવા લેતે ઔર તૈયારિયાં કરતે- સબકો નિમંત્રણ પઠાતેં, ભરતજીકો બુલાનેકો ભેજતે. સહી રાજરીત તો યહી હૈ ન ?

જબ દશરથજી તીસરી શાદીકે લિયે કૈકય દેશ- હિમાચલ પ્રદેશમેં (હકા ગામ હૈ, અભી વહાં) કૈકય રાજા થા ઉનકી લડકી કૈકેયી- જીસે શાદી કરનેકો ગયે થે તબ કૈક્યને બચન લિયા થા કિ કૈકયીજીકે પુત્રકો હી રાજગાદી દી જાયેગી ઔર ઈસ વચન તામ્રપત્ર પર ખુદવાયા થા- ઉપર વામદેવજી ઔર વશિષ્ઠજીકે દસ્તખત લિયે ગયે થે- ફિર ભી દશરથજીને ઔર વશિષ્ઠજીને દિયે હુએ વચનકો ઝૂઠા કરના ક્યોં ચાહા ? ''રઘુકુલ રીતિ સદા ચલી આઇ । પ્રાણ જાયેં બરુ વચન ન જાઈ ॥'' કહાં રહા ?

રામજી મૈં ઔર ભરતજીમેં- પરસ્પરમેં પૂર્ણ-પૂરા પ્રેમ થા. કૈકેઈ અમ્માકો ભી જયાદહ પ્રેમ રામજીમેં થા- ઔર રાજનીતિ હૈં- બડે પુત્રકો હી ટિકા હોતા હૈ; તો ફિર કૈકેયીજીકો દો વચન દિયે કિ ભરતજીકો રાજ ઔર રામજીકો વનવાસ ! ઉન દોનોંકો રાજનીતિકી દ્રષ્ટિસે ક્યોં નહીં દેખા ગયા ? ક્યોં સહી કિયા ગયા ?

દશરથજીને-વશિષ્ઠજીકે પાસ દો અભિપ્રાય જાહેર કિયે- એક તો રામજીકા રાજયતિલક ઔર દૂસરા ખૂદ વનમેં જાકર ભજન કરેં. તો વશિષ્ઠજી કહતે હૈ કિ પહલા અભિલાષ સ્વીકાર્ય હી હૈં. લેકિન દૂસરા અભિલાષ મંજૂર નહીં હૈં. ક્યોંકિ-

સુનુ નૃપ જાસુ બિમુખ પછિતાહીં । જાસુ ભજન બિનુ જરનિ ન જાહીં ॥
ભયઉ તુમ્હાર તનય સોઈ સ્વામી । રામુ પુનીત પ્રેમ અનુગામી ॥

પુનીત પ્રેમ અનુગામીકા પ્રત્યક્ષ પુરાવા આપ હી હૈં- જિસકે પ્રેમકે આગે ખૂદ રામજીને આપકે પુત્રકે રુપમેં આકર જન્મ લિયા હૈં.

સેવક સચિવ સુમંત્ર બોલાએ । જો પાંચહિ મત લાગે નીકા ॥ પ્રજાકા તંત્ર થા. રાજા પ્રજાકે મતકે અનુસાર હી રાજય કારભાર કરતે થે. દશરથજીને અપના આદર્શ દષ્ટાંત બતલાયા હૈ. ઉસ વક્ત ભી લોકશાહી હી ચલતી થી- સરમુખત્યારી નહીં થી.

જાસુ ભજન બિનુ જરનિ ન મહીં ॥ જીવમેં દિનરાત એકકે બાદ દૂસરા સંકલ્પ, ઈચ્છાયે,

લાલસાયે, બનતી હી રહતી હૈ ઔર જીવકો ઈસીલિયે કભી વિરામ નહીં મિલતા. રાગ-દ્વેષ, લાલસા, વાસના યહ જીવકી રાત-દિનકી જરનિ હૈ. ભજન બિના યહ મિટતી નહીં હૈ. ભજનસે અંત:કરણકી શુધ્ધિ હોતી હૈ ઔર શુધ્ધ અંત:કરણમેં ભગવાન ખુદ દર્શન દેતે હૈં. લોગોમેં ચાર પ્રકારકી જરનિ હોતી હૈ.

મોહિ સમ અનુભયઉ ન દૂજે । સબુ પાયઉ રજ પાવનિ પૂજેં ॥
એક બાર ભૂપતિ મન માંહી । ભૈ ગલાનિ મોરે સુત નાહીં ॥
ગુરુ ગૃહ ગયઉ તુરત મહિપાલા । ચરન લાગિ કરિ બિનય બિસાલા ॥

વશિષ્ઠજીને કૃપા કી- આશીર્વાદ દિયે, ઔર સૃંગીઋષિ દશરથજીકે દામાદ હૈ- કૈકયીજીકી કન્યા શાંતાસે ઉનકા લગ્ન હુઆ હૈ. શાંતાકો પટણાકે રાજાને અપને પાસ દુલારસે રખી થી- વહાઁસે ઉસકી શાદી સૃંગીઋષિકે સાથ હોતી હૈ. સૃંગીઋષિને પુત્રકામ યજ્ઞ કરવાયા ઔર ચરુ પ્રગટા...

સંત યાની સદાચારી- દૈવી સંપતિકા સામર્થ્ય

ચિત્રકૂટ, ૧-૪-૯૦, ઐસા યકાયક ક્યોં હો જાતા હૈ ? મહાનસે મહાન ક્રુર ભી દયાવાન હો જાતા હૈં. દૈવી સંપતિકા યહ સામર્થ્ય હૈ. ઔર આકર્ષણ હૈ- જો સદા-સર્વદા સર્વત્ર રહતા હી હૈ. ઔર કિસી એક ક્ષણ ઐસી આ જાતી હૈ તબ ઈસકે પ્રભાવસે મનુષ્ય હડબડા ઉઠતા હૈ- ઔર ઉસકા જીવન બિલકુલ પલટ જાતા હૈં.

દૈવી સંપતિકે યહી સામર્થ્યકા હી પ્રભાવ હૈ કિ વહ સબ કોઈકો પ્રિય હોતી હી હૈ. હિંસા કરનેવાલોંકો ભી અપની તથા અપને પ્રિયજનોંકી હિંસા હો યહ બાત કબૂલ નહીં. ચોરકો ભી અપની વસ્તુ ચોરનેવાલે પર ક્રોધ હોતા હૈ. તાત્પર્ય કિ ઉસકો ભી અચૌર્ય પ્રિય હૈં. હિંસા કરનેવાલોંકો ભી અહિંસા પ્રિય હૈં.

ઈસી તરહ અપના મન અપને વશમેં નહીં રખનેવાલોકો ભી દૂસરેકા શાંત મન અચ્છા લગતા હૈ- ઈતના હી નહીં વે અપેક્ષા રખતે હોતે હૈં કિ દૂસરેંકે મન તો શાંત હી હોને ચાહિયે. જૈસે કિ જો કભી ભી કિસીકો ક્ષમા નહીં કર સકતા હૈ- ઐસે મહાન ક્રોધી ભી અપને લિયે તો દૂસરેંસે ક્ષમા ઔર ઉદારતાકી હી અપેક્ષા રખતા હૈં. મૈં ભલે ક્રોધ કરું મૈં ભલે અસત્ય બોલૂં; પરંતુ ઔરકે ક્રોધ વ અસત્ય આદિ મુઝે પ્રિય નહીં લગતે હૈં. નિષ્કર્ષ કિ સાત્ત્વિકતા સબકો પ્રિય લગતી હૈં ઔર મહાનસે મહાન તમોગુણી ભી દૂસરેમેં સાત્ત્વિકતાકી હી અપેક્ષા રખતા હૈ. સદાચારકે પ્રતિ લોગોંકા પૂજયભાવ હોતા હી હૈં. યહીં પર વિદ્વાન ઔર સદાચારીકા અન્તર પડતા હૈ.

વિદ્વાન ઔર સંતમેં તો ભૂ-આકાશકા અન્તર હૈ. વિદ્વાનકી વૃત્તિ શાસ્ત્રાવલોકન કર તર્ક દ્વારા ઉનકા નિચોડ ઔર તોડ-જોડ કરનેમેં અધિક રહતી હૈં. જબ કિ સંતકી વૃત્તિ શાસ્ત્રોંકે નિચોડ કો સમઝ કર, બસ ફિર ઉસી નિચોડકે જીવનમેં અપને આચરણોં દ્વારા મૂર્તિમંત કરનેમેં લગી રહતી હૈં.

સંત યાની સદાચારી. જો સત હૈ વહી નિષ્કલંક હૈં. ઉસીકા આચરણ કરેં વહી સંત. તો સંતકા સીધા-સાદા અર્થ હૈ સદાચારી. વિદ્વાનોંકો ભી અપને દોષ દિખને લગતે હૈં, પરંતુ નિર્મૂલકા જો જાગૃતિપૂર્વક પુરુષાર્થ કરતા હૈ વહી પૂજય હોતા હૈ. ક્યોંકિ દોષકે નિર્મૂલનકા અર્થ હૈ કિ સત્કા આચરણ.

જબ સતકા આચરણ હોગા તો સતકા સામિપ્ય હોતા હૈં- તો સત્ કે પ્રતિ તો જીવમાત્રકો અત્યંત પ્રિયતા સ્વાભાવિક હી હૈં, ઉસકે પ્રતિ લોગોંકા અહોભાવ જાગ્રત હોતા હૈ- સહજ હી. આચરણહીન ઉપદેશકકે ઉપદેશકા પ્રભાવ નહીં હોતા હૈં. ઉપદેશ દેનેસે કઇ ગુના ઉંચી બાત યહ હૈ કિ સૂને હૂયે ઉપદેશકે અનુકૂલ જીવન બનાના- જિસસે સત્કો સામિપ્યકી અનુભૂતિ દિન-પ્રતિદીન હોતી હૈ. ઔર અનુપમ આનંદ પ્રાપ્ત હોતા હૈ- જો ફિર કભી ભિ મિટતા નહીં હૈ.

લોગ વિદ્વાનકા સન્માન બરાબર કરેંગે- પરંતુ પૂજા તો સદાચારીકી સહજ હી અહોભાવસે હો જાતી હૈ. ઉસી પ્રકાર કિસી કારણ સદાચારી ભ્રષ્ટ હોતા હૈ તબ ઉસકે પ્રતિ જો પૂજયભાવ હો ઉસકા ભી લોપ હો જાતા હૈ. કારણ કિ ઉસને અપની ભૂમિકાકા ત્યાગ કર દિયા. કુછ સિદ્ધિપ્રાપ્ત સાધક વ સિદ્ધિકે જીવનમેં ભી ઐસા ત્યાગ દિયા ગયા હૈ. પ્રારંભમેં શુભનિષ્ઠા ઔર સદાચાર યુક્ત પુરુષાર્થ હોતા હૈ, તબ ગુરુ યા સંતકી કૃપાકે દ્વારા અભ્યાસ ફલિત હોતા જાતા હૈ ઔર કુછ સામર્થ્ય પ્રાપ્ત હો જાતા હૈ. તબ યા તો અહંકારકે પ્રભાવસે યા તો પ્રમાદવશ શિથિલતા આ જાવેં ઔર શુભનિષ્ઠાયુક્ત શુભ જીવનમેં ભ્રષ્ટતા આ જાતી હૈં.

પરિણામમેં હોતા ક્યા હૈ કિ સદાચારકી ભૂમિકા પર પ્રાપ્ત કિયે હુયે શક્તિ સામર્થ્ય ભી ઉસ ભૂમિકાકે નષ્ટ હોતે હી અપને આપ નષ્ટ હો જાતે હૈં. વિશ્વાસઘાત ઔર ચારિત્ર્યભ્રષ્ટતા યે દો સાધુ જીવનકે કલંક હૈ. દિયે હુયે બચનકા પાલન નહીં કરના ઈસસે બઢ કર કોઈ પાતક નહીં હૈ. જતિ હી અવિદ્યાનાશ....

૧છ કીરંજ બાપચી ચૌથા નાગરપાના ।
શીતલ જલમેં પીજિયે (તો) કંઠ કોકિલા જાના ।
સમાન પ્રમાણ ખુરાક ચાર આની ભાર દિનમેં એક બાર ।

જાગૃતમેં જ્ઞાનયુક્ત સુષુપ્તિ યહ લયયોગ સુષુપ્તિમેં જ્ઞાનયુક્ત યોગી રહતા હૈ. અહમકા સ્વરુપ તો દેખો ! અબ તો પૂરા ગૃહસ્થી જૈસા ઠાટ રખતા હૂં અહંકારસે હી પરિગ્રહ હોતા હૈ. મેરા તો હાલ હૈ-

બઢતે બઢતે બઢ ગયે ઘર ઘોડા પર જીન ।
ઘટતે ઘટતે ઘટ ગયે કરવ (કમંડલુ) ઔર કૌપીન ॥

ઘટા ક્યા ? તો કમંડલુ ઔર લંગોટી. બાકી તો સબ બઢા હૈ, બઢ રહા હૈ, ઔર ખૂબ બઢ જાયેગા તબ સબ ખેલ ખતમ । તબ સબ અપને આપ ઘરમેં શાંત ઔર અપની અપની તાનમેં મસ્તાન ।

દક્ષિણમેં પહલે વેંકટરામન ન્યાયધીશ થે. એક જાગીરદારકે બંગલેકે સામને ઘટાદાર વૃક્ષ થે, તો ઉસ પર મેરા મન લગ ગયા થા. જાગીરદારકા મન મેરે પર ધીરે ધીરે લગ ગયા થા. ઔર બહુત ભાવ રખતા થા. બેંકકે પૈસાકા કર્જા બઢ ગયા ઔર જાગીરદારને ચૂકાયા નહીં. ઈસસે ઉસકો બંગલેમેં હી નજરકેદ કર દિયા ગયા. વહાંસે ઈશારાસે મુઝે અપને પાસ બુલાકર સબ બાત બતાઈ. મૈંને આશ્વાસન દેતે હુએ કહા કિ ઘબડાઓ નહીં. તુમકો છોડ દેંગે, ઔર સબ ઠીક હો જાયેગા.

જાગીરદારકી શ્રધ્ધા ઈન શબ્દોમેં પક્કી જમ ગઈ. ૫-૭ દિનકે બાદ એક ઘટના હુઈ. વેંકટરામન જાગીરદારકે ઘરમેં ગયે. રસોડેમેં ભી ગયે. જાગીરદારકે રસોઈયાને ચાવલ બનાયે થે ઉસકા પાની નિકાલકે રખા થા વહ જમ ગયા થા. ઉસકો દેખકર વેંકરામનને પૂછા કિ ઈસમેં ક્યા હે ? જાગીરદારને સમજા કિ ઘી હે - તો કહા કિ ઘી હૈં. તબ વેંકટરામનને કહા કિ અચ્છા ભાઈ, તો તુમ ઈતના ઘી પાતે હો તો ફિર કર્જા હવેં ઈસમેં ક્યા આશ્ચર્ય ? ઔર ફિર કર્જા નિપટે ભી કૈસે ? ફિર ભી અચ્છા હૈં કિ તુમ ઘી ખાતે હો. મૈંને તો સમઝા થા કિ તુમને પૈસે કહીં દૂરુપયોગમેં લગા દિયે હૈં ઔર કર્જા બઢા દિયા હૈં. પરંતુ તુમ ઘી ખાનેમેં પૈસા લગાતે હો તો મુઝે પ્રસન્નતા હૈં. તુમારી બુધ્ધિ સ્વસ્થ હે, શરીર ભી સ્વસ્થ હૈં તો ફિર તુમ કર્જા બિલકૂલ ચૂકા દોંગે ઈસમેં સંદેહ નહીં. તુમકો મૈં મુક્ત જાહિર કરતા હૂં.

અપને સબ શ્રીરામનૌમિકી રાત્રિકો ૧૦-૧૧ બજેં ઔર પૂર્ણિમાંકો પ્રાત:કાલ ૩-૩ા બજે શ્રીકામતાનાથજીકી પરિક્રમાકો ચલેંગે. પૂર્ણિમાકો પ્રાત:કાલ ૪ બજે શ્રી હનુમત્લાલજીકા જન્મોત્સવ પરિક્રમામેં શ્રી હનુમાનજીકે સમક્ષ મનાયેંગે. જબ ભી શ્રી નૌમીં યહાં કરેંગે તબ યે હી ક્રમ રહેગે.

ગરમી શુરુ હોતે હી કુણ્ડકા પાનીકા પ્યાઉ ઉપર સડક પર શુરુ હો જાના ચાહિયે. ઔર શ્રીરામનૌમિકે ઉત્સવમેં ચૈત્ર શુક્લ એકમસે સડક પર સક્કરકે શરબતકા પ્યાઉ લગા દેના ચાહિયે. ઉસમેં થોડા ગુલાબજલ ભી યદિ કોઈ મિલા દેવેં તો અત્યન્ત પ્રસન્ન હો જાઉં. સુબહસે સામ તક કોઇ ભી શરબત પી જાયેં. કિતના આનન્દ, કિતના સંતોષ મુઝે હોતા હે ઈસમેં. ન માલુમ ઐસા મુઝે ક્યોં હોતા હે ? કિસીકો ભી ખિલાને-પિલાનેમેં મુઝે ઈતના બેહદકા આનન્દ વ સંતોષ ક્યોં હોતા હૈ.

રામનામકે કારજ સબ ધન ડાલ્યો ખોય ।
મુરખ જાને ગીર પડયો દિન દિન દુનો હોય ॥
સંતનકે ભોજન કિયે હરિ રહે પરમ અઘાયે ।
જૈસે સીંચે મૂલકો તો ડાર પાત હર આયે ॥
સતસંગતિકો ફલ યહી સંશય રહે નહીં લેશ ।
રહે સ્થિર સુચિ સરલ ચિત જાને નહીં કલેશ ॥

ભગવતતત્ત્વકે બારેમેં મિથ્યા વાદવિવાદ ઔર તર્કસે બુધ્ધિ ઔર ભી સ્થૂલ હોતી હૈં.

ઔર સ્થૂલ બૂધ્દિ હંમેશા અસ્થિર હી હોતી હૈ. તર્કકા મહાન દોષ હૈ કિ ઈશ્વર તત્ત્વકે ઉપર વહ આવરણ ડાલતી હૈ. ફિર ભી જો ઈશ્વરનિષ્ઠ હૈં ઉનકો તો નાસ્તિકકા આચરણ પક્કા નિષ્ઠાવાન બનાતા હૈ.

અપને કિતના હી પ્રયત્ન કરેં ફિર ભી અપને નેત્રબિન્દુકો કદાપિ દેખ નહીં સકતે હૈં. જબ તક દર્પણકા સાધન હમારે પાસ ન હો. ઈશ્વર-તત્ત્વકો જાનનેકો શ્રધ્ધા હી દર્પણ હૈ જો ઈશ્વર પ્રતિબિમ્બ અવશ્ય દેતી હૈ. યહ મેરી પક્કી અનુભૂતિ હૈ.

યહ ગપાડા નહીં હૈ !

૩-૪-૬૦, ચિત્રકૂટ, નિર્બલતા, નિરાશા વ પ્રતિકૂલતાકે વિચાર કરતે રહોગે તો તુમ્હારે આસપાસકે વાતાવરણ તુમ્હારે કઈ માનસરોગ પૈદા કર દેગા. ફિર તુમ એકસે એક બઢકર ઐસા અમાનવીય ભાવ વ અપરાધ કરને લગ જાઓગે.

હમારા સ્વાર્થ જબ અમર્યાદ હો જાતા હૈ તબ વહી હમારેમેં અપરાધવૃત્તિકો પ્રેરિત કરતા હૈ ઔર ખૂબ પુષ્ટ કર દેતા હૈ. તબ તીવ્ર પાપકી જડ હમારેમેં જમ જાતી હૈં.

જો સર્વથા અજ્ઞાની નિમ્ન સ્તરકે હોતે હૈં વે મનુષ્યહી દૂસરોંકા બલિદાન દેકર ભી અપના સ્વાર્થ ભોગ પાના ચાહતે હૈં અજ્ઞાન યહ મનુષ્યકે સમસ્ત દુર્ગુણોંકી જડ હૈ. શુભ વિચાર, આચરણ કરતે રહને પર વાયુમંડલમેંસે શુભ તત્વ હમારેમેં આકર્ષિત હોકર જમ જાતે હૈં. અશુભ કરતે રહને પર અશુભ તત્વોંકા જમાવ હમારે અંત:કરણમેં હોતા રહતા હૈ.

હર ક્ષણ પર તુમ તુમ્હારે અપને શુભ યા અશુભ વિચાર વ ભાવ વ ક્રિયાકો લેકર તુમકો સ્વત: કો લોભ યા નુકશાન પહુંચા રહે હોં. હર ક્ષણ પર યહ ક્રિયા-પ્રક્રિયા વાતાવરણકે ચુંબકીય તરંગોકે સાથ તુમ્હારી ઔરસે ચલ રહી હૈં. તુમ ઈસકી ઓર સાવધાન રહોગે તો તુમ્હેં અનુભવમેં આયેગા. યહ ગપાડા નહીં હૈ. !

શ્રધ્ધા, વિશ્વાસકે એક પ્રશ્નકે ઉત્તરમેં શ્રી ગુરુદેવને કહા :-

કિસી ભી વસ્તુકો પ્રાપ્ત કરનેકે લિયે જો માર્ગ હમેં કોઈ અનુભવીસે પ્રાપ્ત હોતા હૈ- જ્ઞાત હોતા હૈ, (પરંતુ) ઉસ માર્ગકા અનુસરણ યા માર્ગ પર જાનેકો ચલનેકે લિયે હમ તૈયાર તો તભી હોતે હૈં જબ હમેં ઉસ અનુભવીકે કથનમેં શ્રધ્ધા-વિશ્વાસ હોવેં તથા ઉસ વસ્તુકે પ્રતિ ભી રુચિ, લગન વ શ્રધ્ધા હોં. ઈસ પ્રકાર યે શ્રધ્ધા નહીં હોતી હૈ. તબ તક કહને-સમજાને પર ભી હમ ઉસ વસ્તુકો પ્રાપ્ત કરનેકે લિયે પુરુષાર્થ કર નહીં પાતે હૈં. ઉદાહરણ-

સંસારમેં પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ દેખનેમેં આતે હૈં કિ લોગોંમેં પૂર્ણ શ્રધ્ધા વિશ્વાસ હૈ કિ ધન, પુત્ર-પરિવાર, આદિ સુખકે સાધન હૈ- ઈસલિયે ઈનકો પ્રાપ્ત કરનેકે લિયે મનુષ્ય રાત-દિન પ્રયત્ન કરતા હૈ. કોઈ કહતા હૈ કિ અમુક ધંધા કરનેસે ધન મિલેગા- તો લોગ વહ ધંધા કરનેકે લિયે હર એક કોશિષ કર લેતા હૈ. ઈસ પ્રકાર કી શ્રધ્ધા હી કાર્યસિધ્દિમેં હેતુરુપ હોતી હૈં. એસી શ્રધ્ધા હી પુરુષાર્થ અક્ષુણ વ વેગપૂર્ણ સતત કરાતી હૈ. પુરુષાર્થકે બિના કુછ પ્રાપ્ત નહીં હોતા. પુરુષાર્થ અવિરત વ અક્ષુણ્ણ અખંડિત હોનેકે લિયે શ્રધ્ધા વ ઉત્સાહ અનિવાર્ય હૈ. શ્રધ્ધા ઔર

ઉત્સાહ લગનકે પર અવલંબન રખતે હૈં. ઈન દોનોં પર્યાપ્ત માત્રામેં હોતે હૈં તો ફિર પુરુષાર્થ કરનેમેં ચાહે કિતને વિઘ્નોંસે ભી હમ અટકતે નહીં હૈ. રુકતે યા ઘબડાતે નહીં હૈ. વિઘ્ન હમેં બાધિત નહીં કર પાતે હૈં.

હમેં દૈવી સંપતિ પ્રાપ્ત કરકે દૈવી સામર્થ્ય પ્રાપ્ત કરના હૈ. ઈસલિયે ઈન સામર્થ્યોંકે સ્ત્રોત પરમતત્ત્વ પરમાત્માકા અનુભવ કરને પર અપનેમેં યે સામર્થ્ય અપને આપ આવિર્ભૂત હો જાતે હૈં. અગર હમેં ઈસ કથન પર પૂર્ણ શ્રધ્ધા વિશ્વાસ હૈ ઔર ઈસે સિધ્ધ કરનેકે લિયે સમ્યક ઉત્સાહ ભી હૈ, તો ફિર પુરુષાર્થ ભી અપને આપ હોતા હી રહેગા.

શ્રધ્ધા-ઉત્સાહ હોવેં તો પુરુષાર્થ કા બલ હોતા હી હૈ- યહ ધ્રુવ હૈ. પુરુષાર્થમેં શાયદ વિઘ્ન ઉપસ્થિત હો જાતે હૈ તો ઉન વિઘ્નોંસે પરાસ્ત ન હોતે હુયે ભી અપને પુરુષાર્થમેં વે અડિંગ રહતે હૈં. અંતમેં કાર્યસિધ્ધિ હોતી હી હૈં. યહાં તો ''કરેંગે યા મરેંગે'' હૈં.
પ્રશ્ન:- હૃદયશુધ્ધ કિસકો માનતે હૈં આપ ?

શ્રી ગુરુદેવ :- ઉદારતા, વિશ્વાસ, ઈશ પ્રાર્થના, સહનશીલતા વ પ્રેમભાવકે સમુચ્ચયસે આત્મસમર્પણકા જો સતત આચરણ સહજ હોવેં ઉસકો મૈં હૃદયશુધ્ધિ માનતા હૂં. સબ પ્રકારકે સ્વાર્થસે મુક્ત હોના, હૃદયમેં સતત પ્રેમભાવ રખના, યહી માનવકી વિશેષતા હૈ. ઈસકો પ્રાપ્ત કરના યહી ભગવાનકી સામીપ્યકી અનુભૂતિ કરનેકી ક્ષમતા હૈ.

સાધક કે લિયે બીસ ગુણ

કૃષ્ણા બહન :- નિયમ બરાબર હો સકે ઈસકા ઉપાય બતલાઈયે. શ્રી ગુરુદેવ :- સાધકકે લિયે બીસ (૨૦) સદગુણ અનિવાર્ય હૈં.

(૧) માનત્યાગ :- માન, બડાઈ, કીર્તિકી ઈચ્છા વ અપેક્ષા રખના નહીં તૃણસે ભી છોટા અપનેકો સમઝના. દૂસરોંસે અપમાન, અવહેલના, યા દુ:ખ, કષ્ટ, પ્રાપ્ત હોને પર સહિષ્ણુ હોકર રહના. અપને સન્માનકી ઈચ્છા નહીં રખના ઔર દૂસરોંકે સન્માન કરનેમેં કભી ચુકના નહીં. આત્મશ્લાઘા કરના નહીં ઔર લોગોંસે સદ્ભાવ, સન્માન પ્રાપ્ત કરને પર ભી અપની બડાઈ કીર્તિકી બાત કહના, કરના નહીં. અમાનિત્વકી રક્ષા ખૂબ સાવધાનીકે સાથ કરના. **(૨) દંભ ત્યાગ :**- દૂસરોંને મુઝે ઠીકસે જાના-સમજા નહીં હૈ. મૈં તો જ્ઞાની હૂં. મૈં તો ભક્ત હૂં. મૈંને ઈતના કિયા હૈં. મેરી ઉદારતા ઐસી હૈ ઔર મેરી ભક્તિ વ મેરી સેવા ભી અનુપમ હૈ- ઐસા ઐસા જો ભી માના-સમજા જાતા હૈ, વહ અભિમાની હૈ. દંભ હૈ. ઐસી માની વ સમઝી હુઈ બાતોંકા પ્રચાર કરના દાંભિકતા હૈ. ક્યોંકિ યહ ધ્રુવ હૈ કિ અગર તુમ ઐસે હી હોતે તો તુમ્હેં કહનેકી આવશ્યકતા નહીં પડતી. આવશ્યકતા પડને પર ભી તુમ સ્વયં આત્મશ્લાઘા જૈસી વાણી કહ નહીં પાતે. અહં ત્યાગ તો પ્રથમ અનિવાર્ય ચીજ હૈં- સાધનામેં. **(૩) અહિંસા :**- તન, મન, વચનકે દ્વારા દૂસરોંકે તન, મન, વ વચનકો ખંડિત કરકે પીડા નહીં પહુંચાના. જિસને અપને ભગવદ્ભાવ જાગ્રત કિયા હોતા હૈ વહ દૂસરોંકો બચન, તન યા મનકે દ્વારા કિસી ભી પ્રાણીકા પીડા પહુંચા નહીં સકતા હૈ. **(૪) શાંતિ :**- દૂસરોંકો પીડા, ઉપદ્રવ દેના નહીં ઔર

દૂસરોંસે પ્રતિકૂલતા યા પીડા પાને પર ધૈર્યકે સાથ સહન કર લેના. **(૫) આર્જવ :**-સરલ વ કોમલ હોના. કિસીકે ભી પ્રતિ તિરસ્કાર નહીં રખના. આંતર્બાહ્ય સરલતા રખના. કપટકા સર્વથા ત્યાગ કરના. **(૬) આચાર્યોપાસના :**- શ્રી ગુરુદેવકી યથાર્થ સેવા કરના, અર્થાત આજ્ઞાકા પાલન કરના. **(૭) શૌચ :**-બાહ્ય શૌચ જલ, સાબુ, મૃતિકાસે. આન્તર્શૌચ હૈ મનકી શુધ્ધિ. દૂસરોંકે પ્રતિ રાગાદિસે રહિત રહના. દયા, મિત્રતા, કરુણા રખના મૈત્રિ, મુદિતા ઉપેક્ષાસે આન્તર્શૌચ પ્રાપ્ત હોતા હૈ. **(૮) સ્થૈર્ય :**-ચાહે ઈતની પ્રતિકુલતા હોને પર ભી ઔર ચાહે ઐસે વિઘ્ન આ જાને પર ભી સાધન વ નિશ્ચયકા ત્યાગ ન કરકે અચલ નિષ્ઠ રહના. **(૯) આત્મનિગ્રહ :**-મન, વાણી, શરીરકો વશમેં રખના. મન, વાણી વ શરીરકો સદુપયોગમેં પ્રયુક્ત કરના, યહ આત્મનિગ્રહ. આત્મસંયમકો હી આત્મનિગ્રહ કહા હૈ. **(૧૦) વિષય વૈરાગ્ય :**-વિષયોમેં દોષ દર્શન કરના. ઉન્હેં-નાશવંત, ક્ષણિક દેખના, સમઝના, વિષયભોગોમેં, લાલસાઓમેં અરુચિ વ વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન કરના. **(૧૧) અનહંકાર :**-તન, મન, ધન, રુપ, સત્તા, ઐશ્વર્ય આદિ નાશવંત હૈ. ઉનકા અભિમાન કરના નહીં. **(૧૨) દોષ દર્શન :**-જન્મ, મૃત્યુ, જરા, વ્યાધિ, ઈત્યાદિ દુઃખ સ્વરુપ દોષોંકે બારેમે સોચના. સમય ચલા જા રહા હૈ. વો વાપિસ નહીં મિલનેવાલા. એક-એકક્ષણકા મૂલ્ય સમઝના. (૧૩) **આસક્તિ:**- ઔર નિમિત્તક વિષયોમેં આસક્તિકા= પ્રીતિ માત્રકા અભાવ. **(૧૪) અનભિષ્વંગ :**-સ્ત્રી, પરિવાર, ધન જમની આદિમેંસે મોહ-મમત્વકા ત્યાગ કરકે કેવલ કર્તવ્યભાવસે રહના. **(૧૫) સર્વદા સમચિત્વ :**-ઈચ્છાકે અનુકૂલ યા પ્રતિકૂલ હોને પર ભી યા ઈષ્ટ-અનિષ્ટકી પ્રાપ્તિમેં અર્થાત પ્રિય યા અપ્રિયકી પ્રાપ્તિ હોને પરભી સર્વદા સર્વથા હર્ષ-શોક રહિત રહના. **(૧૬) અનન્ય ભક્તિ :**-ભગવાનકે અતિરિક્ત મેરે લિયે અન્ય કોઈ ગતિ નહીં હૈ, ઐસી અનન્ય ભાવનાબુધ્ધિસે ભગવદભજન કરના. **(૧૭) વિરક્ત દેશ સેવન :**-નિર્દ્વન્દ્વ, ઉપદ્રવ રહિત, ચિત્તકો પ્રસન્નતા દેનેવાલા, આશ્રમ, મંદિર યા નદીતટ પર નિવાસ કરનેમેં અનુરાગ-પ્રિયતા. **(૧૮) પ્રાકૃત લોક સંગ ત્યાગ :**-વિષયીજનોંકા સંગ ત્યાગ. **(૧૯) આત્મજ્ઞાન નિષ્ઠા :**-આત્માનુભવકે લિયે સતત અભ્યાસ કરતે રહના. અર્થાત આત્માદિવિષયકે જ્ઞાનમેં સ્થિત રહના. **(૨૦) તત્વજ્ઞાન :**- શાસ્ત્રોંકે અર્થકા મનન, ચિંતન, નિદિધ્યાસનકે દ્વારા આત્માનુસંધાનમેં રહના.

ઈન ગુણોંકો સમઝકર નિષિધ્ધકા ત્યાગ, વ હિતકા ગ્રહણ તથા ભક્તિ વ જ્ઞાનકે રહસ્યોંકો સમઝના. સ્વરુપ સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરના ચાહતે હોં તો ઈન ગુણોંકા આધાન અવશ્ય કરના ચાહિયે. ઔર નિત્ય (આધાન) રખેં વહ ધાર્મિક ભક્ત જ્ઞાની હૈ.

૫-૪-૯૦, રામનૌમિ-ચિત્રકૂટ

કહત બનાદાસ

રણછોડદાસકા કછુ હમહૂં મિલેગો આજ,
કોશલેશદેશ ઘર બટત બધાઈ હૈ ।
બાજત મૃદંગ ઢચંગ શંખ ધ્વનિ,
શોભિત અતિ શહનાઈ હૈ ॥

બાજત નગાડે કૃત ધાર્ય કૃત ધાય ધાય,
ભુશુંડિ ધ્વનિ દનાદન મચાઇ હૈ ।
કહત રણછોડદાસ કછુ હમહૂં મિલેગો આજ,
કોશલેશદેશ ઘર બટત બધાઇ હૈ ॥

ધ્યાન આત્માકા સ્વભાવગુણ હે

૬-૪-૬૦ ચિત્રકૂટ, કૃષ્ણાબહન :- ધ્યાનકે અભ્યાસમેં કઇ પ્રકારકે વિચાર, સંકલ્પ વિકલ્પ ઉઠતે રહતે હૈ. હમ તો એકાગ્રતાકે લિયે પ્રયત્ન કરતે હૈં, પરંતુ વિચારોંકા પ્રવાહ બઢ જાતા હૈ.

શ્રી ગુરુદેવ :- કારણ કિ વે સબ તુમ્હારે અંતસ્થમેં અવ્યક્તરુપસે રહે હુએ હૈ. જબ તક યે સબ બાહર નહીં આ જાયેંગે તબ તક યે મિટેંગે ભી નહીં. અચ્છા હૈ જો બાહર નિકલ આતે હૈ. યે મિટનેકે લિયે બાહર આ રહે હૈં. ધ્યાન આત્માકા સ્વભાવગુણ હૈ, સહજ સ્વભાવ હૈ. અભી સંકલ્પ વિકલ્પોંસે ઘિરે હુએ રહતે હો ઈસલિયે ધ્યાનકા અભ્યાસ કરના પડતા હૈ. સર્વ પ્રકારકે વિચારોંસે મુક્ત ધ્યાનાવસ્થા સાધ્ય હો જાને પર આત્માકા સહજ સ્વભાવ સાધ્ય હો જાતા હૈ. સંકલ્પ વિકલ્પોંકો મિટાનેકી ક્રિયાકો ધ્યાન કહા જાતા હૈ. જબ વહ અવસ્થા પરિપક્વ વ સ્થિર હો જાયેગી તબ સહી ધ્યાન અર્થાત્ સ્વભાવમેં સ્થિત હો જાયેગી.

સબસે બડી હાનિ-સમય ચ્યુતિ

મનુષ્ય જીવન "ચાર દિનકી ચાંદની" જૈસા અલ્પકાલકા હૈ. સમયકા ખૂબ સદુપયોગ કરો. સમયકો નિરર્થક મત ખોઓ. ઈસ સંસારમેં બડીસે બડી હાનિ ક્યા હૈ જાનતે હો ? સમયકો વ્યર્થ ખોના સબસે બડી હાનિ હૈ. કા હાનિ ? સમય ચ્યુતિ: ॥

ખોઈ હુઈ સારી ચીજેં કિસી ન કિસી પ્રકારસે પુન: પ્રાપ્ત હો સકતી હૈ પરંતુ ખોયા હુઆ સમય કદાપિ પુન: પ્રાપ્ત નહીં હો સકતા હૈ. સમય યૂં હી બીત જાવેં ઔર બીતા હુઆ સમય પુન: પ્રાપ્ત નહીં હોતા હૈ. યહી સબસે બડી હાનિ હૈ.

ચાહે તુમ્હારે મંતવ્યકે અનુસાર- મનુષ્ય જીવનકો ચાહે વ્યાવહારિક, સાંસારિક, આર્થિક, આધ્યાત્મિક યા વૈરાગ્ય પૂર્ણ, ચાહે સો દ્રષ્ટિસે દેખતા હો યા અપનાયા હો, ફિર ભી જીવનકી હર એક ક્ષણકા ઉપયોગ કરતા હુઆ પુરુષાર્થયુક્ત રહે યહી યથાર્થ પધ્ધતિ જીવનકી હૈ.

આર્થિક, આત્મિક, નૈતિક, વ્યવહારિક સંબંધિત તુમ હાલમેં જિસ સ્તર પર હોં ઉસસે ઉંચે સ્તર પર ચઢનેકા પુરુષાર્થ ઈસી ક્ષણસે ચાલુ કરો, ઔર ઉસે સતત કરતે રહો. હર એક ક્ષણ કા ઉપયોગ કરનેકી આદત ડાલો. સમયકો નિરર્થક મત જાને દો. દુનિયામેં સભીકા અધિકાર હૈ. તુમ્હારા ભી હક્ક હૈં હી. ઉસે તુમ પ્રમાદકે વશ હોકર ગંવા રહે હો.

વિચારશીલ મનુષ્યકો ચાહિયે કિ સફલતાકે લિયે દૃઢ નિશ્ચય, દૃઢ પુરુષાર્થ ઔર બલવાન મન રખેં. મુશ્કેલી, રુકાવટ, વિપરીતતા ઔર આપત્તિકો શૌર્ય વ સાહસકે સાથ

ઝેલ લેવેં ઔર ધૈર્યપૂર્વક ઉસે પાર કરનેમેં સફલ હો જાવેં.

ક્યા લાયા ક્યા લે જાયગા, રાજા રંક ફકીર ।
કોઈ વિમાન ચઢ(કર) ગયે, કોઈ બાંધ ગયા ઝંઝીર ॥
ગંગ તરંગ પ્રવાહ ચલે ઔર, કૂપકો નીર પિયો ન પિયો ।
આય હરદે રઘુનાથ બસે તો, ઔર કો નામ લિયો ન લિયો ॥
કર્મ સંજોગ સુપાત્ર મિલેં તો, કુપાત્રકો દાન દિયો ન દિયો ।
કવિ ગંગ કહે સુન શાહ અકબર, મુરખ મિત્ર કિયો ન કિયો ॥

રામાયણ

(૧) મંગલ ભવન અમંગલ હારી. જિસકે દ્વારા હિત હોવે વહ મંગલ. જીવનમેં ધર્મપૂર્ણ ઉન્નતિ પ્રાપ્ત હો જિસકે દ્વારા વહ મંગલ. જિસકે દ્વારા અનિષ્ટ વૃત્તિયોંકા દમન હો જાયેં, નાશ હો જાયે વહ અમંગલહારી જો મંગલહારી હે વોહી મંગલભવન હોતા હે.

(૨) રામયણકા પાત્ર સ્વયંકો બનાના- વ્યક્તિકો દશરથ યા જનક બન જાના હી તો ઉત્કર્ષ હે. જીવનકી સમગ્રતા-ભાવકી સમગ્રતા તભી તો પ્રત્યક્ષ હોતી હે.

(૩) જન્મોત્સવ અયોધ્યામેં હો રહા હૈ. ગીતાવલીમેં કહા કિ શ્રીરામજીકા જન્મ હુઆ તબ યે ગીત ગાયે ગયે. યહ કૈસા પતા લગા ? કલ્પનાસે ? ગોસ્વામી કહતે હૈં- કલ્પના નહીં, સત્ય હૈ "તહં તુલસી મિલ ગાયો" તબ મૈં ભી ઉનકે સાથ સામિલ હો ગયા થા ઔર ગીત ગાયા થા.

(૪) મારીચ મનકા સ્વરુપ હૈ, ક્ષણ-ક્ષણ પર બદલતા હૈ. ક્ષણ-ક્ષણ પર બદલતા હૈ. "અંતર પ્રેમ તાસુ પહચાના, ખલ બધ તુરત ફિરે રઘુવીરા" પ્રેમી ભી ઔર દુષ્ટ ભી. જીવનકી યહી સચ્ચાઈ હૈ કિ મન કભી પ્રેમી કભી દુષ્ટ બન જાતા હૈ- હમારા મનકા સ્વરુપ દર્શન હૈ- મન કભી મંદિરમેં, કભી હટકર ભાગનેમેં. મારીચ ભાગને લગા તબ રામ ઉસકે પીછે દૌડા. દેખતા થા પીછે કી ઔર મારીચ. "ભગવાન પીછે દૌડતે હૈં, આપકી કૃપાસે પકડો તો, લાયક તો નહીં હૂં." સબ ભગવાનકે પીછે દૌડતે હૈ, પરંતુ ભગવાન મારીચકે પીછે દૌડતે હૈં.

(૫) પલાયનવાદી પાત્ર સુગ્રીવ :- સાહસકા દુરુપયોગ, ડરકા સદઉપયોગ. હનુમાનજીકી મહતા હૈ કિ ઉન્હોંને સુગ્રીવસે મિત્રતા કી, સુગ્રીવ-રામકા મિલન કરાયા. પ્રભુ ! આજ્ઞા માનનેવાલા ઈશ્વર આયે હૈં- તો મેરા ભી માનિયે- "પિતુ બચન માન કર બન આયે" "રામ મિલાયે રાજપદ દિન્હા" નિષ્કામભાવ. સંસારમેં રાજ ભી ચાહિયે, રામ ભી ચાહિયે ઐસી ઈચ્છા સબકો રહતી હૈ. ભગવાન કહતે હૈ- ભય દિખાય સુગ્રીવકો મેરે પાસ લે આઓ, ભય ઈતના નહીં દિખાના કિ મેરેસે દૂર ભાગ જાયેં.

(૬) "નાતે અનેક માનિયે જો ભાવે" આપ નક્કી કરેં. આપ માને મૈં માનૂંગા તો મેરે પર કર્તવ્યોંકા ભાર ભી આ જાયેગા. આપ હી માનેં તો આપકો નિભાના હોગા. ઈસીલિયે જો ભાવે સો માનિયે.

(૭) રામાયણકી વિશેષતા આદર્શ પાત્રકો મિલનેમેં હૈ, પર સાથ-સાથ જીવનકા દ્વિતિય પક્ષ ભી દિખાઈ દેંગે- જો આદર્શ નહીં હૈ. પરંતુ ઉનકી સમસ્યાયેં હમારે જીવનમેં ભી આતી હૈ. ઉદાહરણાર્થ- માતાયેં. દો માતાયેં આદર્શ હૈ. કૈકેયીકા અનુભવ કઈયોંકો હોતા હૈ જીવનમેં. કૈકયીકે જીવનમેં અનેક મહાનતા હોને પર ભી દોષ. શ્રીરામ વંદનીય કહતે હૈ. અચ્છા વ્યક્તિ સંગદોષસે બુરા ભી હો જાતા હૈ. હમ અચ્છે હૈ- બુરે ભી હૈં. રામાયણ દિખાતી હૈ. હમેં જાગૃત કરતી હૈં.

૯-૪-૬૦, બમ્બઈ શ્રી ગુરુદેવ :- ચંદુબહન, જમના માઁ, પાર્વતી બહનકે સાથ ચિત્રકૂટસે બાંદ્રા, અનંદપુર, ઈન્દોર, હોકર બમ્બઈ પધારેં. અરુણકો ડ્રાઈવર કી સેવા મિલી. ૧૨-૪-૬૦ કો પીપરી, ઔર વહાંસે મહાબલેશ્વર પધારેં.

કુમુદ ! જમેલા જટિલ હોતા જા રહા હૈ. ખૂબ સાવધાની સે રહના. અપમાન, ગાલી, ક્રોધવચન ઈત્યાદિકો કિંચિત માત્ર ભી મહત્વ નહીં દેના. સુનના પડે તો બિલકુલ મૌન રહના. મૈં :- મુઝે કૌન ઐસા કહેગા ? ઔર ક્યોં કહેગા ?

શ્રી ગુરુદેવ :- ઐસા અહમ્ ન રખો કુમુ, સબ કુછ સભીકે સાથ હો સકતા હૈ. ભગવદ પ્રાર્થના કરતે રહના ઔર મૌનકી સાધના કરના. સહન કરના.

હરિજન તો હારા ભલા, જીતન દે સંસાર ।
હારા સદ્ગુરુ સો મિલૈં, જીતા જમકી લાર ।।
દેખો, હઁસ હઁસ કંત ન પાઈયા, જિન પાયા તિન રોય ।
હઁસી ખેલે પિઉ મિલે તો કૌન દુહાગે નિ હોય ।।

શ્રી ગુરુદેવકો મહાબલેશ્વરમેં ૧૪-૪-૬૦ સે દો માસકે લિયે નિયમમેં બિરાજનેકા થા. પરંતુ જયોતિબહન, લંડનસે આપકે દર્શન કો આનેવાલી થી આજ- ઈસલિયે ૧૫-૪-૬૦ કો આપ મૌનમેં બિરાજે. દોપહરકો દો બજેસે.

૧૯-૪-૬૦ મહાબલેશ્વરસે પત્રમેં શ્રી ગુરુદેવને લિખા- કુમુદ, તૂં સાવધાનીસે મુઝે પત્ર દેના. તુઝે મૈં બહુત સહન કરા રહા હૂં. મેરા સ્વાસ્થ્ય વૈસા હી હૈ. ઉસકે લિયે એકાન્ત હી ઈલાજ હૈ. ૧૩-૬-૬૦ કો તૂં યહાં આયેગી તો મુઝે બહુત પ્રસન્નતા હોગી.

૬-૬-૬૦ કી લિખી ચિઠ્ઠી-આનંદબહનકે સાથ ભેજી- ઈસમેં લિખા પ્રિય કુમુદ, મૈંને પત્ર એક બડા લિખા થા. દેખો, તુમ મેરી હો તુમ એસા જીવન બના દો કિ પરમાનંદજીકો તુમારા ભાર ઉઠા ના પડે. તુમ બિલકુલ સાદા જીવન મન પ્રસન્ન કર બના ડાલોગી એસી આશા રખતા હૂં. યદિ ન બના સકો તો નોકરી કરના.

તુમારી ડાયરીમેં મૈંને કુછ નહીં લિખા- કારણ થોડા શરીર અસ્વસ્થ રહતા થા. તુમ પરમાનંદકો ધીરજ દેતે રહના. ૧૩ કો આ રહી હો મુઝે બહુત પ્રસન્નતા હોગી. મેરા સ્વાસ્થ્ય અભી બિગડ ગયા હૈ.

મહાબલેશ્વરમેં ૧૩-૬-૬૦ કો પહુંચને પર કૃષ્ણા બહનને મુઝે પૂછા કિ આપકો કોઈ ચીઠ્ઠી શ્રી ગુરુદેવકો પહુંચાની હે- તો મૈં ટિફિનકે સાથ રખ દૂંગી. મૈંને કહા- ''આપકી ચીઠ્ઠીમેં કેવલ ઈતના લિખના કિ કુમુદ પ્રણામ લિખાતી હૈં.''

કુછ દેર પશ્ચાત કૃષ્ણાબહનને મુઝે શ્રી ગુરુદેવકી ચીઠ્ઠી દી- ઈસમેં લિખા હે- કુમુદીની તુમ આ ગઈ. કિતના અચ્છા હુઆ. દેખો, કલ પ્રાત: મેરે સ્વાસ્થ્યકો દેખકર તુમારે કાલ્પનિક સ્વપ્નકી સ્મૃતિ કરોગી તો બહુત દુ:ખ હોગા. તુમારા સ્વપ્ન આગે ચલકર સજીવ હોગા હો.!

૧૫-૬-૬૦ શ્રી ગુરુદેવકે દર્શન હુઆ. પુષ્પા બહનકો લિખા- પુષ્પા, મેરા શરીર સંપતિ ઠીક હૈ ઔર આજ મેંગલોર જા રહા હૂં. વહાંકા મૌન સમાપ્ત કર ઈન્દૌર વ પુષ્કર જાઊંગા. તુમ કહાં મિલોગી ? યહ નિશ્ચય નહીં. તુમ્હારા સ્વાસ્થય કૈસા રહતા હૈં ? ભજન ખૂબ કરના નિયમ બનાના ભજનકા, સમ્હાલ કર સ્વાસ્થ્ય-સુધારના ઔર મનમેં વિકલ્પ મત આને દેના.

૧૬-૬-૬૦ મહાબલેશ્વરસે આપ જયરામભાઈ ઔર મેરે પિતાકે સાથ મોટરમેં માવિન્કેરકે લિયે નિકલે. ઉસ સમય શ્રી ગુરુદેવને એક પત્ર મેરે હાથોમેં થમા દિયા. મોટર દ્રષ્ટિપથસે ઓઝલ હો ગઈ. તબ પત્ર પઢા-

કર મન શાસ્ત્રાર્થકા કામા ॥

સમય નિરર્થક જાવેં અપનો મિલૈ ના એક છદામા ।

લંબી ચૌડી જૂઠી સચ્ચી હોવૈ બાતે નિકામ । કર મન.......

કુમુદ, તું મેરી હૈં. જીવન ખૂબ સાત્વિક બનાના. વ્યર્થ સમય ન ખોના. ગ્રહમેં પરિચર્યા જરુર થોડી બહુત કરના. કિસી વિષય પર લેખ લિખતે રહના. ઘાટેકા- વેદાંત પર અંગ્રેજીમેં હૈં ઉસે હિન્દી યા ગુજરાતીમેં અનુવાદ કરના. ખૂબ સમય ઈન કામોમેં ખર્ચે કરના. તુમ ધ્યાનકા અભ્યાસ ખૂબ બઢા દો. તુમકો શીઘ્ર હી આનંદ આવેગા.

ચિત્રકૂટમેં ૪-૪-૬૦ કો શ્રી ગુરુદેવને અપના નિશ્ચય કહા થા કિ ''રામનૌમિકે પશ્ચાત શ્રી હનુમાન જયંતિકે શુભદિનસે દો સાલકા એકાન્ત પ્રારંભ કરના ચાહતા હૂં.'' લેકિન નૌમિકે દિન હી આપને કહા કિ ''મેરી ઈચ્છા પૂરી ન હોગી. ભગવદ ઈચ્છા બલીયસી. ખૈર ઠીક હૈ, લેકિન સંકલ્પ-ભ્રષ્ટતાકે પ્રભાવસે શરીર બિગડેગા આપ માનતે નહીં હૈ ઔર દબાવ ડાલતે હૈં.

મહાબલેશ્વરમેં ભી શ્રી ગુરુદેવને એકાન્ત પ્રારંભ કરતે વક્ત કહા- ''અબસે દો સાલ તક અપરિચિતમેં એકાન્તમેં જાને દેતેં તો અચ્છા રહતા. આપ અપની બાત છોડતે નહીં યહી આશ્ચર્ય. ખૈર ! ભગવાન કી ઈચ્છા. યહાંસે દો માસકે પશ્ચાત જયરામભાઈકે ચાયકે બગીચે પર દક્ષિણમેં દો માસ મૌનકે સાથ નિયમમેં બૈઠૂંગા. વહાંસે જમનાદાસભાઈકે યહાં- ઈન્દૌરમેં- ફિર દિપાવલીકે ઉપર પુષ્કર પહુંચના હૈ. ચતુર્થીકે પશ્ચાત દો માસ વહીં નિયમમેં બૈઠુંગા. મૌનવ્રત બરાબર રહેગા. પૂનમ હોગી, નૌમિ હોગી, ચતુર્થી હોગી, નેત્રયજ્ઞ હોગા પરંતુ સબ મૌનમેં હી.

ચાહતા તો મૈં યહી થા કિ દો સાલ તક મુઝે અપરિચિતમેં ચલે જાને દો. પરન્તુ સાથમેં રહનેકા દબાવ ઔર વહ ભી અનશન તથા આત્મહત્યાકે સાથકા હૈ. ઈસસે અબ કુછ કહને જૈસા નહીં રહ જાતા. શ્રી ગુરુદેવને તીન ફોટૂ પર સહી કરકે લિખા:-

(૧) મૈં કિસકા હૂં ? તો મન કહતા હૈ કિ જો તેરા હો (ઉસકા)

(૨) હે સર્વેશ્વર ! ભારતકા રક્ષણ કરના.

(૩) વિશ્વકા રક્ષક નિશ્ચિત હૈ.

ચંદનબહન સુલોચનાભાઈ જોબનપુત્રાને નોટ કિયા હુઆ:-

સમય રહતે દૈવી સંપતિકા સંગ્રહ કરના હી શ્રેયસ્કર હૈ. વિશેષ ક્યા કહૂં ? સાથ રહનેકા, સેવા કરનેકા, તથા તથા દ્રવ્ય જોડનેકા, યે જો કુછ ભી જિતને ભી પ્રયત્ન કિયે જાતે હૈં ઉસસે ચતુર્થાંસ પ્રયત્ન દૈવી સંપત્તિકે સંગ્રહકે લિયે હોતા તો અવશ્ય શાંતિસંપત્તિ અક્ષય પ્રાપ્ત રહતી.

માવિન્કેરે-૧૮-૬-૬૦, મેરે પિતાજીકે સાથ શ્રી ગુરુદેવને લિખકર બાતેં કી કી મન પર ઈતની નિરાશા મત બઢને દો. પૈસાકા નુકશાન હુઆ હૈ ઈસસે મનકી નિર્બલતા હૈ યહ બાત સત્ય હૈં, પરંતુ નુકશાન જયાદા નહીં હુઆ હૈ; ઔર જિતના હુઆ હૈ ઉતના ફિર નહીં મિલેગા યહી ખોટી માન્યતા હૈં. જિતના ગયા હૈ ઉસસે કઈ ગુના અધિક પૈસા મિલેગા. પર જો સાહસ ન રખો તો સબ વ્યર્થ હોગા કારણ કિ સાહસી પુરુષ હી પૈસા ઉપાર્જન કર સકતા હૈ. નિરાશકો કુછ મિલતા નહીં. ઈસીલિયે અપનેકો તો ખૂબ ઉત્સાહ રખકર કામ કરના.

યદિ હિંમત ગઈ તો શરીર બહુત નિકમ્મા હોગા. ભગવાનને કિતને અણમોલ તીન રત્ન દિય હૈં. પૈસા કૌનસી બડી બાત હૈં. વહ તો એક સાધારણ રીતિસે સહજ હી પ્રાપ્ત હોગા. ધંધા બિલકુલ કમ નહી કરના. ખૂબ સાહસસે વ્યાપાર કરના. તુમારે પર હી એસી પરિસ્થિતિ આઈ હો એસા નહીં હૈ. જીવન સદા સંઘર્ષમયી હી હૈં.

દેખો તો, ભારત પર ગજની, ગોરી આદિને કિતને બાર હાર ખાઈ. ઔર ફિર ભી સફલ હોકર હી માનેં. તુમ તો એક બારકી થોડીસી નુકશાનીમેં હી ઈતના ઘબડા ગયે ? મૈં દાવેકે સાથ કહતા હૂં કિ ઈસ સાલ લાભ અચ્છા હોગા. ખૂબ વ્યાપાર કરો.

શ્રી ગુરુદેવને લિખકર કહા- સ્વભાવ = પ્રકૃતિ દો પ્રકારકે. જો જન્મ સ્વભાવ હૈ વહ નહીં બદલતા. સંસ્કારી સ્વભાવ બદલતા હૈ. સંસ્કારોસે બના સ્વભાવ બદલતા હૈ- સારા હો અથવા ખરાબ ઔર કુસંગ, સત્સંગકા પ્રભાવ હોતા હૈ. સગુણસે હી નિર્ગુણમેં સ્થિતિ હોતી હૈ. ભગવદ કૃપા હોતી હૈ. જયોં-જયોં શરણાગતિકી માત્રા બઢતી હૈ ત્યોં ત્યોં કૃપાકા અનુભવ હોતા હૈ.

માવિન્કેર, ૨૦-૬-૬૦, આજસે દો માસકે લિયે શ્રી ગુરુદેવ મૌન-એકાન્તમેં વિરાજે. સમય-સમય પર લિખકર દેતે હૈં. દેખો ! યહાં આરામ કરને આયા હૂં. નિર્દ્વન્દ્વ સોના હૈ મુઝે. કીંવાડ જો ન ખૂલે તો સંતોષ રખના, બંદ કરને પર મેરા ઠિકાના નહીં કબ તક સોતા રહું. પ્રેમ-પ્રેમીમેં હોતા હૈ એસા નહીં. પ્રેમ પ્રેમાસ્પદમેં ઉદય હૈ. પહલે જલતા હૈ દિપક તો પતંગ

જલતા હે ન ? તબ ઈચ્છા રખના અનાધિકાર નહીં ? કારણ કિ પ્રેમીમેં પ્રેમ હોતા હી નહીં, પ્રેમ હૈ- પ્રેમાસ્પદમેં.

શાંડિલ્યસૂત્રસે એક ઔર અર્થ હોતા હૈ- આત્મરતિમેં જો વિરોધ ન હો વહ સબ ભક્તિકે સાધન ભક્તિ હી હૈ- જૈસે દૈવી સંપતિ.

દોનોં હી શુભ-અશુભવૃતિ ભગવત પર છોડના. ઈસકા વિચાર હી નહીં. પર ધ્યાન રહે કિ અશુભ પ્રતિકૂલ હૈ. "પ્રતિકૂલસ્ય વિવર્જયેત" ઉસકો બુધ્ધિપૂર્વક રોકના- યહી વિવર્જન કરના હૈ. જબ ઐસા દૃઢ અભ્યાસ હો જાવેગા તબ અશુભ વિચાર નિશ્ચય બંદ હોવેંગે. જબ તક અશુભ વિચાર હૈ તબ તક સમર્પણકા સાધન વૃતિ નિરોધ હૈ. સમર્પણ સાધ્ય હૈ.

જૈન મુનિ કુન્દકુદાચાર્યજીને સાંખ્યકો વિકૃત કર ડાલા હૈ. (૧) પંચ અસ્તિકાય, (૨) ત્રિપદી (૩) સમયસાર ગ્રંથોકી રચનાસે માલૂમ હોતા હૈ. ઈનકા સિધ્ધાંત વિશિષ્ટ બ્રહ્મ હી હોગા તત્ત્વમેં. સાંખ્ય સંપ્રજ્ઞાત હૈ, યોગ અસંપ્રજ્ઞાત હૈ. કેવલ ઈતના હી અન્ત હૈ. અસંપ્રજ્ઞાત બિના પુનર્જન્મ મિટતા નહીં.

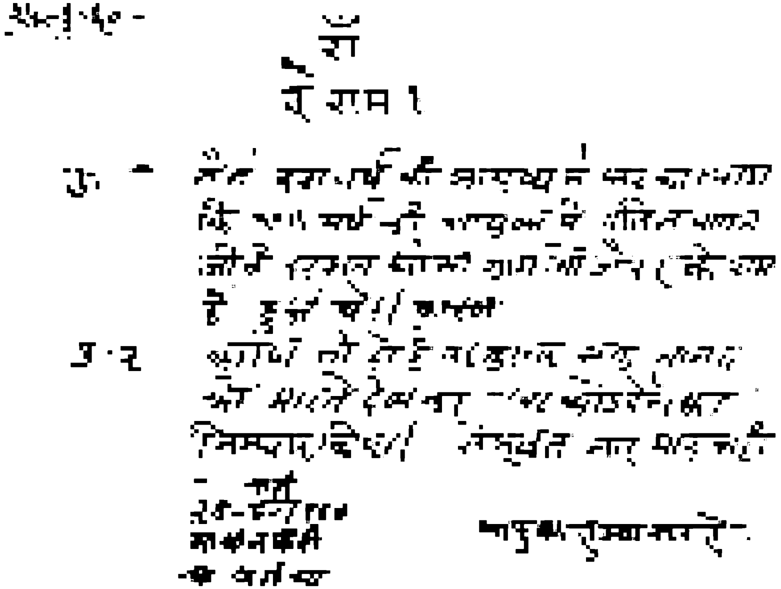

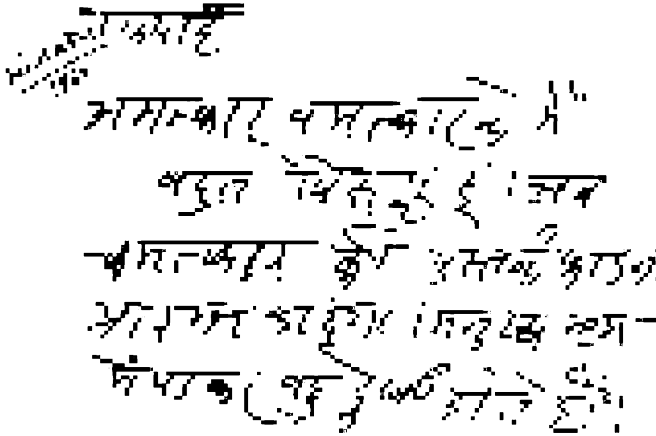

૨૭-૬-૬૦, શ્રી ઠાકોરભાઈકે પ્રશ્નકે ઉત્તરમેં શ્રી ગુરુદેવને લિખા- જબ સાધક લક્ષ્યસિદ્ધિમેં અસફલ રહતા હૈ ઔર પ્રાપ્તિકી તો ખૂબ ઈચ્છા હો તબ એક વ્યાકુલતા ઉત્પન્ન હોતી હૈ. ઔર સાધક નિરાશાકે ઝૂલે પર ઝુલતા હૈ પર ઉસે યહ માલૂમ નહીં કિ યહ વ્યાકુલતા આગે ચલકર સાધનકી એક વિશિષ્ટ સામગ્રી બન જાતી હૈ. ખૂબ મહેનત કરો મનકે સાથ.

૨-૭-૬૦ શ્રી ગુરુદેવને પુષ્પાબહનકો લિખા- પુષ્પા, તુમારા તાર મિલા. યહાં ભેજવાલી હવા તો હૈ પર હરકત નહીં હૈ, દેખો કાગજ લિખનેકો કહીં લિખા જાતા હૈ. ? યહ તો મનકે ઉપર નિર્ભર હૈ. શરીરકા બહુત ધ્યાન રખના. મેરે સ્વાસ્થ્યકી ચિંતા ન કરના, ઠીક હો જાવેગા. મુઝે યહાં બહુત અચ્છા લગતા હૈં. પર તુમ્હારે ચિત્રકૂટકે શબ્દ કાનમેં ગૂંજતે રહતે હૈં કિ "મૈં આઉં" ? રણછોડદાસકા આસીસ. પૂછો- તબિયત કૈસી હૈ ? ભજન હોતા હૈ ? નીંદ આતી હૈ ? ઔર પુષ્પા આનંદમેં હૈં ? ઔર ક્યા પૂછું ? બસ, યહી યાદ આતી હૈ તબ આનંદ આતા હૈ. સબકો આસીસ કહના.

કલ શ્રી ગુરુપૂર્ણિમાકા પૂજન-મહોત્સવ હૈ. આજ મૈં, કૃષ્ણાબહન, ચંદુબહન, દમુબહન તથા ઔર ભી કઇ ગુરુ-ભાઈબહન યહાં આ પહુંચે હૈ. શ્રી ગુરુદેવકા મૌનવ્રત હૈ. લિખકર હમ સબકો કુશલ પૂછી. કુછ પ્રશ્નોંકે ઉત્તર ભી દિયે. શ્રી ગુરુદેવને લિખકર બાતેં કી. :-

(૧) અનન્યતા હોતી હી નહીં હૈ. હોવેં તો પાર હૈ નૌકા. જબ તક માનવમેં અપનત્વ હૈ તબ તક શરણાગતિમેં ત્રૂટિ હૈ. ભગવાનસે તુમભી માઁગો ન ? તુમ તો માંગતે હો પ્રતિષ્ઠા, પુત્ર, સોના, ચાંદી, મિલ,બગીચા, ઈત્યાદી. જાદવ જબરા પક્કા નિકલા. કઠિન કાષ્ઠ ૪૫ દિનકા કિયા ચિત્રકૂટમેં.

(૨) મૈં વૃંદાવન થા તબ મુઝે આશિષ મિલા થા. તબ મૈંને કહા થા કિ, "તુમ કુમાર્ગ પર હો." ઉન્હોંને કહા "માઁને મુઝે જો દિયા હૈ વહ સબ કુછ હૈ." મૈંને કહા "તુમ અરુણાચલ મહર્ષિ શ્રીરમણભગવાનકી સમાધિસ્થાન જાઓ." તો ઉન્હોંને ફૌરન કહા, "વહાં અબ ક્યા હૈ ? કેવલ સમાધિમેં ક્યા રખા હૈ ?" યહ જાનકર પરિણામ નિકાલા ગયા કિ ઉનકી નિષ્ઠા

માઁમેં ભી કૈસે ઔર કબ તક ટિક પાયેગી ? શ્રી ગુરુદેવ તો સર્વદા પ્રત્યક્ષ હી હૈં. ફિર "સમાધિમેં ક્યા" યહ કોઈ નિષ્ઠા હે ? જહાઁ સમર્થતાકા પક્કા ભાન વહીં નિષ્ઠા પક્કી. જહાં સાધારણકી બુધ્ધિ વહાં નિષ્ઠા ભ્રષ્ટ. પ્રભુ ઔર ગુરુદેવમેં અંતર નહીં. ઈસી નિષ્ઠાકો દૃઢ બનાનેકો હી કહા હે. ગુરુધ્યાન બહુત કઠિન હે. મનકે વિકારસે દોષદૃષ્ટિ આ જાતી હે. ઈસસે પ્રભુધ્યાન કરના હી સરલ હૈં.

(૩) સચ્ચા દાતાર હંમેશા પ્રેમ વ આદરપૂર્વક હી, અકર્તાભાવસે સ્થિત, નમ્રતાસે દેતા હે. વહ પાત્રકો પ્રેમસે દેતા હે તો અપાત્રકો અનુકંપાસે દેતા હે.

પ્રશ્ન :- (ઠાકોરભાઈ) :- મૃત્યુકે પશ્ચાત જીવ-જગતકો એવમ અપને મૃતદેહકો દેખ સકતા હૈ ? જગતકા અનુભવ કર સકતા હૈ ?

શ્રી ગુરુદેવ :- શબ્દ, સ્પર્શ, રુપ, રસ, ગંધ- ઈનકે દ્વારા જો અનુભૂતિ હોતી હે- પીછે વહી ઈનકે બિના ઈસ વિષયોકે બિના સ્મૃતિવૃતિ ઉદય રહતી હે.- દીર્ઘકાલ તક, ઔર શરીરાન્તર ભી. યહી જન્મકા કારણ બનતી હે. સ્મૃતિ યાની જગતકી સ્મૃતિ. શબ્દ, સ્પર્શ (આદિ) યહી તો જગત હૈં. સ્વપ્નમેં હમકો જગતકા અનુભવ હોતા હે. યોગી (મૃત્યુ કે બાદ) પ્રત્યક્ષ ભી દેખતે હૈં. પર સામાન્યત: ઐસા હોતા નહીં હે. જીવ એટલે જ્ઞાનાશ્રય ચૈતન્ય (આત્મા).

૩-૭-૬૦, પ્રશ્ન :- ક્યા નરમેધ યજ્ઞમેં મનુષ્યકા બલિ દેના વેદોકા સમર્થન હે ?

ઉ. :- મુઝે સ્મરણ હે કિ વેદોમેં અન્ત્યેષ્ટિ ક્રિયા કો નરમેધકા ઉલ્લેખ હે. અન્ત્યેષ્ઠિ કોહી નરમેધ કહતે હે. જો સોલહ સંસ્કારમેં અન્તિમ સંસ્કાર હે.

પ્રાણ, મન દોનો જડ હે. સ્વાસ (શ્વાસ) હી પ્રાણકા સ્થૂલ રુપ નહીં હૈં. તત્ત્વ નહીં. જો દેખનેમેં આવે. પર કહનેકો પધ્ધતિ પડ ગઈ હે. પર આકાર નહીં. પ્રાણકી ગતિ સમાપ્તિકો નામ મરણ હે. પ્રાણ વ્યાપક તો નહીં કહા જા સકતા, કારણ, અવકાશ બિના પ્રાણ રહતા નહીં- પર જહાં આકાશ વ્યાપ્ક હે, વહાં કોઈ ભી વાયુ હોતી હે અવશ્ય.

(શ્રી ગુરુદેવને સ્વયં પ્રશ્ન લિખા ઔર ઉત્તર ભી લિખકર દિયા) પ્રશ્ન:- સંસાર ક્યોં બનાયા વ કૈસે બના ?

શ્રી ગુરુદેવ :- ઈસકા ઉત્તર સમ્યક પ્રકાર સે દેના સાધ્ય નહીં. જબ તક હમ મનુષ્ય હે તબ તક યહી કહેંગે કિ હમ નહીં જાનતે. હમકો ઈતનાહી અધિકાર મિલા હે કિ હમ જાન સકે (પ્રયત્ન કરે) કિ ક્યોં ઓર કૈસે (કિસ ઉપાયસે) સંસાર કી સૃષ્ટિ હુઈ. કિન્તુ હમ પરમાત્માકે અન્તિપ્રાય (અભિપ્રાય) કો જાનનેકા દાવા નહીં કર સકતે.

ઈસ વિશ્વ કા રહસ્ય ઉતના હી આશ્ચર્ય જનક હે જિતના કિ ઈસકા સૌન્દર્ય સર્વ શક્તિમાન, અદ્વૈત હૈ, અતુલનીય હૈ.

એકબાર બીરબલસે બાદશાહને કહા કિ સબસે સુંદર કૌન ? ઉસને ઉત્તર દિયા કિ અપના અપના લડકા. બાદશાહ બોલા કિ યહ નહીં હો સકતા હે. સુંદર હો વહી સુંદર હે. તબ બીરબલને આગ્રે ભરમેં ડાંડી પિટવાઈ કિ જિસકા લડકા સુંદર હોગા ઉસકો બાદશાહ

ઈનામ દેગા. તબ એક બાઈકા લડકા કાના થા, ચેચકકે દાગવાલા થા ઔર કાલા કુરુપ થા વહ બાઈ ભી અપને ઈસ પુત્રકો સ્નાન કરા કર ખૂબ અચ્છે વસ્ત્ર અલંકાર પહનાર દરબારમેં લે ગઈ કિ મેરા લડકા હી સબસે સુંદર હૈ. ઈસી પ્રકાર ઈષ્ટમેં પ્રીતિ હોની ચાહિયે. અપની અપની ઈષ્ટ-નિષ્ઠાસે હી ઉન્નતિ હૈ. સ્વે સ્વે ધર્મે ભિરત: (ગીતાજી)

ડો. બનાર્ડને શુજાલપુરમેં મેરેસે મંત્ર વ ધ્યાનકે બારેમેં સાધન પ્રાપ્ત કરતે વક્ત પૂછા કિ કિસકા મંત્ર વ ધ્યાન કરું ? મૈંને કહા આપ જન્મસે ઈસાઈ હૈ. આપકી ઈશામેં નિષ્ઠા હોના સ્વાભાવિક હૈ. આપકી વહી નિષ્ઠાકો બલવતી કરકે પૂર્ણ કરા દેના મેરા કર્તવ્ય હૈ. ન બુધ્દિ ભેદં જનયેદ્. મૈને ઉનકી સ્વાભાવિક રુચિકે અનુકૂલ હી મંત્ર વ ધ્યાન બતા દિયા. આજ તક મૈંને કઈઓંકો શ્રીકૃષ્ણ મંત્ર તથા શ્રીશિવમંત્ર ભી દિયે હૈં.

તુમ ગાતી અચ્છા ઔર મૈં સિતાર બજાતા હૂં. કભી મુઝે સુનાઓગે ઈસ જીવનમેં.

વેદાન્ત બ્રહ્મસૂત્રમેં જૈમિનિ, કાત્યાયન, ઔડલિમિ, વામદેવ, કપિલ, બાદરાયણકે મતકા દિગદર્શન કરાયા હૈ. વામદેવકી સ્મૃતિ હૈ. ઉસકા ઉદાહરણ હોગા. હારિત સ્મૃતિ હી વામદેવ સ્મૃતિ. મોદકસે મરે તાહી વિષ ન દેના.

મેરી આંખોસે દેખો

કોલસા, ૭-૭-૬૦, માવિન્કેરે બાત તો સચ હૈ, પર ઉનકી ભક્તિ મેરી કમબખ્તી. તુમકો વાપિસ દૂંગા. ન , ન દે દૂંગા- થોડા લિખકર. દેખો ! ઉસસે તુમ ગેરસમઝ મત લેના. ઉસકો ખૂબ સોચના. મૈને યહ ઈસલિયે લિખા હૈં કિ પ્રેમ પ્રેમીમેં નહીં પર પ્રેમાસ્પદમેં હૈં. જબ તક પૂરા ન સમજો, ગેરસમજ હોગી. દેખો ! તુમને જબ કહા ઔર મુઝે લિખા કિ મૈં પાત્ર નહીં તબ વિચાર હુઆ- પ્રેમસે- પાત્રસે ક્યા સમ્બન્ધ ? વહી વૈસા હી હૈ.

મૈં અભી તક એસા માનતા હૂં કિ કોઈ ભી કુલટા, કુરુપ, કુચાલી, કરકસાસે પ્રેમ કર સકતા હૈ- તો હી પ્રેમી હૈ, વરના સ્વાર્થી. તુમકો લાયકતકે વિષયમેં કહા હૈં. તેરી પુસ્તકે મુઝે રોજ રુલાતી હૈ. તુઝે તો સબ અધિકાર હૈ. કુમુદિની રાજવાડી (શ્રી ગુરુદેવને લિખા)

હંમેશા વિચાર કરો- પ્રેમીમેં પ્રેમ નહીં હોતા, પ્રેમાસ્પદમેં ઉદય હોતા હૈ. પહલે દીપક જલતા- પીછે પતંગ જલતે હૈ. પતંગા પ્રેમી હૈ- દીપક પ્રેમાસ્પદ.

જબ સમર્પણ હુઆ તો દો નહીં- એકવાતા, દોનોં એક તો કહાઁ- શ્યામ કહોં રાધિકા બરાબર !! "જબ મિલગઈ શ્યામમેં રાધિકા, ફિર ન રહા આરાધક આરાધિકા !!" ધ્યાન કરકે દેખો- અન્યોન્યશ્રય હૈં.

દેખો, એક વિષયાત્મક બાત હૈ. પર પ્રેમકી પરાકાષ્ટા હૈ. નિષ્ઠાકા કિતના મહત્વ હૈ. લૈલા બહુત કાલી ઔર કુરુપ થી, પર મજનૂને ઉસકે મિત્રોને કહા કિ એસી કુરુપસે પ્રેમ ક્યોં ? તબ જવાબ દિયા- મેરી આઁખો સે દેખો.

ઐસે હી ઈષ્ટમેં પ્રીતિ હોના. જો ઈષ્ટ હૈ વહી સુન્દર, સામર્થ્યવાન, સ્વરુપવાન, સર્વશક્તિવાન, અદ્વૈત હૈ.

આત્મરતિ = ઈશ્વરપ્રીતિ ઈહાં આત્મા શબ્દ ઈશ્વર વાચી હૈં. નારદજીને શાણ્ડિલ્યકા મત બતાકર પ્રેમકી પુષ્ટિ કી હે = "આત્મરત્યાડવિરોધે ન ઈતિ" (શાણ્ડિલ્ય). જો સાધન ભક્તિકા (પ્રેમકા) વિરોધ ન હો વહ સબ લાભ હે.

શ્રવણ કીરતન આત્મસમર્પણ। પાદ સેવન અર્ચનં વંદન દાસ્ય।

એકાન્ત હી શાન્તિ પ્રાપ્ત કરનેકે લિયે એક મુખ્ય અંગ હે. રણછોડદાસ.

માવિન્કેરે એસ્ટેટ, કાલસા શ્રી ગુરુપૂર્ણિમા ૮-૭-૬૦ શ્રી ગુરુદેવને સંદેશાકે રુપમેં લિખા- યદિ મૈં કહૂં કિ આપ સબ ઈતના કષ્ટ ઉઠાકર ઈસ વિદેહી ભૂમિમેં મેરે નિમિત્ત આયે હૈં ? તબ આપ એક સંતોષજનક ઉત્તર દેંગે કિ યહ તો શિષ્યકા કર્તવ્ય હે. બરાબર. પરન્તુ, કર્તવ્યપાલન કોઈ મહાનતાપૂર્ણ હે, એસે મેરે વિચાર નહીં. ઈસકા આશય યહ નહીં કિ કર્તવ્યપાલન ન કિયા જાવેં. કારણ કિ વહ તો સંસ્કારાધીન હોતા હી હે. ઔર પ્રકૃતિવસાત કરના હી પડેગા. પર મહત્વપૂર્ણ તો અકર્તવ્યકા ત્યાગ હે જો મહાન હે. જીવનકો ઉન્નત કરનેમેં અતિ સહાયક હે. શાસ્ત્રોનેં અકર્તવ્યકે ત્યાગકી ભુરી ભુરી (વારંવાર) પ્રશંસા કી હે. આસુરી સંપતિ હે, વહ માનવકે લિયે અકર્તવ્ય હો- ઈસકા ત્યાગ હી મહત્વપૂર્ણ હે. ભગવાન સર્વેશ્વર આપકો ઈસ-ત્યાગ કરનેમેં અતિ કૃપાયુક્ત પ્રેરણાત્મક સહાય કરેં. રણછોડદાસકા આશીરવાદ. ૮-૭-૬૦ શુક્રવાર, ગુરુપૂર્ણિમા

આનન્દ વ ઉલ્લાસ ભરે વાતાવરણસે મન ખિલ ઉઠા તો એક કવિતા નિકલ આઇ- વહ લિખકર ઉસી વક્ત શ્રી ગુરુદેવકે શ્રીહસ્તોંમેં નિવેદીત કી. પઢકર શ્રી ગુરુદેવને અપને પાસમેં હી રખ લી. કુછ દેર પશ્ચાત લિખકર દિયા કિ તૂં ઈતની અચ્છી કવિતા કરતી હો પર સંગ્રહ રખતી હે યા નહીં ?

મૈં :- આપકો દે દેતી હૂં, બસ, યહી ઉત્કૃષ્ટ સંગ્રહ હે.

શ્રી ગુરુદેવનને લિખા :- તૂં બુધ્ધિકા ઉપયોગ કર કુમુદ. સાહિત્ય એક સન્તાન હે જો ચિરકાલ તક સમાજકો સ્મરણ દિલાતી હે.

આજ (ગુરુપુર્ણિમા)માં વ હરિભાઈકો શ્રી ગુરુદેવને પત્રમેં લિખા- માઁ સંતજી, મેરા સ્વાસ્થ્ય ઠીક હે. ૨૦ અગસ્ટકો યહાંસે ઈન્દૌર જાનેકા વિચાર હે. દુઃખકી જો અનુભૂતિ હે વહ સુખકી તીવ્ર ઈચ્છાકા પરિણામ હે. જબ દ્રષ્ટિ દુઃખમેં અપને પરમપ્રિય ધ્યેયકી સાકારતાકો દેખેં તો દુઃખ એક મધુર રસમય દિખેગા.

પ્રિય હરિભાઈ, ક્યા લિખૂં ? પ્રભુમય જીવન હી જીવન હૈં.

માયા જીવ સ્વભાવ ગુણ કાલ કરમ મહદાદિ ।
ઈશ અંકસે બઢત સબ ઈશ અંક બિનુ બાદિ ॥

મેરા સિધ્ધાન્ત હે કિ પ્રાણ રહતે તક દૂસરોંકા હિત કરના.

૧૦-૭-૬૦, તારકી લાઈન દો-ચાર દિનસે બિગડી થી. આયે હુએ તારકે જવાબ દેને

કે બારેમેં બચીબહનને શ્રી ગુરુદેવસે પૂછા- જવાબમેં શ્રી ગુરુદેવને લિખા :- કુમુદ અથવા ઠાકુરકો ભેજો તો માલૂમ પડે. સાગ બાફેલા (ઉબાલા) હી રખો. મુઝે વહી પ્રિય હૈ.

પ્રશ્ન :- પૂર્ણિમાકે અવસર પર આયે હુયે શાલ, ધોતી, રુમાલ, ટૂવાલ, આદિ વસ્ત્રોં હૈ. ઉસકી ક્યા વ્યવસ્થા કરનેકી હે ?

શ્રી ગુરુદેવને લિખા :- ઈન્દૌર સાથમેં જાવેંગે- વહાંસે પીછે ચિત્રકૂટ સંતોકે લિયે. "કંપની" તો સારી, પણ (લેકીન) આફત ભારી છે (હૈ). આપ સબ ભક્ત જૈસે રોજ સાથ રહે તો સાધુ સીધા વહાં પહુંચે જહાં કભી ઈચ્છા ન રખતા હો જાનેકી. બેટા જન્મ તો ફિર મિલ જાવેગા- ભજન મિલના કઠિન હૈ. સબ દેવોંકે દેવ હૈં ઠાકુરદેવા.

૧૧-૭-૬૦, આજ જગદીશકા જન્મદિન હૈ ન ? જગદીશકો આસીસ લિખના. ઔર જગદીશ કૌન ?

યજ્ઞોપવિત :- આજ યજ્ઞોપવિત ક્યોં બદલના ? આજ શ્રવણ નક્ષત્ર હૈ ઔર આજસે વેદાભ્યાસકા પ્રથમ દિન હૈ બટુકકો. આજ તો યજ્ઞોપવિત સંસ્કારકે સમય જો તીન પ્રતિજ્ઞા કરતે હૈ ઉનમેં જો કદા ભૂલ હો ઔર ભૂલસે પ્રતિજ્ઞા છૂટી હો ઉસકા પ્રાયશ્ચિત કરકે બદલ કર ફિર દ્રઢતા કરના. પ્રાયશ્ચિતકી અભી હાલ તો ઐસી પધ્ધતિ હૈ કિ સંવત ૧૨૧૬ મેં રામદેવ મહારાજા મહારાષ્ટ્રમેં થે. ઉનકે સમય હેમાદ્રી નામકે પંડિત થે. ઉનકા એક સંકલ્પ હૈ. ઉસ સંકલ્પકા નામ "હેમાદ્રિ સ્નાન" હૈ. યહી પ્રાયશ્ચિતકી રુપરેખા હૈ. પરંતુ વાસ્તવમેં સચ્ચા પ્રાયશ્ચિત તો ખૂબ પશ્ચાતાપ હૈ. ફિર ભી શુધ્ધિકે નિમિત્ત યજ્ઞોપવિત બદલના હૈ યહ સોલહ સંસ્કારમેં એક સંસ્કાર હૈ. ઈસકે અંતર્ગત ચાર સંસ્કાર. **(૧) મેખલા સંસ્કાર** :- બલ પ્રાપ્ત કરનેકી પ્રતિજ્ઞા-બ્રહ્મચર્ય પાલનકી **(૨) આજિન સંસ્કાર** :- મૃગચર્મધારણ- કિ નિસ્પૃહ સમાજસેવા કરના. **(૩) દંડ- વ્યવસ્થા** :- નિયમ બનાનેકી પ્રતિજ્ઞા. વ જો નિયમભંગ કરે ઉસે દંડ વ્યવસ્થા- નિષ્પક્ષ કરના- તટસ્થાપૂર્વક. **(૪) સૂત્ર ધારણ** :- તીનોં પ્રતિજ્ઞાકા ચિહ્ન કિ મૈં તીન વ્રતબંધનમેં હૂં.

હ્રીં: શ્રી કલીં- મંત્ર હો ગયા. બીજમંત્ર હૈ ન ? કલીં- કામબીજ હૈ. લીલાયુક્ત કૃષ્ણમેં ઈસીકા ઉપયોગ કિયા હૈ. જૈસે કલીં કૃષ્ણાય નમ:

ભાવ બનાનેકા નહીં- વહ તો સ્વત: હી ઉદય હોતા હૈ ઔર સ્વત: હી ઝલકતા હૈ. સમજનેવાલા સમજ લેતે હી હૈ. જિસ પ્રકાર હીરા પારખુ હીરા કો સમજ હી લેતા હૈ.

અરવિંદકો લિખકર કહા- તેન ત્યક્તેન ભુંજીથા :- કા આસુરી અર્થ "જો કુછ હૈ વહ ઈશ્વરમય હૈ. ઈસ કારણ ઈશ્વરકા ત્યાગ કર સબ ભોગોંકો ભોગો" આજકલ બરાબર યહી અર્થકા અનુકરણ હૈં.

સહી અર્થ હૈ- જો ભોગ હૈ. ઉનકો ત્યાગ કર આત્મામેં હી રમો. આત્મભોગ હી ભોગ હૈ. કારણ ઈશ્વર-આત્મા હી સર્વમેં વ્યાપ્ત હૈ. નિજ ઈન્દ્રિયસુખકો કામનાયેં કહતે હૈં. પ્રભુસુખકો પ્રેમ કહતે હૈં. ઈસસે આત્મસુખ ભોગના હી શ્રેયકર હૈ. શરીર નાશવાન હૈ. પર

આત્મા અમર હૈ.

૧૩-૭-૬૦, દો ભાઈ (દ્વારકેશભાઈ ઔર અમુભાઈ) કો લિખા- (૧) ભાઈકો માણાવદરકી જીન ફેકટરી બિલકુલ લેના નહીં હૈ. આગે જૈસી મરજી.

(૨) ....કો બહિનકી ભાગીદારીમેં કામ કરના નહીં ચાહિયે. આજ કલ સુખસે રોટી મિલે વહી કમાણી બરાબર હૈ. બાકી કલ્પના વ્યર્થ હૈ.

(૩) યદિ....ભાઈકે સાથ કામ મિલેં તો ઉત્તમ પર ઈસમેં સમય ચાહિયે. યહ જલ્દી હોગા નહીં.

(૪) તમાખૂકા વ્યાપાર રોટી દેવેં. પર હરિફાઈકા પ્રશ્ન સમાજમેં આતા હૈ. જો કિ વિચારને પર નિરર્થક હી હૈ. કારણ ...કે સ્થાન પર દૂસરા કોઈ દુકાન ખોલેં તો ? પર ઈતની ઉદારતા હોના કઠિન હૈ સ્વાર્થી જગતમેં.

૧૪-૭-૬૦, મૈંને બહુત સન્યાસી અદ્વૈતવાદી મહાન પુરુષોંકા સમાગમ કિયા પર યેન કેન પ્રકારસે ઉનકી ગતિ શરણાગતિ પર હી હુઈ હૈ. અભી હાલ હી મેં માધવતીર્થજી ભી ચલે હૈ ભક્તિકી ઓર- અભી માઁ આનંદી મૈયાકે જીવન પર મુગ્ધ હૈ.

તુમ તો એક હી બાત કા ધ્યાન કરો દિન રૈન ।
મૈં પ્રભુકા પ્રભુ મેરે અહે, તો પાવો સુખ ચેના ॥
રામનામકે પ્રતાપસે સોવો પાય પસાર કે ॥

૨૦૬૦ મેં અત્યંત પરિવર્તન હો જાવેગા- જગદીશ અરવિંદ દેખેંગે. યદિ દૂધ મૈં ન લૂ યા કભી ન ખોલૂ, કીંવાડ આવાજ ન મિલે તો ઘબડાના નહીં. મેરે વાસ્તે રોટીકે અતિરિક્ત કુછ ચાહિયે નહીં.

૧૬-૭-૬૦ શ્રી ગુરુદેવને લિખા- નહીં મૈં તેરા નહીં । આજસે તૂ મેરી ।

મનકી ગતિ હૈં અટપટી ઝટપટ લખે ન કોય ।
ખટપટ કર ગતિ બાંધ લે તો ચટપટ દરશન હોય ॥

૧૮-૭-૬૦, યહાંકી જલવાયુ અચ્છી હૈં. પહલે ૮ દિન મેરી દશા ખરાબ થી, અબ તો પાણીકી મહેરબાની હૈ. સૂર્યભી દર્શન દેતે હૈં. જંગલ હૈ, રોટી પચતી હૈ ઔર વજન બઢતા હૈ દિન પ્રતિદિન. મનકો ઐસી નિર્દ્વન્દ્વતા મિલી હૈ જૈસી મૈં દીર્ઘકાલસે ચાહતા થા ખૂબ શાંતિ મિલતી હૈ. મન પૂર્ણ પ્રસન્ન હૈ. પુષ્કરકી હવા સૂખી હૈ- બહુત અનુકૂલ હૈ.

કુમુદ, સાધન કરકે પ્રમાણિત કર દો ન કિ તુમ મેરી હો ખૂબ ભજન પર ચઢ જાઓ યહ સબમેં કુછ સાર નહીં. ઝૂઠ, ચોરી હિંસા સે બચનેકા ખૂબ પ્રયત્ન કરતે હુએ ભજન કરના. ડહાણૂમેં નિયમ નિયમસે કરના. અભિમાન ન રહે. ધ્યાન પર પરિશ્રમ કરના. આવશ્યકતા પડેગી તો પીછે મુદ્રા બતા દેંગે.

ભોજનકે બારેમેં આજ્ઞા (સિર્ફ મેરે લિયે)

ભોજનકા ઐસા રખો તો તુમકો સુવિધા ભી રહે ઔર પરિવારમેં વિરોધીભાવ ન ઉઠે. ઘરમેં સબ બનાવેં સો ખાના. સબ ખાના, તેરે લિયે મૈંને જો કહા હૈ કિ ભાઈ-બહનકે સાથમેં હોટલમેં ભી લેના. હોટલમેં કેવલ સાગ લેના, ફ્લ લેના, તો જયોતિ, બાબા, બેબી, આનંદ બહન આદિકા મન પ્રસન્ન રહેં ઔર ભોજન સાત્વિક રહે. યહી બરાબર હૈ. અપને સંયોગ પરિસ્થિતિકો સમઝકર, નિશ્ચય વ નિયમ કરના ચાહિયે. તેરે લિયે સ્વયં પાકીકા નિયમ (હાથસે બનાકર ખાના) કેવલ કષ્ઠ ઉઠા રહી હો- વ્યર્થ પરિશ્રમ હૈ. નિયમ તત્કાલ છોડ દો. કદાચ મેરે ઈતને સ્પષ્ટ શબ્દોમેં તુઝે દુઃખ હો જાય ઔર અનશન કરવાની કદાચ ઈચ્છા થાય તો અહિયા અનશન માટે સીજન સારો છે. ભૂખ પણ ઓછી લાગે છે, માટે વિચાર કરજો.

અરવિંદકો લિખકર કહા- સાત્વિકતાસે હી આત્મસુખકી ઉપલબ્ધિ હૈ. આત્મારિક્ત (ઈશ્વરકે અતિરિક્ત) સબ ઉપાસના ઔર દેવોપાસનાકા વિરોધ હૈ તબ ભોગોકી ઉપાસના ગ્રાહ્ય કૈસ હો ? સહી ઉપાસના હો તો અપની બોલચાલ આદિ સભી કુછ ક્રિયાપ્રવૃત્તિ સાત્વિક હોતી હૈ. યૂરપમેં છોકરીમિત્ર બનાના નહીં. લડકીયોંકો સિતાર સિખાના નહીં. યે દો પ્રતિજ્ઞા ભૂલના નહીં હો.

અતીતકા અર્થ સમજો પરે અર્થાત જો નહીં જાના જાતા વહ. પ્રકૃતિસે પર હૈ અક્ષર-જીવાત્મા જિસકો હમ ન જાન સકે વહ પર હૈં. અ+તીત. અ= નહીં. તીત્ત = જાનો. પ્રકૃતિ જડ હોનેસે જ્ઞાનશૂન્ય હૈ. જ્ઞાન વિના જાન સકે કૈસે ? ઈસલિયે અતીત કહા.

દ્વાવિમૌ પુરુષો લોકે ક્ષરશ્ચાક્ષર એવં ચ ।
ક્ષુરઃ સર્વાણિ ભૂતાનિ કૂટસ્થોડક્ષર ઉચ્યતે ॥ ગીતાજી ૧૫-૧૬ ॥
ઉત્તમઃ પુરુષસ્તવન્યઃ પરમાત્મેત્યુદાહરતઃ ।
યો લોકત્રયમાવિશ્ય બિભર્ત્યવ્યય ઈશ્વરઃ ॥ ૧૫-૧૭ ॥

ઈન તીન શ્લોકમેં પ્રકૃતિ, જીવ ઔર ઈશ્વર સ્વરુપકા વર્ણન હૈ. ઔર ઈશ્વરકી મહિમાકા. ઈસ સંસારમેં નાશવાન ઔર અવિનાશી દો પ્રકારકે પુરુષ હૈ. યહાં પર ભૂતોંકો પુરુષ કહા હૈ. ક્ષર(નાશવાન) સબ પંચભૂત શરીર તો નાશવાન હૈ. ઔર જીવાત્મા (કૂટસ્થ) અવિનાશી હૈ. ઔર ઈનસે ઉત્તમ પુરુષ તો દૂસરા હી હૈ, જો તીનોં લોકમેં પ્રવેશ કર સબકા પાલન, પોષણ, ધારણ કરતા હૈ. ઉસીકો ઈશ્વર, પરમાત્મા ઐસે નામોંસે બોધિત હૈં. કારણ કિ વહ ક્ષર પ્રકૃતિસે તો અતિત હૈ હી, ઔર જીવાત્માસે ઉત્તમ. ઈસી કારણ લોકમેં તથા વેદોમેં મુઝે પુરુષોત્તમ કહતે હૈ- પ્રસિધ્ધ હૂં લોક = સંસાર. શરીર- વ્યષ્ટિ સંસાર. સમષ્ટિ નાનાત્મક- પ્રવાહ રુપસે ચલતા હૈ. જૈસે જયરામભાઈ- વ્યષ્ટિ સંસાર. દશા એક સી નહીં. ઈસ કારણ ઈસકો ન જાનનેવાલા કહા. જો દેખો ઉસકો કલ નહીં દેખ સકતે. ક્યોંકિ ક્ષણ પરિવર્તન હૈ. ઈસકા કોઈ ખાસ સ્વરુપ નહીં.

તત્ પદં તત્ પરિમાગિતવ્યં....ન રુપમસ્યેહ- ફ્રિ ઉપાય બતાયા. તત્ તીસરેકા વાચક હૈ. મૈં, તૂં, વહ- અશ્વસ્થમૂલં તીસરેમેં હૈ.

નિયમમેં સ્વાધ્યાય નિત્ય કરના. સ્વાધ્યાય વિચારપૂર્વક કિયા જાવે તો બડા આનંદ

આવેગા.

પંચ મહાભૂત- આકાશ, વાયુ, તેજ, જલ, પૃથ્વી. પંચપ્રાણ- પ્રાણ, અપાન, વ્યાન, સમાન, ઉદાન. પંચ તન્માત્રા- શબ્દ, સ્પર્શ, રુપ, રસ, ગંધ. મન, બુધ્ધિ = સંકલ્પ = મન, નિશ્ચય = બુધ્ધિ ઈન સબકા અધિષ્ઠાન ચેતન્ય હે.

અનન્ત કાલકા અભ્યાસ હે ન મન ! આ ભૂલ ભરેલો છે કે કઈ હતો જ નહીં. (યહ ભૂલભરા હૈ કિ કુછ થા હી નહીં.) જયારે જગતનો (જબ જગતકા) અભાવ એસા માલૂમ હોતા હૈ તબ યહ જગત પરિમાણૂકે રુપમેં રહતા હૈ. બ્રહ્મમેં (એકાંશે સ્થિતો જગત) ગીતાજી.

૨૪-૭-૬૦, પ્રશ્નઃ- પ્રાણ તત્વ ક્યા હૈ ? મૃત્યુ યાની ક્યા ? ઉત્તર :- શ્રીરામચંદ્રાય નમઃ વાયૂકે વિભાગ દસ હૈ પ્રાણ, વ્યાન, ઉદાન સમાન અપાન, કૂર્મ, નાગ, કિરકિલ દેવદત્ત વ ધનંજય. ઈનમેં પ્રથમકા પાંચ વાયૂ- શરીરમેં હંમેશા રહતી હૈ. ઔર શેષ પાંચ સમય સમય પર વાયુ વિકૃતિ પર ઉત્પન્ન હોતા હૈં.

જો પ્રાણાદિ પાંચ વાયુમેંસે પ્રાણ સર્વ શ્રેષ્ઠ હૈ. ઔર હૃદય દેશમેં રહતા હૈ ઈસકા જીવાત્માસે ઘનિષ્ટા હોનેસે પ્રાણ કા ભી જિવાત્મા કે સ્થાનમેં ઉપયોગ કરતે હૈ યોં તો પ્રાણ જડ હૈ.

પ્રાણ નિકલ ગયે, પ્રાણ ચલે ગયે. અરે મેરે પ્રાણો પર આ ગયે મેરે પ્રાણ નિકલતે હૈ ઈત્યાદિ વ્યવહારમેં યહ સબ આત્મ સંબન્ધ પ્રાણ ઉપયોગ હૈ. જિસ સમય જીવાત્માકા શરીરસે વિયોગ હોતા હૈ ઉસ સમય જીવાત્માકે સાથ કેવલ પ્રાણ હો જાતે હો એસા નહીં હૈ. મન બુધ્ધિ પ્રાણાર્દિ સહિત ૧૭ સતર તત્વ (જિસે સુક્ષ્મશરીર કહતે હૈ) સાથ જાતે હે, ઔર યહ જન્મ કે હેતુ હે ઈસકો વાસનામય શરીર કહતે હૈ.

જીવ કો કર્મ કે અનુસાર ગતિ (જન્મ) હોતા. વહાંભી યહાં ૧૭ તત્વ હેતુ હૈ. મન બુધ્ધિ ભવગત કો દેનેસે કર્મ દ્વંધતે નહી તો સુક્ષ્મ શરીર બનતા નહીં, તબ જન્મ અજન્મ આત્મા કા હોતા નહીં યહાં પર આત્મા કો શાન્તી મિલતી હૈ યહી મોક્ષ વૈકુંઠ સાકેતા હૈ. જબ તક કર્તા કા અહં હૈ તબ તક સંસાર હૈ કર્તા પણેકા અહં ગયા તો સંસાર ખતમ.

૨૫-૭-૬૦, પ્રશ્ન :- જીવ યાની ક્યા ? ક્યા સમઝના ? શ્રી ગુરુદેવ :- જીવ યાની માયાવિશિષ્ટ ચૈતન્ય.

પ્રશ્ન :- શ્રીરામકૃષ્ણ પરમહંસકો તોતાપૂરીને સગુણકે બાદ નિર્ગુણકા અનુભવ કરાયા થા. કૃપા કરકે- નિર્ગુણ ધ્યાનકી વિશેષત સમજાઈએ.

શ્રી ગુરુદેવ :- કાલીમાતા શ્રીરામકૃષ્ણકી ઉપાસ્યદેવી થી. માઁને કૃપા કરકે અપને નિર્ગુણ તત્ત્વકા દર્શન ઉન્હેં કરવાયા. માઁ સગુણ હૈ ઔર નિર્ગુણ ભી. શ્રીરામકૃષ્ણકો માઁ કે નિર્ગુણ તત્ત્વકા અનુભવ હુઆ- માઁ કી હી કૃપાસે

સગુણ સે હી નિર્ગુણમેં સ્થિતિ હોતી હૈ. પરમહંસજી કો જાનના થા કિ નિર્ગુણ તત્વ માઁકે સિવા ઔર કોઈ હૈ ક્યા ? બસ અભ્યાસ કર ડાલા. ઈસકા માન મિલા તોતાપુરીકો, ક્યોંકિ પરમહંસજી સબકા માન રખતે થે. ઔર ક્યા ? માઁ હી સગુણ હૈ ઔર માઁ હી નિર્ગુણ

હે. ઐસી નિષ્ઠાને ઉન્હેં પૂર્ણતાકા આનંદ દિયા. તોતાપુરી જ્ઞાનાભિમાની થે ઔર પરમહંસજીકી દશા તત્વબોધકી થી. ઉન્હોંને તોતાપૂરીકો માયાકા અનુભવ કરવાયા. જ્ઞાનાભિમાનકા પરિણામ તો એસા હી હોના ચાહિયે. માઁ કે પૂર્ણતાકા આનંદ લેના.

પ્રશ્ન :- જ્ઞાનીકે લિયે જગત રહતા હે ?

શ્રી ગુરુદેવ :- જ્ઞાની જગતકો માનતે નહીં હે. ઈસકા અર્થ યહ કદાપિ નહીં હો સકતા કિ જગતકે પરમાણુ રહતે હી નહીં. પર જ્ઞાનીકી દ્રષ્ટિમેં ઉસકા અભાવ હો જાતા હે. જૈસે કિ ઘુવડકી દ્રષ્ટિ મૈં દિન હે હી નહીં. ક્યોંકિ ઘુવડકો દિનમેં કુછ ભી દિખતા નહીં હે.

જ્ઞાનીકી તરહ હમ લોગ નહીં કહ સકતે હૈં કિ જગત નહીં હે. જિસ પ્રકાર ઘુવડકી દ્રષ્ટિમેં દિન નહીં હે, ઉસી પ્રકાર દ્રષ્ટિકે બદલ જાને પર જ્ઞાનીકે લિયે સૃષ્ટિકે- જગતકે રહતે હુએ ભી વહ ઉસે બાધક નહીં હોતા. અનુમાન, પ્રત્યક્ષ અનુભવ ઔર શબ્દ પ્રમાણસે યહ સિધ્ધ હોતા હે કિ જીવ, જગત ઔર ઈશ્વર- તીનોં અનાદી હે. જબ અનાદી હે તો ફિર યહ પ્રશ્ન નહીં ઉઠતા.

પ્રશ્ન :- પ્રેમ યાની ક્યા સમઝના ?

શ્રી ગુરુદેવ :- પ્રેમ પ્રેમાસ્પદમેં હે, પ્રેમીમેં નહીં. બસ, ઈસકા ધ્યાન રહે તો પ્રભુ એક ક્ષણ તુમકો ના છોડે. માનવ હૈ ક્યા ?

પ્રેમમેં જરા ભી ઈચ્છાકા ઉદય નહીં તો પ્રેમ યદિ ગુણ, શીલ, સામર્થ્યસે પ્રેમ હે. તો સ્વાર્થ હવાકા ફૂગા. સ્વાર્થ તો સ્વત: સિધ્ધ હે.

પણ (લેકિન) એક બાત હે- માઁ રોને વગૈર ધવડાવે નહીં બાલકકો (= રોયે બિના તો માઁ ભી બચ્ચેકો દૂધ નહીં પિલાતી હૈં) અપની અસમર્થતાકા ધ્યાન કરકે રોના. સમર્થકા સ્મરણ હી હોના અપની અસમર્થતાકા ભાન હોના (હે). સમર્થકા ભાન- વહાં નિષ્ઠા પક્કી. જહાં 'સાધારણ' કી બુધ્ધિ વહાં નિષ્ઠાભ્રષ્ટ. પ્રભુ ઔર ગુરુદેવમેં અન્તર નહીં. પર ગુરુધ્યાન બહુત કઠિન હે, ઈસલિયે પ્રભુકા હી ધ્યાન કરો. ચલને લગા અબ છોડના નહીં મન થોડે દિનમેં લગને લગેગા (ધ્યાન બાબત)

સંવત ૨૦૬૦ મેં અત્યન્ત પરિર્વતન હોગા. નૂતન યુગ હોગા. ૨૦૯૦ મેં જો પરિવર્તન હોગા વહ જગદીશ, અરવિંદ દેખેંગે.

પ્રશ્ન :- મોક્ષકા સ્વરુપ ક્યા હે ?

શ્રી ગુરુદેવ :- મોક્ષ એટલે (= યાની) બ્રહ્મપદ. દેખો. અનાજ ખાને પર અનાજ ઓછા થતા નથી, પૃથ્વી આપે છે(ખાને પર અનાજ ઘટતા નહીં, પૃથ્વી દેતી હે) ઈસી પ્રકાર જીવકા મોક્ષ હોતે જીવોંકી કમી નહીં, બ્રહ્મમેંસે નિકલતે હી રહતે હૈં. જીવ નયા નહીં હે. બ્રહ્મમેંસે- સૂક્ષ્મસે સ્થૂલ, સ્થૂલમેંસે સૂક્ષ્મ શરીર લેતે હી રહતે હૈં. (ઔર) ભટકતા નહીં હે. જીવકી ઉત્તમ દશા આનંદકી હોતી હે- યાની નિજ સ્વરુપકો પ્રાપ્ત હોતા હે.

૨૮-૭-૬૦, શ્રી ગુરુદેવને છબીલભાઈકો પત્ર લિખવાયા- પ્રિય છબીલ, સાદર

આશીર્વાદ. તુમ્હારા પત્ર મિલા. તુમને લિખા વહ સત્ય હોગા. સાધનકે વિષયમેં તો મૈં ખૂબ લિખ ચૂકા હૂં. ઉસીમેં મહનત કરો. સર્વ સમર્પણકા ભાવ હી ઉત્તમ સાધન હૈ, જો અહંકા નાશ કરનેમેં અતિ સહાયક હી નહીં અપિતુ ભગવાનકે હૃદયકો દ્રવિત કરનેમેં ભી સમર્થ હૈ. નિયમ બરાબર કરના. ચિંતા કરના નહીં. ઉત્સાહ રખના. સર્પકાલ કોઈ વસ્તુ નહીં, યદિ સર્વકાલ હરિસ્મરણ રહે તો. પ્રિય છબીલ, તુમ ડોક્ટર હો. મુઝે બડી પ્રસન્નતા હૈ. દયા ડોક્ટરકા ભૂષણ હૈ. બસ ઈતના હી, સમય રહતે ઉત્સાહપૂર્વક ભજન કરો ઔર ખૂબ પ્રસન્ન રહો. નિર્દ્વન્દ્વ રહના. મૈં ૨૦ કો આ રહા હૂં.

સાધુતા દંડ નહીં દે સકતી

માવિન્કેરે, ૧૦-૮-૬૦, શ્રી ગુરુદેવને લિખા :- મહાન પુરુષ સર્વત્ર અભેદાનુભવ કરતા હૈ. ઉસકે લિયે જગતમેં ભેદભાવ કરને જૈસા કોઈ પદાર્થ હૈ હી નહીં. વહ સર્વત્ર અપનેકો દેખતા હૈ ઔર સબ કુછ અપનેમેં હી દેખતા હૈ. સંતપુરુષોકા હૃદય પ્રેમમય હોતા હૈ, ઔર પ્રેમ ઈશ્વરકા અમૃત સ્વરુપ હૈ. અગ્નિકા સ્વાભાવિક ગુણ હૈ- જલાના. અચ્છી-બૂરી વસ્તુકા વિચાર કિયે બિના હી ઉસમેં જો ગિરતા હૈ, ઉસે અગ્નિ જલા હી દેતી હૈય. યહ નિયમ હૈ ઈસી પ્રકાર સાધુ પુરુષ ભી અપના જ્ઞાન-અનુભવ ઔર આધ્યાત્મિક શક્તિ સબકો દેતે હૈ. જ્ઞાનપ્રકાશ ફૈલાના સાધુપુરુષોંકા સ્વાભાવિક ગુણ હૈ, પરંતુ ઉસ જ્ઞાનકા સફલ હોના ન હોના પાત્રોંકે અધિકાર પર નિર્ભર કરતા હૈ.

જ્ઞાનકી પરિપક્વતાકે લિયે પાત્રતા મુખ્ય વસ્તુ હૈ. પ્રાકૃતિક નિયમોંમે હમ દેખતે હૈં કિ પાત્રતાકા કોઇ વિચાર નહીં હૈ. જૈસે કિ સૂર્ય સર્વત્ર નિયમપૂર્વક પ્રકાશિત હોતા હૈ. વહ યહ નહીં સોચતા કિ યહ મનુષ્ય અપાત્ર હૈ ઈસલિયે ઉસે પ્રકાશ નહીં દેના ચાહિયે. યદ્યપિ લોગ સૂર્યકે પ્રકાશકો ઈચ્છાનુસાર સદુપયોગ દુરુપયોગ કરતે હૈં. પરંતુ સૂર્ય તો સમાન ભાવસે સર્વત્ર પ્રકાશિત હોતા હી હૈ. સૂર્ય પરોપકારાર્થ હી પ્રકાશિત હોતા હૈ. ઉસકે પ્રકાશકા સદુપયોગ કરના હમારા કર્તવ્ય હૈ, પરન્તુ હમ લોગ અપની પાત્રતા અથવા અપાત્રતાકે અનુસાર હી ઉસકા ઉપયોગ કરતે હૈં. જલાશય, વૃક્ષ, વાયુ આદિ સભી ઈસી નિયમકે અનુસાર વર્તતે હૈં. પૃથ્વી ભી અચ્છે-બૂરે સભી મનુષ્યોંકા સમાનતાસે સ્થાન દેતી હૈ. જો અપાત્ર હોતે હૈ વે વસ્તુકા સદુપયોગ નહીં કર સકનેકે કારણ અધોગતિકી ઓર જાતે હૈ ઔર પરિણામમેં દુઃખમય જીવન બિતાતે હૈ. અપાત્રોંકો દંડ દેના સાધુપુરુષોંકા હેતૂ નહીં હોતા. ક્યોંકિ ઉનકે દૈવી સંપત્તિમે સમતા, અનાસક્તિ, ત્યાગ, નિર્લેપતા, નિષ્કામ કર્મ આદિ સદગુણ હોતે હૈ. વે લોગ યદિ દંડ દેનેકા યત્ન કરે તો ઉનકી સાધુતા નષ્ટ હો જાતી હૈ. સાધુતા દંડ નહીં દે સકતી. વહ તો સર્વત્ર અભેદાનુભવ કરતી હૈ.

યદિ સાધુ દંડ દેનેકા પ્રયત્ન કરતે હૈં તો પરિણામમેં પહલે ઉન્હીંકી અધોગતિ હોતી હૈ. દૈવીગુણ અદ્રશ્ય હો જાતે હૈં. ઔર ક્રોધ, અવિચાર, અશાંતિ આદિ આસુરી અધર્મતાયે આ જાતી હૈ. ફલ સ્વરુપમેં વે અધોગતિમેં ચલે જાતે હૈં.

પ્રકૃતિ સબકો કર્માનુસાર સ્વયં હી દંડ દેતી હૈ. પતંગ મોહાસક્ત હોકર દીપકકી જ્યોતિમેં

ગિરતા હૈ તો વહ જલકર નાશ હો જાતા હૈ. જયોતિકા સ્વાભાવિક ગુણ હૈ. જલાનેકા ઈસ પ્રકાર પતંગકો સ્વાભાવિક હી સ્વકર્માનુસાર ફલ મિલ જાતા હૈ. ઉસી પ્રકાર જગતકે સમસ્ત પ્રાણી અપને અપને કર્મોંકિ અનુસાર ફલ ભોગતે હૈ.

સત્યમેં દિવ્ય સૌંદર્ય હોતા હૈ

સચ્ચી કલા આત્માકી અભિવ્યક્તિ હોતી હૈ. બાહરી રુપ-રંગ તો કેવલ આંતરિક સત્યકે કારણ મહત્વપૂર્ણ હૈ. મૈં તો સત્યમેં યા સત્ય દ્વારા સૌંદર્ય પ્રાપ્ત કરનેકા હામી હૂં. સત્યમેં દિવ્ય સૌંદર્ય હોતા હૈ. જબ સત્યમેં સૌંદર્ય પહચાનોગા તબ સચ્ચી કલાકા સૃજન હોગા. એક સચ્ચે કલાકારકે લિયે વહી ચેહરા સુંદર હૈ- જિસ પર સત્યકા તેજ હો. સચ્ચા સૌંદર્ય તો આત્માકી પવિત્રતતામેં હૈ.

જીવન સમસ્ત કલાઓંસે શ્રેષ્ઠ હૈ. મૈં તો સમઝતા હૂં કિ જો અચ્છી તરહ જીના જાનતા હૈ વહી સચ્ચા કલાકાર હૈ. ઉત્તમ જીવનકી ભૂમિકાકે બિના કલા કિસ પ્રકાર ચિત્રિત કી જા સકતી હૈ ? કલાકે કલાકા મૂલ્ય હૈ કિ વહ જીવનકો ઉન્નત બનાવે. જીવન હી ઉત્કૃષ્ટ કલા હૈ. કલા તો જીવનકી દાસી હૈ ઔર ઉસકા કામ યહી હૈ કિ જીવન કી સેવા કરે. કલા વિશ્વકે પ્રતિ જાગ્રત હોની ચાહિયે. જન્મ તો ફિર મિલ જાવેગા- ભજન મિલના કઠીન હૈ.

આજ માવિન્કેરેસે શ્રી ગુરુદેવ જયરામભાઈ, પુષ્પાબહન ઔર અન્ય ભાઇ-બહનોંકે સાથ શ્રી રામેશ્વર યાત્રાકો પધારેં. ઠાકોરમામાકે સાથ મૈં બમ્બઇ પહુંચી. ૧૯-૮-૬૦ કો શ્રી ગુરુદેવ યાત્રાસે બોમ્બે પધારે-પ્લેનસે. આપશ્રી રામમહલમેં બિરાજેં.

૨૧-૮-૬૦, શ્રી ગુરુદેવ આજ ફ્રંટિયર એક્સપ્રેસમેં ઈન્દોર કે લિયે પધારે.

ઈન્દૌર, ૨૪-૮-૬૦, આજ શ્રી ગુરુદેવ સુબહ છ: બજે જમનાદાસભાઈકી ટાઈલ્સ ફેક્ટરીમેં દો માસકે એકાન્ત મૌનમેં બિરાજેં. જરુરી બાતેં શ્રી ગુરુદેવ લિખકર બતાતે રહતે થે. ૧૯-૧૦-૬૦ કો એકાન્તકી પૂર્ણાહૂતિ હુઇ.

માનવ તનકો સ્વસ્થ રખનેકે પાઁચ નિયમોંકા પાલન કરનેસે રોગ યા દુ:ખ-પીડા નહીં હોતે હૈ. રોગમુક્તિકે લિયે ડોક્ટરકે પાસ જાતે હૈ તબ પાઁચ બાતોંકા પાલન અનિવાર્ય હૈ. ઉસી તરહ ભવરોગ-મુક્તિકે લિયે સદા ગુરુકે શરણ હોતે હો તબ પાંચ બાતોંકા પાલન અનિવાર્ય હૈ. **(ક) બિના તર્કકે દ્રઢ વિશ્વાસ :**- યદિ ડોક્ટર પર વિશ્વાસ નહીં હોગા તો દવા ફાયદા નહીં કરેગી. **(ખ) સમયાનુકૂલ ઔષધિ-સેવન :**- જો સમય ભજન, નિયમ આદિ કા બતલાયા જાતા હૈ ઉસકે અનુકૂલ ઠીક સમય પર કરના. **(ગ) ઔષધિકી માત્રા :**- જિતના, જૈસા ઔર જો સાધન બતલાયા ગયા હૈ ઠીક ઉસી તરહ કરના. **(ઘ) પથ્ય :**- જો પથ્ય બતલાયા જાવે ઉસકા પાલન કરના. **(ઙ) અપથ્ય-ત્યાગ :**- જો-જો નહીં કરનેકા કહા જાવેં વહ બિલકુલ નહીં કરના ચાહિયે.

મૈં દાવેકે સાથ કહતા હૂં

જબ મનુષ્ય પર સંકટ આતા હૈ તબ ઉસકી બુદ્ધિ ભ્રમિત હો જાતી હૈ. વહ સત્યકો

અસત્ય સમઝતા હૈ. જબ કોઈ સત્ય બાત અસત્ય સમઝમેં આવેં તબ સમજો કી બુધ્દ્ધિ ભ્રમિત હો ગઈ હૈ- ઔર સાવધાન હો જાઓ. સદ્‌ગુરુમેં વિશ્વાસ રખકર ઉનકી આજ્ઞાકા પાલન કરના. આજ્ઞાપાલનસે હી કલ્યાણ હોગા. પક્કા નિશ્ચય કરો કિ મૈં તુમ્હારા હિતૈષી હૂં ઔર તુમ્હારા કલ્યાણ ચાહતા હૂં. તુમ્હેં સુખ શાંતિ પ્રાપ્ત હો યહી ચાહતા હૂં.

શંકા કુશંકા, તર્ક-કુતર્ક આદિસે તુમ્હારી નિષ્ઠા વિચલિત હો રહી હૈ. તર્કસે ઉલટે માર્ગ પર ચલને લગ જાઓગે. તર્ક સહી રાસ્તેસે હટાકર ગલત માર્ગ પર લે જાતા હૈ. તર્ક ઉતની હી કરના ઠીક હૈ, જબ તક સહી સહી રાસ્તા મિલ જાયેં. ઈસકે લિયે ભી તર્ક કરો, પરન્તુ કુતર્કકા ત્યાગ કર દો. ગલત પથ પર લે જાનેવાલી બેહુદી ઔર અહિતકર તર્ક મત કરો. ઈસલિયે કહતા હૂં કિ સાવધાન હો જાઓ ઔર અપને મનકો સમ્હાલ કર કહતા હૂં વૈસા કરનેમેં લગા દો. ઔર કુછ મત સુનો, ઔર કુછ ભી મત સોચો. મૈં કહૂં વૈસા કરો- બસ !! તો એક દિન તુમ્હેં સંતોષ પ્રાપ્ત હોગા, મૈં દાવેકે સાથ કહતા હૂં.

આજ જિસને મેરે સાથ ખૂબ વાદવિવાદ ઔર ચર્ચા કી હૈ ઉસીસે મૈં કહતા હૂં. મૌનકે કારણ લિખના પડતા હૈ. લિખનેમેં થકાન મહસૂસ હોતી હૈ. મૈં એક-દો અક્ષર લિખતા હૂં તભી કુમુદ અનુમાનસે ઉસે પૂરા કર લેતી હૈ ઔર કહ દેતી હૈ. તો મુઝે કમ લિખના પડતા હૈ ઈસલિયે કુમુદકો પઢકર સુનાનેકો કહતા હૂં, બસ !! યહી એક માત્ર કારણ હૈ. ઔર કુછ ભી નહીં હૈ. મેરે લિયે સબ એકસે હોં ઔર સબ એકસે પ્રિય હો. સબ મેરે હી હો ઔર મૈં સભીકા હૂં.

જયોતિષ-સંહિતાસે ભૂત-ભવિષ્ય વર્તમાન બતલાતે હૈં. ઉસમેં સબ સત્ય નહીં હોતા હૈ. ઉસમેં પૈસે બરબાદ કરના બુધ્દ્ધિમાની નહીં અપના પ્રારબ્ધ ખુદ મનુષ્ય હી બનાતે હૈ. વર્તમાન હોતા હૈ ઉસીકે અનુરુપ અપના ભાવી બનતા હૈ. પૂવકર્મોંકા પરિણામ હી વર્તમાન હૈ. ઈસ પરસે અપના જયોતિષ અપને સ્વયમ જાન સકતે હૈ.

નિષ્ઠામેં કલંક

શાસ્ત્રોમેં અનેક સાધન પ્રભુ પ્રાપ્તિકે લિયે વિદ્યમાન હૈ, પર કલિનિસ્તાર હિત ઉપદેશ નહીંકિ સમાન હૈ એસા માનના મેરી ભૂલ હો સકતી હૈ, પર યહ નિશ્ચય હૈ કિ કાલિકાલ ગ્રસિત મનકો રામનામ પ્રબલ પ્રધાન ધનકે અતિરિક્ત હૈ નહીં.

ભગવદ પ્રાપ્તિકી ભી ઈચ્છા રખના નિષ્ઠામેં કલંક હૈ. તબ ફિર વ્યવહારિક સફલતા યા લૌકિક પદાર્થકી યાચનાકી બાત તો હો હી કૈસે સકતી હૈ ? લૌકિક ઈચ્છાઓંકી પૂર્તિકી પ્રાર્થના કા સ્થાન કૈસે હો સકતા હૈ ?

એક સમય પુંડરિક માતાકી સેવા કર રહા થા, ઉસી સમય પર ભગવાન ઉસે દર્શન દેનેકો પ્રગટ હુએ ઔર ઉસે બુલાયા. પરન્તુ પુંડરિકને કહા- "માતાજીકી સેવા છોડકર મૈં ઉઠ નહીં સકતા હૂં. આપ દર્શન દેનેકો પધારે હૈં તો ખડે રહીયે. મૈં અપની સેવા કાર્યસે નિવૃત હોને પર હી આપકા દર્શન કરુંગા."

ભગવાનકો ભી ખડા રહના પડા. તબ પુંડરિકને ઈંટ ભગવાનકી ઓર રખકર કહા- ઈસ પર બિરાજિયે, મૈં આઉં તબ તક. ભગવાન ઈંટ પર બિરાજમાન હુયે. ઔર ભગવાનકા એક નામ વિઠ્ઠલનાથજી હુઆ. મરાઠી ભાષામેં ઈંટકો વિટ કહતે હૈ. તાત્પર્ય કિ ભજન તભી હોતા હૈ જબ કિ લૌકિક પારલૌકિક સમસ્ત ઈચ્છાઓંકાહ અભાવ હો જાય.

સત્ય પ્રેમ કુછ ચાહતા નહીં. જો ચાહતા હૈ વહ પ્રેમ નહીં, સ્વાર્થ હૈ. ચાહે વહ વ્યવહારિક ચાહ હો યા પારમાર્થિક. પ્રેમ માને બલિદાન, પ્રેમ માને સમ્યક શરણાગતિ.

પ્રેમ પ્રેમીમેં હોતા હૈ એસા નહીં, પ્રેમ પ્રેમાસ્પદમેં ઉદય હોતા હૈ. પહલે દીપક જલતા હૈ તો પતંગ જલતા હૈ ન ? તબ અપની ઈચ્છા બનાયે રખના પ્રેમીકા અનાધિકાર વ અપાત્રતતા હૈ. પ્રેમીમેં પ્રેમ હોતા હી નહીં હૈ. પ્રેમ તો પ્રેમાસ્પદસે હી ઉદય હોતા હૈ. ચિત્તમેં એક વિલક્ષણ શક્તિ હૈ ઉસીકા નામ પ્રેમ હૈ. પ્રેમકા સ્વરુપ હૈ- ગુણાકર્ષણ. જિસ વસ્તુમેં પ્રત્યક્ષમેં કુછ ભી આકર્ષણ નહીં હૈ ઉસ વસ્તુમેં ભી પ્રેમ હો સકતા હૈ. ગુણ પ્રેમાસાદમેં વિદ્યમાન હૈ તો ઉસસે ક્યા યાચના કરેં ?

૧૨-૯-૬૦, કમુ, સમય વ્યર્થ ન જાને દેના હો ? એકદમ ખૂબ ભજન કરો. ખૂબ ધ્યાન, જાપ પીછે ક્રિયા. કમુ, આ તેરા પ્રેમ, સહનશીલતા, ઔર ત્યાગ ભગવાન સફલ બનાવેં યહી સતત આસીસ, કમુ.

૫-૧૦-૬૦, તૂં જૈસા વાતાવરણ હોતા હૈ વૈસા વર્તન કરતી હૈ. યહ શુધ્ધ હૃદય વ શુધ્ધ બુધ્ધિકી ઉંચી દેન હૈ.

(વિજયા દશમી-૧૯૬૦), આજ વિજયા દશમી હૈ. કમુ ! શ્રી રાઘવને મહાઘોર તામસકા નાશ કિયા થા. આજ હમ દોષોંકે નાશકા પ્રયત્ન કરનેકો પ્રતિજ્ઞા લેવે તો ?

૧૪-૧૦-૬૦, મેરા કહના માનો તો તુમ સબ છોડકર ગ્રન્થ અવલોકનમેં લગ જાઓ. જબ તક મૈં ન બુલાઉં. ધ્યાન કરો. પ્રાણાયામ કરો.

૧૫-૧૦-૬૦, પ્રિય કુમુદિની ખૂબ પ્રેમસે આશીર્વાદ તેરી તૈયારી કૈસી હૈ કમુ ? તુમ એકદમ જીવન પલટ દો. ખૂબ ભગવન્નામકા જાપ હૃદયમેં પ્રેમ રખકર કરનેકે અનુષ્ઠાન પ્રારંભ કર દો. ધ્યાન પ્રાણાયામ યુક્ત. એક સ્થાન પર રહકર બરાબર સાધન કરો. તુમ નિરાશાકા શિકાર ન બનો. સાહસસે કામ લો. અનુભૂતિ અવશ્ય હોગી. હૃદયકી શુધ્ધિકી હી પરમ આવશ્યકતા હૈ. સાધન સિધ્ધિમેં. અપને સિધ્ધાંતમેં ધ્યાન હી મુખ્ય સાધન હૈ. ધ્યાનકો પરિપક્વ અવસ્થા હી સમાધી હૈ.

નામ જાપકે સાથ ધ્યાન પરમ આવશ્યક હૈ. ઈસીકો અર્થાનુસંધાન માના હૈ. ઔર વિચારપૂર્વક જીવન વ્યવસ્થા વ વ્યવહાર. જહાં મનમેં અશુધ્ધિ પ્રતીત હો ફૌરન ઉસે ત્યાગનેકા દૃઢ સંકલ્પ કરો. જહાં મનમેં અશુધ્ધિ આનેકી સંભાવના હો ઉસ સંગ, સ્થાન, સમયકા ત્યાગ કર દો.

નિષ્ઠા પક્કી રખો ઔર પ્રાણીમાત્રસે સદ્વ્યવહાર પ્રેમયુક્ત કરો. વ્યર્થ સમય ન જાને દો. બહુત સમય વ્યર્થ ગયા. દેખો ! મનુષ્યકા પરમ લક્ષ્ય ભોગ, વિષય, ભૌતિક આનંદ નહીં ઈસ પર પૂરા ધ્યાન રખકર જીવનકા મૂલ્ય સમજો. પૂર્વ સંસ્કારોંસે પ્રાપ્ત ઔર ઈસ જન્મકે ઉચ્ચ ખાનદાનકે ઉચ્ચ સાત્વિક સંસ્કારોંસે પ્રાપ્ત તેરે પાસ દૈવી સંપત્તિકી મહાન અનમોલ નિધિ પર્યાપ્ત માત્રામેં હૈં હી કમુ. ઉદારતા, સહનશીલતા, ત્યાગકી કોઇ જોડ નહીં હૈં. મૈંરે પાસમેં...મૈંને ખૂબ પરખ લિયા હૈ સબકો.

મૈં તુમ્હારા હૂં, રહૂંગા તુમ ઈસ પર વિશ્વાસ રખો, કુમુદિની ઔર સદૈવ પ્રફુલ્લિત દૈવી આનંદમેં નિમગ્ન રહો યહી હાર્દિક આશિર્વાદ- સતત આસીસ. બસ- પ્રિય કુમુદ....અબ પુષ્કરમેં...

ચિઠ્ઠિયાઁ

૧૯-૧૦-૬૦, દો માસકે એકાન્તકે નિયમકી પૂર્ણાહૂતિ. આજ પ્રાત:કાલ શ્રી ગુરુદેવકે પરમ મંગલમય દર્શન લાભ પ્રાપ્ત હુઆ. સબને સદગુરુ ભગવાનકી જયકા ઉલ્લાસપૂર્ણ જયઘોષ કિયા.

શ્રી ગુરુદેવને સબકે ઉપર અતિ પ્રેમપૂર્ણ દૃષ્ટિ ડાલી. કિતની કરુણાપૂર્ણ મુદ્રા ! કિતની દિવ્ય આભા મુખકમલકી !!

શ્રી ગુરુદેવને હમમેંસે કોઇ-કોઇ કો પત્ર, ચિઠ્ઠી યા લિફાફે દિયે. મુઝે ભી એક લિફાફા દિયા- ઈનમેંસે શ્રી ગુરુદેવકી લિખી હુઇ ચિઠ્ઠિયાઁ મિલી. ઈનમેંસે કુછ ઐસી હૈ-

(૧) દ્વેષસે તેરા સતત રક્ષણ હો. (૨) તૂં પ્રાર્થના કરના કિ વિનય નમ્રતા મેરા પ્રધાન ભૂષણ... (૩) નિર્વિકારાય નિત્યાય નિરવદ્યાય તેસજે.... (૪) તેરા પલડા સદા ભારી હૈ- મનમેં પ્રેમ અરુ ઉપર રોષ. (૫) બર્મા યા અફ્રિકા જાનેકા વિચાર હૈ- કાયાકલ્પ કરનેકા રામગંગા નદીકે તટ પર કાયાકલ્પકે લિયે ઉપયુક્ત સ્થાન હૈ. (૬) રંગ રસાયનકે વિષયકી પુસ્તક મેરે પાસ હૈ. કાશ્મીર પહાડી ભાષામેં, મૈં પહાડી ખૂબ જાનતા હૂં.

દિવાલી

ઈન્દૌર, ૨૦-૧૦-૬૦, શ્રી ગુરુદેવને મુઝે ચીઠ્ઠિ દી કિ- આજ દિપાવલી હૈ. સદા પ્રસન્ન રહો યહી આશીર્વાદ. આજ અનેક દીપ અપની ઉત્સાહમયી જ્યોતિયોંસે ભવનોંકો પ્રકાશ દે રહે હૈં, પર યહ આલોક ક્ષણિક હૈ ઔર ફિર અંધકાર, ક્યોં સચ હૈ ન ?

શ્રી સદગુરુદેવ પરમાત્માને નમ:

નાથ ! તૂં સર્વસ્વ મેરા ।
ભરા અન્તરમેં સદા હૈ એક બસ આનંદ તેરા ॥
હો ગયા સબકુછ સમર્પણ બિના હી આયાસકે અબ ।
રહ ગયા કુછ ભી ન છૂટા ત્યાગકા અભિમાન ભી સબ ॥

પૂર્ણ નિર્ભરતા હુઈ હૈ મિલા સંરક્ષણ અનોખા ।
હૃદયકા સૂખા હલાહલ, સુધા સરવર ભરા ચૌખા ॥
હટ ગયા અવિરોધ સારે, મિટ ગઈ બાધા સકલ હૈ ।
હો ગયા નિજધર હૃદય તવ, આ બસા તૂં સદલબલ હૈ ॥

એક બહનકો પત્ર મૈંસે લિખવાયા-અપને હસ્તાક્ષરકી નકલ(કોપી) લિખાઈ-

સુખ દુ:ખકી ધૂપ છાંહસે ભરે હુએ સંસારમેં અસંખ્ય દીપોંકે પ્રકાશમેં હંસતી હુઈ દીપાવલીકી રાત્રીકો ભી કોઈ પ્રકાશ સમૂહ ભયાનક બના સકતા હૈ ઐસી અનુભૂતિ હૈ.

ફિર દૂસરી ચિઠ્ઠી મુઝે દો- પ્રશ્ન : જન્મ ખોયા.

ઉત્તર :- તુમ્હારા જન્મ તો ખોયા નહીં. જિનકો ભગવાનકા ખ્યાલ હૈ ઉસકા જન્મ ખોટા નહીં.

ફિર એક પત્ર લિખા. પ્રાત: ૬ શ્રીરામચન્દ્રાય નમ: શ્રી પતિતપાવન ચરણકમલેભ્યો નમ: પ્રિય નિર્મલે- ભગવાન સર્વેશ્વર.....ઈસ નયે વર્ષકા સૂર્ય-માનવ આકાંક્ષાઓંસે ઓતપ્રોત ઉદય હો રહા હૈ. ઉસમેં તુમારે ઈષ્ટકૃપા પ્રાપ્ત આશીષકી ક્ષીણી કિરણકા આલોક્ય ભી ચમક રહા હૈ. રણછોડદાસકા આશિષ

સબકે સાથમેં બાતે કરતે હુયે શ્રી ગુરુદેવને લિખા- ઈશ્વર કેવલ ચિન્મય તત્વ માત્ર હી નહીં પર વહ સર્વશક્તિમાન લીલાવિગ્રહ ભી હૌ. વહ પ્રેમ કરતે હૈ, ઉદ્ધાર કરતે હૈ ઔર ન જાને ક્યા ક્યા કરતે હૈ- કુછ પતા નહીં. અરે ! ભક્તોંકી રુચિ હૈ "રામ" જપનેકી પર રામકી રુચિ હૈ ભક્તોંકો જપનેકી. ભગવાનસે વ્યક્તિગત સંબંધ હી આનંદદાયક હૈ. પ્રભુ અપની પ્રભુતા ભૂલકર વશ હોતે હૈ. યહ તો ઉનકી સ્વાભાવિક પ્રીતિરીતિ હૈ. યહ કોઈ આશ્ચર્યકી બાત નહીં.

પ્રવાલ ઔર સતગિલોય, સમભાગ, માત્રા રતી દો સે ચાર. સુબહ સામ મધુકે સાથ. ઈસકે સેવનસે પ્રમેહ રહતા નહીં. પ્રમેહ ૧૮ પ્રકારકે (હૈં) મધુપ્રમેહ તો કષ્ટસાધ્ય હૈ. ઉસકે ઉપર કરેલા, ગુડમાર, આમકી ગુઠલી, મામેજા, ગુવારકા સમભાગ ચૂર્ણ રાહત દેતા હૈ.

મેરા કહા માન લો પ્રેમ કોઈ નહિં કરના ।
ઈસ રાહમેં દેખા મૈંને બિના મોતકા મરના ॥
જેહિકે જેહિ પર સત્ય સનેહૂ, સો તેઈ મિલઈ ન કછુ સંદેહૂ ॥
પ્રીતિ પુરાતન લખઈ ન કોઈ ॥
ભક્તં રક્તં સદાસક્તં નિદોર્ષં ન પરિત્યજેત્ ।
રામસ્ત્યક્ત્વા સતીં સીતાં શોકશલ્યાકુલોઽભવત્ ॥

એક લિખા હુઆ પત્ર દેકર શ્રી ગુરુદેવને મુઝે કહા કિ ઈસકી નકલ તૈયાર કર દો. નકલ પર મૈં સહી કર દૂગા. મૂલપત્રકો તુમારે પાસ રખના. પત્ર ઈસ પ્રકાર હૈ-

નામજાપકી પ્રક્રિયા બુદ્ધિગમ્ય હૈ

ભૂમિકે અધોભાગમેં અતલ, વિતલ, રસાતલ, તલાતલ, મહાતલ, સુતલ, પાતાલ. ઈન ભેદોંસે સાત લોક હૈ. અધોભાગ મેં નરક હૈ. પાપકર્મ અનુભવ હોતા હૈ, રૌરવાદિ ઈન ભેદોંસે ૨૧ હૈં. ઉસકે નીચે ભાગમેં તમ (અન્ધકારો) ઉસકે અધ: ગર્તોદક હૈ.

ભૂમણ્ડલકે ઉપર ભાગકા વિચાર ઈસ પ્રકાર હૈ. ભૂમિસે ઉપર એક લક્ષ્ય યોજન પર સૂર્યમણ્ડલ હૈ. ઈનસે ઉપર ભાગમેં નક્ષત્ર, બુધ, શુક્ર, મંગલ, બૃહસ્પતિ, શનિ, સપ્તઋષિ મંડલ હૈ. તદુપરિ ધ્રુવમણ્ડલ હૈ. સૂર્યમંડલમારભ્ય ધ્રુવલોક પર્યંત સ્વર્ગલોક કહે જાતે હૈ. વહ ચતુલક્ષ યોજન તક હૈ.

ઈસકે બાદ કોટિ યોજન ઉંચાઈ તક મહલોક નામસે હૈ. ઈનસે દ્વિગુણ જનલોક. ઈનસે ચતુર્ગુણાધિક તપલોક સંજ્ઞા હૈ. ઈસસે દ્વાદ્વશ કોટિ ઉંચાઈ સત્યલોક વાચક હૈ. ઉસકે બાદ તમ હૈ; તતો ગર્ભોદક હૈ. ઈસી લીલાવિભૂતિકા નામ અંડકટાહ કહા જાતા હૈ. તથા પરિત: ઔર ઉર્ધ્વ પ્રમાણસે પંચાશત-(૫૦ કોટિ) યોજન ભૂમિ કહી જાતી હૈ. ઈતનેમેં સૂર્યકા ગમનાગમન હોતા હૈ. પૃથ્વીસે દશગુણાધિક જલ તત્વ, જલસે દશગુણાધિક અગ્નિતત્વ, ઈસસે દશગુણ વાયુતત્વ, ઉસસે દશગુણ આકાશતત્ત્વ ઈસસે દશગુણ અહંકારતત્ત્વ, તત: મહત્તત્વ. યે સપ્તાવરણ કહે જાતે હૈ.

પંચતત્વોં = આકાશ ઔર ઉસકી તન્માત્રા શબ્દ, વાયુકી સ્પર્શ, તેજકો રુપ, જલકી રસ, પૃથ્વીકી સુગન્ધિ, યે પરસ્પર મેં ઓતપ્રોત હૈ. અભિન્ન હૈ- જૈસે સૂર્ય ઔર પ્રકાશ. તીન ગુણોંસે ઈસકા સમ્બન્ધ ઈસ પ્રકાર હૈ- સત્વસે આકાશકા, રજસે વાયુ ઔર તેજકા, તમસે જલ ઔર પૃથ્વીકા.

આકાશતત્ત્વકી તન્માત્રા શબ્દ હૈ- ઉસકા સમ્બન્ધ સત્વસે હૈ. શબ્દકી ઉપાસનાસે અર્થાત નામજપસે પિંડમેં સ્થિત આકાશતત્ત્વ વિકસિત હોતા હૈ ત્યોં-ત્યોં સત્વકી અધિકતા હોતી હૈ- ત્યોં ત્યોં રજ ઔર તમ કમજોર હોતે હૈં, ઔર પરિણામમેં રજ વ તમકા પરિવાર- કામ,ક્રોધ, લોભ, મોહ, મદ, મત્સર, રાગ-દ્વેષ નષ્ટ પ્રાય: હો જાતે હૈં.

ચેતના જયોં જયોં મલરહિત, વિકારરહિત હોતી જાતી હૈ ત્યોં ત્યોં ઉપર હી ઉપર ઉઠતી જાતી હૈ. યહાં પર દૃઢ બિમલ વિવેકકા પ્રાગટય હોતા હૈ- જો નિરન્તર પ્રત્યેક વિચાર, ક્રિયા, કર્મ આદિકે કરનેમેં બરાબર જાગ્રતિ યા ભાન હૈં.

ફિર એકસે એક બઢકર ગુણ વ ભાવનાકા પ્રાકટય અહર્નિશ અપને આપ હી હોતા જાતા હૈ. પ્રત્યેક ગુણ વ ભાવનાકી વિશિષ્ટ શક્તિ હોતી હી હૈ. બસ ! ઈસી પ્રક્રિયા હૈ- (જો) પામર મનુષ્યકો મહાન કર દેતી હૈ. અલ્પજ્ઞકો સર્વજ્ઞ કર દેતી હૈ. નિર્બલકો સર્વસમર્થ કર દેતી હૈ. ઔર આધિ-વ્યાધિ-ઉપાધિસે સદાકાલ ચિંતિત, ક્ષુભિત, પીડિતકો સદાકાલ સુખી પ્રસન્ન કર દેતી હૈ.

તુમ્હારા પ્રશ્ન થા કિ નામજાપકો પ્રક્રિયા બુદ્ધિગમ્ય નહીં હૈ. મૈંને યશાશક્તિ ઉત્તર દેનેકા પ્રયત્ન ભર કિયા હૈ. મૈં વિદ્વાન નહી હૂં. જયાદા પઢા લિખા નહીં હૂં. દો કિતાબ (દો

ચોપડી) હી પઢા હું. ભગવન્નામમેં ચિન્મયતા હોતી હૈ. જિસકો બુધ્ધિવાદી વિદ્યુત કહતે હૈ. ઋષિઓંને મનશક્તિકે ઉત્થાન દ્વારા જો-જો ચિન્મય શક્તિયાં દેખી ઉસકો દેવદેવી કહકર ભક્તિભાવસે મસ્તક નમાયેં.

કાશીધામકે અધિષ્ઠાતા દેવ શ્રી શંકરભગવાન કુતેકે ઉપર સવારી કરતે હૈં, હાથોમેં ત્રિશૂલ ધારણ કિયા હૈ. ઈત્યાદિ સ્તુતિમેં વર્ણિત હૈ. શબ્દકી તરંગોકે દ્વારા નિર્મિત આકૃતિકો તાદશ પકડનેકે યંત્રકો વિજ્ઞાન એક ન એક દિન બના લેગા તબ બુધ્ધિવાદીઓંકો સબ સમાધાન હો હી જાયેગા.

અભી તો મૌનવ્રતકે કારણ બોલના બંદ હૈ. ઔર શારીરિક અસ્વસ્થતાકે કારણ જાદા વિસ્તારસે લિખ નહીં પાયા હૂં. ફિર ભી તુમકો યત્કિચિત ભી સમાધાન મિલ જાયેં. તો મુઝે સંતોષ હોગા. તુમ્હારે અંતિમ પ્રશ્નકા ઉત્તર-

સાધુકી જાત ન પૂછિયે, જો પૂછો સો હી ગ્યાન ।
મોલ હોત તલવારકા, ધરા રહેગા મ્યાન ॥
જાત હમારી આતમા, પરમેશ્વર પરિવાર ।
સગા હમારા સંત હૈ, શિર પર સરજનહાર ॥

આજ એક ગૃહસ્થવેશધારી દર્શનાર્થી આયે થે. આપને બતાયા કિ મૈંને સાધુવેશ ધારણ નહીં કિયા હૈ. બસ ઈતના હી અન્તર હૈ- મેરે ઔર સાધુન્હમેં. મૈં અકેલા હૂં. માતા-પિતા વ ઘર જાગીર કા બચપનસે હી ત્યાગ કિયા હૈ. યહાં અપરિચિતમેં છોટી સી કોટરીમેં રહતા હૂં. કભી કિસીસે કુછ માંગતા નહીં હૂં. અપના નિર્વાહ આર્યુવેદિક ઔષધોપચારસે પ્રાપ્ત હો જાતા હૈ- દેહાતોમેં જાતા હૂં. ફી માંગતા નહીં. કહતા ભી નહીં હૂં કિ ઔષધિકે ઈતને પૈસે દો. લોગ અપની મરજીસે જો દે સો હી પર્યાપ્ત હૈ.

પરન્તુ આપકે પાસ માંગને આયા હૂં. ઔર આપકો જરુર દેના હી હોગા- આપ પરમ કારુણિક સાક્ષાત્ શ્રીરઘુનાથજી હૈ. પુનઃ પરમ કલ્યાકારી હૈ. ઔર ઈન પર આપ ઈસ કાલકે સંત સમ્રાટ હૈ- સંત ભગવંત સમ્રાટ. ફિર આપકે દ્વારસે નિરાસ લૌટૂંગા હી નહીં.

શ્રી ગુરુદેવને લિખા :- દેખો ! ઉનસે પૂછો કિ ક્યા- ચાહતે હૈ આપ ? યહી બાત સ્પષ્ટ કહીયે. બાકી સબ ઠીક હી હૈ. ન મૈં સમ્રાટ હૂં- ન મૈં સંત ભગવંત ! મૈં તો માંગકર ભિક્ષા ખાનેવાલા-પેટ ભરનેવાલા હૂં. ઔર તો આપકી કૃપા હૈ. ઉસ ભાઈ :- મૈં જો કહના ચાહતા હૂં વહ આપ હી કે કાર્યક્ષેત્રકી બાત હૈ- આપ હી કા કાર્ય હૈ. મૈં સિર્ફ ઈતના હી ચાહતા હૂં કિ આપ ઉસ કાર્યકો સમ્હાલ લે. વ્યવસ્થાભાર આપ ઉઠા લેવેં. આર્યુવેદિક પધ્ધતિસે બંવાસીર મિટાનેમેં મેરી અચૂક સિધ્ધિ હૈ. ઈસલિયે ઈસ મર્જકે મરીજોંકા કેમ્પ લગાના હૈ. વ્યવસ્થા આદિ આપકે જિમ્મે. ઈલાજ કરના મેરે જિમ્મે.

શ્રી ગુરુદેવને લિખા:- કિતને મરીજોંકા ઈલાજ આપ કરના ચાહતે હૈં ?

ઉસ ભાઈ :- ૩૦૦ કા ઈલાજ મૈં કર સકતા હૂં- એક સપ્તાહમેં.

શ્રી ગુરુદેવને લિખા :- દેખો ઉનસે પૂછો કિ આપકો ૩૦૦ મરીજકા કિતના રુપયા એકત્ર કરના પડેગા ? જો કિ કેમ્પ સરલતાસે હો સકે, ઔર રુપયા એકત્ર કરનેકા સરલ ઉપાય ક્યા હૈ ?

ઉસ ભાઇ :- કિતના રુપયા લગેગા યહ આપ જાને. એકત્ર કરનેકી બાત ભી આપ જાને. આપ હાં કહ દે તો મૈં આપકી ઔરકી તૈયારી કરું.

શ્રી ગુરુદેવને લિખા :- તૈયારીમેં કિતના સમય ચાહિયે આપકો ? ઉસ ભાઇ :- કેવલ પંદ્રહ દિન.

શ્રી ગુરુદેવને લિખા :- બહુત અચ્છી બાત હૈ. અભી તો શર્દી બહુત હૈ. ફરવરીકે બાદ બતાસીરકા કેમ્પ નિશ્ચિત કરેં તો મરીજકે લિયે આરામ રહેગા- અનુકૂલ રહેગા. નેત્રયજ્ઞકે સ્થલમેં હી રખેંગે- સાથ હી સાથ.

ઉસ ભાઇ :- મુઝે બડા હી સંતોષ હૂઆ હૈ. આપને મુઝે નિરાશ નહીં લૌટાયા. મુઝે પૂરા વિશ્વાસ થા હી કિ રોગગ્રસ્ત અભાવગ્રસ્ત વ પીડિતોંકે લિયે કાર્ય કરનેમેં આપ કભી મૂંહ નહીં મોડેંગે.

વહ ભાઈ પ્રણામ કરકે ચલે ગયે. રાત્રિકો હમ હી લોગ થે. તબ શ્રી ગુરુદેવને લિખા- બહુત જલ્દી ઔર એકદમ ભાઇ ચલે ગયે હૈં. ઈસ પરસે ઉનકી યાદ આ ગઈ. કલ પ્રાત: પુન: આયેંગે, ઐસા લગતા હૈ. ઉનકા સારા હેતૂ રુપયા હૈ.

પ્રાત:કાલ વહ ભાઈ પુન: આ ગયે, શ્રી ગુરુદેવકો પ્રણામ કિયા, કાફી દેર ચૂપ બૈઠે. શ્રી ગુરુદેવકા પુષ્કરકા પ્રોગ્રામ હો રહા થા. ભક્ત સમૂહમેંસે કઇ લોગ પુષ્કર સાથ ચલના ચાહતે થે- ઉનકી ચર્ચા ચલ રહી થી. તબ ભાઈને દો હાથ જોડકર પ્રાર્થના કી- મહારાજશ્રી આપસે જરુરી બાત કરની હૈ- આજ્ઞા હો તો કહૂં. શ્રી ગુરુદેવને ઈશારેસે કહા- કહો. ઉસ ભાઇ :- એકાન્તમેં કહૂં તો ઠીક રહેગા.

શ્રી ગુરુદેવને લિખા :- યે સબ મેરે હી હૈ. બાહરકા કોઇ નહીં. ઈનકા સંકોચ ન રખિયે.

ઉસ ભાઇ :- બવાસીરકે કેમ્પકી બાત તો પક્કી હો ગઈ હૈ. અબકે નેત્રયજ્ઞ કે કેમ્પમેં મૈં આઉંગા. દવાઈ, ઈલાજકી સંપૂર્ણ જિમ્મેવારી મેરી હૈ મહારાજજી ! ઔર સફલતાકે લિયે મૈં લિખકર દે સકતા હૂં ૯૭ પ્રતિશત સફલતા નિશ્ચિત હોગી.

શ્રી ગુરુદેવને લિખા :- સફલતાકે લિયે મુઝે કિંચિત ભી શંકા નહીં હૈ- બવાસીરકે કેમ્પ મૈં કર ચૂકા હૂં. કુછ હી ઈલાજ પધ્ધતિ જાનતા હૂં. ફિર ભી સફલતા પૂરી મિલી થી.

ઉસ ભાઇ :- અહોહો ! આપ સ્વયં જાનતે હૈ ફિર ક્યા જયાદા કહૂં ? મૈં ઈસીલિયે આયા થા કિ ઔષધિઓંકો તૈયાર કર લી જાયેં તો ઉત્તમ, ક્યોંકિ શીતકાલમેં ઔષધિ બનાના અચ્છા હોતા હૈ. આપ ઈસ નિમિત્તકે ૪-૫ હજાર રુપયે દે ઐસી પ્રાર્થના લેકર આયા હૂં. શ્રી ગુરુદેવને લિખા :- મૈંને ભી ઈસીકે બારેમેં સોચ રખા થા. કલ આપ જલ્દી ઉઠ ગયે થે. દેખિયે ન ! આજ તો પુષ્કરકો જા રહે હૈં હમ. વહાઁ દો માસ ઠહરના હૈ. આપ વહાં

આ જાયેંગે. સબ રુપયા દે દેગા. અભી આપને બાત કહી હૈ, તો વ્યવસ્થા કરનેકો કુછ સમય ચાહતા હૂં. ઔર કોઇ બાત નહીં.

ઉસ ભાઇ :- જી હાઁ ! મૈં પુષ્કર આ જાઉંગા. ૮-૧૦ દિનકે બાદ.

એડ્રેસ (પત્તા) આદિ લેકર ભાઇ ચલે ગયે. પશ્ચાત શ્રી ગુરુદેવને લિખકર કહા- અબ ભગવાન જાને ઔર ભગવાનકા કામ જાનેં. પુષ્કર આ જાયેંગે તો પક્કા. મૈં તો કુછ કહૂંગા નહીં. ક્યા હૈ ? ભગવાન જાને !!! પુષ્કર આયેંગે તો ૫૦૦૦ બરાબર દેના હૈ યહ ભી પક્કા. (પુષ્કર પહુંચને કે બાદ ૧૫-૨૦ દિન તક ઉસ ભાઈકી સ્મૃતિ હોતી રહી- કુછ પ્રતિક્ષા સી ભી. પરન્તુ વહ ભાઇ ફિર આયે હી નહીં.)

કૈલાસ માનસરોવર

જમનાદાસભાઈ :- કૈલાસમેં માનસરોવર હૈ, તો યહ કૈલાસ વહ હી હૈ જિસકા વર્ણન ગ્રંથોમેં હૈ ?

શ્રી ગુરુદેવ :- યહ જો કૈલાસ આજ હૈ, જિસકા અનુભવ કર રહે હૈ વહ સચ્ચા કૈલાસ નહીં હૈ. ઈસ બાતકા આપ પૂરા નિશ્ચય કરેં. જિતને તારે દિખતે હૈં સબ પૃથવી દેશ, કાલ ઈત્યાદિ હૈ. ઈન્હીંકો લક્ષ્યમેં રખકર શ્રી ગોસ્વામીજીને કહા હૈ કિ-

રોમ રોમ પ્રતિ રાજ હી, કોટિ કોટિ બ્રહ્માંડ ॥

ભગવાન શિવજીકા નિવાસ જો કૈલાસ હૈ, વહ કૈલાસ યહ નહીં હૈ. શિવજીકા સ્થાન-કૈલાસ અગમ્ય હોનેકે કારણ હમને ઈસકી કલ્પના કી. કૈલાસ, વૈકુંઠ, ગોલોક, સાકેત જન્નત આદિ એક હી જગહકે નામ હૈ.

મથુરા, દ્વારકા, આદિકો જૈસે તીર્થ બનાયે ગયે હૈ, વૈસે હી કૈલાસ એક તીર્થ હૈ. - વહાં જાનેસે અંત:કરણમેં નિશ્ચય શુધ્ધિ (શુભભાવ-વિચાર) આતે હૈ. જિતના વાતાવરણ શુધ્ધ, જિતની વાયુ શુધ્ધ ઔર જનસમૂહ જિતના કમ, ઉતને હી અણુ-પરમાણુ શુધ્ધ હોતે હૈ.

કૈલાસમેં શિવ-પાર્વતી અવશ્ય રહતે હૈં. પરંતુ ઈસ કૈલાસમેં નહીં. વહ કૈલાસ તો સત્યલોકકે ભી પરે હૈં. (સત્યલોક- ભૂમપડલસે કોટિ-કોટિ યોજન ઉપર હૈ) ઈસલિયે ગાયત્રીમેં કહા હૈ- ભુ: ભુવ: સ્વ: મહ: જન: તપ: સત્યમ્. સત્યલોકકે બાદ કૈલાસ આતા હૈ- "યદગત્વા ન નિર્વન્તે તધ્ધામ પરમં મમ" વાલા આતા હૈ. વહ મહાશિવકા કૈલાસ હૈ ઔર યહ શિવકા, વહ મહારુદ્રકા, યહ રુદ્રકા વહ મહાદેવકા, યહ દેવકા.

એક ભાઇ :- અભી જો કૈલાસ હૈ ઉસ પૂરે પહાડકી રચના મંદિર જૈસી હૈ. પૂરા પહાડ પર બર્ફ રહતી હૈ, પરન્તુ ઉસમેં ત્રિપુંડાકાર ત્રિશુલ જૈસે આકાર બર્ફહી રહતા હૈ.

શ્રી ગુરુદેવ :- બરાબર હૈ. વસ્તુત: યહ હમારા પૃથ્વીલોકકા કૈલાસ હૈ. શિવજી યહાં ઠેહરે હોંગે યા નહીં સો નહીં કહા જા સકતા હૈ. હો સકતા હૈ કિ શિવજી યહાં પર કુછ રોજ ઠહર ગયે હોં. મૈંને દેખા હૈ કિ (જહાં) મહાત્મા રહે વહ વાલ્મીકિ આશ્રમ હો જાતા હૈ. ઐસી બાત હૈ.

શિવપુરાણમેં જો કૈલાસકા વર્ણન હૈ વહ યહ નહીં હૈ. વહ તો તારોંમે કહીં હોગા. નવગ્રહ, સત્તાવીશ નક્ષત્ર આદિમેં સબસે ઉંચા રેવતી તારા માના જાતા હૈ. રેવતીકા પ્રકાશ તીન વર્ષ ઔર કુછ દિનોકે બાદ પૃથ્વી પર પહૂંચતા હૈ. કિતના ઊંચા તારા હોગા ? વિચાર કરો ! ઉસકે ઉપર કિતને લોગ હોંગે યહ કહા નહીં જા સકતા. વિજ્ઞાનકે નામસે, જ્યોતિષ શાસ્ત્રકે નામસે- જિતના સંશોધન હો ગયા ઉતના લિખ ડાલા હૈ. આગે ક્યા હૈ ? કહા નહી જા સકતા. ૐ પૂર્ણમદઃ પૂર્ણમિદં, પૂર્ણાત પૂર્ણમુદચ્યતે। પૂર્ણસ્ય પૂર્ણમાદાય, પૂર્ણમેવાવશિષ્યતે ॥ ("ૐ વહ (નિરુપાધિક પરબ્રહ્મ) પૂર્ણ હૈ. યહ (સોપાધિક કાર્યબ્રહ્મ) પૂર્ણ હૈં. (કારણ કિ) પૂર્ણમેંસે પૂર્ણકા આવિર્ભાવ હોતા હૈ. પૂર્ણકે પૂર્ણત્વકો ગ્રહણ કરકે પૂર્ણ હી શેષ રહા હૈ."

તબ વહ બચા હુઆ પૂર્ણ કહાં જાતા હૈ ? ઈસકા પતા હૈ ? ઈસલિયે એસા નહીં કહા જા સકતા કિ વૈકુંઠ નહીં હૈ. અભી હમ ઉસકો કલ્પના માત્ર માને હૈ. જબ પહુંચ જાયેંગે તબ કહને લગેંગે કિ વહ ભી એક દેશ હૈ.

જબ રામાયણમેં હમ પઢતે થે કિ ભગવાન પુષ્પક વિમાન દ્વારા ઉડતે થે. તબ તુમ કહતે થે કિ દેખો ! ચડૂખાનેકી ગપ્પ ! આકાશમેં કોઈ ઉડતા હોગા ? યહ તો ગપ્પ હૈ.

મહાભારતમેં જબ પઢતે થે કિ અર્જુનને ઐસા બ્રહ્માસ્ત્ર છોડા જિસસે જલ હી જલ હો ગયા. દૂસરે અસ્ત્રસે અગ્નિ હી અગ્નિ હો ગઈ. તબ ઈન બાતોંકો ગપ્પ માનતે થે. સાહિત્યકી કલ્પના માનતે થે.

વૈજ્ઞાનિકોકો ઈન્હીં સાહિત્ય ગ્રંથોસે પ્રેરણા મિલી હૈ ઔર અબ વિમાન ઉડને લગે હૈ, એટમ બમ ચલને લગે. તો હમ ચૂપ હો ગયે. ઈન સબકો સહજ સ્વાભાવિક માનને લગે હૈં. માન લીજિયે કિ રેલ્વે, વાયુયાન આદિ નિકાલ જાયેં. ફિર દો સો વર્ષકે બાદકી જો સંતાન આવે વહ પઢે કી અમુક તારીખકો ઐસા એટમ બમ ચલા થા કિ જાપાનકા સત્યાનાશ હો ગયા થા તબ પઢનેવાલા કહેગા કિ લિખનેવાલા ઉલ્લૂ હૈ, ઐસા કહીં હોતા હોગા ક્યા ?

એટમબમ, હાઈડ્રોજન બમ જૈસે હી હમારે યહા નારાયણાસ્ત્ર, બ્રહ્માસ્ત્ર આદિ થે. મહાભારતકા યુધ્ધ હુઆ ઉસ સમય અઠારહ અક્ષોહિણી સેનાકા કૌન કિતને રોજમેં નાશ કર સકતા હૈ, સો ચર્ચા ચલી. નિશ્ચય કિયા ગયા કિ ઈસકો આઠ રોજમેં દ્રૌણ સમાપ્ત કર સકતે હૈં. તીન રોજમેં ભીમ ઔર અર્જુન એક હી બાણસે સમાપ્ત કર સકતે હૈં. ઈસસે માલૂમ હોતા હૈ કિ વૈજ્ઞાનિક શસ્ત્ર હમારે યહાં થે.

દેશકાલાનુસાર ઉનકા લોપ હો ગયા તો અબ ઉનકા નામ પડ ગયા કિ પોલ વ લીલા. ક્યોંકિ બુધ્ધિસે બાહર બાત હો ગઈ ન ? પરન્તુ ઐસા નહીં હૈ. બુધ્ધિ જિસકો નહીં માને (યા જાને) વહ વસ્તુ નહીં હૈ ઐસા હમ નહીં કહ સકતે હૈ.

સુનો ! ક્યા પહલે હમ ઐસા માન સકતે થે કિ એક હી બટન દબા દેનેસે પૂરે શહરમેં બિજલી હો જાયેગી ? જબ ઈસકા આવિષ્કાર નહીં હુઆ થા ઉસ સમય કોઈ એસા કહતા તો હમ ઉસે મૂર્ખ બતાતે યા નહીં ? પુરાણો વ શાસ્ત્રોંકો ભી હમ (ઐસે હી) ઈસી પ્રકાર હી

સમઝતે હૈં. તાત્પર્ય કિ વસ્તુકા નાશ હો જાનેકે બાદ જબ સાહિત્ય માત્ર રહ જાતા હૈ, તબ બુધ્ધિસે પરે બાત હો જાતી હૈ. સાહિત્યકા અભ્યાસ વ અનુસરણ કરકે સંશોધન દ્વારા વસ્તુકા જબ પાર્દુભાવ હોતા હૈ, તબ શંકાકા નિરાકરણ હો જાતા હૈ ઔર હમ સ્વયં ઉસે સત્ય માનને લગતે હૈં.

એક ભાઈ :- મહાભારતમેં લિખા હૈ કિ ભીમને ફેંકા હુઆ હાથી અવકાશમેં હી રહ ગયા ઔર વહીં ઘૂમ રહા હૈ.

શ્રી ગુરુદેવ :- બરાબર હૈ. પૃથ્વીકે ગુરુત્વાકર્ષણકે બાહર ચલા ગયા તો વહીં પર રહ ગયા. અસ્તુ, ઈન બાતોંમેં કુછ નહીં હૈ. હમારા કૈલાસ તો બરાબર, પરન્તુ મહાકૈલાસ તો એક દૂસરી હી વસ્તુ હૈ.

અપના સુધારો

હમારી બુધ્ધિ આગે તો ચલતી હૈ પરંતુ લીલાપોતીકી. જિતના હમારા વિકાસ હુઆ સબ અધમેં હુઆ. કિસીકો ભી સુખ પહુંચાનેકી ચેષ્ટા કોઈ નહીં કરતા. દુઃખ પહુંચાનેકી કલ્પના સબકો હોતી હૈ.

સબ સોચતે હૈ કિ મૈં રાજયાધિકારી કૈસે બન જાઉ? સારે દેશકા એક અધિપતિ કૈસે બન જાઉ? ચંદ્રમામેં અપના રાજય કૈસે કૈસે જમા લૂં? ચંદ્રમાકી ભૌતિક સંપત્તિ કૈસે પ્રાપ્ત કર લું? બસ ! યે લિપ્સાએ બઢી હુઈ હૈ. બસ, ઈન્હીમેં સબ લોગ પડે હુએ હૈ. હમારી રાજયલિપ્સા, ભૌતિકલિપ્સાકા કોઇ નાપ નહીં હૈ. હમારા વિકાસ સબ લિપ્સામેં ગયા હૈ. (હુઆ).

પહલે ધર્મયુધ્ધ હોતે થે. ઐસી રાજયલિપ્સા નહીં થી. એટમબમ ઐસે હી નહીં છોડે જાતે થે. દુશ્મન કહે- માફ કરો, હમ સંધિ ચાહતે હૈં- ફિર ભી ઉસકે ઉપર એટમબમ છોડા જાય ઐસા નહીં હોતા થા.

યુધ્ધ પ્રજાકી રક્ષાકે હેતુ ઔર અનીતિ-હિંસાકા નાશ કરનેકે હેતૂ, દંડનીતિકો લેકર હોતે થે. બાદમેં રાજય તો ઉસી પરાજિત રાજાકે ઉત્તરાધિકારીકો સૌંપા જાતા થા. શ્રીરામજીને રાવણકા રાજય રાવણકે ભાઈ વિભીષણકો સૌંપા. શ્રીકૃષ્ણને કંસકા રાજય કંસકે કુલકો દિયા થા. શ્રીરામજીને વાલીકા રાજય સુગ્રીવકો દે દિયા. સ્પષ્ટ કહા હૈ કિ ઉસને ઉત્તરાધિકારી તો તુમ્હી હો, હમ નહીં.

ઈસ પ્રકાર રાજયલિપ્સાસે અપિતુ ધર્મરક્ષાકે હેતુ યુધ્ધ હોતે થે, ધર્મયુધ્ધ હોતે થે. આજ તો જય જયદીશ હરે હોતા હૈ. હમારી બુધ્ધિકે બાહર હમારી લિપ્સા હૈ. (હો ગઈ હૈ).

કહનેકા તાત્પર્ય કિ ધર્મ આચરણ કરનેકી વસ્તુ હૈ. દેવી સંપત્તિ જિતની અપના સકે ઔર આસુરી સંપતિ જિતની છોડ સકે ઉતના ધર્મ. ધર્મકે નિત્ય નૂતન સાહિત્ય નિકલતા જાતા હૈ. ઔર હમ ખડ્ડેમેં ગિરતે જાતે હૈ, યહી એક આશ્ચર્ય હૈ. જરા વિચારો તો !!! હમ કહા હૈં ? ઔર હમારી સંસ્કૃતિ કહાં હૈ ? દુનિયાભરકી બાતેં બનાનેસે કુછ ભી હોનેવાલા નહીં હૈં. આત્મનીરિક્ષણ કરો ઔર દોષોંકો નિકાલનેકા પ્રયત્ન કરો. હમકો અપના આચરણ દેખના હૈ. દૂસરોકા નહીં. અપના સુધારો. જીવન યૂં હી ન પૂરા હો જાયેં !!

રતલામસે હરિસિંહજીકી લિખી નોંધમેંસે :-

માતા-પિતા-ગુરુકો નમસ્કાર કરના ચાહિયે

શ્રી ગુરુદેવને લિખકર કહા- એક કામ કરોગે ક્યા ? કઈયોને કહા- ''આપ કહેંગે ઉસકા પાલન કરનેકા પ્રયત્ન કરેંગે. શ્રી ગુરુદેવને લિખા:- પ્રાતકાલ ઉઠકે રઘુનાથા, માતપિતાગુરુ નાવહી માથા ॥ ઈસકા અર્થ હૈ કિ માતાકા સ્થાન સર્વપ્રથમ હૈ. દ્વિતિય સ્થાન પિતાકા હૈ ઔર તૃતીય સ્થાન ગુરુ- આચાર્યકા હૈ. જો ૧૦ વર્ષકી આયુસે બડે હૈં ઉન્હેં પ્રાત: ઉઠતે હી માતા-પિતા-ગુરુ કો નમસ્કાર કરના ચાહિયે. જિનકે માતા-પિતા નહીં હૈ, વે ઉનકા ધ્યાન કરકે માથા નંવાવે. ફિર પ્રાત: સ્મરણમ કા પાઠ કરના ચાહિયે. નીંદ ખુલતે હી પ્રણામ વ પ્રભુસ્મરણ કરના ચાહિયે. યહ કાર્યક્રમ કરનેસે સબ દિન આનંદમેં વ્યતિત હોતા હૈ. છેલુભાઈ :- નમસ્કાર કરનેમેં શર્મ આતી હૈ.

શ્રી ગુરુદેવ :- નમસ્કાર કરનેમેં શર્મ આતી હૈ, પર કલબમેં નાચનેસે શર્મ નહીં આતી હૈ. જયોં-ત્યોં સંસ્કૃતીકા હ્રાસ હો રહા હૈ- માનવ વિનાશકી ઔર જા રહા હૈ. નાશકા વિચાર ઉત્પન્ન હોતે હી વિનાશકી રચના હોતી હૈ.

મનુષ્યમેં બહુત શક્તિ હૈ. પુરુષાર્થ કરેં તો સભી કુછ પ્રાપ્ત કર સકતા હૈ.

ડો. રાવ શ્રી ગુરુદેવકે પાસ આયે. રતલામમેં નેત્રયજ્ઞ કરના ચાહતે હૈં.

શ્રી ગુરુદેવને લિખા- નેત્રયજ્ઞ જો કરના ચાહતે હૈ- યદિ વહ નિષ્કામભાવયુક્ત હૈ તો વિશ્વકી કોઈ શક્તિ ઉસે રોક નહીં સકતી ઔર ન ઉસે અસફલ બના સકતી હૈ.

સુદામાજીકી તરહ મેરી હાલત

શ્રી ગુરુદેવ:- સુબહસે રાત તક હર વક્ત આપ લોગ મેરે પાસ રહોંગે મિલનેકો તો મુઝે કિતના કષ્ટ હોગા ? ઔર મેરી ક્યા હાલત હોગી ? સુનો ! સુદામાજીકી હાલત કૈસી હો ગઈ થી ? શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનકે યહાં સુદામાજી પધારે હૈં. ભગવાનને અતિશય પ્રેમભાવસે સ્વાગત સત્કાર કિયા હૈ. રુક્ષ્મણિજી આદિ પટરાનિયાં ઔર રાનિયાં સુદામાજીસે પ્રણામ કરનેકે લિયે આ ગઈ. તબ ભગવાનને સુદામાજીસે કહા- રુક્ષ્મણિ તથા સબ રાનિયાં પ્રણામ કરના ચાહતી હૈં. સુદામાજીને પ્રસન્નતાપૂર્વક પ્રેમસે આશિર્વાદ દિયા ''અખંડ સૌભાગ્યવતી ભવ''. રુક્ષ્મણિજીને પ્રણામ કિયા. પશ્ચાત્ ઉનકે દાસ-દાસિયોંને કિયા. તબ દૂસરી પટરાનિયોને કિયા ઔર હર એકકે દાસ દાસિયોને કિયા. અબ ૧૬૦૦૦ રાનિયોંકા પ્રણામ ચલા. ઉનકે સાથ ભી અપને અપને દાસ-દાસિયાં થે.

ઈધર સુદામાજી તો થક ગયે. ઈતના લંબા વાક્ય આશિર્વાદકા પૂર્ણરુપસે ઉચ્ચારણ કરના ભી અસંભવ હો ગયા. વે કહને લગે. ''અખંડ સૌભાગ્યવતી'' ફિર ભી પ્રણામકા તાતા લગા રહા થા. સુદામાજી અધિક થક ગયે. અબ વે કહને લગે- ''સૌભાગ્યવતી'' પરંતુ ઈસ તરફ અભી ભી પ્રણામ ચાલુ થા. સુદામાજી પૂરે થક ગયે. પ્રત્યેક પ્રણામ વંદન કરનેવાલોંકો વે ''ભવ'' ''ભવ'' કહને લગે. અંતમેં તો ઉનકો ઈતના બોલના ભી દુશવાર (કઠીન) હો ગયા. કહાં તક કહતે રહે ? વે ચુપચાપ પ્રણામ કરનેવાલોંકો નિહારતે રહે. મેરી હાલત ઈસસે ભી

નાજુક હો ગઈ હૈ. આપ સબકે સામને મૈં લેટા હુઆ હૂં, દેખો ન !

તો મૈં જરૂર આ જાઉંગા

રતલામસે હરિસિંહજી પવાર શ્રી ગુરુદેવકે દર્શનકો આયે હૈં. આપ સજજમિલમેં નૌકરી કર રહે હૈં. ૧૮ વર્ષસે શ્રી રામાયણજીકા નવાહન પાઠ કર રહે હૈં. ઉન્હોંને એક ચિઠ્ઠી શ્રી ગુરુદેવકો દી. ઉસે પઢકર- શ્રી ગુરુદેવને કહા:- આપકા પત્ર મૈંને પઢા હૈ. હરિસિંહભાઈ :- આપ જૈસા કહેં વહ કરું. શ્રી ગુરુદેવ :- સબ છોડકર ભજન કરો. જીવન સંઘર્ષમય હૈ. ઈસકા ક્યા વિચાર કરના ? ઈસ પ્રકાર, ચિત્ત ધ્યેયકે અનુરુપ હો તબ ફિર દેર ક્યા ?

હરિસિંહભાઈ :- આપકી કૃપાસે હો સકતા હૈ.

શ્રી ગુરુદેવ :- જીવનમેં પહલે ધ્યેય નિશ્ચય કરો ઔર ઉસકી પૂર્તિકા પ્રયત્ન કરો. મરનેકે પહલે મરો. દુ:ખ હી ન હો તો સુખ ભી ક્યા હૈ ? બિના દુ:ખકે સુખકી પ્રતીતિ નહીં હોવેં. સૂર્ય હૈ તો રાત્રિકા વિભાગ હુઆ ન ? સબ પર લાત માર કર જિસ શાંતિકે હેતુ જન્મ હૈ ઉસકી ખોજ કરો. આખિર યહ કિતને દિન ? કોઈ ભી કાર્ય હો- વ્યવહારિક, રાજનૈતિક અથવા આધ્યાત્મિક, નિશ્ચય ચાહિયે કિ કરના હૈ યા મરના હૈ. "કાર્ય સાધયામિ અથવા દેહ પાતયામિ" બિના દઢતાકે કાર્ય સફલ હોતા નહીં. નોકરી છોડનેસે ભજન હોગા યહ ભ્રમ હૈ. નૌકરીમેં અનાસક્તિ હી ભજનકા સચ્ચા માર્ગ હૈ. નૌકરી છૂટ જાવેં તો દુ:ખ ક્યોં ? રહ જાવે તો સુખ ક્યોં ?

એક હી બાત પર વિચાર કરો- મછલી કો જબ પાનીસે નિકાલતે હૈં તબ વહ કિતની તડપતી હૈ ? જલકે બગૈર ! યદિ ઉસસે કહે "મછલી સિનેમા દેખોગી ?' તો જવાબ મિલેગા- "પાની" પ્રશ્ન કરો- "તૂં મીઠા ખાયેગી ?" ઉત્તર મિલેગા "મુઝે પાની ચાહિયે." પ્રશ્ન કરો કિ "તૂં રાજ લેગી ?" ઉત્તર મિલેગા "પાની"

ફના કૈસી વફા કૈસી, જબ ઉસકે આશના ઠહરે ।
કભી ઈસ ઘરમેં આ ઠહરે, કભી ઉસ ઘરમેં જા ઠહરે ॥

અચ્છા ! એક પ્રતિજ્ઞા કરકે જાવેં કિ પ્રાત: સૂર્ય ઉદયસે પહિલે ઉઠકર શ્રીમંત્રરાજકા ૧૫૦૦ જાપ કરના. ન હો તબ તક પાની નહીં લોગે. રાતકા માસપારાયણ કરોગે. જબ મૈં જાનૂંગા કિ તુમને બરાબર જપ કિયા હૈ તો જરૂર આ જાઉંગા.

જમનદાસભાઈ :- બાપૂ ! આપકી સહી હસ્તાક્ષર કર દીજિયે. શ્રી ગુરુદેવને પ્રસન્ન હાસ્યકે સાથ અપની સહી કરકે તારીખ, સ્થલ વ સમય ભી લિખે.- ૨૦-૧૦-૬૦, ઈન્દૌર, ૧૨ બજે.

એક વૃધ્ધ ઠેકેદાર શ્રી ગુરુદેવકે પાસ આયે. ઉન્હોંને કહા- મૈં તો મરના ચાહતા હૂં, ક્યોંકિ મેરા સારા પૈસા પી. ડબલ્યૂ.ડી મેં જમા થા. ચલા ગયા.

શ્રી ગુરુદેવ :- અબ તો આનંદ હી આનંદ હૈ. દુ:ખ જો થા વહ ચલા ગયા. જબ આયે થે તબ ભી કુછ નહીં લાયે થે ઔર જાઓગે તબ ભી કુછ નહીં, તો મરના ક્યોં ચાહતે હો ? ફિર ક્યોં જાતે વક્ત ઈરાદા કરના ચાહતે હો ? તા. ૨૧-૧૦-૬૦ કો શ્રી ગુરુદેવ મોટરસે પુષ્કર

પધારેં, હમ દૂસરે દિન પહુંચે.

આત્મિક સંપતિ

પુષ્કર, ૨૦-૧૦-૯૦ સે ૨૫-૧૦-૯૦, આત્માસે બઢકર કોઈ ધનસંપતિ નહીં હૈ. ઈસલિયે આત્માકો શુધ્ધ રખના ઔર શુધ્ધ કરતે રહના મનુષ્યકા સર્વપ્રથમ કર્તવ્ય હૈ. મનનશીલ મનુષ્ય હોકર ભી અપને ભીતર રહી હુઇ સચ્ચી નિત્ય સંપત્તિકી ઓર જિસકા ધ્યાન નહીં જાતા હૈ ઉસકા જીવન નિરર્થક જાતા હૈ. ક્યોંકિ ઉન્હોંને કુછ પ્રાપ્તિ નહીં કી હૈ. ભૌતિક સંપત્તિયાં નશ્વર હૈ, અનિત્ય હૈ. જન્મજન્માન્તરમેં સાથ દેનેવાલી નિત્ય સંપત્તિકી કુછ પ્રાપ્તી કી જાતી હૈ તભી મનુષ્યકા જીવન સુખપૂર્ણ રહતા હૈ.

સંપત્તિ સકલ જગતકી શ્વાસા સમ નહિં હોય ।
શ્વાસ સોઈ તજી રામપદ, તુલસી અલગ ન ખોય ॥

કબીરજીને કહા હૈ કિ "ચદરિયા જયોં કી ત્યોં ધરી દીન્હી" પીપાજીમહારાજને કહા હૈ કિ "પાપ નહીં કિજિયે, સો પુન્ય કિયો સૌ બાર ॥

બટન દબાકર ચાલુ કર દિયે હુયે યંત્રકે જૈસા જીવન હૈ. વહ તો ચાલુ હી રહેગા. જિસ પ્રકાર ચલતી હુઈ ચક્કીમેં ગેહૂં ડાલા જાતા હૈ તો આટારુપ પરિણામ મિલતા હૈ. પરંતુ ગેહૂં ડાલા હી નહીં જાવે તો ? વહ ચક્કી તો બંદ કી જા સકતી હૈ, પરંતુ જીવનરુપી ચક્કી તો ચલતી હી રહતી હૈ- ઉસે બંદ કરનેકા બટન હમારે પાસ નહીં. તો ચક્કી તો ચલતી હી રહેગી ઔર પરિણામ તો કુછ પાઓગે નહીં. ક્ષીણ હોતે હોતે જીંદગી તો પૂરી હોગી હી, પરંતુ નિરર્થક, યાનિ પ્રાપ્તિ કુછ નહીં.

શક્તિ પૂજા

બૌધ્ધધર્મકાલકે બહુત પહલેસે શક્તિપૂજા ચલી આઈ હૈ. ઋગ્વેદમેં દેવી સૂક્ત હૈ. પૂરાણોં વ ઉપનિષદોમેં ભી શક્તિકે રુપ વ મહાત્મ્ય હૈ.

તંત્ર સાધનામેં શક્તિ ઉપાસના હૈ, વહ અત્યંત રહસ્યપૂર્ણ વ જટીલ હૈ. સાધારણ જનસમૂહકે લિયે અત્યંત ભયાવહ હૈ. આત્મિક ઉન્નતિકો લક્ષ્ય લેકર યહ સાધના કરનેવાલોંકા ભી બહુધા અધ:પતન હોતા દેખા હૈ. તાત્પર્ય કિ જનસાધારણકી સમજ વ શક્તિ સામર્થ્યસે પરે હૈં. પુરુષ-પ્રકૃતિકા ઉપદેશ સાંખ્યમતને અધિક સુગમતાસે ઔર સ્પષ્ટતાસે કિયા હૈ. વૈષ્ણવ શક્તિપૂજા જનહિતકારી હૈ.

....તો વહાંસે લોટ જાના ચાહિયે

આજકલ સચ્ચે સાધુ મિલતે નહીં. સત્સંગ કરના તો ખૂબ સંભાલકર કરના. સંગ ભી યદિ અપને નિશ્ચયસે ડિગા દેતા હો તો ઐસે સત્સંગકો ભી ત્યાગ દેના ચાહિયે. કલિયુગ હૈ. ખૂબ સાવધાની હોની હી ચાહિયે. સચ્ચે સંતોકા અભાવ જૈસા હી હૈ. દિન પ્રતિદિન કાલપ્રભાવ બઢેગા. શ્રી ગુરુમંત્ર લેનેકે પશ્ચાત શ્રી ગુરુદેવમેં- અશુભ, અવિચારયુક્ત યા દંભ-પાખંડ જૈસા દિખાઇ દેવેં તો તત્કાલ ઉનકા ત્યાગ કર દેનેમેં કોઈ પાપ યા કોઈ અપરાધ નહીં, યહ

ચૌક્કસ બાત હૈ. સત્સંગમેં ઔર સદગુરુમેં સતકા અનુસંધાન હી તો મુખ્ય બાત હૈ. જિસકો લેકર ઔર જિસકે લિયે સત્સંગ વ સદ્‌ગુરુકે પાસ હમ ગયે હૈ. યદિ વહી નહીં (હૈં) તો ફિર વહાંસે લૌટ જાના હી ચાહિયે.

માર્ગદર્શકસે માર્ગદર્શન પ્રાપ્ત કરતે રહના ચાહિયે તથા ઉસકે અનુકૂલ આચરણ રખનેકા પુરુષાર્થ કરતે રહને સે અજ્ઞાનકે દુ:ખોકા અસ્તિત્વ નહીં રહતા હૈ.

ભક્તિ, જ્ઞાન, સમતા યા વૈરાગ્ય ચાહતે હો તો શ્રૃંગારકે ભજન નહીં ગાના ચાહિયે. વિનયપત્રિકાકે પદ ગાના. ઈસસે સદવિચારોંકો તથા આત્મિક જાગૃતિકો વૃષ્ટિ પુષ્ટિ હોતી હૈ. સૌજન્યતા વિચક્ષણતા વિચારશીલતા, વિનમ્રતા, સરલતા ઔર શુચિતામેં ખૂબ પુષ્ટિ હોતી હૈ.

ભિક્ષુપાદપ્રસારણ

એક ભિક્ષુ પાદપ્રસારણ ન્યાય હૈ. એક ભિખારી આયા. કિસીકે યહાં ઉસને પ્રાર્થના કી કિ- બાહર બહુત તેજ ધૂપ હૈ, કૃપા કરકે ઘરમેં તનિક ખડે હો જાને દિજીયે.

ગૃહપતિને દયા કરકે આજ્ઞા દે દી. ભિખારી ઘરકે ભિતર આકર ખડા હો ગયા- થોડી દેરમેં બૈઠ ગયા. ફિર પૈર સમેટકર લેટ ગયા ઔર ઉસને પૈર ફૈલા લિયે. અબ ગૃહપતિ ઉસે બાહર જાનેકો કહને લગે તો ઉસને કહ દિયા- યહ ભવન તો મેરા હૈ, બાહર તુમ ચલે જાઓ.

ઉસ ભિક્ષુકકે સમાન હી ભગવાનકા ભી સ્વભાવ હૈ. ચિત્તમેં આતે હૈં, તો પહલે તનિક સી ચિનગારી કે સમાન પ્રકાશિત હોતે હૈ. ફિર જુગુનુકે સમાન, ફિર દીપશિખાકે સમાન ઔર ફિર મણિકે સમાન. ફિર તો હૃદયકો અપના ભવન બના લેતે હૈ ઔર વહાંસે નિકલતે નહીં, ઉલટે જીવકે અહંકારકો વહાંસે નિકાલ બાહર કર દેતે હૈં.

પ્રેમ ઉદારતા સાધ્ય હૈ

દેવાસુર સંગ્રામ માનવચિત્તમેં ચલતા રહતા હૈ. જીવન સંઘર્ષમય રહતા હૈ. ઔર જીવન પર્યંત યહ દૈવી ઔર આસુરી સંપત્તિકા યુધ્ધ ચલતા રહતા હૈ.

સાધક વહી હૈ જો ઈસ યુધ્ધમેં દૈવીસંપતિકે પક્ષમેં હી રહતા હૈ. જીવન પર્યંત આત્મનિરીક્ષણ કરતા હુઆ આગ્રહપૂર્વક સાવધાનીકે સાથ અડગ રહતા હુઆ દૈવી સંપત્તિકી રક્ષા વ વૃધ્ધિ કરતા હૈ. કડા યાને સચ્ચા આત્મનિરીક્ષણ હોના ચાહિયે. અન્યથા, મનુષ્ય અપનેકો હંમેશા સબસે અચ્છા ઔર બુધ્ધિશાલી હી સમઝતા હૈ- અર્થાત અહંકારસે ધિરા રહતા હૈ. મમુક્ષત્વકે વાસ્તવિક લક્ષણ મુમુક્ષકે વ્યવહારોમેં વ્યક્ત હોતે હૈં. કેવલ બોલને યા સમઝનેસે કુછ નહીં હોતા. હમ અપનેકો સાધક માને, સમઝે યહ એક બાત હૈ પરંતુ હમારે વ્યવહારમેં હમારે સાધક હોનેકા પ્રમાણ તો હોને ચાહિયે ન ? અપને ચિત્તકે દોષોંકો યથાવત રખનેવાલે, અપની લાલસા, તૃષ્ણા વ સ્વાર્થવૃત્તિકો અધિક પુષ્ટ કરનેવાલે ભી જબ કહેં કિ હમ સાધના કર રહે હેં- હમ તો સાધક હૈ, તો ક્યા સમજા જાવેં ?

જ્ઞાનકા અનાદર નહીં કરના યહ માનવકા સ્વધર્મ હૈ. ઔર જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરકે ઉસકા દુરુપયોગ નહીં કરના યહ માનવતા પુરવાર કરનેકી કસૌટી હૈ. અપને મનુષ્ય શરીરધારી

માનવ હૈ. ઉસ નાતે હમ સબ સાધક હૈ. આજકલ સાધક, સાધના યે શબ્દ બહુત હી સંકુચિત અર્થમેં પ્રયોગ કરતે હૈં. “વો ભાઈ સાધક હૈ, વો સાધના કરતા હૈં.” ઐસા પ્રાયઃ સુનનેમેં આતા હૈ- તબ મુઝે ઉપરકે વિચાર આતે હૈ. માનવ શરીરધારી સબ સાધક હૈ ઐસા મૈં માનતા હૂં. માનવકે સાધ્ય હૈ ત્યાગ, સેવા, પ્રેમ, વિશ્વબંધુત્વ પરોપકાર આદિ. પ્રત્યેક માનવ સાધક હૈ ઔર અપને સાધ્યકો પ્રેમકી, ત્યાગકી પ્રાપ્તિ કરનેકો પૂર્ણતઃ સમર્થ હૈ. યદિ વો ચાહે તો બરાબર પ્રાપ્ત કર સકતા હૈ.

કોઈ ઐસા માનવ નહીં મિલેગા જો ન ચાહતા હો કિ કોઈ ઉસકા બૂરા ન કરેં. યદિ ઐસા ચાહતે હો કિ તુમારા અહિત કોઈ ન કરે તો દૂસરોંકા અહિત સોચનેકા વ કરનેકા તુમકો ક્યા અધિકાર હૈ ? દૂસરોંકા અહિત ક્યોં કરતે હો ?

સાધ્યકી પ્રાપ્તિ કે લિયે સુખ-દુઃખ કો ઉત્તમ સાધન બનાના ચાહિયે. દુઃખકે પ્રસંગોમેં સંયોગોમેં ઉદારતાકા અપનેમેં આર્વિભાવ હોવે તો વિષમતા નહીં રહ પાતી. ત્યાગસે ઉદારતા ઔર ઉદારતાસે ત્યાગ પ્રાપ્ત હોતે હૈં. ઔર પુષ્ટ હોતે હૈ. સંતોષ બના રહતા હૈ. તબ મન શુધ્ધ હોને લગતા હૈ. શુધ્ધ મન સબકા ભલા ચાહેગા. સબકા ભલા કરેગા. શુધ્ધ મનમેં સંતોષ, દયા, પ્રેમ, ઉદારતા, ત્યાગ આતે હૈ. માનવતાકા યહી સ્વરુપ હૈ. માનવ કહલાનેવાલા જબ માનવતા પ્રાપ્ત કરતા જાતા હૈ તબ હી વહ યથાર્થમેં સહી અર્થમેં માનવ હોતા હૈ.

ઈસલિયે પ્રત્યેક માનવ સાધક હૈ. અપને દોષ-અવગુણ બુરાઈ આદિકા ત્યાગ કરના હી સત્સંગ હૈ (ઔર) પ્રેમ ઉદારતા આદિ સાધ્ય હૈ. માનવ જીવન હી સાધના હૈ. માનવ માત્રકા પ્રથમ કર્તવ્ય હૈ. દોષ, અવગુણ, સ્વાર્થ, બુરાઈ આદિકા ત્યાગ કરકે ક્ષુદ્ર વૃત્તિયોંસે ઉપર ઉઠના. ઈસી કર્તવ્યકા પાલન કરોગે તો હી તુમારા જીવન તુમારી શ્રેષ્ઠ સાધના પુરવાર હોગી.

હે દયામય કૃપા કરો કિ...

એક બહનને કહાઃ- મેરા સ્વભાવ તો ઐસા હૈ કિ માર ડાલૂં યા મર જાઉં, પર છોડૂં નહીં. ઈસ ઘટના પર મૈં બોલી- ''દેખો બહન યહ હમ લોગોંકા મિથ્યાભિમાન હૈ કિ હમ માર સકતે હૈં યા જીંદા રહ સકતે હૈં. મારના જિલાના કેવલ ભગવાનકી સામર્થ્ય હૈ.'' ઈસ પ્રકાર કહતી હુઈ મૈં રામદ્વારાસે રામકુટી ચલી આઈ.

શ્રી ગુરુદેવને પૂછા- ક્યોં કમુ ? ક્યા હુઆ ? મૈં તુમ્હારી પ્રતિક્ષા ઈસલિયે કર રહા થા કિ જાનૂં કિ ક્યા ક્યા હો રહા હૈ- મેરે આસપાસ ?

હરિભાઇ :- ભગવન્ ! આપ ઈસ પ્રકાર કહકર ઈન લડકિયોંકો ચઢાઓ નહીં તો અચ્છા. આપસે ક્યા અજ્ઞાત હૈ ? આપ આરામ કરિયે.

શ્રી ગુરુદેવ :-નહીં હરિભાઈ, ચઢાના, ગિરાના ઐસી કોઈ બાત હી નહીં. મૈં સંકલ્પબધ્ધ હૂં ઈનકે સાથ. ઈનકે હિતકે લિયે જો કુછ કરના પડે મૈં જરૂર કરુંગા, ક્યોંકિ ઐસા હી સંકલ્પ ઔર વચનબધ્ધતા હૈ. કુમુદ ! તુમ સારી બાત જૈસી હુઈ હો બતા દો. મેંને બાત કહ દી.

શ્રી ગુરુદેવ- ખૈર કુમુદ ! જિસકી જો બાત સો વો હી જાને તુમ્હે ક્યા ? તુમકો ક્યા

વિચાર આયા ઈસ પર ? યહ બતાઓ. મૈં :- અહમ બઢ ગયા હૈ, ઔર કુછ નહીં બઢા હૈ.

શ્રી ગુરુદેવ :- અચ્છા, તુઝે એસા વિચાર હો ગયા સચ મેં હી ?

મૈં :- જી હાં, જો હુઆ સચ કહ રહી હૂં.

શ્રી ગુરુદેવ :- ઉનકે લિયે જો કહા- યથાર્થ હો સકતા હૈ. કુછ હૈ ભી વૈસા હી. તુમ્હારે લિયે મુઝે દૂસરા વિચાર આયા હૈં. પરંતુ સોચતા હૂં કિ તુઝે બતાદૂં યા નહીં ?

મૈં :- ભગવન્ ! આપ જરૂર બતા દિજિયે ઔર અભી બતાઈયે. આપ યદિ નહીં કહેંગે તો ઔર કૌન કહનેકો આયેગા. ? ઔર જો અહિત હોગા સો કૌન ભોગેગા ?

શ્રી ગુરુદેવ :- કહતા હૂં સુનો ! મુઝે વિચાર આયા કિ કુમુદકો અભી અભી ભગવાનને પ્રત્યક્ષ હોકર કહ દિયા હોગા કિ કુમુદ ! અભીસે મેરા એક કાર્ય તૂમ સમ્હાલ લો ઔર મેરા બોજા હલકા કર દો.

મૈં :- જી નહીં. ભગવાન મુઝે કહાં મિલે હૈં અભી ? ભગવન, આપ મેરી રમુઝ કર રહે હૈં, પરંતુ મુઝે પક્કા માલુમ હૈ કિ અભી તો કઇ જનમકે બાદ ભગવાનકી ઝાંકી હોગી ઔર આપ હી કી કૃપાસે હોગી. આજ તો યહી સોચતી રહતી હૂં કિ વહ પરમ પુનિત ક્ષણ કબ આયેગી ?

શ્રી ગુરુદેવ (કડી આવાજસે) :- અચ્છા, તો તુમ ઈતના સબ કુછ જાનતી હો કુમુદ!! તબ ફિર તુમને ક્યોં ચુકાદા દે દિયા કિ અહમ બઢ ગયા હૈ ? ચુકાદા દેનેકા ન્યાયકર્તાકા, શાસનકર્તાકા કાર્ય હૈ, એલ-ફેલ કોઈ નહીં દે સકતા હૈ. !!

તુમ ચુકાદા દેતી હો યહ તુમ્હારા અહમ તુમકો દીખતા નહીં હૈ ન ! કુમુદ અહમસે અધી મત હો જાઓ. ઐસા વિચાર ફૌરન હટા દિયા કરો, ઔર ઐસા સોચના કિ મૈં મેરા હી નિબેર પાઉં તો બસ હૈં. હે ભગવન્ ! દયામય ! ઈતની કૃપા કરો, ઈતના હી બલ દો- કિ મેરા નિબેર જાયેં. મૈં :- મૈં ભારી ભ્રમમેં ફંસ ગઈ થી- ભગવન્ ! ઔર ગંભીર ભૂલ કર બૈઠી હૂં. મૈં આપસે ક્ષમા યાચતી હૂં ઔર કૃપા કરકે દંડરુપ પ્રાયશ્ચિત બતાઈયે. ....(અપૂર્ણ)

શ્રી ગુરુદેવ :- અહમ મિટે યહી મૈં ચાહતા હૂં. હરિભાઈ, મૈં જાનતા હૂં- કિતના રાગ-દ્વેષ ઔર ક્ષોભ ઉંડેલા જા રહા હૈ. કૌન ક્યા કર રહા હૈ, કૌન ક્યા કહ રહા હૈ,- જાનકર ભી મૈં ઉસ બારેમેં મૌન રહતા હૂં, ભીતરસે ભી !! જબ ઈનકો દેખતા હૂં તબ અધિક કરુણા ઉમડ આતી હૈ. ઈસલિયે ઉનકો જયાદા દુલાર, પ્યાર કરતા હૂં. પરન્તુ ઉનકી કુત્સિત ચેષ્ટાઓકા મુઝે સ્મરણ નહીં રહતા. ઉનકે બારેમેં કુછ કહતા નહીં હૂં.

મેરા સિધ્ધાંત હૈ કિ અહમ ઉછલતા ઉછલતા હુઆ અપને ક્રમસે અપને આપ શાંત હો જાય. જો ભીતરી સ્વભાવ ગુણસે હો જાતા હૈ વહી ટિકાઉ હો જાતા હૈ. મન થક જાયેગા. અપને આપ સોચેંગે, સમઝેંગે. અનુભવકી ઠોકરે કહો યા અનુભવકા જ્ઞાન કહો. જ્ઞાન સમ્યક હો જાયેગા.

વૈરભક્તિકે આદર્શ ભક્ત રાવણ હૈ

રંજન(બહન) :- વૈરભક્તિ હૈ મેરી તો !!

શ્રી ગુરુદેવ :- વૈરભક્તિકા આદર્શ ભક્ત રાવણ હૈ - ચરિત્ર સુન ! ઋષિકે આશ્રમમેં મંદોદરી થી, તબ અંગદકા જન્મ હુઆ થા, વાલીને ઈસે અપને પુત્રકે રુપમેં અપના લિયા થા. રાવણને મંદોદરીકો પત્ની બનાયા તબ વો જાનતા થા કિ મંદોદરી એક પુત્રકી માં હૈ. અંગદકી - જિસે વાલીને પુત્રવત્ અપનાયા હૈ.

રાવણને દિલીપ, અજ ઔર દશરથકે સાથ ભી યુધ્ધ કિયા થા, વૈર કરતા થા. શ્રીરામજીકે જન્મકે પહલે કૌશલ્યાજીકા અપહરણ કિયા થા. બલિ, વાલી ઔર સહસ્ત્રાર્જુનને રાવણકો પરાજિત કિયા થા.

મહાલક્ષ્મીજી અંશરુપા વેદવતી હિમાલયમેં તપસ્યા કરતી થી તબ રાવણ જો આકાશમાર્ગસે જા રહા થા - ઉસકી દૃષ્ટિ વેદવતી પર પડી. ઉસકે પાસ જાકર, રાવણને ઉસકા સ્પર્શ કિયા, પરંતુ સ્પર્શ કરતે હી વહ જડ હો ગયા. વેદવતીને અપને શરીરકો અપવિત્ર માના ઔર યોગાગ્નિસે અપનેકો ભસ્મ કર દિયા. રાવણકો શ્રાપ દિયા થા કિ તુમ્હારે કુલકા નાશ હોગા.

લક્ષ્મણજી નહીં થે તબ રામજીને સીતાજીસે કહા કિ નિશાચરનાશ કરના હૈ. તબ તક તુમ પાવકમેં નિવાસ કરો. મેરે પાસ અપની છાયા રખ દો.

તબ સીતાજીને અપની છાયા વેદવતીકો રખ દી ઔર સ્વયમ અગ્નિમેં નિવાસ કર રહી થી. લંકા વિજયકે પશ્ચાત છાયા સીતા અગ્નિ પરિક્ષાકે હેતુ અગ્નિમેં પ્રવેશ કરતી હૈ ઔર સીતાજી અગ્નિમેંસે બાહર આતી હૈ. છાયા સીતાસે શ્રીરામજીને કહા થા કી અબ હમ કૃષ્ણાવતારમેં મિલેંગે વહી છાયા સીતા ''યજ્ઞ-અગ્નિ-સંભૂતા- દ્રૌપદી હોતી હૈ.

વાલ્મીકીજીને લિખા હૈ કિ કુબેરપુત્રને રાવણકો શાપ દિયા થા. કારણ કિ રાવણને રંભા પર કુદ્રષ્ટિ કી થી. ઈસી પ્રકાર પુંજીકસ્થલા અપ્સરા પર કુદ્રષ્ટિ કી થી તબ બ્રહ્માજીને ભી શાપ દિયા થા. દોનોંને શાપ દિયા થા કિ અબ કિસી ભી સ્ત્રી પર હાથ લગાઓગે, બલહીન હો જાઓગે.

સેતુબંધ-રામેશ્વરમ્- શ્રીરામેશ્વરકી સ્થાપના રામજીને કી હૈ. તબ સીતાજી અશોકવાટિકામેં થી. ભગવાન રામ શિવલિંગકી પ્રતિષ્ઠા કર રહે હૈં યહ સમાચાર રાવણને જાના તબ મંત્રી માલ્યવાનસે રાવણને કહા- ''સીતાકે બિના રામકી પ્રતિષ્ઠા વિધિમેં અપૂર્ણતા રહેગી. શિવજી મેરે ઈષ્ટ હૈ. ઉનકી પ્રતિષ્ઠાવિધિ સાંગોપાંગ હોના ચાહિયે. ઈસલિયે મૈં સીતાકો લેકર પ્રતિષ્ઠાવિધિ સાંગોપાંગ કરાનેકો જાતા હૂં.

આકર રામજીસે કહા- ''રામ'' સીતાકો ઈસલિયે લાયા હૂં કિ તુમ્હારા અર્ધાંગ હૈ ઔર તુમ મેરે ઈષ્ટદેવકી પ્રતિષ્ઠા કરાના ચાહતે હો. વામ માર્ગમેં સીતાકો સ્થાન દો તબ હી વિધિવત પ્રતિષ્ઠા પૂર્ણ હોગી. ઔર સુનિયે, મૈં પ્રતિષ્ઠાકી પૂરી વિધિ શાસ્ત્રોક્ત જાનતા હૂં. મેરેસે બઢકર આચાર્ય કોઈ નહીં હૈ. શિવજી મેરે ઈષ્ટ હૈ ઔર મૈં ઉનકી પ્રતિષ્ઠા કઇ બાર પૂર્ણ શાસ્ત્રોક્ત વિધિસે પૂજન કર ચૂકા હૂં.

શ્રીરામજીને ઉનકા આચાર્યપદ પર વરણ કિયા. કાર્ય સંપન્ન હોનેકે પશ્ચાત આચાર્યજીકો રામજીને પ્રણામ કિયા તબ આચાર્યજી રાવણને આશીર્વાદ દિયા કિ તુમ્હારી જય હો.

ફિર રાવણ રાજનીતિજ્ઞ ભી પૂરા હૈ, દાવ ખેલતા હૈ. ભગવાનસે કહતા હૈ- ''હે રામ ! અગર તુમ ચાહતે હો તો સીતાકો અબ અપને પાસ રખ સકતે હો, મૈં તો સીતાકો લે હી આયા હૂં- સામનેસે તો યદિ તુમ રખ લોગે તો વાપિસ લૌટ જાઉંગા.

રામજી હંસે ફિર કહા- ઠીક કહ રહે હો. પરંતુ જિસ પ્રકાર બલાત તુમ લે ગયે હો ઉસી પ્રકાર બલસે હી મૈં સીતાકો પુન: પ્રાપ્ત કર લૂંગા. ઐસે હી નહીં રખૂંગા.

તબ ફિર રાવણ હંસે. પ્રસન્નતાસે કહા- ''રામ તુમ વીર હો. તુમ્હારે પૂર્વજોકે જૈસે હો. તુમ્હેં ધન્યવાદ દેતા હૂં. તુમ્હારા ઉત્તર અપ્રતિમ હૈ. ફિર રાવણ સીતાજીકો લેકર લંકા લૌટ જાતા હૈ.

રાવણ ભક્ત ઔર રાજનીતિમેં બડા હી કુશલ થા:- જબ મંદોદરીને બહુત પ્રકારસે વિનય કરતે કહા કિ રામકે શરણાગત હો જાઓ.

રામહિ સૌંપિ જાનકી નાઈ કમલ પદ માથ ।
સુત કહું રાજ સમર્પિ બનજાઈ ભજિઅ રઘુનાથ ॥

તબ પહલે તો હંસ દિયા. સબકે સામને તો ક્યા કા ક્યા જવાબ દે દિયા કિન્તુ એકાંતમેં ઉસને મંદોદરીસે કહા- હે સતી ! ખૂબ ધ્યાન દે કર મેરી બાત સુનો ઔર સોચ સમઝ કર મેરી કાર્યકી સરાહના કિયે બિના તુમ નહીં રહોગી, મુઝે વિશ્વાસ હૈ.

સુનો ! તુમ જાનતી હો ન કિ મેરે રામને પ્રણ કિયા હૈ કિ નિશાચર વિહીન પૃથ્વી કરુંગા.

“નિશાચર હીન કરહું મહી ભુજ ઉઠાઈ પન કીન્હ.” ફિર, યદિ મૈં શરણાગત હો જાઉં તો મેરે રામકા કિયા હુઆ પ્રણ ઝૂઠા પડ જાયેં યહ મુઝે હરગીજ સહ્ય નહીં હૈ. ફિર, મૈં શરણાગત હો જાઉ તો બચ જાઉંગા અવશ્ય ! કિન્તુ મેરે કુલકે સમસ્ત પરિવારકો છોડ દૂં તો યહ કિતના સ્વાર્થી મુઝે સિધ્ધ કર દેગા. મૈં ઐસા સ્વાર્થી નહીં હો સકતા.

મૈં તો વંશ સહિત શ્રીરામકે શ્રીહસ્તોંસે અંતિમ ગતિ પ્રાપ્ત કરુંગા. ઔર મેરે રામકી પ્રતિજ્ઞાકો બરાબર સહી કરાઉંગા. ઈતના દુરાચારી વંશકા ઉધ્ધાર મેરે રામજી હી કર સકતે હૈ. યહ તો પરમપુનિત ઔર મહાદુર્લભ મૌકા હી હૈ કિ મેરે રામ સ્વયં હમે વંશ સહિત ઉધ્ધાર કર નિજધામ ભેજેં.

ફિર એક બાત મેરે મનકી તુમ્હેં હી કેવલ કહતા હૂં. દેખો ! સુનો ! મૈં ખૂબ જાનતા હૂં કિ મેરે રામકો કોઇ લિપ્સા, તૃષ્ણા યા મોહ મમત્વ નહીં હૈ. મેરે રામ લંકા વિજય કરકે ભી લંકાકી રાજય સંપત્તિ ઔર લંકાકી ભૂમિમેંસે કુછ ભી લેંગે નહીં. ઈસલિયે હી મૈંને વિભીષણસે દુર્વ્યવહાર કિયા હૈ- સોચ સમઝકર.

હમારે વંશમેં એક વિભિષણ હી સુયોગ્ય હૈ, સો વહ મેરે દુર્વ્યવહારસે પ્રેરિત હોકર મેરે રામકે શરણાગત હો ગયા હૈ. અબ લંકાકા રાજય વિભિષણ જૈસે સુયોગ્યકો રામ સૌંપ દેંગે.

દૂતોનેં બતાયા ભી હૈ કિ રામને વિભીષણકો શરણમેં લેતે હી પ્રથમ સંબોધનમેં હી લંકેશ કહ દિયા હૈ.

કહુ લંકેશ સહિત પરિવારા, કુસલ કુઠાહર બાસ તુમ્હારા ।
ખલ મંડલી બસહુ દિન રાતી સખા ધરમ નિબહઈ કેહિ ભાઁતી ॥

ઈસ તરફ શ્રીરામજી ભી રાવણકી ભક્તિ ભાવના પૂર્ણરુપસે જાનતે હૈ. જબ વિભિષણકો લંકેશ કહ દિયા તબ શ્રી હનુમાનજીને કહા- ભગવન્, યદિ રાવણ ભી શરણાગત હો જાયેગા તો ? ભગવાનને કહા- તો ક્યા હૈ ? રાવણ કો મૈં અવધેશ કહૂંગા. ઔર બના દૂંગા. મુઝે યા મેરે ભાઈયોંકો રાજયકી લિપ્સા તનિક ભી નહીં હૈ.

કુંભકર્ણકો રાવણને બડી મુશ્કિલસે જગાયા. સબ બાત બતાઈ. તબ કુંભકર્ણને રાવણસે કહા કિ તુમ ખુદ રામકા રુપ ધારણ કર લો. તુમ તો માયાવી હો, તુમ્હારે પાસ માયા-સામર્થ્ય હૈ. રાવણને કહા- યહ ભી કરકે દેખ લિયા હૈ, પરંતુ ઉસમેં ભી મૈં અસફલ રહા. કુંભકર્ણકો આશ્ચર્ય હુઆ કિ ઐસા કૈસે હો સકતા હૈ કિ રામકા રુપ લેને પર ભી તુમ્હેં સફલતા ન મિલેં?

રાવણને કહા- હાં ભાઈ ! સહી બાત કહતા હૂં જબ મૈં રામકા રુપ ધારણ કરતા હૂં તબ ઉસી વક્ત મેરી પાપબુધ્ધિ ભી બિલકુલ મેરેમેંસે નિકલ જાતી હૈ, નષ્ટ હો જાતી હૈ. તબ મૈ મેરા પૂર્વ નિશ્ચય હી ભૂલ જાતા હૂં. ફિર મૈં ક્યા કરું ?

રાવણ યુધ્ધક્ષેત્રમેં ઘાયલ હોકર મરણાસન્ન હૈ. તબ રામજીને લખનલાલજીસે કહા- "રાવણ પ્રકાંડ પણ્ડિત હૈ, અપ્રતિમ નીતિનિપૂણ હૈ. ઈસ સમય વહ મરણાસન્ન હૈ. તુમ ઉસકે પાસ જાકર ઉસસે નીતિયોંકા જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર લો. લખનલાલજી ગયે તો સહી, પરંતુ રાવણકે સિરહાને ખડે હો ગયે. તબ રાવણને દેખા કિન્તુ કુછ ભી બોલા નહીં. તબ લખનલાલજી લૌટ ચલેં ઔર રામજીસે સારી બાત કહી. ભગવાને પ્રેમસે કહા- "તુમ પુન: જાઓ ઔર ઈસ વક્ત જાકર રાવણકે પૈરોમેં હાથ જોડકર વિનમ્રતાસે બૈઠકર પૂછના"

કિસીસે સીખના હો, જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરના હો ઔર કુછ ભૌતિક પદાર્થ પાના હો તબ ઉસકે સિરહાને નહીં અપિતુ પૈતાને બૈઠના હોતા હૈ. ફિર, લખનલાલજીને ઐસા હી કિયા તબ રાવણને ભી બડી પ્રસન્નતાસે નીતિયોંકા જ્ઞાન દિયા.

કંસકી ભી વૈરભક્તિ થી. દેવકીજીકે ગર્ભમેં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન પધારેં તબસે દેવકીજીકા સૌંદર્ય ઔર બઢ ગયા. ઉસમેં અબ દિવ્યતા- દેવત્વ સંમ્મિલિત હો ચૂકા થા. કંસ સમઝ ચૂકા કિ દેવકીજીકે ગર્ભ મેં વિષ્ણુ ભગવાન બિરાજે હૈં. વહ સોચને લગા- ક્યા કરું ? અગર મૈં સગર્ભા દેવકીકી હત્યા કરુંગા તો મેરી બહુત બદનામી હોગી. દેવકી સ્ત્રી હૈ- સગર્ભા હૈ- મેરી આશ્રિત ઔર મેરી કેદમેં હૈ. ઐસી નારીકી હત્યા કરને પર મેરી ઈજ્જત, પુણ્યબલ ઔર આયુષ્યક- તીનોંકા નાશ હોગા. ઈસલિયે જિસ પ્રકાર પહલે બાલકોંકા નાશ કિયા હૈ ઉસી પ્રકાર અબ ભી કરુંગા. કંસ બુધ્ધિશાલી થા. મનુષ્ય કૈસી ભી પરિસ્થિતિમેં ભી અપની ઈજ્જતકા ખ્યાલ રખતા હૈ. દૂસરી બાત, કંસ યહ સમઝતા થા કિ ક્રુર, હત્યારા ઔર આતતાયી

મનુષ્ય કિસી ભી મનુષ્યકો કભી ભી પ્રિય નહીં હોતા.

કંસકો અબ દિનરાત દેવકીજીકે ગર્ભમેં રહે હુયે પૂર્ણપુરુષોતમ પ્રભુકે વિચાર આને લગે. ઉસકે જન્મતે હી ઉસકા ભી વધ કર દૂંગા. ઈસ વિચારસે બાલકકે જન્મકી પ્રતિક્ષા કરતે કરતે વહ ચૌબિસ ઘંટા ઉસીકા ચિંતન કરને લગા- વૈરભક્તિ બઢ ગઈ. તો અપની ચારોં ઔર ઉસી વિષ્ણુભગવાનકો દેખને લગા. ઉસકા મન વિષ્ણુમય તો હો ગયા, પરન્તુ વૈર ભાવનાસે. પ્રેમભાવનાસે વિષ્ણુમય હો જાતા તો મહાન ભક્ત હો જાતા. ભક્ત ભગવાનકે અનુકૂલ ભાવના કરતા હુઆ ભગવાનમય હો જાતા હૈ. પ્રતિકૂલ ભાવનાકો ભી તીવ્રતમ બનાતા હુઆ ભગવાનમય હો જાના યહ "વૈરભક્તિ"

ગાયસે આર્થિક લાભ

ગાયકે દૂધસે જયાદા આમદની વ આર્થિક લાભ ગોબર, બૈલ વ ગોમૂત્રકે ઉપયોગસે હોતા હૈ. ગાય, બૈલ આદિ પશુંઓકે પ્રચંડ બલ કિસાનીમેં મુખ્ય અવલંબન હૈ. ટ્રેકટર ચલાઓગે તો ઉસકે લિયે ડિઝલતેલ પર આધાર રખના પડેગા. બીજલી તો અભી મનુષ્યોંકો વ ઉદ્યોગો કો ભી નહીં દે પાતે હો., તબ કિસાનીમેં કૈસે લગા પાઓગે ?

ગોબરકા ઉપયોગ ખેતીમેં કરનેસે રાસાયણિક ખાદસે ભી અચ્છી ફ્સલે પ્રાપ્ત હોતી હૈ. યહ હમારી દેખી હુઈ બાત હૈ. ગોબર-ગોમૂત્રકે ખાદસે જમીન જયાદા રસપૂર્ણ બનતી હૈ. ગેહૂં, ચાવલ આદિ વ ચના ભી જયાદા રસયુક્ત વ ગુણસમુધ્ધ હોતે હૈં.

રાસયણિક ખાદમેં જિતને પૈસે લગાતે હો ઉતને પૈસોમેં તો હમેં ગાય, ગાયકે બછડે, દૂધ ઔર ગોબર-ગોમૂત્ર સબ કુછ પ્રાપ્ત હો જાતા હૈ. ઔર ફિર ઉપરસે ફસલ ઈતની બઢિયા ગુણયુક્ત વ જયાદા પ્રાપ્ત હોતી હૈ. હમારે પરિવારકો દૂધ, છાશ, મખ્ખન, ઘી પ્રાપ્ત હોતા હૈ. ઈસલિયે ગાયબો કેવલ ગોબર, ગોમૂત્રકે લિયે રખી જાય તબ ભી આર્થિક લાભ અધિક પ્રાપ્ત હોતા હૈ. દૂધ-ઘીકા તો હિસાબ યા વિચાર હી છોડ દેના ચાહિયે.

બછડે વ દૂધ નહીં દેનેવાલી ગાય જબ તક કુદરતી મૌતસે મરેગી- તબ તક ગોબર વ ગૌમૂત્ર તો દેતી હી રહેગી. તાત્પર્ય કિ એક ગાય જીવનસે મૃત્યુ પર્યંત ઈતના મહાન લાભ માનવ જીવનકો પહુંચાતી હૈ કિ ઉસે "અવધ્યા" કહી હૈં.- વેદોને. ઉસકા વધ કિસી ભી દશામેં, કિસી ભી કારણસે બિલકુલ અનુચિત વ અહિતકારી હૈ. ઈસલિયે વધ ન કરને યોગ્ય હૈ. ગોમેધ, અશ્વમેધ નરમેધ આદિકા અર્થ હૈ- ગાયકી પૂજા, અશ્વકી પૂજા, મનુષ્યકી પૂજા. મેધ્ય = પૂજા યોગ્ય- પૂજનીય. મનુસ્મૃતિ મેં હૈ. નૃ યજ્ઞ = અતિથિ પૂજનમ્.

પુષ્કર, તા.૨૬-૧૦-૯૦, શ્રી ગુરુદેવકા મૌન પ્રારંભ હુઆ- દો માસકે લિયે. ઉસી સમય શ્રી ગુરુદેવ લિખકર બાતે કરતે થે.-

ઉપાસનાકો આવરણ નાશક તો માનતે હો ન ? ઉપાસના ફાયનલં નહીં તો ક્યા હૈ ? યદિ તુમ્હારે મન્તવ્ય કે અનુકૂલ આવરણ નાશક હૈ તો તુમને ફાયનલ પ્રાપ્ત કો ઉપાસના કરી ? યદિ હાઁ તો કૈસે ? ઉપાસનાકા રહસ્ય સમઝા હૈ ? ચર્ચા, તર્ક-કુતર્કમેં, શાબ્દિક વિલાસમેં

વ્યર્થ સમય બરબાદ ન કરો. ફાયનલ પ્રાપ્તવ્યકા પુરુષાર્થ કરો.

મેરી સાધના શૈલી

મનકો શાંત, નિર્વાસનામય કરો. સંયમકા આનંદ અનુભવો. પ્રત્યાહાર અપને આપ કેવલ એક ઉત્કટ અનુરાગસે હી હો જાતા હૈ. મનકા નિરોધ ભી અપને આપ હો જાતા હૈ તબ પ્રાણકા નિરોધ ભી હો જાતા હૈ મેરી તો સાધના શૈલી યહી હૈ જોર, જબાવ, દમન નહીં અપિતુ મનકો ઉર્ધ્વ કરો. અપને આપ અશુદ્ધિયાં દૂર હો જાયેંગી. જિસ પ્રકાર સર્પકી કેંચૂલી.

સબ સાધન ફલ કૂપ સરિતં સર સાગર સલિલ નિરાસા ।
રામનામ રતિ સ્વાતિ સુધા શુભ સીકર પ્રેમ પિયાસા ॥
ગરજી તરજી પાષાન વરષિ પવિ પ્રીતિ પરખી જિયં જાનૈ ।
અધિક અધિક અનુરાગ ઉમંગ ઉર પર પરમિતિ પહિચાનૈ ॥

સચ્ચે મનસે મનન કરો શબ્દકા, પવિત્ર મનસે કૌટિલ્યતાસે નહીં.

કથની કથૈ અગાધકી, જયોં અકાશકે ગિધ્ધ ।
ભોજન ઉનકા ભૂમિ પર, નહીં કહાવૈં સિધ્ધ ॥

કિસીકે કિતને હી દોષ હો પર ઉનસે ઉનકે ગુણોંકો આચ્છાદિત કરનેકા પ્રયત્ન કભી નહીં કરના. ન કોઈ બડા હૈ ન કોઈ છોટા હૈ. કુછ નહીં. સ્મશાનમેં સબ બરાબર. યહ સબ કિતને દિન ? ન રહા લકડપન ન જવાની, ન બુઢ્ઢાપા રહ જાયગા. યાદગારીકે લિયે ફક્ત આચરણ એક રહ જાયગા.

અપને દોષ દેખોં. દૂસરોંકે ગુણોંકા વિચાર કરો. ઉનકે દોષ કિતને હી હો. ભગવાનસે પ્રાર્થના કરો ઉનકે લિયે - સચ્ચે હૃદયસે. આસુરી, દૈવી સંપત્તિ અનાદિસે હૈ. આજ નઈ નહી હૈ. ઈસકા ખૂબ વિચાર કરો. યહ સબ કરોગે ન ? તુમકો આનંદ આવેગા.

તુમકો ઉદાસીન ઔર પ્રેમાલ રહના ચાહિયે. તુમ્હારેમેં કુછ હોગા તભી યહ સબ હોતા હૈ. તુમ સચ્ચે હૃદયસે પ્રેમ કરો સબસે તો જરુર સબ તુમસે પ્રેમસે દેખેંગે.

ભક્ત વે જો ભગવાનસે કરતે ખૂબ ઉપાધ ।
જો સમઝે અરુ આચરે સો સાધુનકે સાધ ॥
સબ શાસ્ત્ર જાને બિના જ્ઞાન ન હોવે સર્વ ।
પર એક વ્યાધિ બના બડે જ્ઞાનકો ગર્વ ॥

સ્વધર્મ સુંદર

એક બાર બીરબલસે બાદશાહને કહા કિ સબસે સુન્દર કૌન ? ઉસને ઉત્તર દિયા કિ અપના અપના લડકા. બાદશાહ બોલા યહ નહીં સુન્દર તો સુન્દર હી હૈ - યહ નહીં હો સકતા. તબ બીરબલને આગ્રા ભરમેં દાંડી પિટવાઈ કિ જિસકા લડકા સુન્દર હોગા ઉસકો બાદશાહ ઈનામ દેગા. તબ એક બાઈકા લડકા કાના, ચેચકકે દાગ ઔર કુરુપ થા વહ ભી

ઉસે સ્નાન કરાકર ખૂબ વસ્ત્ર પહનાકર લે ગઈ- કિ મેરા લડકા સુન્દર હૈ. ઈસ પ્રકાર ઈષ્ટમેં પ્રીતિ હોવેં.

સ્વે-સ્વે કર્મણ્યભિરત: સંસિધ્દિં લભતે નર: । ગીતાજી ૧૮-૪૫ ।

આ દલિયાની જાહેરાત કરો- અનુપમ સ્વાદ, પચનેમેં હલકા, સસ્તા, પોષક ખુરાક, પેટકે સબ રોગોંકા અચૂક ઝગડા. બોલે ઈસકા રાજ. જગત ઐસા

હાઁ જી. ધર્મકી કોર્ટમે. ભલે ! મેરા સાક્ષી ભગવાન હૈ.

આ તો જગતકી રીતિ હૈ- અચ્છા હોવે તો મેરા પુરુષાર્થ હૈ, ઔર જો કુછ નરસા હોવે તો ગુરુ ઔર ભગવાનકે માથે.

મૈનેં તો મેરે જીવનમેં ચાર-છ: હી મનુષ્ય દેખે હૈં. જિનકા સર્વ સમર્પન હુઆ હૈ. મૈં હી ભગવાનકા હૂં. વહ કરતા હી નહીં ભગવત્ ઈચ્છા બિના.

અચ્છા બાબા રામ કહો ચાહે શ્યામ ।
દોનોં તત્ત્વ એક હી "બનાકો" દેતે હૈં નિજ ધામ ॥

જીવકો જબ તક પૂરી જાનકારી પ્રભુકી ન હો તબ તક માયાકૃત દોષ રહતે હૈં.- પણ (લેકીન) કામ અવશ્ય હોતે હૈં. અભી જગતકો સમજો.

આઘાતકા પ્રત્યાઘાત હોતા હી હૈ. યહ ઈસ વિશ્વમે સનાતન નિયમ હી હૈ. આપ એક પત્થર ફેંકેંગે તબ વહ પત્થર પૃથ્વીકે સાથ ટકરાયેગા ઔર ફિર ઉછલ કર ચોટ કરતા હુઆ ગિરેગા. વૃત્તિયોંકે ભી આઘાત પ્રત્યાઘાત હોતે રહતે હૈં. ઈસીકા નામ સંસાર હૈ. ઈસીસે સંસાર બનતા રહતા હૈ. અશુભ સ્વાર્થી વૃત્તિયાં પ્રારબ્ધસે નહીં અપિતુ અપને અશુભ વિચાર ભાવનાઓંકો લેકર હોતી હૈ. મનુષ્ય પૂર્ણત: સ્વતંત્ર હૈ કિ અશુભકી ઔર જાના હૈ યા શુભકી ઔર ?

એકાન્તમેં રહના સરલ નહીં. સ્થૂલ એકાન્ત લેકર સૂક્ષ્મ જગતકા ભાન રહે યહ એકાન્તકા બાધક હૈ. સ્થૂલ એકાન્તમેં સ્થૂલ જગત જરૂર હટ જાતા હૈ. સૂક્ષ્મ જગતકો હટાનેમે પરિશ્રમ કરો. જગત હી નહીં ઐસા દ્રઢ નિશ્ચય પહલે કરો, ફિર જો રહેગા વહ અનામી હોગા.

વિષય ઈન્દ્રિયોંસે સૂક્ષ્મ હૈ. મન વિષયોંસે સૂક્ષ્મ હૈ. બુધ્દિમનસે સૂક્ષ્મ હૈ. મહતત્ત્વ, (હિરણ્યગર્ભ) બુધ્દિસે સૂક્ષ્મ હૈ. હિરણ્યગર્ભસે પરે આત્મતત્વ હૈ, ઔર વહ અત્યંત સૂક્ષ્મ હૈ. ઉસસે સૂક્ષ્મ ઔર કુછ નહીં હૈ.

આપ શ્રવણ મનન નિધિધ્યાસનકો તો માનતે હૈ ન ? તો બસ ! દ્દઢ સંકલ્પ કરકે ઈન સાધનોંકો સાંગોપાંગ કર ડાલો. સંશયમેં ઔર સંભ્રમમેં મત રહો. સમય યૂં હી બેકાર જા રહા હૈ. ઈસ પર સોચો, ઔર મનસે પક્કા નિશ્ચય કરકે અપને સાધનમેં ડટ કર લગે રહો. શ્રવણ-મનન કી પરિકવતા નિદિધ્યાસન હૈ ઔર નિદિધ્યાસનકી પરિપક્વતા નિર્વિકલ્પ સમાધિ હૈ. વહાઁ આવરણ માત્રકા નાશ હો જાતા હૈ ઔર શુધ્ધ બ્રહ્મત્વકા સાક્ષાત્કાર હો જાતા હૈ.

નયમાત્મા પ્રવચનેન લભ્યો ન મેધયા ન બહુના શ્રુતેન ।
યમેવૈષ વૃણુતે તેન લભ્યસ્તસ્યૈષ આત્મા વિવૃણુતે તનું સ્વામ્ (મુંડકો. ઉપ. ૩-૩) ॥

૧૩-૧૧-૬૦ :-

માઁ, દેખો, સમજો, એક આનંદ કરેં હમ દોનોં ।
કર મન ઢોકલાકા ધ્યાન, યહી સુખ યહી સત્ સાધન યહી માન સન્માન્ ॥

નહીં માઁ, મૈં સચમેં હી ઢોકલા યાદ કરતા હૂં. તુમારા રાતદિન યહી ભાવ રહતા હે કિ મૈં ખૂબ ખાઉં, ખૂબ મોટા હો જાઉં, ખૂબ સોયા કરું. આરામ વિશ્રામમેં રહૂં. માઁ કે કહે અનુસાર યદિ પ્રકૃતિ મેરા બજન બઢા દે તો માઁ કા વજન સહજ હી મેં બઢ જાવેં- મુઝે દેખ કર હી.

વાલ્મિકી (રામાયણ) પ્રારંભ કર દો. ઉપજાતિ છન્દ અચ્છે હૈં. મજા આયેગા. સાહિત્ય જ્ઞાનસે. સંસ્કૃત મુલ હી પઢો ભગવાન રામકે કિતને દિવ્ય ગુણ હે વહ મંગલા ચરણમેં હી પ્રશ્નકે રુપમેં વાલ્મિકીજી પૂછતે હે નારદજી સે.

હરિભાઈ, તુમારા "બરાબર" બરાબર યાદ આહી જાતા હૈં, ઔર તત્કાલ આપકી યાદ ભી આતી હે। હરિભાઈ યાની "બરાબર" "બરાબર" ફ્રાનસ હરિભાઈ "બરાબર" એક ઐસા શબ્દ હે કિ બડે બડે મહારથી પરાસ્ત હો જાતે હૈ. સત્યમેં બરાબર હે હી.

રાગ અજ્ઞાનકા ચિહ્ન હે

એક જાને માને મહાત્માકી બાતે પ્રકાશિત હુઇ થી. ઈસકે બારેમેં શ્રી ગુરુદેવને કહા- અંત:કરણમેં રાગ હે તબ તક શાંતિ નહીં હોતી હે. પૂર્ણકામકો- નિષ્કામકો શાંતિકી અનુભૂતિ સદૈવ રહતી હે. રાગ-અજ્ઞાનકા ચિહ્ન હે. જ્ઞાનીકો ભી રાગ હોવે તબ જ્ઞાનકા સ્મરણ વ અનુસંધાન કરે તો પાપકર્મ નહીં કરેગા. જબ અજ્ઞાનસ્થિતિ કરતા હે તબ રાગ કેવલ ઉસ કાલમેં હી ઉદય હોતા હે, પરંતુ વિવેક વિચારસે સ્વસ્વરુપકા લક્ષ્ય કરકે જ્ઞાની, બુધ્ધિમાની વ વિવેકી જન રાગકો હટા દેતે હે.

સતકર્મ કરનેમેં જો ભી નર શરમાય ।
ઉસી પાપસે કુત્તા હોતા ઘર ઘર ડંડા ખાય ॥
૧૮-૧૧-૬૦, હોનહાર તરુવરકે હોત ચીકને પાત ।
પૂત પાલનમેં "બના", લક્ષણ સરસ બતાત ॥

દેશ ભરકા ખૂબ ભ્રમણ કરનેકા નિશ્ચય કિયા હે. મોટરમેં હી ઘૂમના હે. સભી સરહદોંકે સ્થાનોમેં તો જરૂર જાના હે. ઈસીમેં નેત્રયજ્ઞ ભી હોતે રહેંગે, પૂનમ ભી, નૌમિ ભી, ચતુર્થી ભી, ઈત્યાદિ ભી. કુછ દિન યે કિયેં ફિર ઘૂમનેકો ચલે જાયેંગે. બહતુ કામ કરના હે માઁ ! અબ તુમારા રોના ધોના કુછ નહીં માનૂંગા. કભી તુમ ભી સાથમેં રહના ઘૂમનેમેં. સરહદકે ખાસ ખાસ સ્થલોમેં જાકર શાંતચિત્તસે બૈઠના ભર હૈં મુઝે. ઔર કુછ નહીં કરના હે. કર ભી ક્યા સક્તા હૂં ? કુછ પરમાણુકો દેખ સમઝ લૂં ઔર ભગવત પ્રાર્થના કર લૂં. રશિવા વ ચીનકે, અમરિકા વ જાપાનકે વ જર્મનીકે સંબંધોમેં બહુત કુછ પરિવર્તન હોંગે જો ભારતકે હિતમેં હોગા.

એક સતી

મૈંને એક સતી દેખી. મોટાપાડા- ઉત્કલમેં, ઘાઁચીકે ઘરમેં. સન ૧૮૮૬મેં પ્લેગ થા.

ઘાઁચી મર ગયા. બાઈ બોલી સતી હોના હૈ. પુલીસને રોક દી. બાઈ બોલી તુમારી તાકાત નહીં મુઝે રોકનેકી. ઐસા કહકર પ્રાણ છોડ દિયે ઉસી ક્ષણ. સબને હાથ જોડે. પુલિસને એક હી ચિત્તામેં સરકારકે પ્રબંધસે સંસ્કાર કિયે. સતીકો કૌન રોક સકતા હૈ ?

તજહિં દેહ તુરત તેહિ હેતૂ, ઉર ધરિ ચંદ્રમૌલિ વૃષકેતૂ ॥
અસ કહિ યોગ અગિનિ તનુ જારા, ભયો સકલ મખ હાહાકારા ॥

ફિર વહાઁ ખૂબ મેલા લગા. મુઝે ટોપરા મિલા ખાનેકો, મસાનમેં. મસાનમેં હી મૈં થા. “લો બાબાજી સતીમાંકા ટોપરા” કિસીને ઐસા કહ કર દિયા મૈંને ભી પ્રસાદીકા ટોપરા ખાયા.

હરિભાઈ, ભ્રમણમેં આનંદ આયેગા. કભી મોટામામા ભી સાથમેં હોને ચાહિયે. કિસી નદીકે સુંદર તટ પર બૈઠેંગે. વહા મૈં બ્રહ્મનિરુપણ કરુંગા. બ્રહ્મ ઐસા બ્રહ્મ તૈસા. તુમ તો જ્ઞાની ભક્ત હો. મોટામામા ભક્તજ્ઞાની હૈ.

એક સંકોચ સામને ઔર હૈ- યદિ ગિરધરબાપાને આ કર કહા- બદ્રીનારાયણ ધર્મશાલા.... તો ક્યા કરના ? ઉનકી અતિ ઈચ્છા હોગી મેરે લિયે, તો મૈં ના નહી કહૂંગા.

નિર્વિકારાય નિત્યાય નિરવદ્યાય તેજસે ।
સાક્ષાત રામસ્વરુપાય બાલકૃષ્ણાય નમોસ્તુતે ॥

ઉસે મંજુર હૈ જો કુછ, વહ સબ કરકે દિખાતે હૈ. ન કોઈ ઉસકી મહિમાકા અભી તક ભેદ પાતે હૈં ''કરો તો ભી ડરો પ્રભુસે, ન કરો તો ભી ડરો પ્રભુસે'' મહત પુરુષોંકે યેહી વાક્ય મુઝે અબ યાદ આતે હૈં.

હે દીન બન્ધુ રાઘવ ! ઈતની તો દયા કરના, માયા (કે સાથ) લડતે લડતે હો જાઉં મૈં શિથિલ જબ. મેરી ઔર આકર માયાસે લડા કરના.

યહ દ્વેષકે ઝમેલોમેં યદિ તુમકો ભૂલ જાઉં ।
તુમ મુજે ભૂલ જાનેકા ન દાવા કરના ॥
સાવન સાધન રામ મિલન હિત કરો નેમ સાધો ।
મેરા-તેરા, તૂ-તૂ, મૈં મૈં, યહી ઘોર કાદોં વિચારો ॥
ભજ રામ રાઘવ મન મસ્તાને,
જિનકો તૂ સમજે અપના, વો તો હૈ વિરાને ।
તન દો દિનકા હૈ યહ ન કા મેલા
ન કોઈ માત પિતા ગુરુ ચેલા.
ઝૂઠા નેહ.......(અપૂર્ણ) (કાદોં = કાદવ)

ગુનાસે રોટી રખ દી હૈ- પ્રેમસે ઝેવર બેનનને. યે એક નઈ પધ્ધતિ નિકલી વિરક્તિમેં ઐસા ગરબડ ન કરો, ઈતના નહીં ગિરા હૂં અભી. દેખો મૈં માનતા હૂં કિ અનાજશુધ્ધિ મન

શુધ્ધિ હૈ. યદિ હાઁ.

જબસે ખાઇ રોટલી ઔરકે હાથકી ।
ધીરે ધીરે છૂટ ગઈ બાત પ્રભુકે સાથકી ॥
૨૦-૧૨-૬૦:- સ્વારથ પરમારથ સકલ સુલભ એક હી ઔર ।
દ્વાર દૂસરે દીનતા ઉચિત ન તુલસી તોર ॥
દેખા જબ શ્રીરામને, ભિલની લાઈ બોર ।
માનો ભૂખે જન્મકે ટૂટ પડે તેહી ઓર ॥
શિબરીને ભી લિયા ઈહાં ચતુરાઈસે કામ ।
સહિત બેર પીછે હટી, ના ના ના શ્રીરામ ॥
અભી ખિલાતી ચાખકર હે અનુપમ મહમાન ।
ખટ્ટે-મિઠેકી નહીં હૈ તુમકો પહચાન ॥
અસ કહ ચખ દેને લગી, મૃદુ મુખમેં મૃદુ બોર ।
બાર બાર પ્રભુ મુખ નિરખ શિબરી ભઈ વિભોર ॥
બેસુધિ હો દેતી રહી રહા ન તન કર માન ।
અસુધિમેં ખાતે રહે દીનબન્ધુ ભગવાન ॥
પ્રેમ પ્રેમી પ્રેમાસ્પદ હુએ એક હી રુપ ।
પ્રેમ સરોવરમેં મિલા બ્રહ્માનંદ અનૂપ ॥ (અપૂર્ણ)
"બના" દેવતોંને કિયા ભક્તિ ભક્ત યશ ગાન ।
સુન શિબરીકો હો ગયા બાહ્ય જગતકા જ્ઞાન ॥
સકુચ રુક કર શિઘ્ર હી પલક ન બિચ ભયે નૈન ।
હેર હંસે પ્રભુ લખન તન બોલે મૃદુવર બૈન ॥
માત તાત મિથિલા અવધ ગુરુગ્રહ કર પરસાદ ।
છ રસ ચારમેં નહિ મિલા ઈન બેરનકા સ્વાદ ॥ (અપૂર્ણ)

૨૧-૧૧-૬૦, વહ કભી સૂક્ષ્મ ચિદ્ ચિદ્વિષ્ટ રહતા હૈ ઔર કભી સ્થૂલ ચિદ્‌ચિધ્ધિષ્ટ શિષ્ટ રહતા હૈ.

અબ બ્રહ્મ દો પ્રકાર કા હુઆ ઔર દોનોં હી વિશિષ્ટ હૈ. ઈસ દશામેં યહ પ્રશ્ન હો સકતા હૈ કિ સમસ્ત બ્રહ્મવાદી વિદ્વાન એક હી બ્રહ્મ અંગીકાર કરતે હૈ, ઔર ઈસ મતમેં દો બ્રહ્મ માને ગયે. તબ સમસ્ત વિજ્ઞ સમાજકા વિરોધ ભી હોગા ઔર નારાયણૈક્ય પ્રતિપાદકા શ્રુતિયોંસે ભી વિરોધ હોગા. ઈસ શંકાકા ક્યા સમાધાન હૈ ?

ઈસી સન્દેહકે સમાધાનકે અર્થ "વિશિષ્ટાદ્વૈત" શબ્દકી યોજના હુઈ હૈ.

વિશિષ્ટં ચ વિશિષ્ટં ચ વિશિષ્ટે પરમાત્મનિ ।
વિશિષ્ટયોઃ અદ્વૈતમ, ભેદરહિતમ્ વિશિષ્ટાદ્વૈતમ્ ॥

વેદોમેં પ્રાર્થના હૈ કિ હમારી વનસ્પતિ, નદી શુધ્ધ રહે. હમારા વાયુમંડલ શુધ્ધ રહે. "મધુવાતા ઋતાયતે"

ઉદ્યોગોંકા કચડા નદીયોમેં, સમુદ્રોમેં નિકાલતે હૈં. ઈસલિયે નદી ઈત્યાદિ દૂષિત હો રહી હૈ.

વેદ સિરોપરિ રાખિયે રાવણ કર કી માલ ।
યદી મહાત્મા હુવેજી રહના જરા સમાલ ॥

(વેદ = ૪ : રાવણ કર = ૨૦; સિરોપરિ = માથા ઉપર = ૪૨૦)

વિભૂતિ, સમષ્ટિ દ્રષ્ટિ પ્રસારકે લિયે હૈં. જગત સબલ બ્રહ્મમેં હી હૈ. પરબ્રહ્મ તો અચિન્ત હૈ. કૃપા હો તો હી અનુભૂતિ હૈ. પુરુષાર્થ, સાધન, બુધ્ધિયોગ તક હૈ. "બુધ્ધિ પર તસ્તુસઃ". જીવ અમુક સંજોગોકો લેકર બનતા હૈ. તો ઉસકી નિત્યતામેં બાધા આતી હૈ ઔર અનિત્ય હૈ તો જ્ઞાનકો કોઈ સ્થાન નહીં રહતા. જો પ્રત્યક્ષકે વ અનુભૂતિકે વિરુધ્ધ હૈ સર્વ હૈ તો પ્રકૃતિ. જ્ઞાનવાન હોના અનિવાર્ય માનના પડેગા ઔર જહાં જ્ઞાન હૈ વહી બ્રહ્મ પરક હૈ. અમુક સંજોગ કૈસે હોતા હૈ ? ઈહા નિયામકકા ધ્યાન (વિચાર) આવે હૈ ન ?

ધ્યાતા=બુધ્ધિકા લોપ

ધ્યાતા ન રહે, ધ્યાન ભી ન રહે ઔર કેવલ ધ્યેય માત્ર રહ જાયેં તબ ફિર ભગવાન સ્વયમ્ અપનેકો ખીંચ લેંગે. જબ તક બુધ્ધિ જ્ઞાન તંતુઓકા આધાર હૈ. તબ તક અખંડ ધ્યેયાકાર સ્થિતિ નહીં. દીનતા, કાર્પણ્ય વ અવલંબન આદિકે જો ભી ઉદ્ગાર મહાન પુરુષોંકે હૈ. વે ઈસીકે લિયે હૈ. ધ્યાતાકા લોપકા અર્થ હૈ બુધ્ધિકા લોપ. અખંડ ધ્યેયાકાર સહજ સ્થિતિ. તબ ઈશ્વર અપને આપ હમેં ઉનકે સમીપ લે જાતે હૈ. ઉસી અનુમાનસે હી ઈસ પ્રકાર સાધના સિધ્ધિ હોતી હૈ. = ભગવદ સાક્ષાત્કાર હોતા હૈ. જો કોઈ કહતા હૈ કિ ભગવાન તો અલક્ષ્ય હૈ ઔર લક્ષ્યમેં આ હી નહીં સકતે હૈં તો વહ જૂઠા હૈ.

ભગવન્નામ પરાયણ- સતત નામ સ્મરણ કરતે રહના. "મેરા મન મેરા નહીં, જિસ દિનસે ભગવાનકે શરણમેં સમર્પણ કર દિયા હૈ." યહ બાત સતત સ્મરણ રહેં. હો સકે ઈતન ભજન કરના. ભજન જિતના બઢેગા ઉતના હી ઉત્તમ.

૬-૧૨-૬૦ ઠાકોરમામાકો પત્રમેં લિખા- જો મનુષ્ય જિસ કાર્યકે લિયે નિર્મિત હૈ ઉસસે વહી હો સકેગા, અન્યથા કેવલ વિડમ્બના હૈં. દ્રવ્યમેં શાંતિ મિલેગી ઐસી ધારણા બડી દુઃખદીય હૈ વ પૂરા ભ્રમ હૈ.

પ્રારબ્ધ ભોગ દેતા હૈ

૨૦-૧૨-૬૦, યે નઇ બાત નહીં હૈ- હરિભાઈ ! જયદેવકે હાથ કાટે ગયે. મન્સુર સૂલી પર

ચઢાયે ગયે દેખો ! સોચો ! જો હોતા હૈ વહ બિના હેતુકે હોતા નહીં. પ્રભુકે ઘર દેર હૈ પરંચ અંધેર નહીં.

સાધૂ હોના સરલ હૈ, સાધૂ બનના દૂર ।
જો સાધૂસે સાધૂ બને, તો રામ રમે ભરપૂર ॥

પ્રારબ્ધ ભોગ દેતા હૈ- શુભાશુભ, ઔર સમાપ્ત હોતા હૈ. ભોગ મહાત્મા દો પ્રકારસે ભોગતે હૈ- ત્યાગ ઔર અનાસક્તિ. પર ત્યાગ પ્રથમ શ્રેણી કો પ્રાપ્ત હૈ.

મન્સુરકી અભેદ ભક્તિ થી. સૂફી સાધના કી થી. આપકા સબ જીવન વિપત્તિયોંસે પૂર્ણ હૈ. તસ્તર, બગદાદ, મક્કા, બસરા આદિકા ભ્રમણ કરતે હુએ એક બાર ભારતમેં ભી આયે થે. આપ રાત દિનમેં ચાર સૌ નમાજ પઢતે થે. પ્રભુકે પ્યારે ભક્ત થે. અનલહક બોલતે થે, તો કાજી મુલ્લા ઔર લોગ સબ આપકો કહતે થે હુઅલહકકા જપ કિયા કરો. અનલહકકા અર્થ હોતા હૈ- મૈં હી બ્રહ્મ હૂં; હુઅલહકકા અર્થ હોતા હૈ- વહ ઈશ્વર હૈં.

કાજી લોગોંકો જવાબમેં આપ કહતે થે અલગ કૈસે હો સકતા હૂં ? ખલીફા અત્યંત વિરોધમેં હો ગયે. આજ્ઞા દેકર મન્સૂરજીકો જેલમેં બન્દ કર દિયા. જેલમેં ભી અનલહક બોલતે રહે. તો ખલીફાને ઔર કડી સજા દી- કિ જબ તક યહ અનલહક બોલતા રહે તબ તક ઈસે દંડો, પથ્થરોં આદિસે સબ મારેં. જો નહીં મારેગા વહ ભી દંડકા ભોગી હોગા. સબ મારને લગે. ઈનકી બહિન-જિનકે નિમિત્તસે હી ઈનકો સત્સંગ મિલા થા, ઉસ બહિનને ભી ગુલાબકે ફૂલકી ચોટ ઈનકે શિર પર ઐસે મારી જૈસે ફૂલ ચઢાયા કરતે હો. ઉસ ફૂલ પર આપ ચૌંક પડે. તબ બહિનને કહા- ભાઈસાહબ ! દંડો પથ્થરોં આદિસે પીડા નહીં હુઈ ઔર મેરે ફૂલસે આપકો પીડા હૂઈ ? યહ ક્યા બાત હૈ ?

મન્સુર બોલે- દંડે આદિ મારનેવાલે તો અજ્ઞાની હૈ. તુમ તો જ્ઞાનયુક્ત હો. જ્ઞાનવાન હોકર ભી તુમને ભી પ્રાણોંકે લોભસે મારા હૈ ઈસ બાતસે મુઝે દુઃખ હુઆ હૈ.

ફિર તો સજા ઔર કડી કર દી ઔર શૂલી પર ચઢા દિયો બગદાદકે ખલીફાને ૨૭ વર્ષકી આયુકે મન્સૂરજીકો ૩૦૯ હિજમેં શૂલી લગવાઈ થી. શૂલી પર ચઢાયે જા રહે થે ઉસી વક્ત એક ફકીરને મન્સૂરજીસે પૂછા :- પ્રેમ કૈસા હોતા હૈ ? જવાબમેં મન્સૂરજીને પ્રેમયોગકા પૂરા સ્વરુપ એક હી વાક્યમેં બતા દિયા. જવાબ દિયા કિ "પ્રેમકા ઉદાહરણ અભી દેખના, કલ દેખના, પરસોં દેખના." ભાવ યહ કિ દેખો અભી તો મૈં કત્લ કિયા જાઉંગા. કલ તો દફનાયા જાઉંગા, ઔર પરસોં તો મેરા કોઈ ચિહ્ન નહીં રહેગા. કટે હુયે પૈરોંકે ખૂનસે અપને હાથોંકો રંગકરક ઉન્હોંને કહા- યહ એક પ્રભુ પ્રેમકી વજહ હૈં. જબ જીભ કાટને આયે તો રોક દિયા કિ એક બાત કહ દૂં- વહ યહ કિ હે ઈશ્વર ! જો લોગ ઈતના કષ્ટ દે રહે હૈં મુજે ઈન સબકો તૂં સુખી રખના, ઉન પર નારાજ નહીં હોના. ઈન લોગોંને મેરે પર ઉપકાર કરકે મેરી મંજિલકો હી કમર કર દિયા હૈ. જબ મેરા શિર કાટ દેંગે તબ શૂલી પરસે મુઝે આપકે પૂર્ણ દર્શન હોંગે.

પ્રેમમેં બલિદાન હૈ અપના ।
મોહમેં ઈચ્છાપૂર્તિ હૈ અપની ॥
ક્યા કહૂં બુધ્ધિ નહીં મહાજનોંકી બાત ।
આજ્ઞા ભઈ ગુરુદેવકી, બના માર દો લાત ॥
શિષ્ય બનાના સેવા લેના, દેના કુછ પરસાદી હૈ ।
બનાદાસકે જ્ઞાનમેં આવે આ પણ એક ઉપાધી હૈ ॥

ગલતાજી

૨૩-૧૨-૬૦ સે ૨૯-૧૨-૬૦. શ્રી ગુરુદેવ હમ સબકો ગલતાજી લે પધારે હૈં. યહાં પહુંચને કે બાદ શ્રી ગુરુદેવને લિખકર કૃષ્ણાબહનકો કહા- પઢો.- "ઈસ પવિત્ર સ્થાનકો અભ્યુદય કાલ થા. ઉસ સમયકા દૈવી સંપતિકા વૈભવ અવર્ણનીય થા. યહ વહ સ્થાન હૈ કિ જિસમેં કભી દમ્ભકા સામ્રાજય છા નહીં સક્તા થા, ઔર શ્રી પતિતપાવનજીકે શ્રી ચરણજીકે પવિત્ર ચરણો દ્વારા હી દૈવી સંપત્તિકા પાર્દુભાવ હુઆ થા ઔર મૈને દૈવી સંપત્તિયુક્ત જીવનકા સાક્ષાત્કાર કિયા થા. સાક્ષાત્કાર કિયા થા વહ કાલ સંવત સંભવત: ૧૫૩૬ થા. વહી દૈવી સંપત્તિકે પ્રાપ્તિકે અર્થે શ્રી ચરણે વિનમ્ર પ્રાર્થના સમુહ પ્રાર્થનાકે રુપમેં કરનેકા નિયમ બનાવે તો ઉત્તમ.

શ્રી ગુરુદેવને શાંતિકુમાર રાજાકો પત્રમેં લિખા- મેરા સ્વાસ્થ્ય સાધારણ હૈ. મૌન ચાલુ હૈ. તુમ સહકુટુંબ આનંદમેં હોંગે. ખૂબ ભજન કરના. ભજન બિના જીવન વ્યર્થ હૈ. સાત્વિક જીવન બનાના. પૈસેકે પીછે સાત્વિકતા નષ્ટ નહીં કરના. ઈસી પુનિત ધામમેં શ્રીપતિતપાવનજી ભગવાનકી દિવ્ય સન્નિધિમેં

અહંવિલોપન હી સાધક જીવનકી પ્રમુખ રીઢ હૈ

શ્રી ગુરુદેવને લિખા :- પૂરી કીમંત ચુકાયે બિના વસ્તુ પ્રાપ્ત નહી હો સકતી હૈ. પૂર્ણ શરણાગતિકી કીમત ચુકાકર હી પ્રભુ પ્રેમ પાયા જાતા હૈ. છૂટિબેકે જતન વિશેષ બાંધ્યો જાયગો (વિનય:૧૬) રામચરન અનુરાગ-નીર બિનુ ભલ અતિ નાસ ન પાવૈ (વિનય-૨૮)

માઁ બાપકે પાસ બચ્ચા જિસ પૂર્ણ સમર્પણસે નિશ્ચિંત હોકર જીતા હૈ, વૈસે હી રામરુપ એકમેવ શરણદમેં, તુલસીરુપ શરણાગત સાધક નિશ્ચિંતતા પા ગયા હૈ. તુલસી સુખી નિસોચ રાજ, જયોં બાલક માય બાપકે (વિ.૧૩૯)

અહંવિલોપન હી સાધક જીવનકી પ્રમુખ રીઢ હૈ. સાધનાકે અનેક તરીકે, સારે માર્ગ કામ નહીં કર સકતે- જબ તક રામપદ-પ્રેમમેં ધુલ નહીં જાતી.

મનુષ્યકા મન-અહમ બડા પુષ્ટ હોતા હૈ. બડા કૌતુકી હૈ. સાધકકી સાધના શુરુ હોતી હૈ અપને આપકો મિટાનેકે હેતુ = મન વિશ્વરુપ કરનેકે લિયે. પરન્તુ મન ચાલાકીસે અપનેકો ઔર પુષ્ટ બના દેતા હૈ. સાધકકો જબ અહમ પુષ્ટ હો જાતા હૈ તબ વહ સાધારણ સ્તરસે ભી જયાદા દંભી હો જાતા હૈ. હમ કુછ હૈ, હમ સિધ્ધ હૈં, હમ બાબા હૈ.

અંતર મલિન વિષમ મન અતિ તન પાવન કરિય પરવારેં (વિનય-૫૭)

નામ જપ

વિનય પત્રિકાકે આધાર દેકર શ્રી ગુરુદેવને રામનામ કા માહાત્મ્ય બતાતે હુએ લિખા-સબ સાધનોંકી પક્કી બનાનેવાલી ગાંઠ હૈ નામ । તુલસીકે અવલંબ નામકો, એક ગાંઠિ કઈ કેરે (વિ.૧૪૧) મોહિ તો સાવનકે અંધહિન્યો સૂઝત રંગ હરો (વિ.૧૪૦)

રામ નામકે સિવા તૂ કો દુસરા કુછ સૂઝતા નહીં હૈ. રામનામ કા માહાત્મ્ય કહતે હૈં (વિ.૭૧) સ્વર્ગ, નરક યા પરધામકી કિસને દેખી હે ? (વિ.૯૧) નામકે માધ્યમસે રામ મિલેંગે- નામ રામસે ભી બડા હૈ (વિ.૧૪૨) ભગવાનને અપને જીવનમેં જિતને દુષ્ટ, રાક્ષસ ઉધારે હોંગે, ઉનસે કઇ અધિક હર યુગમેં નામ-બોહિતકે આધારસે ભવસાગર પાર હો ગયે હૈં.

નામસે માનવ મનકી ક્ષુદ્રતા, અહંતા મિટાનેમેં બહુત સહાયતા મિલતી આઈ હૈ, ઈસકા ક્યા રહસ્ય હોગા ? નામ પતિતપાવન હૈં. તુલસી સો ઉસરોંકો ઉપજાઉ ભૂમિમેં પરિવર્તિત કરાનેવાલા રસાયન હૈ. યહ ભગવાનકે જૈસી હી વ કતૃમ અકતૃમન્યથાકતૃમ શક્તિ નામમેં કૈસે કૈસે આઈ હોગી ? ચિત્તકા છોટાપન દૂર કરકે મર્યાદાકો હટાકર અમર્યાદકે સાથ જોડનેવાલા વહ પૂલ હી હૈ. યહી નામકી ખાસિયત હૈ.

શબ્દમેં વ્યક્ત ઔર અવ્યક્ત, દોનોંકો- સગુણ ઔર નિર્ગુણ ઈન જીવન સત્તાકી ઉભય વિશેષતાઓંકો અપના સત્વ પ્રકટ કરનેકા મૌકા મિલતા હૈ. શબ્દ આકાશકા અપત્ય હૈં ઔર આકાશ બાકી ચાર મહાભૂતોંકી તુલનામેં કેવલ અનાક્રમણશીલ ઔર તથસ્થ હૈં. ઈતના હી નહીં- સર્વવ્યાપી જીવનસત્તાકે જૈસા વહ વ્યાપક હૈ, સૂક્ષ્મ ઔર અવ્યક્ત હૈં, ઔર એક મહાભૂતમેં બાકી ચાર સૂક્ષ્મરુપસે નિહિત હોતે હૈં. ઈસીસે નામમેં રુપાત્મક પ્રકટનકી શક્તિ સ્વાભાવિક હી હૈ.

દ્વાર હૌ હી કો આજુ, રટત રિરિ હા આરિ ઔર ન કૌર હી તેં કાજુ । જનમકો ભૂખો ભિખારી હૌં ગરીબ નિવાજુ (વિનય.૧૩૫) રામ નામ કામ તરુ જોઈ જોઈ માંગી હૈ. તુલસીદાસ સ્વારથ પરમારથ ન ખાંગિ હૈં (વિ. ૧૮) લેકિન માંગા ક્યા હે ? કૃપા સુધા જલદાન માંગિબો કહાંસો સાંચ નિસોતો. (વિ.૯૬) યહ માંગ ઐસી હૈ કિ ઈસકે બાદ માંગના હી સમાપ્ત હોતા હૈ. જોઈ જાચ્યો સોઈ જાચકતાવશ ફિર બહુચ નાચ નચાયો (વિ.૯૮) જે લોલુપ ભયે દાસ આસકે તે સબહી કે ચેરે । પ્રભુ વિશ્વાસ આસ જીતી જિન્હ તે સેવક હરિ કેરે । (વિ.૧૦૧).

અકબરકે નિમંત્રણ પર ગોસ્વામીજીને કહા- હમ ચાકર રઘુવીરકે, પટબ દિખો દરબાર । તુલસી અબકા હોઈયે નરકે મનસબદાર ॥ ચિત્તશુધ્ધિકે સારે સાધન ભયભીત હો જાતે હૈં. આપ સહિત ન આપનો કોઉ બાપ ! કઠિન કુભાંતિ । (વિ.૧૩૭) ઐસી હાલતમેં પ્રભુકૃપાકા આવાહન કેવલ એક હી માધ્યમમેં હો સક્તા હૈ. ઔર ઠૌર ન ઔર ગતિ, અવલંબ નામ વિહાય (વિ.૧૩૬)

નામમેં શક્તિ ક્યોં ?

સૃષ્ટિકી શુરુઆત શબ્દસે, સંકલ્પ કરનેસે હુઈ હૈ, યહ પ્રાચીન માન્યતા હૈ. રઘુનાથ સકલ જગવ્યાપી હૈ. ઉનકા નામ-ભાવ, પ્રેમપૂર્વક ગાયેંગે તો રામમય હો હી જાયેંગે. સજલ નયન ગદ ગદ ગિરા, ગહબર મન પુલક શરીર, ગાવત ગુનગન રામકે (વિ.૧૨૦) આંતર-બાહ્ય-સમ્યક જીવનમેં સંતુલિત જાગ્રતિકે લિયે નામકા દીપક હી-

રામ નામ મનિદીપ ધરુ જીહ દેહરી દ્વાર ।

તુલસી ભીતર બાહેરહું જો ચાહસિ ઉજીયાર ॥ (માનસજી- બા.કાં. ૨૧)

રોગોમેં રામનામ કૈસે શ્રેષ્ઠ હૈ ?

સારે માનસિક અસંતુલન, વિકૃતિયાઁ ઈસ નામ જાપસે કાફૂર હો સકતી હૈ. વિશ્વ એક લયયુક્ત સંગીત હી હૈ. માનવ જીવનમેં એક રાગાવલી વ્યક્ત હુઈ હૈ. શરીર દષ્ટિસે ભી નસોંકી સંરચનામેં સંતુલિતતા, લયબધ્ધતા આરોગ્યકે લિયે જરુરી હૈ. ઉસે પ્રાપ્ત કરકે વિકૃતિયોંકો હટાના હો તો નામસ્કરણસે નિર્મિત આંદોલન ઉપચારકા કામ કરતે આયે હૈં.

આંતર બાહ્ય નિરામયતાકી અનુભૂતિ દેકર- અવ્યક્તમેં વ્યક્તકા પ્રવેશ કરાકર વ્યાપક જીવનસત્તામેં પૈઠ દેકર નામ સાધકકે જીવનમેં સચમુચ હી ઘોર ભવનીર નિધિકો પાર કરાનેવાલી નિજ ભાવ સિધ્ધ હોતી હૈ. (વિ.૧૪) નામ અપને ગાનેકો કહતે હૈં. (વિ.૧૫-૧૬).

સમઝબૂઝકર ઔર ભાવપૂર્ણતાસે હુઆ નામ જપન કોઈ માલા ફેરનકી ઔર જિહવાસે રટન લગાનેકી યાંત્રિક ક્રિયા નહીં હૈ. વહ (તો) હૈ- મર્યાદિતકો અમર્યાદમેં, ક્ષુદ્રકો ભવ્ય-વ્યાપકમેં વિલીન કરનેકી જીવંત સાધના. ઉસમેં ચિત્તશુધ્ધિકે બાકી સારે સાધન પરિણત અવસ્થાકો પ્રાપ્ત હોતે હૈં.

નાના પંથોકે જહાં તહાંકે ઝગડોં (વિ. ૧૦૫) સે પાર હોકર શ્રવનકથા, મુખનામ, હૃદય હરિ,સિર પ્રણામ, સેવા કર અનુસરુ (વિ.૧૨૮).

ઈસ હરિતોષન વૃતકો અપનાતે હૈ, તબ ભક્તિ, વૈરાગ્ય, જ્ઞાનકે ઈસ રાજડગર (રાજપથ) પર આઁખ મુદ કર ચલ પડતે હૈ. (વિ.૨૮) ઉનકી આકાંક્ષા એક હી હૈં- "ચહૌ ન સુગતિ સુમતિ સંપતિ કછુ (વિ.૪૬). યહ હેતુરહિત પ્રેમકા માર્ગ હી જીવકી જડતા હરતા કરતા હૈ. ફિર, જો સમય જાગ્રત વ્યક્તિત્વ નિખરતા હૈ, વહી તુલસીકા પૂર્ણતાપ્રાપ્ત સંત હૈ.

દ્વન્દ્વ રહિત, ગતમાન, જ્ઞાનરત, વિષય-વિરત ઐસા વહ નિર્બ્યલીક ચિત્તવાલા (વિ.૧૨૭) એકરસમેં સરાબોર આદર્શ માનવ હી અગ્રતા લેકર જીતા હૈ. વિશ્વ ઉપકાર, રહિત વ્યગ્રચિત સર્વથા (વિ.૧૩).

જયંતિભાઈ જોબનપુત્રાને નોટ કિયા હુઆ (ગલતાજી) :-

સત્યમેં જો કટુતા પ્રાપ્ત હોતી હૈ વહ હમારા દોષ હૈં. સત્ય કભી કટુ નહીં હોતા હૈ. સત્ય હમ સહન નહીં કર પાતે હૈં ઈસલિયે કટુ. તન મન બચનસે સત્ય કલ્યાણ ઈચ્છુક માનવ પર મોહવશાત દોષારોપણ હોતા મનકી મલીનતા હી સમઝ લેનેમેં દેરી ક્યોં ?

અજ્ઞાનાવૃત મન સહનશીલતા પર નિષ્ફલતાકા અધ્યારોપ કરતા હૈ તબ પ્રતિશોધકી ઉગ્ર ભાવનાકા જન્મ હોતા હૈ. સામનેવાલેકી સહનશીલતા ઉસકે મનમેં ઉગ્ર વિદ્વેષકો ઉદય કર દેતી હૈં.

સહન કરેં સો સંત હૈ, ક્રોધ કરે સો ક્રૂર ।
''બના'' સંત બંદત જગત, ક્રૂરનકે શિર છૂર ॥

અપને મિટો. જો આજ તુમ્હેં નાના પ્રકારસે દેખતે હૈં વે કલ તુમ્હેં પૂજય પ્રકારસે ચોક્કસ દેખેંગે. શિષ્ટાચાર કભી નહીં ત્યાગના ચાહિયે. સર્વકાર્ય વિચારપૂર્વક હોવે તો મનમેં કોઇ ઉદ્વેગ નહીં હોના ચાહિયે.

મેરા વ્યક્તિગત પક્કા નિશ્ચય હૈ કિ મનરે પર ભગવત્ પ્રાપ્તિ અથવા મોક્ષ હૈ. એસા મૈં માનતા નહી હું. યહાં પર હૈં તો હી પશ્ચાત્ યહાં અનુભવ હોના ચાહિયે. એક સ્થાન, એક બલ, એક ભરોસો, એક સાધન. જૈસી (ભી) રુચિ હો ધ્યાન કરો. પર તન્મય રહો.

"કામીહિ નારી પિયારી જિમિ । લોભિકો જેહિ બિધિ દામ
તિમિ રઘુનાથ નિરંતર । પ્રિય લાગહુ મોહિ રામ ॥"

અભિમાન યા અપમાનકે કારણ દોષોંકો દબાઓ મત, તો જીવનમેં આનંદ આયેગા. દૂસરોંકે ગુણ ઔર ખૂબ તટસ્થતાપૂર્વક અપને દોષ દેખો. દીર્ઘકાલ કી ઈર્ષ્યા વ ઉદ્વેગકે કારણ કઇ મનુષ્ય પાગલ હો ગયે હૈં, નિષ્ફલ રહે હૈં. નિર્બલ નિષ્ફલ જીવનસે અબ કર કઈયોંને આત્મહત્યા કર ડાલી હૈ.

ક્રોધ

ક્રોધકે વશ મત હોના, પરન્તુ ક્રોધકો અપને વશમેં કરનેકા પુરુષાર્થ સતત જાગ્રતિકે સાથ કરો. વરના પરિણામ ઈતના વિપરીત આ જાયેગા કિ જીવન હી વ્યર્થ બન જાયગા- ઈતના ક્રોધ અચ્છા નહીં હૈ. ફિર ભજનમાર્ગમેં તો ક્રોધકા હોના સર્વથા નિંદનીય હૈ. વહ તો ભજનકો હી ખા ડાલતા હૈ. ક્રોધ રાક્ષસ હૈ. વહ તુમ્હારા સબકુછ ભક્ષણ કર ડાલેગા. ક્રોધ તુમ્હેં પથભ્રષ્ટ, ધ્યેય ચ્યુત કર ડાલેગા. મૈં સ્પષ્ટ કહતા હૂં- તુમ સાવધાન હો જાઓ. ક્રોધકે વશ સારા સદ્ગુણ ધૂલમેં મિલા રહે હો.

''વિચાર સાગર'' કે ભગત વ પ્રશંસકને મેરેસે પ્રશ્ન કિયા- જગત કુછ હૈ હી નહીં; કેવલ ભ્રમ હૈ. મૈંને કહા- કિ મૈં તો જાનતા હૂં કિ જગત હૈ, બાકી ભ્રમ હૈ. મેરી ઉલટી ભાષા. સર્પ સત્ય નહીં હોતા તો રજજુ-સર્પકા દષ્ટાંત બ્રહ્મકો દ્વૈત સિધ્ધ કરતા હૈ. રજજુ સ્થાન કૌન ? મુક્તિ એક દૂસરી વસ્તુ હૈ. ચેતન તત્ત્વકા નાશ નહીં. જીવ રહતા હૈં પર ભગવાનમેં. સાયુજય, સામીપ્ય, સારુપ્ય સાલોક્ય.

ન તદ્ભાસયતે સૂર્યો ન શશાઙ્કો ન પાવકઃ ।
યદ્ગત્વા ન નિવર્તન્તે તધ્દામ પરમં મમ ॥ ગીતાજી - ૧૫-૬ ॥

બરાબર હૈં. ઉસ ધામકા એક બ્રહ્માંડ એક રોમ હૈ. પર વહ ધામ ઈનસે બહુત પરે હૈં. પર દિવ્ય વિભૂતિઓંકો યહાં કે ધર્મ, કાલ, કર્મ, ગુણ, સ્વભાવ બાધિત નહીં હોતે ઔર વે પરમધામકી સ્મૃતિ પ્રત્યક્ષ દેખતે હૈં - ગીધ દેહ તજ ધરિ હરિરુપા.

જયાદા ક્યા લિખૂં

યહ પરંપરા ૯૦ વર્ષસે રખી હૈ, ઈસમેં શ્રીશ્રીપતિતપાવનજી મહારાજજીકી જીવની શ્રીશ્રીરામાનંદજી મહારાજકી જીવની પરસે ગલતા નાથોંકે સમયસે હી નામ હૈ. પરંતુ ગાલવઋષિ યહાં હી હુયે થે યા રહેં થે એસા નહીં. કભી આયે હોંગે. ૨૯-૧૨-૬૦ કો ગલતાજીસે બિદા હોનેકે વક્ત શ્રી ગુરુદેવને લિખા - માનવકા મુખ્ય કર્તવ્ય હૈ દૈવી સંપત્તિ સંપાદન કરના. જયાદા ક્યા લિખૂં ?

પુષ્કર:- શ્રી ગુરુદેવને લિખા-

બિન્દુ કહે સિન્ધુ ભવ તરનેકો માનસજી,
કોકિલને કૂકા મોક્ષ માનસ રસાલ હૈં ॥
માનસ મનીષી કહે રામકથા વેદોમેં,
રક્ષિતજી કહે માનસ મુક્તિકી માલ હૈં ॥
પ્રેમદાસ ચંચરીક નિર્મલ દિનેશ વક,
માનસકો સહત સબ કાટત જગ જાલ હૈં ॥
યહિ બિસ્વાસ નિત્ય પાઠ કરો નિયમસે,
બાકી સબ "બનાદાસ" ફોકટ બવાલ હૈ ॥ ૧ ॥
પ્રીતિ રામસો નીતિ પથ ચલિય રાગરસ જીતિ ।
તુલસી સંતનકે મતે ઈહૈ ભગતિકી રીતિ ॥ ૨ ॥
તત્ત્વચિંતન નિરન્તર કરના, મન ઉન્નત ભાવોંસે ભરના ।
લક્ષ્ય જીવનકા બસ યહી, કિસી તરહ તમસાગર તરના ॥ ૩ ॥
રામચરિત માનસ બિમલ સંતન જીવન પાન ।
હિંદુઆનકો બેદ સમ જવનહિ પ્રગટ પુરાન ॥ ૪ ॥ (જવન = યવન)
(મુસલમાન સંત કવિ અબ્દુર્રહીમજીકા બનાયા હુઆ હૈ યહ)
ધરમાદામેં વાપરા હૈ પ્રભુ દીન દયાલ ।
બનાદાસકા યમસદન હોગા કૌન હવાલ ॥
સ્વારથ પરમારથકી (સમઝ) મનકો હૈ પરતીત ।
ન્યાય રામકા લખ "બના" હોતા હૈ ભયભીત ॥

(શ્રી ગુરુદેવને લિખા હૈ કિ દોનોં અશુધ્ધ હૈં. વ્યાકરણમેં ૧ માત્રા અધિક હૈ)

ભક્ત બડે ભગવાનસે કરતે ખૂબ ઉપાધ ।
જો સમઝે અરુ આચરે તે સાધૂનકે સાધ ॥

હરિભાઈ, ઈસકો એકાંત વ આરામ આપ માનતે હૈં ક્યા ? રોજ ન રોજ ઉપાધિ ખડી કરના યહી ભજન સબ કર રહે હૈં.

"વિચાર સાગર" કે બારેમેં વિચાર

"વિચાર સાગર" કોઈ જ્ઞાનકા ગ્રંથ નહીં યહ ચોક્કસ હૈ, યહ સુનકર આશ્ચર્ય હોગા. પર વિચારસાગર શ્રી નિશ્ચલદાસજીકૃત એક અદ્વૈત પ્રક્રિયાકા શુષ્ક ગ્રન્થ હૈ. ઉસસે જાનનેસે કભી પરિપક્વતા આતી નહીં પરન્તુ નિત્યકર્મ આદિસે જીવ ઉન્મુખ હોકર દૈવી વિચાર ખો બૈઠતા હૈ. યહ ભી સહધિકાર કહા જા સકતા હૈ કિ યહ શ્રીપૂજયપાદ આદ્યશંકરાચાર્યજીકી પ્રતિજ્ઞાસે બહુત ભિન્ન હૈ- જૈસે કિશંકર ભગવાનને વર્ણ વ્યવસ્થા રખી હૈ, નિશ્ચલદાસજીને અમાન્ય કી હૈ. જહા ઉપનિષદ ભાષ્યમેં ઉપાસનાકા પ્રતિપાદ્ય હૈ વહાં નિશ્ચલદાસજીને જડ કાટ દી. જહાં અંત:કરણકી શુધ્ધિકા હેતુ હૈ વહાં નિશ્ચલદાસજીને બિલકુલ નિષેધ કિયા હૈ. જહાં ઈશ્વર સવિશેષ હૈ વહ સબ નિશ્ચલદાસજીને સફા ઉડાયા હૈ. શ્રી શંકર સ્વામીકા શારિરીક ભાષ્ય જિસને દેખા હો વહ બરાબર કહ સકતા હૈ કિ પ્રવૃતિકે લિયે બિલકુલ અયોગ્ય માર્ગ હૈ. પ્રથમ સૂત્રકા અર્થ હી દેખો ન ? " અથાઽતો બ્રહ્મજિજ્ઞાસા."

ઉપાસના

ઉપાસના બિના કોઈ આગે બઢા હી નહીં યહ નિશ્ચય હૈ. પર ઉપાસના ભેદ અવશ્ય હૈ. જબ તક અંત:કરણ ઉપાધિ ન મિટે તબ તક ચૈતન્યકી સંજ્ઞા જીવ હૈ હી ન ? ઉપાસકોકો ઈષ્ટમેં વ્યભિચાર નહીં કરના ચાહિયે. વહ (ઈષ્ટ) બ્રહ્મસે પૃથક નહીં. દૂસરા, બ્રહ્મકે અતિરિક્ત વ્યાપક કોઈ વસ્તુ હૈ હી નહીં, તબ બ્રહ્મકી ઉપાસના હી હૈ ન ?

ઉપાસના :- જિસ પ્રકાર અપને અસ્તિત્વમેં શંકા નહીં, ઉસી પ્રકાર ઉપાસ્યકી સતત પ્રતીતિકા અભ્યાસ. **ઉપાસ્ય :-** અચિન્ત્ય હૈ પર વહ ચિન્તનમેં આતા હૈ ઔર અવ્યક્ત હૈ પર વ્યક્ત ભી હૈ, ઔર વ્યક્ત હૈ પર વ્યક્ત ભી હૈ. દિવ્ય ગુણ સહિત હૈ પર નિર્ગુણ હૈ, ઐસા વિચાર સતત રહેં. **ઉપાસક :-** મેરા મેરે પ્રભુસે નિત્ય સમ્બન્ધ હૈં. પ્રાણોંસે નહીં, ઈન્દ્રિયોંસે નહીં, મનસે નહીં, દેહસે તો હો હી નહીં સકતા, પર મેરે શુધ્ધ સ્વરુપસે હૈ. વહ મેરે પ્રભુ હૈ. મૈં ઉનકા હી શેષ હું. ઉપાસક ઉપાસ્યકે સમ્બન્ધ હૈ- શાન્ત, વાત્સલ્ય, સખ્ય મધુર, દાસ્ય. આત્મનિવેદન તો ઈન સબમેં ઓતપ્રોત હૈ, પાત્રાનુકૂલ વ રુચિ અનુકૂલ.

ચાહે તો ઉનકો અપના બના લો યા તુમ ઉનકે હો જાઓ. સાધન કેવલ શરણાગતિકી પરિપક્વતાકે હેતુ હૈ. જો વસ્તુ બુધ્ધિ સે પરે હૈં ઉસે ઉનકી કૃપા હી ખીંચતી હૈ, માનવસે અશક્ય હૈ. બુધ્ધિ: પરસ્તસ્તુ સ:"

સિન્ધુકે બિન્દુ ઔર બિન્દુકે સિન્ધુ. બિન્દુ માત્ર સિન્ધુકી ઔર જા રહા હૈ. જીવ માત્ર ભગવાનકી ઔર જા રહા હૈ. જાનેકા પ્રકાર ભિન્ન ભિન્ન, જૈસે કિ સમુદ્રસે જલ બરસતા હૈ વહ યાતો સમુદ્રસે સમુદ્રમેં હી બરસતા હૈ સીધા, યા તો બીચમેં ગંગાજી ઔર નદી જલાશયમેં હો કર સમુદ્રમેં જાતા હૈ. યા મારવાડમેં બરસ કર સૂર્યકે દ્વારા શોષિત હોકર પુન: બરસાત હોકર સમુદ્રમેં જાતા હૈ. પરંતુ જલ સમુદ્રકા હૈ ઔર વહ સતત સમુદ્રકો ચાહતા હૈ.

ભજનકી શક્તિસે ગ્રન્થિ તોડ ડાલો. યદિ તત્ત્વાનુસંધાન કરના હૈ તો વેગવાન નદીકી તરહ એકલક્ષી બનો. સતત અનુસંધાન કરો. દેહભાવ મિટાઓ.

યદિ નિર્ગુણમેં સગુણ ન રહેં તો અવલંબ બિના મન નીચે ઉતર જાયેગા. પતિત હોગા. શાંતિકા, આનન્દકા સ્ત્રોત ભીતર હૈં. મનકી સબ વૃત્તિયાં ઉનકી ઔર ઉન્મુખ કરો.

શબ્દકે દો પ્રકાર- પુરુષેય, અપુરુષેય. પુરુષેય શબ્દમેં જો વિકાસ હૈ વહ અપુરુષેય શબ્દકી પ્રેરણા હૈ. તાત્પર્ય કિ પ્રભુ પ્રેરણાસે અનુભવ યુક્ત શાસ્ત્ર હૈ. મિથ્યા નહીં હૈ. શાસ્ત્ર પ્રભુકા અસ્તિત્વ સ્વીકારતા હૈં.

પ્રત્યક્ષ પ્રમાણકે ઉદાહરણ :- વસ્તુ હૈ ઔર દિખે નહીં તો ક્યા વસ્તુ નહીં હૈ ? પક્ષી આકાશમેં ઉંચા ઉડે, હમારી દૃષ્ટિ બહાર હોવેં તો ક્યા પક્ષી આકાશમેં નહીં હૈ ? પાનીમેં દૂસરા પાની મિલાને પર કુછ અલગ નહીં દિખતા, તો ક્યા દૂસરા પાની ઉસમેં નહીં હૈં ? આકાશમેં દિનમેં સૂર્ય ઉદયસે તારેં નહીં દિખતે, તો ક્યા તારે નહીં હૈ ? ઉલ્લુકો દિનકો વસ્તુ નહીં દિખતી તો ક્યા વસ્તુ નહીં ? ઈસ પ્રકાર અપને દોષોંસે ઈશ્વર અનુભૂતિ નહીં હોતી.

અનુમાન પ્રમાણ :- ગાયકો પૂંછ ક્યોં ? સીંગ ક્યોં ? માનવ બુધ્ધિકી કિતની વિલક્ષણતા હૈ ? પૃથિવીકા ભ્રમણ, નિયમબધ્ધ સૂર્યોદય, સૂર્યાસ્ત. માતાકે પયોધરમેં પ્રસવકાલમેં હી દૂધકા ઉદય ઈત્યાદિ ઈન સબસે અનુમાન હોતા હૈ કિ કોઈ મહાન જ્ઞાનરાશિ તત્ત્વ સૃષ્ટિકા સર્જક હૈ. વિશ્વમેં ઐસી બહુતસી વસ્તુ હૈં જિનકી વાસ્તવિક્તા અપની બુધ્ધિસે પરે હૈં.

તન ભી તેરા મન ભી તેરા તેરા પિંડ અરુ પ્રાણ ।
સબ કુછ તેરા તૂં હૈ મેરા, યહ દાદુકા જ્ઞાન ॥

હાસ્યમેં-

ઈસ પુષ્કરકે મૌનમેં બારહ ગાડી પોલ ।
પાર વહી પાવે બના ખૂબ બજાવેં ઢોલ ॥

યદિ ઠીકસે નિયમ હોવે તો મુઝે પૂરા અનુભવ હૈ કિ આરામ મિલતા હૈ, મન પ્રાણકો વિશ્રાન્તિ મિલતી હૈ.

આને જો પાવેં કહીં નહીં જાનેકા નામ ।
ફિર કૈસે સિધ્ધ હોયગો બનાદાસકા કામ ॥

(= દો મિનિટ બાત કરનેકા એકાન્ત લેવેં તબ મેરે પાસસે જલ્દી જાનેકી અનિચ્છા).

શરીર આતે હૈં ઔર જાતે હૈં. રોગ ભી એક મસ્ત વસ્તુ હૈ. શરીર ધર્મ હૈ પર શરીરી ઉસસે જુદા હૈ. પર અપૃથક ભી હૈ. જૈસે નીલ ગાયસે નીલત્વ નિકલ નહીં સકતા. ગાય દૂસરી વસ્તુ હૈ, નીલત્વ દૂસરી વસ્તુ હૈ.

તૂટીકો બૂટી નહીં લૂટી સબને હાટ ।
બનાદાસ નિરદ્વન્દ્વ હૈં દેખ પ્રભુકા ઠાટ ॥
હો શરીર જો રોગવશ તો સુમિરેં શ્રીરામ ।
બનાદાસ જો યહી નહીં તો આવેં કેહિ કામ ॥
મેરે જાને શ્રીપતિ હૈં ગરીબ શિરતાજ (શ્રીમંત)
દીન દશા અરુ હીન મન બાહર સાજે સાજ ॥

રામ બિના દુ:ખ કૌન હરેં, માતા બિન આદર કૌન કરેં ?
વર્ષા બિન સાગર કૌન ભરેં, ગુરુદેવ બિના ભવ કૌન તારે ?

દુ:ખમેં સુખાનુભૂતિ હી વિકાસ હૈ. અહમકો લેકર માનવ કિતના દુ:ખી હૈ ?

સંતોકા વિશ્વાસ હૈ કિ શ્રીરામ, શ્રીકૃષ્ણ આદિ અવતારી અંશ સદૈવ તેજસ્વરુપમેં સર્વત્ર વિદ્યમાન હૈં. જીવોંકો પ્રારબ્ધાનુસાર ભોગ પદાર્થોંકી પ્રાપ્તિ હોતી હૈ. કિન્તુ પ્રાપ્ત હુઆ ભોગ પદાર્થ ભોગના યા ત્યાગ કરના ઈસમેં જીવ સ્વતંત્ર હૈ. ભોગનેસે પુણ્ય ક્ષય હોતા હૈ. ઈનકો અનાત્મ (નશ્વર) સમઝકર ત્યાગ કરનેમેં (આસક્તિ નહીં રખનેમેં) પુરુષાર્થકા પ્રાબલ્ય હૈ.

તીન પ્રાણ ક્યોં ? મનસા વાચા કર્મણા સમર્પણકે ભાવકી અભિવ્યક્તિ હૈ. સંસાર, વ્યવહાર (આદિ) જન્મ પહલે થે નહીં. જન્માંતમેં રહેંગે નહીં. તબ મમતા ક્યોં ?

પ્રભુસે પ્રાણીમાત્રકે કલ્યાણકી યાચના કરના. કેવલ અપને કલ્યાણકી યાચના શરણાગતિમેં પૂરેપૂરા કલંક હૈ.

રાધાજીકા સ્વરુપ સમઝનેકે લિયે ગ્રન્થ :- (૧) કૃષ્ણ સંદર્ભ (૨) ગર્ગસંહિતા (૩) કૃષ્ણકેલિ (જયદેવજીકૃત) (૪) શ્રીકૃષ્ણ અયન (વિજયકૃષ્ણ સ્વામી) (૫) શ્રીમદભાગવતજી (૬) રાધા વિનોદ (હિતહરિવંશ) (૭) કૃષ્ણમંજરી. યહ બડા હી પવિત્ર પ્રેમ હૈ. રાધાજી વિવાહિત હૈં.

ધર્મ યાની માનવતા

પુષ્કર :- વાણી ઔર વિચારકા સ્વાતંત્ર્ય પ્રત્યેક મનુષ્યકો જન્મજાત અધિકારરુપસે પ્રાપ્ત હોતે હૈ હી. ભારતકે બંધારણમેં ભી યહ અધિકાર માન્ય રખા હૈ. પરન્તુ હમારેમેં જાગૃતિ ક્યોં નહીં આતી હૈ ? જબ એક વ્યક્તિમેં જાગૃતિ આતી હૈ તબ ઉસીકે આસપાસકે વર્તુલમેં એક સમૂહ જાગૃત હો ઉઠતા હૈ. ફિર યહી જાગૃતિકા પ્રસાર હોકર એક સંઘ-એક સંગઠન હો જાતા હૈ. ઈસી તરહ સામાજિક પ્રગતિ સામાજિક સુધારકા કાર્ય હોતા હૈ. વહ તબ તક

પનપતા હૈ જબ તક ઉસમેં સચ્ચી ભાવના, પ્રેમ, ઠોસ પ્રામાણિકતા વ નીતિ રહતી હૈં.

યુવાવર્ગ કુટુંબ, સમાજ વ દેશકા પ્રાણ હૈ. અસલી મૂડી હૈ. યુવાવર્ગ વ્યસન, વાસના ઔર લોભ ઔર લોભકે દાનવોંકે હાથમેં પકડા જાતા હૈ. તબ કુટુંબ, સમાજ ઔર દેશ પાયમાલ હો જાતા હૈ. આજકા યુવાવર્ગ ઈસ પર ધ્યાન દેં ઔર સોચે કિ આજ વહ કહાં હૈ ? ક્યા કર રહા હૈ ? જો યુવાવર્ગ પરિવાર, સમાજ વ દેશકે સુખ કલ્યાણ વ પ્રગતિ વિકાસકા દેનેવાલા હૈ વહી ઉલટા પરિણામ દેનેવાલા બન જાતા હૈ તો વહ દેશકી, સમાજકી વ પરિવારકી ભારી બદનસશીબી હૈ. ઐસા યુવાવર્ગ અપને પરિવાર, સમાજ વ દેશકી સુખ પ્રસન્નતા વ ઉન્નતિકા નાશક બન જાતા હૈ.

યુવકોકે દિલ, દિમાગ વ મન ભાવનાઓંકા આમૂલ પરિવર્તન કરના સમાજહિત ચિંતકો વ ધર્મોપદેશકોંકા પ્રથમ કર્તવ્ય હૈ આજ. ધર્મ ક્યા હૈ ? યહ પહલે સમજો ઔર સબકો સમજાઓ. ધર્મ કોઈ ચોગા નહીં હૈ. માલા તિલક નહીં હૈ, કંઠી યા ભભૂતિ નહીં હૈ. ધર્મ હૈ માનવતા ધર્મ હૈ હૃદયકી શુધ્ધિ. ધર્મ હૈ મનકો માનવતાસે ભરના. મનુષ્ય કયા હૈ- ક્યોંકિ મનુષ્યમેં હી મન હોતા હૈ. પશુમેં મન નહીં હોતા. મનવાલા હૈ વહી મનુષ્ય હૈ. મનમેં માનવતા હોવે વહી મનુષ્ય હોતા હૈ. માનવતા વિહિન મનવાલા દાનવ યા પશુ હોતા હૈ. માનવ કદાપી નહીં. ખૂબ સોચો ઔર સમજો હમ ક્યા હૈ ?

ધર્મ યાની માનવતા. માનવતા વિકાસ યાત્રા હૈ. પ્રામાણિકતા નીતિ, ઈન્સાનિયત, દયા, પ્રેમ, આદિ ધર્મ હૈ. હર મજહબને યહ બતલાયા હૈ. ધર્મકો ઉસકે સિધ્ધાંતકે સાથ અપનાનેકે પશ્ચાત કભી કોઈ ભી વિકૃતિ ધર્મમેં નહીં આતી. વિકૃતિ હોને પર હી ઝનૂન આતા હૈ. ઝનૂનકે આને પર ધર્મકી હત્યા હો જાતી હૈ, ઔર ધર્મકા શબ પકડે હુએ ધર્મજનૂનકા વિષ ફૈલાતે હૈ. કિસી ભી ધર્મકે સિધ્ધાંતોકા આચરણ કરને પર બુરાઈયોંકા મુકાબલા કરનેકી અલૌકિક શક્તિ પ્રાપ્ત હોતી હૈ.

ભગવદકે સમાન આચરણ કિસ પ્રકાર કરના ?

શ્રી ગુરુદેવ :- ભગવદાનુસંધાનકે લિયે- ભગવદાનુભૂતિકે લિયે ભગવદકે સમાન આચરણ કરનેકા સતત ખ્યાલ રખો.

પ્રશ્ન :- ભગવદકે સમાન આચરણ કિસ પ્રકાર કિયા જા સકે ? ભગવાન તો સર્વજ્ઞ સર્વાન્તર્યામિ હૈ. વો તો સબકે મનકો જાનતા હૈ. હમ તો જાન નહીં પાતે હૈં. સબકો સમઝ નહીં પાતે હૈં. ફિર સબકા આચરણ ભી તો વિચિત્ર હોતા હૈ.

શ્રી ગુરુદેવ :- સબકે આચરણ જૈસે ભી હો ઉસસે તુમ્હેં ક્યા નિસ્બત હૈ ? જો જૈસા કરેગા વો વૈસા ભરેગા. ફિર, યહ ન્યાય વ દંડકા અધિકાર તો કેવલ ભગવાનકા હી હૈ. તબ સબકે આચરણ કા વિચાર, ચર્ચા, ન્યાય યા દંડ આદિ કુછ ભી કરના યહ અનાધિકાર નહીં હૈ.

મૈં કહતા હૂં કિ આધ્યાત્મિક સાધનામેં આગે બઢના હો તો યહ અનાધિકાર ચેષ્ટાયેં બિલકુલ છોડ દેના પડેગી. જબ તક યહ ચેષ્ટા રહેગી- તબ તક સાધનામેં કોઈ પ્રગતિ નહીં

હોગી. યહ ધ્રુવ હૈ. સામાજિક શાસકીય અધિકારિયોંકો ન્યાય વ દંડાધિકાર હૈ. યે લોગ જબ ન્યાય વ દંડાધિકારકા યથેષ્ટ ઉચિત ઉપયોગ નહીં કરતે હૈં તબ સમાજ વ રાષ્ટ્રમેં ભ્રષ્ટાચાર, ભય, હત્યાયેં આદિ બઢ જાતે હૈ ઔર સુરક્ષા, સુવ્યવસ્થા, સુશાન આદિકા નાશ હો જાતા હૈ.

અચ્છા ! ભગવદકે સમાન આચરણ કરનેકા તાત્પર્ય યહ હૈ કિ ભગવાનકે ચરિત્ર લીલાકા સતત સ્મરણ રખતે હુયે ભગવાનકી આજ્ઞાઓંકા પાલન કરતે રહના. ભગવાનકે મિત્રકે સાથ કૈસા આચરણ કિયા હૈ ? માતા પિતાકે સાથ કૈસા કિયા હૈ ? સમાજમેં કૈસા આદર્શ સ્થાપિત કિયા હૈ ? રાજાકા આદર્શ કૈસા રખા હૈ ? નિંદકકે સામને ક્યા કિયા હૈ ? દુશ્મનોંકો ભી મિત્ર બનાયા હૈ. ઈત્યાદિ પર મનન કરકે ભગવાનકે સમાન આચરણ પ્રયત્નપૂર્વક કરના. તો ભગવદ તત્ત્વાનુસંધાન પક્કા હોતા જાયેગા. જિતના પક્કા હોગા ઉતના ભગવદાનુભવ પ્રાપ્ત હોગા. જીતેજી અપનેમેં હી યહ અનુભૂતિ હોતી હૈ.

શુભ વિચારોંકો સચ્ચે રખો. સન્માર્ગકી ઔર ઉનકા આચરણ કરકે હી આગે બઢ પાઓગે. દૂસરા કોઈ ઉપાય હૈ હી નહીં. ઈસ પર દઢ નિષ્ઠાકે સાથ દઢ નિશ્ચય રખોગે તો હી શુભાચરણમેં સ્થિર રહ પાઓગે. હૃદયકા મોહાન્ધકાર વિવેકપૂર્ણ ભક્તિસે હી નષ્ટ હોતા હૈ.

ઔર ભી સમજના હૈ.- સર્વ પ્રાણીયોમેં ભગવત્ સ્વરુપ દેખકે વિરોધ ન કર આત્મરતિ (પ્રીતિ) કરના હી ભક્તિ હૈ. શાંણ્ડિલ્ય મત હૈ. સિયારામ મય સબ જગ જાની, કરૌં પ્રણામ જોરિ યુગ પાની ॥

૧૯૬૧ : શ્રી ગુરુદેવકે તાર મિલે- ૫-૧-૬૧ : વ્યોરાસે- મેરા સ્વાસ્થ્ય ઠીક હૈ, આશિર્વાદ. ૬-૧-૬૧ : ઝાલાવરાસે- સ્વાસ્થ્ય બરાબર નહીં હૈં. ૭-૧-૬૧ : ઉજ્જૈનસે- સ્વાસ્થ્ય ઠીક નહીં હૈ. આશા રખતા હૂં કિ તૂં ડહાણુ જાયેગી. નરડાણાસે પત્રમેં લિખા હૈ કિ બહુત ખાઁસી વ જવરસે અસ્તવ્યસ્ત હૂં. મુઝે વિશ્વાસ હૈ કિ માઘ સુદિ છઠકો તૂં ડહાણૂં હી હોગી. સંભવત: ષષ્ઠી ડહાણુમેં હી હોગી હોં. ૧૯-૧-૬૧ : ત્ર્યંબકેશ્વરસે શ્રી ગુરુદેવને લિખા- થોડી દૂર મૈંને રેલસે યાત્રા કી થી. માઁ, મેરી ચિંતા ન કરના. સબકો આશિર્વાદ.

૨૧-૧-૬૧ : ડહાણુ, સામ ઢલી, મૈં શ્રી ગુરુદેવકી પ્રતિક્ષા કર રહી થી. ૭-૧-૬૧ કે પત્રકે પશ્ચાત ફિર કોઈ સમાચાર નહીં મિલા થા. પૂરા પરિવાર લગ્નપ્રસંગ નિમિત્ત સુરત ગયા હૈ પરંતુ મૈં અકેલી ડહાણૂમેં રહી. ઈતનેમેં બા સાહબ યકાયક મેરે યહાં આ પહુંચી. મૈં ખુશ હો ઉઠી કી શ્રી ગુરુદેવકી સાથમેં હી બા સાહબ આઈ હૈ. પરંતુ બા સાહબને બતાયા કિ દીનાનાથકા મુઝે કોઈ સમાચાર નહીં હૈ. કુછ દેર પશ્ચાત હી એક સ્ટેશનવેગન દરવાજે પર ખડા રહા ઔર શ્રી ગુરુદેવ ઘરમેં પધારેં. ખૂબ પ્રસન્નતાસે મૈં પ્રણામ કરકે ખડી હુઈ કિ શ્રી ગુરુદેવને કહા- દેખ કમુ ! કલ ષષ્ઠી હૈ. મૈં આ ગયા હૂં ન ? પરિવાર કે સબ સુરતસે આ ગયે, સબકો આનંદ હુઆ કિ શ્રી ગુરુદેવ પધારે હૈં.

૨૨-૧-૬૧- શ્રી પતિતપાવનજી ભગવાન જયંતિ: શ્રી ગુરુદેવકા પૂજન વિધિવત હુઆ. નૈવૈદ્યમેં મીઠાઇ, ફલ કે સાથ ડહાણૂકે વિશિષ્ટ બેર જો ચીની બોર કહા જાતા હૈ, ભી નિવેદિત

કિયા હૈ. આપશ્રીને થાલમેંસે તુલસીપત્ર ઉઠાયા ઔર બેર પર દૃષ્ટિ કરકે બોલે.

વાહ ! શબરીબાઈકે બેર ભી હૈ ન ક્યા ? આપશ્રીને ખૂબ પ્રસન્નતાસે એક બેર ગ્રહણ કિયા. ઔર કહા- ઐસે બેર મૈંને આજ તક કહીં નહીં ખાયે. મૈં બેરકે આહાર પર કઈ સાલ રહા હૂં. ઔર કઈ પ્રદેશકે કઈ કઈ કિસ્મકે બેર મૈંને પાયે હૈં. પરંતુ ડહાણુકે ઈસ બેરકે મીઠાપન ઔર સુગંધી અસાધારણ હૈં.

મેરે પિતાજી :- હમારે બચપનસે યહ ચીની બેર ખાતે રહે હૈં. આજ તક ઈસ બેરમેં એક ભી બેર સડા હુઆ નહીં દેખા ઔર સ્વાદમેં ભી ઈસકે જૈસા ઔર કોઈ બેર નહીં પાયા. યહ ચીની બેરકો એક બાર ભી કોઈ ચખ લેતા હૈ વહ ફિર ઈસકો ભૂલ નહીં સકતા હૈ.

શ્રી ગુરુદેવ :- મુઝે ઐસા ચોક્કસ લગતા હૈં કિ ઈસ બેરકા વૃક્ષ મસ્જિદકે પાસમેં ઔર નદી યા તાલાબકે ઉપર હૈં. મેરે પિતાજી :- જી હાં ગુરુજી ! યહાં ગાઁવમેં હી તાલાબ હૈ ઔર વહાં મસ્જિદ ભી હૈ- વહીં પર વૃક્ષ હૈ. શ્રી ગુરુદેવ :- અનુકૂલ ગ્રહ-નક્ષત્ર ભૂમિ ઔર સંગકા કારણ હૈં. સત્વગુણી તત્ત્વકે સંગને વૃક્ષકો ભી મીઠાકર દિયા હૈ.

શ્રીમાનસપીયૂષકે ગ્રંથકે પ્રથમ પન્ને પર શ્રી ગુરુદેવને લિખા:-

રામ ચરિત્રકો હો સચેત ગાવે સુને સુજાન ।
રામધાપ પાવેં બના આનંદ રાશિ મહાન ॥
અજહું જાસુ ઉર સપનેહું કાઉ, બસહુ લખનુ સિયરામ બટાઉ ।
રામધામ પથ પાઈહિ સોઈ, જો પથ પાવ કબહું મુનિ કોઈ ॥

ઔર બોલે- સંત કોષ હરિ અંબુનિધિ ક્યોં કર રહેવ મૌન ।

કોષ નહીં તો તોષ કહાં, તુમહિ પૂછિ કૌન ?

ખુન્નીરામ બિડલા સંતોકો ચના બાંટતે થે. ભાઈજી નામકે મારવાડી સાધુકો હોના ભરકર ચના ઉબાલ કર દેવેં. રોજ. એક દિન ભાઈજીને કહા કિ ખુન્ની ગૂડ ખરીદ લે. ખુન્નીને સબકુછ બેચબચાકર, શ્રધ્ધાપૂર્વક સાહસકે સાથ જયાદા પ્રમાણમેં ગૂડ ખરીદા. ઉસમેં જયાદા મુનફા મિલા. ઉસીમેંસે ફિર બઢતે ગયે. ખૂબ સંપતિ પ્રાપ્ત કી. ભાઈજીકી ખૂબ સેવા કરેં. પીછે એક દિન ભાઈજીને કહા ખુન્ની છીન્ની કભી બંદ નહીં કરના. ધર્મ વ સંસ્કૃતિકા પ્રચાર કરના. આજ ભી ઈન્હી ભાઈજીકા આશિર્વાદ બિડલા પરિવાર પર હૈં.

સવૈયા પદમાકરકે, ઝમકા અલંકાર ભૂષણકે, ઔર દોહે બિહારીકે. કેશવકી ''રામચંદ્રીકા'' આધી રહી થી. ઈસીલિયે કેશવ પ્રેતયોનિમેં રહે થે. ગોસ્વામીજીસે કેશવને કહા, ઈસસે ગોસ્વામીજીને ગ્રંથકો પૂર્ણ કિયા. તબ કેશવ પ્રેતયોનિસે મુક્ત હુયે. ભીસમદેવજી ઓચ્છાનરેશકે પાસમેં રાજ કવિકે રુપમેં કેશવ રહતે થે. ૧૫૦૦ કે વિક્રમીય સદીમેં બુંદેલખણ્ડકે નવ રાજ નવ લડકોંકે પીછે બને થે.

સ્માર્ત દેવતાઓમેં ઔર બ્રહ્મમેં કોઈ અન્તર નહીં હૈ. નિષ્ઠાપૂર્વક કિસીમેં ભી જમ જાના

ચાહિયે. બિના નિષ્ઠાકે કોઈ સાધન કામ નહીં દેતા હૈ.

અજમેરકે પાસમેં ખેતડી હૈ. વહાંકા રાજા હરિસિંગજી બહુત શરાબ પીતે થે. રાની સાહબને મુઝે કહા ઈસલિયે રાજાકે યહાં ગયા. કુછ દિન રહા. પરિચય બઢાયા. રાનીકો કહા- આપ ભી રાજા સાહબકો કંપની દીજીયે. તાકિ પીનેવાલે મિત્રોંકી સંગત છૂટ જાયે. રાત્રિકી મજલીસમેં મૈં રાનીસાહબભી રાજાજીકે સાથમેં બૈઠને લગે. શરાબકે સાથમેં પાની ઔર ફ્લોકા રસ મિલાને લગે. શરાબ પીના કમ હો ગયા. વે જાનતે થે કિ શરાબ પીને પર હોંશ નહીં રહતા થા પર ધીરિ ધીરિ કુછ દિનોંમેં હી રાજા સાહબકી આદત છૂટ ગઈ.

નવદંપતિ જયેન્દ્ર તથા કિશોરીને શ્રી ગુરુદેવકો પ્રણામ કિયે તબ શ્રી ગુરુદેવને લિખા- સુખી રહો. માતાપિતા ઔર ફૈબાકી (ફૂફીકી) ખૂબ સેવા કરના. ઉનકે હૃદયકી પ્રસન્નતા તુમ્હારે લિયે સદૈવ આશીર્વાદ બરસાતી રહેગી. મેરી ફૈબા શાંતિમાં બૈઠી થી. શ્રી ગુરુદેવ ભી ઉનકો ફૈબા હી કહતે હૈં.

શ્રી ગુરુદેવને લિખા :- ફૈબા મુઝે તો આપકે લિયે પ્રસન્નતા રહતી હૈ. શુધ્ધ જીવન ઔર સરલ વ્યવહાર યુક્ત ભક્ત જીવન હૈ આપકા આપ ખુદ તો ભજન કર રહી હૈ ઔર ગાંવભરકી બહનોંકો, માતાઓંકો ભજનકે રાસ્તે પર ચઢા રહી હૈ. સંત સ્વભાવ યહી હૈ. ખૂદ અપને જીવન કે દ્વારા કઇ જીવોંકો ધર્મપાલનકી પ્રેરણા દેતે હૈં.

૨૩-૯-૬૧, આજ રાત્રિકો શ્રી ગુરુદેવ ઔર મૈં સ્ટેશનવેગનમેં ઉજજૈન કે લિયે નિકલે. દિગંબર ડ્રાયવર થા. ૨૪-૧-૬૧કી રાત્રિ ઉજજૈનમેં બાલુભાઈ પુજારાકે યહાં ઠહરે. યહાંસે શ્રી ગુરુદેવ ૨૫ કો દોપહર અનંતપુર પધારેં. ૨૬ કો મૈં ઔર બાલુભાઈકી બેબી બસસે ગુના પહુંચે. આપશ્રી ગુનામેં હમારી પ્રતિક્ષા કર રહે થે. વહાંસે શ્રી ગુરુદેવકી સાથમેં સ્ટેશનવેગનમેં મુરેનાકે લિયે નિકલે. ૨૬ કી રાત્રિ ગ્વાલિયર ડાક બંગલેમેં રહે. ૨૭-૧-૬૧ કો મુરેના પહુંચે. મુરેનામેં ૩૧-૧-૬૧ સે નેત્રયજ્ઞ પ્રારંભ હો રહા હૈ. ગ્વાલિયરમેં શ્રી ગુરુદેવને લિખકર કહા :- મેરા લિખા હુઆ તૂં બહુત જલ્દી પઢ વ સમઝ લેતી હૈ. ઈસસે આધા લિખને પર હી કામ બન જાતા હૈ. મુરેનામેં તુમારી યહી ડયૂટી હૈ. મૈં લિખૂં વહ સબકો કહ સુનાના.

૩૦-૧-૬૧: મુરેના:- ૨૨-૧-૬૧ કો પુષ્કરસે માઁ વ હરિભાઈ મુરેના પહુંચે. ૩૦-૧-૬૧ કો રાજકોટસે ચંદનબહન આઇ. હમારા ઉતારા સાથ મેં હી રહા હંમેશાકી ભાંતિ. ચંદનબહન શ્રી ગુરુદેવકો પ્રણામ કરકે આઇ ઔર સ્નાન કરને ગઈ. ઈતનેમેં શ્રી ગુરુદેવ માઁ કે કમરેમેં પધારેં. લિખ કર બાતેં કી.

ચંદન આ ગઈ ન માઁ ? કહાં હૈ ? સ્નાન કરનેમેં કિતની દેર લગેગી ? કુમુદ, ઉસકો કહો મૈં આયા હૂં. મૈં કહ આઈ. ચંદનબહન ફૌરન આ ગઈ, પ્રણામ કિયા. ખડી રહી શ્રી ગુરુદેવને ઈશારાસે સામને નિકટ બૈઠનેકો કહને પર બૈઠી. પશ્ચાત શ્રી ગુરુદેવને લિખા- ભલે પધાર્યા. ઔર ખૂબ હંસે. પ્રસન્નતાકા અત્યંત વિરલ દર્શન. ચંદનબહન ભી ખૂબ પ્રસન્ન હો ઉઠી. શ્રી ગુરુદેવને લિખા- ચંદન તરુ હરિ સંત સમીરા ॥ પૂજનીય પ્રિય પરમ જહાં તે, સબ માનિયહિં

રામકે નાતે ॥ જબ ભગવાન અપને હૈ તો ભય કિસકા ?

અપને અપનેકો પહચાનતે વિશ્વજીવકી રીત ।
બનાદાસ ફિર ક્યોં કરેં જીવન જન્મકી ભીત ॥

સામાન્ય જીવ અપને અપનેકો પહચાનતે હૈં તો ભગવાન તો જ્ઞાન સ્વરુપ હૈ. વહ કૈસે ભૂલેંગે ? અચ્છા, બતાઓ, કૌન કૌન આયે હૈં ? કનુભાઇ કહાં હૈ ? માતાઓમેં કૌન કૌન આઇ હૈ ? કહાં ઠહરે ? દેખો, સબકો કહ આના. સામ હો ગઇ હૈ. સબ જલ્દી ભોજન કર લે. ઔર અભી હી સબ ઠીક ઠાક કરકે ઠહર જાના. રાતકો વર્ષા હોનેવાલી હૈ. તબ વર્ષામેં ફિર કષ્ટ હોગા. કલ દિનમેં ૧૨ બજે બારિસ ખુલેગી. રાતમેં એક દેઢ ઘંટે બંદ તો હોગી. રમણીક નહીં આયે ? રમણીક ઔર કામ ? યહી આશ્ચર્ય.

કુમુદ, કલ ખૂબ કામ કરના હૈ. અબ મજદૂર કમ કર દો યા બંદ કર દો. કૃષ્ણાકો કહો. ગૂનાવાલે, પપરેંદા-સરૈયા-હસ્તમ-કુંડ- આદિકે, રાજકોટ પાર્ટી, બંબઈ, કલકત્તા, આદિકી. ઔર યે નારાયણ, ઘાસીરામ, પ્રભુ, માનિક્ય વિદ્યુત આદિ સબકો મિલના હૈ. સબ ક્યા કર રહે હૈં દેખૂ ન ? માઁ, અબ જાઉં ? બહુત કામ યાદ આયા હૈ. કલસે ખૂબ કામ કરના હે માઁ તુમ બિચમેં મત આના હો. દો ચાર ઘંટે દેરસે રોટી પાઊંગા તો મૈં મર નહીં જાઊંગા હો માઁ. કુમુદ, સુબહમેં પાંચ બજે હાજિર હો જાયા કરો. તુમારે રહનેસે મુઝે કમ લિખના પડતા હૈ.

મુરેના, ૧-૨-૬૧ :- આજ પ્રથમ અપ્રેશન હુઆ. ૫-૨-૬૧ શ્રી ગુરુદેવ માઁ કે કમરેમેં પધારે હૈં. હરિભાઈસે લિખકર બાતેં કર રહે હૈં. ધીરે ધીરે અવિશ્વાસ સબકા બઢતા જાતા હૈ. મેરી ક્રિયાકો દેખ કર મન હી મન સબ શંકા કર રહે હૈં.

લેત દેત મન સંક ન ધરહીં હોના તો ઐસા હી ચાહિયે લેકિન લે લેતે હૈં પરંતુ દેતે સમય જાન કર ભૂલ જાતે હૈં. મુઝે બરાબર યાદ રહતા હૈ. પર બોલતા કહતા કુછ નહીં. દેખતા હૂં, સોચતા હૂં કિ ક્યા હૈ જગત ?

આજકી બાત સુનો. આજ રાતકો પેડેકા વિચાર આયા થા માઁ હરિભાઈ, મૈં સચ કહ રહા હૂં. હંસો નહીં. મૈં તુમસે તો મનકી બાતેં જયોંકી ત્યોં કર પાતા હૂં. દેખો તો, કલ ભક્તોને પેડે ધરાયેં તો દેખતે હી સંતોકા સ્મરણ હુઆ ઔર સમ્હાલકે રખવા દિયે. મૈં એક એક પૈસા કા ધ્યાન રખતા હૂં. તો પેડા તો ચાર પૈસેકા હોતા હૈ. માઁ બસ, કુત્તા પેડેકી પીછે લગ ગયા. દો પૈરકા કુત્તા લે ગયા. હરિભાઈ, રાતકો ઉસને સમઝા કિ મૈં નિંદ્રામેં હૂં ઔર ઉસકો દેખકર શાંત હી રહા, દેખતા રહા. ફિર બિચાર આયા પર ક્યોં ? ઈતને નિકટમેં રહકર ભી યહ ? મેરે આશયસે સબ દૂર દૂર જાતે હૈં ક્યા કરુ રામ ?

હરિભાઇ, માઁ ઔર પ્રોગ્રામકી બાત ભી સુનો. મેરી પરિસ્થિતિકે વિષયમેં મૈં બહુત હી સોચમેં પડા હૂં. કૈસે કહૂં ? મૈં તો એકદમ વિચિત્ર દશામેં....કિસીકો કુછ ભી કહા નહીં જા સકતા. સબ અપની અપની તાનમેં ગૂલતાન હૈ. કુછ ભી પરવાહ નહીં.

હરિભાઇ :- હમારે લિયે જો આજ્ઞા હો કહિયે. હમ ચારોં વૈસા હી કરેંગે.

શ્રી ગુરુદેવ :- યહ તો બરાબર હૈ. મેરી ઈચ્છા માઁ કે સાથ ભ્રમણ કરનેકી થી. માઁ કો રામેશ્વર દર્શન કરા દેતા. પરંતુ ઐસા હો નહીં સકેગા. પરિસ્થિતિ કુછ વિચિત્ર હૈં. ઈસલિયે હરિભાઇ આપ કુમુદ, ચંદન વ માઁ કે સાથમેં "પંજાબમેલસે" (એક સ્ટેશન વેગનકો પંજાબમેલકા નામ દિયા ગયા થા) સીધે ચિત્રકૂટ જાના ઔર દૂસરી બાત, જબ મૈં કહૂં તબ, સબસે પહલે કેમ્પમેંસે આપ કો નિકલના હોગા.

બિના શરણાગતિસે કભી કુછ મિલતા નહીં

રાત્રિકે સત્સંગમેં શ્રી ગુરુદેવને લિખા - જો બિના યોગ, જપ, તપ, વ્રત સંયમ, ભવપાર ઉતરના હૈ તો ભગવાનકે પાદપદ્મોમેં અનુરાગ દઢ કરો. ઉપદેશોંકા સત્ય આચરણ કરના બડા હી મુશ્કિલ હોતા હૈ. સાધારણસે તો હો હી નહીં સક્તા. ઈસીલિયે જો આચરણ કરતા હૈ યહ મહાન હોતા હી હૈ. બિના શરણાગતિસે કભી કુછ મિલતા નહીં. મનકે મેલકો નિકાલના હી પડતા હૈ.

કબીર મન તો મેલા ભયા યામેં બહુત વિકાર ।
યહ મન કૈસે ધોઈયે સાધુ કરૌ બિચાર ॥
ગુરુ ધોબી શિષ કપડાં સાબૂ સરજનહાર ।
સૂરત શિલા પર ધોઈયે નિકસે જોત અપાર ॥

(જોત = જયોત, પ્રકાશ)

પરવાહ ન કરો કિ લોગ તુમારી ટિકા કરતે હૈં પર હંમેશા ધ્યાન રખો કિ શાસ્ત્ર તુમારી ટિકા ન કરેં. પરવાહ ન કરો કિ લોગોંને તુમકો નિકમ્મા કહેં હૈ પર તુમ સતત ધ્યાન રખો કિ તુમારા મન નિકમ્મી બાતેં ન સોચે. તુમારા મન નિકમ્મા ન બનેં. પરવાહ મત કરો કિ ભજનમેં મન નહીં લગતા પર યહ સતત ધ્યાન રખો કિ મન કુવિચારોંકો તો સ્થાન નહીં દે રહા ? યદિ એસા મનકો દેખો તો ભગવત્ પ્રાર્થના કરો ઔર મનકો એકદમ સાવધાન કર દો. પરવાહ ન કરો કિ હમ આગે નહીં બઢે પર વિચાર કરો કિ હમ નીચેકી ઔર અર્થાત્ અધ:પતનકી ઔર તો નહીં જા રહે ? ચિંતા ન કરો કિ ભગવાન હમકો નહીં મિલે, યા અનુભવ ન હુઆ પર નિશ્ચય કરે કિ ભગવાન સદૈવ હમારે સાથ હૈ. ચિંતા ન કરો કિ શુભ કર્મ અર્થાત્ જપતપાદિ હમસે નહીં હોતે પર હંમેશા વિચારો કિ હમારા આત્મસમર્પણ બરાબર હૈ ? જિસકો અહિતકર ઈચ્છા, ભાવના યા બિચાર નહીં હોતે હૈં ઉસકી રક્ષા સર્વશક્તિમાન સર્વકાલ કરતે હી હૈ. પૂર્વકૃત-કર્મકે સંસ્કાર ભોગે બિના છૂટકા નહીં. હાઁ, શરણાગતકો કોઇ સંસ્કાર સંતપ્ત નહી કર સકતા. યદિ સચમેં હી શરણાગત હો તો.

ચિત્રકૂટમેં શ્રીરામનૌમિકો શ્રી સર્વેશ્વર ભગવાન શ્રી યુગલ સરકારકે શ્રીવિગ્રહ-પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ બિલકુલ નિશ્ચિત હૈ. યહાંસે હમ ચિત્રકૂટ હી પહુંચેંગે. યહ સમાચાર સબ અપને અપનેકો જરુર લિખ દેં ઔર મેરી ઓરસે ભી લિખના કિ આખરી ભાખરી હૈં. ઈસ લિયે સબ ચિત્રકૂટ જરુર પહુંચે. જમનાદાસભાઈ, અપનેકો મહોત્સવકી નિમંત્રણ પત્રિકા જરુર તૈયાર

કરની હૈ. યહ તો સર્વેશ્વર ભગવાનકા મહોત્સવ હૈ ન ? ફિર ઈસમેં ક્યા કમી હો સકતી હૈ ? સબ ભક્તોને અત્યંત ખુશીમેં સદ્‌ગુરુદેવકી જય પુકારી.

વાયુકે દર્દોકે લિયે

શ્રી ગુરુદેવને લિખા :- ઘૂંટનોંકે વાયુ, હાથોંકે વાયુ, આદિ સર્વ પ્રકારકે વાયુકે દર્દો પર શર્તિર્યા ઈલાજ હૈ સોડાકા તેલ સોડાકા તેલ બનાનેકી વિધિ ઈસ પ્રકાર હૈ :-

એક સેર કલીચૂના લોહેકી કઢાઈમેં બિછાકર ફિર ઈસકે ઉપર આધા શેર સોડાબાય કાર્બ બિછાકર ફિર ઈસકે ઉપર ૧ શેર ચૂના બિછાકર સોડાકો બરાબર ઢાંક દેના. ઔર ભી ચૂના પાસમેં રખના. જહાંસે ભી ધૂંઆ નિકલે વહાં પર ચૂનાસે ઢાંક દેના.

ખૂબ તેજ આંચ ૧૨ ઘંટે લગાતાર દેના. સોડાકા ગઠ્ઠા હો જાયેગા ધીરે ધીર હવા લગનેસે ગઠ્ઠેકા પ્રવાહી હો જાયેગા. યહ સોડાકા તેલ તૈયાર હુઆ. સર્વ પ્રકારકે વા ઔર દર્દ પર અકસીર હૈ. જહાં દર્દ હો વહાં ઈસ તેલકા માલીશ કરના.

ગઠિયા વા કે ઉપચાર

શ્રી ગુરુદેવને આજ કોઈ એક ભક્તકે લિયે ગઠિયા વા વ દર્દકે લિયે તેલ બનાયા. પૂરાની ઈંટકા બહુત બારીક ચૂરા (ચૂર્ણ) પાંચ શેર, શીંગીયાકા પાઁવભર બારીક ચૂર્ણ ઔર સાદે નમકકા આધા શેર બારીક ચૂર્ણ તૈયાર કરવાયેં. લોહેકી કઢાઈમેં એક શેર મોમ ગરમ કરાયા ઔર ઉસ ગરમ પ્રવાહીમેં હી ઈંટા, શીંગીયા વ નમકકા ચૂર્ણ ડાલકર ખૂબ મિલાયા ગયા. પિતલ વ મૃતિકાકે દો પાત્રોંકે મૂહ જોડકર ડમરુયંત્ર બનાયા. મિટ્ટિકે પાત્રમેં કઢાઈમેં કા ઈંટા, મોમ આદિકા મિશ્રણ ભર દિયા. છઃઘંટે લગાતાર ખૂબ તેજ આઁચ દી. પિતલકે બર્તનકે ઉપર કપડા લપેટાયા ગયા ઔર કપડે ઉપર બરાબર જલ છિડકાતે રહેં. પિતલકા પાત્ર ગરમ નહીં હોના ચાહિયે.

છઃ ઘંટે પશ્ચાત પિતલકે પાત્રમેં તેલ જમા હો ગયા થા- જો ગઠિયા વા- આદિકે ઉપર શર્તિયા (શર-સા) ઈલાઝ હૈ.

૮-૨-૬૧, મુરેના. શ્રી ગુરુદેવને લિખા :-

દેખ દેખ મેરે આચરણ મનતે ધીરજ જાય ।
જો ધીરજ રાખે પ્રભુ તોહી અમી ફલ ખાય ॥

૧૩-૨-૬૧ :- વજુભાઈ રાજાકે ફોટો પર લિખા-

સર્વકા ત્યાગ કર ભજન કરના જીવકા પુરુષાર્થ હૈ.મુરેના-

ક્રોધ રાક્ષસ હૈ

૧૪-૨-૬૧, શ્રી ગુરુદેવને લિખા :- ક્રોધ સર્વ પ્રથમ આઁખમેં વ્યક્ત હોતા હૈ. ક્રોધ આતે હી મનુષ્યકી આઁખકા ભાવ બદલ જાતા હૈ. દેખનેવાલેકો ફૌરન પતા પડ જાતા હૈ કિ અબ ક્રોધ રાક્ષસ પ્રકટ હોનેવાલા હૈ. જો ક્રોધી હૈ વહ પાપી ભી હૈ. ક્યોંકિ ક્રોધ પાપકા મૂલ હૈ. ક્રોધી દૂસરોંકે

ઉત્પીડક ચૌક્કસ હોતા હી હૈ. તો પીડા પહૂંચાનેવાલા પાપી હૈ હી. સર્વથા અનુચિત ઔર માનવતા રહિત ક્રિયા ક્રોધી કર ડાલતા હૈં. ક્રોધ રાક્ષસ હૈ, તો ક્રોધી રાક્ષસી કર્મ કરેં ઈસમેં કોઇ આશ્ચર્ય નહીં.

માનપત્ર

૨૦-૨-૬૧: મુરેનાવાસીઓંને શ્રી ગુરુદેવકો માનપત્ર અર્પણ કિયા...

શ્રી સદગુરુદેવ પરમપૂજય રણછોડદાસજી મહારાજકે કરમકમલો મેં સાદર સમર્પિત-શ્રધ્ધાભિનંદન પુષ્પપત્ર.

પરમ પૂજય.

મુરેના જૈસે અશાન્ત એવં પીડિત ક્ષેત્રમેં આપ જૈસે વન્દનીય મહર્ષિયોંકા પદાર્પણ હમ લોગોંકે પરમ સૌભાગ્ય એવં વિશિષ્ટ પુણ્યકી બાત હૈ. શ્રીચરણ કમલકે પ્રસાદસે યહ પિછડા હુઆ ક્ષેત્ર કિતના પવિત્ર ઔર શાન્ત બના હૈ યહ બડે મહત્વ ઔર પુણ્યકા વિષય રહા હૈ.

જીવનદાની

આપકે પુણ્ય પ્રતાપ એવં તપસ્વિતાકે ઓજ પ્રવાહમેં લાખોં નરનારી શ્રધ્ધાવનત હોકર પરમાર્થમેં અપના તનમન ધન લગા રહે હૈ. ઔર અપના મનુષ્ય જન્મ સાર્થક કર રહે હૈ. શ્રીમન્ત શેઠ લાલજીભાઈ ઔર ઉનકી પરમ ધાર્મિક ધર્મપત્ની શ્રીમતિ તારાબહિન એવં અન્ય અનેક શ્રીમંત આપ જૈસે સદગુરુકી પ્રેરણાકે ફલ સ્વરુપમેં "તારા નેત્રદાનયજ્ઞ" જૈસે મહાન જીવનદાની યજ્ઞકી પરમ્પરા ડાલ ચુકે હૈ. ઔર અબ તક મુરેનામેં હો રહે ઈસ નવેં તારા નેત્રદાન યજ્ઞ દ્વારા હજારો નેત્રરોગિયોંકો નેત્રદાન હી પ્રાપ્ત નહીં હુઆ બલ્કિ આંખોકે રૂપમેં એક નયા જીવન હી લોગોંકો પ્રાપ્ત હુઆ ઔર હો રહા હૈ. ક્યોંકિ "આઁખ હૈં તો જહાન હૈ" યહ કહાવતકે અનુસાર આઁખ બિના તો મનુષ્ય જીવન હી સુના ઔર અંધકારમય હોતા હૈ. અત: સચ્ચે અર્થોમેં યહ જીવનદાન હી હૈં. ઔર ઈસકે પ્રેરક હોનેકે નાતે આપ સરીખે ગુરુવર જીવનદાની હી કહે જાયેંગે.

સદ્ગુરુદેવ :- આપકી અમૃતમયી ઉપદેશધારા હજારેં લાખોં માનવમૂર્તિયોમેં દેવત્વકા સંચાર કરનેમેં કિતની સમર્થ હૈ ? યહ તો પ્રત્યક્ષ દેખનેમેં આ રહી હૈ.

"તારા નેત્રદાનયજ્ઞ" મુખ્ય સંચાલિકા બહિન ડો. કૃષ્ણા કુમારી એમ.એ. પી.એચડી. કી અપૂર્વ ત્યાગમયી ગૌરવશીલ કર્તવ્યનિષ્ઠા જહાં વાસ્તવમેં અનુકરણીય હૈ. વહાઁ ચિકિત્સા સંચાલક ડો. છબીલદાસજી જોબનપુત્રા, ડો. જોષી, ડો. જવેરી, ડો. જોગલેકર, ડો. દવે આદિકા પરિશ્રમ, કર્તવ્ય પરાયણતા, સૌજન્યપૂર્ણ સહૃદયભાવ ભી ભૂલાયા નહીં જા સક્તા જિનસે ઈસ ક્ષેત્રકે હજારેં નેત્રરોગિયોંકા અસીમ લાભ પ્રાપ્ત હુઆ હૈ.

ઔર ભી ભારી સંખ્યામેં સેવાભાવી સજજન એવં માતા બહિને દૂરદૂરસે યહાં પધારેં ઔર અભૂતપૂર્વ ઢંગસે ઈસ ક્ષેત્રકી સેવા કી વહ ભી મુરાનેકે ઈતિહાસમેં અમર રહેગી.

ઔર યહ સબ સદ્ગુરુદેવકી હી પ્રેરણાકા સુપરિણામ હૈ કિ મુરેનાકો પૂજયવરકે સાથ હી

અન્ય ઐસે પુણ્ય પુરુષોંકે ભી દર્શન પ્રાપ્ત હુયે.

ચમત્કારી મહાપુરુષ

મુરેનામેં હુયે તારા નેત્રદાનયજ્ઞકી મહાન સફલતા કેવલ નેત્રરોગિયોંકી હી નહીં અપિતુ અન્ય અનેકો પીડિત માનવોંકી શંકા ઔર શલ્યકો દૂર કરનેમેં સદ્ગુરુદેવકી અપૂર્વ સામાર્થ્ય દેખકર તો કેવલ યહી શબ્દ હૃદય પટલ પર અંકિત હોતે હૈં કિ પૂજયવર વાસ્તવમેં ચમત્કારી મહાપુરુષ હી હૈં જિનકે સંકેતમાત્ર પર બડી બડી કઠિનાઈયાં આસાન હો જાતી હૈ ઔર બડે બડે કાર્ય સ્વયં સિધ્ધ હો જાતે હૈં.

મૌન સાધક શત શત પ્રણામ !

દાનદક્ષિણા, ભક્તિ, પ્રકાશન ઔર પ્રચાર તથા સમ્માન વ યશ લિપ્સાસે કોસોં દૂર રહકર સદ્ગુરુદેવકી મૌન સાધના એક ઉલ્લેખનીય તપસ્વિતા હૈં. વર્ષોંસે મૌન રહકર જો અસીમ શક્તિ સંચય પૂજય મહારાજશ્રીને કિયા હૈ વહ શ્રી સદ્ગુરુદેવકો તો પરમાત્મપદકી ઔર લે હી જા રહા હૈ. હમ નાગરિક ભી ઐસે મહાન ગુરુદેવકે દર્શન પાકર કૃતકૃત્ય ઔર શત શત પ્રણામાંજલિ અર્પિત કરતે હૈં.

પરમ પૂજય ભગવાન શ્રીરામચન્દ્રકે ચરણ કમલોંમેં મુરેનાકે નાગરિક પ્રાર્થના કરતે હૈં કિ જન જનકા કલ્યાણ કરને હેતુ વે સદ્ગુરુદેવકો ચિરાયુષ્ય પ્રદાન કરેં ઔર શ્રી સદ્ગુરુદેવ રણછોડદાસજી મહારાજ ભી ઈસ પિછડે હુએ એવં સામર્થ્યહીન મુરેના નગરકો શુભાશીર્વાદ પ્રદાન કરેં કિ યહ નગર ઉનકે ચરણકમલકે પદાર્પણ પ્રતાસે દિનોંદિન સુખશાંતિ પ્રાપ્ત કરેં ઔર સેવા ભાવનામેં વૃધ્ધિંગત હો.

શ્રી સદ્ગુરુદેવ ચરણાનુરાગી
નાગરિક મંડી, મુરેના (મ.પ્ર.)

૧૨-૧-૬૧, મુરેના, શ્રી ગુરુદેવને પત્રમેં જયરામભાઈકો લિખા- મુરેના કેમ્પ સમાપ્ત હો ગયા. ૩૦૩૬ અપ્રેશન હુએ. પરિણામ અચ્છા રહા. પ્રભુકી કૃપા. મૈં તા. ૨૪-૨૫ કો ભ્રમણકો જાનેકા વિચાર કરતા હૂઁ ઔર શ્રીરામનૌમી પર ચિત્રકૂટ પહચૂંગા. કારણ કિ કુન્ડ પર શ્રીરામ ભગવાનકી સ્થાપના લોગોંકી કરનેકી ઈચ્છા હૈ, જો કિ દેશકાલકે વ મેરે વિચારસે ઉપયુક્ત બરાબર નહીં હૈ, ફિર ભી કભી કભી ઈચ્છા બિના ભી ક્રિયા કરની પડતી હૈ. અસ્તુ. તુમ વહાં પર અવશ્ય આનેકા વિચાર કરના.

પ્રિય પુત્રિ બબી- તુમ્હારે પત્રસે બહુત સંતોષ હુઆ કિ જયરામકી તબિયત અચ્છી હૈ. સદૈવ ઠંડીકે દિનોમેં વાસાવલેહ કે લિયે કરેં તો બહુત મદદ મિલેં.

ઠાકુરભાઈ કો લિખા :- તુમ્હારે કરુણાજનક પત્ર મિલેં, પર મૈં ક્યા ઉત્તર દૂં ? ઔર ક્યા માર્ગદર્શન દૂં ? કુછ સમઝમેં આતા હૈ વહ લિખ નહીં સકતા.

યદિ તુમ્હારા મન ખટાઈસે નિરાસ હો ગયા તો તુમ સર્વ મનોવિકાર છોડકર કેવલ અપને વ્યવહારપૂર્તિઅર્થ કોઈ ભી કામ જો સમઝતે કર લો.

ઈન બાતોં પર વિચાર કરો- (૧) મૈં બરાબર જાનતા હૂં કિ તુમ બહુત દુ:ખી હો, પર અપને મનકે કારણ યદિ મન પર થોડા ભી અંકુશ રખો તો સુખ મિલે. (૨) આજ કલ સમય બદલ ચુકા હૈ, ઔર તુમ્હારે જૈસે શુધ્ધ અંત:કરણકી જગતકો જરુરત નહીં. તો તુમારા ભી કર્તવ્ય હૈ કિ ઉસે લાત મારકર અપના ધ્યેય પૂર્તિ કરો ઔર સુખી બનો.

મુરેનામેં ૩૦૩૬ અપ્રેશન કે સાથ ૨૨-૨-૬૧ કો અપ્રેશન કી સમાપ્તિ હુઈ. ડો. છબીલભાઈ, ડો. દવે, ડો. જોગલેકર, ડો. ઝવેરી, ડો. જોશી આદિને ઓપરેશનકા કાર્યભાર અચ્છી પ્રકારસે સમ્હાલા થા.

૨૫-૨-૬૧ કો શ્રી ગુરુદેવને લિખકર કહા :- હરિભાઈ ! અભી એક દો ઘંટેમેં આપ માઁ આદિકે સાથ ચિત્રકૂટકે લિયે રવાના હો જાયેં. મૈં દશ બારહ દિન મથુરાકી તરફ હોકર ચિત્રકૂટ પહુંચૂંગા. (શ્રી નૌમિકો શ્રીયુગલસરકારકે શ્રીવિગ્રહકી પ્રાણપ્રષ્ઠિા હોને વાલી હૈં.)

રાત્રિ ઝાંસીમેં રહકર હમ ૨૬-૨-૬૧ કો ચિત્રકૂટ પહુંચે. શ્રી ગુરુદેવ ૮-૩-૬૧ કો રાત્રિકે કરીબ આઠ બજે ચિત્રકૂટ પધારે. શ્રી ગુરુદેવ સીધે માં કે કમરેમેં પધારેં. ઔર લિખકર કહા :- માઁ મૈં મથુરામેં આરામ કરકે આયા. દમુ, કનૈયા ઔર રફીક ડ્રાઈવર સાથમેં થે. મૈં સીધા યહાં આપકે પાસ ઈસલિયે આયા હૂં કિ આપ કોઈ મેરે નિવાસ પર ઈસ રાત્રિકે સમય આના નહીં. સુબહ આના.

૯-૩-૬૧ કો આરતિકે પશ્ચાત પાઠશાલાકે સામનેવાલે વિશાલ કંપાઉન્ડમેં શમિયાણા ખડા કરનેકા કાર્ય શ્રી ગુરુદેવને પ્રારંભ કરાયા. ભૂમિ પર સંબલકા સર્વ પ્રથમ ઘા હોતે હી ભૂમિકે અંતર્ગત પત્થરકે સાથ ટકરાનેસે અગ્નિકણ બાહર નિકલ આઈ. ફૌરન હી શ્રી ગુરુદેવને લિખા :- અગ્નિકી દુ:ખદ દુર્ઘટના હોગી. હોનહાર કુછ ઐસા દિખતા હૈ.

૧૦-૩-૬૧ કો પ્રાત:કાલ આપશ્રી મોટરમેં નૌરાઝાબાદ વીરેન્દ્રભાઈ પંડયા કે યહાં પધારે. ૧૧-૩-૬૧ કી રાત્રિકો પુન: કુંડ પર પધારેં. અબ તો કુંડમેં અસંખ્ય ભક્તોંકા વિશાલ સમુદાય ઈકઠ્ઠા હો ગયા હૈં.

૧૨-૩-૬૧ (૧) દોપહરકા સમય હૈં. મંદિરકે ઓટા પર શ્રી ગુરુદેવ બિરાજે હૈં. યહ દેખતે હી ચારોં ઔરસે બહુતસે ભક્તલોગ વહાં આ પહુંચે. રાજકોટકે ભક્ત મગનભાઈને ભગવાનકે શ્રીવિગ્રહકો ધારણર કરનેકે લિયે વસ્ત્ર તૈયાર કિયે હૈં. ઉનકો ખૂબ બારીકીસે દેખકર શ્રી ગુરુદેવને કુછ કુછ સુચનાયે લિખકર સમઝાઈ.

કૃષ્ણાબહનકો લિખકર કહા- જિસ પ્રકાર નેત્રયજ્ઞમેં કરતી હો ઉસી પ્રકાર યહાં ભી દેખના ઔર કાર્ય કરના. વિશેષમેં, મુઝે રોટી પંવાના. પશ્ચાત કોઠાર વ સ્ટોરકો દેખના.

મુઝે લિખકર કહા, ''હરિચરણ વ રામબાબાસે પ્રતિષ્ઠા-પૂજન વ યજ્ઞ આદિકે લિયે આવશ્યક સભી સામગ્રીઓંકા પૂરા લિસ્ટ તૈયાર કરને ઉન સામગ્રીકો કોઠારીજી મહારાજ દ્વારા બાજારસે મંગવા કર ઈકઠ્ઠી કરકે અપને પાસમેં રખો. એક ભી સામગ્રી છૂટ ન જાયેં ઈસકા પક્કા ધ્યાન રખના. પૂજાપાત્ર, આસન ઈત્યાદિ સભી તૈયાર રખના. ફિર રાજકોટસે

તુલજાશંકર શાસ્ત્રીજી આવેં તબ ઉનકો લિસ્ટ બતાકર ઔર ક્યા લગેગા-ઉનકો પૂછના. વે જો કહે સો લિસ્ટ કરકે મુજે બતાના. વિશેષમેં મેરા ડાક વ્યવહાર કર દેના. ચંદન તુમ તો મૈં કહું વહ કરના.

પારો, દમુ, જમુનામાઁ દિનરાત મુઝે સંભાલેગી. ઔર ભારતી કૃષ્ણાકે સાથમેં રહેગી-મદદ કરેગી. કૃષ્ણા મુઝે ભોજન પ્રસાદ કરાયેગી. ઠીક હૈ ન ? ચંદા. માઁ-હરિભાઈ દોનોં વૃધ્ધ હૈં તો મેરે પાસમેં બૈઠેંગે મૌકા મિલને પર.

નિજ અવગુણ દેખો બના કરો ન પર પર રોષ ।
નહીં ઉલૂક દિનમેં લખેં, સૂરજ કર કા દોષ ?

ભગવાન સદૈવ મંગલમય હૈં. ભગવાનકો સર્વ સમર્પણ કરકે ફિર અપને સ્વાર્થ પરતાકે દબાવસે ભગવાનમેં દોષ દેખના ક્યા પાતક નહીં ? ઉનકી ક્રિયા લીલામાત્ર હૈ યહ નિશ્ચય હી કલ્યાણપ્રદ હૈ. ભગવાન સદૈવ મેરે પરમ હિતૂ હૈ. યહ ભાવના અનુરાગકો પુષ્ટ કરતી હૈં.

શ્રધ્ધા અરુ વિશ્વાસસે મિલેં પ્રેમકી ખાન ।
સદ્વિચારસે હોત બના આસક્તિકી હાન ॥

ચંદુબહનકી બિદા

૧૩-૩-૬૧, પ્રાંત:કાલમેં પ્રાયમસકી દુર્ઘટનાકે કારણ લગી હુઈ પ્રચંડ અગ્નિકી લપટમેં ચંદુબહન આ ગઈ. શ્રી ગુરુદેવને મૌન-વ્રતકા ત્યાગ તત્કાલ કર દિયા, ચંદુબહનકી સેવાકી પ્રશંસા કી. દુર્ઘટનાસે ઉત્સાહપૂર્ણ વાતાવરણ એકદમ સ્તબ્ધ હો ગયા. શ્રી ગુરુદેવકો સંતોકો ઔર હમ સભી ભાઈ-બહનોંકો અત્યંત તીવ્ર આઘાત પહુંચા. ૧૫-૩-૬૧ કો ચંદુબહન શ્રીરામચરણકો પ્રાપ્ત હુએ.

શ્રી ગુરુદેવને અપને કરકમલોંસે ચંદુબહનકો પ્રેમાશ્રુસમેત પુષ્પમાલા વ કુમકુમલિતક ધારણ કરાયેં. પશ્ચાત પૂર્ણવિધિસે સબ સંસ્કાર સંપન્ન કરાયેં.

૧૮-૩-૬૧ :- સુબહ મૈં મોટામામા (જયંતિભાઈ જોબનપુત્રા)કે સાથ શ્રી ગુરુદેવકે દર્શનકો ગઈ તબ મૌન ન હોને પર ભી શ્રી ગુરુદેવને કાગજ કલમ માંગે. શ્રી ગુરુદેવને લિખા :- કમુ ! મૈં જીવનસે ઉબ જૈસા ગયા હૂં. ક્યા મેરા આનંદ ચલા તો નહીં જાયેગા. (ચંદુબહનકી વિદાયસે શ્રી ગુરુદેવ બડે ક્ષોભમેં થે, દુ:ખ થા.)

ઉત્સવકી હજારોં નિમંત્રણ-પત્રિકા ચારોં ઔર ભેજી ગઈ થી. ચિત્રકૂટ પહુંચાનેવાલે કઇ ભક્તોંકે તાર આયેં કિ અબ ઉત્સવ હોગા યા નહીં ? હમ આવેં યા નહીં ?

શ્રી ગુરુદેવ :- આજ સબકો તાર દે દેવેં. ચાહે અભી ઈસીક્ષણ પર મેરી મૃત્યુ હો જાયેં તબ ભી ભગવાનકે ઉત્સવમેં કોઇ ઉદાસીનતા, રુકાવટ યા આપત્તિ કદાપિ નહીં હો સકતી. સબકે તારકે જવાબમેં તાર દે દો કિ ઉત્સવ ઉતને હી આનંદ ઉત્સાહસે સંપન્ન હોગા. સબ બરાબર આ જાવેં.

દેખો ન, અખંડ સંકીર્તન પાઠ, શરબતકા પ્યાઉ, ભંડારા આદિ સબ હંમેશકી તરહ પ્રારંભ કરા હી દિયે હૈ. વાતાવરણ પલટ જાયેગા. અખંડ સંકીર્તનકી ધુનીસે એક દિવ્ય ચેતનાકા વાતાવરણ જમ જાતા હૈ. સબ કોઇ જાગતે યા સોતેમેં, ખ્યાલસે યા બેખ્યાલસે શ્રીરામ જયરામ જય જય રામકી રટ કરને લગ જાતા હૈ.

અબ દો દિન પશ્ચાત પંચમીસે તો બધાઇ પ્રારંભ હો જાયેગી. કુંડકી બધાઇકા તો ખૂબ પૂરાના ગૌરવ હૈ. કઇ કિતને સિધ્ધ સંત મહાત્માઓંને તથા બડે બડે સંગિતજ્ઞોંને ભગવાનકે સામને બધાઈ ગાઈ હૈ, ઔર અપનેકો કૃતકૃત્ય સમઝે હૈં કિ આજ ભગવાનને કૃપા કરકે અપની બધાઈ મુજ જૈસેસે શ્રવણ કરકે મુઝે ધન્ય કર દિયા હૈ. કઇ સંત મહાત્મા વ ભક્ત-પ્રેમી-ગાયકવૃંદ કુંડમેં ભગવાનકે સામને બધાઈ ગાનેકો કઇ સાલસે બરાબર નિયમપૂર્વક પધારતે હૈં. બધાઇ શુરુ હોને પર માઈક મંદિરમેં રખ દિયા જાતા હૈ. ઈસસે મુઝે બધાઈ સુનનેકો મિલતી હૈ. તબ આહલાદ ખૂબ બઢ જાતા હૈ.

ભજન, સાધના, સેવા તો આત્મવિલોપન હૈં

૨૧-૩-૬૧કો મંદિરમેં શ્રી ગુરુદેવને બાતેં કી- યદિ એક ભૂલ કરતા હૈ તો પ્રતિ ઉત્તરમેં હમ ભી ભૂલ કરેં ? યહ કોઇ નીતિ નહીં હૈ. બલ્કિ કમ સમઝ હૈ જો તમોગુણકા આવેશ વ પ્રભાવકો બઢા દેતી હૈ. મનુષ્ય માત્રમેં દોષ વ નિર્બલતા હોતે હી હૈ. નિર્દોષ તો કેવલ એક ભગવાન હી હૈ. સર્વ દોષ વ નિર્બલતાઓંકો શરણાગતિમેં સમર્પણ કર દેને પર કોઈ દુ:ખ યા આપતિ નહીં હો સકતેં.

પૂર્વગ્રહ, પૂર્વ કલ્પના તથા અપની માની હુઇ એક-નિષ્ઠાકી ઉગ્રતાકે કારણ સત્યકો સત્યકે રુપમેં સમઝ કર તથા ઉસકા સ્વીકાર કર, વાસ્તવિકતાકે અનુસાર પરિવર્તન ન કરકે મનુષ્ય કાર્પણ્યતાકે વશ હો જાતા હૈ.

શરણાગતિમેં પ્રપન્ન દૃઢ નિષ્ઠાસે ધૈર્ય ધારણ કરતા હુઆ અપની અસ્મિતાકી ભેંટ ભગવાનકે શ્રીચરણોમેં પ્રસન્નતાપૂર્વક ચઢા દેતા હૈ. અપના સબ કુછ ભગવાનકે લિયે નિછાવર કર દેતા હૈ. અપનેકો મિટાના યહી સેવા હૈ, યહી શરણાગતિ હૈ, યહી જ્ઞાન હૈ, યહી આત્મનિવેદનમ્ હૈ. સેવક સુખ ચહૈં માન ભિખારી. સેવા તો અનેક પ્રાણોંકી બલિ હૈ. અનેક પ્રાણ કહતા હૂં. ક્યા સમઝે ? અપને મનકે યાની અપને પ્રાણોંકી બલિ ચઢાતા રહેં વહી સેવક.

એક મહાત્માજીકે પટ્ટશિષ્યને કહા "ગુરુજી મૈં તો ભગવાનકે લિયે મરનેકો ભી તૈયાર હૂં." ગુરુજીને કહા, "બેટા શાંતિસે સોચો સાધન વ ભજન કે મર્મ કો સમજો ઔર ઉસે પકડો. ભગવાનકે લિયે મરનેસે ક્યા ? ભગવાનકે લિયે હી જીવિત રહના સીખો. વહી ભગવાનકે લિયે મરના હૈ. મરનેસે પહલે મરો તો ફિર કભી નહીં મરો. ઉસ જીવનમેં હી સાર્થકતા વ મહત્તા હૈ જો ભગવાનકે હી કે લિયે હોતા હૈ. પગ પગ પર અપની ઈચ્છાસે પ્રતિકૂલ પાને પર ભી એક નિષ્ઠાસે બને રહેં તબ સેવા પાર પડતી હૈં. માનસજીમેં ભરતજીકો પઢો ઔર ખૂબ સમજો.

ભજન, સાધના, સેવા તો આત્મવિલોપન હૈ. જબ તક પૂર્ણ આત્મવિલોપન સધ નહીં જાય તબ તક તો ન માલૂમ કિતની હી બાર મનકો મારના પડતા હૈ. જીવનમેં સંઘર્ષ યા પ્રતિકૂલતા ન હો તો વહ જીવન જીવન હી નહીં હૈ. ક્યોંકિ તબ ફિર ઉસમેં ગતિ નહીં હોતી. પત્થરકે સમાન જહાં જૈસે ભી પડે હો વહીં પર વૈસે હી બના રહના યહ કોઇ જીવન હૈ ? સંઘર્ષ તો વિકાસકી સીઢી હૈ. જિજ્ઞાસુકો તો સંઘર્ષસે કભી ભયભીત નહીં હોના ચાહિયે. કાર્પણ્યતા અર્થાત પીછે હઠ. ભય, ભજનમેં યહ મહાન બાધક હૈ. નિષ્ઠા હોની ચાહિયે મેરે ભગવાન કદાપિ મેરા અહિત નહીં કરેંગે.

ભગવાન જીવ માત્રકે લિયે સદૈવ મંગલમય હૈ. હમારી સીમિત બુધ્ધિ શકિત, મનશક્તિ વ તર્કશક્તિસે હમ ઈશ્વરકે વિધાનકો કૈસે જાન યા સમઝ સકતે હૈં ? નિષ્ઠાસે અુનરાગ ઔર અનુરાગસે નિષ્ઠા સમ્યક હોતે હૈં. દોનોં અવ્યક્તકો, અપ્રાપ્તકો હમારે લિયે વ્યક્ત વ પ્રાપ્ત કરા સકતે હૈ. અનુરાગકે બલ પર ત્યાગ, ઉદારતા, ધૈર્ય, સહનશીલતા આદિ સહજ સાધ્ય હો જાતે હૈ. ઉસી પ્રકાર નિષ્ઠાકે બલ પર ભી.

સ્વાર્થકા અભાવ તબ વહ પ્રેમ

અનુરાગ ઔર વાસનાકા અંતર યહી પર સ્પષ્ટ હો જાતા હૈ. પ્રેમ વાસના નહીં હો સકતા. વાસના પ્રેમ નહીં હો સકતી. વાસના સદૈવ ઉદ્વેગકારક વ નાશકારક હૈ. પ્રેમકા દૂરુપયોગ વહ વાસના. જગતમેં સર્વ દુઃખ કલેશોંકા ઉદ્ભવ વાસનાસે પ્રેરિત હૈ. વાસનાકા અભાવ યાની સ્વાર્થ કા અભાવ. તબ વહ પ્રેમાપ્રેમકો કલંકિત ન કરો. ઉસકો વાસનાસે મુક્ત કરો. અર્થાત શુધ્ધ કરો તબ હી પ્રેમ ઔર ઉસકા દિવ્ય આહ્લાદ નિતનવ રામપ્રેમપ્રાણ પીના, બઢ ત ધર્મદલ મન ન મલીના.

જબ તક સત્ય વસ્તુકા ભાન ન હો તબ તક મોહવશાત દુઃખ બના હી રહેગા સત્ય ઔર હિતકર બચન ભી ઈસલિયે કષ્ટપ્રદ હોતે હૈ. ક્યોંકિ અપની અપની દષ્ટિસે અપના અપના જગત દેખનેકો વ રખનેકો સબ આદી (આદતી) વ આગ્રહી હોતે હૈ. ઈસસે મુક્ત હોનેકે લિયે હી ભજન, સાધન, અનુરાગ, જ્ઞાન, યા સેવાયોગ હૈ. જિસ લક્ષ્યકો લેકર જો ભી સાધન ગ્રહણ કિયા હો યદિ ઉસકા ઉપયોગ ઉસી લક્ષ્યકે વિમુખ કિયા જાયેં તબ વહ સર્વથા અત્યંત વ્યર્થ હોવેં ઈસમેં આશ્ચર્ય નહીં.

ભજન કરો, સાધન કરો, સત્કર્મ કરો, સેવા કરો, પરમાર્થ કરો. જો ભી શુભ કર્મ કરો, અપની અપની માન બડાઈ વ અહમકી વૃધ્ધિ તથા રક્ષાકે લિયે કદાપિ મત કરો. સાધકકે લિયે- યહી પહલા નિયમ પાલન કરના અનિવાર્ય હૈ કિ કોઇ ભી ક્રિયા, કોઈ ભી કર્મ રાગ દ્વેષ, ઈર્ષા યા અહમસે પ્રેરિત હોકર ન કિયે જાયેં. દૂસરા નિયમ યહ પાલન કરના જરૂરી હૈં કિ દેખાદેખી વ અનુકરણકી વૃત્તિકે વશ ન હોવે. અપને હૃદયમેં જબ જો સહી લગન ઉઠેં ઉસકો સોચેં તથા સમઝોં. તીસરા નિયમ યહ જરૂરી હૈ કિ કિસીકે ભી કહનેમેં ન આ જાયેં. કિસીકે બહકાનેસે અપને બહક ન જાય. અપને લક્ષ્યસે વિમુખ ન હો જાયેં તથા અપને મનકો વિચલિત ન હોનેં દે. સંસારમેં વિધ્નસંતોષી સદાસે હોતે આયે હૈ ઔર હોતે રહેંગે. ઈનકા

સ્વભાવ હી હોતા હૈં કિ સહી બાતકો અત્યંત વિકૃત વ બિભત્સ સ્વરુપમેં સામને રખ દેતેં હૈ તાકિ સુનનેવાલેકો ચોટ પહુંચે. ઉનકે મન વિચલિત હોવેં ઔર કુછ ન કુછ ઘટના નિષ્પન્ન હો જાયેં. જબ તક ઐસા નહીં હોતા હૈ તબ તક વિઘ્નસંતોષીકો સંતોષ યા આનંદ નહીં હોતે. યહ દુર્જનતાકા સ્વભાવ હૈ. ઈસલિયે દુર્જનોંકા સંગ સદા સર્વદા ત્યાજય હૈ.

બરુ ભલ બાસ નરક કર તાતા, દુષ્ટ સંગ જનિ દેહિં બિધાતા ॥

સંગત કીજૈ સાધકી હરૈ મનકી વ્યાધ, સંગત કીજૈ નીચકી અષ્ટ પ્રહર ઉપાધ ॥

સુખ સજજનકે મિલનેકો, દુર્જન મિલ જનાય, જાને ઉરવ મીઠાશકો જબ મુખ નીંબ ચબાય ॥

અભી ઔર ભી કસૌટી લેતા હી રહૂંગા

ઈસ રામનૌમિકે ઉત્સવ પર અસંખ્ય ભક્તોંકી ભીડ થી. મેરી માઁ આનંદબહન ભી આઇ થી. માશીબા-માશા, ચંદનબહન, પદ્મબહન હમ સબ સાથમેં હી રહે થે. જાનકીકુંડ પુરાની ગુફામેં. શ્રી ગુરુદેવકે પાસ પંડાલમેં બહુત લોગ બૈઠે થે. આનંદ બહન ભી બૈઠી થી. શ્રી ગુરુદેવકે પાસ હંમેશા ૪-૬ કલમ (ઈન્ડિપેન) રહતી થી. કોઈ ન કોઈ આપશ્રીકો પેનકી ભેટ ચઢ ાતા થા- તો શ્રી ગુરુદેવકે પાસ ઈસી તરહ જયાદાહ ઈકઠ્ઠી હો ગઈ થી. શ્રી ગુરુદેવને ઉનમેંકી લાલ રંગકી કલમ માંગી. ઢૂંઢને પર ભી વહ કલમ કિસીકો નહીં મિલ. ભેંટ ધરાનેવાલે ભક્ત હોતે હૈં ઠીક ઉસી પ્રકાર પ્રસાદી પાનેકી ભાવનાવાલે ભક્ત ભી હોતે હૈં. જબ લાલ કલમ ઢૂંઢને પર ભી નહીં મિલી તબ શ્રી ગુરુદેવને કહા- કોઈ ભક્ત પ્રસાદી કર લે ગયા હોગા. "કુમુદ લાલ કલમ ચૂરા ગઇ હૈં"

સુનતે હી આનંદ બહનકો સહન નહીં હુઆ. ફૌરન ઊઠકર નીચે પુરાની ગુફામેં આઇ ઔર મુઝે, માશાકો સબ બાત બતાઈ- ઔર મુઝે પૂછા કિ તુમને લાલ કલમ લી હૈ ? મૈંને કહા- નહીં. મૈં તો તીન-ચાર દિનસે લાલ કલમ વહાં દેખતી નહી હૂં. માસાને કહા કિ દો કલમ ભેટ ચઢાઈ હૈ. આનંદ બહન- યહ તો ઘરકે હમ સબ લોગ જાનતે હૈં. લેકિન ગુરુદેવને ભરી સભામેં લાલકલમ કુમુદ ચૂરાકર લે ગઈ ઐસા કહા હૈ તો સબ લોગ કુમુદકો ચોર માને હૈં. ચોર ન હોને પર ભી. યહી મેરેસે સહન નહીં હોતા હૈ. આનંદ બહનને મુઝે કહા કિ તુમ અભી અભી શ્રી ગુરુદેવકે પાસ જાઓ ઔર સભામેં સ્પષ્ટ સાફ શબ્દોમેં બતા દો કિ લાલ કલમ મૈંને લી નહીં હૈ.

મૈંને કહા કિ મૈં ગુરુદેવસે પાસ કુછ ખુલાસા નહીં કરુંગી. શ્રી ગુરુદેવ તો જાનબૂઝકર એસી એસી બાતેં કરતે હૈં ઔર હમારી સહનશક્તિકી કસૌટી કરતે હોતે હૈં. માશાને ભી યહી બાત સમઝાકર આનંદબહનકો કહી. આનંદબહનને ફિર ભી મુઝે આગ્રહ કિયા કિ તુમ ઈસ ઘટનામેં મેરા માનકર ખુલાસા કરનેકો જાઓ તો મુઝે સંતોષ હોગા. હમ તીનોં યહી ચર્ચામેં વ્યસ્ત થે. ઈતનેમેં શ્રી ગુરુદેવ હમારે પાસ ગુફામેં પધારે.

શ્રી ગુરુદેવ :- આનંદ બહન કહા હૈં ? હમ ચૌંક ઉઠે. શ્રી ગુરુદેવકો આસન પર

બિરાજિત કિયે. શ્રી ગુરુદેવને કહા- આપકો દુઃખ હો ગયા યહ મુઝે ફૌરન માલુમ પડ ગયા. દેખો ! કુમુદકી મૈં કસૌટી લેતા થા ઔર અભી ઔર ભી કસૌટી લેતા હી રહૂંગા.

આનંદબહન :- તો આપ કુમુદકો અકેલેમેં એકાંતમેં બુલાકર કહો કિ તુમ ચોર હો, સબકે સામને સામને કહતે હો ઔર વહ ભી કુમુદ કી ગેરહાજરીમેં....(અપૂર્ણ)

હલ્દીઘાટીકે યુધ્ધકે પશ્ચાત રાણાપ્રતાપકો મેવાડકે ભામાસાહને અપની સંપતિ દે દી થી. વહ દેશકાલ હી એસા થા. છત્રસાલકો હિંદુ ધર્મકી રક્ષા વ સેવાકી ઈતની તીવ્ર લગન થી કિ વે પન્નાકે યુવરાજ હોતે હુયે ભી શિવાજીકે કાર્યમેં સહયોગ દેનેકો શિવાજીકે સાથમેં રહે થે ઔર ખૂબ અચ્છા કામ કિયા થા. સમર્થ શ્રીરામદાસજી મહારાજને છત્રસાલકો આશીર્વાદ દેતે હુયે કહા થા કિ અપને રાજય પન્નામેં ધર્મકી વૃધ્દ્ધિ વ રક્ષા કરો. શિવાજી મહારાજાને ભી યહી કહા. તબ છત્રસાલજી અપને રાજયમેં આયે થે. ઝાંસી, હમીરપુર આદિકો જીતકર પન્નાકા રાજય બઢાયા. બાજીરાવ પેશ્વાને ઈસમેં છત્રસાલજીકો બડા હી સહયોગ દિયા થા.

અકબરકે પીછેકે મુગલ બાદશાહોંને હિંદુઓકે ઉપર ઈતના જૂલ્મ શુરુ કર દિયા થા કિ સાધુઓંને ધર્મકી તથા નિરાશ્રિતોંકી રક્ષાકે લિયે શસ્ત્ર રખના અનિવાર્ય ધર્મ સમઝ્રા થા. હિંસાકો રોકનેકે લિયે પ્રતિહિંસા અનિવાર્ય હો તો તબ વહ પરમ અહિંસા હી હોતી હૈ. ગુરુ નાનકજીકી પરંપરામેં ગુરુ અર્જુનદેવજીકે સમય તક સાધુઓમેં ઈતને અસ્ત્ર શસ્ત્ર નહીં થે ગુરુ હરગોવિંદને શસ્ત્ર ધારણ કિયે સભી અખાડોંમેં શસ્ત્ર રખે જાને લગે. સાધુઓંકો તાલીમ દી જાતી થી. ગુરુ ગોવિંદસિંહજીને "ખાલસા દલ" તૈયાર કિયા તબસે હી શિખોંકિ લિયે કંઘી, કચ્છ, કર્દ, કેશ ઔર કૃપાણ રખના અનિવાર્ય કર દિયા.

રે મન, સમુઝ સમુઝ પગ ધરના ।
સદા સંત સંગ નિર્ભય રહના ઔર કુસંગસે ડરના ।
વિષય બારિ સબ અતિ અસત્ય હૈ, સત્ય રામરસ ઝરના ॥ રે મન ॥
સુત દારા અરુ ધન પદ વૈભવ યહ પૂરબકા મરના ।
અંત સમય કોઉ કામ ના આવૈ, શાસ્ત્ર પુરાનન બરના ॥ રે મન ॥
જરા ગતિમેં ચૂક હોય તો બિના મૌતકા મરના ।
બનાદાસ અવસર જો ચૂકો યમ ફ઼ાઁસીમેં પડના ॥ રે મન ॥
નાસાધ્યાન દૃષ્ટિ ભૃકુટી સુરતિ શ્વાસકે માંહી ।
બનાદાસ પ્રભુ મિલત હૈં યામેં સંશય નાહીં ॥
કામ ક્રોધ લોભાદિ જો હોત ન સાધન સંગ ।
તો સહજ હી કરતે કૃપા ''બના'' રામ શ્રીરંગ ॥
મન થિર કરવો કઠિન હૈ, કઠિન ભજન શ્રીરામ ।
''બના'' વાસ એકાંતકે, સરલ હોય દોઉ કામ ॥

ઠાકુર સાહબકી નોંધમેંસે : (મુરેના ઔર ચિત્રકૂટ) મુરેના, ૩૧-૧-૬૧ થી ૨૨-૨-૬૧ શ્રી

ગુરુદેવકો સહી કરનેકે લિયે ફોટુ દિયે, ઉસ પર લિખા- (૧) રાધે-રાધે શ્યામ બોલો પૂરા પૂરા ધાન તોલો, તો સુખી હોંગે. (૨) મોતિયા (મોતીબિંદુ) ડોકટર અચ્છા કર સકતા હે, પર ક્રોધકે અંધોકી તો ભગવાન હી રક્ષા કરે. ૨૧-૨-૬૧, (૩) જબ ક્રોધ આવે તબ રહકર પાની પીયો. (૪) જગત એક ખેલ હૈ. આરંભ કબ હુઆ ઔર કબ સમાપ્ત હોગા, પતા નહીં. (૫) સીતારામ અભેદ તત્ત્વ હૈ. ઐસા ચિંતન રહે તો બસ !૨૧-૨-૬૧, (૬) મનુષ્ય કંચન કાંતાકા ત્યાગ કરનેમેં સમર્થ હો સકતા હૈ, પર બિના ભગવત્ કૃપાકે અહંકા ત્યાગ હોના દુષ્કર હૈ. (૭) જબ મનમેં ઉદાસી આવે તબ હરિસ્મરણ પ્રફુલ્લતા દેતા હૈ. (૮) મુજે કામ ચાહિયે પર રામકા. (૯) મૈં સ્વતંત્રતાકો મહત્વ દેતા હૂં, પર સ્વચ્છંદતાકો નહીં. (૧૦) નિષ્ઠામેં શંકા ક્યોં ? (૧૧) ભગવત્ સતત સ્મરણ રહે તો કૃતકૃત્ય જીવન હૈ. (૧૨) જન્મ, જરા, વ્યાધિ જીવકે સાથ તબ તક લગે હૈં જબ તક વહ સર્વેશ્વરકી ઉપલબ્ધિસે વંચિત હૈ. (૧૩) વ્યર્થ શંકાઓંસે માનવમેં અસ્થિરતા સ્વાભાવિક હૈ માનવતાકા હ્રાસ હોના આત્મઘાત જૈસા હૈ.

રામનામમેં હી સાર હૈ ઈશ્વરમેં વિશ્વાસ અભય પ્રદાન કરતા હૈ. જિસકે પાસ અભયકી પુંજી, ધૈર્યકા ખજાના હો, ઉસે ક્યા ચિંતા ?

મહૈ નેરે સુઝે નહીં, નાલત ઐસી જીંદ ।
તુલસી યહ સંસારકો, ભયો મોતિયા બિંદ ।

ભગવાન સબકો દેખતે હૈં, પર ભગવાનકો કોઈ નહીં દેખતા. કલ હોગા યહ નિશ્ચિત હૈ પર કલ હમ હોંગે યહ નિશ્ચિત નહીં હૈ.

જા વિધિને લિખ દિયા, છઠી રાતકે અંક ।
તિલ ઘટે ન રાઈ બઢે, રે રે જીવ નિ:શંક ॥
રામ નામ જપતે રહો, ભૂખેકો કુછ દેઓ ।
ઈતનેસેં સુખ ન મિલે તો બનાદાસસે લેઓ ॥

ચિત્રકૂટ, ૧૮-૩-૬૧ (જાનકી કુંડ) , સામકો ૭ા બજે આશ્રમકી એક જીપ ઉલટ ગઈ. પ્રમોદવનકે પાસ. શ્રી ગુરુદેવ સબકે સામને બિરાજે થે. ઉધર જીપ ઉલટ ગઈ ઔર તત્ક્ષણ યહાંસે (ઉસી વકત) શ્રી ગુરુદેવ બિના કુછ સુચના દિયે ઉઠકર ચલ દિયે. સબ અસંમંજસમેં પડ ગયે કિ શ્રી ગુરુદેવ સહસા કિધર ઔર ક્યોં ભાગે જા રહે હૈ ? કઈ લોગ શ્રી ગુરુદેવકે સાથ દૌડકર જાને લગે. દો ફર્લાંગકે બાદ સામને બાંદાકે મુન્નીલાલજી મિલેં. વે ભી દૌડતે હુએ આશ્રમકી ઔર આ રહે થે. ઉન્હોંને સમાચાર દિયા કિ જીપ ઉલટ ગઈ હૈ ઔર આદમી સખત ઘાયલ હૈ.

જીપમેં પાઁચ આદમી થી- બાલકીશન ડ્રાયવર, ચિત્રકૂટકા પંડા, કપડેકા વ્યાપારી, પોસ્ટમાસ્તર- ચિત્રકૂટ ઔર મુન્નીલાલજી શેઠ બાંદાકે આશ્રમસેં દૂસરી જીપ શ્રી ગુરુદેવકે પાસ પહુંચ ગઈ તબ આપશ્રી જલ્દીસે ઉસમેં બિરાજેં ઔર આગે પધાર ગયેં. થોડી દેરકે બાદ સબ વ્યવસ્થિત કરકે કુંડ પર પધારેં. (હૈ ન ! આર્તબંધુ શ્રી ગુરુદેવ !!!)

ચિત્રકૂટમેં ફોટૂઓં પર લિખે હુયે ઉપદેશ વચન :-

(૧) હનુમાન સેવાસે ચાર પદાર્થ પ્રાપ્ત હોતે હૈં. (૨) વહ મનુષ્ય ક્યા જિસને અપનેકો નહીં પહચાના ? (૩) જગતકે સ્વરુપકે સાથ ભગવાનકે સ્વરુપકા બોધ હોતા હૈ. (૪) મૈં ઔર તૂ મિટા તો ચૌકસ જાનોં માયાકા આવરણ મિટા. (૫) કુમતિસે સર્વનાશ હોતા હૈ. (૬) કાલકે સાથ વિચાર રખો. (૭) પાપકા પ્રાયશ્ચિત પશ્ચાતાપ હૈ. (૮) સુખકી પ્રાપ્તિ જગ ભોગોમેં ન સમઝ કર સચ્ચા સુખ શ્રીરામચંદ્રજીમેં હૈ, જો ઈચ્છાઓંકે દમનસે પ્રાપ્ત હોતા હૈ. (૯) ઈશ્વરકી ઈચ્છાકો સમઝના મનુષ્યકી સૂજ તથા બુધ્દિસે પરે હૈં. ઉસકા એક પરમાણુ ભી મનુષ્ય નહીં સમઝ સકતા હૈ. તબ પૂરા સમઝનેકી બાત ક્યા હૈ ? (૧૦) ભગવંત કૃપા અત્યંત શ્રધ્દાપૂર્ણ હૈ ફિર ચિંતા ક્યોં ? (૧૧) ભગવાન રક્ષક હૈ, ફિર ક્યા ચિંતા ? (૧૨) જીવનમેં સુખ લેના દેના. (૧૩) ગરીબકો દાન દો. (૧૪) મુંહ ઢાંક ફેરે માલા । આધા સાધૂ આધા લાલા ॥ (૧૫) રામ ઈષ્ટ હૈ જિનકે- ઉન્હેં ક્યા ચિંતા ? (૧૬) ધૈર્યસે માનવકી વૃતિ શાંત હોતી હૈ (ધર્મસે). (૧૭) ભગવાન ભક્તવત્સલ હૈ. (૧૮) જબ કઠિનતા હોવે હરિસ્મરણ કરેં. (૧૯) રામ નામ ભાવે, જો કો જાને. (૨૦) સત્ય સંકલ્પ સદા સિધ્દ હોતે હૈં. (૨૧) સત્યમેં રામ હૈ. (૨૨) આનંદમેં જીવન ગાડા (કાઢ ો). (૨૩) સાધુ મહોકર પૈસા રખે વહ બેઈમાન, બનિયા હોકર લડકી બેચે વહ બેઈમાન, ધનવાલા હોકર ચોરી કરે વહ બેઈમાન. (૨૪) માઁગે પૂરા દેવે પાવ, ભગવત ઘરકા ઐસા ભાવ ॥

શ્રી ગુરુદેવ મંદિરકે પાસ બિરાજે હૈં. કઈ લોગ ઉપસ્થિત થે. ઠાકુર સાહબ આયે. પ્રણામ કરકે પીછે જગહ પર બૈઠે. શ્રી ગુરુદેવ તીન-ચાર મિનિટ શાંત બિરાજે, ફિર કહા- દૂસરેકે તરફ દેખકર મન વિચલિત હોતા હૈ. દૂસરોંકે વિચાર ઠીક નહીં હૈ, દૂસરોંકો દેખના, સુનના અપને મનકો વિચલિત કરનેકા સરલ ઉપાય હૈ.

૨૩-૩-૬૧, પ્રાણપ્રતિષ્ઠાકે હેતુ જલયાત્રા જુલુસ નિકલા. શ્રી ગુરુદેવ જુલુસકે સાથ સાથ પધારેં ઔર મંદાકીનીજીકે તીર પર બિરાજેં. કઈ લોગ પાસમેં બૈઠે થે. શ્રી ગુરુદેવકો જોરસે ખાઁસી આઈ ઔર નાકસે પાની બહને લગા. એક ભાઈને રુમાલ પૂ.શ્રીકે સન્મુખ ધર દિયા જિસકા આપશ્રીને સ્વિકાર કિયા પરંતુ ગંભીર મુદ્રામેં કહા:- તુમ મુઝકો દેતે જાતે હો, મુશ્કીલ પડ જાયેગી.

શ્રીવિગ્રહકી પ્રાણપ્રતિષ્ઠા

૨૫-૩-૬૧, શ્રી નૌમિ શ્રીયુગલ-સરકારકે શ્રીવિગ્રહકે-પ્રતિષ્ઠાકે વક્ત શ્રી ભગવદ્વિગ્રહકો વિધિવત સ્નાન કરાતે હુયે શ્રી ગુરુદેવને જનાર્દનદાસજી મહારાજકો કહા. કુમુદકો કહ આઓ કિ શીઘ્ર હી સ્નાન કરકે યહાં આ જાયેં. આજ્ઞાનુસાર મૈં મંદિરકે બંદ કિંવાડ પર ખડી રહી થી. શ્રી ગુરુદેવકે બુલને પર મંદિરમેં ગઈ તબ-

શ્રી ગુરુદેવ :- કમુ, આ ગઈ ન ! દેખ તો, માતાજીકો વસ્ત્ર ધારણ કરા દે. કુમકુમ બિંદીભી ધારણ કરા દે. પશ્ચાત અલંકાર ધારણ કરાના. મૈં :- માતાજીકો સાડી મૈં પહનતી હૂં ઐસે ઢંગકી પહનાઉં યા માઁ પહનતી હૈ ઉસ ઢંગકી ?

શ્રી ગુરુદેવ :- તુમ પહનતી હો વૈસી. સુઢંગ સાડી, બઢિયા રીતિસે, પહના દેં. સુનો, સમય બહુત હો ગયા હૈ. એકદમ સબ ધારણ કરા દો.

મૈં આજ્ઞાનુસાર કરનેમેં લગ ગઈ. શ્રી ગુરુદેવ શ્રીરામજીકે શ્રીવિગ્રહકો વસ્ત્રાલંકાર આદિ ધારણ કરાતે રહે ઔર ભાવપૂર્વક ગાતે રહેં-

વિણ લિયે નારદ પિતામહ સારંગી લિયે
ચંદ્ર કરતાલ લિયે ડમરુ ગણેશ હૈં.
ડફ લિયે વરુણ ધનદ સિરાજ લિયે
મુરલિ પવન મુહ ચંગ લિયે શેષ હૈ
થૈ થૈ નાચત મહેશ હૈં
કહત રણછોડદાસ કછુ હમહૂં મિલેગો આજ ?
કોશલેશ નૃપતિ ઘર બઁટત બધાઈ હૈં
બાજત મૃદંગ ચંગ શંખ ધ્વનિ
મધુરી અતિ શહનાઈ હૈ- કહત.
બાજત નગાડે કૃતધા કૃતધામ
ધામ ધામ ભૂષંડિ ધ્વનિ દનાદન મચાઈ હૈ- કહત
દિનોં હૈં કિનખાબ પાટ મુક્તામણિ
મહિષીની કૌશલપતિ હરખાઈ હૈ- કહત
મંગલ કલશ ગહિ આલિ સખી
કિન્નરી ગાવત લુગાઈ રમકાઈ હૈ- કહત

તો શરણાગત હી ક્યોં હુયે હો ?

અભી મુજે એક વિચાર આ ગયા. જયપુરમેં મૈંને દેખા હૈ કિ કૈસે અનઘડ પથ્થરોંમેસે કારીગર લોગ હથોડા-છીણીસે ઠોકતે ઠોકતે ઉન પત્થરોમેંસે હી ઉત્તમ કલાકૃતિ નિર્માણ કરતે હૈં. વો હી કા વોહી પત્થર ફિર ઉત્તમ દેવમૂર્તિમેં રુપાન્તરિત હો જાતા હૈ.

મનુષ્યોમેં ભી પૂર્વ સંસકારોકી પ્રબલતાકે સાથ જન્મા હુઆ મનુષ્ય અતિ લઘુ ઉમ્રમેં હી અપને આપ અપનેસે હી એક દિવ્ય દેવમૂર્તિ નિર્માણ કરતા હૈ. કરોડો-કરોડો મનુષ્યોમેંસે એકાદ મનુષ્યમેં હી યહ બાત ઘટતી હૈં.

બાકી મનુષ્ય સદ્‌ગુરુદેવકી શરણાગતિસે હી દેવમૂર્તિમેં પરિણત હોતે હૈં. શરણાગત યહ નહીં કહતા હૈ કિ આપ છીણી-હથોડાકી ચૌટ મત મારો. મુઝે તો ઈતના હી પૂછના હૈ કિ યદિ ઐસા કહના હૈ તો ફિર શરણાગત હી ક્યોં હુયે હો ?

ઈસી સમય પ્રસંગ ચલ રહા થા. વાસ્તવિક સુખ હરિ ભજનમેં હૈ. મનુષ્યકા પ્રયત્ન સુખકી ઓર હૈ. મનુષ્ય સદૈવ યહ સોચતા હૈ કિ યહ ઉદ્યોગ, ધંધા યા ઔર જો કુછ કરતા હૈ વહ સુખકી ઔર જાનેકે હેતુ કરતા હૈ. કિન્તુ વહ યહ નહીં દેખતા કિ કૃતકાર્ય (કામ) ક્યા કરતા હૈ ? ઔર ઉસમેં સુખ વાસ્તવમેં હૈ યા નહીં ? ઉદાહરણ દેતે હુએ શ્રી ગુરુદેવને કહા- કસાઇ રોજ કાર્ય કરતા હૈ ઔર ઈસમેં વહ સુખકી પ્રતીતિ કરતા હૈ કિ મેં ઈસસે ઉન્નતિ કરુંગા- વૈભવ પ્રાપ્ત હોગા આનંદપૂર્વક રહુંગા. પરંતુ વાસ્તવમેં વહ સુખ નહીં હૈ. યહ તો ક્ષણિક માત્ર હૈ, ઔર ઉસકે પરિણામ અંધકારકી ઓર લે જા રહે હૈ. વાસ્તવિક સુખ આનંદ તો હરિભજનમેં હૈં- જહાં સદૈવ સુખ હી સુખ હૈ. બિના હરિ ભજનકે પૂર્ણ સુખ નહીં મિલ સકતા હૈ.

શ્રી ગુરુદેવ મંદિરકે ચબુતરે પર બિરાજે હૈં. સાધુઓંકી પંગત પ્રસાદકે લિયે બૈઠી થી, પરોસાઇ ચલ રહી થી. બાર બાર ઉઠકર શ્રી ગુરુદેવ પરસાઈ કરતે રહતે હૈં. બહુત હી જયાદા પ્રસન્ન મુદ્રામેં હૈં. સાધુ સમૂહ ભોજનમેં છુઆ-છુત માનતે હૈં, નારાજ ભી જલ્દીહી હો જાતે હૈ. ઈસ પર શ્રી ગુરુદેવને કહા :-

રામપટા :- રાજા મહલમેં રહતા હૈ. શાસન ચલાનેકે હેતુ અધિકારી કર્મચારી રખ લેતા હૈ. રાજયકા અધિકારીકા પટ્ટા અર્થાત ચિહ્ન દેતા હૈ ઔર અધિકાર દેતા હૈ. યહ પટ્ટા ધારણ કરનેવાલા જબ બાહર નિકલતા હૈ તબ સબ ડરતે હૈ. રામ તો ચલે ગયે હૈ. મેરેકો પટ્ટા બંધા દિયા હૈ. મેરે પટ્ટેકો સબ લોગ માન જાતે હૈ- તો ઈસમેં મેરી કોઇ બાત નહીં હૈ.

યહ સ્પષ્ટ શબ્દોમેં યહ સમઝનેકા હૈ કિ રામકે સબસે બડે પટ્ટા બાંધા હે ઔર રામસે વાર્તાલાપ હોતી હૈ. વરના પટ્ટા કૈસે બંધાતા ? ઔર રામ ચલે ગયે યા શ્રીરામજીકે આપ સ્વયમ વિશેષ પ્રતિનિધિ યા સ્વયમમેં હૈ.

૨૫-૩-૬૧: આજ રામનૌમિ હૈ. બહુત હી જયાદા ભીડ હૈ. પૂ.શ્રી બહુત પ્રસન્નમુદ્રામેં હૈ. બહુત હી જયાદા ઉત્સાહકા સાથ ઉત્સવ મનાયા જા રહા હૈ. અધિક કાર્ય હોનેકી વજહસે બહનોંકા નિયમ પૂરા નહીં હો પાતા થા. ઈસ પર શ્રી ગુરુદેવને કહા :- ધ્યાન રખના, જાપ નહીં છૂટે. જાપ પૂરા હોના ચાહિયે.

૨૬-૩-૬૧, શ્રી ગુરુદેવ : બહુત લોગ મંત્રદિક્ષાકે લિયે ઈચ્છુક હૈં ઔર મૈં ભી કિસીકો મના કરનેવાલા નહીં હૂં. ઈસ વક્ત તો મૈં સભીકો જી હાં કહનેવાલા હૂં. જીસકો ભી લેના હો, સબકે લિયે યહ દ્વાર ખૂલે હૈં. આજ સુબહ રમેન્દ્ર ઉપેન્દ્ર વ ઉનકે પરિવારકે ઔર સદસ્ય ઔર અન્ય ભાઇ-બહનોંકો શ્રી ગુરુદેવને ગુરુમંત્ર દિક્ષા પ્રદાન કી.

શ્રી હનુમાન જયંતિ

૩૦-૩-૬૧, શ્રી ગુરુદેવકે સાથ હમ સબ આજ સુબહ પાંચ બજે શ્રીકામદગિરિજીકી પરિક્રમામેં શ્રી હનુમાનજીકે દર્શનકો પહુંચે. શ્રી ગુરુદેવને બહુત પ્રસન્નતાસે પૂજન, પ્રારંભ

કરાયા. પૂજનકે બાદ પ્રસાદકે લડ્ડૂ શ્રી ગુરુદેવને અપને શ્રીવરદ હસ્તસે સબકો દિયા ઔર કહા- સબ પ્રસાદ પાલો. હનુમાનજીને જન્મ લેતે હી સૂર્ય ભગવાનકો મુખમેં રખ લિયા થા- વે સમઝે કિ યહ કોઈ ફલ હૈ, ઔર ખા લિયા થા. આપ સબ ભી પ્રસાદ ખાઓ ફિર પરિક્રમા કરો. આપશ્રી ભી સબકે સાથ પરિક્રમામેં પધારે. પરિક્રમાકે સભી મંદિરોમેં ઔર સ્થાનોમેં કપડે-વસ્ત્ર-લડ્ડૂ દેતે જાતે થે. રાસ્તેમેં જોભી સાધુ મહાત્મા મિલેં ઉન્હેં ભી વસ્ત્ર, કમ્બલ, લડ્ડૂ દેતે થે. બંદરોકો ચને વ લડ્ડૂ ડાલતે જાતે થે. ગાયોંકો ભી લડ્ડૂ ખિલાતે રહતે થે. શ્રી ગુરુદેવ ઈસસે બહુત હી જયાદા પ્રસન્ન હો રહે થે. સબકો બડા આનંદ આ રહા થા.

પરિક્રમા કરકે ફિરસે શ્રી હનુમાનજીકે સ્થાન પર વાપિસ પધારે. કુએ પર સ્નાન કિયા. ફિર હનુમાનજી પર અકેલે હી બિરાજેં. ઔર સબસે જાનેકો કહા. આપ અપના પાઠ કરતે રહે. સબ શિષ્ય સમૂહ ચલા ગયા. પરંતુ ગાઁવકે આસપાસકે બચ્ચે શ્રી ગુરુદેવકે પાસ જાનેકા પ્રયાસ કર રહે થે. બચ્ચોકો રોકનેકે લિયે ઠાકુર સાહબ ખડે થે. વહ બચ્ચોંકો બાર-બાર લડ્ડૂ દેને લગે- જો પરિક્રમાસે બચે થે. યહ દેખતે હી શ્રી ગુરુદેવને કહા- ઈન્હેં બાર બાર દે કે ક્યોં અનુચિત ઉપયોગ કરતે હો ?

ઈસ પર બચ્ચોંકો ઠાકુર સાહબને કહ દિયા કિ શ્રી ગુરુદેવ વાપિસ પધારે યહાં આવેંગે તબ તુમ્હેં પ્રસાદ દેવેંગે- તુમ સબ યહી ખડે રહો. જૈસે હી આપ-શ્રી હનુમાનજીસે વાપિસ પધારેં બચ્ચોંકો દેખતે હી કૌર કહા:- બચ્ચોકોં લડ્ડૂ બાંટો. તબ ઠાકુર સાહબકો ખ્યાલમેં આયા કિ મૈં બચ્ચોસે લડ્ડૂ દેનેકો કહા થા, ઈસી કારણ અબ આપશ્રી લડ્ડૂકા પ્રસાદ પુન: બાંટનેકી આજ્ઞા દે રહે હૈં.

દ્વેષ, ઈર્ષા, ક્રોધસે ભજન ક્ષીણ હોતા હૈ

શામકો શ્રી ગુરુદેવ ભંડારકી છત પર બિરાજે હૈં. ઈસ સમયકે શ્રીમુખકે વચનો:- મનુષ્ય સુખકી પ્રતીતિ સંસારમેં કરતા હૈ. બાલક અવસ્થામેં ભોજન, યુવામેં સ્ત્રી, ફિર લડકા ઔર ઉસકે નિર્વાહ આદિમેં સંલગ્ન રહકર એકકે બાદ એક નવીન કામ કરતા જાતા હૈ. "ઈતના ધન હો જાવેગા- વૈભવશાલી હો જાઉંગા" ઈસમેં ઉલજા હૈ ઔર સુખકી પ્રતીતિ કરતા હૈ. કિન્તુ સચ્ચા સુખ રઘુવરજીમેં હૈ, ઔર તૃષ્ણાંઓકા કમ કરના યા મારનેમેં હૈં.

ધાર્મિક આશ્રમકા આચાર્ય દ્વેષ, વેર, ક્રોધસે પરે હોગા તબ હી આશ્રમમેં પ્રેમકે પરમાણુ પ્રવેશ કરતે હૈં ઔર વ્યાપ્ત હો જાતે હૈ. સાધુકો દ્વેષ, વેર, ક્રોધ ન સતાવે તબ હી આશ્રમ સફલ હોતા હૈ. વહ સ્વયમ ભી ઔર અન્ય ભી તબ હી લાભ ઉઠા સકતે હૈ.

(૧) ભજન કરતે વક્ત ઈર્ષા, દ્વેષ, ક્રોધકી ભાવના નહીં હોના ચાહિયે. યહ વિચાર નહીં કરના ચાહિયે કિ કુછ બુરા કર્મ કર લિયા ઔર કોઈ ચિંતા ઉસકી નહીં કી, ઔર સમઝતે હૈં કિ ભજન કરતે હૈં સબ ઠીક હો જાયગા. તો યહ બિલકુલ ગલત હૈ.

(૨) દ્વેષ, ઈર્ષા, ક્રોધસે ભજન ક્ષીણ હોતા હૈ. ઈસલિયે ઉનસે દૂર રહના ચાહિયે. ઐસા સોચના કિ ભજન કરતે હૈં ઈસલિયે પાપ હો જાયેગા તો ઈસકા કોઈ પ્રભાવ નહીં પડેગા- યહ

સોચના બડી ભારી ભૂલ હૈ. ઈસસે નીચે (કે) નિષ્કર્ષ પર પહુંચે હૈં.

ભજન કરતે વક્ત શુધ્ધ હૃદય વિચાર ચાહિયે. દ્વેષ, ક્લેષ, ક્રોધ નહીં હોના ચાહિયે. બલ્કિ બાદમેં ભી નહીં હોના ચાહિયે. ઈનસે ભજન શક્તિ ક્ષીણ હોતી હૈ. ભજન કરનેમેં યહ ધ્યાનમેં રખકર કોઈ પાપકર્મ નહીં કરના ચાહિયે તો પાપ મિટ જાવેગા.

ઈર્ષા, દ્વેષ, ક્રોધ કિસીકે પર નહીં કરના ચાહિયે. ઉસકે કર્મ ઉસકે સાથ હૈં. ઈસલિયે ઉનસે પરે રહના ચાહિયે. કિસીને કબીરજીસે કહા કિ આપ ખટીક (ખાટકી) કે પાસ રહતે હૈં તો કબીરજી કહને લગે કિ મુઝે ઉસકે કાર્યોસે ક્યા પ્રયોજન ? જો કરેગા સો ભોગેગા.'' યહ સુનકર મેરી આઁખે ખુલ ગઈ, ઔર મૈંને કહા કિ યહ મુઝસે બડા અપરાધ હો રહા થા. ભગવાન બડે દયાલુ હૈ. ફિર મનકો શાંત બનાના પ્રારંભ કર દિયા. શ્રી ગુરુદેવ યહ ઉપદેશ કરીબ ૧૫ મિનિટ તક દેતે રહે, ઔર મુઝે ઐસા પ્રતીત હોતા થા કિ મુઝે સતર્ક કર દિયા હૈ. શ્રી ગુરુદેવકી કિતની કૃપા હૈ મુઝ પર !

શ્રી ગુરુદેવ (રાત્રિકે આઠ બજે) શ્રીયુગલ સરકારકી પ્રતિષ્ઠા હો ગઈ. ભગવાનકે આંતરિક ભાવ થે. યહ મૂર્તિ પાનીપતકે લિયે તૈયાર હુઈ થી. પરંતુ ભગવાન યહાં પધારે આયે. બહુત હી સુંદર રહા. અચાનક હી મુરેનેમેં ઐસા ધ્યાન આયા ઔર ઐસા હો ગયા. (નિમંત્રણ પત્રિકામેં લિખા થા : ભગવાનશ્રીરાઘવેન્દ્રજીને શ્રીજાનકીકુંડકે રઘુવીર મંદિરમેં પધારનેકી સ્વીકૃતિ પ્રદાન કી હૈ.)

મેરી નોટમેંસે :- ૧-૪-૬૧, શ્રી રઘુવીર મંદિરમેં શ્રી ગુરુદેવને બાતહી બાતમેં આજ કહ દીયા-

રાવણ કર પર શીશ વસુ દિકપાલન કર જોડ.
રાવણ કર પર શીશયુત દિકપાલન કર જોડ,
માઘ શુકલ દ્વાદસ રવિ રહે નહિં રણછોડ.

કૃષ્ણાબહનને ઈસકા અર્થ સમજાનેકો કહા. શ્રી ગુરુદેવને કહા- ઈસકા અર્થ કુછ નહીં, ઈસકો ભૂલ જાના, ભગવત ઈચ્છા હી કામ કર રહી હૈ.

આત્મસમર્પણ

પ્રેમ ઈતના પૂર્ણ દિવ્ય તત્વ હૈ કિ જિસ ઘટમેં પ્રકટ હોતા હૈં વહાં ભી દિવ્યતા હી દિવ્યતા વ્યક્ત હોતી હૈ.

પ્રેમ હરિકો રુપ હૈ ત્યૌં હરિ પ્રેમ સ્વરુપ ।
એક હોઈ દોઉમેં લસૈ જયોં સૂરજ અરુ ધૂપ ॥

બાહરકી સ્થૂલ દષ્ટિમેં પ્રેમી, આસક્ત ઔર વ્યસનીકી એક-સી દશા માલૂમ પડતી હૈ. પરંતુ તીનોંકે અંતર્ગત પ્રક્રિયા ઔર ઉસકે પરિણામ બિલકુલ અલગ અલગ હોતે હૈં. આસક્તિ

ઔર વ્યસનોમેં કભી ન કભી ઉપરતી હો જાતી હૈ- દુષ્પરિણામ નિકલતે હી હૈ. ઔર મન બરાબર ગ્લાનિયુક્ત વ જરનિયુક્ત હી રહતા હૈ. જબકિ પ્રેમ દિન પ્રતિદિન નૂતન હી નૂતન બનતા રહતા હૈ, બઢતા હી જાતા હૈ. ભરતજીમેં પ્રેમકા દર્શન હોતા હૈ.

નિત નવ રામ પ્રેમ પણ પીના । બઢત ધર્મદલ મન ન મલીના ॥

જિતના પ્રેમ બઢેગા ઉતના ત્યાગ નિશ્ચિત હી બઢેગા. જિતના ત્યાગ બઢેગા ઉતના હી આત્મસમર્પણ નિરખતા હૈ. પ્રેમાસ્પદમેં સહજ હી સર્વ ભાવસે એક હો જાના યહ આત્મ સમર્પણ- પ્રેમાનુરાગકા પ્રત્યક્ષ સ્વરુપ હૈ. મૈં તો ઈતના હી ચાહતા હૂં કિ પ્રેમકો લાંછિત મત કરો. વાસનાકો પ્રેમ મત માનો. વાસનાસે ઉપર ઉઠો.

ત્યાગ વ સહનશીલતાકો ઠીકસે સમજો તો પ્રેમકી રાહ પર ચલ પાઓગે. જીવનમેં કભી કાર્પણ્ય દોષ ન આને દેના. કાર્પણ્યતા વિકાસકો બાધક બનતી હૈ. ઈસલિયે અપને ગુસ્સાકો, ક્રોધકો યા અશુભ વાણી વર્તનકો ખૂબ પ્રયત્નપૂર્વક અપને વશમેં રખના. દૂસરોંકે વાણી-વર્તન-વિચાર આદિકે લિયે કભી અનુમાન નહીં કરના. ન કભી ઈનકા ન્યાય કરનેકો બૈઠના. સબકા ન્યાય કરનેવાલા તો કેવલ એક ભગવાન હી હૈ. ક્ષુદ્ર વાસના વિકારોંસે ભરે હુએ હમ તુમ કૌન હોતે હૈ જો દૂસરોંકે લિયે અચ્છા-બુરાકા નિર્ણય કરે ! ક્યા યહ હમારી અનાધિકાર ચેષ્ટા નહીં હૈ ?

હમારી પ્રેમનિષ્ઠાસે હી હમકો લાભ મિલ સકતા હૈ.

ભરત રહનિ સમુઝનિ કરતૂતિ ।
ભગતિ બિરતિ ગુણ બિમલ બિભૂતિ ॥
રામ પ્રેમ ભાજન ભરત બડી ન યહ કરતૂતિ ।
ચાતક હંસ સરાહિયત ટેક વિવેક બિભૂતિ ॥

બિભૂતિ કૌન સી ?

બંદૌ ગુરુપદ પદમ પરાગા । સુરુચિ સુબાસ સરસ અનુરાગા ॥
અમિય મૂરિમય ચૂરણ ચારુ । સમન સકલ ભવરુજ પરિવારુ ॥
સુકૃતિ શંભુ તન બિમલ બિભૂતિ । મંજુલ મંગલ મોદ પ્રસૂતિ ॥
સિયરામ પ્રેમ પિયૂષ પૂરન હોત જન્મ ન ભરતકો ।
મુનિમન અગમ યમ નિયમ શમદમ વિષમ વ્રત આચરતકો ॥
કામ ક્રોધ મદ મોહ ભય લોભ દ્રોહ માત્સર્ય ।
ઈન સબહીં તે પ્રેમ હૈં પરે કહત મુનિવર્ય ॥
ડરૈં. સદા ઔં ચહૈ ન કછુ સહૈ સબૈ જો હોય ।
રહે એક રસ ચાહિ કૈ પ્રેમ બખાનૌ સોય ॥

રસમય સ્વાભાવિક બિના સ્વારથ અચલ મહાન ।
સદા એકરસ શુધ્ધ સોઈ પ્રેમ અહૈ રસખાન ॥

યે દોહેં રસખાનજીકે હૈં. શ્રી વિઠ્ઠલ ગોસ્વામીજીકે કૃપાપાત્ર મુસલમાન શિષ્ય થે. વૃંદાવન-ગોકુલમેં મસ્ત ઝુમતે થે. દેખો તો ! કૈસે કૈસે દિન નિકલ ગયે ? શ્રીપતિતપાવનજી ભગવાનકી આજ્ઞા હુઇ. બસ ફિર ક્યા ? "ક્યા કહૂં બુધ્ધિ મહાજનોંકી બાત । આજ્ઞા ભઈ ગુરુદેવકી બના મારદેં લાત." ॥

કરુણામેં કિતના બલ હૈ કિ સબ કુછ અપનેમેં બહા દેતી હૈં. જિસ પ્રકાર ક્રોધ ભી જ્ઞાન, માન, શાન, આન, માન સભીકો બહા દેતા હૈ. બડે-બડે જ્ઞાની પંડિત આદિ ભી ક્રોધકે વેષમેં ક્યાકે કયા હો જાતે હૈ. !!

હે દીનબંધુ રાઘવ ! ઈતની તો દયા કરના ।
માયાસે લડતે લડતે હો જાઉં મૈં શિથિલ જબ ।
તબ મેરી ઓર આકર માયાસે લડા કરના ॥ હે દીનબંધુ ॥
રુચિઓંકે યૈ ઝમેલોમેં યદિ તુમકો ભૂલ જાઉં ।
પર તુમ મુઝ ભૂલ જાનેકા, કભી ન દાવા કરના ॥ હે દિનબંધુ ॥
...તો મેરે પ્યારે રાઘવ ! મુઝકો ન ભૂલ જાના ॥ હે દિનબંધુ ॥

જો હોતા હૈ વહ બિના હેતુ હોતા નહીં. જિનકે સ્વભાવમેં જયાદહ નિર્બલતા હોતી હૈ ઉનકે પ્રતિ સાધુ વિશેષ આર્દ્ર હોતે હૈં. જીવોંકી સંસ્કારોકી પ્રબલતા તો દેખો ! આપને રાગાદિકકે કારણ જીવનમેં કિતને હી દુ:ખી હોને પર ભી રાગાદિકોંકો છોડતે નહીં પરંતુ ઔર બઢાતે રહતે હૈં. ઐસે દુ:ખી દુખિયોંકે પ્રતિ વિશેષ ક્ષમા ઔર વિશેષ આર્દ્રતા, યહી સાધુતા.

બંદૌ સંત સમાન ચિત હિત અનહિત નહિં કોય ।
અંજલિગત શુભ સુમન જિમિ સમ સુગંધ કર દોય ॥

સમાનવૃત્તિ રખનેવાલે સજ્જન (હૈ) પરંતુ નિર્બલોંકિ પ્રતિ સહજ હી વિશેષ આર્દ્રતા બની રહે, યહ સાધુતા. સુનો, મૈં ઉડિયાબાબાકી બાત કહું.

ઉડિયાબાબા

મૈં ઉનકો કઈ બાર મિલા હૂં. કિતને હી દીન તક સાથ રહે હૈં. ગંગા કિનારે રામઘાટ, કર્ણવાસ, રાજઘાટ આદિ અચ્છે સ્થાન હૈ. અનૂપ શહરસે જાયા જાતા હૈ. રામઘાટમેં ઉડિયાબાબા બહુત રહે હૈં. મૈં ભી વહાં ખૂબ રહા હૂં. કભી ઉસકે પાસ ભી રહા હૂં. હરિબાબાજી ભી વહાં મિલ જાતે થે. ઉડિયાબાબા ઉત્કલકે થે.

ઉન્કા હૃદય ઈતના કોમલ વ ચિત ઈતના આર્દ્ર રહતા થા કિ કભી કિસીકો ભી

નારાજ નહીં કરતે થે. કિસી કો ભી દુ:ખી દેખ નહીં સક્તે થે. લોગોકી ઐસી ભીડ બની રહતી થી કિ ખાનેપીને યા સોને તકકા ભી કોઈ ઠિકાના નહીં રહતા થા. કોઇ નિયમ હી નહીં રહતા થા. દિનભરમેં ઔરા રાત્રિમેં ભી જબ કોઈ ભક્ત જો કુછ ખાનેકો કહતે રહતે થે તો આપ બરાબર ઉનકા મન રખતે થે. દિન ભર યા રાત્રિભર સોને નહીં દેવેં ભક્તલોગ. અન્નપૂર્ણાજી આપકે ઉપર બડી હી પ્રસન્ન થી. પહૂંચે હુએ થે. હંમેશા જહાં ભી હોવે લંબી-લંબી પંગત જિમાતે થે. ખુદ અપને તો ઈતને વિરવત ઔર અપરિગ્રહી કિ હંમેશા પૈદલ ભ્રમણ કરતે થે. પેડકે નીચે પડે રહતે થે. પીછેસે ઉનકે ભક્તોંને વૃંદાવનમેં ઉનકે લિયે આશ્રમ બનાયા થા. વહાં મૈંને એક બાત બડી અચ્છી દેખી થી.

બાબા ક્યા કરતે થે કિ તત્ત્વજ્ઞાન વ દર્શનોંકી ચર્ચાકે સત્સંગકા સમય અલગ રખતે થે ઔર ભગવન્નનામ જાપ, ધ્યાન ઉપાસનાકી ચર્ચાકિ સત્સંગકા સમય અલગ રખતે થે. ઈસ પ્રકાર નિર્ગુણનિષ્ઠાવાલેકો તથા સગુણનિષ્ઠાવાલેકો અલગ અલગ આપ મિલતે થે. જબ કોઇ નિર્ગુણનિષ્ઠાવાલા પૂછતા- "ઉન લોગોંકો તત્વજ્ઞાન ઈત્યાદિ ક્યોં નહીં કહતે હૈં ? તબ આપ કહ દેતે થે- "ઈતની તેજ વ નિર્મલબુધ્ધિ ઉનમેં નહીં હે." જબ કોઈ સગુણનિષ્ઠાવાલા પૂછતા- "ઉન લોગોંકો આપ ભગવન્નામ વ ઉપાસનાકા સામર્થ્ય ક્યોં નહીં સમજાતે હૈ ?" તબ આપ કહ દેતે થે- "શ્રધ્ધા ઔર વિશ્વાસ હી તો ઉન લોગોમેં નહીં હૈ. ફિર ક્યા કહે ?"

શ્રીરામયજ્ઞકે પશ્ચાત મૈં આખરી બાર મિલા થા વૃંદાવનમેં. કિર્લેશ્વરકે કાષ્ઠમૌનકે કુછ દિન પહલે હી- સંવત ૨૦૦૪ મેં ચૈત્ર શુકલ ચતુર્દશીકો બ્રહ્મલીન હુએ. ઈસકી ઘટના કરુણાપૂર્ણ હે. વૃંદાવનમેં ઉનકે "શ્રીકૃષ્ણાશ્રમ" મેં એક અર્ધપાગલ શિષ્યકો ઉન્હોંને કઇ સાલસે આશ્રય-અવલંબન દિયા થા. અર્ધપાગલ કભી પ્યાર કરે તો કભી શત્રૂતા. ઉસ દિન વહ ચિઢા હૂઆ થા. બાબા શિષ્યોંકે બિચ રામાયણ પાઠ હો રહા થા, વહાં બૈઠે હુએ બાબાકે સિર પર વહ પાગલ શિષ્યને ડંડાસે સે પ્રહાર કિયા ઉસી વક્ત બાબાકે પ્રાણ નિક્લ ગયે. બાબા સમાધિસ્થ થે.

ઉનકા જન્મ સંવત ૧૯૩૨મેં ઉડીસાકે કાશી મિશ્રકે પરિવારમેં હુઆ. ઉડિયા બાબાકે તીન નામ હુયે ઔર તીનોં મેરે સામને ચલે થે. પિતા વૈદ્યનાથ મિશ્રને આર્તત્રાણ રખા થા. આર્તત્રાણ પુરીમેં ઉનકે ગુરુ ગોવર્ધન પીઠકે શ્રી મધુસુદનજી શંકરાચાર્યજીકે પાસ આયે થે. તબ મૈં શંકરાચાર્યજીકે પાસ હી થા. ઉસ વક્ત બ્રહ્મચર્યકી દીક્ષા ઉન્હોંને શંકરાચાર્યજીસે લી. તબ ઉનકા નામ રખા ગયા ચેતનાનંદજી. ફિર કઇ સાલકે પશ્ચાત પુન: પુરીમેં ઉન્હી શંકરાચાર્યજીસે ઉન્હોંને સંન્યસ્ત દીક્ષા લી, ઔર ઉનકા નામ પૂર્ણાનંદતીર્થ રખા ગયા. તબ ભી મૈં વહાં થા. શાંકર મતકે સંન્યાસી હોને પર ભી ઉનકી નિષ્ઠા તો થી નામ જાપકી ઔર પ્રણિધાનકી. ઉન્હોંને કુછ હી દિનોમેં દંડ સમુદ્રકો અર્પિત કર દિયા થા.

વેદાંતવેદ્ય રસ-બ્રહ્મ શ્રીકૃષ્ણકે ભક્તિ સામ્રાજય શ્રી વૃંદાવનમેં નિવાસ કરને લગે થે. પહલે અનૂપશહરકે પાસ ગંગાતટ પર તપસ્યા કી થી. વૃંદાવન-આશ્રમમેં ભગવન્નામ સંકીર્તન ઔર લીલામાધુરી નિરન્તર હોતે થે.

વે યહી કહતે થે કિ જીવ નિર્બલ હૈ. ભગવાન સર્વસમર્થ હૈ, સબલ હૈં. ઉનકે પ્રશ્રય (આશ્રય) ઔર ભક્તિસે હી જીવકી નિર્બલતાકા અંત હોતા હૈ. ઈસીલિયે ઉન્હીંકા પ્રશ્રય ગ્રહણ કરના ચાહિયે. ઉન્હોંને સાવધાન કિયા કિ કેવલ ભગવાનકો હી ચાહના નિષ્કામ ભક્તિ હૈ. ભગવાનસે અન્ય વસ્તુ ચાહના સકામ ભક્તિ હૈ. ભોગોંકી ચાહ સકામતા હૈ, ભગવાનકી ચાહ નિષ્કામતા હૈ. મનકા સ્વાભાવિક ધર્મ ઉપાસના હૈ. ઉપાસના કિયે બિના વહ રહી હી નહીં સકતા હૈ. યદિ વહ ભગવાનમેં નહીં લગતા હૈ તો કહીં ન કહીં સાંસારિક વસ્તુ ઔર સંબંધમેં આસક્ત રહતા હી હૈ કિ ઉસે ભગવાનકી ઉપાસનામેં લગા દિયા જાય.

સત્સંગ કરનેસે ભગવાનમેં પ્રેમ બઢતા હૈ, ભક્તિ બઢતી હૈ, રુચિ ભગવદમયી હો જાતી હૈ. જબ વે ઉન્નીસ સાલકે થે તબ ઉડીસામેં ભીષણ અકાલ પડા. લોગોંકો ભૂખે મરતે દેખકર વે ક્ષુબ્ધ હો ગયે ઔર કામખ્યા દેવીકી પ્રસન્નતાકે હેતુ મંત્રાનુષ્ઠાન કરનેકો ગોહાટી ગયે. મંદિરકે દરવાજે પર મંત્રાનુષ્ઠાનમેં બૈઠ ગયે. વહાં દેવીને સ્વપ્નમેં દર્શન દિયા થા. ફિર કાશી મણિકર્ણિકા ઘાટ પર રહે થે. ફિર વૈદ્યનાથ રહે થે ઘર આ ગયે. બાદ પુરીમેં સિધ્ધ ગુરુકી ખોજમેં આ ગયે. ઈસી વક્ત ૩૨ સાલકે થે.

કાનપુર, વિઠૂર હોતે હુએ બરુઆઘાટ આયેં. હરિબાબા, માઁ આનંદમયી આદિ દર્શન-સત્સંગકો આતે રહતે થે. એકબાર પુરીસે કાશીકે લિયે ટ્રેનમેં બૈઠે. રાતમેં નીંદ લગ ગઈ તો ગાડી બદલ નહીં પાયે ઔર છપરા પહુંચ ગયે. વહાં ઘાઘરામેં સ્નાન કિયા વહાં ટિકિટ કલેકટરને ઉતાર દિયા. તબસે નિશ્ચય કિયા કિ અબસે વાહન પર કભી નહીં બૈઠૂંગા.

રાઘવ મનમેં એક હી આસ ॥
તનસુખ ધનસુખ ઈન્દ્રસદન સુખ, નહીં યહ ભોગવિલાસ ।
ચહ ન સુગતિ સુમતિ નાનાબિધિ, રિધિ સિધિ વિપુલ વિકાસ ॥ રાઘવ. ॥

યે સબ કબ તક ? યહ ઠીકરા હૈ તબ તક ! ફીર ક્યા ?

ઉલટા ઠીકરા બાદશાહી ઠાટ, ફૂટ ગયા ઠીકરા તો બિખર ગયા ઠાટ ॥
દાસ બના પહુંચે મુકામ જે આઁખૈં કહત હવાલા ।
નસા લલાઇ થકિત પૂતરી, પલક ન લાગત હાલા ॥
અલસાનેસે રહત હંમેસા હરિજશ સુનિ દગ નીરા ।
ઢરકિ ચલત કબહી ભરિ આવત પુલકાવલી શરીરા ॥
ગદગદ્ ગિર ચિત શાંતિ, થકા મન, તનહુ થકા દરશાઈ ।
ગ્યાન બિરાગ ભક્તિસે પૂરે જગત ન સકત સમાઈ ॥
બૈર પ્રીતિ લખિ પરત ન કતહૂં સમતા માંહિ મુકામા ।
દાસ બના જહં યે લચ્છન તૌ કવન ભેદ તેહિં રામા ॥

પ્રશ્ન :- ઉડિયા બાબાકો હી મૂંડિયા બાબા કહતે થે ?

શ્રી ગુરુદેવ :- નહીં દોનોં અલગ હો ગયે. મૂંડિયા બાબા જુનાગઢકે નાગર બ્રાહ્મણ થે. ફોજદાર થે. એકબાર હાથમેંસે મુલ્જિમ ભાગ ગયા તબ ઈનકો મન પર ઉલટી ચૌટ હો ગઇ કિ મુલ્જિમ તો ભગ નિકલા, મુક્ત હો ગયા અબ મૈં કબ મુક્ત હોઉંગા ? બસ ઉસી વક્ત ચલે ગયે. સાધુ હો ગયે. ખૂબ સાધના કી. ભગવદ્દર્શન પ્રાપ્ત કિયે થે.

મૈં મુંડિયાબાબાકો હરિદ્વારમેં મિલા થા. ઉનકા નિયમ થા- રોજ અપની તુંબડીમેંસે પૈસે નિકાલતે થે ઔર ભિક્ષુકો, સાધુ સંતોકો દેતે થે. મસ્ત મહાત્મા થે.

ઈન્હીંકી શિષ્યા થાનમેં રહતી થી. ગંગાબાઈ નામ થા. સંતોકી બહુત સેવા કરતી થી. રોટી દાલ સાગ ચાવલ દૂધ છાછ હલવા આદિકા ભોજન સંતોકી રુચિ કે અનુસાર બનાકર ખૂબ પ્રેમસે પંવાતી થી. ઉસકા યહી નિયમ થા. થાનમેં મછોહ માતાકે સ્થાનમેં સંતોકા ઉતારા રહતા થા. ભોજન પવાવેં. ફિર વાત્સલ્યમયી જનનીકી તરહ બિમાર સંતોકી ઔષધિસે વ કિસી ભાઈકે દ્વારા હર પ્રકારકી સેવા ભી કરવાવેં. વસ્ત્ર, કંબલ, કમંડલ, યા પુસ્કત, યા ટિકિટકે પૈસે, જિસકી ભી આવશ્યકતા હો તો વહ તુરત પૂરી કર દેવેં. સંતોકી હર પ્રકારસે સેવા કરનેકા ઉનકા જીવનવ્રત થા.

એકબાર રાત્રિ કો થાનમેં વહાં પહુંચા તબ સંતોકી સેવાસે નિવૃત હોકર ગંગાબઈ સોનેકો જા રહી થી. મુઝે દેખકર ઠહર ગઈ. મૈં ફલાહાર પાતા થા. વહ જાનતી થી. ઉન્હોંને આલુ અગ્નિમેં રખે. દૂધ દહીં લે આઇ. ઈતનેમેં ઉનકા ધ્યાન મેરે પૈરોં પર ગયા મેરે પૈરોમેં તો બમૂલકે બહુતસે કાંટે ચૂભ ગયે થે. ઈસસે ખૂન બહ રહા થા. ગંગાબાઈ ફૌરન એક ભાઈકો ઔર એક સાધુકો બુલાયે. દોનોંકો સૂઈ દી. મેરે દોનોં પૈરોમેંસે સબ કાંટે નિકલવાયે. રાત્રિમેં દેર તક બૈઠી રહી. ફિર ગૂડ વ આજવાઈનકી પટ્ટી બાંધવા દી બાદમેં વહ સોનેકો ગઇ. સુબહમેં તો પૈર બિલકુલ અચ્છે હો ગયે થે. થોડી સૂજન જૈસા થા. પરંતુ મૈં આગે ભ્રમણમેં નિકલ ગયા. તબ ગંગાબાઇ પૈરોંકી ચિંતા કર રહી થી.

શ્રીરામ કહને કા મજા રસના પૈ જિસકે આગયા વહ મક્ત જીવન હો ચુકા ચારો પદારથ પા ગયા. પ્રહલાદને નિષ્ઠા સહિત સુમરણ કિયા શ્રીરામકા, નરસીંહ હો દરશન દિયે ત્રયલોકમેં યશ છા ગયા. ધ્રુવને ભી લઘુ વયસમેં હરિ નામકા સુમરણ કિયા. લઘુવયસમેં ધ્રુવને યજન કીયા થા નિજ મંત્રકો દરશન પ્રભુકે પા કર અનુપમ અચલ પદ પા ગયા.

હોનહારકી જટિલતા

ચંદુબહનકી ઘટનાકે બાદ મૈંને શ્રી ગુરુદેવસે પૂછા કિ યહ, અગ્નિ આપને બુજાયા ક્યોં નહીં ? સન ૧૯૫૭મેં તો મુઝ પર ઘાસલેટ (મિટ્ટિકે તેલ) કે પૂરા ડિબ્બા ઉંડેલકે દિયાસલી લગા દી થી, ફીર ભી અગ્નિ પ્રગટ નહીં હુઆ થા.

શ્રી ગુરુદેવ :- હોનહારકી જટિલતાકો સમજો, તો તુમારે મનકો સમાધાન હો જાયેગા.

મૈં :- ક્યા હોનહારકો મિટાયા નહીં જા સકતા હૈ ?

શ્રી ગુરુદેવ :- નહીં ઐસા નહીં હૈ. બરાબર મિટાયા જા સકતા હૈ. પરંતુ હોનહારકી જટિલતા ઈતની ગહરી હોતી હૈ કિ હમારે મિટાનેકે પ્રયત્ન વિફલ હો જાતે હૈ. મૈંને ચંદાકો બારબાર બરાબર પ્રેમસે ઔર કડકાઈસે આજ્ઞાપૂર્વક કહા થા કિ તૂં સિર્ફ ૧૫ દિનકે લિયે બમ્બઈ ચલી જા, ઉત્સવ પૂરા હોતે હી મૈં ચિત્રકૂટ છોડનેવાલા હૂં ઔર તુજે નિશ્ચિત મેરે પાસ બુલા લુંગા. ઔર જૈસા તૂં કહેગી વૈસા હી બરાબર કરુંગા. લેકિન હોનહારકી પ્રબલતા દેખો. મહારાજભાઈ, પ્રભુભાઈ ઔર ઓમકારકો ભી મૈંને સ્પષ્ટ કહ દિયા થા. જમનુમાઁ કો ભી કહ દિયા થા. ખેર ! હોનહાર તો હોકર હી રહતા હૈ. યહી નિષ્કર્ષ કુમુદ.

૬-૪-૬૧ : શ્રી ગુરુદેવ ચિત્રકૂટસે દેહાતોમેં ભ્રમણકે લિયે પધારેં. મૈં બમ્બઈકે લિયે નિકલી. આપશ્રી ૧૦-૪-૬૧ કો ટ્રસ્ટકે લિયે સતના પધારેંગે. ૧૩-૪-૬૧ કો આપશ્રી પપરેંદા બિરાજે થે. ૧૪-૪-૬૧ સે ૨૮-૪-૬૧ સાગરસે શ્રી ગુરુદેવકે ચાર પત્ર મિલે.

(૧) ૧૪-૪-૬૧ :- મેરી તબીયત જૈસી થી વૈસી હૈ. ક્યા કહૂં કમુ ? મેરે અસ્તકે સમયકા દૂસરા ચરણ પ્રારંભ હો ગયા. બુધવારકી ઘટના બહુત બુરી ઘટી. વહ દૂસરે પત્રમેં લિખૂંગા. કમુ ! અચ્છા હુઆ તુમ નહીં થી. તુમ મેરી ચિંતા ન કરના. મેરા શરીર સ્વરક્ષિત હૈ.

(૨) ૨૪-૪-૬૧ કે પત્રમેં :- સ્વાસ્થ સાધારણ હૈ. ભગવત્કૃપાકી અનુભૂતિ ક્ષણ ક્ષણ હો રહી હૈ. અસ્તકા તીસરા કલાક કષ્ટકે સાથ સમાપ્ત હુઆ. મેરી કમુ ! તૂં ચિન્તા ન કરના. દિલ્હી પત્ર દેના.

(૩) ૨૫-૪-૬૧ કે પત્રમેં :- તુમારે દોનોં પત્ર આજ સાથ હી મિલે. કમુ ! તુમ સત્ય લિખતી હો. મેરા જીવન શ્રેય ઔર પ્રેયકે સમન્વયકે લિયે વિદ્રોહ કરતા રહા હૈ ઔર ન જાને કબ તક કરતા રહેગા. મેરે મંતવ્યાનુસાર કોરા "પ્રેય" આત્મકુંઠા હૈ તો કોરા "શ્રેય" નિરા ઢોંગ. અબ તુમ સ્વત: સમઝ સકતી હો મેરે....

મૈં ૮ તારીખ તક જરુર હરિદ્વાર પહુંચ જાઉંગા. ઔર તુમ જરુર જયોતિબહનકો બદ્રીનાથયાત્રામેં સમ્મિલિત હોનેકા તારસે હી લિખ દેના.

(૪) ૨૮-૪-૬૧ કે પત્રમેં :- કુમુદિની ! સ્વાસ્થ્યકી કમજોરી ઔર પ્રભુકે અનુગ્રહસે અસ્તકે દ્રષ્ય દેખનેમેં મુઝે સંતોષ તો અવશ્ય હોતા હૈ પર સાથકે રહનેવાલોંકી કષ્ટાનુભૂતિ અતિ વિહવલ કરતી હૈ. મેરે અસ્તકે સાથી કેવલ મૈં, અપને શરીર, મન, ઈન્દ્રિયોંકો હી બનાના ચાહતા થા. પર કમુ મોહવશ એસા ન હો સકા. ઔર હરિચરણ સાથ હો ગયે. ઔર સાથમેં કષ્ટ સહન કરતે હૈં. કનૈયા અપને ઘર ચલા ગયા હૈ. ઉનકે ઘરમેં લગ્ન હૈ. મૈંને સંતોષ વ્યક્ત કર બિદા કર દી.

પ્રિય કમુ ! મન ભાવનાયુક્ત હૈ પર મોહકા સ્થાન વિલીન હો ગયા. કમુ, મનક્ષેત્ર એક એક અદભૂત ક્રિયાકે સંસર્ગસે માનવી ચેતનાકે પરે અનુભૂતિ શક્તિ પર ગયા હો ઔર ઉસ અનુભૂતિકો પહલેકી સદશ શીઘ્રતાસે પ્રાપ્ત કરનેમેં સમર્થ હોના ચાહતા હૈ. ઐસા મુઝે

માલુમ પડતા હૈ. મૈં ૮ મઈ કો સંભવત: હરિદ્વાર પહૂંચુંગા.

શ્રી ગુરુદેવકે તીન તાર સાગરસે મિલે. (૧) સ્વાસ્થ્ય ઠીક નહીં હૈ. (૧૪-૪-૬૧), સ્વાસ્થ્ય ઠીક હૈ (૨૮-૪-૬૧) (૩) બદ્રિનારાયણ નિશ્ચિત જાના હૈ (૩૦-૪-૬૧)

ઠાકુર સાહિબકી નોંધમેંસે

આનંદપુર, ૩-૬-૬૧, સન ૧૯૬૨ કે બારેમેં શ્રી ગુરુદેવને કહા:- ભારતકો ઈસસે કોઇ નુકશાન નહીં હોગા, કોઈ ઉપદ્રવ નહીં હોગા. સીમાક્ષેત્રમેં કુછ હો કિન્તુ અંદર કુછ પ્રભાવ વિશેષરુપસે નહીં પડેગા. કુંડલીમેં જો બૂરે ગ્રહ પડતે હૈં વહ ભજન કરનેસે ઠીક હો જાતે હૈ, યાની પાપોંકા ફલ ક્ષીણ હો જાતા હૈ ઔર પુણ્ય બઢ જાતા હૈ. યદિ પાપ બઢ જાતા હૈ (તો) ઓર બુરા પરિણામ દેતે હૈં. "ગ્રહ ભેષજ પવન પટ હોય કુયોગ સુયોગ...." ભજનસે પાપ તથા ગ્રહોંકા પ્રભાવ મિટ જાતા હૈ. ઔર શુભ ફલ દેને લગતે હૈં. હર એક ગ્રહકે લિયે અલગ અલગ માત્રા હૈ, ઉતના કરનેસે શાંતિ હો જાતી હૈ.

કિતના બુરા સમય હૈ ? જો બેઈમાની કરતા હૈ વહ સુખી હૈ ઔર ઈમાનદાર ભૂખોં મરતા હૈ. એક-બગલમેં જબ બેઈમાની કરતા હૈ તબ ઉસકી મનોવૃત્તિ સ્વાભાવિક જો દૂસરા પાસમેં રહતા હૈ ઉસકી હો જાતી હૈ. યહ નિશ્ચિત માનિયે કિ જબ વહ સમય નહીં રહા તો યહ ભી નહીં રહેગા. ઈસકે બાદ અચ્છા સમય આ રહા હૈ. સ્વયમકે સ્વાસ્થયકે સંબંધમેં કહા :- શરીર ઠીક નહીં હૈ, સમય કરીબ આ રહા હૈ.

૪-૫-૬૧, ઠાકુર સાહેબ :- કમસે કમ નિત્યપ્રતિ કયા ભજન પાઠ કરના ચાહિયે ?

શ્રી ગુરુદેવ :- નહાનેકે બાદ કપડે બદલને ઈત્યાદિમેં સ્તોત્રોંકા પાઠ હો જાતા હૈ. માસપારાયણ આધા સુબહ ઔર આધા શામકો કિયે જા સકતા હૈ. શ્રી સ્તવરાજકા પાઠ ૧૭ મિનિટમેં હો જાતા હૈ. સંધ્યાકી ગાયત્રીકી કમસે કમ એક માલા. ભજન ભી દો પ્રકારકા હોતા હૈ. (૧) બૈઠકર (૨) ચલતે, ફિરતે, સોતે, જાગતે, કભી ભી કિયા જા સકતા હૈ. હમ લોગોંકો તો ઈતના અભ્યાસ હોતા હૈ કિ યદિ બાતેં કરતે વક્ત બંદ હો ગયા ફિર ચાલૂ હો જાતા હૈ.

હરિદ્વાર-બદ્રિનાથ, ગંગોત્રી-યમનોત્રી યાત્રા

હરિદ્વાર ૧૦-૫-૬૧ કે પત્રમેં શ્રી ગુરુદેવને આનંદ બહનકો લિખા :- "તુમારા તાર ઔર પત્ર દોનોં મિલે. ભગવાન તુમારી ઈચ્છા અવશ્ય પૂર્ણ કરેંગે. કુમુદકી તુમ ચિંતા કરના નહીં. જિતના તુમારા અધિકાર કમુ પર હૈ ઉસસે જયાદા મેરા હૈ, યહ અબ સ્પષ્ટ હૈ. કુમુદકી સબ બાતકી જિમ્મેવારી પહલેસે હી મેરે પર હૈ હી ઔર રહેગી. તુમ કુમુદકી ચિંતા કરના નહીં.

કુમુદકી ઈચ્છા પૈદલ કરનેકી હૈ પરન્તુ મૈં ઉસકો ડોલીમેં યાત્રા કરાના ચાહતા હૂં. હમ સબ યહાંસે કલ સુબહ નિકલેંગે. રાત્રિ જોશીમઠ ઠહરેંગે. દૂસરે દિનસે ૧૯ મીલકી પૈદલ બદ્રીનાથકી યાત્રા પ્રારમ્ભ હોગી. વાપસીમેં રુદ્રપ્રયાગસે બસ દ્વારા કેદારકે લિયે જાયેંગે.

કેદારનાથજીકા ૨૬ મીલકા પૈદલ રાસ્તા તય કરના હોગા. કુમુદકી ચિન્તા કરના નહીં. ચિન્તુ (નોકર) તો હૈ હી. હરિચરણ, રતનલાલ, ગોવર્ધન ઔર મૈં ભી કુમુદકા હર પ્રકારસે ખ્યાલ રખ રહે હૈં."

વીરપુરકે શ્રીગીરધરબાપાકી ઈચ્છાનુસાર શ્રી ગુરુદેવને બદ્રીનાથમેં શ્રી જલારામ ધર્મશાલાકી ઉદ્‌ઘાટન વિધિકો ઔર ઉત્તરમેં ગંગોત્રી વ જમનોત્રીકે ભ્રમણકા પ્રોગ્રામ રખા થા. ઈસ યાત્રામેં શામિલ હોનેવાલા ભક્ત સમૂહ હરિદ્વારમેં ગુજરાત ભવનમેં ઈકઠ્ઠા હો ગયા થા.

શ્રી ગુરુદેવ ૯-૫-૬૧ કો દિલ્હીસે પધારેં ઔર કહા:- "યાત્રા પરસોંસે પ્રારંભ કરેંગે" આવશ્યક સામાનકે બારેમેં સમઝાયા. માઁ વ હરિભાઈકો પત્ર લિખા :- મેરા સ્વાસ્થ્ય ઠીક હૈ. ગુરુવાર તા. ૧૧-૫-૬૧ કો બદ્રિનારાયણકો જા રહા હૂં. મેરી ચિંતા કરના નહીં.

શ્રી બદ્રનાથજી

જલારામબાપા

યહાં હમ ૧૪ કો પહુંચે હૈં. રોજ ભંડારા કિયા જા રહા હૈ. આજ ધર્મશાલામેં હવન આદિકી વિધિ હુઈ. શ્રી ગુરુદેવને ધર્મશાલા ખોલી.

શ્રી ગુરુદેવ :- જલાબાપા તો ધનાજી મહારાજકા હી અવતાર હો ગયે હૈ. ધનાજી મહારાજ મેરે પતિતપાવનજી મહારાજકે કાકા ગુરુ હો ગયે હૈં.

દંડ માલ કરમેં રહે કરત સાધુ સત્કાર ।
જલારામબાપા "બના" ધનાભગત અવતાર ॥
પર દુઃખ દેખે દ્રવે હિયે સંતનસો અતિ પ્રીત ।
ભૂખેકો ટૂકડા મિલે "બના" જલા કી રીત ॥

મહાન પુરુષોંકી તો સાધના પરંપરા ચલતી હૈ. દૂસરી બાત યહ ભી હોતી હૈ કિ સગુણોપાસક મોક્ષ ન ચહહી. કોઇ ભી સામાન્ય નિમિત્તકો લેકર ભી આનંદ વ લીલાકે હેતુ વ જીવોંકે કલ્યાણકે હેતુ લોકમેં આતે જાતે રહતે હૈ. ભગવાન ઔર ભક્તકે સ્વરુપકો તથા ઉનકે નિઃસ્વાર્થ, વિશુધ્ધ, કેવલ પ્રેમ પૂર્ણ નાતાકો ચરિતાર્થ કરકે રસાનુભૂતિમેં નિમગ્ન રહતે હૈ. સાધારણ જીવોંકે સંપર્કમેં રહતે હૈ. પરિણામમેં કઇ કિતને જીવ ઉંચે ઉઠ જાતે હૈ.

જબ ભી મૈં જલાબાપાકો મિલા હૂં તબ ઉન્હોંને હંમેશા એક બાત બરાબર કહી, "મહારાજજી, હમારી આચાર્ય પરંપરાસે હમને ક્યા સુના હૈ વહ આપકો યાદ હૈ ન ?" તબ મૈં હંસકર કહતા- "આપ ઈશ્વરાનંદકી ઓર ઈંગત કર રહે હૈ ન ?" સુનકર બાપા ખિલ ખિલાકર હંસ દેતે થે. ફિર કહતે થે, "હાં, વહી તો. ખાનેકા આનંદ તો જીવકા આનંદ હૈ. ખિલાનેકા આનંદ ઈશ્વરકા આનંદ હૈ. ક્યોં ઐસા હી હૈ ન ?" મુઝે પરમહંસજી કહતે રહેં. મૈં ઉનકો ભગતબાબા કહતા રહા. અન્નપૂર્ણા સદૈવ હાજિર રહતી થી.

સંસ્કારોકે સંયોગ દેખ-દેખકર મૈં તો બિલકૂલ નિ:સંકલ્પ હો ગયા હૂં. સ્તબ્ધ જૈસા હી. દેખો તો, ગીરધરબાપા વ ઉનકે પૂરે પરિવારકો મેરે પ્રતિ ક્તિની નિષ્ઠા જમ ગઈ હૈ. જો મૈં કહૂં વો કરનેકો બિલકુલ તૈયાર હૈ. જલાબાપાકી ઈચ્છા ઐસી હૈ. ઈસલિયે મેરે સંપર્કમેં આ ગયે હૈ.

જલારામબાપાકે ગુરુ ભોજાભગત (ભોજલરામ) થે- ઉનકા જન્મ સૌરાષ્ટ્રમેં જેતપુરકે પાસ દેવકી નામકે ગાઁવમેં હુઆ થા. ગિરનારકી યાત્રા પ્રવાસસે મૈં દેવકી (દેવકી ગાલોળ) ગયા થા, કિસાની કરતે થે, તબ ઉનકી આયુ ૧૨-૧૩ સાલકી, પટેલ થે. મેરે સાથ સર્વપ્રથમ દાલ-રોટી ખાઈ થી. (તબ તક દૂધ હી પાતે થે.) તબસે ઉનકી ચેતના જાગ્રત હો ગઈ થી.

(૧) પવિત્રતા-ચાર પ્રકારકી

ભગવાનને કહા હૈ- પવિત્ર મનુષ્ય મુઝે પ્રિય લગતે હૈં. લેકિન શરીર, વસ્ત્ર, બર્તન, આદિકી પવિત્રતાકા હી યહાં લક્ષ્ય નહીં લેના ચાહિયે. ક્યોંકિ યહ તો મહાન સ્થૂલ પવિત્રતા હૈ. વાસ્તવમેં પવિત્રતા ચાર પ્રકારકી હૈ.

(૧) જીવાત્માકી પવિત્રતા યહ હૈ કિ અનાત્માસે- સ્થૂલ પદાર્થોંસે સર્વત: જુદા હોના, ભગવન્નામમેં હી અપને ચિત્તકી સર્વવૃત્તિકો લીન કરના. યહ મહાપુરુષોંકી અવસ્થા હૈ.

(૨) સાધારણ જીવકે હૃદયકી પવિત્રતા- યહ હૈ કિ મલીન સ્વભાવોંસે શુધ્ધ હોના- જૈસે ઈર્ષા, અભિમાન, પાખંડ, ઘમંડ, તૃષ્ણા, વૈરભાવ, આદિ (સે) નમ્રતા, સંયમ, ત્યાગ, ધૈર્ય, સહનશીલતા, ઉદારતા ઈત્યાદિ જો ઉત્તમ સ્વભાવ હૈ યહ જિજ્ઞાસુકી-મુમુક્ષુકી પવિત્રતા હૈ.

(૩) સબ ઈન્દ્રિયોકો પાપોંસે શુધ્ધ કરના- જૈસે નિંદા, ઝૂઠ, કિસી જીવકે ઉપર દોષાક્ષેપ આદિ. ઐસે અપકર્મોંકા ત્યાગ કરના યહ સાત્વિક મનુષ્યકી પવિત્રતા હૈ.

(૪) અપને વસ્ત્રો, શરીરકો, બર્તનોંકો મલીનતાસે શુધ્ધ કરના- યહ બાહ્ય સ્થૂલ પવિત્રતા હૈ. પવિત્રતાકી યે ચાર અવસ્થા હૈ. અધિક સંખ્યાકે મનુષ્ય પવિત્રતાકી ચૌથી અવસ્થામેં હી અપના સમય, શક્તિ લગાયે હુયે હૈ.

બાહ્ય સ્થૂલ પવિત્રતા તબ હી યથાર્થ ઔર પ્રશંસનીય હૈ જબ કિ (૧) કરને યોગ્ય શુભકર્મ વ ક્રિયાસે દૂર ન રહા જાય. શુભ વિચાર કરનેકા ભી સમય શક્તિ શેષ રખે જાયે. (૨) કપટ, દંભ ઔર અભિમાનસે અપનેકો મુક્ત રખા જાય, કારણ કિ જિસકી વૃતિ સ્થૂલ પવિત્રતામેં અધિક હોતી હૈ વહ સ્વાભાવિક હી અપની સુચિતા ઔર બડાઈકો સબકે સામને દીખાતા હૈ ઔર ઈસી કારણસે વહ અભિમાની હો જાતા હૈ. કિસીકે ઘરકા પાની તક નહીં લેતા હૈ, બાજારકા તો ખાતા હી નહી હૈ. ઐસે ઐસે અભિમાનકે કારણ દંભ પનપનતા હૈ. બુધ્ધિકા નાશ હોતા હૈ. દંભ, કપટ ઔર અભિમાનકો દૂર કરનેકે નિમિત સ્થૂલ પવિત્રતાકા ત્યાગ કરના હી કલ્યાણપ્રદ હૈ. (૩) જિસ પ્રકારકા જૈસા ભી સંયોગ હોવે ઉસી પ્રકારકા ઉસ સમય બર્તાવ કિયા જાય. સબકે સાથમેં ઉસ સમય પર બરાબર હિલ-મિલ જાયેં. બડે બડે સંતોને ભી સમય વ

સંયોગકે અનુકૂલ ઔરોંકે સમાન આચાર કિયે હૈ. ઔરોંકો દુઃખ ન પહૂંચા જાયે. કિસી જીવકો દુઃખી કરના મહાપાપ હૈ. સ્થૂલ પવિત્રતાકા ત્યાગ ઉતના મહાન પાપ નહીં હૈ.

(૪) કોઈ આસનકો છૂ જાયે, બર્તનકો જલકો છૂ જાયે, તબ ઉસકે ઉપર ગુસ્સા ક્રોધ ન કિયા જાયે. ન ઉસકી શિકાયત કરી (કી) જાય. કારણ કિ ઐસા કરનેસે અપના અભિમાન વ્યક્ત હોતા હૈ ઔર ઉસ અભિમાન અપને કિતને ઉન્મત હો ગયે હૈં કિ માનો હમારી બાહ્ય શુચિતા ઔર લોગોં પર ઉપકાર કરનેકો હી હૈ., એવમ ઔર સબ તો ભ્રષ્ટ હૈ- સિર્ફ હમ હી પવિત્ર હૈ. ઐસા ઉન્મત હૃદય ક્રોધ વ અભિમાન મહાન અપવિત્ર હૈ.

(૫) આહાર, વિહાર ઔર વાણીકો ભી પવિત્ર રખે જાયે. આહાર, વ્યવહાર ઔર વાણીમેં સંયમ નહીં કરના ઔર બાહ્ય સુચિતામેં લગે રહના યહ સત્પુરુષકા લક્ષણ નહીં હૈ. પવિત્રતાકી ક્રિયા વિશેષ ઈતને અધિક આસક્ત ન હો જાયે કિ દૂસરોંકી કુછ પરવાહ હી ન હોવે. હમ તો સ્નાન કરતે રહે- ઘંટા-ડેઢ ઘંટા કપડે ધોતે રહે, પવિત્ર હોતે રહે, લેકિન દૂસરોંકા ખ્યાલ અવશ્ય રહના હી ચાહિયે. કિસીકો મિલનેકા સમય દિયા હો, ટ્રેનકા સમય હોતા હો યા સમૂહમેં સબ આગે નિકલનેકો તૈયાર મોટરમેં બૈઠે-બૈઠે પ્રતિક્ષા કરતે હો, ઐસે સંયોગ વ સમય પર ભી બાહ્ય સુચિતાકા આગ્રહ રખકે સ્નાન કરનેમેં વ્યસ્ત હોના, કપડે, બર્તનોંકી સુચિતા કરના યહ મૂર્ખતા હૈં. અધિક પુરુષાર્થ સૂક્ષ્મ પવિત્રતાકે લિયે કરના ચાહિયે.

૨૨-૫-૫૩ થી ૨૧-૬-૫૩ : ઈસી તરહ ઈ.સ. ૧૯૫૩ મે-જુનમેં ભક્તગણકે સાથ શ્રી ગુરુદેવ બદ્રિનાથ-યમનોત્રી ગંગોત્રી-યાત્રામેં બિરાજે થે. યાત્રા સમાપ્તિકે પશ્ચાત્ ભાગીરથી બહેનને શ્રી ગુરુદેવકો પ્રાર્થના કી કિ ગુરુદેવ ! અબ આપ હમકો કુછ બોધ દિજીયે. આપશ્રીકે આશીર્વાદસે હમારી યહ કઠિન યાત્રા સફલ હુઈ હૈ. પરંતુ અબ આપશ્રી થોડા જ્ઞાન દિજીયે ઔર હમકો ક્યા ક્યા છોડના હૈં ? યહ યાત્રકી હમેશકે લિયે સ્મૃતિ બની રહે ઐસા કુછ નિયમ દો.

સુનકર શ્રી ગુરુદેવ મુસ્કુરાયે. ફિર કહા :-

“આપ જ્ઞાન કી બાતેં કરનેકો કહતે હૈ લેકીન મૈં ક્યા બાત કરું ? ક્યા કહું ? આપ સબ લોગતે યે યાત્રા કી વે બડા સૌભાગ્ય કી બાત હૈ. લેકીન છોડનેકે લિયે આપ બોલતે હો તો, ક્યા છોડને કે આપ ચાહતે હો, વે બતાઈએ, મૈં જાનના ચાહતા હું, ક્યોં ! કોઈ કોઈ આદમી ઈધર આકર બેંગન ખાના છોડ દેતે હૈ, કોઈ તમાકુ પીના છોડ દેતે હૈ, કોઈ “પદકાલા” ઔર કોઈ ભાજી ખાના છોડ દેતે હૈ વહ બાત યે કઠિન યાત્રાકી તુલનામેં બીલકુલ જુઠ હૈ. પહેલે તો આપ સોચ લીજીયે કિ યહ યાત્રા કૌન કરતે થે ! ઔર કિસકો કરના ચાહિયે. યે યાત્રા આપને દેખા કે બહુત કઠિન હૈ. અભી તો બહુત સુલભ હો ગઈ હૈ, લેકિન અગાઉ તો યે યાત્રા સાધુ, સન્યાસી ઔર સંસારકો ત્યાગ કર કોઈ કોઈ પુન્યશાળી કર શકતે થે. યુવાન લોગ યે યાત્રા નહીં કરતે થે ! ક્યોં, ઈસકો સંસાર ચલાના હૈ લેકીન જીસને સંસારકા મોહ માયા કા બંધન છોડ દિયા હૈ ઔર કેવલ પ્રભુ ભજન કરના હૈ વે યહ યાત્રા કરતે થે લેકિન આજ તો યે યાત્રા યુવાનભી કરતે હૈ ઔર બચ્ચા ભી કરતે હૈ. યાત્રા કરના અચ્છા તો હૈ લેકિન યે યાત્રા યુવાન લોગ કે લિયે નહીં હૈ. ક્યોં ઈસકા ચિત્ત અભી સંસારમેં લગા હુવા હૈ. ઈસકો કમાના હૈ, શાદી કરના હૈ. પઢના હૈ. ઔર

સંસારમેં રહના હૈ. લેકિન યુવાન લોગ આતે હૈ તો ઈસકો ભી પુન્ય તો મીલતા હૈ. સચ્ચાઈસે ચલો ઔર સ્વભાવ બદલ ડાલો. યુવાન લોગકો મૈં સંસાર છોડનેકો નહિ કહતા હૂં લેકિન યે યાત્રા કરકે પીછે ઈસકો સંસારમેં વાપસ જા કર, માતા પિતાકી સેવા કરની ચાહિયે, જુઠ નહિં બોલના ચાહિયે, ઔર ઈશ્વરકા ડર રખકર સંસાર ચલાના ચાહિયે, સિર્ફ પૈસાકે પીછે પાગલ નહિં બનના ચાહિયે ઔર ગરીબો પર દયા રખની ચાહિયે. વે મૈં યુવાન લોગ જો સંઘમેં હૈ ઈસકો કહતા હું ઔર દુસરે લોગ જો ઉમર લાયક હૈ ઔર જીસકો સંસારકા સુખ ઔર દુ:ખકા અનુભવ મીલ ચુકા હૈ, ઈસકો કહતા હૂં કિ જૈસે ભૂખે આદમીકે મુંહમેં (ગલોફામાં) ચનાકા દાના ભરા હૈ ઔર વે આદમી અકેક કર ચના અપને દાંતસે ખાતા હૈ વૈસે કાલકે મુખમેં આપ આ ગયે હો. મરના વે તો નિશ્ચિત બાત હૈ. ઈસ સંસારસે વિદાય લેની હૈ, વહ તો પક્કી બાત હૈ. ઈધરસે જાના હૈ, જાના હૈ વે સત્ય હૈ. અભી નહીં તો કલ, લેકિન જાના તો જરુર હૈં. તો મૈં કહતા હૂં કિ યહ યાત્રા કરકે મોરમુગટ બંસીવાલેકા દર્શન કરકે આપકા જીવન સફલ બનાના હો તો ખાને-પીનેકા "નીમ" લેનીકી બાત છોડ દો. ઔર આપ અપને મનસે નક્કી કરલો કિ ક્યા છોડના જરુરી હૈ ! મૈં તો યહી કહતા હૂં કિ આપકા જીવન અભી ઐસા બનાયે કિ કિસીકો ભી, કોઈ પ્રાણી કો ભી, આપકી તરફસે દુ:ખ નહીં હોના ચાહિયે. ઔર આપકા સ્વભાવ એકદમ બદલ દિજીયે, સતત પ્રભુ સ્મરણ કરો. રોજીંદા શ્રીરામસ્તવરાજ કા પાઠ ઔર ગીતાજીકા એક એક અધ્યાય કરો. ગરીબો પર દયા રખો, જૂઠ મત બોલો ઔર વ્યાપારમેં ભી સચ્ચાઈસે ચલો, ઔર દૂસરા મૈં ક્યા બતાઉ !

આપ ભાગ્યશાલી હો, ભગવાનકી કૃપાવાન હો, લેકિન ખ્યાલ રખના કિ યહ યાત્રા કી સફલતા તો વહી હૈ કિ આપ અપના સ્વભાવ બિલકુલ બદલ ડાલો ઔર આપકી તરફસે કિસી કો ભી દુ:ખ નહીં હોના ચાહિયે ઈતના દૃઢ સંકલ્પ કરો યે યાત્રા સફલ હૈ. અગાલી તો યહ યાત્રા વાનપ્રસ્થ હી કરતે થે ઔર સંસારકા સબ બંધન તોડકર ઈધર આતે થે. ઔર ભગવાનકે સામને ઈધર હી અપના મૃત્યુ માંગતે થે. લેકિન આજ તો આપ સબ યે યાત્રા કર ફિર સંસાર ચક્રમેં જાતે હો. યે મોહમાયાકે સાગરમેં જાતે હો. તો મેરી રાય હૈ કિ યાત્રા કા સ્મરણ કર કર આપ આપકા નયા જીવન બનાના ઔર સચ્ચાઈસે ચલના તો તો યહ યાત્રા કી સફલતા હૈ, નહીં તો સિર્ફ આપને પહાડ દેખા. સૃષ્ટિ સૌંદર્ય દેખા ઔર બડે બડે પેડો દેખા ઔર ઝરના દેના ઔર ડંડી......કંડીમેં બૈઠકર મૌઝ કિયા ઈતના હી કિયા. વે સફલતા હૈ જાસ્તી ક્યા બતાઉ "ભગવાન સબકો સન્મતી દો" ઈતના કહકર શ્રી ગુરુદેવને યાત્રીસંઘકે ભાઈ બહનોકો હાથ જોડે. સબને પ્રણામ કિયા.

(૨) રામનામકે જપે .....જાય જીવકી જરન

સ્થૂલ અગ્નિ સ્થૂલ પદાર્થકો જલાતી હૈ. સૂક્ષ્મ માનસિક અગ્નિ સૂક્ષ્મ જીવકો જલાતી હૈ. ઈસીકો લક્ષ્ય કરકે ગોસ્વામીજીને કહા હૈ- "રામનામકે જપે જાયે જીવકી જરન"

માનસિક અગ્નિ તો જીવકો અહર્નિશ જલાતી રહતી હૈ. વહ તીન પ્રકાર કી હૈ. (૧) સ્થૂલ ભોગોંકે વિયોગકી અગ્નિ જીવકો જલાતી હૈ. (૨) દૂસરી અગ્નિ અપમાન, નિરાદર, લજજા, માન, બડાઈ, આદિ અહમકી હૈ. (૩) તીસરી અગ્નિ યહ હૈ કિ ભગવાનકે દર્શનસે,

ભગવદ ગુણોંસે રહીત હોનેકા પશ્ચાતાપ જીવકો જલાતા હૈ.

(૩) તેંતીસ કરોડ દેવતા

તુમારે ઘરમેં રેડિયોમેં કિતને સ્ટેશન તુમ સુનતે હો ? સબ સ્ટેશનોંકો સુનનેકે લિયે આવાજકી તરંગોકે અલગ-અલગ સ્તર હોતે હૈ ન ? ઉસી તરહ મનકે ભાવ વ વિચારોંકે કઇ સ્તર હોતે હૈં. ફિર તુમારે મનકે કઇ સ્તર હૈ વૈસે હી પ્રાણી માત્રકે મનકે ભી કઇ સ્તર હોતે હૈ.

દિવ્યધામસે કહો યા પરમાત્માસે કહો એક હી બાત હૈ. પરમાત્માસે પ્રકૃતિમેં સિહરન (કંપન) હોતી હૈ. પ્રત્યેક તરંગકો રુપ વ ભાવકે અપને અપને અલગ અલગ સ્તર હૈ. હમારે ઋષિયોંકે સમાધિદશામેં અપને મનશક્તિકે દ્વારા યહ નિશ્ચય કિયા ગયા હૈ કિ તેંતીસ કરોડ દેવતા હૈ. તેંતીસ કરોડ ભાવસ્તર હૈ. પ્રત્યેક ભાવસ્તરકે અલગ-અલગ અધિષ્ઠાતા દેવતા હૈ.

સૂર્યકે સામને કઇ દર્પણોંકો રખ દોગે તો એક હી સૂર્યકે કઇ પ્રતિબિંબ દેખોગે. ઈતને સબ પ્રતિબિંબોસે ભી સૂર્યકે એકત્વમેં કોઈ બાધા નહીં પહુંચતી હૈ. એક હી સૂર્યસે હી યે અનેક ઔર ઈન અનેકમેં ભી વહી એક યહી હમારે ઋષિયોંકી અદભૂત શોધ હૈ. સનાતન ધર્મકી નીંવ હૈ.

અલગ અલગ દેવતાઓંકી અલગ અલગ સ્તુતિ હૈ. ઉનકે આકૃતિકે અલગ અલગ સ્વરુપ હૈ. યે સબ સ્વરુપ, સબ આકૃતિયોંકા ઋષિઓને ધ્યાનસ્થ દશામેં સાક્ષાત કિયે હુયે હૈ. સર્વવ્યાપક અખંડ ચેતનસત્તાકા જિસ અંશકો લેકર જો ભાવ-સ્તર તરંગિત હોતા હૈ ઉસ અંશકી શક્તિ હી વહ દેવતા હૈં. કંપનકી આકૃતિ ઉસ દેવતાકા સ્વરુપ હૈ. ઔર કમ્પનકા શબ્દ ઉસ દેવતાકા બીજમંત્ર હૈ. દેવતા મંત્રમય હૈ- ભાવમય હૈ.

મંત્રકા બરાબર જાપ કરનેસે ઉસ મંત્રકે શબ્દોંકે દ્વારા ઉસી કમ્પનોંકા મન ભી પાત્ર બનતા હૈ, તબ વહ મન્ત્ર અજપાજાપ હોતા હૈ. અપને આપ જપ હોને લગતે હૈં, ઔર ઉસ મંત્રદેવતાસે સમ્પર્ક સ્થાપિત હો જાતા હૈ. હમારા મન ભી ઉસી દેવતાકે સ્તર પર પહુંચ જાતા હૈ.

(૪) હૃદયકી શુધ્ધિ હી આદિ અનાદિ માર્ગ હૈં

યહ સારી સૃષ્ટિ- ઉસકે સૃષ્ટાકો- ભગવાનકો પહચાનનેકી સફલ કુંજી હૈ. ઉસકે સર્વ ગુણોંકો, સર્વ સામર્થ્યકો વ્યક્ત બતાતી હૈ.

મનુષ્ય શરીર ઘોડેકે સમાન હૈં. ઔર શરીરસ્થ ચૈતન્ય = મન:ચિત ઉસ ઘોડેકા સવાર હૈં. ઘોડા સવારકે નિમિત્ત હોતા હૈ. સવારકી ઉત્પત્તિ ઘોડેકે નિમિત્ત નહીં હૈ.

અપને શરીરકે અંગોકો ભી પૂર્ણ રીતિસે નહીં પહચાનતા હૈ ઔર અપને આપકો ભી નહીં પહચાનતા હૈં તબ ઔરોંકો જાનનેકા વ પહચાનનેકા અભિમાન કિસ પ્રકાર કર સકતે હો ? યહી મહાન આશ્ચર્ય હૈ.

પુરુષાર્થ ઔર અભ્યાસકે દ્વારા ઈન્દ્રિયોંકો રોકે. ચિત્તકો ક્રોધ, ભોગ, મલિન સ્વભાવ ઔર અનેક પ્રકારકી અભિલાષાઓંસે મુક્ત કરેં. યહી ચિત્તશુધ્ધિ હૈ.

એકાન્તમેં નિશ્ચિત સ્થાન પર, નિશ્ચિત સમય પર, નિશ્ચિત અપને હી આસન પર બૈઠકર મનકો એકત્ર કરો. અર્થાત્ ચારોં તરફ બહતી વૃત્તિયોંકો એકત્ર કરો. મનકો એકાગ્ર કરનેકા અભ્યાસ કરો. ચિત્તકી સારી વૃતિ ચૈતન્યકી ઔર લગાવેં. અભ્યાસ કરતે કરતે મન ચૈતન્યમેં એસા લીન હો જાતા હૈ કિ શરીરકા ઔર સર્વ જગતકા વિસ્મરણ હો જાતા હૈ. મનકી ઐસી અવસ્થામેં ઉસકો સૂક્ષ્મદેશમેં પ્રવેશ મિલતા હૈ જહાં ઉસકો ભૂત-વર્તમાન-ભવિષ્યકી ખબર હોતી હૈં.

દેવતા વ અવતારોંકે સ્વરુપ સાક્ષાત હોતે હૈં. ઉનસે સહાયતા હૈ. ઔર લાભ પાતા હૈ. ઐસે પ્રબુધ્ધ મનકો સર્વ પદાર્થોંકા ભી જ્ઞાન હોતા હૈ વહ સર્વવ્યાપક- સર્વજ્ઞ બન જાતા હૈ. જિસ મનુષ્યકો ઐસી અવસ્થા પ્રાપ્ત હોવેં ઔર સર્વ જીવોંકો ઉપદેશ કરકે કલ્યાણકા માર્ગ બતાવેં તબ ઉસકો આચાર્ય ઔર અવતાર કહતે હૈં. સંતોકી વિદ્યા એસી હૈ કિ વહ કિસી શાસ્ત્ર યા કિસી ઉપદેશકે આધીન નહીં હૈ. હૃદયકી શુધ્ધિ = ચિત્તશુધ્ધિ હી જિજ્ઞાસુઓં ઔર સંતોકા આદિ અનાદિ માર્ગ હૈ. અનેક શાસ્ત્રોંકી વિદ્યાઓંકો પઢના, ઉનકે ભેદ-પ્રભેદ સમઝના ઈત્યાદિ પંડિતોકા-વિદ્વાનોંકા માર્ગ હૈ.

સંતકે તીન લક્ષણ મૈં મુખ્ય માનતા હૂં. (૧) સંતકો જાગ્રતમેં હી સબ પ્રત્યક્ષ દિખતા હૈ (૨) સંતકા સંકલ્પ અસંખ્ય શરીરસ્થ મનમેં ઔર જડ પદાર્થોમેં પ્રવેશ કરકે જીવોંકો ઉર્ધ્વગામી બનાતા હૈ. ઔર (૩) તીસરા યહ હૈ કિ સર્વ જ્ઞાન, સર્વ વિદ્યા, સંતકો બિના પઢે હી અપને અંતઃકરણમેં અનાયાસ હી સ્ફુરિત હો આતી હૈ.

સંતોકી વિભિન્ન અવસ્થા હોતી હૈ. વિભિન્ન કોટિ હોતી હૈં. ઔર ઈન તીન લક્ષણોંસે અધિક ઔર ભી અનેક લક્ષણ હૈ પરંતુ હમ ઉનકો પહચાન નહીં સકતે.

(૫) દેવ સ્વભાવ

ઈસ વિશ્વમેં સર્વ પદાર્થોંકી અલગ અલગ બડાઈ વ પૂર્ણતા હૈ. ઔર જિસ પદાર્થોંકી જો બડાઈ હૈં વહી ઉસકા કારણ હૈ જૈસે કિ ગધેસે ઘોડા વિશેષ હૈં. ક્યોંકિ ગધ્ધેકો બોજા ઉઠાનેકે નિમિત્ત બનાયા હૈં ઔર ઘોડેકી વિશેષતા સવારકી અનુસાર ઉસકા ચલના, દૌડના, ઔર આઠ ગધ્ધેકા સામર્થ્ય રખના હૈ. પરંતુ જબ ઘોડા અપની ઈસ વિશેષતા વ પૂર્ણતાસે હીન હોતા હૈ તબ કેવલ બોજા ઉઠાનેકા અધિકારી યાને ગધ્ધા રહતા હૈ.

મનુષ્યોમેં ભી અપને અપને સ્વભાવસે અલગ અલગ કોટિકે જીવ હોતે હૈ. કોઈ ઘોડા, કોઈ સિંહ, કોઇ સર્પ ઈત્યાદિ બુધ્ધિકે દ્વારા વિચારપૂર્વક વ સંયમપૂર્વક કામ, ક્રોધ, મદસે અપનેકો બચાયે રખના વહ દેવસ્વભાવ હૈ.

(૬) ઔષધિ

(૧) શ્વાસ વ દમકે લિયે સહદેવી બૂટીકા રસ બહુત લાભદાયક હૈ. ઉસકા યોગ ઈસ પ્રકારકા હૈ. અર્કપ્યાજ ૦ાા તોલા, નીંબૂ રસ ૦ાા તોલા, ઉત્તમ મધુ-૩ માશા, ગુલકન્દ ૦ા

તોલા, સોંઠ ૨ તોલા, નાસપાલ ૫ માશા, સહદેવી બૂટીકા રસ ॥ તોલા.

સબકો મિલાકર કાચકે બંદ પાત્રમેં રખેં. માત્રા દો તોલા-સુબહ-સામ ભોજનકે પહિલે સેવન કરે. ૧૫-૨૦ દિનકા સેવન પર્યાપ્ત હોતા હૈ.

(૨) રત્નાવલી ચૂર્ણ :- અમૃતધારા જૈસી હી રત્નાવલી એક દૂસરી ઔષધિચૂર્ણ હૈ. ઘર ઘરમેં અમૃતધારા ઔર યહ રત્નાવલીચૂર્ણ રખે જાયે તો કઇ બિમારીયાં ઈન સહજ સરલ ઈલાજસે હી દૂર હોવેં. રત્નાવલી ચૂર્ણ આમાશયકો તમામ દૂષિત મલસે સાફ કરકે પાચન શક્તિકો તીવ્ર કરતા હૈ. ખાયા પિયા હજમ હોતા હૈ ઔર નવીન રક્તકી વૃધ્ધિ હોતી હૈ. વમન, જી મિચલાના, ખટ્ટી ઉકારે આના, પેટમેં ભારીપન, હૃદયકી કમજોરી, દમ, ખાઁસી, જીર્ણ જ્વર, મોસમી બુખાર, મેલેરિયા, દન્તપીડા, નજલા, બાયગોલા, આદિ સબ રોગોમેં લાભપ્રદ હૈં. બાલક, વૃધ્ધ, સ્ત્રી પુરુષ સબકે લિયે લાભપ્રદ હૈ.

ચૂર્ણમેં- કાલા નમક ૨ તોલા, શુધ્ધ નૌશાદર ૧ તોલા, ધતૂરેકે બીજ ૬ માશા, કાલી મિરચ ૨ માશા, પીપરમેંટ ૨ રતી. સબકો બારીક પીસકર પરસ્પર મિલાવેં. એક તોલા ફૌલાદ ભસ્મ મિલાનેસે રંગ બદલ જાતા હૈ.

એક રતી ભર ચૂર્ણ પાનીકે સાથ લિયા જાતા હૈં. દંતપીડામેં તથા વિષૈલે જંતુઓકે ડંક પર યહ ચૂર્ણ મલા જાતા હૈ. આધાશીશીમેં સૂંઘાયા જાતા હૈ. જ્વરકી દશામેં કબ્જ કો દૂર કરકે અજવાયન કે અર્કકે સાથ દેનેસે પસીના આકર બુખાર ઉતર જાતા હૈ.

(૭) ભાષા જ્ઞાન

જિસ ભાષા પર અપના કાબૂ ન હો ઉસે બોલકર અપની અશુધ્ધ ભાષાકે દ્વારા અપની મૂર્ખતા બતલાના હૈ. અંગ્રેજીકે લિયે આજ ઐસી પ્રબલ ભાવના હમારે લડકે-લડકિયોંમેં ગહરાઇસે જમતી જાતી હૈ કિ અંગ્રેજી બોલના હી શિષ્ટતા હૈ ઔર અંગ્રેજીકે જ્ઞાનસે ઉંચે સમાજમેં હિલમિલ સકતે હૈ વ ઘૂમ સકતે હૈ. અંગ્રેજી શિક્ષાસે લાભ ભી હુઆ હૈ ઔર ઈસ પ્રકાર લઘુતાગ્રંથીકે હોને પર ઉસસે બડા હી અહિત હો રહા હૈ. હમારે પઢે લિખે લોગ ભી ધર્મગ્રન્થ રામાયણ મહાભારત, ઉપનિષદ, પુરાણ ઈત્યાદિકા ભી અંગ્રેજી અનુવાદ પઢતે હૈં. (પરંતુ) મૂલ ભાષામેં પઢનેસે હી સહી તથ્ય માલૂમ પડતા હૈ. ભારતકા ઈતિહાસ ઈન્હીં ગ્રંથોમેં હૈં.

જબ તક કિસી ભી ભાષાકો હમ ઠીકસે સમઝે યા નહીં જાને તબ તક અર્થાત્ કિસી ભાષાકો બિના સમઝે હી કિસીકે પર ગુસ્સા કરના યહ મૂર્ખતા હૈ. એક બાર ટ્રેનમેં થર્ડ કલાસમેં મૈં પ્રવાસ કર રહા થા. એક મારવાડી પાસમેં બૈઠા થા. બીચકે સ્ટેશનસે એક ખાઁ સાહબ ચઢે. મારવાડીસે કહા- "જનાબ થોડાસા સરકકે બૈઠિયે" મારવાડીને સમજા કિ જનાબ યાની જનાજા. મૃતકકો લિયે જાતે હૈં તબ જનાજા કહા જાતા હૈ. મારવાડીકો ઉર્દૂકા જ્ઞાન તો થા નહીં, પૂરી જાનતા ભી નહીં થા- ઉનકો કુછ કુછ ખ્યાલ થા કિ જનાબ ઐસા હી કોઈ શબ્દ ઉર્દુમેં હૈં જો મૃતકકી યાત્રાકે બારેમેં કહા જાતા હૈ. ઈસલિયે મારવાડી તો ગુસ્સાકે મારે ચિલ્લાને લગે કિ "મુઝે જનાબ કહતા હૈ ? ક્યા સમઝતા હૈં તૂં અપને મનમેં ? તૂં

જનાબ, તેરા બાપ જનાબ. મારવાડીકા ભાષાકા અજ્ઞાન કિતના ભારી ઝગડા ખડા કર દેતા ? મૈંને ઉનકો સમજાયા કિ જનાબકા અર્થ આદરણીય હે ઔર મુસલમાનોમેં વૃધ્ધોંકો, પૂજયકો જનાબ કહા જાતા હે. અબ મારવાડીને બહુત પ્રસન્ન હોકર કહા- ઐસી બાત હે ? તબ તો મૈં ભી જનાબ, મેરા બાપ ભી જનાબ !!

(૮) કુંડચટ્ટીસે ૨૯-૫-૬૧ કો શ્રી ગુરુદેવને લિખા :- સંતજી માઁ સંતજી. આજ હમ કેદારનાથ તથા બદ્રીનારાયણકે દર્શન કર કુશલપૂર્વક રુદ્રપ્રયાગ આ ગયે હૈં. ઋષિકેશ હોકર ગંગોત્રી જમનોત્રી જાનેકા વિચાર હે જો ભ્રમણમેં ખાસ વસ્તુ હે. કુમુદકી તબિયત અભી તક ઠીક નહીં હુઈ હે. મૈં જુલાઈમેં પુરનિયા પહુચુંગા ઉસ સમય વિચાર હોગા રામેશ્વરકા.

૭-૬-૬૧કો પત્રમેં લિખા :- દેખને તો સ્વસ્થ હૂં પર રાત્રિકો શરીર અસ્વસ્થ રહતા હે. ૨૨ તક હરિદ્વાર પહુંચુંગા. ૧૫ દિન આરામ કરકે આગે ચલુંગા ઔર પૂર્વકી ઔર બઢનેમેં નેપાલ પડેગા. કોપનીવાલા હોકર સીધા અયોધ્યા પહુંચકર સીધા આસામ.

હરિદ્વારસે ૨૬-૬-૬૯ કો લિખા- સંતજી માઁ સંતજી. સાદર આશીરવાદ. સ્વાસ્થય ઠીક હે. ચિંતા કરના નહીં. વિશ્રામકો પુષ્કર આઉ એસા લગતા નહીં હે. કારણ સમય બિતતા જાતા હે. કુમુદને જો લિખા હોગા વહ ઉનકી સ્વાભાવિક વૃત્તિ હે. મેરા મન પ્રસન્ન હે. મેરા શરીર ઠીક હે. બજન ૯૮ પૌંડ હે, ઔર મેરા અહગ ૧૦૧ પૌંડ હે. મેરી ચિંતા કરના નહીં. ઉત્તરકી યાત્રા સમાપ્ત હુઈ. પરસોં યહાં પહુંચે હે. કલ પ્રાતઃ ઈહાંસે દહેરાદૂન જાતા હૂં.

પહલે ઉસકા હોના પડતા હે.

હરિદ્વાર-ગુજરાત ભવનમેં હમ ઠહરે હૈં. શ્રી ગુરુદેવને ખૂબ પ્રેમસે હમકો સમજાતે હુયે કહા- ભગવાન સિર્ફ મેરે હી હે એસી ભાવના બેસમજકી હે. જો ઉગ્રતા વ ઉદંડતાકો પૈદા કરતી હે. મૈં સિર્ફ ભગવાનકા હી હૂં ઔર કિસીકા ભી નહીં એસી ભાવના સચ્ચે જિજ્ઞાસાકો ઔર ઉદારતાકો પુષ્ટ કર દેતી હે. પહલી ભાવના વાતાવરણ દૂષિત કર દેતી હે. દૂસરી ભાવના વસુધૈવકુટુમ્બકમ તથા આત્મવત સર્વભૂતેષુકી પ્રેમભાવનાકા પવિત્ર વાતાવરણ નિર્માણ કર દેતી હૈં. બિનુ છલ વિશ્વનાથ પદ નેહૂ। રામ ભક્ત કર લક્ષણ એહૂ॥

પ્રભુ હમેં અપના બના લેં યહ સરલ હૈં. પર પ્રભુકો અપના બનાના કઠિન હે. પહલે ઉસકા હોના પડતા હે. મૈં ભગવાનકા હી હૂં ઈસ ભાવનાસે ક્ષુદ્ર મોહ મત્સર વ કામ ક્રોધાદિક વૃત્તિઓંસે મુક્ત હોના ઔર ભગવાનકા હોના. ફિર ભગવાનકા હો કર જિસ પ્રકાર ભગવાન પ્રાણી માત્રકે લિયે, ભૂતમાત્રકે લિયે પરમ સહૃદયી વ પ્રેમી હે ઉસી પ્રકાર હમેં ભી હોના યહી અભિલાષા રખના. આપ સબ સુન કરકે ઈતના આચરણમેં નહીં ડાલ રહે. સાધન પ્રાપ્ત કરકે ભી દઢ સંકલ્પકે સાથ નિયમપૂર્વક સાંગોપાંગ કરતે નહીં હે. દેખો, અભી મુઝે સુંદરજીકી યાદ આ ગઈ.

સુંદરજી

ઈસ સંબંધમેં સુંદરજી જૂઆમેં અપના સબ કુછ ખો ચૂકા થા. નિરાશ મન હોકર ઉન્હોંને આત્મહત્યા કરનેકા વિચાર કિયા. મુઝે દેખકર મેરે પાસ આયા, પ્રણામ કિયા ઔર સીધા પ્રશ્ન કિયા. ક્યોંજી બાબાજી, ધન પૈદા કરનેકા, યા સુવર્ણ બનાનેકા કોઈ કીમિયા જાનતે હો તો હમકો બતા દીજિયે. નહીં તો મૈં તો આત્મહત્યા કરનેકા હી યહાં આયા હૂં. સો આપકે સામને હી કર ડાલૂંગા.

કચ્છમેં ગુંદિયાલી ગાઁવકે બાહર એકાંતમેં નાગનાથ મહાદેવજીકે મંદિરમેં મૈં ઠહરા થા. જહાઁ ચીમટા, ધૂની, કમંડલ, ઔર ટાટંબર થે. તબ વહા બારભાયાકે કારોબારકી શુરુઆત થી. ફતેહમહમદકી બોલબાલા થી. મૈંને કહા :- ભાઈ, તુમ કૌન હો ? નામ ક્યા હૈ ? ક્યા બાત હૈ ? કૂછ બાત કરો તબ ફિર મૈં કીમિયા જરૂર બતા દૂંગા. ઉન્હોંને અપના નામ સુંદર ખત્રી બતાયા ઔર અપની કથની સુના દી.

મૈને કહા "એક હી ઉપાય મૈં બતા સકતા હૂં. તૂમ વિશ્વાસકે સાથ કરોગે તો નિશ્ચિત હી અપાર સંપત્તિ પાઓગે." હોનહારકી બાત કિ ઉસકે મનમેં ઈન બચનોંકા ગહરા પ્રભાવ પડા. મૈં બતાઉં વહ ઉપાય બરાબર પૂરા કરનેકી ઉન્હોંને દઢ પ્રતિજ્ઞા લી. તબ મૈંને વહી શ્રીમહાદેવજી કે મંદિરમેં શ્રીરામજીકા શ્રીયુક્ત બીજમંત્ર દિયા. વિશિષ્ટ પ્રકારકે અનુષ્ઠાન કી વિધિ બતલાઈ. પ્રારંભમેં તથા પૂર્ણાહૂતિમેં શિવજીકો અર્પણ કરનેકા પ્રકાર ભી બતલાયા. ઔર કહા. યહીં પર જમ જાઓ ઔર કર ડાલો. ભગવાન શિવજી તુમ્હારે અનુષ્ઠાનકે સાક્ષી હૈ, સામને હી પ્રત્યક્ષમેં હૈં ઐસા હી માનના. મુઝે ભી પક્કા જંચ ગયા થા કિ સુંદરજી સિધ્ધિકો જરૂર હી પ્રાપ્ત કરકે હી રહેગા.

ફિર તો કઈ સાલકે બાદ વહી સુંદરજીને યહાં હરિદ્વારકે કુંભમેં મુઝે દેખ લિયા. તત્કાલ પહચાન ગયે કિ મૈં વોહી ગુંદિયાલીકે મહાદેવ મંદિરવાલા હી સાધૂ હું. ખુશીકે મારે, મેરે પૈર પકડ કર બહુત બહુત રોયે. ફિર કહા કિ બાબાજી, આપકી દયાસે મૈંને અપાર સંપતિ પાઈ હૈ. જામનગરકે જામ જસાજીસે જોડિયા ઔર બાલંભા નામકે દો ગામ ભી પ્રાપ્ત કિયે હે. હમારે યે ભીમજીબાપા માનસાતા બાલંભાકે હૈ હોં. !!

સુંદરજીને કહા "આપકો મૈં બહુત ઢૂંઢતા રહા. આપકે ઋણસે મૈં કભી મુક્ત નહીં હો સકૂંગા આપ જહાં કહેં આપકો આશ્રમ બનવા દેના ચાહતા હૂં. સર્વ પ્રકારસે આપકી સેવા કરના ચાહતા હૂં." ઉન્હોંને બહુત કુછ ઐસા કહા. મૈને સબ બાતે ટાલ દી. બહુત રોયે કિ મેરી કુછ સેવાકો સ્વીકાર કરીયે. કુછ તો આજ્ઞા દીજિયે, તબ તક મેં જલ તક ગ્રહણ નહીં કરુંગા.

મૈંને કહા કિ આપ દેખતે હૈં ન. મેરે યહાં તો રોટી પર રોટી લગતી હૈ. બસ, ઉન્હોંને બાત પકડ લી. કુંભકે આખિરીકે દિન થે. ઉન પાંચ સાત દિનોં તક ઉન્હોંને મેલેમેં આયે હુયે સમસ્ત યાત્રીયોંકો તથા પૂરે ગાંવભરકો ઈતને ઉત્તમ ઉત્તમ ભોજન જિમાયે કિ દેશભરમેં સુંદરજીકી વાહ વાહ હો ગઈ થી.

ઈસકે પશ્ચાત્ ૭૦૦ યા ૮૦૦ મનુષ્યોં કે સંઘકો લેકર સુંદરજી આયે થે ઔર કહા મુઝે મેરે ઈસ સંઘકે સાથ ઉત્તરકી યાત્રા આપ કરા દીજિયે. આપ સાથમેં પધારિયે તો મૈં હર પ્રકારસે નિશ્ચિન્ત. ઈસ યાત્રામેં બઢિયા આનંદ આયા થા. જહાં જાતે થે વહાં પૂરે ગાંવ ભરકો

ખૂબ ખિલાતે થે. કુત્તોંકો ઔર ગાયોકો ભી તથા હર કોઈ પ્રાણી માત્રકો ખૂબ ખિલાતે થે. અયોધ્યાજી, પ્રયાગજી હોકર ચિત્રકૂટ ગયે થે. વસ્ત્ર, કંબલ, ગાય, ઘોડે, ઈત્યાદિકા ખૂબ દાન દિયા થા. કઇ જગહ કૂએ, મંદિર, ધર્મશાલા બનવાયે.

ઈસ યાત્રાકે પશ્ચાત્ સુંદરજી મિલે નહીં થે. કારણ કિ મૈંને મેરા કોઇ પત્તા ઉનકો નહીં દિયા થા. પરંતુ ઈસ યાત્રાકે પશ્ચાત્ કુછ કાલકે બાદ જબ મૈં કચ્છ દ્વારિકા કે ભ્રમણમેં થા તબ લોહાણા પ્રધાન ઠક્કર પરમાનંદ મિલે થે. ઉસને મુઝે કહા સુંદરજી અંગ્રેજોકો બડી સહાયતા દે રહા હૈ. યે ઠક્કર પરમાનંદને પોરબંદરકે રાણાકે કઇ ગાઁવ જીત લિયે થે.

પ્રીતિ સચમેં હી સાધ્ય કર રહે હૈં ક્યા ?

સબ બાતકા તાત્પર્ય યહી હૈ કિ ભગવાનકે સાથ પ્રેમકા સચ્ચા નાતા જોડના હમ માન ભર લેવેં કિ હમારી તો ભગવાનસે હી પ્રીતિ હૈ યહ એક બાત હૈ ઔર પ્રીતિકો વાસ્તવિક સાધ્ય કરના યહ બિલકુલ દૂસરી બાત હૈ. પ્રીતિ સચમેં હી સાધ્ય કર રહે હૈં ક્યા ? સોચો. ઉસકી પરીક્ષા કી જાયેં તો ? ઈસકી પરીક્ષા બહુત હી સરલ હૈ ઔર વહ યહી કિ ભગવાનકે બિના ઔર કિસી પદાર્થમેં ઔર કિસી ભાવમે, તથા ઔર કિસી વૃત્તિમેં પ્રીતિ ન રહે. સબસે અધિક પ્રીતિ કેવલ ભગવાનકો પાનેકી હી બની રહે.

અપને અપને મનસે હી અપની અપની પરીક્ષા સબકો કરની ચાહિયે. તાકિ બિના પરીક્ષાકે અભિમાન રખના વ્યર્થ હૈ. પૂરી સચ્ચાઈકે સાથ અપને અપને હૃદયકો ટટોલો કિ ભગવાનકે ઉપર અપની અપની કિતની પ્રિય ઈચ્છાયેં, ચાહેં, વહ અરમાનોંકી નિછાવરી પ્રસન્નચિતસે કર દી હૈ ? દેખો, સ્થૂલ પદાર્થોકી નિછાવરીકી ગિનતી મત કરના કારણ કિ ભગવાનકો પ્રાપ્ત કરાનેમેં ઉનમેં કોઇ સામર્થ્ય હી નહીં હૈ.

બેટમેં એક ભક્ત પોપટભાઇ નામકે થે. વે મુઝે ભજન-કીર્તન ખૂબ સુનાયા કરતે થે. બહુત સાત્વિક થે. વે એક ભજન ખૂબ અચ્છી પ્રકારસે વ પૂરી મસ્તીસે ગાતે થે.

"તમે જાણોને મારાં ભાઇ કે ભગવાન એવો ભોલો નથી રે......." ક્યોં વાલીમાઁ, આપને ભી યહ ભજન સુના હોગા ? અચ્છા ! મથુરાદાસભાઈ આપ તીનોં જામનગર કે લિયે નિકલેંગે ન ? મૈં કલ દહેરાદૂન જાતા હૂં. "જો હિત સુખ ચાહો સદા શુધ્ધ ચહો વ્યવહાર, બનાદાસ તો પૃથક હી રખિયે અપનો દ્વાર."

ક્યોં મથુરાદાસભાઈ, બરાબર હૈ ન ? યાત્રામેં દેખા થા ન ? સાધકકો તો અપના વ્યવહાર શુધ્ધ રખનેકી ચિંતા રખની ચાહિયે ઔર સબકી અશુધ્ધિયોસે બચનેકે લિયે અપનો દ્વાર હી ઉલટો રખે. તાકિ એક દૂસરેકા એક દૂસરેકે દ્વારકે ભી બિના કારણ દર્શન ન હો જાય. તાત્પર્ય કિ બિન જરૂરી ચેષ્ટાયેં વ વ્યવહાર, કર્મ આદિ ન હોવેં.

જાકો સંગ મતિ હરણ કરેં બાકો ન રાખો સંગ ।
જાકો સંગ રાખૈ બના તૌ કર લૌ વા કો અપંગ ॥

ભાઇ, ખૂબ સમઝના હોં. પૈર તોડકર અપંગ નહીં કર ડાલનેકા પરંતુ પ્રેમકી ડોરીસે

બાંધ લેના તાકિ, ફિર કહીં જા હી નહીં સકે. પ્રેમભક્તિસે હોં ખિંચાતાનીસે નહીં. અનુરાગ બઢે તબ બિરહકી છટપટાહટ હોવે તબ પૂરા પડે. "બિરહ(સે) ન વ્યાકુલ મન ભયો કરી ન નામ પુકાર, 'બનાદાસ' ફિર કૌન બિધિ મિલતે રામ ઉદાર ?"

(૧) રઘુનાથ ભજન કર, ચરણ હિયમેં ધર, માનસ તન ફલ પાવો ॥
હરિનામસે સંકટ જાતા, આનંદ સિંધુ લહરાતા ।
કોઈ હરગીજ કામ ન આતા, પીછે તૂં ક્યોં પછતાતા ? ॥ રઘુનાથ ॥
હરિનામને લાખન તારેં, નૈયા લાગત જાયં કિનારેં ।
તહાં દિસત મેરે રામ પિયારે, પ્રભુ બડે હૈં બાંહ પસારે ॥ રઘુનાથ ॥
કહે "બનાદાસ" સબ છોડ આસ, તબ છૂટિ હૈ ત્રિબિધ ત્રાસ ।
અબ બેગિ હી ધ્યાન લગા, જોડિકે પ્રેમકા તગા ॥ રઘુનાથ ॥

(૨) ગાયો ન કૃપાલ મન લાયો ન નિવારી લાજ ।
પાયો ન પ્રસાદ સાધુ મંડલીમેં જાયકે ॥
કીન્હીં નહીં સુકૃત ન દીન્હોં દાન દીનનકો ।
કહાં ફલ પાયો તૂંને નરતનુ પાયકે ॥
કૌશલ કૃપાલજૂંકે જનપ્રતિપાલક જૂંકે ।
ચરન શરણ નહીં ધ્યાયૌ મન લાયકે ॥
"બનાદાસ" આશ પ્રભુ બૂજત હૈ દાસનકી ।
ગાયો અસ બેદન તૂં સમઝ ચિત લાયકે ॥
શ્રીરામ ભજન બિન ભવ નહીં તરતે ।

(૩) યહ મન ખૂબ વિચાર કરો ॥
રામનામ હૈ મગકા ભાથા સાવધસે તૈયાર કરો ॥ યહ મન. ॥
સૂત બનિતાદિ ધામ ધન ધરણી, ઈનવે નહિં લઘુ કાજ સરો ॥ યહ મન. ॥
વિષય સત્ય નહીં મૃગજલવત હૈ, ધાવત હી બિન મૌત મરો ॥ યહ મન. ॥

(શ્રી ગુરુદેવને ઈસે અપૂર્ણ હી છોડા)

સાધકકા પહલા પુરુષાર્થ-ક્ષમા

આપ લોગ જો મેરે પાસમેં સાથ સાથ રહતે હૈં. ફિર ભી આપસમેં પ્રેમભાવ વ ઉદારતાકા ઈતના અભાવ દેખકર મુઝે તો બહુત આશ્ચર્ય હો રહા હૈ. સમજમેં નહીં આ રહા હૈ કિ યહ ક્યા હૈં ઔર ક્યોં હૈ. એક દૂસરેકી છોટી છોટી બાતકો ન ભૂલ સકતે હો, ન ક્ષમા કર સકતે હો. સાધકકે લિયે ક્ષમાકા ગુણ પ્રાપ્ત કરના યહ પહલા પુરુષાર્થ હૈ. ક્ષમાકે પીછે-પીછે હી ધૈર્ય, ઉદારતા, દયા, પ્રેમ પુષ્ટ હોતે હૈ. ઔર સિધ્ધ હોતે હૈ.

મહર્ષિ દયાનંદજી સરસ્વતીકો મૈં યહાં મિલા હૂં. ઉનકી ક્ષમા કિતની હદ તકકી થી. ધર્મકે નામ પર ચલતે દંભાચરણકે પ્રખર વિરોધી. રુઢિ દુરાચારકો ખંડન કરતે થે. ઔર મૂલ વેદમંત્રોકો હી માન્યતા દેતે થે. ઈસ કારણ કુછ બ્રાહ્મણ મહર્ષિજીકે વિરોધી હો ગયે. ઔર ઉનકી હત્યા કરનેકે લિયે વિષ મિલાયે હુએ લડ્ડુ ભોજનકે થાલમેં રખ દિયે. મહર્ષિજીને પ્રસાદી દી- બ્રાહ્મણને નહીં લી, પૂછને પર થાલ લાનેવાલે બ્રાહ્મણને સત્ય બતા દિયા- ઔર થર થર કાંપને લગા. ભક્ત મંડલીકા ક્રોધ બઢ ગયા- સબને બ્રાહ્મણકો પકડકર પોલિસ થાના લે જાના ચાહતે થે, પરન્તુ મહર્ષિજી વીર થે, દયાવાન થે, ઔર ઉતને હી ક્ષમાવાન ભી. મહર્ષિજીકો કરુણા આ ગઈ- બોલે- દેખો તો, બિચારા કિતના કાંપતા હૈ ? યહ શિક્ષા પર્યાપ્ત હૈ. અબ ઉસકો જયાદહ શિક્ષા દેનેકો પકડો મત. છોડ દો. જાને દો. મહર્ષિજીકી આજ્ઞા હુઈ. સબકો માનની પડી. બ્રાહ્મણ બિચારા જિંદા રહ પાયા. મહર્ષિજી દયાવાન-વીર થે ઔર ક્ષમાવાન ભી પૂરવાર હુએ. "ક્ષમા વીરસ્ય ભૂષણમ્" ઉન્હોંને ચરિતાર્થ કી હૈ.

આત્મૈક્યકી ભાવનાસે સર્વજનકે પ્રતિ સમભાવ, સહૃદયતા, અનુકંપા, સહજ પ્રેમ આદિ પુષ્ટ કરના ચાહિયે. મનકો સંકુચિત પરિધિમેંસે મૈં, મેરે ઔર મેરા, સબ કુછ મેરા હી હૈં કી પક્કડમેંસે પ્રયત્નપૂર્વક બાહર નિકલના ચાહિયે. આખિર ઐસા કબ તક ચલાઓગે ? કિતને જન્મ તક ?

સોચના ચાહિયે. સંકુચિત વૃત્તિ હી સંસારકે જટીલતાકી જડ હૈ. "મૈં ઔર મેરે" કી સબકો ચિંતા હૈ. મૈં ઔર મેરેમેં સબકો પ્રેમભાવ હૈં. પરન્તુ જો મેરે નહીં (હૈ) વે ચાહે કિતને હી દુ:ખી હો યા ચાહે કૈસે ભી કુકર્મસે ઉધત હો- મુઝે ક્યા ? વે મેરે તો હૈ નહીં. ઐસી સંકુચિત દૃષ્ટિ વ બુધ્ધિકે આગે "કુ" શબ્દ ભી લગાના ચાહિયે. "સમં સર્વ ભૂતેષુ તિષ્ઠન્તં પરમેશ્વરમ્ પશ્યતિ સ: પશ્યતિ (ગીતા.૧૩-૨૭) ઈસલિયે કુબુધ્ધિકા પરિણામ અભિમાન, અદયા, અસહિષ્ણુતા, પ્રેમહિનતા હૈ. કુબુધ્ધિ પાપકર્મોકી જડ હૈ, પ્રેરક હૈ, સંચાલક હૈ.

દેખો ! અભિમાન કબ તક ફૂલતા ફલતા હૈ ? જબ તક અપનેમેં ઉદારતા વ સમભાવકો કિંચિત માત્ર ભી હમ જાગ્રત-આધાન નહીં કરતે હૈ તબ તક. ઈનકો આધાન કરના કબ સંભવિત હોગા ? જબ હમ પ્રયત્નપૂર્વક ક્ષમા વ પ્રેમકો અપનાવે તબ. ક્ષમાકા ગુણ અપનાઓ ઔર સાધન કરો- તો કમ પરિશ્રમ લગેગા.

હરિદ્વાર, ૨૪-૬-૬૧, એક ત્યક્તા બહનને અપની દુ:ખપૂર્ણ જીવનકથા શ્રી ગુરુદેવકે સમક્ષ કહી, ઔર કહા કિ શાસ્ત્રોને, સંતોને- સબને નારીધર્મ, સતીધર્મ, પતિવ્રતાધર્મ, ઈત્યાદિ ઈત્યાદિકા એક જટિલ શબ્દજાલ હી રચ દિયા હૈ.

શ્રી ગુરુદેવને તુરન્ત કહા : નહીં, નહીં, ઐસા મત સોચો ઔર મત કહો. વિચારો ! વ્યક્તિગત ભૂલ યા દોષકે કારણ સર્વ કલ્યાણપ્રદ સિધ્ધાંતકો શબ્દજાલ...આદિ વાક્યોંસે અપમાનિત ન કરના ચાહિયે. દુ:ખી મન પર યદિ ધૈર્યકા બોઝા ડાલો તો અચ્છા હૈ.

નારીધર્મ શબ્દજાલ નહીં. નારીધર્મકે સાથ સાથ પુરુષધર્મકા ભી ઉત્કૃષ્ટ પ્રતિપાદન

શાસ્ત્રોમેં હૈ. નારી-પુરુષ યદિ અપને અપને ધર્મકા પાલન ન કરે તો સિધ્ધાંતોકા દોષ ?

૨૭-૬-૬૧, શ્રી ગુરુદેવ સબકે સાથ દેહરાદુન પધારેં, મુઝે આજ્ઞા દી "તુમ દિલ્હી હોતે હુયે અનંતપુર પહુંચો. મૈં મેરે નોકર-ચિંતુકે સાથ અનંતપુર પહુંચી.

૨૯-૬-૬૧ કો શ્રી ગુરુદેવ સુબહ પાંચ બજે અનંતપુર પધારેં. શ્રી ગુરુદેવ : કમુ ! બહુત શીઘ્ર અપનેકો યહાંસે નિકલના હૈ. તુમ બહુત જલ્દી રોટી-ભોજન બનાકર મુઝે પવાં દે. ફિર તૂં ભી પા લે. ફિર અપને નિકલનેકી તૈયારી કરેંગે.....(યહ ભ્રમણ બિલકુલ નિરાલે ઢ ંગસે હુઆ.)

એક નિરાલી યાત્રા- સાધુસાહી ઢંગસે

શ્રી ગુરુદેવ :- કુમુદ ! એકાંતમેં જાનેમેં વિરોધ નહીં કરનેકા. બચન તુમને બિનાગંજમેં વિશ્વાસસે પૂર્ણ પ્રસન્નતાસે દિયા હૈં. તબસે શ્રીપતિતપાવનજી ભગવાનકી આજ્ઞાકે અનુસાર નિશ્ચય કિયા હૈ કિ ઈસ શરીરકે કાયાકલ્પકે સમયમેં એકાંતમેં રહૂંગા તો તબ તુમકો જરુર પાસમેં રખૂંગા. અબ શીઘ્ર હી મુઝે ૧૦-૧૫ સાલકે એકાન્તમેં જાના ચાહિયે. કાષ્ઠસે બાહર આતે હી મૈને આપ સબકો બતા દિયા થા કિ મુઝે શિઘ્ર હી પાંચ સાલકે લિયે જાને દો. અબ એકાન્તમેં જલ્દી જાના ચાહિયે. એકાંતમેં બિલકુલ સાધુશાહી ઢંગસે અપનેકો રહના હોગા. ઈસલિયે યહ ભ્રમણ બિલકુલ સાધુશાહી ઢંગસે કરેંગે.... (સુનતે હી મૈં તો અત્યંત ખુશી હો ઉઠી.) શ્રી ગુરુદેવને કહા- હમ ચાર ઘંટે પશ્ચાત નૈનિતાલ અલમોડાકે લિયે નિકલેં.

રુઠિયાઈસે બીનાકટની પહુંચે તબ શ્રી ગુરુદેવને કહા- પહલે સીધે હમ તિનસુકિયા ચલેંગે. વહાંસે ફિર નૈનિતાલ.

કટનીસે અલ્હાબાદ કપૂલ હોતે હુયે ખગરિયાસે પુરનિયા પહુંચે. વહાંસે ભ્રમણમેં સીલીગુડીસે દાર્જીલંગ હોકર તિનસુકિયા પહુંચે થે. યહ ભ્રમણ ટ્રેન, બસ ઔર એક દો જગહ નાવસે નદી પાર કરકે પુન: ટ્રેન, બસ યા ટેક્ષી દ્વારા હુઆ થા.

શ્રી ગુરુદેવ બારબાર કહતે રહે. "દેખો તો મૈં રેસકે ઘોડેકી તરહ તેજ તૌફાની દોર કર રહા હૂં.

હોજાઈમેં ઈતને વિશાલ શિવલિંગજીકે દર્શન કિયે થે કિ દેખેં બિના કભી કોઈ વિશ્વાસ હી નહીં કર પાવેં. ગૌહાટી, જોરહટ, સિલ્ચર, ભુવનબાબા પહાડી, શિલોંગ, ધર્મનગર, બાદરપોર, રંગાપરા, ગોલકગંજ, હલ્દીબારી, જોગનની, નિર્મલી, રફ્સોલ હોતે હુયે નોનનવાં પહુંચે થે. ગોંડા હોતે હુયે ગૌરીકાંટા, વહાંસે હનકપુર, પીલીભીત હોતે હુયે કાઈગોદામસે નૈનિતાલ પહૂંચે થે. દો દિન ઠહર કર હાથરસ હોતે હુએ અયોધ્યાજીમેં દો ચાર ઘંટે ઠહરેં ફિર સીધે લખનૌં પહુંચે. વહાં ધર્મશાલામેં એક રાત્રિ ઠહરેં. દૂસરે દિન મુઝે ઔર ચિંતુકો લખનૌસે બંબઈકે લિયે શ્રી ગુરુદેવને બિઠા દિયે થે. હમ ૨૦ કો બમ્બઈ ઔર ૨૧ કો ડહાણુ પહુંચે. ૨૩ કો શ્રી ગુરુદેવકા કાશીસે તાર મિલા કિ પૂર્ણિમા યહાં રામનગરમેં કરનેકા નિશ્ચય કિયા હૈ. ૨૮ કો સુબહ બંબઈ પહુંચકર રાત્રિકો ટ્રેનસે કાશીકે લિયે નિકલી.

ઈસ યાત્રા દરમ્યાન ગોસ્વામીજી શ્રી તુલસીદાસજી મહારાજકે બારેમેં જો બાત શ્રી ગુરુદેવને કહી વહ જરૂર જાનને યોગ્ય હે.

દાર્જિલિંગમેં શ્રી ગુરુદેવને "બિનયપત્રિકા" મોલકે લેના ચાહા. બાજારમેં પૂછતે રહે. કહીં મિલતી નહીં થી. એક નેપાલી સાધુને સુના તો ઝટસે ઉસી વક્ત અપને ખંભે પરકી ઝોલીમેંસે નિકાલ કર "વિનય" કી પુસ્તક શ્રી ગુરુદેવકો દેતે હુયે કહા- બાબાજી ! મુઝે દો દિનસે સ્વપ્ન દિખતા થા કિ યહ "બિનય" કિસી મહાત્માજીકો મૈંને દિયા. ઈસલિયે મૈં ભી બાજારમેં દો દિનસે ઘૂમતા રહા થા. અબ મૈં મધુબની જાતા હૂં.

મુજે ખૂબ આશ્ચર્ય હો રહા થા કિ શ્રી ગુરુદેવકો "વિનય" કી ક્યા આવશ્યકતા હોગી ? ફિર જબ ઈસ પ્રકાર "વિનય" કે મિલ જાને પર મૈંને સમજા કિ બસ યે સાધુકે લિયે હી શ્રી ગુરુદેવ "બિનય" કી ખોજ કર રહે થે. પરંતુ તિનસુકિયામેં મેરે આશ્ચર્યકી કોઈ સીમા નહીં રહી જબ શ્રી ગુરુદેવને કહા- બિનયકે પદ જિસ ઢંગસે મૈં ગાતા હૂં ઉસી ઢંગસે ગાનેકા તુમકો સિખાનેકો મૈંને યહ "બિનય" ખોજી થી.

બિનયકા સર્વ પ્રથમ પદ જો શ્રી ગુરુદેવને મુઝે સિખાયા વહ હે- મૈં હરિ પતિતપાવન સુનૈં. દૂસરા પદ હે- "હૈ નીકો મેરો દેવતા કોશલપતિ રામ" બાદમેં તો સમય સમય પર તથા અનુકૂલતા મિલને પર ઔર ભી પદ સિખાયે.

બિનય પઢે નિત બિનયસે હોય રામસોં નેહ ।
બનાદાસ તુલસી કહૈં બરસે પ્રેમ- પ્રમેહ ॥

શ્રી ગુરુદેવને કહા :- કાશી, અયોધ્યા, ચિત્રકૂટ, આદિકે સ્થાનોમેં ગોસ્વામીજી જિસ ઢ ંગસે માનસજી વ કવિતાવલી, ગીતાવલી વ બિનયકે પદ ગાતે થે ઉસી ઢંગસે ગાનેકી પરંપરા અબ નહીં રહ ગઈ હૈ. ગોસ્વામીજી બડે હી અચ્છે ઢંગસે વ ધીર લયસે ગાતે થે. તાકિ એક એક શબ્દ સુનનેવાલોંકો સમઝનેમેં વ પકડનેમેં આ જાવેં. ઉનકે રચિત પદકી ભાષા ઈતની સરલ નહીં હૈ. ઈસલિય ધીરેસે બોલનેસે હી આનંદ આતા હૈ.

એક બાર ગોસ્વામીજી ગલતાજીમેં શ્રી પતિતપાવનજી ભગવાનકે દર્શનકે લિયે પધારે થે, તબ માનસજીકી રચના હો ચુકી થી. એક પ્રત ઉનકે સાથમેં હંમેશા હી રખતે થે. શ્રીપતિતપાવજી ભગવાનકી આજ્ઞાનુસાર માનસજીકે કથા કીર્તન કિયે થે. સંતોકો તથા લોગોંકો ઈતને પસંદ હો ગયે થે કિ સુનનેકે લિયે દૂર દૂરસે આતે થે ઔર પૂરા સ્થાન બિલકુલ ખચાખચ ભર ગયા થા. લંબી લંબી પંગતકા રોજ ભંડારા હોતે રહે થે.

ઈસકે પશ્ચાત ઉન્હોંને માનસજીકી એક પ્રત શ્રી પતિપાવનજી ભગવાનકી સેવામેં ભેજી થી. વહી પ્રત કાશ્મીરમેં (રસાયની ગુફા) રખી હુઈ હૈ. માનસજીકી રચનાકે સમય ગોસ્વામીજીકી આયુ મેરે ખ્યાલસે લગભગ ૯૦ સાલકી હોગી. ઉન્હોંને કરીબ ૧૩૮-૧૪૦ સાલકી આયુમેં શરીર ત્યાગ કિયા હૈ. અષ્ટછાપ નંદદાસજી ઉનકે ચચેરે ભાઈ હોતે થે.

ગોસ્વામીજીકા જન્મસ્થાન સોરોં હૈ. પરન્તુ બિલકુલ બાલ્યાવસ્થામેં હી ઉનકે માતાપિતાકી

મૃત્યુ હો જાને પર બહુત છોટી ઉમ્રમેં હી તારી ચલે ગયે થે. વહાં ઉનકે નાના-નાની રહતે થે. પરંતુ ઉનકી ભી મૃત્યુ હો ગઇ થી. સોરોમેં તથા તારીમેં કુટુંબકે રિશ્તેદારોંને યા ગાઁવવાલોંને બાલક ગોસ્વામીજીકો સમ્હાલે નહીં થે. રોટી તક નહીં દેતે થે. સાધુસંતોને હી બાલકકો આશ્રય દિયા થા ઔર પાલાપોષા થા. મહાદેવજી વ ભવાનીને ભી બહુત સમ્હાલે થે.

મૈંને શ્રીકીલદાસજી મહારાજકે તથા શ્રી અગ્રદાસજી મહારાજકે ખાસ શિષ્યોંકે નામ પૂછે ઈસકે જવાબમેં શ્રી ગુરુદેવને કહા :- ઉનકે તો કઇ શિષ્ય થે. ઈતને સબ નામ તો મુઝે યાદ ભી નહીં રહે હૈ. દેખો, શ્રી કીલદાસજી મહારાજકે ઉત્તરાધિકારી દામોદરદાસજી મહારાજ હુયે થે ઔર શિષ્યોમેં ચતુરદાસજી, ખેમદાસજી, છીતરદાસજી, દેવદાસજી, ભગવાનદાસજી, રામગલજી ગૌડ, લાખાજી, દ્વારિકાદાસજી, રુપદાસજી ઈત્યાદિ મુખ્ય થે.

શ્રીઅગ્રદાસજી મહારાજકે ઉત્તરાધિકારી નાભાજી મહારાજ હુયે થે. નામાજી મહારાજને જો "ભક્તમાલ" કી રચના કી હૈં ઉસ પર શ્રી અગ્રદાસજી મહારાજને ટીકા ભી લિખી થી. ઉનકે ઔર શિષ્યોમેં બનવારીદાસજી, ખેમદાસજી, પુરણદાસજી, જંગીદાસજી, દિવાકરજી, જગન્નાથજી, પ્રયાગદાસજી, વિનોદરામજી, ઉધ્ધવદાસજી, ભગવાનદાસજી, રામરાશિજી, કિશોરદાસ, નૃસિંહદાસજી.

મૈં :- બંગાલમેં શ્રી શ્યામાચરણ લાહિડીકે સમાન ઔર કોઈ શિષ્ય આપકે થે ?

શ્રી ગુરુદેવ :- દીનબંધુ વૈસે હી હુયે થે. ઉન્હોંને ભી વસ્તુ પા લી થી.

પરમાર્થમાર્ગ પર અનુકરણસે કોઈ નહીં ચલ પાતા

ભ્રમણમેં એક દિન રસોઈકે સમય - શ્રી ગુરુદેવ :- લાઓ, મૈં આલૂ છિલકકર આમનિયા કરું ઔર તુમ લકડી પથ્થર લા કર ચૂલા જમાઓ. મૈં ચૂલા બના રહી થી તબ - શ્રી ગુરુદેવ :- દેખો દેખો કુમુદ ! મૈં કિતના અચ્છા ડ્રાઈવિંગ કર રહા હૂં.

મૈંને દેખા - શ્રી ગુરુદેવ આલુ છીલ રહે થે. એક હાથમેં આલુ ઔર દૂસરેમેં છૂરી. છૂરી તો કભી કભી ઘુમાતે થે ઔર આલૂ એકસી ગતિસે છૂરીકી ધારકે નીચેસે નિકાતે થે - તો છિલકા ઉતરતા જાતા થા ઔર એક આલુકા છિલકા અખંડ ઉતર આયા.

મૈં :- (ખિલખિલા ઉઠી ફિર કહા:)- ભગવન્ તો ઈસીકો આપ ડ્રાઈવિંગ કહ રહે હૈ ન ?

શ્રી ગુરુદેવ :- હાં જી. દેખો ન, યહ ડ્રાઈવિંગ નહીં તો ક્યા હૈ ? કિતની સ્થિર ગતિસે આલૂ છિલા જાતા હૈ. ફિર જબ આલૂ પર કહીં ખડ્ડા સા આતા હૈ તબ ફૌરન બ્રેક વ સ્ટીયરિંગ સમ્હાલતા હૂં ઔર છૂરી કો થોડાસા મોડ દેકર ટ્રાફિક કલીયર કર લેતા હૂં. દેખા ન ? હૈ ન ડ્રાઈવિંગ ? અચ્છા આઓ, અબ તુમ ડ્રાઈવિંગ કરો. મૈં આલૂ છિલનેકી આજ્ઞા સમજી ઔર મેરી રીતિસે છિલના શુરુ કિયા હી થા.

શ્રી ગુરુદેવ :- અરે યહ ક્યા કર રહી હો હૈ ? અચ્છા લાઓ, મુઝે દે દો. ડ્રાઈવિંગ નહીં કરના હૈ તો ઘુડસવારી કરોગી ? લાઓ, અબ મૈં ઘુડસવારી દીખા દૂં.

શ્રી ગુરુદેવને છૂરી ઔર આલૂ મેરેસે લે લિયે. અબ ભી છૂરી સ્થિરતાસે ચલાતે હૈં

પરંતુ છિલકોં અખંડ નહીં ઉતાર રહેં. છિલકાકે છોટે છોટે ટૂકડે છૂરીસે નિકાલતે રહતે હૈં ઔર વહ ભી એક હી માપકે ઔર એકહી ગતિસે.

શ્રી ગુરુદેવ :- દેખો ! ઘુડસવારી હૈ ન ? ટપ, ટપ, ટપ, ટપ, ટપ, મુઝે બહુત પ્રસન્નતા હો ગઈ ઔર ખુલ્લા હાસ્ય કરતી રહી.

શ્રી ગુરુદેવ :- તુમકો હંસાના થા, વહ હો ગયા. વરના મૈં કોઈ પાગલ થોડા હૂં કિ ડ્રાઈવિંગ ઔર ઘુડસવારી આલૂ પર કરું ?

મૈં :- (હંસતે હંસતે- મુશ્કિલસે) :- પરંતુ મુઝે હંસાના થા ક્યોં ? મૈં રોતી નહી થી, દુઃખી નહીં થી.

શ્રી ગુરુદેવ :- ખિલખિલાકે હંસે, પશ્ચાત-દેખો તો, હમ કિતને નિર્દ્વન્દ્વ ઔર મસ્ત બન ગયે હૈં ? !! અચ્છા હૈ કિ સામને લોગ ઈતની દૂરી પર હૈં કિ હમારી બાતે સુન નહીં પાતે હૈં, નહીં તો વે લોગ તો અપને દોનોંકો પાગલ હી સમઝ લેતે ઔર પાગલખાનેમેં ભર્તી કરા દેતેં. હાઁ ! તુમકો હંસાના થા- કારણ કહૂં ? ન, ન, નહીં કહના હૈ ? ક્યા બતાના. !!

મૈં :- જી હાં, અબ તો બતાના હી ચાહિયે ન ! ઈન્તેજારી જાગૃત કરના ઔર ફિર કહ દેના કિ નહીં કહના હૈ, ક્યા યહ સંતોકી રીત હોતી હૈ ?

શ્રી ગુરુદેવ :- હાઁ, હાઁ ઔર હાઁ. તુમ્હારી ઈન્તેજારી ઈતની આગ્રહયુક્ત હોવેં તબ ફિર કહનમેં ક્યા બાધા હો સકતી હૈ ! મેરે મનમેં આ ગયા કિ ઈસ લડકીકો મૈં કિતના સહન કરા રહા હૂં ? કિતની કૈસી કૈસી પરેશાની તૂં ઉઠા રહી હૈ ? ઐસા ભ્રમણ કૌન કરેગા ઈસ દેશ-કાલમેં અગર કોઈ કરે તો મેરે જૈસા બાબાજી કરે. પરંતુ તૂં.....બસ.....ઈસ પરસે તુમકો હંસતી દેખના ચાહતા થા. ફિર કારણ કહતે રુક ગયા થા- તુમ્હારી ઈન્તેજારી પરખના થા. કમુ ! કારણ જાનનેકી ઈન્તેજારીકા તુમને કિતને આગ્રહયુક્ત ભાવયુક્ત કરતી રહી !! તો મૈંને કહ દિયા. લેકિન ઈસી તરહ:- (૧) સાધન ભજનકી આગ્રહ ભાવયુક્ત ઈન્તેઝારી ક્યોં મંદ હો જાતી હૈ. (૨) વાતાવરણકા પ્રભાવ ક્યોં હો જાતા હૈ ? (૩) જો બાતેં પહલે નહીં થી વે ભી કહાંસે ક્યોં આ ગઈ હૈ ? (૪) તુમને આજ તક કભી કહા નહીં થા કિ આપ મુઝે હી કહતે હૈ- ઔરોંકે ઐસે વ્યવહાર પર ભી આપ ઔરોંકો નહીં કહતે હૈં'' યહ બાત તુમને બદ્રીનાથ પહુંચે ઉસી દિન ક્યોં; કૈસે કહ દી ?

તુમકો ક્યા હો ગયા હૈ ? સોચો તો ! મૈંને ઉસી દિન સંકલ્પ કર લિયા કિ અબ કુમુદકે સાથ કુછ દિન રહના પડેગા.

તૂં બિમાર ભી ખૂબ થી, પરિસ્થિતિ ભી વૈસી થી- તેરે ચારોં ઔર પરંતુ તૂં જો બાત કભી સોચતી તક નહીં થી- વહ તૂંને બોલ દી, તબ મુઝે આઘાત હો ગયા થા.

જો સાધા હુઆ થા વહ ભી નિકલ જા રહા હૈ ઐસા ક્યોં ? દેખો ! ખૂબ સોચો તુમ્હારી તુમ્હારી કસૌટી જરૂર હોતી હૈ, પરંતુ ઔર ભી તો હોનેવાલી હૈ. અભીસે ઐસા હાલ હોતા હૈ તબ ફિર ક્યા હો સકતા હૈ ? કુછ ભી નહીં. તૂં પક્કા નિર્ધાર કર લેના કિ તુમ ક્યા ચાહતી હો. ઔરોંકો દેખના હૈ ? ઔરોંકા અનુકરણ કરના હૈ ?

તબ તો ફિર સંસારમેં હી રહના ચાહિયે. પરમાર્થ માર્ગ પર અનુકરણસે કોઇ નહીં ચલ પાતા. દૂસરોંકા દેખનેવાલે ભી નહીં ચલ પાતા. ઈસ માર્ગ પર તો જો સ્વયંકો દેખતા જાતા હૈ, સોચતા સમઝતા જાતા હે- વહી ચલ પાતા હે.

સંકુચિતતા, સ્વાર્થવૃત્તિ મનકો થકા દેતી હૈ

તાલાબ પર રોજ શામકો હમ જાતે થે. આજ ભી ગયે. શ્રી ગુરુદેવને કહા ચલો આજ અપને નૌકા વિહાર કરેં. નૌકાવિહાર કરકે સામને માતાજીકે મંદિરમેં પહૂંચે. દર્શન કિયે. મૈંને પૂછા યહ અંબાજીમાં હે ?

શ્રી ગુરુદેવને ઈતિહાસ બતાયા. મંદિરમેં જો લોગ થે વે સબ પાસમેં આ ગયે, સુનને લગે, ઔર દો-ચાર બૈઠ ગયે સુનનેકો ! ઉસકો બૈઠે દેખ ઔર ભી બૈઠ ગયે. તો ફિર ભી ઔર બૈઠ ગયે- ઈસ તરહ બહુતસે લોગોંકી સમષ્ટિ બન ગઈ- ઈસમેં અધિકતર લોગ ઈતર પ્રાન્તોંકે થે જો ઘૂમનેકો નૈનિતાલ આયે થે.

શ્રી ગુરુદેવકી આજ્ઞા થી કિ કિસીકો ભી ન મેરા પરિચય દેના, ન તુમારા પરિચય દેના. તો હી ભ્રમણમેં આનંદ-નિર્દ્વન્દ્વતા રહેંગે. વો હી મેરા આરામ. ઐસે આરામસે હી મેરે શરીરમેં ખૂન ઔર બજન બઢતે હૈં.

શ્રી ગુરુદેવને મંદિરકે માતાજીકા ઈતિહાસ પૂરા બતા દિયા. તત્કાલ એક ભાઈને આપશ્રીકા પરિચય પૂછા. શ્રી ગુરુદેવને કહા- હમ તો યહાંકે હી હૈં. પાસકે દેહાતમેં રહતે હૈં આપ કહાંકે ?

વો ભાઈ :- હમ તો બનારસકે હૈં. ઘૂમનેકો આયે હૈં. શહરમેં રહતે જી ઘોંટને લગતા હૈ ઐસે પ્રાકૃતિક સ્થાનોમેં ઘૂમનેકો ચલે આતે હૈં તબ મનકો આનંદ મિલતા હૈં.

શ્રી ગુરુદેવ : ઐસા ક્યો ? શહરમેં ખાના-પીના ભી અચ્છા મિલતે હૈં. ઔર ઘૂમનેકા સ્થાન ભી તો બહુત હોતે હૈં. સિનેમા, નાટક, હોટલ આદિ ભી તો હોતે હૈં. શહરમેં મનોરંજન-આનંદકે સાધન જયાદહ હોતે હેં.

યહ સુનતે હી ૮-૧૦ ભાઈ ઔર બહન એકસાથ બોલ ઉઠે શહરમેં શાંતિ નહીં મિલતી હૈં મનકો. ફિર એક એક કહને લગે કિ શહરકે મનોરંજનસે મન ઉબ જાતા હૈ.

શ્રી ગુરુદેવ :- ઉબ જાના યહ તો મનકા સ્વભાવ હી હૈં.

એક ભાઈ :- ચાહે જો કુછ ભી કારણ હો, ઐસે પ્રાકૃતિક સ્થાનોમેં શાંતિ-આનંદ મિલતે હૈં મનકો. ઘૂમનેકા ઘૂમના હો જાતા હૈ, કુછ દિનોકી છુટ્ટીકા ઉપયોગ હો જાતા હે ઔર હવા બદલ હો જાતા હૈ.

શ્રી ગુરુદેવ :- ફિર અપને ગાઁવ શહર પહૂંચકર તો વોહી કા વોહી હાલ હોગા ન ?

ભાઇ :- જી હાં. રોટી તો કમાની હી ચાહિયે. ફિર અગલી સાલ ઘૂમનેકો નિકલેંગે તો ફિર શાંતિ-આનંદ.

શ્રી ગુરુદેવ :- તુમારે શહરમેં રહકર ભી વો હી આનંદ-શાંતિ તુમ રોજબરોજ અનુભવ

કર સકોગે યદિ તુમ ચાહો તો.

દૂસરે ભાઇ : કૈસે ? હમકો ભી બતાઈયે.

શ્રી ગુરુદેવ :- દેહાતોમેં રહનેવાલે કુદરત- પ્રકૃતિકે સાથ રહતે હૈં. પ્રકૃતિકે વિવિધ રંગ, વિભિન્ન સંકટ દોનોં દેખતે હૈં. પ્રકૃતિસે પ્રાપ્ત સુખ ભી ઔર દુ:ખ ભી દોનોં સહતે હૈં. ઈસલિયે દેહાતોમેં રહનેવાલોંકે મન ઔર શરીર અધિક બલવાન હો જાતે હૈં તો ઉનકે મન પર શરીર પર સાધારણ દુ:ખ સુખકા અસર ઈતના નહીં હોતા હે જિતના કિ અપને લોગોંકા હોતા હૈં દેખો ! મૈં ભી અભી અભી બહુતસે બડે બડે શહરોમેં હી ઘૂમતા રહતા હું. લેકિન દેહાતોંકે ગૌરવકા મેરે મનમેં નિશ્ચિત સ્થાન હૈ હી.

અબ મૂલ બાત જો સમઝનેકી હૈ વહ યહ હૈ કિ દેહાતોમેં સુખ શાંતિ હૈ- શહરોમેં નહીં હૈ યહ ક્યો ? મૈં જબ ભી બમ્બઈ, કલકતા જાતા હું તબ શહરકે રહનેવાલોંકે અંતરગ જીવન જાનનેકો મિલતા હે. એક ભાઈ ક્હતા થા કિ મેરા મિત્ર દુ:ખી હે- કારણ કિ મિત્રપત્ની પ્રતિકૂલ સ્વભાવકી હૈં. યહ તો એક દ્દષ્ટાંત દેતા હું. મિત્રપત્નીકી બાત કહી વૈસે હી સંઘર્ષોસે આજ જીવન ભરા હુઆ હૈ. કિસીકા પતિ, કિસીકા પુત્ર, કિસીકા પિતા તો કિસીકા ભાઈ પ્રતિકૂલ હૈ. ઐસા આજ અધિક માત્રામેં દેખનેકો મિલતા હૈં. યહ ક્યોં હૈ ? ઈસ પર વિચાર કિયા હૈ કભી ?

હમ શહરોમેં રહનેવાલોંને દેહાતોમેં રહનેવાલોંકા સમ્પર્ક કમ કર દિયા હૈ. દેહાતોમેં ચાહે હમારે માતાપિતા, ચાચા આદિ ભી રહતે હોંગે. તો હમ ન ઉનકો મિલનેકા દેહાતોમેં જાતે હૈં, ન ઉન લોગોંકો શહરોમેં હમારે સાથ રખતે હૈં.

ઈસ તરહ હમારા જીવન સંકુચિત પરિધિકા બના દેતે હૈં. તુમારા જીવન કિતના ? તુમ-તુમારી પત્નિ ઔર યે તુમારે બચ્ચે. બસ યહિ સંકુચિતતા-સ્વાર્થવૃત્તિ મનકો થકા દેતી હૈં. તો ફિર અંદર હી અંદરકે ઝઘડે, વૈમનસ્ય પૈદા હોતે હે.

તુમારા જીવનકા વ્યાપ બઢાઓ. "સ્વ" = આત્માકા વાસ્તવિક સ્વરુપ પર વિચારો. ઐસા કેન્દ્રિત સ્વાર્થી જીવન વાસ્તવીક મનુષ્ય જીવન નહીં હે. અપની પરિધિમેંસે બાહર નીકલો. હમ તો ઈતને ભી સુખી હૈં. ઔરોંકો દેખો ઔર વિચારો કિ હમારેસે ઔર લોગ કિતને અશાંત, કિતને દુ:ખી હે ? જો હમસે જયાદહ દીન દુ:ખી હૈં. ઉનકે હમદર્દ બનોં. દીન દુખી ભૂખે કો સહાય દો, બિમારોંકી સેવા કરો.

કિસીકો ભી દુ:ખ ન પહૂંચાઓ. જીવ માત્રકે હમદર્દ બનો. સબકો પ્રેમ કરો. વાણીકા સંયમ રખો. તુમ મનુષ્ય હો તો દૂસરે મનુષ્યોંકો સુખ પહુંચાઓગે તો હી તુમકો સુખાનુભૂતિ મિલેગી.

આપ અપની પહૂંચકે પરિમાણમેં અપનેસે જો નીચે સ્તર પર હૈ ઉનકો ઉંચા ઉપર ઉઠાનેકા પ્રયત્ન કો જીવનકા એક ધ્યેય બનાકર રાહત પ્રવૃત્તિ, સેવા પ્રવૃત્તિકા પ્રારંભ કરેં. સચ્ચી નિષ્ઠાસે કરતે રહોગે તો થોડે હી સમયમેં કિતને હી તુમારે મિત્ર પરિચિત અડોસી

પડોસી ભી ઉસમેં સહયોગ દેને લગેંગે.

કોઈ ભી એક છોટાસા દેહાતમેં હી સેવાકાર્ય શુરુ કરો. આજ સબ લોગ બડે બડે કો પૂજતે હૈં. મૈં કહતા હૂં તુમ લોગ છોટે છોટે કો પૂજો. દેહાતોમેં રહનેવાલોંકો ગલે લગાઓ, ઉનકો ઉપર ઉઠાઓ.

મૈં ભી પુરાને કાલકા હી હૂં ન ?

નૈનિતાલમેં એક બાર શ્રી ગુરુદેવને કહા કિ કમુ, મુઝે ઝોલી ઔર કુછ રુપયે દે દો ન ! આજ મૈં હી સબજીમંડી તક ઘૂમ આઉં. ઔર મેરે મનપસંદ સબ્જી, ફ્લાદિક લે આઉ.

મૈં :- જી નહીં. આપ ઘૂમનેકો જાના ચાહતે હૈં તો કહીં ભી અપની મસ્તીસકે મુતાબિક ઘુમ આઈયે. સબ્જી લાનેકા કામ તો મૈં હી કર લૂંગી.

શ્રી ગુરુદેવ :- મૈં ક્યોં ન કરું ?

મૈં :- જી નહીં, આપ ક્યોં કરે ? મૈં તો હૂં સેવામેં ! ફિર મૈં ક્યા કરુંગી ?

શ્રી ગુરુદેવ :- (ખૂબ હંસે- પશ્ચાત) :- અચ્છા, તો યહ તેરી સેવા હૈ !! અરિ પગલી, ક્યા સેવાકા નારા લગાતી હે ? સેવા તો વહી હોગી કિ જો મેરી ઈચ્છા હો વહ કરને દો. ઔર મૈ જૈસા કહૂં વૈસા કરો. આજ મુઝે સબ્જીમંડીકા આનંદ લેના હૈં- તો તૂં ઈસમેં રુકાવટ ડાલને ખડી હૈં.

મૈં :- જી, ઐસી બાત નહીં. પરન્તુ મૈં તો હૂં. ફિર આપ ક્યોં.....

શ્રી ગુરુદેવ :- નહીં કુમુદ, તૂં બૂરા મત માન. મૈં મનસે સબ્જીમંડી જાના ચાહતા હૂં ઔર કારણ પીછે માલૂમ પડેગા તૂજે.

આપ પધારેં. ડેઢ ઘંટાકે બાદ વાપિસ પધારેં તબ દો મહાત્મા સાથમેં થે. સબ્જીમેં સેમ, ટમાટર, મટર, લાયે થે. પાપડી રખ દી. ઉપર છિદ્ર દેખકર તુરન્ત વાપિસ ઉઠાલી, પરન્તુ અંદરસે દાને ગિરને લગે. યહ દેખકર મૈં બોલિ કિ યે પુરાની હે ઈસલિયે....

શ્રી ગુરુદેવ :- હંસકર, તો મૈં ભી પૂરાને કામકા હી હૂં ન ! મેરે શરીરકે રોમ વ ચમડી, નાખુન વ બાલકી જાંચ લેબોરેટરીમેં કરાકે દેખ ! રિપોર્ટમેં યદિ ૪૦૦-૫૦૦ સાલકે પુરાને હૈં ઐસા ન આવે તો હી આશ્ચર્ય.

મૈં રોના દેખ નહીં સકતા

નૈનિતાલસે હમ લખનૌ પહૂંચે. એક ધર્મશાલામેં ઠહરેં. ગરમીકે દિન થે મૈંને સોચા કિ નૈનિતાલમેં ઠંડક થી, ઔર યહાંકી ઈતની ગરમી શ્રી ગુરુદેવકો અનુકૂલ નહીં હોગા ઔર સ્વાસ્થ્ય નરમ હો જાયગા તો ! ઈસલિયે બાજારમેંસે ડિપોઝીટ દેકર કિરાયે પર એક ટેબલફેન લે આઇ ઔર શ્રી ગુરુદેવકે કમરેમેં રખવા દિયા.

આપશ્રી બાહરસે પધારે. પંખા દેખતે હી બોલે :- વાહ ! વાહ ! શાબાસ બડે ઘરકી લડકીકા ભગવાન ભલા કરેં ! દેખા ન, કનૈયા, પંખા આ હી ગયા ન ? સુનતે હી ન માલુમ ક્યોં, મેરા મન એકદમ ભર ગયા ઔર ઉસી વક્ત મેરે અશ્રુ ઉમડ આયેં. યહ દેખતે હી-

શ્રી ગુરુદેવ :- અરે ! તુમ તો રો રહી હો ! ક્યોં ? ક્યોં ? ક્યા હુઆ હૈ ? ક્યા બાત હૈ ? યદિ બાત નહીં કરના હૈ ઔર રોના હી હૈં તો મૈં અભી ફિર બાહર ચલા જાઉંગા. મૈં રોના દેખ નહીં સકતા તુમ તો જાનતી હો, ફિર ભી રોતી હો તો ઈસકા અર્થ તો યહી હોતા હૈ કિ મૈં ફિર બાહર ચલા જાઉં યહ તૂં ચાહતી હૈં.

અબ મૈં બિલકુલ ચૂપ હોકર સ્વસ્થ હો ગઈ, ઔર મૈંને ફૌરન કહા- આપને પંખા દેખકર ઐસા ક્યોં કહા ? પંખા વાપિસ દે આઓ ઐસા હી કહ દેતે. "બડે ઘરકી યા છોટે ઘરકી, કુછ ભી મૈં નહીં હૂં. મૈં તો કેવલ આપ હી કી હોના ચાહતી હૂં. ઔર ઉસી પુરુષાર્થમેં જીવન નિકલ રહા હૈ."

શ્રી ગુરુદેવ :- હાઁ હાઁ બહુત કહ દિયા- અબ બસ કરો. કિતની ગેરસમઝ કર દી હૈં તૂં ને !! મૈંને તો રાસ્તેમેં કનૈયાકો કહા થા કિ ધર્મશાલા પહુંચતે હી કુમુદકે સાથમેં બાજારમેં આના ઔર કિરાયે પર પંખા લે આના. અપનેકો તીન-ચાર દિન રહના હૈં તો ગરમી કે કારણ કુમુદકો જરૂરત પડેગી. અરે પગલી ! તૂંમ્હે રોના આતા હૈ ?

શ્રી ગુરુદેવકી વાત્સલ્યતાસે મૈં સરાબોર હો ઉઠી. આનંદાશ્રુકો રોક દિયા ઔર મનોમન શ્રી ગુરુદેવકો પ્રસન્નતાકે સાથ વંદન કર દિયા.

શાંતિ પ્રાપ્તિકા સરલ સાધન

નૈનિતાલસે દો-તીન સંન્યાસી મહાત્માઓંકે સાથ શ્રી ગુરુદેવ ઔર મેં ટેક્ષીમેં રાનીખેત આયે હૈં. રાનીખેતમેં ઔર ૪-૫ સંતોસે શ્રી ગુરુદેવ મિલે હૈં.

સંતોને દેશકી સમસ્યાઓંકી બહુત ચર્ચા કી. દુ:ખ-ગ્લાની પ્રદર્શિત કી. બાતેં કરતે થે ઈતનેમેં તીન ચાર મોટરેં આઇ ઔર ઉસમેંસે ઉતરે લોગ વહાં હી આકર ખડે રહ ગયે. ઉનમેંસે એક માતાને હાથ જોડકર પ્રણામ કરતે કહા- હમ તો નૈનિતાલ જા રહે હૈં. આપ સબકો ઈતને સંતો મહાત્માઓંકો દેખકર હમ યહાં ઉતરે હૈં. આપકી આજ્ઞા હોવેં તો આપકે દર્શનકો-સત્સંગકો હમ થોડી દેર બૈઠે ?

દો-ચાર સંતોને હા કરી. વે સબ લોગ ભી સંતોકો પ્રણામ કરકે બૈઠે. અબ તો બિલકુલ શાંત સબ હો ગયે. દો મિનિટ, પાંચ મિનિટકી શાંતિને એક સંતકો બેચૈન બના દિયા- ઉન્હોંને કરબધ શ્રી ગુરુદેવકો વિનય કી- બાબા ! આપ કુછ ભગવદ્ વચન સુનાઈયે. જીવોંકો શાંતિ પ્રાપ્તિકા સરલ સાધન કૌનસા હૈ ?

શ્રી ગુરુદેવ :- દેખો મહારાજજી ! મૈં તો ન વિદ્વાન હૂં ન કુછ જાનતા હૂં. ફિર ભી આપકે પ્રશ્નકા ઉત્તર મેરે મનમેં જો જંચા હુઆ હૈ યહ બતાતા હૂં.

બડે બડેકી સેવા ખાતિર સ્વાગતમાન સમારંભ આજકલ સબ કરતે હૈં. બડોંકી સેવા ખાતિર કરનેકો સબ લાલાયિત રહતે હૈં કિ હમકો કબ મૌકા મિલે કિ હમ અમુક પ્રધાનકો ખાતિર સેવા કરેં. મૈં માનતા હૂં કિ છોટે છોટેકી સેવા ખાતિર કરો. છોટેકો પૂજો તો યથાર્થ પૂજાહી હૈં. છોટેમેં ભગવાન રહતે હૈં વો હી પૂજા ગ્રહણ કરતે હૈં, ભગવાન શાંતિ અપનેકો

કહી બહાર નહીં મિલેંગે. શાંતિ ઔર ભગવાન તો અપને હી અંત:કરણમેં- હૃદયમેં હૈં. કિસીભી જીવકી હત્યા નહીં કરો. હત્યા કરની હો તો કેવલ અપને ભીતર બસે હુયે કામાદિક પશુઓંકી હત્યા કરો. પશુસ્વભાવકા ત્યાગ કરો. સબસે બડા પશુ અહં હૈ. ઈન પશુઓંકો હૃદયમેંસે બહાર નિકલનેકો ભગવાનસે પ્રાર્થના કરો. ભગવાનકે આત્મિય બનો ઔર ભગવાનકા બલ પ્રાપ્ત કરો તો ઈન પશુઓંકો હૃદયમેંસે નિકાલ પાઓગે.

અપના હૃદય હી ભગવાનકા શ્રેષ્ઠ મંદિર હૈ. લેકિન હમ લોગોંને ઉસ મંદિરકો કામાદિકોંસે ભર દિયા હૈ. ભગવાનસે પ્રેમ કરો ઔર ભગવાનકો હૃદય મંદિરમેં પુન: સ્થાપિત કરો તો બહારકી કોઈ ભી આપતિ આપકો દુ:ખ નહીં પહુંચા સકેગી. જીવનકા શ્રેષ્ઠ ઉપયોગ કરો. દૂસરોંકો સુખ પહુંચાનેકે કામમેં જીવન લગા દો. વૈસા જીવન ભગવાનકો હી અર્પણ હો જાતા હૈ.

ઠાકોર સૂર્યસીહજી સીસોદિયા (ગુનાવાલે) કી નોટમેંસે

તા. ૨૯-૬-૬૧ કો સુબહ શ્રી ગુરુદેવ બદ્રીનારાયણ તથા ગંગોત્રી જમનોત્રીકી યાત્રા કરકે આનંદપુર પધારે હૈં. યહ ખબર મિલી મૈં, દેસાઈ, પીતાંબર- ૩૦-૬-૬૧ કો ગયે પરંતુ દર્શન નહીં હુઆ. ૧-૭-૬૧ સુબહ હાથ-મૂંહ ધોનેકે પૂર્વ હી દર્શન હુએ, હમને પ્રણામ કિયા. શ્રી ગુરુદેવ :- ભજન કરો- ભજન કરો.

હમ પૈદલ ૮-૯ મીલ ચલકર પહુંચ થે. ઈસ પર શ્રી ગુરુદેવ બહુત દેર તક અફસોસ કરતે રહે કિ બહુત ચલે. ફિર હજારીલાલ મહેતરકે સંબંધમેં કહા- ''વહ પૂર્વજન્મકે અચ્છે સંસ્કારોકા જીવ હૈ. ભગવાનકો વહ પ્રિય હૈ. ગુનામેં ભી અન્ય મેહતરોંસે પૂછકર શ્રી ગુરુદેવને કહા કિ હજાસે પ્રણામ કહના. મેહતર કચરેકી ગાડી લેકર જા રહે થે, ઉનકો રોકકર ગુનામેં પ્રણામ કહા હૈ ભગવાનને.

શ્રી ગુરુદેવકો વહ પ્રિય હૈ જો ભજન ભાવ કરતા હૈ. હરિજન હોને પર ભી શ્રી ગુરુદેવકો હજારીલાલ બહુત પ્રિય હૈ.

શ્રી ગુરુદેવ ૬-૭-૬૧ કો ગુના પધારેં ઔર ગૌશાલામેં બિરાજેં હૈં. બહુત લોગ શ્રી ગુરુદેવકી પ્રતિક્ષા કર રહે થે. મેહતરોંકી સ્ત્રિયાં વ મેહતર ભી કરીબ ૪૦-૫૦ આ ગયે ઔર ઉન્હોંને શ્રી ગુરુદેવકો નમસ્કાર કિયા.

(૧) દૂસરેકા ધર્મ ગ્રહણ મત કરો

શ્રી ગુરુદેવને કહા :- અપના ધર્મ શ્રેષ્ઠ હૈં. દૂસરેકા ધર્મ મહાન હૈ તો ભી અપને ધર્મકે આગે દૂસરેકા ધર્મકો છોટા માનો. કિસીકે ધર્મકે બહકાવમેં મત આઓ. ઐસે ધર્મપ્રચારમેં રાજનીતિ ભરી હૈ. અપને હી ધર્મકો બડા સમજો, ઔર ધર્મ મત ગ્રહણ કરો.

આપ યહ માંગ મત કરો કિ હમ આપકે સાથમેં બૈઠના ચાહતે હૈં યા હમારા છૂઆ ખાઓ. હમસે ગલા લગાકર મિલો. યહ તો અપને આપ હો જાવેગા. આપ લોગોંકી સેવાયેં બડી મહાન હૈ, ઈસલિયે આપકા સમાજમેં બડા માન થા. ઈસલિયે હી મેહતરકા અર્થ હૈ- મહાન. ઈસ મેહતરાની ઉસકો ભી સમાજને ઉંચી પદવી દી થી.

ઠીક-ઠીક કામ કરના, યાની આચરણ ઉત્તમ હોના. જૂઠ, અસત્ય, વિશ્વાસઘાત ન કરો. ખૂબ સેવા કરો, સચ્ચી સેવા કરો. ગ્રંથોકા અધ્યયન કરો. ભજન-કીર્તન કરો. ખાનપાન ઠીક કરો. જબ તુમ્હારા આચરણ ઠીક હો જાવેગા તબ દૂસરી પીઢી સ્વત: તુમકો મિલા લેગી. યાની તુમ્હારા આચરણ શુધ્ધ કર દો તો દૂસરી પીઢી અપને આપ સમાજ લે લેગી. ઈસી પ્રકારસે હુઆ હૈ. અખાદ પદાર્થ ભૂલકર ભી ઘરમેં ન આવેં. ખૂબ ભજન કરો.

અશુભ આચરણ વ કર્મસે અમુક ધનવાન હો ગયા હૈ- ઠીક હૈ. કિન્તુ ક્ષણિક ઉદય હૈં. પરિણામ કાલ દેતા હૈ. ફ્લ દેરસે આતા હૈ. શુભ કર્મ કરો. કિતને રોજ તક અશુભ કર્મ કરતે રહોગે ? જીવન કિતને રોજકા હૈ.

દ્રવ્ય યાની લક્ષ્મી. યહ માનવ ચર્મ લક્ષ્ય નહીં હૈ. યદિ જીવનકા વહ ચર્મ લક્ષ્ય હોતા તો ઉસસે માનવકો શાંતિ મિલ જાતી. લેકિય યહ નહીં હુઆ હૈ, ન હોગા ભી. (ધનકો લેકર) મનુષ્યકો શાંતિ નહીં મિલતી હૈં. બલ્કિ ઉલઝતા હી હૈ. અર્થ-દ્રવ્ય કેવલ વ્યવહારમેં સહાયક હોતા હૈ. વહ ધર્મ યા ચરમ લક્ષ્યકે રુપમેં નહી હૈં. વ્યવહારમેં સુખરુપ હૈ.

નીતિપૂર્વક ચલનેકા પ્રયત્ન કરના. કિસીકો સતાકે (સતાકર) પૈસા લેના જીવનકા લક્ષ્ય નહીં હૈ. બાતકી ચતુરતા કરકે કમાના નહીં ચાહિયે. ઈસકી એક ઘટના સુનો:-

મૈં આસામ, નાગાલેન્ડમેં ગયા થા. વહાંકે લોગ બહુત ગરીબ હૈ. એક કપડેકા વ્યાપારી થા. ઉસકે સંબંધમેં એક દૂસરે આદમીને મેરેસે કહા કિ ઈસ વ્યાપારીકી કમાઇ નીતિકી હૈં. ઈસસે આપ ધન સ્વીકાર કર લેવેં. મૈંને કહા- "કૈસી નીતિકા હૈ ?" ઉસને કહા- "યહ વ્યાપારી કહતા હૈ કિ તુમસે જયાદા લૂં તો ગાય ખાયેં."

દેખો ! ઈસ બાતકો નાગ લોગ સત્ય સમઝ લેતે થે. ઢાઈ અનેકા એક ગજ એક નાપ હૈ. કપડા એક રુપયા છ: આનેકા ભાવસે વહ વ્યપારી બેચતા થા. પૂછને પર યહ બોલા કિ મૈં તો યહ કહતા હું કિ જયાદા લૂં તો ગાય ખાયે. યાની મૈં જો પૈસા કમાતા હું વહ ગૌશાલા હૈ વહાં ભેજ દેતા હું. ઈસલિયે મૈં યહ કહતા હૂં. યહ ક્યા નીતિ હૈ ? યહ શબ્દોં ઔર વાક્યોંકી ચતુરાઈ હૈ. ચતુરાઈસે કમાના નહીં ચાહિયે. ચતુરાઈસે અનીતિ તરફ બઢ ગયે હૈં. જરુરતેં બઢ ગઈ. નીતિસે કમાઓ.

(૨) પ્રાર્થના

વેદો તથા અન્ય ગ્રંથોમેં યહ બાત મિલતી હૈં. કુસમયકી નિવૃતિ વ શુભ ફ્લકે હેતુ કલશકો પૂજાકા વર્ણન ગ્રંથોમેં ભરા પડા હૈ. સન ૧૯૯૨ કા સમય ખરાબ હૈ. અપનેકો ડરનેકી જરુરત નહીં હૈ. વ્યકિતગત પ્રાર્થના ન કરેં કિ હમ સુખી રહે- નિરોગ રહે. બલ્કિ યહ ભાવના હોની ચાહિયે કિ સબ સુખી રહે, નિરોગ રહે. યહ ભાવના રહતી હો તો સબ સુખી રહેંગે. જબ યહ ભાવના રહતી હૈં કિ દૂસરે સુખી ન રહે, ઈસસે દુ:ખ હોતા હૈ યહ ભાવના અનર્થકા કારણ હૈ. ઉસે ફેંક દે. અર્થકા (ઉસકા) સત્ય ઉપયોગ સમજ લો તો ઠીક રહેગા.

હમારે અંતઃકરણમેં ભાવના ઠીક હો તો કુછ કર સકતે હૈ. હમારી આત્મા જૈસી હી અન્યકી આત્મા હૈ. પ્રાર્થના કિસી ભી રુપમેં કિસી દેવસે કરે વહ પ્રાર્થના ભી ઉતની હી આવશ્યક હૈં- જિતની કિ આપકો ભોજન આવશ્યક હૈ. પ્રાર્થના પૂર્ણ વિશ્વાસકે સાથ કરિયે અવશ્ય સફલ હોગી. પ્રાર્થનાસે સફલતા નહીં મિલતી હૈં તો વહ દેખેં કિ કહાં ભૂલ હૈં ? વિશ્વાસ આ જાવેં તો પ્રાર્થના સ્વીકાર હોગી. વિશ્વાસ કિતના ચાહિયે ? ઈસકા એક ઉદાહરણ દેતા હૂં.

એક મહાશયજી વિદેશમેં બચ્ચોંકે પઢનેકા બોર્ડિંગ ચલાતે થે. ઈતફાકકી બાત થી કિ એક દિન સંસ્થાકે પાસ પૈસા નહીં રહા ઔર મેનેજરને કહા કિ બચ્ચોંકો ભોજનકા ક્યા પ્રબંધ હોગા ? પૈસા નહીં હૈ. (તો) વહ મહાશયજીને- જો સંસ્થા ચલાતે થે- ઉન્હોંને કહા કિ આપ સબ કામ કરેં, વિશ્વાસ કરે. સમય પર ભોજન હોગા. મેનેજરને કહા-કૈસે હો જાવેગા ?

કિસી મહાશયને વિવાહકી પાર્ટી રખી થી. કિન્તુ વિવાહ ટલ ગયા ઔર કહા કિ હોટલમેં જો ભોજનકા ઓર્ડર દિયા હૈ ઉસકા ક્યા હોગા ? વિવાહકે ઉસ મહાનુભાવને કહા કિ યહ ભોજન બન હી ગયા હૈ, અમુક સ્થાનકે બોર્ડિંગમેં લે જાઓ. વહાં બચ્ચોકેં કામ આ જાયેગા.

ઠીક સમય પર બોર્ડિંગમેં તૈયાર ભોજન આ ગયા. સબ બચ્ચોંકો ખિલા દિયા. તબ સંસ્થાવાલે મહાનુભાવને કહા કિ “મેનેજર સાહબ, આપકો વિશ્વાસ નહીં થા. વિશ્વાસ રખિયેગા.” ઔર ઉસ કમ વિશ્વાસવાલે મેનેજરકો હટા દિયા. ઈતના વિશ્વાસ આપકી પ્રાર્થનામેં હોના ચાહિયે. ધીરજ હોવે તો બુધ્ધિ બડા કામ કરતી હૈ.

બદ્રીનાથકી યાત્રામેં સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ સાહેબ પુલિસકી જીપ ગિર ગઈ. ૩ બચ્ચે, સાહબ વ ઉનકી પત્ની. બચ્ચે અતિ સુન્દર થે. જબ યે તીને બચ્ચે જીપ ગિરનેસે મર ગયે, મેંરે હૃદયકો બહુત આઘાત પહૂંચા ક્યોંકિ વે બચ્ચે દેશકે ક્યા બનતે ? મૈં જન્મ તથા મૃત્યુકી ઘટનાઓમેં બહૂત સખ્ત હૂં. કિન્તુ ઉન બાલકોંકી સુંદરતા દેખકર બડા ખેદ હુઆ.

પહલે (કિ સમયમેં) ચૌથે આશ્રમમેં તીર્થયાત્રા સબ કર્મોસે નિવૃત હોકર કરતે થે. બચ્ચોંકો તીર્થયાત્રામેં નહીં લે જાના ચાહિયે. (ઘૂમને-પર્યટન ફિરને-મનોરંજન આદિકે લિયે બચ્ચોંકો વિકટ તીર્થ સ્થલોંમે લે જાના) યહ ગલત તરીકા હૈં.

રામનગર (કાશી) ૨૭-૭-૯૧ ગુરુપૂર્ણિમા ઉત્સવ

ગુરુદેવ કૈસે હૈ ?

આજ ગુરુપૂર્ણિમા હૈ. વિધિવત શ્રી ગુરુદેવકા પૂજન સંપન્ન હૂઆ. શ્રી ગુરુદેવ-ગોસ્વામીજીને પ્રારંભકી વંદનામેં પહલે સરસ્વતીજી ઔર ગણેશજીકી જોડમેં પ્રણામ કિયે. ફિર ભવાનીજી ઔર શંકરજીકી વંદના કી. તિસરે શ્લોકમેં શ્રીસીતાજી ઔર રામજીકી વંદના કી.

ચૌથે શ્લોકમેં શ્રીગુરુદેવજીકી અકેલેકી હી વંદના કી હૈં. કારણ કિ શ્રી ગુરુદેવકે સમાન ઔર કોઈ ઉનકી દષ્ટિમેં હી નહીં હૈ. શ્રી ગુરુદેવકે જોડ દૂસરા કોઈ હો હી નહીં સકતા હૈ. કારણ કિ ગુરુદેવ કૈસે હૈં ?

વન્દે બોધમયં નિત્યં ગુરું શંકર રુપિણમ્ ।
યમાશ્રિતો હિ વક્રોઽપિ ચન્દ્ર: સર્વત્ર વન્દ્યતે ॥

ગુરુદેવ શંકર સ્વરુપ હૈ કિ જિનકે આશ્રયમેં રહા હુઆ વક્ર ચન્દ્ર ભી વંદનીય હો ગયા હૈ. દૂજકે ચન્દ્રકા દર્શન મંગલમય માના હૈ. ઈસી તરહ વક્ર શિષ્ય અપાત્ર શિષ્ય ભી ગુરુદેવકે શરણમેં પહુંચતા હૈ તો ગુરુદેવ ઉસકો ભી ધન્ય કર દેતે હી હૈં. ઉસકી અપાત્રતતા વ દોષ અપરાધકી તરફ કરુણાદષ્ટિ કરકે ઉસકો ભી પાત્ર બના દેતે હૈં. ગોસ્વામીજીને સોચા કિ ગુરુદેવકે સંપૂર્ણ સ્વરુપકી સંપૂર્ણ મહત્તાકા ધ્યાન કરનેકી સામર્થ્ય હમમેં હૈ હી નહીં. ઈસીલિયે ઉન્હોંને શ્રી ગુરુચરણકા ધ્યાન કિયા.

બંદૌ ગુરુપદકંજ કૃપાસિંધુ નરરુપ હરિ ।
મહામોહ તપપુંજ જાસુ બચન રવિકર નિકર ॥

લેકિન ઉનકે હૃદયને યહ ભી મંજૂર નહીં રખા. નહીં, નહીં, શ્રી ગુરુચરણોંકા ધ્યાન ધરને જિતની ભી પાત્રતા હમમેં નહીં હૈ. તબ ફિર

શ્રી ગુરુચરન સરોજ રજ નિજ મન મુકુર સુધારિ ।
બરનઉ રઘુબર બિમલ યશ જો દાયકા ફલ ચારિ ॥
બંદૌ ગુરુપદ પદ્મપરાગા । સુરુચિ સુવાસ સરસ અનુરાગ ॥

ઈસ પ્રકારકી વંદનાસે હી ગોસ્વામીજીને શ્રી ગુરુદેવકે સ્વરુપકી અનંત અપાર મહત્તા કા દર્શન કરા દિયા હૈં.

મહામોહ તમ પુંજ જાસુ બચન રવિકર નિકર :
''મોહ સકલ બ્યાધિન કર મૂલા, તાતે પુનિ ઉપજહિં બહુ સૂલા ॥
જીવ હૃદય તમ મોહ વિશેષી ।
મોહ ગયે બિનુ રામપદ હોથ ન દઢ અનુરાગ ॥

મોહકા સ્વરુપ અત્યન્ત સૂક્ષ્મ વ્યાપક હૈ. અર્જૂન ઔર ઉધ્ધવ જૈસેકો જો ભગવાનકે અત્યંત નિકટકમેં દીર્ઘકાલ રહેં, ભગવાનકે પ્રિય સખા રહેં. તબ ભી ઉનકો મોહકા આવરણ બના રહા હૈ. અર્જુનને સ્પષ્ટ એકરાર કિયા હૈ કિ "નષ્ટી મોહ: સ્મૃતિલબ્ધવા" ઔર ઉસકે પશ્ચાત્ કહા હૈ "કરિષ્યે વચનમ્ તવ" (ગીતાજી). એકાદશ સ્કન્ધ (ભાગવત)મેં ઉધ્ધવજીને ભી કહા હૈ કિ "અબ મેરા મોહ દૂર હુઆ હૈ". મોહ તમ હૈ. તમ હંમેહા કાલા હૈ, અંધકારપૂર્ણ હૈ. મોહાન્ધકારકો દૂર કરનેકા એક હી ઉપાય હૈ- વિવેક જયોતિકો જગાના.

હોય વિવેક મોહભ્રમ ભાગા । તવ રઘુનાથ ચરણ અનુરાગા ॥
બિનુ વિવેક સંસાર ઘોર નિધિ પાર ન પાવૈ કોઈ ॥
રામ બ્રહ્મ પરમારથ રુપા । અવિગત અલખ અનાદિ અનૂપા ॥

વિવેક પ્રાપ્તિ ગુરુદેવકી શરણસે હી હોતી હૈ.

બંદૌ ગુરુપદકંજ કૃપાસિંધુ નરરુપ હરિ ।
મહામોહ તમપુંજ જાસુ બચન રવિકર નિકર ॥

મોહ અંધકારકા નાશ ગુરુદેવકે વચનોંસે હોતા હૈ. ઔર ભી કહા હૈ :-

શ્રી ગુરુપદ નખ મણિગણ જયોતિ । સુમિરત દિવ્ય દ્રષ્ટિ હિય હોતી ॥
દલન મોહતમ સો સુપ્રકાસુ । બડે ભાગ ઉર આવહિં જાસૂ ॥
ઉધરહિં બિમલં બિલોચન હી કે । મિટહિં દોષ દુ:ખ ભવ રજનીકે ॥

મોહ મિટાનેવાલા હી યથાર્થમેં ગુરુદેવ હૈં. ગુરુદેવને અપને ગુરુદેવકી શરણ પાકર ઉનકે કૃપા-કિરણોંસે મોહ દૂર કિયા હોતા હૈ. જિનકો સ્વયમ્ મોહ નાશ હુઆ હૈ વે હી દૂસરોંકે મોહ મિટાનેમેં સમર્થ હોતે હૈ. ગુરુપરંપરામેં મોહનિવૃતિ ઔર જ્ઞાન પ્રાપ્તિ ઈસી પ્રકાર ચલી આતી હૈં.

ગુરુદેવસે મોહનિવૃતિ હોતી હૈં, જ્ઞાન પ્રાપ્તિ હોતી હૈ. ફિર વહી શિષ્ય ઔરોંકે લિયે ગુરુપદ પર આરુઢ હોતે હૈં. ઔર ઔરોંકે મોહનિવૃતિ વ જ્ઞાન પ્રાપ્તિ કરાનેમેં સમર્થ હોતા હૈ. નિમિત્ત બનતા હૈં. એક દીપક સે દૂસરા દીપક પ્રકાશીત હોતા હૈં.

જબ તક મોહ રહતા હૈ તબ તક કામ, ક્રોધ, મત્સર, લોભ, આદિ સબ બરાબર બનતે રહતે હૈં ઔર ફૂલતે ફાલતે રહતે હૈં. કારણ કિ યે સબ મોહકા હી પસારા હૈ. મોહકા બંધ રહતે હી નિર્દ્વન્દ્વતાકી અનુભૂતિ હોતી હૈ. નિદ્વન્દ્વતા યાની છૂટકારા.

એક ગલ્પ કહૂં. ગુરુ-શિષ્ય એક ગાઁવમેં ગયે થે. શિષ્ય માધુકરી માઁગનેકો ગયા. એક શેઠજીકી દુકાન પર પિંજડેમેં બંધા તોતા જો બહુત સ્પષ્ટ વાણી બોલતા થા, દેખા. તોતાને શિષ્યકો ગુરુમહારાજસે એક પ્રશ્નકા ઉત્તર પૂછકર બતાનેકો કહા- પૂછના કિ આપ તો બંધ છોડે હૈં ઔર હમ બંધ જોડ હૈં. ઈસકા ક્યા કિયા જાય ? શિષ્યને ગુરુદેવકો સબ બાત બતાઈ. ઔર પ્રશ્નકા ઉત્તર ચાહા. સુનતે હી ગુરુ મહારાજ તો મરે હુયેકી તરહ બેહોશ હો ગયે. પાની-પંખાકે દ્વારા શિષ્ય ગુરુમહારાજકો હોશમેં લે આયા.

શિષ્યને તોતેકો સારી બાત કહી. શિષ્ય તો સમઝા કિ પ્રશ્નકા ઉત્તર ગુરુમહારાજને દિયા હી નહીં હૈ. પરંતુ તોતાકા પૂર્વસંસ્કાર જાગૃત હો ગયે, વહ ફૌરન સમઝ ગયા. શિષ્યકે જાનેકે પશ્ચાત તોતા જોર જોરસે ચિલ્લાને લગા, પંખ ફડફડાને લગા ઔર કુદતા રહા, ફિર બેહોશ જૈસા એક તરફ ગિર પડા, બહુત દેર પડા રહા. શેઠ-શેઠાણીને તોતાકો બહુત બુલાયા, હિલાયા પરન્તુ તોતા તો વૈસા હી પડા રહા. દોનોંને સમજા કિ તોતા મર ગયા હૈ. પિંજડેસે નિકાલા, ભૂમિ પર રખા, ત્યોં હી તોતા ઉડ ગયા ઔર સારે બંધનોંસે છૂટકારા પા ગયા.

સારે માનસરોગકી જડ મોહ હૈ

હર એક મનુષ્ય માનસરોગસે પીડિત વ વ્યથિત હૈં. માત્રા કમ જયાદા હોતી હૈ.

સુનહુ તાત અબ માનસ રોગા । જિનતે દુ:ખ પાવહિં સબ લોગા ॥

સારે માનસરોગકી જડ મોહ હૈ. શારીરિક રોગોંકી જડ ખાઁસી-કફ હૈ. મુઝે ૪૦ સાલસે ખાઁસી બરાબર રહતી હૈ ઔર જ્વરભી.

બિનુ સત્સંગ વિવેક ન હોઈ । રામકૃપા બિનુ સુલભ ન હોઈ ॥
અસ બિબેક જબ દેહિ બિધાતા । તબ તજિ દોષ ગુનહિં મન રાતા ॥

મનુષ્ય શરીર પાકર ઈન માનસરોગોંસે છૂટકારા નહીં પાયા તો ફિર કોઈ ઉપાય નહીં હૈ. ઈનસે છૂટકારા પાનેકા. સત્સંગકે પ્રભાવસે જીવકી સૂક્ષ્મ આઁખે, હૃદય કી આઁખે ખૂલતી હૈ. તબ ઉસકી સમઝમેં આતા હૈ કિ અરે...રે... મૈં તો માનસ રોગોંસે ચારોં ઔરસે ઘિરા હુઆ હૂં. તબ ઉસકો સત્ય વસ્તુકા ગ્રહણ કરનેકી ઔર અસત્યકે ત્યાગ કરનેકી પ્રબલ ઈચ્છા હોતી હૈ.

સાધારણ એક વ્યાધિ હોનેસે ભી રોગી કિતના પરેશાન, પીડિત હોતા હૈ ? ફિર અનેક દુ:સાધ્ય વ્યાધિઓંસે ઘિરે હુયેકી ક્યા દશા હો યહ સોચનેકી બાત હૈં.

એક બ્યાધિ બસ નર મરહિં યે અસાધિ બહુ વ્યાદિ ।
પીડહિં સતત જીવ કહં સો કિમિ લહે સમાધિ ॥
ઈહિ બિધિ સકલ જીવ જગ રોગી । સોક હર્ષ ભય પ્રીતિ બિયોગી ॥
તબ લગિ હૃદય બસત ખલ નાના । લોભ મોહ મત્સર મદ માના ॥
જબ લગિ ઉર ન બસત રઘુનાથા । ધરે ચાપ સાયક કટિ માથા ॥
મમતા તરુણ તિમિર અંધિયારી । રાગ-દ્વેષ ઉલકૂ દુ:ખકારી ॥
તબ લગિ બસત જીવ ઉર માંહી । જબ લગિ પ્રભુ પ્રતાપ રવિ નાહીં ॥

રોગીકો વૈદ્યકે પાસ જાના હોતા હૈ. વૈદ્યકા બતાયા હુઆ ઈલાજ ઠીકસે કિયા જાતા હૈ. તબ રોગ શાન્ત હોતા હૈ. ઈસી તરહ પુણ્ય સંસ્કારસે ગુરુદેવકી શરન પ્રાપ્ત હોતી હૈ- તબ ઉનકી કૃપાકટાક્ષસે માનસરોગકી પીડા શાન્ત હોતી હૈં. ગૌસ્વામીજીને કહા હૈ-

રામકૃપા નાસહિં સબ રોગા । જો યહ ભાંતિ બનૈ સંયોગા ॥
સદ્ગુરુ બૈદ્ય બચન બિસ્વાસા । સંયમ યહ ન વિષય કર આસા ॥
રઘુપતિ ભક્તિ સજીવની મૂરી । અનુપાન શ્રધ્ધા અતિ રુરી ॥
યહિ બિધિ ભલે રોગ નશાહિં નાહિત યત્ન કોટિ નહીં જાહીં ॥

ગુરુદેવમેં વિશ્વાસ, નિષ્ઠા હો. ઉનકે બતાયે હુયે યમ-નિયમ સંયમકા સાંગોપાંગ પાલન શ્રધ્ધાકે સાથ કિયા જાયેં, તો ભવરોગ કે દૂર હોનેમેં કોઈ સન્દેહ હી નહીં.

ભૂમિ જીવ સંકુલ રહે, ગયે સરદ રિતુ પાય ।
સતગુરુ મિલેસે જાયેં, જિમિ સંશય ભ્રમ સમુદાય ॥

ભગવાનકો કૌન પ્રાપ્ત કર સકેગા ?

શરણાગતિકે અતિરિક્ત ઔર કોઈ ઉપાય હી નહીં હૈ. શરણાગતિકે સ્વરુપકો જાનનેકે

લિયે શરણાગતિકી પહલી શરત હી પર્યાપ્ત હૈ- "અનુકૂલસ્ય સંકલ્પ, પ્રતિકૂલસ્ય વિવર્જનમ્"

ભગવાનકી ઈચ્છા, રુચિ વ પ્રિયતા જિસમેં હો ઉસીકે અનુકૂલકે સંકલ્પ ઔર કાર્ય શરણાગતકો કરના ચાહિયે યહ સર્વ પ્રથમ શર્ત હૈ. શરણાગતકા અપના નિજી સ્વતંત્ર સંકલ્પ નહીં હોતા હૈ.

શરણાગતિકે- માર્જાર ઔર મર્કટ ન્યાયકી દો પ્રકાર હૈ. યા તુમ ભગવાનકે હો જાઓ, યા તો ભગવાનકો તુમ્હારા બના લો. મૂલ બાત સબકો એકસી લાગૂ પડતી હૈ. ભગવાનકો પ્રાપ્ત કરના હૈ ? તો પહલે જાનો કિ ભગવાનકો કૌન પ્રાપ્ત કર સકેગા ? ભગવાનકો જો પ્રિય હોગા- વહી ભગવાનકે સમીપ પહુંચેગા ન ? ભગવાનને કહા હૈ :-

નિર્મલ મન જન સો મોહિ પાવા । મોહિં કપટ છલ છિદ્ર ન ભાવા ॥

ધૂમ ધૂમાકર બાત વહી પર આતી હૈ કિ દૈવી સંપતિકે બિના કભી પ્રાપ્ત નહીં હોતે હૈં કારણ કિ છલ-કપટસે ભગવાન દૂર રહતે હૈં. અંત:કરણકી શુધ્ધિ, નિર્મલ મન કરના હી ભગવાનકે અનુકૂલ હૈ. (અનુકૂલસ્ય સંકલ્પ હૈ.)

શરણાગત ભક્ત ભગવાનકે ઉપર હી સર્વ બાતોમેં નિર્ભર રહતા હૈ. એકનિષ્ઠ, એક ભરોસો, એક બલ, સર્વસ્વ ભગવાનમેં હી હોતે હૈં. સબસે બડી ભક્તિ, સબસે બડા જ્ઞાન, સબસે બડા યજ્ઞ, સબસે બડા દાન, સબસે બડી સેવા વ માનવતા- સબકુછ એકમેં હી આ જાતા હૈ. ઐસી સિધ્ધ સાધના બતા દૂં ક્યા ? સુનના ચાહતે હો ક્યા ? સભામેં સબ કહને લગે "કહિયે, કૃપા કરકે બતલાઈયે".

શ્રી ગુરુદેવ :- બસ વહ સાધન યહી હૈં કિ હમેં જો પ્રતિકૂલ લગતા હૈ વહ ઔરોંકો હમ ન દેવેં. અર્થાત ઔરોંકે પ્રતિ હમ વૈસા વ્યવહાર ન કરેં. બસ ! ઈતની છોટીસી બાત હૈ, પર ઈસકા પરિણામ તો કરકે દેખો તબ જાનોગે.

દંભ કભી મત કરો

આત્મનિરીક્ષણમેં પહલે અપને વિચારકો દેખો, વાણીકો તોલો, ઔર વર્તનકો સમજો, તો ફૌરન પતા પડ જાયેગા કિ તુમારી સ્થિતિ કહાં હૈ ?

દૂસરેંકો પરખનેકે લિયે ઉનકી વાણીકો તોલો, ફિર ઉનકે આચરણોંકો દેખો- તબ ઉનકે વિચારોંકો સમજોગે. ઉનકે અન્તસ્થકા પત્તા પડેગા. આત્મવંચના ઔર દંભકો પરખના સરલ હૈ. કારણ કિ દંભી ઔર આત્મવંચક દોનોંકો ઢંકનેવાલી વાણી હોતી હૈ. ઔર વહી વાણી ઉનકો ખુલ્લા ભી કર દેતી હૈ. કારણ કિ એસે લોગ બિના કારણ કી ઔર બિના જરુરતકી અધિક માત્રાકી વાણી બોલતે હૈં. બહુત બોલનેકે કારણ એક હી બાત- એક સમય પર તો એક પ્રકારકી ઔર દૂસરે સમય પર વહી બાત દૂસરે પ્રકારકી કરતે રહતે હૈં.

વાણીકી શૈલી ભી આવેશભરી, આરોહ-અવરોહ યુક્ત હોતી હૈ. મૂઁહકા, આઁખોકા, હાથોંકા આદિ અંગોકા અભિનય સહજ હી હોતા રહતા હૈં.

દંભ કભી મત કરો. કારણ કિ દંભાચરણસે ભગવાન બહુત અપ્રસન્ન રહતે હૈં.

શ્રીમંગલ કલશ

ઈસ વર્ષકે અંતમેં પાંચ ગ્રહોંકે અનિષ્ટ યોગકે તથા સન ૬૨ મેં અષ્ટગ્રહોંકે અનિષ્ટ યોગકે પરિણામ સંભવિત અતિ અનિષ્ટકારક અમંગલોંકે નિવારણાર્થ તથા હંમેશાકે લિયે ગૃહ, પરિવાર ઔર સમસ્ત દેશમેં સુખ શાંતિ સંપત્તિકે સ્થાપનકે અર્થ શ્રી ગુરુદેવને શ્રીમંગલકલશકા પૂજન-અનુષ્ઠાન કા પ્રયોગ હર એક ભાઈબહન કો કરનેકા આદેશ દેતે હુયે કહા :-

ભારતવર્ષ આધ્યાત્મિક વિષયકા પ્રધાન દેશ પરાપૂર્વસે હી હૈ. આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ કરનેકો ભારતવાસી સદૈવ ઉત્સુક રહે હૈં. પ્રાચીન કાલમેં આધ્યત્મિક વિજ્ઞાનકે પ્રયોગ હોતે થે પર કાલાન્તરસે ઉન પ્રયોગોંકા અભાવસા હો ગયા હૈ પર ઈન પ્રયોગોમેં શાંતિસ્થાપનકે પરમાણુ ઉત્પન્ન કરનેકી શક્તિ અવશ્ય હૈ. ઈસલિયે ઈનકા અનુષ્ઠાન કરના હમારે લિયે નિતાંત શ્રેયકર હૈ.

ભારતમેં પ્રત્યેક શુભકાર્યકે આદિમેં દિવ્ય કલશ માના જાતા હૈ. પરંતુ ઈસમેં પ્રધાન હિસ્સા નારીઓંકા હૈ. ક્યોંકિ યહ મંગલકાર્ય, પ્રધાન રુપસે ગૃહલક્ષ્મીકા હી હૈ.

આગામી વર્ષમેં અતિ અનિષ્ટકારક અષ્ટગ્રહોંકે યોગમેં અતિ અનિષ્ટ હોના સર્વ યોગીયોંકા અભિમત હૈ. ઐસે સમયમેં હમકો અનિષ્ટ નિવારણાર્થ, ઘર ઘર મંગલ-કલશ સ્થાપના કરના ઔર ઉસકા વિધિવત અર્ચન કર અપને કુટુંબ કી વ દેશકી શુભ કામનાઓંકી પ્રાર્થના કરના સરલસે સરલ ઉપાય હૈં. મેરા વિશ્વાસ હૈ કિ યદિ માતાઓંને સાંગોપાંગ વિવિધત મંગલકશલ સ્થાપન કર પ્રાર્થના સહિત પ્રયોગ આરંભ કર દિયા તો દેશકા અનિષ્ટ હોના સર્વથા અસંભવ હૈ. મંગલ કલશ-સ્થાપન- વિધિ :-

હર એક માતા, સ્નાનાદિસે પવિત્ર હોકર, કિસીકા ભી સ્પર્શ ન કરકે, મૃત્તિકાકા નલીવાલા કલશ હોવેં તો ઉત્તમ યા ફિર કિસી ભી ધાતુકા કલશ શુધ્ધ કરેં, શુક્લ યા કૃષ્ણકી અષ્ટમી, એકાદશી, તથા પૂર્ણિમા યા અમાવસ્યાકી શુભ તિથિકે દિન, પવિત્ર સ્થાન પર અક્ષત બિછાકર ઉપર તુલસીપત્ર રખના. તુલસીપત્રકે ઉપર હલ્દીકા એક ગઠ્ઠા, લોહેકા એક ટૂકડા, તાંબાકા એક ટૂકડા તથા દૂર્વા રખના.

હલ્દીકે ગઠ્ઠેકે બદલેમેં યદિ જસતકા ટૂકડા હો તો ભી અચ્છા હૈ. ઈનકે ઉપર શુધ્ધ કિયા હુઆ ઉસ કલશકો રખના. ઉસ કલશમેં નીચેકે મંત્રોચ્ચાર સહિત થોડાં ગંગાજલ યા જમુનાજલ યા શુધ્ધ જલ ડાલના.

મંત્ર :- દીન દયાલ નિરુદ સંભારી, હરહુ નાથ મમ સંકટ ભારી ॥
મંગલ ભવન અમંગલ હારી, દ્રુવહુ સો દશરથ અજિર બિહારી ॥

પશ્ચાત્ ઉસ જલમેં (કલશમેં હી) સપ્તમૃત્તિકા ડાલના. હર એક મૃત્તિકા ડાલતે સમય ઉપરકા મંત્ર ઈક્કીસ ૨૧ બાર બોલના. સપ્તમૃત્તિકા યાની સાત જગહ પરકી મૃત્તિકા (૧) ગજશાલા (૨) અશ્વશાલા (૩) રાજદરબાર (૪) કુંમ્હારકે ચાક (૫) નદી (૬) ગૌશાલા ઔર (૭) ચૌરાહા.

યહ હુઈ મંગલકલશકી સ્થાપના વિધિ. પશ્ચાત પ્રતિદિન કલશમેં શુધ્ધ જલકે તીન

અર્ધ્ય ઉપરકે મંત્રકે સહિત અર્પણ કરના. કલશકી નલીમેંસે જલ નિકલને લગે તો નિકલ જાને દેના. ઈસ પ્રકાર હર સાતવેં રોજ, કલશમેંકા જલ લેકર, દૂર્વાસે ઉસ જલકો પૂજાકે કમરેમેં, ઘરમેં સભી જગહ, ઉપર નીચે ચારોં તરફ, મંત્રકે સાથ છિડકના. અર્ધ્ય અર્પણ કરતે સમય ધૂપદીપ અવશ્ય કરેં. પશ્ચાત્ સમયકી અનુકૂલતાનુસાર, શાંત ચિત્તસે, ઉપરકે મંત્રોકા જાપ કરના. જિનકો અનુકૂલતા હો વે સામકો ભી ઈસી પ્રકાર કરેં. યહ અનુષ્ઠાન સદૈવ મંગલકા દેનેવાલા હી હૈ. જો કોઈ ચાહે વહ બરાબર ઈસકો કર સક્તા હૈ. ઈસસે મંગલ હી મંગલ હોતા હૈ. અભી અષ્ટગ્રહકે સંદર્ભમેં પ્રારંભ કરકે સન ૬૨ કી આખર તક ચાલૂ રખના.

માતાઓંકો માસિક-ધર્મકે દિનોમેં કલશ કે ઉપર અપની છાયા વ દૃષ્ટી ન પડ જાયેં ઈસકા ધ્યાન રખેં. નિત્ય કે નિયમકે પૂર્તિકેહેતુ માનસિક પ્રણામ અવશ્ય કરના. ચૌથે દિનકો શુધ્ધ હોકર ઉસ કલશકે જલસે સૂર્ય નારાયણકો મંત્ર દ્વારા તીન અર્ધ્ય દેના. ઈન તીન દીનોંકે સમય તથા અનિવાર્ય પ્રવાસ આદિકે સમય પર શુધ્ધિકે સહિત વ ભાવપૂર્વક કોઈ ભી અર્ધ્ય આદિ દેવેં ઈસ તરહકા પ્રબંધ કરના. અપને જહાં ભી હોવેં વહીંસે નિયમ કે અનુસાર માનસિક પ્રણામ દર્શન અવશ્ય કરના.

ઠૌર ઠૌર જગ્ય હોત દૌર દૌર ફિરે નર, સ્વાધ્યાય પાઠનકો અંત ના બિચારિયે ॥
દેવી દેવ ભૂતપ્રેત પૂજય અનેક ભાઁતિ, રાત ના સિરાત બાત કહત હૈં સારી યે ॥
ભક્ત ધીર છોડ બોલે પ્રભુસે નિહોર કર, રક્ષાહિત બેગિ પ્રભુ, ભૂ પર પધારિયે ॥
'બનાદાસ' આશ રાખ બૈઠે હૂં ભરોસે તેરે, હનુવીર બેગિ આય દશાકો સમ્હારિયે ॥
જો કછુ પ્રેમસે હૈ હોત જો કછુ હોય ।
ભય અષ્ટગ્રહકી કા ચલી કાલહૂં બૈઠોં રોય ॥

ભારત કભી ભી કમ્યુનિસ્ટ નહીં બનેગા. ચાહે કિતના ભી કિયા જાવેં. દીન વ ગરીબ ન હોવેં ઐસે સમાજકી રચના નિતાંત અસંભવ જૈસા હી હૈ. સત્તાસે યા કાનૂનસે તો યહ કદાપિ નહીં હો સક્તા. કારણ કિ સત્તાસે ધનસંપતિ જમીનકા બટવારા કિયા જાયેં તબ સત્તાધારીયોંકા એક વર્ગ ખડા હો હી જાયેગા ન ? દૂસરી બાત યહ બતાઓ કિ બુધ્ધિકા બટવારા કૈસે કર પાઓગે ? બુધ્ધિ તો કર્માનુસારિણી હૈ. કઈ જન્મોંકે કર્મોંકે પરિણામ યહ બુધ્ધિ. જિસકે પાસ બુધ્ધિ કૌશલ્ય હૈ વહ ફિર ધનવાન હો જાયેગા. શ્રીમંતોકો મિટાનેકી નીતિ સર્વથા ભૂલભરી હૈ. ગરીબોંકો ઉંચા ઉઠાના ચાહિયે. ઈસકે લિયે અપનેમેં સહજ ત્યાગ ભાવના વ પ્રેમભાવના હોની ચાહિયે. કોઈ એક સચ્ચી ભાવનાવાલા હોવેં તો ઉસકે પ્રેમભાવસે તંત્રમેં ભ્રષ્ટાચાર, અનીતિ, અન્યાય ઈત્યાદિ નષ્ટ હો જાતે હૈં ઈસમેં સંદેહ નહીં. હમકો સહીમેં ગરીબોંકે પ્રતિ સહી સહી હમદર્દી નહીં. ઈસલિયે હમારી સંપતિ તથા ગરીબોંકી ગરીબી બઢ રહી હૈ. બાતોમેં ભલે હમ જો કુછ ભી કહતે રહેં. વાસ્તવિકતાસે તો જો હૈં સો તો હૈ હી.

સંવત ૧૮૫૭ મેં પ્રથમ વાર રાજકોટ ગયા થા. ઈસકે બાદ તીન ચાર સાલકે પશ્ચાત સ્વામીનારાયણ સહજાનંદજી સ્વામીજીકે સાથ ખાચરકે ડેલામેં તીન ચાર દિન રહા થા. ઉસ

વક્ત બ્રહ્માનંદજી નયે નયે દિક્ષિત હુયે થે. ઈન દિનોમેં મૈં ભાવનગર ભી ખૂબ આતા જાતા થા. ઈન્દુભાઈકે પરદાદા કો મિલા હૂં.

મૈં :- શ્રી સહજાનંદજી સ્વામીને રામાંદી સંપ્રદાયકે પ્રવર્તક આચાર્યજી શ્રીરામાનંદજી મહારાજસે ગુરુમંત્ર પ્રાપ્ત કિયા થા ઐસા મૈંને પઢા થા.

શ્રી ગુરુદેવ :- યહ બાત નહીં હૈ. આચાર્યજીકે શરીરત્યાગકે પશ્ચાત કરીબ ૨૫૦ વર્ષકે બાદ તો સહજાનંદજી સ્વામીકા જન્મ હુઆ હોગા. યહ બાત જરૂર સચ્ચી હૈ કિ સહજાનંદજી સ્વામીકે ગુરુમહારાજ રામાંદી સંત થે. નામ ભી રામાનંદજી થા. ઈનકી પરંપરા સંત ભાણકી પરંપરાકે સાથ મિલી હુઈ હૈ. દોનોં હી રામાનંદી સંપ્રદાયકે સંતકી પરંપરા હૈ. સહજાનંદજી સ્વામીને ગુરુકૃપા વ દીક્ષા પ્રાપ્ત કી ઔર ઢાઈ-તીન સાલકે ભીતર હી ઉનકે ગુરુમહારાજને શરીરત્યાગ દિયા થા.

મૈં સ્વછંદતાકા વિરોધી હૂં

જયરામભાઈકી બહન પ્રમીલાબહન કોટેચાને શ્રી ગુરુદેવસે પૂછા :- મૈં અંગુલિયોંકે નાખૂન લંબે બઢે હુયે રખતી હૂં. ઉપર રંગ ભી લગાતી હૂં ફિર ભી આપ મુઝે તો મના નહીં કરતે હૈં ઔર કુમુદ બહનકો તો આપને મના કિયા હૈં.

શ્રી ગુરુદેવ :- કૈસી પાગલ બચ્ચી હો પ્રમીલા ! કૈસા પૂછ રહી હૈ. અચ્છા, દેખો ! મૈં સમજાઉં. તુમ જબસે નાખૂનોંકી ફેશન હુઈ તબસે બઢાતી વ રંગતી હો. મૈંને પહલે તુમકો દેખી તબ ભી તુમારે નાખૂન બઢાયે વ રંગે હુયે હી થે. કુમુદકો પહલે દેખી તબ કુમુદકે નાખૂન વૈસે નહીં થે. અગર કુમુદ અબ દેખાદેખીસે ઐસા કરને લગ જાયે તો યહ મુઝે અચ્છા નહીં લગતા હૈ. દેખો, તુમારે બાલ કટે હુયે હૈ, કુમુદકે ભી કટે હુયે હૈ. પહલેસે હી હૈં તો ઈસકા વિરોધ નહીં લેકિન અનુકરણ તથા દેખાદેખીસે કોઈ ઐસા કરે તો મુઝે ઠીક નહીં જંચતા.

પ્રમીલાબહન :- લેકિન આપકો બઢાયે વ રંગે હુયે નાખૂનોંકે પ્રતિ નફરત હૈ ન ? તો મૈં ભી અબ વૈસે નહીં રખૂંગી.

શ્રી ગુરુદેવ :- ન, ન, પ્રમીલા, ગલત નહીં સમજો. તુમ મુઝે ઠીકસે સમજો. મૈં કહ રહા હૂં ખૂબ સમજો. જૈસે તુમ રહતી આઈ હો વૈસે હી રહો. દેખાદેખીસે પરિવર્તન નહીં કરના ચાહિયે. ઐસા મેરા વિચાર રહતા હૈ. જૈસે કિ દેખો વહાં સુભદ્રા બૈઠી હૈ ન ? વહ પહલેસે હી હંમેશા એક ચોટી રખતી હૈ. દેખાદેખીસે દો ચોટીકી વેણીભૂષા કરને લગ જાયેં તો મૈં ઉસકા જરૂર ઈંગત કરું કિ ઐસી દેખાદેખી નહીં કરો.

તુમકો ભી નાખૂનોમેં ફેરફાર નહીં કરના ચાહિયે. સ્વચ્છંદતા ઔર સ્વતંત્રતાકો ઠીકસે સમઝના ચાહિયે. આજકલ સ્ત્રી-પુરુષ દોનોંમેં વિદ્યાર્થી-વિદ્યાર્થીનિયોમેં, કિશોર, બાલક-બાલિકાઓમેં ભી સ્વતંત્રતાકે નામ પર સ્વચ્છંદતા કી જાતી હૈ. ઉસકા મૈં પક્કા વિરોધી હૂં. ઔર વિરોધી હી રહુંગા. જિસ મનુષ્યકા જીવન પશુવૃત્તિઓંસે નહીં પરંતુ વિવેક વિચારસે પ્રેરિત હો ઉસકો મૈં સ્વતંત્ર મનુષ્ય માનતા હૂં.

વાસનામય ક્ષુદ્ર સંસ્કાર તો પ્રત્યેક મનુષ્યમેં જન્મજન્માંતરકે અત્યંત પુષ્ટ હોતે હૈ. ઈસલિયે વાસનાઓંકા હોના કોઈ આશ્ચર્ય નહીં. યહ તો સાધારણ હૈં મનુષ્યમાત્રમેં હૈ. વાસનાઓંકા બલ ભી વિશેષ હોતા હૈ. સાધારણ મનુષ્ય ઈસલિયે વાસનાસે પ્રેરિત રહતા હૈ. ઔર અધર્મ્ય માર્ગકા અનુસરણ કરનેમેં ભી હિચકિચાતા નહીં હૈ. પરંતુ જો વિચારવાન હૈ વહ વાસનાઓંમેં ભેદ કરતા હૈ. અશુભ ઔર શુભ ઈસ પ્રકારકા ફિર અપની બુધ્ધિકી સહાયતાસે, નિશ્ચય કરકે સ્વયમ્ અપનેકો શાસિત કરતા રહતા હૈ.

તુમકો તો એક બાત સોચના-સમઝના ચાહિયે. અબ ભવિષ્યમેં તુમારા જીવન પલટેગા. તબ તક જિસ પ્રકારસે રહતી આઈ હો ઉસી પ્રકારસે રહો. પીછે જીવનકા નિશ્ચય હો જાને પર ઉસકે અનુકૂલ પરિવર્તન કરના. જિસ પરિવારમેં જાઓગી વ જિસકે સાથ જીવન સંબંધ હોગા ઉનકે અનુરુપ જીવન રખના. દેખો. કુમુદ, સૌભદ્રાકા મેરે સાથ રહનેકા નિશ્ચય હો ચુકા હૈ. ઈસલિયે મેરે અનુરુપ રહતી હૈ.

પ્રમીલાબહન :- મૈં ભી આપકે સાથ રહના ચાહતી હૂં.

શ્રી ગુરુદેવ :- ન બેટા, ઐસા નહીં સોચો. મેરી આજ્ઞા હૈ અબ જલ્દી હી લગન કર લેના. માતા-પિતા વ મેરી ઈચ્છા પૂરી કરનેમેં હી તુઝે સુખ વ આનંદ મિલેંગે. મેરી બાત માનો પ્રમીલા અબ જીવનકા નિશ્ચય કર લો.

પ્રમીલાબહન :- તો આપ મેરે લગ્નકે સમય પર મેરે પાસ હાજિર રહેંગે ? તો મૈં લગ્ન કરું.

શ્રી ગુરુદેવ :- હાં, હાં બેટા. મૈં અવશ્ય તેરે લગ્નમેં તેરે પાસમેં હાજિર રહૂંગા. મૈં મૃત્યુકો ભી કહ દૂંગા કિ અબ તુમ વાપિસ ચલે જાઓ. મૈં બચન દેતા હૂં. પ્રમીલા, મૈં જરુર તેરે પાસ રહૂંગા.

જીવંત જીવન હી સુખપ્રદ હોતા હૈ

પ્રશ્ન :- આજકલ વિદેશી ભાઈ-બહનોંકી બહુત ભર્તી હોતી જાતી હૈ હમારે યહાંકે વિભિન્ન આશ્રમોમેં વે લોગ યહાં શ્રમદાન કરતે હૈં ભોજનમેં ભી જો સાદા મિલતા હૈ વહી કરતે હૈં. હમારે દેશકી ગરમી ભી કીતની જયાદા હોતી હૈ !!

શ્રી ગુરુદેવ :- આપકા મન યહ કહતા હૈ ન કિ પશ્ચિમકે દેશોમેં સર્વ પ્રકારકે સુખ સાધનોંકી અત્યન્ત વિપુલતા હૈ. યહ સબ આધિ ભૌતિક પદાર્થોંકી ચકાચૌંધ માત્ર હૈં. મૈં દેખતા હૂં કિ સારા જગત આજ એક તરફ અંધાધૂંધમેં ઉલઝા હુઆ હૈ. પશ્ચિમકી નઈ પીઢિયોંકે લિયે આધિભૌતિક સુખસાધનોંને હી કઈ ગંભીર સમસ્યા પૈદા કર દી હૈ. કહીં પર સ્નેહ, સંતોષ, સહનશીલતા જૈસા માનવીય સહજ ઉર્મિયોકા સહજ આદાન-પ્રદાન બહુત કમ રહ ગયે હૈં. શરાબ ઔર કઈ પ્રકારકે અમલ નશામેં શાંતિ વ સુખ ખોજતે હૈ. ઐસે વાતાવરણસે ઉબકર યે વિદેશી અબ ભારતકે સંતોકે શરણમેં સચ્ચે આનંદ વ સુખકો ખોજતે હૈં. ઔર સહી-સહી માનવ જીવનકા સુખ ભોગતે હૈ. જિસમેં 'કૃત્રિમતા નહીં હૈ, સહજ સરલ રહન

સહન હૈં.' જૈસે જીવંતધર્મ હી લોગોમેં પ્રભાવ રખતા હૈ, વૈસે હી જીવંત જીવન હી મનકો જયાદા સુખપ્રદ હોતા હૈ. પશુવત જીવન જીવન હી નહીં હૈ. ખાના-પીના-ભોગના યહ માનવજીવન નહીં હૈ. ઈસકે પરે ભી જો હૈ, ઉસકે લિયે જીનેમેં હી આનંદ હૈ. ઔર ભી બાત હૈ જો હમકો ભી લાગૂ હોતી હૈ. આધિ-વ્યાધિ ઉપાધિસે તપ્તજનોંકે શીતલતા, અભય ચાહિયે. સંતોકે સહજ કરૂણાપૂર્ણ વ પ્રેમપૂર્ણ જીવન વ્યવહાર તથા જ્ઞાનપૂર્ણ વ્યક્તિત્વ જરૂર હી યે દોનોં બાતે પૂરી કરતે હૈં.

રામનગર હૈં રામકા બસે ગંગેકે તીર ।
અયોધ્યા નગરી રામકી ચોંકી હનુમત વીર ॥

મંદિરમેં જાઓ તબ વિવેક રખો કિ...

કિસી ભી મંદિરમેં જાઓ તબ, કિસી ભી સંતમહાત્માકે દર્શનકો જાઓ તબ, કિસી ભી આશ્રમમેં જાઓ તબ, હો હલ્લા, શોર યા જોર-જોરસે બાતેં કરતે યા હંસતે નહિં જાના ચાહિયે. મોટરમેં આયે હો તો મોટરસે ઉતરકર મોટરકે કીંવાડ ભી હો સકે ઈતના ધીમેસે બંદ કરો. તુમારે પાંવકે ભી ધબ ધબ આવાજ ન હોવે ઈસ પ્રકારસે ધીમે ધીમે ચલકર જાઓ. મંદિરમેં જાતે હો તો ભગવાન સામને હી પ્રત્યક્ષ સ્વરુપમેં બિરાજ રહે હૈં. ઉનકે સામને વિવેક-વિનય વ દિનતાયુક્ત જાના ચાહિયે. ઉસી પ્રકાર સંતમહાત્મા વ ગુરુદેવકે પાસ જાઓ તબ ખૂબ ખ્યાલ રખના ચાહિયે- આવાજસે શાંતિભંગ નહીં હોની ચાહિયે. ફિજૂલકી આવાજકી તરંગોસે વાતાવરણમેં કિતના ક્ષોભ પૈદા હોતા હૈં. ઈસ બાતકા આપ લોગોંકો કુછ ખ્યાલ હી નહીં હૈં.

મંદિરમેં ભગવાનકે સામને, સંતમહાત્મા-ગુરુદેવકે સામને અપને આપસમેં બાતેં કરના નિષેધ હૈ. યહ ભારી દોષ માના હૈં. ઉસીપ્રકાર અધોવાયુકા નિસર્ગ છોડના બડા ભારી અવિનય દોષ માના હૈં. શરીર હૈ, અપાન વાયુકા દબાવ હોવેં તબ ફૌરન ઉઠકર બાહર ચલે જાના ચાહિયે. ભગવાનકે સામને યા સંતોકે સામને યા સમષ્ટિમેં નહીં છોડના ચાહિયે. યહ શિષ્ટ જનોંકા વિવેક વ આચરણ હૈ.

નારીયોંકો કભી ધરતીકો પીટતે પીટતે- અર્થાત ચલતે સમય ધબ-ધબ આવાજ કરકે નહીં ચલના ચાહિયે. ધબ ધબ ચલના અત્યન્ત નિષેધ હૈ તથા બહુત હી ભદ (ભદા) અશોભનીય હૈ. ગોસ્વામીજીને રાવણકે વર્ણનમેં કહા હૈ :- "ચલત દશાનન ડાલત અવનિ" ધરતીકો પીટના બહુત બુરા હૈ.

ભોજન કરતે સમય થાલીમેં કટોરી, ચમચ આદિ ઉઠાતે વ ધરતે સમય થાલીકે સાથ આવાજ નહીં હોની ચાહિયે. આવાજકે સાથ ભોજન કરના અશિષ્ટતા હૈ.

ચાલુ પ્રવચનમેં બીચમેં કભી મત જાઓ. પ્રણામ આદિ દૂરસે હી મન હી મન કર લો. બીચમેં જાકર સારી સમષ્ટિકો ક્ષોભિત નહીં કરના ચાહિયે. સભાકે બીચમેં ભગવાન રામજીને ભી એસા હી કિયા હૈ. "ગુરુહિ પ્રણામ મન હી મન કીન્હા ॥"

ઐસી-ઐસી બાતોંકો વિવેક વ આચરણ દેખકર કઈ અપરિચિત ભી ફૌરન આપકા

વિશેષ મૂલ્ય કરેગા કિ ઈન્હોંને શિષ્ટજનકા, સંતજનકા યા ગુરુદેવકા સંગ વ સેવન નિશ્ચિત કિયા હૈ.

નામ જપ દશસે રિક્ત હો

રામનામ સબ કોઈ કહે, ઠગ ઠાકુર અરુ ચોર ।
તરૈ ધ્રુવ પ્રહલાદ જો, વહી નામ ન કછુ ઔર ॥

ભગવન્નામ કૈસે ભી જપા જાયેં અવશ્ય હી મંગલપ્રદ હૈ. ધ્રુવ-પહલાદ નામસે હી પા ગયે હૈં. યહી રામ નામસે હી ઔર કુછ નહીં હૈ. હમ કઈ સાલસે રામ રામ કહતે હૈં ફિર ભી કુછ પરિણામ નહીં મિલા હૈ. બહુત લોગોંકા યહ પ્રશ્ન હૈ.

રામનામ સબ કોઈ કહે દશરિત કહે ન કોય ।
એકબાર દશરિત કહે કોટિ યજ્ઞ ફલ હોય ॥

દશરિતકી જગહ કોઈ લોગ દશરથ કહતે હૈં. વસ્તુત: દશરિત યથાર્થ હૈ. નામસ્મરણમેં કોઈ વિધિનિષેધ નિયમ નહીં હૈ. "ભાવ કુભાવ અનખ આલસહૂ- નામ જપત મંગલ દિશ દસહૂં॥"

પરંતુ યહ તબ હી હોતા હૈ- જબ નામ (જપ) દશસે રિક્ત હોતા હૈ. દશ ક્યા હૈ ? દશ નામાપરાધ હૈ. નામાપરાધસે રિક્ત નામસ્મરણ હોવેં તબ હી ફલદાઈ હોતા હૈ. દશ નામાપરાધ ઈસ પ્રકાર હૈ.

(૧) અનુચિત હો વહાં નામમહિમા બતલાકર વહાં નામકી નિન્દા ટિકા ટિપ્પણીકા મૌકા ઉપસ્થિત કરના ઔર સુનના. (૨) કિસીકી ભી નિન્દા કરના (૩) ઔર દેવતાઓમેં ભેદ દૃષ્ટિ રખના. (૪) વેદોંકા નિરાદર કરના. (૫) શાસ્ત્રોં પર અવિશ્વાસ (૬) ગુરુદેવ પર અવિશ્વાસ (૭) નામમહિમામેં શંકાર રખના. (૮) "મૈં તો ભગવન્નામ સ્મરણ કરતા હૂં- ઈસીલિયે પાપ કરુંગા વહ ભગવન્નામ સ્મરણ નષ્ટ કર દેગા"- ઈસ પ્રકાર સોચકર નામકી ઓટમેં પાપકર્મ કરના. (૯) નામકી ઓટમેં કર્તવ્ય કર્મોંકો નહીં કરના. (૧૦) નામકે સાથમેં અન્ય સાધનોંકી તુલના કરના. ઈન દશ નામાપરાધસે બચાકર નામજાપ કિયા જાયેં તો નામ જાપસે નિશ્ચિત પર લાભ પ્રાપ્ત હોતા હી હૈ.

શ્રીરામકી રીત યહી જન મન કરેં ઉદાસ ।
બના જપેં ધીરજ ધરેં, રહે સદા તેહિ પાસ ॥
રામભદ્ર રાખત સદા, અપને જનકો માન ।
બનાદાસ સબ આસ તજ ભજો રામ ધર ધ્યાન ॥
અજ અદ્વૈત અગોચર માયાપતિ રઘુનાથ ।
અસ સ્વરુપ લખ "બના" તબ તૂં હોય સનાથ ॥

આત્મા પંચકોષોસેં ભિન્ન હૈં- કૈસે ?

૨૮-૭-૬૧, રામનગર, સ્થૂલ શરીરમેં અન્નમય, ઔર સૂક્ષ્મ શરીરકે તિન વિભાગ- પ્રાણમય, મનોમય ઔર વિજ્ઞાનમય તથા કારણ શરીરમેં આનંદમય, ઈસ પ્રકાર કે પંચકોષ અર્થાત આવરણ હૈં. આત્માકે ઉપર યે પાંચ ઢક્કન હે.

પંચીકૃત મહાભૂતોંસે ઉત્પન્ન, પોષણ, સ્થૂલ શરીર, અન્નમયકોષ હે. ઉસકા જન્મ, મૃત્યુ, વિભિન્ન અવસ્થા, વિભિન્ન બિમારી ઈત્યાદિ હમારે દેખનેમેં સ્પષ્ટ આતે હી હૈં. ઈસીલિયે અન્નમયકોષ આત્મા નહીં હૈં.

અપંચીકૃત પંચમહાભૂતોંકે રજોગુણસે ઉત્પન્ન પ્રાણ, અપાન, વ્યાન, ઉદાન તથા સમાન (આદિ વાયુ) ઔર પંચકર્મેન્દ્રિયાં પ્રાણમયકોષ હૈં. પ્રાણમયકોષસે હી ઈન્દ્રિયોંમે અપની અપની શક્તિ હે. જૈસે કિ નાસિકામેં ગંધ ગ્રહણ કરનેકી શક્તિ હે.

પંચપ્રાણકે સાથ-સાથ પંચ ઉપપ્રાણ હે. (૧) પૃથ્વીતત્ત્વકે રજોગુણસે ઉદગાર કરનેવાલા નાગપ્રાણ (૨) જલતત્ત્વકે રજોગુણસે નિમેષ કરનેવાલા કૂર્મપ્રાણ (૩) તેજતત્ત્વકે રજોગુણસે છીંક કરનેવાલા કૃકલ પ્રાણ, (૪) વાયુતત્ત્વકે રજોગુણસે જમુહાઈ (બગાસુ) કરનેવાલા દેવદત પ્રાણ ઔર (૫) આકાશતત્ત્વકે રજોગુણસે મૃત શરીરકો ફુલાનેવાલા ધનંજય પ્રાણ.

પ્રશ્ન :- પાંચ પ્રાણ કહે જાતે હે ઉનકા ક્યા કાર્યવિશેષ હે ?

શ્રી ગુરુદેવ :- પ્રાણવાયુ તો એક હી હે. પરન્તુ શરીરમેં સ્થાનભેદસે ઔર કાર્યભેદસે વિભાગાનુસાર અલગ-અલગ નામ દિયે ગયે હૈં.

(૧) જો હૃદયમેં રહતા હે વહ પ્રાણ હૈં ઔર ઉસકા કાર્ય હે- ભૂખ-પ્યાસકી સ્ફૂરણા. (૨) જો ગુદામેં હૈં વહ અપાન હૈં- ઔર ઉસકા કાર્ય હે મલમૂત્રકો નીચે લે જાના, બાહર કરના. (૩) જો નાભિમેં હૈં વહ સમાન હૈં- ઉસકા કાર્ય હે ખાયે-પીયેકે પાચન કરના. (૪) જો કંઠસ્થાનમેં હે વહ ઉદાન હે ઔર ઉસકા કાર્ય હૈં શ્વસનક્રિયા. (૫) સારે શરીરમેં જો વ્યાન હૈં, ઉસકા કાર્ય સારે શરીકા રસ ઈકઠ્ઠા કરના.

પ્રાણવાયુ શરીરમેં વ્યાપક હૈં ઔર શરીરકો, ઈન્દ્રિયોંકો ચલાનેવાલા હૈં પરન્તુ વહ જડ હે, ચૈતન્યરહિત હૈં. ઈસીલિયે પ્રાણમયકોષ આત્મા નહીં હે.

પંચભૂતોકે સાત્વિક અંશરુપ મન તથા પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિયોંકા મનોમયકોષ હે. મન સંકલ્પ-વિકલ્પસે ભરા હુઆ, મમત્વસે ગ્રસિત હોતા હે. ઈસીલિયે યહ મનોમયકોષ આત્મા નહીં હે.

પંચભૂતોંકે સત્વગુણસે સ્ફુરિત નિશ્ચયાત્મિકા બુધ્ધિકે સાથ પાઁચ જ્ઞાન્દ્રિયોંકા (બના) વિજ્ઞાનમયકોષ હે. સત્વ-રજકે ભેદસે લિંગદેહમેં પ્રાણમય, મનોમય ઔર વિજ્ઞાનમય કે તીન કોષ હે. રજોગુણવાલા પ્રાણમય સત્વ તથા રજમિશ્રિત મનોમય, ઔર કેવલ સત્વગુણવાલા વિજ્ઞાનમય.

વિદ્યા, મોદ, પ્રમોદ (આદિ) વૃત્તિયોંવાલા આનંદમયકોષ કારણ શરીરમેં હે. ઈસમેં જો આનંદ હે વહ આત્માકા સ્થાઈ, સતત, નિત્ય આનંદ નહીં હે. પરન્તુ અનિત્ય પદાર્થોંકે

સંયોગકા સુખકા આનંદ હૈ. જો ઉન પદાર્થોકા વિગોગ હોતે હી નષ્ટ હો જાતા હૈ. ઈન પંચકોષકે પરે આત્મા હૈ. આત્માકા સ્વરુપ ક્યા હૈ ? ભિન્ન ભિન્ન મતોંને પાંચકોશમેંસે હી કિસી કિસીકો આત્મા માના હૈં. કોઈને સ્થૂલદેહકે અન્નમયકોશકા, કોઈને ઈન્દ્રિયોંકો, કોઈને પ્રાણકો, કોઈને મનકો હી આત્મા માના હૈ.

ક્ષણિક વિજ્ઞાનવાદી બૌધ્ધોને બુધ્ધિકો હી વિજ્ઞાનમયકોશકો હી આત્મા માના હૈ. પૂર્વમિમાંસાકે વાર્તિકકારને આનંદમયકોષકો આત્મા માના હૈ. માધ્યમિક શૂન્યવાદીને (બૌધ્ધ) શૂન્યકો આત્મા માના હૈ. પૂર્વમિમાંસક પ્રભાકર તથા નૈયાયિકને ભી આનંદમયકોષકો આત્મા માના હૈ. વસ્તુત: આત્મા ઈન પાંચો કોશોંસે સર્વથા ભિન્ન હી હૈ.

મનુષ્ય અપના મનુષ્યત્વકા ગર્વ ખો રહા હૈ

આજ ડાક્ટરેં ઔર અસ્પતાલે બઢ રહી હૈ. ઈસકા મતલબ યહ હૈ કિ આરોગ્ય ઈતના અધિક ગિર ગયા હૈ. હમ કહતે હૈં કિ પ્રગતિ કી હૈ. ઈતને ડોક્ટર-અસ્પતાલ બઢાયે હૈં. એન્જિનિયર બઢ રહે હૈ. મકાને મઝલે બઢ રહી હૈ, કોલેજ બઢ રહી હૈ - સ્કુલ - સભી કુછ બઢ રહે હૈં. પરન્તુ મહંગાઈ સબસે અધિક અનુપાતમેં બઢતી જાતી હૈ. ક્યોં ? કહાં પર ત્રુટી હૈ ? આયોજનમેં (ત્રુટી) હૈ ? યોજનામેં હૈં ? યા આજકે મનુષ્યમેં હૈં ? ઈસી પર ખૂબ સોચના ચાહિયે. પરંતુ કૌન સોચેગા ? ફૂરસત કિસકો હૈ ?

આજ સબસે બડી વિડંબના યહ હૈ કિ મનુષ્ય અપના મનુષ્યત્વ ગવાં (ખો) રહા હૈ. ભૌતિક સાધન સંપતિ વ સુખ સુવિધાએં જો અધિક પ્રાપ્ત કર સકતા હૈ. વહ મહાજન હો જાતા હૈ. મહાજન બનનેકા એક ઉપાય હૈ - ચુનાવ લડના-સત્તા પ્રાપ્ત કરના. ફિર શાસન કૌન કરતા હૈ ? અપની સુખ-સુવિધા બઢાનેમેં સબ કોઈ લગ જાતા હૈ. મહાજનોંકા વર્ગ અપનેકો સમાજકે, દેશકે દૂસરેં મનુષ્યોંસે ઉંચા સમઝતા હૈ. આર્થિક સ્તરકો માનતા હૈ.

ઐસે મહાજનોંકે લિયે સબ સુખ-સુવિધાએં વ ભૌતિક પદાર્થ બઢાતે જાતે હૈં ઔર સાધારણ જનસમૂહ ઈસ બઢતીમેં તન-મન ખપા રહા હૈ. ઉસે જો મિલતા હૈ ઉસસે કઈ ગુના અધિક મહંગાઈ ખડી કી જાતી હૈ મહાજનોં કે દ્વારા.

અગર યે લોગ અપને ભોગ-ઉપભોગોંકો મર્યાદામેં નહીં રખેંગે તો વિદ્રોહકી ભાવના ઉઠના સ્વાભાવિક હૈ. ભોગોં પર સંયમ નહીં હોગા તો અનીતિ, ચોરી વ ભ્રષ્ટાચાર બઢતે જાયેંગે ઈસમેં કોઈ સંદેહ હી નહીં. અપરિગ્રહ વ સંયમસે ત્યાગ વ ઉદારતા બઢતે હૈ. ઉસસે પ્રેમકા વિકાસ હોતા હૈ, પ્રેમાનુરાગ પરિક્વ હોતા જાતા હૈ ફિર સાક્ષાત્કારમેં દેર નહીં લગતી.

પાની બઢયો નાવમેં, ઘરમેં બઢયોં દામ ।
દોનોં હાથ ઉલીચિયે, યહી સયાનો કામ ॥

પાનીકે બિના નાવકા હોના નિરર્થક હો જાતા હૈ. પરંતુ પાની નાવમેં ભર જાતા હૈ તો નાવકો ડૂબા દેતા હૈ. જીવનનૌકા પાર લે જાનેકો પાની તો ચાહિયે. કિન્તુ હમ ભૂલ જાતે હૈં કિ નૌકાકે બાહર બહુત જયાદા પાની હૈ ઔર નૌકાકે ભીતર અનિવાર્ય હી ! ઉતના હી

રખના ચાહિયે- પીનેકો તાકિ પ્યાસે ન મર જાયેં. અગર જયાદા સંગ્રહ રખા જાયેગા તો નાવ ડૂબેગી હી. ઈસલિયે સયાનો કામ હૈ ઉલીચના. ઘરમેં દામકા સંગ્રહ હો જાવેં તો ઉસે ફૌરન ઉલીચના શુરુ કર દો- સમાજમેં, અભાવગ્રસ્તોંમેં બાંટને લગ જાઓ. દેર મત કરો. અત્યંત મૂલ્યવાન વસ્તુઓંસે યદિ નાવકો ભરતે હી જાઓગે તો ચૌક્કસ બાત હૈ કિ ઉન વસ્તુઓંકા વજનસે (હી) નાવ તુમ્હેં ઔર વસ્તુઓંકો લેકર ડૂબ જાયેગી.

કાનૂનોંકી ભરમાર ભ્રષ્ટાચારકી થર્મોમિટર હૈ

કાનૂનોંકી આવશ્યકતા અધિક દિખાઈ રહી હૈ- યા હો ગઈ હૈ ક્યોં ? ઈતને અપરાધ બઢ ગયે હૈં- બઢ રહે હૈં ? યે બઢ રહે હૈ ક્યોં ? દેશકાલ, પાશ્ચિમાત્ય તથા વિભિન્ન સંસ્કૃતિઓંકે સંપર્ક-વૈજ્ઞાનિક સાધનોં સીનેમા, ટી.વી., પ્લેન, ફોન, રેડિયો, આદિસે વિશ્વકે કોને કોને કી ખબર મિલ જાતી હૈં. મેગેઝીનોં આદિ રંગીન કિસ્સાઓંકા પ્રચાર ભોગવૃતિસે, ભોગવૃતિકી પુષ્ટિસે, હો રહા હૈ- પરિણામમેં કર્તવ્ય બુધ્દિકા વિસ્મરણ હો રહા હૈ.

સહી રીતિસે ભોગ સુવિધા પ્રાપ્ત ન હો તો ગલત રાસ્તે પર ચઢ જાતે હૈં. ૧૦૦ કી આબાદીમેં પાંચ કો સબકુછ ઉપલબ્ધ હૈ. જબકિ ૯૫ ઉન કો દેખતે રહતે હૈં. ૯૫ મેં સે ૫ ઐસે સ્તરકે હૈ જો સહી પુરુષાર્થમેં માનતે હૈં ૯૦ તો જલતે હૈ ઔર લાલસાકે મારે ગલત કદમ ઉઠાતે હૈ. સંયમ નહીં રહ સકતા. તબ ફિર કાયદા લાગૂ હોતા હૈ. કાનૂનોંકી ભરમાર ભ્રષ્ટાચારકી થર્મોમિટર હૈ. સમાજમેં દુરાચાર, ભ્રષ્ટાચાર કિતના ? તો કાનૂન દેખો- ફૌરન પત્તા લગ જાયગા.

કાનૂન નહીં હો ઔર હૃદય પરિવર્તન હો યહ બાત કુછ અંશમેં ઠીક હૈ. જિસ તરહ કિ ૯૫ મેંસે સિર્ફ પાંચ કો સંયમ, પુરુષાર્થ, નીતિમેં શ્રધ્ધા હૈ, સમજ હૈ. શેષ ૯૦ તો કમજોર મનકે હૈં. તો હૃદય પરિવર્તન હોનેમેં કાફી સમય લગ જાયગા. ઔર તબ તક અપરાધોંકી ભરમાર તો કાફી બઢ જાયેગી. યહ નિશ્ચિત હૈં.

ઈસલિયે કાનૂનકી કાર્યવાહીમેં પલટા કરના ચાહિયે. કાર્યવાહી ઐસી હોની ચાહિયે કિ જો ભી અપરાધ હો યા જો ભી અરજી દાવા હો, જયાદાસે જયાદા છઃ માસમેં તો ઉસકા ચુકાદા આ હી જાના ચાહિયે. જો ભી અપરાધી હૈ, છઃ માસમેં તો ઉસકો દંડ વ સજા મિલ હી જાને ચાહિયે. પહલે રાજદ્રોહકે લિયે મૃત્યુદંડકો ઉચિત માના ગયા થા, અન્યથા નહીં. ભૂતદ્રોહકે લિયે મૃત્યુદંડકો ઉચિત માનના ચાહિયે. અપરાધકી ભાવના એક રોગ તથા અપરાધીકો એક રોગી સમઝના. રોગકો સમાપ્ત કરનેકા પ્રયત્ન કરના, ન કિ રોગીકો. મિલાવટસે પ્રાણહરણકી પ્રક્રિયાકો ચલાનેવાલેકો કડીસે કડી સજા દી જાની ચાહિયે. દૂસરોંકે પ્રાણોંકે સાથ ખિલવાડ ? ઔર પૈસેકે લિયે ? મિલાવટકે દંડમેં કાલાબજાર, આદિકો માનવ હત્યાકે સમાન સ્થાન દેના ચાહિયે. ઔર ઈનકે કરનેવાલોંકો ફાંસી- જન્મટીપ દેની ચાહિયે. ૨૫-૫૦ કો દંડ દિયા જાયેગા તો શેષ ૭૫-૮૦ કો કાનૂનકા ડર બના રહેગા યહ દંડનીતિ હૈ. દંડકા ભય બના રહે તો દંડ લગાનેકી બેલા નહીં આયેગી. દંડનીતિકા સહી ઉદ્દેશ યહી હૈ. ઈસીકો

પુન: સ્થાપિત કરના ચાહિયે. ઈસમેં શુરુમેં ૫-૨૫ કી કડી સજા દેની ચાહિયે. તો પરિણામ સામૂહિક પરિવર્તનમેં હી આયેગા.

કાનૂનકી ભાષા, શબ્દ રચના સરલ તથા સ્પષ્ટ ભાવ હોની ચાહિયે. કમ કાનુન હો ઔર ઉત્કૃષ્ટ શાસન હો વહી આદર્શ શાસન હૈ. આજ તો કાનૂનોંકી ભરમાર બની હૈ- એક ઘનઘોર જંગલ માનોં ખડા હો ગયા હૈ ઔર ઈસમેં ન્યાય ખુદ હી ઉલજ ગયા હૈ. એક ઝઘડેકા ચુકાદાકે લિયે ૧૫-૨૦ સાલકા સમય લગ જાતા હૈ.

જો વ્યાપક હૈ ઉસીમેં સુખ હૈ

મૈંને વહ કાલભી દેખા હૈ જબ મનુષ્ય અપનેકો સચરાચર પ્રકૃતિકે સાથ અભિન્નતાપૂર્વક જુડા હુઆ શ્રધ્ધાપૂર્વક માનતા થા. પ્રકૃતિકે હરએક રુપકે પ્રતિ ઉસે અપૂર્વ આસ્થા થી અનુરાગ ભી થા ઔર પૂજયભાવ ભી થા. પ્રકૃતિમાતાસે ઉસે જો કુછ ભી પ્રાપ્ત હોતા રહા. ઉસે ઈશ્વરકા અમૂલ્ય પ્રસાદ સમઝકર ઉસકા સમ્માનપૂર્વક સ્વીકાર કરતા થા. ઈશ્વરકો ધન્યવાદ દેતા રહતા થા. ઈશ્વરકી પ્રાર્થના સ્તુતિ કરતા થા.

મનુષ્યકી માનવતા ઉસકી વ્યાપકતામેં, ઉદારતામેં હૈ. જો વ્યાપક હૈ ઉસીમેં સુખ હૈ. ભગવાન સર્વવ્યાપક હૈ. સર્વ સુખકા ભંડાર હૈ. વિશાલતા, ઉદારતામેં હી સુખ ઔર વિકાસ હૈ. ભૌતિક સંપત્તિમેં સુખ નહીં હૈ. ભૌતિક સંપતિ સમૃધ્ધિ બઢને પર ભોગલિપ્સા બઢતી હૈ. મનુષ્ય અગર ભોગોમેં હી લિપ્ત રહેગા તો ઉસકે જીવનકા હેતુ હી નિરર્થક રહેગા. મનુષ્યજન્મ પુરુષાર્થકે લિયે હૈ, વિકાસકે લિયે હૈ. મનુષ્યયોનિ કર્મયોનિ હૈ. પશુયોનિ ભોગયોનિ હૈ. પશુકે લિયે પુરુષાર્થ કરનેકા અવકાશ ભી નહીં હૈ ઔર પશુસે પુરુષાર્થકી અપેક્ષા ભી નહીં.

પરંતુ મનુષ્યકે લિયે તો પુરુષાર્થ હી પ્રધાન હૈ, ભોગ ગૌણ હૈ. મનુષ્ય જન્મકા હેતુ હૈ અપને મૂલ સ્વરુપકો પહચાનના, અનુભવ કરના. મનુષ્યકો ભોગ ઈતના હી ચાહિયે જિતના જીવનયાપનકે લિયે આવશ્યક અનિવાર્ય હૈ.

કહીં કિસીકે હૃદયમેં ખટકતા નહીં હૈ

આજ વિચાર ઔર ભાવપ્રવાહ વિપરીત દિશામેં આગે બઢ રહા હૈ. ભૌતિકતાકા આગ્રહ ઔર અનુરાગ બઢા હૈ. સંપતિ બહુત ચાહિયે સમુધ્ધિ બહુત ચાહિયે ભોગ બહુત ચાહિયે. આજ માનવ ઐસી લિપ્સાસે સંતપ્ત હૈ. પશ્ચિમમેં ભૌતિક સમૃધ્ધિ ઔર ભોગોંકી કિતની વિપુલતા હૈ. પરંતુ ફિર ભી વહાંકે લોગ સુખશાંતિકે લિયે હમારે સંતોકે પાસ આ રહે હૈ.

ભૌતિકવાદકો લેકર મનુષ્ય મનુષ્યકા મૂલ્ય માનવતાકો લેકર નહીં કરતા હૈ પરંતુ ઉપયોગિતાકે માપદંડસે એક મનુષ્ય દૂસરે મનુષ્યકો દેખતા હૈ. ફિર ઈસમેં કર્તવ્ય, નીતિ, ધર્મ, પ્રેમ, કરુણા, દયા, વાત્સલ્ય આદિકા રહના કિસ પ્રકાર સંભવ હો સકતા હૈ ? દૂસરે મનુષ્યમેં અપના ક્યા સ્વાર્થ સિધ્ધ હો સકેગા ? યહ સોચકર હી દૂસરે મનુષ્યસે બોલચાલ કી જાતી હૈ.

ઈસ પ્રકાર મનુષ્ય ભૌતિક સુખ સમૃધ્ધિકી લિપ્સાસે ઘિરા હુઆ હૈ ઔર દિનપ્રતિદિન

સ્વકેન્દ્રિત અર્થાત સ્વાર્થી હોતા જા રહા હૈ. ઉસે ન અપને માતાપિતા, ભાઈબહનકે સુખ દુ:ખકી પરવાહ હૈ ન અપને માનવ સમાજકે સુખદુ:ખકી, વહ અપનેકો ઈનસે બિલકુલ અલિપ્ત રખતા હૈ ઔર ચાહતા હૈ કિ કોઈ નિકટ ન આ જાયેં. તાત્પર્ય કિ મેરે સુખ સમૃધ્ધિમેં કિસીકા હિસ્સા નહીં હૈ ઔર કિસીકા હિસ્સા ન હો જાવેં. ઈસ પ્રકાર સ્વાર્થભાવસે વહ પ્રકૃતિ ઔર સમાજસે દૂર દૂર ખડા હો ગયા હૈ.

સ્વાર્થસે અંધે હોકર લોગ અપની સંપત્તિ સમૃધ્ધિ બઢા રહે હૈ. યેન-કેન પ્રકારેણ મિલાવટ, ભ્રષ્ટાચાર, અનીતિ, અધર્મ, ચાહે કૈસે ભી કિયે જાતે હૈં. કહીં કિસીકે હૃદયમેં ખટકતા નહીં હૈ. ભોગ લાલસાકો લેકર મનુષ્યકા હૃદય સ્થૂલ ઔર સ્વાર્થી હોતા જા રહા હૈ. બુધ્ધિ સ્થૂલ ભોગમય હોતી જા રહી હૈ.

વિજ્ઞાનને પ્રકૃતિકા બહુત સારા રહસ્ય ખોજ લિયા હૈ ઔર ઉન રહસ્યોંકો સિધ્ધ કરકે બહુતસી સુવિધાયેં આજ સાધારણ મનુષ્યકે લિયે ભી ઉપલબ્ધ ઔર સુલભ કર દી હૈ. અબ તો અવકાશમેં ભી મનુષ્યકી પહુંચ હો ચુકી હૈ. પરંતુ ઈસકા પરિણામ ક્યા નિકલેગા ? પરિણામમેં અગર ઈસી તરહ મનુષ્યકી બુધ્ધિ સ્વાર્થી હોતી રહી તો, નિશ્ચિત બાત હૈ કિ પ્રકૃતિકે દ્વારા ઈશ્વર સંતુલન સ્થાપિત કરેંગે હી.

પ્રકૃતિકો દૂષિત કરતા હુઆ મનુષ્ય પ્રકૃતિકી અવહેલના કર રહા હૈ. પરંતુ પ્રકૃતિ મહાશક્તિ હૈ યહ ભૂલના નહીં ચાહિયે. મનુષ્યકો ચાહિયે કિ વહ પ્રકૃતિકી મહાશક્તિકો તથા મહાપ્રસાદકી અવહેલના કભી ન કરેં. પ્રકૃતિકે માધ્યમસે ઈશ્વરકા જો પ્રસાદ પ્રાપ્ત હોતા હૈ ઉસમેં ચરાચર માત્રકા હિસ્સા હોતા હૈ. ઈસલિયે હમારે આર્ષદષ્ટાઓંને તુલસીપૂજા, પીપલપૂજા, તીર્થયાત્રા, નદી સ્નાન, પર્વતપૂજા, આદિકા આયોજન ભારતીય સંસ્કૃતિમેં વ્રત, ત્યૌહાર, ઉત્સવ, પર્વ, પૂજા, પૌરાણિક કથાઓંકે માધ્યમસે નિરુપણ કર દિયા હૈં.

યહ ધ્રુવ હૈ કિ સ્વાર્થભાવના ઔર સ્વાર્થી પ્રવૃત્તિ દુનિયામેં જયાદા કાલ તક ચલેગી નહી. માનવતા વિહીન મનુષ્યકે દ્વારા હી શોષણ, અમાનવીયતા, ભ્રષ્ટાચાર, અનીતિ અધર્માચરણ હોતા હૈ. પરન્તુ અબ ઐસા સમય આનેવાલા હૈ કિ ઐસા અધર્મ કરનેવાલેકો સમાજ બર્દાશ્ત નહીં કરેગા. મનુષ્યકો સ્વાર્થસે ઉપર ઉઠના હી પડેગા. સ્વકેન્દ્રકી પરધિસે બાહર નિકલના હી પડેગા. સમાજ વ પ્રકૃતિકે સાથ સંતુલન વ લેના દેના સમ્હાલના હી પડેગા. પડોશમેં પાઁચ મનુષ્ય ભૂખસે પીડિત હો રહે હૈ ઔર અપને સજે હુયે થાલકા ભોજન પાવેં યહ બાત અબ ચલેગી નહીં. મનુષ્યકો ફિરસે પ્રકૃતિકે ચરાચરકે સાથ અપના સંબંધ જુડના પડેગા. સબકે સુખ દુ:ખમેં હમદર્દ હોના પડેગા.

વેદકે અભ્યાસસે જ્ઞાત હોતા હૈ કિ મનુષ્ય હંમેશા ઉન્નત, ઉચ્ચતત્વકી ખોજ કરતા રહા હૈ. મનુષ્યકી ભીતરી ઈચ્છા યહી રહી હૈ કિ માનવ જીવન ઉન્નત હોવેં ઔર ખૂબ સમૃધ્ધ હોવેં.

તાત્પર્ય કિ ભૌતિક વિકાસકે લિયે પ્રકૃતિકે અસંખ્ય તત્વોંકા રહસ્ય જાનકર ઉન્હેં વ્યાવહારિક જીવનમેં સુલભ કરતા રહા હૈ. ઔર દૂસરી તરફ સૂક્ષ્મ સ્તરીય, આત્મિક, ઉન્નતિકે

લિયે ભી ખોજ કરતા હુઆ વહ આત્મા, પરમાત્મા, જીવન-મૃત્યુ, કર્મ-અકર્મ, ધર્મ-અધર્મ આદિકે બારેમેં સોચતા રહા હૈ. યહ હૈ અધ્યાત્મ વિદ્યા.

એક સમય ઐસા થા જબ ભૌતિક સ્થૂલ સાધન સુવિધાઓંકે સુખ ઉપભોગકે પ્રતિ અત્યંત અરુચિ રખતા હુઆ મનુષ્ય આત્મિક ખોજ વ ઉન્નતિકે લિયે વિશેષ આગ્રહી થા.

કુછ કાલકે બાદ ઈસ અકર્મણ્યતાકા વિરોધ હુઆ ઔર ભૌતિક વિજ્ઞાનકા પ્રભાવ બઢને લગા. અભી આત્મા, ધર્મ ઔર ઈશ્વર આદિકા વિરોધ હોને લગા. વિજ્ઞાનકા પ્રચાર પ્રભાવ બઢતા ગયા. આખિર વિજ્ઞાન કિતના ભયંકર વિનાશ કરતા હૈ યહ બાત હીરોશીમાકે નગ્નરુપમેં ખુલી હો ગઈ. ઈસકે બાદ વિજ્ઞાનકે ઐસે વિકાસકા વિરોધ હોને લગા હૈ.

સમર્પણવાદ-ત્યાગવાદ

મૈં માનતા હૂં કિ આધ્યાત્મિક ઔર વિજ્ઞાન દોનોંકા સમન્વય હો તભી વિજ્ઞાનકા યથાર્થ લાભ હોગા. માનવજીવન સુગમ વ સુખી હોના ચાહિયે. ઈતના હી નહીં, પુષ્ટ હોવેં ઐસા સમાજજીવન હોના ચાહિયે. ઐસા સમાજ જીવન સામ્યવાદસે નહી હોગા. કારણ કિ સામ્યવાદકા જન્મ રાગ-દ્વેષ-ઈર્ષા ઔર માત્સર્યસે હુઆ હૈ.

ગીતાજી-રામાયણમેં સમાજવાદ દરસાયા હૈ. વૈસા હોના ચાહિયે.

(૧) યોગ કર્મસુ કૌશલમ્., (૨) સ્વધર્મે નિધનમ્ શ્રેય:., (૩) ફલરહિત નિષ્કામ કર્મ., (૪) આત્મોપમ્યેન બુધ્દ્ધિ-ભાવ. (૫) સર્વમે વહી હૈ- સર્વ ઉનકે હી હૈ. (૬) અહમ્-મમત્વ કિસ લિયે ? ક્યો ? યહ જીવન કિતને સમય તક હૈ ? ફિર તો મૃત્યુ હૈ હી. મૃત્યુકે બાદ ફિર દૂસરા પરિવાર હોગા. દૂસરી પરિસ્થિતિ હોગી. કિસ કિસકો મેરા-મેરા કહતા રહેગા ? (૭) સબ કોઈ તુમ્હારા હી હૈ. સબમેં તુમ હી હો. એક હી હો. સબમેં વહી એક હૈ.

ઈસ પ્રકાર સ્વાર્થકેન્દ્રિત બુધ્દ્ધિકો વિશાલ બનાયા જાય. બુધ્દ્ધિકો વિકસિત કી જાય. પ્રત્યેક આત્માકી ઉન્નતિ હોવે. ક્રમશ: દિવ્ય હોતા જાય ઔર પરબ્રહ્મકા સાક્ષાત્કા અપનેમેં હો જાય. ઐસા પ્રેમ, ભાવના, સત્કર્મ વ સમર્પણકા વિજ્ઞાન સિખાયા-સમજાયા જાય- તો સામ્યવાદસે ભી બઢકર સમર્પણવાદ હૈ. ત્યાગવાદ હૈ.

ઠાકોર સૂર્યસિંહજી સિસોદિયા (ગુનાવાલા) કી નોટમેંસે- રામનગર (૨૭-૭-૬૧) સન ૧૯૪૭મેં સ્વરાજકે દિન રાતો રાત ટોપિયાં તૈયાર હુઈ. એક ટોલી તૈયાર હો ગઈ. બહુતાત સમ્પ્રદાયિક દોષ નહીં હોતા. વ્યક્તિગત દોષ બઢ જાતે હૈ. શિષ્ય અધિક બઢ જાયેંગે. પાત્ર-કુપાત્રકો દેખે બિના દિક્ષા દી જાવેગી, તો દોષ બઢ જાવેંગે. બહુતાતમેં ભૂલ હુઈ હૈ. ઉસકા પરિણામ ભોગના પડા હૈ. એક રોજ મેં સબ રાજા નષ્ટ હો ગયે. યહ વૈસે સંભવ નહીં થા. કિન્તુ દોષ બઢ ગયે થે. જો બઢ ગઈ હૈ વહ નષ્ટ હોગી- યહ અનુભવ બતલાતા હૈ....

૧૦૦ મેં (સે) ૬ અંધે હૈ. નેત્રયજ્ઞ કરતે યહ અનુભવ હુઆ હૈ. ૪૦ હજાર ઈન્તજામ કરતે હૈં તબ ૫ હજાર અન્ધે મિલતે હૈં. શરણાગતિકા અર્થ ત્યાગ હૈ. ગૃહસ્થીઓમેં યોગી

નહીં ઐસા વિચાર ઠીક નહીં. યોગી હોતે હૈં. બંબઈમેં વલ્લભભાઈ યોગી હૈ. ગજધર શેઠ પારસી યોગી હૈ. ઉદયકાંત હૈ. યહ તો વ્યક્તિગત હૈ. ભારતવર્ષમેં યુધ્ધ ન હોં. હનુમાનજી કૃપા કરેં...

ઈશ્વરભક્તિ હોને પર વિષયોંકા ત્યાગ હો જાતા હૈ. ઉદ્વેગ આને પર ભગવાનકા સ્મરણ કરો. મનકો નિગ્રહ કરનેકી જરૂર હૈ. કાશીમેં રહે ચાહે ઘરમેં રહે- દોનોં બરાબર હૈ. (એક બહનકે પ્રશ્નકે ઉત્તરમેં) કાશી ઔર પુષ્કર ક્યા કરેગા ? મનકો મારો. રાગ-દ્વેષ મોહ છોડો. ઘરમેં લડતે- કુછ ન કુછ કહતે રહતે હૈં. મત દેખો- મત સુનો. અપના કામ કરતે જાઓ. કૌન રોકતા હૈ ? જિસસે ઘરમેં ભજન નહીં હો સકતા હૈ વહ બાહરમેં ક્યા ભજન કર સકતા હૈ ?

રામનગર, ૨૮-૭-૬૧, કોઈ વ્યક્તિ પૈસા દે ગયા થા. શ્રી ગુરુદેવને કહા- દો વર્ષસે પૈસેકા વ્યવહાર બઢ ગયા હૈ. યહ ગલત હૈ. નહીં લેના થા- દેનેવાલા દે ગયા- ખાનેવાલા ખા ગયા. રામનામ અવલંબ (સહારા) હૈ. ઉદાહરણ દિયા કિ એક ચેલેકો રામમંત્ર દિયા, કહા કિ કિસીસે ભી મત કહના. વહ બાજાર ગયા. વહાં જો મિલા વહ શ્રીરામ કહ રહા થા. ચેલાને કહા કિ મુઝસે કહા કિ કિસીકો મત કહના. યહાં સબ કહ રહે હૈં. ચેલાને કહા- મહારાજ આપ ઝૂઠ બોલતે હો. મુઝસે કહા કિ શ્રીરામમંત્ર કિસીસે મત કહના. યહાં સબ કહ રહે હૈ. સબ જાનતે હૈ. ગુરુજીને કહા ભાઈ ધીરે બોલો (મંત્ર કહનેકા નહીં હોતા હૈ ઈસમેં અપાર શક્તિ હૈ. મહામંત્ર હૈ.

ગુરુજીને ચેલાકો એક કીમતી હીરા દિયા ઔર કહા કિ દુકાનોં પર જાના ઔર ઈસકી કીંમત કર લાના. વહ ચેલા હીરાકો લેકર સાગવાલેકે યહાં ગયા. ઉસને કહા કિ ઈસકે બદલે એક સેર સાગ લે જા. દૂસરને કહા દો સેર બેંગન લેજા. કિસીને પાંચ સેર આટા લે જા ઐસા કહા. ઈસ પ્રકાર કિસીને કુછ કહા, ઔર કિસીને કુછ કહા. ચેલા આગે બઢતા ગયા ત્યોં ત્યો દામ બઢતા ગયા. જબ વહ જોહરીકે પાસ ગયા તબ ઉસને કહા કિ જિતને રુપયે તુઝે ચાહિયે ઉતને લે જા, ઈસકો રખ જા.

ઉસકો બેચના તો થા નહી. ગુરુજીસે ચેલાને આકર કહા કિ યે દામ લગાયે હૈં. તાત્પર્ય કિ જો જિતના સમઝતે હૈ ઉતની કીંમત લગાતે હૈં. ઈસી પ્રકાર ઈસ રામમંત્રકો જિતના સમઝતા હૈ ઉતના હી બતાતા હૈ. જિસકો રામકા મૂલ્ય જ્ઞાત હૈ વહ સમઝતા હૈ.

ઈશ્વર વિદ્યમાન હૈ ? (યહ તર્ક ઉઠા થા.) ઈસ પર શ્રી ગુરુદેવને કહા- જહાં તર્ક હોગી વહાં શ્રધ્ધા નહીં હોગી. જહાં શ્રધ્ધા હોગી વહાં તર્ક નહીં હોગા. યે અલગ અલગ હૈ. તર્કસે વસ્તુ તોલી જાતી હૈ. કિન્તુ કુતર્ક નહીં હોના ચાહિયે- તર્ક ઢંગકી હો વહ ઠીક હૈ. મનુષ્યકે ચલનેકી ગતિ ખોજી હૈ વહ કિતની અદભુત હૈ. એક પાવ આગે પીછે કરકે ચલનેકા હૈ. ક્યા યહ ઈશ્વરકી વિલક્ષણ સૂઝબૂઝ રિસર્ચ = ખોઝ નહીં હૈ ? ઈસ પ્રકાર ઈશ્વરકો સમજો. સબકી બુધ્ધિ એકસી નહીં હૈ....

મૈં ઘૂમ રહા થા. સર્દીકા સમય થા. એક કિસાન ઉઘાડા થા. મુઝે દયા આઈ ઔર ઉસ વ્યક્તિકો એક બંડી મૈંને દે દી- તો વહ કિસાન બોલા કિ ઈતને બંડી ક્યોં લિયે ફિરતે હો ? ક્યોં બોજા ઉઠાયે ફિરતે હો ? મુઝે દે દો. અબ વિચારો તો સહી "ઈતની બંડિયોંકા ક્યોં બોજ

ઉઠાયે ફિરતે હો"- ઈતની બાતને મેરી બુધ્ધિ ઠીક કર દી. વાસ્તવિક સહી સ્થિતિકા સ્વીકાર કરના હી ચાહિયે...

દો ભાઈ થે. એક ભાઈ શિવજીકી પૂજા કરતા થા. દૂસરા ભાઈ શિવજીકે ઉપર ચઢકર શિવજીકા ઘંટા બજાતા થા. ઈસપર શિવજીને પૂજા કરનેવાલે ભાઇસે કહા કિ તુ તેરે ભાઈકો સમઝા દેના કિ મુજ પર ચઢકર ઘંટા ન બજાયા કરે.

દાદાગિરીવાલે શિષ્યસે ક્યા ભગવાન ડરતે હે ? નહીં. અપિતુ સદાચરણ પર ચલનેવાલે વ્યક્તિકી જયાદા કદર હૈં. ઈસલિયે....

દો ભાઈયોમેં બટવારેકે ઝગડા થા. ઈન દોનોંકો કઇ બાર મૈંને સમજાયા- કિન્તુ ઝગડા શાન્ત નહીં હુઆ. શ્રી ગુરુદેવને કહા- દોનોં યહ ક્યોં નહી સમઝ લેતે કિ હમારે પાસ જો હૈ વહ ગુરુદેવકી સંપત્તિ હૈ. દોનોં તો કેવલ રક્ષક હૈ. યહ માન લેવેં તો યહ ઝગડા સમાપ્ત હો જાતા હૈ. જબ દોનો શરણાગત હો તો યહ શરણાગતિ કૈસી હૈ ? શરણાગતિ સમઝતે હો તો ઠીક હૈ, વરના સમજો કિ દોનોમેં વિશ્વાસકી માત્રા કમ હૈ. દોનોં ભાઈયોંને દૂધ એક માંકા પિયા હૈ ઈસકી તુલના કુછ ચાંદીકે ટુકડો (રુપયો) પર ક્યોં કરતે હો ? યહ ચંદ દિનકે ટુકડે હૈ. ક્યા યે ટુકડે સાથ સાથ જાવેંગે ? ક્યોં ટુકડેકી તરફ દેખતે હો. યહ ઠાઠ યહાં હી પડા રહ જાયેગા. (શ્રી ગુરુદેવને ભોજ ઔર મુંજકા ઉદા. દિયા.) કોઈ કિસીકો લેતા દેતા નહીં હૈ. ન કુછ ભી કિસીકે સાથ જાતા હૈ સોચો ! ક્યા કર રહે હો ?

અધિક મહત્ત્વ મન કી શુધ્ધિકા હૈ

ગુના, ૨૦-૮-૬૧, શ્રી ગુરુદેવ ૧૯-૮-૬૧ કો સુબહ બજે રામપુરકે લિયે પધારેં હૈં ફિર વહાંસે રાતકે ૯ાા બજે પુન: પધારે. ગૌશાલામેં બિરાજેં.

શ્રી ગુરુદેવ :- જિસકા મન શુધ્ધ નહીં યા સંયમિત-કંટ્રોલ નહીં યા વિષયોંકા ચિંતન કરતા હૈ ઔર શરીર ધોકર સજાવેં તો બેકાર હૈં. કોઈ લાભ યા ફાયદા નહીં હૈ. જબ તક મન શાંત નહીં હૈં યા વહ ભાવોંસે ઓતપ્રોત નહીં હૈં તબ તક કોઈ મહત્વ નહીં હૈ. ઉપરસે ધોનેસે અંદરકી ગ્રંથી નહીં સુલઝતી હૈં.

હલવાઇ કઢાઈમેં દૂધ તપાતા હૈં ઔર ઉસમેં ચન્દ્રમાકા પ્રતિબિંબ દિખાઈ દેતા હૈ. યદિ હલવાઈ કડાઈમેં પલટા ફેરકર યહ અનુમાન લગાયેં કિ "ચંદ્રમાકો નષ્ટ કર દૂંગા" તો નહીં હો સકતા હૈ. ઈસી પ્રકાર- ઉપરકે કામસે કુછ નહીં હો સકતા હૈ- જબ તક મન શાંત ન હો સબસે અધિક મહત્વ મનકી શુધ્ધિ, શાંતિ તથા વિષય ચિંતનોંસે મુક્તિકા હૈ. મનમેં કિસી વિશેષ વસ્તુકા પ્રેમ હો ઔર ઉસકા મોહ છૂટ જાવે તબ વહ સ્થિતિ પૈદા હો જાવેગી...

ગુનાકે રતનલાલજી વકીલ સાહબ શ્રી ગુરુદેવકે દર્શનકો આયે. શ્રી ગુરુદેવને બડે પ્રેમસે બૈઠાયા ઔર શ્રી ગુરુદેવ સ્વત: કહને લગે- નમ્રતા તથા વિનમ્રતાકે અભાવમેં મનુષ્યકા સ્વભાવ ક્રૂર હો જાતા હૈ. વિનમ્રતા મનુષ્યકા સબસે બડા અંગ જીવનકા હૈ. મહાત્મા ગાંધીજીને દેશકી મુક્તિ વિનમ્રતા દ્વારા હી પ્રાપ્ત કી હૈ. (રતનલાલજી વકીલકા સ્વભાવ વિનમ્રતાપૂર્ણ

હૈ. કિસીકે પૈસેકે પીછે નહીં મુકદમાકે પિછે નહીં- કર્તવ્ય કરતે રહના. કિસીકે પીછે નહીં પડતે. યહ દેખકર શ્રી ગુરુદેવને વિનમ્રતાકા જિક્ર કિયા હૈ. ઐસા હમ લોગોંકી સમજમેં આયા.).....સત્યકી ખોજ તથા સત્યકા અવલંબન હી મેરા સિધ્ધાંત હૈં..

ગુનાકે હિરજન સમાજ હજારીલાલકે નેતૃત્વમેં અખાદ પદાર્થ તથા શરાબકા ત્યાગ કરતા જાતા હૈ ઔર રામાયણ સ્વાધ્યાય, ભજન, કિર્તન કરતા હૈ. શ્રી ગુરુદેવ ઈસસે ઈનપર અત્યંત ખુશ હૈ. ઔર કહા- ગાઁવ-ગાઁવમેં પ્રચાર કરો ઔર નશા, શરાબ વ અખાદ પદાર્થકા ઉપયોગ કતઈ બંધ હો ઔર બુરાઈકા ત્યાગ કરો. અચ્છા આચરણ અપનાઓ. માંસાહાર કરના અત્યંત જઘન્ય કૃત્ય હૈ. અપને થોડેસે જીભકે સ્વાદકે લિયે દૂસરેકી હત્યા કરના કહાં તક ક્ષમ્ય હૈ ? મસાલેસે સ્વાદ આતા હૈ. ફિર માંસાહારકા સ્વાદ ભી મસાલોંકો લેકર હી કિયા જાતા હૈ ન ? બિના મસાલા વ પ્યાજ, લહસૂન કે વહ પાયા નહીં જા સકતા હૈ. કચ્ચે માંસ વ ખતકા આહાર કરનેવાલે નરપિશાચ હોતે હૈં- નરરુપમેં હિંસક પશુ હૈં.

ગાઁવ-ગાઁવ ઘૂમકર-જાકર પ્રચાર કરો. ચંદા (સંસ્થાકા દાન) લો. લેકિન ચંદાકા ઉપયોગ સ્વત: કે કામોમેં ન હોવેં. સ્વાર્થ વહાં જગહ ન લે લેવેં- સાવધાન રહેં. હરિજનોંને ધર્મશાલાકી માંગ કી. વહ પૂર્ણ હોનેકા શ્રી ગુરુદેવને કહા ઔર યહ ભી કહા કિ તુમ લોગોંકા બડા સ્થાન હૈ. દ્વાપરમેં હરિજનોમેં ઈતને બડે ભક્ત હુઆ કરતે થે. વાલ્મીકીજી- જો મેહતર થે, જંગલમેં રહતે થે, જિનકો દ્રૌપદીજીને ભોજન બનાકર ખિલાયા. તભી યજ્ઞ સિધ્ધ હુઆ થા. આપકા સમાજમેં ઈતના સમ્માન થા. સબ હરિજન ભાઈયોંને શ્રીચરણોંકો છૂ કરકે દંડવત પ્રણામ કિયા.

૩-૧-૬૧, પટનાસે શ્રી ગુરુદેવને જયરામભાઈ ઔર મનહરબહનકો લિખા- મૈં ઈન્દૌરમેં તુમસે મિલકર નહીં આયા વહ વિચાર બરાબર કભી કભી આતા હૈ- કારણ વહાંસે ઠીક સમય પર હી નિકલના શ્રેયકર થા. પુત્રિ મનહર નિશ્ચય રખો- જબ મુઝે આવશ્યક્તા હોગી તબ જરૂર પૈસે મંગા લૂંગા. અબ મેરા શરીર કામ કરનેસે ઈન્કાર કરતા હૈ ઔર યહ સબ સમાપ્ત કરકે શીઘ્ર હી એક સ્થાન પર રહૂંગા. ચિ. જગદીશ, અરવિંદ સદા પ્રસન્ન રહો. તુમને દીક્ષા બડી પ્રસન્નતાસે લી હૈ. ઈસી પ્રકાર ઉપાસના તત્ત્વકો ઠીકસે સમઝકર આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ કરના. વ્યાવહારિક ઉન્નતિ તો તુમારા પ્રારબ્ધયુક્ત પુરુષાર્થ કર હી રહા હૈ. તુમ દોનોં અપની પ્રતિજ્ઞા ન ભૂલોગે યહ સ્મરણ દેતા હૂં.

૪-૯-૬૧ ડહાણૂ- પટનાસે શ્રી ગુરુદેવકા પત્ર મિલા કિ શરીર સ્થિતિ સાધારણ હૈં જવર રહતા હૈ. મૈં ૧૧ તારીખકો પ્રાત: ચૌક્કસ વહાં પહૂંચનેકા સોચા હૈં. તુમ ભજન ખૂબ કરનેકા પ્રયત્ન કરના કમુ.

૧૦-૯-૬૧, ડહાણૂ, રાગ-દ્રેષસે મુક્ત હોના = જન્મમરણસે મુક્ત હોના એક હી હૈ

શ્રી ગુરુદેવ, પુષ્પાબહનકે ચાર સાલકે સોમવારકે વ્રતકી પૂર્ણાહૂતિ પર પધારે હૈં. ૧૧-તારીખકો ઉત્સવ-સમાપ્તિ હુઆ.

૧૩-૯-૬૧- શ્રી ગુરુદેવ "સત્સંગમંડલ" પધારેં. ફૈબા ઔર સબ બહનોંને શ્રી

સદગુરુદેવકી જય કા ઘોષ કિયા. ભગવાન વિઠોબાજીકો શ્રી ગુરુદેવને પ્રણામ કિયે. હોલમેં ચારોં ઔર નિગાહ કી. ફૈબાને પ્રણામ પૂજન કિયા- પશ્ચાત શ્રી ગુરુદેવને કહા- ''ગૃહસ્થાશ્રમમેં રહકર ભજન નહીં કિયા જા સકતા હૈ'' એસા જો કહતે હૈં યહ ઉનકા અજ્ઞાન હૈ. ગૃહસ્થાશ્રમ તો ભજનકે લિયે- ઉત્કૃષ્ટ ભૂમિકા હૈ. તિનોં આશ્રમોંકા આધાર ગૃહસ્થાશ્રમ હી હૈ.

સ્વધર્મ, કર્તવ્યકા પાલન કરના યહ પ્રથમ ભજન હૈ. સ્વધર્મ પાલનમેં ત્રૂટિ નહીં ઔર નિંદા-કુથલીમેં રુચિ નહીં યહ ઉત્તમ ભજન હૈ. સમયકા દુરુપયોગ કભી નહીં કરના. આપ સબને બહુત અચ્છા માર્ગ અપનાયા હૈ- ઉસકો કભી નહીં છોડના. ફૈબાકા સરલ ભક્ત હૃદય મૈં વર્ષોંસે દેખ રહા હૂં. ઉનકી વ્યવહારશુધ્દિને આપ સબકો ભી દૈવી સંપત્તિકા મૂલ્ય સમજાયા હી હોગા. દૈવી સંપત્તિ હી સચ્ચી સંપત્તિ હૈ. ફૈબા ખૂદ તો ભજન કર રહી હૈ. ઔર સાથ સાથ આપ સબકો ભી ભજન કરાતી હૈ.

નામસંકીર્તન કલિકાલકા સરલ વ સરસ સાધન વ ભજન હૈ. જો આપ ઈતને અનુરાગસે ઈતને વર્ષોંસે કર હી રહે હૈં. તુમ્હારી પરંપરામેં એકનાથજી, તુકારામજી, જ્ઞાનેશ્વરજી મહારાજ સંકીર્તનસે હી ભગવદ્‌રૂપ હુયે હૈ. જ્ઞાનેશ્વરજી મહા સિધ્ધ યોગી હુયે હૈ. રાગ-દ્વેષકે સંસ્કારોંસે મુક્ત હોના ઔર જન્મ-મરણકે ફેરેમેંસે મુક્ત હોના એક હી બાત હૈ. ફૈબાકા ખૂબ લાભ ઉઠાના. કેવલ નામ સ્મરણ માત્ર સે હી કિતના જ્ઞાનપ્રકાશ ફૈબાને પ્રાપ્ત કિયા હૈ, યહ આપ સબકે સામને પ્રત્યક્ષ હી હૈં. નામસ્મરણ ખૂબ અનુરાગસે ખૂબ કરો. ઔર ભગવાનકી પ્યારી આરાધિકા બનેં. ફૈબાકો કહા- આપકી ઈતની શુભ પવિત્ર પ્રવૃત્તિ હૈ. માતાઓંકો, બહનોંકો ખૂબ ભજન સંકીર્તન કરાતે રહો ઔર જીવન વ્યવહાર શુધ્ધ, સરલ કરનેકા ઉપદેશ દેતે હો વહી ઉત્તમ ઉપદેશ હૈ. નિષ્ઠા હી ભક્તકી રક્ષા કરતી હૈ. મુઝે તો આપકે લિયે બહુત-બહુત પ્રસન્નતા રહતી હૈં.

૧૪-૯-૬૧- ડહાણુ :- શ્રી ગુરુદેવને એક બહનકો પત્રમેં લિખા :- તુમ્હારી રાખી પ્રેરણાત્મક, પર સમય શૂન્ય મિલી. બડી પ્રસન્નતા હુઈ ઔર બાંધ લી. નૈસર્ગિક વૃત્તિયોં પર વિજય પ્રાપ્ત કરના સાધારણ બાત નહીં. શ્રી ગુરુદેવને ફોટુ પર સહી કરકે લિખા- રક્ષા કરનેમેં ભગવાન સમર્થ હૈ. "ઉપજહિં રામચરણ વિશ્વાસા । ભવનિધિ તર નર બિનહિં પયાસા ॥" શામકો શ્રી ગુરુદેવ બોમ્બે પધારેં.

૧૫-૯-૬૧, હૈદ્રાબાદસે શ્રી ગુરુદેવકા પત્ર માઁ કો મિલા કી સ્વાસ્થ્ય સાધારણ હૈ. બુખાર આતા હૈ, ભોજનકે બાદ. પૂર્વમેં અતિવૃષ્ટિકે કારણ માર્ગ ખરાબ હો ગયે હૈં ઈસ કારણ દક્ષિણ આના પડા જો કેવલ પૂર્તિકા હેતુ હૈ. ક્રમ તો તુટ સા ગયા. નૈસર્ગકી અદભૂત વિચિત્રતા હૈ. ૨૫-૯-૬૧, મદ્રાસસે લિખા કિ ૨૭ કો રામેશ્વર જા રહા હું ઔર તિન દિન ઠહરુંગા. રંજન, ઠાકુર મજેમેં હૈ.

૨-૧૦-૬૧, રામેશ્વરસે લિખા પત્ર મુઝે મિલા કિ તુમ્હારા દિયા હુઆ શ્રીગંગાજલ ભગવાનકો વિવિધત ચઢાયા હૈં, ભંડારા ભી કિયા હૈ. ઔર તેરા સ્મરણ તો બરાબર રહતા હૈં કુમુ ! તો પત્ર લિખ રહા હૂઁ ન ?

૭-૧૦-૬૧ કો મહાબલેશ્વરસે કૃષ્ણાબહનકા પત્ર મિલા કિ ૧૦ તારીખકો શ્રી ગુરુદેવ બમ્બઈ પધારેંગે. તુમને શ્રી ગુરુદેવકે લિખે દોહે જો માંગે થે વહ લિખતી હૂં. ભગવાન શ્રીરામજીકે શ્રીવિગ્રહકે નીચે લિખા :-

જીવન ધ્યેય બના હો જિસકે ઉસકા બેડા પાર ।
બનાદાસ જો વિમુખ ધ્યેય હો ડૂબત હૈ મઝધાર ॥

શ્રી ગુરુદેવકે ફોટૂકે નીચે લિખા :-

જગત બિચ પ્રભુ રમ રહે હરિમેં જગત બિલાસ ।
યહ હી ચિદાચિદ જીવકા બના રહી હૈ આસ ॥

૧૬-૧૦-૬૧ કા લિખા પત્ર મુઝે મિલા કિ કુમુદિની, મેરા સ્વાસ્થ્ય અસ્ત સમયકી પ્રતિક્ષામેં હૈ. ભગવાનકી દયા તો મૈં દિવાલી પર પહુંચૂંગા ઔર અભી મહાબલેશ્વર

૨૫-૧૦-૬૧, રામમહલ, બમ્બઈ, આજ રાત ૧૦ બજે શ્રી ગુરુદેવ યહાં પધારેં હૈ. શ્રી ગુરુદેવને કહા- આનન્દ બહન, ચેતન મેરી પુત્રી હૈં તો ઉસકી શાદીમેં બાપકો તો હાજિર રહના હી ચાહિયે ન ? આપ લોગ કુછ ભી કહો- ચેતન કી શાદી પર મૈં નિશ્ચિત આઊંગા હી !!

આત્મિક પ્રવૃત્તિ વ ઉન્નતિ સનાતન હૈ

ધનસંપતિ ઔર સ્થૂલ ભૌતિક સુખ સુવિધાઓમેં હી ડૂબા હુઆ સમાજકા કલ્પનાચિત્ર તો કરો ? કિતના દુસહ્ય બનેગા વહ ચિત્ર ? ધનસંપત્તિ ભૌતિક પદાર્થોકો તુચ્છ દષ્ટિસે દેખનેવાલોંકા અસ્તિત્વ હી સમાજકો સ્થૂલવાદકે ભયંકર જહરસે બચા રહા હૈ. કારણ કિ ધન ધાન્ય આદિ ભી અનિવાર્ય તો હૈ લેકિન યે નાશવંત હૈ. જબકિ આત્મિક પ્રવૃતિ વ ઉન્નતિ સનાતન હૈં. સંસારમેં સહી સૌંદર્ય, રસ વ પ્રતિમા આત્મિક ઉન્નતિકી પ્રવૃત્તિકે દ્વારા હી હૈં. યદિ યહ ન હોતા તો પશુ સમાજકા દર્શન હોતા.

સંતોકા અસ્તિત્વ સમાજકે લિયે બોજા હૈ ઐસા મૈં માનતા નહી હૂં. નકલી સાધૂઓંકો લોગ પિછાન નહીં પાતે હૈં ઈસકા કારણ યહી હૈં કિ (૧) લોગોમેં શાસ્ત્રોંકી જાનકારી કમ હુઈ હૈ. (૨) સ્વાર્થી વૃત્તિ બઢી હૈં, વે ચાહતે હૈં કોઈ હમારે રુપયે દુગુના કર દેવેં, કોઈ જાદુ કરકે હમારે ઘરોમેં રુપયોંકી બરસાત બરસાવેં. (૩) સાધક, મુમુક્ષુ કહલાનેવાલોમેં ભી અધિક સંખ્યા ઉન્હીંકી હૈં જો ચાહતે હૈં કિ બિના પરિશ્રમ કિયે હી ગુરુમહારાજ હમેં સિધ્ધિયાં દે દેવેં.

"લોભી ગુરુ લાલચી ચેલા દોનું નરકમેં ઠેલમઠેલા." ફિર કહાં નિસ્તારા, ૨૬-૧૦-૬૧ જયરામભાઈકે ઈન્ડસ્ટ્રીયલ એસ્ટેટ (દાદરમેં) કા આજ શ્રી ગુરુદેવને સુબહ ૭-૧૫ બજે ઉદઘાટન કિયા. દોપહરકે દો બજે જયરામભાઈકી મોટરમેં જમનાદાસભાઈકે સાથ ઈન્દૌરકે લિયે પધારે.

પુષ્કર, ૨૯-૧૦-૬૧ સે ૨૮-૧૧-૬૧, ગોસ્વામીજી કહતે હૈં- સંતદર્શનસે મહાન પુણ્ય હોતા હૈ. સંતપુરુષ જંગમ તીર્થરુપ હૈ. તીર્થકા ફલ તો બાદમેં મિલતા હૈ, લેકિન સંત સમાગમકા ફલ તો ઉસી વક્ત મિલતા હૈ. ઐસે હી બચન સંત સમાગમકે બારેમેં સબ શાસ્ત્રોનેં કહા હૈ. અનેક ધર્મોમેં એસે હી બચન સંતોકે બારેમેં કહે હૈં. તો ઈતને સબ ધર્મશાસ્ત્ર બિલકુલ અસત્ય બાત તો લિખે નહીં. ઈસ વિચારસે ભી ઈસ બુધ્ધિસે ભી પ્રત્યેક મનુષ્યકો સંતકે દર્શન વ સત્સંગ કરનેકા મૌકા પ્રાપ્ત કરના ચાહિયે. પ્રયત્નપૂર્વક સંતકે દર્શન-સમાગમ ઔર સંતકી સેવા કરનેકા મૌકા પ્રાપ્ત કરના ચાહિયે.

આજ કલ બુધ્ધિકા યુગ ચલતા હૈ. તો અબ ઈસ પર ભી પ્રશ્ન હોતા હૈ કિ સાધુ કહના કિસકો ? સંત કિસકો સમઝના ? યહ પ્રશ્ન હોનેકા યથાર્થ કારણ ભી હો ગયા હૈ. બહુતસે સાધુવેષધારી સંતોકી ઔર, ભગવાનોંકી ભરમાર હો રહી હૈ ઈસ કાલમેં. અપની આજિવિકા કિસી તરહ ભી નહીં પ્રાપ્ત કર સકતે હૈં તો આસાનીસે સાધુવેશ ધારણ કરકે ઘર ઘર રોટી ભિક્ષા માંગકર જીવન યાપન કર લેતે હૈં- ઐસે ભી અધિક સંખ્યામેં હૈં. ઈસ પ્રકારકે સાધુવેષધારીકો સંત માનકર ઉનકે દર્શન, સમાગમ કરોગે તો કોઈ લાભ નહીં હોગા. સંતકે લક્ષણોંકો પહલે ખૂબ સમજો ? શ્રી ગીતાજીમેં સાફ સાફ સબ લિખા હૈ.

જો સંત આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરકે દૂસરોંકો ભગવાનકે- આત્માકે બોધ દે સકતા હૈ વહી સંત હૈ. સંત સહૃદયી, સરલ, નિષ્કપટ, સદાચારી, કરુણાયુક્ત, દયાવાન, સમદર્શી ઔર સમત્વયુક્ત હોતે હૈં.

હમારે શાસ્ત્રોનેં તો ગૃહસ્થ આશ્રમમેં રહકર યા વાનપ્રસ્થાશ્રમમેં રહકર અપને ધર્મકે અનુરુપ શુધ્ધ વ્યવહારસે જીવન યાપન કરનેવાલોંકો ભી સાધુ માને હૈં. ક્યોંકિ એસા એક ગૃહસ્થ હોગા તો ઉસકે પરિવારમેં, પરિચિત્તોમેં- અડોસ-પડોસમેં, ઉસકે સમાજમેં ઔર ગાઁવમેં ઉનકે ઈતના અચ્છા ઉત્તમ પ્રભાવ પડેગા કિ જિતના એક આત્મનિષ્ઠ સંતકા પડતા હૈ. આપ લોગોંકો હી વિવેકપૂર્વક સોચના ચાહિયે કિ જિસકી ઈન્દ્રિયાઁ વશમેં નહીં હૈ, જો સંસારકે પદાર્થોમેં ભોગબુધ્ધિ રખતે હૈં, અહમ ઔર તેજોદ્વેજસે ખુદ હી પીડિત હૈં, ઐસે સાધુવેશધારીકો સંત કૈસે માના જાયેં ?

બ્રહ્મનિષ્ઠ ગુરુ હી ભગવાનકા રુપ હૈ

સંત મહાત્મા બહુત હૈ. સબ અલગ અલગ સ્તર પર પહૂંચે હોતે હૈ. જૈસે ગૃહસ્થાશ્રમમેં રહકર સાધના કરનેવાલે પુરુષાર્થી જીવાત્મા હોતે હી હૈ. ઐસે હી સાધુ આશ્રમમેં વિરક્ત દીક્ષાસે દીક્ષિત હોકર સાધના કરનેવાલે સંત મહાત્મા ભી હોતે હૈ. ઈસલિયે શાસ્ત્રોમેં કહા ગયા હૈ કિ બ્રહ્મનિષ્ઠ ઔર શ્રોત્રિય ગુરુ કરના ચાહિયે. બ્રહ્મનિષ્ઠ યાનિ આત્મનિષ્ઠ- જિન્હોંને ભગવદકા સાક્ષાત કિયા હો વે. નિર્ગુણ ઉપાસનાકે બ્રહ્મનિષ્ઠાને પરબ્રહ્મકે સાથ તાદાત્મ્ય પ્રાપ્ત કિયા હોતા હૈ, ઔર સગુણ ઉપાસનાકે બ્રહ્મનિષ્ઠને અપને ઈષ્ટદેવકે સાથ તાદાત્મ્ય કિયા હોતા હૈ. જિસકો આત્મસાક્ષાત્કાર કહતે હૈં ઔર ભગવદ સાક્ષાત્કાર કહતે હૈં.

સર્વવ્યાપક સર્વશક્તિમાન સત્ચિત આનંદ સ્વરુપ પરમપ્રેમ સ્વરુપ પરબ્રહ્મ પરાત્પર બ્રહ્મ હી ઈષ્ટદેવકે સ્વરુપમેં ભક્તકી ભાવશ્રધ્ધા ઔર નિષ્ઠાસે ભક્તકો પ્રત્યક્ષમેં દર્શન દેતે હૈં. ઈસમેં કોઈ શંકા નહીં હે. ઈસીલિયે જો બ્રહ્મનિષ્ઠ ગુરુદેવ હૈં વે ઉસ પરાત્પર પરબ્રહ્મકે હી સ્વરુપ પ્રમાણિત હોતે હે. વહ પરાત્પર પરબ્રહ્મ પરમગુરુકે હી જ્ઞાન, પ્રેમ, પ્રકાશ, સંરક્ષણ સામર્થ્ય, હી બ્રહ્મનિષ્ઠ ગુરુદેવકો પ્રાપ્ત હોતે હૈં. અપને ગુરુદેવકે સ્વરુપમેં ઈસ પ્રકાર તેજ, સામર્થ્ય, જ્ઞાન આદિ સ્વરુપમેં બિરાજમાન પરમગુરુ પરબ્રહ્મ કી હી અર્ચા-સેવા-પૂજા ગુરુભક્ત કરતા હે. ગુરુદેવકે સ્વરુપમેં ઉસ પરમગુરુ પરબ્રહ્મકી હી અભિવ્યક્તિ હોતી હે. જિસ પ્રકાર પરબ્રહ્મ પરમાત્માકી કભી મૃત્યુ હોતી હી નહીં હે- હંમેશા સર્વવ્યાપક ઔર સર્વશક્તિમાન સર્વાન્તર્યામિ હી હોતે હૈં, ઉસી પ્રકાર ગુરુદેવકી મૃત્યુ કભી નહીં હે, ઔર પાંચભૌતિક શરીરધારી મનુષ્ય દિખને પર ભી વહ મનુષ્ય નહીં હોતે હૈં.

શ્રી ગુરુદેવને લિખા- "સંતકોષ હરિ અમ્બુનિધિ ક્યોં કર રહેવ મૌન. કોષ નહીં તો તોષ કહાં તુમહિ પૂછિ હે કૌન." (બિન પિંગલ કવિતા)

હમ બડી પહુંચ કે આજ ભયે બાબાજી
દુનિયાકો ઠગના યહી કામ હૈ હમારા
હમ બડી પહુંચકે આજ લીયે બાબાજી
અપજશ કા ટીકા લગા કીરત ગાજી
હમ બડે પહુંચ કે આજ ભયે બાબાજી
જીતને હૈં મહાપુરૂષ ગુરુ હમારે
તપસ્યા અષ્ટક યહ પઢે ગહે જો અવધુત
ઉસકી છાંહન છૂ સકે સ્વપ્નમેં જમ દુત.
છોડ જગત કા પાખંડ, રહના આંખ ખોલકર દેખ,
દિનાકા ભૂલા રાતમેં આવે, જો કહીં અપને નિકેત
ભૂલા નહીં કહાતા મનવા ઈતને પર ભી ચેત.
અંત સમય પછતાયે કયા જબ ચિડિયા ચુગ ગઈ ખેત...મનવા
બનાદાસ ફીર કુછ ન બનેગા, હોગા મરઘટ પ્રેત
ઈતને પર ભી ચેત, મનવા ઈતને પર ભી ચેત
રામ ચરિત્રસર પીયૂષ જલ મન્થન ભાવ વિશેષ ।
પ્રમુહિત બિકસી કુમુદિની ભાવ ઉદય રાકેશ ॥

શ્રી ગુરુદેવ :- ગુનાસે રોટી રખ દી થી, મેવાબહનને ખૂબ પ્રેમસે. દૂધમેં બનાઈ હુઈ. યહ એક નઈ પધ્ધતિ નિકલી. દેખો, મૈં માનતા હૂં કિ અનાજ શુધ્ધિસે મનશુધ્ધિ હે. અન્ન (ઔર)

મન દોનોં બહુત હી સંલગ્ન હૈ. જૈસા અન્ન વૈસા મન.

જબસે ખાઈ રોટલી ઔરોંકે હાથકી ।
ધીરે ધીરે છૂટ ગઈ બાત પ્રભુકે સાથકી ॥

દયા વિનાકા જીવન જીવન નહીં હૈ. ખૂબ સોચો. જીવનમેં દયા નહીં તો ફિર જીવન હી ક્યા ?

પ્રશ્ન :- બ્રહ્મનિષ્ઠ શ્રોત્રિય ગુરુ ક્યોં ?

શ્રી ગુરુદેવ :- બ્રહ્મનિષ્ઠ યાનિ બ્રહ્માણિ નિષ્ઠા = સ્થિતિ = "તાત્પર્યતયા વર્તનં યસ્ય સ બ્રહ્મનિષ્ઠઃ" સ યો હવૈ તત્પરં બ્રહ્મવેદ બ્રહ્મૈવ ભવતિ" (મુંડકોપનિષદ) = પરબ્રહ્મકો જાનનેવાલા ખુદ ભી બ્રહ્મ હી હો જાતા હૈ.

તદ્વિજ્ઞાનાર્થં સ ગુરુમેવાભિગચ્છેત સમિત્પાણિઃ શ્રોત્રિયં બ્રહ્મનિષ્ઠમ્ (મુંડકોપનિષદ). ઉસ પરબ્રહ્મકે વિજ્ઞાનકે લિયે = વિશેષ બોધ અનુભૂતિકે વિજ્ઞાનકે લિયે હાથમેં કુછ ઉપહાર લેકર બ્રહ્મકો જાનનેકી જિજ્ઞાસાવાલે મુમુક્ષુકો ગુરુદેવકે સમીપ જાના ચાહિયે. શ્રોત્રિય યાનિ વેદાદિ સકલ શાસ્ત્રોંકા જ્ઞાતા-રહસ્યોંકે જ્ઞાતા-યુક્તિ દષ્ટાંતસે સમઝાનેકી ક્ષમતાવાલા. ઔર બ્રહ્મનિષ્ઠ યાનિ સદા બ્રહ્મમેં સ્થિતિ રહતી હૈં = બ્રહ્મકે સમાન ભાવોંકો ધારણ કિયા હો વહ = બ્રહ્મસે તાદાત્મ્ય સાધા હો વહ, = અપને ઈષ્ટમેં તાદાત્મ્યભાવ સિધ્ધ હો વહ. બ્રહ્મકા સ્વરુપ સત્ ચિત આનંદ હૈ.

"સત્યં જ્ઞાનમનન્તં બ્રહ્મ"= બ્રહ્મ સત્‌રુપ, જ્ઞાનરુપ-ચિત્તરુપ ઔર અનંત આનંદ (સ્વરુપ) હૈં. "રસો વૈ સઃ" વહ આનંદ સ્વરુપ હૈ. "રસ હેવાયં લબ્ધ્વા આનન્દી ભવતી." આનંદ સ્વરુપ પરમાત્માકી પ્રાપ્તિ હો જાનેસે જીવાત્મા ભી આનંદ સ્વરુપ હો જાતા હૈ. જિસ પ્રકાર ધનસંપત્તિ પાને પર મનુષ્ય સંપત્તિવાન-શ્રીમંત બન જાતા હૈ, ઉસી પ્રકાર સત્ ચિત્ત આનંદકે સ્વરુપકો પ્રાપ્તિ કર જીવાત્મા ભી બ્રહ્મસ્વરુપ - સતચિત આનંદ રુપ હી હો જાતા હૈ. તબ વહ જીવાત્મા નહીં રહતા- અલ્પજ્ઞ નહીં રહતા, પરંતુ સર્વ સમર્થ સર્વજ્ઞ હો જાતા હૈ.

"યો વેદ નિહિતં ગુહાયાં સોઽશ્નુતે સર્વાન કામાન્ ॥" "નિહિતં ગુહાયાં" યાનિ હૃદયકી ગુફામેં છિપે હુયે ઈસ પરમાત્માકા સાક્ષાત્કાર કર લેનેસે જાન લેનેસે, ઉસકી સમસ્ત કામનાયેં પૂર્ણકામ હો જાતી હૈ. સહજ હી ઈન્દ્રિયાઁ વશમેં રહતી હૈ, મનમેં કોઈ લાલસા, વાસના, ભૌતિક પદાર્થોંકી ચાહ ઉઠતી હી નહીં હૈ. ઉસી દિવ્ય સુખકે આનંદરસકી અનુભૂતિ હોતે હી સાંસારિક રસ-સુખ-આનંદ સબ ફીક્કે પડ જાતે હૈં- જિસ પ્રકાર કરોડોં રુપયે કી સંપત્તિ પા લેને પર દો-પાંચ રુપયેકા કોઈ આકર્ષણ યા સુખ નહીં રહતા હૈ. જબ કરોડોં રુપયેકી પ્રાપ્તિ નહીં હુઈ થી તબ વો હી દો-પાંચ રુપયે હમારે લિયે પરમરસ-પરમઆનંદ-સુખ દેનેવાલે બને રહે થે.

પરમાત્માકા નિરવધિ નિત્ય જ્ઞાનકો કૈસે પ્રાપ્ત કિયા જા સકે ? જવાબ હૈ- ગુરુ પસતિઃ = અર્થાત ગુરુદેવકે શરણમેં જાકર હી ભગવદ પ્રાપ્તિકા માર્ગ મિલ સકતા હૈ. દેખો, સંસારમેં પ્રત્યેક કાર્ય કરનેકે લિયે- પ્રત્યેક વ્યવહારપૂર્ણ કરનેકે લિયે- ઉસકે જાનકારકી સલાહ લી જાતી હૈ.

આધ્યાત્મિક ઉન્નતિકે લિયે આત્મિક ઉત્કર્ષ સાધ લિયા હો વૈસે ગુરુકા માર્ગદર્શન અનિવાર્ય હૈ. કિત્તને તો શાસ્ત્ર હૈં. માનવકા મન સંશયપૂર્ણ હોતા હૈં. પરબ્રહ્મકા જ્ઞાન અત્યંત સૂક્ષ્મ હૈ- ઔર બિના ગુરુ ઉસે કોઈ નહીં જાન સક્તા. "આચાર્યવાન પુરુષોવેદ"- ગુરુ પરંપરાસે હી ઉસકા જ્ઞાન હોતા હૈ. શ્રીમદ ભાગવતમેં હૈં-

તસ્માત્ ગુરું પ્રપદ્યેત-જિજ્ઞાસુ: શ્રેયમુત્તમમ્ ।
શબ્દે પરે ચ નિષ્ણાતં બ્રહ્મણ્યુપસમાશ્રયમ્ ॥

જિજ્ઞાસુ શમ દમાદિસે યુક્ત હોકર શબ્દ બ્રહ્મ તથા પરબ્રહ્મમેં નિષ્ણાંત સમસ્ત શ્રેષ્ઠ ગુણસમ્પન્ન ગુરુદેવકી શરણમેં જાવેં.

શ્રોત્રિય યાનિ આઁખોવાલા. અંધા નહીં. બ્રહ્મનિષ્ઠ યાનિ પૈરોંવાલા. પંગુ નહીં. શાસ્ત્રોંકા જ્ઞાતા હોનેસે શિષ્યકી સિધ્ધાંત સંબંધી ઔર પરમ તત્ત્વકે વિષયકી શંકાઓકા સમાધાન કર સકતે હૈં, દષ્યંત ઉદાહરણ દ્વારા જ્ઞાન પ્રદાન કરતે હૈં. પ્રત્યેક શિષ્યકે આત્માકે = અંત:કરણકે સ્તરકો જાનકર કે અધિકાર ભેદકે અનુસારકા સહી મંત્રદીક્ષા ઔર સાધનક્રમ પ્રદાન કરતે હૈ. ઉનકી બ્રહ્મનિષ્ઠા ઉનકે પ્રત્યેક આચરણમેં તો વ્યક્ત હોતી હૈ અપિતુ સબ શિષ્યોંકો પ્રભાવિત કરનેવાલી તથા જિજ્ઞાસા અભિલાષા જાગૃત કરનેવાલી ઉનકી બાની હોતી હૈ- ભગવદ સાક્ષાત્કારકી ગુરુદેવકા-ભગવદ પ્રાપ્તિકા અનુભવ કરકે સાધક ગુરુદ્વારા પ્રાપ્ત સાધનક્રમકે સાધના દ્વારા અપની પ્રકૃતિમેં અંદર સ્થાપિત કરના ચાહતા હૈ. શિષ્યકો ઈસ કાર્યકે લિયે પ્રવૃત બ્રહ્મનિષ્ઠ ગુરુ કરતે હૈં.

સાધન ભજનકા અર્થ

પ્રશ્ન :- આપ "સાધન" "ભજન" કહતે હૈં- ઉસકા અર્થ સમજાઈયે.

શ્રી ગુરુદેવ :- સાધન યાનિ ગુરુમંત્રકે જાપ, ધ્યાન, ઈત્યાદિકી વિધિ ઔર નિત્ય નિયમકે સ્વાધ્યાય, પાઠ આદિ. જાપ, ધ્યાનકી વિધિ ગુરુદેવ બતલાતે હૈં- સમજાતે હૈં. શિષ્યોંકે અધિકાર ભેદસે સાધનમેં ભી ભેદ હોતે હૈં. યહી વિશેષતા હિંદુધર્મકી મુખ્ય હૈં- સાધકોંકે લિયે.

નિ:સ્વાર્થ ભાવસે પરવરિશ કરના

એક તોતી અપને બચ્ચેકી ચોંચમેં ખૂદકી ચોંચ રખકે ખુરાક ખિલા રહી થી. હમ દેખ રહે થે. કાફી દેર બાદ શ્રી ગુરુદેવ બોલે- દેખા ન ! કુદરતકા સબસે બડા યહ ચમત્કાર. તોતીકો વૃધ્ધાવસ્થામેં યા ઉસકે પહલે યહ બચ્ચા ખુરાક લાકર ઈસ પ્રકાર કભી ભી ખિલાયેગા નહીં. ફિર ભી તોતી (પોપટી) કિતની વાત્સલ્યતાસે ખિલા રહી હૈ !!! કિતને પ્યારસે બચ્ચોંકો સમ્હાલતી હૈ !! ઔર પોપટીકી ન તો હાથ હૈં ન પાઁવ હૈ- સિર્ફ ચોંચ દી હૈ કુદરતને ઔર મનુષ્યકા સોચો !!

મનુષ્ય અપને બચ્ચેકી પરવરિશ કરતા હૈ- પરન્તુ અપના સ્વાર્થ ભી રખતા હૈ. પ્રમુખ સ્વાર્થ યહી કિ બચ્ચા બડા હો જાયેગા, ફિર કામ ધંધા કરેગા, હમારી પરવરિશ કરેગા-સેવા કરેગા, હમેં સમ્હાલેગા. પોપટી નિસ્વાર્થ વાત્સલ્યકા દષ્ટાંત હૈ. મનુષ્યકો ઈસીકા અનુસરણ કરના

ચાહિયે. નિસ્વાર્થ ભાવસે પરવરિશ કરના તુમ્હારા કર્તવ્ય હૈ, કરની હી ચાહિયે. જિતની તુમ્હારી પહૂંચ હૈં ઉસ પ્રકારકી ઔર હો સકે ઈતની અચ્છી પરવરિશ કરની ચાહિયે. પરન્તુ બદલેમેં સ્વાર્થ મત રખો. તો સંસારકા થાક નહીં લગેગા. દુઃખ, આઘાતકા માર નહીં પડેગા.

ઔર નિસ્વાર્થ બનનેસે આત્મબલ બઢેગા. અપેક્ષા નહીં રખો, આશા નહીં રખો, તો હંમેશા સંતોષ, વ સુખ બના રહેગા. ઔર ખાસ બાત યહ હૈ કિ અપેક્ષારહિત હોને પર બચ્ચોંકી ઔરસે આદર, પરવરિશ, સેવા ઈત્યાદિ મિલતે હૈં. ઉસ આનંદ વ સંતોષકી અનુભૂતિ અલૌકિક હોતી હૈં. કિસસે અપેક્ષા રખે ? અપને શરણદ-ઈષ્ટદેવસે. યે સંતજીકો દેખિયેના સંતતિ ન હો ઐસે કિતને લોગ હૈ ? ઉન્હેં દેખિયે.

૨૦૦-૨૫૦ વર્ષ પહલે કચ્છ હાલાર, સોરઠમેં ઘૂમતે સમય સિંહ ઔર સીદિયોં (મનુષ્યોંકી એક જાતી) કા ભય સતત બના રહતા થા. સભીકો કચ્છ-સૌરાષ્ટ્રકા પ્રદેશ બહુત પ્રાચીન હૈં. બહુત કાલ પહલે યહ પ્રદેશ ઔર આફ્રિકા એક હી ક્ષેત્ર પર- એક હી ભૂમિ પર થે. પ્રાકૃતિક ઉથલપુથલમેં વહ ભૂમિકે ટૂકડે હો ગયે ઔર આફ્રિકા ઔર ભારતકે બીચમેં અરબી સમુદ્ર બન ગયા હૈ. વિશ્વભરમેં સિંહ ભારત ઔર આફ્રિકામેં હી પાયે ગયે હૈં. સિંહ ઔર સીદિયોંકી આબાદી સૌરાષ્ટ્રમેં બહુત દીર્ઘ કાલસે પાઈ ગઈ હૈ. ગિરનાર, બરડા ઔર આલેચકે પહાડીક્ષેત્રમેં બહુત થે. દક્ષિણ સૌરાષ્ટ્રમેં સીદિયોંકા ગાંવ થે.

૧૨-૧૧-૬૧- કાર્તિક શુક્લ ચતુર્થી શ્રી ગુરુદેવકી સંન્નિધિમેં મનાઈ ગઈ, શ્રી ગુરુદેવને લિખા:- શરણાગત કહ જે તજહી નિજ અનહિત અનુમાની, તે નર પામર પાપમય તિનહિં બિલોકત હાની. ભજન ત્રિતાપ શમનમેં સમર્થ હૈ- રણછોડદાસ

ભક્તિકી શ્રેષ્ઠતા

જ્ઞાનકે અધિકારી કૌન ? કર્મકે અધિકારી કૌન ? ભક્તિકે અધિકારી કૌન ? ઉત્તરમેં ક્યા બતાઉ ? ઐસા પ્રશ્ન હી ખોખલાપન બતા રહા હૈ. જ્ઞાન, કર્મ વ ભક્તિ અલગ અલગ સમઝના હી ભારી ભ્રમ હૈ. જ્ઞાન હૈ- તો ઈતના હી હૈ કિ હમ જાને કિ હમ મનુષ્ય હૈ. ઈસીલિયે હમારા વ્યવહાર- જીવન માનવીય હોના ચાહિયે. માનવીય ક્યા ? અમાનવીય ક્યા ? મનુષ્યત્વ ક્યા ? પશુત્વ ક્યા ? યહ હૈ જ્ઞાન.

અબ ઈસ જ્ઞાનકે અનુસાર જિસ પ્રકાર રહના, બોલના, બરતના આદિ અનિવાર્ય હૈ ઉસી પ્રકાર હી જીવન બીતાના યહ હૈ કર્મ. હમારે જ્ઞાન વ કર્મકો સંસારકા કોઈ રસ ચલિત ન કર જાય, કલંકિત ન કર દેં. હમ હમારે જ્ઞાનસે અજ્ઞાન ન બના જાય, ઈસકી સાવધાની રખના ઔર વહ ભી પ્રયત્નપૂર્વક રખના- યહ હૈ ભક્તિ. અર્થાત હમારે જ્ઞાન કે મર્મકો વ કર્મકો ચરિતાર્થ કરનેકા અનુષ્ઠાન.

જો કોઈ જાનતા હી નહીં હૈ કિ મૈં ક્યા હૂં, મુજે ક્યા કરના ચાહિયે ઔર કિસ પ્રકાર જીના ચાહિયે- ઉસે ક્યા સમજાના ચાહિયે ? મધ્યમ શ્રેણીકે મનુષ્ય ભક્તિમાર્ગકે હી અધિકારી હૈ. બહુધા લોગ મધ્યમશ્રેણીકે હોતે હૈં. મધ્યમ અર્થાત ન તો વિશેષ વિરક્તિ ઔર ન વિશેષ આસક્ત,

ન તો જ્ઞાની ન તો અજ્ઞાની, ન તો પૂરે સકામ ન તો પૂરે નિષ્કામ.

ભગવદ કથા, સત્સંગ, ભગવન્નામ સંકીર્તન-ભજનમેં ઐસા અનુપમ અલૌકિક રસ હૈં જો સંસારકે સારે રસોંકો-ઉનકી વિપરીત પ્રક્રિયાઓમેં તો ફિકકા કર દેતા હૈ પરન્તુ ઉનકી મૂલભૂત ઉન્નત પ્રક્રિયાઓંકો તો વિશેષ ઉન્મુખ ગતિશીલ કર દેતા હૈ.

ઈસલિયે મૈં કહતા હૂં કિ કોઈ ભી પૂજન, ભક્તિ યા સત્સંગ, જ્ઞાન યા યજ્ઞ, તપ યદિ નિષ્ક્રિયતા, રાગદ્વેષ, ક્રોધ, ઈર્ષા યા અસત્ય, હિંસા યા વાણીવિલાસ વ તર્કબાજીમેં હી પરિણત હોતા હોં તો સ્પષ્ટ હી હૈ કિ યહ સ્વયમ્ ઝૂઠા હૈ, અપ્રમાણિક હૈં ઔર તથ્યરહિત હૈ.

મનશુધ્ધિ, ક્રિયાશુધ્ધિ, વ્યવહારશુધ્ધિ, વ વિચારશુધ્ધિકો ઉદય, પુષ્ટ વા સિધ્ધ નહીં કરનેવાલા કોઈ ભી સત્સંગ, ભજન,પૂજન, તપ, યજ્ઞ આદિ વાસ્તવમેં ન તો કર્મ હૈ, ન તો જ્ઞાન હૈ ઔર ન તો ઉપાસના હૈં, ન તો યોગ હી હૈં. યહ સનાતન અટલ નિયમ હૈં કિ કિસીભી માર્ગકે સાધનપથમેં ચલને પર સાધકકો પ્રથમ તો યમ-નિયમ વ સંયમ સાધ્ય હોતે હૈં. ઈસકે ફલરુપમેં જ્ઞાનકી સ્થિતિ સહજ ભાવરુપ હો જાતી હૈં, ઔર ઈસીકા પરિપક્વ સ્વરુપ હોતા હૈ ભક્તિરસ.

તીર્થટન સાધન સમુદાઈ, યોગ વિરાગ જ્ઞાન નિપુનાઈ ॥
નાના કર્મ ધર્મ વ્રત દાના, સંયમ દમ જપ તપ મખ નાના ॥
ભૂતદયા દ્વિજ ગુરુ સેવકાઇ, વિદ્યા બિનય વિવેક બડાઈ ॥
જહં લગિ સાધન બેદ બખાની, સબ કર ફલ હરિભક્તિ ભવાની ॥

ભગવદ ભક્તિકી શ્રેષ્ઠતા ઈસીમેં હૈં કિ વહ સરલ હૈ, સબ કોઈ કર સકતા હૈ ઔર બિલકુલ સ્વતંત્ર હૈ યહી ઉસકી વિશેષતા હૈં જો સર્વ માર્ગોસે ઉસે સર્વોપરી બનાદિયા હૈં.

પરમ પ્રકાસ રુપ દિન રાતી, નહીં તહં ચહિય દિયા ધૃત બાતી ॥
સો સ્વતંત્ર અવલંબ ન આના, તેહિ આધીન જ્ઞાન વિજ્ઞાન ॥

યમ નિયમ સંયમ, વ્રત તપ દાન ઈત્યાદિકા ફલ ભક્તિરસ હી હૈં

ભગતિ હીન ગુન સબ સુખ ઐસે, લવન બિના બહુ બિંજન જૈસે ॥

ભક્તિમેં ધન, બુધ્ધિ, રુપ, સત્તા, ઉમ્ર, વિદ્યા, ઉચ્ચ જાતિ આદિ કિસીકી અપેક્ષા નહીં હૈ. ફક્ત ભગવાનમેં પ્રેમ-ભગવાન પર નિષ્ઠા માત્રકી આવશ્યકતા હૈ.

બાલક ધ્રુવ તપશ્ચર્યા કરનેકો વનમેં જા રહે થે, રાસ્તેમેં નારદજી મિલેં. વનકી કઠિનાઈયાં બતલાકર કહા- તુમ વાપિસ લૌટ જા, મૈં તુમારે પિતાજીકો કહકર તુમકો રાજ દિલવા દૂં. લેકિન ધ્રુવજી દઢ સંકલ્પ થે, તો લૌટે નહીં. નારદજીને દ્વાદ્વશાક્ષર મંત્રકા ઉપદેશ દિયા. નારદજી ઉતાનપાદ રાજાકે પાસ આયે, ઉનકો સમજાયા, ઔર રાજા મધુવનમેં ગયે-ધ્રુવ કો સમજાયા કિ બેટા, આધા રાજય તુઝે પ્રદાન કરતા હૂં, તું મેરે સાથ ચલ ધ્રુવજીને ઉત્તર દિયા કિ જિસ ભગવાનકી

ભક્તિ કરને કા વિચાર માત્ર કરનેસે હી મુઝે આધા રાજય મિલતા હૈં તો જબ મૈં ભક્તિ કરકે ભગવાનકો પ્રસન્ન કરું તો ફિર મુઝે ક્યા શેષ રહ જાયેગા ? અર્થાત્ સબ કુછ પ્રાપ્ત હો જાયેગા. પિતાજીકી ક્ષમા પ્રાર્થના કરકે, પ્રણામ કરકે તપસ્યામેં-દ્રઢ નિયમમેં સંલગ્ન હો ગયે. છ: માસમેં હી ભગવાન પ્રસન્ન હોકર પ્રકટ હુયે ઔર દીર્ઘકાલ પર્યંત રાજય સુખકા ઉપભોગ દિયા. પશ્ચાત અચલ ધ્રુવપદ ભી દિયા. તાત્પર્ય કિ ભક્તિમેં ઉમ્રકી કોઈ અપેક્ષા નહીં હૈં.

ઈસી તરહ પંડિતાઈકી, મેધાકી ભી આવશ્યકતા નહીં હૈ. ગજરાજને કૌનસી વિદ્યા પઢી થી ? ગ્રાહ ઔર ગજરાજકે બીચમેં દીર્ઘકાલ પર્યંત યુધ્ધ ચલતા રહા. અબ પરાજિત હોકર મૃત્યુકે શરણ હો રહા હૂં એસા ગજરાજકો નિશ્ચય હુઆ તબ ઉસને અત્યંત પ્રેમપૂર્વક ઔર શુધ્ધ ભાવસે એક કમલપુષ્પ સૂંઢમેં લેકર ભગવાનકો અર્પણ કરતે પ્રાર્થના કી-કિ હે દીનબંધુ કૃપાલુ ભગવાન ! યહ કમલકે દ્વારા આપકા મૈં અંતિમ વારકા પૂજન કર રહા હૂં. કૃપા કરકે ઈસકા સ્વીકાર કરકે મુઝે મુક્ત કરો નાથ !! તુમ શરણાગત રક્ષકકે અતિરિક્ત ઔર કોઈ મુઝે મુક્ત કરનેમેં સમર્થ નહીં હૈ. પ્રેમવિહવલ પ્રાર્થનાને ભગવાનકો ભી વિહવલ બના દિયા. તત્કાલ પ્રકટ હોકર ગજરાજકી ભગવાન રક્ષા કરતે હૈં.

ભક્તિ કરનેમેં સુંદર રુપકી ભી અપેક્ષા નહીં હૈ. કુબ્જાકા કૌનસા સૌન્દર્ય થા ? ફિર ભી ભગવાનને ઉસકા સ્વીકાર કરકે ઉસે મુક્ત કર દી હૈં.

ઉધ્ધવજી ગોકુલમેં ગોપિયોંકો જ્ઞાનોપદેશ દેનેકો આતે હૈં. ગોપીયોંકા ભગવાનમેં જો હૃદયકા અત્યંત પ્રેમભાવ હૈ ઉસકો દેખકર હી ઉધ્ધવજીકા જ્ઞાનકા અભિમાન ગલ ગયા. ઉધ્ધવજીને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનકા દિયા હુઆ પત્ર ગોપિયોંકો દેને લગે તો ગોપિયોને પત્ર હાથમેં તક નહીં લિયા ઔર કહતી હૈં- ''મહારાજ, હમારેમેં વિરહાગ્નિ ઈતની તીવ્ર જલ રહી હૈ કિ હમારે સ્પર્શ માત્રસે હી વહ પત્ર જલકર ખાક હો જાયેગા.''

ઉધ્વજી તબ યોગ સમાધિકા ઉપદેશ કહના પ્રારંભ હી કિયા તબ ગોપિયાં કહતી હૈં કિ મહારાજ, આપ ઉપદેશ બોલનેકા નિરર્થક પરિશ્રમ ક્યોં ઉઠા રહા હૈ ? યોગ સાધના કરનેકે લિયે ભી મન તો હોના ચાહિયે ન ? સો એક મન થા વહ તો કૃષ્ણ ભગવાનકે સાથમેં ગયા હુઆ હૈ, ઔર દૂસરે મન તો હમારે હૈં નહી. તો કૈસે-કિસસે યોગ સાધના હમ કરેં ? ઉધો, મન નાહીં દસ બીસ એક હૂતો સો ગયો શ્યામ સંગ અબ કો સાધે જોગ ? દૂસરી બાત યહ ભી હૈ કિ યોગ સાધનાકે લિયે ૬૦ હજાર ગોપિયોંકે ભસ્મ, કમંડલ, મૃગછાલા આદિ કહાંસે મિલેંગે ? એસે પ્રેમસે ભરી હુઈ ગોપિયાં ક્યા વેદ પઢી થી ? ક્યા બહુત તીર્થયાત્રા ઔર ગંગા-જમુના આદિ સ્નાન કરકે આયી થી ? નહીં. લેકિન ઈન ગોપિયોંકે ઘરમેં શ્રી ભગવાન પ્રેમસે નાચતે થે. ઈસી પ્રેમધાગાસે બંધકર ભગવાન ગોપિયોંકે વશ હુયે હૈં. પ્રેમ ઐસા પ્રબલ તત્ત્વ હૈં.

એકબાર ગોપિયાં રાસ્તે પર જા રહી થી. માર્ગમેં ઋષિયોંકે આશ્રમમેં વેદાધ્યયન ચલ રહા થા. ગોપિયાં આ રહી હૈં-યહ દેખકર વેદાધ્યયન બંદ રખા દિયા. ગોપિયોંને સમીપ આકર પૂછા કિ

કહિયેજી મહારાજ, વેદાધ્યયન બંધ ક્યોં કરવા દિયા ? ઋષિઓંને કહા- કિ તુમકો વેદકા અધિકાર નહીં હૈ ઈસલિયે ?

સુનતે હી ગોપિયાં કહતી હૈં- સો બાત વેદમેં તો નહીં હૈં. ફિર ભી આપ માનતે હૈં તો- ભલે- ઠીક હૈ. આપકા ઉપદેશ તો હમ નહીં સુન પાયેંગી- તો અબ આપ હમારા ઉપદેશ સુનિયે મહારાજ. આપ સબ નિત્યપ્રતિ ઈસ પ્રકાર વેદગાન કરતે હૈં, અગ્નિ, હોત્ર, સંધ્યા, તર્પણ, જપ, તપ, યોગ, પાઠ, પૂજા અર્ચા, ધ્યાન, આરતી, ઈત્યાદિ સબ કર્મ કરતે રહનેકે ભ્રમમેં ભૂલે હુએ ભટક રહે હૈં- યહ કેવલ પરિશ્રમ હી હૈં- ક્યોકિ જિસ હેતુસે, જિસ લક્ષ્યસે, જિસ આશાકો લેકર યે સબ કિયા જાતા હૈં વહ સમસ્ત વેદાંત સિધ્ધાંતરુપ સાક્ષાત શ્રીભગવાન શ્રીહરિ તો હમારે ઘરમેં ખેલ રહે હૈં. આપ સબ ઊઠિયે ઔર હમારે ઘર ચલિયે ઔર શ્રીહરિકો દેખ લીજિયે.

સુદામાકે પાસ કૌનસી ધનસંપતિ થી ? આજકલ બહુત લોગ કહતે હૈ કિ પેસેવાલોંકો હી ભગવાન હૈં. લેકિન મૈં કહતા હૂં કિ દીન ભાવવાલોં કે હી ભગવાન હૈં. અહમકે મારે સબ લોગ મારે મારે ઘૂમ ફિર રહે હૈં. સુદામાજી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનકે સખા હૈ, સાથમેં પઢે હૈ. વિવેક વૈરાગ્યાદિ દૈવીસંપતિ સંપન્ન હૈ. પ્રેમ પૂર્ણ ભક્તિસે ભગવદમય હોકર હરકોઈ પરિસ્થિતિમેં સમત્વ ધારણ કિયે આનંદમગ્ન રહતે હૈં. પત્નિકે કહને પર ભગવાનકો મિલનેકો જાતે હૈં, પત્ની રાજી રાજી હોકર પડોશીકે યહાંસે તિન મુઠ્ઠી ચિઉરા લે આઈ, ફટે તૂટે ચીંથડે સે છોટી-ગઠરી બાંધકર દ્વારકાપુરી આયે.

ભગવાનને દૂરસે સુદામાકો દેખતે હી દૌડે ઔર અત્યંત પ્રેમસે ભેટે. અહો ! મેરે પરમ મિત્ર ! આજ મૈં ધન્ય હો ગયા. તુમને બહુત હી દયા કી મેરે પર જો મેરે ઘર પધારકે મુઝે કૃતાર્થ કિયા હૈ. મેરે ભાગ્યકી કોઈ સીમા નહીં હૈ આજ. ઈસ પ્રકરા બોલતે બોલતે દોનોં હાથમેં હાથ લેકર રત્નજડિત પલંગ પર બૈઠાતે હૈં.

ભગવાન અતિશય પ્રેમમેં ભાવ વિભોર હો ઊઠે હૈ. સુદામાકે ચરણ ચાંપને લગ ગયે, સ્વહસ્તસે સુદામાજીકે ચરણ ધોતે હૈં ઉસ સમય સુદામાજીકે શરીરકી અતિશય દુર્બલ સ્થિતિ દેખકર, ઔર પૈરોમેં કાંટે લગે હુએ દેખકર ભગવાનકે નેત્રોમેંસે અશ્રુ બહને લગે- ઉસી અશ્રુજલસે સુદામાજીકે ચરણ ધૂલ ધો રહે હૈં. શ્રી રુકમણીજી, સત્યભામાજી આદિ પટરાનિયાં દૌડી આતી હૈ, ભગવાનકી આજ્ઞા લેકર વે ભી સખાજીકી સેવામાં લગ ગઈ. અચ્છી પ્રકારકા સ્નાન કરાયા. ષટરસયુક્ત ઉત્તમ ભોજન જિમાયા. વિશ્રાંતિકે લિયે બિરાજમાન કિયે. પટરાનિયાને વિધિવત અર્ઘ્ય પૂજન આદિ કરકે પ્રણામ કિયે. સુદામાજીને આશીર્વાદ દિયે અસંખ્ય દેવીઓંને સુદામાજીકા પૂજન પ્રણામ કિયા, સબકો આશિર્વાદ દિયા.

ચરન ચાંપતે ચાંપતે ભગવાન પૂછતે હૈ કિ હમારે લિયે ભાભીજીને ક્યા ભેજા હૈ ? સુનતે હી સુદામાજી ચિઉરાકી પોટલી દબકર છૂપાને લગે. ભગવાન સુદામાજીકા સંકોચ ઔર ક્ષોભ જાન ગયે ઔર પોટલી જપટ માર કર લે લી. ચિંથડે ખોલતે ખોલતે ચિઉરા દેખતે હી એક મુઠ્ઠિ ભરકર

મૂંહમેં ધર દિયે - ફિર દૂસરી મુઠ્ઠિ, ઔર તિસરી મુઠ્ઠિ મુખમેં ધરનેકો જાતે હૈં કિ શ્રી રુકમણીજીને પાસ આકર ભગવાનકો કહને લગી કિ હે પ્રભો ! યહ ક્યા ? દો લોક તો દે ચૂકે ઔર તિસરા લોક ભી દે દોગે તો ફિર હમ સબ કહાં જાયેંગે ? આપ અકેલે અકેલે હી ભાભીજીકા ભેજા હુઆ પ્રસાદ પા રહે હૈં ઔર હમ સબ યહાં હી ખડી હે, કૃપા કરકે હમકો શેષ પ્રસાદ દિજિયે સ્વામિન. ઈસ પ્રકાર સુદામાજીકે મામુલી ચિઉરા ભી શુધ્ધ પ્રેમયુક્ત હોનેસે ભગવાનને સામનેસે આગ્રહપૂર્વક સ્વીકાર કરકે અપાર ઐશ્વર્ય સુદામાજીકે ઘર પર દે દિયા.

દેખિયે, વિદુરજી કહાં બ્રાહ્મણ થે ? વે તો ક્ષુદ્ર કહા જાનેવાલી દાસીકે પુત્ર થે. પરંતુ ભગવાનકે પરમ ભક્ત થે. ભગવાનકે પ્રતિ અસીમ શુધ્ધ પ્રીતિ હોનેકે કારણ ભગવાન ઉનકે વશ રહતે થે. ભગવાનકો બહુત પ્રિય થે. દુર્યોધનકે અન્નકા અસ્વીકાર કરકે વિદુરજીકે યહાં પધારે. ભગવાનકી આવાજ સુનતે હી વિદુર પત્ની જો છોટાસા વસ્ત્ર-લગભગ નિર્વસ્ત્ર જૈસી હી દશામેં સ્નાન કર રહી થી, પ્રેમકે હર્ષાવેશમેં ભાન ભૂલ ગઈ ઔર અત્યંત વેગપૂર્વક દૌડકર દરવાજા ખોલ દિયે. ભગવાનકો આસન, જલ અર્ધ્ય દિયા ભગવાન કહતે હૈં- મુઝે તો અત્યંત ભૂખ લગી હે. ભાવાવેશમેં વિદુર પત્નિ કેલે ખિલાને લગી- છિલકેકે બદલે કેલે ફેંક દેતી રહી ઔર છિલકે તો ભગવાનકે હાથમેં ખાનેકો દેતી રહી. ભગવાન ભી પ્રેમપૂર્વક અત્યંત સ્વાદપૂર્વક છિલકે પાતે જાતે હૈં- કહતે જાતે હૈં કિ કેલે તો અત્યંત હી સ્વાદપૂર્ણ હે - ઔર દે દો. ઈતનેમેં વિદુરજી આ પહૂંચે, અપની પત્નીકો હોશ સમ્હલાયા. મર્યાદા ભંગકે દોષકી હાથ જોડકર ક્ષમાકી યાચના કરને લગી. વિદુરજી ભગવાનકો કેલે દેને લગે- ભગવાન પાતે રહે. લેકિન કહતે હૈં કિ હે પ્રિયતમ વિદુર જો અમૃતતુલ્ય અપૂર્વ સ્વાદ છિલકેમેં થા વૈસા અબ ઈસ કેલેમેં નહીં હે. ક્યોંકિ પ્રેમરસમેં નિગ્ન હુઈ અખંડ વૃત્તિસે છિલકે દિયે જાતે થે ઈસલિયે પ્રેમામૃતરસસે ભરપૂર થી. ભગવાન જબ પધારને લગે તો ખૂબ ભેંટે. વિરહકી આંસુ-પ્રેમસે ઉમડ આયે. દંપતિકે ઔર ભગવાનકે ભી.

ભગવદ ભક્તિમેં કેવલ શુધ્ધ પ્રેમકી હી આવશ્યકતા હે. ધનકી, જાતીકિ યા બડાઈ-સત્તાકી કુછ જરૂર નહીં હે. ભક્તિ મહારાનીકે પાસ સબ કોઈ = બાલક, સ્ત્રી, ક્ષૂદ્ર, ચાંડાલ, પાપી, પતિત, દિન, દરિદ્રી, - સબ કોઈ ક્ષોભ રહિત, સંકોચરહિત બરાબર જા સકતે હૈં. ભક્તિ મહારાણી સબકા પ્રેમભરા સ્વાગત સત્કાર કરનેકો સદૈવ સહર્ષ તત્પર બિરાજ રહી હે. માત્ર શુધ્ધ પ્રેમકી હી ભગવાનકો જરૂર હે. મનમેં મોહકા મલ ભરા હે - અર્થાત મોહકો લેકર મનકા શુધ્ધ સ્વરુપ આવૃત હો ગયા હે. સ્વાર્થ, લોભ, ક્રોધ, પરદ્રોહ, આદિ મોહકા પરિણામ.

છુટઈ મલ કિ મલહિંકે ધોયે । ધૃતકી પાવ કોઈ બારિ બિલોયે ॥
પ્રેમ ભગતિ જલ બિનુ રઘુરાઈ । અભિઅન્તર મલ કબહું કિ જાઈ ॥

મિટ્ટિસે મિટ્ટી નહીં ધુલતી. જલકો મથનેસે ધૃતકી પ્રાપ્તિ નહીં હોતી હે. અર્થાત્ કર્મરુપી મલ કેવલ કર્મસે નહીં ધુલતા હે. પ્રેમભક્તિ રુપી જલકે બિના ભીતરકા મલ નહીં ધુલ સકતા હે.

મોહ જનિત મલ લાગ વિવિધ, બિધિ કૌનેહું જતન ન જાઈ ।
જનમ જનમ અભ્યાસ નિરખિ, અધિક અધિક લપટાઈ ॥
નયન મલિન પરનારિ નિરખિ, મન મલિન વિષય સંગ લાગે ।
હૃદય મલિન વાસના માન મદ, જીવ સહજ સુખ ત્યાગે ॥
પર નિન્દા સુનિ શ્રવન મલિન ભયે બચન દોષ પર ગાયે ।
સબ પ્રકાર મલ ભાર લાગ, નિજનાથ ચરન વિસરાયે ॥
જોગ જગ્ય વ્રત દાન જ્ઞાન તપ શુધ્ધ હેતુ-શ્રુતિ ગાવૈ ।
રામ-ચરન અનુરાગ નીર બિનુ મલ અતિનાશ ન પાવૈ ॥ (વિનયમેં)
અવિરલ ભગતિ વિસુધ્ધ તવ, શ્રુતિ પુરાન જો ગાવ ।
જેહિ ખોજત જોગીસ મુનિ, પ્રભુ પ્રસાદ કોઉ પાવ ॥
ભગતિ જ્ઞાન વિજ્ઞાન બિરાગા । જોગ ચરિત્ર રહસ્ય વિભાગા ॥
જાનબ તેં સબ હી કર ભેદા । મમ પ્રસાદ નહિં સાધન ખેદા ॥
ઉર કછુ પ્રથમ વાસના રહી । પ્રભુ પદ પ્રીતિ સરિત સો બહી

રણછોડદાસ શ્રી પતિતપાવન સન્નિધિ જયપુર ૧૫/૧૧/૬૧

શ્રી ગલતાજીસે સબ શ્રી ગુરુદેવકે સાથ બિદા હો રહે થે શ્રી નાનુભાઈ બેડલાવાલાને સ્વાધ્યાયકી પુસ્તિકા કે પ્રકાશનમેં શ્રી ગુરુદેવકે આશીર્વચન પ્રકાશિત કરનેકી ઈચ્છા પ્રકટ કી ઔર આશીર્વચન લિખકર દેનેકી પ્રાર્થના કી.

શ્રી ગુરુદેવને કહા કિ મૈં આશીર્વચન તો કુછ નહીં જાનતા હૂં. સ્વાધ્યાય સ્વતઃ હી અમોઘ આશીર્વાદ હૈ. નાનુભાઈને કહા કિ બસ, તો યહી આપ આપશ્રીકે શ્રી હસ્તાક્ષરોમેં લિખ દીજિયે બાપૂ !!..

ખૂબ પ્રસન્નતાપૂર્વક શ્રી ગુરુદેવને લિખ દિયા.

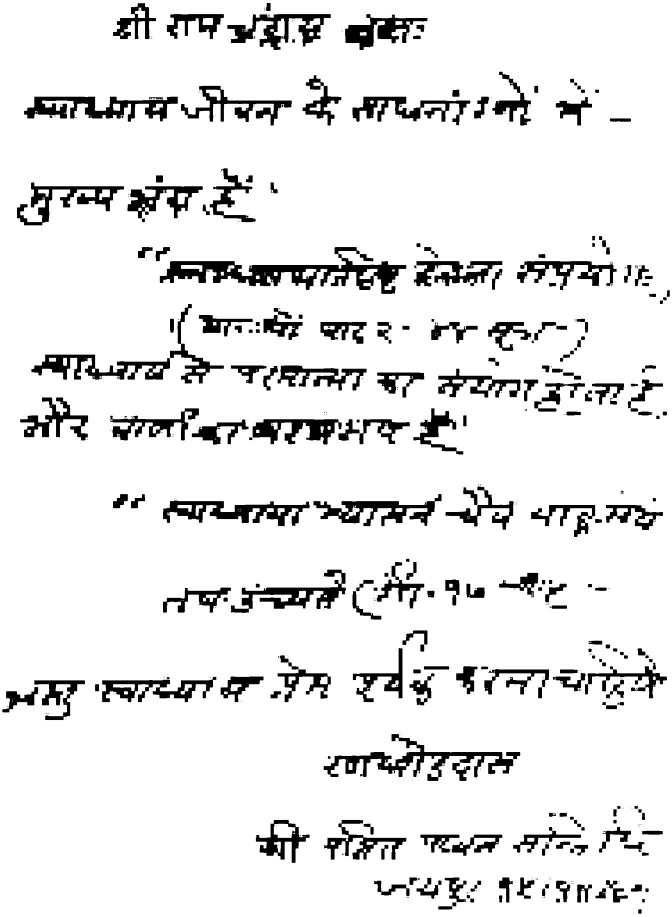
श्री राम

रणछोड़दास

કિસીકે મિથ્યા બડબડસે અપને ક્યોં વ્યથિત હોના ?

દેખો તો હરિભાઈ ! મૈં એક દાખલા (ઉદાહરણ) દૂં. બાહર કુત્તે ભુકતે હૈં ઈસકો સુનકર મૈં ભી બાહર જાકર ઉસકે સામને વૈસે હી હાઉહાઉ કરકે ભૂંકને લગૂં તો મુઝે ભી કુતેકા ભાઈ ક્યોં નહીં સમજોગે ?

ઈસીલિયે, બોલનેવાલેકો ચાહે વૈસા બોલને દો. કુત્તા અપના મુખ દુ:ખાકર અપને આપ હી થક કર ચૂપ હો જાતા હૈ. ફિર ભી ઉસકે સામને ઉસકે જૈસા બનકર સામને ભૂંકને લગના યહ વિવેકીકા સજજનકા લક્ષણ નહીં હૈ. કિસકે કુછ ભી બોલનેસે ક્યા હો જાતા હૈ ? માન લો કિ મૈં બોલને લગું કિ હરિભાઈ ચોર હૈ, તો ક્યા હો જાતા હૈ ? તુમ તો ચોર નહીં હો, સો મેરે કહનેસે કદાપિ કાલ તુમ ચોર નહીં બન જાઓગે.

મુઝે બાઘાબાપાકી એક બાત યાદ આતી હૈ. બાઘાબાપા ઉપદેશમેં કહતે થે કિ કોઈ

જબ કહેં કિ મારા પીટયા, મારા રડયા, મુવા ઈત્યાદિ. તો ઉસકે ઉપર ક્રોધ કરનેવાલા સામનેસે કહતા હૈં કિ રાંડ, યે કિસકો કહતી હૈં ? બસ લડાઈ શુરુ હો ગઈ. દોનોંકે મનમેં ઉદ્વેગ ઔર ક્ષોભ, ઔર ભારી ઝઘડા, હો-હલ્લા હો જાતા હૈ. કઈ લોગ બિના પૈસેકા-મુફતકા નાટક-તમાશા દેખને ઈકટ્ઠે હો જાતે હૈં.

ઐસા કરનેકે બદલે સામનેવાલા પ્રત્યુત્તરમેં કહે કિ વાહ ! માતાજી, આપકે પીટે ગયે હૈં તો ઈસસે હમ ક્યા કરે ? સંસારમેં સબ કોઈ પીટે જાતે હૈં, ઔર અનેક લોગ ચલે ગયે ઉસી પ્રકાર શરીર ધારણ કરકે આયેંગે વે સબ નિશ્ચિંત હી જાયેંગે. ઈસીલિયે આપકે અકેલેકે હી નહીં પીટે ગયે હૈં, માતાજી !

દૂસરા, આપકે રડતે હૈં તો આપ ઉસકો ચૂપ કરીયે. તુમારે સમજાનેસે ભી ચુપ નહીં હોતે હૈં તો લો યહ એક પૈસા, ચના લેકર દે દો તો ચૂપ હો જાયેંગે ?

તિસરા, જવાબ યહ દેના કિ હા, બા આપકી બાત સચ્ચી હૈ. અહમ-મમત્વકો હમારે ભગવાનકે ચરણોમેં અર્પણ કરકે બૈઠે હૈ, તબસે હી હમ તો મુએ હુએ હૈ. ઔર, હમારે અહમકે સ્થાન પર હમારા ભગવાન હી બિરાજમાન હૈ. ઈસીલિયે તુમને હમારે વાસ્તે તો સહી કહા હૈ લેકિન હમારે સ્થાનમેં જો ભગવાન હૈ ઉસકે લિયે યદિ તુમ કહતી હો તો તો જૂઠી બાત હૈં, ક્યોંકિ ભગવાન તો કદાપિ કાલ મરતા નહીં હૈ.

મિથ્યા દોષ લગાનેવાલા ઔર જૈસા તૈસા બોલનેવાલા ખુદ અપને હી પાપ બઢા રહે હૈં. જૈસે જૈસે કર્મ, ઈચ્છા, વિચાર, ભાવના કી જાતી હૈ વૈસે હી ઉનકી છાપ અપને અંત:કરણમેં પડ જાતી હૈં. યહ સંસ્કાર અમિટ હોતે હૈં. યહી ચિત્રગુપ્ત હૈ. યહ સૂક્ષ્મ સંસ્કારોંકે ગુપ્ત ચિત્ર અંત:કરણકે ચિત્રગુપ્તકે ચોપડેમેં લિખે જાતે હૈં ઔર ઉસ ચોપડેકે જમા ઉધારકે અનુસાર હી શુભાશુભ ફલ જીવ ભોગતા હૈ.

જો બુધ્ધિમાન હૈ, વિવેકી હૈ, વિચારવાન હૈં વહ તો કદાચિત અશુભ છાપ અંત:કરણ પર પડ જાતી હૈં તો ઉસકો તત્કાલ અથવા થોડે હી સમયકે બાદ ભગવદ શરણાગતિકી ભાવનાસે ઔર વિચાર-વિવેકકે દ્વારા ધો ડાલતે હૈં ઔર ઉસકી જગહ પર ઉત્તમ છાપ પાડતે હૈં કિ અચ્છા, ભાઈ ! ભગવાનકી જૈસી ઈચ્છા. જો હોતા હૈ વહ બરાબર હોતા હૈ. ભગવાન જો કરતે હૈં મેરે હિતકા હી કરતે હૈં.

હું હરિનો હરિ છે મમ રક્ષક, એ ભરોસો જાય નહીં ।
જે હરિ કરશે તે મમ હિતનું એ નિશ્ચય બદલાય નહીં ॥

દેખો ! અપને મેદાનમેં ખડે હોકર મનુષ્ય, પશુ આદિ જો દશ્ય દેખતે હૈ તો ઉસ દશ્યમેં સહી આકૃતિમેં હી દિખતે હૈં. પરન્તુ એક સપ્તમાંશકી ઉંચાઈ પર પહૂંચકર દેખતે હૈં તબ સબ છોટે છોટે કદકે દિખતે હૈ. ઔર ભી ઉંચા ચઢકર દેખેંગે તો વે ઔર ભી બહુત છોટે કદકે દિખાઈ પડતે હૈ. અંતમેં અત્યંત સૂક્ષ્મ, ફિર અત્યંત સૂક્ષ્મતમ કદમેં ભી દેખનેમેં નહીં આતે હૈ. ઈસ પર અંત્યભાવ હોતા હૈ કિ નહીં. ઉપર ઉઠો તો કુછ દુ:ખ, દ્વન્દ્વ શેષ નહીં રહતે હૈં. સબમેં અત્યંત

ક્ષૂદ્રતા, ક્ષુલ્લકપના દેખકર મન અનાયાસ ઉંચા હી ઉંચા ચઢતા જાતા હૈ. મૈં-મૈં તૂં તૂં કી ક્ષુલ્લક બાતોમેં કુછ નહીં રખા હૈ. કેવલ ફોતરે કૂટના હૈ. ઈસ કૂટનેસે કોઈ ધાન્ય-અર્થાત લાભ મિલતા નહીં હૈ. બેકાર સમય, શક્તિ બરબાદ હોતે હૈં.

અધૂરે ઘડે

આધા ભરા હુઆ ઘડા હી છલક આવાજ કરકે છલકતા હૈ, ઔર છલકકર અપના ખૂદકા ગંવાતા હૈ.

ભર્યા સો છલકે નહીં છલકે સો તો આધા ।
ઘોડા તો ભૂંકે નહીં ભૂંકે સો હી ગધા ॥

જો પૂરા ભરા હુઆ હૈ વહ છલકતા નહીં હૈ. હો-હલ્લા નહીં કરતા હૈ, મિથ્યા દોષ, અસત્ય, પ્રલાપ, કુછ નહીં કરતા હૈ. બસ અપને આપમેં હી અપની હી મહિમામેં મસ્ત રહતા હૈ. ૫-૧૦ રુપયેકા શાકભાજી બેચનેવાલા કિતના હો-હલ્લા કરકે શાકભાજી બેચનેકો નિકલતા હૈ- ઔર ખરીદનેવાલોંકે સાથ ભી કિતની મેં-મેં, તૂં-તૂં હોતી હૈ ? ઔર ૫-૧૦ લાખ રુપયેકા ધંધા કરનેવાલા ઝવેરી કિતના વિવેક વિચાર રખતા હૈ. અપના માલ લેકર અપની દુકાનમેં શાંતિસે બૈઠતા હૈ. ખરીદનેવાલે સામનેસે પૂછતે-પૂછતે ઉસકી દુકાનમેં પહુંચતે હૈ. ઝવેરી સત્કારપૂર્વક પ્રેમસે બિઠાતે હૈ. રત્નોંકી, ઝવારતકી પેટી લાકર બતાતા હૈ, કિંમત કહતા હૈ. દોનોકો અનુકૂલ પડતા હૈં તો સોદા તય હોતા હૈ. ઔર સૌદા નહીં હોતા તો ભી વિવેકસે જય જય કહકર અલગ હોતે હૈં. શાકભાજીવાલા ચાર-છ આનેકે લિયે ભી કિતના હો હલ્લા કરતા હૈ ? દામ ભી કમ-જયાદહ કરતા હૈ- વહ છલ-કપટ કરતા હૈ. જબ ૫-૧૦ લાખકે ઝવેરાત, રત્નોં હોને પર ભી જવેરી તો વિવેકપૂર્વક એકહી દામ, એક હી નિશ્ચય બતાકર સંતોષ રખકર રહતા હૈં.

અધૂરે ઔર પૂરે ઘડેમેં કિતના અંતર હૈ યહ ખુદ હી સમઝ લો. રજોગુણ-તમોગુણ પ્રધાન પ્રકૃતિવાલે-દેહાભિમાની, મૂઢ, અહંકારી હોનેકે કારણ, જિન્હોંને ભગવાનકો સર્વસ્વ અર્પણ કર દિયા હૈ ઔર ભગવદ ઈચ્છાકે અનુકૂલ સંકલ્પ રખકર સદૈવ શાંતિમેં રહતે હૈં- એસે જ્ઞાની ભક્તોંકો, સજજનોંકો ભી પરેશાન કરનેમેં હિચકિચાતે નહીં હૈ.

લેકિન, "સત્યમેવ જયતે" યહ સિધ્ધાંત અટલ હૈં. ચાહે કુછ ભી કહા સુના જાયે, સત્ય સત્ય હી હોતા હૈ. અસત્ય-મિથ્યા કભી સત્ય નહીં બન પાયેગા. સત્ય આચ્છાદિત હો સકતા હૈ, પરંતુ કભી ન કભી ખુલકર હી રહેગા. સત્ય એક દિન જરુર પ્રકટ હોતા હી હૈં. સત્ય

આચ્છાદિત હો જાતા હૈં લેકિન સત્યકા નાશ નહીં હોતા હૈં.

એક શ્રીમંત મનુષ્ય કાશી જાનેકો નીકલેં. ઉસને સોચા કિ માર્ગમેં જંગલોમેં કાંટે ચૂભેંગે ઈસીલિયે માર્ગકી પૂરી જમીન પર ચમડા મઢવા દૂં, ફિર મૈં નિકલૂં. ઉસકા મિત્ર વિવેકી થા, કહા કિ બડા રાજા મહારાજા ભી ઈતની સબ જમીન ચમડેસે જડવા સકે ઐસા નહીં હૈ તો તૂં તો ક્યા કર પાયેગા ? પરંતુ મૈં એક સીધા સરલ ઉપાય બતાતા હૂં- તુમારે હી પૈરોમેં જૂતે પહન લો. ફિર દેખો ! તુમ જહાં-જહાં જાઓગે વહાં સબ જમીન ચમડેસે જડિત હૈ યા નહીં ? ઈસી પ્રકાર અપને અધિકારાનુસારકી અપની સમઝસે અપને હી સમતા ઔર શાંતિમેં નિર્દ્વન્દ્વ રહો. અધિકારી નહીં હૈ ઉનકો કહનેકો સમજાનેકો જાઓગે તો તુમારે ઉપર ઔર પ્રહાર કરેંગે, જબરદસ્ત ઝઘડા કરેંગે.

નજરકે સામને રખી હુઇ- પડી હુઈ ચીજ વસ્તુ હી નજરસે બાહર રહ જાતી હૈં. ઈસકા ક્યા કારણ ? હમારા અંત:કરણ પૂર્વગ્રહોંસે આવૃત હો ગયા હૈ. ઈસીલિયે નજરકા પૂરા વ ઉચિત ઉપયોગ કરના મનકો સ્વીકાર્ય નહીં હૈ. મન કહતા રહતા હૈં કિ નહીં, નહીં, યહાં હોગા હી નહીં. કિસીને ભી જરુર ઉઠા હી લિયા હૈ. મનકા યહ પૂર્વગ્રહ જબરદસ્ત હો ગયા હૈ.

પૂર્વગ્રહોંકે ચક્કરમેંસે બાહર આને પર હી સત્ય બાત સમઝમેં આ સકતી હૈ, સહી સ્થિતિકા સહી દર્શન હો સકતા હૈ, સહી બાત સહી ઢંગસે સુની જા સકતી હૈં. ઔર તબ હી, સહી પરિવર્તન હમારેં વિચારોમેં વ્યવહારોમેં હો સકતા હૈ. પૂર્વગ્રહોંકે પ્રભાવસે અંત:સ્થ કલુષિત હોતા હૈ. મનકી અસ્થિરતા બઢતી જાતી હૈ. ઈસસે ફાયદા ક્યા ? ઐસેમેં સાધન ભજન ભી કૈસે હોગા ? ઔર કૈસે હોતા હોગા !!

પરબ્રહ્મ પરમાત્મા અયોધ્યાપતિ ક્યોં હુયે ?

પુષ્કર, ૧૮-૧૧-૬૧, વેદવ્યાસ ભગવાનને ભાગવતમેં કહા હૈં- અયોધ્યા રાજધાનીમેં ભગવાનકા મનુષ્યરુપ ધારણ કરના કેવલ રાવણ વધાર્થ હી નહીં કિન્તુ મર્ત્ય લોકકે શિક્ષાકે લિયે હુઆ થા.

અન્યથા સીતાહરણ-આદિ લીલા, પરમાત્મામેં સંભવ નહીં હોતા. મનુષ્યોંકે લિયે શિક્ષાપ્રદાન સમ્યક પ્રકારસે મનુવંશમેં અવતારકે બિના અન્ય કિસી અધિષ્ઠાનોંસે નહીં હો સકતા થા. ઈસલિયે પરમાત્મા મનુવંશમેં પ્રગટ હોકર અયોધ્યાપતિ હુયે.

ઔર મનુમહારાજકો વર દિયે થે કિ અંશોકે સહિત તથા શક્તિ સમેત અવતાર ધારણ કરુંગા. ઈસી વચનકી પૂર્તિકે લિયે આપ ચતુર્ધારુપસે પ્રગટ હુયે થે ઔર ઉનકી અવિનાભૂતા શક્તિ સીતાજી રુપસે પ્રગટ હુઈ થી.

કૌસલ્યાજીને દિવ્ય લક્ષણયુક્ત શ્રીરામચન્દ્રજીકો પ્રગટ કિયા જો અર્ધભાગ વૈષ્ણવી ચરુકે નિમિત્તસે હુયે થે. કૈકેયીજીને- સત્ય, પરાક્રમ, સંપન્ન ભરતલાલજીકો પ્રગટ કિયા થા- વહ ચતુર્થાંશ વૈષ્ણવી ચરુકે નિમિત્તસે હુયે થે. ઔર સુમિત્રાજીને વીરધુરીણ સંપૂર્ણ અસ્ત્રશસ્ત્ર વિદ્યાઓમેં નિપુણ લક્ષ્મણજી ઔર શત્રુઘ્નજી- દો રુપ પ્રગટ કિયા થા, જો કિ દો અષ્ટમાંશ

વૈષ્ણવી ચરુકે નિમિત્તસે ભએ થે.

અર્ધાંશ, ચતુર્થાંશ ઔર દો અષ્ટમાંશ મિલકર પૂર્ણાવતાર રામાવતાર હુઆ થા.

પૂર્ણકલા ભગવદ અવતારકે ચાર રુપસે મનુષ્યોંકા સામાન્ય ધર્મ, વિશેષ ધર્મ, વિશેષતર ઔર વિશેષતમ ધર્મકી શિક્ષા નિજ-નિજ આચરણોં દ્વારા બતાઈ ગઈ હૈ. મહામાયા આદ્યા શક્તિ, રામચન્દ્રજીકી અર્ધાંગિની-સીતારુપસે પ્રગટ હોકર નિજ આચરણ દ્વારા નારિધર્મકી શિક્ષા પ્રદાન કિયા હૈ.

શ્રીરામાવતારકા ચરિત્ર માનવી શિક્ષાકા એક પૂર્ણ ભંડાર હૈ. ભગવાન મર્યાદા પુરુષોતમકા ચરિત્ર મનુષ્યોંકે લિયે અપૂર્વ આદર્શ હૈ. માતા-પિતાકે આજ્ઞા પાલનાર્થ જો-જો કષ્ટ આપને ભોગા થા વહ કિસીસે છિપા હુઆ નહીં હૈ. ત્યાગકા સ્વરુપ યહાં તક બતાયા હૈ કિ સ્વકીય રાજધાની તથા અયોધ્યાકી વિભૂતિકો પથિકકે સદ્રશ છોડકર ચલ દિયે. વનવાસકી અવસ્થામેં ભી સુગ્રીવ તથા વિભિષણકો રાજય દેકર મૈત્રિકા પરિચય બતાયા હૈ.

શબરીકે ઘરકા જલપાન કર તથા જૂઠે બૈરોંકો ખાકર સુલભતાકો પ્રગટ કિયા હૈ. નિષાદકા મિલન તથા ગીધ જટાયુકો ગોદમેં રખકર મરણ સુધારકર, પિતૃવત (પુત્રવત) શ્રાધ્દ કર વૈકુંઠ-ધામ દે કર પ્રત્યુપકારકી પરાકષ્ઠા બતાઈ હૈ.

વિશેષધર્મ ઉપદેશ લક્ષ્મણજીકે (આચરણ) દ્વારા હુઆ હૈ. વહ ઈસ પ્રકારકા હૈ કિ સ્વામીકી સેવા કિસી અવસ્થામેં નહીં છોડના. સર્વ પ્રકાર અપના સ્વાર્થ ત્યાગ કર સેવા કરના. સ્વામીકે સાથ અપને દાસભાવકો કભી ભૂલના નહીં.

એવમ ભરતલાલજીકે દ્વારા વિશેષતર ધર્મકા ઉપદેશ ઈસ પ્રકારકા હૈ કિ- "આજ્ઞા સમ ન સુસાહિવ સેવા" સ્વામી ચાહે જિસ અવસ્થામેં જહાં રખે વહાં વૈસા હી રહના. સર્વ ભાર સ્વામીકે ઉપર અપને સમ્હારકા છોડ દેના. ઈસ વિષયકો આપને શ્રીરામજીકે વન જાને પીછે અપને આચરણ દ્વારા બતાયા હૈ.

અવધરાજ સુરરાજ સિહાહીં । દશરથ ધન લખિ ધનદ લજાહી ॥
તેહિ પુર બસત ભરત બિનુ રાગા । ચંચરીક જિમિ ચંપક બાગા ॥

શ્રી શત્રુધ્નજીકે દ્વારા વિશેષતમ ધર્મકા ઉપદેશ ઈસ પ્રકાર કિયા ગયા હૈ કિ "મહાજનો યેન ગતઃ સ પન્થા ॥" શિષ્ટકે આજ્ઞાનુવર્તિ રહના. યહ બાત શત્રુધ્નજીમેં પાઈ ગઈ હૈ, સદા ભરતજીકે અનુગામી હોકર રહતે થે.

મહામાયા શ્રીદેવીકો સીતારુપસે પ્રગટ હોનેકા કારણ યહી હૈ કિ ઉસ સમય દુર્દાન્ત રાવણકે અત્યાચારસે અનેક સતી સ્ત્રીયોંકા નિર્વાહ કઠિન હો ગયા થા. ઉનકે આર્તનાદસે પૃથિવી કંપાયમાન હો ગઈ થી. દશો દિશાઓમેં હાહાકાર શબ્દ ગુંજ ઉઠા થા.

પ્રકૃતિ રાજયમેં ઐસી આવશ્યકતા ઉત્પન્ન હો ગઈ થી કિ આદર્શરુપ સતી સ્ત્રી એક હોની ચાહિયે કી જિસસે સતીત્વધર્મકા પુનઃ સ્થાપન હો ઔર ઉસ ચરિત્ર દ્વારા સતી સ્ત્રિયોંકે

હૃદયમેં બલ-પ્રતાપકી વૃધ્ધિ હો.

રામાવતારકે ચરિત્રકા અનુકરણ કરકે પ્રત્યેક મનુષ્ય અપને જીવનકો પૂર્ણ સફલતા પહુંચા સકતા હૈ. ભગવદ ભક્તજન, લંકેશ-વિભિષણ, કપિરાજ, સુગ્રીવકી દશાકો ધ્યાનમેં લાકર સંપૂર્ણ મનોરથકી સિધ્ધિ પા સકતે હૈ. તથા ગૃધ્ધરાજ જટાયુકી સ્મૃતિ કર ભગવાનકે ગોદમેં વિહરનેકી યોગ્યતા પા સકતે હૈં. મહારાની જાનકીજીકે પતિવ્રતાકો સ્મરણ કરતી હુઈ સ્ત્રિયાં અપને પતિવ્રતધર્મકી રક્ષા સુખપૂર્વક કરકે અન્તમેં અક્ષય સુખકો ભોગ સક્તી હૈ.

સર્વાંગ સુંદર ચરિત્ર હૈ- તો શ્રીરામ ચરિત્ર હી હૈ. જિસકો સુનતે ઔર કહતે હુયે સંસારી જાલમેં ફંસા હુઆ જીવ અનાયાસ છૂટ જા સક્તા હૈ. સર્વ વિકાર રહિત પરબ્રહ્મ પરમાત્મા રામાવતારકે રુપમેં પ્રગટ હુયે હૈ.

રામ બ્રહ્મ પરમારથ રુપા । અવિગત અલખ અનાદિ અનૂપા ॥

સકલ વિકાર રહિત ગત ભેદા । કહિ નેતિ નેતિ નિરુપહિ વેદા ॥

મનુષ્યરુપમેં લીલા કરતે હુયે ભી પરમાત્માકા વિગ્રહ સર્વ દોષોંસે રહિત, સર્વ એશ્વર્યયુક્ત ચિદાનંદમય ભગવાનકા વિગ્રહ હોતા હૈ. ૧૮ દોષેંસે રહિત ચિદાનંદમય વિગ્રહ ભગવાનકા હોતા હૈ-

ચિદાનંદમય દેહ તુમ્હારી । વિગત વિકાર જાન અધિકારી ॥

નર તનુ ધરહુ સંત સુર કાજા । કહહુ કરહુ જસ પ્રાકૃત રાજા ॥

પરમાત્માકા દેહ ધરના દેવતા-સંતકી રક્ષા તથા લીલાકે લિયે માના જાતા હૈ. પ્રાકૃત રાજાકી તરહ કહના સુનના તથા ચેષ્ટા કરના ઉનકી માયામેં હૈ. વાસ્તવમેં વે વિગ્રહ શુધ્ધ સચ્ચિદાનંદ સ્વરુપ સર્વ વિકાર રહિત હૈ.

પુષ્કર, ૨૩-૧૧-૬૧ ઠાકોરભાઈકો મેરે દ્વારા પત્ર લિખવાયા :- માઁકે પત્રમેં તુમને લિખા હૈં કિ ભગવાન કૃપાસાધ્ય નહીં, સાધનસાધ્ય હૈ. યહ સમઝમેં નહીં આયા. વિચારનેસે યહ બાત તાત્વિક નહીં હૈ.

માનવકે પાસ સાધન કરનેકે લિયે પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિય, પાંચ કર્મેન્દ્રિય, ચાર અંત:કરણ ઈતની હી સામગ્રી હૈ. ઔર ઈશ્વર ઈન સામગ્રીઓસે પરે હૈં. જૈસે કિ ગીતાજીકે તીસરે અધ્યાયમેં "ઈન્દ્રિયાણિ પરાણ્યાહુરિન્દ્રિયેભ્ય: પરં મન: । મનસસ્તુ પરા બુધ્દિર્યો- બુધ્દે: પરતસ્તુ સ: ॥ ...અસ્તુ, ઈન સબ સામગ્રીઓમેં બુધ્ધિ અતિ સૂક્ષ્મ હૈ. ફિર ભી બુધ્ધિ ભી ઉસકો પ્રાપ્ત નહીં કર સકતી. પરંતુ શ્રૃતિ ભગવતી કહતી હૈ- "ન મેધયા ન બહુના શ્રુતેન, નાયમાત્માપ્રવચનેન લભ્ય." (કઠો.૨-૨૩)

અસ્તુ, ઈસસે નિશ્ચયહોતા હૈં કિ ભગવાન સાધન સાધ્ય નહીં અપિતુ કૃપાસાધ્ય હૈ. ઈન્દ્રિય ઔર અંત:કરણકા પુરુષાર્થ તો કેવલ શુધ્ધ-સાત્વિકતા ઉત્પન્ન કરને તક હી હૈ.

પશ્ચાત તો ચૈતન્યમેં જ્યોં-જ્યોં સત્વગુણકા પ્રવેશ હોતા હૈ ત્યોં ત્યો બુધ્ધિ અપને આપ વહાં ખીંચતી હૈ. યા યોં કહો કિ ભગવાન શ્રુતિ અનુસાર વરણ કરતે હૈં,- યાનિ ભગવાન અપનાતે હૈં. નિષ્કર્ષ

યહ હૈ કિ યહાં મન ઔર બુધ્ધિકી પરધિકે પશ્ચાત્ ભગવત્કૃપા જીવકો અપને આપ અપની ઔર ખીંચ લેતી હૈ. જ્યોં-જ્યોં સાત્વિકતા બઢેગી ત્યોં ત્યોં અપનેકો અપને આપ માલૂમ પડેગા કિ ભગવાનકી કૃપા હમકો અપની ઔર ખીંચ રહી હૈ. અસ્તુ ! ભગવાન કૃપાસાધ્ય હી હૈં, સાધનસાધ્ય નહીં.

તુમારી શ્રી શ્રધ્ધાજયંતિકે ઉપલક્ષ્યમેં મેરે લિયે એક પાનમેં અચ્છી તમાખૂ રખ કરકે ભેંટ રુપમેં રખના હી તુમ્હારે લિયે શ્રેયકર હૈ. યહ પત્ર કુમુદસે લિખવાયા હૈ, ક્યોંકિ મેરી તબિયત ઠીક નહીં. હર્ષાકો ઔર સબકો આશીર્વાદ. ઔર ઉસકો "એક હતો હતો બીજો હતો ફતો" ઉસકો ખૂબ ખૂબ આશીર્વાદ.

૨૪-૧૧-૬૧, પુષ્કર, શ્રી ગુરુદેવને લિખકર આજ્ઞા કરતે કહા = ધીરજ સંતોષ વિશ્વાસસે ડહાણૂ જાઓ. મૈં સદા હી તેરે સાથ હૂં. અનુકૂલ સમય પર જરૂર બુલાલૂંગા. સમાજકો છોડનેકા પક્કા વિચાર હૈ ઔર બિલકુલ અપરિચિતમેં સાધારણસે ભી સાધારણ જીવન-ક્રમસે કમ ૧૦-૧૫ સાલ તક તેરે સાથમેં નિકાલના હૈ ઔર ફિર સમાજકો મિલના હૈ. ઉન ૧૦-૧૫ સાલમેં તુમ્હારી યોગ સાધના અધિકાંશમેં પૂર્ણત્વ પ્રાપ્ત કરેગી હી ઔર મેરે કાયાકલ્પકા પ્રયોગ ઔર કાષ્ઠમૌન પાંચ સાલકા હોગા.

૨૮-૧૧-૬૧, પુષ્કર- આજ શ્રી ગુરુદેવ બનારસ પધારેં. મૈં ડહાણૂકે લિયે નિકલી.

૧૬-૧૨-૬૧- બનારસસે શ્રી ગુરુદેવને વજભાઈ-રાજાકો પત્રમેં લિખા:- તુમ્હારા પત્ર મિલા. અષ્ટયોગમેં કુછ બિગડનેવાલા નહીં હૈ. તુમ જહાં હો વહાં રહો. દેશમેં જાનેકી આવશ્યકતા નહીં હૈ. મેરા સ્વાસ્થ્ય ઠીક નહીં હૈ. ઈસલિયે મૈં યહાં આરામકે લિયે આયા હૂં. કિસીકો જયાદા મિલતા નહી હૂં. ભજન કરના. ચિત્તકી ગ્લાની નિકલ જાયેગી. દુકાનમેં કામ નહીં કરના. યહ ઠીક નહીં. સૌ રાધાદેવી ઔર બચ્ચોંકો આશિષ કહના. યહાં આના નહીં. મૈં કલકત્તા આ રહા હૂં.

૨૦-૧૨-૬૧ વારાણસીસે પત્રમેં લીખા :- માઁ સ્વાસ્થય ઠીક હૈં. અભી ૨૦ દિન ઠહરુંગા. સ્નાન ૬ બજે, ભોજન ૨ બજે, બાતચીત ૩ સે ૪, આરામ ૪ સે ૬, દૂધ ૭ બજે, બૈઠના ૮ સે ૯ તક, આરામ ૯ સે પાા બજે તક. ખાઁસી કમ. છાતીમેં દુખાવા નહીં હૈ. મત્થેમેં ઠક ઠક હૈ અભી જવર કભી કભી. ચિત્ત પ્રસન્ન. મન આહલાદમેં. કમજોરી જાદા. બાહર ઘૂમને ફિરને નહીં જાતા. પ્રિય ચંદન, પદમા, તુમ માઁકે પાસ રહતી હો યહ અચ્છા હૈં મૈં શીઘ્ર મિલૂંગા. ખૂબ આનંદસે રહના. દૂધ પીપર ડાલકર લેતા હૂં. ગેસ કમ હોતા હૈ. ખાઁસી આજ બહુત ઠંડીકે કારણ કુછ આઇ હૈ.

ડહાણૂ- ૩૦-૧૨-૬૧, વારાણસીસે ૨૬-૧૨-૬૧ કે પત્રમેં શ્રી ગુરુદેવને લિખા હૈ કિ અબ મેરે સ્વાસ્થ્યકે વિષયમેં યહ હૈ કિ મુજે એકાન્ત ચાહિયે. યહ બાત વર્ષોસે મૈં કહતા આયા હૂં પર પ્રારબ્ધવશાત યા પરિસ્થિતિવશાત અભીતક એકાન્ત મિલા નહીં ઔર શરીર ધીરે ધીરે ક્ષીણ હોતા જાતા હૈ. આજ લગ્ન હૈ, કલ દીક્ષા દિન હૈ, પરસોં જન્મદીન હૈ, ચૌથે દિન યજ્ઞ હૈ- ઈત્યાદિ. ઔર અવકાશ સમાપ્ત હોતા હૈ. ઔર પરિણામ કેવલ રાગાદિકકા ઉદય. લોગોંકી માસ્તિક ખરાબી મેરી વિષમતાકા અનુભવ પ્રતીત કર કષ્ટ સાધન બન જાતા હૈ.

મેરા જીવન સબકો પક્ષપાતી લગતા હૈ ઉસકા એક માત્ર કારણ હૈ અપના અપના દૃષ્ટિકોણ ઉદાહરણાર્થ- જબ નેત્રયજ્ઞ હો તો કૃષ્ણાકા માના જાતા હૈ. જન્મદિવસ માઁકા- કુમદકા માના જાતા હૈં. બમ્બઇ જેરામભાઈકા માના જાતા હૈ. જો લોગ મેરે પાસ રહતે હૈં વે યહ નહીં સમજતે કિ હમ પાસમેં રહે થે. દૃષ્ટિબિન્દુ રાગ પર રહતા હૈ.

બાંદાસે, ૨૯-૧૨-૬૧ કા શંભુભૈયા વ સાધૂભૈયાકા તાર મિલા કિ “પપરેંદામેં યજ્ઞ હો રહા હૈ. આપ આઈયે. ગુરુદેવ પપરેંદામેં હૈ.” પપરેંદાસે ૩૧-૧૨-૬૧ કે પત્રમેં શ્રી ગુરુદેવને લિખા કિ આજ મૈં પપરેન્દા આ ગયા હૂં. યહાં ૮-૧૦ રોજ રહૂંગા ચંદનકો રાજકોટ નહીં જાને દેના.

શ્રી સદ્‌ગુરુ સદન ટ્રસ્ટ

શ્રી સદ્‌ગુરુ આશ્રમ રોડ, રાજકોટ - ૩૬૦ ૦૦૩

આ સંસ્થા દ્વારા નીચે મુજબની જાહેર પ્રવૃત્તિઓ ચલાવવામાં આવે છે :-

૧. નિત્ય પ્રભાતે : સમુહ પ્રાર્થના

૨. નિત્ય પ્રભાતે પારેવાને ચણ નાખવામાં આવે છે.

૩. જરૂરતમંદ દરીદ્રનારાયણ : નબળા વર્ગના : કુટુંબો કુલ ૬૦૦ ઉપરને દર માસે વિના મુલ્યે ૯ કિ.ગ્રા.ના પ્રમાણમાં અનાજ : ઘઉ - ૭ કિ.ગ્રા. - ચોખા ૧.૫ કિ.ગ્રા. તથા મગદાળ ૦.૫૦૦ કિ.ગ્રા. આપવામાં આવે છે.

૪.આ ટ્રસ્ટ દ્વારા નીચેની વિગતોએ - ૪ રસોડા દરરોજ ચલાવવામાં આવે છે.

(૧) કલ્યાણ રસોડું :-

આ રસોડામાં પૂ. શ્રી સદ્‌ગુરુ ભગવાનશ્રીના થાળની રસોઈ તેમજ ભાવિકો તરફથી લખાવેલ થાળ માટેનો પ્રસાદ નિયમીત બનાવવામાં આવે છે.

(૨) વૈષ્ણવ રસોડું :-

આ રસોડામાં બહારગામથી આવતા સાધુ-સંતો-મહંતો તથા અન્ય ભાવિક મહેમાનો માટે મહાપ્રસાદની સામગ્રી નિયમીત ૧૫ થી ૨૦ વ્યક્તિઓ માટે બનાવવામાં આવે છે.

(૩) દરિદ્રનારાયણ : જનરલ રસોડું :-

આ રસોડામાં નિયમીત આશરે ૪૦૦ થી ૪૫૦ લોકો કે જેઓ આર્થિક રીતે નબળા છે ઘર વગરના છે તેઓ માટેની રસોઈ બનાવી અને પ્રસાદરૂપે ભોજન પીરસવામાં આવે છે.

(૪) આંખની હોસ્પીટલનું રસોડું :-

આંખની હોસ્પીટલમાં બહારગામ અથવા સ્થાનિક દર્દીઓ ઓપરેશન માટે દાખલ થયેલા હોય તેવા દર્દી તથા તેમની સાથે આવેલ સગા સંબંધી માટેનું બંન્ને ટાઈમ પ્રસાદરૂપે ભોજન આશરે ૧૦૦ થી ૧૨૫ લોકો માટે બનાવવામાં આવે છે.

૫ આશ્રમ તરફથી ગૌશાળા નિભાવવામાં આવે છે જેમાં કુલ ૪૭ નાના-મોટા વાછડી-વાછડા તથા ગાયો આવેલી છે અને દૂધ કાઢતી ગાયોનું દૂધ આંખની હોસ્પીટલમાં ઓપરેશન કરાવેલ દર્દીઓને વિના મૂલ્યે આપવામાં આવે છે અને વધતા દૂધનું ઘી બનાવી તેનો શીરો સવારમાં આંખના દર્દીઓને તેમજ રાજકોટમાં આવેલ સરકારી પ્રસુતિગૃહોમાં દાખલ થયેલ પ્રસુતાઓને આપવામાં આવે છે. ઘટતું ઘી રાજકોટ ડેરીમાંથી ખરીદવામાં આવે છે. તેમજ આશ્રમની ગાયોના દૂધમાંથી બનતું ઘી પૂજયશ્રીની પુજામાં ઉપયોગ કરવામાં આવે છે તેમજ છાશ બને તે ઉપરોક્ત રસોડાઓમાં ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

૬. પાણીની તંગી વખતે શ્રી સદ્‌ગુરુ સદન ટ્રસ્ટ ટેન્કર દ્વારા પાણી જરૂરિયાત વા

લોકોના વિસ્તારમાં વહેંચવામાં આવેલ હતું.

૭. ઉનાળાની સીઝનમાં આશ્રમમાં 'છાશ વિતરણ' કેન્દ્ર શરૂ કરવામાં આવે છે જેમાં આશરે ૨૦૦ થી ૨૫૦ કુટુંબોને મફત છાશનું વિતરણ કરવામાં આવે છે.

૮. છેલ્લા ૨૫ વર્ષ ઉપરાંતના સમયની 'અખંડ રામધૂન' રાઉન્ડ ધ ક્લોક ચલાવવામાં આવે છે જે નામ સંર્કિતનના કારણે મંદિરનું વાતાવરણ અલૌકિક બને છે અને લોકોમાં ધાર્મિક ભાવના તેમજ પૂ. શ્રી સદ્‌ગુરુદેવ ભગવાન પ્રત્યે અટલ શ્રધ્ધા અને ભાવ તથા વિશ્વાસ જળવાઈ રહે છે.

૯. ચંમોલીમાં થયેલ વિનાશક ભૂકંપના કારણે અસરગ્રસ્ત થયેલ વિસ્તારોમાં ખાદ્ય સામગ્રી તથા રસોઈને લગતી ચીજ વસ્તુઓનું વિતરણ વિનામૂલ્યે આ ટ્રસ્ટ દ્વારા કાર્યકરો તથા ટ્રસ્ટીઓની ટીમ મોકલી કરવામાં આવેલ.

૧૦. ઓરીસ્સામાં થયેલ વિનાશક વાવાઝોડાના કારણે અસર પામેલ લોકોને ધાબળા-કપડાનું વિતરણ કરવામાં આવેલ.

૧૧. દુષ્કાળ-અછતના સમયે આખા જસદણ તાલુકામાં 'સુખડી' અછત-રાહત કામ પર આવતા મજુરોને આશરે ૧ લાખ કિ.ગ્રા. ઉપર સુખડીનું વિતરણ રાહતકામ પર સ્થળે જઈ અને દરેક મજુરોને વિનામૂલ્યે સ્વહસ્તે વિતરણ કરવામાં આવેલ.

૧૨. ગત વર્ષે ગુજરાતમાં થયેલ વિનાશક ભૂકંપગ્રસ્ત વિસ્તારો કચ્છ જિલ્લામાં તથા રાજકોટ જિલ્લાના મોરબી-માળીયા-વાંકાનેર વિસ્તારમાં નીચે મુજબની જીવન જરૂરિયાતની વસ્તુઓનું જરૂરિયાતમંદ લોકોને વિતરણ કરવામાં આવેલ હતું.

નીચે મુજબની વસ્તુઓનું વિતરણ અસરગ્રસ્ત લોકોને કરવામાં આવેલ :-

(૧)	ધાબળા	નંગ ૭૦૦૦
(૨)	આવશ્યક જરૂરી રસોડાની સામગ્રીની કીટસ	નંગ ૬૬૦૦
(૩)	તાલપત્રી તથા તંબુ	નંગ ૫૨૦૦

(૪) મહાપ્રસાદરૂપી ભોજનના રસોડા :-

કચ્છ જીલ્લાના તથા વાંકાનેર-મોરબી તાલુકાઓમાં કુલ ૧૮ રસોડાઓ શરૂ કરવામાં આવેલા જેમાં મહાપ્રસાદરૂપી ભોજનની વ્યવસ્થા સવાર-સાંજની કરી કુલ ૪૩ દિવસ સુધી આ રસોડાનો લાભ ૪૫૦૦૦ લોકો દરરોજ લેતા હતા.

૧૩. તબીબ અને આરોગ્ય સેવાઓ :-

આ ટ્રસ્ટ દ્વારા નીચેની વિગતે તબીબી તથા આરોગ્ય સેવાઓ નીચેના કેન્દ્રો દ્વારા અલગ - અલગ ચલાવવામાં આવે છે.

શ્રી સદ્‌ગુરુ આંખની હોસ્પીટલ

આ આંખની હોસ્પીટલમાં આંખના દર્દોનો ઉપચાર કરવામાં આવે છે જેમાં મોતિયા-ઝામર-વેલ વિ. દર્દોના ઉપચાર કરવામાં આવે છે અને જરૂરત મુજબ ઓપરેશન તથા માઈનોર ટ્રીટમેન્ટ વિ. સામાન્ય દરથી તેમજ નબળા વર્ગના લોકોને મફત સારવાર આપી 'ફેકો' મશીનથી ઓપરેશન કરી નેત્રમણી બેસાડવાની કામગીરી કરવામાં આવે છે ઉપરાંતમાં આઈ બેંક તાજેતરમાં ખોલવામાં આવેલ હોય નેત્રદાનમાં મળેલ આંખોની કીકીનું પ્રત્યારોપણ અંધજનોને કરી દૃષ્ટિ આપવામાં આવે છે.

શ્રી સદ્‌ગુરુ ચિલ્ડ્રન હોસ્પીટલ

બાળકોની હોસ્પીટલ ચલાવવામાં આવે છે. જેમાં નાના બાળકોની આઉટડોર તથા ઈન્ડોર સારવાર સાવ નજીવા દરથી કરવામાં આવે છે તથા ગરીબ બાળકોને વિનામૂલ્યે સારવાર આપવામાં આવે છે અને ઈન્ડોર માટે બાળકોની ૯ પથારીવાળો વોર્ડ પણ ઉપલબ્ધ કરવામાં આવેલો છે.

શ્રી સદ્‌ગુરુ આરોગ્ય કેન્દ્ર

શ્રી સદ્‌ગુરુ આરોગ્ય કેન્દ્રમાં લોકો પાસેથી નજીવી ફી લઈને બધા દર્દોની ચકાસણી કરી વિનામૂલ્યે દવા આપવામાં આવે છે તથા ગરીબ દર્દીઓની ચકાસણી વિનામૂલ્યે કરી આપવામાં આવે છે.

શ્રી સદ્‌ગુરુ લેબોરેટરી

શ્રી સદ્‌ગુરુ લેબોરેટરીમાં સાવ નજીવા દરે લોકોના લોહી-યુરીન વિ. ની ચકાસણી કરવામાં આવે છે તથા ગરીબ દર્દીઓની ચકાસણી વિનામૂલ્યે કરી આપવામાં આવે છે.

શ્રી સદ્‌ગુરુ મેટરનીટી હોમ

મહીલાઓને પ્રસુતિ અંગેની ચકાસણી તથા સારવાર તેમજ પ્રસુતિ અંગેની કામગીરી નજીવા દરથી કરવામાં આવે છે તથા ગરીબ મહિલાઓની પ્રસુતિ તેમજ ચકાસણી તથા સારવાર વિનામૂલ્યે કરી આપવામાં આવે છે.

૧૪. શ્રી સદ્‌ગુરુ સાહિત્ય કેન્દ્ર :-

સાહિત્ય કેન્દ્ર દ્વારા પ.પૂ. શ્રી સદ્‌ગુરુદેવ ભગવાનશ્રી ના સાહિત્યનો તેમજ તેઓશ્રીની ઓડિયો-વિડીયો કેસેટસ-સી.ડી., ચંદન-માળા, પૂ. શ્રી ના ફોટાઓ મૂર્તિઓ વિ.નું વિતરણ કરવામાં આવે છે.

૧૫. શ્રી સદ્‌ગુરુ પુસ્તકાલય :-

તાજેતરમાં પ.પૂ. શ્રી સદ્‌ગુરુદેવ ભગવાનશ્રીના સાહિત્યનો લાભ ગુરૂભાઈ-બહેનોને મળે તે હેતુથી આ પુસ્તકાલયમાં નજીવી ડીપોઝીટ ભરી મેમ્બરશીપ મેળવી પૂ. ભગવાનશ્રીના

બધા પુસ્તકોનો લાભ મળે તે હેતુથી શરૂ કરવામાં આવેલ છે.

૧૬. રાષ્ટ્રીય કામગીરી બાબત :-

ભારત-પાકિસ્તાનની સરહદ 'કારગીલ મોરચે' ગુજરાતના ૧૨ જવાનો શહીદ થયેલ જે અન્વયે શ્રી સદ્ગુરુ સદન ટ્રસ્ટ તરફથી ગુરૂપૂર્તિમા મહોત્સવ નિમીતે આવેલ રકમમાંથી આ શહીદ થયેલ ૧૨ જવાનોના માતા-પિતાને દરેકને ૧૧,૦૦૦/- અંકે રૂપિયા અગિયાર હજાર પુરા પુરસ્કારરૂપે આપવામાં આવેલ હતાં.

દર વર્ષે નિયમીત ઉજવવામાં આવતા પ્રસંગો :-

૧. દર વર્ષે કારતક સુદ - ૪ કે જે દિવસ પ.પૂ. શ્રી સદ્ગુરુદેવ ભગવાનશ્રીની જન્મજયંતિ હોય છે તે દિવસે પૂ. શ્રીની જન્મ જયંતિનો મહોત્સવ ધામધુમથી ઉજવવામાં આવે છે અને હજારોની સંખ્યામાં ભાવિકોને મહાપ્રસાદ જમાડવામાં આવે છે તેના બીજે દિવસે એટલે કે કારતક સુદ - ૫ ને દિવસે પૂ. શ્રીનો 'અન્નકૂટ' નો મહાપ્રસંગ ઉજવવામાં આવે છે અને આશરે ૪૫૦ થી વધુ વાનગીઓ બનાવી અને પ. પૂ.શ્રીને અન્નકુટનો ભોગ ધરવી અને સાંજના મહાઆરતી પછી તેની ભેળ બનાવી અને દરેક ભાવિકો તેમજ ગુરુભાઈઓ-બહેનોને વહેંચવામાં આવે છે.

૨. દરેક વર્ષે ચૈત્ર સુદ ૧ થી ૯ સુધી 'શ્રી રામ નવાહ પારાયણ' ના સંગીતમય પાઠનું આયોજન કરવામાં આવે છે. અને શ્રી રામનવમીને દિવસે 'શ્રી રામજન્મ મહોત્સવ' ઉજવવામાં આવે છે અને અસંખ્ય લોકોને ફરાળરૂપી મહાપ્રસાદ જમાડવામાં આવે છે.

૩. દર વર્ષે ચૈત્ર સુદ - ૧૩ નો દિવસ પ.પૂ. શ્રી ગુરુદેવશ્રીની નિર્વાણ તિથી હોય તે દિવસે પૂજન વિધી, શ્રી રામધૂન વિ. કાર્યક્રમો કરી અને બપોરે અસંખ્ય લોકોને મહાપ્રસાદ જમાડવામાં આવે છે.

૪. દર વર્ષે 'શ્રી ગુરૂપૂર્ણિમા' નીમીતે પૂ. શ્રી નો ગુરૂ પૂર્ણીમા મહોત્સવ ધામધૂમથી ઉજવવામાં આવે છે અને સવારથી પૂ. શ્રીની પાદુકા પૂજન તથા ત્યારબાદ પૂ. શ્રી ના દર્શન મોડી રાત્રીના સમય સુધી ચાલુ રાખી અને આ લાભ ભાવિકો મેળવી કૃતકૃત્ય થાય છે. દર વર્ષે 'શ્રી ગુરૂપૂર્ણીમા' નિમીતે ભોજનરૂપી ૩૦ થી ૩૫ હજાર ભાવિકોને બપોરે શ્રી સદ્ગુરુ મહાપ્રસાદ આપવામાં આવે છે.

૫. દર વર્ષે ભાદરવા સુદ - ૧ થી ભાદરવા વદ ૩૦ સુધી 'શ્રી હનુમાન ચાલીસા' ના પાઠ લાખ ઉપરનું લક્ષ્યાંક નક્કી કરી દરેક ગુરૂભાઈ-બહેનો તથા ભાવિકો દ્વારા નિજમંદિરમાં બેસી આ લક્ષ્યાંક મુજબ 'શ્રી હનુમાનચાલીસા' ના નિત્ય પાઠ કરવામાં આવે છે, અને છેલ્લે દિવસે 'શ્રી હનુમાન મહાયજ્ઞ' આહૂતિ આપી અને પૂર્ણ કરવામાં આવે છે.

શ્રી સદ્ગુરુ સેવા સંઘ ટ્રસ્ટ : બમ્બઈ

જબ જબ જહાં ભી દૂષ્કાલ, અતિવૃષ્ટિ, ભૂકંપ આદિ હોતે હૈ, તબ તબ વહાં તત્કાલ

રાહતકાર્ય શુરૂ કિયા જાતા હૈ. અભાવગ્રસ્તોં કો અનાજ, વસ્ત્ર, ઔષધ, ઉપચાર, શિક્ષા આદિ કી સહાયતા, વગેરે રાહતકાર્ય કહીં ન કહી પર લગભગ હંમેશા હોતે રહતે હૈ.

પ્રત્યેક કાર્તિક શુકલા ચતુર્થી કો એક નેત્રયજ્ઞ ચિત્રકૂટ મેં કિયા જાતા હૈ. દૂસરા નેત્રયજ્ઞ ઐસે કોઈ આદિવાસી ક્ષેત્રમેં, બડે પૈમાને પર આયોજિત કિયા જાતા હૈ. નેત્રયજ્ઞ કે અંતર્ગત દંતયજ્ઞ ભી કિયા જાતા હૈ.

ચિત્રકૂટમેં શ્રી જાનકીકુંડ પર, શ્રી રઘુવીર મંદિર, સાધુસંતોકે લિયે નિવાસ વ રામરોટી, અન્નક્ષેત્ર, સંસ્કૃત પાઠશાલા, વિદ્યાર્થીનિવાસગૃહ, ગૌશાલા ઔર અસ્પતાલ કે કાર્ય સુચારુ રુપસે હોતે હૈ.

હંમેશા શ્રી રામનૌમીકે દિનોં મેં ચૈત્ર પૂર્ણિમા તક દરિદ્રનારાયણ ભંડાર વ વસ્ત્ર-વિતરણ હોતા હૈ. જાનકી કુંડ પર શ્રી માનસજી કે નવાહ્ન પાઠ તથા કથા-પ્રવચન કા આયોજન હોતા હૈ. શ્રી ગુરુપુર્ણિમા કા પૂજન-ઉત્સવ કિયા જાતા હૈ.

રાહતકાર્ય

ઉડીસા દુષ્કાલ રાહત : રાઉરકેલા : ૧૯૬૬
બિહાર દુષ્કાલ રાહત : રંકા (પલામુ) : ૧૯૬૭
ભરતપુર બાઢ રાહત : ૧૯૬૭
બાંદા દુષ્કાલ રાહત : ૧૯૬૭
કોયના ભૂકંપ રાહત : ૧૯૬૮
ગુજરાત બાઢ રાહત : ૧૯૬૮
રાજસ્થાન દુષ્કાલ રાહત : (બાડમેર-જેસલમેર) : ૧૯૬૯
કચ્છ : બનાસકાંઠા-સુરેન્દ્રનગર દુષ્કાલ રાહત : ૧૯૭૦
ઉડીસામેં તુફાન-બિનાસ-લીલામેં રાહતકાર્ય : ૧૯૭૧
મોરબી માળિયા તાલુકા બાઢ રાહત : ૧૯૭૯

ચિત્રકૂટમાં ૧૦૦ એકર જમીન ઉપર ૨૫ પથારીથી શરૂ થયેલ હોસ્પિટલ હાલ ૧૨૦ પથારી સુધીની સુવિધા સુધી પહોંચેલ છે.

શ્રી રામધામ ટ્રસ્ટ - શ્રી પુષ્કરરાજ

અભાવગ્રસ્તો કો અનાજ, ભોજન, ઔષધ ચિકિત્સા-સહાય, વસ્ત્ર, કંબલ, આદિ ઔર ગરીબ વિદ્યાર્થીઓ કો પુસ્તક, ફી, યુનિફોર્મ કી સહાયતા, હંમેશા દી જાતી હૈ.

પ્રત્યેક શ્રી ગુરુપુર્ણિમા કે દિનોમેં નેત્રયજ્ઞ કિયા જાતા હૈ. શ્રી માનસજી કે નવાહ્ન પાઠ વ પ્રવચનકા આયોજન હોતા હૈ. શ્રી ગુરુપુર્ણિમા કે દિન ગુરુદેવકે સમાધિમંદિરમેં વિશાલ શિષ્યસમુદાય શ્રી ગુરુપૂજન કા લાભ પ્રાપ્ત કરતા હૈ.

શ્રી રામજી મંદિર ટ્રસ્ટ - ગોંડલ

દરિદ્રનારાયણ ભંડાર, સંતસેવા, ગૌશાલા, નિ:શુલ્ક છાશ-વિતરણ ઈત્યાદિ પરમાર્થ

કાર્ય હોતે હૈં. શ્રી ગુરુપુર્ણિમા, શ્રી રામનૌમી, કાર્તિક શુક્લ ચતુર્થી, તથા ચૈત્ર શુદ ત્રયોદશી વ પૂર્ણિમા કો પૂજન, ઉત્સવ, ભંડારા, અખંડપાઠ, અખંડ સંકીર્તન, કથા-પ્રવચન આદિ હોતે હૈં.

શ્રી રામજી મંદિર, પોપટપરા - રાજકોટ

શ્રી રામનૌમી કાર્તિક શુક્લ ચતુર્થી, ચૈત્ર શુદ ત્રયોદશી, શ્રી હનુમાન જયંતી પાટોત્સવ પૂજન, સંકીર્તન આદિ હોતે હૈ.

શ્રી સદ્ગુરુ સેવા સંઘ ટ્રસ્ટ - ચિત્રકુટ

સ્થાપના :- શ્રી રણછોડદાસજી મહારાજને ચિત્રકુટ કે આસપાસ કે પિછડે ઔર ગરીબ ક્ષેત્રમેં શિક્ષાકે પ્રસાદ તથા લોગોંકો બિમારીયોં ઓર ભૂખસે છુટકારા દિલાને કે લિયે સન્ ૧૯૬૮ મેં શ્રી સદ્ગુરુ સેવા સંઘ ટ્રસ્ટ કી સ્થાપના કી. ટ્રસ્ટકે અધ્યક્ષ કે રૂપમેં શ્રી અરવિંદભાઈ ન. મફતલાલ કો નિયુક્ત કિયા ગયા, જો ગુરુદેવકે અનન્ય ઔર પ્રિય ભક્તો મેં રહે હૈં. તથા આજભી તન, મન ઔર ધન સે સેવા કાર્ય મેં રત હૈ. ટ્રસ્ટકે કાર્યકારી સંચાલક ગુરુદેવકે નિષ્ઠાવાન શિષ્ય શ્રી રામદાસ ગોકાણી 'રામભાઈ' હૈ.

કાર્ય

(૧) પ્રાકૃતિક આપદા રાહત :- દેશકે અનેક ક્ષેત્રમેં પ્રાકૃતિક પ્રકોપ કે સમય ટ્રસ્ટને લમ્બે સમય તક રાહતકાર્ય ચલાયે હૈં. સન ૧૯૬૬મેં ઉડીયા તથા ૧૯૬૭ મેં બિહારમેં લગાતાર આઠ માહ તક શિવિરો કે માધ્યમસે પ્રતિદિન પન્દ્રહ સે પચાસ હજાર અકાલપિડિત લોગોકો ભોજન કરાયા ગયા ઔર વસ્ત્ર પ્રદાન કિયે. ગુજરાત વ ઉત્તર પ્રદેશમેં બાઢ રાહત (૧૯૬૮) મહારાષ્ટ્રમેં કોયના ભૂકંપ રાહત (૧૯૬૮) ઔર રાજસ્થાનમેં અકાલ રાહત (૧૯૬૯) કાર્ય ચલાયે ગયે. કચ્છ (ગુજરાત)મેં સન ૧૯૭૦ મેં અભાવગ્રસ્તો કો સુખડી, કમ્બલ, અનાજ, ધોતી, સાડી, પુસ્તકે, ઔષધિ આદિ વિતરીત કી ગઈ. વર્ષ ૧૯૯૨ મેં ઉત્તર પ્રદેશ એવં મધ્યપ્રદેશકે બાઢ પ્રભાવિત ક્ષેત્રોમેં ભરપૂર રાહત સામગ્રી પ્રદાન કી ગઈ. ૧૯૯૯-૨૦૦૦ મેં ઉડીસામેં આયે હુયે સમુદ્રી તુફાન કે દૌરાન સંસ્થા દ્વારા વર્ષભર તક રાહતકાર્ય કિયા ગયા તથા ઈસ વર્ષ ૨૬ જનવરી કો ભૂજ ગુજરાતમેં આયે ભયંકર વિનાશકારી ભૂકમ્પમેં પિડિત માનવતાકી સેવામેં સંસ્થા દ્વારા રાહતકાર્ય ચલાયા જા રહા હૈ.

(૨) સ્વાસ્થય સેવાએ :- (અ) અંધત્વ નિવારણ કાર્યક્રમ- ઈસકે અંતર્ગત સંસ્થા દ્વારા પ્રતિવર્ષ ૨૫,૦૦૦ સે ભી અધિક નેત્ર રોગીયોં કે આપરેશન કરકે ઉન્હેં નયા જીવન દિયા જા રહા હૈ.

સદ્ગુરુ નેત્ર ચિકિત્સાલય- સંસ્થાને રોગિયોં કી બઢી હુઈ સંખ્યા કો દેખતે હુએ ૩૦૦ શૈય્યાઓ વાલે અત્યાધુનિકતમ ઉપકરણો સે સુસજજીત સદ્ગુરુ નેત્ર ચિકિત્સાલય કી સ્થાપના કી ગઈ. ઈસ ચિકિત્સાલય કો લોકાર્પણ દિનાંક ૩૧-૧૦-૨૦૦૦ કો કિયા ગયા. સંસ્થા દ્વારા અભીતક ૪ લાખ સે ઉપર નેત્ર રોગિયોં કો નેત્રજયોતિ પ્રદાન કી જા ચુકી હૈ. સદ્ગુરુ નેત્ર

ચિકિત્સાલયમેં અત્યાધુનિક ઉપકરણ જૈસે સીટી-૧૦ સ્કેન, એવં બી ફેકોઈમલસીફિકેશન યુનિટ, ઓટો રિફ્રક્ટોમીટર, યાગ લેસર, અપ્થાલમિક યૂનિટ, જાઈસ ઓપરેશન માઈક્રોસ્કોપ આદિ ઉપકરણો કે સાથ વાતાનુકૂલિત ચાર આપરેશન થિયેટર ઉપલબ્ધ હૈ.

(બ) જાનકી કુણ્ડ ચિકિત્સાલય- ૬૦ શૈય્યાઓ વાલે આધુનિક જનરલ ચિકિત્સાલયમેં સુયોગ્ય ચિકિત્સકો કે દ્વારા રોગિયોંકી ચિકિત્સા એવં શલ્યક્રિયાકી સંપૂર્ણ વ્યવસ્થા હૈ. પ્રતિવર્ષ લગભગ ૩૦ હજાર રોગિ લાભાન્વિત હોતે હૈ. એક્સરે એવં પૈથોલોજી લેબ કી વિશેષ સુવિધા હૈ. સાથ હી પોલિયો કૈમ્પ એવં પ્લાસ્ટીક સર્જરી કૈમ્પ કે માધ્યમસે પ્રતિવર્ષ સેંકડો લોગો કી શલ્યક્રિયા કી જાતી હૈ. અલ્ટ્રા સાઉન્ડ તથા ઈ.સી.જી. કી સુવિધા ઉપલબ્ધ હૈ.

સાર્વજનિક ચિકિત્સાલય આનંદપૂરકે માધ્યમસે પ્રતિવર્ષ ૧ લાખ સે ઉપર રોગિયોં કી ચિકિત્સા કી જાતી હૈ.

(સ) સ્વાસ્થ્ય સેવાયેં- એક નજરમેં :-

વિવરણ	વર્ષ ૨૦૦૦-૨૦૦૧	વર્ષ ૨૦૦૦-૨૦૦૧ તક કુલ રોગિયોં કી સંખ્યા
કુલ લાભ લેનેવાલે વાહ્ય રોગી	૨૫૫૦૨૬	૫૪૯૦૧૨૦
કુલ ભર્તી કીયે ગયે રોગી	૩૫૦૪૪	૬૨૦૬૪૪
કુલ આંખો કે આપરેશન કીયે ગયે	૨૫૫૦૨	૪૭૨૭૭૯
સામાન્ય આપરેશન	૧૬૧૪	૩૩૫૨૭
કુલ પ્રસવ	૭૦૭	૧૪૪૫૮
પરિવાર નિયોજન આપરેશન	૧૪૩	૪૧૮૧

(૩) શૈક્ષણિક ગતિ વિધિયા :- (અ) પૂજય ગુરુદેવકી પ્રેરણાસે સંચાલિત, શ્રી રામસંસ્કૃત મહાવિદ્યાલય, જાનકી કુણ્ડ ચિત્રકુટમેં પ્રથમાસે શાસ્ત્રી તક શિક્ષા સુવિધા ઉપલબ્ધ હૈ. ઈસ વિદ્યાલયમેં પ્રતિવર્ષ ૧૨૫ વિદ્યાર્થી વિદ્યાલયમેં હી રહકર શિક્ષા ગ્રહણ કર રહે હૈં. વિદ્યાલયમેં સભી છાત્રોકો ભોજન, કપડા, આવાસ આદિ સુવિધાયેં નિ:શુલ્ક ઉપલબ્ધ કરાઈ જાતી હૈ. (બ) શ્રી સદ્ગુરુ શિક્ષા સમિતિ કે તત્વાવધાન મેં સંચાલિત વિદ્યાધામ ઉચ્ચતર માધ્યમીક વિદ્યાલયમેં નર્સરી સે લેકર ૧૨વીં કક્ષા તક શિક્ષા દેને કી વ્યવસ્થા હૈ. ઈસ વિદ્યાલયમેં લગભગ ૮૦૦ છાત્ર અધ્યયનરત હૈં. (સ) વૈકલ્પિક શાલા- ટ્રસ્ટકે દ્વારા ચિત્રકૂટ ક્ષેત્રકે ૧૮ ગાંવોમેં રાજીવગાંધી શિક્ષા મિશન કે અન્તર્ગત ૨૦ વૈકલ્પિક વિદ્યાલય ખોલે ગયે હૈ. ઈન વિદ્યાલયોમેં ૪૦ શિક્ષક- શિક્ષિકાઓકે દ્વારા ૨૦૦૦ ગરીબ આદિવાસી બાલક-બાલિકાઓ કો શિક્ષા પ્રદાન કી જા રહી હૈ. બચ્ચો કો પૌષ્ટિક આહાર, પ્રાથમિક સ્વાસ્થય, ઉપચાર એવં સ્કૂલ ડ્રેસ સંસ્થાન દ્વારા પ્રદાન કીયા જાકર ઉનકે વિકાસકા પ્રયાસ કિયા જા રહા હૈ.

(૪) ગ્રામવિકાસ :- સંસ્થાન દ્વારા ગ્રામ વિકાસકે તહત ચિત્રકૂટ કે હી ૧૮ ગાંવમેંસે ૪ ગાંવ પડહા, સુરાંગી, રજૌલા, મહકમગઢ કો ગોદ લેકર વહાંકે નિવાસીયોં કો હરક્ષેત્રમેં, જૈસે શિક્ષા, સ્વાસ્થ્ય, બિજલી, પાની, સડક એવં કૃષિ કે ઉન્નત બિજ એવં ઉપકરણ ઉપલબ્ધ કરાના ઔર ગાંવવાલોકો ગાંજા, શરાબ એવં જુઆ કી આદત સે છુટકારા દીલાકર વિકાસ કી ઔર ઉન આદિવાસીઓ કો અગ્રસરીત કરનેકા પ્રયાસ કિયા જા રહા હૈ.

(૫) મહિલા સમિતિ :- ટ્રસ્ટકે કાર્યકર્તાઓકી મહિલાઓ દ્વારા મહિલા સમિતિ ૧૯૯૭-૯૮મેં પ્રારંભ કી ગઈ સમિતિમેં મહિલાઓ કે દ્વારા હી આવશ્યક ઘરેલું વસ્તુએ જૈસે પાપડ, આચાર, બિસ્કુટ, બ્રેડ, ફડે એવં પિસે મસાલે, ધુલાઈકે સાબુન એવં વ શીંગ પાવડર આદિ તેયાર કરકે ઉચિત મૂલ્યમેં વહાં કે જનતાકો ઉપલબ્ધ કરાના હૈ ઈસસે જો લાભાંશ પ્રાપ્ત હોતા હૈ વહ સમિતિ કે હી કામકાજી મહિલાઓ મેં બાંટ દિયા જાતા હૈ. યહ સમિતિ નારી જાગરણ કે ક્ષેત્રમેં અપની મહતી ભૂમિકા નિભા રહી હૈ.

(૬) ઉપભોકતા ભંડાર :- સંસ્થા સાર્વજનીક વિતરણ પ્રણાલીકે અંતર્ગત શ્રી સદ્‌ગુરુ સહકારી ઉપભોકતા ભંડાર કે માધ્યમસે શાસન દ્વારા પ્રાપ્ત સસ્તે મૂલ્ય પર ગેહૂં, ચાવલ, શક્કર એવં મિટ્ટીકા તેલ ચિત્રકૂટકે પર્યટકો એવં જનતાકો ઉપલબ્ધ કરાના ઈસકા મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય હૈ.

(૭) ખેલ એવં સાંસ્કૃતિક ગતિવિધિયા :- શારીરિક સૌષ્ઠવ એવં સ્વસ્થય મનોરંજન કે લિયે સંસ્થા કે કાર્યકર્તા વિદ્યાધામ ઔર શ્રી રામ સંસ્કૃત મહાવિદ્યાલય કે છાત્રો દ્વારા પ્રતિવર્ષ સ્વતંત્રતા દિવસ, ગણતંત્ર દિવસ એવં સંસ્થા કે વાર્ષિકોત્સવ આદિ જૈસે વિશેષ અવસરો પર સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમો એવં ખેલકૂદકા આયોજન કીયા જાતા હૈ. પ્રતિવર્ષ અન્તર્રાજયીય વાલીબોલ પ્રતિયોગીતા ભી આયોજીત કી જાતી હૈ. યહ સભી ગતિવિધયાં શ્રી સદ્‌ગુરુ મિત્રમણ્ડલ દ્વારા સંપાદિત કી જાતી હૈ.

(૮) આધુનિક ગૌશાલા :- જાનકી કુણ્ડ ચિત્રકૂટમેં બી.એ.આઈ.એફ. ઉરલીકાંચન (પુણે) કે સહયોગસે વૈજ્ઞાનિક તકનીક પર આધારિત ગોશાલા ભી સંચાલિત કી જાતી હૈ. જિસમેં લગભગ ૧૦૦ હાલસ્ટ્રીન એવં જર્સી ગાય હૈ. ઈસ ગૌશાલા કે માધ્યમસે નિકટવર્તી ગ્રામોમેં દુગ્ધ-ઉદ્યોગ કો સુદ્રઢ કર આધુનિક સ્વરૂપ પ્રદાન કરનેકા પ્રયાસ કીયા જા રહા હૈ.

(૯) પ્રશિક્ષણ કેન્દ્ર :- સંસ્થા કે માધ્યમસે તીન વર્ષીય નર્સિંગ પ્રશિક્ષણ કોર્ષ ચલાયા જા રહા હૈ જો કિ મધ્યપ્રદેશ શાસનસે માન્યતા પ્રાપ્ત હૈ. ઈસકે સાથ હી નેત્રસહાયક પ્રશિક્ષણ કોર્ષ ભી ચલાયા જા રહા હૈ. જો ફેડરેશન આફ, અપ્થલમિક રિસર્ચ એણ્ડ એજુકેશન સેન્ટર કોર્ષ સે માન્યતા પ્રાપ્ત હૈ ઈસકે અતિરિક્ત કમ્પ્યુટર ટ્રેનિંગ કોર્ષ, મ્યુજિક કોર્ષ જો પ્રયાગ સંગીત સમિતિ પ્રયાગ સે માન્યતા પ્રાપ્ત હૈ એવં સિલાઈ કઢાઈ પ્રશિક્ષણ આદિ કી ભી શિક્ષા દી જાતી હૈ.